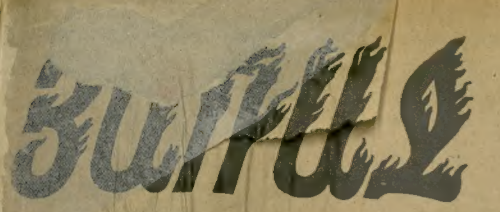

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

1er JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 843 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ ԱՍՈՒԼԻՍ

Նոր տարուան առթիւ զրոյց մըն ալ մենք մեզի հետ, «Յառաջ»ի մասին։

Հրատարակուած 1925 օգոստոս 2ին, իբրեւ երկօրեայ թերթ, «Յառաջ»ը օրաթերթի վերածեցինք 1927 յունուարին։ Ուրեմն, այսօր կը թեւակոխենք հինգերորդ տարին (օրաթերթի երրորդ տարին)։

Արդէն իսկ հիմնաւորուած եւ աւելի քան առոյգ, արեւմտ…ն Եւրոպայի այս առաջին եւ միակ օրաթերթը, հայկական … հանդէս ճառագայթը՝ լուսացնելու պողոտաներու վրայ, … յաւելին պարտականութիւն մը կատարել և խոշոր բաց մը …ցել։ Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, կանգուն մնաց ու կը յառա…ւել, միշտ ընդոտակ ծաղկելու եւ զարգանալու։

Մենք ուսուցիկ յաստուածներ չըրինք, այս ձեռնարկը մէջտեղ …ած ատեն։ Զանեցինք ամէն բան դառնալու ամուլ յաւակ…թիւնը։ Խուսափեցանք հրապուրիչ այլ սնամէջ հաւատոյթ…րէ եւ շանդալից … խոստումներէ։

Համբայ ինկանք արձանագրելու համար առօրեայ կեանքը … ցիրուցան բազմութիւններուն, խոնարհ և աշխատաւոր ժողո…րդին, որ հազիւ … թրքական սարսափներու մղձա…նջէն եւ իր մէջքը շտկած, բերան մը կը փնտռէր, իր տառապանքը պատմելու, ինչպէս եւ իր բաղձանքներն ու ճիգերը …ելու համար։

Մենք ուզեցինք արագաշ արտայայտիչն ըլլալ տարագիր …ղովուրդին, Փարիզէն մինչեւ հարաւային Ամերիկա, ակնա…իրից եւ համայնակ… ոստաններէ մինչեւ Միջագետքի հրա… անապատները։

Ունեցանք աշխատակիցներ եւ թղթակիցներ՝ աշխարհի բո… մասերէն։ Բոլոր այն կէտերէն ուր հայկական համրանք մը …չնչեր։ Եւ եթէ կարենայինք վճարել ամէն աշխատակցու…ն — այդ օրուան չէինք հասած տակաւին — անշուշտ …լի մօտեցած կ՚ըլլայինք մեր հիմնական ծրագրին։

Այդ պահանջը — վճարովի աշխատակցութեան կազմակերպ…մը — կը լեցնէ … ամուր կապ մը, որ երբեք …ակսեցաւ այս թերթին և կը կազմէ ամէնէն ամուր խարիսխը «Յառաջ»ին։

Թէեւ քիչ ունեցանք շողշողուն անուններ, մեծ մասով …ուած՝ զանազան …ներու տակ։ Բայց առաջին օրէն մինչեւ այսօր, 1925ին, ինչպէս 1928ին, «Յառաջ»ով խայտաց և անոր … տուաւ երիտասարդութիւն մը, որ և՛ տաղանդ ունի և՛ …, որ իր վառվռուն ճիչերն ու ճիգերը միացուց մեր աշ…տանքին, լաւ գործ մը մանակցած ըլլալու հպարտու…թիւն։

Յետոյ, ունեցանք նախանձելի թիւ մը խոնարհ, անծա… թղթակիցներու եւ ընթերցողներու, որոնք ինքնաբերաբար …րուեցան «Յառաջ»ի շուրջը, — ինչպէս թոնիրի մը շուրջը …լու համար … իրենց եւ նմաններուն, գործա…ներէն մինչեւ …ներու յետին խշտեակները, փողոցնե… մինչեւ հանգիստարանները։ Եւ պէ՛տք է որ յայտնենք … պարակաւ, թէ մեծ մասով անոնց կը պարտինք իրական … մանուածոյ մեր գաղութի ներքին կեանքին։ — … հառաչանք և լուռ ցաւեր, չարաչար տքնութիւն, … անսասան հաւատք եւ ճիգեր, ճիգե՛ր, ամէնէն դժոխա… պայմաններուն մէջ։

Իբրեւ ազգային … քաղաքական թերթ, «Յառաջ»ը ուզեց … միշտ վճիտ … ա՛ր եւ է անցուդարձի բուն իմաստը, … թափելով պարագաները ու հէքեաթները, որոնք այնքան … կը … ած են այս ժողովուրդի կեանքին մէջ։ … եւ գրակ…ութեան մասին։ Իբրեւ օրաթերթ, «Յա… … մը միայն կրնար յառաջացնել գրա… … նիւթերու, բայց իրերու բերումով, … աւելին քան կը սպասուէր։ Դժբախտաբար, … այս օտար ափերուն վրայ եւս, գրա…ութեան ամէնէն … ական եւ անսպառ բաժինը կը կազմէ … 1925էն ի վեր, արդէն կարգ մը ունինք — բա… … գոյնզգոյն «քերթուածներ»ու, որոնց վրայ … արձակի յառաջացուէր, ապահովաբար … կը փրկուէին։

…ամանչելով … գերբն այս մասնակի պարագան, հարկ է … կա՛յ արժէքաւոր եւ իր արժէքին … որ թառ կը փնտռէ, կայքի մը կարօտը …ելու եւ արտադրելու համար։

…անշուշտ լա՛ւ պիտի ըլլար, որ «Յառաջ»ի կողքին ունե… … ամսագիր մը … այդ սերունդին համար, Եւրոպայի …

…թեւակոխելով հինգերորդ տարին, միշտ ամուր եւ ինքնա… Նորէն կը խոս… …փինք խոստումներէ։

…գործը խօսի … դարձեալ, ինչպէս մինչեւ հիմա։ Եւ թող … վրայ դառնեն բ… …, մեր աշխատակիցներէն եւ թղթա…րէն մինչեւ ամ… … համեստ ընթերցողը։

…մէջի կը մնայ մ… … այս աշխատիլ ու տքնիլ, միշտ բան մը … ընելու, կամ … անձը կատարելագործելու առաջադրու…

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

250.000 ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Ըթէնքի թերթերը կը գրեն թէ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի Էնկիւրիի մէջ բարեկամաբար Թուրք կառավարութեան յիշեցուցած է թէ պէտք է դիւրացնէ 250.000 իտալացի գործաւորներու Անատոլու գաղթը։

Դարձեալ հելլէնական աղբիւրէ լուրի մը համաձայն, Իզմիրի իտալական հիւպատոսը Հռոմ հրաւիրուած է՝ հրահանգներ առնելու համար Մուսոլինիէն։

ԹՈՒՆԻՍԱՅԷՆ 30,000 ՅՈՅՆ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ յոյն գաղթականներու երեսփոխանները տեսակցած են վարչապետի փոխանորդին, խնամատարական եւ երկրագործական նախարարներուն հետ, որպէսզի գտնուին միջոցներ ծնոց առնելու Թունիսայէն Յունաստան փոխադրուելիք 30.000 յոյն գաղթականներուն համար: Այս գաղթականները երեք տարիէ ի վեր դիմում կը կատարէին, բայց յունական կառավարութիւնը կը մերժէր ընդունիլ, վախնալով որ համայնավար գաղափարներ կը բերեն իրենց հետ:

ՍԵՐՊ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Եուկոսլաւիոյ վարչապետ Հայր Քորոշեց կիրակի կէսօրէ վերջ գահին հրաժարականը ներկայացուց Աղեքսանդր թագաւորին։ Այս վերջինը տօնական օրերու պատճառաւ ոեւէ ձեռնարկ չըրաւ դեռ նոր դահլիճի կազմութեան համար։

Նախապարագական այս տագնապը հետեւանք է արմատական եւ ժողովրդավար կուսակցութեանց վէճին։

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մեր վերջին թիւով գրած էինք թէ կազէթ տիւ ֆրանսի գործին առթիւ հարցաքննուած են նաեւ Ֆունանսի խմբագրապետն ու վարչական տնօրէնը։ Հարցաքննիչ դատաւոր Կլար կիրակի ամբողջ օրը զբաղեցաւ նոր հարցաքննութիւններով։

Տիկին Հանօ Մէն Լազարի բանտէն հանուելով տարուեցաւ Պ. Կլարի մօտ, որուն պատմեց նախ իր յարաբերութիւնները Լա Ռիւմէօրի տնօրէն Ժորժ Անքըթիլի հետ։ Ըսաւ թէ բաւ պայմանագրութեան, տարեկան 500.000 ֆրանք պիտի վճարէր Լա Ռիւմէօրի, պայմանաւ որ օրական կէս էջ յատկացնէ իր տալիք ելմտական լուրերուն։ Աւելի վերջը 180.000 ֆրանք ալ տուած է՝ Օսկարանի գործակալութիւն մը հաստատելու համար։ Տիկին Հանօ կը կարծէր թէ այսքանով գոհացուցած է Անքըթիլը, երբ այս վերջինը 100.000 ֆրանք եւս պահանջեց, հակառակ պարագային սպառնալով ամբողջ գործը մէջտեղ հանել։ Տիկին Հանօ մերժեց։ Ասոր վրայ նոյ. 16ին Լա Ռիւմէօր ազդ մը հրատարակեց յայտնելով թէ ելմտական բաժնին մէջ գրուածներուն մասին թերթը ոեւէ պատասխանատուութիւն չի վերցներ։

Այդ պահուն էր որ Մոնիս Ամառ յայտնեց Հանօի թէ Անքըթիլի սպառնալիքը շատ լուրջ է, մանաւանդ որ Լա Ռիւմէօր դաշնակցած է Ֆունանսի հետ։ Անքըթիլ 150.000 ֆրանք կը պահանջէր։ Հանօ նոյ. 29ին եւ յաջորդ օրը Ամառի միջոցաւ վճարեց այդ գումարը եւ առաւ ստացագիր առաւ։

Ամառ կը ներէր միշտ Տիկ. Հանօի եւ կը պահանջէր կարգադրել Ֆունանսի խնդիրը։ Նոյ. 30ին Տիկ. Հանօ յանձ էր որ քըննութիւնըմ կազէթ տիւ ֆրանսի մասին։ Իրիկունը Ֆունանսի մէկ լրաբերը ներկայացաւ Տիկ. Հանօի՝ տեղեկութիւն առնելու համար այն քըննութեանց մասին, որոնք տեղի չէին ունեցած։ Յաջորդ օրը, դեկտ. 1ին Ֆունանսի Ա. էջին վրայ երեւցաւ յօդուած մը, որ կ՚ըսէր թէ կազէթ տիւ ֆրանսի մասին բազմաթիւ բողոքներ ստացուած են եւ բաժնետէրերը կը փութան իրենց դրամները գանձել։ Ամառ գնաց տեսաւ Տիկ. Հանօն եւ յայտնեց որ եթէ մէկ միլիոն ֆրանք տայ, Ֆունանս պիտի դադրեցնէ իր գրաւոր եւ պիտի լռէ։ Այս մասին կարգադրած է Անքըթիլ եւ Կասթոն Վիտալի հետ։

Իրաւ ալ յաջորդ օրը Ֆունանս մեղմացուցիչ յօդուած մը հրատարակեց։ Տիկին Հանօ մէկ միլիոն ֆրանք յանձնեց Ամառի՝ Ֆունանսի տրուելու համար։ Բայց Ամառ ստացագիր չբերաւ, ու ըսաւ թէ մէկ միլիոնը չի բաւեր, պէտք է 15 միլիոն տայ՝ խնդիրը բոլորովին փակելու համար։ Սակայն Տիկին Հանօ տեսնելով որ ամէն բան յայտնուած է եւ փրկութեան յոյս չկայ, մերժեց 15 միլիոնը տալ։

Հարցաքննիչ դատաւորը յետոյ դէմ դէմի բերաւ Տիկին Հանօն եւ Ամառը։ Այս վերջինը ուրացաւ մէկ միլիոն առնելը։ Ֆունանսի տնօրէն Մութոն ժամ երկու ժամ բացատրութիւններ տուաւ Ամառի հետ իր բանակցութեանց մասին։ Յետոյ, Պ. Կլար դէմ դէմի բերաւ Ֆունանսի տնօրէն Մութոնը, խմբագրապետ Մարսիլիաքը, վարչական տնօրէն Համէնը, Տիկին Հանօն եւ Ամառը։

Ի վերջոյ Ամառ ձերբակալուելով Սանթէի բանտը զրկուեցաւ, իբրեւ մեղսակից։

ԴԱՒ ՄԸ

Փիլթայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է եօթը ճէյէր եւ Լուի ցառն անունով երկու մարդիկ, որոնք վարիչներն էին «Ֆաշիստ ընկերակցութիւն» կոչուած կազմակերպութեան եւ որոնք ծակա-ւ կ… , քաղաքական նպատակներով զանազան գումարներ հանգանակած էին: Ոստիկանութիւն, տարուեցան նաեւ ուրիշ 15 կասկածելիներ, որոնք յետոյ ազատ ձգուեցան:

Ճէյէր եւ ցառն դաւադրութիւն մը ծրագրած էին եւ հունգար կառավարութեան անդամները պիտի առեւանգէին՝ նախարարական խորհուրդի գիշերային նիստին ընթացքին:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ամանուլլահ թագաւոր նոր զօրաժողով կը կատարէ՝ ապստամբներուն դէմ ընդհանուր յարձակողական ձեռնարկելու համար, եթէ ձախողին հաշտութեան բանակցութիւնները:

Անգլիական երկու օդանաւերով վտանգաւոր փոխադրուեցան ուսուցիչ Աշրուֆի կինը եւ աֆղան բանակին մէջ ծառայող ութ թուրք սպաներու կիները: Անգլիական օդանաւերը ցարդ վտանգաւոր շրջանէն հեռացուցած են 68 կիներ եւ երախաներ: Ամբողջ երկրին մէջ սաստիկ ցուրտ կ՚ընէ:

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ նաւահանգիստին մէջ այրեցաւ Փօլ Լըքա մեծ շոգենաւը: Վնասները միլիոններու կը համնին:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչ Լիզարէվի աշխատիչը 10 տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ Քաղաքային Բ. դատարանին առջեւ դեկտ. 26ին շարունակուեցաւ Սանասարեան խանի դատավարութիւնը։ Անցեալ անգամ դատը մնացած էր խանը «եէտը ա՛տլ»ի (ապահով ձեռքի) յանձնելու խնդրին որոշման։ Այս անգամ դատարանը «պէտք տեսած է ապահով ձեռքի յանձնել խանը, եւ ըստ այնմ, իբրեւ «եէտը ա՛տլ» (ապահով անձ) Էվգաֆի իրաւագէտ խորհրդական Սիւլէյման Զիւհտի պէյը որոշուած է, որ, դատաւարանի անդամներէն Օսման պէյի հսկողութեան ներքեւ պիտի մատակարարէ խանը»։ Իսկ Պատրիարքին «միւթէվէլլի»ութեան խնդիրը պիտի քննուի։

Կուսակալութեան փաստաբան Սէնիհէտտին պէյ ըսաւ թէ, «միւթէվէլլի» մը պէտք է կանոնագրին ու հրահանգին ցոյց տուած հանգամանքները ունենայ, քննութիւն տուած ըլլայ ու կառավարութեան արտօնագիրը ստանայ, իբրեւ «միւթէվէլլի»։ Խնդրոյ առարկայ «վագֆ»ին իբրեւ «միւթէվէլլի» ներկայացող անձը՝ այս հանգամանքները իւրացուցած չըլլալուն, պէտք է մերժուի իր դատը։

Նարոյեան Պատրիարքի փաստաբաններէն Նէճաթի պէյ պատասխանեց թէ՝ «Ներկայ դատավարութեան առարկայ վագֆը ըստ վագֆնամէի (կտակագիր) պէտք է մատակարարուի օրուան Պատրիարքին միջոցաւ, եւ մենք փաստերով հաստատեցինք թէ, Պատրիարքի ընտրութեան օրինաւորութիւնը հաստատուած է նաեւ կառավարութեան կողմէ։ Վագֆին այս ձեւ մատակարարութեան պարագան համաձայն է Լօզանի դաշնագրին 37 եւ 42րդ յօդուածներուն տրամադրութեանց, ուր ըսուած է թէ, փոքրամասնութեանց վերաբերեալ այս տեսակ վագըֆներուն համար պէտք եղած դիւրութիւնները պիտի ընծայուին, եւ Լօզանի դաշնագրին որոշ տրամադրութեանց հակառակ կանոնագրերը կամ հրահանգները չեղեալ կը նկատուին։ Արդ, ներկայ վագֆն ալ ցարդ մատակարարուած է Պատրիարքին կողմէ եւ անոր «միւթէվէլլի»ութեան հանգամանքին առարկութիւնները հակառակ են դաշնագրին տրամադրութեանց։

Սէնիհէտտին պէյ ըսաւ թէ՝ «Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները անյեղլի են եւ ամէնուս համար յարգելի։ Սակայն, առաջին անգամ եւ այս ձեւ պաշտպանութեան մը դէմ կը գտնուիմ եւ լաւ չեմ ուսումնասիրած ակնարկուած յօդուածները։ Ամէն պարագայի տակ, Լօզանի դաշնագիրը, փոքրամասնութեանց կամ ուրիշ ոեւէ մէկուն առանձնաշնորհում չի պարգեւեր։ Դաշնագրին ցոյց տուած ամէն մէկ տրամադրութիւնը, հաւասար իրաւունք կը պարգեւէ Հայուն, Յոյնին, Հրեային կամ Պուլկարին։ Դաշնագրին մէջ պէտք չէ առանձնաշնորհման վերաբերեալ պարբերութիւն փնտռել։ Հետեւաբար, անտեղի է եղած դիտողութիւնը։»

Փաստաբան Մահմուտ Մահիր պէյ ալ պէտք զգաց աւելցնելու թէ, Սանասարեան խանը ռուսահպատակի մը պատկանելուն, փոքրամասնութեան խնդիրը կապ չի կրնար ունենալ ներկայ դատավարութեան հետ։ Իսկ կուսակալութեան երկրորդ փաստաբան Թահսին պէյ յիշեցուց. «Եթէ փոքրամասնութեանց հարցը նկատի պիտի առնուի, պէտք կը զգամ յիշեցնելու թէ Հայերը հրաժարած են այդ իրաւունքէն։»

Նէճաթի պէյ նորէն խօսք առնելով դիտել տուաւ.— «Նա՛խ, Թահսին պէյին յարուցած հրաժարման խնդիրը, Լօզանի դաշնագրին 37րդ. յօդուածէն սկսեալ փոքրամասնութեանց իրաւունքին հետ կապ չունի։ Հրաժարումը, 42րդ. յօդուածին առաջին հատուածին մէջ ցոյց տրուած ընտանեկան եւ ամուսնական եւ ընտանեկան հարցերու մասին մասնաւորուած եւ ըսուած է թէ քանի որ Թուրք հանրապետական կառավարութիւնը Զուիցերիոյ քաղաքային օրէնքը նոյնութեամբ ընդունած է, պէտք չէն տեսած մասնաւոր օրէնքով ճշդել իրենց այդ իրաւունքները։ Գալով Մահմուտ Մահիր պէյի դիտողութեան, վագֆի մը հանգամանքը ճշդելու համար, պէտք է անոր բարոյական դիրքը նկատի առնել. անհատ մը բրած է զայն, եւ արդ կը պատկանի համայնքի մը։ Ուստի անհատին հպատակութիւնը առայժմ չի կրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ։ Սէնիհէտտին պէյ ալ ըսաւ թէ «Դաշնագիրը հաւասար իրաւունքէն զատ առաւելութիւն մը չի ճանչնար» եւ այս մասին վերջնական համոզումը գոյացնելու համար պէտք տեսաւ ուսումնասիրութեան։ Մենք ալ մեր կարգին կրնանք մասնաւոր եւ ընդարձակ գրութեամբ մը պատ. դատարանը լուսաբանել։ Սակայն, այժմէն հարկ է ըսել թէ, դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածները որոշ են եւ վճռական, ինչ որ ընդունուած, վաւերացուած եւ գործադրութեան դրուած է մեր կառավարութեան կողմէ։ Արդ, պահ մը Սէնիհէտտին պէյի հետ ենթադրենք թէ փոքրամասնութիւններուն համար ալ հաւասար պիտի գործադրուին վագըֆի «միւթէվէլլի»ութիւնը։ Այն ատեն ի՞նչ հարկ կար մասնաւոր յօդուածներով եւ զատ տրամադրութեամբ օժտել դաշնագիրը։ Ուրեմն, դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ բաժնին մէջ ընդունուած հատուածները պէտք է նոյնութեամբ կիրարկել։ Այս մասին խնդրեմ հաճեցէք որոշում մը տալ։»

Դատարանը քանի մը վայրկեան խորհրդակցութենէ վերջ, որոշեց յետաձգել դատավարութիւնը յառաջիկայ յունուար 9ին լսելու համար երկու կողմին առարկութիւնները միայն այդ հարցին շուրջ։

Պատրիարքարանի փաստաբանները վերապահած են իրենց վերաքննութեան իրաւունքը, տրուած որոշման դէմ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՊՐԻԼ

Եթէ կարելի ըլլար դժբախտութիւններն դասաւորել՝ ինչպէս կրօնքի մեղքերն ու օրէնքի ոճիրները, վերջին կարգին վրայ, մութի թանձր պատառի մը պէս պիտի փռուէրպա մէկը՝ խորհրդաւոր, սփինքսային, բազմիմաստ անէծքնե րու բարդութեամբ։

— Հայ ապրիլ...

* *

«Հայը իր յատուկ իմաստն ունի։

Նոյնպէս «ապրիլ»ը։

Բայց այս երկու բառերու կապակցութիւնը եղերականօրէն կ'այլակերպի նոր ու գերմարդկային իմաստով մը։ Երկու ոստոններ են կարծես, որոնք դէմ առ դէմ կանգնած, կը պատբաստուին վայրագ հակամարտութեան մը բախտը փորձելու...։

— Հա՜յ ապրիլ...

Ու բոլոր անոնք որ թաքուն գիտութիւնն ունին առաջին բառին՝ անոր հին, կարալեան իմաստին, ու գիտակցութիւնը երկրորդին՝ անոր թնճուկի նշանակութեան, խռնուրհ ու յամառ հերոսներն են պայքարին, որ երկու բառերու դրացնութենէն կը ծնի։

— Հա՜յ ապրիլ...։ Այսի՞նքն։

* *

Ազգային անուններ կան, ո. րոնք պատուաբեր տիտղոսի պէս կը հնչեն։

Ո՛չ մէկ հայ կը ճանչնայ հպարտութիւնն ըսելու, — Անգլիացի եմ...։

Բայց նոյն իսկ Ջարդերու համատարած համբաւէն յետոյ, ամէն հայ սորվեցաւ դառնութիւնն ու անհնարին ճիգը օտարին բացատրելու, — Հա՜յ եմ...։

— Հա՜յ...։

Օտարը երբ փորձէ ազգ մը ճանչնալ, նախ զայն կը տեղաւորէ երկրագունդին մէկ անկիւնը եւ երբ յաջողի մատը պատցնել քարտէսին այն մասին վրայ, որ փնտռուած անունը կը կրէ, կը կարծէ հասկցած ըլլալ։

Բայց Հայուն սահմանները դեռ չեն գծուած ոեւէ թուղթի վրայ։ Երկիրը որ իր անունին է արձանագրուած, իրը չէ։ Պատմութիւնը որ իր անունով գրուեր է ու կը գրուի՝ իրը չէ։

Եւ սակայն, Հա՜յ է...։

Եթէ իբր ազգ իր պատմութիւնը պէտք է ունենայ, ամէն Հայ իրն ունի՝ անգիր թէեւ, ոբովհետեւ անպատմելի։

Երկի՞ր մը պէտք է։ Հարցուցէք անոր սահմանները որեւէ Հայու — արեւելքէն՝ պաշարում, արեւմուտքէն՝ յարձակում, հարաւէն՝ հալածանք, հիւսիսէն՝ աքսորանք։

— Իսկ այդ երկի՞րը։

— Անա՜ հո՛ս։

Ու ձեռքը պիտի տանի կուրծքին վրայ, ձախ ծիծին տակ։

Ջանացէք բացատրել այդ երկիրը օտարին։

Անշուշտ չի հասկնար։ Թուղթի վրայ չէ գծուած։

* *

Հայուն սիրտը չի բացատրուիր, կը նմանցուի։

Ջարդուած քաղաք մըն է անիկա. ինչ որ պիտի ջարդուէր, ջարդուած է հո՛ն ու քանդուած՝ ինչ որ պիտի քանդուէր։ Թուրերը արիւնոտ՝ մտած են պատեան ու բիրերը անկիւն մը նետուած կը հանգչին. յաղթանակի ո՛չ մէկ կանչ. խուճապի ո՛չ մէկ աղաղակ։ Լոկ տուներ որ այրած ու փլած, հոգեվարքի շունչի պէս մեղմ ու վարանոտ ծուխ մը կ'արձակեն, մինչ փողոցին անկիւնէն մանչուկ մը եւ աղջնակ մը՝ զարթօնքի բացխփիկ աչքերով, ձեռք ձեռքի կ'երթան զինակներու դէզին մէջ իրենց ծնողքները ճանչնալու։ Սերունդներու խորհուրդին պէս՝ անտարբեր ոճրին որ գործուեցաւ եւ անգիտակ տառապանքին որ իրենց կը սպասէ, կ'երթան ժպտելու ծանօթ դէմքի մը որ չկայ, զարնելու բարեկամ դրան մը որ խորտակուեր է, լսելու մտերիմ ձայնը որ մարեր է։

Ողջ են ու կ'երթան...։

* *

Հայու սիրտ... Ջարդուած քաղա՛ք, ուր հաւատացեալը խաչակնքելով պիտի քալէր. չէ՞ որ ամէն մէկ քայլին տակ աճիւններ կը պառկին։ Հոն, ալ ո՛չ մէկ պայքար որ տեսնուէր ու լսուէր. ո՛չ մէկ չհասիւն, ու ո՛չ մէկ բամբիւն։ Վայրագ հարուածի ո՛չ մէկ կատաղութիւն, ու պատառող միսի ո՛չ մէկ ճիչ, կոտրտող ոսկորներու ոչ մէկ կանչ։

Յիմարութիւնը գործեց ու գնաց։

Եւ ա՛լ, ըմբոստացման ո՛չ մէկ հայհոյել, զոհի ո՛չ մէկ անէծք... ո՛չ նախանձ, ո՛չ յարձակում։

Եւ ո՛չ իսկ մեռելութիւն։

Լո՛կ, սարսափը հանդարտ տխրութեան, որ օդերը կը բռնէ փոթորիկէն առաջ։

Եւ այս սրտով բռնաւոր, Հայը կ'երթայ ապրելու...

Ապրելո՜ւ... Այսի՞նքն։

Քալել ականջիչ հնաւո՞ր քառսին, ուրկէ լոյսը չի ցաթեր։ Քալել ու չհասնիլ...

Ապրե՛լ... Այսի՞նքն։ Թծել թոյնը բոլոր օձերուն ու լեղին բոլոր ջուրերուն։ Նստիլ մինակ փախուստի ճամբաներուն ափանը, նստիլ պահ մը ու նորէն ելնալ բոլոր հովերուն առջեւ։

Ապրի՛լ..., այսի՞նքն։ Ոգլալ ամլութիւնը քոլոր ծիցերուն ու կարօտներու կրակը սրտին՝ քալել ու չհասնիլ։

* *

Հայու սիրտ, Ջարդուա՛ծ քաղաք, ուր աճիւնները կեանքի հունտերու պէս ինկան հողին,

Յաւիտենակա՛ն Անի, ուր ողջերը կ'երթան մեռելներէն կեանքի դասը քաղելու։

Հո՛ն, դարերու հողին երազեց ու կերտեց, կերտեց, քանդեց ու քանդակեց։

Եւ այսօր, աւերակէ աւերակ փախուստներ կան, որ ունայնութիւնը կ'ողբան Փառքին որ պսակ չունեցաւ, Ճիգին որ փառք չունեցաւ...

Ու փլատակէ փլատակ շշունջներ կան որ գալ օրերու պատմութիւնը կը հիւսեն...

Հայո՜ւ սիրտ..., անհո՛ւն ներշնչարան...

Եւ այս սրտով բռնաւոր, Հայը կ'երթայ ապրելու...

Ապրելո՜ւ..., այսի՞նքն։

Ցամաք բոյսի պէս անյագ՝ սիրտը բանալու լոյսին ու կենդանութեան աղբիւրներուն,

Արեւ ծծելու ու հողին բոլոր սասուներներուն եւ անմաքուր հազիններուն լոյս թափելու,

Ու բարի հեթանոսի պէս, ազատութիւնը կերտելու դգայարանքներուն, իր կամքին,

Ուրախութիւնն իր իսկ երգը պոռալու եւ իր ձայնը լսելու, երգելու եւ հայհոյելու,

Շօշափելու, զգալու եւ ամբողջէն զարնելու, շոյելու եւ փշրելու. հպարտութիւնն իր ձեռքերով շինելու, շինելու և քանդելու,

Ու տեսնելու աճումներու հրաշքը եւ զուարճալի տխրութիւնը անկումներուն, աչք բանալու ձեւերու փառքին ու փակելու զոհերու հմայքին վրայ...։

Եւ ըլլալու հաճոյքին քով, Աստուծոյ պէս ստեղծել սրախութիւնը հպարտօրէն տեսնելու,

Տեսնելու եւ իբր մարդ ստեղծելու ինչ որ Աստուած խոստացաւ ու զրժեց...

Ապրի՛լ..., այսի՞նքն։

Ինդալ մահուան ու բռունցքը սեղմ բախտին դէմ, քալել իր ճամբէն, քալե՛լ, երթալ ինքզինքի՛ն, լոկ ինքզինքին, ինքզինքի՛ն...։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1928Ի՛Ն

Երկրի մը ներքին կեանքը այնքան բազմակողմանի է ու բարդ, որ կարելի չէ զայն լրիւ ամփոփել մէկ երկու յօդուածներու մէջ։ Մանաւանդ Հայաստանի, ուր հանրային ու պետական որեւէ դրութիւն իր վերջնական ձեւակերպումը դեռ չէ ստացած եւ գտնուելով նորանոր որոնումներու մէջ, միշտ փոփոխութիւններու ենթակայ է։

Հայաստանի մէջ ոչ միայն նոր կարգեր ու ձեւեր կը հաստատուին, այլեւ ինքը, երկիրը նոր կը թեւակոխէ պետականութեան շրջանը։ Եւ հաւկնալի է որ, մէկ տասնամեակի ընթացքին հրաշքներ չեն կրնար գործուիր։ Բայց բուն իսկ այն պատճառով, որ մեր երկիրը նոր կը սկսի իր պետական կեանքը, աւելի քան կարեւոր նշանակութիւն ունի այն ընթացքը, ուր կը գտնուի Հայաստանի պետական նաւը։

Եթէ խօսինք այդ ընթացքի մասին, միայն մէկ բան կրնանք ըսել— Հայաստանը բոլորովին զուրկ է ինքնուրոյն պետական կամքէ։

Դեռ աւելին— Հայաստանը գտնուելով Ռուսաստանի մէկ ծայրագաւառը, միւս ժողովուրդներու նման ոչ միայն կը կրէ խորհրդային ծանր լուծը, այլեւ բոլոր ասպարէզներուն մէջ կը շահագործուի միւսներուն կողմէ։

Բնական է, որ արտակարգ պայմանները յառաջ պիտի բերէին ուրոյն մտայնութիւն, որ գգալապէս արտայայտուեցաւ 1928ին, երկրի ներսը։ Դժբախտաբար, այդ նոր ու աւելի առողջ մտածումը գատապարտուեցաւ Մոսկուայի կողմէ եւ Հայաստանի զենն անցաւ հակազգային ու Ստալինի կամակատար տարրերու ձեռքը։

1928ի ընթացքին ո՛րեւէ փոփոխութիւն տեղի չունեցաւ Հայաստանի քաղաքական կացութեան մէջ։ Նախորդ տարիներու նման զուրկ ըլլալով սեփական քաղաքականութիւն վարելու իրաւունքէն, Հայաստանի ձայնը բնաւ չլսուեցաւ խորհրդային սահմաններէն դուրս։ Եթէ արտասահմանի հայութիւնն ալ չհետապնդէ հայկական դատը, երբեք շուտով Հայաստանի գոյութիւնն իսկ պիտի մոռցուի շատերու կողմէ։

Ընդհող տարուան ընթացքին եւս բնաւ չարծարծուեցաւ Թրքահայաստանի հարցը եւ մօտէ իսկ չանդաւ հետապնդել, Թուրքերէն ետ ստանալու համար Հայաստանի այն հողամասերը, որոնք զաւթուեցան բռնութեամբ եւ կարմիրներու օժանդակութեամբ յափշտակուեցան 1920ի վերջերը։ Ընդհակառակն, Թուրքիոյ հանդէպ բոլշեւիկներու վարած քծնոտ եւ կարճամիտ քաղաքականութիւնը աւելի եւ աւելի կը խրախուսէ Էնգիւրին եւ Թեւ կուտայ, մեզ համար այնքան վտանգաւոր, համաթրքական քաղաքականութեան։

Լուծում չստացան նաեւ ներքին սահմանային խնդիրները։

Վրաստանը կը շարունակէ անիրաւաբար տիրել Ախալքալակին, իսկ Ատրբէջանը՝ Նախիջեւանին ու Ղարաբաղին։ Վրացիները բանիւ ու հակահայ քաղաքականութեամբ կը շահագործեն եւ կը հիւծեն Ախալքալակցիները։ Ատրբէջանցիներն ալ իրենց ձեռքը պահելով այդ երկու կարեւոր եւ ազգային նշանակութիւն ունեցող գաւառները, ամէն կերպով կ'աշխատին ուժեղցնել Թուրքերու դիրքը Անդրկովկասի մէջ եւ ճանապարհ հարթել քէմալի ապագայ արշաւանքներուն համար։

Այդ երեք հայկական շրջաններու անջատումը մեծապէս կը տկարացնէ Հայաստանը եւ կը զրկէ պետականօրէն զարգանալու եւ ինքնապաշտպանութեան հնարաւորութիւններէն։

Ինչ կը վերաբերի ներքին քաղաքականութեան, պատկերը հետեւեալն է։— Մէկ կողմէ, երթալով աւելի աչքի կը զարնէ Հայաստանի չէզոքացումը Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան մէջ։ Ոչ միայն Մոսկուայի մէջ Ս. Տէր Գաբրիէլեանին յաջորդեց վրացի ազգայնամոլ Գլոնտին, այլեւ Անդրկովկասի թէ կուսակցական եւ թէ կառավարական ղեկավարութիւնն ամբողջապէս անցաւ Վրացիներու եւ մասամբ Ատրբէջանցիներու ձեռքը։ Ասկէ զատ, Թիֆլիսը ինքն իրեն իրաւունք վերապահեց միջամտելու Հայաստանի ներքին գործերուն եւ իր ուզած կարգադրութիւններն ընելու։

Անցնող տարուան ընթացքին քանի մը անգամ Երեւան այցելեցին վրացի Էլիաւան ու Օրախելաշվիլին, Թուրք Աղամալի Օղլին եւ հայատեաց Հմայեակ Նազարէթեանը, որոնք եւ փոխեցին Հայաստանի ամբողջ ղեկավարութիւնը՝ կառավարութեան ու կեդր. կոմիտէին մէջ նստեցնելով իրենց հաւատարիմ գործակալներ։ Այնպէս որ, ներկայիս Հայաստանը ոչ միայն տնտեսապէս, այլ եւ քաղաքականապէս ամբողջովին ենթակայ է վրացի-ատրբէջանեան խմբակցութեան։

Միւս կողմէ երկրի ներսը հայ բոլշեւիկները ունեցան յայտնապէս ոճրագործական ընթացք։ Ոչ միայն ամենավայրագ հալածանք սկսան ազգային ու չիտակ ընկերվարական ձգտումներ ունեցող տարրերու դէմ եւ բանտերն ու աքսորավայրերը լեցուցին հայ անձնուէր յեղափոխականներով, ոչ միայն ծայրայեղ միջոցներ գործադրելով գինաթափ ըրին ժողովուրդը եւ շատ ու շատ ընտանիքներ արտագաղթի մղեցին,— այլեւ ամէն յարմարութիւններ տրամադրելով երկրի մէջ ապրող ազգային փոքրամասնութիւններուն եւ արտօնեալ վիճակ ստեղծելով անոնց համար, Հայաստանի դռները լայն բացին Թուրք գաղթականութեան առջեւ եւ 1928ին վերադարձած Թուրքերու թիւը ութսուն հազարն անցաւ։ Եւ այս քաղաքականութիւնը ճիշդ այն ժամանակ, երբ հարիւր հազարաւոր հայ գաղթականներ հրուսոտի են մատնուած օտար հողերու տակ եւ Հայաստանի մէջ ալ կան 65,000 հողազուրկ եւ 40,000 սակաւահող գիւղացիներ։

Այդ բոլորէն զատ, «Մշակութային յեղափոխութիւն» նշանախօսքին տակ, սկսաւ ուժեղ պայքար մը ազգային մշակոյթի եւ կենցաղի դէմ։ Թէ դպրոցներու եւ համալսարանին եւ թէ գիտական ու հրատարակչական հաստատութիւններու մէջ ամենախիստ քննութիւն կատարուեցաւ, դուրս շպրտելով ու արգիլելով ամէն ինչ որ կրնար նպաստել ազգային ինքնապահպանման։

Սակայն, եթէ 1928ին Հայաստանի քաղաքական կացութիւնը նախկին վիճակին մէջ մնաց, նոյնը չենք կրնար ըսել քաղաքական մտածողութեան մասին։

Հայ բոլշեւիկներու ազգագայն քաղաքականութեան իբրեւ հակազդ ուժ, 1928ին աւելի չնշտուեցաւ «Դաշնակցական մտայնութիւնը», նախորդ տարիներէն շատ աւելի լայն սահմաններով եւ վարակելով մինչեւ իսկ, զութեան հակառակորդ ա...

Նկարագրուած քաղաքական ներքին ու արտաքին միջավայրի դէմ, թէ դաշնակցականներէն, դաշնակցութեան տեսակէտներով առաջնորդուած պայքար սկսան նաեւ մենշեւիկները (սպեցիֆիկներ), քօչադնունիականները (դասնափոխներ), մտաւորականութեան մեծ մասը եւ բոլշեւիկներէն շատերը։

Այս. ի հարկէ, դաշնակցութեան յաղթանակն էր, զոր շատ լաւ հասկցան իրենք կոմունիստները։ Այդ իսկ պատճառով, ամբողջ տարին, բացի զանգուածային հալածանքներէ, ուժեղ գաղափարական պայքար սկսաւ դաշնակցութեան եւ բոլոր անոնց դէմ, որոնք վարակուած էին դաշնակցական մտայնութեամբ։ Զինուորական մինչեւ իսկ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին, որուն գլուխը տարիներէ ի վեր կանգնած էր Աշոտ Յովհաննիսեանի նման ազգեցիկ, պատրաստուած եւ մոլեռանդ հակադաշնակցական մը։

Այդ մտայնութեան քաղաքական երեւան գալը եւ անոր շուրջ մղուած պայքարը խորհրդային Հայաստանի վերջին տարուան ամենամեծ երեւոյթն է։

Բայց կան շատ կարեւոր ուրիշ երեւոյթներ ալ։

ԱՇՈՏ ԱՐՕՐՈՒՆԻ

ԳՈՎԵՐԳ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մո՛ւկ, ու գինի՛, ու պալատան սիւքերուն թետ. եւ խաչերո՜ւն, գմբեթներուն շուրջը ցախորդ ծիծառներու օրհներգին թետ, անիւններուն մաշւող կողեր կ'ընդարմանան... կը մաքրուին մրոտ ձեռներ... Թաշկինակներ կը ծածանին՝ ճալածելով ցակատներու վրայ նստած տառապանքը... Նկուն բիբերն ազատօրէն վե՛ր կ'ուղղուին... — երբ դայկանաց կ'առաջանայ գիշերը քա՛ղցր, ու յաղթական...

Լապտերներու մէջ բանտարկուած վտիտ լոյսերն պատերէն դու՛ռ ու դռներէն լուսամուտներ տրամաբերելու իշխանութեա՛ն կը տիրանան... Նոր բողբոջած կանթեղներու անվերջ շարքեր զօրա՛նցք ունին, կը ռազմերգեն փողոցներէն... Եւ երկնային դաշտերու մէջ, աքսորական աստղերու ազգ, իր միամիտ Արեւ տիրոջ պարտութիւնը կը ցնծերգէ... — երբ յաղթած է գիշերն արդա՛ր, ու սիրական...

Զալարուն ծիւղին ալ չի՛ ծեգեր... Քաղաքն ու գիւղ՝ նոյն ծանդերձներ ու նոյն խաղաղ խոկումն ունին... Ամբարտաւան կատարները կը խոնարհին... Լեռն ու ձախիճ կը գրկուին եղբայրօրէն... Ջինջ ու Ծովեր, ծառն ու պտուղ յաւերժական ծամացրեւով կը նոյնանան...— երբ կը գործէ՝ գիշերն ազա՛տ, ու սիրական...

Կոկոններու մէջ կծկուած շափրակները կ'առագաստուին։ Ցօղը կը յենէ՝ ծարաւածիւծ բաժակներու... Ջրերն անհուն կը ծիծաղին... կը կաքաւե՛ն գոյները զուա՛րթ, բուրումնալից... Ցաւապարծ տուներու մէջ, ու երկրին նաւերու խորը՝ յաղեցումի ու լռութեան սեղաննե՛րը կ'օգտատուին...— երբ բազմա՛ծ է գիշերն հեշտին, ու մայրական...

Կը կոզպուին սպասումի դռներն ամէն... Ցուներէ տուն, մաճէէ մաճիծ ու կոպէ կոպ խաղաղութեան շո՛ւնչ կը շրջի, եւ Թարթիչները կը հաշտուին... Քունը կ'իջնէ՛ ու նախանձը կը չքանա՛յ... Աչքն ու ականջ դաշնակցելով նո՛ր աշխարհներ, երանայնե՛ր կը գրաւեն... Անկարելի ճանապարհներ կը ծաղուին ու ծեռաւորը կը մօտենայ...

Երբ կը տիրէ գիշերն հզօ՛ր, ու ծայրական...

ԾԶԱՆ ԿԱՐՕ

Անոնք ամէն օր դասերէն անմիջապէս յետոյ սրճարանի մը անկիւնը կը փակուէին եւ մինչեւ ուշ ժամանակ կը խօսէին ու կը վիճէին։ Տուն ժամելով կը ճաշէինք ու յետոյ կ'առանձնանար իր ընթերցումներուն կամ գրութիւններուն համար։

Բայց տարուան մէջ, օր կար որ հայրս կը փոխուէր, կա՛մ դժբաղդ կը դառնար և կամ իր խոկական դիմագիծը մեզի ցոյց կուտար։

Կաղանդի իրիկունն էր այդ։

Մենք, մեր ծնողքին երեք զաւակները, զուրգուրանքը, դաստիարակութիւնը եւ դասերուն ընտելանալու վարժութիւնը մեր մօրմէն առած էինք։ Ու այս իսկ պատճառով, մեր հայրը շատ մօտիկէն չէինք ճանչնար։

Բայց տարուան այս օրը ուրիշ էր։ Կարելի է ըսել թէ մայրս կը մոռնայի այդ իրիկունը։

Նախ հայրս խնդումերես տուն կը մտնէր, բան մը որ ոչ մէկ ուրիշ օր կը պատահէր։ Յետոյ, նախ քան ճաշի պատրաստութիւնները, կը ժողվէր ամբողջ մեր ընտանիքը իր շուրջը ու կը յիշեմ թէ ինչ ջերմութեամբ կը համբուրէր ամէն մէկուս ճակատը։ Երբ զիս կը ձգէր, քոյրս վերցնել համբուրելու համար, կը զգայի աղու հոգիովս այն մեծ ցաւը որ ամբողջ ժամեր այդ մէկ պահուն ապաւեր էի, սպանալու համար այն ինչ որ արդէն աւարտեր էր։

Մեր տունը քանի մը օրով շէն կը մնար Կաղանդի երեկոյէն յետոյ։ Կարծէք պտուղներուն հետ ու գետ չսխալած համբոյրներու քաղցրութեամբը կը շարունակուէր տօնակատարութիւնը, հոգ չէ թէ հայրս դարձեալ իր նախկին օրերուն պէս այլեւս ոչ ժպտուն կ'ըլլար, ոչ ալ կը համբուրէր մեզ։

Բայց քանի որ հին օրերուն վերադարձայ ու տեր տունը գտայ, կարելի չէ որ չյիշեմ այն մէկ տարին որմէ յետոյ այլեւս հօրս շրթունքները չհամբուրեցին իմ ճակատս։

Այդ տարին իմ դպրոցական շրջանս պիտի աւարտէի։ Ուրախ էր ամբողջ տունը։ Դեռ ես արդէն պատրաստուեր էի բժշկական համալսարանին համար։

Սակայն ճակատագրական դէպք մը պիտի պատահէր։ Մեր վարժարանի վերջին երկու դասարաններու ուսանողութիւնը որոշած էր գաղտագողի, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբերին և ես ալ մէկն էի որ ստանձնած էին կազմակերպել եւ մէկն մինչեւ վերջանալ, որպէսզի անպայման յաջողէր մեր պահանջը։

Կ'ուզէինք հեռացնել այն մէկ վարժապետը որ ըսած էր,— Հայոց նորագոյն պատմութիւն ...այ,— դաւաճանութեան մը պահուն։ Բայց այդ մէկը յարգուած դէմք մըն էր տնօրէնութեան կողմէ, ուստի ամբողջ արգիլումը այն եղաւ, որ ձեռնարկող երեք աշակերտներ կը զրկուէին վկայական ստանալու շնորհէն։ Երեք աշակերտներէն մէկն էի։

Հայրս երբեք չէր միջամտած տնօրէնութեան մօտ, ոչ ալ ո՛ր եւ է բառ խօսած էր ինծի։ Դէպքը անցեր էր։

Կաղանդի իրիկունը շուտով կը հասնէր։ Այդ իրիկուն դարձեալ, ուրիշ տարիներու նման, մեր տունը շէն էր, ուրախ էին ամէնքը ու ես ճիգ կ'ընէի կեղծելու եւ չփճացնելու տրամադրութիւնները։

Հայրս շուտով կը հասնէր, խնդումերես ինչպէս ամէն Կաղանդի իրիկուններ, ու անմիջապէս որ ամէնքս կը ժողվուէինք իր շուրջը, նախ քան համբոյրներու սկսիլը՝ կ'երթար մեքենան լարել, ձգելով որ արեւելքի եղանակ մը նուագուի, ու թեւերը օդին մէջ, լուռ, կը սկսէր դանդաղ ու քայլերը համբուած շարժումներով պարել։

Ուրախ էինք ու կը ծծափէինք ամէնքս ալ։ Առաջին անգամն էր որ մեր հօր պարելը կը դիտէինք։ Հին էր անոր պարը, բայց ի՛նչ ճկուն մարմին, ի՛նչ մկանային շարժում, ի՛նչ հրաշալի դիմագիծ։

Պարը դադրեցնելուն կը կանգնէր մայրս ու երբեմն յետոյ երբ կարգը կուգար ինծի, փոխանակ համբուրելու, ձեռքը երկու ուսերուս կը նետէր եւ ուժեղ ակնարկի մը մէջ կ'առնէր զիս։ Պահ մը այդպէս կը մնայինք, հայր ու տղայ մէկ մէկուն աչքերուն մէջ, բայց ոչ մէկ խօսք։ Ու յետոյ քոյրս կը կանգնէր եւ անոր ճակատը համբուրելէ վերջ, անմիջապէս իր սենեակը կը քաշուէր, ուրկէ քիչ յետոյ արտասուելը կը լսէինք։

Ես ալ արտասուեցի ու այդ իրիկուն ամէնքս ալ տխուր էինք։ Բայց այդ օրերուն իրական եղերերգութեանն ոչինչ հասկցած էի։

Ապրիլի օրերուն արդէն հայրս գոհ կը դառնար ու մեր տունը քանդուածաճախի մը կը վերածուէր։

Տարիներ յետոյ, այսօր երբ հայրս կը յիշեմ, գիտեմ թէ ինչու չհամբուրեց զիս։ Բայց այդ համբոյրին կարօտը ցաւի մը պէս կը շրջի իմ մարմինիս շուրջը ու ես կը տառապիմ որ այդքան ծանրօրէն ցուցուցած էի հայրս։

Այն ուսուցիչը որուն արտաքսումը կը պահանջէինք, հօրս մեծագոյն թշնամիներէն մէկն էր, իսկ իմ ներկայութիւնս այդ առաջապահներուն մէջ —տասնըչորս տարեկան տղաք— պատճառ դարձեր էր որ շատեր կարծէին թէ հայրս դրդած էր այդպէս շարժիլ...

Յ. ՃԻՒՆԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ՝ ԿՈՐԻՒՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Այս տարի մոռացութեան խորերէն հեռաւոր արձագանգի մը նման հնչեց անուն մը, — Կորիւն Մկրտիչեան — անյայտ՝ թերեւս շատ շատերու, բայց սիրելի՝ Սանասարեան սաներուն։

Ով որ գիտցաւ թէ այդ անունը համեստ յուշաքար մըն է Տարօնցի երգիչի մը, որ իր երիտասարդ տարիները ապրեցաւ Կարին, Սանասարեան վարժարանին մէջ իբրեւ հայերէնի ուսուցիչ եւ հոն զոհ գնաց 1892ի քոլերայի համաճարակին։

Բարձր Հայքի մայր վարժարանին յետագայ սերունդը — մենք — չճանչցանք զինքը, նոյն իսկ ափսո՛ս, իր գերեզմանը, բայց իր անունը մեր շրթներուն վրայ էր, ամէն անգամ երբ կ'արտասանէինք իր տաղերն ու երգերը, մասամբ ինքնատիպ, հարազատ, մասամբ թարգմանուած գերման յայտնի բանաստեղծներէ՝ Կէօթէէ, Ուլանտէ։

Այս պահուս տակաւին սրտիս մէջ կը հնչէ ոգեւորական մէկ տաղը Ուլանտէն թարգմանած իր մէկ պալլատին (Աշուղին անէծքը)։

«Հին ժամանակ կար մի բերդ,
Խիստ ճոխական բարձրաբերձ...»

Որքան պիտի ուզէի վերակազմել այդ հոյակապ տաղը, ուր վաղնջական կեանքին շքեղ տեսիլքը կը կենդանանար. ափսո՛ս, ժամանակը տարած է անոր խօսքերն ու բառերը։

Կորիւն Մկրտիչեան պարզ տաղերու մէջ երբեմն երգած է նաեւ Սանասարեան վարժարանին կանաչ ապրումները։

Այս պահուս չեմ կրնար չյիշել Կաղանդի գիշեր, մեր վարժարանի աւանդական սեղանը, մեծ սրահին մէջ, ուր ծնողներուն, բարեկամներուն, հին ու նոր սաներուն ներկայութեան պզտիկ աշակերտները կը ներկայացնէին տարաբախտ Մկրտիչեանի մէկ տրամախօսութիւնը, «Հին եւ Նոր Տարին»։

Հետեւեալը այդ տրամախօսութեան մէկ պզտիկ կտորն է՝ որ գտած եմ տետրակի մը մէջէն, անցեալ գարունի մը իբրեւ չորցած մէկ ծաղիկը։

Ցաւա՛նք թէ Սանասարեան Սաներու Միութիւնը պիտի ուզէ հաւաքել ցանուցիր թերթերը պարզօրինակ այդ քերթողին, որ ճառագայթի մը նման եկաւ ու գնաց մեր տոհմիկ աշխարհէն։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

* *
*

ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ ՅԻՇԱՏԱԿ

Ո՛վ ինծ կուտար Նաւասարդին առաւօտ,
Այն ծխանի ծուխն ոլորուն, երկնամբարձ,
Ծաղկեալ սարի պէսպէս ծաղկունք, անուշ օդ,
Աղօթարանք, սիրած վայրեր մեր սուրբ հարց:

Ո՛վ ինծ կուտար այն վարգերն եղջերուաց,
Ինծ կը բերէր եզանց վազքը գեղեցիկ,
Որոնց եւ հետ գեղջաբարոյ մեր նախնեաց
Պարն ու երգը, ձայնը՝ Թռչնոց երգեցիկ:

Եւ արեւու փայլը շողշող ու սիրուն,
Հիւսանց ծերուկ ծակտին զարկած փառունակ,
Եւ ծաղկալից ծորէ շքեղ հովասուն,
Ամանորի սիրուն աւուրց յիշատակ:

ԿՈՐԻՒՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

1892 Յունուար

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 դեկտ (Սեփ. թղթ.)— Նորոգահայ կարմիր խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը կազմակերպած էր երեկոյթ-ներկայացում մը։

Լը Պոն թէատրի մեծ սրահը ամբողջապէս լեցուած էր երեկոն բազմութեամբ։ Որոշեալ ժամուն տեղի ունեցաւ բացումը Ֆրանսական քայլերգէ ու «Ցառաջ Նահատակք»է վերջ. մասնաճիւղի անդամուհիներէն տիկին Քիպրիթճեան պարզեց հայ կնոջ կատարած դերը մեր քաղաքական ու կրթական կեանքին մէջ։ Կոչ ըրաւ բոլոր հայ մայրերուն բոլորուիլ այս գերազանցապէս նուիրական կազմակերպութեան շուրջ, թեթեւցնելու համար չքաւոր ընտանիքներու ծանր բեռը. այս օտար ափերուն վրայ։

Տիկինը խօսեցաւ բաւական երկար եւ յուզեց բոլորս։ Ցուցումի յաջորդեց, յոյսի, հաւատքի, մարտնչումի ու վրէժի երգը՝ արտասանութիւն մը Օրիորդ Անթօյէ որ աւելի տպաւորիչ կը դառնար Օր. Մ. Աղայեանի յստակ առոգանութեամբ։

Ցետոյ Օր. Հայկանուշի կողմ՝ երկու մեներգներ երգուեցան՝ «Հայաստանն ու «Ալագեազ»ը։ Մ. Մարութեանի յաջորդաբար արտասանութիւններ ըրաւ երկնակի պահանջներու վրայ։ Հինգ աղջիկներու հայկական պարերը սիրուն անակնկալ մը եղաւ Հինգն ալ թուղթէ գոյնզգոյն հագուստներով պզտիկ սափորներ իրենց ուսերուն, պարեցին համաչափ քայլերով։

Հանդէսին ունէինք երկու հիւրեր, Ն. Աղբալեան եւ Համաստեղ։

Դադարէն յետոյ, նախագահուհին բեմ հրաւիրեց ընկեր Աղբալեանը, որ կարճ այլ կուռ ճառով մը շեշտեց հայ կնոջ դերը ներկայ պատմութեան մէջ, նոյնպէս անոր կատարելիքները գալիք պատմութեան համար։

«Մի՛ կարծէք թէ հայկական դատը վերջացած է, մի՛ կարծէք թէ ներկայ Հայաստանը իր նեղ սահմաններով կրնայ գոհացում տալ հայ ժողովուրդի անհրաժեշտ պահանջներուն։ Եւ մի՛ կարծէք նաեւ թէ վարչաձեւերը տեւական են։ Քանի որ հայ ժողովրդի մէկ մեծ մասը այսպէս թափառական է, նիւթական ու բարոյական վտանգներու ենթակայ, եւ քանի որ իր այս անլուր տառապանքներուն մէջ հարիւրներով հոս հաւաքուած դարման մը կ'ուզէ գտնել փրկելու համար նոր սերունդը միայն հայ ապրելու տենչով մը, քանի որ կամքը զօրաւոր է այս ժողովուրդին մէջ, ան կ'ապրի անպայման, պայծառ օր մը տիրանալու համար իր սեփական իրաւունքներուն։

Ցետոյ անդուլ ազգային վարժարանի տնօրէն Պ. Արսեան հայկական եռագոյնը ձեռքին բեմ ելաւ աճուրդ կատարելու, որ բարձրացաւ 1605 ֆրանքի։ Պ. Սեմալճեան 450 ֆրանք միանուագ վճարելով տիրացաւ դրօշակին։

Գեղարուեստական վերջին բաժինն ալ հաճելի էր, այնքան որքան առաջինը։

Ամէնէն վերջը, դերասան Մարութեանի ղեկավարութեամբ ներկայացուեցաւ ողբերգութիւն մը՝ «Հեքիաթը՝ նոյնպէս քէֆջալիք զաւեշտ մը «Խաւարագէտ գեղեցկուհին», որուն մէջ տիկին Սիրուշ իր բնական շարժուձեւերով զուարճացուց հանդիսականները։

Ս. ՄԻԼՈՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՀԱՄԻՏԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ անգլեւթուրք եւ ֆրանսեւթուրք խառն ատեանները կարեւոր դատավարութեամբ մը կը զբաղին։ Ինչպէս գրեցինք, դատ բացած են Ապտիւլ Համիտի ժառանգորդները, որոնք անհագին գումար կը պահանջեն Անգլիայէն եւ Ֆրանսա-

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԳՈ
ԵՒ
ԴԱՒԻԹ ՉԱՔ
ՆՇԱՆՈՒ
Փարիզ
1 Յունուար

յէն։ Ժառանգորդներ
թէ իրենք ահագի
շէնք եւ հանքի մե
նին Սուրիոյ եւ
մէջ, Մուսուլի նա
մէջ ալ չպահանջ

Ասկէ առաջ, Հ
առանգորդները դիմա
լիական են Ֆրան
ռավարութեանց, հա
հանջելով։ Սակայ
խան ստացան թէ ան
չունին։ Պատճառ
այն էր որ Լօզանի
համաձայն, Սուրիա
գետը փոխանցուած
եւ բնականաբար
շնորհներն ալ իրեն
կ'ըլլան։ Մինչդեռ
դաշնագրին 65րդ
մէջ ըսուած է թէ Նա
թանական գերդաստ
գամները կրնան հաշ
ենթարկել իրենց կա

Ասոր վրայ, ժառ
դիմեցին Թուրք
թեան, յենած Աղ
քուէարկած մէկ օրէն
Ցետոյ, կայսերապաշտ
այն այրերը հպա
հանուած են, իսկ կի
այս վերջինները օրէ
ւունք ունին հաշո
ենթարկելու իրենց

Թուրք կառավարու
թացք չտուաւ այրեր
ջին, բայց պատասխ
նախկին իշխանուհի
ւունք ունին հատուց
նալու։

Այս պատասխան
որ Ապտիւլ Համիտ
գորդները առանձին զ
անգլեւթուրք և Ֆրան
խառն դատարաններ

ՋԵՐՐԱՀԱԼԱԾՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՐՑԱ

Դատական իշխանու
շարունակէ քննել Փ
ձերբակալուած 11 անձ
ծը։ Նկատելով որ դոր
եւ երկու հարցաքննի
չի բաւեր, որոշուած
կաններ տալ անոնց։ Հ
նիչ դատաւորները ալ
բաղին իրենց տեղ
պատրաստութեամբ։ Կ
թէ հազիւ մէկ շաբա
րելի պիտի ըլլայ դա
թեան ձեռնարկել։
ռանցքը՝ Քատրիէ հան
որ Էնկիւրի գացած
կածելի նաւակ մը ստա
ւէն։ Ինչպէս գրեցինք,
հանըմ ատրճանակ կը
այս մասին հարցում
պատասխանած է.—
րութիւնս է միշտ ա
կրել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԻՍԱԴԷՄ ՄԸ

Յանկարծ օրինա(կ), վերակացուն զար, իրենց ործառեղի վերակացուն...։ Ինչո՞ւ չէ, այս...նոց անկարելի ի՞նչ կայ որ... ...ջէ որ վերջերս իրեն այնպէս երկար նայուածքով կը նայէր։ ...Ի՞չ, թերեւս չի նմարձակիր ...ալ, բայց կ'անցնի պատուհա...ին առջեւէն։ Իր աշխատած ...սառատութեան մէ(ջ) իր հաստ...էն գիտէին։ Ինչ արժանալու ...ան կայ որ... վերակացուն որ ...րեն նոյնպէս երկար երկա՛ր ...ը նայէր, յանկած անցնէր ...պատուհանէն զինք տեսնելու ...ով... Ու Արփիկ պատուհա...ին կռթնած կը նայէր, ամէն ...էկ մանրագոյն հաւաքած պա...ոնի մը անցած ժամանակ ...երբոր կը թփտար։ Վերակա...ն էր... Ո՛չ, ան էր, անոր ...սակը աւելի երկար ու բա...ձեւ էր։ Այս անգամ ալ ան ...էր... նորէն ան չէր։ Մի՛շտ ան ...էր։

Երբոր կը պառկէր քնանալու, երաժշտութեան հեռաւոր եւ մօտիկ ձայներ իրար խառնուած քունը կը փախցնէին։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ մէկը իրեն կը խօսի այդ խառն ձայներով. մէկը զինք այդ ձայներով կը յանդիմանէ որ կը պառկի, կը քնանայ, փոխանակ դուրս գալու, զինք գտնելու... Աշխարհ սիրով ու խինդով է գինովցած, միայն ինք է որ մասնակից չէ, միայն ինք եւ իր պատճառաւ են մէկ ուրիշը... ան որ կը յանդիմանէ զինք երգերու մէջէն։ Ան ո՞վ... վերակացուն անշուշտ։ Կը նայի՞ն այդպէս երբ չեն սիրեր... կը նայի՞ն այդպէս երկար, երբ կարօտը չի կրծեր սիրտը հեռաւորութեան ժամանակ։

Արփիկի սիրտը պահածոյ դրուած պտուղի կը նմանէր. պահած էր համն ու հոտը առանց փտելու։ Սիրոյ մասին իր հասկացողութիւնն ալ մնացեր էր այն ինչ որ էր տասն հինգ տարեկան առաջ, երբ իր գիւղաքաղաքը կը գտնուէր։ Այն ժամանակները, ամէն անգամ որ դպրոցէն վերադարձին, քովի թաղը ապրող Մուկուչը կը դիմաւորէր մինչեւ մազերուն արմատները կը կարմրէր։ Իսկ երբ պահ մը իրենց նայուածքները իրարու կը հանդիպէին, անոնք անհատ յանցանք մը գործողի պէս իրենց շուրջը կը նայէին։ Մէկը տեսա՞ւ այն կրակը որ անցաւ մէկ նայուածքէն միւսը։ Այդ կարճ նայուածքը կը բաւէր իրենց մինչեւ որ գիշերը, ով գիտէ երբ նարէն դէմ դէմի բերէր զիրենք։ Երկուքն ալ դպրոցական էին, հետեւաբար բարեկեցիկ ընտանիքի զաւակ։ Ապագայի երազներ հիւսելու տարօնեալներ։ Այդ օրերուն սակայն յաջորդեցին անհրեւակայելի վերիվայրումներ որոնք Արփիկի սիրտը կարծես բնացուցին, եւ հիմա այս հանգստի օրերուն զարթնելով, իրեն մեկնակէտ կ'առնէր իր այն ժամանակուան հոգեբանութիւնը։ Նայուածք մը, Փարիզի մէջ, անչափելի սահմաններ կ'առնէր իր երեւակայութեան մէջ։

— Կը նայի՞ն այդպէս երբ չեն սիրեր, կը նայի՞ն այդպէս խոր եւ այդպէս երկար... եւ այդ պահերուն էր որ գնած էր զոյգ կարմիրները... ա՛խ ինչպէս կ'ուզէր գեղեցիկ ըլլալ։ Մեծ վաճառատուններու հսկայ հայելիները սակայն կը շարունակէին իր անհաճ պատկերը ղրկել իրեն։ Պէտք էր փոխուի՛լ, փոխուի՛լ։ Սա մեքենագրող Սիւզանը, օրինակ, միթէ՞ գեղեցիկ է. բերանը խաշոր, ծնօտը դուրս, բայց ներկուելով շնորհքի կուգայ։ Լիզէթը փոքր աչքեր ունի եւ նիհար, երկար վիզ մը, բայց ի՜նչ սիրուն է, երբ սեւ մատիտը կ'անցընէ աչքերուն եզերքէն և վիզը շղարշով մը կը ծածկէ, դիտաւորեալ անփութութեամբ մը։ Ռօզը լաւ, ճերմակ ակռաներ ունի և ինչ հաստ շրթներ, բայց քերնին թանած մշտապէս ժպիտը թող կուտա՛յ որ հաստ շրթները տեսնեն։ Ըսելիք չկայ. Ֆրանսուհիները հրաշագործ են, երբ խնդիրը գեղեցկանալու կուգայ։

Մինչ այն Արփիկ չէր նկատած որ երկար թարթիչներ ունէր, որ քթին ձեւը գէշ չէր և մազերն ալ առատ ու սաթի պէս սեւ էին։ Գունատ էր միայն, բայց քիչ մը կարմիրով մորթին յոգնածութիւնը կը սրբագրէր...

Ահա թէ ի՛նչ կը մտածէր Արփիկ գործի գացած ժամանակ, աշխատած, կերած ժամանակ, մինչեւ անգամ երազին մէջ։ Զոյգ կարմիրները սակայն կը շարունակէին ձեռքի պայուսակին մէջ ճամբորդել, նոյնքան նոր որքան գնուած օրը։

Արփիկ գոհ չէր իրմէ, փոխուելու իր դանդաղութիւնը ինքն իր դէմ կը զայրացնէր զինք։ Վերակացուին նայուածքներուն համար այնքան երախտապարտ էր որ, իր նկարագրին յատուկ բարութեամբ չէր ուզեր յուսախաբել զայն, իր ուշադրութեան առարկան այնքան անինամ, այնքան գրաւչութենէ զուրկ ներկայացնելով... եթէ ես նա-

յէր, գոնէ իր նայուած
ժամի բան մը տեսնելո
միայն լիշելով վեր
նայուածքը կը զղա
ոսկորներուն ծուծը։ Պէ
որ երախտագիտութեան
անկարելին փորձէր։

* *

Նոր տարուան առթ
գրասենեակը հրաւէր
հաստատութենէ մը եւ
վերակացուն ժպտաշուր
նեց պաշտօնէութեան
մէկուն առանձ պիտի
նոյն երեկոյթին ներկա
լու համար։ Եւ կատակ
մանաւանդ Արփի
լով,— կամ գուցէ անոր
թուեցաւ, — աւելցուց.

— Կը յուսամ թէ բ
ներկայ պիտի ըլլաք
ձեզ պիտի գերազանց
գեղեցկութեամբ եւ ճա
արդուզարդով եւ մեր
եակը փայլուն կերպով
ներկայացնէք։

(2) ՊԵՐ

Ո՞Վ ՉԻ ՓԱՓԱՔԻՐ
ՏԱՆՏԷՐ ԸԼԼԱԼ
ՀԱՄԵՍՏ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՎ
ԵՒ ՎՃԱՐՄԱՆ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ՄԵՂՔ Է 5, 6, 7, 8000 ՖՐ. ՏԱՐԵԿԱՆ ՎԱՐՁՔ ՎՃԱՐԵԼ ԵՐԲ 4—5 ՏԱՐՈՒԱՆ ՎԱՐՁՔՈՎ ԿԱՐԵԼԻ Է ՏՈՒՆ ՄԸ ԳՆԵԼ

ՓԱՐԻԶԻ Մէջ Rue Violet No. 40
Rue du Théâtre No. 87
Bld. Murat No. 93

3, 4, 5 ՍԵՆԵԱԿՆՈՑ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ, ՆՈՐԱԳՈՅՆ confortով

BÉCONի մէջ-կառ. Սէն Լազարէն 8 վայրկեան, ելեկտրական Թրամուէյով, օրական 300 Թրէն, կայարանէն 100 մեթր հեռաւորութեամբ, 4—5 մեծ շէնքեր 15էն 30 ափարթըմաններով:

Ամէն ափարթըման բացի 1էն 5 սենեակներէ, ունի նաեւ խոհանոց, բաղնիք իրենց ամէն կազմածներով, կեդրոնական ջերմութիւն եւ ամառ ձմեռ տաք եւ պաղ ջուր բաղնիքին եւ խոհանոցին մէջ. ասանսէօր եւ Թելէֆոն: փարիզէն պէքոն եր. Թեւեկ 90 սանթիմ օրական:

դիմել՝ **ARCHAMBAUD ET DELACOURT**
14 Rue Pépinière, Paris, կառ. Սէն Լազարի մօտ

Ուր ամէն Հինգշաբթի ժամը 5.30—7, կը գտնուի նաեւ Գ. Մ. ՏԷՐԳԷՏԷՐԵԱՆ, գնման պայմաններն ու առաւելութիւն. ները բացատրելու համար հայրենակիցներուս

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԿՕՇԻԿԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

CHAUSSURES CÉDA

Ե. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

15 Rue Henri Murger, մեթրօ՝ BOLIVAR (երկրորդ յարկ)

կ'ընդունինք մեծաքանակ ապսպրանքներ, ամէն տեսակի կանանց, այրերու եւ երախաներու կօշիկներ, վերջին նորաձեւութեամբ եւ դիւրամատչելի գիներով:

ԱՄԵՆԱՆՈՒՐԲ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՏՈԿՈՒՆ ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ

կ'երաշխաւորենք կօշիկներու տոկունութիւնը

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԹԷՈԴԻԿԻ
"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ,,
1929Ի ՀԱՏՈՐԸ (ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՐԻՆ)

550 էջ մանրատառ: Բազմաթիւ պատկերներ: Անախպներ: կուռ, գեղեցիկ: Ամբողջ գիրքը գեղանկարուած:

դիմել՝ «ՄԱՍԻՍ» տպարան, 208bis, Rue Lafayette, PARIS (10e.)

ԳԻՆ՝ 50 ՖՐԱՆՔ

ՈՒՆԻՆՔ

Ըստի, քանոնի, պտղըլամայի, ինչպէս նաեւ ջութակի լարեր: Ֆրանսայէն եւ գաղթավայրերէն եղած ապսպրանքները կը ղրկուին քանի որ բանալուրմամբով:

դիմել՝ Daver, 4 Rue de l'Etoile, près Rue d'Aix, MARSEILLE

Պատրաստ ունինք նաեւ 2500 ֆրանքնոց մեծ մօտել պուլատոր դաշնակ մը, քօնսէրի սրահի, սինէմայի, պարասրահի կամ յարկաբաժնի համար:

ՏՕՔԹ. ԵԱՂՈՒԲ

13 Rue Montholon, PARIS (9e), Métro: Poissonnière

Հիւանդ. կ'ընդունի ցուռուար 1էն սկսեալ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը կէս օրէ վերջ ժամը 2—6:

ՏՕՔԹ. Գ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 Rue Montmartre (*Բակի մէջ՝ աջ կողմի առաջին դուռ*)

Այս անգամ իր անձնական դարմանատունը հաստատուած կը խնամէ ՆԵՐՔԻՆ եւ ԿԱՆԱՆՑ, ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ եւ ՄՈՐԹԱՅԻՆ հիւանդութիւնները:

Tél. Central 73-38 — Métro: Sentier կամ Halles

Ընդունելութեան ժամեր՝ ամէն օր 10—12, 1.30—8: Կիրակի եւ տօն-օրեր՝ կէսօրէն առաջ 9—12:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ EXCLUSIVE

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ, ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԲԼԱՔՆԵՐՈՒ ԳԻՆ 18 ՖՐ.
Պէլվիլի ծանօթ հայ նպարավաճառ

Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

28 Rue Lesage, PARIS (20e)
Métro Belleville — Tél. Ménil. 61.85

Ձօխ մթերք թէ նախկին եւ թէ ամենավերջին եղանակներու՝ նրգուած եւ նուագուած նշանաւոր երգիչներէ, կազել, շարքը, խմբերգ, Թագսիմ եւայլն: Հայերէն հոգեւոր, աշխարհիկ եւ գեղջուկ երգեր՝ թէ՛ մեներգ եւ թէ խմբերգ: Տպուած ցուցակը ձրի է:

Ինչպէս նաեւ բորդաթիւ լաւ կրամոֆոններ եւ արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը ամենազեղչեալ գիներով:

ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ
ԴԵՐՁԱԿ ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ

կը ծանուցանէ իր յարգելի յաճախորդներուն թէ նոր ցարւոյ եւ ձմռնդի առթիւ ստացած է անգլիական եւ ֆրանսական կերպասի ընտիր տեսակներ:

Վերջին նորաձեւութիւններ.— խնամուած եւ մաքուր կար:

57 Rue de Clignancourt, Métro: Barbès կամ Château-Rouge
Tél. Nord: 59—20 — Autobus J

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Ցունաստան գտնուող ձեր ծնողքը Ֆրանսա բերելու համար, հարկաւոր է ունենալ Ֆրանսական նախարարութեան արտօնագիրը:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի այդ ձեւակերպութիւններու հետապնդումով:

Գրեցէք ձեր ծնողքներուն դիմել՝ CABINET JURIDIQUE FRANÇAIS
25 Rue Alexandre le Grand
Salonique, Grèce

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում աղանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (Ֆրանկախտ, ճերմակ.) եւ վարակ: Մասն. լաբորատուար: Խղճամիտ եւ արագ բուժում. Հրդաւէցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ *ճաշարանի մէջ աշխատելու համար երիտասարդ մը: Թեթեւ աշխատանք, տեւական գործ եւ լաւ վճարում: Դիմել՝ Յառաջի վարչութեան:*

ԳՆԵՑԷ՛Ք

ԱՐԵՒԵԼ. ՍԻՄԻԹՆԵՐ

Հացագործ LA GARDEէ
1 Rue St. Lazare, PARIS (9e)

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

E. STEFIKI

վկայեալ իրաւագէտ, քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն:

106 Ave. Kléber, Paris (16e)

Հեռ. Passy 72.56

ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ ամենակարճ միջոցի մէջ Ֆրանսա մտնելու (AFFIDAVIT), ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթերու օրինական գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 4—7.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

Ջնարակուած եւ երփներանգ փայլխանորէ, պահարան՝ լայնք 160, մահճակալ՝ լայնք 145, ցայդասեղան՝ վրան մարմար:

ՁԵՐ ՆՆՋԱՍԵՆԵԱԿ

Ձեր ննջասենեակը ընտրելու համար, պիտ ներշնչուիք այն քոլորէն, որ հաճելի եւ գոր նական պիտի դարձնէ զայն ձեզի: Մեր վաճ ռատանց մէջ ցուցադրուած հազարաւոր նմոյ ները անպայման ձեզի պիտի հայթայթեն ձ երազներու ննջասենեակը: 184 էջնոց պատկերազարդ ալպոմը հեռանկարներ պի բանայ ձեր առջեւ՝ մեր ցուցահանդէսին մ սին: Պահանջեցէք զայն:

ԵՒ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐԸ

GALERIES BARBÈS

55. Bd. BARBÈS. 55. PARIS. (18e)

Labat փողոցի անկիւնը

ԳՆԵՑԷ՛Ք ԿԱԼԸՐԻ ՊԱՐՊԷՍԷՆ

ՁՐԻ — ԿՏՐՈՆ — ԱԼՊՈՄ

ԿՏՐՈՆ
ՁՐԻ ԱԼՊՈՄԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ ԹԻՒ 213
Ղրկել՝ 53 Boul. Barbès, PARIS (18e)
M. . . . .
. . . .
. . . .

ԱՅՍՕՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑ ԵՆ

Ո՛վ Փարիզահայդ երբաձաշակ եւ երբաժիտ, դուն որ կ'ուզես ճաշակել

Ապուխտին լաւը, պանիրին առաջնակարգը, այլազան չոր պտուղներու լաւագոյնը եւ բծախնդիր եւ արեւելեան ու եւրոպական նպարեղէններու լաւ տեսակին եւ միշտ աժանին: ԴԻՄԷ՛

ՃԷՆԱՁԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.ԵԱՆ
ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
24, RUE ST. LAZARE — PARIS (9e)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

15 Rue de la Huchette, Paris Ve. *Մէթրօ Սէն Միշէլ*

Կը պատրաստենք կարգը իրգով թերթանուշ (փաքլավա) եւ փաքլավայի թերթեր: Նոյնպէս թէլ քատայիֆ՝ եփած եւ հում, լօքում, քուրապիէ, ըքմա և ամէն տեսակ անուշեղէններ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐ

Եթէ կ'ուզէք ամենաշքեղ գլխարկներ ունենալ ամենայարմար գիներով և կամ թրանսֆորմասիոն ընել տալ ձեր գլխարկները, դիմեցէք Փարիզի միակ հայ գլխարկավաճառատունը

MODES — **ԱՏՐԻԱՆԱ** — MODES

Rue des Pyrénées 246 — Tram : 26
Մէթրօ՝ ԿԱՄՊԷԹԹԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՏԻԿԻՆ Բ. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ

42 Rue Tourtille, BELLEVILLE. — մէթրօ՝ *ՊԷԼՎԻԼ*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆԵՐ

ԹԱՐՄ — ԼԱՒ — ԱԺԱՆ

Հայ նպարավաճառներու ուշադրութեան

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԱՆԱՐԱՏ ԽԱՂՈՂԻ ՕՂԻ, ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԱԾ

12 լիթրնոց սնտուկ, լիթրը՝ 23 ֆրանք

ԸՆՏԻՐ ՃԵՐՄԱԿ ՊԱՆԻՐ, 15 քիլօնոց թիթեղ տուփերու մէջ, քիլօն՝ 9 ֆրանք: դիմել՝ Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ, 65 Rue Ste. Anne.

մեթրօ 4 Septembre — Թէլ. Central 76-64

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅԿ. ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

130 Rue Etienne Dolet, ALFORTVILLE (Seine)

Կաղանդի առթիւ անմրցելի գիներով կը ծախուին Արեւելեան լաւագոյն նպարեղէններ: Կեսարական ապուխտ եւ սուճուխ, պուլղարական քաշքաւալ, եւ յունական ճերմակ պանիր, պոլսական, յունական եւ Ամասիայի պամիա եւայլն: Մէկ անգամ այցելութիւնը բաւական է:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԹՈՔԵՐՈՒ ԵՒ ՈՍԿՈՐՈՒՏԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Մասնաւոր յարկաբաժին՝ մորթային եւ վեներական ախտերու դարմանատան մէջ կը բուժէ ULTRA-VIOLET ճառագայթներով Ցօդացաւ, Ջղացաւ (Sciatique), Նեւրալժի, Անարիւնութիւն, Ոսկրախտ (Rachitisme) եւայլն:

16 Rue Bleue, Մեթրօ՝ Cadet. — Հեռ. Provence 73-67

Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 9—12 եւ 2—7, ԿԻՐԱԿԻ 9—12

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

ցեր եւ ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6: Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 2—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19:

ԱՄԱՍԻՈՅ ՊԱՄԻԱ

Ամասիայէն ստացած ենք մեծ քանակութեամբ այս տարուան չոր ՊԱՄԻԱ: Ա. (չիչէք) գին 34 Ֆր., Ա. սրայ 24 Ֆր., Բ. սրայ 22 Ֆր.: Կ'ընդունինք մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ապսպրանքներ: Ունինք նաեւ Արեւելեան բոլոր կարգի ապրանքներ:

Դիմել՝ H. Ajdérian, 44 Rue Bernard du Bois, MARSEILLE

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

1bis Hautefeuille, մեթրօ Սէն Միշէլի մօտ, փոխանցուած է

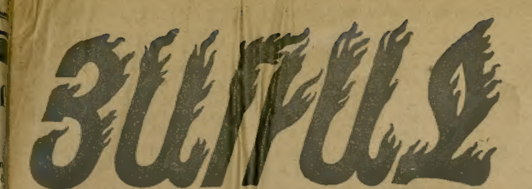
MAISON VARTERESSIANի

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ — ՄԱՔՈՒՐ — ԱԺԱՆ

Մէկ այցելութիւն բաւական է համոզուելու համար

կ'ընդունինք ապսպրանքներ դաւառներ [illegible] ձանձ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

2 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 844 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՆ ՃԱՄԲԱՆ, ՆՈՐ ՁԵՒԵՐՈՎ

Միջազգային քաղաքականութեան տեսակէտէն, կը գտնուինք շրջանի մը մէջ ուր շատ մը բներ «ի լինելութեան» են։

Ամէնէն առաջ՝ խաղաղութիւնը, որուն անունով կ'երդնուն բոլորը, մեծ ու պզտիկ, միեւնոյն ատեն բազմապատկելով խաղաղութեան սպառնացող բոլոր զէնքերը։

1928ին ալ կրկնուեցան կեղծ մաքաններ եւ դիւանագիտական ձեռնարկներ՝ կրճատելու համար սպառազինութիւնները, բայց բոլորն ալ յանգեցան միեւնոյն ելքին, — անփառունակ ձախողանք։ Ամբողջ ողբերգութիւնը այնտեղ է որ, կրճատման բանաձեւերու հեղինակները իրենք ո՛չ կը հաւատան զէնքերը վար դնելու հրաշքին, ոչ ալ՝ ուզեն առաջին քայլը առնել, «յօրինակ այլոց»։

Եւ յետոյ, ամէնէն աւելի մեծերն են որ կը բռնեն դերասանական, սրտառո՛ւչ դիրք մը, — կ'ճառեն իրենց «ինքնապաշտպանութեան» իրաւունքի մասին՝ Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Խորհրդային Ռուսաստան, Միացեալ Նահանգներ, Ճափոն, — բո՛լորն ալ կը փիլսոփեն, կը սրտնեղին, եթէ կասկած յայտնուի թէ յարձակողական ծրագիրներ կը հետապնդեն իրենց հետեւելով, նոյն եղանակին վրայ կը պարեն նոր ուժերը, — Լեհաստան, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Ազգերու Դաշնակցութեան բոլոր անդամները, բաց պարտուած եւ չարաչար պատժուած պետութիւններէն (Գերմանիա, Պուլկարիա, Աւստրիա)։ Ցաղթականները երբեք չվստահելով պարտեալներուն, միշտ կ'արծարծեն անոնց — մասնաւորապէս Գերմանիոյ — «գաղտնի» սպառազինութեանց խնդիրը՝ և պատրուակ մը աւելի կը գտնեն, հրետանին զօրացնելու, կամ նոր ռազմանաւ մը պատրաստելու համար։

Միւս կողմէ, երբեք այքան սուր հանգամանք առած չէր ազդեցութեան, գերակշռութեան պայքարը՝ միջազգային կրկէսի վրայ։ Դէմ դիմաց կանգներ են անգլեւսաքսոն երկու հսկաները, Մ. Նահանգներն ‖ Մեծն Բրիտանիան։ Առաջինը լրջօրէն կը հետապնդէ վերջինը, ծովերու տիրապետութեան համար, եւ դեռ նոր, Նոյնիսկ հիւպատութեան խորհրդաժողովներու ընթացքին, 15 նորմարտանաւ ապսպրեց։ Ֆրանսան, որ չորս աչքով կը դիտէ Գերմանիոյ բոլոր շարժումները, միեւնոյն ատեն մտահոգ է Իտալիոյ դիրքէն, Միջերկրականի եւ Մօտաւոր Արեւելքի տիրապետութեան համար։ Մուսոլինի թաղեց իր յարձակողական ծրագիրները եւ բարեկամացաւ Թուրքիոյ հետ, բայց իր խաղաղ թափանցումի քաղաքականութիւնը, նոյնիսկ տնտեսական-կրթական գետնի վրայ, ուղղակի կը շօշափէ Ֆրանսայի շահերը։ Սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ յաւակնութիւնները սահման չունին։ Իսկ այն սահմանին մէջ ուր ամփոփուած են այսօրուան բերումով, նորէն լուրջ հոգեր կը պատճառեն Ֆրանսային։ Մէկէ աւելի առիթներով բացատրած ենք, արդէն, թէ Մուսոլինի կը քալէ Քայզեր Վիլհելմի հետքերուն վրայ, երբեւ հովանաւորը Թուրքիոյ։ 1928 Մայիսի Թուրքեւիտալական դաշինքէն յետոյ, իտալական մամուլը այնքան թրքահած լեզու մը կը բանեցնէ, որ մատ խածնել պիտի տար նախապատերազմեան գերման մամուլին։ Թերթեր կան որ պ օրզապէ մատնութիւն կը կատարեն, Սուրիա ապաստանած Հայերն վտանգաւոր կասկածելի դարձնելով։ Եւ այս բոլորը՝ Ֆրանսան վախցնելու կամ Սուրիան ըմբոստացնելու համար։

Հին մրցակցութիւնը՝ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, շեշտուեցաւ 1928ին, Թուրքիա, Պարսկաստանի, այլ մանաւանդ Աֆղանիստանի գլխուն։ Երեւ Թուրքիան կը մնայ ռուսական շրջագիծին մէջ, բայց Անգլիան չէ յուսահատած զայն իր սայլին կապելու քաղաքականութենէն։ Այս տեսակէտէն յատկանշական փաստ մը կը ներկայացնէ քրտական շարժումը։ Մոսկուան ուզեց որ այդ շարժումը ոչնչանայ, երբ Թուրքիոյ կը վնասէ, բայց փորձեց օգտագործել զայն, Անգլիոյ դէմ (Միջագետք)։ Իսկ այս վերջինը, Եւսուլի աւարէն յետոյ, թոյլ չի տար որ քիւրտ գործիչ մը այլ տեղ երթայ, կը խափանէ ո՛ր և է ձեռնարկ՝ Թուրքիոյ դէմ։ Պարսկաստանի մէջ երկուքն ալ յաղթուեցան, առայժմ։ Իրեն յաջողեցաւ ջնջել օտարներու վայելած առանձնաշնորհները (կապիտիւլասիոն), հաստատեց պարտաւորիչ զինուորութիւն եւ կարգ մը նորութիւններ։ Այս բաները ձեռնտու չէ ո՛չ Ռուսիոյ, ոչ ալ Անգլիոյ համար, քանի որ կը նպաստեն երկրին վերանորոգման եւ զօրացման։ Իսկ Աֆղանիստանի մէջ դեռ արիւն կը հոսի։

Նոյն վիճակը՝ Հեռաւոր Արեւելքի մէջ։ Զարհուրելի քաոսէ մը յետոյ, Չինաստան ալ յաջողեցաւ թօթափել օտարներու խնամակալութիւնը եւ հաստատել ազգային կառավարութիւն։ Նախկին մենաշնորհները պատմութեան անցած են այլ եւս, եւ մեծ պետութիւնները կարգով նոր դաշնագիրներ կը կնքեն երկնային կայսրութեան հետ, շուկայիկ սակարկութիւններով, բայց ոչ նախկին խորտանքով։

Նոյն կացութիւնը, վերջապէս, Պալքաններու մէջ։ Այստեղ միաժամանակ մրցկցութեան մէջ են Իտալիան, Անգլիան եւ Ֆրանսան, իրենց կցուած հարկատուներով։ Կը թուի թէ գերակշռութիւնը կը մնայ Իտալիոյ եւ Անգլիոյ ձեռքը, իսկ Ֆրանսան կը միջամտէ հաւասարակշռութիւնը պահպանելով։

Տարեկան տեսութիւն չէ որ կը կատարենք։ Ուզեցինք անգամ մը եւս հաստատել թէ հին ճամբան է որ կը շարունակուի նոր ձեւերով, կամ դերերու փոփոխութեամբ։

Իսկ այսպիսի կացութիւն մը չի կրնար ամրապնդել խաղաղութիւնը, հակառակ բոլոր Լոքարնօներուն եւ Քելլոկեան դաշինքներուն [illegible] չէր...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԱՄԻՏ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Le Foyer, որ կը հրատարակուի «Մասիս» տպարանին կողմէ, կէսը հայերէն եւ կէսը ֆրանսերէն, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ «Բանտ եւ մահ» խորագրին տակ (1 յունվ.)

«Գ.Վ.Չերազ, որ Լենինականի մէջ Ն.Իսթ Րըլիֆի որբերուն ընդհանուր տեսուչն էր, մէկ քանի տարի առաջ ձերբակալուած էր իբր սովետական րէժիմին ըմբոստ ու ընդդիմադիր եւ Արխանկէլ աքսորուած էր։ Յետոյ թոյլ տրուեցաւ իրեն Հայաստան վերադառնալ, ուր նորէն ձերբակալուեցաւ, այս անգամ ահաւոր մեղադրանքով մը, այն է իբր լրտես Անգլիոյ հաշուոյն Բրիտական յանցանքներու համար մահու պատիժ չունի Սովետներու Միութիւնը, բայց Պետութեան դէմ դաւաճանութեան համար ներում չկայ։

Մարդ ակամայ կը մղուի մտածելու թէ Անգլիա ի՛նչ ունի լրտեսելիք Հայաստանի մէջ, կամ Վահան Չերազ ի՞նչ տեղեկութիւն կրնար հաղորդել Անգլիոյ որ Հայաստանի գերագոյն շահերուն վնասաբեր ըլլար։ Կը մտածէինք որ Հայաստանի վարիչները կարենային ըսել թէ խղճերնին հանդարտ է այս մասին։

Նոյնպէս կը հաստատուի այն լուրը թէ Հ.Ակինեան, Վիէննայի Մխիթարեաններէն, որ 1924էն ի վեր Երեւան կը գտնուէր մեր հին գրչագիրները ուսումնասիրելու համար, բանտարկուած է։ Իրեն կը մեղադրուի Հայաստանի մէջ կաթոլիկութիւնը տարածելու փորձեր բրած ըլլալ, Պապին ուղղակի հրահանգով...

Վերլուծենք այսպիսի մեղադրանքի մը էութիւնը։ Մարդ ի՛նչպէս կրնայ փրոփականտ ընել Հայաստանի մէջ։ Ո՛չ կարող է սրահ մը վարձել՝ բանախօսութիւն ընելու համար, ո՛չ կարող է միթինկ մը սարքել, կամ լրագրի մը մէջ յօդուած մը հրատարակել, նոյն իսկ երկտող մը տպագրել. այդ ամէն գործիքները կամ միջոցները Պետութեան ձեռքն են։

Սովետներու Միութեան մէջ շատ մը խոստութիւններ կ'աշխատուի արդարացնել սա հանգամանքով թէ երկիրը յեղափոխական շրջանի մէջ է և թէ իրերը պէտք չէ դատել ամուր կարգուսարքի վրայ հաստատուած երկիրներու մտայնութեամբ։ Կաթոլիկ վարդապետի մը փորփորքները ո՛ր աստիճան կրնային խախտել Հայաստանի իրաւակարգը որ հարկ ըլլար զինդանի մը չորս պատերուն մէջ սահմանափակելզանոնք...»

ՆՈՐ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Հարցաքննիչ դատաւոր Կլաւըի ներկայացաւ «Ժուռնալ»ի աշխատակից Կասթոն Վիտալ, որուն անունը յիշուած էր Ամառի կողմէ՝ «Ժուռնալ»ի հետ իր բանակցութեանց առթիւ։ Վիտալ երկարօրէն պատմեց Ամառի հետ իր տեսակցութիւնները, որոնց նպատակն էր նոր փաստեր ձեռք բերել տիկին Հանօի զեղծարարութեանց մասին։ «Ժուռնալ» տեւէ դրամ չէ ստացած՝ «Կազէթ տիւ Ֆրանս»ը պաշտպանելու համար։ Վիտալ յետոյ պահանջեց որ դէմ դէմի բերուի Միմուն Ամառի հետ։

Հարցաքննուեցաւ նաեւ տիկին Հանօի խորհրդական փաստաբան Հէրսան, որ պատմեց թէ սկիզբէն ի վեր կապ չէ ունեցած տիկին Հանօի հետ, որուն ծառայութեան մտած է 1927ի յունուարին, երբ արդէն Հանօ-Պլոքի գործերը հիմնուած էին ու կը քալէին։ Նախ 6000 ֆրանք ամսական կը ստանար, յետոյ 8000 ֆրանքի բարձրացաւ, իսկ վերջերս կ'առնէր 10,000 ֆր., 5,000 ֆր. ալ ներկայացուցչութեան ծախքերուն համար։

Խուզարկութիւններ կատարուեցան Ամառի գրասենեակին և բնակարանին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Աթէնքի Նոր Օրը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, վերապահութեամբ, քաղելով «օտար բարեկամէ մը որ տարիներով ապրած է Թուրքիա». (28 դեկտ.)

— Դեռ երկու օր առաջ նամակ ստացայ... քաղաքէն։ Գաղտնի ոստիկաններու բազմութիւն մը ողողած է քաղաքը։ Առանց արտօնութեան տուներէն ներս կը մտնեն, կը խուզարկեն, տակնուվրայ կ'ընեն ու կը մեկնին։

Կը կասկածին բոլորէն ալ, նախկին քէմալականները մէջն ըլլալով։

Երբ դաւադրութիւնը երեւան հանուած է, հսկողութեան տակ առնուած են բոլոր ծանօթ փաշաները, որոնք գործակցած են Մուսթաֆա Քէմալի հետ։ Անոնց եղած են բերանացի սպառնալիքներ, թէ կախաղան պիտի բարձրանան օր մը, եթէ չհամակերպին Մուսթաֆա Քէմալի քաղաքականութեան։

Ժողովուրդին վիճակը աւելի գէշ է Անատօլուի մէջ։ Հոն կը տիրէ բացարձակ բռնակալութիւն։ Ժողովուրդը արտօնուած չէ ազատ շունչ քաշելու անգամ։ Երկու հոգի քով քովի չեն կրնար գալ, անմիջապէս կը հետապնդուին։ Վերջին դաւադրութիւնը պատճառ բռնելով, ձերբակալուած են բազմաթիւ անձեր։ Բանտերը լեցուած են։ Քանի մը քաղաքներու մէջ դպրոցները վերածուած են բանտերու։

Պոլսոյ ձերբակալուածները

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած հակաքէմալականները երես երեսի հանուեցան դեկտ. 27ին, ի ներկայութեան հարցաքննիչ դատաւորներուն և ընդհ. դատախազին։

Առաջին անգամ երես երեսի բերուեցան Քասրիէ հանըմ եւ անոր եղբայրը Նասըր պէյ, որոնց շուրջը կը դառնայ ամբողջ գործը։ Քասրիէ հանըմ կ'երթայ Էնկիւրի եւ կ'ուզէ ներկայանալ Հանրապետութեան նախագահին, անձամբ տեղեկութիւններ հաղորդելու համար։ Սակայն նախագահութեան դիւանը կը մերժէ։ Յետոյ ուշադրաւ կը նկատուի այն պարագան, որ հանըմը առքձանակ ունէր։

Միւս կողմէ, մէջտեղը կայ Նասըր պէյի նամակը, ուղղուած Քասրիէ հանըմի։ Նամակին մէջ, եղբայրը կ'ըսէ քրոջը. «Գաղտնիքը մի յայտներ»։ Յետոյ կը հարցնէ թէ ի՞նչ եղաւ «ամուսնական պարբնագիրը»։

Այս երկուքէն յետոյ, դէմ դէմի բերուեցան միւս ձերբակալուածները։ Այս գործողութիւնը մինչեւ իրիկուն տեւեց։

Ըստ օրէնքի, դեկտ. 28ին վերջացաւ ձերբակալուածներուն հարցաքննութենէ զրկուելու պայմանաժամը։ Եթէ պէտք տեսնուի, պայմանաժամը 10 օր եւս պիտի երկարաձգուի։

Դատական իշխանութիւնը կ'աշխատի օր առաջ աւարտել հարցաքննութիւնը եւ դատարանին յանձնել ամբաստանեալները։

Սերպ նախարարական տագնապը

Եուկոսլաւիոյ նախարարական տագնապը լուծել բաւական դժուար պիտի ըլլայ։ Հրաժարեալ վարչապետ Հայր Քորոշեց դահլիճը կազմած էր անցեալ յուլիս 27ին, մասնակցութեամբ ութ արմատական, չորս ժողովրդավար, երկու սլովէն ժողովրդային, մէկ Պոսնացի իսլամ նախարարներու եւ պատերազմական նախարար Զօր. Հաճիչի, որ ո եւ է կուսակցութեան չի պատկանիր։

Կազմուելիք նոր դահլիճին դերը բաւական ծանր պիտի ըլլայ, որովհետեւ Խրուաթներու ընդդիմութիւնը չէ խաղաղած։

Եուկոսլաւիա տրամադիր չըլլալով ներկայ ձեւին մէջ վաւերացնել իր բարեկամական դաշնագիրը Իտալիոյ հետ եւ կարգ մը փոփոխութիւններ առաջարկած ըլլալով, իտալական կառավարութիւնը առիթը յարմար սեպած էր, բոլորովին նոր դաշնագիր մը կնքելու համար Սերպիոյ հետ։

Այժմ դահլիճին հրաժարումով կը վախցուի որ իտալասերպ բանակցութիւնները ընդհատուին։

∴ Գիւղացի-Խրուաթ կուսակցութեան նախագահ Մաչէք ճառ մը խօսելով Զագրէպի թաղապետական ժողովին մէջ, ըսաւ թէ Պելկրատի նախարարական տագնապը տեւէ հետաքրքրութիւն չի ներկայացներ իրեն համար։ Աւելցուց որ Խրուաթները այն ատեն միայն գոհ պիտի ըլլան, երբ Խրուաթիան եւ Խրուաթները նոյն հաւասար աստիճանի վրայ դրուին Սերպիոյ եւ Սերպերուն հետ։

Կարմիր վտանգը Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ համայնավարական գործունէութիւնը լուրջ համեմատութիւններ առած է Պուլկարիոյ մէջ։ Վարչապետ Լիափչէֆ խորհրդարանին մէջ յայտարարեց թէ Պուլկարիոյ բանուորական կուսակցութիւնը յարաբերութիւն ունի Գ. Միջազգայինին հետ, եւ թէ բազմաթիւ երիտասարդ համայնավարական կազմակերպութիւններ ուղղակի կը թղթակցին Ռուսաստանի իրենց ընկերներուն հետ եւ նիւթական աջակցութեան խոստում կը ստանան։ Պուլկարիոյ թղթատարական պաշտօնեաները Ռուսիայէն նամակ մը ստացած են, որ կը հրաւիրէ զիրենք յեղափոխական ձեռնարկներ կատա-

(Էուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐՐՈՐԴ ԵՐԱԿԸ

Կը կարծէք թէ վերջացա՞ւ...։ Ո՛չ երբեք։

Նոյեան ցալանը առասպելի կարգ անցաւ անգլիաց աստուածաբաններուն համար վրայ։ Բայց Ամերիկացիները, որ Անգլիացիներուն հակառակ կ'ուզեն շարժիլ, ոչ միայն չեն հմայուիր այս առասպելէն, այլ եւ իբր հարազատ պիգնըսմէններ, կը յղանան գաղափար մը։

Սթրօնկ, Շիկաքօէն երկրաչափ մը, մտադիր է եղեր հանգանակութեան մը ձեռնարկել, գումարով Արարատին գագաթը հասնիլ, առնել ցալանը ու զայն տանիլ Ամերիկա, ցուցադրելու համար Շիքակօի 1932ի մեծ ցուցահանդէսին։

Ոչ աւելի, ոչ պակաս...

Մենք ալ՝ իբր նուազ գործնական գլուխներ... պահանջելու ենք այդ ցալանին վերադարձը Հայաստան, անոր զետեղումը թանգարանի մը մէջ, ուր պիտի խուժէին աշխարհի բոլոր շրջիկները։ Մուտքի տոմսերէն գոյացած հասոյթը մեզ իրաւունք պիտի տար ցալանը նկատել Հայաստանի բարգաւաճման երրորդ երակը, Շիրակի ջրանցքին եւ Ալլահվէրդիի պղնձահանքերուն շարքին։

Ֆրանսայի մէջ կազինօ մը կառուցանելու համար հանքային ջուր պէտք է։ Հանքային ջուրերը կը ժայթքեն, երբ դրամատէր մը կազինօն կը շինէ։ Իրականին մէջ առաջինը երկրորդէն կախում ունի։

Մեր երկրին մէջ չկայ հանքային ջուր, կամ չկայ մեծ թիւ մը։ Ուրեմն, գոհանանք տապանով, որ կրնայ հասութաբեր ըլլալ...։

∴

Այս գաղափարս պատկան իշխանութեան գրելու կը պատրաստուէի, երբ բարեկամս փըսփսաց.

— Հանճարե՛ղ... անուրանալի՛ գաղափար...։ Հիմա մեզ կը մնայ պրպտումներ կատարել եւ փաստացի գիտնալ թէ Արարատը Հայաստանի մէ՞ջ է...։ Ներկայ դարուս, ի՞նչ բանի վստահիլ։

Արարատն ալ կարելի է դաբրէ ի վեր իր տեղը փոխած ըլլայ...։

Բայց՝ Ամերիկացիները, այդ պարագային ալ չպիտի մերժէին մեզ գոհացում տալ, թէեւ՝ Ուիլսընի 14 կէտերուն մէջ ցալանին մասին բառ մը չգտնուիր։

ԵԴ. ԲԷՈՎՅԱՑԻ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ ԵՐԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Կիպրոսի պետական պաշտօնեաներուն համեմատութիւնը հետեւեալն է, ըստ ազգութեան եթօշակի.— 76 անգլիացի՝ ընդամէնը 48,320 ոսկերին տարեթօշակով, 690 թուրք՝ 70,680 ոսկիով, 1011 յոյն՝ 133,820 ոսկիով, 56 կաթոլիկ եւ մարոնի՝ 10,792 ոսկիով եւ 12 հայեր՝ 3179 ոսկիով։

ՀԱԶԱՐԻՆ ՄԷԿ ԲԺԻՇԿ

Պոլսոյ բժիշկներուն վկայականները ասկէ առաջ հաւաքուած եւ արձանագրութեան համար Էնկիւրի ղրկուած են՝ առողջապահական գործավարութեան։ Այս առթիւ յայտնի եղած է որ Պոլսոյ մէջ 600 բժիշկներ կը գտնուին։

Այս հաշուով Պոլսոյ բնակիչներէն հազար հոգիին մէկ բժիշկ կ'իյնայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ 1928ԻՆ

Երբ կը շօշափենք Հայաստանի տնտեսական ու մշակութային կեանքը, պէտք է միշտ նկատի ունենալ, որ խօսքը կը վերաբերի պետութեան մը, հոգ չէ թէ իրաւազուրկ։ Իսկ իւրաքանչիւր պետութիւն գերապանցապէս շահագրգռուած է երկրի յառաջդիմութեամբ։

Տարբեր է այն, թէ ի՛նչպիսի մեթոտներ կը գործադրուին եւ ի՛նչ չափերով կ՚իրականանայ առաջադրուած նպատակը։ Այստեղ արդէն, շինարար աշխատանքի արդիւնքները պայմանաւորուած են տիրող կարգերով եւ գործադիր իշխանութեան քաղաքականութեամբ։

Մեր մամուլը, խորհրդային թերթերէն բրած քաղուածքներով, հնարաւորութիւն կուտայ արտասահմանի հայութեան՝ որ օրին հետեւիլ Հայաստանի ներքին կեանքին։ Տեղն է յիշել, որ այդ տեղեկութիւնները կ՚արտատպուին առանց բացատրութիւններու եւ վերլուծման եւ, շատ յաճախ միամիտ ընթերցողը զոհ կը դառնայ խորհրդային թերթերու մեքենայութիւններուն։

Մեր նիւթէն դուրս է մէկ մէկ թուել Հայաստանի տնտեսական ու մշակութային ասպարէզներուն մէջ եղած դրական ու բացասական երեւոյթները։ Կ՚ուզենք միայն մատնանշել այն հիմնական քաղաքականութիւնը, որով եւ պայմանաւորուած է Հայաստանի ներքին կեանքի ընթացքը։

Սակայն, խուսափելու համար ժխտական վերաբերումէ, սկզբէն իսկ յայտնենք, թէ 1928ին ալ շարունակուեցան նախորդ տարիներու շինարարական աշխատանքները։ Բաւական ջանք թափուեցաւ, զարկ տալու համար երկրին արդիւնաբերութեան ու կրթութեան գործին։ Աւելի թափ առին գործարաններն ու հանքագործութիւնը, ոռոգման աշխատանքներն ու ելեքտրակայաններու կառուցումը եւայլն։ Նոյնպէս ընդլայնուեցաւ դպրոցական ցանցը եւ աւելցաւ կրթական բարձրագոյն հաստատութեանց թիւը։

Միւս կողմէ, Հայաստանի արտադրութեան հիմնական ճիւղերէն շատերը դեռ չեն հասած նախապատերազմեան չափերուն։ Օրինակ, գինեգործութիւնը ներկայիս կը կազմէ 1913ի 55 տոկոսը, իսկ պղնձի արտադրութիւնը՝ հարիւրին 43ը։ Անկէ զատ, ձեռնարկուած շարք մը աշխատանքներու արդիւնքները չեն արդարացներ եղած հսկայական ծախքերը։ Օրինակ, Լըջիլարի ջրանցքը, որ կառուցուած է երեք հազար դեսեատին ոռոգելու համար, կրնայ ոռոգել միայն երեսուն երեք դեսեատին։ Իջեւանի ջրա-ելեքտրակայանը ծրագրուած էր կառուցանել 60,000 րուբլիով, այն ինչ մէկ միլիոնով ալ գլուխ չպիտի գայ։ Կարճեւանի ջրանցքը 74000ի փոխարէն նստած է մէկ միլիոնէն աւելի եւ պիտի ոռոգէ ընդամէնը մօտ 1200 դեսեատին։ Ալլահվերդիի հանքերուն համար գնուած են 400.000 րուբլիի մեքենաներ, որոնց «Նպատակայարմարութիւնը դեռ . . . չի ապացուցուած» եւայլն։

Կրթական գործն ալ դեռ շատ պակասներ ունի։ Մեծ թիւով երեխաներ կը մնան դպրոցէ դուրս՝ տեղի չգոյութեան եւ ընկերային ու քաղաքական արգելքներու պատճառաւ։ Նոյնը եւ համալսարանի մէջ։ Այս տարի ալ չյաջողեցաւ ընդհանուր եւ պարտադիր ուսման հնարաւորութիւն ունենալ։ Անգրագիտութիւնը դեռ մեծ չափերով տարածուած է. միայն չափահաս ազգաբնակութեան (16—35 տարեկան) հարիւրին 80ը գրել կարդալ չի գիտեր։

Չեմ յիշեր Հայաստանի տնտեսութեան կրած վնասները անտնտեսավարութեան եւ վատնումներու հետեւանքով։ Այդ տեսակէտէն 1928 թուականը կոտրեց նախորդ տարիներու մրցանիշը, եւ յառաջ եկած վնասները կը հասնին միլիոններու։

Անցնելով տնտեսական ասպարէզին մէջ եղած ամէն մէկ նուաճում, որ կ՚ամրացնէ Հայաստանի պետական հիմքերը, եւ բողոքելով բացասական կողմերու ու ալան-թալանի քաղաքականութեան դէմ, անցնինք 1928ի այն հիմնական վիճակին, որ բախտորոշ դեր պիտի կատարէ մեր երկրի տնտեսական յետագայ զարգացման գործին մէջ։

Ըսենք թէ Հայաստանի տնտեսական ապագան պայմանաւորուած է ներկայի քաղաքականութեամբ։ Արդ, ի՞նչ է եղած մինչեւ հիմա եւ ի՞նչ եղաւ 1928ի ընթացքին։

Ռազմական կոմունիզմի տնտեսական աւերիչ քաղաքականութեան յաջորդող Նէպը (Նոր Տնտեսական քաղաքականութիւն) տնտեսապէս վերականգնելու բաւական հնարաւորութիւններ կուտար ի հարկէ, այն չափով, որ քան որ հնարաւոր է քաղաքականապէս իրաւազուրկ ու բռնապետական վարչաձեւի մը տակ։ Նէպի եօթ տարիներու կեանքը ունեցաւ իր դրական արդիւնքները եւ խորհրդային երկիրներու մէջ վերականգնեցաւ տնտեսութիւնը, որու գլխաւոր պատճառն էր նախաձեռնութեան ազատագրումը։

Նէպին զուգընթաց, կոմկուսը, իր ձեռք պահելով տնտեսական հիմնական ճիւղերը եւ արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը, իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ կեդրոնացնել երկրի ամբողջ տնտեսութիւնը՝ դնելու զայն «ընկերվարական բոյներու (երկաթուղիի գիծ) վրայ։ Անոր հետեւանքով յառաջ եկաւ պետական դրամատիրութիւն, որ մրցման մէջ մտնելով ժողովրդական տնտեսութեան հետ, ամէն կերպով կը հարուածէ եւ կը շահագործէ զայն։

Իսկ տնտեսական միանական ծրագիր առաջադրելով, Մոսկուան կը հետապնդէ մէկ նպատակ,— խորհրդային բոլոր դաշնակից երկիրներու տնտեսութիւնները յարմարցնել Ռուսաստանի տնտեսական շահերուն։

Հակառակ տիրող քաղաքականութեան յարուցած արգելքներուն եւ Ռուսաստանի ոտնձգութիւններուն, հայ ժողովուրդը կրցաւ օգտագործել Նէպը եւ զարկ տալ երկրին տնտեսական յառաջդիմութեան։ Առանձնապէս գիւղատնտեսական զարգացման համար անհրաժեշտ էր Նէպը, եւ գիւղը մեծապէս օգտուեցաւ անկէ։ Հայաստանի մէջ ալ նկատուեցաւ ձգտում՝ թօթափել Ռուսաստանի «ծրագրային» լուծը եւ տնտեսութեան գործը յառաջ տանիլ՝ համաձայն երկրի շահերուն ու տեղական պայմաններուն։

Սակայն, կոմկուսը, որ որոշած է առանց համապատասխան նախադրեալներու ընկերվարութիւն կառուցանել, ինկած կործանարար ծրագիրներու ետեւէ, զանազան «կոլեկտիւութիւններով» եւ վաշխառուական համագործակցականներով կը ձգտի արագացնել համայնավարութեան իրականացումը։ Իսկ որպէսզի ոչ մէկ խոչընդոտ ունենայ, կ՚աշխատի իսպառ ոչնչացնել այն ամէնը, ինչ որ կրնայ նպաստել անհատական տնտեսութիւններու զարգացման, գիւղի յառաջդիմութեան եւ քաղաքային տնտեսութեան բարելաւման։

Այս նոր ընթացքը եթէ կրկնութիւնը չէ ռազմական կոմունիզմի քաղաքականութեան, բայց եւ բաւական կը մօտենայ անոր։ Ահա այն բնորոշ գիծը, զոր կը տանի նոր ղեկավարութիւնը «ինտերնացիոնալիզմ»ի անունին տակ։ Սա մեծ հարուած է Հայաստանի ազգային ու ժողովրդական տնտեսութեան եւ կը նպաստէ Ռուսաստանի վերջնական տիրապետութեան։

Հայկոմկուսի ներքին պայքարը բացաւ այդ բոլորը եւ յաղթանակող կողմը առանց ծածկելու կը յայտարարէ թէ ինքը ամենախիստ պայքարը պիտի մղէ տնտեսութեան ազգային գծին դէմ՝ հաւատարիմ մնալով «ինտերնացիոնալիզմ»ի սկզբունքներուն, ինչ որ երբեք չի համապատասխաներ հայ ժողովուրդի արդի կացութեան ու տնտեսական շահերուն։

1928ին Հայաստանի ներքին կեանքին մէջ կատարուած ամենամեծ երեւոյթն է «ինտերնացիոնալիզմը» եւ հականէպեան քաղաքականութիւնը, որոնց հետեւանքներն անպայման բացասական պիտի ըլլան։

Այսպէս, թէ արտաքին եւ թէ ներքին քաղաքականութեան մէջ Հայաստանի խորհրդային իշխանութիւնը բռներ է չեղուած հակազգային ուղի, որ առանձնապէս մերկացաւ 1928ի ընթացքին։

Մեզ կը մնայ կրկնակի եռանդով ու աւելի խոր հաւատքով պայքարիլ «Հայկոմկուս»ի այդ ընթացքին դէմ։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԼԵՒ ՏՈԼՍՏՈՅ ԵՒ ՄԱՀԱԹՄԱ ԳԱՆԴԻ

Խիստ շահեկան համեմատութիւն մը կը փորձէ ռուս հանրային գործիչ եւ հրապարակագիր Ն. Լվով. Լեւ Տոլստոյի եւ Մահաթմա Գանդիի միջեւ, որոնց վարդապետութիւնները շատ ընդհանուր գիծեր ունին։

Գանդի ոչ միայն ծանօթ էր Տոլստոյի երկերուն, այլ եւ կը թղթակցէր անոր հետ։

Թէեւ երկուքն ալ կը դատապարտէին եւրոպական քաղաքակրթութիւնը, կը պահանջէին վերադառնալ կեանքի պարզութեան, կը քարոզէին չընդդիմանալ չարիքին բռնութեամբ, այնուամենայնիւ անդունդ մը կար անոնց միջեւ։

Գանդի արդար մըն է, իսկ Տոլստոյ՝ մեղաւոր։

Գանդի մեծցած է բարեպաշտ հնդիկ ընտանիքի մէջ. դաստիարակուած է սուրբ գիրքերով՝ իմաստութեան եւ խոնարհութեան ականաւոր ուսուցիչներու ազդեցութեան տակ, եւ անոնք ներշնչած են իրեն «հերոսական կրաւորականութիւնը»։

Ու Գանդիի պատանեկան հոգիին մէջ կը ծնի ու կ՚ամրանայ չարիքին ընդդիմանալու — բայց ոչ չարիքով, այլ սիրով— բուռն ձգտումը։

Ան հաւատարիմ մնաց հնդկական կրօնի վսեմ պատուէրներուն։

Անգլիա մեկնելէն առաջ, ուր ուսանելու կ՚երթար, Գանդի տուաւ իր մօրը «ջայն»ներու երեք խոստումը.— գինի չխմել, միս չուտել եւ կին չճանչնալ։

Ու օրօրէն կատարեց խոստումը, իր ամբողջ կեանքին մէջ մնալով արդար։

Ինքզինք անվերապահօրէն նուիրելով իր հայրենակիցներուն ծառայելու գործին, Գանդի անոնց հետ միասին կ՚ապրէր աղքատներու կեանքով, յամառ պայքար կը մղէր ընդդէմ անգլիական իշխանութեանց եւ — ինչ որ աւելի ծանր է— ընդդէմ ճերմակ ցեղի թշնամանքին։ Մէկէ աւելի անգամներ ան բանտ նստած է, ծաղրի ու բռնութեանց ենթարկուած է կատաղած ամբոխին կողմէ, մէկ խօսքով կրած է ամէն տանջանք վիրաւորանք։ Եւ սակայն, ոչ մէկ բան սասանած է իր հաւատքը, ու Գանդի միշտ անդրդուելի մնացած է իր վարդապետութեան մասին,— այն է՝ պայքար ոչ թէ բռնութեան, այլ հերոսական կրաւորականութեան միջոցով։ Այդ պատճառով, է որ ան հակառակ էր Հնդկաստանի մէջ ծայր տուող յեղափոխական շարժման ու կոչ կ՚ընէր ոչ թէ ապստամբելու անգլիական տիրապետութեան դէմ, այլ վերադառնալու կեանքի հինաւուրց պարզութեան ու ճշմարտութեան։

Տարբեր բան վիճակուած էր Տոլստոյին։ Արդար կեանքը անծանօթ էր անոր։ Տոլստոյ յաւիտենական դժնդակ պայքարի մէջ էր ինքն իրեն հետ։ Բարձր ոգին փակուած էր կոպիտ երկրային կեղեւի մէջ։ Զգայականութիւնը, կիրքերը կը տիրէին Տոլստոյի հոգիին ու կը ճնշէին անոր ձգտումները։

Լեւ Տոլստոյ մարմնի չսանձուած տարերքն է. Գանդի— ոգիի անդորրութիւնն է։

Տոլստոյ շատ կանուխ կորսնցուց հաւատքը։ Ու այդ եղաւ ոչ թէ դատողութեան եւ տարակուսանքի հետեւանքով այլ այնպէս, ինչպէս որ կը պատահի կրթուած մարդոց մեծամասնութեան. կը դադրին խորհելէ այդ նիւթի մասին, կը դադրին աղօթելէ, եկեղեցի երթալէ, հաղորդուելէ...

Տոլստոյ այն մարդոցմէ չէր, որոնք կարող են հաշտուիլ նման գոյութեան հետ։ Անոր մեծ կարողութիւն մը տրուած էր— տեսնել այն, ինչ որ մարդիկ չեն տեսներ։ Տոլստոյ բմբռնեց, որ անհնարին է ապրիլ այնպէս՝ ինչպէս ինքը առաջ կ՚ապրէր, այն է՝ անփոյթ, ճոխ, կուշտ կեանքով՝ իր շրջանի բոլոր մարդոց նման։ Այդ կեանքին մէջ Տոլստոյ զգաց անոր ամբողջ ոգեկան պարապութիւնը։

Ան զգաց մահուան մօտիկութիւնը, բայց ոչ բանականութեամբ, տրամաբանելով, այլ իր ամբողջ էութեամբ։ Կարծես տեսաւ մահը իր կողքին։

Այն անդորր վիճակը, զոր կ՚ունենան հաւատացող մարդիկ կեանքէ բաժնուելու պահուն, Տոլստոյ չունէր, վասնզի զուրկ էր պարզ մանկական հաւատքէ։

Հաւատազուրկ կեանքով Տոլստոյ կարող էր ապրիլ, մինչեւ որ լիանար ուժով։ Բայց երբ, ինչպէս ինքը կ՚ըսէ, մկանները սկսան թուլնալ, մազերը թափիլ, ու ակռաները՝ սակաւանալ, ան այլեւս ի վիճակի չէր գոհանալու նախկինով։ Զգաց ոչնչութիւնն ու անզաւորութիւնը այն ամէնուն, ինչով որ առաջ կ՚ապրէր։ Ու կեանքը իրեն տաղտուկ դարձաւ։

Այնուհետեւ, ուր որ ալ լինէր, ինչ ալ որ ընէր, միշտ նոյն գաղափարը կը հալածէր զինքը. «Այս ամէնը ոչ մէկ իմաստ ունի, վաղը պիտի մեռնիմ»։ Ան զգուանքով, կատարեալ իրականութեամբ զգաց, որ իր մարմինը, ձեռքերն ու ոտքերը պիտի քայքայուին, փտին ու որդերու կեր դառնան։

Մահուան այդ զգացումը այնքան ցաւագին էր, որ Տոլստոյ մօտ էր անձնասպանութեան։

Ան սկսաւ ելք փնտռել իր տանջալի կացութենէն. սկսաւ եկեղեցի երթալ, ջերմօրէն աղօթել, մերձեցման փորձեր ընել պարզ ժողովուրդին հետ։

Բայց ուրիշ, ներքին ձայն մը շարունակ կը կրկնէր, թէ կարելի չէ հաւատալ եկեղեցիի սկզբունքներուն, որոնք հաստատուած են ժողովներու մէջ, այնպիսի ժողովներու, ինչպէս են մարդոց միւս բոլոր հաւաքոյթները՝ իրենց գժտութիւններով, նախապաշարումներով եւ կախումով երկրային իշխանութիւններէն։

Տարակուսանքի ոգին չէր լքեր Տոլստոյը։ Ու ան կը տանջուէր, բայց հաւատալ առանց դատելու՝ անկարող էր։ Իրեն համար այլեւս չկար վերադարձ դէպի ժողովուրդի միամիտ հաւատքի պարզութիւնը։

Գանդի խզած չէր կապը իր հայրերու հինաւուրց հաւատքին հետ, հեռացած չէր անկէ. ջերմ հաւատք մը կը լեցնէր իր հոգին։ Դարերու իմաստութիւնը կը ղեկավարէր զինքը։ Մինչ Տոլստոյի հոգիին մէջ ոչ միայն սէր չէր մնացած դէպի իր ժողովուրդի հաւատքն ու աւանդութիւնը, այլ եւ կուտակուած էր զայրացում եւ անհանդուրժողութիւն ամէն բանի դէմ որ սուրբ ու անփոփոխելի էր ռուս մարդոց համար։ Ան կը մերկացնէր անողոք, կոպիտ, դաժան կերպով՝ մինչեւ կրօնին հայհոյելու աստիճան։

«Ես կապուած եմ Հնդկաստանին, ինչպէս երեխան իր մօր կուրծքին, զի կը զգամ, որ ան ինծի անհրաժեշտական սնունդը կուտայ։ Երբ այդ սնունդը կտրիմ, ես կը լինիմ որբի պէս»։ Այսպէս կ՚ըսէր Գանդի։

Ոգեկան որբացումը — այդ է, ահա որ կը կազմէր Տոլստոյի ամբողջ տանջանքը։ Պոկուելով արմատէն, անտանելիօրէն կը տանջուէր իր մենութենէն։

Տոլստոյ ճշմարտութիւն կը փնտռէր եւ յանուն այդ ճշմարտութեան, ոչ մէկ բանի առջեւ կանգ կ՚առնէր։ Ու փնտռելով կը տանջուէր։ Իսկ Գանդի գտաւ, բայց ոչ իր բանականութեան զօրութենով, այլ վաղուց ալ դարերու իմաստութեան մէջ։

Տոլստոյ ծարաւի էր ճշմարտութեան։

Իր հեռանալը տունէն, թափառումը եւ խորհրդաւոր մահը — այդ ամէնը կը բանայ Տոլստոյի էութիւնը։

Ան մէկն էր այն ճամբորդներէն, որոնք կը փնտռեն Աստուծոյ ճշմարտութիւնը իրենց յաւիտենական թափառումներուն մէջ, ռուսական երկրի անսահման տարածութեան վրայ։

Լ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՆԵՐՈՒՄ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն կը հաղորդեն թէ պարսիկ կառավարութիւնը սաւառնակով յայտարարութիւններ ցրուեց, ընդհ. ներում շնորհելով այն բոլոր ըմբոստներուն, որոնք մէկ ամսուան պայմանաժամի մէջ կը յանձնեն իրենց զէնքերը։ Պարսիկ պաշտօնական աղբիւրները կը հաւաստեն թէ ցեղախումբերու մէկ քանի պետերը արդէն ետ կեցած են ըմբոստութենէ եւ վերադարձած են իրենց տուները։ Ուրիշ ցեղեր ըմբոստութեան մէջ են տակաւին։

ԵՐԵՆԻ՞ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, շարունակելով իր իմաստո՞ւն բացատրութիւնները Հայաստանի եւ Պաղեստինի ներգաղթի քաղաքականութեան մասին, կը փափայ (6 դեկտեմբեր).

— «Մանաւանդ, պէտք չէ աննկատ թողուլ թէ Հայաստանի ելեւմուտքը տարեկան խոշոր բաց մը ունի, զոր կը փակէ կեդրոնական Գանձը։ Հայաստան իր պէտքերուն ու զարգացման համար կրնայ դիմել կեդրոն, բայց չի կրնար նիւթական օժանդակութիւն ակնկալել դուրսէն տարագիրներու ներգաղթին համար, որոնց հայ ժողովուրդը պէտք է հանէ իր սեփական միջոցներով։ Այդ միջոցներն ալ պէտքին համեմատութեամբ շատ սահմանափակ են։ Գիտենք նաեւ թէ Ազգաց Դաշնակցութեան մօտ եղած ձեռնարկներն ալ՝ միջազգային փոխառութեան ու օժանդակութեան համար, մինչեւ հիմա յանձնաժողովներու առաջարկներէն, ծրագրէ եւ ուսումնասիրութենէ անդին արդիւնք մը չունեցան։ Այս պայմաններուն տակ, ոչ ոք կրնայ սպասել որ Հայաստանի կառավարութիւնը իր միջոցներէն աւելի բան մը ընէ։

Միայն կ՚արժէ դիտողութիւն ընել կարեւոր կէտի մը մասին։ Արտասահմանի մէջ կան բազմաթիւ Հայ մասնագէտներ եւ ուրիշ Հայ անհատներ, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ, նոյնիսկ կարեւոր դեր կատարել, Հայաստանի շինութեան եւ տնտեսութեան բարձրացման ու զարգացման մէջ։ Անոնք, եթէ հնարաւորութիւն ըլլայ ու քաջալեր, ուրախ յօժար են Հայաստան երթալու եւ ծառայելու երկրին ու ժողովուրդին։ Արդ, ցաւալի է որ այսպիսիներու համար ալ ոչ միայն դիւրութիւն ու քաջալերութիւնը կը պակսի, այլ անյաղթելի ձեւականութիւններ, քաշքշուք եւ դժուարութիւններ կը կրեն։ Այդ կարգի մարդիկ, ... չեն կրնար լսել երկրին, ոչ մէկ կողմէ ու կազմակերպութենէ դրամ կ՚ակնկալեն՝ իրենց նախնական ծախքերուն համար, շատեր թերեւս կրնան մաս մըն ալ դրամ տանիլ իրենց հետ, պակասաւոր ինչպէս միշտ, միմիայն բարեյօժարութիւն ու քաջալեր է ձեռնհասներու կողմէ։ Արդարեւ խորհրդային երկիրներ փոխանցման շրջանէ մը կ՚անցնին եւ բնական է որ զգոյշ ու երկարատեւ շարժին եւ ամէն դիւրութիւն ու փափաքող ներս չընդունին։ Արտասահմանի Հայութեան մէջ սակայն, Հայաստանի հակառակորդ եր այնքան որոշ են ու ջերմ, եւ դիւրին է տարուիլ մէկու մը քաղաքական գոյնին ու ծգտումներուն։ Հայաստանի կառավարութիւնը լաւ լեռք է գիտնայ թէ արտասահմանի Հայ մասնագէտները բոլորովին ունին յաջող գործ ու փայլուն ասպարէզ իրենց առջեւ, եւ եթէ կ՚ուզեն հայրենիք երթալ ու ծառայել, ասիկա յայտնի զոհողութիւն մըն է, որ պէտք է գնահատուի եւ ոչ թէ դժկամակութեան բախի»։

72 ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՒԿԻԹ

Գերմանիոյ մէջ, հաւկիթի գինը չափազանց կը սղէ եւ հա... կառակ առ... Հաւկիթի մեծ պահանջ կայ Համպուրկի մէջ։ Չինաստանէն ղրկուած 72 միլիոն հաւկիթ կը սպասէին, Այս մեծ քանակութիւնը անշուշտ պիտի նպաստէր գիները իջեցնելու։

Բայց, Ֆրանսական «Կլասիէ» նաւը որ Շանկայէն մեկնած էր վեց շաբաթ առաջ հաւկիթի այս հսկայ բեռով, նաւահանգիստ չէ մտած։ Նաւը որ Համ... պիտի հասած էր ատենին, 48 ժամ խարսխած սպասեց նաւահանգիստին բացուիլը, բայց ... կարծ մեկնեցաւ եւ ալ չերեւ... Նաւուն տէրերը անթել հեռագրով հրաման տուեր էին նաւուն որ մեկնի եւ իր բեռը Անգլիա պարպէ։

...ԶԳՈՒՐԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ...ՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄԲԻՈՆԸ

1870-71ի ֆրանքօ-գերման ...րազմէն յետոյ, Ստրազ...ի համալսարանը վերա...ւեցաւ գերմանական կա...րութեան կողմէ, յայտնի ... Հիւբշմանն էր հրաւիր...իլլիւ դասախօս հնդեւ...կան լեզուներու համեմա...ւական լեզուաբանութեան: Հիւբշ... բազմաթիւ եւ բարձրար... գրուածքներու շարքին ...ի են անոր աշխատասի...իւնները հայերէնի մասին: ...ոֆ. Հիւբշման էր առա..., որ իր հայագիտական ու...ասիրութիւններուն մէջ ա...ուցուց անհերքելութիւնը ...մակին ընդունուած այն ...ածին, որով հայերէն կը ...ւէր իբր գիւզեկա իրանա...:

...ա փրոֆ. Հիւբշմանի՝ Հա... կը կազմեն առանձին ճիւղ ...ի դեւրոպական ժողովուրդ..., ճիւղ՝ որ լեզուաբանօրէն ...ատկանի Սատըմ (Satem) ...ող լեզուախումբի:

...որ աշխատութիւններուն կը բացուի հայագիտու...ն նոր եւ փայլուն շրջան մը: ...ն առանձին կարեւորու... եւ արժէքը որ առացաւ ...գիտութիւնը փրոֆ. Հիւբշ...փւտի շնորհիւ, պատճառ ...աւ անոր վաղաժամ մահէն ... հայագիտութեան առանձին ...ռնի հաստատման:

...երջինը յանձնուեցաւ փրոֆ. ...ֆ կարստին (Josef Karst), ...Ալզասցի. փրոֆ. Հիւբշմանի ...գոյն աշակերտներէն, որու ... «Պատմական քերականու...ն կիլիկիոյ հայերէնին», գեր...րէն լեզուով. հիմնաքարը ... հայագիտութեան նորաշրջի... միջնադարեան հայերէնի: ...մալսարանի նոր վերա...ուած առեն (մեծ պատե...մէն յետոյ) ֆրանսական կա...արութիւնը վերահաստատանց ...ի. կարստը նոյն ամբիոնի ...որ:

...ւնկնդիրներու բացակայու...ն պատճառով երկար դա...ել յետոյ, այս տարի քանի ...ոյ ուսանողներու նախա..., ...ութեամբ, փրոֆ. կարստ ...կսաւ իր դասախօսութիւն..., որոնք կ'ընդգրկեն Գրա... (arménien classique. Միջ...արեան հայերէնը (arménien médiéval). Աշխարհաբարը (arménien moderne) եւ Հայերէնի ...ոգիտութիւնը (Lexicolozie): ...այն ծառայութիւնը հայերէն ...րանական լեզուներուն կը պա...ութեան՝ փրոֆ. կարստը քա...ած է միշտ խորացնել ծամ...ութեամբ եւ գիտական ու...ասիրութիւններով արտա...մանի, առաւելապէս վիեն... եւ վենետիկի հայագիտա...կեդրոններուն մէջ:

...ացի վերեւ յիշուած կիլիկ... հայերէնի քերականութենէն, փրոֆ. կարստ լոյս ընծայած է հետեւեալ աշխատութիւնները՝ հայագիտութեան վերաբերեալ, չափազանց հետաքրքիր եւ արժէքաւոր.—

1.— «Précis historique du droit arménien», 2.— «Armenisches Rechtsbuch», (*երկու հատոր*) 3.— «La chronique d'Eusèbe d'après la version arménienne», 4.— «Alarodiens et Proto— Basques», (Contribution à l'Ethnologie comparée des peuples asiatiques).

Առնցմէ զատ պատրաստ են տպագրութեան համար բայց տախալ կը մնան միջոցներու բացակայութեան պատճառով, հետեւեալ չահեկան աշխատութիւնները.

1.— «Grand Dictionnaire de l'arménien médiéval». 2.— Précis de la grammaire comparée des langues ibéro-caucasiennes», 3. — «Grammaire historique de l'arménien classique».

Եթէ աչքի առջեւ ունենանք որ բազմաթիւ արեւելագիտական ամբիոններուն վրայ ֆրանսական կառավարութիւնը աւելցուց մէկ նոր — սլաւոնական լեզուներու — եւ որ տեղւո ազգային (Նշանաւոր ամբողջ եւրոպայի մէջ) ինչպէս եւ Համալսարանի գրադարանները չափազանց հարուստ են արեւելագիտական աշխատութիւններով, կարելի է ըսել որ Ստրազպուրկի համալսարանը նպաստաւոր պայմաններ կը ներկայացնէ հայագիտութեան եւ արեւելագիտութեան նշանաւոր կեդրոն դառնալու:

Ստրազպուրկ Ա. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԵՐԵՔ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ՝ 18 ՄԻԼԻՈՆ ՊԱԿԱՍ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն երկրին տնտեսական կացութեան մասին: «Աքշամ» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ.—

Արդարեւ. 1925ի յունվար փետր. եւ մարտ ամիսներու ընթացքին, ներածումը 1.235.000 ոսկի աւելի էր արտածումէն, 1927ին, նոյն ամիսներու ընթացքին, տարբերութիւնը 13 միլիոն 700 հազար ոսկիի կը հասնի, իսկ 1828ին՝ 20 միլիոնի.

Եւ ամէնէն դժնդակ պարագան այն է որ, ներածումները չեն աւելցած 1925էն աւելի, այլ պակսած են։ Ուրեմն, տարբերութիւնը յառաջ եկած է արտածման պակսելէն։

Յետոյ, նկատի ունենալու է որ այդ երեք ամիսներուն ամէնէն քիչ ներածում կը կատարենք։ Ինչպէս որ աւելի պիտի վախնանք, եթէ դեկտեմբերի վիճակագրութիւնը աչքէ անցընենք։

Երեք տարուան մէջ, մեր արտածումը 18 միլիոն ոսկիի պակաս մը ունեցած է։ Ասիկա անըմբռնելի է, եւ պէտք է լուրջ ուշադրութեան առնուի։ Հիւանդութիւնը մէջտեղն է, պէտք է ամէն միջոցի դիմենք, մեր արտածումը աւելցնելու համար։

ԲՈԼՈՐ «ԼՔԵԱԼ» ԿՈՅՔԵՐԸ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Անկէ առաջ Էնկիւրիէն հրամայուած էր Թուրք գաղթականներուն չյատկացնել Հայերու «լքեալ» կալուածները, այլ գոհանալ միայն յունական գոյքերով։

Դեկտեմբեր 25ին Էնկիւրիի ներքին գործավարութենէն հասած նոր հրաման մը կը հաղորդէ թէ անխտիր բոլոր «լքեալ» կալուածները գաղթականներուն պէտք է տրուին իբր անոնց սեփականութիւնը։

ԵՓՐԱՏԻ ՎՐԱՅ ԿԱՄՈՒՐՋ ՄԸ ՓԼԱԾ

Պաշտօնէն կը հեռագրեն թէ Եփրատ գետին վրայ, ձեռքով ընկերութեան կողմէ կառուցուած խոշոր կամուրջը, որ Իրաքի եւ Սուրիոյ միջեւ ինքնաշարժի ճամբուն յատկացուած էր, փլաւ։ Այս կամուրջին կառուցումը 80.000 ոսկի արժած էր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՐԳԱՆՔ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Թէեւ վշտացած, բայց կը յարգենք ու կը սիրենք մեր մօրը մշակները, մեր որբացած սրտերու անկեղծ արտայայտութեամբ։*

Վշտացած ենք այն դասէ մը մտաւորականներէն որոնք մեզ եւ մեր հրաւէրը արհամարհելով, չուզեցին մասնակցիլ «Հայ Մշակոյթ»ի տօնակատարութեան, պատճառաբանելով թէ մենք դեռ «հայերէն չենք գիտեր»։ Ի՜նչ անարգանք... Մենք որ դեռ երէկ Թուրքին թունաւոր հացով ու վրէժի դառնութիւնով մեծցած, մենք որ դեռ երէկ գիտակցեցանք թէ Հայու զաւակ ենք ու ուզեցինք Հայ ապրիլ...

Ոչ՛, չէ՛ հայ վարտակաւորնե՛ր, մենք անոնց հետ ենք որոնք գիտեն մեր վիշտը եւ կը կարդան մեր ճակտի տառապանքը։

Առնցմէ մէկն է՝ մեր գրական նոր աստղը, Համաստեղը, որ պատուեց Զ. Ս. Միութեան հրաւէրը։

Արդարեւ, վերջերս ունեցանք խնջոյք մը։ Զ. Սրբերու Միութեան մասնաճիւղս այս առթիւ նախօրօք հրաւէր ուղղած էր բոլոր Հայրենակցականներուն եւ մօքի աշխատաւորներուն։ Ժամանակէն առաջ երկսեռ բազմութիւն մը խռնուած էր սեղաններու շուրջ։

Երգուեցաւ «Ցառաջ նահատակք»ը ու խանդավառութեան մէջ պարպուեցան բաժակները Համաստեղի կենացը։

Խանդավառ մթնոլորտ ստեղծած էր. երգեր, արտասանութիւններ, պարեր եւայլն տեւեցին մինչեւ գիշերուան ժամը 10ը։

Իր խօսքերէն կ'ուզեմ յիշել մէկ նախադասութիւն, «Հոն՝ փարիզ բոլորը պաշտօնական են, իսկ դուք հոս հարազատ»։

* * *

Ամսոյս 26ին տեղի ունեցաւ Զ. Ս. Ս. Միութեան արտակարգ ժողովը, ներկայութեամբ կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչ ընկ. Յ. Պուռնազեանի։ Մասնաճիւղիս գործունէութեան մասին մանրամասն տեղեկութիւն տրուելէ վերջ, խորհրդակցութիւններ կատարուեցան հետեւեալ հարցերուն շուրջ.—

1.— Սուրիայէն փոխադրուած որբերու վիճակը Ֆրանսական ագարակներու մէջ։ 2.— Սուրիահայ գաղթը դէպի Հարաւային Ամերիկա։ 3.— Զ. Ս. Ս. Միութեան օգնութեան անհրաժեշտութիւնը։ 4.— Մեր դիրքը ազգային կազմակերպութիւններու հանդէպ։ 5.— Դպրոցասէր ցիկնանցի որբուհիներուն վիճակը։ 6.— Ընտանիքներու մէջ գետեղուած որբուհիներու վիճակը։ 7.— Բարեգործականը, իր որբանոցները եւ մեր յարաբերութիւնները։ 8.— Հայաստանի կառավարութիւնը եւ Հայաստանի որբերու հետ մեր յարաբերութեան միջոցները։ 9.— Մենք մեր լեզուով արտայայտուելու միջոցները։ 10.— Ցուցաստանի եւ Սուրիոյ որբական կազմակերպութիւններու հետ մեր յարաբերութիւնները։ 11.— 1929ի մեր գործունէութեան ուղղութիւնը։

Մարսէյլ Ա. Որբուկ

«ԱՐԱՔՍԻ» ԽՆՋՈՅՔԸ

ՎԱԼԱՆՍ, 27 *դեկտ.— «Արաքս» Մարզականի խնջոյքը տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 23ին։ Ներկայ էին անդամներ եւ համակիրներ։ Ընթացիկ հարցերու մասին խորհրդակցութենէ մը յետոյ, ներկաները պատուասիրուեցան թէյով եւ կարկանդակներով։ Աճուրդէ մը գոյացաւ 107.50 ֆրանք։*

Եղան երգեր, արտասանութիւններ, եւրոպական եւ արեւելեան պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտ ժամը 2ը։ Ուրախութիւնը վերջացաւ խիստ գուարթ տպաւորութեամբ։

Մ. Կարապետեան

ԿՈՉ ԵՕԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ

ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ.- *Դեկտ. 25ին Գշ. օր նախաձեռնութիւնն ունեցանք կազմելու Եօզկատի բարենպատակ Հայր. Միութեան մասնաճիւղը Ս. Շամօն - Ս. Էթիէն միասնաբար։ Ընտրութիւն տեղի ունեցաւ նոյն օրը, 25 անդամներու ներկայութեամբ։ Վարչութեան անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Ցար. Փիլիկեան (ատենապետ), Ցակոբ Թաշճեան (ատենադպիր), Կղեմէս Ս. Մէրճիպաշեան (գանձապահ), խոր. Միհրանեան եւ Ցովսէփ Պալճեան (խորհրդականներ)։*

Միութեանս նպատակն է, բարոյապէս եւ նիւթապէս օգնել մեր կարօտ հայրենակիցներու։ Այս առթիւ կոչ կ'ուղղենք Ս. Շամօնի, Սէն Թ'Էթիէնի եւ շրջակայքի բոլոր Եօզկատցիներուն որ չզլանան իրենց բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը Միութեանս զարգացման համար։ Միութեան հասցէն է Hagop Tachdjian, 39 Rue du Président Wilson, Saint-Chamond (Loire).

Վարչութիւն

1929 ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1929

"ՅԱՌԱՋ"

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ ՈՐ ԿԸ ԹԵՒԱԿՈԽԷ ԻՐ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

(ՕՐԱԹԵՐԹԻ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ և ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ.— Տարեկան 140, վեցամսեայ 70, եռամսեայ 35 ֆրանք։

ԱՆԳԼԻԱ և ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ, ԵԳԻՊՏՈՍ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԻՏԱԼԻԱ տարեկան 250 ֆրանք, վեցամսեայ 125 ֆրանք (կամ երկու եւ մէկ ոսկրլին)։

ԱՄԵՐԻԿԱ.— Տարեկան տասը տոլար, վեցամսեայ 6 տոլար։

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ.— Տարեկան 200, վեցամսեայ 100 ֆր.։

ԾԱՆՕԹ.— Բաժնեգիններու տարբերութիւնը հետեւանք է Թղթատարական սակի, — մէկ Թերթը 30 սանթիմ կամ 15սանթիմ, համաձայն երկիրէ երկիր կնքուած պայմանագրութեանց:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ *ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան և վարչութեան նոր հասցէն է.—*

235, RUE DU FBG. ST. MARTIN, PARIS (10e)

(Ներկայ խմբագրատան դիմացի փողոցը)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՄԸ.— *Ցանձնակատարի մը պաշտօնեան ինքզինքը կը ներկայացնէր իբրեւ իր գործատիրոջ եղբայրը եւ այդ հանգամանքով կը ներկայանար կարի մեծ արհեստանոց մը, որուն կը յանձնարարէր 350.000 ֆրանքի շրջագգեստներ։ Արհեստանոցը առանց ժամանակ կորսնցնելու անոր կը յանձնէր 35000 ֆրանքի ապրանք։ Ասոնցմէ քանի մը ամիս յետոյ լրագիրը Մարդը սակայն, կը տանէր ապրանքը կը ծախէր, կը գրպանէր դրամը եւ կը մոռնար պարտքը վճարել։ Արհեստանոցի բողոքին վրայ, մարդը ձերբակալուեցաւ եւ խոստովանեցաւ թէ նման խարդախութիւններու համար, արդէն նախապէս 4 դատապարտութիւններ կրած է։*

ՊԱՏՈՒԿԻՆ ԱՌՋԵՒ— *Վէճի մը հետեւանքով, կարտէն՝ մսավաճառի աշկերտ մը, 19 տարու, ատրճանակով ծանրօրէն վիրաւորեց Ցիկին Մորթէլը, 45 տարու, ճաշարանի աշխատաւոր, այն պահուն որ այս վերջինը իր բնակած պանդոկը կը մտնէր։*

Սպրագործը փախաւ։ Իրեն կ'ընկերակցէր իր մէկ բարեկամը, որ ակայն ձերբակալուեցաւ։ Բայց, քանի մը ժամ յետոյ, ոճրագործը ինքնաբերաբար յանձնուեցաւ ոստիկանութեան։ Ցայտնելով թէ՝ գոհը կ'ուզէր իր դրամապանակը չորթել եւ իր ընդդիմութեան վրայ, երբ ան ուրիշ մը օգնութեան կանչեր էր, այն ատեն միայն դիմեր էր զէնքի։ Վիրաւոր կնոջ վիճակը յուսահատական է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

LA ROSERAIE D'ARMÉNIE հատոր III: Pages Choisies des Meilleurs Poètes du Moyen âge et de la Période suivante. traduction précédée d'une Introduction par Archag Tchobanian, (*պատկերազարդ շքեղ հրատարակութիւն մը*), 1929 Librairie Ernest Leroux, 28 Rue Bonaparte. Prix 100 francs.

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՏԱՐԵՑՈՅՑ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ, նոր շրջան, Ե. տարի։ Կազմեցին Մ. Զուհաճեան եւ Թ. Ազատեան։ Կ. Պոլիս, 1929։ Գին 200 դրշ. (30 ֆր.)։

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ, Պատկերազարդ եւ քարտէսաւոր։ Կազմեց Յովհ. Վարժապետեան՝ գին 5 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԻՍԱԴԷՄ ՄԸ

...յետոյ Արփիկի մտերմա...րարի ժպիտով մը.

— Թոյլ տուէք ինծի յուսալ ...ուք ալ մեզմէ պիտի ըլլաք։ ...մտորեմ թէ շատ քաշուած ...ք մը ունիք. այդ երեկոյթը ...ժամանց մը կրնայ ըլլալ ...համար... Ես երբ որ պզ...կան էի, հայ ընկեր մը ու...որուն ծնողքը Թուրքերը ...նած էին, այդ տղան եր...չէր խնդար... «Անժպիտ» ...էինք իր անունը... Հայերը ...եմ, առհասարակ քաշուած ...խուր մարդիկ են... Ուրեմն, ...ող, ուրախանալու այս ա...մի՛ փախցնէք...

...ս խօսքերը ջահերու պէս ...ուրեցին Արփիկի օրերը. ...ալ, ներկայ եւ գալիք։ Ամ... այդ երկու շաբաթը ան...է չմնացաւ ու չկերաւ, գո...ւ հապճեպով թխուած չոր ...ղով. չվճարեց տանտիրուհիին, փոխ ալ առաւ հեռաւոր ծանօթ պառաւ Հայուհիէ մը եւ այդ բոլոր դրամը եւ ժամանակը յատկացուց հագուստ, մետաքսա գուլպայ, փայլուն կիսակօշիկ եւայլն գնելու։

Նոր տարուան նախօրեակին, կէս օրէն վերջ ազատ էին։ Արփիկ հայելիին առջեւ անցած զարդարուեցաւ, աւելի ճիշդ չարչարուեցաւ։ Մազերը չէին հնազանդիր։ Տարիներէ ի վեր ուղիղ գծով սանտրուելու վարժուած, անոնք յամառութեամբ միշտ իրենց նախկին ձեւը կը ստանային։ Ա՛խ այդ մազերը որ սանտրուածներու քմահաճ ձեւերուն չէին համակերպիր, արդէն այդ ձեւերը իր դէմքի վախկոտ եւ տխուր արտայայտութեան հետ ալ չէին յարմարէր, ու Արփիկ ժպտեցաւ, ինքն իրեն։ Իր ժպիտը այնքան զուռնատ, այնքան տխուր էր որ, այդ ժպիտին յուսահատ ուրիշ ժպիտ մըն ալ յաջորդեց, ժպտիլ չկարենալու ժպիտը...

Ինչպէս մինչեւ այդ չէր նկատած որ ինք ժպտիլ չէր գիտեր, «անժպիտ» էր, ճի՛շդ վերակացուին ճանչցած հայ դասընկերին պէս... Թափած մազերը ուսին, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած, Արփիկ յուսահատ սկսաւ մտածել։ Երթա՞ր արդեօք երեկոյթին, աւելի լաւ չէ՞ր մնար տունը, ինքն իր մէջ կծկուած, ինչպէս եղած էր միշտ... Բայց եթէ յանկարծ, վերակացուն զինք փնտռէր եւ երջանկութիւնը ճանչնալու հաւանականութիւն ստեղծուէր իրեն համար... Ամբողջութեամբ փոխուէր, սիրոյ ջերմութեան տակ ըլլար ինչ որ պիտի ըլլար եթէ փոթորիկը չպայթէր ու չքայքայէր ամէն ինչ... ամէն ինչ։

Կօշիկները, մետաքս գուլպաները, բաց ծիրանի հագուստը իրեն կը սպասէին, պէտք էր վերջապէս հագնիլ։ Դողացող ձեռքերով առաւ ներկերը, նախ այտերուն եւ յետոյ շրթներուն քսեց արագ, կարծես կը վախնար որ մէկը արգիլէր։ Յետոյ ճերմակ փոշիով ծածկեց, հագուեցաւ ու նոր միայն հայելիին նայեցաւ... Ի՞նչ էր, ինչ չէ՞ր... ժպտեցաւ։ Հիմա ժպիտը աւելի կը վայլէր դէմքին։ Կարմիրները շուք եւ կեղծ աշխուժութիւն մը դրեր էին նաեւ աչքերուն։ Ո՞չ լաւ էր, այսպէս լաւ էր, միայն այսպէս լաւ էր։ Հիմա միայն մազերն էին որ զինք կը տանէին անդրշիրիմեան շրջանը... Այսպէս չէր կրնար ձգել... Ինչէ՞ր, կտրե՞լ տալ մօտիկ սափրիչին։ Հինգ վայրկեանի գործ էր... Հէ՛, ի հարկէ լաւ էր կտրել տալ, որո՞ւ համար պիտի տար... Ո՛վ պիտի տխրէր կամ ուրախանար ատով... Եւ վերջապէս հիմա որ սկսաւ, պէտք էր շարունակել... Այո, ճիշդ որ իրենց գիւղաքաղաքը «մազը կտրած» ըսելով «անբարոյական կին» ըսել կ'ուզէին։ Ինչ փո՛յթ... անցեալը չթողած, ներկան չէր կրնար ապրիլ։ Պէտք է կտրել նետել անցեալը, ու մազերուն հետ միասին։ Կտրել նետել անցեալը...

Արփիկ երկու անգամ դէպի դուռը գնաց եւ ետ դարձաւ ու յանկարծ ինքն իրմէ փախչողի մը պէս, արագ արագ սանդուխներէն վար իջաւ ու վազելով գնաց սափրիչի խանութը։

— Պիտի ուզէի որ մազերս կտրէիք...

— Շատ լաւ, օրիորդ, բայց պէտք պիտի ըլլայ որ առնուազն երկու ժամ սպասէք։ Ժամադրութիւնով եկածներ կան, կը հասկնաք, տօնի օր է... խնդրեմ նստեցէք։

— Ո՛չ, պարոն, չեմ կրնար, այդքան սպասել չեմ կրնար, շուտ պիտի ուզէի, տեղ պիտի երթամ, չեմ կրնար ուշանալ..., կը սպասեն ինծի...

Վարսավիրան խորամանկ եւ բազմիմաստ ժպտեցաւ։

— Շատ լաւ, շատ լաւ, հասկնալի է... այդ պարագային բացառիկ թիւ մը կուտանք ձեզ, գրեթէ չէք սպասեր ...կ'արժէ եօթանասուն ֆրանք — 50ը իբր բացառութիւն, 20ը արդէն իբր առաջին անգամ մազ կտրելու վարձք։ Համաձա՞յն էք։

— Լաւ պարոն, կտրեցէ՛ք, կտրեցէք — ըսաւ Արփիկ դողալով եւ շնչասպառ, կարծես ինքն իրմէ զզուանք։

Եօթանասուն ֆրանքը երեք օրուան վաստակն էր...

* * *

Երեկոյթի սրահը Արփիկի գլուխը դարձուց լոյսէն, երաժշտութենէն, ծիծաղներէն ու բազմութենէն։ Իրեն այնպէս կուգար որ բոլորը իրեն կը նայէին, կարծես բոլորը գիտէին թէ ինչու եւ ինչպէս եկած էր ու իրեն նայելով կը խնդային։ Ձեռքերը ծախսուեր էին, Թեւերը աւելորդ առարկաներու նման կախուած էին կողերն ի վար, չէր գիտեր ինչ ձեւ տար անոնց։ Հաւաքուածին վգի բացուածքը հականակ իր անսովոր լայնութեան կը նեղէր ու կը խեղդէր զինք, ուսին դրած ծաղիկն ալ վախով թառած թռչունի կը նմանէր որ հիմա, հիմա պիտի թռէր... Ահա այս կինը որ բարձրաձայն կը խնդայ, իր վրայ չէ՞ որ կը խնդայ։ Ինչո՞ւ եկած էր, իր ինչ տեղն էր...

(3) ՓԵՐՃՈՒՀԻ

բեր Համայնավարական գրականութիւն կը Նեըմուծուի Նուկոսլաւիայէն։

Անցեալ շաբթու համայնավարական գիրքերով եւ տետրակներով լեցուն բեռնակառք մը բռնուեցաւ սահմանագլուխին վրայ։ Միւս կողմէ, Նուկոսլաւիա ապաստանած պուլկար հաղագործականներ արշաւանք մը փորձեցին անցեալ շաբթու, Վիտինի կողմէն, ինչպէս բրած էինք մէկ շաբաթ առաջ։

Նախարարական տագնապի շուրջ

Ինչպէս գրած էինք, շաբաթէ մը ի վեր գրոյց կը շրջէր Նախարարական տագնապի մը մասին։ Վարչապետ Փուանքարէ նկատելով որ 1929ի նիւտացոյցն ալ վաւերացուած է, նիւտական վերականգնումի իր աշխատանքը վերջացած համարելով կ'ուզէր քաշուիլ իշխանութենէ։

Առջի օրուան նախարարական խորհուրդին մէջ, վարչապետը հրաժարականը ներկայացուց իր պաշտօնակիցներուն։ Բոլոր նախարարներն ալ հակառակեցան Փուանքարէի այս որոշումին եւ թախանձեցին որ չլքէ զիրենք եւ շարունակէ ձեռքին մէջ պահել կառավարութեան ղեկը։

Վարչապետը յօժարեցաւ ետ առնել հրաժարականը, որով յունուար 8ին անձամբ պիտի ներկայանայ երեսփ. ժողովին առջեւ, ուր պիտի պարզէ կառավարութեան ծրագիրը նոր տարուան առթիւ։ Այս ծրագիրը պիտի խմբագրուի այսօր՝ Շան զ'էլիզէի մէջ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ գումարուելիք նախարարական խորհուրդին մէջ։

Բոլշեւիկները եւ Քէլլոկի դաշինքը

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ Մոսկուայի լեհ դեսպանՓաթէքի յանձնեց ծանուցագիր մը, որով կ'առաջարկէ ստորագրել մասնաւոր փրոթոքոլ մը Խորհրդային Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ գործադրելու համար Քէլլոկի դաշինքը, առանց սպասելու որ միւս պետութիւնները վաւերացնեն եւ սկսին գործադրել զայն։

Լիտվինոֆ նման առաջարկ մը ըրաւ նաեւ Լիթուանիոյ կառավարութեան։

Փոխ-գործավարը միեւնոյն ատեն խնդրեց Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանէն, որ իր այս դիմումները հաղորդէ Մ. Նահանգներու կառավարութեան։

Խորհրդային կառավարութիւնը այս ձեւով կ'ուզէ ապահովել իր արեւմտեան սահմանները։

Ապստամբները պարտուած

Քապուլէն կը ծանուցուի.— Ապստամբները չարաչար պարտուած՝ կը նահանջեն դէպի Քոհիստան։ Կառավարական զօրքը՝ թնդանօթներու եւ օդանաւերու աջակցութեամբ կը հետապնդէ փախստականները։ Ապստամբները խիստ մեծ կորուստ տուին։

Քապուլի վարի թաղի խանութները վերաբացուեցան։ Մայրաքաղաքին մէջ բնականոն կեանքը վերսկսած կը թուի։ Թագաւորը ամէն օր ձիով կը պտտի քաղաքին փողոցներուն մէջ։

Կացութեան մէջ առաջ եկած այս փոփոխութիւնը կը վերագրուի Ամանուլլահ թագաւորի քեռայրին, որ յաղթական գինուորներու գլուխը կը գտնուի։ Կը հերքուի այն լուրը թէ երբ Քապուլ պաշարուած էր ապստամբներուն կողմէ, թագաւորը մեկնեցաւ մայրաքաղաքէն։ Կը հաստատուի նաեւ թէ կառավարական զինուորներէն ո՛չ մէկը ապստամբած էր։

⁚ Քանտահարէն, Հէրաթէն եւ Աֆղանիստանի հիւսիսային նահանգներէն օգնական նոր ուժեր ղրկուեցան Քապուլ։

Անգլիական օդանաւերը ապահով վայրեր փոխադրեցին 18 հնդիկ, 27 թուրք, 4 ասորի, 4 գերման եւ 1 իտալացի կին, ինչպէս նաեւ անոնց զաւակները։

Ամեն ինչ նոր տառով

Նոր տառերու օրէնքին համաձայն, Յունուար 1էն Թուրքիոյ բոլոր պաշտօնատուները իրենց գործառնութիւնները ամբողջութեամբ նոր տառերով պիտի կատարեն։ Մինչեւ հիմակուան շրջանը փորձի շրջան կը նկատուի։ Ամէն պատրաստութիւն տեսնուած է, տարեգլխէն սկսեալ գործառնութիւններու կանոնաւորման համար։

Բոլոր պաշտօնատուներու համար գրամեքենաներ ապսպրուած են։ Մեծ մասը հասած է արդէն եւ մնացեալն ալ 15 օրէն պատրաստ պիտի ըլլայ։ Մեքենագիր պաշտօնեաներ վարձուած են արդէն, գրութիւնները մաքուրի քաշելու համար։ Այն պաշտօնեաները որոնք կերպով մը կը յաջողին մեքենաները գործածել, պաշտօնի վրայ պիտի թողուին եւ պատեհութիւն պիտի տրուի որ ժամանակի ընթացքին իրենց վարժութիւնը զարգացնեն։

Ռուսագերման առեւտուրը

Դեկտեմբեր 21ին ստորագրուեցաւ ռուսագերման առեւտրական բանակցութեանց նախնական համաձայնութիւնը, որ մեծապէս պիտի նպաստէ երկու երկիրներուն յարաբերութեանց բարւոքման։ Երկու կողմերու պատուիրակներն ալ խոստովանեցան թէ քանի մը տարի առաջ Ռուսիոյ տրուած 300.000.000 մարքի (15.000.000 ոսկիին) վարկը նպաստած է երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարւոքման։ Մօտերս բանակցութիւններ պիտի սկսին նոր վարկերու համար։ Այն միջադէպերը որոնք ծգտում յառաջ բերած էին վերջերս, բարեկամաբար կարգադրուած են, ինչպէս տնտեսական լրտեսութեան խնդիրը։ Ապագային աւելի պիտի բարւոքի ճարտարարուեստական գործունէութեան օրինական պաշտպանութիւնը։ Գերմանական կառավարութիւնը Մոսկուայի հաւանութեան պիտի ենթարկէ ցանկը կարգ մը նախապատերազմեան հաստատութեանց, որոնց գործունէութիւնը պիտի ապահովուի։ Մաքսային դիւրութիւններ պիտի տրուին առանին գործիքներու, պիտանի առարկաներու, բժշկական, քիմիական եւ լուսանկարչական նիւթերու ներածման համար։ Վերջապէս, աւելի լաւ պայմաններ պիտի ստեղծուին գերման արտօնատէրներու համար, ուղղակի բանակցութիւններով։

Իտալական խորհրդարանը կը լուծուի

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդարանի լուծման հրամանագիրը պիտի հրատարակուի յունուար 10ի եւ 13ի միջեւ։

Ֆաշիստ Մեծ Խորհուրդը նիստ պիտի հրաւիրուի փետրուարի վերջը եւ պիտի կազմէ ցանկը այն 400 երեսփոխաններուն, որոնց ընտրութիւնը պիտի կատարուի մարտ 23ին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

տեղեկագրութիւն ժողովի կը հրաւիրուին այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Rue Fbg. St. Martin թիւ 225 Aux deux Stations սրճարանի վերնայարկը. մեթրօ Louis Blanch դիմացը։ Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորներու եւ ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Ն. Աղբալեան Կ. Կ.ի կողմէ։

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԻՆ, 8 Rue Jean Goujon

գեղարուեստական բաժին, պար, թատ.

Մուտք 15 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Քառանի Միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Հայկական եւ Եւրոպական գիւղը»։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Արօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր համակիրները։

ՆՈՒԷՐԱՑՈՅՑ

ՍՅԱՑԱՆՔ

Լը Կրոզէ, Հ. Ա.— 79 ֆր.,
Մարսէյլ. Գործ.— 679.50,
Ֆոնթէն Սիւռ Սոն, Կ. Բ.— 90,
Լուծքաւ-Լափիսոռ, Յ. Գ.— 150 արախմի,
Թաւրիզ. Գործ.— Ստացանք,
Ցէսին, Կ. Բ.— 35,
Փարիզ, Իշխ. Ա.— 70,
Լիոն, Ա. Ս.— 35,
Պէլֆոռ, Ա. Ա.— 15,
Փարիզ. Փամ.— 17.50,
Մարսէյլ, Խ. Օ.— 100,

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Ազգասախմամի նէօյեիի օրիորդներու Օժանդակ Մասնախումբի ցերեկոյթը այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր Victor Hugoի սրահը 46bis Rue St. Didier.

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԿԱՂԱՆԴԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան ուսանողաց օժանդակող մասնախումբին Կաղանդի երեկոյթը այս երկուշաբթի ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր, 274 Bld. Saint Germainի սրահին մէջ (Nord-Sud: Chambre des Députés).

Գեղարուեստական բաժին եւ պար։ Ուսանողներու համար մուտքը ձրի է, ներկայանալ ուսանողական քարտով։

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Փարիզի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովուութիւնս եւ կրօնական ընկերակցութեան վարչական ժողովս ներկայ շրջաբերականով կը գեկուցանեն Փարիզի եւ շրջականերու հայ ժողովրդեան թէ՝ կրօն. ընկերակցութեան հիմնական կանոնագրոյ Ա. յօդուածին տրամադրութեան համաձայն՝ Seineի, Seine et Oiseի եւ Seine et Marneի նահանգներուն մէջ բնակող եւ Հայ Առաքել. եկեղեցւոյ պատկանող ազգայինները ենթակայ են Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգեւորհովուութեան իրաւասութեան։

Հետեւապէս, այդ շրջաններուն մէջ ո՛եւէ քահանայ կամ այլ եկեղեցական, ըլլան անոնք եկեղեցւոյս թոշակաւոր քահանաներ կամ ուրիշ անպաշտօն հոգեւորականներ, առանց Հոգեւոր Հովուութենէս արտօնուած ըլլալու՝ չեն կրնար պսակ եւ մկրտութիւն կատարել։

Առանց արտօնութեան կատարուած պսակներն ու մկրտութիւնները անվաւեր պիտի նկատուին եւ վկայագրի իրաւունք չպիտի ունենան։

Սոյն տնօրինութեան հակառակ շարժողները, վերոյիշեալ կանոնագրին (Ներքին կանոնագիր) 3րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, կրնան պատասխանատու ալ ըլլալ պետական օրինաց առջեւ։

Հոգեւոր Հովիւ

Հայոց Փարիզի եւ շրջակայից (Ստոր.) Վռամշապուհ Եպիս. (Կնիք) Դիւան Վարչութեան

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ		35 ֆ. 70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

3 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 845 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մեր ընթերցողները զանազան հարցումներ կ'ուղղեն մեզի, Փարիզի մէջ ծրագրուած երկու հանրօգուտ ձեռնարկներու մասին։

Մէկը՝ Վենետիկի Մխիթարեանց վարժարանն է, Միւսը՝ Բարեգործականի Մատենադարանը։

Երկու անգամով, լայն տեղեկութիւններ տուած ենք առաջին հաստատութեան մասին։ Շատոնց գնուած է հոյակապ շէնք մը, Սէնի ափը, շրջապատուած՝ ընդարձակ պարտէզներով։ Ամբողջ կալուածին տարածութիւնն է 13,250 քառ. մեթր։ Կեդրոնական մասէն զատ, պարտէզին զանազան կողմերը կան ուրիշ նոր շէնքեր, որոնք պիտի օգտագործուին զանազան ճիւղերու համար՝ ժամանակի ընթացքին. կարելի է առնուազն հինգ հարիւր աշակերտ կրթել այս հաստատութեան մէջ, որ պիտի ունենայ «լիսէ»ի աստիճան։

Ինչպէս կը հաստատուի, նիւթական այս ծանր բեռը ամբողջովին ինկած է Մխիթարեան Միաբանութեան վրայ։ Ոչ մէկ արտակարգ աջակցութիւն՝ Փարիզ բազմած ջոջերու կողմէ, այլ միայն աժան հաւաստիքներ և խոստումներ։ Առ այժմ, միլիոնատէրներու աջակցութիւնը կը սահմանափակուի սաներու որդեգրումով — երկու, հինգ, տասը։

Վարժարանին վարիչները, որոնք վերադարձած են արդէն, 6000 ֆրանք որոշեր են մէկ աշակերտի տարեթոշակը։ Գրպանի դրամ, եթէ հարուստներու համար է. շատ մը բնտանիքներու տարեկան ապրուստի գինը, եթէ չունեւորները նկատի առնենք։

Այստեղ ալ՝ ողբերգութիւնը։ Քիչ հարուստներ կը բարեհաճին հայկական դպրոց ղրկել իրենց «ազնուական» զաւակները, որոնք ընդհանրապէս կը պատրաստուին իբրեւ միջազգային շուկայի եւ սալոնի զարդ։ Զքաւորին սիրտն է որ կը տրոփէ հայկական դպրոցի կարօտէն։

Արդ, ի՞նչպէս կարգադրել որ, թէ բազմաթիւ եւ իսկապէս արժանաւոր պատանիներ օգտուին, եւ թէ նոր վարժարանը չոքայ անտանելի բեռի մը տակ։ (Միայն գնման պարտքին համար տարեկան 160,000 ֆրանք տոկոս պիտի վճարուի)։

Մասնաւոր խոստումներէն պիտի օգտուին միայն 10-15 հոգի։ Ցետո՞յ, Միւսնե՞րը։ Ինչո՞ւ միջոցներ չխորհիլ, որպէս զի քանի մը հարիւր պատանիներ կարենան համարձակ ներս մտնել։

Մեր կարծիքով, եթէ մէկ-երկու հաստատութիւններ կամ խումբ մը երեւելիներ ուզեն, կրնան 6000 ֆրանքի տարեթոշակը իջեցնել հինգ հարիւր ֆրանքի։ Այս գումարը կը հաւկնանք իբրեւ ուսման գին, զոր հաճութեամբ կրնայ վճարել ո՛ր եւ է ծնողք, իր զաւակը օտարացումէ փրկելու համար։ Իսկ 6000ին մնացորդը — յաւ հաշուելէ յետոյ — իբրեւ սնունդի եւն. ծախք, հարկ է լրացնել բացառիկ եկամուտներով։ Չէ՞ որ, եթէ ո՛ր եւ է հաստատութիւն կամ Փարիզի ջոջերը — նոյնիսկ անոնց մէկը միայն — այսպիսի վարժարան մը բանային, տասն անգամ աւելին պիտի ծախսէին։

Աղմուկը չպիտի արժէր, եթէ Մխիթարեան «լիսէ»ն ալ դառնար տեսակ մը առանձնաշնորհեալ եւ անմատչելի կրթարան, իր դուռներուն առջեւ ճիտը ծուռ սպասցնելով ժողովուրդի զաւակները։

×

Երկրորդ ձեռնարկը, ինչպէս ըսինք, Բարեգործականի Մատենադարանն է։

Երկար չպիտի խօսինք այս մասին։ Տարին լրացաւ առաջին լուրէն յետոյ, եւ որքան գիտենք, Մատենադարանը կազմ եւ պատրաստ է, գոնէ իր ներկայ վիճակին մէջ։ Փառաւոր շէնք մը, շքեղապէս կահաւորուած եւ արդէն լեցուած՝ ամբակազմ գիրքերով, մեծամասնաբար՝ ֆրանսերէն։ Այս գործին գլուխն ալ կանգնած է Պ. Պօղոս Նուպար։ Բայց տրամադրուած սրահները անբաւական կուգան արդէն։ Հաւաստողներ կան թէ Բարեգործականի անխոնջ հիմնադիրը յարակից ուրիշ ընդարձակ շէնք մը եւս պիտի յատկացնէ, որպէսզի կարելի ըլլայ ունենալ հայկական կատարեալ Մատենադարան մը, այս փարթամ քաղաքին մէջ, երրորդը՝ Վենետիկի եւ Վիեննայի Մատենադարաններէն յետոյ։

Ջայնակցելով մեզի եղած հարցումներուն, կ'ուզէինք իմանալ թէ՝ ինչո՞ւ պաշտօնապէս չի բացուիր Մատենադարանը, նոյնիսկ իր ներկայ վիճակին մէջ։ Ի՞նչ իմաստ ունի վարչութիւն կազմել, գիրքերը եւ սեղանները շարել, եւ միայն պաշտօնական հիւրեր ընդունիլ, այն ալ հանդիսաւոր առիթներով։

Ձեռքի տակ չունենալով Մատենադարանին ծրագիրը, չպիտի կրնանք ըսել թէ ի՛նչ սահմանափակումներ հաստատուած են։ Այս ալ պիտի դառնայ ազնուապետական հաստատութիւն մը, ակադեմական ուսումնասիրութեանց համար, թէ պիտի ծառայէ քիչ մը լայն խաւերու։

Ամէն պարագայի մէջ, հարկ է վերջ տալ տիրող լռութեան, եւ ապացուցանել թէ իսկապէս օգտակար ձեռնարկ մըն է Նոր Մատենադարանը, ազատ՝ Բարեգործականի հիմնական թերութիւններէն։ Գոնէ այս մէկը շուտ բացուի ժողովուրդին առջեւ, եւ ժողովուրդին համար։ Գոնէ Մատենադարանին շուրջն ալ չտեսնէինք սալոնական կամ ամսեզուկ բարքեր, որոնք այնքան խաթարած են բուն Բարեգործականի դիմագիծը։

Իր տարրական բարիքէն զատ, Նոր Մատենադարանը կրնար դառնալ տաքուկ ժամադրավայր մը՝ հայ մտաւորականութեան համար, որ այնքան պառակտուած է եւ այնքան հակամարտ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՅՈՅՍԵՐՈՒՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգի, հիմնուելով «Կոմունար» Արսէն Եսայեանի ծանօթ յայտարարութեանց վրայ, որ կ'ըսէր. «Մենք Հայերի հաւաքման քաղաքականութիւն չենք վարում եւ չենք կարող վարել» (15 դեկ.)։

— «Պ. Ա. Եսայեանի բերնով խորհրդային կառավարութիւնը այլեւս տարակոյս չի ձգեր, որ զուր են մեր բոլոր ջանքերը բանալու Հայաստանի դռները հայ գաղթականներու առջեւ եւ հաւաքելու հայկական ցիրուցան բեկորները մեր մայր երկրին մէջ։

Զուր են, որովհետեւ բոլշեւիկները դէմ են Հայերու հաւաքման իրենց մայր երկրին մէջ. զուր են, որովհետեւ բոլշեւիկները կը նկատեն այդ հակառակ «բանուորի շահերին», այսինքն, իրենց՝ բոլշեւիկեան շահերուն. զուր են, վերջապէս, որովհետեւ բոլշեւիկները, «ամենայն Հայոց» կամ ազգային կառավարութիւն մը ըլլալու յաւակնութիւն չունին երբեք։

Այսպիսով վերջնականապէս, գէթ խորհրդային իշխանութեան օրով, թաղուած կը յայտարարուին Չիչերինի եւ ապա Ա. Միասնիկեանի այն խաբեբայական խոստումները, որոնց համաձայն խորհրդային կառավարութիւնը իբր թէ մինչեւ 250,000 հայ գաղթականներ ներս պիտի ընդունէր։

Վերջին տարիներու դառն փորձն ալ արդէն ցոյց տուաւ, որ Չիչերինները եւ Միասնիկեանները հայկական ներգաղթի մասին առատ խոստումներ կ'ընէին իրենց քաղաքական մուրի հաշիւներուն համար, բայց ոչ երբեք Հայոց ազգի կենսական շահերէն կամ մարդասիրական շարժառիթներէ դրդուած։

Աւելի որոշ՝ Թիւրքահայ դատը թաղելու համար էր որ բոլշեւիկները ժամանակ մը օրօրեցին աշխարհը եւ հայ ժողովուրդը՝ մեր գաղթականները Կովկաս կամ Ռուսիա փոխադրելու խաբեպատիր խոստումներով։ Իսկ այժմ ալ դարձեալ իրենց Թուրք բարեկամներուն կամքը կատարած ըլլալու համար՝ վերջ կուտան ներգաղթի իրենց կեղծ խաղին։

Ուրեմն, դէպի Հայաստան ներգաղթի յոյսի վերջին աղօտ նշոյլներն ալ կը մարին, եւ արտասահմանի տարագիր հայ բազմութիւններուն կը մնայ այսուհետեւ աւելի վճռական քայլեր ձեռք առնել՝ իրենց գլխուն ճարը տեսնելու համար...»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

Թուրք պաշտօնական շրջանակները կը հաղորդեն թէ ամէնէն աւելի պահանջուած ապրանքը եղած է ծխախոտը որ այս տարի առատ քանակութեամբ պատրաստուած է։ Չէթի արտածումը տասը միլիոն ոսկիէն աւելի հասոյթ մը բերած է երկրին։ Ընկոյզն ալ մեծ ընդունելութիւն գտած է այս տարի, մասնաւորապէս Անվէրսի եւ Համպուրկի մէջ։ Արտածուած ապրանքներու մէջ այս տարի կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ նաեւ լուբիան։

Թրքական բերքերէն ամէնէն աւելի տագնապի ենթարկուած են չամիչն ու թուզը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Թուրք կառավարութիւնը Քիւրտիստանի սահմանակից նահանգներուն մէջ ժողովրդային ապստամբութենէ վախնալով, ապստամբութեան շրջանները այդ նահանգներու բնակիչներէն գինուոր չի ղրկեր, այլ Քիւրտերուն դէմ ղրկած իր զինուորները կը զատէ արեւմտեան հեռաւոր նահանգներու բնակիչներէն։

Թուրք կառավարութիւնը սկսած է մասնաւոր պաշտօնեաներու եւ ոստիկան-զօրքերու օժանդակութեամբ հաւաքել Մարտին եւ Ուրֆա նահանգներու բոլոր գիւղերուն մէջ ապրող 8-18 տարեկան քիւրտ աղջիկները, զանոնք դպրոց ղրկելու պատրուակին տակ։ Կարգ մը տեղերէ այս կերպով բազմաթիւ աղջիկներ հաւաքուած են։ Սակայն ժողովուրդին բուռն բողոքին վրայ, կառավարութիւնը ետ առած է իր հրամանը այն աղջիկներուն մասին, որոնք ծնողք ունին։ Միւս կողմէ սակայն կը շարունակեն հաւաքել հայր-մայր չունեցող աղջիկները՝ իբր թէ զանոնք որբանոցներու կամ արհեստանոցներու մէջ դնելու համար։ Սուրիոյ սահմանակից գիւղերու քիւրտ աղջիկները Սուրիա փախչելով կ'ազատին։ Հաստատուած է թէ հաւաքուած որբուհիները ո՛չ արհեստանոց կը դրուին, ո՛չ ալ որբանոց, սակայն չի գիտցուիր թէ ո՛ւր կը ղրկուին։

Սուրիոյ Թուրք գաղթականները

Սուրիայէն Պոլիս հասած են 250 Թուրք ընտանիքներ, բաղկացած մօտ հազար անդամներէ։ Գաղթականներու տեղաւորման վարչութիւնը առժամաբար զանոնք տեղաւորած է մզկիթի մը մէջ։ Մօտ օրէն անոնք պիտի ղրկուին Իզմիր, տեղաւորուելու համար այդ շրջանին մէջ։

Սերպերու եւ Խրուաթներու վէճը

Պելկրատէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— *Թագաւորը դեռ չյայտնեց թէ կ'ուզէ՞ ընդունիլ դահլիճին հրաժարականը։ Ուստի եւ կացութիւնը շփոթ կը մնայ։ Խրուաթները կը պահանջեն որ ո եւ է նոր բանակցութենէ առաջ սկզբունքով ընդունուին այն պահանջները զորս ներկայացուցին անցեալ օգոստոս 1ին։*

Խրուաթները կը պահանջեն որ Սերպերը համակերպին ընդհանուր վերակազմութեան ենթարկել Յուկոսլաւիան եւ վերաքննուի Սահմանադրութիւնը։ Տրամադիր են Պելկրատ երթալ, եթէ հրաւիրուին թագաւորին կողմէ, սակայն կ'ուզեն ընդունուիլ առանձին եւ ոչ թէ սերպ վարիչներուն հետ։ Կը յայտարարեն որ, եթէ թագաւորը իրենց խորհուրդ հարցնելէ յետոյ, նոր դահլիճը կազմուի ներկայ կառավարական կուսակցութեանց մասնակցութեամբ, երբեք Պելկրատ չպիտի վերադառնան, նոյն իսկ եթէ թագաւորին կողմէ հրաւիրուին։

Միւս կողմէ, սերպ վարիչները կը յայտարարեն թէ պատրաստ են բանակցիլ Խրուաթներուն հետ, կը հաւանին որ Խորհրդարանը լուծուի եւ Սահմանադրութիւնը վերաքննուի, պայմանաւ սակայն որ Խրուաթները նախապէս յայտարարեն թէ կ'ուզեն փոխել Սահմանադրութիւնը եւ ճշդեն իրենց նպատակները։

Իզմիրի վերաշինութիւնը

Աթէնքի թերթերը կը տեղեկանան թէ Իզմիրի վերաշինութիւնը սկսած է։ Փասափորթէն մինչեւ Քօնաք և Պէլլավիստա փլատակները կը պեղուին և ճամբաները կը հարթուին։ Ֆրանսացի երկրաչափներ նոր Իզմիրի յատակագիծը պատրաստած են։ Կառավարական դրամով կը կատարուին այս աշխատանքները։ Քանի մը օտար ընկերութիւններ առաջարկ ներկայացուցած են քաղաքին շինութեան համար։

Իզմիրի ներկայ բնակչութեան թիւը 80,000 է։ 9,000 հոգի Գօրտէլիոյի մէջ կ'ապրին։

Գերմանիոյ կացութիւնը

Գերման Հանրապետութեան նախագահ Հինտէնպուրկ Նոր Տարիի պաշտօնական ընդունելութեանց առթիւ խօսեցաւ ճառ մը, մասնաւորապէս շեշտելով գրաւուած հողամասերը պարպելու անհրաժեշտութիւնը։

— Այսօր, ըսաւ, իմ առաջին ողջոյնս կ'ուղղեմ գրաւուած հողամասերու մեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն. իմ եւ ամբողջ գերման ժողովուրդին ցաւագին համակրութիւնը անոնց հետ է։ Վերջացող տարուան ամէնէն ցաւագին յուսախաբութիւնը եղաւ տեսնել որ մինչեւ այսօր չէ իրականացած օտար զինուորական ուժերու կողմէ գրաւուած հողերու ամբողջական ազատագրումը։ Ահա՛ թէ ինչու գոհունակութեամբ կ'ողջունեմ ձեր յայտարարութիւնը թէ կառավարութիւնը վճռած է անխոնջ աշխատիլ Հռենոսի, Սարի եւ Փալաթինայի օտար լուծէ ազատագրումին։

Ընկերվարական վարչապետ Հէրման Միւլլէր եւս իր պաշտօնատան մէջ խօսեցաւ ճառ մը եւ ըսաւ.

— Նոր տարուան մը սկիզբը սովորութիւն է աչքէ անցընել անցնող տարուան դէպքերը եւ ակնարկ մը ուղղել դէպի ապագան։ Վերջացող տարին չիրականացուց այն բաղձանքներն ու յոյսերը, զորս իւրաքանչիւր Գերմանացի կը մաղթէր սրտանց։ Անիկա չպիտի արգիլէ մեզ աշխատիլ անխոնջ մինչեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ...

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԽԵԿԻՄԱՑԻ (ԲԱՆԱՒՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՑԱՏԿԱԳԾԷՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԱՍԵՐ)

Կոստանդինի քնարը քաղցրահնչուն ու շքեղ է, անոր երեւակայութիւնը բազմերանգ. հարստութիւն մըն է իսկապէս։

Ինչ ինչ տողեր հոգեզմայլ, հմայիչ, ինքնաբուղխ ու անակրեոնեան սլացք մը ունին։

Զմայլելի տաղանդ մը, որ իսկոյն կը գրաւէ ընթերցողը, անոր ուղեղին մէջ կաթիլ կաթիլ կը լեցնէ իր գինիին հոյակապ բոյրը, իր առնական արբածակին խորոխտ շեշտը։

Ձեզ պիտի կարդամ կտոր մը, զոր Վենետիկ գտնուած ատենս, Մխիթարեան Հայրերու ձեռագիրներուն մէջ գտայ։ Հոգիս լեցուեցաւ անպարագրելի դաշնութեամբ, համակ զգացումներով։ Զայն իսկոյն հրատարակեցի «Անահիտ»իս մէջ։

(Կը կարդամ)։

«Մարդ իրապէս կը զմայլի, չի կրնար իր հիացումը զսպել այսքան ինքնատիպ տողերու առջեւ։ Խորհրդաւոր թմրութեամբ մը կը լեցուի այսքան հնչեղ տաղաչափութեան մը առջեւ։ Խեկիմացիի բուռն զգացումներն են որ կը պայթին այս տողերուն մէջ։

«Կամար աննիւթական». — ինչ քան զմայլելի, ինքնատիպ ու հիւթեղ...

«Հուկայ արծաթ».— Հոգեզմա՜յլ...

«Հարուստ անհունութիւն», — վերասլաց պատկեր։

⁂

Խեկիմացին կը կարծուի որ Խեկիմացոց երկրէն բնիկ մը չէ։ Իր մէկ քանի գողտրիկ նամակները զորս մեծապանծ բախտն ունեցայ ուշադիր թղթատել Երուսաղէմ Ս. Յակոբեանց հոյակապ վանքին ցնխափարթամ գրադարանը, ցոյց կուտան երկարաշունչ տեղափոխութիւններ, բայց իր բնիկ Խեկիմացի ըլլալուն վրայ կասկածներ չեն ծածկուիր։

Ա. Զօպանեան

Վ. Ճ. Ը.՝ ԵԴ. ԲԼՈՎՅԱՑԻ

«ԿԱԶԷԹ ՏԻՒ ՖՐԱՆ»Ի ՇՈՒՐՋ

Միջնորդ Միժուն Ամառ Սանթէի բանտէն նամակ գրած էր հարցաքննիչ դատաւոր Կլարի, ըսելով որ նոր յայտնութիւններ պիտի ընէ։ Ամառ հարցաքննուեցաւ, սակայն նոր բան մը չըսաւ։

Կազէթ տիւ Ֆրանի խմբագրապետ Փիէռ Օտիպէր, որ իր հիւանդութեան պատճառով ցարդ տանը մէջ հսկողութեան տակ առնուած էր, երէկ կէսօրէ վերջ պիտի փոխադրուէր Ֆրէնի հիւանդանոց բանտը։

Ժուռնալ իր երէկուան թիւին մէջ դարձեալ կը հերքէ թէ ոեւէ դրամ չէ ստացած Տիկ. Հանօէն՝ պայքարը դադրեցնելու համար։ Կը հաստատէ նաեւ թէ Հանօ խնդրոյ առարկայ մէկ միլիոն ֆրանքը չէ յանձնած միջնորդ Ամառի։ Ժուռնալ կը հրատարակէ նոյնպէս պատճէնը այն երկու յօդուածներուն, զորս գրած էր «Կազէթ տիւ Ֆրան»ի մասին դեկտ. 1ին եւ 2ին, Փարիզեան եւ գաւառական տպագրութեանց մէջ։

Մէկ միլիոն ֆրանքի հանելուկը դեռ չէ լուծուած։ Տիկին Հանօ եւ փաստաբանը Տոմինիք կ'ըսեն որ այդ գումարը տրուած է Ամառի «Ժուռնալ»ի յանձնուելու համար։ Մինչ Ամառ կը պնդէ որ չէ ստացած։

«Քօթիտիէն»ի տնօրէն Հանրի Տուժէի տղան դարձեալ հարցաքննուեցաւ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱԳԻԾԸ

Բաւական ընդհանրացած է այն կարծիքը, թէ պարսկաստանը պէտք չունի միլիոններ ծախսելու երկաթուղիներու համար, թէ բաւական է ամբողջ երկիրը ծածկել խճուղիներու ցանցով եւ ինքնաշարժներըկրնան փոխարինել երկաթուղին։

Այսպէս խորհողները բացի խոշոր ծախքերէ կը պատճառաբանեն, թէ երթեւեկը, ինչպէս եւ ապրանքներու փոխադրութիւնը երկաթուղիով աւելի սուղ պիտի նստի ժողովուրդին, քան այժմ արդէն իսկ եղած ինքնաշարժի սպասարկութիւնը։

Եթէ նախկին կառավարութիւնները ըլլային, ոչ մէկ կասկած, որ տեղի պիտի տային այս եւ նման կարծիքներու առջեւ։ Բայց Փէհլէվի դահլիճները արդէն իսկ սովորութիւն են դարձուցած որոշածը իրագործել, հետեւաբար երկաթուղիներու խնդիրը չէր կրնար բացառութիւն կազմել եւ ամիսներէ ի վեր, եթէ չեմ սխալիր, ամրան օրերէն սկսած երկաթուղիներու աշխատանքները յառաջ կը տարուին կանոնաւոր կերպով գծի երկու ծայրերուն վրայ, ինչպէս եւ կարեւոր տեղեր ամբողջ երկայնքին։

Բնական է խոշոր ծախքերու հետ կապուած այդպիսի ձեռնարկ մը գլուխ չպիտի գար ներքին դրամով, ուստի մենաշնորհ է տրուած գերմանեւամերիկեան մեծ ընկերութեան մը։

Երկաթուղագիծը աւելի քան 300 մղոն երկարութեամբ պիտի միացնէ պարսից ծոցը կասպից ծովի հետ, սկսելով Նուրմուզայէն, կտրելով Ահվազ, Դեզֆուլ, Բրուջերդ, Համադան, Ղազւին, Թեհրան, Բէնտրգեազ, մինչեւ Ֆիրուզքուհ, ուր նաւահանգիստ պիտի շինուի կամ արդէն կը շինուի։

Այս գլխաւոր գծին համար նախատեսուած է 60—80 միլիոն թուման (տոլար, սակայն միայն այդ գիծը շատ հեռու է ամբողջ Պարսկաստանը երկաթուղիով իրարու կապելէ. շատ կարեւոր մասեր, ինչպէս օրինակ Ատրպատական, Խորասան դուրսը կը մնան։ Այդ երկու նահանգները մանաւանդ, կից են Ռուսաստանին, հետեւաբար որքան ուշանայ անոնց կցումը գլխաւոր երկաթուղագծին, այնքան լաւ Անգլիոյ ցանկութիւններու տեսակէտէն։ Կասկած չկայ սակայն, որ գլխաւոր գիծը պատրաստուելէ յետոյ, Թաւրիզը Ղազւինին ու դէպի Պաղտատ երկարող ճամբան Համատանին պիտի կցուի, ինչպէս եւ Գիլանը դարձեալ Ղազւինին։

Անշուշտ երկաթուղին մեծապէս պիտի նպաստէ ոչ միայն Պարսկաստանի տնտեսական զարգացման, ոչ միայն մեծ հարուած պիտի տայ կալուածատիրական կարգ ու սարքին, այլ եւ ուժեղ կերպով պիտի օգնէ երկրի արդիականացման գործին։

Այս նոր ձեռնարկին իրականացումը կը պարտինք մերձաւոր արեւելքի մէջ ընդհանրապէս եւ Պարսկաստանի մէջ մասնաւորապէս միջազգային յարաբերութիւններու նոր, այնքան փոխուած նպաստաւոր դասաւորման։ Անցեալ նամակով շեշտեցի անգլեւռուս քաղաքականութեան խանգարիչ դերը։ Կարելի է ըսել, որ այժմ Անգլիան անցեալին պէս վախ չունի Ռուսիայէն։ Միւս կողմէ վերջինս նախապատերազմեան ույժը, հըժայքը չունի, մեր երկրի վարիչներուն ուզած ձեւով թելադրելու։ Հետեւաբար մեր կառավարութիւնը գրեթէ ազատ է երկրին շահերուն համապատասխան տնտեսական քաղաքականութիւն վարելու, ներքին թէ արտաքին։ Այս ազատ եւ ինքնիշխան կեցուածքը ապահովուած է մանաւանդ շարք մը երկիրներու հետ կնքուած դաշնագրերով, ինչպէս Թուրքիոյ, Աֆղանիստանի եւայլն։ Սպիտակ թէ կարմիր աշխարհակալներու ճանկերէն փրկուելու միակ ելքն էր, որ պատերազմէն յետոյ մանաւանդ, իրականութիւնը եկաւ թելադրելու արեւելեան կիսանկախ ազգերուն։

Այսպէս մօտենալով խնդրին, երկաթուղիներու կառուցումը ոչ այնքան տնտեսական յաջողութիւն է, որքան քաղաքական յաղթանակ մը՝ Թոյլ եւ փոքրիկ Իրանի կողմէ հզօր եւ մեծ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ հանդէպ։ Այսպիսով կը քակուի ամուր օղակներէն մէկը այն շղթային, որով օղակուած էին պարսկաստանի թեւերը մէկ ու կէս դարէ ի վեր։ Այս ձեւի խորհրդածութիւններն ինքնին բաւական են նսեմացնելու նամակիս սկիզբը ակնարկուած ինքնաշարժերու առաւելութիւնները, ուրեմն եւ պետական խնայողութիւնն ու յարակից խնդիրները։

Այդ բոլորէն զատ, կայ բնականօրէն հարցի ռազմական կողմը։ Պարսկաստանը, իր ընդարձակ անմշակ ու անմարդաբնակ տարածութիւններուն համեմատութեամբ ունեցած ազգաբնակութեան փոքրիկ թիւի պատճառով, վաղուց խաչ է դրած վերջին երկու դարերու ընթացքին իր կորսնցուցած հողամասերուն վրայ. Հետեւաբար ռազմական բառը արտաքին քաղաքականութեան մօքով չէ որ մէջ բերի։ Երկաթուղիներու ռազմական նշանակութիւնը կ'արծարծուի բացառաբար ներքին իմաստով։ Օրինակ, վերջին դէպքերը Ատրպատականի եւ արաբախօս շրջաններու մէջ, ինչո՞ւ չըսել վերջին լուրջ ապստամբութիւնները անկարելի պիտի ըլլար զսպել, եթէ ծայրագաւառները մօտիկ անցեալի նման կտրուած ըլլային կեդրոնէն, ինչպէս այդ եւ աւելի ծանր ապստամբութիւններ երկաթուղի ունենալու պարագային ալ կարելի կ'ըլլայ աւելի արագ խեղդել, անհամեմատ աւելի քիչ ծախքով ու զոհողութիւններով։

Ընթերցողին թողելով եզրակացութիւնները, նախկին նամակս լրացնելու համար պիտի աւելցնեմ, որ Շահը տակաւին չէ աւարտած վերջին երկու ամսուան իր երկրորդ ճամբորդութիւնը։ Իր շքախումբին մէջ առած պալատական նախարարը, նախարարները, խորհրդարանի անդամներն ու լրագրողները Թեհրան ճամբելով, ինքը փոքրաթիւ ուղեկիցներու հետ Պարսից ծոցի ափին պիտի կատարէ երկաթուղագծի բացումը, ապա Շիրազի վրայով պիտի այցելէ Իրանի հին մայրաքաղաքը՝ Սպահան եւ այնտեղէն Թեհրան պիտի վերադառնայ։

Այս վերադարձէն ժողովուրդը շարք մը սպասելիքներ ունի որոնց մէջ ամէնէն առաջ Ատրպատականի անակնկալ ապստամբութեան իսկական ղեկավարներու պատժուիլը՝ յանուն մէկ եւ անբաժան պարսկաստանի։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԻՍԼԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ՞ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Էքօ տը Փարիի աշխատակից Ռէյմոն Լաքոստ շարունակելով իր պրպտումները Թուրքիոյ մասին, կը գրէ հետեւեալ երկրորդ յօդուածը, «Իսլամութիւնը ինքնասպա՞ն կ'ըլլայ» խորագրով:

Կազին եւ իր բարեկամները, Թուրքիոյ համար ընդունեցին արեւմտեան ժողովրդավար երկիրներէ փոխ առնուած վարդապետութիւնը՝ Եկեղեցիի եւ Պետութեան բաժանումը։ 1924 մարտ 3ի օրէնքները աշխարհականացուցին Թուրքիան։ Առաջինը կը ջնջէր խալիֆայութիւնը։ Երկրորդը կ'աշխարհականացնէր եւ միատեսակ կը դարձնէր կրթութիւնը։ Կրօնական դպրոցները, մէտրէսէները մեծ մասամբ գոցուեցան. երկրորդական վարժարաններու մէջ կրօնական դասաւանդութեանց յաջորդեց աշխարհական բարոյականի ուսուցումը։

«Վագֆ»ներու Վարչութիւնը փոխանցուեցաւ ելմտական նախարարութեան։ Վերջապէս, երկրորդ օրէնք մը կրօնքէն անկախ եւ միատեսակ կը դարձնէր օրէնսդրութիւնը։ Բազմակնութեան ջնջումը, քաղաքային ամուսնութեան եւ Գրիգորեան տոմարի ընդունումը եւլն. կը պսակէին այս ձեռնարկները։ Իմամներու թիւը մեծապէս գիջեցուեցաւ։ Ամէն մզկիթ մէկ իմամ միայն պիտի ունենայ, նշանակուած կառավարութեան կողմէ եւ իր քարոզներուն — «խութպէ» — բնագիրն ալ յաճախ Էնկիւրիէն կը սահմանէ։ Փակեցին թէքքէները, ու ցրուեցին անոնց տէրվիշները՝ ըլլան անոնք Մէվլէվի, Պէքթաշի թէ Հալվէթի, այսինքն բազմաստուածեան, իրապաշտ, աստուածապաշտ կամ սկեպտիկ։ Կրօնքը իր ամբողջութեան մէջ նսեմացաւ։ Ճիշդ է թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը կը քաշուի խոստովանելէ իսլամութեան դէմ յայտնապէս թշնամական իր դրագիրները։ «Ընդհակառակն, կ'ըսէր խնդալով ոչ շատ բարեպաշտ երեսփոխան մը, կը մաքրագործենք զայն». աւելորդ ձեւակերպութիւնները կը նետենք. տէրվիշներու միաբանութիւնները կը փշրենք։ Այս վերջին ձեռնարկը հաճոյ չի գար իմամներուն եւ հօճաներուն, որոնք տէրվիշները կը նկատէին տեսակ մը պղատոնական համայնավարներ, կատարելապէս այլահաւատ»։

Իրականութեան մէջ, նոր Թուրքիոյ բոլոր վարիչները անհաւատներ են, թէ ներելի է կասկածիլ Կազիի մասին, պէտք չէ մոռնալ որ վարչապետ Իսմէթ փաշայի եւ սպայակոյտի նախագահ Ֆեւզի փաշայի պէս ականաւոր դէմքեր կանոնաւորապէս կը հետեւին իսլամական կրօնքի ծէսերուն եւ մզկիթ կ'երթան։ Կազին ինքն ալ, ինչ որ ըլլայ իր ներքին համոզումը, չխախտեց քանիցս բացէ ի բաց հակառակ գործել կառավարական աշխարհականացման սկզբունքին։ Օրինակ, երբ մէկ կողմէ կը փակէր մէտրէսէները, ցոյց տալու համար թէ կրօնքին դէմ ոեւէ հիմնական հակառակութիւն չունի, Պոլսոյ մէջ կը հիմնէր աստուածաբանական կաճառ մը, ուր կը հաւաքուէին ամէնէն գիտնական 34 հօճաները. բայց անոնք 12 աշակերտ իսկ չունին։ Յետոյ պաշտօնապէս վերահաստատեց հին խալիֆաներու սովորական արարողութիւնը՝ 1924 Յուլիսի Պայրամին «Նամազ»ի երթալով Հաճի Պայրամ Վալի մզկիթը, ընկերակցութեամբ պատերազմական գործավար Քեազիմ փաշայի։ Ուրիշ անգամ մը Կեսարիոյ մէջ հիւանդանոցի մը բացման առթիւ իմամին փոխարէն հրապարակաւ աղօթեց։ Այս ընելով կ'ուզէր ինքզինքը մաքրել անաստուածութեան ամբաստանութենէն, զոր կ'ուղղէին իրեն դէմ, իր նախկին զինուորական աշխատակիցներէն շատեր եւ առիթէն կ'օգտուէր՝ հօճաները վար զարնելու համար։ «Ինչ կարծես որ քու միջնորդութեա՞նդ պէտք ունիմ Ալլահին աղօթելու համար», հարցուց Կեսարիոյ իմամին։ Մնաց որ անիկա զարմանալի չէ։ Սիւննի իսլամները, ինչպէս են Թուրքերը, կ'ընդունին այն վարդապետութիւնը թէ անհատը կրնայ ուղղակի հաղորդակցիլ Աստուծոյ հետ.— տեսակ մը բողոքականութիւն որ զանազանութիւն չի դներ կրօնականին եւ աշխարհականին միջեւ։ Իմամը կրթուած հաւատացեալ մըն է միայն, որ ո՛չ մէկ մասնաւոր ընծայում ստացած է։ Ամէն մարդ կրնայ ինքզինք հօճա յայտարարել եւ ուզած տեղն զաղիլ։

* * *

Անուրանալի է որ կրօնքը իր հմայքը կորսնցուցած է մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ։ Բայց վերջապէս միթէ՞ Թուրքիոյ մէջ աւելի շատ են ապկրօնները քան մեր քրիստոնեայ երկիրներուն մէջ։ Չեմ կարծեր։ Ճիշդ է որ զարմանք պատճառեց այն իրողութիւնը թէ Կազին շատ քիչ ընդդիմութեան հանդիպեցաւ իր եւրոպականացման բարենորոգումներուն առթիւ։ Կը կարծուէր թէ Թուրքը Քուրանին ու Սիւննաթին աւելի կապուած է։ Իրականին մէջ Թուրքը Թուրանցի մըն է, որ սեմական կրօնք մը եղող իսլամութիւնը ընդունած է յաղթանակի բերումով եւ քաղաքական պրոպագանդի նպատակներով։ Թուրքը երբեք միստիքական մը չէ եղած եւ շատ քիչ անգամ աստուածաբան։ Բացի քանի մը բացառութիւններէ, թուրք հօճաներու դասակարգը շատ քիչ զարգացում ունէր։ Կազին իր դիմացը չգտաւ իրեն ընդդիմացող մշակոյթի կարեւոր կեդրոն մը, կրօնական զօրաւոր կազմակերպութիւններ, որ կարելի ըլլար բաղդատել, օրինակ, Եգիպտոսի Էլ-Ազհար նշանաւոր համալսարանին կամ Ֆէսինին։

Իր զինուորական անհատ հմայքը, ըստ որում թուրք ժողովուրդը Կազին կը նկատէ քրիստոնեաներու յաղթականը, մարդը որ ջնջեց «կապիտիւլասիոն»ները թոյլ տուին պարտադրել բարենորոգումները։ Աւելի առաջ տասանորդի տուրքին ջնջումը արդէն ժողովրդական դարձուցած էր զինքը։ Մնացոր, Թուրքը, զինուորական ու, կարգապահ ժողովուրդ, շատոնց սորված է գլուխ ծռել օրուան պետին կամ քին առջեւ, ով որ ալ ըլլայ ան։ Հնազանդիլը ճակատագրական է իրեն համար։ Գալով իր գաղտնի մտածումներուն, ո՞վ Եւրոպացին է որ կը յաւակնի գիտնալ զանոնք։

Բոլոր բարենորոգումները հաստատուած են, եթէ ոչ հաշուուած, խախտելու համար հաւատքը։ Զուիցերիոյ քաղաքային օրինագրքին եւ իտալական պատժական օրինագրքին ընդունուիլը Շէրիաթի փոխարէն եւ ֆէսին ջնջումը նոյնպէս կրօնական ծանր հետեւանքներ կ'ունենան։ Լաւ իսլամը Աստուծոյ կ'աղօթէ գլուխը ծածկած։ Ուստի պէտք է ունենար առանց եզերքի գլխանոց մը, որ թոյլ տար իրեն երկրպագել օրական հինգ «Նամազ»ի առթեն։ Այսուհետեւ ինչպէս պիտի կրնան «Նամազ» ընել։

Ճիշդ է թէ բարենորոգիչները գիտել տուին որ ֆէսը թրքական գլխանոց մը չէ, այլ փոխ առնուած է Յոյներէն հազիւ հարիւր տարի առաջ, երբ Սուլթան Մահմուտ ջնջեց փաթթոցը։ Պէտք չէ ամաչցնել ծիծաղելի դարձնելու համար բարենորոգումը։ Մուստաֆա շատ լաւ հասկցած է կարգ մը ներքին մանրամասնութեանց արժէքը։ Չէ՞ որ Փասքալ կ'ըսէր «Հաւատա՛լ կ'ուզէք, պատարագի գացէք»։ Հարցն այն է որ կրօնքի մը կամ օրէնքի մը հետեւելով, ի վերջոյ հաւատքը կը պարտադրուի մարդուս մտքին։ Մուստաֆա Քէմալ կ'ուզէր ասիականութենէ հեռացնել երկիրը։ Մեծն Պետրոս կը կտրէր Մոսկովացիներու մօրուքներն ու երկար հագուստները։ Քէմալ ուրիշ կերպ չշարժեցաւ։ Ըրածը այնքան ալ անմիտ բան չէր։ Փաստն այն է որ օր մը Պրուսայի շրջակայ գիւղերէն մէկուն մէջ պտտած ատենս հանդիպեցայ ծերունի գիւղացիի մը, որ աչքէ կ'անցընէր իր թթենիներն ու խաշխաշները։ Օտարական ըլլալս հասկնալով, յարգալից բարեւեց զիս.

— Սէֆա կէլտինիզ, էֆէնտի։ Մէմլէքէթին նէրէսի՞ ախը։ Ալլահ ալէքէլէթ վէրսին։

Գէշ աղէկ խօսակցութեամբ մը սկսանք։ Հարցուցի. «Ի՞նչ կը մտածես հանրապետութեան մասին։ — Հանրապետութիւնը քաղցր է», պատասխանեց բարեմիտ մարդը, առանց վարանելու։

Այրուբենի բարենորոգումը նոյնպէս խորապէս պիտի ազդէ կրօնքին վրայ։ Այսուհետեւ բոլոր գիրքերը լատինական տառերով պիտի տպուին, իսկ արաբական տառերով տպուած գիրքերը շրջաբերութենէ պիտի վերցուին։ Ինչ հրաշալի առիթ բարենորոգիչի մը՝ վերջնական գրաքննութիւն մը հաստատելու համար մտքերու վրայ։ Ոեւէ վերջ թուրք գրականութեան հաւաքածոներ պիտի հրատարակուին մանրակրկիտ գրաքննութենէ վերջ. գրականութիւն մը, որ արդէն շատ աղքատ է, քանի որ մանաւանդ գրականութիւն մըն է պալատի, պաշտօնական բանաստեղծներու եւ գովաբանողներու։

Բայց ստոյգ է որ չպիտի վերհրատարակուին, օրինակ Էլ Խօրասանի «Զամի էլ Րումուզ»ը, Էն Նասաֆիի «Քանզ էտ Տաքայիք» կրօնական գիրքերը, որոնք շատ գործածական էին Թուրքերուն մօտ Քուրանն ու Սիւննաթն ալ պիտի արհամարհուին։ Ամէն պարագայի մէջ, այրուբենի բարենորոգումը բարձր պատնէշ մը պիտի դնէ ասիական մտածումին եւ թուրք նոր մտքին միջեւ, որ բանի ուղղուած է դէպի Եւրոպա։ Այսուհետեւ պատ մը պիտի բաժնէ, մինչ, էր երբեմն, պարսկական ու արաբական գրականութիւնները իրենց փիլիսոփայական ահագին պաշարով ընտանի էին Թուրքերուն։

ՄԵԶԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐ ՊԷՏՔ ԵՆ

Թուրքիոյ տնտեսագէտ Ճէլալ Մուխթար պէյ, տնտեսական խնդիրներու մասին իր կարծիքը հարցնող լրագրողներուն յայտարարած է.

— Առեւտրական Սենեակը տեղական արտադրութիւնները ցուցադրած է, բայց ամէն բանէ առաջ ինքզինք պէտք է ցուցադրէ։ Մեր երկիրը տնտական մարդիկ, ու տնտեսագիտութեան մարդիկ ու տնտեսագիտութեան տոքթորներ չէ որ կ'ուզէ. արհեստաւորներ պէտք են մեզի. օրինակ՝ թիթեղագործ, ատաղձագործ, հիւսն, երկաթագործ եւն.։

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

ՄՈՒԿԵՐՈՒՆ ՉԱՐԻՔԸ

Վերջերս Սօլոյոնի մէջ գու ցան ազգերու ներկայացուցիչներ ժողով գումարեցին, քարելու համար մուկերուն դէ եւ ոչնչացնելու այդ անճոռ ու վնասակար կենդանիներ որոնք ատենէ մը ի վեր սկսած են մեծ աւերներ գործել պայի զանազան երկիրներ մասնաւորապէս Ֆրանսայի Այդ առթիւ որոշուեցաւ քանչիւր մուկի պոչի համա սու վճարել բերողին: Այսպ մուկերուն բնաջնջման համա 500.000 ֆրանքի գումար մը րամադրուեցաւ, սակայն ուակ այդ գործնական միջոց կարելի չեղաւ առաջքն առ կոյուղիներու մէջ փտտացող թիւ ու անհամար մուկերու շաւանքին:

Ո՞ւրկէ եկած են այդ ան ծալի տարրերը:

Գ. տը Ցերսէքուր կ'ըսէ անոնք ժամանակին կա ծովու միջակայ երկիրն գաղթած են Եւրոպա:

Նախապէս Թխամորթ կերն էին, որ Հիւսիսի բա րաններուն, գաւթերուն, վա ներուն եւ հնացիներուն եկան Ֆրանսա, ու հոն կա եալ արշաւանք մը կազմա պելով հաստատուեցան սար կրեայ վայրերու մէջ:

Հին գրքի մը մէջ յիշուած թէ ի՛նչպէս այդ առթիւ փա բնակիչները զարմանք կը նէին առանց կարենալու մի թիւն մը տալ մուկերուն ստորերկրեայ արշաւանքին

1647-ին փարիզի մէջ լուր րածուեցաւ թէ գորշագոյն կերու նոր ցեղ մը երեւա եւ սկսած է կատաղի պայ մը մղել Թխամորթ մուկե դէմ: Օրեր անեող արիւն կռիւներէ վերջ, գորշագոյն կերը վերջապէս յաղթան տարած են, պահելով մի այսօր իրենց անախորժ ու սակաւ գոյութիւնը:

Խնդիր է գիտնալ թէ եկաւ այդ գորշագոյն մուկե նոր բանակը:

Կ'ըսուի թէ այն ատեն կասպից ծովու շրջակայ մասնաւորապէս Վոլկայի պատներուն մէջ խիտ գո երկրաշարժներ տեղի ու են: Ցնցումներու հետեւա բացուած խոր անդունդն մէջէն եւ պատառուած րու ծոցէն դուրս խուժեցին շոր մուկերու անհաշուելի նակներ, որոնք զինուած ուժեղ ու սուր ակռան եւ ծածկուած շիկագոյն մազերով:

Այդ մուկերը մեծ բանա կազմելով սկսան յառաջ դէպի Աստրախան քաղաք նոնց երեւումը պատմու մէջ ծանուցուած է 1727ին ա Այն ատեն ոչինչ կրցաւ ցնել խուժումը այդ յանդ անասուններուն, որոնք վարժ լողորդներ ըլլալով ռանց դժուարութեան մեծ գետերու մէջէն: մէկ մասը խուռներամ բա թեամբ դիրքգրաւեց հոն խած նաւերուն մէջ, իսկ եալները շարունակեցին արշաւանքը ցամաքով թեամբ, դէպի Սիպերիոյ փաստաթղթերը: Անոնք երբ սանկէ կոչուած գիւղաքաղ յարձակումով գրաւեցին ցարձակումը տեղի իրիկուան ժամը 4ին եւ չանցած քաղաքին կարեւոր դամասը անցաւ մուկերուն բռնութեան տակ:

Միւս խումբը, ռուսա նաւահանգիստներուն մէջ խած փոխադրանաւերու եկաւ Եւրոպա: Նախ եկան այն մուկերը, որոնք նէին աւելի անօթի մնացած նաւերուն մէջ: 1750ին, մէջ այդ մուկերը սկսան արդէն իրենց աւերները գոր նախապէս անոնց հան մուկ անունը կուտային,

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ ԽԱՂԵՐԸ

ԱՆԻԷՌ — Սովորութիւն եղած է ...ն տարիէ ի վեր եկեղեցիի ամ...իոնէն յայտարարել ամէն դպրո...կան տարեշրջանի.

— Դպրոց պիտի բանանք այս ...չ Թաղամասին կամ այնինչ որ...արձանին մէջ։

Անցեալ տարիներուն, Պոլսեց...ն եպիսկոպոսը մէջտեղ ինկած, ...ագամ մը Պուա Քոլոմպի մէջ, ...նգամ մը Ալֆորվիլի մէջ դպրոց ...անալու ձեռնարկեց։ Հազիւ յաջո...եցաւ մանկապարտէզ մը բանալ ...լֆորվիլի մէջ։ Փարիզի ամիրա...երը հրապարակէն քշեցին կա...[illegible] Այս ...արի իրենց հաւատարիմ Քիպար...ան եպիսկոպոսի բերնով է որ ա...[illegible] տիաներ կու տան։

Հայ կիներ, չստոյց կորսնցու...ծ իր [illegible] դարձեր ամիրաներու եւ էֆէնտիներու ...րգ գործիք, կտոր մը հացի հա...ար։ Իսկ անճար ժողովուրդը ...ու մունջ կը տանի այս խա...երը, մինչեւ որ համբերութիւնը ...ատնի։

[illegible] Ալֆորվիլ ...ուան կը սպասէք, երբ այլասեր...ումը կը ծաւալի նոր սերունդին ...էջ։ Այս ժողովուրդը տասնեակներ դպրոց, եկեղեցի եւ հիւանդա...ոց պահած է։ Մէկ մանկապար...էզի արժէ՞ք է որ պիտի անճրկէր։

[illegible] ...ունց հող է որ պիտի տանիք ձեզի ...ա, ձեր գոհարները, գորգերը եւ ...ուր՝ հարստութիւնները ձգելով ...րիշներու կամ խոստովանեցէք ...ետ անձնական ...իեցէք բանկայէն, ձեր տեղը տա...ւ արժանաւորներուն։

Եթէ ...րիշներ կը խօսին, ...ւյթենակցական միութիւնն, ու...ութն է յիշեցնել այս կէտերը ...ր որ պէտք է։

Ց. ՀԻՒՍԵՆ

...ոմար Հանոմովր քաղաքէն ...կած ըլլալուն համար։ 20 տա... ...ի յետոյ, մուկերու կարեւոր ...ումբեր Մանշի նեղուցը անցնե...ով, Անգլիայէն եկան Ֆրանսա, ...ու հոն սկսան կատարել յարձա...ում մը գործել սեւ մուկերուն ...րայ։ Այդ արիւնահեղ կռիւին ...ջ նորեկ մուկերը յաղթող հան...իսացան, սպաննելով եւ ուտե...վ հիները, եւ իբր ինքնիշխան ...իրապետեցին Ֆրանսայի մէջ։ ...ւ մինչեւ այսօր կը շարունա...են իրենց շահատակութիւնները ...շտատել պատուհաս մը դառ...ալով տեղացիներուն համար։

Հ. ՑԷՐՈՍԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՃՈՌՆԻ ԲԱՐՔԵՐ

ԼԻՈՆ — Քիչ անգամ գրուած է այս գաղութին բարոյական կեանքի մասին։

Այստեղ ունինք երկու գաւ...սակարգի երիտասարդներ։ Առաջին մասը, օրուան ամբողջ ժամերը գործարանին անկիւնները անցնելէ վերջ, երբ իրիկունը տուն կը դառնայ, առանց ճաշ ընելու կը հագուի եւ կը վազէ պարասրահները, մսխելու համար ...ժամուան չարաչար աշխատանքի արդիւնքը։ Այս կարգի երիտասարդներու թիւը դժբախտաբար շատ է։ Ասոնք բնաւ չեն խորհիր ընտանեկան բոյն մը կազմելու մասին։ Երբ կը փորձուիս ընկերաբար կամ բարեկամաբար յիշեցնել, պատասխանը շատ կարճ է։

— Է՛հ, ի՞նչ կ'ուզես բարեկամ, կամ կամ ընէնք չէ՞ պիտի վայելենք չէ՞ս տեսներ տեղացի երիտասարդները, որոնք իրենց օրուան բոլոր ժամերը պարասրահներու մէջ կ'անցընեն։

Խեղճերը չեն մտածեր թէ այս մեր երկիրը չէ. վաղը երբ գործերը քիչ մը կաղան, առաջին [illegible] ...ուրս պիտի ձգուին, եւ այն այն տուն չպիտի ունենան մէկ սու, պատառ մը հացի համար, ինչպէս տեսանք 1926-27ի գործազրկութեան օրերուն։

Դասը երկրորդ դասակարգի երիտասարդներուն, անոնց թիւը շատ սահմանափակ է։ Ասոնք հազիւ 4 5 հազար ֆրանք կը շահին, եւ կ'ամուսնանան։ Անշուշտ այս կարգի երիտասարդները բաշխե... [illegible] ...օրերու անճոռնի բարքերը յաճախ տուն կը քանդեն։

Մէկ ամիս առաջ, Սերաստացի երիտասարդ մը [illegible] հայ աղջկան մը հետ։ Այր եւ կին երկուքն ալ առաւօտուն կ'ելլեն եւ գործի կ'երթան։ Այս պէս կը շարունակուի քսակն ժամանակ։ Այսօր մը, կինը կ'ուզէ փոխել գործը, առարկելով թէ շատ դժուար է եւ թէ գործատիրոջն խոժոռ է։ Այրը կը համաձայնի եւ կինը յաջորդ օրն իսկ կ'երթայ ...ի քաղաքին մեծագոյն գործարաններէն մէկը։ Հազիւ 2 3 ամիս աշխատած, հոն կը գտնէ նոր սիրական մը եւ ամէն երեկոյ փոխանակ ժամը 7ին տուն գալու, գիշերուան 10ին կը դառնայ։ Այրը կը հետաքրքրուի, բայց կինը կը պատասխանէ թէ յաւելուածական ժամ կ'աշխատի, աւելի շահելու համար։ Մարդը կը հաւատայ, բայց իրիկուն մը ճաշի սպասած ատեն կ'իմանայ որ կինը ժամը 7էն մինչեւ 10ը մեն կուգայ սպանիացի երիտասարդի մը հետ։ Ընձամբ երթալով գործարանին դրան առջեւ կը տեսնէ որ կինը դուրս կ'ելլէ իր սիրականին հետ։ Դժբախտ հայրենակիցը չի կրնար գնել իր պաղարիւնութիւնը եւ տուն կը դառնայ գլխիկոր։ Անպարկեշտ կինը իր հանգոյրը վայելէ յետոյ, կը դառնայ տուն։ Այրը շնորհուի, դրացիները կը միջամտեն կէս գիշերին որպէսզի մէկ օրուան համար գիջում ընէ։ Մարդը կը համաձայնի բայց [illegible] հին կէս գիշերին արթննալով, եր կանը 6000 ֆրանքը կը յափշտակէ եւ կ'երթայ սպանիացիին քով։ Մինչեւ այսօր հետքը չէ գտնուած։

Այս կարգի դէպքեր պատահած են, որ անվստահութիւնը բոյն դնէ թէ հայ երիտասարդներուն եւ թէ երիտասարդուհիներուն մէջ։

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՑԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ (Սեփ Թղթ.) — Գաղութիս ազգային կեանքը լճացած է։ Այնպէս որ 1928 տարին ալ անցաւ ապարդիւն։ Բոլոր կուսակցութիւններու թէ միութիւններու ժամանակի աշխատանքները չեն գոհացներ օրուան պահանջը։

Կեանքը այնպէս կ'ընթանայ որ կամայ ակամայ ժողովուրդը այլասերման կը դիմէ։ Չկայ հետաքրքրութիւն մեր ապագային համար։ Չկան մեր ազգային ոգին վառ պահող ազդակներ։

Ամէնէն մեծ ապերջանութիւնը կը ներկայացնեն զոյգ ազգային մարմինները, որոնց վերջինը իրաւասու կը նկատէ ինքզինքը միայն ու իր գոյութիւնը զգացնելու համար սուտ [illegible] կը սարքէ հաւատարկութեան մէջ։ Թէ դիմում կատարած է կառավարութեան մօտ եւ արտօնութիւն ստացած է որ մեր ուսուցիչը պիտի երթայ ֆրանսական դպրոց եւ օրական երկու ժամ մայրենի լեզուի դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ։ Բայց ահա ամիսներ կ'անցնին այդ երանելի օրերէն ի վեր եւ մենք չենք տեսներ ոչ ուսուցիչ եւ ոչ ալ ուսուցում։

Ունինք հինգէն մինչեւ տասներկու տարեկան տղաքներ ու աղջիկներ, որոնք հայերէն Ա. Բ. Գ. անգամ չեն գիտեր։ Եւ եթէ օմանք սորված էին նախորդ տարիներու Հայ Կարմիր Խաչի կիրակնօրեայ դասաւանդութեան շնորհիւ, արդէն մոռցեր են։ Չեն պակսիր խելօք Գուիթներ (մանաւանդ այցելու հիւրեր լինէին) որ կ'ըսեն.— Ինչ պիտի ընենք

հայերէնը եթէ հինգ տասը տարիէն միջոցներ ստեղծուեցան եւ հայրենիք գացինք, արդէն մեր տղաքը եւ աղջիկները Ֆրանսացի չեն ըլլար, իսկ եթէ այդ պատեհութիւնը չպիտի գայ, ուզենք չուզենք պիտի լուծուինք»։

Այսպիսիները ոչ միայն իրենք այսպէս կ'ըսեն, այլ կը թելադրեն որ սա պզտիկներուն հայերէն սորվեցնելու ժարժաչէն հրաժարինք։

Այս ախտավարակ հիւանդութիւնը դարմանելու միակ միջոցը զօրաւոր պրոպականդն է եւ դրական աշխատանքը։ Պէտք է զարգացնել ազգային տաղղ ոգին եւ ցեղին առնական կորովը. եթէ հարկ ըլլայ ոչ թէ հինգ կամ տասը տարիներ այլ յիսուն տարի։ Մեր իրաւունքը արդար է եւ անոր վերջնական յաղթանակը ապահով, կը բաւէ որ մենք մեզմէ չյուսահատինք։

Վ.ԻՇԱՊ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ Ուրբաթ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու պատգամաւորական չորրորդ ժողովը։ Ներկայ էին Փարիզի, Իթալիի, Պուա Քոլոմպի, Սարսէլի, Պիյանքուրի եւ Ժուանվիլի ներկայացուցիչները։ Թէեւ կը բացակայէին վարչութեան անդամները, բայց չէին զլացած ղրկել իրենց վեցամսեայ գործունէութեան տեղեկագիրը որ կարդացուելով, շատ մը քննադատութիւններ եղան։ Վարչութիւնը իր տեղեկագրով կ'իմացնէր թէ հակառակ իր կրկնակ դիմումներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները չեն ուզած հպատակիլ, առարկելով թէ իրենք կը պատկանին միջազգային սկաուտական կեդրոնին եւ չեն ճանչնար Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը։ Իսկ ֆութպոլի գործերուն կազմակերպման պատճառ կը բռնէր ֆութպոլիստներու անկարգապահ ոգին։

Բոլոր պատգամաւորները քննադատեցին վարչութիւնը, որ ո՛չ միայն չէր կրցած շրջանի գործերը կանոնաւորել, այլեւ, իր անփորձ գործունէութեամբ պատճառ եղած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայ վիճակին.

Ժողովը վարչական ընտրութիւնը յետաձգելով Յունուար 11ին, նկատի առաւ ֆութպոլի գործին անկազմակերպ վիճակը, որուն վերջ մը տալու համար միաձայնութեամբ ընտրեց ֆութպոլի յանձնախումբ մը, որ կը բաղկանայ փորձառու եւ կարող անձերէ։

Յուսալի է որ նորընտիր ֆութպոլի յանձնախումբը ջանք չպիտի խնայէ ֆութպոլի ընդհ. գործին կանոնաւորման եւ յառաջդիմութեան համար։

Ն. Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի ֆութպոլի ընդհ. Յանձնախումբը, որ իրաւասութիւն ունի ֆութպոլի թէ ներքին եւ թէ արտաքին գործերը վարելու, այժմէն յարաբերութեան մէջ մտած է Ալիկ ար Փառիսի եւ ֆէտէրասիոնին հետ։

Գ. ԳԱՍԱԱՊԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Որոշած ըլլալով ժողովրդական տարեցոյց մը հրատարակել 1930ի համար, այժմէն կը հրաւիրենք մեր աշխատակիցներն ու բարեկամները՝ նկատի ունենալ նիւթեր։ Դիւրութեան համար, առանձին պիտի հաղորդենք ծրագիրն ու յարակից մանրամասնութիւններ։

ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Լուրը նորէն Ամերիկայէն է։ Նիւ Եորքի մէջ, սովորական խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Նոր Տարին, բայց ոստիկանական գործողութիւնները պաղ ջուր լեցուցին կարգ մը շրջանակներու մէջ։

Բացառաբար, ոստիկանները ոտք չի դրին գիշերային զբօսավայրերուն, պարասրահներուն ու ըմպարաններուն մէջ, ուր մինչեւ առտու անհամար բազմութիւն մը զուարճացաւ ու մանաւանդ, հակառակ արգիլքին, խմեց ու խմեց ի պատիւ 1929ի։

Բոլոր մեծ ճաշարանները, պանդոկները կամ ակումբները լեփլեցուն էին։ Պարզ ճաշի մը գինն էր 250էն 600 ֆրանք։ Եւ հակառակ սեղաններու վրայ բացէ ի բաց դրուած սուզ ըմպելիներուն, ոստիկաններն ու լրտեսները չուզեցին միջամտել եւ ուրախութիւնը խանգարել։

Սակայն, ժողովրդական թաղերու մէջ, վեց հարիւրէ աւելի ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Ոստիկանապետը կը ջանայ քաղաքը մաքրագործել, արտաքսելով բոլոր կասկածելի տարրերը։

Ասոնք որ վատ համբաւ մը ունին, առանց ունենալու ապրուստի խոստովանելի միջոցներ, պէտք է առ այժմ բանտ երթան, գնոր տնօրինութիւն։ Այս է ոստիկանապետին կարծիքը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԻՆ ՈՃԻՐԸ — Արֆոն փողոցին մէջ Ալճերիացի մը գինետուն մը կը բանեցնէր իր կնոջ հետ։ Իր յաճախորդները մեծ մասամբ հայրենակիցներէ կը բաղկանային։

Երէկ գիշեր ժամը 12ի մօտ, երեք Արաբներ մտան գինետուն, տեղաւորուեցան սեղանի մը շուրջ եւ ըմպելի յանձնարարեցին։

Երբ գինեպանը անոնց հրամցուց ուզուած լեցուն գաւաթները, անոնցմէ մէկը ձայնեց.

— Վա՛յ, գործատէ՞ր ես դարձեր, ու հայհոյեց մը կոխեց։

Կռիւը ծայր տուաւ երկուքին միջեւ։ Ցանկարծ ատրճանակի երկու պայթիւններ լսուեցան։ Երբ գինեպանին կինը որ ներսը կը գտնուէր, դուրս վազեց ոստիկան կանչելու, տեսաւ որ նոր յաճախորդներէն երկուքը անհետացեր էին. իսկ իր ամուսինը ոտքի վրայ կը խօսէր երրորդին հետ, որ ձեռքը ատրճանակ մը բռնած էր։ Երկու ոստիկաններու ընկերակցութեամբ, երբ կինը վերադարձաւ, երրորդ յաճախորդն ալ փախեր էր. բայց իր ամուսինը անշունչ գետին փռուած էր։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — «Յառաջ»ի դեկտ. 1ի «Ասէ-կոսէ»ներու առթիւ, Կ. Ս. իր թղթակցութեամբ անդրադառնալով Գաւառականի կանոնագիրը մշակող Յանձնախումբին՝ մեղադրանքներ կ'ուղղէ անոր։

Գաւառ. ժողովը՝ այո, մերժեց ընդունիլ մշակուած կանոնագրի յարանուանութեան վերաբերեալ մասը եւ յանձնախումբը իր կազմով հրաժարեցաւ Գաւառականի անդամակցութենէ։ Ահա ամէնը. ո՛չ աւելի ո՛չ պակաս։ Փաստ է որ 1923էն մինչեւ այսօր, ակնարկուած յանձնախումբի անդամները ամէն առթիւ գաղութը կազմակերպելու դերին մէջ եղած են, եւ շնորհիւ անոնց, ինչպէս նաեւ ուրիշներու անխոնջ աշխատանքին, կազմակերպութեան գործը ներկայ բաղձալի վիճակին հասած է, եթէ անոնք՝ հիմա մաս չեն կազմեր եւ հրաժարած են Գաւառ. ժողովի անդամակցութենէն, անխղճութիւն է ըսել «Սկսան բաժբասանքի եւ լծուեցան խլրդային աշխատանքի», «Գաւառականը նսեմացնելու, վարչութիւնը քանդելու», «Սէնժիւլիէն կը գատուէր Գաւառականէն անոնց ջանքերու շնորհիւ» ու վերջապէս «արամ ցանելու պաշտօն ստանձնելով,ա ու ան, հրաժարեցուցին Գաւառականէն ու մտքեր գրգռեցին»։

Իմ այս գիտողութիւնը կը յուսամ թէ չպիտի վրիպի Կ. Ս.ի ուշադրութենէն, անհիմն լուրերով չզբաղեցնելու համար «Յառաջ»ը։

Ս. ՊՕյաճեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԻՍԱԴԷՄ ՄԸ

«Այսպէս տղեր պէտք է գանուինք որ չծնած ալ եկած են... ...ոնք որ արդէն մեռած են իրենց մաժերու աչքերով, անոնք որ իրենց պապերէն ժառանգած են ուրախութեան ջղեր...» Իսկ ...ոք կ'ուզէ կարկտել արցունքոտ ...եղեռնեալ մը թէական երջանկութեան մը հետ։ Բայց՝ միթէ՞ ...եական, հաւանական չէ՞ որ ...րակացուն որ մինչ այն չէր ...ամփոփեալ արտայայտուիլ, ...աչալիրուած Արփիկի արտա...ին փափախութենէն եւ տխրող ...ոնական տրամադրութենէն ...ուսէր այս գիշեր... Դոնէ իր ...աշտօնակիցները գտնէր... Արփիկ այս կողմ այն կողմ գնաց, ...ն քրինք կորսուած կը զգար այդ ...վ բազմութեան մէջ։

Ահա վերջապէս Լիզէթը, պարանի մը հետ թեւանցուկ։

— Օրիորդ Լիզէ՛թ... օրիորդ ...իզէ՛թ...

— Ա՜... դո՞ւք էք, օրիորդ Արփիկ... բարի երեկոյ, բայց չճանչցայ քեզ, չերամէն եւ ...ած թիթեռնիկ կը նմանիք, տես Guigui, դարձաւ ան քովի պարոնին, կ'ուզեմ որ ծանօթանաս, պաշտօնակցուհիս է, շատ համեստ հայուհի մը որ մեզական զաւազանով մը, որ անշուշտ իր երկրէն բերած է, այսպէս, ինչպէ՞ս ըսեմ, յառաջդիմած է այս գիշեր իր արդուզարդով, ըսէ՛ Guigui, սիրուն չէ՞ն այս խորհրդաւոր աչքերը։ Բայց, Օր. Արփիկ, մինա՞կ էք այսպիսի գիշեր...ինչպէ՞ս կարելի է, բայց կը փախցնեն ձեզ այս գիշեր...

— Այո մինակ եմ... միւսները... ո՞ւր են։

— Ո՞ր միւսները, հա, պաշտօնակիցնե՞րը, բայց իմ պզտիկս, միւսները կամ կը պարեն կամ... պատուհաններու վարագոյրներու ետին զբաղուած են...

այսպիսի գիշե՛ր... Ան մօզական զաւազանը ո՞ր ձեզ այսպէս կերպարանափոխեց չսորվեցուց թէ ինչ պէտք է ընել այսպիսի գիշեր... Ո՛չ, լաւ, ես կը լրացնեմ անոր կիսատ գործը, այսպիսի գիշեր, սիրունիկս պէտք չէ մինակ մնալ... Ահա երջանկութեան գաղտնիքը։ Դէհ — ցտեսութիւն ցտեսութի՛ւն։

Եւ Լիզէթ բարձրաձայն ծիծաղելով հեռացաւ ընկերացող պարոնին հետ։

Արփիկ բաւական մը եւս թափառեցաւ։ Ոչ մէկ ծանօթ դէմք։ Սրահին մէջ հարլեքոն, պլէզպաթերմ կը պարէին, խլացուցիչ եւ վայրենի նուագի մը ընկերակցութեամբ։ Քովի սրահը շքասեղանն էր... Զոյգեր... զոյգեր, միա՛յն զոյգեր, փոքրիկ սեղաններու առջեւ նստած կը խմէին, կ'ուտէին։ Ինչ շքեղութիւն էր, լոյսերու եւ գոյներու ի՜նչ սքանչելի խառնուրդներ։ Ինք կ'ամչնար իր հագուստը հագնելու, ի՜նչ էր որ առանց քովի կիները մինչեւ իրենց մէջքը բաց էին, ոմանց հագուստը

միայն բարակ շղթայով մը բռնուած էր ուսերէն։

— «Ասոնք կը հագուին մերկանալու համար», մտածեց Արփիկ։ Իր ներքնաշապիկն անգամ ասոնց հագուստէն աւելի գոց էր։ Ան ալ չէր ամչնար իր երեք քառորդ բաց թեւերուն համար, չէր ամչնար երեսի կարմիրներուն համար ալ, մանաւանդ որ մեծ հայելիին քովէն անցած ժամանակ, իր արագ նայուածքը սիրուն աղջկան մը պատկերը ղրկած էր իրեն առաջին անգամ ըլլալով Ինչպէ՜ս պիտի ուզէր որ, վերակացուն զինք այսպէս տեսնէր։ Տեսնէր ու ժպտէր։ Ո՛չ, ան միայն չէր ժպտեր, կը մօտենար ալ... Թերեւս հիմա ան ալ զինք կը փնտռէ այս այլազան բազմութեան մէջ... կը փնտռէ ու կը տխրի զինք չգտնելով... Ինչ ընէր, որո՞ւ հարցնէր։ Պարող զոյգերը մէկիկ մէկիկ նորագոյն պարերու ջղագար շարժումներով կ'անցնէին քովէն։

(4) ՊԵՐՃՈՒՀԻ

որ Սարր, Հաննոսր եւ Փալաթինան ազատուին օտար լուծէն, կը յուսանք թէ Նոր Տարին այս ճամբուն մէջ նոր քայլ մը առնել պիտի տայ մեզի։ Յուսանք որ փորձագէտներու մօտաւոր ժողովը շուտով կ'որգազրէ դարմանումներու խնդիրը, ա՛յնքան կարեւոր Գերմանիոյ եւ գերման ժողովուրդին համար եւ բերէ լուծում մը, որով նախկին պատերազմիկ ազգերը շուտով նկատի ունենան պատերազմի ամբողջական սահմանափակումը։

Էնկիւրի կը գնէ Անատօլուի երկաթուղին

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութիւնը գերման ներկայացուցիչներու հետ երկար բանակցութիւններէ յետոյ, համաձայնութեան յանգած էր գնելու համար Անատօլուի երկաթուղին, Մերսին-Տարսոն-Ատանա գիծը եւ Հայտար-Փաշայի նաւահանգիստը։

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ազգային Մեծ ժողովը իր վերջին նիստին մէջ վաւերացուց գնման որոշումը։

Ժողովը նոյնպէս քուէարկեց 5ուկէս միլիոն թրքական ոսկիի բացառիկ վարկ մը՝ յիշեալ երկաթուղիի բաժնեթուղթերը գնելու համար։

Թուրք կրթական գործավար մեռած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ յունուար 1ին մեռած է կրթական գործավար Նէճաթի պէյ, որ քանի մը օրէ ի վեր կուրադեղաւ կը տառապէր եւ երկուշաբթի օր գործողութեան ենթարկուած էր։

Փարիզեան թերթ մը Նէճաթի պէյը կը ներկայացնէ իբրեւ ֆրանսասէր, որովհետեւ անցեալ յունիսին ֆրանսացի խմբագրի մը յայտարարած էր թէ Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ մտաւորական սերտ կապ կայ հին ժամանակներէ ի վեր։

Գերմանիա վճարելու կարող է

Հատուցումներու ընդհանուր գործակալ Փարքըր Կիլպըրթ հրատարակութեան տուաւ իր վեցամսեայ տեղեկագիրը՝ Գերմանիոյ վճարման կարողութեան մասին։ Տեղեկագիրը կը բաղկանայ քանի մը հարիւր էջէ և պատկերաւոր վիճակագրութիւններէ եւ բոլորովին առարկայական կերպով կը քննէ գերման տնտեսութիւնը։

Անցած տարի Փարքըր Կիլպըրթ ուժգնօրէն պահանջած էր որ Տօուըսի ծրագիրը վերջապէս ամբողջացուի եւ Գերմանիոյ պարտքը ճշդուի։ Այսօր ընդհանուր գործակալը կը գտնուի արդէն կատարուած իրողութեան մը առջեւ։ Շահակից վեց պետութիւնները դեկտեմբեր 22ին որոշեցին փորձագէտներու խառն յանձնաժողով մը նիստի հրաւիրել՝ ամբողջովին եւ վերջնապէս կարգադրելու համար հատուցումներու խնդիրը։ Ուստի Կիլպըրթ այս անգամ իր տեղեկագրին մէջ որոշ վերապահումներ կ'ընէ։

Ըստ այդ տեղեկագրին, 1927 սեպտ. 1էն մինչեւ 1928 օգոստոս 31 Գերմանիա վճարած է 1,751 միլիոն մարք ոսկեդրամ, ճշդապահութեամբ ու դիւրութեամբ։ Եզրակացութիւնն այն է որ Գերմանիա ներկայիս տնտեսապէս շատ լաւ վիճակի մէջ է եւ կրնայ վճարել իր պարտքերը՝ առանց ցնցուելու։

Աֆղանիստան խաղաղած

Լոնտոնի աֆղանական դեսպանատունը կը հաղորդէ որ Աֆղանիստանի մէջ նոր կռիւներ չկան։ Հաշտութեան բանակցութիւնները կը շարունակուին։ Կը հերքուի թէ աֆղան բանակին մեկ մասը ապստամբած է։

Ամանուլլահ թագաւորը երկու ամսական վճարած է զինուորներուն՝ զանոնք վարձատրելու համար իրենց յաղթանակին առթիւ։

∴ Լոնտոնի իտալական գործակատարը Մուսոլինիի շնորհակալութիւնները յայտնած է Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան՝ իտալահպատակ կիներու օգնանաւով ապահով վայրեր փոխադրութեան համար։

Հարբուխի համաճարակը

Գրեցինք թէ Ամերիկայի մէջ մէկ միլիոնէ աւելի մարդիկ սպանիական հարբուխէ կը տառապին։ Համաճարակը կը տեւէ ժամանակէ մը ի վեր եւ մինչեւ հիմա Միացեալ Նահանգներու եւ Մեքսիկայի մէջ մեռած են 40-50,000 հոգի։

Այժմ համաճարակը նոր Աշխարհէն փոխադրուած է Եւրոպա։ Մասնաւորապէս Անգլիոյ մէջ այս հիւանդութիւնը սկսած է վրդովիչ հանգամանք ստանալ։ Անգլիոյ առողջապահական նախարարութիւնը հրամայած է նախզգուշական ամէն միջոց ձեռք առնել՝ հիւանդութեան ծաւալումը արգիլելու համար։ Չի կարծուիր թէ վտանգը 1918ի չափ մեծ ըլլայ։

Բոլոր բժիշկներուն հրահանգուած է անմիջապէս առողջապահական իշխանութեանց լուր տալ կրփի եւայլ տարափոխիկ հիւանդութեանց ամէն դէպք։ Նոյնպէս պիտի արգիլուի ժողովուրդին քիչ մը խնայասէր ըլլալ... համբոյրներու մէջ։

Համայնավար նաւազներ ձերբակալուած

Հելլենական «Փապանիքոլիս» սուզանաւին բազմաթիւ նաւազները ձերբակալուեցան։ Վերջերս այս սուզանաւը չէր կրցած մասնակցիլ հելլէն նաւատորմի մեծ ռազմափորձերուն եւ ընկղմած էր։ Քննութիւնը երեւան հանեց որ «Փապանիքոլիս» երբ ռազմափորձ կը կատարէր ֆրանսական ջուրերուն մէջ, կարգ մը համայնավար նաւազներ քանդած էին ընդծովեային սուզելու գործիքը։

Քննութեանց արդիւնքը եւ կատարուած ձերբակալութիւնները մեծ յուզում առաջ բերած են ամբողջ Յունաստանի, մասնաւորապէս նաւային շրջանակներու մէջ։

Կռիւներ Արաբիոյ մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ վէհապիները յարձակեցան անգլիական օդանաւերու վրայ, որոնք հետազօտութիւններ կը կատարէին Իրաքի եւ Նէճտի սահմանին վրայ։ Ասոր վրայ օդանաւերը սկսան ռումբ արձակել Արաբներուն վրայ, որոնք փախան՝ ռազմադաշտին վրայ ձգելով երեք հոգի եւ 12 ուղտ։ Օդանաւերը հրաման ստացան չշարունակել վէհապիներու հետապնդումը, այլապէս մեծ կորուստներ պիտի պատճառէին անոնց։ Յարձակողները կը պատկանէին Միւթայիր ցեղախումբին եւ նպատակ ունէին յափշտակել Իրաքցիներու ոչխարի հօտ մը։

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Գատանի Միութեան վիճարանական ժողովը՝ այսօր հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Դրօյարանի սրահը։ Նիւթ՝ «Հայկական եւ Եւրոպական գիւղը»։ Կը նախագահէ ընկ. Ա. Արօեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Մարսէյլի Գատանեկան Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Գ. Հիւսեան։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

CONCERTS PASDELOUP. Շքեղ նուագահ. այս Շբ. ժ. 17 Շանզ'Էլիզէի թատր.։ Կը մասնակցին Օր. Ի. Ֆրանսուա, Տիկ.Բ. Ամուրէլ, Օր. Օ. Ռիքքէ, Գ. Գ. Հ. Կէնօ, Ժ. Ֆլինկ եւ Փարիզի երգչախումբը (ACP)։ Լէօնոր Գ.բաց. (Պէթհովէն). Messe du Couron. (Մոցարտ)։ Fant. Hong. (Լիցթ), Սկովտ. մարշ (Տէպիւսի)։ Շ. տ'Օռլէանի 3 երգերը (օրք. Բոռնիօ և Ռիքքէ, Գ. Գ. Կէնար եւ Ժուանեօ), Ակադեմիք զաւրը Շապրիէ։

Իսկ կիր. ժ. 16ին՝ Ամուրէլ, Ռիքքէ, Մարքէզինի, Կէնօ, Ֆլինկ, երգչախումբ։ Մանֆրէտ, բաց. (Շուման). Messe du Couron. (Մոցարտ). Concerto՝ Թաւջութակ եւ նուագխ. (Լալօ), Սկովտ. մարշ (Տէպիւսի)։ Շ. տ'Օռլէանի 3 երգերը եւ Սկովտ. թագաւորը։

Երկու նուագահանդէսներն ալ կը վարէ Ինկէլպրէխթ, խմբերգ, մեներգ եւ 200 հոգինոց նուագախումբ։

ՅԱՌՇԱՏԵՍՏ

ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ Միութեան, որբերու յանձնախումբին կողմէ կազմակերպուած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 458, 194, 369, 892, 167, 570, 350, 866, 456, 35, 851, 424, 244, 905, 704, 301, 744, 881, 670, 433, 462, 21։ Առարկաները ստանալու համար ներկայանալ Գ.Խ.Սմսեանի գրասենեակը, 53 Fbg. Montmartre. Paris։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գէյթոռ. Ե. Ե.	35 ֆր.
Գրիւսէլ, Կ. Զ.—	200
Գրիւսէլ, Ա. Մ.—	300
Քասապլանքա, Յար. Եղ.—	460
Լոնտոն, Մ. Փ.—	3, 2, 8 անգլ.
Վալանս, Կ. Պ.—	140
Լիոն, Գ. Մ.—	55
Գրընոպլ, Կէտ.—	35
Վ. Պլշատիա, Ա. Ա.—	100
Պուրկուան, Օր. Մ. Ա.—	70
Մարսէյլ, Հ. Գ.—	150
Տըրէպոլէն, Մ. Գ.—	200
Վիէն, Յ. Ռ.—	500

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 10
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

4 JANVIER 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 846 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ ԹՆՃՈՒԿ ՄԸ

Ծանր տագնապ մը կը սպառնայ Եուկոսլավիոյ պետական կազմակերպութեան։

Ստեղծուած՝ 1918 դեկտեմբեր 1ին, իբրեւ հետեւանք Մեծ Պատերազմին, այս պետութիւնը կը բաղկանայ նախկին Սերպիայէն, որ ազատագրուեցաւ 1878 օգոստոս 22ին, Սլովէնիայէն, Խրուաթիայէն, Պոսնայէն եւ Տալմացիայէն։ 1921 մարտ 1ին միացաւ նաեւ Սեւ Լեռը (Գարատաղ)։ Պետութեան պաշտօնական անունն է Թագաւորութիւն Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու կամ Եուկոսլավիա (Հարաւային Սլավիա)։ Նոր պետութեան Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ 1921 յունիս 28ին։ Ամբողջ երկրին տարածութիւնն է 96.134 քառ. մղոն, բնակչութիւնը՝ 12,017,350։ Կը պահէ զօրաւոր բանակ մը, որ 1924ին, խաղաղութեան ատեն կը հաշուէր 6751 սպայ եւ 121.000 զինուոր։ Զինուորութիւնը պարտաւորիչ է 21էն 45 տարեկաններու համար։

Այս նորակազմ պետութեան Սահմանադրութիւնը այնպէս մը ձեւակերպուած է, որ գերակշռութիւն կ'ապահովէ հին Սերպիոյ։

Արդարեւ, Պելկրատն է բուն ղեկավարը՝ երկրին քաղաքականութեան։ Խրուաթներն ըլլալով բազդատաբար աւելի յառաջադէմ ժողովուրդ, դժուար կը հանդուրժեն այս գերակայութեան։ Վերջին տարիներու պարբերական տագնապները, որոնք մինչեւ սպանութեան յանգեցան, ախտանշաններն են այդ կացութեան։ Կիրքերը այնքան լարուած են որ, Զագրէպ, Խրուաթիոյ մայրաքաղաքը, մերժեց Պելկրատի կառավարութեան մասնակցութիւնը՝ իր տաղանդաւոր զաւկին, Ստեֆան Ռատիչի յուղարկաւորութեան։

Երկու երեսփոխաններու սպանութենէն եւ Ռատիչի մահէն ի վեր — որ նմանապէս հետեւանք էր նոյն դէպքին — խրուաթ երեսփոխանները կը մերժեն մասնակցիլ խորհրդարանի նիստերուն։ Կեդրոնական իշխանութիւնը ամէն միջոց փորձեց, իրաւախոհութեան մը գալու համար։ Այս միջոցին նոյնիսկ պատրաստ է սահմանադրութիւնը վերաքննելու, ինչպէս կը պահանջէին Խրուաթները եւ ուրիշ ընդդիմադիրներ։ Բայց խրուաթ գիւղացիական կուսակցութեան նոր վարիչները, Մաչէք եւ Փրիպիչէվիչ որոնք Ռատիչի կտակակատարներն են, բացէ ի բաց կը յայտարարեն.

— «Խրուաթական հարցը կը պահէ իր ամբողջ սրութիւնը. այդ հարցը չի կրնար լուծուիլ ոչ ճառերով, ոչ Պելկրատի մէջ նոր կառավարութիւն մը կազմելով, ոչ ալ նոր ընտրութիւններով։ Խրուաթները այս հարցին մէջ կը ներկայանան ոչ թէ իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն մը, այլ պարզապէս իբրեւ ազատ ժողովուրդ մը։ Մեզի համար մէկ կողմը Խրուաթները կան, միւս կողմը՝ Սերպիան, յետոյ Թագաւորը եւ հասարակաց սահմանները։»

Կարճ խօսքով, մարտակոչ մը, որ կրնայ ծանր հետեւանքներու յանգիլ։

Ներկայ Եուկոսլավիան իր ներքին կարգուսարքով շատ կը նմանի նախկին Աւստրիա-Հունգարիոյ, որմէ ժառանգեց ոչ միայն իր հողերը, այլ եւ շատ մը պետական-քաղաքական ախտեր։ Եւ ինչպէս ծերունի Ֆրանց Եոզէֆը կործանած կայսրութեան մէջ, այստեղ ալ յարգանքի եւ միութեան գիծ մը կը կազմէ Ալեքսանդր Թագաւորը։ Միւս կապերը արհեստական են եւ աւելի քան խախուտ։ Եթէ խրուաթ վարիչները չպահեն իրենց պաղարիւնը եւ մանաւանդ գերմանական միջավայրին ներարկած լրջութիւնը, անխուսափելի է կազմալուծումը, ինչպէս Աւստրիոյ-Հունգարիոյ մէջ։ Արդէն Խրուաթները, իրենց հիմնական ծրագրով, կը ձգտին անկախութեան, ընդհանուր կապեր միայն պահելով պետութեան հետ։ Բայց կը գործեն շրջահայեաց, եւ ստիճանաբար։ Իրենց գլխաւոր զէնքն է կրաւորական դիմադրութիւնը, որ աւելի կը ջղայնացնէ կեդրոնի կառավարութիւնը, քան եթէ արիւնալի յեղափոխութիւն մը ծագէր։

Կը թուի թէ խրուաթ վարիչները վերջերս աւելի զարգացուցած են իրենց քաղաքական ծրագիրը։ Անցած շաբթու երկու գլխաւոր պետերը, Մաչէք և Փրիպիչէվիչ, իրենց տեսակէտները կը պարզէին Զագրէպի «Նովոստի» թերթին մէջ, Եուկոսլավիոյ վերակազմութեան մասին։ Ուշագրաւ է, մանաւանդ, երկրորդին առաջարկը.

— «Եուկոսլաւ քաղաքականութիւնը պէտք է հիմնուի Սերպերու, Խրուաթներու, Սլովէններու եւ Պուլկարներու միութեան վրայ։

«Պուլկարները երբեք չպիտի մտնեն Եուկոսլաւ պետութեան մը կազմակերպութեան մէջ, եթէ վստահ չըլլան թէ հոն հաւասար դիրքի վրայ պիտի դրուին Խրուաթներուն եւ Սերպերուն հետ։ Միայն Ադրիականէն մինչեւ Սեւ Ծով երկարող Եուկոսլավիա մը կրնայ ապահովել Եուկոսլաւ ժողովուրդին ամբողջական անկախութիւնը»։

Պելկրատ ալ ունեցած է այսպիսի ծրագիր մը, բայց ոչ նոյն հասկացողութեամբ, այլ ջախջախուած Պուլկարիան ձուլելու համար։ Սթամպուլիսքի, Պուլկարիոյ հանգուցեալ վարչապետը, նոյն այս ծրագիրը կ'որոճար, իբրեւ միակ ելքը Պուլկարիան վերջնական խորտակումէ փրկելու։

Ա՛յն պարագային մէջ, նոր անակնկալ՝ եր կը սպասուին Պալքաններու մէջ, որ կը գտնուի միշտ հրաբուխի վրայ, ինչպէս մեր Կովկասը, թէ իր աշխարհագրական դիրքով եւ թէ իր բազմացեղ ժողովուրդներով։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԳԵՐԱՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Ամէնքի «Նոր Օրէն» կը քաղենք հետեւեալ խորհրդածութիւնները, «Մեր ճամբան» խորագրին տակ (29 Դեկտ.).

— «Դժգոհելով, հրապարակով պոռալով, ոչինչ չենք շահիր։ Ընդհակառակն, խուճապ կը ստեղծենք եւ կը կորսնցնենք դիրք։ Զգաստութեամբ պէտք է մտածել կեանքին ու ջանալ անկէ քաղելու առաւելագոյն օգուտը, որ կրնայ տալ մեզի։

Ցաւալի, ինչո՞ւ համատարած ողբ ու կոծ մամուլի էջերուն մէջ եւ քիչ մը չափէն աւելի յուսահատութիւն վաղուան մասին։

Ի՞նչ կը նշանակէ, բազմաթիւ անգամներ կրկնել թէ մինչ մենք կը հալինք օտար երկինքներու տակ, Թուրքիա իբրեւ ազգ կը կազմակերպուի եւ կը յառաջդիմէ։ Ի՞նչ կ… Թրքութեան հետ բաղդատել հայութիւնը, երբ բոլորս ալ գիտենք թէ ան անհամեմատ աւելի զօրաւոր է մեզմէ, թէ իբրեւ ֆիզիքական ուժ, թէ իբրեւ նիւթական ազդակ եւ թէ իբրեւ ազգ։

Երբեք հաւասար չէինք անցեալին մէջ։ Այսօր ալ չենք. երբ կը մոռցնենք մեր նախորդ սերունդները Թուրքին կողմէ ծանչցած չըլլալնուն համար, նոյն մեղադրանքին տակ վաղը պիտի իյնան այսօրուան սերունդներն ալ, եթէ հայութիւնը Թրքութեան հետ համեմատելու ելլեն։

Անցեալին մէջ քաւական ուժեղ էինք, Թուրքը խրտչեցնելու ատոր համար։ Իսկ այսօր քաւական տկար ենք, Թուրքը ու[illegible] ատոր համար։

Մեր բոլոր շարժումները ուրեմն պէտք է զարգանան համաձայն մեր ուժին եւ կարողութեան։ Ու որպէսզի վերագտնենք մեր ուժն ու կարողութիւնը, պէտք է գտնենք օգտուիլ ժամանակաւորապէս տիրող խաղաղութենէն, որ բոլոր ազգերուն համար ինքնամփոփումի շրջան համարուած է

Դաշնակցութիւնը՝ խոհապէս համոզուած այս ճշմարտութեան եւ տեղեակ մեզ շրջապատող քաղաքական պայմաններուն, ինքզինք նուիրած է լուռ աշխատանքի, մէկ կողմէ դաստիարակելով եւ կազմակերպելով իր մասսան, միւս կողմէ հետեւելով քաղաքական բոլոր իրադարձութեանց։ Ան իր գոյութիւնը զգալի կ'ընէ հոն՝ ուր կատարելիք գործ կայ։

Երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս հաւատարիմ պահակի դերը կը կատարէ ան, մէկ կողմէ հանդարտեցնելով յեղափոխական եւ ընդդիմադրութեան գերագրգռուած ջիղերը, միւս կողմէ աշխատանքի լծելով այն ուժերը, որոնք գործ մը կրնան կատարել այս օրերուն։

Այս «գաղջ» քաղաքականութիւնը, մեր կամքէն անկախ, պիտի տեւէ այնքան ատեն, որքան կը տեւէ միջազգային ներկայ քաղաքականութիւնը։

Ցանկալի է այս ծամբան, բայց ստիպուած ենք, շատ դառնութիւններու հետ, կուլ այս խաշն ալ, որ ամէնէն ծանրը ըլլալ կը թուի։»

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ անուն 33 տարեկան հայ երիտասարդ մը, որ հացագործի մօտ կ'աշխատի, Սէն-Միշէլի մէջ՝ կալանուած եւ ֆուլար փողոցներուն անկիւնը ինքնաշարժի տակ մնալով վիրաւորուեցաւ։ Կը դարմանուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցին մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Պրուսայի ձերբակալուածներուն հարցաքննութիւնը կը շարունակուի։ Հարցաքննիչ դատաւորին հրամանով, ձերբակալուածներուն մէկ մասը ազատ արձակուած է, հաստատուած ըլլալով թէ անմեղ են։

Դալով Պոլսոյ ձերբակալուածներուն, ուրբաթ օր ալ շարունակուեցաւ անոնց հարցաքննութիւնը։ Դատական իշխանութիւնը ամէնէն աւելի կ'ուզէ գիտնալ թէ Քասրիէ հանըմ ինչո՞ւ գնաց Էնկիւրի եւ թէ ի՞նչ է իմաստը այն նամակին, զոր անոր ղրկած է իր եղբայրը Նասըր պէյ։ Մասնաւորապէս ուշադրութիւն գրաւած է նամակին հետեւեալ մասը. «Ձըլլայ որ խենդութիւն մը գործես, մենք գիտենք թէ ինչ խենդ ես։ Մեզ մի մտածեր, մենք կարասինները բեռցուցինք, միջոցներ ձեռք առինք եւ դրան ալ կղպանք զարկինք»։

«Միլլիէթ»ի համաձայն, ձերբակալուածները կ'ամբաստանուին իբր մահափորձի կազմակերպութեան մեղսակից։ Քասրիէ հանըմ ճանչցուած է իբր առնական եւ ջղային։

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուածները երես երեսի բերուեցան, կարգ մը կէտերու ճշդումին համար։ Միեւնոյն ատեն լսուեցան քանի մը վկաներ, որոնք իրենց գիտցածը հաղորդեցին ձերբակալուածներու մասնաւոր յարաբերութեանց եւ կապերու մասին։

Հարցաքննիչ դատաւորները գրեթէ վերջացուցած են իրենց քննութիւնները։ Այնպէս որ յոյս կայ թէ քանի մը օրէն պիտի սկսի դատավարութիւնը։

Վենիզէլոսի պատգամագիրը յոյն ժողովրդին

Նոր տարուան առթիւ Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս Յոյն ժողովուրդին ուղղեց պատգամագիր մը, որուն մէջ կը շեշտէ.

— Բոլոր Յոյները պէտք է գնահատեն վերաշինութեան այն հսկայ գործը, որ կատարուեցաւ Անատոլուի ծանր պարտութենէն ի վեր եւ որ թոյլ տուաւ սպիացնել այն ատեն ստացուած ցաւագին վէրքերը։ 1928 օգոստոս 19ի ընտրութիւնները երկրին տուին իր քաղաքական հաւասարակշռութիւնը եւ յոյն ժողովուրդը ցոյց տուաւ թէ իր կենսունակութիւնը չէ խախտած ո՛չ տասը տարուան պատերազմներով, ոչ ալ Անատոլուի աղէտով։ Այս կենսունակութիւնը լաւագոյն գրաւականն է որ Յունաստանի հետապնդած ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին։

Սերպիոյ նախարարական տագնապը

Ալեքսանդր Թագաւոր ընդունեց Հայր Քորոշէցի դահլիճին հաւաքական հրաժարականը։

Պելկրատի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ դժուար պիտի ըլլայ ձեռք բերել խրուաթ վարիչներու իրական գործակցութիւնը։ Իբրեւ վերջին միջոց կը մտածուի միացեալ կառավարութիւն մը կազմել՝ մասնակցութեամբ երեք կուսակցութեանց՝ արմատական, սլովէն ժողովրդային եւ Պոսնայի իսլամները, որոնց պիտի գան միանալ Տավիտովիչի հերձուածող ռամկավարները։

Նոր դահլիճը կազմելու համար Թագաւորը սկսաւ իր խորհրդակցութեանց։ Նախ ընդունեց Սկուպչինայի նախագահ Միխայլովիչը՝ որ յանձնարարեց լսել բոլոր կուսակցութեանց պետերը։ Զագրէպէն Պելկրատ պիտի հրաւիրուին Մաչէք եւ Փրիպիչէվիչ՝ Թագաւորին պարզելու համար գիւղացի-ռամկավար խմբակցութեան տեսակէտը՝ տագնապի լուծման մասին։

Մաչէք լրագրողներուն յայտարարեց թէ խրուաթ խնդիրը կը պահէ իր ամբողջ ուժգնութիւնը եւ չի կրնար լուծուիլ ո՛չ ճառերով, ո՛չ Պելկրատի մէջ կառավարութիւն մը կազմելով, ո՛չ ալ նոր ընտրութիւններ կատարելով։ Յետոյ աւելցուց.

— Խրուաթները ազգային Պելկրատի խորհրդարանին չպիտի մասնակցին, նոյնիսկ եթէ այդ խորհրդարանը կազմուի ազատ ընտրութիւններով։ Խրուաթները չեն հաւատար նման ընտրութեանց կարելիութեան, միւս կողմէ չեն ուզեր նկատուիլ իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն մը, այլ պարզապէս իբր ազատ ժողովուրդ մը։ Անոնց համար մէկ կողմը կան Խրուաթները, միւս կողմը Սերպերը, Թագաւորը եւ հասարակաց սահմանագլուխները»։

Ուրիշ խօսքով, Զագրէպի վարիչները, որոնք ո՛չ Սկուպչինան կը ճանչնան, ո՛չ ալ յունիս 20էն ի վեր կազմուած կառավարութիւնները, կ'ըսեն թէ չեն ուզեր միջամտել Քորոշէցի դահլիճին հրաժարումով ստեղծուած տագնապին, մինչեւ որ Թագաւորը չհաւանի իրենց կարծիքն ուզել՝ Սահմանադրութեան փոփոխութեան մասին։

Թուրքիա եւ Ֆրանսա

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան տը Շամպրէօն, Էնկիւրի գտնուած միջոցին տեղեկացած էր Թուրք կառավարութեան վերջնական տեսակէտներուն, վիճելի խնդիրներու մասին։ Նկատելով որ կարեւոր հարցեր են խնդրոյ առարկայ, դեսպանը իր իրաւասութենէն դուրս նկատած է պատասխան տալ եւ պէտք տեսած է հրահանգ ուզելու Փարիզէն։

Դեսպանը, որ վերջերս հիւանդացած էր, ապաքինած է եւ նոր հրահանգի կը սպասէ, Էնկիւրի մեկնելու եւ բանակցութեանց վերսկսելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿԱՐՄՐԱԽՏ

Չէին բաւեր մալարիան եւ զանազան տեսակի ջերմերը, չբաւեց Շիրակի շարժին աղէտը, ահա կարմրախտն ալ եկեր է բոյն դնել Երեւանի մէջ, ինչպէս մեր թերթերը «կը թարգմանեն» խորհրդային թերթերէն։

Առանց բժիշկներու կարծիքը առնելու, կրնամ ըսել թէ այս հիւանդութիւնը միշտ գոյութիւն ունեցած է, բայց ութ տարի է որ համանուն ախտ մը իր պաշտօնական գոյութիւնը կը պահէ մեր երկրին մէջ։

Կարմրա՞խտ։ Այո՛, վերջապէս կարմիր ախտը... որուն վնասակար ըլլալը ոչ ոք կը ժխտէ։ Նոյնիսկ ռամկավար բժիշկները այդ կարծիքն են «ազգին համար», բայց անշուշտ անձնապէս իրենց գործին կուգայ որ հիւանդութիւնը պահէ իր գոյութիւնը...։

Վիճակագրութեանց համաձայն, նոյեմբերին 160 դէպք պատահած է Երեւանի մէջ։

Նկատելով սակայն, որ սուտ հիւանդներ, սխալմամբ մէջը ինկածներ, անօթիներ կամ կասկածելիներ ալ կրնան գտնուիլ անոնց մէջ, թիւը վերածենք 100ի եւ վստահինք զանոնք պատուաստող ինը խումբերուն, որ արդէն կը գործեն երկրին մէջ։

Իսկ բնաւ մեր կասկածը չվերցնենք այնկամիր ախտաւորներուն մասին, որոնց թիւը այդքան ալ չէ, բայց անոնք եկած են միայն եւ միայն վարակելու։ Թէեւ մինչեւ հիմա չյաջողեցան, որովհետեւ մեր ժողովուրդը զօրաւոր է ցերմակ գնդիկներով եւ վստահ իր յաղթանակին։ Հակառակ պարագային հարկ պիտի ըլլար «բժշկող մարմին» մը ուղարկել։

Մինչ այդ, սպասենք որ դարաւոր «հիւանդ մարդ»ուն ապաքինումը տեսնող այս ժողովուրդը, շուտով տեսնէ նաեւ իր փոքրաթիւ կարմիր ախտաւորներուն բժշկուիլը։

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

ԳՈՐԳԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ

Թուրք թերթերը ցաւով կը գրեն որ գորգի առեւտուրը լուրջ վտանգի մը մատնուած է Պոլսոյ մէջ, որովհետեւ պարսկական գորգերուն իբր Թրանզիթ վայր, Պոլիս իր նախկին դիրքը չի պահեր հիմա։

Պուխարայի, Պելուճիստանի և Պարսկաստանի բոլոր գորգերը, որ Տրապիզոնի ճամբով Պոլիս կը բերուէին եւ անկէ Եւրոպա կը ղրկուէին, հիմա Բագու-Պաթումի ճամբով կը ղրկուին Եւրոպա։ Եւրոպա առաքումը կը կատարուի նաեւ Պասրայի ծոցին միջոցաւ։

Գորգի գերման հաստատութիւն մը այս առթիւ տեղեկագիր մը ստացած է, ուր կ'ըսուի թէ պարսկական գորգերը Պասրայի ծոցի ճամբով ուղղակի Լոնտոն կը ղրկուին եւ Անգլիոյ մայրաքաղաքը Պոլսոյ հետ կը մրցի։ Պոլսոյ գերման գորգավաճառներն ալ հիմա Լոնտոնէն կ'ընեն իրենց ապսպրանքները։

Այս կացութեան առջեւ անհրաժեշտ կը նկատուի որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ պարսկական գորգերու նեբանման համար։

ՆԱԽԿԻՆ Ելմտական Նախարար Քէլցի մտային վիճակը քննելու համար երկրորդ անգամ հրաւիրուած երեք բժիշկներէն երկուքը կը մերժեն մասնակցիլ քննութեան։

ՔԷՄԱԼԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ

Կեանքը ոստում չի ճանչնար։ Անոր օրէնքը բարեշրջումն է աստիճանական, աւելով քայլերով յառաջխաղացումը ու յեղափոխութիւնը՝ նախնական անհրաժեշտ պատրաստութիւններէ յետոյ, վճռական վերջին քայլը։

Այսպէս է բնութեան մէջ, ուր անակնկալը եւ յանկարծական ցնցումը գոյութիւն չունին։ Մարդուն սահմանափակ գիտութիւնն է որ դեռ չէ թափանցած զանոնք հասունցնող օրէնքներու խաղին։

Այսպէս նաեւ մարդկութեան մէջ ուր, յեղափոխութիւնը, ընկերային ցախտորոշ հարուածները կը հպատակին հաւաքական թաքուն օրէնքներու եւ մարդկային կամքի գործակցութեան ու կը յայտնուին իբր ներքին, յաճախ, երկարատեւ աշխատանքի մը արգասիքը։

Պետական կազմերու եւ ընկերային հաստատութիւններու, հաւաքական բարքերու եւ ըմբռնումներու մէջ մտցուած այն փոփոխութիւնները, որոնք ոստումներու տպաւորութիւն կը ձգեն, անշուշտ բոլորովին չպիտի վերագրուէին մեծ անհատներու, լո՛կ անոնց անձնականութեան, հմայքին և ազդեցութեան, եթէ մարդկութիւնը կարենար թնճուկը քակել ընկերային պատճառներու եւ արդիւնքներու կապակցութեան։

Մեծ անհատները անհրաժեշտօրէն բուն հեղինակները կամ ստեղծագործողները չեն այն մեծ հոսանքին ու շրջանին, որոնց գլուխը կը գտնուին, այլ լո՛կ, տեսանելի գործիքը երեւոյթին որ տեղի կ'ունենայ, ամբոխային մտքին համար՝ հասկնալի բացատրութիւնը անտեսելի գործին որ կը կատարուի։

Իրականին մէջ, անոնք վերանորոգիչներն են նախընթաց կուտած ճիգերու եւ համոզումներու ժամանակակից ջանքերու, որոնք խոնարհ անկիւններու մէջ եւ քօղուտի ճամբաներու վրայ կը բաժնուէին գործելով, ու կը կեդրոնանան բռնադիւրին բեւռին ուր կը գտնուի Մեծ-Մարդը՝ ինքը։

Անոր հանճարը ստեղծագործութեան մէջ չէ, այլ համադրութեան, — համադրութիւն գաղափարներու, սկզբունքներու եւ մանաւանդ ուժերու։ Կրնանք ըսել՝ հանճարեղ եւ արժանի շահագործող մը։ Անուն մը չէ ան, այլ հազարաւոր խոնարհ անուններու պատկաւոր հոմանիշը։

Սթիֆէնսընէն մինչեւ Ուաթ եւ Մարքոնիէն մինչեւ Էտիսըն, գիտական բոլոր նուաճումներուն համար, ճշմարտութիւնն այս է։

Ու Մովսէսէն մինչեւ Քրիստոս եւ Մարքս ու Լէնին, բոլոր մեծ յեղաշրջողներուն համար պարագան նոյնն է։

Տարբեր մարզի վրայ, նոյնպէս նաեւ Մուսթաֆա Քէմալի համար։

Իր եղանակին ու գաղափարներուն մէջ, ո՛չ մէկ նորութիւն, որ դուրս ելլէր իր գործունէութեան շրջանակէն եւ ստանար համամարդկային կարեւորութիւն։

Ընդհակառակն, քրիստոնեայ աշխարհին հնութիւններն է որ կը ներարկէ իր ցեղին երակներուն։

Բայց խմորը որ կը շաղուէ, ի՞նչ ալիւրէ բաղկացած է և որքա՞ն ընդունակ թթուելու։

Ի՞նչ է անոր դերը իր իսկ յանդգնութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ մտցուած բարեփոխումներուն մէջ։

Քէմալ յաջորդաբար ջնջեց սուլթանութիւնը, խալիֆայութիւնը, աշխարհականացուց պետութիւնը, ամրացուց Հանրապետութիւնը, ազատագրեց կինը եւ հանրային բարքերն ու ըմբռնումները բացաւ յետոյ եւրոպական հովերուն առջեւ, տուաւ վերջին հարուածը, — Թուրք լեզուն ու միտքը ազատելու համար արաբական ազդեցութեան կաշկանդումներէն, երկրին պարտադրեց լատինական տառերը։

Կը մնայ միայն Թուրք կիներու քուէարկութեան իրաւունքը։

Բայց, բաղդատաբար կարճ շրջանի մէջ, Քէմալի խիզախ քայլերուն յաջողութիւնը կը բացատրուի նախընթաց ճիգերով, պարագաներու նպաստով և յետոյ միայն Քէմալի անձնական հանճարով։

Պէտք չէ մոռնալ թէ Քէմալէն շատ առաջ, եւրոպական միտքը երկարօրէն աշխատած է Թուրքիոյ մէջ։

Բացի թուրք բազմաթիւ երիտասարդներէ, որոնք ամէնատարի խմբովին կը ղրկուէին Եւրոպա ուսանելու, Պոլսոյ համալսարանը եւ գաւառներու երկրորդական վարժարանները պզտիկ դեր չէ որ խաղացած են։

Պոլսոյ իրաւաբանական եւ քաղաքային գիտութեանց (Միւլքիյէ) վարժարանները պահ մը ազատամիտ երիտասարդութեան մը բոյնը դարձեր էին։

Հոն տիրող տեսաբանութիւնը, իսլամական էր։ «Մէճէլլէ»ով, «Ֆիքհ»ով (կրօնական օրէնք) «Ուսուլը Ֆըքհ»ով (իսլամական վարդապետութիւններ)։ բայց, անոնց կողքին՝ բաղդատական օրէնսդրութիւն, օրէնքի փիլիսոփայութիւն, միջազգային եւ սահմանադրական օրէնքներ՝ դասաւանդուած եւրոպական ըմբռնումով, կը բանէին անշուշտ չէզոքացնելու կամ մեղմելու սահմանական մոլեռանդութեան ազդեցութիւնը Թուրք ուսանողներու մէջ։ Ու մինչեւ ընդհանուր պատերազմ, ազատամտութեան հովերով ուռած այս երիտասարդութիւնն էր, որ գործով կամ պաշտօնով կը ցրուէր Թուրքիոյ բոլոր անկիւնները, կ'ազդէր իր շրջապատին։

Անոնք անշուշտ, որքան ալ բազմաթիւ ըլլային, զանգուածը չէին կազմեր սակայն։ Բայց կը կազմէին ինչ որ կենսական է ընկերային յեղաշրջումներու յաջողութեան մէջ, — զանգուածը յուզող, զարթեցնող, թելադրող ու շարժող տարրը։

Եւ այսօր, այս երիտասարդութիւնը եւ անոր վարդապետութեան մեծագոյն մասն է որ կը տեսնենք Քէմալի շուրջը հաւաքուած։

Իր բարեշրջական ձեռնարկներուն համար ուրեմն, Քէմալ ունէր եթէ ո՛չ տարածուն, բայց գոնէ հաստատուն յենարան մը։

Խօսքը չենք ըներ գրական, գիտական, քաղաքական բազմաթիւ հրատարակութիւններուն, որոնք, արդիական մտայնութեան գոնէ մասնիկ մը կը նպաստէին տարածելու ընթերցող թրքութեան մէջ։

Բայց Քէմալի ձեռնարկներուն յաջողութիւնը դիւրացաւ, շնորհիւ մանաւանդ քաղաքական ու պատերազմական պայմաններու։ Թուրքիան պարտուած, բաժան-բաժան, եղեռնօրէն ենթարկուած յաղթականներու կամքին ու կարգադրութեան։ Պոլիսն ու գլխաւոր քաղաքները գրաւուած, բանակը քայքայուած եւ ժողովուրդը ուժաբեկ։

Այս ճգնաժամուն է որ խմբակի մը գլուխն անցած երեւան կուգայ Քէմալ։ Յոյսի, կորովի եւ յաղթանակի խօսքեր ունին ան լեզուին ծայրը, գիտէ հին փառքերուն յիշատակը ոգեկոչել՝ երբ ամբոխային կորովի ներշնչարան, եւ գրգռել քաջութեան աւանդական համբաւի հպարտութիւնը՝ երբ զանգուածներու շարժիչ ուժ։ Լքումի այդ օրերուն, պետք մը պէտք ունէր խելակորոյս ամբոխը ու կը փութայ հաւաքուիլ Քէմալի շուրջ, որուն առաջին գործը կ'ըլլայ Պոլիսը իբրեւ դաւաճան բանադրել ու անջատել երկրին միացեալ մասէն։ Մէկ շարժումով կը կտրէ երկրին գլուխը, անոր տեղ դնելու համար իրենը։ Խալիֆայութեան հմայքը կոտրած է արդէն։ Ցրուած բեկորներով, արագօրէն կը վերակազմէ բանակ մը, որ յաջորդաբար, Քէմալի ճակտին շուրջ կը կապէ յաղթանակի դափնիներ։ Ու նաեւ, ան ճարպիկօրէն կը շահագործէ մեծ պետութիւններու հակամարտութիւնը [illegible] պարտադրելով իր կամքը։

Այսքանը կը բաւէր որ ան տեղաւորուէր ժողովուրդին սրտին մէջ եւ բառ կամս շարժէր անոր թելերը։ Մէկ կողմէ կրթնած հասուն եւ ազատամիտ մտաւորականութեան մը եւ անոր հետեւորդներուն, միւս կողմէ՝ հաւատարիմ բանակի մը եւ ամբոխային հմայքին ու համակրանքին, կը ձեռնարկէ ծանօթ բարենորոգումներուն։

Բայց, հո՛ս է մանաւանդ որ Քէմալ երեւան կուգայ իբրեւ իր գործին արժանի մարդը։ Ասիացի կոպիտ բռնաւորը չէ ան որ իր կամքին գոհացումը կը փնտռէ քմահաճ եւ անմիտ հարուածներով։ Իր քայլերը չափուած եւ հաշուուած են, թէեւ կը քալէ շատ հասնելու անճապարանքով մը։ Բայց իր ամէն մէկ ձեռնարկը, որքան ալ անակնկալ թուի, տրամաբանական զարգացումն է նախորդին, որուն արդէն եթէ ոչ վարժուած, գոնէ համակերպած է ժողովուրդը։

Փաստն այն՝ որ ընդդիմադիր իւրաքանչիւր փորձ որ երեւան կ'ելլէ ու կը [illegible] Քէմալի [illegible] բիրտ ու անվարան բռնութեան ու կ' զանգուածային բնոյթ չի կրեր, խմբակցական է եւ [illegible], բայց երբե՛ք յեղափոխական կամ նոյնիսկ յետադիմական [illegible] չի ներկայանար։

Այս ձեռնարկները սակայն կը տեւե՞ն Քէմալէն յետոյ, առանց Քէմալի, ու կրնա՞ն եւ ի՞նչ չափով բարքերու եւ զգացումներու ազնուացում մը պարտադրել Թուրք զանգուածին, զոր կը ճանչնանք իբրեւ ամէնէն վայրագ ամբոխը։

Տարբեր հարցեր, որոնց պատասխանը կը պահանջէ քիչ մը գուշակութիւն եւ շատ աւելի լուրջ խորհրդածութիւն։

Բայց այսօր, իրականութիւնն այն է որ, Քէմալի շուքին տակ, կարգ մը բարենորոգչական ձեռնարկներ արդէն հաստատուեր ու ամրացեր են անդառնալի կերպով։ Ու աւելի հիմնական քայլեր՝ հետզհետէ կը ջանան հող շահիլ։

Սակայն, պարագան բոլորովին նոյնը չէ Աֆղանիստանի եւ անոր Ամանուլլահին համար։

Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

[illegible]

[illegible]

Սինայի(?) մէջ, երկու տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի կրօնական աղանդ մը, որ ծանօթ է «Եհովայի Հրեշտակներ» անունով՝ անոնց պետը որ Ֆըրէյթակ կը կոչուի, իր բնակի Ֆրանքֆուրթի մէջ՝ աղանդը բաւական տարածուած է Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Անգլիոյ եւ Պելճիքայի մէջ, եւ մօտ 200.000 աղանդաւորներ կը համրէ, որ հրատարակեն իրենց թերթը, որով ծանօթութիւն կը քարոզեն. կը պատուիրեն յոկ բուսակերութիւն եւ ժուժկալութիւն, իր յանձնարարեն սպանել Աստուածաշունչի պատուէրները եւ կը ծանչնան [illegible]։

Իշխանութիւնները, ցարդ, ձայն չէին հանած, բայց կարգ մը դէպքեր ստիպած են զանոնք որ միջամտեն։

Իր կնոջ պնդումներուն վրայ, նոր աղանդին մէջ մտած էր նաեւ ամուսինը, Մ' կիլիսո վաճառական, որ ծանրօրէն հիւանդ ինկաւ։ Բայց ինք, փոխանակ բժիշկ կանչելու, հրաւիրեց իրենց երէցը, որովհետեւ ըստ աղանդին, միայն իրենց երէցը կրնայ բժշկել, բայց եթէ չբժշկուի, կը նշանակէ թէ այդ էր Աստուծոյ կամքը։

Երէցը սակայն, իր միջամտութեամբ պատճառ դարձաւ հիւանդին մահուան, շնորհիւ իր կիրարկած բուժական եղանակին։ Լուրը տարածուեցաւ, ոստիկանութիւնը հարցաքննեց կինը որ պատասխանեց թէ՝ ուրախ է որ իր ամուսինը մեռաւ այս կերպով, եւ արժանացաւ աստուածային շնորհին։

Սպասելով նոր կարգադրութիւններու, ոստիկանութիւնը յիմարանոց դրաւ կինը։

ՓՐՈՖ. ՆԻՔՈԼԱ ԵՈՐԿԱ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ
ԿԸ ԴԱՍԱԽՕՍԷ
ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿԻՑԷՆ)

Պուքրէշ, 29 դեկտեմբեր

Փրոֆ. Նիքոլա Եորկա վաղը քաղաքէս Փարիզ կը մեկնի, ինչպէս ամէն տարի՝ այս տարի եւս կարդալու համար քանի մը դասախօսութիւն Սորպոնի բեմէն, Արեւելքի պատմութեան շուրջ։ Այս տարուան իր դասախօսութիւնները՝ որոնք պիտի սկսին յունուար 5ին՝ նուիրուած պիտի ըլլան Կիլիկեան Հայաստանի։

Փրոֆ. Եորկա ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, մէկն է Ռումանիոյ մեծագոյն դէմքերէն, խորհրդարանի նախագահ, ակադեմական, համալսարանի դասախօս եւ կուսակցապետ ան լաւագոյն մասնագէտներէն է Արեւելքի պատմութեան, եւ իբր այդ ճանչցուած միջազգային գիտական աշխարհին մէջ։

Եւ ինչ որ բացառիկ կարեւորութիւն մը ունի մեզի համար, փրոֆ. Եորկա լաւ կը ճանչնայ հայ ժողովուրդը, անոր պատմութիւնն ու քաղաքականութիւնը, եւ ճանչցուած է իբր այս երկրին ամէնէն կարկառուն եւ ամէնէն անկեղծ հայասէրը։ Բազմաթիւ են իր երկերը հայութեան մասին, տպուած առանձին կամ ցանցրուած գրքերու եւ պարբերականներու մէջ։

Իր գլխաւոր աշխատութիւնն է, այդ տեսակէտով «Հայերը եւ Ռումէնները.— Պատմական զուգակշիռ մը», տպուած Ռումէն Ակադեմիային կողմէ 1913ին, երբ յաւելուած կենսագրութեանը Գրիգոր Թրէյլիանի(?), որ Ակադեմիային միայն կտակեր էր իր ծոխ գրադարանը, եւ իր հարստութեան մեծագոյն մասը դրեր էր անոր տրամադրութեան տակ յատկացուելու համար արեւելեան լեզուներու (հայ, արաբ, թուրք եւ պարսիկ) եւ անոնց պատմական գրականութեան ուսումնասիրութեան [illegible]։ Այս գործը ընդհանուր ակնարկ մըն է հայ ժողովուրդին վրայ, եւ համառօտ պատմութիւնը ռումանահայ գաղութին։

Փրոֆ. Եորկա հայոց եւ մանաւանդ Ռումանահայութեան մասին կը խօսի ուրիշ շարք մը ուսումնասիրութեանց մէջ ալ։ Յիշենք Գօթոզեանի(?) արձանագրութիւնք (Պուքրէշ, 1900), Պատմութիւն Ռումէն վաճառականութեան [illegible] 1915։ Ռումէն ժողովուրդը Պեսարապիոյ մէջ (Պուքրէշ, 1905)։ Արեւմուտքն ու Արեւելքը Ռումէն անցեալին մէջ (Պուքրէշ, 1906)։ Քիլիայի եւ Չէթաթէ Ալպայի վրայ պատմական ուսումնասիրութիւններ (Պուքրէշ, 1900)։ Ռումէն երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները Լէմպէրկի հետ (Պուքրէշ, 1900)։

Բազմաթիւ նշմարներ կարելի է գտնել նաեւ Ուսումնասիրութիւններ եւ փաստաթուղթեր, ինչպէս նաեւ Նօթեր եւ խտացումներ տիտղոսով իր երկերու շարքին մէջ։

Պէտք է շեշտել մանաւանդ որ փրոֆ. Եորկա մեր մասին իր գրութիւններուն մէջ կը դնէ գրական գիծ մը երեւան հանելու ձգտումը, որովհետեւ ան համոզուած մեր ցեղին արժէքներուն՝ կ'ուզէ զանոնք միշտ լոյսին բերել։ Ու իր այս նախանձախնդրութեան պէտք է վերագրել հայ ժողովուրդը ճանչցնելու իր մասնաւոր ճիգը։ Իր խմբագրած կամ աշխատակցած թերթերուն մէջ յաճախ լոյս ընծայած է հայութեան մասին իր գրուածական շատ մը էջեր։ Ինք էր որ անցեալ տարուան յունիսին, յանուն Հարաւ-Արեւելեան Եւրոպայի կաճառին, Պուքրէշ հրաւիրեց փրոֆ. Ֆրէտէրիք Մաքլէրը, երեք դասախօսութիւններ ընելու հայ. գիւղագրութեան(?), արուեստին ու թատրոնին մասին։ Փունտացիա(?) կարոլի մէջ Ու ինքն էր դարձեալ որ 1925ին [illegible] կողմէ Վալէնյի մէջ սարքուած համերգին առթիւ խանդավառ ճառ մը մէջ պանծացուց հայ ժողովուրդն ու իր արուեստը, ու դարձեալ նոյն տարուան մէջ, «Յառաջ»ի թղթակցին աշխատակցութեամբ, հայ գրականութեան ու արուեստին նուիրեց Ունիվէրսալ Լիթէրարի մէկ ամբողջ թիւը։

Աւելցնենք որ փրոֆ. Եորկա անհոգն աշխատող ու արտադրող մըն է ու արդէն հարիւրը կ'անցնի իր պատմական ուսումնասիրութեանց շարքը։ Ան իր երկերը կը գրէ ռումէներէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն կամ իտալերէն, եւ տեղեակ է նաեւ եւրոպական ուրիշ լեզուներու։

Պատմական երկերէ զատ, հեղինակած է թատերախաղեր եւ նովէլներ, որոնցմէ փունջ մը քանի մը տարի առաջ հայերէնի թարգմանուեցաւ։

* * *

[illegible] աշխատութեան [illegible] Փրոֆ. Եորկային դժուարաւ կը համարձակիմ նորս մօտենալ իր աշխատութեան սենեակէն՝ [illegible] թաղուած է գրքերու եւ թուղթերու դէզի մը մէջ։ Ի՞նչպէ՞ս զինքը խանգարել։

— Լա՛ւ որ եկար, կ'ըսէ զիս նշմարելուն. ահա ձեր Կիլիկիոյ պատմութիւնը կը գրեմ, գրեթէ լմնալու վրայ է։

Ու արդարեւ գիրքեր են գրուած թուղթերը առջին կրկին աչքէ կ'անցընէ հիմա, աւելցնելու համար կարգ մը նօթեր։

Վաղը Փարիզ կը մեկնիմ, կը շարունակէ ինչպէս գիտէք, [illegible] դասախօսութիւններս Կիլիկեան Հայաստանի նուիրել. [illegible] կ'երթամ։

[illegible] «Յառաջ»ի ընթերցողները [illegible] Ու կը հարցնեմ

— Երբ կը սկսին ձեր դասախօսութիւնները։

— Յունուար հինգին։ Երեք դասախօսութիւն պիտի ընեմ, առաջինը նուիրուած Լեւոն Մեծի, երկրորդը՝ Հեթումի, եւ վերջինը՝ Լեւոն Վեցերորդի։

— Արդեօ՞ք ձեզմէ քանի մը տեղեկութիւն ուզել անոնց բովանդակութեանը մասին։

— Ի՞նչ հարկ. արդէն ֆրանսերէն պիտի տպուին անոնք. սա չափ միայն ըսեմ որ շատերուն համար թերեւս նորութիւն մը ըլլայ պարզելիք տեսութիւնս թէ խաչակրութիւնները Կիլիկեան Հայաստանէն ներշնչուած են եւ թէ Հեթում եղած է անոնց առաջին թելադրիչը։

ԽՄԲ.— Փրոֆ. Եորկայի դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան Սորպոնի «Թիւրկօ» սրահին մէջ, յունուար 5, 8 եւ 12ին, կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին։

Փրոֆէսէօրին լուսանկարը Յառաջի մէջ կը հրատարակուի կիրակի օրուան թիւով։

1928Ի
ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐ…

Ոճիրներու եւ աղէտներու … ծանր բեռով մըն է որ … կ'երթայ 1928ը։ Միայն Ֆրանսայի մէջ գործուեցան 737 սպանութիւններ, եւ 970 ծանր արկածներ պատահեցան ճամբաներու վրայ … Ցիշենք կարեւորները։

Անցեալ յունուար 16ին, … յուզի մօտ, Միտիի ջրանցքին … կը նկար 18 ամսու տղեկի … դիակը։ Անով էր որ 1928ը … բանար զարհուրելի ոճիրներ… շարքը։ Երկար քննութիւն մը … րեւան կը հանէր անոր հեղինակ … քան տարու ազնուապետ… լակոտ մըն էր, որ իր տան աղջ… պղծելէ յետոյ, շարունակեր էր … տղեկը յափշտակել անոր … Բայց տղայ մըն էր ունեցեր … հաճոյ բեռ՝ շփացած լակոտ … համար, որ պատուի եւ արժ… պատուութիւն իր ազնուական … բռնումներուն քով ունի նաեւ … ճոյքի եւ վայելքի փո… բնազդներ։ Ու խեղդելէ … ջուրը նետեր էր տղեկը։

Անոր կը յաջորդեն … խորհրդաւոր ոճիրներ։ … վրայ կը ձերբակալուի գործ… նատիրոջ մը տղան, քննու… յետոյ սակայն, երբ ազատ … ձակուի, կը սպաննէ իր մէկ … բեկամը, որովհետեւ Ժան, … բան գիտէր. Ու կը ձերբակալ… դարձեալ, առանց սակայն … յայտնութիւն ընելու, … միայն թէ ինքը՝ հեղինակը չէ … րին, որուն համար նախապէս … բակալուած էր։

Փարիզի մէջ, օտար միա… նութեան մը վանքին գրա… եակին մէջ կը սպաննուի հայ… կալ վարդապետը. շատ խորհրդ… … պայմաններու մէջ։ Զայ… զուեցաւ թէ ոճրին պատճառը … ղաքակա՞ն էր թէ հասարակ գո… թիւն կամ վրէժ մը։ Ու ո… գործը մնաց անյայտ։

Դեռ չէ մոռցուած Մէօթ… նոն, որուն շնական պաղարիւն… րին հետքերը ծածկելու համ… զարմանքի մատնեց աշխա… [illegible] համար իր … գոհարավաճառ միջնորդ մը, … սպաննէր զայն իր քննակ… միզակցութեամբ եւ ծրար… յետոյ անոր դիակը կը … գեղի մը անտառին մէջ … րելու։

Չէ մոռցուած նաեւ Մ… լիոյ Լանտրին Ցոնիա 24ին, … մը մէջ երեւան կը հանուի … մը դիակը։ Քննութիւնը երեւ… կը հանէ թէ ան սպաննուած է … «Նշանածին»ին կողմէ, որ տան … ծակալն էր։ Քննութիւնները … ւան կը հանեն նաեւ ուրիշ եր… կնոջ դիակներ, երկուքն ալ սպա… նուած նման պարագաներու … Ոստիկանութիւնը մտար կը … մէկ քանի կասկածելի անուններ … վրայ [illegible] … բում փրփ ու կը հասկցուի որ … լուր նոյն մարդուն կեղծանուն… ներն են, փէր Ռէյի. 65 տար… կնամոլ մը, որ կը ձեւ, բակալ… Բայց ոչ մէկ խոստովանութիւն իր կողմէ ու դատարանէն խու… փելու համար, յամառօրէն ծան… կը բռնէ ու կը մեռնի կամա… անօթութենէ։

Վ… մէջ, ամբողջ… նիք մը, բաղկացած հինգ անդամ… ներէ, կը գտնուի խողխողուած։ Ոճ… րագործները 19 տարու երկու … տարականներ էին։

Բոլորովին փարիզեան ոճիր մը … է Վէլէրի պարագան։ Այր ու կին … են, հարուստ, որ կեանքի հաճոյ… ները վայելելու, իրենց անձնական … ըմբռնումներն ու եղանակներն ու…

Խումբը ունէր նաեւ վարպետ, պատրաստուած լրտեսներ, որոնք երկարօրէն կ'ուսումնասիրէին նշանակուած գիշերուն չարժումները, սովորութիւնները եւ ամէն օր «տեղեկագիր» կու տային Ջանօ բէնչներուն։ Այս վերջինները, ուսումնասիրելէ յետոյ տեղեկագիրը կ'որոշէին գործողութեան օրն ու ժամը։ Մարտական խումբ մը այն ատեն, կը հրահանգուէր ապահովելու գործողութեան յաջողութիւնը։

ԱՒԵԼՑԱՐՈՒՊԵՏԸ

Աւազակախումբի պետն էր Սիօ Քոքօ, հանրաւոր երկրին մէջ, 40 անգամ մահուան դատապարտուած, բայց մինչ ի բացառութեան աւազակներէն շատերը չէին ճանչնար զայն կային ալ որ բնաւ չէին տեսած զինքը։ Բայց ան, իր մարդիկը կը ղեկավարէր պողպատեայ կարգապահութեամբ։ Խումբին անհնազանդ կամ դաւադիր անդամները կ'ենթարկուէին զարհուրելի պատժի մը։ Անոնց գլուխը կը կտրուէր, ամբողջ բնտանիքը կը խողխողուէր եւ ինչքերը կ'այրուէին։

1925ին էր որ առաջին ան-

...

— Նմէ շատ խօսիք, չեմ երաշխաւորեր ձեր բնտանիքներուն անդորրութիւնը։

...

տարանէ՞ որ ազատ նկատէ զինքնք։

Ասոր հակառակ սակայն, փաստերը այնքա՛ն անհերքելի էին, որ դատարանը կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, վճռեց Սիօ Քոքոյի գլուխը յանձնել դահիճին։

Չինաստանի մէջ ալ վերջապէս, արդարութիւն կայ։

Գլխատման թուականը դեռ չէ որոշուած կամ գաղտնի կը պահուի, վախնալով որ աւազակապետին մարդիկը փախուստ մը կամ առեւանգում մը կը սարքեն։ Բանտը ուր ան կը գտնուի զինուորական խիստ հսկողութեան տակ է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Կիրակի իրիկուն ժամանակէն առաջ հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր Պոն թէատրի մէջ։ Ընկեր Մ. Գուլումճեան բազմաթիւ խօսքով հանդիսականներ հրաւիրեց յանձնել ... մեր հայրենիքը երգելու։ Ընկեր Ն. Աղբալեան երկարօրէն պարզեց Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական վիճակը։ Հաստատեց թէ այն երեւութական խաղաղութիւնը որ կը տիրէ, արդիւնք է ռուսական գաղութացման եւ խարուսիկ բարեկամութեան գաղութներու մէջ ալ անտանելի է ... Ուշ կանուխ իրաւունքի հասնելու իր ազատ երկրին սովորութիւններուն եւ բարքերուն պիտի ենթարկուի։ Այսօր իսկ, երբ հայ ազգը մէկ ցեղաբանութիւն, մէկ տոհմիկ աւանդութիւն, մէկ պատմութիւն, մէկ գրականութիւն ունի, կը տեսնենք խորթութիւն մը.— Ռուսահայ եւ Արեւմտահայ, Թրքահայ, Պարսկահայ եւայլն։

Հայրենիք մը ունենալու համար, առաջին պայմանը նիւթականը չէ։ Նիւթականի տէր ազնուական փաստաբանը կամ քաղաքացին երբեք հայրենիքի մը տէրը չունի, որովհետեւ իր «Փաղիքայ»ին կամ առեւտուրին համար

...

բեք հաշտուած չէ աշխարհին հետ, եւ հոգիւ ունի պահանջելիք, զատ ունի եւ դատաստան իր ոսոխին հետ։ Եւ այս այն հայ ժողովուրդն է որ հնդնանքով կ'ըսէ ... այնքան բովքերէ եւ հեռցնելէ չորունակ հալելով անցած, շատ հազար տարիներ անընդհատ մարտնչելով հասած ենք քսաներորդ դարը եւ աշխարհ մեզ կ'ուզէ նետել մոռցութեան փոսին մէջ... Ո՛չ, մենք Սասունցի Դաւիթին պէս պիտի գոչենք.— «Քառասուն խաթ հորը ձգէք, քառասուն խաթ քար լեցնէք վրան, իմ հոգիս դեռ կենդանի է» Մափեր։

Այսօր մուրհակ մը կայ եւ այդ մուրհակին տէր պէտք է ըլլանք։ Աշխարհը մուրհակին տէրը մեռած կը կարծէ, բայց պիտի գայ օր մը որ ցոյց պիտի տանք թէ կենդանի ենք եւ թէ ապերախտ աշխարհին գիմակը վար առնելու ժամանակը եկած է։ 1920 օգոստոս 10ին Սէվրի դաշնագրին 88րդ. յօդուածով Թուրքը կը յայտարարէր թէ կը ճանչնայ Ազատ եւ Անկախ Հայաստանը եւ նախագահ Ուիլսընը գծեց Հայաստանի սահմանները ... հայ երիտասարդին եւ հասակաւորին սիրտը նուաճել որ Հայ ազգի եւ Հայ Ազգ. եւ Մասաղ սերունդին ներարկել այս գաղափարը պատմութիւններով, գրքերով, դասաւանդութեամբ։

Ընկեր Աղբալեան ամբողջ մէկ ու կէս ժամ խօսեցաւ, մեծ խանդավառութիւն յարուցանելով։

Բանախօսութենէն յետոյ յայտնեց թէ Նցիպտոսի մէջ հրատարակուած է Մշակոյթի Միութիւն մը, եւ թելադրեց որ Ֆրանսայի գաղութն ալ նմանօրինակ ձեռնարկ մը կատարէ փրկելու համար երիտասարդութիւնը ապականող միջավայրէն։

Միսաք Խըթալեան

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄԸՑ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Նոր տարուոյ առթիւ բաժակի մեծ մրցումներ տեղի ունեցան Փրֆալոյի մէջ, նախաձեռնութեամբ փարիզի ախոյեան Կլիպ Ֆրանսէի։ Հովանաւորութիւնը ստանձնած էր Ժուռնալ թերթի խմբագրութիւնը, սրամադրելով բաժակը։ Մրցումները տեւեցին երկու օր Ֆրանսական, գերմանական, զուիցերիական ... խումբերու միջեւ։

Շաբաթ օր Կլիպ Ֆրանսէ յաղթեց Ռէյսինկ Կլիպի 1-ի դէմ 5 նշանակէտով. իսկ պէռն քաղաքին ախոյեան խումբը յաղթեց Գիւլինի համապատասխան խումբին 3-ի դէմ 5 նշանակէտով։

Կիրակի օր տեղի ունեցան բաժակին վերջնական մրցումները։ Այսպէս, զուիցերիականէն պատրաստող Գեոլինի խումբը մրցեցաւ Ռէյսինկ Կլիպի դէմ եւ յաղթեց 1-ի դէմ 5 նշանակէտով։ Ժամը ճիշդ 2.15ին սկսաւ մեծ մրցումը փարիզի եւ պէռնի ներկայացուցիչ խումբերուն միջեւ. 10 հազարի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան. կիսախաղին Զուիցերիացիները յաւ փասերով քանիցս նեղեցին փարիզի խումբը եւ յաջողեցան շահիլ մէկ նշանակէտ։ Բ. կիսախաղին փարիզի խումբը կրկնապատկելով իր ջանքերը կրցաւ տիրապետել խաղին եւ շահեցաւ հաւասարեցուցիչ կէտը։ Ասկից վերջն էր որ երկու խումբերն ալ մեզ ականատես ըրին գեղեցիկ խաղարկութեան մը։ Խաղին վերջաւորութեան սաստ վայրկեան մնացած Սարգիս կարապետեանի զօրաւոր մէկ հարուածին շնորհիւ փարիզի խումբը ... Մրցումը վերջացաւ փարիզի խումբին յաղթութեամբ. 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Այսպէսով Կլիպ Ֆրանսէի խումբը 1928 տարին կը փակէ կատարելով 28 կարեւոր մրցումներ՝ առանց պարտութիւն կրելու։

Գ. Գասապեան

ՊԱՏԳԱՐԱՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՅ ՆՈՐԵԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

(Առ Ամերիկայի, արտասահմանի եւ սուրիաբնակ համայն ...)

Հայրենակիցներ,

Օրը օրին Թուրքերէն եւ ... Նոր գաղթականներ կը հասնին Հալէպ, խիստ չքաւոր եւ արգահատելի դրութեան մէջ։ ... վերջին հայասպան քաղաքականութեան եւ տիրող աղքատութեան արդիւնքն է որ հագիւ կիսարուն մը կազմող մեր փոքրանդի բեկորները կը ձգեն իրենց տեղերը եւ մազապուրծ կ'իյնան Հալէպ։

Դժբախտաբար Հալէպը իր տնտեսական աննպաստ պայմաններուն հետեւանքով միջոցներ չընծայեր այս նորեկներուն ոեւէ կերպով օժանդակելու։ Ունեւոր դասակարգ արդէն չունինք, մնացածներն ալ իրենց ամենօրեայ ապրուստի բազմաթիւ հոգերովը ընկճուած են։ Որով տեղական եւ սեփական միջոցներով գոնէ նորեկներուն Պատսպարան մը հիմնելու անհրաժեշտ կարիքը կը մնայ անիրագործելի՝ առանց արտաքին աջակցութեան։

Ո՞ւր պիտի պատսպարենք մեր շատ մը չքաւոր եւ թշուառ այրիներն ու անչափահասները։ Այս ձմրան եղանակին ո՞ւր պիտի տեղաւորուին անոնք։ Եթէ չենք կրնար կերակրել զանոնք, դժուար չէ սակայն անոնց համար գոնէ բնակարան մը հայթայթել։ Քաղաքիս մէջ բոլոր գաւառացիներ ունին իրենց կարօտեալներուն համար սեփական պատսպարանը, ինչո՞ւ մենք չպիտի կարենանք ունենալ մերինը, որ մեծ ծախքի չի կարօտիր, ընդամէնը 70-80 ոսկի, որ համեմատելով մանաւորապէս Ամերիկայի մէջ գոյութիւն ունեցող մեր բազմաթիւ Միութիւններէ, բարեգործութիւնեն հասնելիք ամենադոյզն օժանդակութեան հետ, կը մնայ խիստ չնչին, եւ դիւրամատչելի։

Ուրեմն, վստահ ըլլալով որ Հալէպի մէջ, ուրիշ քաղաքացիներու կարգին, Թուրքերդցիներու, մանաւանդ նորեկներու համար Պատսպարան-գաղթակայան մը հիմնելու անհրաժեշտութիւնը ամենուրեք կը գնահատուի եւ առ այդ կարելի աջակցութիւններ չեն զլացուիր, Միութիւնս ձեռնարկած է հանգանակութեան մը, թոյլտուութեամբ եւ համաձայնութեամբը իր մեծանուն հայրենակցին, Կիլիկիոյ Վեհափառ Ս. Տ. Սահակ Կաթողիկոսի, որուն եւ կամ Միութեանս անունին պէտք է գրկուին վերոյիշեալ նպատակին յատկացուելիք գումարները ժամ առաջ գործի լծուելու համար։

Տուէ՛ք հայրենակիցներ, սիրայօժար եւ ըստ կարի, ձեր հազար զոհաբերութեանց վերջին տուրքը Թաղըլլայ ասիկա, ձեր պարտքը կատարելու ի նպաստ ձերիններուն, որ կը զոհանան միայն անկիւն մը ունենալ իրենց բազմաչարչար գոյութիւնը ապահովելու եւ յոգնած գլուխը հանգչեցնելու համար։

Տուէ՛ք առանց վախնալու թէ ձեր այսօրուան լումանը վաղը լուսաղոյնս չպիտի արժէքաւորուին։ Հողը բերրի է, հոն ձգուած հատիկները անշուշտ որ գոհացում պիտի տան ձեր ազգասիրական յաղձանքներուն։

Ի դիմաց Համախարբերդցիական Միութեան վարչութեան

Ատենապետ՝ Նշան Տ. Պետրոսեան, ատենադպիր՝ Արամ Տ. Յակոբեան։

1928 դեկտ. Հալէպ

ՏՕՆԱԿԱՆ օրերուն առթիւ Փարիզի Աղքատախնամի Նէօյիի Հայ Օրիորդներու Օժանդակ Մասնախումբին կողմէ քանի մը օրիորդներ, անցեալ շաբաթ օր Աղքատախնամ Ընկերութեան գրասենեակին մէջ, 17, Rue Damesme, պտուղ, ուտելիք, օճառ, եւայլն բաժնեցին 150է աւելի կարօտ ընտանիքներու։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Որոշած ըլլալով ժողովրդական տարեցոյց մը հրատարակել 1930ի համար, այժմէն կը հրաւիրենք մեր աշխատակիցներն ու բարեկամները՝ նկատի ունենալ նիւթեր։ դիւրութեան համար. առանձին պիտի հաղորդենք ծրագիրն ու յարակից մանրամասնութիւնները։

ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԿԻՍԱԴԷՄ ՄԸ

Ո՛չ. վերակացուն պարտիզին մէջ չէր, ան ծխողներու ... չէր։ Արփիկ կրկին ... վեր աղ ... Բայց... վերակացուն չէ՛, սեւ պաշտօնական հագուստներ հագած, ... կ'անցնի մագնիսա... Արփիկ երբեք զինք այս ... նայուածքով չէր տեսած.

...ուած աչքերով անցաւ իր քովէն, առանց զինք տեսնելու։ Արդէն Արփիկ քայլ մը ետ քաշուեցաւ ու դոյգի մը կռնակը ապաւինեցաւ։ Հակառակ երեսի ներկերուն, գունատ էր եւ կը դողար տեսնուելու սարսափէն... Տառապէր թող, բայց ծիծաղելի չըլլար. գոնէ ծիծաղելի չըլլար։

...

— Օրիո՛րդ, հինգ շաբաթ է

Հնդկաստան ազատութիւն կ'ուզէ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն.— Հնդիկ ազգային համագումարը ընդունեց Գանդիի մէկ բանաձեւը, որուն համաձայն եթէ 1929ի վերջը անգլիական կառավարութիւնը չընդունի Նէհրուի յանձնաժողովին կազմած Սահմանադրութիւնը որ Հնդկաստանի կուտայ անգլ. միւս գաղթապետութեանց վարչաձեւը, համագումարը պիտի կազմակերպէ ոչ-գործակցութեան պայքար մը, մէջն ըլլալով տուրքերու չվճարուիլը։

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ 970ի դէմ 1350 ձայնով։ Կարգ մը ծայրայեղներ որոնք Հնդկաստանի ամբողջական անկախութիւնը կը պահանջեն՝ հակառակ արտայայտուեցան այս բանաձեւին։ Սակայն քուէարկութենէն առաջ, մասնաւոր ժողովի մը մէջ անկախութեան կուսակիցներէն շատեր լռելեայն ընդունեցին Գանդի'ի բանաձեւը։

Միւս կողմէ Սայմընի նախագահութեամբ Անգլիայէն Հնդկաստան ղրկուած մարմինը պատրաստած է բարենորոգումներու առժամեայ ծրագիր մը, որ պիտի սկսի գործադրուիլ, անմիջապէս որ Հնդկաստանի կառավարութիւնը վաւերացնէ զայն։

Նոր Տէլհիի մէջ Աղա խանի նախագահութեամբ գումարուած իսլամական համաժողովն ալ պատրաստեց բանաձեւ մը՝ որուն մէջ կը ձեւակերպուին իսլամներու սահմանադրական պահանջները։ Իսլամները ակնարկութիւն չեն ըներ ոչ Սայմընի մարմինին, ո'չ գաղթապետութեան, ո'չ անկախութեան, այլ կը պահանջեն որ իսլամ տարրը հաւասար աստիճանի վրայ դրուի եւ խորհրդարանային, դաւանական եւ լեզուական երաշխաւորութիւններ ստանայ։

∴ Ազատական պետ սըր Շիմանլալ Սէթալվուտ յայտարարեց թէ «Անգլիոյ թեւարկութիւնը Հնդկաստանի վրայ իր վախճանին կը հասնի։ Նոր ոգի մը կը զարգանայ Հնդկաստանի մէջ, որուն եթէ պատշաճ ուշադրութեան չդարձուի, կը սպառնայ քանդել ամէն ինչ, նոյնիսկ Անգլիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւնները։ Հնդիկ ազգը կը պահանջէ իրեն վերադարձնել ինչ որ իրեն կը պատկանի»։

Թուրք-պուլկար բարեկամութիւնը

«Փրէփորէց» պուլկար կիսապաշտօնական թերթը Թուրքեւպուլկար բանակցութիւններուն առթիւ կը գրէ.

«Ատենէ մը ի վեր Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ մեր դեսպան Փավլոֆի միջեւ սկսած բանակցութիւնները նպաստաւոր մթնոլորտի մը մէջ կը շարունակուին, դաշինք մը կնքելու համար։

Ոչ մէկ տարակոյս որ պուլկար հանրային կարծիքը եւ խորհրդարանը ամբողջովին համամիտ են բարեկամութեան, ոչ-յարձակողական եւ չէզոքութեան դաշինքի մը կնքման համար։ Այս դաշնագիրը անկիւնաքարը պիտի ըլլայ՝ խաղաղութեան եւ բարի դրացնութեան շէնքին։ Պատմութիւնը գիծ քաշեց Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ տեղի ունեցած պատերազմներուն վրայ։ Թուրքիոյ այն ատենուան քաղաքականութիւնը կոյր քաղաքականութիւն մըն էր եւ անմիտ ինչպէս պուլկար քաղաքականութիւնը։ Թուրքեւպուլկար ներկայ բանակցութիւնները պէտք է նպաստաւոր ելք մը ունենան։ Այս է երկու ազգերուն բաղձանքը»։

Թուրք-յոյն բանակցութիւնները

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ լաւ ճամբու մէջ են թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները։ Փոխանակութեան Յանձնաժողովի գլխաւոր պատուիրակները Ճէմալ Հիւսնի պէյ եւ Տիամանտոփուլոս Էնկիւրի մեկնեցան, բանակցութեանց ներկայ գտնուելու համար։

«Աքշամ»ի համաձայն, փոխանակութեան խնդիրը պիտի կարգադրուի հետեւեալ հիմերուն վրայ.— Յունաստան իրենց տէրերուն պիտի վերադարձնէ թրքական կալուածները։ Մաս մը կալուածներու համար ալ դրամ պիտի վճարէ։ Ներկայիս բանակցութիւն կը կատարուի դրամի քանակին մասին։

Ներգաղթը դէպի Յունաստան

Գրած էինք թէ Ռուսիայէն 30.000 Յոյն պիտի փոխադրուի Յունաստան։ Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ յանձնաժողով մը կազմուած է, անոնց տեղաւորումը ապահովելու համար։ Գաղթականներէն երկրագործները սահմանամերձ շրջաններուն մէջ պիտի զետեղուին։

Վեց հոգի եւս ամբաստանուած

Հարցաքննիչ դատաւոր Կլար առջի օր հարցաքննեց վեց հոգի' 4 այր եւ 2 կին, որոնք մասնակցած էին Տիկին Հանոյի ստեղծած զանազան սեղանաւորական ընկերութեանց։ Բոլորն ալ հարցաքննուելէ վերջ առժամաբար ազատ ձգուեցան։

Առաջին ամբաստանեալն էր դուքս մը՝ ժան տը Նոայլ տ'Այէն, որ քանի մը միլիոն ֆրանք արժէքով բաժնեթուղթեր արձանագրել տուած էր իր անուան՝ Տիկին Հանոյի սեղանաւորական, կալուածական, սակարանական ընկերութեանց եւ էնթէրփրէսի համար։ Նկատելով որ այս բոլոր բաժանորդագրութիւնները կեղծ էին, դատաւորը իբրեւ գեղծարար եւ դրամաշորթ ամբաստանեց դուքսը, որ բողոքեց եղած ամբաստանութեան դէմ եւ պնդեց թէ ինք անմեղ է։

Միւս ամբաստանեալներն են Ժիւլ Թէզնար, վաճառական, տիկին Հէբրան, Հանոյի փաստաբանին կինը եւ այս վերջինին բարեկամուհին տիկին Լինա Ֆիլիպէրթի։ Կիրակի օր մը տիկին Հանօ իր տան մէջ հացկերոյթ տուած էր։ Ճաշէն վերջ այս երկու կիները պարտէզ տարաւ եւ հոն խօսակցութեան ընթացքին իւրաքանչիւրին համար 10 բաժնեթուղթ արձանագրեց իր սեղանաւորական ընկերութեանց հաշուոյն։

Հինգերորդ եւ վեցերորդ ամբաստանեալներն են Լէօժէն Թոլոնպի եւ Սիլվէն Տըվարտօ։

«Ռիւմէօր»ի տնօրէն՝ Ժորժ Անքըլթիլ, որ բանտարկուած է, իր փաստաբանին միջոցաւ յայտնեց թէ պատրաստ է Ամառի վճարելու 70.000 ֆրանքի փոխանակագիրը, որուն պայմանաժամը լրացաւ դեկտ. 31ին։ Եթէ Ամառ չընդունի այդ գումարը, միջոցներ ձեռք պիտի առնէ պարտականի իր իրաւունքները արժեցնելու համար։

Փիէռ Օտիպէռ հիւանդութեան պատճառաւ չկրցաւ փոխադրուիլ Ֆրէնի հիւանդանոց-բանտը։

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԻՆ. 8 Rue Jean Goujon
Գեղարուեստական բաժին, պար, թատ.
Մուտք 15 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԱՆԱՆ ՄԻ ՄԷՋ՝ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ
Կազմակերպուած Զ. Ե.Ռ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահը
կը նախագահէ Ա. Ծ. վրդ. ՂԸԼԸՃԵԱՆ
փոքրիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, եւ պար

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Գատանեկան Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Գ. Հիւսեան։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Իսի-լէ-Մուլինոյի «Վռամշապուհ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ՝ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անպայման անդամատոմսով։

Լիոնի Գատ. Միութեան անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակայողները պատասխանատու կը նկատուին։

ԽՆՋՈՅՔ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կազմ կերպուած՝ Սարսէլի «Արարատ» Միութ.ան կողմէ Ծնունդի տօնին առթիւ, վաղըշաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle des Noces. Rue de Paris. SARCELLE.
Կը նախագահէ՝ Գ. ՕՍՄԱՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
Երգ, նուագ, արթասանութիւններ, անակնկալներ, շարժանկար եւ պիւֆէ։
Մուտք 3 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիոյ Հաճի գիւղէն Տիկ. Տիրուհի Աւետեան որ կը գտնուէր Պէշիկթաշի (Պոլիս) աղջկանց որբանոցը։ Այժմ Ֆրանսա կամ Յունաստան ըլլալը կը կարծուի։ Գրել՝ Hrant Avcharian chez M. Brand, St Sernin, Ardèche.

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Աղքատախնամ Նեօյիի Որբերուն Օժանդակ Մասնախումբի ցերեկոյթը այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր Victor Hugoի սրահը 46bis Rue St. Didier.

ՈՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԿԱՂԱՆԴԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան ուսանողաց օժանդակող մասնախումբին Կաղանդի երեկոյթը այս երկուշաբթի ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր, 274 Bld Saint Germainի սրահին մէջ (Nord-Sud: Chambre des Députés).

Գեղարուեստական բաժին եւ պար։ Ուսանողներու համար մուտքը ձրի է։ Ներկայանալ ուսանողական քարտով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 Ֆ.	70 Ֆ.	140 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 Ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ Վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929 — 5 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 847 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԴԱՐՄԱՆԵԼԻ "ԵԼՔ"Ը

Խրատ, յորդոր, զգուշութեան կոչեր.— անօգուտ են բոլորը, Սուրիան կը պարպուի: Մեր հայրենակիցները կը գաղթեն գունդագունդ:

Մենք էինք որ գործածեցինք այս բառը, երբ շոգենաւ կը նստէին առաջին երկու հազարը: Ինչպէս կ'երեւայ, կանգ չէ առած շարժումը: Ահա նոր ահազանգը Պէյրութէն, «Ազդակ»ի միջոցաւ.

— «Պէյրութի Նաւահանգիստէն Նաւ չի մեկնիր դէպի Մարսէյլ, առանց հարիւրաւոր Հայեր տանելու հետը: Կ'երթան գունդագունդ, անտէր եւ անգլուխ հօտերու պէս, եւ չեն գիտեր քիչ վերջ իրենց սպասող ահաւոր վտանգը:»

Եւ այս խուճապը՝ ձմրան եղանակին, երբ կը նօսրանան ...:

«Դժուար չէ երեւակայել թէ այս շարժումը ի՛նչ մեծ համեմատութիւններ պիտի ստանայ յառաջիկայ գարնան եւ ամրան ընթացքին:»

Ո՞ւր կ'երթան.— Հարաւ. Ամերիկա: Ինչո՞ւ կ'երթան.— Շատ պարզ է պատասխանը:

Հայրենակից մը, որ վերջերս Ֆրանսայէն Սուրիա գացած եւ երեք ամիս հետեւած է տարագիրներու կեանքին, շատ սեւ կը տեսնէ ընդհանուր վիճակը:

— «Կայաններու կեանքը բառին բովանդակ առումով անտանելի է: Խեղճութիւնը գագաթնակէտին հասած է թէ Պէյրութի եւ թէ Հալէպի մէջ: Անգործութիւնը եւ թշուառութիւնը կը տիրապետեն սաստկօրէն: Չկայ մարմին մը որ հարցնէ թէ անօթի՞ ես: Ազգ. իշխանութիւնը չէ կրցած յարաբերութիւն հաստատել կառավարութեան հետ:»

Մեր հայրենակիցը յատեսս կ'երեւայ նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ձեռնարկի մասին, անշուշտ ազդուած տիրող դանդաղութենէն եւ տեղացիներու չկամութենէն: «Հողերը կը պատկանին հարուստ Արաբներու, որոնք մէկ մեթր հող իսկ ծախել չեն ուզեր, մանաւանդ Հայերուն:»

Հասկնալի են այս պատճառները, եւ դեռ ուրիշներ ալ: Մեր սեփական հայրենիքին մէջ անգամ, մենք զրկուած ենք շատ մը հնարաւորութիւններէ. ո՛ւր կը մնայ հանգիստ եւ դիւրութիւն փնտռել օտար հողի վրայ, այն ալ թրքական-արաբական ալարաններով աղճատուած եւ դեռ նոր ազատագրուած երկրի մը մէջ:

Բայց այս բոլորը չեն արդարացներ նոր արտագաղթը, այնքան խելագար թափով: Կայանները անշուշտ շատ աւելի թշուառ էին քանի մը տարի առաջ: Անգործութիւնը նոր չէ որ տագնապի կը մատնէ Սուրիան եւ Լիբանանը: Ազգերու Դաշնակցութեան տեղաւորման ձեռնարկն ալ, թէեւ մեր բողձանքները չի գոհացներ, բայց արժէք մըն է: Անիրղձութիւն պիտի ըլլար ըսել թէ եղած-չեղած միեւնոյն բանն է:

Կը թուի թէ նոր արտագաղթը աւելի շատ հետեւանք է բարոյական պատճառներու: Տեսակ մը հոգեկան բեկում: Անտէր անտիրական բազմութիւններ. հարցնող-փնտռող չկայ: Կառավարութեան հետ կապ անգամ չէ հաստատուած: Անհատներ են որ ասդին-անդին կը վազեն. երէկ՝ Վահան Վարդապետեան մը, այսօր Մովսէս Տէր Կալուստեան մը:

Քար անտարբերութիւն նա՛եւ դուրսէն: Եւ աւելի անհանգստացուցիչ լսեցի՞ք որ ... կազմակերպութիւն ... բոլոր գաղթականներու ... գործով. ...՞ք որ եւ է հաւաքական, բացառիկ ձեռնարկ, Փարիզի, Ամերիկայի կամ Եգիպտոսի մէջ, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ ծուարած հայեր հազարնոց հայութեան համար. Ահաւասիկ ամիսներէ ի վեր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը վերահաստատելու համար. Զառամած հովուապետ մը կամ անոր աթոռակալներուն դիւքն ու ապագան հրատապ հարց է դարձեր, իսկ հազարաւոր ժողովուրդի գաղթը դէպի հեռաւոր, անծանօթ երկիրներ ինքնաշարժ արկածի մը չափ ալ տպաւորութիւն չըներ:

Ապիկարութիւն՛ ե՛ւ ներսէն ե՛ւ դուրսէն: Ամէն բան մէկդի դնելով, նոր աղէտին լուրն անգամ թերթերէն կ'իմանանք, եւ պատահաբար: Առաջին անգամ ֆրանսերէն թերթ մըն էր, «Օրիան», որ ողբագին ճիչ մը արձակեց: Հիմա հայերէն թերթերն ալ սկսած են գրադիլ, միշտ կցկտուր լուրերով եւ ընդհանուր խօսքերով, փոխանակ չարաշուք «Ելք»ին ամբողջ պատկերը տալու: Իսկ պաշտօնական Մարմինները ձայն-ծպտուն չեն հաներ: Մէկուն միտքէն չանցնիր օգնութեան կոչ մը ուղղել, ահազանգ հնչեցնել արտասահմանի մէջ: Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ինք անգամ, որ այնքան կը սիրէ կոնդակներ, տեսրակներ եւ յուշեր գրել, ողբալ ու արտասուել թուղթի վրայ, տարրական խելքը չունեցաւ վտանգի կոչնակով խօսելու «համայն հայութեան», այլ մանաւանդ այն երեւելիներուն որ ծրագիրներ կը մշակեն եւ դրամ կը հաւաքեն, կաթողիկոսութիւնը շէնցնելու համար: Եթէ ջուրի ձայն կուգան մեր գրածները, գոնէ թող ձեր կոնդակը ցնցէ քնացող բարեպաշտները, եւ հասկցնէ թէ այս աղէտը ուրիշ բան է, ուրի՛շ բան:

Այս չարաշուք վիճակին հանդէպ, ի՞նչ հեգնութիւն նորէն եւ նորէն յիշել անունները այն շքեղաշուք հաստատութեանց, Բարեգործական, Տիկնանց Միութիւն, Կարմիր Խաչ եւլն. իրենց պարահանդէսներով եւ խրախճանքներով, երբ ամբողջ գաղութ մը կը հալի:

Չէ՞ր արժեր պատուիրակութիւն մը ճամբայ հանել Փարիզէն, գոնէ ողջերթ մաղթելու համար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Կ'ԵՐԹԱՆ ԳՈՒՆԴԱԳՈՒՆԴ

Այս խորագրով խմբագրական նը մը մէջ, Պէյրութի Ազդակը կ'ողբայ (22 դեկտ.)

— «Առանց կորսնցնելու իր ուժգնութ թափը, արտագաղթը կը շարունակուի Սուրիայէն դէպի Հարաւային Ամերիկա: Պէյրութի Նաւահանգիստէն նաւ չի մեկնիր դէպի Մարսէյլ առանց հարիւրաւոր Հայեր հետը տանելու:

Կ'երթան գունդագունդ, անտէր ու անգլուխ հօտերու պէս, եւ չեն գիտեր քիչ վերջ իրենց սպասող ահաւոր վտանգը: Այս ... փոխուելու եւ գաղթելու շարժումը չթուլցաւ նոյնիսկ ձմրան այս անյարմար օրերուն եւ հազարաւորներ անցագիր հանելու եռանդ են: Ուրիշ տարիներ տեսնուած էր որ արտագաղթի թափը կը տկարանար ձմրան ամիսներուն եւ աւելի սաստիկ հոսանքը կը սկսէր գարնան եւ ամրան եղանակներուն:

Յայտնի է երեւոյթը այս ... եւ բոլորովին յուսահատեցուցիչ

Եւ դժուար է երեւակայել թէ՝ այս շարժումը ի՛նչ մեծ համեմատութիւններ պիտի ստանայ յառաջիկայ գարնան եւ ամրան ընթացքին:

Ամէնքը, ամէնքը կը պատրաստուին մեկնելու, վաճառականներէն սկսած մինչեւ յետին խանութպանն ու գործաւորը, ուսուցիչն ու ... այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնեն եւ Հարաւային Ամերիկա երթալու ծրագիրներ կը գծեն: Հատ քիչերու կարելի է հանդիպիլ, որոնք զերծ ըլլան այդ ծրագիրներէն եւ որոշած ըլլան չշարժիլ իրենց տեղերէն:

Այս ողբերգական վիճակին հանդէպ սակայն, ցաւդ ոչ մէկ համազգային աշխատանք կատարուեցաւ Սուրիոյ մէջ: Ազգային պատասխանատու մարմիններէն սկսած մինչեւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը, ոչ մէկ ջանք թափեցին՝ մղումներ ... արտագաղթը: Կաթողիկոսարանի Սուրիոյ մէջ հաստատման համար ... կատարող եւ ... ... սկսող ..., դժբախտաբար չի մտածեր թէ վաղը պէտք պիտի ըլլայ Աթոռը Սուրիայէն ալ փոխադրել: Ինչո՞ւ Հայրապետական կոնդակ մ'ալ չի գրեր վինձ ... արտագաղթին դէմ ժողովուրդը զգուշացնելու համար:

Վերջապէս կարելի չէ մեղադրել ժողովուրդը, երբ մեր ազգային ու եկեղեցական մարմինները ալ գիտնալով տիրող յուսահատութիւնը, չեն քաջալերեր եւ չեն մխիթարեր ժողովուրդը:

Վաղը շատ ուշ պիտի ըլլայ. օր առաջ մեր պատասխանատու եւ Սուրիոյ ազգային եւ եկեղեցական մարմիններն ու բարեգործական կազմակերպութիւնները, ինչպէս նաեւ քաղաքական կուսակցութիւնները, պէտք է իրենց ուշադրութիւնը դարձնեն այս նոր աղէտին վրայ եւ աշխատին անոր առաջքը առնելու»:

ՄԱԿԻՆՑԵԱՆ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

Գալսոյ եւ Միլանի նախկին սովիէթական առեւտրական ներկայացուցիչ Գ. Գօղոս Մակինցեան առնէ մը ի վեր շնորհազուրկ եղած է, իբրեւ ոչ-աղղափառ համայնավար:

Գլխաւոր մեղադրանքը այն է որ Մակինցեան ժամանակին տիրացու եղած է Մոսկուայի մէջ եւ այդ հանգամանքով մասնակցած է թափօրներու կը մեղադրուի նաեւ անով որ արտասահմանի մէջ տեսակցած է «քաղքենի» գրագէտներու հետ:

Մակինցեան այժմ կը գտնուի Մոսկուա, խեղճ վիճակի մէջ:

(Ազդարար)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ամանուլլահի գիջումները

«Թայմզ» կը գրէ.— Աֆղանիստանէն հասած վերջին լուրերը այն տպաւորութիւնը կուտան թէ Քապուլի մէջ կացութիւնը հետզհետէ նպաստաւոր կը դառնայ Ամանուլլահ թագաւորին: Ճամբան բաց է մայրաքաղաքին եւ Քանտահարի միջեւ: Կարգ մը ցեղախումբեր որոնք սպառնացած էին միանալ ապստամբներուն, բաժնուած են այս վերջիններէն:

Թագաւորը կարգ մը գիջումներ ըրաւ. հաւանեցաւ փակել Քապուլի աղջկանց վարժարանը, հինգշաբթի տեղ ուրբաթը վերընդունիլ իբրեւ հանգիստի օր, ու ստեղծել Խորհուրդ մը, որուն մէջ աթոռ պիտի ունենան Մոլլաները. (Սերտարները ժառանգական ազնուականները եւ Մալիքները ցեղապետ): Այս գիջումները օգնեցին կացութեան բարւոքման:

Միւս կողմէ զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Քանտահարի մէջ խստիւ կը գործադրուի «Հաշթ Նաֆարի» դրութիւնը, որուն համաձայն ութ քաջակազմ երիտասարդներէն մէկը զինուոր կ'առնուի, իսկ ներկայիս բանակին մէջ ծառայող զինուորները յաւելեալ թոշակ կը ստանան: Ապստամբներու ներկայ ծրագիրները յայտնի չեն: Ապստամբապետ Պաշա-ի-Սաքաօ կ'երեւի ծրագրած էր գրաւել կառավարութեան կեդրոնը, մինչ բանակը զբաղած էր Շինվարիներու դէմ: Կ'ըսուի թէ ապստամբները կողոպտած են փակմանի արքայական ամառնային պալատը: Ամանուլլահ թագաւոր խոստացած է ներում շնորհել բոլոր այն ապստամբներուն, որոնք անմիջապէս անձնատուր կ'ըլլան: Ընդհանուր ներումէն պիտի չկրնայ օգտուիլ Պաշա-ի-Սաքաօն, որ ներկայիս բանակած է Քապուլէն 20 մղոն դէպի հիւսիս:

Աֆղանական Թուրքիստանի եւ Հազարայի կացութեան մասին վստահելի լուրեր չկան:

ՔԱՊՈՒԼԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Անգլիական օդանաւերը երեքշաբթի օր Քապուլէն Հնդկաստան փոխադրեցին մէկ գերման, երկու հնդիկ, երեք թուրք կիներ եւ երեք երախաներ: Այլ եւս ո՛չ մէկ օտար կին եւ երախայ մնաց մայրաքաղաքին մէջ:

Ապստամբներու առաջին յարձակման ատեն Քապուլի ֆրանսական դեսպանը իր սովորական այցելութիւնը կուտար Անգլիոյ դեսպանին, երբ յանկարծ երկու հազար ապստամբներ բլուրներէն վար իջնելով յարձակեցան ամրոցներուն վրայ եւ դեսպանատան դէմ սկսան հրացանաձգութիւն մը, որ տեւեց ինը օր: Ֆրանսական դեսպանը յաջողեցաւ սակայն իր տեղը դառնալ ողջ առողջ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԳԱՀՈՒՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ

Աֆղանիստանի արքայական ընտանիքի անդամներէն Սէրտար Մոհամմատ Օմար խան, որ Հնդկաստան աքսորուած էր, անհետացած է: Այս անհետացումը մեծ մտատանջութիւն կը պատճառէ Հնդկաստանի անգլիական պաշտօնական շրջանակներուն, որովհետեւ սէրտարը թեկնածու էր աֆղանական գահին եւ ներկայ խռովայոյզ շրջանին իր Աֆղանիստան ներկայութիւնը կրնայ բարդութիւններ առաջ բերել:

Սահմանագլուխի բոլոր պահականոցներուն լուր տրուած է, որպէսզի Սէրտարի Աֆղանիստան մուտքը չթոյլատրեն:

Պարսկաստանի բարենորոգումները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Պարսիկ կառավարութիւնը Մէջլիսին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկէ պարտաւորիչ դարձնել եւրոպական տարազը ամբողջ Պարսկաստանի մէջ: Օրէնքին հակառակ շարժողները տուգանքի եւ պատիժի պիտի ենթարկուին: Փաթթոցն ու կրօնական հագուստները պիտի վերապահուին միայն կրօնականներուն:

∴ Ֆրանսական առաքելութեան քարտուղարը Պէնար, որ պարսիկ կառավարութեան հրաւէրով Պարսկաստան գացած էր, Մարսիլիա վերադարձաւ:

Պարսիկ կառավարութիւնը իրեն հաղորդած է թէ կարելի եղածին չափ շուտով պիտի հիմնէ կրթական հաստատութիւն մը, որուն ուսուցիչները բոլորն ալ ֆրանսացի փրոֆէսէօրներ պիտի ըլլան: Այս որոշումը տրուած է արտասահմանի պարսիկ դեսպաններուն եւ հիւպատոսներուն հետ կատարուած խորհրդակցութենէ եւ քննութենէ մը վերջ:

Արդարեւ պարսիկ կառավարութիւնը համոզուած է որ իր ժողովուրդին զարգացումին նպաստող լաւագոյն մշակոյթը ֆրանսականն է:

Պարսից Շահը, խօսելով խումբ մը պարսիկ ուսանողներուն որոնք Ֆրանսա պիտի մեկնէին իրենց ուսումը կատարելագործելու համար, յայտարարեց թէ ինք համոզուած է որ միայն ֆրանսական մշակոյթը կրնայ զօրավիգ ըլլալ ազգային մշակոյթին՝ առանց զայն այլափոխելու: Շատոնց է որ, աւելցուցած է Շահը, նկատած եմ թէ Ֆրանսայի մէջ ուսում առած Պարսիկները լաւագոյն Պարսիկներն են եւ ոչ մէկը առնցմէ ազգային ինքնութիւնը կորսնցուցած է: Ֆրանսական հանճարը տիեզերական է:

Չիչէրին Քանի մէջ?

Փարիզի ռուսերէն «Պոսլետնիա Նովոստի» թերթը կը գրէ թէ խորհրդային միութեան արտաքին գործավար Չիչէրին կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՛լ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ...

ՄԵՂՔԻՆ ԲՈՑԸ
կամ
ՄԵՂՔԻՆ ՏԱՃԱՐԸ

. . . .

Աքսենց Յուսէփը մտեցաւ ագարակին: Անոր լայն ուսերը ունէին տատանում մը մասնաւոր զոր հեռուէն նշմարած էր Համբիկ:

Դեռ նոր անծրեւած էր՝ ու գետինը կարծես կը մնչէր Յուսէփի ամէն մէկ քայլին: Եւ ամէն մէկ մռնչիւն կը խթանէր Համբիկին զայրոյթը, կը սրէր անոր ատելութիւնը առնական:

Յուսէփ դարձեալ կուգար այցելութեան, բայց միթէ ինք Համբիկը կրնա՞ր ըլլալ այդ ատոփման հիմայիչ... Ապահովաբար ոչ...: Համբիկ՝ ամբարտաւանութեան կնիքը կը նշմարէր Յուսէփի ճակատին:

Ա՛ն... այդ ճակատը, եւ անոր տակ տարօրինակ փայլով, երկու աչքերը կրքոտ, կրքոտ:

Նարդիկ Թոնիրինառջեւն էր:
— Ես Օջախին կ'երթամ, մեր հաշիւը կարգադրելու համար, մրմռաց Համբիկ, երբ Յուսէփ մօտեցաւ: Ու դուռը գոցեց:

Յապանաքարը չպիտի ունենար նոյն չոր արձագանգը:

. . . .

Յուսէփ վերադարձած էր:

. . . .

Յուսէփ մօտեցաւ Նարդիկի, կրակեց անոր շրթները: Գերբնական ոյժ մը մղեց մին միւսին:

Կապանքները առաւել սեղմեցին զանոնք, բիւրեղացնելու անկարելիի ատամեան:

Նարդիկի ամբողջ մարմինը խաղը եղած ըլլար կարծես ալեկոծ ջուրերու: Բնազդական ոյժը՝ սանձարձակ՝ կը խոյանար իր մարմնին բոլոր թելերուն վրայ, զանոնք կը ճզմէր անխնայ, զանոնք կը հալեցնէր ինչպէս կրակը՝ նիկաթը:

Իր դէմը՝ Յուսէփը՝ որուն մորթին ամէն մէկ ծակտիքներէն առնական ոյժը կը ժայթքէր:

Եւ այդ ոյժը կ'ուզէր չափուիլ Նարդիկի հետ: Նարդիկ՝ հեւալով կը սրէր անոր ջիղերը, ու կը հրաւիրէր իր մէջ թաքնուած եռանդին՝ ազատաբար ուժը, որ պիտի կոտրէր բաժակը, վայելքի անհունութեան պիտի մղէր գինքը: Ու Յուսէփին վայրի համբոյրը, խորհրդաւոր բանալին էր այդ անհունութեան:

Ահա իր բազկացը մէջ ունէր Յուսէփի կրակոտ գլուխը՝ աղուոր գանգուր մազերով, լայն ու հմայիչ ճակատով: Աչքերը մագնիսացած ըլլային կարծես. տիտաններու ոյժ մը թաքնուած էր անոնց մէջ: Կուրծքը կը հեւար խրոխտ ու խռովայոյզ: Կարելի՞ էր միթէ չարբենալ այդ ուժէն:

Ու անոնք, երկուքն ալ, պահ մը անմահութեան մէջ կորսուեցան

. . . .

Դուռը բացուեցաւ...:
Յապանաքա՛րը...:
Համբիկի նայուածքը թափանցեց Նարդիկին աչքերը, կիզիչ ու երկար ասեղներ... Անմահութիւնը կուգային խոցել անոնք:

Յուսէփ չէր զատուած Նարդիկէ: Երկուքն ալ զիրար պինդ սեղմեցին, մէկ սրտի տրոփիւնով:

Յուսէփ տղամարդ չէ՞ր, հակառակ իր լայն ուսերուն՝

. . . .

Յ. Օշական

Վ. Ֆ. Ը. ԲԵՌՎՏԱՑԻ

ՔԵՄԱԼԷՆ ՄԻՆՉ'Ի ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ

Բ.

Քէմալէն յետոյ, երբ Էմիր Ամանուլլահ կը փորձէ քալել նոյն ճամբէն, նոյնքան վճռականութեամբ եւ յամառութեամբ, բայց ճռանց նոյն յաջողութեան, տարբերութիւնը պէտք է փնտռել նա՛խ, միջավայրերուն մէջ։ Երկու երկիրներուն՝ Թուրքիոյ եւ Աֆղանիստանի միջեւ հարեւանցի բաղդատութիւն մը անխուսափելի կը դառնայ։

Թուրքիա՝ իր աշխարհագրական դիրքին բերումով իսկ, միշտ շփում ունեցած է Եւրոպացիներու բազմութեան մը հետ, որ կարեւոր քաղաքներու քրիստոնեայ բնակչութեան հետ, Թուրք ժողովուրդը՝ գոնէ աչքով վարժեցուցած է ու մահմետական սովորոյթներու եւ եւրոպական տարազի, խնքնին անհշան այս եւ նման փոքր վարժութիւններ, կրնան ծանր կշռռել նժարին վրայ, համաձայն ժողովուրդին եւ միջավայրին։ Իսկ Թուրք մտաւորական եւ բարձր շրջանակները արդէն ընտելացած էին եւրոպական ներածումներու, եւ նոյնիսկ տեղ տեղ, իւրացուցած զանոնք։ Ու ժողովուրդը իր կարգին, գոնէ շատ մը կարեւոր կեդրոններու մէջ, վարժուած էր հանդուրժելու եւրոպական ազդեցութեան եւ կենցաղի ... թեան, որ մեկուսացած, կիսավայրենի վայրերու մէջ, կրնար իր մոլեռանդութիւնը գրգռել։

Ցեղափոխական շարժումներու մէջ, կարեւոր է նկատել թէ, ամէնէն աւելի քաղաքն է որ կը շարժի ի նպաստ կամ ընդդէմ, իսկ գիւղը ... տեղ յետադիմական ըլլալով մէկտեղ, դանդաղ, ծոյլ ու անկազմակերպ է ու որեւէ շարժումի մէջ չի պարպեր իր քնացող ուժերու ... Թուրքիոյ մէջ, կարեւոր կեդրոնները որոնք իրարու կապուած են հաղորդակցութեան ու փոխադրութեան միջոցներով, արդէն ինկած էին արդիացման հոսանքին առջեւ, թէեւ յամրընթաց, բայց ապահով՝ կեանքի, պարտադրութեան տակ։ Եւ եթէ քաղաքը իր առոյգ եւ ողջամիտ տարրերով արդէն Քէմալի հետ էր, բացայայտ է թէ Թուրք գիւղը մեկուսացած, անուժ եւ անզէն, եթէ ուզէր իսկ չպիտի կրնար լուրջ ընդդիմութիւն մը փորձել Քէմալի։

Թուրքիոյ եւ Աֆղանիստանի բաղդատութեան մէջ, կայ եւ կարեւոր եզր մը, քաղաքական պայմանները նպաստեցին որ Քէմալի շունչին տակ, Թուրքը հեռահեռ հրաժարի կրօնական ազգի իր մոլեռանդութենէն ու դարձեալ պատմական ազգի արդիական ըմբռնումին։ Այլեւս այդ ... քաղկանութիւնը չէ որ ազգային միութեան իր յենարանը փնտռէ Քուրանին եւ Մուհամմէտի աւանդութեան մէջ։ Այլ իր անցեալ փառքերու հպարտութեանը եւ ազգային-քաղաքական նոր գիտակցութեան մը կոթնած, կ'ընդունի ժամանակին հետ քալելու անհրաժեշտութիւնը։ Կը փորձէ իր ձեռքերով կերտել իր ապագան, կենսունակութեան ուժը փնտռելով իր երակներուն, իր ընդունակութիւններուն մէջ, օտար ազդեցութիւնները զտելով Թօթափելով անոնցմէ ինչ որ հին ու մնացաբեր կը նկատէ, պահելով ինչ որ օգտակար կը գտնէ։ Կրօնական մոլեռանդութիւնը միացած է ուլ եւ եւ երբ Քէմալ կը յարձակի ֆէսին, փաթթոցին ու քողին, անոնք արդէն կեդրոններու մէջ, դադրած են ըլլալէ ազգային - աւանդական սրբութիւններու խորհրդանշանը։ Գլխարկին ու իգական բաց դէմքերու նորութիւնը չի յուզեր ցնցելու եւ հակազդելու աստիճան։ Ընդհակառակն՝ տեղ տեղ կարծես կուգայ գոհացում տալ լուռ, անհամարձակ բաղձանքներու եւ պահանջներու։

Իսկ Աֆղանիստան բոլորովին մռայլ պատկեր մը ներկայացնէ։ ... մէջտեղը, բարեփոխութեան ճամբաներէն հեռու, աղաւ իր կիսակիրթ ժողովուրդի ծուլութեան մէջ, կ'ապրի նախնական կեանքով մը։ Հանրային ո՛չ մէկ հաստատութիւն, ոչ մէկ կանոնաւոր սպասարկութիւն, որ փաստը տան յառաջդիմութեան եւ արդիացման ձգտումներու։ Փոխադրութեան եւ հաղորդակցութեան ո՛չ իսկ կիսատ միջոցներ։ Հնապրական 5 - 600 քիլոմեթր երկարութեամբ՝ միակ գիծը նուիրուած է Անգլիոյ կողմէ Օտար մէկ քանի դեսպանատուններ աշխարհի կապուած են սփական անթելով։

Դարավ ... ու ... թեան, հարիւր տարի ետ պէտք էր ըլլալ յարեւմեան վիճակ մը գտնելու համար Թուրքիոյ մէջ։ Արհեստներն իսկ դեռ կը գտնուին նախնական փուլի մէջ։ Ժողովուրդին ... անանապրուծութիւնն է։

... կազմուած է կիսանկախ հակամարտ ցեղախումբերէ ... անթելին կապ ... ուած են աւատական մտայնութեամբ։ Իսկ Ամանուլլահի կառավարութիւնը որ կանոնաւոր բանակ իսկ չունի, ցարդ ինքզինքը կը պարտադրէր կոթնելով աւելի բարոյական երաշխիքներու,— աւանդութիւն, արքայական տան ... ... կէտական պգ ... ներ եւ այլն։

Այս պայմաններու տակ է, որ Ամանուլլահ կը փորձէ իր ժողովուրդը գնել արդիականացման ճամբուն վրայ, բայց իր գահակալութենէն սկիզբ չանցաւ տարի մը որ չզարնուէր ցեղախումբերու լուրջ ընդդիմութեան ... տասարդ վեհապետին յառաջդիմական քայլերը եւ յարածուն հեղինակութիւնը սպառնալիքներ էին ցեղապետներու անկախութեան։

1924ին, Ամանուլլահ առաջին հարուածը կուտար աւանդապաշտութեան։ Կիները կը յայտարարէր ազատ՝ իրենց ամուսինները ընտրելու։ Բայց երկու մեծ ցեղախումբեր՝ գրգռուած եւ ... կցերէն՝ կ'ըմբոստանային։ Ամանուլլահ զինաթափելու համար անոնց՝ կը ստիպուէր բանակ մը ... հանել եւ բանալ իր անձնական գանձերը, որովհետեւ հոն ալ, ինչպէս ամէն տեղ, մարդը աւելի դրամով է որ խելքի կուգայ քան թէ բանի ուժով ։ Առաջին խռովութիւնը կը հանդարտէր գրեթէ մէկ տարի յետոյ։ Բայց շատ չանցած, ուրիշ ցեղախումբ մըն էր որ կը շարժէր։ Ամանուլլահ կը ստիպուէր դայն ալ հանդարտեցնելու նոյն միջոցներով ու 1927ին կը ձեռնարկէր մեծ ճամբորդութեան մը դէպի Եւրոպա, ուրկէ կը վերադառնար աւելի տոգորուած բարեկարգական կորովով եւ առանց նկատի առնելու իր հպատակներուն տարողութիւնը, կը ջանար անոնց պարտադրել կարգ մը բարեփոխումներ։

Արմատական չէին անոնք. այլ կը վերաբերէին տեղական տարազին եւ կիներու նախնական ազատագրութեան մը։ Բայց այդքանն իսկ կը բաւէր, որ մոլլաները՝ դայն ժողովուրդին ներկայացնէին իբրեւ հաւատուրաց։ Առնցմէ զատ, իր վերադարձէն յետոյ, Քապուլի մէջ գումարուած առաջին Ազգային Խորհուրդին կը ջանար ընդունիլ տալ կարգ մը օրէնքներ, որոնք հեթանոսական նորութիւններ էին աֆղան յետամնաց մտայնութեան համար.— Մանչերուն 22էն, իսկ աղջիկներուն 18էն առաջ ամուսնութեան արգելք — Մարդ գլուխ տարեկան 3 րուբլի պարտաւորիչ տուրքի մը հաստատում, (մինչեւ այդ, երկիրը պետութեան կը վճարէր միայն արջառի տուրք) ու բոլոր պաշտօնեաներէն մէկ մէկ ամսական վար գնել ի նպաստ պետական գանձին. — Զինուորական ծառայութեան պարտաւորիչ ծառայութիւն բոլորին ու սահմանափակում պաշտօնեաներու թիւին եւ խիստ հսկողութիւն անոնց վարչական աշխատանքին վրայ։

Այս չափազանց ... փոփոխութիւններն են որոնցմով կը բացատրուին վերջին խռովութիւնները։

Թէ անոնց մէջ ի՞նչ դեր խաղացած կրնայ ըլլալ անգլիական հակամարտութիւնըոր տարիներէ ի վեր կը գործէ երկրին մէջ։ Ցաւալի հարց, որուն պատասխանը ոչինչ կը փոխէ այն իրականութեանէն, թէ Ամանուլլահի յախուռն քայլերուն առջեւ, ճամբան դեռ չէր հարթուած։

Ընկերային բարեշրջումներու մէջ, չի բաւեր տոգորուած ըլլալ բարի մտադրութիւններով. Ժողովուրդը երբ ինկած է աւանդական ըմբռնումներու կաշկանդումին տակ գժուար թէ յօժարութեամբ ընդունի որ եւ է նորութիւն, որ իւրացման նոյն իսկ փոքր ճիգ մը կը պարտադրէ իրեն։ Եթէ արդէն չէ ճանչցած ու գնահատած յառաջդիմութեան բարիքները, ցուլի խրտչումով պիտի նայի ամէն հոսանքի որ կը ջանայ թափանցել հնաւանդ ըմբռնումներու իր հոգիէն ներս։ Իւրնէ ծոյլ է ան ու չիտիրեր խանգարուիլ իր բարքերուն ու սովորոյթներուն մէջ։ Աստիճանական պարտութենէ մը յետոյ է միայն, որ ան պիտի իյնայ բարեկարգական բռնութեան հարուածին տակ։

Իրօք, բարեշրջումը որքան ալ քալէ խաղաղ ճամբով, վերջին պահուն բռնութեան հարուածով մըն է որ պիտի պարտադրուի իր հաշտարարողներուն։

Ցաջողելու համար ուրեմն, պէտք է ուժ մը ներկայացնէ։ Այդ ուժն էր որ մանաւանդ կը պակսի Ամանուլլահի։

Մինչ Քէմալ շրջապատուած կը տեսնենք իր զատով ոգեւոր մտաւորականներու եւ հետեւորդներու բազմութեամբ մը, Ամանուլլահ կը գործէ գրեթէ մինակ, զէմ ունենալով նոյնիսկ իր ընտանական անհատները։

Մտաւորական տարրը ու ճամբան հարթած պիտի ըլլար անոր քայլերուն առջեւ, կը պակսի. Նոր է որ Ամանուլլահ 300ի մօտ պատանիներ ղրկեց Ֆրանսա ուսանելու։ Եւ երբ իր ձեռքին տակ չունի նոյնիսկ հաւատարիմ բանակ մը որ երկրին պարտադրէր անոր կամքը, երբ մանաւանդ իր դէմ կը կանգնին մոլեռանդութեան բոլոր մութ ուժերը դըժուար թէ իր ձեռնարկները ըլլան իսկ ... յաջողութեամբ պսակուին։

Անդգամային ընկերութեան մէջ, նոյն իսկ լաւագոյն բանութիւնը արգիլեց կուսակ հո՛ն միայն, որ հողը հերկուած է։ Իսկ աֆղան ժողովուրդին միջնադարեան բարքերն ու աւանդութիւնները հեռի են դեռ մէկ հարուածով բարեկարգուելու հրաշքէն։

Մ. ԵՐԻՑԵՑ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ՇԱՏ Կ'ԱՃԱՊԱՐԷ

Ռէյմոն Լաքոստ Էքօ տը Փարիի մէջ կը հրատարակէ Թուրքիոյ մասին իր եօթներորդ յօդուածը՝ հետեւեալ կրկնակ խորագիրով «Իսլամութիւնը անձնասպա՞ն կ'ըլլայ» եւ «Աւանդութեան հետ խզումը շատ արագ եղաւ», իր շահեկանութեան համար կուտանք ամբողջութեամբ:

Բարքերու այսքան յանկարծական փոփոխութիւնները կարգ մը անհանդարտ հոգիներու մօտ ցաւագին տագնապ մը առաջ բերին։ Ժողովուրդէ մը անպատիժ կերպով կարելի չէ պահանջել որ ուրանայ իր դարաւոր աւանդութիւնները, մոռնայ իր հին սովորութիւնները Արգելք բարեկարգումներու յանկարծականութեա՞ն պէտք է վերագրել Թուրքիոյ մէջ անձնասպանութեանց առաջած ահագին համեմատութիւնը։ Պոլսոյ Համալսարանի փայլուն ուսուցիչներէն մէկը՝ Պ. Մազհար Օսմանի, այս մասին յատկանշական աշխատասիրութիւն հրատարակեց Թուրք մայրաքաղաքական թերթերէն մէջ։

Փրոֆէսէօրը ուսումնասիրած է 11 տարուան ընթացքին Պոլսոյ մէջ կատարուած անձնասպանութեան ... ... թիւնները 1916ին 27 հոգի միայն անձնասպան եղած են. մինչ 1926ին այս թիւը բարձրացած է 177ի։ 1916ի անձնասպաններուն մէջ 12ը իսլամ էին — 7 այր եւ 5 կին։ 1926ին անձնասպան եղած են 128 իսլամներ — 64 այր եւ 64 կին։ Փրոֆ. Պոնաֆու գիտել կուտար ինծի թէ պէտք է մտածել այս երեւոյթէն՝ երբ գիտենք թէ ամէն լաւ իսլամ կ'ատէ անձնասպանութիւնը, որ իր առջեւ կը փակէ արքայութեան ... Հոգիի մը խելայեղութեան ի՞նչ գրաւիչ օրինակ անձնասպանութիւնը ցերվիշներու «Զէյէկպի»ին, որ քանի մը ամիս առաջ Պոլիսոյ մէջ տանիքէ մը վար նետեց ինքզինքը։

... աւելի եւրոպականներու եւ եւրոպականացած թաղերու մէջ է որ յաճախագէպ են յուսահատական այս արարքները։ Գատրգիւղի եւ Սկիւտարի մէջ, աւելի շատ՝ քան Ստամպուլի հին թաղերուն մէջ, որոնք դեռ փակ ուած են եւրոպականացման առջ...

* *

Նոր Թուրքիոյ պետին սխալը միթէ՞ ստրկօրէն ընդօրինակելը չէ արեւմտեան աշխարհականացումը։ Այս թանց ժողովրդավարական խանդավառութիւնը, որ Թուրք երիտասարդներուն մեծ մասը նախնական տղայութիւններու կը մղէ։ ... մէջ կը պոռայ ... Թուրք բարեկամներս։ Արեւմտականացումը միշտ հոմանիշ չէ քաղաքակրթութեան։ Թէքսասի կամ Ուայոմինկի բնակիչները անշուշտ աւելի բարբարոս են՝ հակառակ իրենց ինքնաշարժներուն, անթելին

մեքենաներուն՝ քան ազնիւ կատարելագործութեան ... պետութեան մէջ անշար... Արաբ մը կամ Պարսիկ մը

Խիտաւորութիւնը կը ... դէպի անհեթեթ իրապաշտու... մը՝ խախտելով անոր հա... Ու ի՞նչ կու տան տեղը իր ... դութեանց իբրեւ պաշտպան... Թշուառութեանց իբրեւ սփոփ... Ի՞նչ կու տան Թուրք մասս... բունքին։ Ստուգիւ ոչինչ։ ... րոգիչները կը հաւատան թէ ... բենիքի կրօնքը կոխած ... կամ փոլ Պէաի ըմբռնած ... աշխարհական բարոյականի ... վրայ. պիտի բաւէ ամէն ...

Կը համնիմ որ պէտք ... ւորել ազգային զգացում... նաւորել Թուրք հայրենիք... գաղափարը որ դեռ նոր է ... համար, Օսմանեան ... թեան փլուզումէն վերջ ... միայն։

Սակայն միթէ՞ կարին... շուք չփոթութեան մէջ ... յամական հին կրօնքին տեղ... գնել հայրենիքի պաշտամ... ... ... շատ հեռուները կը տանի ... չեմ ցուցած պարոն ... մէկ խուրն ... աւելի վեր դասել քան ... կան օրէնքը։

Շատ ցանցառ թիւով ... ընտանիներ ... ... նայիր անոնց վրայ, որ կը ... ճառէ պետին, եւ սպայ մը ... վոխցած պաշտպանիչէ այ... բարենորոգումը՝ իր ան ... թեան պատիժ կրեց՝ ... տուելով մէկ տարի ... թեան, առանց հաշուելու ... գանի այն երեսուն հարու... գրոս տուած էր ... մէջ։

Այս դժգոհները ... «Իսլամական աւանդութ... այսպէս բրտօրէն խորտակ... ... թիւնը չէ՞ր որ Թուրքիոյ իր անցեալ փառքերու ... Արիկա ապերախտութիւն ... կազած իսլամութենէն, կճեպը ընկոյզէն, ի՞նչ պիտ... Թուրքիայէն։ Այլ եւս ... չպիտի՞ ըլլայ։ Ի՞նչ լաւ ... րութիւն։ Շատ կը վախցն... Պոլսեցիներ պիտի ... դառնայ»։

Բոլոր այս սրբազան քն... իմաստ ունին. պէտք է ... ըլլալ իր աստուածներուն, ...

ՃՕԼԱՏ-ԱՆՁԵՂ, ՊՕԼԱՏ-ԱՆՁԵՂ

Մանկական Թատրոն

— Կրր՛կր՛կր՛չ, կրրկր՛չ, կրրկը՛չ...
Ա՛յ ա՛յ ա՛յ ա՛յ, կըրկըչա՛ն հաւիկ,
Էրկնապոչիկ, սեւ անթրոցիկ...,
Թէ բարի ես՝ մէ՛կ էլ արա՛.
Թէ չարու ես՝ կորի՛ գընա՛...։
— ...... ? (կռուցով ու աչքով հարցական)
— Դէ՛ ղէ՛ ղէ՛ ղէ՛, կեռիկդ փակուա՛ւ..,
Մէկ էլ չըկա՛յ...։
— Փը՛Փը՛..., չը՛ռ չը՛ռ...։

= Ես քո սակա՛րը փըռեմ արև...,
Թաղե՛մ քո պոչ, սե՛ անթըռոց...,
Էդ ի՞նչ արիր...,—
Կաթիս կճոյը շուռ տըւիր,
Ճօռօթընէն վա՛ր Թափեցիր...։
Թըռ՛փ..., ա՛ռ քեզի...,
Դէ՛ գնա՛ հիմա՛

Ընկերներուդ բարե՛ւ արա. ,
Տեսնեն ըսեն,—
«Ճօլատ-պօլատ Անձեղն եկաւ...»։

— Կը՛րրրը՛կը՛րկը՛չ... ա՛յ ա՛յ ա՛յ ա՛յ...

Ա՛յ իմ պոչի՛կ, իմ պոչատա՛կ...,
Ձո՞ւր տեղ էր որ մամըս կ'ըսէր՝
«Պառա՛ւ, պառա՛ւ
«Ալչիկը Թառա՛ւ
«Դըրրողն իգար՝
«Հոգին տարաւ...»

— Ա՛յ սառ... , սե՛ լագի...,
Չ՛նըղ մարի, ձո ւղ տըրրաքի...։

— Մեղքը իմ չէ՛, պառա՛ւ մամիկ,

Պոչի՛ս աչէ՛, հալի՛ս աչէ՛...,
Մ՛կ խըղճա՛ ինձ, տա՛ր իմ պոչիկ...

Կը՛ցեմ կը՛ցմըրեմ
Երթամ հանդիմ ընկերներուս,
Ըլսեն «Ճօլատ-պօլատ Անձեղն եկաւ»։

= Լեզուդ քաշէ՛..., չէ՛լ չաղակրատ...,
Ա՛նքըղ եինէ, մարի՛ ձէնըղ...։
Խելքդ ո՞ւր էր՝ պոչըղ զարկիր՝
Պաղոց ըրրած կաթ Թափեցիր։
Պո՛չըղ կ'ուզես...,—
Գընա՛ կաթ բեր՝ տամ քու պոչըդ
Կըցեմ-մըրեմ, ճօլատ-պօլատ՝
Երթաս հանդիս ընկերներուդ։

— Կը՛րրրը՛կը՛րկը՛չ..., կըրկը՛չ, կըրկը՛չ...

Բա՛ա՛, բա՛ա՛...,
Խէ՛ր ու բարի՛, Անձե՛ղ աղբար.
Կըռկըռներ ցին չը կոցած՝
Քու ցա՞ւն ի՞նչ է՝
Մէջքիս ինչա՛ր կը կըրկըչա՛ս...։

— Կովի՛կ..., քուրո՛ւկ...,
Պոչի՛ս աչէ՛, հալի՛ս աչէ՛...,—

Պառաւ կըթո՛ցն եմ շուռ տըւեր՝
Սեւ անթըռցով պո՛չս է տարեր...։

Բա՛ա՛.., բա՛ա՛..,
Կը հասկըցա՛մ..., պոչի ցաւ է...։

— Թէ պոչի ցաւ, թէ կաթի փոխ՝
Ո՛րը ուզես..., կը՛րը՛կը՛րկը՛չ...
Քուրու կ , կովի՛կ...,
Ինձի կա՛թ տուր՝
Կաթ պառաւին տամ,
Պառաւ պոչ տայ՝
Կը՛ցեմ կը՛ցմըրեմ՝
Երթամ հանդիմ ընկերներուս,
Ըսլսեն ըսեն՝
«Ճօլատ պօլատ Անձեղն եկաւ...»։

= Բա՛ա՛... բա՛ա՛...,
Ճօլա՛տ Անձեղ, պօլա՛տ Անձեղ,
Աշխարհն է՛ղ է...,—
Ամէն ինչ՝ փոխ փոխանակի՛...,—
Կաթ եմ Թափեր՝ կաթ պիտի տամ
Ինձի խոտ բեր՝ կաթ տամ քեզի...,
Կաթ պառաւին տաս,
Պառաւ պոչ տայ՝

Կը՛ցես կը՛ցմըրես, Ճօլատ-պօլատ՝
Երթաս հանդիս ընկերներուդ։

— Կըրկը՛չ..., կըրկը՛չ... կըրկըրկը՛չ...

= Օ՛յ օ՛յ օ՛յ...,
Սարէ՛ն ինկար, ձորէ՞ն ինկար,
Անձե՛ղ աղբար. ,—
Էս օրան վըրա՛դ...։

— Կը՛րրրը՛կը՛րկը՛չ..., կըրկըրկը՛չ...,
Կանա՛չ արտիկ, ղո՛ւ քո արև..,
Պոչի՛ս աչէ՛..., հալի՛ս աչէ՛...,
Պառաւ կըթոց՝
Պոչի՛ս առաջ Թաւա՛լ գըլոր...,
Պառաւը պոչիս՝
Սեւ անթըռցով Թըռա՛կառոր...։
Ույ ո՛ւյ ույ ո՛ւյ։

= Ծը՛ւ ծը՛ւ ծը՛ւ ծը՛ւ..., պոչի ցաւ է...,
Տը՛ տը՛ տը՛ տը՛..., ցաւը կ'անցնի՛..

Պը՛չը չի գար,
Անձե՛ղ աղբար...,
Վը՛չ վը՛չ վը՛չ վը՛չ... չի գար

— Պոչը հո՛ն է, պառաւի...
Կը՛րրրը՛կը՛րկը՛չ...
Կաթը կ'ուզէ՛ որ ազիս ...
Կովին գացի՝ կը՛րը՛կը՛րկը...
Կաթի փոխան՝ խոտ կ'ուզէ...
= Պը՛ր պը՛ր պը՛ր պը՛ր...
Մեղքը լալով պարտքը տա...
Չը .. ինչ ըսիր . ։

— Ի՞նչ կրնամ ըր... արտ...

Մատա՛ղ ըլլամ կանաչ ...
Նաղի՛դ, ցողի՛ դ.. ,—
Ինձի խոտ տուր,
Խոտ կովուն տամ,
Կովն ինձ կաթ տայ,
Կաթ պառաւին տամ,
Պառաւ պոչ տայ,
Կըցե՛մ - կըցմըցե՛մ
Երթամ հանդիմ ընկերներ...

...թէ փայտէ ըլլ... [illegible] կը սի-
...էր ըսել կոպինօ։ Ու դեռ ի՞նչ կ՚ը-
...էր ան՝ որ ա՛յնքան լաւ կը ճանչ-
...ար Երեւելքը։ Թէ՝ եւրոպական
...յեւով մեծցած, Ասիացիները կը
...ան՝ ինչ որ են՝ քանի մը մոլու-
թիւններու աւելցնելով իրենց վրայ։
Որոնք չեմ հանդիպած ոեւէ Ա-
...ն, որ, կը խոստովանէր, Եւրոպա-
...ի մէկ առաքինութիւնը ստացած
ըլլայ»։ Անշուշտ ... կոպինօ քիչ
մը կը չափազանցէր։ Սակայն ա-
...ոնք են վտանգները, որոնց կը մղէ
...ացին յանդգնօրէն իր երկիրը։
[illegible]
...ենասիրութիւնը շատ գեղեցիկ է։
...կացում կը պարտադրէ մեզ. բայց
...նի կարգ մը ծայրայեղութիւն-
...եր։ Այդ հայրենասիրութիւնը
...ոգորուած է վտանգաւոր հպար-
...ութեամբ եւ հասկնալի ատա-
...ատեացութեամբ մը, եւ որ սա-
...այն պէտք է խաղաղի՝ երբ անգ-
[illegible]
...խալի պիտի յիշեմ։ Ընդամ յու-
...իս 24ին դատական գործավար
...ումը Էսատ պէյ Ալնիմապի
...էջ վերցուց խօսքը ... [illegible]
...էր։ «Մեր բարեկամներն ու թշ-
նամիները պէտք է գիտնան որ, կ՚ը-
...էր, այս երկրին մէջ ոչ թուր-
...երու իրաւունքները երբեք հա-
...ասար չպիտի ըլլան Թուրքերու
իրաւունքներուն»։ Ասիկա ազգա-
...արութիւն մըն էր կապիտուլա-
...իոններէն նախապէս օգտուողնե-
...ուն։

* *

Դեռ մութ կերպով բազմա-
...թիւ հակառակ հոսանքներ իրար
կը բախին Թուրքիոյ մէջ, որով
...արելի չէ վերջնական դատաստան
մը ընել այս բարեշրջման բուն է-
...ութեան մասին, ճշմարիտ կշռել ա-
...որ մէջ խառնուող արեւմտացում
... [illegible] տարրերուն
...համեմատութիւնը։ Հաւանական է
...ա՛յն միայն, որ, ինչ ալ պատահի
...արենորոգումներէն մեծ մասը
պիտի մնայ։ Սակայն հակառակ
[illegible]
...ըլլալուն, իսլամութիւնը դեռ
Թուրքիոյ կուլթիւնը կը մնայ։
...րքան առեն համար Ամէն ինչ
...ախուած է Նիրկայ վերջաձեւի
...ութենէն.
Կը յիշեմ թէ Ներքին գործո-
[illegible]
...ամ՝ հարցումը. «Կը կարծէ՞ք թէ
...պոլիս բնակող— քանի որ ուրիշ
...եղ կարելի չէ գտնել զանոնք—
Յոյն մը, Հրեայ մը կամ Հայ մը
...րնայ ունենալ Թուրք հայրենի-
...ի ըմբռնումը եւ դառնալ Թուրք
[illegible]
— Ինչո՞ւ չէ», ըսաւ ինծի։
Սակայն այդ մասին կը կաս-
...ածի — եւ իրաւամբ — քանի
որ այս փոքրամասնութիւնները
ամենախիստ հսկողութեան են
ենթարկուած են։ Յոյն մը կամ
Հայ մը իր բնակավայրէն դուրս
չի կրնար ելլել՝ առանց իւրաքան-
չիւր անգամի համար ընկերային
կեդրոնական կառավարութենէն
մասնաւոր արտօնագիր ստանալու։
Ներկայիս այս մարդիկը աւելի
իբր հպատակ կ՚ապրին, քան իբրեւ
ճշմարիտ քաղաքացիներ։ Անոնք
անկեղծ հաւատքով չեն առգոր-
ուած Թուրք հայրենիքին հան-
դէպ։ Ցեղակ մը ճորտերը դեռ եր-
կար առեն ճշմարիտ Թուրք պիտի
ըլլայ այն, որուն անցեալը զայն
կը կապէ իսլամութեան աւանդու-
թեան հետ, հոգ չէ թէ ուրանայ
այդ անցեալը՝ իր հայրենիքը եւ-
րոպական պետութ. անց մակար-
դակին վրայ տեսնելու իր աճա-
պարանքին մէջ։
[illegible]
նը նուազ չի պաշտպաներ իսլամը
[illegible]
ազատ պայքար մղելով քրիստո-
նէացումի այն դանդաղ շարժու-
մին դէմ, որ անուղղակի կը սպառ-
նայ Թուրքիոյ՝ արեւմտեան օրէ-
նագիրքերու եւ սովորոյթներու
ընդունելովը։ Այս օրէնքները բո-
լորն ալ երանգաւորուած են հռո-
մէական գաղափարով, այսինքն
կը կրեն անջնջելի դրոշմը
քրիստոսի վարդապետութեան, զոր
մեր բարքերէն բացարձակապէս
չէ յաջողած ջնջել արեւմտեան
[illegible]
գում, սարգում պիտի կատարուի՞
եւ կամ առա՞կ է երկրասարդա-
[illegible]
[illegible]
անկարելի է բացարձակ պատաս-
խան մը տալ։ Դիտել տանք
պարզապէս Հերրէրօի հետ թէ՝
դեռ երկար առեն համար Երե-
ւելքցիները —ու որքան ալ զան
գատին Թուրքերը դեռ կարգին
[illegible]
կարելիութեան մը առջեւ կը
գտնուին, կամ ապրիլ իրենց սե-
փական մշակոյթով եւ կամ իւ-
րացնել արեւմտեան մշակոյթը։
Նիքոլա Զարիքով, ցարի Պոլ-
սոյ նախկին դեսպանը, մէկը մեր
ժամանակակիցներէն որ ամէնէն
լաւ կը ճանչնայ Արեւելքը որ մը
կը բացատրէր ինծի «Աչկայ այլ
եւս այն մօլիանդ եւ մինա-
գարեան համակրութիւնը, որ
1688ին խալիֆային բանակները
կ՚ուղղէր դէպի Վիեննայի դուռնե-
րը [illegible]
կերպութեան ճակատը նուազ
միացեալ, եւ կարգախօսը աւելի
ճկուն պիտի ըլլայ եւ որ իր պա-
հանջներու ծրագրին վրայ պիտի
[illegible]
ազգային իրաւունքներուն եւ քա-
ղաքական անկախութեան ճանա
[illegible]
նախանձներուն, ինչպէս Լիբանանի
[illegible]
կան համերաշխութեան նոր ըմ
[illegible]
կամաց, երբ միաժամանակ կը
[illegible]
նախանձութիւններ՝ եւրոպական ձե-
ւերով։

Թուրքիան երբեւ առաջինը՝
կէս-եւրոպականացած, կէս ասիա-
կան՝ շատ հետաքրքիր դեր պիտի
կատարէ [illegible]
կարգով Արեւմուտք եւ Ասիա
պիտի դառնայ։

«Թուրքն եմ, տեսէ՛ք Թեւերս։
Մուկ եմ, կեցցէ՛ն առնէտները»։

Քէմալական Թուրքիան այ-
սօր մեզ կը հիացնէ իր Թեւերուն
վրայ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Երեւանի կառավարութեան ա-
ռաջարկ եղած է վերաքննել ու-
սումնական տարուան եւ արձա-
կուրդներու տեւողութիւնը, այն-
պէս որ գիւղերու մէջ, դպրոցա-
կան աշխատանքի օրերու թիւը
հասնի 190—200ի, իսկ քա-
ղաքներու մէջ՝ 210—220ի
[illegible]
թիւը զգալիօրէն աւելի պակաս է։
Կ՚առաջարկուի որ արձակուրդները
[illegible]
գիւղին գործան եւ աշխատանքի
առք ժամանակին, որպէսզի աշա-
կերտները այդ օրերուն ազատ
ըլլան գիւղացական պարապմունք-
ներէ։

ԹԻՐԱՉՆԵՐ

Լէնինականէն տրուած լուրի
մը համաձայն, Աղբաբայի շրջա-
նին մէջ երեւան հանուած են 9
բորոտներ, որոնցմէ 6ը կին։ Ա-
սոնք պիտի զրկուին բորոտներու
յատուկ ապաստարան մը։ Իսկ
մինչ այդ, միջոցներ ձեռք առ-
նուած են զանոնք մեկուսացնելու
համար։

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

[illegible]
մէջ կան քանի մը հանքային
աղբիւրներ, որոնք առատ ջուր ու-
նին, բայց դեռ ոեւէ ուսումնասի-
րութիւն չեն ենթարկուած։ Աղ-
բիւրները զանազան տեսակի հան-
քային բաղադրութիւն ունին եւ
[illegible]
բիւրներուն ջուրով բժշկուելու։
Կան բաւական քանակու-
թեամբ հանքային ցեխեր, որոնց-
մով կը բժշկուին յօդացաւ եւ
[illegible]
[illegible]
Այս աղբիւրները ուսումնասի-
րելու պէտքը ցոյց կը տրուի։

[illegible]

Մէկ տարուան ընթացքին, Հա-
յաստանի մէջ կազմակերպուած
են 80 հողագործական ընկերու-
թիւններ։

1927—28ին անոնց վարկա-
ւորման համար յատկացուած է
183 600 րուբլի, իսկ համայնք-
ներուն՝ [illegible], ընդամէնը
340 հազար։

Այս ութսուն ընկերութիւննե-
րուն կը մասնակցին 1681 անտե-
սութիւններ, որոնց չքաւորները կը
կազմեն 75 8 տոկոսը, միջակները՝
18 1ը, ունեւորները 0 3ը։

Այս ընկերութիւնները հա-
մայնքներու հետ միասին ունին
1.400 000 դրամագլուխ։ Անոնցմէ
բամական միջոցները լայն չեն եւ
այս պատճառով անոնց աշխա-
տանքները դանդաղ կ՚ընթանան։

Հայաստանի պետական հողի
50 տոկոսը կը գտնուի այս ընկե-
րութիւններուն ձեռքը եւ անոնց
ամէն մէկուն տրամադրուած է
միջին հաշուով մէկ հեկտար տա-
րածութիւն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՉԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Մօտաւորապէս
մէկ ու կէս տարի է որ կը գործէ
Չարսանճագի Հայր. Միութիւնը։
Ցարիներու փոթորկալի կեանքին
մէջ Չարսանճագցիները Սուրիոյ
մէջ ունեցած են Միութիւն մը որ
3—4 տարի յաջողած է կառավա-
րել դպրոց մը։ Այսօր ալ՝ այս հա-
մայնքային ափերուն վրայ, իր ազ-
գային դիմագիծը պահող ժողո-
վուրդին մէջ կ՚ուզէ իր կարողու-
թեան չափով օգտակար հանդի-
սանալ։ Կը ձգնի այլասերման ա-
հաւոր վտանգէն փրկել նորահաս
սերունդը։ Գործ մը՝ որ սրբազան է։
Միութիւնը օգնած է Պուլկարիոյ
աղէտեալներուն, համեստ գումա-
րով մը։

Այժմ Չարսանճագցիներու
Հայր. Միութեան [illegible]
կան Լիոնի, Վալանսի եւ Փոնտ
Շէրիւի մէջ։ Ցոյս կայ որ կեդ-
րոնական վարչութիւն մը ստեղ-
ծուի մօտ օրերս։

Վարչութեան անդամ ընտրուե-
ցան Ս. Քիւրքճեան (ատենապետ)
Ժ. Կոփոեան (ատենադպիր), Ա.
Գրիգորեան (գանձապահ), Խոր-
հրդականներ Լ. Միքայելեան,
Տրդատ Զաքարեան, Մ. Սողիկեան,
Ն. Քիւրքճեան։

Այս ժողովին մէջ կազմուե-
ցաւ յանձնախումբ մը, կազմելու
խնջոյք մը սարքելու համար։

Դեկտեմբեր 30ին, տեղի ու-
նեցաւ խնջոյքը, միայն Չարսան-
ճագցիներու [illegible]
Բազմաթիւ խօսքը ըրաւ Պ. Ս. Պօ-
յաճեան, շեշտելով հաւաքական
ուժերու դերը աշխարհի չորս հա-
կերէն ցրուած գաղթահայու-
թեան մէջ։

Եղան արտասանութիւններ,
նուագ եւ այլն։ Զաւեշտն ալ իր
կարգին հաճելի ժամանց մը ե-
ղաւ հանդիսականներուն համար։
Փոքրիկն Գրիգորեան իր ճարպիկ
շարժումներով ուրախացուց հայ-
րենակիցները։

Այս տաքուկ մթնոլորտին
մէջ պահ մը մտածեցի հայրենի
յիշատակներ երազեցի,— երջա-
նիկ օրերու ժողովուրդ, [illegible]
օրերու [illegible]

Աճուրդի դրուեցան խորոված
հաւ մը, շիշ մը շամփանիա եւ
շիշ մը անուշահոտութիւն։ Հայ-
րենակիցներու համեստ մասնակ-
ցութեամբ աճուրդն ալ յաջող
անցաւ։ Շահողն էր Կ. Պանոսդ-
եանը։ Այս բոլորէն վերջ սկսան
ճաշ եւ պարեր, որ տեւեցին մին-
չեւ կէս գիշեր։ Հակառակ ան-
նպաստ օդին, հայրենակիցներ լաւ
տրամադրութեամբ՝ սրահ փու-
թացեր էին եւ կէս գիշերին ալ
գոհ մեկնեցան։

Թղթակից

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՊԱՅԹԻՒՆ ՄԸ.
— Հինգշաբթի առտու, ժամը
6.30ին, սաստիկ պայթիւն մը
պատահեցաւ Փորթ Տօֆինի
կողմերը, Լան պողոտային վրայ՝
ահ ու սարսափ մատնելով բնա-
կիչները։ Յուզման առաջին պա-
հերէն յետոյ, ամէն մարդ իրար
անցաւ պայթիւնին վայրը եւ
պատճառը գիտնալու։ Ոստիկան-
ները փութացին Պուա տը Պու-
լոնի կայարանը, ուրկէ թանձր
մուխ մը կը բարձրանար, մինչ
լայն շրջանակի մը վրայ կը տե-
ղային ծանր քարեր եւ զանա-
զան բեկորներ։

Պայթիւնը յառաջ եկած է
հետեւեալ պայմաններու տակ։

Փորթ Տօֆինի եւ Միւէթի
միջեւ գտնուող հին ամրութիւն-
ները քանդելու գործը Փարիզի
Թաղապետութեան կողմէ յանձ-
նուած էր ընկերութեան մը։
Գործը դիւրաւ գլուխ հանելու
համար, բանուորները ռումբակ
կը գործածէին։

Այս աշխատանքին լծուած էր
խմբակ մը, երբ պայթիւնը տե-
ղի ունեցաւ։ Անոնցմէ մէկը որ
գործին մասնագէտն էր, եւ
պայթիւնէն յետոյ, խելքը կոր-
սնցուցած, փախաւ անծանօթ
ուղղութեամբ, պաշտօն ունէր
պայթեցնելու Պուլոնի կայա-
րանին մօտերը զետեղուած եր-
կու ռումբակները։

Առաջին պայթիւնը սակայն
տեղի ունեցաւ անակնկալ սաստ-
կութեամբ։ Մինչեւ 30 քիլօ
կշռող քարեր անջատուեցան
ամրոցներէն եւ օդին մէջ շր-
ջան մը կատարելով, գացին ին-
կան կայարանին վրայ եւ շր-
ջակայքը։

«Պայթիւնին [illegible]ութենէն,
կայարանին մուտքի մեծ դռնե-
րը ելեր էին ծխնիներէն և խոր-
տակուեր. մօտակայ տուներու ա-
պակիները ջախջախուեր և կա-
յարանին [illegible]
կրպակը փլատակ էր»։

Կատարուած քննութիւնը երե-
ւան հանած է որ՝ պայթիւնը յա-
ռաջ եկած է սխալէ մը, որ կրը-
նար աւելի ծանր հետեւանքներ
ունենալ։ Գործաւորներէն մէկը
յայտնած է թէ իւրաքանչիւրը
1300 կրամ կշռող, վառօդի 13
փամփուշտներ գործածուած են,
փոխանակ մէկ հատի, որ պէտք
բաւէր ուզուած արդիւնքը ձեռք
բերելու։

Գործաւորին այս յայտնու-
թիւնը դեռ չէ ստուգուած։

ՍԱՐԱԳՈՐԾ կին մը եւս կ՚ա-
ւելնայ իգական կարմիր դանկին
վրայ։

Հանրի Սիւֆրուա իր կոյր կինը
տեղաւորելէ յետոյ անկելանոց
մը, բնակութիւն հաստատեց իր
սիրուհիին՝ Պերթի հետ, որմէ ու-
նեցաւ 9 զաւակներ։ Հանրի սա-
կայն գինեմոլ էր եւ այս պատ-
ճառաւ յաճախակի կռիւներ կ՚ու-
նենար իր սիրուհիին հետ որ իրի-
կուն մը օգտուելով իր մարդուն
քունէն, անոր գանկին մէջ կը տե-
ղաւորէր ատրճանակի փամփուշտ
մը։

ՏՂՈՒ ԽԱՂ... որ կրնար ծանր
աղէտի մը պատճառ դառնալ։
Ճամբորդներու կառախումբ մը
գծէն հանելու մտադրութեամբ,
11 տարու տղայ մը մեծկակ քա-
րեր կը դնէր Վիլէ-Սիւր Մար-
նի կայարանէն քիչ հեռու, եր-
կաթուղագծին վրայ։ Պաշտօն-
եայ մը նշմարած ըլլալով, փու-
թաց վերցնել քարերը եւ ա-
ռաջքն առնել ստոյգ աղէտի մը։

ՆՈՐ ԱԿՈՒՄԲ ՄԸ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Պուքրէշէն մեզի կը գրեն.—
Այս շաբթու բացումը կատար-
ուեցաւ «Րաֆֆի» ակումբին
իբր կեդրոնավայր Ֆամանուն
միութեան, որ նպատակ ունի
մտաւ սալ երիտասարդութեան
մտաւոր պատրաստութեան եւ
արծարծել արուեստի սէրը։ Հ.
Մ. Ը. Մ.էն եւ Երեւանէն յետոյ
երրորդ միութիւնն է որ իր ա-
կումբը կ՚ունենայ։

Պ. Ա. ՊԱԳԱԼԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նկարիչ Ա. Պագալեանի պոլ-
սական եւ փարիզեան տեսա-
րաններու նկարահանդէսը տեղի
կ՚ունենայ 29 դեկտեմբերէն 11
յունուար, 83 Rue fbg St. Honoré,
Bernheim Jeune-ի շքեղ սրահը՝
Ա. յարկ՝ բացի կիրակի եւ տօն
օրերէ, եւ երկուշաբթի առաւօտ-
ները՝ ժամը 10—12 եւ 2—6։

Նկարահանդէսին հովանաւո-
րութիւնը ստանձնած է ազնուա-
փայլ Տիկին Ն. Գափամաճեանը։
Պատուոյ անդամներն են իշխան
Բ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ,
Պ. Պ. Արմենակ պէյ Սաքըզ, Վ.
Մալէզեան, եւ Տէր եւ Տիկին Ն.
Ֆրէնկեան։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Որոշած ըլլալով ժողովրդական տարեցոյց մը հրատարակել
1930ի համար, այժմէն կը հրաւիրենք մեր աշխատակիցներն ու բա-
րեկամները՝ նկատի ունենալ նիւթեր։ Դիւրութեան համար, առան-
ձին պիտի հաղորդենք ծրագիրն ու յարակից մանրամասնութիւններ։

Ջէյնէն բան՝
«Ծօլատ-պօլատ Անձեղն եկաւ...»

Փըստը՛, փը՛ստը ...
Մի՛ վրադնար, կրակէ՛ թափած...
[illegible]
Ամէն մէկը ի՛րը կ՚ուզէ.—
...՝ քո պոչը, պառաւին իր կաթ,
...՝ իր խոտ, արտն՝ իր ջուրը ...
— Կը՛րրը՛րկը՛րկը՛շ ... [illegible]
պիտի ...
[illegible] աշխարհ ...
— Հըպը՛..., հըպը՛ ... [illegible] է աշ-
խարհ,—
Ամէն մէկը՝ մեր պէտքն ու
պուր.
Մարկա՛շ հաւի՛կ,
Բեր ինծի ջուր՝
Խո՛տ տամ քեզի,
Խոտ կովուն տամ,
Կովը կաթ տայ,
Կաթ պառաւին տամ,
Պառաւ պոչ տայ,
Կը՛ցես-կը՛ցմըցես՝ Ծօլատ-պօլատ
Երթաս հասնիս ընկերներուդ...։

·:·

— Կըրրկըրկը՛, կըրկըրկը շ .

. . . . .

— Կը՛րրը՛կը՛րկը՛շ..., կըրկը՛շ,
կըրկը՛ ...
— Վա՛ վա՛ վա՛ վա՛..., ձէ՛նըդ
[illegible]
Սեւ՛ փարատիկ է՛դպէս վը-
առ գ...
Կրակէ՞ կուգաս թէ՞ ըրակէն...,
Կը կըրկըշ..., կըրկըրկըշա ...
Ջա՞ր թէ բարի...։
— Ջըրբա՛շ աղբէր, արեւըդ շատ,
Բա հըդ [illegible]
— Ա՛յ շողոքո՛րթ... Ցա՛ւըդ
ի՛նչ է.
— Պոչի՛ս աչէ՛..., հալի՛ս աչէ՛...։
— Պո՛չըդ՝ [illegible], ծօլատ-
պօլա՛տ. .

— Կը՛րրկըրկը՛շ... Ջըրբա՛շ
աղբէր։
Բեզնէ՛ պահեմ Աստծո՛ւց պա-
հեմ.
Պառաւ կըթոց՝
Պոչիս առաջ գը՛լոր-մըլո՛ր...,
Սեւ անթըրոց՝
Պոչիս ծայրին թը բա՛կստր ...
Մնացի է՞ս ...՝ ծօլատ-պօ-
լա՛տ։

— Պոչի ցա՛ւ է, ա՛յ անձրգուկ,
Ջի՛ մոռցուիր..., հազա՛ր ե-
ղուկ...։

— Ցաւն ի՛նչ է որ, կըըկըր-
կ՛ըշ .
Ծօլատ-պօլատ՝ ի՞նչպէս երթամ
Երամիս մէջ...,— Դարդս է՛ն է...։
Ագիս պառաւէն ե՛տ ուզեցի՝
Կա՛թը կ՚ուզէ...։

— Ի՞նչ կարծեցիր..., կ՚ուզէ՛,
հապա՛..
Սեւա՛լա՛չա՛կ չար կաչաղա՛կ։
Դըժուա՞ր բան է ...մէ՛ մըտա-
ծես...,
Որ էղ անտէր պոչիդ ադադ
(համար)
Կովին երթա՛ կաթը կըթես...։

— Կրըկըրկը՛շ...
Կովուն գացի ..
Ցաւըս լացի. .
Բիթէ՛ս բըռնեց...,

— Խո՛տ է ուզած,
[illegible]

— Արտի՛ն իջայ...,

— Ջո՛ւր է ուզած,
Կասկա՛ծ չըկայ....

— Կը՛րըկըրկը՛շ..., ա՛յ, իմ ա-
գի՛ն,
Արծաթ ջըրիկ՝ ակի՛ն մեռնիմ,
Իր ծարակի՛ն...։—
Ջըրբա՛շ. Ջըրբա՛շ... ինծի ջուր
տաս,
Ջուրն արտին տամ,
Արտն ինծ խոտ տայ,
Խոտ կովուն տամ,
Կովը կաթ տայ,
Կաթ պառաւին տամ,
Պառաւ պոչ տայ՝
Կը՛ցեմ-կը՛ցմըցեմ
Երթամ հասնիմ ընկերներուս,
Ջէյնեն բան՝
«Ծօլատ-պօլատ Անձեղն եկաւ ...»

— Պը՛ պը՛ պը՛ պը՛...,
Քիչ մը շո՛ւնչ ա՛ռ, տըսնաւե՛ր
հաւ՛...,
Պոչի ցաւը՝ հասկընալի՛...
Մարդկային է...։
Տուր տըւողը տուգա՛նք կու-
տայ.

Աշխարհով է...,
Ջուրի փոխան՝ ձու մը պէտք է.
Ջիւր փոխան՝ ձի՛ մը կ՚ուզեն...,—
Բա՛հ մը բեր ինծ՝ քեզի ջո՛ւր
տամ. .. —

— Կը րրրը՛կը՛րկը շ . . . .

— Ջուրն արտին տամ,
Արտը խոտ տայ,
Խոտ կովուն տամ,
Կովը կաթ տայ։
Կաթ պառաւին տամ։
Պառաւ պոչ տայ՝
Կըցես-կըցմըցես, ծօլատ-պօլատ
Երթաս հասնիս ընկերներուդ...։

— Կը՛րրը՛կը՛րկը՛շ կըշկը՛շ,
կըշկը՛շ ..
Մարէ՛, մարէ՛, քո տըղէ՛ն...,
Ինչո՞ւ հանիր առք տեղէն...։
Ծըծած կաթը բերա՛նս եկաւ,
Էլ ո՞ր դուռը ափ առնեմ,
Ցաւիս դարմանը ճարեմ...,—
Աշխարհն ադոմ աղն էլ հասավ...,
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ օ՛յ . . . .

ՑԻԹՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

գտնուի ո՛չ թէ Գերմանիա, այլ Ֆրանսա՝ Միջերկրականի եզերքը՝ Քան քաղաքին «Մաժէսթիք» պանդոկին մէջ, ուր եօթը սենեակներ վերապահուած են իրեն եւ հետեւորդներուն համար: Փարիզի խորհրդային դեսպանատան խնդրանքին վրայ, պանդոկը գաղտնի կը պահէ արտաքին գործավարին բնակութիւնը:

Փոթորիկ եւ երկրաշարժ Ճափոնի մէջ

Թոքիոյէն կը հեռագրեն թէ սաստիկ փոթորիկ մը մեծ աւերներ գործած է Ճափոնի, մանաւորաբար ծովեզերեայ շրջաններուն մէջ:

Մեռան 56 հոգի եւ ծանրապէս վիրաւորուեցան հարիւրաւոր անձեր: Տուներ հիմնայատակ փլան, բազմաթիւ գիւղեր ամբողջովին քարուքանդ եղան: Հեռագրական եւ հեռաձայնական բոլոր հաղորդակցութիւնները ընդհատուեցան եւ կարգ մը շրջաններ բոլորովին կզզիացած կը մնան:

Փոթորիկին հետեւանքները մանաւորապէս աղէտալի եղան Նիհիկաթա եւ Քիու-Սիու կղզիներուն մէջ, ուր ճշմարիտ երկրաշարժ պատահեցաւ: Նոյնպէս ծովու վրայ մարդու եւ գոյքի կորուստները շատ կարեւոր են: Խութերուն զարնուելով ընկղմեցան բազմաթիւ շոգենաւեր, որոնք փոթորիկէն խուսափելու համար կ'աշխատէին նաւահանգիստ մը ապաստանիլ: Ընկղմած շոգենաւերունէ մէջ «Թոյսթոմի - Մարու», որուն 35 նաւազներէն 31ը կորան:

Վերջին լուրերու համաձայն, երկրաշարժի կեդրոնը կը գտնուի 40 քիլոմեթր դէպի հիւսիս - արեւելքը Ասազոնի, որ աշխարհի ամէնէն վտանգաւոր հրաբուխներէն մէկն է եւ վերջին օրերս կրկին սկսաւ բորբոքիլ:

Զօրավար Վոլքոֆ Հռոմի դեսպան

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ պատերազմական Նախարար Վոլքոֆ հրաժարած է դահլիճէն: Ինչպէս կը յիշուի, քանի մը ամիս առաջ վարչապետ Լիափչէֆ եւ արտաքին Նախարար Պորոֆ ուզած էին խիստ միջոցներու դիմել Մակեդոնիոյ Յեղափոխական Կազմակերպութեան դէմ, ինչպէս կը պահանջէին Ֆրանսա եւ Անգլիա:

Զօր. Վոլքոֆ բուռն կերպով հակառակած էր՝ իր հետ ունենալով բանակին համակրութիւնը: Այս պարագան քիչ մնաց Նախարարական տագնապ առաջ պիտի բերէր: Զօրավարը Հռոմի պուլկար դեսպան նշանակուեցաւ՝ Մուսոլինիի հաւանութեամբ:

ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

փրոֆ. Նիքոլա Եորկա այսօր կը սկսի իր դասախօսութիւնները Սորպոնի Թիւրկօ ամփիթատրոնին մէջ: ընդհանուր նիւթն է «La France d'Arménie», բաժնուած հետեւեալ երեք դասախօսութեանց:

1.— L'Arménie et les Francs pendant les Croisades (*Հայաստան եւ Ֆրանքները Խաչակրութեանց ատեն*), տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին:

2.— L'Arménie de Lusignan (*Լուսինեանի Հայաստանը*), տեղի կ'ունենայ 8 յունուար երեքշաբթի ժամը 2.30ին:

3.— Civilisation Arméno Française (*Հայ եւ ֆրանսական քաղաքակրթութիւն*), տեղի կ'ունենայ 12 յունուար շաբաթ ժամը 5ին:

Բոլոր դասախօսութիւններն ալ տեղի կ'ունենան Սորպոնի Թիւրկօ ամփիթատրոնին մէջ եւ մուտքը ազատ է: (17 rue de la Sorbonne, մէթրօ՝ Սէն Միշէլ կամ Օտէօն):

Յուզում Գերմանիոյ մէջ

Հատուցումներու ընդհանուր գործակալ Փարքըր Կիլպըրթի ծանօթ տեղեկագրին առթիւ մեծ յուզում կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ:

Բոլոր թերթերն ալ կը յարձակին ամերիկացի մասնագէտին վրայ և «սխալ ու անպաշտպանելի» կը նկատեն իր տեղեկագրին մէջ տուած եզրակացութիւնները: Կ'ըսեն թէ Կիլպըրթ երբեք հաշուի չէ առած Գերմանիոյ առեւտրական վիճակը, որ շատ բաց ունի. ներածումները աւելի շատ են քան արտածումները:

Կիլպըրթ առջի օր Ամերիկա հասաւ եւ պիտի տեսակցի պաշտօնական շրջանակներու հետ:

Սերպ տագնապը եւ խրուաթները

Ալեքսանդր Թագաւորը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները զանազան կուսակցութեանց պետերուն հետ: Սկուպչինայի Նախագահ Միխայլովիչէն յետոյ Թագաւորը ընդունեց արմատական կուսակցութեան վարիչ Սթանոյէվիչը: Մաչէք եւ Տավիտովիչ արքայական պալատ ներկայանալու հրաւէր ստացան: Մաչէք եւ Փրիպիչէվիչ երկար ամիսներէ ի վեր Պելկրատէն հեռու կ'ապրին:

1929 ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1929

"ՅԱՌԱՋ"

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՈՐ ԿԸ ԹԵՒԱԿՈԽԷ ԻՐ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

(ՕՐԱԹԵՐԹԻ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ՖՐԱՆՍԱ և ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ.— Տարեկան 140, վեցամսեայ 70, եռամսեայ 35 ֆրանք:

ԱՆԳԼԻԱ և ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ, ԵԳԻՊՏՈՍ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ, ԻՏԱԼԻԱ տարեկան 250 ֆրանք, վեցամսեայ 125 ֆրանք (կամ երկու եւ մէկ ոսկելին):

ԱՄԵՐԻԿԱ.— Տարեկան տասը տոլար, վեցամսեայ 6 տոլար:

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ.— Տարեկան 200, վեցամսեայ 100 ֆր.:

ԾԱՆՕԹ.— Բաժնեգիններու տարբերութիւնը հետեւանք է Թղթատարական սակի, — մէկ Թերթը 30 սանթիմ կամ 15սանթիմ, համաձայն երկիրէ երկիր կնքուած պայմանագրութեանց:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ *ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան և վարչութեան նոր հասցէն է.—*

235, RUE DU FBG. ST. MARTIN, PARIS (10e)

(ներկայ խմբագրատան դիմացի փողոցը)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԼԵՒՈՆ ՆԱԻՐՅԻԻ

"ՀՆԱՑԱԾ ԵՐԳԵՐ"...

Բանաստեղծութիւններու ժողովածուն, շքեղ հրատարակութիւն, ընտիր Թուղթ: գին՝ Ֆրանսայի մէջ 7 Ֆր., ուրիշ երկիրներ 10 Ֆր փոսթի ծախք չկայ: դիմել՝ Mr. G. Balayan, Impr. de Navarre. 5 Rue des Gobelins, Paris

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԻՆ, 8 Rue Jean Goujon

Գեղարուեստական բաժին, պար, Թատ

Մուտք 15 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Զ. Ե.Ո. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահը

կը Նախագահէ՝ Ա. Ծ. վրդ. ՂԸԼԸՃԵԱՆ

փոքրիկներու կողմէ երգ, արտասանութիւն, եւ պար

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Գ. Հիւսեան: Ներկայանալ անդամատետրով:

Իսի - լէ - Մուլինոյի *«Վռամ. եան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ՝ ժամը 9.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անպայման անդամատետրով:*

Լիոնի Պատ. *Միութեան անդամական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակայողները պատասխանատու կը նկատուին:*

Լիոնի Շրջ. *կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին, Գ. Քաղաքապետարանի ընթերցասրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ԽՆՋՈՅՔ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Սարսէլի «*Արարատ*» Միութեան կողմէ ծնունդի առիթով, այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս, Salle des Noces, Rue de Paris, SARCELLE.

Կը նախագահէ՝ Գ. ՕՍՄԱՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւններ, անակնկալներ, շարժանկար եւ պիւֆէ:

Մուտք 3 ֆրանք

ԲԱԼՈՒԻ Շինաս գիւղէն Խաչատուր Պաղտասարեան կը ծանուցանէ իր հայրենակիցներուն և բարեկամներուն իր հասցէն եւ կը խնդրէ իրենցմէ գրել՝ Hatchadour Bagdassarian, Bld. Pierre Curie, Argenteuil S.etO.) France.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի Ամասիոյ Հաւճի գիւղէն Տիկ. Տիրուհի Աւետեան որ կը գտնուէր Պէշիկթաշի (Պոլիս) աղջկանց որբանոցը: Այժմ Ֆրանսա կամ Յունաստան ըլլալը կը կարծուի: Գրել՝* Hrant Avcharian, chez M. Brand, St-Sernin, Ardèche.

— *Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Վռամշապուհ Գասպարաճեան, որ զինադադարէն վերջ Թարգման էր Անգլիացիներու մօտ (Պոլիս): 1922էն իվեր լուր չկայ: Իմացնել՝ իր մօր Մարի Գասպարաճեանի: Հասցէ՝* Sarkis Boghossian, 10 Rue Traverse Chevalier, St. LoCp (Marseille).

— *Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջալ փողոց: Իզմիրի աղէտին անյայտացած է: Իմացնել՝* Krikor Kouyoumdjian, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասանման թերթերէն արտատպել:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Փարիզի Աղքատախնամ Նէօյիի Օրիորդներու Օժանդակ Մասնախումբի ցերեկոյթը վաղը կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր Victor Hugoի սրահը 46bis Rue St. Didier.

Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

6 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 848 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ԸՆԴԴԷՄ ՆԱՑԻՕՆԱԼԻԶՄԻ»

Ա՛յս է նոր նշանախօսքը Հայաստանի մէջ, օրուան այս ժամուն։

Անխնայ կռիւ՝ ազգայնա՛մոլութեան եւ «աջ թեքման» դէմ։ Ընդհանուր յարձակողական՝ «դասակարգային թշնամու, կուլակային, նէպմանական տարրերի, նրանց աշխուժացած իդէոլոգիայի, նացիոնալիզմի, սրա գլխաւոր կրող դաշնակիզմի, ինչպէս եւ սպեցիֆիզմի, մենշեւիզմի, տրոցկիզմի ու ամենավերխովականութեան դէմ»։

Բառե՛ր, բառե՛ր, բառե՛ր։ Բայց որովհետեւ կռիւը լուրջ է, հարկ է մէկ-մէկ բացատրել։

Իրարու ետեւէ շարուած այդ բառակոյտը քաղած ենք Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Երեւանի 10րդ խորհրդաժողովի բանաձեւէն («Խ. Հայաստան», 15 դեկտեմբեր)։

Խորհրդաժողովը, անգամ մը եւս դատապարտելով Նախող դ. կեդր. կոմիտէին «սխալներն ու սայթաքումները», անոր «համբերատար վերաբերմո՞ւնքը» գործօն հակառակորդին դէմ, անոր «հաշտուողական թոյլ պայքարը ազգայնականութեան, դաշնակցականութեան եւ ազգայնականութեան ուրիշ զանազանութիւններու դէմ», կը կանգնի նոր կեդր. կոմիտէի կողքին եւ կը հրահանգէ անողոք պայքար՝ լայն ճակատի վրայ, «համատարած ֆրոնտով յարձակում»։

Կը հետեւի թէ նախորդ վարչութիւնը, որուն անդամները իրենց «ազգայնական» մեղքերը կ'ապաշխարեն հիմա Կովկասի եւ Ռուսաստանի զանազան անկիւնները, չէր կրցած լինինեան ու-ղեցիծէն։ Հանդուրժե՛ր է ունեւոր գիւղացիներու (կուլակ), նոր առեւտրականներու (նէպման), ազգայնական, դաշնակցական հոգեբանութեան, մենշեւիկեան և տրոցկիական ձգտումներու և ճամբայ կամ դրօշ փոխած տարրերու (ամենավերխովական) գոյութեան կամ գործունէութեան։ Ու թէեւ կեդր. կոմիտէն յաջողեր է «շնորհիւ իր վարած լենինեան-բոլշեւիկեան յստակ եւ պարզորոշ գծի», կազմակերպութիւնը փրկել ներքին տագնապներէ, բայց «աջ թեքման վտանգը դեռ կը տիրէ», քանի որ մանր-քաղքենի շրջապատը այստեղ Երեւանի մէջ աւելի ուժեղ է, եւ ինչնամի գաղափարախօսութիւնը հող ունի այստեղ։

Ուրեմն, «յամառ եւ անհաշտ» պայքար՝ աջ թեքման և ազգայնականութեան դէմ։

Շա՛տ կ'ուզէինք ամբողջութեամբ եւ իրենց շարադրութեամբ արտատպել բուն բանաձեւը, բայց այնքան խրթին է եւ թիւաձոյ, որ ամէնէն առաջ ընթերցողներուն կը մեղքնանք։ Ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ պիտի հասկնան։ Իսկ թէ ո՛րքա՛ն կը հասկնա՞ն Հայաստանի բանուորներն ու գիւղացիները, — տաժանելի է հարցնել։ Ապահովաբար այդ բանաձեւը — եւ ամբողջ «Խորհրդային Հայաստան»ը խմբագրողները իրենք ալ հազիւ կրնան քակել խօսքերուն հիւսուածքը։ Ու թերեւս չափազանցութիւն չէ ըսել թէ՝ այս բանաձեւն ալ — ինչպէս «Խորհրդային Հայաստան»ը եւ նման թերթեր — թարգմանուած է ռուսերէնէ, մեքենաբար եւ կապկօրէն։

Բայց չշեղինք նիւթէն։

Ուրեմն, օրուան այս ժամուն, երբ ամբողջ աշխարհ, ճեր մակ, դեղին թէ կարմիր, գոյութեան կռիւ կը մղէ, կը ճգնի նոր առաւելութիւն մը շահիլ եւ աւելի ամրապնդուիլ իբրեւ ժողովուրդ կամ պետութիւն, Հայաստան աշխարհի անծեղներն ու ճպուռները ուրիշ անելիք չեն գտած, եթէ ոչ սաստկացնել պայքարը՝ «ընդդէմ նացիոնալիզմի»։

Այս օրերուն, երբ դրացի Վրաստանն ու Ազրբէյջանն անգամ, օգտուելով իրենց հայ ընկերներուն անյաստակ բթամտութենէն, կը շարունակեն առաւելագոյն բարիքը քաղել տիրող կարգ ու սարքէն, մեր կարմիր կաչաղակները անձնատուր են եղած աստուածաբանական - հաւատաքննական խաչակրութեան մը։

Օրուան ա՛յս ժամուն, կ'ըսենք, երբ շնչահեղձ կը տուրուի հայ գիւղացին, իր հայրենիքին մէջ, իսկ հարիւր հազարաւոր հայ գիւղացիներ լերի կը քամեն աշխարհի բոլոր ափերուն վրայ, բախտ փնտռելով աշխարհէ աշխարհ, Երեւանի մէջ կը գտնուին — տակաւի՛ն կ'ապրի՛ն — մարդիկ, որոնց միակ խնդիրն է եղածն ալ խղդել, հարթել, ոչնչացնել։

Մենք վստահ ենք որ, եթէ միայն այս բանաձեւը կամ «Խորհրդային Հայաստան»ի եւ «Պրոլետարի» խմբագրականները թարգմանուէին ո՛ր եւ է եւրոպական լեզուի, օտար համայնավարները իրե՛նք պիտի ծիծաղէին ամէնէն առաջ։ Պիտի արգահատէին, տեսնելով որ այսքա՛ն լղրճուեր են յեղափոխութիւնը, ընկերվարութիւնը, եւ զարշելի ծաղրանկարի մըն է վերածուեր նոյն իսկ համայնավարութիւնը…

Դժբախտաբար, շա՛տ հեռու է Հայաստանը, եւ ամէն կապանքէ ու հսկողութենէ ազատ են սա փախուկներն ու ապուշները, որ համայնավարութիւն կը խաղան առանց մէկ բառ հասկնալու նոյն իսկ Լէնինի հանգանակէն, որ կը յաւակնին բանուորա-գիւղացիական հայրենիք ստեղծել, ամէնէն առաջ բանուորն ու գիւղացին խեղդելով, ոտքի տակ առնելով անոր մարդկային իրաւունքները, ոգի՛ն իսկ։

Վերածելով զայն անբան հօտի մը…։

Ուրիշ բան չապացուցաներ իրենց խելագար, «յամառ եւ անհաշտ պայքարը ընդդէմ ազգայնականութեան», որովհետեւ իրենց մատնանշած «նացիոնալիզմ»ը այն չէ ինչ որ կը հասկնանք այստեղ, Եւրոպայի մէջ, իբրեւ պարսաւելի հոգեբանութիւն, — այլ պարզապէս հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը, — իսկ եւ իսկ «դաշնակիզմ», կամ նոյնիսկ «սպեցիֆիզմ» եւ «մենշեւիզմ»։

Շ.

ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆ ՄԸ ԱՅՐԱԾ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Պիրէոսի մէջ մեծ հրդեհ մը ծագած է։ Այրած են գաղթականներու 150 խրճիթներ։ Վնասը կը հաշուուի 50 միլիոն տրախմի։ Անձի կորուստ չկայ։

ԳՆԴ. ԼՕՐԷՆՍ ՊԻՏԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

Աղբիւրն… կառավարութիւնը հրամայեց ձերբակալել անգլիացի գնդապետ Լօրէնսը, որուն համար կ'ըսուի թէ ապստամբներուն կ'օգնէ՝ սահմանագլուխը անցնելու համար. Ինչպէս որ ամբողջ աշխարհի գերագոյն լրտեսը կը նկատուի եւ Մեծ. պատերազմին մեծ ծառայութիւն մատոյց Անգլիոյ՝ Արաբիոյ մէջ Ներքին Հիւսիսին կառավարական բանակները կազմակերպելով ընդդէմ Թիւրքիոյ։

Գնդապետ Լօրէնսի պատկերը բաժնուած է աֆղան բանակի բոլոր հրամանատարներուն։

Տակաւին ոչ մէկ լուր առնուած է աֆղանական գահին թեկնածու աքսոր Մ. Օմար խանէն, որ 10 օր առաջ Հնդկաստանէն փախած է։

ՁՕՐ. ՎՈՐ ՎՈԼՔՕՖ ՃՈՒՐՋ

Երէկ գրեցինք թէ Պուլկարիոյ պատերազմ. նախարար Վոլքոֆ Հռոմի դեսպան անուանուած է։ Առաջին նախարար Պուրոֆ Սոֆիայի անգլիական եւ ֆրանսական դեսպաններուն հաւաստեց թէ այս անուանումը ոեւէ փոփոխութիւն առաջ չպիտի բերէ Պուլկարիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, որ կը մնայ ամէն կերպով խաղաղասէր։

Հռոմի պուլկար դեսպան Ռատէֆ տրդէն իսկ Սոֆիա կանչուած է։

Սերպերը լաւ աչքով չեն դիտեր այս անուանումը, նկատելով որ Զօր. Վոլքոֆ մեծապէս կը ծառայէ մակեդոնացի յեղափոխականներուն։

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ «ԼԱՌՈՒՍ»Ը

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրք լեզուական յանձնաժողովը որոշած է հրատարակել նոր բառարան մը, որ յար եւ նման պիտի ըլլայ ֆրանսական «Լառուս»ին։

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

Երէկ պատիւ ունեցանք մեր խմբագրատան մէջ ընդունելու Հ. Հ. նախկին կրթական նախարար եւ Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանի նախորդ տեսուչ ընկեր Ն. Աղբալեանը։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

Թուրքիա եւ Աֆղանիստան բարեկամական դաշնագիր մը կնքեցին Հռոմի մէջ՝ իրենց դեսպաններուն միջոցաւ։

ՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Ամերիկեան «Քուէսչըն Մարք» օդանաւը երեքշաբթի առտուընէ ի վեր օդին մէջ է՝ եւ կոտրեց տեւողութեան բոլոր մրցանիշները։ Օդանաւը օդին մէջէն պէնզին կը ծայթայթէ իրեն։ Այս ձեւով օդանաւը պիտի կրնայ օդին մէջ մնալ 300 ժամ, այսինքն մինչեւ որ մաշի շարժիչ մեքենան։

ՁԻՒՆ ԵՒ ՓԹԹՈՐԻԿ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Երկու օրէ ի վեր ձիւնի թեթեւ խաւ մը կը ծածկէ փարիզն ու արուարձանները։ Ջերմաչափը զերոյէն 3 աստիճան վար կը ցուցնէ։

Գաւառի մէջ ցուրտը աւելի սաստիկ է։ Առատ ձիւն տեղաց Մոսելիոյ շրջանին մէջ, 15 սանթիմեդրի թանձր խաւ մը կազմելով։ Եւրոպայի զանազան կողմերը՝ մանաւանդ Զուիցերիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ցուրտը սաստիկ է։ Սպանիոյ եւ ովկիանոսի վրայ աճուելի փոթորիկ կը տիրէ։

Ձիւնին պատճառաւ արեւելեան ճեպընթացը չկրցաւ ժամանակին հասնիլ։ Վիէննայի մէջ 1500 անգործներ փողոցի ձիւները կը մաքրեն։

ԴՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄՆԵՐ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն որ Ուզպէկիստանի խորհրդային հանրապետութեան գերագոյն ատեանը գնդակահարել տուած է բազմաթիւ գիւղացիներ, իբր չարագործներ, սակայն իրականին մէջ անոնք կը պատկանէին հակախորհրդային գաղտնի կազմակերպութեան մը։

Խորհրդային իշխանութիւնը ներկայիս իր ամբողջ ուշադրութիւնը դարձուցած է կեդրոնական Ասիոյ վրայ, ուր կալուածատէրերը հակայեղափոխական գործունէութիւն ցոյց կուտան՝ քանդելով խորհրդային շէնքեր։ Տաշքենդի մէջ գիւղացիները սպաննած են համայնավար մը։

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ԻՐ ՊԱՀԱՆՋՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Լեհաստան, ըստ Րիկայի դաշնագրին, 400 միլիոն ռուբլի ոսկիով կը պահանջէ խորհրդային միութենէն։ 20 միլիոն՝ իբրեւ հատուցում պատերազմի ընթացքին Ռուսիա փոխադրուած երկաթուղիի կազմածներուն. 200 միլիոն՝ կառավարական եւ թըղթատարական նախկին խնայողական սնտուկէն վերցուած դրամներուն փոխարէն, 150 միլիոն՝ իբրեւ Լեհաստանի բաժինը ցարական Ռուսիոյ Քրէտի Ֆոնսիէի եւ երկաթուղիի արժեթուղթերէն։

400 միլիոնի այս գումարը կը կազմէ 100ին 15ը միայն խորհրդային ելմտացոյցին, որ 7 միլիառ ոսկի ռուբլի է։ Ուստի եւ դիւրաւ կրնայ վճարել։

ՄԱՆՇԻ ՏԱԿԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Յունուար 22ին երբ վերաբացուի Անգլիոյ խորհրդարանը, անմիջապէս վիճաբանութեան պիտի դրուի Մանշի տակէն փապուղի մը բանալու ծրագիրը։ Այս մասին Ֆնունդէն առաջ Երեսփ. ժողովին ներկայացուած էր առաջարկ մը՝ ստորագրուած բոլոր կուսակցութեանց կողմէ։ Աշխատաւորականները եւս ուժ պիտի տան այս ծրագրին, որ շատ մը առաւելութիւններ պիտի ապահովէ։ Նախ՝ գործ պիտի հայթայթէ անգլիացի գործազուրկներուն, յետոյ Անգլիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ առեւտուրին զարկ պիտի տայ, վերջապէս պիտի աւելցնէ զբօսաշրջիկներու թիւը։

ՓՐՈՖ. ՆԻՔՈԼԱ ԵՕՐԿԱ

որ երէկ Սորպոնի մէջ սկսաւ իր դասախօսութիւններու շարքը, Կիլիկիան Հայաստանի մասին։

Իր միւս դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան 8 յունուար, երեքշաբթի ժամը 2.30ին եւ 12 յունուար շաբաթ՝ ժամը 5ին, միշտ Սորպոնի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիա եւ Ռումանիա

Լեհաստանէն եւ Լիթուանիայէն յետոյ, Խորհրդային Միութիւնը կը փափաքի Ռումանիոյ հետ եւս անմիջապէս գործադրել Քէլլոկի դաշինքը՝ պատերազմը օրէնքէ դուրս յայտարարելու համար։ Ռուսիա կ'ուզէ միաժամանակ չէզոքութեան եւ ոչ-յարձակողական փոխադարձ դաշինք մը կնքել Ռումանիոյ հետ։

Տեղեկութեան մը համաձայն, Լիտվինոֆ այս առաջարկը ըրած է ուղղակի Մոսկուայի ռումանական ներկայացուցչին։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Լեհաստան նախաձեռնարկ եղած է՝ Ռումանիոյ կարծիքը հասկնալու համար նման դաշինքի մը մասին։

Ռումանիոյ արտաքին նախարար Միրոնէսքու երկարօրէն տեսակցեցաւ այս մասին վարչապետ Մանիուի եւ Խնամակալ Խորհուրդին հետ։

Ռումանիա տրամադիր է ընդունելու Խորհրդային Միութեան այս առաջարկը, պայմանաւ որ Մոսկուա ճանչնայ Ռումանիոյ հողային գոյավիճակը, այսինքն Պեսարապիոյ կցումը։

Խռովութիւն պետութեան դէմ

Ալեքսանդր Թագաւորի հրաւէրին պատասխանելով, Խրուաթ ընդդիմադիր վարիչները՝ Մաչէք եւ Փրիպիչէվիչ, ընկերակցութեամբ գիւղացի դեմոկրատ խմբակցութեան չորս երեսփոխաններու՝ Զագրէպէն Պելկրատ հասան աղջի առաւօտ։ Դիմաւորելու համար կայարան եկած էին մօտ երեք հարիւր համալսարանական ուսանողներ, որոնք խանդավառ ծափերով ողջունեցին զանոնք։ Բարիգալուստի ճառեր խօսեցան ուսանող մը եւ Պելկրատի անկախ-ռամկավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կայարանին առջեւ հաւաքուած մօտ հազար հոգի «կեցցէ՛ Մաչէք, կեցցէ՛ Փրիպիչէվիչ, կեցցէ՛ Զագրէպ» կը գոչէին։

Թագաւորին հետ իր տեսակցութենէն վերջ Մաչէք ըրաւ կարգ մը յայտարարութիւններ, որոնք անախորժ տպաւորութիւն առաջ բերին կառավարական կուսակցութեանց շրջանակին մէջ։ Խրուաթ գիւղացի կուսակցութեան նախագահը բացէ ի բաց յայտնած է Թագաւորին թէ՝ ներկայ կացութենէն դուրս գալու միակ միջոցն է վերաքննել Սահմանադրութիւնը՝ համաձայն 1928 օգոստոս 1ին գիւղացի-դեմոկրատ խմբակցութեան քուէարկած բանաձեւին։ Այդ բանաձեւը հաւասար իրաւունքներ կը պահանջէ Եուկոսլաւիան բաղկացնող բոլոր ազգային միաւորներու համար։

Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրաւ նաեւ Փրիպիչէվիչ որով Թագաւորին այս խորհրդակցութիւնը ո եւ է դրական արդիւնք չէ տուած նախարարական տագնապը լուծելու տեսակէտէն։

Ժողովրդավար կուսակցութեան նախագահ Տավիտովիչ եւս ունկնդրութեան ընդունեցաւ Թագաւորին կողմէ, որ անոր յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։

Աֆղանիստանի կռիւները

Քապուլէն կը հաղորդեն թէ մայրաքաղաքին նախկին կառավարիչ Ահմէտ խան, որ վերջերս բանակցութեան մէջ մտած էր ապստամբներուն հետ, յաջողած է հաշտութիւն կնքել Ճէլալապատի շրջանին մէջ գործող ապստամբներուն հետ։ Հաշտութեան պայմանները դեռ յայտնի չեն։

Միւս կողմէ կառավարական զօրքերու եւ Պաչա-ի-Սաքաօի ապստամբներուն միջեւ ընդհարում մը մօտալուտ կը նկատուի։

Պալթիկեան թագաւորութիւն ?

Լոնտոնի «Սթար» թերթը Րիկայէն կը տեղեկանայ թէ ծրագիր կայ Պալթիկեան միացեալ թագաւորութիւն մը ստեղծելու.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՄԵՐ ՏՂՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ո՛Չ ԻՍԿ ԳՆԴԱՍԵՂ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ԺԸՆԵՒ, 1 Յունուար.— Իր դեկտեմբեր 27ի խմբագրականին մէջ, Յառաջ անձկութեամբ կը հարցնէր թէ ո՞ր ատեն կ'արդարացնենք այն վստահութիւնը զոր Պ. Քրաֆթ Պօնար, այդ երկաթէ մարդը, կը սնուցանէ մեր առաքինութիւններուն մասին։

Առ այժմ ներեցէք որ միայն Յառաջի անձկութիւնը արդարացնեմ, իմ կարգիս անձկագին սպասելով նոր երեւոյթի մը որ դարմանէ այդ մտահոգութիւնը։

Ամանորի օրն իսկ ուր այլասիրութիւնը կը դառնայ քաղաքացիական պարտականութիւն, մեր որբանոցը ո՛չ միայն քաջալերանքի խօսք մը չընդունեց Հայերու կողմէ, այլ նոյն իսկ բարեւ մը, կամ գէթ հայերէն լեզուով հայհոյանք մը (ականջը խօսի Նարդունիին)։ Երեւի, իբրեւ հաշուագէտ ժողովուրդ, կը խորհինք թէ որբին բարեւն ալ մեզի քանի մը սանթիմի կը նստի։

Ու դեռ կը սրտմտինք երբ օտարները՝ արծաթասիրութեան նմարին մէջ՝ մեզ դէմ առ դէմ կը դնեն Հրեաներուն։ Մինչ Հրեաներն են որ պէտք է վշտանային այդ բաղդատութենէն։ Որովհետեւ Հրեաներն անգամ մտած են մեր տղոց վրայ. Ամանորի առթիւ, խնձոր մը... Կ'ամչնամ պարբերութիւնս լրացնելու. հաւ է որ թողում իմ ազնիւ հայրենակիցներուս օձիքը, այլապէս անոնց մէկը, արդարացնելու համար իր առեւտրականի համբաւը, պիտի կրնար իմ օձիքս ցնցելով հարցնել.

— Աղբա՛ր, մեզմէ ի՞նչ կ'ուզես. եթէ որբերուն տալիք ունինք, թող մուրհակը ներկայացնեն։

Ահա՛ մեր զոհողութեան չափն ու ըմբռնումը։

∴

Ահա՛ եւ օտարներունը.

Աւելի քան ամիս մը ի վեր Զուիցերիոյ բոլոր անկիւններէն, նոյն իսկ Ֆրանսայէն, միջին հաշուով օրուան մէջ չորս հինգ ծրար կը հասնէին, մեր տղոց բերելով զանազան կաղանդչէքներ, բայց մանաւանդ անհուն խանդաղատանք, ինքնաբուխ մանկասիրութիւն, բարեպաշտ սրբասիրութիւն։ Ծրարները ներկայացնելու ձեւը, անոնց պարունակութիւնը, եւ ղրկող անձերուն տարիքն ու դիրքը ուրիշ բան չեն ապացուցաներ, բայց եթէ սա իրողութիւնը որ այդ վեհանձն հոգիները ներքին խոր բունկ վայելք մը զգացած են իրենց մեծերէն։

Ժընեւի դպրոցներէն մէկուն աշակերտները դասարան առ դասարան նուէրներ ղրկած են սիրուն քարտերու հետ, որոնց վրայ փոքրիկ ազարծի ձեռքեր եղբայրութեամբ բարբախուն սա խօսքերը գրած են.

— A nos chers petits amis de Begnins.

Ամէնքդ ալ գիտէք թէ Ֆրանսացին կամ ֆրանսախօս քաղաքացին որքան գուրգուրանք կը սեղմէ այս petit բառին մէջ։ Petit միայն պզտիկ չի նշանակեր, այլ քնքուշ, հոգեհատոր, սիրելի, պաշտելի։ Ահա ուրեմն այն զգացումները զորս Ժընեւի աղջնակները մարգարտէ քառամանեակի մը պէս կախեր էին դղոտրիկ պուպրիկի մը կուրծքէն, իրենց ձեռքերովն իսկ պատրաստած մեր նախապատրաստական աղջնակներուն համար։ Կ'ապահովեմ ձեզ որ այդ պուպրիկին պատրաստութիւնը երկար ժամեր խլած է քանի մը աղջիկներէ միանգամայն։

Երկրին մէջ կեդրոնականէն, Աւստրիոյ սահմանագլուխին մօտ գիւղէ մը, քանի մը մատաղատի աղջիկներ որոնք, ինչպէս կ'երեւայ իրենց նամակին ոճէն, առաջին անգամ ըլլալով Հայաստանի անունը կ'իմանային, կը գրեն մեր տղոց, տարբեր լեզուով, բայց նոյն խանդաղատանքով, նոյն մարգարիտ զգացումներով.

— LiebeKinder, սիրելի տղաք, «Այսօր, աշխարհագրութեան պահուն, մեր ուսուցիչը խօսեցաւ նաեւ Հայաստանի մասին եւ ըսաւ թէ ձեր ժողովուրդը որքան տառապած է ազնիւ իտէալներու համար...»։ Նամակը վերջացնելով կը խնդրեն որ բարեհաճինք ընդունիլ իրենց ղրկած փոքրիկ գումարը (30 Զ. Ֆրանք), նուէրներ գնելու տղոց համար։

Աւելի հիանալին կայ...

Լօզանի մէկ երեք փոքրիկ քոյրեր, անդրանիկը հազիւ տասներեք-տասնըչորս տարեկան, ամէն շաբաթ օր կէսօրէ վերջ,— կը կրկնեմ անոնց համար որ սորված են հայերէն չհասկնալ— tous les samedis après midi, իրենց ծերուկ մօրաքրոջ հետ կ'աշխատին մեր դպրոցին համար, գուլպաներ, ձեռնոցներ, գլխանոցներ հիւսելով մեր տղոց։

Ու դեռ անհաւատալին.

Օտար որբանո՛ց մը... Որբանոց մը, կը հասկնա՛ք (Լաւ. բաղդ մը պատահի որ ձեր ամօթի քրտինքը սրբէք) Արդ, այս օտար որբերը, որ ողորմութեամբ կ'ապրին, իրենց ընդունած նուէրներէն բաժին հանած են մեր որբերուն, խաղալիկներ, գիրքեր, պտուղներ...

Չեմ գիտեր թէ լողները ինչպէս պիտի տպաւորուին այս դէպքէն. բայց ես անոր ազդեցութեամբը հիմա ամէն անհնարին հրաշքի կը հաւատամ։

Կը հաւատամ խեղճ հօրաքրոջս, երբ ան արցունքոտ աչքերով կը խօսէր սիրեն պէս անպէտ պառաւի մը մասին որ, սովի շրջանի մը երբ բարեսիրտ անձ մը իրեն ողորմութիւն կը մատուցանէ, ոչ միայն կը մերժէ, այլ կ'երթայ իր ունեցած միակ հացին կէսը կը բերէ կը յանձնէ այդ նոյն անձին, որպէս զի չունեւորի մը տայ զայն։

Կը հաւատամ Տուրկէնէվին, երբ կը խօսի մուժիկի մը մասին որ յանձն կ'առնէ ամբողջ կեանքին մէջ անլի ապուր ուտել իր ընտանիքին հետ, որպէսզի աւելցած կոպէկներովը կարենայ պահել Մարի անիկը, որ բոլորովին անտէր կը մնար մօրը մահով։

Կը հաւատամ, այո՛, նոյնիսկ մեր անտարբերներուն դարձին կը հաւատամ ու այդ հաւատքով կը թելադրեմ անոնց՝ սակի խնձոր մը գնել եւ ընծայել յառաջիկայ Ամանորին, այն որբերուն որոնք իրենց ընդունած խնձորներուն կէսը մեր տղոց մատուցին։ Թէեւ հայ գեղջուկ երգի մը մէջ արժա՛թ խնձորի մը ակնարկութիւնը կայ։ Բայց հոգ չէ. ներելի է, գէթ մէկ անգամ, աւելի առատաձեռն ըլլալ քան գեղջուկը. Une fois n'est pas coutume.

* * *

Լռութեամբ կ'անցնիմ ուրիշ նման իրողութիւններու վրայէն՝ քանի մը տող ալ յատկացնելու մեր հանդէսին որուն գեղարուեստական կազմակերպութիւնը կը պարտինք մեր պաշտօնակիցներէն օրիորդ Քրաֆթ-Պօնարի եւ Պ. Պէկեանի։ Հանդէսը տեղի ունեցաւ գիւղի մատուռին մէջ։ Այլեւս կարիք չկայ ըսելու թէ հոն ալ Հայերը փայլեցան իրենց բացակայութեամբ։ Լ՛ն, դիւրի՛ն բան էր Ժընեւէն Պէնեէն երթալ։ Ո՞վ պիտի ուզէր այդքան յոգնութիւն յանձն առնել։

Չգիտեմ թէ դեռ ո՞վ պիտի ուզէր, բայց ըսեմ մէկ քանին այն անձերէն որոնք, հակառակ արդարացուցիչ արգելքներու, ուզած էին յանձն առնել այդ յոգնութիւնը։

Անշուշտ կը գուշակէք. այցելուներու գլուխը կը գտնուէին Պ. Քրաֆթ Պօնար եւ Տիկին. Ուրիշ խիստ տարեց անձ մը, Պ. Փուլէն որ այնքան հարուստ բարեկամ մը խօսեցաւ մեր տղոց. Հոլանտացի քաղաքացի մը Պ. Պրանտ, որ իր երկրին մէջ, Պ. Քրաֆթի կատարած մէկ բանախօսութենէն վերջ, մեր մեծ բարեկամն կը ներկայանայ եւ իր ծառայութիւնը կ'առաջարկէ Հայերու համար։

Եկած էր նաեւ ալեւոր ու ազատեր հայր մը, Պ. Յովէ, որ հազիւ շաբաթ մը առաջ կորսնցուցած էր իր քսանեւհինգ տարեկան մէկ հատիկ որդին։ Այսպէս ուրեմն, օտար մը կ'ընդհատէ իր ամենէն սիրելի, ամենէն մտերիմ սուգը մխիթարելու համար մեր որբերը, քաջալերելու համար ուսուցիչները, իսկ մերինները...

Ահա քանի մը չոր իրողութիւններ որոնց վրայ հիմնուելով ընթերցողը կրնայ ըսել թէ ո՞ր ատեն կ'արդարացնենք Պ. Քրաֆթի վստահութիւնը։ Մինչ այդ, իբրեւ հաշուագէտ ազգի զաւակ, ես կը փութամ իմ երախտագիտութիւնս ամփոփել հետեւեալ գրահաշուական տարազներու մէջ։

Պ. Քրաֆթ = Երկաթէ մարդ, ոսկի սիրտ.

Իսկ մեր ջոջերը = Ոսկիէ մարդ, երկաթ սիրտ։

Կը շտապեմ վերջացնել գրութիւնս, որովհետեւ քիչ յետոյ Զուիցերիոյ քարտէսին վրայ պիտի փնտռենք այն բոլոր մեծ ու փոքր վայրերը ուրկէ նուէրներ հասած են մեր տղոց, անոնց վրայ իբր նշան երախտագիտութեան, հայկական մանր եռագոյններ անցնելու համար.. ոսկի գնդասեղներով...

Չէ՞ք գտներ որ բաւական toupet ունինք։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Յօդուածս նամակատուն յանձնելէ առաջ, անգամ մըն ալ հանդիպեցայ դպրոցի առանին բաժնի անօրէնութիւն ու իմացայ թէ երկու Հայեր այցելած էին մեր տղոց գոյութիւնը: Անոնցմէն շնորհակալ ենք իրենց մտածումին համար:

Այդ պարագային Հայերը այլ եւս նշանակ չեն իմ դատին խորհրդածութիւններուն, որոնք կը պահեն իրենց ամբողջ ուժը: Աստուած արդար բնաւորութեան մը համար Սոդոմ Գոմոր քաղաքներուն չխնայեց: Ուստի ես ալ չեմ կրնար ամբողջ ազգի մը երեսը ճերմակ հանել՝ երկու վեհանձն մարդոց շնորհիւ: Կը յուսամ որ Ժընեւէն աւելի կազդուրիչ լուրեր ստանամ:

ՆՈՅՆ

ՍԱՐԷՆ ՁՈՐԷՆ

Ծննդեան ծառը առաջին անգամ Ալզասի մէջ գործածուած է 16րդ դարուն: Անգլիոյ մէջ Վիքթորիա թագուհին եղաւ զայն սովորոյթի կարգ անցնողը:

∴ Անգլիայի մեծ վիպագիր Ջորջ Էլիոթ «Ցխուլի կեանքը» անուն գիրք մը գրած է միայն իր գաւակներուն համար եւ զայն հրատարակութեան չէ տուած:

∴ ... թիւը 158 000է, ինչ որ կը նշանակէ թէ բնակչութեան տասը առ հարիւրը անգործ է: Մոսկուայի վիճակը աւելի գէշ է։

∴ Ռուսիոյ արտաքին գործոց Չիչերինի փոխից վարձած բնակարանին տէրը ազդարարած է որ տունը պարպէ, որովհետեւ տարիներէ ի վեր վարձք չէ վճարած: Խե՜ղճ մարդը պէտք է առայժմ գոհանայ Կրեմլինի պալատով

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԱՂՋԿԱՆ

Հայաստանցի աղջի՛կ,

Ինծի կը հարցնեն թէ ո՞ր աղջկան սիրահարած եմ։ Ու ես չէի կրնար տալ պատասխանը, ոչ ալ անունը իմ սիրած աղջկանս — «ի՜նչ գինովութիւն, սիրոյ ի՜նչ նուիրում» կ'ըսէին անոնք, բարձրացնելով իրենց յօնքերը։

Ինչո՞ւ սակայն ինչո՞ւ, չէի գիտեր թէ ո՞ր աղջիկը կը սիրեմ։ Վստահ էի, որ կը սիրէի. երեւակայութեանս մէջ կը պտտէր աղջիկ մը, որ ծածկուած էր քողով, կը խօսէր ու կը ժպտէր ինծի մշուշի մը մէջէն ու ես կը բանայի աչքերուս պատուհանը, ճանչնալու համար այդ պահուըտող եւ ամօթխած աղջիկը։ Ո՞վ է, որ կը սիրեմ այսքան, կը հարցնէի մտքէս եւ ծերուկ հօր մը պէս,— որ յանկարծ կը մոռնայ իր սիրած տղուն անունը, կը փնտռէ բոլոր անուններուն մէջ ու չի գտներ, եւ, փոխանակ անուն մը տալու, ապտակ մը կ'արձակէ ու կուլայ,— ես ի զո՜ւր փնտռեցի, եւ չիգիտցայ լոյսի սիրած աղջկանս համար։ Անուններ նուիրեցի, անուննե՜ր, զորս աստուածուհիներն իսկ չեն յաւակնիր... ի՜նչ հարստութեամբ զգեստաւորեցի զայն, որովհետեւ երիտասարդը կը սիրէ նախ աչքով, յետոյ միայն սրտով։

Սակայն իմ ... երեւակայութիւնս հազար խաղեր ըրաւ, երբեք քողը չնետեց անոր վրայէն.

Եւ ես դարձայ այն յուսահատ երիտասարդը որ գիտէ թէ կը սիրէ, բայց չի գիտեր թէ ո՞ր աղջիկը կը սիրէ։

Երէկ Հայաստանէն օրաթերթ մը ստացայ. գիտե՞ս արդէօք թէ Հայաստանէն եկած բոլոր բաները որքա՜ն նուիրական են մեզի համար, որ պանդուխտներ ենք թափառական ու միայն Արարատ լեռան պատկերը դիտելով, կը շոկենք, անկախ ու ազատ, մեր հասակը ընդհանուր տառապանքին դէմ, ինչպէս Արշակ Բ թագաւորը որ գերութեան մէջ հայկական ափ մը հողի վրայ կոխելով, կը յոխորտար Պարսից արքային դէմ։

Ու ես ի՜նչ ուրախութեամբ, ի՜նչ հրճուանքով եւ ի՜նչ հետաքրքրութեամբ բացի օրաթերթը։ Վրան տեսայ... քու լուսանկա՜րդ, եւ խենդի պէս պոռացի.

— Բայց այս աղջի՜կն էր, այս աղջի՜կն է, զոր կը սիրեմ։

Կովկասեան համաժողովի մը պատուիրակներուն մէջ, ճանչցա՜յ քեզ, Հայաստանցի՛ աղջիկ։ Դո՛ւն էիր, որ կը ժպտէիր ինծի մշուշի մէջէն։ Ու ես քեզի՜, միայն քեզի՜ եմ նուիրեր սիրոյ բարեւ... տեսայ քու հաստատ խաղաղ... ճամբած ոգեոյցի մը նման, ... ինչպէս կը պտտի աղջիկներ... այգիին մէջ, եւ աչքերդ որ ... կը պէս կ'այրեն, կարծես կը ... ճուռին անգեղչին խորութիւններ մէջ, մինչեւ մեր ցեղին պատմութեան հին երկինքը։ Եւ ... կինքէ՛ն կը նային ինծի ... վրայ կը բաբախէ սիրոյ ... թեան եւ իմաստութեան ... տութիւն մը։ Ու քու մարմինդ կը յորդի, ինչպէս վարդերուն տերը գարնան։

Ես միայն քե՛զ կը ... Հայաստանցի աղջիկ ... առաջին իսկ ակնարկով, ... տեւ կը սիրէի քեզ՝ դեռ ... գիտէի թէ դուն հեռո՛ւ ... շատ հեռուները երբ ... կ'իջնէր ծարիրի փոշիի պէ... քեզ կ'երազէի աղջիկներու ... րի մը մէջ, որ կը կորսնէր ... կանչելով ծիծաղելով, ուստ... եւ ես նայելով ծաղիկ... փուած պատմուճանին ձե... Յետոյ, երկա՜ր ատեն, կը ... տեսնել մատներդ, որոնք ... բարձրանային ու կը ... հասակովդ ծաղիկներու մէջ... երկա՜ր ատեն, կը կարծէ... նել շրթներդ, որոնք կը բ... ու կը խփուէին ինչպէս ... թիթեռնիկ մը կը թա... թեւերը։ Ու շատ ատեն, ... թիւնը կը գոցէր աչքերս ... կը կծկտէի սարսուռ մը ... րովհետեւ դուն հեռո՜ւ էի... չու այդքան հեռու, Հայաս... վիշտը քեզ միայն թողլթ... սիրելուս երէկ երազիս էի ... հարել Եւրոպ... քա՜ն կուշանայ այն օր... քեզ պիտի համբուրեմ իմ ... րիս նշխարին տակ։ Ու մեր ... բոյրին ջերմութենէն պիտի ... կի նշենին, խունկ պիտի ... բուրաստանին մէջ եւ բ... տեղծները պիտի նկարագրե... ները։ Այդ օրը ուշէս վար ... իյնայ տառապանքին թա... բարկուն, եւ իմ մարմինս ... օծուի քեզմէ ծորած ճառագ... ներով՝ հին սերերու ասպետ... նման, այն ատեն պիտի հր... յեմ.

— Եօթն օր, եօթը ... գուարճութիւն.

Ո՜վ իմ հայրենի գիւղ... երկիրս չքնաղուն յաւերժահ... Հայոց լեռներուն քրմ... գո՛ւն որ լճակներուն նայուած... հազար տեսակը ունիս, եւ ... մերկութիւնդ մեղրի գոյն...

ՃՕԼԱՏ-ԱՆՁԵՂ, ՊՕԼԱՏ-ԱՆՁԵՂ

Մանկական Թատրոն

(Բ. եւ վերջին մաս)

* *

Կ'րրրը՛կը՛րկը՛չ….

= Հա՛…, դո՞ւն ես մի…։

Սեւ անթըրոց կըրկչան մարի…,
Ի՞նչ է նորէն…, կըրկըչոցը՛դ։—
Բարի՞՝ թէ՞ չար…,
Ափա՛խաւա՛ր…։

— Դա՛ըըին աղբէր, բա՛խտդ եմ ինկեր,
Պոչի՛ս աչէ՛…, հալի՛ս աչէ՛…
Է՛լ տանելու ուժ չը մնաց…։

= Դէ՛ սա՛ւա…. դէ՛ սա՛ւա….
Չէնըր տե՛ղն է՛առաջուան պէս…
Կըրկըչոցէդ՝ խա՛ղ չէ պակսեր…,
Պոչիդ փարի՛ր…,—
Յիսո՛ւս Քրիստոս…, եղա՞ծ բան է…,—
Պոչըդ չըկա՛յ…, մախի՛ր գըլխուդ…,
Պոչըդ ո՞ր պաղն ես կըպուցեր…։

— Կըրկը՛չ. կըրկը՛չ….

Պառաւ կըթոց՝
Պոչիս առաջ տապա՛լ-մապալ,
Սեւ անթըրոց՝
Պոչիս ծաղիկ... մապալ...
Կաթը կ'ուզէ՝ պոչիս փոխան։
Կովին գացի՝ խոտ կ'ուզէ,
Արտին իջայ՝ ծարաւ է.
Ջըրրաշն ըսեմ՝ բան կ'ուզէ . .

= «Սըմ» ըսածէդ՝ սըմավարը
եփ կուգայ .

Օ՛յ անձրըւէ, ծըղը՛ւէ, ծըղը՛ւէ,
Սիրեմ խելքի գը պատուէ ..
Բահն ալ ինձմէ՝ կը քըրտառ…,
Չըսեմ պարզ․ .

— Բերա՛նդ պագնեմ… —
Աւետրա՛ն էր…։

= Գիտցի՛ր սակայն, ա՛յ չաղակրատ…
Աշխարհիս մէջ ամէն մէկը՝
Իր պէտքին ու պահանջին…,
Արդար ըլլանք…,—
Դու՝ քու պոչը, պառաւն՝ երկաթ,
Կովը իր խոտ, արտն իր ջուրը.
Ջըրրաշն իր բանը…,—
Ես էլ ձուի՛ պէտք ունիմ,
Գընա ձու բեր՝ քեզ բան տամ…,

Կը. ճչը՛ճը՛ճը՛ . . . .

Բան Ջըրրշին տաս,
Ջըրրաշ ջուր տայ,
Ջուրն արտին տաս,
Արտը խոտ տայ,
Խոտ կովուն տաս,
Կովը կաթ տայ,
Կաթ պառաւին տաս,
Պառաւ պոչ տայ,
Կըցեն կըցորցեմ ձօլատ-պօլատ՝
Երթաս հանես ընկերներուդ ։

* * *

– Կը՛ռոռչ. կը՛չ-կը՛չ….

= Կը՛վ կը՛վ կը՛վ կը՛վ….
Պոլատ Անձեղ..
Դո՞ւ մեր հաւնո՛ց….
Էդ ո՞ր հովը….

— Հաւի՛կ, մարի՛կ…. կըլո՛ր
վարիկ,
Ճարըս ձեր դո՛ւռն եմ ձըգեր….
Զո՞ւ տամ՝ տանիմ դարբընի՛ն…։

— Զու տամ՝ տանիս դարբընի՛ն…
Կը՛վ կը՛վ կը՛վ կը՛վ .
Կանգրկէս մէջ՝ էդ չի՛ մըտներ…,
Թո՞ւխս է քու միտք՝
Իւէ փորի՛կըդ վըկ-վըկ կ'ընէ…,
Զա՛ր անատակ, տակ-չատա՛կ,
Շիտա՛կ ըսէ . . . .

— Կըը՛կըրկը՛չ…, քուրի՛կ, մա-
րի՛կ
Իմ ցեղակից սիրու՛մ հարսիկ,
Դեղին բուրուշի՛դ մատաղ…,
Պոչի՛ս աչէ՛…, հալի՛ս աչէ՛…,
Պառաւ կթոցը շուռ եմ տուեր,
Բոզաթաթախ, սեւ անթըրո՛ցն
եմ կերեր՝
Երկար ադ..., պոչածաղի՛ս…,
Ճի՛շտ էատեղը.., ո՛ւյ ո՛ւյ ո՛ւյ…։

= Կը՛վ կը՛վ կը՛վ կը՛վ….
Հաւի չա՞փ ալ խելք չունէիր…,
Կարճլիկ պոչով գոհանայիր…։
Օ՛խ եմ ըսեր քեզպէսներուն,
Մագը երկար՝ թըզուկ խելքով…,
Սիրամարգի փառ փետուրով…,
Ըլլայիքը է՛գ էր հարկաւ,
Պոչը պաղին՝ կամ պառաւին…։
Առածն արդար՝
Սարը տեսա՛ծ ծո՛ր ձիւն զըրկեր…։

Կըրկը՛չ…, կըրկը՛չ . ,

Քարոզը դէ՛ն, քուրի՛կ, հաւի՛կ,
Դարպասներն իրե՛նց կ'ու-
զեն…։
Պառաւն իր կաթ, կովը իր խոտ,
Արտն իր ջուրը, Ջըրրաշն իր
բան…,
Դարբինն ըսեմ՝ բանի փոխան
Զո՞ւ կ'ուզէ, ձո՛ւ . . . . . .

— Կը՛տ կը՛տ կը՛տ կը՛տ…,
Էդ ի՞նչ երկար չարան շըղթա՛յ…,
Շաղակրատ մ՛ա՛ր…, Աստուա՛ծ
վըկայ..
Դըռնէ ի դուռ նոր Ալէլիա՛…։
. . . .
Հապ՝ ինչ գիտցար,—
Պարտք ըսածըդ՝ կրակէ շա-
պիկ…,
Եօ՛թը պորտի վըզին ընկած…,
Մեր աշխարհքի օրէնքն է աս…։

— Դո՞ւն էլ…, հաւի՛կ…։ Ա՛լ հե-
րի՛ք է…,
Կը՛րրրը՛կը՛րկը՛չ… Տէ՛ր ողոր-
մեա ..
Լ՛ա տե՛ղս հասաւ . . . . . .
Ինծի՛ նայէ՛…, վաղվա՛ռ խա-
թուն…,—
Լ՛ա ա՛շխը՛րքի՛ն…
Ի՛ր օրէ՛նքի՛ն…,
Հի՛մ գը՛նո՛ղի՛ն . . . . .

= Ա՛լ կա՛րճ կապէ, կըրկը՛չ
աղբար.
Լեզուդ քաշէ՛, ականջըդ բա՛ց.
Զու մը տամ քեզ՝ կո՛տոս կ'ու-
զեմ,—
Կը՛տկը տկը՛տկը՛տ… կը՛տ...
կը տկը՛տ...
Գընա՛ ինծի կըտիկս բեր՝
Զու մը հանեմ թարմ ու լեցուն...
Դեղին Դաւիթ՝ մէջը նստած...
Կը՛տկը՛տկը տկը՛տ…,
Զուն դարբնին տաս,
Դարբին բան տայ,
Բան Ջըրրշին տաս,
Ջըրրաշ ջուր տայ,
Ջուրն արտին տաս,
Արտը խոտ տայ,
Խոտ կովուն տաս,
Կովը կաթ տայ,
Կաթ պառաւին տաս,
Պառաւ պոչ տայ՝
Կը ցեն-կը՛ցորցեն, ձօլատ-պօլատ՝
Երթաս հանես ընկերներուդ...

— Կը՛չ կը՛չ կը՛չ կը՛չ. .
Վա՛րկ ալ չըկայ…, կանխ...
կ'ուզեն...

(*) Այս մասը որ Թուման... ին սկիզբէն մինչեւ վերջը Թալով կ'առնի՝ ժողովուրդի ... նին մէջ շատտանելու կամ ... բացախօսութեան գիմալին ... փով մը կը դառնայ՝ չնչ. ...

...գա՞ն որ լեզուիս մէջ թափեցար ...անձառելի քնաստեղծութիւնդ. ...ես տակաւին ինքզինքս անձա-...կ կրցէ [illegible] ...ս յաւիտենապէս սիրելի, մտերիմ, — կը սիրե՞մ քեզ. եւ կարօտով ... լեզուով կը համբուրեմ անխօս ...երթներդ. Հայաստանցի աղջիկ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ. — Երբ պատասխանդ ... եւ ստորագրութեան պա-...ուն՝ Թշնամին աճարեկէ քեզ. ...իր մէկ բառ միայն, ես կը [illegible] Հայրենի՛ք Շ. Ն.

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Հայ Գրական Ակումբը, հիմնուած Փարիզի մէջ, երկու ամիս է որ կանոնաւորապէս կը շարունակէ իր շաբաթօրեայ հաւաքոյթները։

Ակումբին առաջին երեկոյթը նուիրուած էր «Դիրքի դերւին», ...ու մասին խնամուած զեկուցում ներկայացուց Լ. Շանթ եւ որու շուրջ տեղի ունեցան տաք վիճաբանութիւններ։

Երկրորդ եւ երրորդ երեկոյթները նուիրուեցան հայոց լեզուին։ Զեկուցանող Ս. Վրացեան։ Վիճաբանութեան մասնակցեցան Լ. Շանթ, Պրոֆ. Ն. Ադոնց, Ա. Պէրպէրեան, Շ. Միսաքեան, Ս. Խոնդկարեան, Ա. Ջամալեան, Ս. Վաչեան եւ շատ ուրիշներ։ Վէճի գլխաւոր նիւթն էր արեւմտահայ եւ արեւելահայ բարբառներու յարաբերութեան եւ ապագային մէջ լեզուի անհրաժեշտութեան հարցը։

Չորրորդ երեկոյթի նիւթն էր Պռօշեանց տունը եւ Իսրայէլ Օրին, որու մասին զեկուցում տուաւ Պրոֆ. Ադոնց։ Զեկուցման առթիւ վէճի առարկայ եղաւ ... առաջին ուժերու դերը ... ժողովուրդի քաղաքական ...անքին մէջ, որու առթիւ արտայայտուեցան նոյնպէս [illegible] ...ամերը։

Հինգերորդ երեկոյթին կարդացուեցաւ Ռ. Զարեանի «Լեռնահայոց գաղթն ու ներքին ...» աշխատութեան մէկ մասը՝ Լեռնահայերու կաթողիկոսին ընդունելին ու Լեհաստանի ...ագաւոր Եան Սոպեսկիի ջանքերը Հայաստանի անկախութեան վերականգնելու համար։ ...կուցման առթիւ խօսիլ փափաքողներու թիւը շատ բլլալով, որոշուեցաւ երկրորդ մըն ալ ...նել Ռ. Զարեանի զեկուցման ...ու։ Վէճի առարկայ եղաւ կրօնի ...ը Հայոց պատմութեան մէջ։

Վեցերորդ երեկոյթ, գեկուցումը, նուիրուեցաւ Հայ նկարչ...ներու. Թիւը 50ը կ'անցնէր։ Պատրաստուած էր շատ ու...ներու ... եւ [illegible] ...րու պիտի մը, որ կը գտնուէր ... Տէրվիշեանի ղեկավարութեան տակ։ Ակումբի Վարչութեան նախագահ Փրոֆ. Ն. Ադոնց, ընդարձակ զեկուցումով մը, պատմականը բրաւ Նոր Տարիին եւ Նաւասարդի տօնակատարութեանց։ Ապա, մէջ ընդ մէջ, եղան զուարճախօսութիւններ, գրական կտորներու ընթերցանութիւններ։ Լ. Շանթ կարդաց նմոյշներ Յ. Պարոնեանի «Բառարան»էն եւ նուրուած մը Կիլիկեան շրջանի ծննդեան տօնակատարութեան։ Ստ. Նաւասարդեան կարդաց Դ. Դեմիրճեանի «Հայը»։ Բժ. Ն. Գէորգեան եւ Ս. Նաւասարդեան բրին զուարճալի պատմութիւններ։ Ներկաներ [illegible] ...ցան պիւֆէէն։ Կէս գիշերէն ետք ներկաներու մէկ մասը մեկնեցաւ, միւսներ մինչեւ լոյս ունեցան ուրախ ժամանց մը։

Յաջորդ շաբաթօրեակները պիտի նուիրուին «Ներկայ երիտասարդութեան» (Ա. Խոնդկարեան), «Յովհ. «Էմին»ին (Ս. Վրացեան), Սայեաթ Նովային (Ն. Ադոնց), Արեւմտահայ գրագէտներուն (Մկ. Պարսամեան), «Համաստեղի գրականութիւնը» (Կ. Սասունի) եւայլն։

Ակումբին անդամ կրնայ ըլլալ ամէն հայ գրասէր՝ պայմանով որ պատրաստութիւն եւ ցանկութիւն ունենալ գործօն կերպով մասնակցելու Ակումբի աշխատանքներուն։ Անդամակցութեան վճարն է ամսական 5 ֆրանք։ Մուտքի համար՝ 25 ֆրանք։

Ակումբի երեկոյթներուն հիւրեր ալ կրնան ներկայ ըլլալ Վարչութեան հաւանութեամբ եւ առանձին վճարումով։ Առժամեայ սրահ՝ 71 Avenue Kléber։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Journal des Débatsի մէջ հրատարակուած յօդուածով մը, Ռընէ Լա Պրիւյէռ, կը քննէ Միջերկրականի ... հարցը եւ կանի անդրադառնալով Սուրիական հարցին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

[illegible] է որ գիտնան թէ Ֆրանսա ո՛չ պիտի լքէ իր հոգատարութիւնը Քուէարկութիւն մը՝ ինչպէս խորհրդարանին ուր Սուրիոյ վարկերը ...կարկող 100է աւելի երեսփոխաններ [illegible] ...թերթին մէկ յօդուածը, որ ի հարկին քննութեամբ, Սուրիական հոգատարութիւնը կը պահանջէ [illegible] ... մէջ յառաջ բերին զաւալի աղդեցութիւն մը։

Մեր հայրենակիցներէն կը պահանջուի որ իրենց գործունէութիւնը եւ գրամագլուխը դրէն ի ...ս Սուրիոյ ... բայց պէտք է որ անոնք ապահովութիւն ունենան կարելի է որ Սուրիական մարզ-պանը լիազօրութիւններ ունենայ եւ հասկցնէ թէ Ֆրանսա առանց [illegible] իր հոգատարութիւնը [illegible] Սուրիան ... նոյն նոտա... ...նք, որ չենք կրնար Գանայեան կարասի ձեռնարկը կրկնել։

Նկատի առնուելիք առաջին կէտը անդրմիջերկրականեան հաղորդակցութիւններն են։

Օդային ... մէջ, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միջեւ երթեւեկի տրամադրեցինք երեք խոշոր նաւեր, — Շամփոլիոն, Մարիէթ - փաշա, Աէռիկի - կոթիէ։ Բայց իտալական ընկերութիւնները մեր դէմ եղան Աւզոնեայով, որ 15.000 թոնօ տարողութեամբ նաւ մը, որուն պիտի յաջորդէ ... մը։

Մեր ծովերը գամ ... չեն

Սակայն, չի բաւեր որ մեր ուշադրութիւնը դարձնենք մեր ծովային առեւտրական եւ զինուորական ուժերուն վրայ։ Պէտք է նմանապէս կազմակերպել Միջերկրականի օդային հաղորդակցութիւնը։ Դժբախտաբար անգլիացիական գործակցութիւն մը կանխեց մեզ. գիծ մը պիտի հաստատուի Ճենովայէն, Նափոլիէն, իտալական ծովեզերքէն մինչեւ Գահիրէ, ուրկէ ամէն ուղղութեամբ ... օդանաւային գիծերու խումբ մը պիտի ճիւղաւորուի, Սուրիան Պաղտատ, Հնդկաստան։ Կ'ընդունինք որ իտալական թերակղզին ձեւը նպաստաւոր է օդանաւային սպասարկութեան։ Ցայն շահագործելու համար էր որ իտալիա Մեզի Մեսսինայի նավահանգիստ անցքը, Մարսէյլէն մեկնող մեր օդանաւերուն թեւերը կտրելու համար։

Մեր առեւտրական օդանաւային սարքերին ապագան կասկածելի է Վ. ...ոյ ... խոկ. պէտք է ստեղծել Ֆրանսա Սուրիա օդանաւային սպասարկութիւն մը որ ունենայ մեր նաւային սպասարկութեան։

Վերջապէս, Տրիպոլիս Հալէպ երկաթուղագիծը անմիջական կերպով կը պարտադրուի։ Մեր Սուրիական հոգատարութիւնը չպիտի արդարանար, եթէ չձեռնարկէինք այն գիծին հաստատման, որ փարիզը Գահիրէի պիտի կապէ հնդկաց որ ամբողջութեամբ։

Այս է Միջերկրականեան ծրագիրը զոր Ֆրանսա պէտք է ամէն գնով իրագործէ։

Արեւմտեան Եւրոպայի հայերէն միակ օրաթերթն է

ՅԱՌԱՋ,,Ը

որ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ եւ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

1928 դեկ. 31ի նյմտական օրէնքը փոփոխութիւններ մտցուցած է 1923 յունիս 30ի օրէնքին մէջ։ Այս փոփոխութիւններուն համաձայն, այն արհեստաւորները որ իրենց սեփական արհեստանոցը կը բանեցնեն իրենց ազգականներուն հետ (հայր. մայր. անիր, զաւակ, զաւակներ, թոռներ, փեսաներ եւայլն) եւ վարպետի մը հետ, 18 տարեկանէն վար աշկերտ մը կը գործածեն, ենթակայ են օրավարձքերու վրայ տուրքին եւ իրենց արտադրութիւններու վաճառման ընդհանուր գումարին վրայ դրուած տուրքէն ազատ են։

Նյմտական նոյն օրէնքին համաձայն, փոխանակ 7000է 10000 ֆրանքէն սկսեալ, գործաւորները հարկատու պիտի նկատուին։

[illegible] արհեստաւորը որ երկու զաւակ ալ ունի, իրաւունք ունի 19000 ֆրանք զեղչելու իր արհեստանոցի ծախքերուն եւ հասոյթին տարբերութեան գումարէն։

Արհեստաւորները պէտք չէ մոռնան թէ 1929 փետրուար 28էն առաջ, պարտաւոր են 1928ի իրենց հարկատուական յայտարարութիւնը ընել եւ մինչեւ յունուար 31. իրենց գործաւորներուն տրուած օրավարձքերը [illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՒՐ. Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ.— Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին տեղի ունեցաւ Եւր. Հ. Կ. Խաչի կարտանի մասնաճիւղի բացման հանդէսը, որ տեւեց մինչեւ ժամը 3ը։ Հ. Յ. Դ. ցան նստարանները ու աթոռները գրաւուած էին ժամանակէն առաջ եւ շատեր ոտքի վրայ մնացին։ Բեմը եւ ցան դուռը զարդարուած էին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով եւ կարմիր խաչի դրօշակներով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք» [illegible] ընկերակցութեամբ։ Նոյն մենախօսութիւններ։ Հին տարին՝ սպառած կեանքի մը կենդանի պատկերով եւ Նոր տարին՝ յոյսերով եւ երազներով [illegible] երիտասարդի մը կենդանի պատկերով կը ներկայանային հանդիսականներուն։

Գովելի էր թափուած աշխատանքը։ Խումբ մը 7էն 9 տարեկան աղջիկներ եւ մանչեր գեղեցկօրէն կը պարէին հայկական պարեր, կ'երգէին ազգային երգեր եւ կ'արտասանէին ընտիր կտորներ։ Այս խումբը՝ մանրանկարը լոյսին տենչացող հայ ժողովուրդին, [illegible] ապրեցուց քանի մը ժամեր։ Սրահը լեցուն էր ծանօթ եւ անծանօթ դէմքերով հոն էր հայ գիւղը, հայ բանուորը, հայ գեղջուկը, հայ փէտային եւ ամբողջ հայ ժողովուրդը։

«Ընդամ ապրող, ազատ մեռնող Հայրը»։

Ընկեր Յովհաննէս Ալէքեան խօսեցաւ օրուան նիւթերու շուրջ. շեշտեց Հ. Կ. Խաչի կարեւորութիւնը եւ կանանց միութիւններու անհրաժեշտութիւնը երկրէն ներս եւ երկրէն դուրս։ Բացատրեց Հ. Կ. Խաչի կարտանի մասնաճիւղին յաջողութիւն եւ կարողութիւն։

Եղան մէջընդմէջ արտասանութիւններ եւ երգեր. Օր. Արտեմիս յաջող կերպով երգեց «Հայաստանը» եւ Շահ Ազիզի «Երբոր Յեսու տեղի ունեցաւ բախտախաղ եւ բախտագուշակութիւն որ խոր հետաքրքրական եւ զուարճալի ժամանց մը եղաւ հանդիսականներուն բաժնուեցան կապանդշէքներ, փոքրերուն խաղալիքներ։ Հանդէսին ներկայ էր Պ. Ենովք Արմէն, որ բեմ հրաւիրուեցաւ եւ պատմեց կարմիր խաչի կատարած գործը, պատերազմէն առաջ եւ պատերազմէն յետոյ եւ շեշտեց Կարմիր խաչի կարեւորութիւնը հայ ժողովուրդի համար։

Ամսուրգի գրուեցաւ ձեռագործ հայկական մետաքսեայ եռագոյն մը որ բարձրացաւ մօտաւորապէս 500 ֆրանքի։ Եռագոյնը շահեցաւ ընկեր Յովհաննէս Աստուածատրեան, միանուագ 150 ֆր. վճարելով։

Աւարտեցաւ ... ներկայացուեցաւ Մոլիէռի «Երկու խուլերը»։

Ներկայ մը

ՅԱՌԱՋ,,Ի ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ

Որոշած ըլլալով ժողովրդական տարեցոյց մը հրատարակել 1930ի համար, այժմէն կը հրաւիրենք մեր աշխատակիցներն ու բարեկամները՝ նկատի ունենալ նիւթեր։ Դիւրութեան համար, առանձին պիտի հաղորդենք ծրագիրն ու յարակից մանրամասնութիւններ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այս տարի պիտի ունենայ Ֆրանսայի բաժակի մրցումները [illegible]։ 392 խումբերէն յաղթական մնացած են 64 խումբեր, որոնք լաւ արժէք կը ներկայացընեն։ Փարիզի պատուոյ դասակարգի ութը խումբերէն չորսը պիտի մրցին փարիզի մէջ իրենց վիճակուած խումբերուն դէմ։ Այս առթիւ փարիզի ախոյեան Club Françaisի խումբը պիտի մրցի A. C. Arles խումբին դէմ Stade Elisabethի մէջ. մրցումը պիտի սկսի ժամը 2-ին։

∴ Աւստրիական նշանաւոր ֆութպոլի խումբը Rapide de Vienne որ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ կազմակերպուած բաժակի մրցումներու ընթացքին «ֆինալիստ» մնացած էր, Նոր տարւոյ առթիւ Ֆրանսա հրաւիրուած ըլլալով կատարեց վեց մրցումներ։ Առաջին մրցումը կատարեց Մոնփէլիէի տեղական խումբին դէմ եւ պարտուեցաւ 1ի դէմ 2 նշանակէտով. երկրորդը՝ Սէթի մէջ, ուր յաղթեց 0ի դէմ 3ով. երրորդը՝ Մարսէյլի մէջ, ուր 2ի դէմ 2 հաւասար մնաց. չորրորդը՝ Լիլի մէջ, ուր պարտուեցաւ 2ի դէմ 3 նշանակէտով. հինգերորդը՝ Ռուանի մէջ, ուր յաղթեց 0ի դէմ 1ով. իսկ վերջին մրցումը կատարեց փարիզի մէջ յունուար 1ին կաղանդի օրը Stade Buffaloի մէջ, մօտ եօթը հազար հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Հակառակորդն էր Stade Françaisի և Club Françaisի միացեալ խումբը։ Հոս՝ եւս աւստրիական խումբը պարտուեցաւ 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Գ. Գասապեան

«ԱՐԱՐԱՏ» ՄԻՇՏ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի Արարատ մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը անցեալ կիրակի հրաւիրուած էր մրցելու Sirène clubի Բ. խումբին դէմ։ Խաղը սկսաւ առտուան ժամը 10ին։ Հակառակորդները շահեցան առաջին նշանակէտը։

Երկրորդ խաղամասին հայ մարզիկները իրենց նուրբ խաղերով շահեցան առաջին եւ երկրորդ նշանակէտները։ Քանի մը վայրկեանէն մերինները շահեցան Գ. եւ Դ. նշանակէտները։ Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթեց 1ի դէմ 4 նշանակէտերով։

Մեր Բ. խումբը մրցեցաւ ու, նեցաւ անցեալ կիրակի l'Union Sportive Soulet St. Antoineի դէմ։

Խաղը սկսաւ առտուան ժամը 9ին, մերինները կը խաղային եռանդուն, եւ շահեցան առաջին նշանակէտը, յետոյ երկրորդը։

Երկրորդ խաղամասին Ֆրանսացիները յարձակողական դիրքով, շահեցան առաջին նշանակէտը, յետոյ երկրորդը եւ երրորդը։ Հայ մարզիկները կրկնապատկելով իրենց եռանդը, շահեցան Գ. նշանակէտը, յետոյ չորրորդը եւ հինգերորդը։ Այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթեց 3ի դէմ 5 նշանակէտով։

Ղազարոս Փօղոսեան

...վա՛խ, մէրի՛կ, ես ի՛նչ աչ-
խարհ...,
...անհան դուռն էլ թէ որ հասնես՝
...ին ջուրը բերնէ՞դ վազէ՝
...նոդ չէկա՛ր, առանց վարձքի...,
... օ՛յ օ՛յ օ՛յ..., ո՛ւյ իմ ազի՛ն...,

...կ՛րրր..., կ՛րր..., կրրկրր-
կը՛չ...

Ճաղակրատիս ձա՛յնն է կ'առ-
նէ՛մ

Սանդծաղիս զո՛ւռն եմ եկեր...
...պի՛կ ոտով..., Թուփէ ի
Թո՛ւփ...,
...է ի ձո՛ր..., սարէ ի սա՛ր...,
...վո՛վ..., ծովո՛վ..., ո՛ւյ ո՛ւյ ո՛ւյ
ո՛ւյ...,
...պո՛չ..., անդէ՛կ..., անհա՛ց-
անջո՛ւր...,
...իւն-քրտի՛նք..., ջա՛րդ ու կո-
տոր...։

Աղի՛դ նայի՛մ ..???
...ր թողուցիր...,
...ա՛կ չաւակ՝
...՛ր կ' չաղակ...։
Ծնո՛րհ..., ի՛մ Տէր ...
...ւ՛՛ դառէ՛...,—

Ազի՛ս թնձի երկար կուզայ՝
Թէ՛ չար աստղի տա՛կ ծընած
եմ..,
Գա՛չըս վըկայ..., գիտամբ չը-
րի՛.
Պառաւը կաթ քիւն էր զըրեր,
Կըրկը՛չ մ՛ըրի բարիլուան...՝
Աղիս առաւ իր կըթոցին..,
Կըթոցն ըսեց՝ տառո՛ղ-ոտիկ՝
Գոչիս առաւ՝ դրնդը [illegible]
Կաթը թափաւ ..,—
Պառաւ փրփրած՝
Բացաւ անթրոցը պոչի՛ս իջաւ...,
Ո՛ւյ, ո՛ւյ, ո՛ւյ, ո՛ւյ.......,
Էնպէ՛ս թափով..., էնպէ՛ս ուժով
Սասմանց Դաւիթ
[illegible]
Ո՛ւյ ո՛ւյ ո՛ւյ ո՛ւյ .. ..
Ազիս փըրցո՛ւց .. ուչքըս տա-
րա՛ւ...,
Աչխա՛րհ աչքիս խաւա՛ր դար-
ձաւ...։

. . . .

Անուշայի՛ր, կըրկչա՛ն հա-
ւիկ...,
Ես ի՛նչ ըսեմ աչքի՛դ ըսեմ,
Որ Թարթէիր խոհէ՛մօրէն...,
[illegible]
Աչք մ'ալպոչիդ ծա՛ւրը պիտէր...,
Սիրամարգի հովի՛տ ընկեր...,

[illegible]
Մեռնի՛մ աչքիդ, անբա՛ւ գու-
թիդ...,
Տէ՛ր իմ Աստուա՛ծ, զատօղ ար-
դար,
Դեռ անփո՛րձ եմ..., գեղնակը-
տուց ,
Իսկ աշխա՛րհ՝ էնպէ՛ս չար է ,
Ո՛ւյ ո՛ւյ ո՛ւյ ո՛ւյ
Պոչիս պատիժն ինձ կը բաւէ՛...,
Պառաւ կաթը վըզիս պարտքն է.
[illegible]
Կուտ հաւին տամ,
Հաւն ինձ ձու տայ,
Ձուն դարբնին տամ,
Դարբին բահ տայ,
Բահ Ջրբչին տամ,
Ջրբաշ ջուր տայ,
Ջուրն արտին տամ,
Արտը խոտ տայ,
Խոտ կովուն տամ,
Կովը կաթ տայ,
Կաթ պառւուն տամ,
Պառաւ պոչ տայ,
Կը ցեմ-կը՛ցմըցն ,
Երթամ հասնիմ ընկերն [illegible]
Ջիկնեն ըսեն՝
«Ծոլատ պոլատ Անձեղն եկաւ»
Օ՛յ օ՛յ օ՛յ օ՛յ...,

Էգ ի՛նչ ազուոր, կարգա՛վ-չոր-
րո՛վ.
Արդարացի բար-բաժանում...,
Կարկա՛չ հաւիկ...։
Անուշ վըկայ՝ ձայնըդ կ'արժէս.
[illegible]
Կալէն հատիկ մ'ինձ է հրամա՛ն.
Դրնա՛ ...
Տա՛ր հաւին տուր,
Հաւը ձու տայ,
Ձուն դարբնին տաս,
Դարբին բահ տայ,
Բահ Ջրբչին տաս,
Ջրբաշ ջուր տայ,
Ջուրն արտին տաս,
Արտը խոտ տայ,
Խոտ կովուն տաս,
Կովը կաթ տայ,
Կաթ պառւուն տաս,
Պառաւ պոչ տայ՝
[illegible]
[illegible] —
— Գո՛չի՛դ ցա՛ւը մի՛տքըդ մը՛-
նայ.

— Կրրկրրկը՛չ կրրկրրկը՛չ

Հա՛ .. կո՛ւտ բերիր, կըկչա՛ն
ազնւար.

Ա՛ռ քեզի ձու, Թարմ ու լեցուն...։

— Կըըկըրկը՛չ, կրըկըրկը՛չ...։

= Ջէնի՛կդ հոգիս..., Զա՛ւ ես բե-
րեր,—
Բահը զօղեմ՝ ա՛ռ ու վազէ՛...։

— Կրրկրրկը՛չ, կրըկըրկը՛չ ։

= Մէ՛կ էլ կըըչա՛, բարի՛
Թռչուն,
Բահըդ պաղպա՛տ ,
Ջուրը բանամ արտին վըրայ...։

— Կըըկըրկը՛չ, կըըկըրկը՛չ...։

= Ծը՛ւ ծը՛ւ ծը՛ւ ծը՛ւ...,
Ջուրը ծարաւ արմի՛ս հասաւ,—
Անո՛ւշ հաւիկ,
Կ. նանչ արտէս բո՛ւռ-բուռ
խո՛տ ա՛ռ։

— Կըըկըրկը՛չ կըըկըրկը՛չ...։

= Բա՛ա՛, բա՛ա՛...,
Կ տնաչ արտի խո՛տն ես բերեր,
[illegible] —
Կթոցըդ բե՛ր...՝ կա՛ ը չը՛ռ չը՛ռ

— Կըըկըրկը՛չ, կըըկըրկը՛չ...։

— Պահապա՛ն խա՛չ...,
Էչ՛մ էլ դո՛ւ ես, սանհա՛ր Անձեղ...։

— Կըըկըրկը՛չ..., կաթ ես բերեր,
Պառա՛ւ մամիկ, իմ ազիս
տուր...։

— Փորո՛վ փորձուիս...,
Սեւալաչա՛կ կըկչա՛ն հաւիկ...,
Ազիդ մէ՛կ էլ չը փարատե՛ս՝
Դրացու կաթը քիւէն Թափեա...,—
Է՛ս՝ քու պոչը,— ան անթըրոց—
Ա՛ռ ու փախիր՝ աչեւիդ հեռ...։
Կըրո՛ւնկդ ասղին...։

— Կը ըըւը՛կը ըկը՛չ.., կըըկըր-
կը՛չ...
Անունըդ մէ՛կ՝ մէ՛կ Աստըծուն,—
Կուտ մը տուաւ՝ տարի հաւուն,
Հաւ ձու տուաւ՝ տարի դարբնին,
Բահ մը տուաւ՝ տարի Ջրբչին,
Ջուրը՝ արտին,
Խոտը՝ կովին,
Կաթը՝ պառւուն...,—
Պառաւն իմ պոչը տուաւ՝
Կը՛ցե՛ցի՝ կը՛ցմը՛ցե՛ցի՛՝
Թը՛ռա՛յ գացի...՝
Ծոլատ-պոլատ՝
Ընկերներուս տարմին հասայ...,

— Կը՛րրրրը՛կը՛րկը՛չչչչ...,—
Արա՛ր-աշխա՛րհ իմանա՛յ...։

ՋԻԹՈՒՆԻ

Օգոստ.—Հոկտ. 1928

համար։ Այս թագաւորութեան մէջ պիտի մտնեն Էսթոնիա, Լեթոնիա եւ Լիթուանիա։ Գահին իբր թեկնածու կը ներկայացուին կոմս Ֆոլքէ Պէռնատոթ, Շուէտի թագաւորին եղբօրորդին եւ լեհ իշխան Ռատզիվիլ։

Երկու հազար դաշնագիր 1918էն ի վեր

Ժընեւէն կը հաղորդեն որ 1918 Նոյեմբերէն ի վեր Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան մօտ արձանագրուած են 2000 միջազգային դաշնագիրներ։ 1928ին արձանագրուած 300 դաշնագիրներէն 24ը կը վերաբերին իրաւարարութեան, 59ը առեւտուրի եւ նաւարկութեան, 20ը՝ տնտեսական։

Մեծ գողտարարութիւն մը

Մոսկուայի շինութեանց պաշտօնատունը երեւան հանեց մեծ գեղծարարութիւն մը։ Ձեռնարկուները, կառապաններն ու հայթայթիչները համաձայնած էին գողնալ 80 միլիոն ռուբլի եւ զանոնք ծախել անհատներու կամ մասնաւոր ընկերութեանց։ Մօտ հարիւր հոգի ձերբակալուեցան։

Կեղծ դրամներու նոր գործ մը

Փեշթայէն կը հեռագրեն թէ Տէպրէչէնի մէջ երեւան հանուած է կեղծ դրամ պատրաստող աշխատանոց մը, որ կը գործէր երեք տարիէ ի վեր։ Ձերբակալուած են կարգ մը մարդիկ, որոնք կեղծ փէնկօներ կը տպէին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

8 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 849 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ ՖԱՇԻԶՄ

Ուրբաթ օրուան խմբագրականով, պարզեր էինք այն տագնապը որուն մատնուած է Եուկոսլավիա, երկար ատենէ ի վեր։ Բայց մանաւանդ 1928 յունիս 20ի դէպքէն յետոյ, երբ երկու երեսփոխաններ սպաննուեցան Խորհրդարանին մէջ, իսկ Ստեփան Ռատիչ, Խրուաթներու պետը, վիրաւորուեցաւ քանի մը ամիս ետք մեռնելով։

Դէպքերը գահավէժ ընթացք առած են արդէն, ինչպէս պիտի տեղեկանաք օրուան լուրերէն։

Մաչէք եւ Փրիպիչէվիչ, Խրուաթներու երկու գործօն վարիչները, որոնք Պելկրատ ոտք չէին դրած յունիս 20ի դէպքէն յետոյ, անտեղ գացին ուղղակի Ալեքսանդր Թագաւորին հրաւէրով։ Նոյն իսկ մերժեցին այդ հրաւէրը ընդունիլ կառավարութեան կամ Զագրէպի զինուորական կառավարիչին միջոցաւ։

Տակաւին ծանօթ չէ թէ ինչ խօսակցութիւն տեղի ունեցած է Թագաւորին եւ երկու խրուաթ ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Ունկնդրութենէն անմիջապէս յետոյ, զանազան երեւոյթներ կը հաւնէին պալատ, վարագոյրները գոց ինքնաշարժներով, իսկ շաբաթ գիշեր (5 յունուար), արդէն ծանօթ էր նոր դահլիճին կազմը եւ արքայական հրովարտակը, որ ջնջելով սահմանադրութիւնը, կը հաստատէր զինուորական դիկտատուրա։

Ինչպէս կ'ազդարարէն այդ իշխանաստատ հրամանագիրը եւ իրարու ետեւէ հրատարակուած օրէնքները, այսուհետեւ ամէն ինչ կախուած է Թագաւորին կամքէն։

«Եկած է ժամը, ուր չի կրնար եւ պէտք չէ ըլլայ միջնորդ ժողովուրդին եւ Թագաւորին միջեւ... Խորհրդարանային դրութիւնը, այնպէս ինչպէս որ կայ, հեռու զարգացնելէ եւ զօրացնելէ ազգային միութեան եւ պետութեան գաղափարը, ակսեր է հոգեկան կազմալուծում եւ ազգային պառակտում յառաջ բերել։ Իմ պարտականութիւնս է, բոլոր միջոցներով պահպանել ազգային միութիւնը եւ պետութիւնը»։

Այս եւ նոյնիմաստ կտրուկ խօսքեր՝ որոշ գաղափար կուտան կացութեան մասին։

Այդ վիճակը աւելի կը պարզուի երբ նկատի առնենք նոր դահլիճին կազմը, ուր կ'երեւան երկու զօրավարներ, մէկ հոգեւորական, սեղանաւորական հաստատութեանց ներկայացուցիչ մը, փրոֆէսորներ եւն.։ Վարչապետը ինք՝ Թագաւորին անձնական գունդին հրամանատարն է։ Երեւութապէս ներկայացուցչական, դահլիճին բոլոր անդամներն ալ ուղղակի Թագաւորին հետ անձնապէս կապուած, անոր վստահութեան արժանացած եւ անոր կողմէ նշանակուած պաշտօնատարներ են։ Բուն վարիչն ալ վեհապետը ինքն է, եւ ամբողջ պաշտօնէութիւնը՝ սկսելով նախարարներէն՝ ենթակայ եւ պատասխանատու է իրեն։ Կրնայ բարձրացնել կամ պատժել, քակել ու արձակել։ Ինքն է նաեւ օրէնսդիրը։

Կարճ խօսքով, ջնջուած են բոլոր սահմանադրական իրաւունքները, մամուլի, ժողովի, վիճաբանութեան ազատութիւնները։

Ո՞ր տեւէ՞ այս վիճակը։ Ա՞յս է ծանր կացութեան մը դարմանը։ Այս յախուռն դիկտատուրան չի՞ սպառնար փութացնել կազմալուծումը, վերի վայր շրջելով ամբողջ Պալքանները։

Բոլոր դիւանագէտներն ու պոլիտիկոսները այս հարցը կը յուզեն աշխարհի ամէն կողմը, առանց որոշ պատասխան տալու։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը ժխտական է, մանաւանդ որ, Եուկոսլավիան շրջապատուած է ոչ-բարեացակամ դրացիներով,— Իտալիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, նոյնիսկ Յունաստան եւ Ռումանիա։ Այս բոլորին մէջ վճռական դեր կրնայ կատարել, անշուշտ, սեւ շապիկաւոր Իտալիան, իր թաթին տակ ունենալով Ալպանիան եւ Հունգարիան։ Խռովայոյզ Եուկոսլավիա մը թանկագին պատեհութիւններ կը ներկայացնէ Մուսոլինիի համար, իր գերակշռութիւնը շեշտելու Պալքաններուն մէջ, ինչպէս ատենին, Աւստրիա-Հունգարիոյ համար, նախկին Սերպիոյ հանդէպ։

Չմոռնանք որ Սերպիայէն, Սէրայէվոյի սպանութենէն բռնկեցաւ Մեծ Պատերազմը...

Դիկտատորութեան հռչակումէն մէկ օր առաջ, խրուաթ ներկայացուցիչները կ'առաջարկէին ամբողջ Եուկոսլավիան բաժնել հինգ կամ եօթը ազգագրական շրջանի, իւրաքանչիւրին տալով առանձին կառավարութիւն եւ խորհրդարան, եւ միայն ընդհանուր քաղաքականութեան համար կապուելով կեդրոնին՝ Պելկրատի հետ։ Տեսակ մը Միացեալ Նահանգներ, կամ դաշնակցային պետութիւն։

Արդ, Ալեքսանդր Թագաւորը իր հրովարտակին մէջ ամէն բանէ առաջ կը շեշտէ ազգային եւ պետական միութեան պահպանումը, որուն համար պատրաստ է առնելու դեռ ուրիշ ծայրայեղ միջոցներ։ Այս պատճառով ալ, ենթադրողներ կան թէ կրնայ վրայ տալ իր գահը, մինչեւ անգամ գլուխը։ Խրուաթները կը զգուշանան յեղափոխական շարժումներէ, բայց շատ բան կախում ունի զինուորական դիկտատորութեան բռնելիք ընթացքէն։ Դեռ նոր հրատարակուեցան բացառիկ օրէնքները, եւ բուն հետեւանքները անոնց գործադրութենէն յետոյ է որ պիտի զգացուին։ Արտաքին գրգռութիւններն ալ առանձին։

Եուկոսլավիոյ նոր տագնապը միայն ներքին խնդիր չէ, այլ միջազգային։ Անոր ծանրացումը կրնայ խառնակել ամբողջ Պալքանները, որոնք տակաւին չեն գտած իրենց բնականոն վիճակը եւ հաւանաբար պիտի չգտնեն, առանց պալքանեան դաշնակցութեան, բոլոր ժողովուրդներու ազատ ինքնորոշումով եւ հողերու արդար բաշխումով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

«Հայրենիք» դեկտ. 19-ի խմբագրականին մէջ կը գրէ, այս խորագրին տակ.

—«Շիկագոյի քիմիագէտներէն մէկը, դոկտոր Հիլտըն Ճոնսըն, քանի մը օր առաջ հաւաքոյթի մը մէջ յայտարարած է, թէ գտնուած է այնպիսի զարհուրելի թունաւոր գազ մը, որ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ դիւրութեամբ կրնայ է բնաջնջել ամբողջ բանակներ։ Ատկէ զատ, նոյն քիմիագէտին ըսելով, գտնուած է նոր [illegible] մը, որ [illegible] երկու անգամ աւելի ամուր եւ զօրաւոր է, իսկ ալիւմինիումէն [illegible] անգամ աւելի թեթեւ։

Այս նոր գազին եւ մետաղի հնարագիւտութիւնը, եթէ գործածուելու ըլլայ օր մը, կը հաւատէ դոկտոր Ճոնսըն, պիտի կործանէ ամբողջ աշխարհը։

Այս թունաւոր նոր գազը ըստ երեւոյթին, գաղտնիք մը չէ կարգ մը պետութեանց վարիչներուն համար, որոնք, Շիկագոյի քիմիագէտին ըսելով, կը վարանին գործածութեան դնել զայն պատերազմական նպատակներու համար, որովհետեւ կը սարսափին անոր կործանարար հետեւանքներէն։

Դժուար է հաւատալ, թէ բոլոր պետական յառաջդիմութիւններն ալ ունենան նման մարդասիրական մտահոգութիւններ։ Աւելի հաւանական է, որ անոնք, վաղ թէ ուշ, պիտի ուզեն գործածութեան դնել թունաւոր նոր գազը պատերազմի պարագային։

Նոր գիւտերը ինքնապաշտպանութեան եւ յարձակումի նոր միջոցներ միայն կուտան ազգերուն՝ աւելի եւս ներզօր կերպով մեռնելու համար իրենց գոյամարտը։ Բայց նոր գիւտերը չեն փոխեր ազգերու հոգին, որ շատ չնչին փոփոխութիւններու ենթակայ է հազարաւոր տարիներու ընթացքին. Արտաքին երեւոյթներ կը փոխուին, տեխնիքը կը փոխուի, գէնքերը կը փոխուին, բայց մարդը ներքնապէս կը մնայ նոյն գազանը։

Ահա թէ ինչո՞ւ ընդհանուր կործանումի վախը հազիւ թէ ի վիճակի ըլլայ հարկադրելու ազգերը, որ հրաժարին իրարու դէմ գործածելէ ամէնէն ահարկու թունաւոր գազերն իսկ...»

ՓՐՈՖ. ԵՈՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փրոֆ. Նիքոլա Եորկա իր երկրորդ դասախօսութիւնը կուտայ այսօր՝ երեքշաբթի, ժամը 2.30ին, Սորպոնի մէջ, Salle Liard: Նիւթն է՝ «Լուսինեանի Հայաստանը»։

Մուտքը ազատ է։

Գ. եւ վերջին դասախօսութիւնը՝ այս շաբաթ ժամը 5ին նոյն տեղը։ Նիւթ՝ «Հայեւֆրանս. քաղաքակրթութիւն»։

ԹՐՔՈՒՀԻԻ ՄԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ

«Ճիւմհուրիէթ» կը գանգատի թէ Իսքէնտէրունի մէջ Հայերը [illegible] առած Ֆրանսացիներէն, գիշերանց առեւանգած են Բէժիի պաշտօնեայ Համզա պէյի հօգեզաւակը։ Երբ բողոք եղած է, Ֆրանսացիները պատասխանած են

— Գլսիկ բաներ են, ասկէ առաջ բազմաթիւ հայ աղջիկներ փախցուցիք. հիմա ալ թող անոնք Թուրք աղջիկ մը փախցնեն։

Համզա պէյի հոգեզաւակը իրեն յանձնուած է.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ձերբակալութիւններ Սեբաստիոյ մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն. Ձերբակալուածներու հարցաքննութեանց հետեւանքով, երեւան հանուեցաւ կրօնական հանգամանքով գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր պայքարիլ արդիացման քաղաքականութեան դէմ։ Այս կազմակերպութիւնը պատրուակելով կրօնական սկզբունքներու բռնաբարումը եւ բոլոր աւանդութեանց լքումը, նպատակ ունէր կուսակիցներ ձեռք ձգել՝ զինեալ կռիւ մղելու համար նոր ձգտումներուն դէմ։

Նման շարժում մը երեւան հանուած է Սեբաստիոյ մէջ, ուր բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

..., Գոլսոյ մէջ ձերբակալուած դաւադիրներու հարցաքննութիւնը կը շարունակուի։ Դարձեալ կարգ մը անձեր երես առ երես բերուեցան և զանազան վկաներ լսուեցան։

Հաղորդակցութեան գրկումէ ազատեցան Ալի Րիզա, Քէմալ, Ֆուատ Շէմսի, Ահմէտ Թէֆվիք և Տիկին Ֆօֆօ։

Մինչեւ հիմա կատարուած քննութեանց համաձայն, Քատրիէ, Նաաիմէ, Համտիէ հանըմներն ու Նասըր եւ Վէֆիք պէյերը գլխաւոր դերակատարները կը նկատուին։ Իրր վկայ լսուեցան նաեւ ոգելից ըմպելիներու մենաշնորհի վարչութեան տնօրէն Չէքեայի եւ «Շիրքէթը Խայրիէ»ի տնօրէն Եուսուֆ Զիա պէյերը։ Քատրիէ հանըմի նոր խոստովանութիւններուն վրայ, կարգ մը նոր վկաներ եւս լսուեցան։ Շահագրգռուող շրջանակներուն մէջ ծայր ատրճան զգոնապահութիւն կը տիրէ։

ԴԻԿՏԱՏՈՐՈՒԹԻՒՆ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիայէն եւ Սպանիայէն յետոյ, Եուկոսլաւիա եւս դիկտատորութիւն հռչակեց։ Ամիսներէ ի վեր Խրուաթներու եւ Սերպերու միջեւ բացուած էր խրամատ մը — որ աւելի եւս լայնցաւ Ստեփան Րատիչի եւ ուրիշ երկու խրուաթ երեսփոխաններու սպանութեամբ Սկուպշինայի մէջ։ Թագաւորը եւ դահլիճը չկրցան օրինական ճամբաներով լուծել տագնապը։ Խրուաթները անդրդուելի կը մնային իրենց պահանջներուն վրայ. ա՛ն է վերաքննել Սահմանադրութիւնը ա՛յն ձեւով, որ Խրուաթներն ու Սլովէնները Սերպերուն հետ հաւասար աստիճանի վրայ բռնուին։ Վերջին փորձ մըն ալ ըրաւ ուրբաթ օր՝ Զագրէպէն Պելկրատ հրաւիրելով խրուաթ պետերը՝ որոնք ո՛չ մէկ զիջում ըրին։

Ասոր վրայ շաբաթ գիշեր եւ կիրակի օր վճռական քայլեր առաւ։ Նախ ինքզինք դիկտատոր հռչակեց, յետոյ ջնջեց 1921ի Սահմանադրութիւնը, լուծեց Սկուպշինան (խորհրդարան), հրատարակեց նոր Սահմանադրութիւն մը, կազմեց չէզոք դահլիճ մը, վարչապետ նշանակելով արքայական պահակախումբի հրամանատար զօրավար Փէթէր Զիվքովիչը, որուն պաշտօնակիցներն են՝ Մարինքովիչ (արտաքին նախարար), հայր Քորոշէց (հաղորդակցութեանց), զօր. Հաճիչ (պատերազմական և ծովային), Շեւալիուկա (ելմտական), Տրինքովիչ ընկերային քաղաքականութեան), Ալաուփովիչ (կրօնից), Սռշքիչ (դատական), Քրուլի (առողջապահական), Ռատիվոյէվիչ (անտառ եւ հանք), Սովքովիչ (Թղթատարական), Ֆրանկէչ (երկրագործական, Ռուվիչ՝ (անպաշտօն նախարար ։ Ասոնց մեծ մասը չէզոք մարդեր են, 9ը Սերպ, 4ը Խրուաթ, 1ը Սլովէն։

Եուկոսլաւ պաշտօնաթերթը հրատարակեց նոր օրէնք մը, որուն համաձայն սերպ-խրուաթ-սլովէններու Թագաւորութիւնը ժառանգական միապետութիւն մըն է։ Երկրին մէջ ամբողջ իշխանութիւնը կը գտնուի Թագաւորին ձեռքը։ Ա՛ն է որ կը հրատարակէ օրէնքները, կը նշանակէ պաշտօնեաները, կը շնորհէ բանակի աստիճանները, կը հրամայէ բանակին եւ նաւատորմին, ընդհանուր ներման և շնորհի իրաւունք ունի, օտար պետութեանց հետ յարաբերութիւններու մէջ Թագաւորն է որ կը ներկայացնէ պետութիւնը (Թագաւորին հիւանդութեան, բացակայութեան կամ անչափահասութեան պարագային, Խնամակալ ժողովին կը փոխանցուին իր իրաւունքները)։ Թագաւորը կը նշանակէ վարչապետն ու նախարարները, որոնք հաւատարմութիւն կ'երդնուն իրեն եւ իր հրահանգներուն համաձայն կը շարժին։ Նախարարները պատասխանատու են Թագաւորին, որ կրնայ ամբաստանութեան տակ առնել եւ դատի ենթարկել զանոնք։ Վարչական իշխանութիւնը կը գործադրուի նախարարներուն կողմէ, արքայական արտօնութեամբ։ Դատական իշխանութիւնը կը գործէ ամբողջ երկրին մէջ Թագաւորին անունով։

Բացի այս հիմնական օրէնքէն, պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ նաեւ կարգ մը ուրիշ օրէնքներ, որոնք խիստ հակակշռի տակ կ'առնեն հանրային անդորրութեան պահպանումը. կարգ մը սեղմումներու կ'ենթարկեն մամուլի օրէնքը եւ կը փոխեն թաղապետութեանց եւ շրջանային ինքնավարութեան օրէնքները։

Թագաւորը ժողովուրդին ուղղուած երկար կոչով մը կը բացատրէ թէ դիկտատորութիւն կը հռչակէ՝ երկիրը քայքայումէ փրկելու համար։

Կիրակի առաւօտուընէ սկսեալ խիստ գրաքննութիւն կը տիրէ։ Թերթերուն արգիլուած է նոր վարչաձեւին մասին հրատարակել ո՛րեւէ բան, որ հանրային կարծիքը վրդովելու համ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ...

ՄԻՐԱՆԻ ԳՈՑԻ — Թ. — ԽԱԹՈՒՆԸ

Խաչօ էմին փռուած էր թաց ու բուրումնաւէտ հողին վրայ՝ ու մօտէն կը քննէր խաղողի տունկի մը արմատը...

— Չէ, բէն մը չէ, կ'անցնի, ըսաւ ու ոսկի կանգնեցաւ՝ դէմքը պայծառացած։

Երեկոյ էր, վերջալոյսը հեռուն կը նուաղէր...

Յանկարծ պալտէզին միւս ծայրը երեւցաւ Ակօն՝ պատանի մը որ Խաչօին տունը կ'արածէր։

— Խաթունը հիւանդ է, խաթունը հիւանդ է... պոռաց ան ու հեւալով հասաւ Խաչօին քով։

Խաչօին աչքերը մթեցին։

Խաթունը իր ոչխարներուն ամէնէն գեղեցիկն էր, խատուտիկ, մետաքս բուրդով, անուշիկ աչքերով ու գիրուկ, ու կայտառ. Յէրտէլին կնիկը՝ Նազիկը. «Հաւատով խոստովանիմ»ը գրած ու կաշիի կտորի մը մէջ կարելէ վերջ՝ անցուցած էր խաթունին վիզը, երկու պրնձուխէ մանեակներ կը բոլորէին նոյն վիզը.

— Նազար չառնէ կ'ըսէին դուռ դրացի, այնքան աղուոր էր խաթունը։

Խաչօ էմին վազեց ու մտաւ ախոռ։ Խաթունին ձէնը բռնեց էր։ Խաթունը հոն անկիւն մը, իր չորս ոտքերուն վրայ, կը գալարուէր, կը պոռար ու կ'արտասուէր։

— Եէյթանը փորը մտած է, կ'ըսէր կոկոնց Եղսաբէթը։

— Ցարփմիշ կ'ըլլի կոր, կը յաւելցընէր Մարգար աղան։

Մինչ Խաչօ՝ նստած, խաթունին գլուխը իր դէմքին մօտեցնելով՝ զայն կը փայփայէր, կը համբուրէր, արցունքոտ աչքերով։

Ականջ չէր տար մարգարէներուն խօսուըրտուքներուն ու միայն կը դիտէր խաթունին աղուոր աչքերը որոնք կարծես կ'ըսէին.

— Քեզ շատ կը սիրեմ, բայց հիւանդ եմ... ա՜խ, հիւանդ եմ։

— Չէ, չէ՛, կ'արտասուէր Խաչօն, տէ ու էպէս մեռնիս, իմ կեանքը կը փլի..., չէ, չէ՛...

Ու առաւել կը փայփայէր, զայն ամբողջովին կը գրկէր, կը սեղմէր իր կուրծքին։

— Աստուա՜ծ... շնորքիդ մեռնիմ, Սուրբ Կարապետ, քեզ դուրպան ըլլամ, խաթունս եաման կուլայ, մեղք չի՞ իր աչքերուն.

— Շէյթան է մտե՛ր... կրկնեց Եղսաբէթը։

Խաթունը, աւելի գալարուեցաւ, այլանդակօրէն մարմինը՝ աղեղնաձեւ դիրք մը առաւ, ոտքերը իրարմէ հեռացան, գլուխը ծռաւ..., ու այդ վիճակին մէջ սկսաւ պաղիլ

. . . . . .

. . . . . .

Մինչեւ առաւօտ՝ խաթունին պաղած մարմինը գրկած, Խաչօ էմին մնաց հոն, ախոռին մէջ, մերժելով հեռանալ։ Մինչեւ առաւօտ ան լալագին երգեց նոյն յանկերգը.

— Եամա՜ն, եաման խաթունս, եաման..., էս պի՛տոր փլիմ, եամա՜ն...

Մնաց անկողին շաբաթներ, ու հիմա, մտազբաղ ու լուռ երբ տունը երեկոյեան կը վերադառնայ առանց պրնձուխով խաթունին, առանց անոր ցատկռտուքներուն, Խաչօ էմին, դեռ կը մրմռայ, կ'ողբայ, ակռաներուն մէջէն, ցած ձայնով...

— Եա՛ման..., եա՛ման... խաթունս եամա՜ն...:

Ու Ակօն, գլուխը ծռած տունը կը քշէ ախոռը, լուռ ու մունջ ձայնակցելով Խաչօ էմիի կսկիծին.

Համառօտեց

Վ. Ճ. Բ. ԽՐ. ԲԷՐՎՅԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Այս անգամ կը փորձեմ վրաս առնել «Յառաջ»ի երկու սիւնակը Ամիր Ամանօլա խանի երկրով զբաղեցնելու մեղքը։

Աֆղանիստանը, որ Պարսկաստանի նախկին մէկ նահանգն էր, երկար ժամանակ Անգլիոյ թաթին տակ կիսանկախ իր գոյութիւնը քարշ տալով, արեւելեան ուրիշ երկրներու զարթօնքէն ետ մնալ չուզեր եւ նոյնիսկ երբեմն աւելի կը շտապէ, քան երեկուան իր տէրը։ Հայաստանէն հեռու եւ հայկական դատի տեսակէտէն միանգամայն անարժէք այդ երկիրը աւելի քան կը զբաղեցնէ պարսիկ մամուլը, շատ անգամ երկրի ժողովուրդն ու կառավարութիւնը կը հրաւիրէ հետեւիլ հարեւան փոքրիկ Աֆղանիստանի առաջդիմական քայլերուն։ Վերջերս մամուլը արձանագրեց շարք մը աննախընթաց դէպքեր, որոնց կարեւորները նոյնութեամբ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն կը ներկայացնեմ։

Ամիր Ամանօլա խան իր Եւրոպա կատարած ճամբորդութենէն վերադառնալուն պէս, ձեռնարկեց շարք մը բարենորոգումներու, որոնք ամէնէն առաջ ջղայնացուցին հոգեւորականները, տեղ տեղ զանոնք մինչեւ իսկ ապստամբութեան մղելու աստիճան։ Այս յառաջդիմասէր միապետին առաջին գործն եղաւ կազմակերպել աֆղան զօրքը։ Բաւական թիւով զինուորականներ արտասահման ղրկուեցան ուսանելու։ Այսպէս 25 հոգի Ռուսիա, 15 հոգի Ֆրանսա, 25՝ Իտալիա եւ 20՝ Անգլիա։ Միայն վերջին չորս տարուան մէջ զէնքերու եւ զինամթերքի քանակը 8-16 անգամ աւելցուած է, ու կը շինեն նոր գործարաններ օդանաւերու նորոգման, վառօդի, թնդանօթի ռումբերու համար։

Աֆղանիստանի նոր Մէջլիսը (խորհրդարանը) Ամիր Ամանօլա խանի մէկ ճառը լսելէ յետոյ, քուէարկեց նոր օրինագիծ մը, որուն համաձայն եկեղեցապատկան, բարեգործական ու թագաւորական ընտանիքի անդամներուն պատկանող բոլոր կալուածներն ու հարստութիւնները պիտի գրաւուին պետութեան կողմէն։ Ամէնէն առաջ միապետը իր կամքով պետութեան յանձնեց իր բոլոր կալուածները։

Ինչպէս բոլոր մահմետական երկիրներու մէջ, նոյնպէս եւ այդ տեղ ամէնէն ուժեղ դասը հոգեւորականութիւնն էր, որուն ազդեցութիւնը կը համարուէր անխորտակելի։ Մեծ մասամբ [illegible] կազմուած այդ ինքնիշխան դասակարգին ազդեցութիւնը վերջնապէս կոտրելու համար, ձեռք առնուած են բոլոր ներելի ու աններելի միջոցները։ Ամիրը իր մէկ ճառին մէջ հետեւեալ խիստ արտայայտութիւնները կ՚ընէ հոգեւորականութեան հասցէին

— [illegible] հոգեւորականները իրենց ժողովուրդը առաջնորդելու եւ շիաներու ու սիւննիներու, հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ հաշտութիւն ստեղծելու գործին մէջ անզօր մնացին, քանի որ օտարներու քաղաքականութիւնը փճացուցած է անոնց խիղճն ու հոգին եւ այս պատճառով ես թոյլ չեմ տար որ անոնք իմ երկրի գործերուն խառնուին։ Ես աֆղան կրօնականներէն շատերը քննած եմ եւ գիտեմ որ անոնք Ղուրանէն բան չեն հասկնար, եւ երբեք խօսք գիտութենէն եւ փիլիսոփայութենէն տեղեկութիւն չունին. ես հասկցայ, որ անոնք խումբ մը ուրիշ մարդոց ընդորմացած գործիքներն են, որոնք ոչ աւելի խելօք են, ոչ ալ աւելի գիտուն եւ այս պատճառով ես իրաւունք չեմ տար որ անոնք այսուհետեւ յանուն հաւատքի այս երկրին մէջ խառնակչութիւն ընեն։ Ոչ մէկ փաթթոցաւոր իրաւունք ունի ճառելու համար ամբիոն բարձրանալու՝ բացի Շէյխ Շանգուրի կողմէն տրուած պաշտօնական թոյլտուութիւն ունեցողներէն, եւ ո՛վ որ կ՚անսաստէ այս հրամանին, խստիւ պիտի պատժուի»

Ուշագրաւ է այն հանգամանքը, որ խորհրդարանի պատգամաւորներէն մէկը քաջութիւն կ՚ունենայ այս ճառին առթիւ խիստ դարձուածքներով քննադատելու միապետն ու իր գործերը, մինչեւ իսկ վիրաւորական խօսքեր ուղղելով Ամիրի հասցէին։ Վերջինս մինչեւ վերջ առանց ընդհատելու կը լսէ ճառախօսը, իսկ սակայն կը հրամայէ հարցաքննել այս քաջ ընդդիմադիրը եւ քննութենէն կը պարզուի, որ երկու ազդեցիկ հակապետականներ են դրդիչները։ Երկուքն ալ անմիջապէս կը ձերբակալուին։

Աֆղանիստանի խոշոր եւ ազդեցիկ հոգեւորականներէն մէկն է Մօհամմէտ Սադեղ, որ «Հազրաթը Սահեբ» (Սրբազան Տէր) տիտղոսով յայտնի է իսլամ աշխարհին։ Սա ինքզինքը կը համարէր աւելի ազդեցիկ, քան երկրի թագաւորը, ունէր տասնեակ հազարներով հետեւողներ, որոնք կուրօրէն կը հաւատային իր անհաւատալի հրաշքներուն։ Իր մէկ խօսքը բաւական էր լեռնաբնակ Աֆղանները ոտքի հանելու իշխանութեան դէմ։ Ամիրին բարենորոգումներու ամէնէն ուժեղ հակառակորդն ըլլալով, շարունակ կը գրգռէր ժողովուրդը ընդդիմանալ թագաւորին, չկատարել անոր հրամանները եւ անհրաժեշտ պարագային զինուած ապստամբութեան դիմել։ Հազրաթին կը գործակցէր Քապուլի մէկ ուրիշ ազդեցիկ հոգեւորականը՝ Շէյխ Ապտուլ Բաղմանի։ Անոնք կը պնդէին, թէ Աստուծոյ կողմէ նշանակուած են պաշտպանելու իսլամի լուսաւոր կրօնը եւ Ամիր Ամանուլլահ խանը անկրօն, անհաւատ հռչակելու։

Վերջերս գրաւոր փաստաթուղթեր բռնուեցան երկուքին ստորագրութեամբ, որուն հետեւանքով լեռներուն մէջ ձերբակալուեցան ու օդանաւով Քապուլ փոխադրուեցան։

Ամիր Ամանօլա խանի հրամանով Ապտուլ Բահմանը կախաղանի վրայ քաւեց իր մեղքերը իսկ Հազրաթը տակաւին բանտին մէջ կ՚ապաշխարէ։

Պարսկաստանի բարենորոգման կողմնակիցները մանաւոր հիացումով կը խօսին այս կտրուկ ու արմատական միջոցներու մասին եւ անհամբեր կը սպասեն որ իրենց շէյխերն ալ խստօրէն պատժուին։ Մինչ այդ մամուլը կը մերկացնէ պարսիկ հոգեւորականութեան այլանդակութիւնները։ Սրամիտ իմաստալից ծաղրանկարներ կը լրացնեն պակասը։ Ծաղրանկարի մը մէջ, որ Թեհրանի մեծ «Մուճթէհիդ»ի փախուստը կը ներկայացնէ «Թեհրանի կարդինալը՝ իր շքախումբով» վերատառութեամբ, կ՚երեւայ բոլշեւիկ դեսպանատան հաստափոր ռուս կառապանը, որ Կրեմլինի ներկայացուցիչներու կառքով կը փախցնէ կարդինալը։

Ապահովաբար ծաղրանկարը Իրանի մէջ աւելի հիմնաւոր դեր պիտի կատարէ, քան կախաղանը Աֆղանիստանի մէջ։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ՏՈՒՆ

Ի՞ՆՉ ՈՒՆԻՍ...

Մարսէյլէն Նիս, մեր շոգեկառքը լեռներ ծակ՚ց, հարաւային Ալպեանները։

Գեղեցիկ քաղաք է Նիս ու պիտի մնայ որքան ատեն որ ալ քօթ տ՚Ազիւրի բնական բոլոր շնորհներն ու առաւելութիւնները կը վայելէ։

Նիս կասկածելի քաղաք մըն է։ Արդէն նախապաշարուած եմ այստեղի բնակիչներուն մասին։ Երբ մանաւանդ ժողովրդական սրճարան մը կը մտնես, կը վախնաս գաւաթները շրթներուդ դպցնել։

Այսպիսի սրճարանի մը մէջ էր որ պատահեցայ հիւանդ բարեկամի մը։

— Ի՞նչ ունիս, գոյնդ ալ առաջուան պէս չէ, խեղճ բարեկամս, դո՞ւն ալ, դո՞ւն ալ։

Դիտեցի աչքերը, տեսակ մը հրճուանքի արտայայտութիւն ու ժպիտ կային անոնց մէջ։

Չար չէ իմ բարեկամս, բայց հոգեբանական է այդ երեւոյթը։ Մարդիկ միշտ կ՚ուզեն տեսնել իրենց բախտակիցները, երբ... անոնք դժբախտ են։ Սակայն, երջանիկները շատ չեն հանդուրժեր իրենց նմաններուն։

Խանտարկեալները երբ նոր դատապարտեալ մը կ՚ընդունին իրենց սրահին մէջ, հոգեկան արտակարգ հրճուանք մը կը զգան։ Կը մոռնան ամէն ինչ, կը խոյանան նորեկին վրայ ու կը հարցուփորձեն։

Ու երբ բարեկամիս յայտնեցի թէ բարեբախտաբար ոչինչ չունիմ, այլ միայն գիշերը չեմ քնացած ճամբորդութիւններու հետեւանքով, եւ թէ վաղն իսկ կը վերադառնամ, նկատեցի որ աւելի մռայլեցաւ։

— Երանի՜ քեզի, երանի որ բան մը չունիս։ Ես յետոյ իրաւունք չունիս բան մը ունենալու, ծովերէ անդին սպասող ունիս, երջանիկ ես։ Իսկ ես ՞, ի՞նչ ունիմ ես։ Ա՜խ եթէ անէծք կոչուած բառը համաճարակի մը անունն ըլլար։ Այդ համաճարակէն պիտի ազատէին սա բժիշկներէն շատ շատերը, որոնք կեանքն ու հազարաւորներու կեանքը կը սակարկեն հոգէառին հետ։ Կարծես գաղտնի համաձայնութիւն ունին սատանային հետ։ Վերջին վայրկեանին երբ ալ յոյս չմնաց, սղախօսութիւն յանձնարարեցին եւ կը տեսնեմ որ ընդհանրապէս այդպէս կ՚ընեն։

Խօսեցայ ու ըսի բաներ մը, բայց չգիտեմ թէ մխիթարուեցա՞ւ։

Շոգեկառքը դարձեալ ծակ ծկեց լեռները։

ԿԱՊԵԼԱՆ

Խենդուկ բայց անձնուէր բարեկամս հեռաձայնով ժամադրութեան մը կը հրաւիրէ զիս, «խիստ բացառիկ արժէք» տալով անոր։ Արեւելեան կապելա մըն էնք, համանուն նուագախումբով։

Դժգոհ էի, բայց պէտք էր որ մնայի։ Նուագածուները իրենց անսպառ պաշարը կը հրամցնէին յաճախորդներուն, Թուրքերէն, Թուրքերէն ու Թուրքերէն։

Սա դիմացը նստողի համազգեստով փառաւոր մարդ մը կայ որ «Ընտրոս» յունական նուրբ նուապետն է եղեր։ Բաւական հօրրած կ՚երեւէր։ Իր թեւերն ու մարմինը ճօճելով մօտեցաւ նուագածուներուն ու բաներ մը փսփսաց։ Մէկ վայրկեան յետոյ նուագախումբը սկսաւ նուագել յունարէն կտորներ։ Մէկ, երկու, երեք... Մեր աջ կողմն ալ հայ տղաքներ կան, որոնց անունը միայն հայ է, կ՚ըսենք երբեմն։ Այս վերջինները յանկարծ փոխեցին իրենց գուարթ արտայայտութիւնը։ Մէկը առաջ նետուեցաւ եւ իր կարգին մօտեցաւ նուագածուներուն եւ կարծեմ յանձնարարեց վերադառնալ հին եղանակներուն — «կազէլ», «մանի» եւն.։

Վայրկեան մը յետոյ նուագախումբ մը վերսկսաւ

Ազատութեան սիրոյն համար
Շատ արիւններ թափեցան...

Ներկայ Հայերը թնդանօթէ արթնցածի տպաւորութիւնը թողուցին վրաս բոլորը մէկ սկսան երգել։ Ուրիշ երգ մը, երրորդ մը եւս։ Եւ կասկածելի համարուած հայ տղաքը, խելայեղ սկսան լեցնել նուագածուներու գաւաթները.. թղթադրամով։

Ուրիշ մըն ալ Մեկքոն։

Վէրքերով լի ջան ֆէդայ եմ,
Թափառական տուն չունիմ։

Ներկայ Յոյները սկսան գըժգոհիլ, Հայերը կրկնապատկեցին իրենց խանդավառութիւնն ու... նուէրները։

— Հայերէն, սատէ հայերէն, կ՚ուզես նէ չէ ըսէ, չալղըդ կը կտրեմ, գլուխդ ալ միասին։

Աչքերս արցունքով լեցուեցան։ Ապրի՛ք տղաք. որ մէկ մէկ առիւծ կը պահէին իրենց սրտին մէջ։

Դժգոհ նեղս մտածէի, բայց տեսնելու էիք թէ ինչպէս դուրս ելայ։

ԼԻՈՆԻ ՏՂԱՔԸ

Գաւառի մեր բազմամարդ կեդրոններէն Վալանսն ու Վիէնը կը պահեն իրենց լաւ գիծերը, թէեւ խանդավառութիւնները զգալապէս պակսած են։

Դէպի վեր, Լիոնի մէջ ունինք հոծ բազմութիւն մը աշխատաւորներու եւ արհեստաւորներու։ Երրորդ Թողապետարանի թաղը հայկական է, թէեւ ոչ այնքան որքան Մարսէյլի Բիւ տէ Ցոմինիքէնը։ Կը ճանչնա՞ք սա Թողապետարանի դիմացի սրճարանին մէջ, երեկոյեան ժամը 7էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2ը պայմանաւորուած երիտասարդները։ Բոլորն ալ լաւ մարդու զաւակներ են, որոնք անցեալի մէջ եղած են հանրային գործիչներ, գաւառի յարգուած ուսուցիչներ, պատուաւոր եւ յարգուած առեւտրականներ եւ վերջապէս ազէկ մարդիկ։ Իսկ տղա՛քը, տղա՛քը Աստուծոյ որ անոնք ալ հոգիով լաւ, զգացումներով բարձր տղաքներ են, բայց... մեծ մասով խաղամոլ։

Այդ տղոց սպառնացող վտանգները — բարոյական եւ ֆիզիքական — բազմոց են։ Աշխատաւորներ են որ կ՚ընեն իրենց շաբաթական աշխատանքի վարձքը մէկ երկու ժամուան խաղի մէջ կորսնցներ

«Պըլիֆ» կը խաղան այս տղաքը։ Շատերը մէկ-մէկ ալ աղջիկ ունին իրենց կողքին, ժանօ, փօլէթ եւյլն.։

— Հինգ ֆրանքի ժանօ մը տուր, կ՚ըսէ մէկը։

— Տասը ֆրանքի տէրտէր մը տուր, կը պոռայ միւսը։

— Տասը ֆրանքի փօլէթ մը տուր, կ՚աճապարէ երրորդ մը։

Երբ աղջիկ ուզողը կ՚որսնցնէ, կը բարկանայ.

— Էս քու... կորսուէ՛ քովէս։

Մէկ խօսքով ողբալի քաշքշուք մը։ Ողբալի անոր համար որ կորսուած տղաքներ չեն անոնք։ Կը զգան թէ իրենց ճամբան ծուռ է։ Անոնց շահողն անգամ զղջանքով ըսաւ

— Եղբա՛յր, ե՞րբ պիտի գայ ասոր վերջը։

— Կ՚անցնի այս ալ, կ՚անցնի, ըսաւ ուրիշ մը։

— Կ՚անցնի սակայն կը ծակէ ու կ՚անցնի, աւելցուց առաջինը։

Յ. ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆ

ԱՆՑԱԾ ՕՐԵՐ

ԿԱՂԱՆԴ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴ

Անկիւնադարձ մըն է, զոր պէտք է ընենք ժպիտով եւ յոյսով։ Փոյթ չէ թէ տխուր է ներկան, երբ անցեալի առողջ ծիլերը կ՚ապրին դեռ մեր մէջ։ «Հաւատք քու կեցուցին զքեզ»

** Կաղանդը ուրախ բայց ազգու օր մըն էր «քաղքըցիներ»ուն համար կաղանդը կրօնք մը ունէր իր մէջ, մինչ ինք անոր քուրմն էր։

Մեծերն ալ փոքրերուն հետ «քիչ մը պզտը նորխային», այդ տօնին, տուն ու տեղով նոր ոգի մը պիտի առնէին։ «Ռէնքպէր»ին տեղ քը նոր «Ճէմէնի»ն եւ գօտին բարձին տակ տեղաւորած՝ վաղուան ոսկի երազներով Նոր Տարին կ՚երմային, հանդստացած՝ իրենց տարուան մը վաստակը այդ այնքան յարգի իրերուն համար վատնելէն։

Դեռ տարեվերջի իրիկունը, երբ հայրիկը տուն հասած էր, մենք հագուած սքուած պիտի ըլլայինք ու շնորհաւորութեան, ձեռքպագի երթայինք, մէկ մէկ քիչ մնալով էն-մեծ մայրիկին, մեծ մայրիկին եւ աւելի տարէց հօրեղբայրներուն տունը։ Մենք պարտաւոր էինք ընտանիքի մեծերուն այցելել, մինչ այն տուներու տղաքը մեզի կուգային յաջորդ օրը, նոյն ձեւով։

Ի՞նչ էր անցուդարձը։ «Բարի եկաք», երկու գգուանք, ետքը տեսակ ուտելիք, անուշապուրէն, կաղինէն ու թուզէն զատ, խմիչք մըն ալ զոր պարպած ատեն տան մեծը պիտի ըսէր՝ «եկաք որ չէն եղանք. ամէն տարի բարով հասնինք»։ Բայց ո՜րքան ուրախութիւն էր մերինը, երբ մեր մօքեն չանցած շատ սիրելի բան մը նուէր կը ստանայինք։ Դեռ կը յիշեմ այն գըշատուփը, զոր նուէր ստացայ կաղանդի իրիկուն մը։ Ինչե՞ր չ՚ըրտեցի ես այն մատիտով։ Ու մօրս ռամկաւորներն ու Յուսիկ Խրուանդին երգը, քանի՜ անգամ գրի առի ես «մաքուրի քաշելու» համար, նոյն գիշերը։

Նոր աւետու ծագեց այսօր,
Մեզ նոր տարի շնորհաւոր...

** Դուրսը սեփ սեւ. ագամամութը չէ բացուած։ Տիրացուները ժամկոչին հետ փողոց փողոց անդաստան կ՚ընեն, ու մեծ տուներուն կամ ծանօթ անկիւններուն մօտ կեցած կ՚երգեն...

Ժամկոչը մութին մէջէն կը ճանչնայ իր քարը, որուն վրայ կը հնչեցնէ՝ տա՛նկ, տա՛նկ, տա՛նկ... եւ իր ձայնն ալ տիրացուներուն միացնելով կը շարունակէ՝

— Եկա՜յք խուորբ եկեղեցի ։

Յանկարծ լոյսեր կը վառին, վարագոյրներուն ետեւէն մարդիկ կը շարժին եւ ամէն մէկ տունէ քիչ մը ուտելիք եւ քանի մը «չէնթէկ» կը տեղայ...

** «Խորհո՜ւրդ մեծ».. Ուռութը կը բեկբեկի զանգակներու հնչիւնէն, ու մենք ժամ կը վազենք խունկի, աղօթքի ու երգի։ Ծնունդը տօներու ամէնէն նուիրականն է, եւ իրա՛ւ որ ամէնէն խորհրդաւորը։

Վարդապետը կը վերլուծէ այդ օրուան ոգին իր քարոզին մէջ ու ժամուորը տուն գալուն, ծեր կիները դուրս կ՚ելլեն «ողորմի Աստուած» մը տանելու եւ իմանալու թէ ի՞նչ կար ժամը...

Ու ես կը վազեմ մեր «Նինէ»ին մօտ տանելու, ու ինծսուն տարեկանը կ՚օրհնէ զիս։ Ժամարարէն ստացած նշխարքը մեծ մայրիկիս կուտամ եւ ականջ կը դնեմ կնիկներուն խօսակցութեան՝

— Ի՞նչ քարոզ խօսեցաւ։

— Աղուոր աղուոր բաներ ը սաւ։

— Է, ի՞նչ ըսաւ։

— Ըսաւ որ Յիսուսը իրիկվնին հ «խորաթա»յի բռնուած էր, մ չի կարցի անեւր...

** Այսպէս կ՚անցնէին, մը, այս տօնական օրերը միամ քաղցրութեամբ, ժպիտով ու սով։ Ցնորհնէնքէն վերջ էր որ գինովներ կ՚երեւային. « գենին հագուած» կ՚ըլլար (գած) ու Ս Թագաւորին ան կամ փէշտիմալճիին օրթան լօրս էին ոմանք...

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵ

Պերլին

«ԲԱՆԱԳՈՂՈՒԹԻ

Նոր երգիծաթերթ մը գր — «Փարաւոն Սէմ Անտոն» սիկա անշուշտ անմեղ զ չէ։ Եւ սակայն այդ մեղքէ չէր կարծեր որ ըլլար «Բան գութեան» մահացու մեղք

Պատմենք։ Վէպը տպա «Հայրենիք» ամսագրին Վէպին հերոս էր ըրած քաջ Նօթ ու կենդանի հայ բանա մը։ Ան՝ մակաւոն ծածկ գողալով որ զգայուն սիրտ վիրաւորեմ։ Բա գ հերոսը տնկեց ու չորս ծագերու գած սկսաւ սազերգել.

— «Փարաւոն Սէմ Ան ն՚ս եմ, ն՚ս, ոչ ուրիշը, միայն ն՚ս»։

Մենք ու մերոնք մ ապշահար։

Այսքանով չվերջացաւ նաստեղծը, Պ. Լեւոն Եսաճ մեզի չորս նամակներ գրեց հատելով, շնորհաւորելով, թանքներ ընելով ու նոյնիս գլխին թագ դնելով։

Մենք ու մերոնք մն դմայլահար։

Նամակով մը շնորհա իր աղուոր ժեստերը եւ խոր տուի որ ինք ալ իմ վրայ ծաղկէպ մը գրէ։ Համաձայն Համերաշխութիւն, սէր, գո բանք։ Աննախընթաց ու մ բական երեւոյթ։

Այլ աւա՜ղ, յոյժ կար բարեկամ իմ՝ Լ. Եսաճան խելօքութիւնը։

Երգիծաթերթը արժանացաւ տոլար մրցանակի եւ հովը փոխ ցաւ։

Եսաճանեան սաղ ի Աթէնքի մէջ դիմացը ելլ պոռայ

— Ես՝ ան Պէշիկթաշլեան տոլար մրցանակ ստացած է րաւոն Սէմ Անտոն» երգիծա փարաւոնը ես եմ, ինձմէ բան ղութիւն է ամբողջովին։ 50 ինծի տալու են։

Եւ Աթէնքի թերթը, Օր», իսկոյն արձագանգ կ այս իմաստո՜ւն յայտար թեան։

Ու Պոլսոյ «Ժամանակ» ազգօգուտ թերթն ալ որ գործական եւ արկածեան բանա..գողեան օրկան մըն է կոյն կ՚արտատպէ «Նոր յօդուածը, իր կողմէ բծախ տողեր աւելցնելով։

Աւա՜ղ, անգիտակից գող եմ եղեր։ Ես ալ միամիտ մ մտութիւնը ունէի թէ մըն եմ վերստեղծած։ Ա բանագող եմ եղեր...

Ասիկա վիշտ մըն է համար։ Սակայն մխիթար քանի մ խորհուրդ։ Այս մեծանուն ծովանկարիչ Այվազ կին ալ բանագող մըն է։ Ան բ գողած է ծովէն։ Եւ իւրաքան անգամ որ Սեւ ծովու մոլ լիքները կուգան մեծաձայն

նուէլ ապառաժներուն, կը գտան պարզապէս

— Այվազովսկի բանագող է

ալիքները գողնալով իրենց արդար իրաւունքը կը պահանջեն, քանի որ Այվազովսկիի նկարները մեծ գինով ծախուած են:

Սակայն չէ՞ք գտներ որ ասի կա՛մ ջուրի կամ ջուր կտրած ուղեղի տրամաբանութիւն է:

Իմ երգիծաբանութեան հերոսները վարձատրել հարկ ըլլայ որ՝ ես Օտեան ահագին փող պիտի վճարէի ընկեր Փանջունիին որ կը հեծծեծէր... «Մի քիչ փող»:

Այս հաշուով ամսական 10 հազար ֆրանք ալ ես պէտք է վճարէի Ցիար Վոհան Մալէզեանին, քանի որ անցամաք ծիծաղի նիւթ է այդ չոր կարծուած բանաստեղծը:

Բայց ի՞նչ հարկ այս կերպ մխիթարութեան: Հարկ է կարդալ Պ. Լեւոն Եսաճանեանի նամակները: Ընտրեմ է առաջին երեք հատը գրուած են ժամանակին «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագրութեան, իբրեւ «Մերօրեայ ծիծաղներ»: Չորրորդ նամակն ալ, գլուխգործոց, կը դնեմ «Յառաջ»ի խմբագրութեան տրամադրութեան տակ:

Ու նամակէն առաջ ուրիշ կէտ մը:

Եսաճանեան յայտարարած է — «Նշան Պէշիկթաշլեան բան մը չէ ուսեցուցած իրմէ: Ամբողջովին ես եմ: Բանագողութի՞ւն »

Հարց կու տամ յարգելի [illegible] ճի՞շդ է որ իր կեանքն է փարատոնի պատմութեան մէջ ունեցած կեանքը, իրակա՞ն են փարատոնի Պոլսոյ մէջ ունեցած ստացուածութիւնները, պարզուա՞ծ են փարատոնի պատմութեան ու աքսորի մէջ ըրած թուղթները, իրա՞ւ են Ցունաստանի մէջ եղածները: Աշխարհի՞ն է իր նկարագիրը, խօսքերը

Եթէ այս բոլորը ես չեմ հնարած ու ինք ապրած ու խօսած է, ո՞ւր ուրեմն իրեն..

Իսկ եթէ այդ բոլորը ես ստեղծած եմ, տիպար մը երեւան բերելու համար, [illegible] իրեն որ իր ապրածն ու չապրածը [illegible] պարտաւորութիւնը չունի.

Բարեկամս իր սազով ձերբակալուած է, կա՛մ կը ժխտէ անպատասխանատուներու յարկաբաժնին մէջ եւ կամ պատուհանէն դուրս կեցած ծով կը նետուէր, միանալու համար Սեւ ծովի ալիքներուն ու երգելու —

Պէշիկթաշլեան բանագող է

Իսկ «Ժամանակ» եւ «Նոր Օր» թերթերու խմբագիրներուն կը յանձնեմ կարգուել նամակը, առանց փոփոխելու նոյն գիրին գովեստէն, պատուութենէն ու... համապատկերութենէն:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

Պէյրութէն գրուած մասնաւոր նամակէ մը (ստորեւ) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Դէպի Սուրիոյ հարաւը՝ Դիարպեքիրի կողմերը Հայերու ներգաղթի նոր շարժում մը սկսած է ուղղուիլ. Լեռնաբնակներ են, որոնք Մուշի [illegible] գաւառական շրջաններէն կուգան, փախելով քրդական ապստամբութեան հետեւանքով, այդ տեղերու անապահով վիճակէն: Արդէն 12 ընտանիքներ հասած են Հասէքէ (Ճեզիրէ), թրքական սահմաններուն ոչ շատ մօտ, փոքր հող մը տրամադրել անոնց: Կ'ըսուի թէ 2—3000 հոգի կը պատրաստուին գաղթել գալով մօտ: Այս շրջաններու, Թուրքիոյ միւս գաղթականները հանգիստ վիճակ մը ունին եւ աւելի պիտի բարգաւաճին առեւտրական այն վայրերուն մէջ, որոնք անյապաղ պիտի ստեղծուին Պաղտատի երկաթուղին.— Ճարաբլուս, Արաբ Փունարը, Թէլ Աբեատ, Րէսուլ Այն, Տէրպէսիյէ, Քամիշլի, Նիսիպինի գիծին վրայ:

Դէպի Հալէպ. Ամերիկա գաղթի պատճառը. Սուրիոյ մէջ աշխատանքի պակասն է որ կը բարգաւէ Պէյրութի մէջ, ապրուստի սղութեան վրայ: Պէյրութ քաղաքի շինութիւնները, որոնց մէջ կ'աշխատէին հայ գործաւորները, ընդհատած են եւ ուրիշ գործաւորներ կ'աշխատին սովորական օրավարձքերու: Յունիսի Հարիւրին 40 հայ անգործներ կան կը նախընտրեն երթալ Հարաւ-Ամերիկա, ուր զիրենք կանչող ազգականներ ունին:

Գաղթականներու կեդրոնական կոմիտէն իր բոլոր կարելին կ'ընէ, որ [illegible] Սուրիոյ գաղթականները [illegible] կանխաւորապէս հաստատուին: 1928ի վերջը, կը հաշուուէր 1500 ընտանիքներ որոնք հաստատուած են ագարակներու մէջ կամ հողերու վրայ, որոնց սեփականատէրը պիտի դառնան մասնաճիւղերով:

Բայց գործը գլուխ հանելու համար մեծ գումարներ պէտք են. դժբախտաբար, կոմիտէն կը գտնէ որ Բարեգործական Միութիւնը եւ արտասահմանի հայ գաղութները որոնք գեղեցիկ խոստումներ շռայլեր էին, դեռ չեն կատարած լուրջ օժանդակութիւն մը: Անոնք զարգ գոհացած են թելագրութիւններ ընելով եւ իրենց փափաքները յայտնելով: Այս է բոլորը: Անհրաժեշտ է որ անոնք իրենց նիւթական նպաստը փութան բերել, մեղմելու համար կարգ մը շրջանակներու զայրոյթը. հանդէպ իրենց այս անտարբերութեանն. լաւ կազմակերպուած պրոպագանդով մը, կարելի է մեծ օգնութիւն գտնել այդ աղբիւրներէն,— օրինակ՝ յարկաբաժին մը, տուն մը եւայլն. պիտի քաջալերէր հայ գաղթականները եւ պիտի պահպանէր ընտանեկան եւ ազգային կապակցութիւնը:

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՍԵՒԸ ՓՈԽԵԼ

Անգլիական թերթի մը առած տեղեկութեան համաձայն, Լոնտոնի Համալսարանին բնական անասուններու բուժարանին մէջ, սինթեթիկագործութեան մասին պրպտումներ կատարող գիտուններ հիմնուած են թէ շատ չանցած պիտի յաջողին անասուններու սեւը ճերմակի նշանակելի կերպով: Արդէն Նիւ-Եորքի, փոքր անասուններու վրայ կատարուած փորձերը յաջողած են եւ գիտուններ կրցած են ճերմակ անասուններու սեւը փոխել:

Բայց դեռ չեն կրնար հաստատ ըսել թէ, ե՞րբ պիտի կրնան նոյն յաջողութիւնը ձեռք բերել խոշոր անասուններով: Գիտնականներէն մէկը կը հաւաստէ թէ շատ չանցած, այդ ալ կարելի պիտի ըլլայ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յաճախ մեզի հարցումներ կ'ուղղուին որոնց պատասխանը անմիջապէս կը տրուի ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓով (Դ. էջ):

Իսկ օրը օրին ղրկուած դրամները միշտ կը ծանուցուին ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓով (Ստացանք):

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԳԻՇԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Յունուար.— Այս տարի ալ, Կաղանդի տօնակատարութիւնը, աւանդութեանց սուրբ սովորականութեամբ, ու քիչ մը աւելի ճոխ շատ շատերուն համար:

1927ին գործադրկութեան հարուածին տակ, եւ 1928ին դեռ այդ հարուածէն շշմած ու տկար մեր հայրենակիցները, մեծ մասով տխուր ու մղձաւանջէ մտամոլոր, չկրցան իրենց ուզած եղանակով տօնել Կաղանդները, բայց այս տարի, տնտեսապէս քիչ շատ կազդուրուած էին: Երեւոյթները կը հաւաստէին թէ տրամադրութիւնները լաւ են:

Գործարաններու կեանքէն յոգնաբեկ շատ մը հայրենակիցներ, մինչեւ մը կամ կոթնելիք թիկունք մը գտնողներ, անմիջապէս դուրս նետուեցան, փորձելու համար իրենց բախտը ազատ ասպարէզին վրայ: Մէկը բացաւ նպարավաճառի կամ սուրճի խանութ մը, միւս մը սկսաւ իր արհեստը ի գործ դնել, ուրիշներ նոր արհեստներ սորվեցան. եւ այսպէս, անոնք կամք ցոյց տուին, զոհողութիւններ ըրին, կարճ շրջանի սովորական տագնապները ապրեցան. բայց այսօր գրեթէ բոլորն ալ յաջողած են, ու իրենց շրթունքին վրայ գոհունակութեան ժպիտ մը կը փայլի, 1929ի դռնէն ներս մտած ատեն: Անշուշտ միջա կան խեղճեր եւ նոյնիսկ թշուառներ:

Ահա այս վիճակին մէջ, 1929ի Կաղանդը տօնելու ելեր էին մեր հայրենակիցները: Միայն կեդրոնի թաղերը աչքի առջեւ ունիմ, ուր եռուզեռ մը, ազնուութիւն մը սկսած էր, կիրակիէն և երկուշաբթիէն սկսեալ, որ կը գերազանցէր նախորդները: Կը տեսնէինք հայ մանուկները, ուրախ ու զուարթ կանչերով ու ծիծաղով: Բախտաւորները գըրկած եւրոպական գեղեցիկ խաղալիքներ, հագուած կոկիկ ու մաքուր, շուկայէն դէպի տուն ցատկռտելով կ'երկննային փողոցներէն ու մայթերուն վրայէն: Համեստներն ալ իրենց կարգին փոքրիկ խաղալիքներով ու կաղանդչէքի յոյսերով զմայլելու կը պատրաստուէին սպասելով Պապան՝ որ իրենց ալ թանկագին, ազնուր բաներ պիտի բերէր գիշերը՝ լուսնալուն մօտ...

Պանդոկներու յաւակոր ու միջնակարգ սենեակներէն մինչեւ յետին կիսալոյս խցիկներուն մէջ պատրաստուէր էին Կաղանդի յատուկ սեղանները, ոմանք ճոխ, ոմանք ալ համեստ, ըստ մեր աւանդութեանց, հայրենի սովորութիւններուն ու օջախին կիսապատկերը կը զարթուցէր, հնաւանդ անուշութիւնները բուրելով: Յուշեր՝ հայրենի կեանքէն:

Հաւաքոյթներ, այցելութիւններ, ուրախութիւն եւ խնջոյք մինչեւ առաւօտ: Ամէն բերնէ մէկ մէկ ձեւի ու տեսակի, մանաւանդ տարբեր իմաստներով.— «Աշխատեր, տքներ ու վաստկեր ենք այս տեսակ օրերու համար», «Պէտք է զոհել, ծախսել այս օրը ուրախ անցընելու համար», «Մեր վաղը այսօրուան շարունակութիւնն է, հարկ է այս տարեմուտի օրը, ուրախ, զուարթ եւ բարի ըլլալ, որպէսզի ամէն օր ալ նոյնը ըլլանք»: Եւ այսպէս, ունեցողը իր քսակէն, չունեցողը իր ըրած պարտքով, ծախսեր ըրին, զուարթութեամբ տօնելու համար Կաղանդը:

Իսկ այն հայրենակիցները, որ իրենց մօտ չունին ու ներկայութիւնին չեն վայելեր իրենց ալեւոր ծնողքը, ազգականները, միաբինները ու սրտահատորները, իրապէս տըրտում ու տխուր կ'երեւէին:

Ահա այսպէս էր պատկերը Կաղանդի գիշերին եւ դեռ յաջորդ օրը:

Կ. ՍԻՒԵԱՆ

«ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ» ՓՈՐՍՈՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՐՍՕ (Սեփ. թղթ.).— Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Փորսոյի մասնաճիւղը, Կիրակի օր սարքած էր հանդէս-երեկոյթ մը: Որոշուած ժամանակէն առաջ արդէն հետաքրքիրներու խումբ մը փութացած էր հանդիսավայրը: Ժամը 3ին լիքն էր սրահը որուն ճակատը կը զարդարէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներ: Օրուան նախագահին՝ Օր. Թագուհի Պուլտուկեան «Մեր Հայրենիք»ով բացաւ հանդէսը, ու բացատրեց Ե. Հայ Կարմիր Խաչի նպատակը, թէեւ անոր բերած օգուտները իր կազմութենէն անմիջապէս վերջ: Յետոյ կոչ ըրաւ հայ մայրերուն եւ քոյրերուն որ թեւ թեւի տան իրենց եղբայրներուն ու աշխատին միասնաբար փրկել հայ մանուկը եւ օգնութեան հասնիլ հայ մայրերուն եւ քոյրերուն: Օր. Պալտիկեան արտասանութիւն մը ըրաւ: Գ. Շապուհ պարզեց օրուան տօնին իմաստը: Ներկայացուեցաւ «Երկու Խուլերը»: Տասնեւհինգ վայրկեան դադար է վերջ սկսաւ բուն երեկոյթը:

Ճաշացուցակը ճոխ էր եւ հայ երիտասարդներն ալ նման վայրկեաններու առատաձեռն են: Ջերմ ու ժպտաճառ, ուրախութիւններ եւ կերուխում: Ստեղծուած էր գեղեցիկ մթնոլորտ մը: Ճաշէն յետոյ բազմութիւնը խումբերու վերածուեցաւ սեղաններու շուրջ ու ծայր տուին խմբերգները.

Աճուրդի դրուեցան շիշ մը Փորտոյի հին գինի զոր շահեցաւ Գ. Շիրինեան, 32 ֆրանքով: Անկէ քաջալերուած Կարմիր Խաչուհիները աճուրդի դրին նաեւ Կաղանդի պզտիկ ծառ մը, գեղեցկօրէն զարդարուած և նուիրուած Օր. Շիրինեանի կողմէ: Նմանապէս 32 ֆրանքով շահեցաւ Գ. Պաքալեան:

Ամէնէն վերջը սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 2:

Ա. Գալայճեան

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ԵՒ
ԴԱՒԻԹ ԹԱՃԻՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
29 դեկտ. 1928 Լոնտոն

ԱԿՌԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԵՔԵԱԹ ՀԵՔԵԱԹԻ ՄԱՍԻՆ,

Անգամ մը Ճշմարտութեան խելքին փչեց պալատ իջնալ:

Նոյն ինքն Հարուն-էր-Րաշիտի պալատը:

Ալլա՜հ էքպէր: Ստեղծելով կինը դուն երեւակայութիւնը ստեղծեցիր:

Անիկա ըսաւ ինքն իրեն.

— Իսկ ինչո՞ւ չէ: Շատ հիւրեր կան Մարգարէին դրախտին մէջ. շատ գեղեցկուհիներ երկնային արքայութեան մէջ Սուլթանին հարէմը: Մարգարէի պարտէզին մէջ ես յետին հիւրն չէի ըլլար անշուշտ. փառքաշէհ կիներուն մէջ, գուցէ ամէնէն գեղեցիկն ըլլամ, իսկ հարէմներուն մէջ՝ առաջինը իր հարեմներէն: Բաւական իմ շրթունքներէս վար չէ, իսկ անոնց շնչառութիւնը՝ կ'ծաղուան օդն է: Ոտքերս՝ վայելչակազմ են. իսկ կուրծքերս՝ երկու շուշաններու պէս են, որոնց վրայ արեան կաթիլներ կան: Երջանիկ է այն մարդը որ կը խոնարհէ գլուխը իմ կուրծքիս վրայ: Հրա՛ շալի եւ մազեր պիտի պարուրեն զինք: Երեսս լեռներու առաջին [illegible] կը նմանի: Սեւ շողակներու պէս կը փայլին իմ աչքերս եւ ա՜հ, որ կերպի վայրկեանին կը նայի անոնց՝ մօտ շատ մօտ— ինչքան ալ մեծ ըլլայ ան— այնքան պզտիկ պիտի զգայ ինքզինք, այնքան պզտիկ, որ պիտի խնդրէ Ալլահը իրեն ուրախութեան վայրկեանին է ստ դմեր, եւ ես ամբողջովին— իր ստեղծագործութեան — երգն եմ:

Ելաւ ու ճամբայ ինկաւ:

Միմիայն իր գեղեցկութիւնն էր հագուած:

Պալատի մուտքին մօտ, պահակը սարսափով կեցուց զինքը:

— Ո՞վ կ'ուզես հոս, կի՛ն, որ մարդիկ ես նոյնիսկ ծածկոցդ առնել:

— Ես կ'ուզեմ տեսնել փառապանծ ու ամենակարող Խալիֆան Հարուն-էր-Րաշիտը, փառքին ու խալիֆան, մեր մեծ հրամանատարը:

— Ալլահի կամքը թող ըլլայ, ինչպէ՞ս է քու անունդ: Անամօթութի՞ւն:

— Իմ անունս Ճշմարտութիւն է: Ես քեզի չեմ բարկանար, զինուո՛ր: Ճշմարտութիւնը յաճախ անամօթութեան տեղ կ'ընդունին, ինչպէս որ սուտն ալ— ամօթի. գնա՛ և խօսէ իմ մասին Խալիֆային պալատին մէջ

բոլորը յուզուեցան, երբ իմացան թէ Ճշմարտութիւնն է եկեր:

— Անոր մուտքը, յանկարծ, շատերու ելքը կը նշանակէ.— մտազբաղ կերպով ըսաւ մեծ վէզիր Ճաֆէրը:

Եւ բոլոր «վէզիր»ները վտանգ կը դողային:

— Բայց կին է ան,— ըսաւ Ճաֆէր: Մեր մէջ ընդունուած է, որ ամէն գործով զբաղին անոնք, որոնք աչքինչ կը հասկնան անկէ: Եւ ատոր համար ալ կիներու լեզուէն կը հասկնան ներքինիները:

Ու դարձաւ դէպի մեծ ներքինին: Փադիշահի պատուի, հանգիստ և երջանկութեան պաշտպանին:

Եւ ըսաւ անոր.

— Մեծազօրյնը ներքինիներուն: Հոն կին մըն է եկեր իր գեղեցկութեանը վստահած: Հեռացուր զայն: Յիշէ՛ միայն, որ այս բոլորը պալատին մէջ կը կատարուի: Պալատի սովորութեանց համաձայն հեռացուր զինքը: Այնպէս, որ ամէն ինչ գեղեցիկ եւ արժանաւոր ըլլայ:

Մեծ ներքինին ելաւ միջանցքը եւ մարած աչքերովը նայեցաւ մերկ կնոջ:

— Դուն կ'ուզես տեսնե՛լ խալիֆան: Բայց խալիֆան չի կրնար տեսնել քեզի այդ վիճակին մէջ:

— Ինչո՞ւ

— Այդ վիճակին մէջ կուգան այս աշխարհը: Այդ ձեւով ալ կը յուեն: Բայց այդ ձեւով կարելի չէ շնչել աշխարհի վրայ:

Ճշմարտութիւնը ա՛յն ժամանակ է միայն լաւ, երբ մերկ է:

— Քու խօսքերդ օրէնքի պէս ճշմարիտ կը հնչեն: Բայց փադիշահը բարձր է օրէնքէն: Եւ ան չի տեսներ քեզի այդ վիճակին մէջ:

= Այսպէս ստեղծեց զիս Ալլահը: Զղջացի՛ր, ներքինի՛, դատել եւ կշտամբել: Դատելը անմտութիւն պիտի ըլլար, իսկ կշտամբելը յանդգնութիւն:

— Ես չեմ համարձակիր դատել կամ կշտամբել այն, ինչ որ ստեղծեր է Ալլահը, բայց Ալլահը գետնախնձորը ստեղծեր է հում, իսկ ուտելէ առաջ կ'եփեն զայն: Ալլահը գառնուկի միսը արիւնով լի է ստեղծեր, բայց որպէսզի ուտուի, առաջ կը տապկեն զայն: Ալլահը բրինձը ոսկորի պէս է ստեղծեր, եւ որպէսզի ուտուի, մարդիկ կ'եփեն զայն եւ քրքումով կը գունաւորեն: Ինչ պիտի ըսէիր մարդու մը, եթէ ան սկսէր միսը, գետնախնձորը եւ բրինձը հում ուտել, ըսելով թէ.— «Ալլահը այդպէս է ստեղծած զանոնք»: Այդպէս ալ կինը: Որպէսզի հաճոյ, պէտք է որ առաջուընէ հագուած ըլլայ:

= Գետնախնձոր, գառնուկ, բրինձ,— զայրոյթով բացագանչեց Ճշմարտութիւնը.— իսկ խնձորնե՞րը, իսկ տանձե՞րը, անուշահոտ սեխե՞րը: Անո՞նք ալ կ'եփեն ուտելէն առաջ, ներքինի՛:

Ներքինին մտածեց այնպէս, ինչպէս կը մտածեն ներքինիները ու զորտերը:

— Սեխին կեղեւը կը հանեն, տանձն ու խնձորը կը կեղուեն: Եթէ դուն կ'ուզես որ մենք ալ այդպէս վարուինք քեզի հետ...

Ճշմարտութիւնը շտապեց հեռանալ:

∴

— Որո՞ւ հետ կը խօսէիր դուն այսօր առաւօտ պալատի մուտքին քով եւ, կարծես թէ, բարկացած կը խօսէիր.— հարցուց Հարուն-էր-Րաշիտը իր պատուի, հանգիստի եւ երջանկութեան պաշտպանին,— եւ ինչո՞ւ պալատին մէջ այնպէս իրարանցում կայ:

— Կին մը կ'ուզէր տեսնել քեզ, բայց այնպիսի անամօթ մէկը, որ կը ցանկար քովդ գալ այնպէս, ինչպէս ստեղծեր է զինք Ալլահը,— պատասխանեց մեծ ներքինին:

= Ցաւը վախ կը ծնի, իսկ վախը՝ ամօթ.— ըսաւ խալիֆան.— եթէ այդ կինը անամօթ մէկն է, օրէնքին համաձայն վարուեցէք իրեն հետ:

— Մենք կը կատարենք քու կամքդ արտայայտուելէ առաջ, ըսաւ մեծ վէզիր Ճաֆէրը համբուրելով տիրոջ ոտքին տակի հողը,— այդպէս ալ վարուեցանք կնոջ հետ:

Եւ սուլթանը ողորմածաբար նայելով անոր վրայ՝ ըսաւ.

— Ալլա՜հ էքպէր:

Ալլա՜հ էքպէր: Ստեղծելով կինը, դուն յամառութիւնը ստեղծեցիր:

Ճշմարտութեան խելքին փըչեց պալատ իջնալ:

Նոյն ինքն, Հարուն-էր-Րաշիտին պալատը:

Ճշմարտութիւնը հագաւ քուրձ մը, մէջքը կապեց պարանով, առաւ ձեռքը գաւազան մը եւ նորէն գնաց պալատ:

— Ես Ապացուցանողն եմ,— խիստ կերպով ըսաւ պահակին. Ալլահի անունով կը պահանջեմ որ խալիֆային քով թողուք զիս:

Պահակը սարսափած— պահակները մի՛շտ սարսափի մէջ կ'ապրին, երբ օտարական մը կը մօտենայ խալիֆայի պալատին— կը վազէ մեծ վէզիրին քով:

— Նորէն նոյն կինն է,— ըսաւ,— ծածկուած է քուրձով և ինքզինքը Ապացուցանող կը կոչէ. բայց աչքերէն ճանչցայ որ Ճշմարտութիւնն է:

Վէզիրները շփոթեցան:

— Ի՞նչ յարգանքի պակասութիւն է սուլթանին հանդէպ— մեր կամքին հակառակ երթալ:

Եւ Ճաֆէր ըսաւ.

— Ապացուցանո՞ղ: Այդ գործը Մեծ Միւֆթիին կը վերաբերի:

(1) Վ. ՏՈՐՈՇԵՒԻՉ

գամանք ունենայ։ Ջնջուեցան բոլոր թաղապետական ժողովնե-րը, ինչպէս նաեւ գաւառական եւ շրջանային ժողովները։ Պել-կրատի, Զագրէպի եւ Լուպլիանայի քաղաքապետները պաշտօ-նանկ եղան։ Այս քաղաքներուն թաղապետական վարչութիւն-ները պիտի նշանակուին արքայական հրամանագրով, ներքին նախարարի առաջարկին վրայ։

Ազգային կամ կրօնական հիմերու վրայ դրուած քաղաքա-կան բոլոր կուսակցութիւնները լուծուած հռչակուեցան։

Դիկտատորական նոր վարչաձեւը գոհունակութեամբ ըն-դունուեցաւ Խրուաթներուն, ինչպէս նաեւ Սերպերուն կողմէ։?

Ֆրանսիտալական մրցակցութիւնը

Խօսելով Մուսոլինիի մէկ ճառին վրայ, ուր կ'ըսուէր թէ «Ամ-բողջ աշխարհ կը զինուի», *Փոփոլօ տ'Իտալիա* ֆրանսան կը մեղադրէ իբր ռազմապաշտ եւ աշխարհակալ, ու կը գրէ.

«Ֆրանսա անդադար կ'աւելցնէ իր թնդանօթները, հրա-ցաններն ու սուինները։ Եւ ասիկա՝ ամէն կողմէ, դէպի Արե-ւելք, դէպի Միջերկրական և մինչեւ մեր ներքին ծովուն սիրտը։ Այս սպառազինումները, զինակցութիւններու շարքը եւ ծովա-յին զինակցութեան մը փորձը նախատինք են Քէլլոկի Ուխտին համար։ Ֆրանսայի Միջերկրականեան ուժերը թոյլ կուտան իրեն Ափրիկէէն պահեստի զունդերփոխադրել եւ այսպէսով ապահովել իր գերակայութիւնը։ Մինչդեռ Իտալիա պէտք ունի նաւատոր-մի, պարզապէս շնչելու եւ ապրելու համար։ Ֆրանսա հաղոր-դակցութեան միջոցներ ունի նաեւ Ատլանտեանէ, մինչդեռ Ի-տալիա միայն Միջերկրականը ունի իբր ելք։ Եւ քանի որ, հա-կառակ խաղաղասիրական բոլոր խօսքերուն, ամէն պետութիւն կը զինուի, Իտալիա պէտք է նոր զոհողութիւններ ընէ, Մի-ջերկրականի միջոցաւ իր պարէնաւորումը ապահովելու հա-մար...»։

Մահ Մեծ-դուքս Նիկողա Նիկոլայեւիչի

Նիսի մօտ Քափ տ'Անթիպի իր ձմեռնային ապարանքին մէջ շաբաթ գիշեր մեռաւ Ռուսիոյ Նիկոլա Բ. ցարին հօրեղ-բայր մեծ դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչ, որ վերջերս թոքատապէ բռնուած էր եւ հակառակ բազմաթիւ մասնագէտ բժիշկներու խնամքին, չկրցաւ բուժուիլ։ Կովկասեան կազակներու համազգեստ հագած՝ մարմինը կը հանգչի դափնիներով զարդարուած մահիճի մը մէջ, կուրծքին վրայ՝ Ս. Գէորգի երեք պատուանշանները։ Կա-զակ ենթասպաներու պատուոյ պահակախումբ մը կը հսկէ։ Այս առաւօտ դագաղի մէջ պիտի դրուի եւ մարմինը պիտի փոխադրուի Քանի ռուսական եկեղեցին։ Յուղարկաւորութեան թուականը դեռ չէ որոշուած։

Մեծ դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչ ծնած էր Պետրոգրադ՝ 1856 Նոյեմբեր 6ին։ Թոռն էր Նիկոլա Ա. ցարին։ Պզտիկ տա-րիքէն զինուորական ասպարէզ մտնելով, մասնակցեցաւ 1877-1878ի ռուսեւթուրք պատերազմին, կարեւոր յաղթանակներ շահելով։ Անուհետեւ սատիճանի արագ բարձրացում ունեցաւ բանակին մէջ։ 1905ին երբ հիմնուեցաւ ազգային պաշտպանու-թեան խորհուրդը, մեծ-դուքսը անոր նախագահ նշանակուե-ցաւ, միաժամանակ վերին հրամանատար անուանուեցաւ ար-քայական պահակախումբին եւ Պետրոգրադի զինուորական վարժարանին։

Մեծ պատերազմի սկիզբը վերին հրամանատար նշանակ-ուեցաւ ռուսական բանակներուն։ 1915 սեպտեմբերին երբ աւստրօգերման բանակները ճեղքեցին Տնիեփէրի ճակատը մեծ աղէտի ենթարկելով Ռուսերը, Նիկոլա շնորհազուրկ եղաւ։ Յետոյ Կովկասի փոխ-արքայ նշանակուեցաւ եւ մեծ յաղթա-նակներ տարաւ Թուրքերուն դէմ եւ գրաւեց Էրզրումը։

Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ընթացքին ձերբակալուե-ցաւ եւ բանտարկուեցաւ Ալուպկայի (Խրիմ) իր կալուածին մէջ, բայց յաջողեցաւ փախչիլ։ 1919 ապրիլին Սանթա-Մար-կէրիթա (Լիկուրիա) ապաստանեցաւ, իսկ 1923էն ի վեր կը բնակէր Փարիզի մօտ Շուանիի իր դղեակին մէջ։

1924ին Պելկրատի մէջգլուխն անցաւ «Ռուս ազգային կոմի-տէ»ի մը, որուն նպատակն էր կռուիլ բոլշեւիսմի դէմ։ Իր շուրջ խմբուած էին զօրավար Վրանկէլ եւ ընկերները։ Պուլ-կարիա, Սերպիա եւ Լեհաստան ապաստանած մօտ 100.000 Ռուսեր կը մասնակցէին այս կազմակերպութեան։

Նոր ամբաստանութիւններ

Հարցաքննիչ դատաւոր Կլար հարցաքննեց «Լա Լիպէրթէ» թերթին տնօրէն Քամիյլ Էյմարը, որ յօդուածով մը կարգ մը յայտնութիւններ ըրած էր։ Ըսած էր թէ Տիկ. Հանօ ունէր սպիտակ յուշատետր մը, որուն մէջ կ'արձանագրէր «զինքը խեղդողներուն անունները»։ Թէ այդ ցանկին մէջ կան անուն-ները բազմաթիւ երեսփոխաններու, մանաւանդ համայնավար նախկին երեսփոխանի մը։ Էյմար չուզեց մանրամասնութիւն-ներ տալ՝ չմեղանչելու համար լրագրական գաղտնապահութեան դէմ, յայտնեց թէ իր տեղեկութիւնները քաղած էր Տիկ. Հա-նօի պաշտօնեաներէն։

Դատաւորը յետոյ լսեց նախկին երեսփոխան Շառլ Պէրթ-րանը, զոր ամբաստանեց իբրեւ դրամաշորթ, գեղծարար եւ մեղսակից Տիկին Հանօի։ Պէրթրան գիտէր ամէն բան։ Ինք է որ կոմս տը Քուրվիլի հետ հիմնեց «Կազէթ տիւ Ֆրան»ը։

Գ. Կլար նոյն յանցանքներով ամբաստանեց նաեւ տիկին Օտիպէռը, որ չուզեց խօսիլ առանց փաստաբանի ներկայու-թեան։

Յետոյ կրկին լսեց տիկին Հանօն, որ կարգ մը յայտնութիւն-ներ ըրաւ «Ժուռնալ»ի տրուելիք մէկ միլիոն ֆրանքի մասին։ Յետոյ գիտել տուաւ թէ իր հիմնած ընկերութեանց պատրաստ դրամը բաւական է բացը գոցելու։

Տեւողութեան մրցանիշը կոտրուած

Ամերիկեան «Քուէսչըն Մարք» օդանաւը յունուար 1ի առ-տուան ժամը 7.26էն ի վեր օդին մէջ կը մնայ։ Թերթս մամուլը գրուած պահուն հասած վերջին տեղեկութեան համաձայն, օդանաւը 132 ժամէ ի վեր օդին մէջ էր՝ կոտրելով տեւողու-թեան համաշխարհային բոլոր մրցանիշները։

Երկու օդանաւեր օդին մէջէն պէնզին կուտան «Քուէսչըն Մարք»ին։ Շարժիչ մեքենան բաւական մաշած ըլլալով, օդանա-ւորդները մտադրած էին ցամաք իջնել երէկ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ.— Փարիզի եւ շրջանի մէջ բնակող այն բոլոր ֆութպոլիսթները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու ֆութպոլի խումբերուն, պէտք է դիմեն անձամբ կամ գրաւոր նորընտիր ֆութպոլի յանձնախումբին, որուն ժողովատեղին է, 15 Rue Lepic, Métro Blanche։ Դիմել՝ Շբ. և կիրակի օրերը երեկոյեան ժամը 8.30էն վերջ։

ՓԱՐԻԶԻ հայ սկաուտներուն կազմակերպած վիճակահանու-թենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 294, 107, 922, 837, 333, 624, 500, 743, 80.532 916, 551, 541։ Ստանալու համար դիմել՝ Յ. Գաւուքճեանի, 4 Rue Bethoven, (Paris 16).

ԲԱԼՈՒԻ Շինուա գիւղէն Խաչատուր Պաղտասարեան կը ծանուցանէ իր հայրենակիցներուն և բարեկամներուն իր հասցէն եւ կը խնդրէ իրենցմէ գրել՝ Hatchadour Bagdassarian, Bld. Pierre Curie, Argenteuil (S.etO) France.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Հաճի Վերոն Կորկիսեան (ծնեալ Երէպագանեան) ամուսինը՝ Սամուէլ Կորկիսեան։ Դէյրութի կողմերը գտնուիլը իմացուած է։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօր Սուրէն Երէպագանեանի 13 Passage Andanson St. Ouen, Seine, France.

— Կը փնտռուի Ամասիոյ Հաճի գիւղէն Տիկ. Տիրուհի Աւետեան որ կը գտնուէր Պէշիկթաշի (Պոլիս) աղջկանց որբանոցը։ Այժմ Ֆրանսա կամ Յունաստան ըլլալը կը կարծուի։ Գրել՝ Hrant Avcharianի chez M. Brand. St. Sernin. Ardèche.

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Վռամշապուհ Դապարաճեան, որ զինադադարէն վերջ թարգման էր Անգլիացիներու մօտ (Պոլիս)։ 1922էն ի վեր լուր չկայ։ Իմացնել՝ իր սօր Մարի Դապարաճեանի։ Հասցէ՝ Sarkis Boghossian, 10 Rue Traverse Chevalier, St. LoCp (Marseille).

— Սեւ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մագնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր։ Ջալ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անյայտացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի. Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant F. SOUVIGNY

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

Փարիզի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովուութիւնս եւ կրօնական ընկերակցութեան վարչական ժողովս ներկայ շրջաբերականով կը զեկուցանեն Փարիզի եւ շրջականերու հայ ժողովուրդեան թէ՝ կրօն. ընկերակցութեան հիմնական կանոնագրոյ Ա. յօդուածին տրամադրութեան համաձայն՝ Seineի, Seine et Oiseի եւ Seine et Marneի նահանգներուն մէջ բնակող եւ Հայ Առաքել. եկեղեցւոյ պատկանող ազգայինները ենթակայ են Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովուութեան իրաւասութեան։

Հետեւապէս, այդ շրջաններուն մէջ ո'եւէ քահանայ կամ այլ եկեղեցական, ըլլան անոնք եկեղեցւոյս թոշակաւոր քահանաներ կամ ուրիշ անպաշտօն հոգեւոր ականներ, առանց Հոգեւոր Հովուութենէս արտօնուած ըլլալու՝ չեն կրնար պսակ եւ մկրտութիւն կատարել։

Առանց արտօնութեան կատարուած պսակներն ու մկրտութիւնները անվաւեր պիտի նկատուին եւ վկայագրի իրաւունք չպիտի ունենան։

Այս անօրինութեան հակառակ շարժողները, վերոյիշեալ կանոնագրին (ներքին կանոնագիր) Յրդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, կրնան պատասխանատու այ [illegible] պետական օրինաց առջեւ։

Հոգեւոր Հովիւ
Հայոց Փարիզի եւ շրջակայից
Սարգ. Վրդ. Վռամշապուհ Եպս.
(Կնիք) Դիւան Վարչութեան

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

9 JANVIER 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 850 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՛Ւ ՄԱՆՃՐԻԿԻՆ

Նորէն ու նորէն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի արտագաղթի խնդիրը։

Բացատրեցինք աղէտին ծանրութիւնը։ Փորձեցինք պարզել նաեւ պատճառները, որոնք երկու գլխաւոր հիմեր ունին,— տնտեսական եւ հոգեկան։

Երէկ հրատարակեր էինք օտար իրաւասու անձի մը մէկ նամակը, որ կը մատնանշէր հետեւեալ իրողութիւնները.

— «Դէպի Հալէպ. Ամերիկա գաղթի պատճառն է աշխատանքի պակասը, որ կը բարդուի, Պէյրութի մէջ, ապրուստի սղութեան վրայ. Պէյրութի Նոր թաղամասին շինութիւնները, որոնք չորս տարիէ ի վեր զբաղում կը հայթայթէին հայ բանուորներու, քիչ մը կասած են եւ ուրիշ բանուորներ (մանաւանդ Համմամէն գաղթած կինե) կ'աշխատին սովորական օրավարձերու մէկ երրորդով։ Հալէպին 40 հայ անգործներ կան, իսկ ուրիշներ ալ անբաւական աշխատավարձ կը ստանան։»

Այս առթիւ, մեր օտար բարեկամն ալ,— ինչպէս գաղթականներու տեղաւորման գործին վարիչները — դառնօրէն կը բողոքէ հայկական շրջանակներու անտարբերութեան դէմ։

— «Տեղաւորման կոմիտէն կը նկատէ որ Հայ Բարեգործական ընկերութիւնները եւ արտասահմանի հայ գաղութները, որոնք դրամական զեղեցիկ խոստումներ շռայլեր էին, դեռ չեն կատարած լուրջ օժանդակութիւն մը։ Անոնք բաւականացան թելագրութիւններ ընելով եւ իրենց փափաքները յայտնելով։ Եղածը-չեղածը այս է։ Այս բաները կը գրեմ իբրեւ հաւատարիմ բարեկամը ձեր ազգին, եւ մտերմօրէն»։

Ու վերջապէս ազաչանք մը.

— «Անհրաժեշտ է որ յիշեալ ընկերութիւնները եւ գաղութները նիւթական աջակցութիւն ընծայեն, մեղմելու համար կարգ մը շրջանակներու մէջ տիրող գայրոյթը, որ հետեւանք է տիրող անտարբերութեան»։

Մեր բարեկամը օգնելու ձեւեր ալ կը ցուցնէ,— յարկաբաժիններ կամ տուներ նուիրել Նոր թաղամասին մէջ եւյլն։

Ուրիշ տեղեկութիւններ ալ կը հաստատեն թէ տարագիրները խեթեւ սրտով չէ որ կը հեռանան քիչ-շատ ընտանի միջավայրէ մը։ Շատեր կ'ուզէին քար մը գտնել, իրենց գլուխը հանգչեցնելու համար, կամ քարէն հաց հանել։ Բայց դժուար է ն'և մէկը ն'և միւսը, քաղաքներու մէջ։ Իսկ ներսէն եւ դուրսէն տիրող անտարբերութիւնը սիրտ կը ցամքեցնէ։

Կը թուի թէ՝ ձեռնպահութեան կամ անտարբերութեան տեսակէտէն, իրարու հետ մրցումի ելած են բոլոր ազգային օրկաններ, կաթողիկոսարանէն, առաջնորդարաններէն մինչեւ քաղաքական կուսակցութիւնները, Հայր. Միութիւններէն մինչեւ փոքր կուշտ, կոնակը տաք Բարեգործականը։

Ըսեր էինք եւ կը կրկնենք.—

Մինչեւ այսօր, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ազգային կազմակերպութիւններէն ո՛չ մէկը խելք ըրաւ մատնանշել վտանգը, ահազանգ հնչեցնել, ու մանաւանդ գործնական միջոցներ ցոյց տալ, եթէ ոչ խափանելու, գոնէ սահմանափակելու համար աղէտը։ Մետասաներորդ ժամուն է որ արթնցան տեղական ներթերը, այն ալ ողբ ու կոծ արձակելու համար։ Մինչդեռ, ահա օտար գործիչ մը մատը վէրքին վրայ կը դնէ եւ որոշ բաներ կ'ըսէ։ Գաղթածներու եւ գաղթելիքներու թիւն անգամ հանելուկ է, տակաւին։

Հաւատա՞նք թէ գէթ մէկ խորհրդակցութիւն կատարուած է տեղին վրայ, կանխարգել միջոցներ, աջակցութեան ձեւեր առաջարկելու եւ գաղութները աշխատանքի հրաւիրելու համար։ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ պակաս չեն հանրային կեանքի մէջ եփած, գործի ընդունակ հայրենակիցներ։ Մենք խելք սորվեցնելու յաւակնութիւններ չենք ունեցած, բայց կը զարմանանք որ նոյնիսկ այդ պիտանի տարրերը կենդանութեան նշան ցոյց չեն տար։

Այսպէս հեռուէն հեռու դատելով եւ մեր քաղած տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով, կը կարծենք թէ չարիքը մեծապէս կը մեղմանայ, եթէ ուժ տրուի տեղաւորման գործին։ Ի՞նչ կը բանին Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի Հայրենակց. Միութիւնները եւ մանաւորապէս Կիլիկեցիները։ Անոնք, եթէ ուզեն, կրնան շարժման մէջ դնել ո՛չ միայն իրենց վարչութիւնները, այլ եւ Բարեգործականի երկու գլխաւոր կեդրոնները, ի հարկին գրոհ տալով մինչեւ անոնց գրասենեակները։ Ի՞նչ դժուար գործ է ստանձնել շարք մը բնակարաններու —հիւղակ— շինութիւնը, երբ այնքան խոշոր գումարներ կը ճարուին, Հայաստանի մէջ աւաններ շինելու համար։

Անցեալ օր մեր ձեռքը անցաւ ազդ մը, որմէ կը տեղեկանանք թէ 1600 ոսկիլինի գումար մը կայ տրամադրելի, Լոնտոնի մէջ, բայց չեն գիտեր ի՛նչ բանի գործածեն, քանի որ նպատակին չի ծառայեր կամ չի բաւեր։

Ինչո՞ւ չեն յատկացներ տեղաւորման գործին կամ ուրիշ հանրօգուտ ձեռնարկի մը։ Տասը ընտանիք հողին կապել եւ ապրեցնել,— ահա նշանախօսք մը իւրաքանչիւր Միութեան կամ Միութիւններու խումբի մը համար։ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, մէկ այծի կամ փեթակի դրամ կը հաւաքուէր Պոլիս, մէկ ընտանիք փրկելու համար Սասունի մէջ։

Ի՛նչքան ցամքեր եւ անճրկեր ենք այսօր, աւելի ազատ պայմաններու մէջ...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԵԼՕՔ ԽՕՍՔԵՐ

Նոր երկիր հին հնչակեաններու Փարիզի շաբաթաթերթը, ծնցնելով իրենց դիրքը կաթողիկոսարանի եւ առաջնորդարաններու հանդէպ, կ'եզրակացնէ (6 յունուար).

—«Քանի որ հայութիւնը ցրուուած է այժմ զանազան երկիրներ եւ քանի որ քաղաքական կուսակցութիւններն են, որ կը ղեկավարեն հայ կեանքը, անոնք փոխադարձ համաձայնութեամբ իւրաքանչիւր երկրի համար պէտք է ստեղծեն կեդրոնական մարմին մը, որ վարէ նոյն գաղութի հայութեան քաղաքական-հասարակական, կրթական-մշակութային գործերը.

Հայ հոգեւորականութիւնը ապացուցեց, որ ինքը անընդունակ է այդ գործը կատարելու:

Եգիպտոս, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ամերիկա, Ֆրանսա, Անգլիա, Սուրիա եւ այլ երկիրներ ապաստանած Հայերը պէտք է գիտնան ինքզինքնին կառավարել եւ ազատուիլ Առաջնորդներու կամայականութիւններէն: Առաջնորդները հոգեւոր հովիւներ են եւ այդպէս ալ թող մնան։

Ի հարկէ մինչեւ մեր ակնարկած կեդրոնական մարմիններուն կազմակերպուիլը, Առաջնորդարանները պէտք է շարունակեն իրենց հասարակական պաշտօնները կատարել, քանի որ անոնք իբրեւ հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներ ճանչցուած են տեղական կառավարութիւններէն:

Մեր պարտականութիւնն է ժամանակաւորապէս օգնել անոնց, որպէս զի պատուաւոր կերպով կատարեն իրենց պաշտօնը եւ չվարկաբեկուին ու չվարկաբեկեն հայ ժողովուրդը յաչս կառավարութեանց: Մենք պէտք է աջակցինք Առաջնորդներուն, որպէս զի նորանոր սահմանադրութիւններ մշակեն, համաձայն տեղական պայմաններու եւ այդ սահմանադրութիւնները վաւերացնել տան կառավարութեանց ու հետզհետէ քաշուին քաղաքական հասարակական գործերէն եւ ամբողջովին նուիրուին իրենց կրօնական - հոգեւորական աշխատանքներուն:

Կաթողիկոսարանները, Պատրիարքարանները եւ Առաջնորդարանները կորսնցուցած են իրենց երբեմնի հմայքն ու հեղինակութիւնը:

Քաղաքական կուսակցութիւնները պէտք է միջամտեն մեր կեանքի բոլոր մանրամասնութիւններուն: Բաւական է որքան խնկանք բառերու ետեւէն: կեանքը բառ չէ, ան ունի պահանջներ, որոնք օրըստօրէ բարդ հանգամանք կը ստանան:»

ՍՈՖԻԱՅԻ բանտին մէջ 1200է աւելի քաղաքական բանտարկեալներ հացադուլ յայտարարած են՝ ընդհանուր ներումձեւք բերելու համար:

ՀԱՐՑԱՔՆՆԻՉ դատաւոր Գ. կլար լսեց նոր վկաներ: Երկարօրէն հարցաքննեց նախկին փոխ-նախարար Ռիօն, սեղանաւոր Մաքս Սէնժէն, կոմս տը Մօլէօնը: Ցետոյ երես երեսի բերաւ միջ ... Սիմոն Ամառը եւ «Գուռնալ»ի աշխատակից Լաստոն Վիտալը: Երէկ շարունակուեցան հարցաքննութիւնները.

«ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ բանակ»ի համաժողովը կը գումարուի այս օրերս Անգլիոյ մէջ: Անոր մեծաւորը՝ զօր. Պութ ծեր եւ հիւանդ ըլլալով, անոր տեղ ուրիշ մը նշանակելու հարց ծագած է: Զօրավարը տրամադիր չէ հրաժարելու եւ կ'ուզէ ցմահ մնալ իր պաշտօնին վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք թէ Էնկիւրիի մէջ ձերբակալուած են 85 սպաներ, որոնց վեցը հազարապետ։ Անոնք աքսորուած են Քէսկին Մադէն եւ Քըր Շէհիր։

Անատոլուի թղթատարական սպասարկութիւնը խիստ գրաքննութեան կ'ենթարկուի։ Անատոլուի գիւղերուն մէջ արգիլուած է սրճարաններու մէջ հաւաքուիլ։ Անոնք որ կ'ուզեն իրարու հետ խօսակցիլ, ծաղապետութեան սրահը պէտք է երթան։

Փակուած են ութ մզկիթներ, ուր «խութպէ» կը կարդացուէր Խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտի անունով։

Ի՛նչ կ'ուզեն Սուրիոյ ազգայնականները

Պէյրութէն կը հաղորդեն թէ Սահմանադիր ժողովի նախագահ Աթասի պէյ ֆրանսական մարզպան Պ. Փօնսոյի վերադարձին առթիւ կոչ մը ուղղեց՝ հրաւիրելով բոլոր Սուրիացիները ձեռք ձեռքի աշխատիլ։ Դամասկոսի երիտասարդութիւնը ջերմ ընդունելութիւն մը բրաւ այդ կոչին եւ խոստացաւ սուրիական հարցը պաշտպանել Սահմանադրութեան հետ միասին։

Աթասի պէյ կոչեր ուղղեց նաեւ ֆրանսական խորհրդարանին, արտաքին նախարարին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, ֆրանսացի երեսփոխանի մը այն առաջարկին առթիւ որով կը պահանջէր որ Ֆրանսա քաշուի Սուրիայէն։ Կոչին մէջ կ'ըսէ.

«Անհա շատ անգամներ է որ մեզի կ'ըսեն թէ Ֆրանսա ձեռնթափ պիտի ըլլայ Սուրիայէն։ Սուրիացի ազգայնականները կը փափաքին այս առթիւ յայտարարել թէ Սուրիա վաճառքի ապրանք մը չէ, իրենց ուզածը անկախութիւն է եւ չեն փափաքիր որ մէկ հոգատարին տեղը ուրիշ մը յաջորդէ։ Սուրիացիներու փափաքն է իրենց անկախութեան տիրանալ ամէնէն կարճ ճանապարհով, եւ ատոր համար ալ մտադիր են համաձայնութեան գալու Ֆրանսայի հետ՝ իրենց փոխադարձ շահերը ապահովելու համար դաշինք մը կնքելով։ Ազգայնականները կը յուսան թէ ֆրանս. խորհրդարանը որ կը փափաքի պետութեան ծախքերը թեթեւցնել, պիտի պարտաւորէ կառավարութիւնը ձեռք քաշել իր հին մեթոտներէն, որոնք իրեն այնքան ծանր նստան եւ ընդունիլ Սուրիացիներու պահանջները։»

∴ Դամասկոսի մէջ բանտարկուած 21 Տիւրզիները, որոնք ըմբոստութեան մասնակցած էին, ազատ արձակուելով իրենց տեղերը դարձան։

∴ Սուրիացի և Լիբանանցի երեւելիներ գոհութեամբ ողջունած են մարզպանին վերադարձի լուրը։

∴ Սուրիոյ դահլիճը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որուն մէջ կը թուէ ցարդ իր կատարած բարենորոգումները։ Ճամբայ, դպրոց, երկրագործներու փոխատուութիւն, ռազմանց աշխատութիւններ, եւայլն։

Դաշնագիր Թուրքիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ

Փեշթայէն կը հեռագրեն.—

Թուրքեւհունգարական չէզոքութեան, համերաշխութեան եւ իրաւարարութեան դաշինք մը ստորագրուեցաւ հոս արտաքին նախարար Տօքթ. Վալքօի եւ Փեշթայի Թրքական նոր դեսպան Պէհիճ պէյի միջեւ։

Դաշնագրի գաղափարը ծրագրուած էր անցեալ օգոստոսին, երբ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Հունգարիա այցելեց։ Դաշնագիր կողմերը յանձնառու կ'ըլլան չմտնել քաղաքական կամ տնտեսական ոեւէ զինակցութեան մէջ, որ ուղղուած ըլլայ իրենցմէ մէկուն դէմ, ու եթէ կողմերէն ոեւէ մէկը առանց գրգռութեան յարձակումի ենթարկուի երրորդի մը կողմէ, միւս կողմը բացարձակ չէզոքութիւն պիտի պահէ կռուի ամբողջ տեւողութեան։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատի «Ավալա» գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ այն լուրերը թէ Պելկրատ զինուորական գրաւման ենթարկուած է եւ խորհրդարանի բազմաթիւ անդամներ ձերբակալուած են։ Կ'աւելցնէ թէ՝ ամբողջ երկրին մէջ կատարեալ հանդարտութիւն եւ կարգապահութիւն կը տիրէ եւ թէ նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը մեծ խանդավառութեամբ ընդունուած է։

Երկուշաբթի կէսօրին Ս'յուպշթինայի շէնքը պաշարման տակ առնուեցաւ։ Երեսփոխանները արտօնուեցան միայն իրենց հասցէին եկած նամակներն ու թերթերը առնելու եւ անմիջապէս մեկնեցան խորհրդարանէն։ Նոյնպէս պաշարուեցան զանազան ակումբներ։ Ժողովրդավարական ակումբը վերցուց իր դիւանաթուղթերը։ Միւս ակումբներն ալ անոր օրինակին հետեւեցան։

Մամուլի օրէնքը մեծ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ։ Թերթերը գրաւելու իրաւունքը, որ ցարդ միայն դատարաններու կը պատկանէր, փոխանցուեցաւ ոստիկանութեան։ Բացարձակապէս արգիլուած են հրապարակային հաւաքոյթները թէ՝ բացօթեայ եւ թէ հանրային կամ մասնաւոր սրահներու մէջ։ Հաւաքոյթ կարելի է ոստիկանական արտօնութեամբ միայն։

Զէնք կրելը արգիլուած է եւ իշխանութիւնները իրաւունք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ՈՐՈՆՈՒՄ», «ԻՆՔՆԱՏԻՊ» ... ԵՒԱՅԼՆ ...

«Զգրականութենէ» ճառողները կը վխտան այս օրերս:

Իրենց հիւլէի հեղինակութեամբ, քննադատներ կան հոս ու հոն, որոնք աւերներ կը գործեն: Անոնց հետ զուգընթաց նոյն արժողութեամբ մուսայի հետ վաճառականութեամբ զբաղողներ ալ կան: Առաջինը չի կրնար կէս սիւնակ լեցնել առանց «որոնում» եւ «ինքնատիպ» բառերը քանի մը անգամ գործածելու, զանոնք ստորնացնելու: կը ճանչնամ դէմք մը, որ ատեն ատեն օտար սկզբնատառերու ալ կը դիմէ, նախավկան եղած է այդպիսիներուն ճամբուն վրայ: կը կարծէք որ դժուա՞ր է պատրաստ նախադասութիւններ հոս ու հոն տեղաւորել: Անոնք ձեր ուզածին չափ առանձնականութիւն ունին, ու ունին...:

Գրութեան մը մէջ 13 անգամ «որոնում» բառը համրեցի: Երբ ասմսավճարին վրայ կը խօսաք, կամ կը մտածէք թէ վաղը ինչպէս պէտք է ճաշել, «որոնած» կ'ըլլաք: Երբ, բանագողութեան մէջ մխրճուելով, պէտք զգաք նախադասութիւնները իրար կապել, «որոնում» բառին կը դիմէք:

Իսկ «ինքնատի՞պ»?

Ո՞վ չէ, կը խնդրեմ:

Եթէ կլաւ մը աւելի այլանդակութիւն ու տափակութիւն ցոյց տաք, «ինքնատիպ» եղած կ'ըլլաք: Եթէ ձեզմէ չսպասուած դերի մը մէջ յանկարծակիի գաք «ինքնատիպ» եղած կ'ըլլաք:

Կարելի չէ որ երկու «գրող» իրար նմանին: Այն ատեն, խնդրեմ, ի՞նչ վտանգ կայ «ինքնատիպ» բառը յառաջ քշելու: Չկայ մէկը որ հակառակը պնդէ: Չկայ մէկը որ հետաքրքրուի «ինքնատպութեան» դիմագիծերով:

Ահա թէ ինչու, դեռ վերջերս հրատարակուած տողերու մէջ հետեւեալ բառերն ալ քիչ առ քիչ կը կորսնցնեն իրենց նշանակութիւնը, ամենօրեայ գործածութեամբ. «բանաստեղծի խառնուածք», «անոր երգին ինչ ինչ տարրերուն հետ», «սակայն... (այն) ունի իր որոշ ինքնութիւնը»...

«Իր զգայնութեան երանգը...» «իր երգին շեշտը»: «Քնարական ներդաշնակութիւնը...», «... փափուկ զգայնութեան մը», «իրենց *մասնայատուկ* գեղեցկութիւնը ունին», «իր *ինքնատպութիւնը* շեշտելով...»»

Զարմանալին այն է որ այս տողերը հիւսած են բանաստեղծի մը շուրջ որ անշուշտ պիտի յիշէ թէ ուրիշ կողմէ մըն ալ նման շռնդալից ու համր, ինչպէս նաեւ կեղծ հասկացողութեամբ մը օժտուած տողերու տեղատարափ մը ստացած է իր վրայ...

Բարեկամներ, հեռո՛ւ իրար փակցուած կտորներով հեղինակութիւններէ:

ԽԴ. ԲԷՈՎԵԱՑԻ

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ անգլիական կառավարութիւնը հաւանած է Իրաքի կառավարութեան ձգել Միջագետքի երկաթուղիները՝ 585.000 անգլ. ոսկիի փոխարէն, վճարելի քսան տարուան ընթացքին։

ՀՐԵԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ

Ցիոնականութեան ձախողեց ք, որ համաշխարհային պատերազմի պահուն Անգլիոյ կողքին հրեական լեգէոն մը կռուէր թուրքերու դէմ։

Ընդհանուր անվստահութեան եւ թերահաւատութեան մթնոլորտի մէջ էր որ ստեղծուեցաւ այդ լեգէոնը։ Ու ամէնէն առաջ իրենք հրեաներն էին որ կասկածով կը նայէին իրենցմէ անկախական ... մը կազմելու կարելիութեան։

Այնուամենայնիւ 1917ի սկիզբը, շնորհիւ անձնուէր անհատի մը անդուլ ջանքերուն եւ յարատեւութեան, լեգէոնի գաղափարը իրականացած էր, ու պատերազմի վերջին ամիսներուն 5,000 հրեայ երիտասարդներ, Լոնտոնէն, Ամերիկայէն, Պաղեստինէն եւ ուրիշ երկիրներէ, արիւն կը թափէին իրենց նախահայրերու երկրին մէջ՝ զայն ազատելու ձգտումով ոգեւորուած։

Ականաւոր Սիոնական գործիչ Ժապոթինսկին էր գործի ձեռնարկն ու հոգին։ Երկար տարիներու կուսակցական խաղաղ աշխատանքը, Սիոնականներու ... օրինապահութիւնը Թուրքիոյ հանդէպ եւ քաղաքական դիմումները մեծ պետութիւններուն ոչ մէկ արդիւնք չէին տուած. 1915ին Սիոնականութեան գաղափարը — ունենալ «հրէական օճախ» մը — նոյնքան հեռու էր իրագործուելէ որքան երկու հազարամեակ առաջ։ Հրեաներու համար կը կրկնուէր «երկաթէ շրջափակ»ի պատմութիւնը, ու Ժապոթինսկի կուգար այն փրկարար համոզումին, թէ հրեայ ժողովուրդը շատ մը ուրիշ ժողովուրդներու նման կռիւով եւ արիւնով միայն կարող է տիրանալ իր իրաւունքին։

Վերջերս լոյս տեսած իր գրքին մէջ, Ժապոթինսկի կը պատմէ լեգէոնի կազմութեան պարագաները։

Ամբողջ երկու տարի լեգէոնը իր խանդավառ ջատագովին միակ ... եղած էր։ Անկարելի էր, կ'ասէին, որ հրեաները իրենց ձեռքերը ծալլած նստէին այն պահուն, երբ հասած էր իրենց վաղեմի ... (Պաղեստին), ... այն ..., որ արդէն կը լինէր ընդլայնելու Եւրոպայի քաղաքական սահմանները մինչեւ ... նման բացառիկ առիթ մը ... համար Սիոնականութիւնը ... կարգը, որոնցմով ընդունակ էր հետաքրքրուելու աշխարհը, ... էր ... անոր «...» ... ուրիշ խօսքով ...

Այս վտանգաւոր «...» դէմ ... Ժապոթինսկիի հայրենակիցները եւ մինչեւ իսկ իր կուսակցութեան անդամները։ Անգլիական հրամանատարութիւնը այն տեսակէտն էր, թէ պէտք չէ պատերազմել Պաղեստինի մէջ, ... չէր ուզեր ... վերջերս մասին։

Բայց Ժապոթինսկի չէր վհատեր ... համոզուած էր, որ վերջ ի վերջոյ պիտի կարենայ յաղթել բոլոր արգելքներուն։ Իսկ արգելքներէն մեծագոյնն էր ... Իսթ-Էնտի հրեայ երիտասարդութեան, այն մարդկային նիւթին, որուն վրայ Ժապոթինսկի հիմնած էր իր բոլոր հաշիւները։

Իսթ-Էնտ Լոնտոնի այն թաղն է, ուր կ'ապրին Ռուսիայէն գաղթած բազմաթիւ հրեաները, «գերմանականներ», ինչպէս կը կոչուէին անոնք տեղացիներու կողմէն։ Պատերազմը ոչինչ չէր փոխած Իսթ-Էնտի այդ բնակիչներու հոգեբանութեան եւ կենցաղին մէջ։ Անոնք համոզուած էին՝ թէ ոչ ոք իրենց ձեռք չի դպցներ. վասնզի այն ատեն զինուորագրութիւնը Անգլիոյ մէջ կամաւորական էր, ... բռնագրաւումը իրենց բնաւ չէր սպառնար։ ...

Սակայն,— կ'ըսէ Ժապոթինսկի, — այդ խոշոր սխալ մըն էր պատերազմական նախարարութեան ամէն մէկ սենեակի մէջ, Լոնտոնի ամէն մէկ խմբագրութեան մէջ, իմ Լոնտոնեան սանտուղներու բոլոր հօրաքոյրներէն եւ մօրաքոյրներէն ես միշտ միեւնոյն գրգռուած զանգատը կը լսէի.«Մերինները ... ժամ հարիւրներով կը մեռնին, իսկ անոնք, ձեր այդ տղաքը, կը զբօսնուին օրիորդներու հետ եւ բիլիարդ կը խաղան»։ Լրագրական յարձակումները օտար հրեաներու դէմ սպառնալի բնոյթ կը ստանային։ Տեղական հրեաները կոչ մը ուղղեցին Իսթ-Էնտի իրենց հայրենակիցներուն, բայց ատիկա ոչ մէկ կամաւոր չբերաւ անգլիական բանակին։ Ատոր վրայ ներքին նախարար Հերբերտ Սամուէլ պաշտօնական գրութիւն մը հրատարակեց, սպառնալով Ռուսիա արտաքսել ռուսահպատակ հրեաները, եթէ որոշ պայմանաժամի մէջ կամաւոր չարձանագրուին։

Ժապոթինսկի կը ներկայանայ Սամուէլին, որ անդամ էր անոր ... տրամադրութիւններուն։ Նախարարը կը յայտնէ իր զարմանքը։ Թէ իր հայրենակիցներուն ընթացքը կարող է հակահրէականութեան պոռթկում յառաջ բերել եւ կը հարցնէ Ժապոթինսկիի կարծիքը՝ ելք մը գտնելու մասին։

— Երբ դուք անգլիացի կամաւորներ կը ժողվէք, — կը պատասխանէ Ժապոթինսկի, — կոչում կ'ընէք անոնց անգլիական հայրենասիրութեան։ Փորձեցէք նոյնը ընել նաեւ Լոնտոնի Հրեաներու մասին։ Միայն նկատի ունենալու է, որ անոնք տակաւին մշակած չեն իրենց մէջ անգլիական հայրենասիրութիւն, իսկ ռուսական հայրենասիրութիւն երբեք ունեցած չեն։ Ուրեմն պէտք է ջանալ հասկնալ, թէ ի՛նչ բանի մէջ կը կայանայ անոնց սեփական եւ բնական հայրենասիրութիւնը։

Այս տեսակցութենէն յետոյ սպառնալիքը այլ եւս վերցաւ, եւ Ժապոթինսկի սկսաւ կոչում ընել «Անտուն հրեայի սեփական հայրենասիրութեան» — Պաղեստինեան հայրենասիրութեան։

Բայց այդ հայրենասիրութիւնն ալ շատ թոյլ էր Իսթ-Էնտի Հրեաներուն մէջ, մինչ լեգէոնի գաղափարը բազմաթիւ հակառակորդներ ունէր։ Անոնցմէ փոքրիկ խմբակ մը կը կառավարուէր Չիչէրինի կողմէն, որ այն ատեն, իբրեւ քաղաքական տարագիր, կ'ապրէր Լոնտոն։ Այդ խմբակը կը խանգարէր Ժապոթինսկիի միթինգները եւ մէկ կամ միւս միջոցով արգելք կը հանդիսանար անոր աշխատանքին։ Մէկ ամսուան ապարդիւն պայքարէ յետոյ, Ժապոթինսկի հարկադրուեցաւ դադրեցնել միթինգները եւ գոցել թերթը, որ սկսած էր հրատարակել։

Սակայն վհատութեան այդ վայրկեանին Անգլիոյ հանրային եւ կառավարական շրջանակներու տրամադրութիւնը փոխուեցաւ ի նպաստ լեգէոնի։ Գտնուեցաւ նաեւ անոր կազմակերպման միջուկը: Անսպասելի կերպով Լոնտոն եկան 120 հոգի «Իշային Ջոկատ» կոչուած խումբէն։ Ատիկա ջորեպաններու այն ջոկատն էր, որ կազմուած էր դեռ 1915ին, Աղեքսանդրիոյ մէջ, հոն ապաստանած հրեաներէ եւ Կէլիպոլու ղրկուած։ Կէլիպոլուն պարպելէ յետոյ՝ Անգլիացիները պահեցին ջոկատին մէկ մասը իրենց բանակին մէջ եւ, բերելով Լոնտոն, մտցուցին 20րդ վաշտը, որ բանակած էր Ուինչեստր։

«Իշային ջոկատ»ն այդ միացումն էր ահա, որ կորիզը եղաւ հրէական գունդին։

Այնուհետեւ գործը արագօրէն յառաջ ընթացաւ։ Ժապոթինսկի, Կէլիպոլուի ջորեխումբի նախկին հրամանատար Տրումփելտորի հետ, լեգէոնի կազմութեան մասին նախագիծ մը ներկայացուց պատերազմական նախարարին ու յաջորդ օրը ինքը, կամաւոր արձանագրուելով, մտաւ հրէական գումարտակը։ Քիչ վերջը Անգլիոյ մէջ հրատարակուեցաւ ընդհանուր եւ պարտադիր զինուորագրութեան օրէնքը, ու լեգէոնի կազմութիւնը այլ եւս արգելքներու չհանդիպեցաւ։ 1918 փետրուար 2ին անոր առաջին վաշտը («Թագաւորական զօրագնդի 38րդ վաշտ»)՝ կազմ ու պատրաստ կ'անցնէր Լոնտոնի փողոցներէն, իսկ քանի մը ամիս յետոյ, լեգէոնը արդէն իր առաջին զոհերը կուտար հայրենի հողին վրայ։

«Բնական հայրենասիրութիւնը» յաղթանակեց. բայց այսօր Հրեան օտարներու թոյլտուութեամբ է որ կրնայ ապրիլ իր երկրին մէջ։

Հայը կրնայ մխիթարուիլ, որ անիրաւուածը միայն ինքը չէ։

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ԾԱՅՐ ԿՈՒՏԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՉՈՐՍ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ

Թայմզ կը հրատարակէ իր Թուրքիոյ Թղթակցին հետեւեալ գրութիւնը՝ Թուրքիոյ մէջ ծայր տուած դժգոհութեան եւ անոր պատճառներուն մասին.

Թուրքիոյ մէջ պաշտօնական ընդդիմադիրներու անհետացումը վերջին ծայր կը դժուարացնէ այն հարցը թէ ո՛եւ է իրական դժգոհութիւն կայ։ Կազիի մտցուցած բարենորոգումները ո՛րքան արագ եւ ո՛րքան հասարակ ո՛րքան յաջողութեամբ գործադրուեցան, որ կը թուի թէ չկայ ո՛եւ է կազմակերպուած հակառակորդ կարծիք։ Թուրքերը իբրեւ ազգ՝ միշտ սիրով ընդունած են զօրաւոր կառավարութիւն մը, գլխաւորութեամբ պետի մը, որ բնազդական հնազանդութիւն կը պարտադրէ անոնց։ Կազիի բարենորոգումներէն շատեր այնքան աններեւ կերպով շահած են ժողովուրդին, որ ոչ ոք կրնայ հակառակիլ անոնց։

Սակայն եւ այնպէս պատճառներ կան հաւատալու թէ դժգոհութիւն կայ, եւ որովհետեւ ո՛չ խօսքի եւ ո՛չ մամուլի ազատութիւն կայ, դժգոհ տարրերը արտայայտութիւն չունին։ Աւելի եւ հաւանական է թէ ուրիշ եւ նուազ կարգապահ ելքեր փնտռուին անոնց կողմէ, որոնք դժգոհ են ներկայ վարչաձեւէն։

Կը թուի թէ դժգոհութեան չորս գլխաւոր փէտեր կան. նախ՝ տնտեսական եւ սաստիկ տնտեսական տագնապը երկրորդ՝ նոր տառերու ընդունուիլը, երրորդ՝ կառավարութեան միջամտութիւնը իսլամական կրօնքին մէջ։ Ու վերջապէս՝ նախանձը փառատենչ մարդոց, որոնք կը ծրագրեն ձեռք առնել իշխանութիւնը։

Առաջին պատճառին համար կառավարութիւնը ոչ մէկ կերպով մեղադրելի է։ Երաշտութեան հետեւանքով յաջորդաբար հունձքերու գէշ ըլլալը մեծ նեղութեան ենթարկեց Անատոլուն եւ ստիպեց կառավարութիւնը ցորեն ներածել արտասահմանէն։ Ռուսիոյ շարունակական բացակայութիւնը եւրոպական ազգերու տնտեսական կազմէն, Պոլսոյ տուաւ ծանր հարուած մը, որմէ բուժուելու համար երկար տարիներ պէտք պիտի ըլլան։ Ո՛չ մէկ Թուրք կառավարութիւն կրնար խուսափիլ այս դժբախտութիւններէն։ Սակայն օրինական առեւտուրին առջեւ դրուած արգելքները, ինչպէս ծանր եւ երբեմն անհեթեթ տուրքերը, կարգ մը պետական մենաշնորհներու ստեղծուիլը որոնք ապրուստի սղութեան պատճառ կը դառնան, ինչպէս նաեւ օտար դրամագլուխին դէմ յայտնուած անվստահութիւնը մեծապէս զօրացուցած են տնտեսական տագնապի սաստկանալուն։ Որքան կրցայ ճշդել, ներկայ Թուրք կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը հիմնուած է բոլոր օտարներու հանդէպ անվստահութեան վրայ — բնական եւ տրամաբանական հինգ տարի առաջ, բայց անբնական եւ անտրամաբանական այսօր։ «Թուրքիան Թուրքերուն համար» սկզբունքը բարձրօրէն գնահատելի է, սակայն միանգամայն գործնական չէ։ Անոնք շահերէն աւելի են, ու օր մը չէ օր մը ատիկա կրնայ իրականանալ։

Նոր այբուբենի ներածումը ողջունուեցաւ՝ իբրեւ հեռատես եւ գործնական բարենորոգում մը։ Իրաւ է, բայց ատկէ չի հետեւիր թէ ամէն ոք նոյն կարծիքն ունի այս բարենորոգումին մասին։ Մի՞թէ գոհ պիտի ըլլայ Անգլիացի մը, երբ ըսեն իրեն թէ ապագային ռուսերէն տառերով պիտի կարդայ ու գրէ։ Թուրքիոյ այս փոփոխութիւնը ա՛յնպէս է, որ 16էն 40 տարեկան բոլոր այրերը, կիներն ու պատանիները այժմ ստիպուած են նոր տառերու դասընթացքներուն հետեւիլ։ Գրել կարդալ գիտցող Թուրքերը, որոնք բնակչութեան հարիւրին 15-20ը կը կազմեն, շատ դժուարութիւն կը քաշեն սորվելու լատինատառ թուրքերէնը։ Առաջուան պէս ազատ չեն կրնար կարդալ։ Չեն կրնար առնել իրենց թերթը եւ արագօրէն գաղափար մը կազմել անոր բովանդակութեան մասին։ Նոյնպէս չեն կրնար առաջուան պէս դիւրութեամբ գրել նոր տառերով։ Հետեւանքն կ'ըլլայ այն որ մասնաւոր թղթակցութեանց մէջ, շատեր կը շարունակեն գործածել արաբական տառերը։ Անոնք կրնան պզտիկ դժուարութիւններ ըլլալ եւ ժամանակաւոր միայն, սակայն անհեթեթ պիտի ըլլար ըսել թէ այբուբենական բարենորոգումը ժողովրդական է։

Ուշ խօսիմ մը համար կրօնական խնդիրը այն մարզն է, ուր ան փափկութեամբ պէտք վարուի։ Լայնօրէն առած, իրենց կրօնքի փոփոխութեան մասին երկու կարծիք կայ Թուրքերուն մէջ։ Առաջին տեսակէտը հիմնուած է Էնկիւրիէն առնուած այն անպաշտօն տեղեկութեանց վրայ թէ Կազին ծրագրած է նոր փոփոխութիւններ եւ թէ յաջորդ գործը պիտի ըլլայ յարձակիլ կրօնքին վրայ։

Այս մասին որոշ արարքներ կամ խօսքեր չեն յիշուիր, բացի այն մէկ երկու քողարկուած ակնարկութիւններէն, զորս Կազին ըրաւ անցեալ օգոստոս 9ին Պոլսոյ մէջ խօսած կուսակցութեան առջեւ։ Երկրորդ բացատրութիւնը այն է որ կառավարութեան հակառակորդ տարրերը բացէ ի բաց եւ սիստեմատիկօրէն զրոյց կը տարածեն թէ Կազին մտադիր է հրատարակել հրովարտակ մը՝ որով պիտի ջնջէ իսլամութիւնը Թուրքիոյ մէջ։ Անոնք կը հաշուեն թէ այդպիսի զրոյց մը շատերը պիտի դարձնէ կառավարութեան դէմ եւ վերջին ծայր պիտի դժուարացնէ այդպիսի փոփոխութիւն մը — եթէ երբեք գործադրուի։

Դժգոհութեան չորրորդ եւ վերջին պատճառը — յագեցած փառատենչութիւնը — ընդհանուր է բոլոր երկիրներու համար։ Հագեցած ազդակներ տարրերու կը գործեն, ու դժուար չի գիտեր թէ ինչ են անոնք եւ ի՛նչ ուժ ունին։ Անոնցմէ ոմանք անշուշտ կապուած են Թուրքերուն հետ եւ արտասահմանի մէջ աջակիցներ ունին։ Ուրիշներ կրնան կապեր ունենալ գաւառական գժգոհ տարրերուն, մասնաւորապէս քիւրտերուն հետ։ Հաւանական է որ վերջերս Պոլսոյ մէջ երեւան հանուած դաւադրութիւնը, որուն մէջ կարգ մը Թուրքեր եւ Թրքուհիներ, մանաւանդ Քասիմ Քարապեքիր կոչուած ամբաստանուած են, պարզապէս փառատենչութեան գործ մըն էր։

Ներկայիս այդ մասին գիտցուածը սա՛ է միայն, որ Քասիմ ... միջոցին ... կին մը։ Էնկիւրի գացած է եւ մինչ հոն կը մնար կառավարական պաշտօնեայի մը հետ, ստացած է մէկ-երկու խորհրդաւոր նամակներ՝ ... թէ Քասիմ Հանըմ մը ... տարբերակ կը կրէր ... իր բարեկամները մահափորձ կը ծրագրէին։ Սակայն ցարդ ... տրուած փաստապահութիւններ ... հետեւի թէ այս գործին մէջ ... ուրիշ գաղտնիքներ, զորս ... չեն հաներ իշխանութիւնները ... նաւանդ ... կալուածիւններ կատարուեցան ...

Անշուշտ կարելի չէ ըսել ... այս չորս պատճառներէն ... դժգոհութիւնը կրնայ լուրջ ... կարգութեանց առնել ... րանթիւնը շատ խիստ վարուի ... եւ Մուսթաֆա Քէմալ ... անձնաւորութիւնը ա՛յնքան ... բարեխօս է ժողովուրդին ... որ դժուար թէ ոեւէ «...պեր» պատահին։ Կարելի ... միայն թէ դժգոհութիւն ... կայ, եւ թէ կառավարու... շատ հաւանաբար գիտէ այ... լուրը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆԿՆԵՐԸ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

(ՓՐՈՖ. Ն. ԵՈՐԿԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ)

Այս էր նիւթը, որուն վրայ խօսեցաւ փրոֆ. Նիքոլա Եորկա շաբաթ օր ժամը 5ին Սորպոնի մէջ, սկսելով իր դասախօսութեանց շարքը Կիլիկեան Հայաստանի մասին։

Ներկայ էին Ֆրանսացի փրոֆէսօրներ Շառլ Տիլ, յայտնի բիւզանդագէտ եւ նախագահ Հայագիտական ընկերութեան, Պր. Մաքլէ, ... համալսարանէն փրոֆ. ... եւ ուրիշ օտար գիտնականներ. «Ունիվերսիթի ...» ... մեծ մասը կը բաղկանար Հայերէ, որոնցմէ յիշենք Պ. Պ. Ա. Խատիսեան, Ն. Աղբալեան, Լ. Շանթ, Ս. Վրացեան, Կ. Բասմաջեան, Վաչիայց, Տէրպէտէրեան, Մխիթարեան հայրերէն Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան, Հ. Ակերեան, Հայ կաթոլիկ ժողովրդապետ Հ. Քէոփէեան, Հ. Իւքէնտէրեան, Հայ մամուլի ներկայացուցիչները եւ այլն։

Յարգելի փրոֆէսօրը նախ ըսաւ՝ թէ Կիլիկեան թագաւորութեան պատմութիւնը ուսումնասիրուած է բազմաթիւ գիտնականներու կողմէ։ Մասնաւորապէս Ֆրանսացի հայագէտներ եւ արեւելագէտներ մեծ ծառայութիւն մատուցած են այս ուղղութեամբ։ Վիքթոր Լանկլուա իր Trésor des Chartes de la Petite Arménie-ով, Կիլիկիոյ դրամներուն եւ պատմութեան մասին իր երկասիրութիւններով. Էտուար Տիւլորիէ խաչակիրներու Հայ պատմիչներուն թարգմանութիւններով եւ Կիլիկեան թագաւորութեան մասին իր ուսումնասիրութիւններով, ինչպէս նաեւ ուրիշ ֆրանսացի գիտնականներ իրենց երկերով մեծ լոյս սփռած են Հայոց պատմութեան այդ շրջանին վրայ։ Աւելի այդ մասին ըսուելիք նորութիւն մը չկայ։ Նորութիւնը այդ ժամանակի դէպքերուն արուելիք մեկնութեան մէջ է։

Ռումանացի գիտնականը, որ մասնաւորապէս հմուտ է խաչակիրներու պատմութեան, Կիլիկեան թագաւորութեան աշխարհագրական դիրքը բացատրեց։ Ըսաւ թէ անիկա կազմուած էր լեռնային եւ դաշտային-ծովեզերեայ երկու շրջաններէ։ Կային բազմաթիւ իշխաններ, որոնք իրարու հետ տեւական մրցակցութեան մէջ էին։ Մրցակցութիւն կար նաեւ երկու հոգեւոր ... միջեւ, ... կաթողիկոս. Այսա՛ նոյնպէս ... բոյն էր։ Անկախ իշխանապետութեանց այս դրութիւնը շատ նմանէր Ռումանիոյ մէջ վիճակին. հոն ալ հիւսիսային ... տավիան եւ Վալախիան ... հետ հակամարտութեան մէջ ... մէկ կողմէ լեռնականները, ... կողմէ գետեզերեայ բնակի... ինքնավար կեանք մը ունէի...

Մեծ Հայաստանի կործ... մէն վերջ, հետզհետէ հայ... խաններ եկան հաստատու... բիւզանդական հողամասերու... Բիւզանդիոն կ'աշխատէր Հայ... հաստատել Կիլիկիոյ մէջ ... գապէս օգտագործելու համար ... նոնք։ Իր նպատակն էր թում... կանգնել բիւզանդական կայսր... թեան եւ Հալէպի ու Դամասկ... եգիպտասուլթանական իշխան... թեան միջեւ, որ հետզհետէ ... զօրանար եւ սպառնալիք կը ... նար։ Սակայն երբեք Բիւզան... ցիներուն նպատակը չէ եղած ... անկախ իշխանութիւն մը ... տալ իրենց հողին վրայ։ ... Գագիկ թագաւորը մեռաւ ... զանդական հողի վրայ։ Զայ... նկատէին ոչ թէ թագաւոր... պարզապէս բիւզանդական պաշ... նատար մը։

Խաչակրութիւններէն առաջ ... կային մէկէ աւելի ... զօրաւոր իշխաններ 11րդ ... սկսեալ։ Թագաւոր կամ գագ... սիլ շատ մեծ ուժ կը ներկայաց... Սակայն մինչեւ խաչակիրներ... Կիլիկիա գալը չկար Հայոց թագաւոր, չկար անկախ Հայ թա... ւորութիւն մը։

Փոփոխութիւնը տեսանե... այն է, որ առանց խաչակրութեանց Կոստանդինի իշխանութիւնը պիտի լուծուէր ու կորսուէր ... զանդականին մէջ։ Առանց ... ներուն՝ Հայերը չպիտի ունենա... Կիլիկեան։ Ուրեմն Կիլիկիոյ ... յոց անկախութեան մէկ արմ... կը գտնուի հին Հայաստանի ... միւսը՝ խաչակրութեանց, ... ներու մէջ։ Ահա՛ թէ ... «La France d'Arménie» ան... կը մկրտէ իր ներկայ դասախ... սութեանց շարքը։

Կիպրոսի մէջ ալ իշխանութիւն հաստատուեցաւ, ... այնտեղի պարզապէս ... ներու համախմբում մըն էր, ... ռանց սեւէ աւանդութեան, մի... դեռ Կիլիկիոյ մէջ Մեծ Հայ... տանի աւանդութիւնները կը պահպանէին։ Հայոց թագա...

ները իրենց դրամներուն եւ հրովարտակներուն մէջ Հայոց գիրերը կը գործածէին. մինչ խաչակիրներու իշխանապետութեանց մէջ Թանքրէտի, Պօտուէնի, Ռոպէրթ տը Մարաշի եւլն. դրամները բիւզանդական դրոշմ կը կրեն:

Կրօնքը եւս բաժին ունեցած է Կիլիկիոյ մէջ հայկական իշխանութիւն ստեղծուելուն. նման երեւոյթ մը կը տեսնենք Պուլքարիոյ մէջ: Երբ Պուլկարիան Բիւզանդացիներէ գրաւուած էր, Աքվիլիոյ մէջ Օխրիտայի կողմերը կայսրութեան ուրիշ պուլկար գաւառներէն մը որովհետեւ կրօնքը պահուած էր հոն գաղթող Պուլկարներուն մէջ:

Բիւզանդացիները երբեք թոյլ չեն տուած իրենց ճորտերուն՝ ոչ Բուլղարներուն, ոչ Անտիոքի, ոչ ալ Եդեսիոյ իշխանութիւնները ճանչցուեցան Բիւզանդիոնէն. Հայոց Լեւոն Մեծագործ Թագաւորը նախ լատին կայսրութենէն ճանչցուեցաւ, յետոյ միայն Բիւզանդիոնի կայսրէն:

Լեւոնի թագադրութիւնը՝ նախ լատին կայսրին, յետոյ միայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ՝ կաթողիկէ դէպք մը եղաւ: Հայերը երկու ընկերային ... նկատուած այս հարստութեան. Անտիոքի իշխանապետութիւնը սահմանակից էր Կիլիկեան Հայաստանին եւ Հայոց Թագաւորը Զապէլը կնութեան առնելով Անտիոքի իշխանին, նպատակ ունէր մի՛ջնել երկու երկիրները: Սակայն կրօնական հակառակութիւնը արգելք եղաւ այս ծրագրին. կը թուի թէ Փիլիպ ալ լաւ քաղաքականութիւն չունեցաւ ի վեր Զապէլ ամուսնացաւ Հեթումի հետ, հիմը դնելով Հեթումեանց հարստութեան:

Նկարագրելով, փոփոխելով դիտել տուաւ թէ Կիլիկեան Հայաստանը կրնար մեծապէս զարգանալ եւ ուժովնալ. սակայն երբեմն արգելք եղաւ ասոր. Նախ Կիպրոսի գրաւումը խաչակիրներու կողմէ, որով ծովային առեւտրական ... փոխուեցաւ. Հայոց Թագաւորներուն աջեւ, երկրորդ՝ Անտիոքը չկարենալ միացնել՝ կրօնական հակամարտութեան պատճառաւ:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՆՈՐ ԳԻՒՂ ՄԸ

Շինարարական ծրագրի մը համաձայն, Ղամարլուի գաւառակի Նուվա գիւղին քով հիմնուած է նոր գիւղ մը, ուր պիտի տեղաւորուին մօտ 500 հողագործներ: Գիւղացիներու փափաքին համաձայն, նոր գիւղը պիտի կոչուի Ազատաշէն:

ՀԱՑԻ ԽՆԴԻՐԸ

Վերջերս Երեւանի մէջ կատարուած քննութիւն մը պարզեց որ համագործակցականէն հաց առնողները 40—50 անգամ կը կանգնին անոնք, որ 9—10 ամսուան բաւելու չափ հացի պաշար ունին: Այս հանգամանքը նկատի ունենալով, համագործակցականը սկսած է հաց տալ անոնց, որոնք բոլորովին կարօտ են: Հացի փուռերու թիւը բարձրացած է 4ի եւ հաց վաճառող խանութները 3ի. Անոնք լիուլի կը բաւեն հացի տեղական պահանջներուն:

ՍԻՊԻՐԻԵԱՆ ԱԽՏ

Լենինականի փանիկ գիւղին մէջ, սիպերիական ախտի առաջքն առնելու նպատակով, պատուաստի ենթարկած են բոլոր խոշոր եղջիւրաւոր անասունները (1500էն աւելի), որով վարակումը սահմանափակուած է գիւղերէն մէկուն մէջ, ախտը տարածուած է նաեւ մարգերուն մէջ, ցարդ արձանագրուած է մահացու մէկ դէպք միայն:

ՄԻՋԱՑՈՂՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Երեւանի այգեգործական փորձնական կայանի միջատաբանական բաժինը ձեռնարկած է միջակներու վնասատու միջատներու վերաբերեալ հետազօտութիւններու նիւթերը: Այս կերպով, պիտի գաղափարուին վնասատու միջատներու տեսակները: Ձեռնարկուած է նաեւ Ֆիլոքսերայի բոյներու քարտէսը կազմելու աշխատանքին:

Էջմիածնի Աշտարակի Օշականի, Երեւանի, Ղամարլուի, Փարաքարի եւ Համշագենի շրջաններուն մէջ է որ Ֆիլոքսերան երեւան եկած է, թէեւ այգիներու ընդհանուր տարածութեան հետ բաղդատելով, Ֆիլոքսերայով վարակուած տարածութիւնը շատ փոքր է:

ԿԱՐՄՐԱԽՏԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբերի սկիզբէն մինչեւ 15ը Երեւանի մէջ պատահած են կարմրախտի 51 դէպք: Համաճարակի ուժը սկսած է նուազիլ: Հրահանգուած է դեկտ. 17էն սկսեալ, բանալ քաղքին մանկապարտէզները, որովհետեւ ժողովներու երրորդ պատուաստումէն ետքին՝ արդէն անցած է պահանջուած մէկուկէս ամսուան հսկողութեան ժամանակը:

Ցարդ. դպրոցներու մէջ կաշխատին պատուաստող 4 խմբեր: Ասոնց վերջինը իր աշխատանքը լրացուցած է դեկտ. 20ին: Այս կերպով դպրոցներու եւ մանկապարտէզներու մինչեւ 15 տարեկան տղաքը, գրեթէ բոլորն ալ պատուաստուած կ'ըլլան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Հայաստանի Կարմիր Խաչի համագումարը տեղի ունեցած է Երեւանի մէջ, դեկտ. 16ին:

Տրուած տեղեկագրերէն կը հասկցուի որ Հ. Կ. Խաչը ընդամէնն ունի 12 հազար անդամ: Բաղդատմամբ հարեւան պետութիւններու նման կազմերուն, Հ. Կ. Խաչը ետ է մնացած:

Ընթացող տարուան ընթացքին Կ. Խաչի բժշկական օգնութիւն հասցուցած է 73555 հոգիի:

Բժշկական օգնութիւնը կատարուած է գիւղական դարմանատուներու, բուժական կայաններու եւ շրջիկ բժշկական խումբերու միջոցաւ:

Մեծ աշխատանք թափուած է մանաւանդ Նոր Պայազիտի եւ Լենինականի շրջաններուն մէջ, պայքարելով դրախոմայի եւ վեներականի դէմ:

Համագումարի առաջին նիստին մէջ, բազման խօսքով դիտել տրուած է որ Կ. Խաչը գործելով մեկտեղ ժողովուրդին համար, գործած չէ ժողովուրդին միջոցով եւ փափաք յայտնուած է, որ Կ. Խաչը ասկից յետոյ սերտ կապ պահէ հանրային կազմակերպութիւններու հետ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 5 յունուար (Սեփ. Թղթ.)

— Տարնէ մը ի վեր Լիոնի հայ գաղութի կեանքը սկսած է պղտորիլ կարգ մը պորտաբոյծներու շնորհիւ: Արդէն ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն դեկտ. 1ի կռիւը: Նոյն օրը Հոգերը «Նոյեմբեր 29»ը կը տօնէին, «Հայաստանի Հանրապետութեան՝ որոշ սկզման թուականը»: Կարգ մը հայրենակիցներու մուտքը կ'արգիլէին, հակառակ մուտքը ազատ ըլլալուն: Այդ արգելքը պատճառ կը դառնայ որ փողոցին մէջ տեղի ունենայ անվայել ծեծկռտուքը: Դրեծ ստորագրողներէն մէկը, իր վրէժը լուծելու համար ընդարձակ ամբաստանագիր մը կը ներկայացնէ ոստիկանութեան եւ դատարանին՝ ամբաստանելով 12 Հայեր: Արդէն հարցաքննիչ դատաւորը իր նախնական հարցաքննութիւնը կատարած եւ այն համոզման եկած է թէ եղածը պարզապէս սրտաբուխ դէպք մըն է, որովհետեւ ամբաստանուողները առհասարակ բոլորն ալ նոյն օրը սրահին կողմը անգամ գացած չեն: Ցեղեկացածիս համաձայն, ամբաստանուողները իրենց անմեղ ըլլալը ապացուցանելէ յետոյ, պատուոյ դատ պիտի պահանջեն: Զարեհ Վարդանեանի դէմ:

Անցեալ օր ուրիշ հայրենակից մը ճաշարան մը նստած է եղեր: Անծանօթ մը գալու կը կանչէ զինք հարցում մը ընելու համար եւ անակնկալի բերելով՝ թուով 8 հոգի (մէկը կին) կը յարձակին վրան, սակայն իր ձեռքի գաւազանով ինքնապաշտպանութեան դիմելով հերոսներէն քանի մը հատը փախուստ կը մատնէ ի վերջոյ գաւազանը կը կոտրի ու այլեւս ինքնապաշտպանութեան ուէէ միջոց չունենալով անխղճօրէն կը ծեծուի, ու յաջորդ օրն իսկ դատարան կը դիմէ բողոքելու: «Հերոսներէն» որոնց մէկը պոլսեցի մսագործ մըն է, կը հետապնդեն զինք եւ Լիոնի մետաքսի արուարձաններէն մէկուն մէջ հանդիպելով, կը սպառնան սպաննել եթէ չհրաժարի իր բողոքագիրը ետ առնելէ: Սակայն շնորհիւ ուրիշ երկու հայրենակիցներու, կ'ազատի վտանգէն:

Յունուար 1ին ընկ. Նիկոլ Աղբալեան Լիոն հասած ըլլալով, 3 Դ. Հրջ. կոմիտէն ուզեց հրապարակային ժողով մը սարքել: Սակայն օրուան տօնին առթիւ սրահները բռնուած ըլլալով, տեղի ունեցաւ միայն ընկերա-համակրային դասախօսութիւն մը: Ներկայ էին բաւական թիւով ընկերներ եւ համակիրներ. ընկերոջ դասախօսութեան նիւթն էր 1928 Մայիս 28ին Եգիպտոսի մէջ կազմուած «Համազգային Միութեան» եւ Հրատարակչական Միութիւնը»: Ընկերը մէկ ժամ մանրամասնօրէն պարզեց միութեան նպատակը եւ յետոյ Ցորգորեց գաղթականները հայ պահել, մանաւանդ նոր սերունդը որպէս զի հայկական հարցը հետապնդելու կռուան ունենանք: Այդ իսկ պատճառաւ պէտք է հայեցի կրթութիւն ստանալ եւ Հայաստանի անկախութեան գաղափարով սնանիլ:

Դասախօսութիւնը վերջացաւ տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ եւ ուշ ատեն ցրուեցան ընկերները:

Յ. Նիկողոսեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԹ ՀԱՆՈՅՑԻ ՃԱՄԲՈՎ.— Լիզպոնի մէջ ձերբակալուեցաւ Վաքիէ, Սէն Մորէնի նախկին քաղաքապետը, որ երկար ատենէ ի վեր կը հետապնդուէր խարդախութեան կասկածով:

Վաքիէ առատօրէն տպագիր յայտարարութիւններ կը ցրուէր եւ կը հրաւիրէր դրամատէրները էր «Փրանսա – փորթուկալ ելեկտրական ձեռնարկ»ին հիմը դնել, գրաւելու համար ռազմական գործառնութիւններով:

Այս ձեռնարկը պիտի տեւէր 1928 դեկտեմբեր 1էն 1929 Նոյ. 30 եւ պիտի ունենար 10 միլիոն դրամագլուխ, բաժանուած 2000ական հինգ հազար բաժնեթուղթերով:

Վերջերս սակայն, ոստիկանները Լիզէն քաշուած հեռագրէ մը կը տեղեկանային թէ՝ Սէն-Մորէնի նախկին քաղաքապետը որ նոտարութեամբ կը զբաղէր, փախուստ տուած էր եւ երկու միլիոն ֆրանքի խարդախութեամբ կ'ամբաստանուէր: Ոստիկանութիւնը որոշեց զայն ձերբակալել, ինչպէս նաեւ իր ընկերը Կալէրի:

Ձերբակալման պահուն, Կալէրի պնդեց իր անմեղութեան վրայ եւ հաստատեց թէ ինք զոհն էր Վաքիէյի: Ցայտնեց թէ այս վերջինը շահագործած էր իր բարեմտութիւնը եւ յաջողած էր իրմէ շորթել մօտ 150.000 ֆրանք:

Կալէրի ազատ արձակուեցաւ:

Միեւնոյն ատեն, ոստիկանութիւնը երեւան կը հանէր թէ Վաքիէյի մէկ բարեկամուհին, որ Թուլուզ կը բնակի, միջամտեր էր Կալէրիի կնոջ, որպէսզի իր ամուսինը համոզէ որ դրամ վստահի Վաքիէյի: Վաքիէ սակայն կը բողոքէ եւ իր անմեղութիւնը կը ջանայ փաստել, ըսելով թէ 2 միլիոն ֆրանքի դրամաշորթութիւնը զրպարտութիւն է եւ զինքը արատաւորելու համար, հրապարակ նետուած է հակառակորդ դրամատիրոջ մը կողմէ, որ զինքը նիւթապէս փճացնելէ յետոյ, կը հալածէ ամէն միջոցներով:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀ ՄԸ.— Երէկ Սէն Ժերմէնի անտառին մէջ պտտողները երեւան հանեցին երիտասարդի մը դիակը: Անոր քունքը ծակած էր ատրճանակի փամփուշտով մը: Ատրճանակը գետնին անոր քովն էր ու դիակը դեռ տաք էր:

Դիակին վրայէն ինքնութեան եւ՛ թուղթ չգտնուեցաւ:

ԿՈՐԻՒՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մարսիլիոյ առաջնորդ Գալուստեան եպիսկ. անձնական նամակով մը պատասխանած է Կ. Սասունիի թէ՝ Կորիւն Մկրտիչեանի բանաստեղծութիւններու ընդօրինակութիւնը կը գտնուի իր քով եւ զայն կը պահէ մեծ գուրգուրանքով, յարմար առիթով մը հրատարակելու համար:

Բաղձալի է, որ վաղամեռիկ բանաստեղծի ձեռագիրները հատորով մը լոյս տեսնէին, որ պիտի ըլլար մեծագոյն նուէրը 1929ի Մշակոյթի տօնին:

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՈՎ ՄԸ ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ԲԱՐԵԿԱՄԴ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԷ

„ՅԱՌԱՋ"Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՀԵՔԵԱԹ ՀԵՔԵԱԹԻ ՄԱՍԻՆ,

Կանչեց մեծ Միւֆթին եւ խոնարհութիւ ըրաւ անոր.

— Ազատէ մեզ քու արդարադատութեամբդ: Վարուէ պատուաւոր եւ պալատավայել կերպով:

Մեծ Միւֆթին գնաց կնոջ քով, խոնարհութիւն ըրաւ մինչեւ գետին եւ ըսաւ.

— Դուն— Ալլաշուցանո՞ղն ես: Թող օրհնած ըլլայ երկրիս վրայ առած ԻՐաւքանչիւր քայլդ: Երբ մուէզզինը մզկիթին վրայէն Ալլահին փառքը կ'երգէ, եւ ուղղափառները մզկիթ կը հաւաքուին աղօթքի համար, ա՛յն ատեն եկուր: Գեղեցիկ փարպուութիւններով զարդարուն չէ՛ւ՞ն իսկ աղկաթոռը քեզի կը թողում խոնարհութեամբ: Ապացուցուր ուղղափառներուն: Քու տեղդ մզկիթն է.

— Ես կ'ուզեմ խալիֆան տեսնել:

— Ջնւակս: Պետութիւնը՝ ամենակարող ծառն է, որուն արմատները գետնի խորն են գաղերու ժողովուրդը'— տերեւներն են, որ կը ծածկեն զայն, իսկ փատիշահը— ծաղիկն է, որ կը ծաղկի այդ ծառին վրայ: Եւ ամուշաօծեր ու զարդարեր է ծառը: Ա՛յդպէս է ուսեցեր Ալլահը: Ա՛յդպէս կ'ուզէ Ալլահը: Քու խօսքերդ, Ապացուցանողին խօսքերն են: Ինչպէս կենդանի ջուրը: Թող օրհնեալ ըլլայ այդ ջուրին ամէն մէկ կաթիլը: Բայց ո՞ւր տեղ ես լսեր դո՛ւն, զաւա՛կս, որ ինքը, ծաղիկը ջրեն: Կը ջրեն արմատները: Ջրէ՛ արմատը, որ լաւ փթթի ծաղիկը: Արմատներդ ջրէ՛, զաւա՛կս: Դնա՛ ասկէ խաղաղութեամբ, քու տեղդ մզկիթն է: Հասարակ ուղղափառներուն մէջ: Հո՛ն ապացուցուր:

Եւ գայրոյթի արցունքներով լեցուն՝ ճշմարտութիւնը հեռացաւ կակուղ ու քնքուշ Միւֆթիին քովէն:

Իսկ Հարուն-էր-Րաշիտը հարցուց նոյն օրն իսկ.

— Այսօրուան առտուն իմ պալատիս ժամերքին մօտ դուն մէկու մը հետ կը խօսէիր, մեծ Միւֆթի, եւ կը խօսէիր կարճ ու քնքուշ, ինչպէս միշտ, - իսկ պալատին մէջ ինչո՞ւ, ատանձին իրարանցում կար: Ինչո՞ւ:

Միւֆթին համբուրեց Փատիշահին ոտքին տակի հողը եւ ըսաւ.

— Ամէնքը անհանգիստ էին, իսկ ես կը խօսէի կարճ եւ քնքուշ, որովհետեւ անմիտ մէն էր ան: Եկած էր քուրձով, եւ կ'ուզէր որ դուն ալ քալէիր իրեն պէս: Ծիծաղելի է նոյնիսկ այդ մասին խօսելը: Կ'արժէ՞ր քուրձի մէջ պտտելու համար Պաղտատի ու Դամասկոսի, Պէյրութի ու Պասրայի տէրը ըլլալ: Այդ կը նշանակէր ապերախտ ըլլալ Ալլահին շնորհներուն համար: Այս տեսակ միտքեր յիմարները միայն կրնան ունենալ:

— Իրաւունք ունիս,— ըսաւ խալիֆան: Եթէ այդ կինը յիմար է, պէտք է գթութեամբ վարուիլ անոր հետ, բայց այնպէս ընել որ ուրիշներուն համար վտանգաւոր չըլլայ:

— Քու խօսքերդ, Փատիշահ, պարծանք են մեզ, քու ստրուկներուդ համար: Այդպէս ալ վարուած ենք այն կնոջ հետ.— ըսաւ Ճաֆֆարը:

Եւ Հարուն-էր-Րաշիտը շնորհակալութեամբ նայեցաւ երկինք իրեն համար այսպիսի լաւ ծառայ տուած ըլլալուն համար:

— Ալլահ-էքպէ՛ր:

Ալլահ էքպէ՛ր: Ստեղծելով կինը՝ դուն խարամանկութիւնն ստեղծեցիր:

Ճշմարտութեան խելքին փչեց պալատ իյնալ:

Իսկ եւ իսկ Հարուն էր Րաշիտին պալատը:

Ճշմարտութիւնը հրամայեց գտնել իրեն համար Հնդկաստանի նուրբ շալեր Պարսկաստանի թափանցիկ մետաքսեղէն եւ Չինաստանի ոսկեթել գործուածքներ:

Ծովուն յատակէն դեղին ատամներ ձեռք բերաւ:

Ինքզինքը զարդարեց թռչուններու փետուրներով, այնքան մանր փետուրներով, որ անոնք ոսկէ ճանճերու կը նմանէին եւ կը փայլէին սարդերէ:

Զարդարուեցաւ խոշորակաթիլ արցունքներու նմանող շաղներով, սուտակներով որպէս արիւնի կաթիլներ, վարդագոյն մարգարիտներով, որոնք մարմնի վրայ եղած համբոյրի հետքերու կը նմանէին եւ շափիւղաներով, կարծես երկինքի նման:

Եւ հրաշալիքներ պատմելով այս բոլորի մասին, ուրախանալով, հրճուելով, բոցավառ աչքերով, շրջապատուած անհաշիւ ամբոխով մը, որ ազահութեամբ, ու հիացած կը լսէր զինքը, մտնեցաւ պալատին.

— Ես հէքեաթ եմ, խալիֆա, բղէտ, որպէս պարսկական գորգ, որպէս գարնանային մարգագետին, որպէս հնդկական շալ:

Լսեցէ՛ք, լսեցէ՛ք ինչպէս կը հնչեն իմ թեւնոցներս ու ապարանջաններս՝ ոտներուս ու դաստակներուս վրայ: Անոնք կը հնչեն այնպէս, ինչպէս կը հնչեն Չինաստանի Բողտխանի յախճապակեայ աշտարակներուն ոսկէ զանգակները: Ես պիտի պատմեմ ձեզ անոր մասին:

Նայեցէ՛ք այս ադամանդներուն, որոնք կը թափէ գեղեցիկ իշխանուհին, երբ իր սիրածը աշխարհի հեռաւոր ծայրը կ'երթայ փառք եւ նուէր բերելու իրեն: Ես պիտի պատմեմ ձեզ աշխարհի վրայ եղած ամէնէն գեղեցիկ իշխանուհին մասին: Ես պիտի պատմեմ ա՛յն սիրահարի մասին, որ իր սիրածին կուրծքին վրայ համբոյրի այնպիսի հետքեր թողեց, ինչպէս են այս վարդագոյն մարգարիտները: Ես անոնց փաղաքշանքներու մասին պիտի պատմեմ, ա՛յն գիշերուան փաղաքշանքներուն մասին, երբ երկինքը այնքան կապոյտ-կապոյտ էր, ինչպէս այս շափիւղան, իսկ աստղերը կը փայլէին այնպէս ինչպէս այս գոհար ժանեակը: Ես կ'ուզեմ տեսնել փատիշահը, թո՛ղ Ալլահը այնքան տասնեակ տարիներու կեանք տայ անոր, ինչքան գիրեր կան իր անունին մէջ եւ կրկնապատկէ, որովհետեւ վերջ եւ սահման չունի Ալլահի առատաձեռնութիւնը: Ես կ'ուզեմ տեսնել փատիշահը, որպէսզի պատմեմ իրեն արմաւենիներուն անտառի մասին, ուրտեղ անա՛, ա՛յս թռչունները կը թռին, որոնք ոսկէ ճանճերու կը նմանին արփիննեան նեկտարի ատուծներու մասին, ոսկի ծէփուրի փիղերու մասին, Դամասկոսի գեղեցկութիւններու մասին, Նիւալյի մարգրիտներու մասին: Ես հէքեաթն եմ, խայտաբղէտ հեքիաթը:

Եւ լսելով անոր պատմութիւնները, պահակը մոռցաւ գեղեցանել վէզիրին:

Բայց հէքեաթը տեսեր էին արդէն պալատին պատուհաններէն:

— Հո՞ն է հէքեաթը. հո՛ն է խայտաբղէտ հեքեաթը:

Եւ Ճաֆֆարը, մեծ վէզիրը, ըսաւ ժպտելով ու մօրուքը շփելով.

— Անիկա կ'ուզէ փատիշա՞հը տեսնել: Թողէ՛ք նեքս: Մե՞նք պիտի վախնանք բարութեանքէն: Ո՛վ որ կը շինէ զանակը, անկէ չի վախնար:

Եւ ինքը Հարուն էր-Րաշիտը՝ լսելով այդ ուրախ ձայները՝ հարցուց.

— Ի՞նչ կայ հոն: Պալատին առջեւ եւ պալատին մէջ, ի՞նչ խօսակցութիւն է, ի՞նչ աղմուկ:

— Հէքեաթն է եկեր: Հրաշալիօրէն հագուած հէքեաթ: Հիմա պալատին մէջ ամէնքը կը լսեն զինքը, ամէնքը պալատին մէջ, փոքրէն մինչեւ մեծը.— բայց չեն կրնար սորվիլ: Ան քո՛ւ քովդ է եկեր, հրամայողս:

— Ալլահն է միակ հրամայողը: Ես ալ կ'ուզեմ լսել այն, ինչ որ կը լսէ իմ ամէն մէկ հպատակս: Նե՛րս թողէք զինքը:

Եւ բոլոր քանդակուած, եփրատէս ու փիրուզեայ դռները բացուեցան հէքեաթին առջեւ.

Եւ խոնարհած պալատականներու գետին տարածուած գօտիներուն մէջէն հէքեաթը մօտեցաւ խալիֆա Հարուն-էր-Րաշիտին:

Ան դիմաւորեց զինքը փաղաքշական ժպիտով մը:

Ու ճշմարտութիւնը հէքեաթի պատկերով կեցաւ խալիֆային քով:

Փատիշահն ըսաւ անոր, քնքշօրէն ժպտելով.

- Բազ՛, զաւակս, կը լսե՛մ քեզի:

Ալլա՛հ Էքպէր: դուն ստեղծեցիր ճշմարտութիւնը:

Ճշմարտութեան խելքին փչեց պալատ իյնալ:

Նոյնինքն Սուլթան Հարուն-էր-Րաշիտի պալատը:

Ճշմարտութիւնը միշտ կը հասնի իր նպատակին:

Գրեմէթ:

Վ. Դորոշեւսկի

Թարգմ. Խ. ԱԳԱՆԵԱՆ

ունին ամէն միջոց ձեռք առնել «ազգային, մոլեռանդական կամ կրօնական ընկերակցութեանց դէմ»։

Գերման թերթերուն համաձայն, Նոր կառավարութիւնը կը պատրաստէ յաւելուածական չորս նոր օրէնքներ։ Առաջինը կը վերաբերի կազմութեանը Գերագոյն Ատեանի մը՝ պետութեան պաշտպանութեան համար։ Երկրորդով պիտի սահմանափակուի դատաւորներու իրաւասութիւնը։ Երրորդով պիտի բարեփոխուի Հաշուական Գերագոյն Ատեանը։ Չորրորդը կը վերաբերի Թագաւորութեան գերագոյն ատեանին։

«Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ. «Ֆրանսական դիւանագիտութիւնը չափաւորութեան խորհուրդ տուած է Պելկրատի եւ ձեռքէն եկածը կ'ընէ՝ Սերպերը եւ Խրուաթները բաժնող վէճերը հարթելու համար։»

Ամբողջ Խրուաթիոյ մէջ մեծ ոգեւորութիւն կը տիրէ։ Խրուաթները իրար կը շնորհաւորեն անոր համար որ Թագաւորը «քանդեց արիւնոտ Սկուպչինան եւ վերջ դրաւ քաղաքական խմբակներու վտանգաւոր խաղերուն»։ Խրուաթ գիւղացիներու պետը Մաչէք յայտարարեց թէ Թագաւորը պատմական գործ մը տեսաւ։ Պէտք է ուրախանալ որ ջնջուեցաւ այն Սահմանադրութիւնը, որ եօթը տարիէ ի վեր կը ճզմէր խրուաթ ժողովուրդը։

Խրուաթիոյ մայրաքաղաք Զագրէպի «Նովոսթի» թերթը երկուշաբթի մասնաւոր յաւելուած մը հրատարակեց սա՝ վերտառութեամբ. «Կեցցէ՛ Թագաւորը, որ կը վերահաստատէ ազգին միութիւնը եւ կ'ապահովէ երկրի ապագան»։

Գերման ազգայնական թերթերը մեծ համակրութեամբ կ'ողջունեն Յուկոսլաւիոյ դիկտատորական վարչաձեւը ու դիտել կուտան թէ «այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր դիկտատորութիւն կայ, ինչպէս՝ Իտալիա, Սպանիա կամ Թուրքիա, կարգ կանոն եւ բարոյական մաքրութիւն կը տիրէ»։

Իսկ «Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» կը գրէ. «Ո՛վ որ աչքառու ունի Եւրոպայի յետպատերազմեան ընդհանուր վիճակը եւ գիտէ Պելկրատը Փարիզի միացնող կապերը, չպիտի կրնայ լսել թէ Յուկոսլաւիոյ դէպքերուն արդիւնքը պիտի ըլլայ դարձեալ անշարժութեան մատնել ֆրանսական հետեւակազօրքի քանի մը զօրաբաժիններ»։

Իտալական մամուլը երկարօրէն կը զբաղի Սերպիոյ դէպքերով, իբրեւ դրացի երկիր։ «Թրիպունա» կ'ըսէ թէ «ռամկավարութեան անմահ սկզբունքները անգամ մը եւս ապացուցին իրենց սնանկութիւնը»։

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վերջին լուրերուն նայելով, նոր կառավարութիւնը խստութիւններու սկսած է Զագրէպի մէջ, խուզարկուեցան զանազան շէնքեր։ Մասնաւորապէս խուզարկուեցաւ բնակարանը խրուաթ երեսփոխան Փէռնարի, որ Սկուպչինայի ծանօթ սպանութեանց ատեն ուսէն վիրաւորուած էր։ Նոյնպէս խուզարկուեցան նախկին երեսփոխան Փավէլիչի եւ ուրիշ խրուաթ վարիչներու տուները։

Նոր կռիւներ Աֆղանիստանի մէջ

Քապուլէն հասած նոր լուրերու նայելով, ապստամբապետ Փաչա - ի - Սաքաօի կազմակերպած նոր ուժերը գրաւած են ամրոց մը՝ Քապուլէն 6 քիլոմեթր հեռու եւ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքը կը ռմբակոծեն՝ վերջին կռիւներու ընթացքին կանոնաւոր զինուորներէն գրաւուած թնդանօթներով։

Լուրի մը համաձայն, Ամանուլլահ Թագաւորը համաձայնած է կարգ մը զիջումներ ընել, օրինակ՝ հրաժարիլ աղջիկներու դաստիարակութենէն եւ քողի բարձումէն։ Միւս կողմէ Թագաւորը բուռն կերպով կը հակառակի Սուրէյեա Թագուհին երկրէն դուրս հանելու պահանջին։

Գնդապետ Լօրէնսի պարագան

Թայմզի Պերլինի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Աֆղանական ապստամբութեան ընթացքին, Մոսկուայէն կամ Թուրքիոյ եւ պարսիկ մութ աղբիւրներէ բխած կարգ մը լուրեր կը ձգտէին ցոյց տալ թէ ապստամբութիւնը հետեւանք է անգլիական ազդեցութեան։ Բազմաթիւ թերթեր արտատպեցին մասնաւորապէս լուր մը թէ աֆղանական կառավարութիւնը հրամայած է ձերբակալել գնդապետ Լօրէնսը՝ իբրեւ մեղսակից ապստամբութեան։

«Ֆոսիշէ Ցայթունկ» իր առաջին էջին կէսը նուիրեց այս լուրին։ Իսկ «Պէօրսըն Ցայթունկ» գրեց. «Երկար ատենէ ի վեր յայտնի է թէ Լօրէնս ղեկավարն է, կամ գոնէ կազմակերպիչը ապստամբութեան»։ Գերման թերթերը այս սուտ լուրերը կը հրատարակեն. միւս կողմէ կը գրեն թէ Քապուլէն կարգ մը գերման կիներ եւ երախաներ ազատուած են, սակայն չեն յիշեր թէ անգլիական օդանաւերը ազատեցին զանոնք։

Տէհրանի խաղաղական համաժողովը

Հնդկաստանի մայրաքաղաքին մէջ գումարուեցաւ իսլամական համաժողով մը, որուն նախագահելու համար Փարիզէն Տէհլի գացած էր հանրածանօթ Աղա խանը։ Համագումարը փակուած ըլլալով, Աղա խան ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա։ Սակայն ծրագրած է այցելել Տրիպոլիս եւ հիւսիսային Ափրիկէի միւս իսլամ երկիրները։

Մեկնելէ առաջ, Աղա խան պատգամագիր մը ուղղեց իր հետեւորդներուն, թելադրելով անոնց զգուշանալ բանի միջոցներէ, նոյնիսկ ամէնէն գրգռիչ պարագաներու մէջ։ Այս կոչը մեծ նշանակութիւն ունի, երբ նկատի առնուի թէ Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ խրամատը հետզհետէ կը լայննայ՝ Նէհրուի յանձնաժողովին տեղեկագրին պատճառով։

150 ժամ օդին մէջ

Ամերիկեան «Քուէսչըն Մարք» (Հարցական Նշան) օդանաւը, որ Լոս Անճէլոսի օդանաւային կայանէն մեկնած էր յունուար 1ին, յաջողեցաւ օդին մէջ մնալ 150 ժամ եւ 46 վայրկեան, կոտրելով ղեկաւոր եւ անդեկ բոլոր օդանաւերու տեւողութեան մրցանիշը։ Վերջին մրցանիշը կը պատկանէր ֆրանսական «Տիքսմիւտ» ղեկաւոր օդապարիկին, 118 ժամ 41 վայրկեանով։

Օդանաւին մէջ կային 5 հոգի, որոնք վճռած էին 300 ժամ մնալ օդին մէջ, սակայն շարժիչ մեքենան աւրուած ըլլալով, երկուշաբթի ժամը 15.12ին ստիպուեցան իջնել Լոս Անճելոսի կայանը։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ԵՐԵԿՈՆ

Վաղը հինգշաբթի կը խօսի Օհան Կարօ։ Նիւթ՝ «Ստեղծագործողներու կերպերը»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Կայծակ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Café de la Comète : Ներկայանալ անզանազանօրէն։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամ Նթօ, Վահագ, Բաբկէն Սիւնի, Վարուժան եւ Ակօս խումբերու բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ ղեկոյց եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէին դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովները.— Վաղը իրիկուն ժամը 20ին Լիոնի մէջ Մէրիի սրահը։ Նիւթ «Հայաստանի անկախութիւնը»։ Դասախօս՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20-ին Լիոնի մէջ վիճաբանական ժողով, դասախօսուած նիւթի շուրջ։

Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Փոն տը Շէրիւիի մէջ։ Դասախօս՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Կիրակի կէսօրէ առաջ Փոն տը Շէրիւիի մէջ վիճաբանական ժողով։

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գուրկուանի մէջ։ Դասախօս՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Ցեսինի Կայծակ խումբի բացառիկ ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 7ին Café Jardinի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ.— Փարիզի եւ շրջանի մէջ բնակող այն բոլոր ֆութպոլիսթները որոնք կ'ուզեն մասնակցիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու ֆութպոլի խումբերուն, պէտք է դիմեն անձամբ կամ գրաւոր Նորընտիր Ֆութպոլի յանձնախումբին, որուն ժողովատեղին է. 15 Rue Lepic, Métro Blanche։ Դիմել՝ Շբ.և Կիրակի օրերը երեկոյեան ժամը 8.30էն վերջ։

Հ. Մ. Ը. Մ. Պատգամաւորական ժողովը՝ այս Ուրբաթ ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։ Մասնաճիւղերէ կը խնդրուի ղրկել իրենց պատգամաւորները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները շաբաթ երեկոյ ժամը 7 30ին, 13 Rue de Meudon. հայկական ճաշարանը. Օրակարգ՝ ընտրութիւն վարչութեան։

ԲԱԼՈՒԻ Շիրնաս գիւղէն Խաչատուր Պաղտասարեան կը ծանուցանէ իր հայրենակիցներուն և բարեկամներուն իր հասցէն եւ կը խնդրէ իրենցմէ գրել՝ Hatchadour Bagdassarian. Bld. Pierre Curie. Argenteuil (S.etO.) France.

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ասաթիս Ալպապա, Ա.Ս.— 6 անգլ. 6 շիլին.
մուազի. Մ. Կ.— 60 ֆր.,
Նիս. Հէք.— 70.
Մարսէյլ. Գործ.— 632.50.
Պէյփոռ. Լ. Տ.— 70.
Հայֆ. Ա. Գ.— 35.
Մարսէյլ, Ն. Շ.— 140.
Վիլֆրանշ, Յ. Թ.— 35.
Վիլֆրանշ. Ա. Ե.— 35.
Կլէզէ. Յ. Ե.— 35.
Քլամառ. Գ. Ա.— 35.
Մոնֆլանքէն, Ե. Գ.— 34.25.
Մարսէյլ. Ի. Թ.— 35.
Փարիզ. Գ. Շ.— 35:
Մարսէյլ. Ա. Ա.— 40:
Փարիզ. Գեր. Վ. Եպ. Գ.— 140:
Վալանս. Գործ.— 301.60.
Քրիւավ, Տ. Տ. - 70.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ամասիոյ Հաճի գիւղէն Տիկ. Տիրուհի Աւետեան որ կը գտնուէր Պէշիկթաշի (Պոլիս) աղջկանց որբանոցը։ Այժմ Ֆրանսա կամ Յունաստան ըլլալը կը կարծուի։ Գրել՝ Hrant Avcharian/ chezM Brand.St Sernin, Ardèche.

— Կը փնտռուի Էսկիշէհիրցի Վռամշապուհ Դապարաճեան, որ զինադադարէն վերջ թարգման էր Անգլիացիներու մօտ (Պոլիս)։ 1922էն ի վեր լուր չկայ։ Իմացնել՝ իր մօր Մարի Դապարաճեանի։ Հասցէ՝ Sarkis Boghossian. 10 Rue Traverse Chevalier. St. LoCp Marseille.

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Զայ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անյայտացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian. Usine 5, St. Vallier. s/Rhône, Drôme. France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: F. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: [Antho]logie des poètes Arméniens 20. Soleil d'Automne 4. Raffi: Sa[mvel] vol. 25. J. Minassian: Une Sultane Française 5. Korganoff: La [Par]ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918. 15 fr., F. M[acler]: Contes. Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, Laro[usse]: Nouveau diction. illustré, édition 1929. 35 fr., Kévorkian de l'E[...]: cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche France-A[rmé]nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, [...] մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Որագ[...] ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20. Ինչ [...] Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթաշլ[եան] Սիդոնիա 12. Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 15 [...] Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու նոր, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ։ Փոստի գնողին կը պատկանի։ Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin. Paris

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin, PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

10 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 851 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ՄԻԱՅՆ ՈՒԶԵՆ ԼՍԵԼ

Ուշագրաւ առաջարկ մը կը ներկայացնէ «Հայրենիք», իր դեկտ. 28 Թուակիր խմբագրականին մէջ։ («Ազգային խորհրդակցութեան մը պէտքը»)։

Պարզելով ներգաղթի ձեռնարկներուն ձախողումը, մեր պաշտօնակիցը դիտել կուտայ.

— «Դէպի Հայաստան ներգաղթը, գերազանցապէս կախուած է խորհրդային կառավարութենէն, որ ձգտում ունէր եւ ունի ոչ թէ հայութիւնը համախմբելու Հայաստանի մէջ, այլ Հայաստանէն ցրուելու ամէն կողմ»։

Եւ, իբրեւ եզրակացութիւն, կ'առաջարկէ.

— «Կը Թուի Թէ ժամանակը հկած է այժմ, որ հայ կազմակերպութիւնները, խրատուած եօթ տարուան դառն փորձէն, վերաքննութեան մը ենթարկեն ներգաղթի մասին մինչեւ այժմ իրենց ունեցած ծրագիրները, եւ, առանց հրաժարելու իրենց հիմնական ազգային նպատակէն, խորհին հայ գաղթականներու մասին, Թէկուզ ժամանակաւոր, տարբեր կարգադրութեամբ»։

«Այդ նպատակով, անհրաժեշտ է որքան կարելի է շուտ գումարել ազգային մեծ խորհրդակցութիւն մը, որուն մասնակցէին հայկական բոլոր հոսանքները»։

Առանց շօշափելու բուն խորհրդաժողովին ծրագիրը, կ'ուզէինք հարցնել անմիջապէս.

— Կը յաջողի՞ այսպիսի ձեռնարկ մը, ժողովի գումարումն իսկ։

Այս հարցումը անոր համար որ, առաջարկուած խնդիրը կը յիշեցնէ միւս փորձը, համազգային կազմակերպութեան ձեռնարկը, որ չարաչար ձախողեցաւ, հակառակ եօթը տարուան աշխատանքներուն։

Ինչո՞ւ ծածկել որ, այսօր, գաղութներու վարիչ հոսանքները քով քովի գալու առաքինութիւնն անգամ կորսնցուցեր են։ Կանխակալ կարծիքներն ու տեսակէտի տարբերութիւնները լայն խրամատ մը բացած են հոսանքէ հոսանք, անհատէ անհատ, եւ կը Թուի Թէ չկայ խնդիր մը, որուն համար կարելի ըլլայ մէկ սեղանի շուրջ նստիլ։

Անհրաժե՞շտ է գաղութներու ազգային կազմակերպութիւնը, կեդրոնական իշխանութեան մը ստեղծումը։— Այո՛, կը պատասխանէ Դաշնակցականը, եւ կարելին կը փորձէ 1921էն ի վեր, գլուխը պատին զարնելով։

— Այո՛, կը պատասխանէ ռամկավարը, գլխագիր շեշտելով եկեղեցին, Ընտանիքը եւ Լեզուն պահպանելու անհրաժեշտութիւնը։ Բայց բոլորը՝ Թուղթի վրայ։ Լեզուին տեղ բաներ մը կայ որ չըսերու կ'ըսէ ու չըսերու։ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը սրտառո՛ւչ կոչ մը ուղղեց 1928 Յուլիս 24ին, «Վերակազմութեան պէտքը», բայց մէ՛կ անգամէն լեզուն քաշեցի կը Թուի Թէ պարզ վրիպակ մըն էր այդ խմբագրականը, ուր կը կարդայինք հետեւեալ բացորոշ խօսքերը.

— «Մեզ համար ամէն ժամանակ, բայց հիմա աւելի քան երբեք պէտք մըն է, հրամայական պահանջք մը, քով-քովի բերել, համադրել մեր փոքր ու անբաւական ուժերը, հնարաւոր եղածին չափ ներդաշնակել մեր բոլոր ճիգերը»։

Նոյն անհրաժեշտութիւցը կը զգան հին Հնչակեանները, գոնէ դատելով իրենց Փարիզի օրկանէն, որ շարք-շարք ծրագիրներ կը պարզէ ազգային վերակազմութեան համար։ Կը զգան, բայց երբ կարգը գործի կուգայ, ուրի՛շ ձայներ կը լսուին։

Գաղութներու կազմակերպութեան բացարձակապէս հակառակ է — եւ եղածն ալ կազմալուծելու կը ճգնի — Հօկը, խեղճուկ ծաղրանկար մը որ սիրտ կը խառնէ։ Անոր միակ մխիթարութիւնը այն է, որ իր խարդախ եղանակին վրայ, կը խաղցնէ ռամկավարները եւ կարգ մը խառնիճաղանճ տարրեր, իբրեւ Թէ հայրենիքը պաշտպանելու համար։

Կը մնայ չէզոք, անկուսակցական զանգուածը, որ կրնար կացութեան տէր դառնալ այս խառնակ օրերուն, սակայն մատը մոխիրը Թաթխել չուզեր, եւ մէկուն ժպտելով, միւսին ձեռքը խօթուելով օրը իրիկուն կ'ընէ։

Այս պայմաններուն մէջ, ո՞ր հրաշքը պիտի կրնար հոգեփոխութեան ենթարկել մարդիկը, եւ սեղանի մը շուրջ հաւաքել զանոնք, այնքան ծանրակշիռ հարց մը, գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը լուծելու համար։

Երբ գաղութներու կազմակերպութեան տարրական խնդիրն իսկ դաւադրական աշխատանք— Հայաստանի դէմ ճակատ կազմել— կը համարեն կարգ մը հոսանքներ, կամ գոնէ անոնց վարիչները, ո՞ր կախարդական ուժը պիտի կրնայ համոզել, Թէ առաջարկուած խորհրդաժողովը ցոյց մը չէ խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Նոր ապացոյց կ'ուզէ՞ք։ — Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, Սուրիոյ արտագաղթին առթիւ գրած զարշելի խմբագրականի մը մէջ, այնքան ալ իրար անցնելու բան չիտեսներ։ — «Կ'ըսուի Թէ 3000 Հայեր դէպի Հարաւ. Ամերիկա կը գաղթեն։ Եթէ այդ Թիւը կրկնապատկուի կամ եռապատկուի ալ, դարձեալ Սուրիոյ Հայերուն ներքին կազմակերպութեան գործ չի կասեր ու չի վտանգուիր»։

Անշո՛ւշտ. ո՛չ ՄԹան կաթողիկոսը, ժամերն ու ժամկոչները։

Երբ ա՛յս է տիրող հոգեբանութիւնը «ողջամիտ» կոչուած կուսակցութեան մը մէջ, երբ այսքան տգէտ եւ քինախնդիր վարիչներ կ'երեւան հրապարակի վրայ, հանրային կարծիք վարելու յաւակնութեամբ, ինչպէ՞ս կարելի հաւատալ — կը հարցնենք նորէն — «Հայրենիք»ի առաջարկած խորհրդաժողովին իրականացման։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԱՐ ՎՐԴՈՎՈՒՄ

Քալիֆօրնիոյ «Մշակ»ը, անկախ հայաթերթ, դիտել կուտայ իր դեկտ. 14ի խմբագրականին մէջ։

—«Պայքար»ի խմբագրութիւնը դեկտ. 6, 1928 Թիւի առաջնորդող յօդուածին մէջ կը գրէ,— «Այսպէս ներելի չէ Հայաստանի գիւղացիներուն տրուած հողերուն մէկ մասը եւ առնել ու գաղթականներուն տալ անշուշտ ազգուած ըլլալու է ս. խմբագիրը, Հայաստանի ցնսեսական Բարձրագոյն խորհուրդի նախագահ եւ պետական մարդ «ըն՜կեր» Արսէն Եսայեանի յայտարարութենէն կամ արտեսատուրներու ու բանուորներու գործ ու աշխատանք չապահոված, գաղթականներ բերել եւ անգործներու Թիւը աւելցնել», եւայլն, եւայլն։

Այս խմբագրին մոլի ազգայնականի եւ Թեթեւ կուսակցականի զգացումները սկիզբէն ի վեր շատերուն, ինչպէս նաեւ մեզի ծանօթ են։ Կրկին հօվերէ տարուած, հրապարակ նետած է այսպիսի անսեղի ու անտրամաբանական հարց մը, որ պէտք չէ վրիպի ամէն Հայու ուշադրութենէն։

«Պայքար»ի խմբագրին ալ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար երեւանի խորհրդային վարիչներու մէկ խողովակը դառնալով, տարբեր ձեւի տակ կը կրկնէ, —հող չունինք, փող չունինք, տեղ չունինք։ Եւ այս վերէն սրուած պատգամին վրայ յենլով կ'առաջարկէ վերեւ յիշուած խնդրարդարացումը։

Պէտք է զգել հոգաբուռմէկ չորչարանքներէ եւ հալածանքներէ վերապրող ցեղին հարազատները, պէտք է թողուլ որ անոնք օտար հողերուններու տակ ամէն տեսակ անարգանքներու ենթակայ՝ հայրենիքի կարօտովը տոչորին, բայց պէտք չէ Հայաստանի գիւղացիներէն, երկրագործներէն, բանւորներէն եւ կամ ժողովուրդէն աւելէ հող առնելով տրամադրել գաղթականներուն, որպէսզի անոնք կարենան Հայաստան ընդունուին։

Գ. խմբագիրը ինքն ալ գիտէ Թէ իր բառերը իրականութենէ զուրկ են, եւ պարզապէս երեւանի «մարզպաններուն» հաճելի դառնալու համար՝ անոնց շատոնց անհամ դարձած մէկ բանաձեւն է որ կը կրկնէ։

«Մշակ»ի նախորդ առաջնորդողներէն մէկով անդրադարձած էինք այս ցաւոտ հարցին։ Եթէ հող չկայ, տեղ չկայ, փող չկայ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ 80 հազարէ աւելի ցեղին ամէնէն դաւադիր եւ ոխերիմ Թշնամիները — Թուրք-Թաթարները — ներս կ'ընդունուին։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ եթէ փող չկայ, անոնց համար եղբայրաբար եւ առատաձեռն կերպով դրամական նպաստներ կը յատկացուին, դպրոցներ, դատարաններ, գրադարաններ եւ ընթերցատուններ բանալու։

Հայ խամկավարները, որո՛ք ցեղին զգյութեան եւ տոհմա՛յին աւանդութիւններուն այնքան նախանձախնդիր էին, նոյն խամկավարները, որոնք բացի եւ գոցի ծանօթ խնդրին առթիւ նոյնիսկ արիւններ Թափեցին, ի՞նչպէս եւ ի՛նչ խղճով կրնան հանդուրժել որ իրենց անունով խօսող խմբագիր մը ինքզինքին Թոյլ տայ այդ քան Թեթեւ ու անտեղի վերաբերում ցոյց տալ սարագիր հայ բեկորներուն հանդէպ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

200,000 ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Գրած էինք Թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է Սերպիայէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն եւ Կովկասէն մեծ Թիւով Թուրք գաղթականներ բերել եւ բնակեցնել Անատոլուի ներսերը։ «Ազգամ» կը գրէ Թէ Սերպիայէն գաղթը սկսած է արդէն եւ ահագին Թիւով Թուրքեր Սելանիկի ճամբով զունդագունդ կ'երթան Իզմիր եւ անկէ ալ Անատոլուի ներսերը կը ղրկուին։ Վերջին օրերը յանկարծ շատցաւ գաղթողներուն Թիւը։ Նորեկները առժամաբար տեղաւորուած են հին աղօթատեղիներու եւ հանրային Թափուր շէնքերու մէջ։

Կ'իմանանք Թէ, կ'աւելցնէ Թուրք Թերթը, Սերպիայէն 200 հազար Թուրքեր կը պատրաստուին գաղթել։ Եւ հակառակ եղանակին խստութեան, գունդ գունդ ճամբայ կ'իյնան։ Բայց եւ այնպէս գարնան է որ մեծամասնութիւնը պիտի գայ։

Թուրքիա բանակար կազմու դէմ

Լնկլուրիէն կը հեռագրեն յունուար 8 Թուականով.

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի առաջարկին վրայ, Ազգային մեծ ժողովը վաւերացուց Ժընեւի միջազգային համաձայնագիրը, որով պատերազմի ընթացքին Թունաւոր կազերու եւ մահացու մանրէներու գործածութիւնը կ'արգիլուի։

1,200,000 Թուրքեր դպրոց կ'երթան

Թայմզի Թղթակիցը Լնկլուրիէն կը հեռագրէ.—

Մէկ շաբաթէ ի վեր բացուած են «իրիկնային դպրոցներ» նոր տառերը սորվեցնելու համար Թուրքիոյ 15էն 40 տարեկան բոլոր այրերուն, կիներուն եւ տղոց։ Կրթական տնօրէն Մէհմէտ Էմին պէյ մօտաւորապէս կէս միլիոն հոգի կը հաշուէ այդ դպրոցները յաճախողները։ Ասկէ զատ 6150 պետական նախակրթարաններու մէջ նոր տառերը կ'ուսուցուին 630.000 աշակերտներու, մինչ 34.000 տղաներ եւ աղջիկներ կը յաճախեն 70 երկրորդական վարժարաններ։ Այս ձեւով մօտաւորապէս 1.200.000 չափահասներ եւ մանուկներ կը սորվին նոր տառերը։ Այս Թիւը կը ներկայացնէ Թուրքիոյ ամբողջ բնակչութեան 100էն 10ը, սակայն դիտել կը տրուի Թէ ժամանակի ընթացքին աւելի մեծ Թիւով մարդիկ պիտի յաճախեն իրիկնային դպրոցները։

Ընդհանուր առմամբ լեզուական բարենորոգումը լաւ կը զարգանայ, Թէեւ նոր տառերով ուղիղ գրելու արուեստին ամբողջովին չէ տիրացուած դեռ։ Մէհմէտ Էմին պէյ, որ միեւնոյն ժամանակ լեզուական յանձնաժողովին նախագահն է, կ'ըսէ Թէ Լեզուական Ակադեմիային կողմէ պատրաստուած նոր բառարանը արագօրէն առաջ կը տարուի։ Ստուգիւ կարելի է ըսել Թէ «կազի փաշան դպրոց ղրկեց ամբողջ ազգը»։ Այժմ հարց կը ծագի Թէ զրացի երկիրները՝ ուր արաբական լեզուն կը գործածուի, չը՞պիտի հետեւին Թուրքիոյ օրինակին։

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա միաժամանակ պիտի վարէ կրթական գործավարութիւնը Նէճաթի պէյի տեղ, որ մեռաւ անցած շաբաթ։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Կառավարութիւնը արգիլեց պարահանդէսներն ու այլ հանդէսները, որոնք սովորական են Ծնունդի օրերուն։ Այս արգելքը ոչ միայն Պելկրատի համար է, այլ եւ Զագրէպի ու գաւառական բազմաթիւ քաղաքներու համար։

Զագրէպի մէջ գումարուած հաւաքոյթէ մը յետոյ, որոշուեցաւ լուծել գեմոկրատ-գիւղացի միացեալ կուսակցութիւնները։ Ջնջուեցաւ Զագրէպի շրջանային կոմիտէն։ Վարչապետ Ժիվքովիչ նշանակեց կոմիսար մը, որ պիտի վարէ ամբողջ շրջանը եւ լուծուած կոմիտէին պաշտօնները պիտի կատարէ։

Զագրէպէն կը հաղորդեն որ Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստական Սենեակը, որուն կ'անդամակցին բազմաթիւ խըրուաթ առեւտրականներ եւ գործարանատէրեր, գոհունակութեան հեռագիր մը ուղղեց Ալեքսանդր Թագաւորին, «պատմական եւ վճռական վայրկեանի մը» անոր հռչակած դիկտատուրութեան համար։

Ալեքսանդր Թագաւոր եւ վարչապետ զօրավար Ժիվքովիչ երկրին ամէն կողմերէն հազարաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ կ'ընդունին։ Մինչեւ երեքշաբթի կէսօր հասած հեռագիրներու Թիւն էր 21,200։

Զագրէպի «Նովոստի» Թերթը «Նոր վարչաձեւը եւ ազգին յոյսերը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ Թէ Սուպոթիցայէն մինչեւ Ադրիական, Մարիպորէն մինչեւ Կէվկէլի, ամբողջ երկրին մէջ ջերմապէս կը ծափահարուի նոր կառավարութեան իշխանութեան գլուխ անցնիլը։

Լուպլիանայէն կը հաղորդեն որ բոլոր սլովէն Թերթերը մասնաւոր յաւելուածներ հրատարակեցին՝ տեղեկացնելու համար այս դէպքը, որ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ ժողովուրդին կողմէ։

Տալմացիոյ զանազան կողմերէն հասած լուրերը նոյնպէս կը հաստատեն Թէ ժողովուրդը մեծ գոհունակութեամբ ընդունած է վարչաձեւին փոփոխութիւնը եւ նոր կառավարութեան մասին խանդավառութիւն կը տիրէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կ'սէ դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ներկայ տարուան մէջ, համաձայն մշակուած ծրագրի մը, Ադրբեջանի ցանքի տարածութիւնը պէտք է հասնի 1,258000 հեկտարի։

Ամբողջովին իրականացնելու համար այդ ծրագիրը, անհրաժեշտ կը նկատուին 224000 զանազան տեսակի գործիքներ։ Սակայն, Ադրբեջանի մէջ կայ միայն 86000 գործիք։ Մնացեալը հայթայթելու համար, Աշխատանքի Պաշտպանութեան Խորհուրդը որոշած է անհրաժեշտ գումարին հարիւրին 20ը հաւաքել ժողովուրդէն. իսկ միւս մասը գանձել Ադրբեջանի Գիւղատնտեսական Դրամատունէն։ Նախատեսուած գումարը կը հասնի 1,541000 ր.ի.

ՇԻՐԱԿԻ ՆԱՒԹԸ

Բագուէն երկրաբաններու յանձնաժողով մը Շիրակ էր գացեր, նաւթահանքեր հետազօտելու համար։

1924էն սկսեալ, պեղման աշխատանքներու շնորհիւ, երեք հորեր բացուած էին, 65 մեզր խորութեամբ, որոնք գիշեր-ցերեկ աշխատելով, կ'արտադրէին ընդամէնը 15-20 փութ նաւթ։ Սակայն, 1927էն ի վեր, հորերու խորացման աշխատանքները առաջ կը տարուին մեծ Թափով։ Անցնող տարուան հոկտեմբերին փորուած հորերու խորութիւնը կը հասնէր 540 մեդրի։ Այս խորութենէն յետոյ է միայն, որ Շիրակի մէջ առատ նաւթ է գտնուած, բայց ջրախառն։ Մասնագէտ երկրաբաններու կարծիքով, Շիրակի նաւթը ապագայ ունի։

ՋՐԱԲԱՇԽԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի մէջ, Պետ. Ծրագրի Նախագահութեան նիստին, զեկոյց տրուած է Անդրկովկասի 1928-29ի ջրաբաշխական աշխատանքներու ծրագրին մասին։

Անհրաժեշտ համարուած է որ ծրագրի իրագործման համար, միութենական եկամտացոյցով յատկացուի 8,385000 րուբլի եւ Անդրկովկասի եկամտացոյցով ալ՝ 2,645000 ր.

Այդ ծրագրին գործադրութեան հետեւանքով, ներկայիս ոռոգուող տարածութիւններուն վրայ կ'աւելնայ 41.500 հեկտար եւս, որոնց 10,500ը բամպակի ցանքերու համար։

Որոշուած է նաեւ միջնորդել որ Ժող. Գործավարութեան Պահեստի գումարէն յատկացուի 1.700.000 րուբլի, Ադրբեջանի մէջ ջրհաններու կառուցման աշխատանքներուն համար։

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔՈՂԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Կը յիշուի Թէ Ադրբեջանի բոլշեւիկները դեռ նոր սկսեր էին պայքար մղել խալամ կինե՛րու քօղին դէմ։ Այս պայքարի ընթացքին, իրենց քօղերը վար առնող երկու կիներ սպաննուած էին Ղուբայի մէջ (Ադրբեջան)։ Անոնց դատավարութիւնը տեւնուեցաւ վերջերս, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցնելով Թըրքուհիներուն մէջ։

Մարդասպանը դատապարտուած է գնդակահարութեան, իսկ անոր մեղսակիցները 4 տարի ամէն ազատութենէ զրկուած են, խիստ մեկուսացմամբ...

ՎԵՆԵՐԱԽՏԻ ԴԷՄ

Վեներական հիւանդութիւններու տարածման հետեւանքով, Ադրբեջանի կառավարութիւնը մտադիր է գարնան մէջ հրաւիրել խորհրդակցական յատուկ ժողով մը, այդ հիւանդութիւններու դէմ, պայքարի միջոցները ուսումնասիրելու համար։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՞ՆՉՈՒ ԿԸ ՁԱԽՈՂԻՆ ԹՈՒՐՔ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

(ՎԵՐՋԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ)

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Թուրքիոյ մասին խօսելու, Թուրքը իր ըմբռնումներով ճանչնալու եւ մանաւանդ վերջին յեղաշրջման մասին կարծիք յայտնելու համար, պէտք է ապրիլ Թուրքիա, ճաշել Թուրքին հետ, բնակիլ նոյն երդիքին տակ, կռուիլ թշնամիին դէմ, Վերջապէս իբրեւ Թուրք մտածել անոր եւ ուսումնասիրել Թուրքին հոգեկան աշխարհը։

Մնած եմ Թուրքիա, ապրած Թուրք եւ քիւրտ ժողովուրդին հետ։ Տեսած եմ Թուրքին ժպիտն ու լացը, անոր յաղթանակներու խրախճանքն եւ պարտութեան վայնասունները։ Ճանչցած եմ Թուրքը թէ իր մոլեռանդութեան մէջ եւ թէ վայրագութեանց ընթացքին ու կազմած եմ իմ անձնական համոզումս։

Քանի մը օր առաջ, դեռ Անատոլու էի։ Գաւառացի ըլլալով, ծնած ու մեծցած եմ Անատոլուի խորը, Թուրքին հետ կողք կողքի, եւ դեռ նոր է որ առիթ կ'ունենամ Սուրիա անցնելու։

Չպիտի ուզէի խօսիլ Թուրքիոյ մասին, եթէ վերջին օրերու ձերբակալութիւնները արտասահմանի մէջ ենթադրութիւններու եւ սին յոյսերու տեղի տուած չըլլային։

Հեռագիրները հաղորդեցին թէ Թուրքիոյ զանազան շրջաններու մէջ ձերբակալութիւններ կատարուած եւ նոյն իսկ դաւադրութեան մասնակցող պատասխանատուները դատարանի յանձնուած են։ Ասոնց կարգին յիշուեցան Քեազիմ Գարապէքիր, Րէֆէթ փաշաներու անունները։

Յիշեալ փաշաներու մասին կարգ մը տեղեկութիւններ տալէ առաջ, ակնարկ մը նետենք դէպի ետ եւ հարց տանք մենք մեզի — ի՞նչ արդիւնք տուին Գոնիայի, Էնի Խանի, Քօնկիրիի, Զիլէի յետադիմական շարժումները եւ յանուն շէրիաթի մղուած պատերազմները։

Ի՞նչ շահեցաւ ինքզինքը նոր մարգարէ դաւանող Շէյխ Սայիտը, որ տարերային թափով, առանց կազմակերպուելու հրապարակ իջաւ, Գուրանի անունով։

Ի՞նչ հետեւանք ունեցաւ Իզմիրի մահափորձը եւ ի՞նչ կը սպասուի նիրհող դաւադրական ձեռնարկներէն մը, եթէ նոյն իսկ ձերբակալուած չըլլային հեղինակները։

Գոնիայի, Էնի Խանի, Քօնկիրիի, Զիլէի յետադիմական շարժումները հազիւ ծնած, արդէն խեղդուեցան արեան լիճերու մէջ։ Իսկ Շէյխ Սաիտի քրտական ապստամբութիւնը ջախջախուեցաւ Թուրք բանակին կողմէ, իբրեւ հետեւանք ունենալով քանի մը նահանգներու աւերումը, եւ աւելի քան հարիւր հազար մարդկային զոհեր, առանց հաշուելու նիւթական այն վնասը որ այսօր բեռցուած է քիւրտ ժողովուրդի վզին։ Քիւրտը պարտաւոր է 20 միլիոն ոսկի վճարել պետական գանձին։

Իսկ Իզմիրի մահափորձը յանգեցաւ իր անճարակ կազմակերպիչներուն կախաղանին (15 հոգի)։

Ինչո՞ւ դեռ չծնած մարեցան առաջին շարժումները, եւ ինչո՞ւ չյաջողեցան Շէյխ Սաիտն ու ընդդիմադիրները։

Այդ բոլոր հարցումներու պատասխանը կարելի է խտացնել երկու տողի մէջ։

— Որովհետեւ Թուրք ղեկավարներու մօտ կը պակսի անձնազոհութեան ոգին։ Անոնք դեռ լիովին ըմբռնած չեն յեղափոխութեան իմաստը, եւ չունին պողպատէ մարդը։

Այո՛, Թուրք ղեկավարները շատ են, բայց այդ շատերէն մէկն իսկ չէ բուն առաջնորդը։ Անոնց ամէն մէկը ունի իր որոշ երազները եւ զանոնք իրականացնելու համար չուզեր վտանգել իր կեանքը։ Պէյը կամ փաշան չուզեր մեռնիլ իր փայփայած գաղափարներուն յաջողութիւնը ապահովելու համար, այլ կ'աշխատի ինքզինքը չվտանգել, վաղը նախարարական աթոռը բազմելու համար։ Եւ կը փորձէ միջնորդի, փոխանորդի ձեռքով եւ անոր կեանքին գնով յաջողցնել դաւադրութիւնը։

Թուրքը ընդունակ չէ պետական հարուած կազմակերպելու, քանի որ իր մէջ կը պակսի յեղափոխական ոգին ու կամքը։

Սահմանափակ փոքրամասնութեան մը կողմէ միլիոններու հանդէպ(?) մեծամասնութեան մը բռնի պարտադրուած վերջին յեղաշրջումները եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած մասնակի շարժումներու եւ մահափորձներու վիժումը աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ Թուրք ժողովուրդը կը խոնարհի զօրաւորին առջեւ եւ կը քծնի, զինքը հարուածող ձեռքը համբուրելու համար։

Մոլեռանդ Թուրք ամբոխը գիտէ կոտրել ու ջարդել, այրել ու քանդել, բայց չի գիտեր ըմբոստանալ։ Իսկ երբ ըմբոստութեան կը մղուի պարագլուխներու կողմէ, չի կրնար ինքզինքը արժեցնել։

Թուրքը կտրիճ ու քաջ է ձեռնակապ անմեղ զոհերու հանդէպ, ան չի խնայեր ծծկեր մանուկներուն, անպաշտպան կիներուն, բայց իրմէ զօրաւորին առջեւ ծունկ չոքած կ'երկրպագէ։ Հետեւաբար Թուրքը յեղափոխական չէ եւ չի կրնար ըլլալ, մինչեւ որ զօրաւոր առաջնորդ մը չունենայ։

Իզմիրի մահափորձի նախապատրաստական կազմակերպութեան մէջ գործօն դեր ունեցող Խալիս Թուրղուտը, Զիա Խուրշիտը, Արիֆն ու Շիւքրին կախուած չպիտի ըլլային, եթէ անձնապէս հրապարակ գային եւ մեռնելու գնով ճակատէին Մ. Քէմալին դէմ։ Մինչդեռ անոնք նախարարական աթոռներ կը պատրաստէին իրենց համար եւ կը հրաւիրէին ուրիշներ մեռնիլ իրենց տեղը։ Եւ արդիւնքը այն եղաւ որ կախուեցան թէ վարձկանները եւ թէ թէ վարձողները։

Սեբաստիոյ երեսփոխան Խալիս Թուրղուտը Ազգային Մեծ Ժողովի նրբանցքներուն մէջ ատրճանակով կը սպասէր Մ. Քէմալին, եւ կը պահանջէր նախարարական աթոռ։ Ի՞նչ եղաւ արդիւնքը։ Քէմալ խոստացաւ նախարար ընել Թուրղուտը եւ շատ չանցած կախել տուաւ զայն։

Եթէ Խալիսը իրական յեղափոխական մը եղած ըլլար, կամ չէր սպասեր եւ կամ ատրճանակը քաշելէ վերջ կը կրակէր, առանց խորհելու թէ ինքն ալ պիտի սպաննուէր «Կազի»ին թիկնապահին կողմէ։

Այսօրուան ձերբակալուածներն ալ տարբերութիւն չունին նախորդներէն։ Նոյն մարմաջը։ Ոչինչ փոխուած է Թուրք վարիչներու գործելակերպին մէջ։

Թերթերը գրեցին թէ Քեազիմ Գարապէքիր և Րէֆէթ փաշաներն ալ ձերբակալուած ու յետոյ ազատ արձակուած են։ Իրականին մէջ, Քեազիմ Գարապէքիր ոչ թէ այսօր, այլ երեք տարի է որ հսկողութեան տակ է։ Ան, Իզմիրի մահափորձէն ի վեր բանտարկուած կը մնայ Պոլսոյ մէջ, թէեւ ոչ պաշտօնապէս։ Տեղական բացատրութեամբ՝ Գալաքօլ ալթը, կամ «կէօզ հափսի», եւ բնաւ դուրս չելլեր իր բնակարանէն։

Քեազիմ Գարապէքիր եւ Ալի Իհսան փաշաները իբրեւ ընդդիմադիր ճանչցուելէ վերջ, այլեւս իրաւունք չունին ապրելու Թուրքիոյ մէջ։ Անկախութեան Ատեանը Իզմիրի մէջ վաղուց կախած պիտի ըլլար Գարապէքիրը, եթէ երկրորդ եւ երրորդ բանակներու բարձրաստիճան սպաները ճիշտ ժամանակին չմիջամտէին։

Երեք հարիւրէ աւելի սպաներու ներկայութիւնը, եկաւ ապացուցանել թէ Քեազիմ Գարապէքիր մեծ համարում կը վայելէ բանակին մէջ եւ թէ զայն մահուան դատապարտել այնքան ալ դիւրին գործ չէ։

Մ. Քէմալի ամէնէն ոխերիմ թշնամիներէն Րէուֆ պէյի փախուստէն վերջ, Քեազիմ Գարապէքիր կը նկատուի ամէնէն հաւանական յաջորդը նախագահական աթոռին, եթէ ընդդիմադիրները յաղթանակեն։ Քէմալը լրջօրէն նկատի առած է հակառակորդին արժանիքները եւ առիթի կը սպասէ ազատելու համար զօրաւոր թշնամիէ մը։

Ինչպէս երէկ, նոյնպէս այս օրուան եւ վաղուան բոլոր ըմբոստութիւնները եւ դաւադրութիւնները պիտի խեղդուին ու զսպուին զէնքի զօրութեամբ, քանի Թուրքիոյ մէջ զինուորական ուժը կը տիրապետէ եւ այդ ուժը կը գտնուի Քէմալի ձեռքերուն մէջ։

Ներկայիս Անատոլուի թրքութեան հարիւրին 90ը թշնամի է օրուան կառավարութեան։ Տնտեսական տագնապը, տուրքերու բարդումը, անգործութիւնն ու թշուառութիւնը մեծ համեմատութիւններու հասած են։ Անասուններու կոտորած, հացի սով կայ ամէն կողմ եւ այդ բոլորին վրայ աւելցող գլխարկի գործածութիւնը, Զուիցերիական օրէնքի կիրարկումը, լատինական տառերու պարտադրութիւնը, Գուրանի թարգմանութիւնը եւ մզկիթներու քանդումը Թուրք ժողովուրդը լարած է ներկայ կառավարութեան դէմ։ Բայց վերջին խօսքը կ'իյնայ զինուորականութեան, առանց որու տեղի չի շարժիր Թուրքիոյ մէջ։

Պետութեան եւ ժողովուրդին մէջ բացուած խրամատը երթալով կը խորանայ։ Դժգոհութիւնը մեծ համեմատութիւններու հասած է, բայց Թուրք ժողովուրդը ինքն իր գլխուն չի կրնար յեղափոխել։ Առանց զինուորական ուժի, առանց արտաքին օժանդակութեան եւ առանց կազմակերպուած յեղափոխութեան՝ Թուրք ժողովուրդը դատապարտուած է լռութեամբ տանելու պարտադրուած բոլոր նորութիւնները։

Բացի գլխաւոր քանի մը կեդրոններէ, միացեալ շրջաններու մէջ ժողովուրդը պատրաստ է ոտքի կանգնելու եւ իր արեան գնով պաշտպանելու աւանդական սովորութիւններն ու իսլամական մոլեռանդութիւնը, բայց ո՞վ պիտի անցնի շարժման գլուխը։

Թուրք ժողովուրդը դժգոհ է եւ որպէս ընդդիմադիր պիտի մնայ, մինչեւ որ նոր մարդիկ հասնին կամ նոր Մուհամմէտը հրապարակ գայ, «իսլամութիւնը փրկելու համար»։

Թուրքիոյ մէջ հսկողութեան ենթակայ ընդդիմադիր փաշաները կուռքեր են Անատոլուի դժգոհ ժողովուրդին համար, բայց Մ. Քէմալի երկաթէ ձեռքը աւելի զօրաւոր է, առ այժմ։

Ներկայիս տիրապետողը քէմալականութիւնն է, վա՜յ մեռնող մահմէտականութեան։

ԹԱՓԱՌ ԻԿԱՆ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Լուցկիի համար գործածուող փայտը պէտք է առնուազն տասնըհինգ ամիս չորցուած ըլլայ:

∴ Ամէնէն հին Թուղթի գործարանը կը գտնուի Վիդալոն (Ֆրանսա): Հիմնուած է 1157 թուականին եւ մինչեւ այսօր նոյն ընտանիքին կը պատկանի:

ՌՈՒՄԷՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Պ. ԵՈՒԼԻՈՒ ՄԱՆՈՒ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Պուքրէշ, 3 յունուար

Խորհրդարանական ընտրութիւններէն եւ տօնական օրերէն անմիջապէս յետոյ, Ռումանահայ Թեմական Գործադիր Մարմինը անհրաժեշտ գտաւ կապ ստեղծել նոր կառավարութեան հետ, մէկ կողմէ շնորհաւորելու համար անոր պաշտօնը, եւ միւս կողմէ ձեռնարկելու համար Թեմական առկախ խնդիրներու հետապնդութեան։

Պատուիրակութիւնը, զոր կը կազմէին առաջնորդ Ցուսիկ արք.; Թեմական Գործադիր Մարմնի անդամներէն Գ. Պ Ս. Մանիսալեան եւ Գ. Հաճի Արթինեան, նախապէս ստացուած ժամադրութեան մը համաձայն, այս առտու ներկայացան վարչապետ Պ Եուլիու Մանուի եւ ընդունուեցան բացառիկ հաճոյակատարութեամբ մը։

Նախ, խօսք առաւ Առաջնորդը եւ կարգաց ռումաներէն ուղերձ մը՝ որով հայ ժողովուրդին շնորհաւորութիւնները կը յայտնէր կառավարութեան, եւ մաղթանքներ կ'ընէր ռումէն ժողովուրդին, գահուն եւ պետութեան համար։

Վարչապետը իր պատասխանին մէջ, շնորհակալութեան քանի մը խօսքերէ յետոյ, իր համակրութիւնը յայտնեց հայ տարրին հանդէպ։

Այս զուտ պաշտօնական մասէն ետք, Ցուսիկ արք. գերմաներէն լեզուով պարզեց հայ ժողովուրդին լաւագոյն զգացումները՝ հանդէպ այս երկրին, ուր հայ տարրը դարերէ ի վեր գտած է հիւրասիրական ասպնջականութիւն մը, եւ յայտնեց թէ հայ ժողովուրդը ինչպէս անցեալին մէջ, նոյնպէս ալ ասկէ յետոյ կոչուած է դառնալու այս երկրին ամէնէն հաւատարիմ եւ ամէնէն անկեղծ տարրերէն մէկը, մանաւանդ որ իր զգացումներուն մէջ օրեւէ յետին միտք չունի եւ ուրիշ բաղձանք չի սնուցաներ, բայց եթէ խաղաղ ապրիլ, ու կարենալ պահպանել իր եկեղեցին, լեզուն եւ մշակոյթը։

Առաջնորդը աւելցուց թէ որպէսզի հայ տարրը կարենայ ապրիլ իր այս համեստ պահանջներուն մէջ, անհրաժեշտ է որ կարգադրուած ըլլան կարգ մը առկախ խնդիրներ։ Այդ խնդիրներէն մէկը թեմին կազմակերպութիւնն է, որ թէեւ նուիրագործուած Դաւանութեանց օրէնքով, պէտք ունի սակայն կիրարկուելու կեանքի մէջ, եւ կը սպասէ այդ մասին Դաւանութեանց կանոնագրութեան զոր պիտի պատրաստէ կառավարութիւնը, հիմ ունենալով վերոյիշեալ օրէնքը։ Առկախ խնդիրներէն երկրորդը Քիշնէվի կալուածներուն հարցն է։ Այդ կալուածները, ութը(?) տարիէ ի վեր գրաւուած, հայ թեմը զրկած են իր միակ հասոյթի միջոցէն եւ հնարաւոր չեն դարձներ հետեւաբար հայ եկեղեցիներու եւ դպրոցներու տիպար կազմակերպութիւնը։ Այս առկախ հարցերը յետագային պիտի ներկայացուին կառավարութեան առանձին յիշատակագիրներով։ Առայժմ, հայ թեմը չուզեր զբաղեցնել նոր կառավարութիւնը՝ որ արդէն իսկ բաւական ծանրաբեռնուած է սկզբնական հոգերով, որոնք աւելի համապետական են։

Վարչապետը պատասխանեց, նոյնպէս գերմաներէն, թէ հայ համայնքը միշտ ալ սրտցաւ վերաբերում պիտի գտնէ, ամէն անգամ որ առիթը եւ պէտքը ունենայ կառավարութեան դիմելու, եւ թէ յոյս ունի որ բոլոր առկախ խնդիրները բարւոք լուծում մը պիտի գտնեն շուտով աւելցուց թէ ինք շատ բարձր համարում մը եւ համակրութիւն ունի դէպի հայ տարրը, զոր լաւ կը ճանչնայ։ Ըսաւ թէ ինք աւելի լաւ կը ճանչնայ Թրանսիլվանիոյ հայութիւնը, ինչպէս Եղիսաբէթուպոլսոյ եւ Կեռլայի հայերը, որոնց մէջ երկար ապրած է իր հայրը։ Ինք Թրանսիլվանիոյ հայութիւնը ճանչցած է իբր մշակոյթի մեծապէս ընդունակ տարր մը։

Թեմական իշխանութեան կողմէ, պատուիրակութիւն մը մօտօրէն պիտի ներկայանայ նաեւ Դաւանութեանց նախարարին։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕԴ ԵՒ ՋՈՒՐ

Ընդհանուր առողջապահութեան հետ կապ ունեցող ազդակներէն, ցուրտին, լոյսին մեր վրայ ունեցած ազդեցութիւնը ճանչնալէն յետոյ, ուսումնասիրենք այսօր օդը եւ ջուրը։

Օդը կը բաղկանայ 21 առ հարիւր թթուածինէ, եւ 78 առ հարիւր ազոթէ, եւ 0,94 առ հարիւր առկոն կոչուած մարմինէ, որու դերը դեռ ծանօթ չէ։ Ազոթը անազդակ (inerte կազ մըն է եւ իր գլխաւոր դերը թթուածինի ազդեցութիւնը մեղմելն է։ Թթուածինը մարդուն ամենակարեւոր սնունդն է, ան է որ կը վերանորոգէ մեր արիւնը եւ մեր կազմին ամէն մասերը։

Օդը կը պարունակէ նաեւ օզոն՝ որ թթուածինի մէջ բարդ մասնիկն է, փոսփորի մօտիկ ուժգին հոտ ունի, իր գոյութիւնը փոփոխական է, ովկիանոսէն փըչող փոթորիկներու մէջ, ելեկտրական երեւոյթներու պահուն կը կազմուի սովորաբար եւ անոնց հետ կ'անհետանայ։

Բնածխային թթուն շատ քիչ քանակով բայց գրեթէ միշտ կը գտնուի օդին մէջ եւ արդիւնքն է կենդանիներու եւ բոյսերու արտաշնչութեան, հողի մակերեսին վրայ տեղի ունեցող խմորումներու եւ ալ աւելի, այրուող նիւթերու կիզումին, զոր դուրս կը ժայթքեցնեն գործարաններու եւ տուներու ծխանները։

Օդին մէջ դիպուածաբար կը գտնուին ուրիշ կազեր, յիշենք իօտը (iode), որուն ներկայութիւնը կը հաստատուի ծովեզերքներու վրայ եւ արդիւնք է յօդերու(?) տարբաղադրութեան։

Օդը կը պարունակէ փոշիներ՝ հանքային կամ գործարանական, եւ փոշիներու հետ խառնուած են բակտերիաներ (bactérie), — մանրէներու ցեղ մը — որոնք աւելի առատօրէն կը գտնուին յարկաբաժիններու մէջ քան բաց օդին մէջ, քաղաքներու մէջ քան դաշտերու մէջ։ Փակ սենեակի մը մէկ խորանարդ օդին մէջ հաշուուած է 5000 բակտերիա, իսկ Pitié հիւանդանոցի սրահներուն մէջ նոյն քանակով օդին մէջ 14' հազար։ Որչափ բարձրանանք, բակտերիաներու թիւը կը նուազի, այնպէս որ 2 հազար մեթր բարձրութեան վրայ բոլորովին կ'անհետանան։ Քանի հողի մակերեսին մօտենանք, բակտերիաները կը բազմապատկուին եւ երբ փոշիները չորնան, անոնց հետ օդին մէջ կ'ելլեն։ Սենեակի մը մէջ քանի փոշիները ալոբակին(?), այնքան բակտերիաները կը շատնան օդին մէջ, եւ քանի այդ փոշիները վար իջնեն տեղաւորուին գետնի վրայ, բակտերիաները կը պակսին օդին մէջ։

Բարեբախտաբար օդին մէջ վխտացող մանրէները մեծ մասամբ անվնաս են. անոնց մէջ վըտանգաւորները եւ ժահրոտները՝ հիւանդներու արտաշնչումով, հազով, փռնգտալով, բարձրաձայն խօսելով կը թափուին օդին մէջ եւ մասնաւորապէս փակ միջավայրերու օդը կ'ապականեն. բաց ատի՝ խուխ. կոկղանք, մարթային թեփեր, ռնգային արտահոսումներ եւ այլն դուրս թափ[…]ուելով, կը չորնան, փոշիի վերածուին, մեր շնչած օդին մէ[…] կը պտուտկին եւ կը սպառն[…] մեր առողջութեան։ Այս արտ[…]ծութիւնները քանի հեղո[…] ճակի մէջ են, այնքան չեն վ[…]սեր մեզ։

Ուրեմն, անոնք որ հիւ[…] ունին տան մէջ, ուշադիր ըլլ[…] լու են եւ պահանջուած զգու[…] ւորութեամբ այդ արտա[…] թիւնները դեռ չչորցած ջն[…] են՝ հականեխիչ նիւթեր թ[…] լով անոնց վրայ, զոր օր[…] ֆորմօլ, կիր եւ այլն, եւ [...] այրելով զանոնք։

* * *

Ջուրը մարդկային կա[…] հարիւրին 70 մասը կը կ[…] եւ մեր սննդառութեան մէջ [...] դեր կը կատարէ. մեր կ[…] հիւսուածքները կ'ոռոգէ, ա[…] եւ այլ արտադրութիւններ[…] լուծէ։ Ջուրը մեր գործա[…] ներու պաշտօնավարու[…] անհրաժեշտ միջնորդն է։ Ջ[…] կ'արտածուի ամէն գործարա[…] րէ՝ թոքերէ, երիկամունք[…], մորթէ եւ մարսողական գա[…] րաններէ։

Խմուելիք ջուրը ըլլա[…] զով, յստակ, բոլորովին ա[…] եւ ախորժահամ։

Ջուրը բնութեան մէջ միապէս զուտ չէ, անոր [...] լուծուած կան թթուածին, ուրիշ կազեր, եւ աղեր, [...] թեթեւ չափով գտնուելով [...] րին մէջ՝ կը հաղորդեն [...] ախորժելի համ։ Ջուրին [...] շատ քիչ լուծուած կան մե[…] ներ, ինչպէս կապար, եր[…] պղինձ եւ այլն։

Փաստէօր փորձով հա[…] տած է թէ ջուրը երբ խորու[…] կը բխի, միքրոպներ եւ [...] տերիաներ չի պարունակեր[…] հետեւ հողին զանազան խ[…] րէն թափանցելով, զտ[…] դուրս կուգայ։

Միեւնոյն ջուրի համար [...] բոյսերու եւ բակտերիան[…] առատութիւնը կը տարբեր[…] ղանակի համեմատ, աւելի [...] ռատ են անձրեւներու շրջ[…] քան չոր եղանակներու [...] ցուրտը կ'արգիլէ միքրոպ[…] աճումը, բայց բնաջինջ չ[…] զանոնք. անոնց գոյութիւն[…] հաստատուած նոյնիսկ սառո[…] րու մէջ. Մեծ քաղաքներու [...] ծախուած արհեստական սա[…] կը պարունակէ միքրո[…] տեսակով, երբ մանաւանդ [...] ներու ջուրով պատրաստուա[…] են։ Հանքային ջուրերն ալ [...] վստահելի եղած չեն, բայց[…] տաբարժամանակէ մը ի վ[…] սարակաց առողջապահ[…] վարչութիւնը խիստ հսկող[…] կը կատարէ անոնց վրայ։

Վարակուած ջուրերու [...] ծանօթ[…] մանութիւններն են՝ աղեխ[…] (Fièvre thyphoïde), քալ[…] թանչքը (dysentérie). Այս հի[…] դութիւնները ծագած [...] դերու մէջ, խոհեմութիւնը պահանջէ եռա[…]ած ջուր գո[…] ծել եւ հում բանջարեղէն[…] գործածութենէն հրաժարիլ[…] ջին պատերազմէն ի վեր [...] քաղաքներու մէջ ուր ա[…] բանակութեամբ ջուրի [...] ռում կայ, փորձեր եղան ջ[…] ժավելիզէ ընելու, այսինքն [...] բայց միքրոպները ջնջելու [...] բուական Eau de Javel խա[…] ջուրերուն։ Ձեռք բերուած [...] դիւնքը քաջալերական է. ջ[…] համը զգալի կերպով չաղ[…] եւ հոն ուր ադետալի դէպ[…] յաճախակի կը պատահէին,[…] պակսեցան այս միջոցով։

Կը մաղթէի որ այս հա[…] ռոտ եւ փորձառական ծա[…] թութիւններէն՝ որոնք կը վե[…] բերին մեր առողջութեան [...] ուղղակի կապ ունեցող ազդ[…] ներու, օգտուէին մեր ցիր[…] հայրենակիցները եւ ըստ ա[…] ուշադիր ըլլային իրենց առո[…] ջութեան անվթար պահպա[…] մին, որովհետեւ առողջութի[…] հայ երիտասարդին ամէն[…] թանկագին դրամագլուխը, ժառանգին՝ ապագան, իսկ [...] սուրբ ու կրակէ ազատած ժո[…] վուրդին համար՝ ազգային ա[…] յոյսերու խարիսխն է։

[illegible] ՅՈՎԻԹ. Բ. ՈՍ[…]

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ կիրակի երեկոյ Փլէյէլի գեղեցիկ սրահին մէջ ընտիր բազմութեան մը առջեւ, Դպրոցասէրը իր պաշտօնական մուտքը ըրաւ փարիզահայ կեանքին մէջ:

Գերազանցօրէն հայ մթնոլորտ մը ստեղծած էր Դպրոցասէրը այդ օր, այս ֆիւըընկալ՝ բայց օտար երկինքին տակ, հայ երգին հոգեմօտիկ ու մտերմիկ շեշտերէն, երանգներէն եւ հայրենի գոյներէն հիւսելով յաւէտ ցանկալի հայրենիքին կրկնապատկերը:

Պ. Պատմագրեան՝ Դպրոցասէրի երաժշտութեան ուսուցիչը կրցած էր նշանակելի յաջողութեամբ մը եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ կազմել 50ի մօտ սանուհիներէն երգչախումբ մը՝ որ ուժեղացած «Գուսան»ի երգիչներով, կրցաւ յաջողապէս - եւ ինչո՛ւ չըսել, անակնկալօրէն— կատարել բաւական բարդ կտորներ, որոշ եւ գնահատելի գիտակցութեամբ մը:

Այդ ցերեկոյթին ամենագրաւիչ կողմը մանաւանդ անոր հոգեբանական երեսն էր, պատկերը այդ փոքրիկ որբուհիներուն՝ որոնք սարսափի գեհեններէն ծոցուած, իրենց հայրենաբաղձ ծայներու ալիքներուն վրայէն մեկ կը փոխադրէին արեւոտ յուշքերու, մայրենի յիշատակներու հովիտները, արցունքով մը պղտորելով անոնց վրայ խանդաղատանքով սեւեռուած մեր նայուածքները:

Յոխ յայտագի՛ր մը կը խմբէր Կոմիտասի, Սիւնիի, Ղեւոնդեանի, Քրեսլերի, Վակների, Հէնտէլի, Սեկոն-Վէպերի անունները:

Այս վերջինը իր հաւատարիմ հայասիրութեան ապացոյցը անգամ մըն ալ տուաւ, մասնակցութեան նշանակելի բաժին մը բերելով մէկ քանի գմայլելի արտասանութեամբ՝ որուն համար կազմակերպիչները վարձատրեցին զայն Թանկագին նուէրով մը, բացի այն տաք եւ երախտապարտ զգացումներու արտայայտութիւններէն՝ որ հասարակութիւնը անխնայ շռայլեց այդ մեծ արուեստագէտին:

Տիկին Պատմագրեան գրաւիչ եղաւ դարձեալ իր ձայնին եւ տաք ձայնով, «Փարուն»ի, «Թամիհայկեր»ի, եւ Հէնտէլի «Բաստէնմէթօս»ի այլազան նկարագրով կտորներուն մէջ:

Օրիորդ Թակորեան գնահատելի կարողութեամբ մը վերարտադրեց երկու Քրէյսլէրները:

Խմբերգները մանաւանդ գնահատուեցան իրենց ներդաշնակութեան եւ յաջող վերարտադրութեան տեսակէտէն:

Հաճոյք մըն էր լսել թէ ինչպէս երէկի փոքրիկ եւ անվարժ որբուհիները ... գլխանի Ցայտին տակ Վէպէրի «Դատապարտեալը» կը Թարգմանէին իր բարդ կազմաւորութեան գեղեցիկ նրբութիւններու եւ ներդաշնակութեան մէջ:

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի էր Պ. Պատմագրեանի ներդաշնակած Հարսնեվականէ, վերջ, որուն մէջ իր ռոմանթիք խառնուածքը գրաւիչ նոթ մը աւելցուցած էր մեր ժողովրդական մելամաղձ եւ սգաւոր շեշտերուն:

Համերգէն յետոյ որբուհիները հայկական զանազան տարազներով կատարեցին հայկական պարեր՝ որոնք ներկայ հասարակութեան ոգեւորութիւնը տարին իրեն ամենաբարձր աստիճանին, զայն յամեցնելով երկար՝ աւարտումէն յետոյ՝ ստեղծուած տաք ու ցանկալի տոհմիկ մթնոլորտին մէջ:

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ

Պ. Զիթունի կը խնդրէ ժեզմէ հետեւեալ ուղղումները ու լրացումները կատարել իր «Ծոյատ-Անձեղ» մանկական Թատրոնի շարքին մէջ, որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի յունուար 5 եւ 6 Թիւերով.—

Դնել խորագրին տակ՝

— Գործող Անձերը

1. Անձեղ. *տանիքին քիւին վրայ.*
2. Պառաւ, *Թոնիրը բոցած.*
3. Կով. *գոմին մէջ.*
4. Արտ. *կանաչ առուտով կը ծփայ.*
5. Ջրբաշ(ի), *կտրած բահով՝ Ջրին գլուխը.*
6. Դարբին, *դարբնոցին մէջ կը կռէ.*
7. Հաւ. *հաւնոցին մէջ կռտ կը փնտռէ.*
8. Աստուած, *ամպերուն նստած.*
9. Անձեղներու երամ մը. *տանիքիր, կրչկըչան*

— Յարակից Մասերը

10. *Կաթ՝ կթոցի մէջ՝ Ջորդան դրուած.*
11. *Անթրոց. անձեղին պոչը կտրուած*
12. *Խոտ. ցոզ. ջուր.*
13. *Բահ. դարբնոց՝ իր կազմովը.*
14. *Ձու. հաւնոց՝ իր կազմովը.*
15. *Կուտ (գարի, ցորեն). կալատեղ.*
16. *Խուփեր. սար. ձոր. դաշտ. ծով, ելն.*

Թիվ. 5ի Թիւին մէջ, աւելցնել՝ *3րդ. սիւնկ. 3րդ. տող՝ ցինեն ըսեն...*

Թիվ. 6ի Թիւին մէջ, *ուղղել՝ 1րդ. սնկ. վարէն 7րդ. տող. փաոեր.*

2րդ.	»	»	*3րդ.*	» *իր կաթ.*
3րդ.	»	*վերէն 2րդ.*	»	*քեցի.*
3րդ.	»	*վարէն 8րդ.*	»	*վառեկ.*
4րդ.	»	»	»	» *ղըրեր.*
4րդ.	»	»	*5րդ.*	» *պարտատէր՛եր*
7րդ.	»	»	*12րդ.*	» *Ազիս Թոցուց.*
12րդ.	»	*վերէն 13րդ.*	»	*Անունը մէկ.*

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, 3 յունուար (Մեփ. Թղթ.).— Տէսինի հայ գաղութը վայելեց օր մը եւս անցուց Նոր Տարուոյ առաջին օրը, շնորհիւ Ա. Ե. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, որ կազմակերպած էր ընտանեկան երեկոյթ մը:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Ciné Noveltiի *Թատերասրահին մէջ, որուն համակրելի տնօրէնը* Mr. Mourier *ձրիաբար տրամադրած էր իր սրահը՝ Կարմիր Խաչին, նկատի ունենալով որ այդ հանդէսը կը սարքուէր ազգօգուտ գործի մը համար:*

Հանդէսը բացուեցաւ ռուս արուեստագէտներու ընկերակցութեամբ կազմուած նուագախումբի մը անուշ եղանակներովը, որմէ յետոյ՝ Նախագահը Պ. Գ. Սէյթեան (Փրիվայէն) համառօտակի պարզեց Կարմիր Խաչի նպատակը եւ բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, դիւասան Մարութեան (Լիոնէն), որ երկար ճառով մը պարզեց Կարմիր Խաչի օգուտները: Գեղարուեստական բաժինը որուն ղեկավարութիւնը ստանձնած էր Պ. Ն. Գազազեան բացուեցաւ «Հեքեաթ» տռամով: Ղեկավարը ջանք չէր խնայած խաղին յաջողութեան համար: Եղան նաեւ երգեր, պարեր, արտասանութիւն եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, ուրմէ յետոյ սրահին անկիւնը զարդարուած մեծ տօնածառ մը աճուրդի դրուեցաւ:

Կազմակերպած էին ընտանեկան երեկոյթ մը:

Ընկերութեան սեփական սրահը, որ բաւական ընդարձակ է, բոլորովին լեցուած էր: Նախագահ՝ Պ. Գէորգ Ստեփանեան երեկոյթը բացաւ քանի մը պատշաճ խօսքերով: Յետոյ եղան մեներգներ եւ արտասանութիւններ, որոնց մէկն էր Աւետիս Ահարոնեանի Զարխի Զալապը:

Գեղարուեստական բաժնէն յետոյ նուիրատուութիւններ եղան որ շուտով 1000 ֆրանքի հասաւ: Այդ գումարը համրելու համար Պ. Ե. Տէյլեան 100 ֆրանք եւս նուիրեց: Վիճակախաղէն գոյացաւ 750 ֆրանք: Եւ միջին հաշուով 2000 ֆրանք հասոյթ եղաւ ի նպաստ «Նոր Մալաթիոյ» շինութեան:

Ամէնէն վերջ «Դզուիր վաճառականը» խաղցին, շատ յաջող: Առաւօտեան ժամը մէկն էր, երբ հանդիսականները մեկնեցան ուրախ տպաւորութեան տակ:

Երիտասարդ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 5 յունուար.— Շատ մը գաղութներէ լաւկան գրութիւններ կը հրատարակուին «Յառաջ»ի սուղ էջերուն մէջ.— Դպրո ց, դպրո ց:

Նոյն վիճակը հոս: Սունկի պէս կը բուսնին զոյնզգոյն Միութիւններ: Ունինք հինգ Հայրենակցական Միութիւններ, որոնք անուանական են: Բարեգործականն ալ մասնաճիւղ մը բացաւ, հաճոյք պատճառելու համար քանի մը ռամկավար «Հորպածիներու»:

1924ին նոր Թիւ մը կը կազմէր մեր գաղութը, սակայն գործերու Թուլութեան պատճառով, շատեր խումբ խումբ գաղթեցին Լիոն, Տէսին եւայլն: Բայց եւ այնպէս, պատանիներու ու երիտասարդութեան մեծ մասը տեղէն չշարժեցաւ: Ամբողջ չորս տարի անցաւ դատարկ խօսքերով, առանց ոեւէ գործնական արդիւնքի: Պատանիները արդէն «Հայ եմ» ըսելը կասեց կամաց je suis français*ի կը վերածեն. Իսկ երիտասարդները իրենց մասաղ օրերը կը փճացնեն սրճարաններու եւ պարարաններու մէջ:*

Ե՞րբ պիտի սթափին...:

.°. Մալաթիոյ Կրթ. Ընկ. քոյր մասնաճիւղերը, այս տարի ալ Նոր Տարին տօնելու համար

Ցէսիհնաիայ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԵԼՖՈՐ — *Անցեալ տարի մեր գաղութը արթուն եւ աշխոյժ էր, շնորհիւ խումբ մը դաշնակցական երիտասարդներու: Բայց այս տարի որ «Վլագգէն» կոմիտէի ընկերները նուազած են, դէպի կեդրոնները մեկնած ըլլալով, այս պատճառով, գաղութը Թմրած է: Հայկական կեդրոն չունենալով, կը մոռցուին հայկական սովորութիւնները: Մէկ երկու տարուան ընթացքին կատարուած են քանի մը ամուսնութիւններ: Հայրենակիցները բաւական կը համարեն փարիզէն բերել տալ իրենց ծննդեան վկայականը, եւ ամուսնանալ միայն քաղաքական օրէնքով: Մկրտուած են բաւական Թուով երեխաներ տեղական եկեղեցիի խորհուրդով: Մանուկները կը կոչուին Ժան, Ժիրօ, Ժօրժ, Ռոզ եւայլն:*

Հայերու մեծ մասը կը բնակին Օֆֆըրմօն եւ հասարակ ընտանիքի տէր են, կան քանի մը մանուկներ, որոնք կը յաճախեն տեղական դպրոցները. Մանուկները հայերէն համրել չեն գիտեր եւ ո՛չ ալ խօսիլ: Ֆրանսերէն լաւ կը խօսին. ծնողները շատ յանցաւոր են ո՛չ իրենց զաւակները կը խնամեն եւ ո՛չ ալ կը վարժեցնեն հայերէն:

Պելֆորէն 20ական վայրկեանի հեռաւորութեամբ կան Հերիքուր, Շաթնուա Մոպիլիա եւայլն, գիւղաքաղաքները ուր կը բնակին սակաւաթիւ հայրենակիցներ: Թէ՛ Պելֆորի եւ Թէ՛ վերոյիշեալ քաղաքներու մէջ կան պատանիներ, որոնց մէջ մեռած են ազգային զգացումները: Բնաւ չեն հետաքրքրուիր հայկական միջավայրով. այլ իրենց ժամանակը կ'անցնեն Թրքական «Մայա» շարքըծներով:

Որպէս կազմակերպութիւն կան՝ Հ. Յ. Դ. «Վլագգէն»ի խումբը եւ Կէմէրեկի Հայրենակցական Միութիւնը. իսկ Հօկերը որ, 23 հոգիէ կը բաղկանայ, ամիսներ առաջ լուծուեցան: Վերջերս Հօկի կեդրոնի Թելադրութեամբ 2 կարմիր յօյկներ կը ջանան նորէն կազմակերպել, բայց անկարելի է, որովհետեւ այն ուժիմ պատաները որոնց վրայ յոյս դրած են, Հօկը լաւ ճանչնալով քաշուեցան:

Արի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ. — Մեր կիրակի օրուան մրցումը տեղի ունեցաւ Ecouen-Ezanvilleի Առաջին խումբին դէմ: Այս մրցման մէջ ալ մեր մարզիկները իրենց նուրբ խաղարկութեամբ յաղթական ելան 0-ի դէմ 5 նշանակէտով: Խաղին վերջաւորութեան, իրար ողջունելէ վերջ, հայկական ուրախ երգերով վերադարձանք Պիյեանքուր:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյեանքուրի առաջին խումբը իր ներկայ կազմով մեծ արժէք կը ներկայացնէ եւ բարձր կը պահէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը՝ օտար մարզական շրջանակներուն մէջ:

Կարպիս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐ — *Օր. Ժան 21 տարու եւ Էմիլ Ժուվ, անոր տարեկից, մանկութեան բարեկամներ էին եւ երբեք չէր եղած որ իրենց կեանքին մէջ, օր մը անցուցած ըլլային, առանց զիրար տեսնելու. իսկ երեք տարի առաջ, բարեկամութիւնը փոխուած էր սիրոյ եւ ողեկ մը ունեցեր էին: Էմիլ որ զինուոր էր, միշտ կը խոստանար ամուսնանալ, բայց վերջերս, սկսեր էր պաղ վերաբերում ցոյց տալ իր մանկութեան բարեկամուհիին եւ երիտասարդութեան սիրուհիին հանդէպ: Օր. Ժան սկսեր էր կասկածիլ: Քանի մը օր առաջ, աղջիկը լուր առաւ Թէ՝ Էմիլ արձակուրդով տուն եկած է. գնաց գտաւ զայն. զինուորը պիտի մեկնէր. աղջիկը ընկերակցեցաւ անոր մինչեւ կայարան. դեռ չմեկնած, Օր. Ժան հարցուց մանչուն.*

— Վերջապէս, ե՞րբ պիտի ամուսնանանք:

Եւ երբ երիտասարդը ձեռքի անոր շարժումով մը եւ երկիմաստ ժպիտով մը պատասխանեց, աղջիկը զայրացած՝ իր պայուսակէն հանեց փոքր ատրճանակ մը ու փորձեց սպաննել իր սիրահարը: Բայց հոն գտնուող ոստիկան մը որ զգուշացեր էր աղջկան շարժումը, նետուեցաւ ու զինաթափեց զայն:

ՈՂՋ ԷՐ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ... — *Պուվիլի մէջ փուռ մը կը բանեցնէր Կրընէլ եւ ինքն իսկ, իր կառքով, օրական հացը կը բաշխէր իր յաճախորդներուն: Առտու մը նորէն ըստ սովորութեան, կառք հեծաւ ու գնաց իր գործին: Բայց ա՛լ չվերադարձաւ: Ամայի ճամբու մը եզրը, կառքը, գտնուեցաւ լքուած: Հացագործը անյայտացեր էր սակայն ու գիւղացիներու երեւակայութիւնը սկսաւ բանիլ: Ամէն տեսակ պատմութիւններ սկսան շրջիլ հացագործին հաշւոյն: Ոմանք կ'ըսէին Թէ ... կը խափէր: Ցուսահատ, անձնասպան եղած ըլլալու էր կամ կնոջ սիրահարը՝ զայն սպաննած ըլլալու էր եւ կամ արկածի մը զոհ գացած ըլլալու էր: Սակայն անոր հետքը չէր գտնուեր, հակառակ միր փնտռտուքներու:*

Առջի օր, յանկարծ, լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան Թէ՝ հացագործը կը գտնուէր իր քենեկալին տունը, Թիվար գիւղին մէջ, Շարթրէն 8 քիլոմեդր հեռու:

Ոստիկան մը գնաց զայն ձերբակալեց եւ անկէ քաղեց հետեւեալ պատմութիւնը:

Սարսափելի կնիկ մը ունիմ: Ուինչ բանի մը համար, հոգիս կը հանէ: Այն օրը որ փախայ, աշխատանքս սովորականէն ուշ լրացուցեր էի: Եթէ տուն երթայի, վստահ էի Թէ բուռն յանդիմանութիւններու պիտի ենթարկուէի: Որոշեցի օձիքս ազատել՝ փախչելով: Ցանս ձօս երեսի վրայ ձգեցի կառք եւ ձի. վստահ էի որ ձիս՝ միս մինակը պիտի գտնէր տունը: Իսկ միտքս կ'ըլլար Թէ կնկանս երեսը պիտի նայիմ դարձեալ, խելքս գլխես կը Թռէր եւ գլուխս առի ու գացի...

Եւ այսպէս, շաբաթ մը ամբողջ գիւղէ գիւղ Թափառելէ յետոյ, խեղճ հացագործը ինկեր էր իր քենեկալին տունը: Եւ որովհետեւ Թերթ չէր կարդացեր, չէր ալ իմացեր իր անունին շուրջ բարձրացող աղմուկը եւ երբ իրեն ցոյց տուին Թերթերը, մարդը որ շաբթուան մը աննպատակ Թափառումներէ յետոյ, խելքի եկեր էր, պարզապէս հրամայեց իր շուրջիններուն

— Գացէ՛ք ըսէք կնոջս որ գայ զիս գտնէ:

ԿՈՒՋԵ՛Մ ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՈՎ ՄԸ ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ԲԱՐԵԿԱՄԴ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԷ

„ՅԱՌԱՋ"Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒՄՔՆԵՐԸ

—ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՛ ...

(ՍԵՆԱՐԻՕ)

(Կը ներկայացնէ 60-70 Թուականները. Ք. Ե.)

Ա.

— Կարմիր ամպերը, խազողի խաշար ողկոյզներու նման, կը կախուին Սիոնի լերան վրայ: Ռամելա՛, առաւօտեան երրորդ ժամն է դեռ, ու տե՛ս, որքա՛ն հեռու մնաց Անակոթի գիւղը: Անոր ճերմակ տուները կը նմանին աչխարհի հօտի մը, որ կը կորսուի, հետզհետէ, Սեմերոնի լերան ետին: Նայէ՛ զաւազանիս ուղղութեամբ, Եբալի եւ Գարիզիմի լեռներուն արանքէն, հովիտին մեծ կաթսային մէջ, կրակէ ժայռերու պէս կը ճարճատի Սիւքէմ քաղաքը: Առաւօտեան արեւն է զարկեր վրան: Եբալի լեռը կը դողդղայ վուշէ շինուած վրանի մը պէս, առաւօտեան ցողերով բեռնաւոր:

— Հունա՛, Թաբոր լեռը, որ կը ծփայ: Տե՛ս, ինչպէ՛ս ճանչցայ, Յոնաթա՛ն:

— Կը հասկնա՛մ, կը հասկնա՛մ: Դուն ճանչցար անոր այն ձեւէն, որ նկարագրուած է եբրայական հին աւանդութիւններու գիրքին մէջ: Գրուած է Թէ Յեզրայելեանի դաշտին մէջ, ուր եղեամը կը նստի ծփիի մը պէս, ստինքի մը նման կորնթարդ է ան: Կը ծծադի՛ս...:

— Յոնաթա՛ն, կը մեղմ:

— Ինչու որ անօթի եմ: Պահ մըն ալ համբերէ, օ՛ սիրականս, ահա կը սահի առաւօտեան երրորդ ժամը: Ապիւ ամսուն մէջ ենք: Հոս, Մովրինի բլուրին վրայ, հովը զով կ'ըլլայ: Յորդանանի ջուրին չափ: Մէկ «շաբաթ օրուան ճամբայ» եւս քալելէ յետոյ, Երուսաղէմի արքայական տեսարանին դէմ, դուն քու ծարաւդ պիտի լուծես շօթով, տատրակի միսով եւ Սաֆէտի լերան մեղրով: Այժմ, դիտէ՛ տեսարանը: Օհօ՛յ, բլուրն ի վար զոտի՛ կը քակեն նորածիլ եղեսպակն ու զալպան նշենին, վարը, արդէն կը Թափէ իր վաղորթուն աչքերը: Կը լսե՞ս արտոյտնձայնը, որ կուգայ երկինքէն, վանկ առ վանկ: Կարծես ամպերն են, որ կը բաբախեն: Կամ կուժ մըն է, որ կը պարպուի-ինչքա՛ն քընքուշ է երկինքը այս պահուս, յստա՛կ ու անբիծ: Ճառագայթները երակներ կը զծեն անոր վրայ, այնպէս որ մերկ մարմինի մը պատրանքը կ'ունենաս:

Հա՛ն, աստղ մը փենեկուած Թեւն է, որ կը խաղայ հովծփուն...:

— Խօսէ՛, Յոնաթա՛ն, Թեկուզեցի հովիւ, քաղցր բանաստեղծ, խօսէ՛ սիրականս...:

— Եւ տղեղ Եբրայեցիս...:

— Օ՛...:

— Այո՛, տղեղ եմ, Ռամելա՛: Տգեղ երիտասարդը գրկուած է այն հմայնքէն, որ կը յաղթէ կեանքի դժուարութիւններուն: Ռանինե՛ր կան, որոնք, իրենց աչքին մօզութեամբ, ժպիտին քաղցրութեամբ շահած են Թանկագին յաջողութիւններ: Ահա Թէ ինչո՛ւ գրկուածները կը դիմեն ուրիշ ճամբաներու, իմաստութեան: Գեղեցկութենէ զըրկուած, ուզեցի իմաստութիւն վաստկիլ: Գիւղիս համեզիային մէջ ուսումնասիրեցի գեղեցիկ աղօթքները, որոնք քերթողական պատկերներ են, խորհուրդով Թաթաւուն: Ու գացի, յետոյ, սորվիլ դպրութիւն Գաղգաղայի մարգարէական դպրոցներուն մէջ: Եւ, ինչպէս մաքուր Եբրայեցի մը, դարձայ հովիւ, բնութեան սիրահար: Այս արժանիքներով միայն յաջողեցայ շահիլ սէրդ, Ռամելա՛: Ու քու շուքիդ մէջ, ազատ ներշնչումներով լեցուած, կը զգամ Թէ երջանիկ եմ ու զըւարթ, ա՛ս շնորհալի դաշտապատկերին պէս: Ուինչ այնքան կախարդիչ է, որքան գեղեցկութիւնը: Ես կը տեսնեմ ջերմութեան աչքերուդ, որոնք կը նմանին մոգական քարերու: Ու կը կշտանամ քաղցրութեամբը մատներուդ, որոնք կը նմանին մեղրի կաթիլներու: Դարձեալ, կը հրճուիմ դիտելով. հեռո՛ւն, Գեննեսարէթի լիճին պատառը, որ պտուղի գոյն ունի: Անդին, Կարմեղոս լեռը, ճիշդ ամպ մը, որ կը սողոսկի գետնին վրայէն դէպի Մեծ Ծովը: Յորդանան գետը, որուն երկար պատմութեանը կը սարսռայ հովէն:

Յոնաթա՛ն, երգէ մէկը այն եթովպիական սիրոյ քաղցր երգերէն, որոնցմէ, կ'ըսեն, օգտուեցաւ Սողոմոն՝ իր հարճերուն ծոցին մէջ:

— Առագաստիդ գիշերը պիտի երգեմ, ննիլոթի վրայ, այն քերթուածը, որ կը սկսի սա տողերով.

Քու կուսական պորտդ
Ամաթիայի Թագաւորին կարմիր
կնիքին պէս է:

- Երգէ՛, երգէ՛, ինչպէ՛ս կ'երգեն եթովպիացի աղջիկները, երգէ՛, ի՛նչպէս կ'երգեն...: Ա՛հ, Յոնաթա՛ն, տե՛ս, աշտարակնե՛րը, ճերմակ աշտարակները, ձիւնափառ նոճիներու նըման երկնակարկառ...

— Օ՛, Ռամելա՛, Երուսաղէ՛մն է, Երուսաղէ՛մն է: Վար իջիր աւանակէն, կախուէ ուսիս վրայ:

Երկուքը մէկ բերան.

— Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ, ճերմա՛կ քաղաք, սրբազա՛ն օթեւան...:

Ծունկի եկած, կ'երգեն Սաղմոսը.

Առ գետս Բաքելացւոց՝ անդ նստէաք եւ լայաք, որպէս յիշեցաք մեք անդ զՍիոն:

Ի մէջ ուռեաց նոցա կախեցաք զկտակարանս մեր:

Անդ հարցանէին գերեչք մեր զբանս օրհնութեան, գերեվարք մեր ստիպէին զմեզ եւ ասէին. «Օրհնեցէք մեզ յօրհնութենէն Սիոնի:

Իսկ զիա՞րդ օրհնեսցուք զօրհնութիւնս Տեառն յերկիր օտար:

Եթէ մոռացայց զքեզ, Երուսաղէ՛մ, մոռասցի զիս աջ իմ: կըցեսցի լեզու իմ ի քիմս իմ՝ Թէ ոչ յիշեցից զքեզ, Թէ ոչ նախ նուագեցից զքեզ, Երուսաղէ՛մ, սկիզբն ուրախութեան իմոյ:

(1) Ե. Նարդունի

Ամբողջ Եուկոսլաւիա մեծ յոյսեր դրած է Թագաւորին վրայ: Յուսախաբութիւնը նոյնքան մեծ պիտի ըլլայ, եթէ իր աշխատակիցները ձախողին իրենց պաշտօնին մէջ: Մասնաւորապէս մեծ համակրութիւն կը վայելէ վարչապետ Ժիվքովիչ, որուն անունը հրապարակ դրուած էր նոյն ինքն Ստեփան Րատիչի կողմէ՝ իբրեւ միակ անձը, որուն շուրջ կարելի էր համախմբել բոլոր տարրերը:

. Պելկրատի ֆրանսական դեսպան Էմիլ Տար տեսակցեցաւ Եուկոսլաւիոյ արտաքին Նախարար Մարինքովիչի հետ:

Այս տեսակցութեան մեծ կարեւորութիւն կը տրուի:

. «Ֆոսիշէ Ցայթունկ» գերմաներէն թերթը կը գրէ թէ Աղեքսանդր Թագաւոր դիկտատորութիւն հռչակեց՝ հնազանդելով «Սպիտակ Ձեռք»ին, որ սերպ սպաներու գաղտնի կազմակերպութիւն մըն է: Թերթը կ'աւելցնէ թէ «Սպիտակ ձեռք»ը կը յաջորդէ «Սեւ ձեռք»ին, որ սպաննած էր նախկին Թագաւորը եւ Տրակա Թագուհին:

Ըստ «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի, պետական տագնապը վերջացած է, սակայն անոր յաջորդեց ուրիշ տագնապ մը, որ կրնայ սպառնալ միջազգային քաղաքականութեան: Որովհետեւ թէեւ արտաքին Նախարարը խաղաղասէր է, սակայն պէտք չէ մոռնալ որ կացութեան տէրը զօրավարներն են: Անոնք խոհեմ քաղաքականութեան պիտի հետեւի՞ն Իտալիոյ հանդէպ, թէ ոչ ներքին դժուարութեանց յաղթել պիտի ուզեն՝ ազգային միութիւն կազմելով թշնամիին դէմ՝ Ադրիականի եւ Ալպանիոյ մէջ:

Վարչական նոր բաժանում

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» Պելկրատէն կը տեղեկանայ թէ Եուկոսլաւիոյ շրջանային վերակազմութիւնը պիտի կատարուի հետեւեալ վեց նահանգներու ստեղծումով. 1. Սլովէնիա. 2. Խրուաթիա. 3. Սլաւոնիա, առանց Սիրմիայի, այլ Տալմացիայով եւ Պոսնայի մէկ մասով, մինչեւ Թրաւնիք. 4. Հէրսէք եւ Գարատաղ, մինչեւ Քաթթարոյի բերանը, 5. Վոյվոտինա. Սիրմիա, Պանաթ ու Պաչքա, վերին Սերպիա, մէջն ըլլալով հիւսիսային Պոսնան, 6. Հարաւային Սերպիա, մէջն ըլլալով Նիշը հին Սերպիան եւ հարաւ-արեւմտեան Պոսնան:

Նոյն թերթին համաձայն, սկիզբը Խրուաթիոյ մէջ առաջ եկած խանդավառութիւնը այժմ մեծապէս պաղած է: Խրուաթ գիւղացի խմբակցութեան պետ Մաչէք աննպաստ յայտարարութիւններ ըրած է նոր վարչութեան մասին. հերքած է նաեւ թէ ինք խորհուրդ տուած ըլլայ Խրուաթ երեք Նախարարներուն՝ մասնակցիլ նոր դահլիճին:

Նիկոլայեւիչի կոչը

Մեռնելէն քանի մը ժամ առաջ, մեծ-դուքս Նիկոլա Նիկոլայեւիչ ստորագրեց կոչ մը՝ ուղղուած ռուս ժողովուրդին.

«Բոլորդ ալ կը շնորհաւորեմ Տեառն մերոյ Յիսուս-Քրիստոսի Ծնունդի տօնին առթիւ: Կը խնդրեմ Տիրոջմէն որ մեզի շնորհէ հայրենիքի ազատութիւնը եւ հոն տիրէ խաղաղութիւն, համերաշխութիւն եւ կարգ-կանոն: Ջերմապէս շնորհակալութիւն կը յայտնեմ բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին հիւանդութիւնովս: Խորապէս յուզուած եմ:

«Միշտ մտածեցէք Ռուսիոյ մասին. անոր նուիրեցէք ձեր ամբողջ զոհաբերութիւնը. մի՛ խնայէք ոչ ձեր ուժերը, ոչ ալ ձեր միջոցները՝ անոր ազատագրութեան դատին համար: Իր տառապանքները անչափելի են:

«Վճռական ժամը կը մօտենայ: Ռուս ժողովո՛ւրդ, հաւաքէ ուժերդ. սուրբ խաչը ձեռքդ՝ կրկին քալէ քեզի սահմանուած ճամբուն՝ մեծութեան եւ փառքի ճամբուն վրայ:»

. Նիկոլայեւիչի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ առաւօտ Քանի ռուսական եկեղեցիին մէջ: Մեծ-դուքսը դագաղին մէջ պառկած էր, աջ ձեռքը բռնած քանդակուած փայտէ խաչ մը, առնուած Այնորոզի վանքէն, ձախ ձեռքը պտղունց մը հող՝ Ապտն-Պուստինի նշանաւոր վանքէն, ինչպէս նաեւ քար մը՝ Կովկասի լեռներէն: Մարմինը դրուեցաւ երեք դագաղներու մէջ, իր եղբօր մեծ-դուքս Պետերի եւ ազգականներուն ձեռքով. յետոյ դագաղը ծածկուեցաւ ռուսական ազգային դրօշակով:

Զինուորական պատիւներ եղան Ատամանսկիի կոզակներուն եւ սպաներուն, ինչպէս նաեւ մեծ-դքսուհի Նիկոլայեւիչի հայրենակից Գարատաղցիներու կողմէ:

Ալփ-Մարիթիմի նահանգապետը ներկայ եղաւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ: Փարիզի մէջ կատարուած յուղարկաւորական արարողութեան ներկայ պիտի ըլլայ պատերազմական Նախարար Փէնլըվէ:

Համայնավարները հելլէն նաւատորմին մէջ

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ հելլէն համայնավարները Սալամինի ծոցին մէջ փորձած են ընկղմել հելլէնական երկու նոր ընդծովեաներ: Անոնք պատրաստութիւն տեսած էին ընկղմել հելլէն ամբողջ նաւատորմը: Միւս կողմէ ծրագրած էին խռովութիւն յարուցանել ամբողջ երկրին մէջ:

Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է համայնավարական ամէն խլրտում ջախջախելու համար:

. Ինչպէս կը յիշուի, մօտ 6 ամիս առաջ համայնավար նաւաստի մը ուզած էր ընկղմել «Փափանիքոլի» սուզանաւը: Վերջերս դատավարութիւնը երեւան հանուած ըլլալով ձերբակալուեցան նաւապետը եւ գործակիցները:

Հելլէն կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ: Նաւատորմի հրամանատար կարգուեցաւ ծովակալ Տումպաս, որ ծանօթ է իբրեւ կատաղի հակահամայնավար:

Կ'ըսուի թէ հելլէն համայնավար նաւազները կապ ունին ֆրանսացի համայնավար նաւազներու կեդրոնին հետ:

Ի՞նչ կ'ուզեն Պաղեստինի Արաբները

Երուսաղէմէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Արաբական համաժողովին կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է Պաղեստինի անգլիական նորընտիր մարզպան Սըր Ճոն Չէնսըլըրի եւ պահանջած որ ներկայացուցչական ժողով մը ստեղծուի Պաղեստինի համար: Մարզպանը խոստացած է նկատի առնել այս խնդրանքը:

. Հրնֆրի Պաուըլն, Պաղեստինի կրթական տնօրէնը, Լոնտոնի անգլեւպաղեստինեան ակումբին մէջ ճառ մը խօսելով, յայտնեց թէ հրեայ եւ արաբ դպրոցները հաւասարապէս կը ծաղկին ու քաղաքացիի սկզբունքները կ'ուսուցանեն տղաքներուն: Մօտ է այն թուականը, երբ Արաբներն ու Հրեաները քով քովի իբրեւ հայրենակիցներ պիտի ապրին: Քանի մը տարի առաջ հրեայ դպրոցները նիւթական տագնապի մէջ էին, սակայն հետզհետէ իրենց վիճակը կը բարուքի:

Այրի Տիկին Թագուհի Ցայլաքեան եւ զաւակը՝ Տիրան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պալեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Խաչիկեան, Սէլեան, Իսպիրեան ընտանիքները եւ համայն ազգականներ եւ բարեկամները խորին ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ԲԱՐՍԵՂ Կ. ՑԱՅԼԱՔԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յունուար 4ին Լոնտոնի մէջ, 75 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Չորեքշաբթի, 9 յունուար, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին ժամը 1.30ին եւ հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Kensal Greenի գերեզմանատունը:

Հ. Յ. Դ.

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամանթօ, Վահապ, Բաբկէն Սիւնի, Վարուժան եւ Ակօ խումբերու բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ: Օրակարգ՝ զեկոյց եւ վարչութեան ընտրութիւն: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէին դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովները.— Այս իրիկուն ժամը 20ին Լիոնի մէջ Մէրիի սրահը: Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»: Դասախօս՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

Վաղը իրիկուն ժամը 20-ին Լիոնի մէջ վիճաբանական ժողով, դասախօսուած նիւթի շուրջ:

Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Փոն տը Շէրիւիի մէջ: Դասախօս՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

Կիրակի կէսօրէ առաջ Փոն տը Շէրիւիի մէջ վիճաբանական ժողով:

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Պուրկուանի մէջ: Դասախօս՝ ընկ. Մ. Գույումճեան:

Ցեսինի Կայծակ խումբի բացառիկ ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 7ին Café Jardinի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Եր. իրիկոյ ժամը 8.30ին Chope Parisienne սրահը, 60 Rue des Ecoles.

Ցեսինի ընկ. ընդհ. դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին café Jardinի մէջ. Զեկոյց Պատգամաւորներու եւ նոր արձանագրութեանց լրացում: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գույումճեան «Հայաստանի անկախութեան» շուրջ:

Իսկ այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին café Jardinի մէջ ընդհ. վիճաբանական ժողով: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Մ. Գույումճեան:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Դժոխք խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետեանի մատենադարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակայողներու մասին կարգադրութիւններ պիտի ըլլան: Ներկայանալ անպատճառ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Խ. Պօլոյեանի որ իր գծած դաշնակցութեան զինանշանը նուիրած է միութեանս:

ՑՈՅՑԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի մասնաճիւղերու Ե. Պատգ. Ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 9ին Ցլորիայի վերնայարկը: Օրակարգ՝ եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Բոլոր պատգամաւորներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիոյ մասնաճիւղը իր վերջին ժողովին մէջ սուեց թէ 200 հատ վիճակահանութեան տոմսեր ծախուած են այն 500 հատէն, որոնք պիտի բաշխուէին Նոր Տարւոյ սկիզբը: Վիճակահանութիւնը յետաձգուած է Փետրուար 2ին շաբաթ երեկոյ, պարահանդէսի մը միջոցին, եթէ արդիւնքը գոհացուցիչ ըլլայ:

(Նիւր)

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապինգարահիսարի Արծիւ միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիր. առաւօտ ժամը 8.30ին Քաֆէտը լ'Էսթիկից սրահը. կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Աբարատ» մասնաճիւղի օրացոյցները սպառած ըլլալով, կը խնդրուի գաւառներու բոլոր մասնաճիւղերէն եւ անհատներէն վերադարձնել չծախուածները եւ փակել իրենց հաշիւները: Ղրկել՝ Boghos Arzoumanian, 6 Rue Camange, Marseille.

ՈՒՐՖԱՑԻ Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրս, մէթրօ Օտէոնի դիմացը:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ն. Ռ. Մ. մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ ժամը 20ին, 61 Rue Mr. le Prince: Զեկուցում եւ ընտրութիւն:

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ կին մը Ֆրանսա բերելու համար, Պրուսացի հայրենի սկիզբնել ու կայ յանկ րրված վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 36, 52, 133, 165 եւ 186. Ստանալու համար դիմել անձամբ Պետրոս Սահաթճեանի, 75 Ave. Berthelot, Lyon. (Թիւ 18 սենեակը), կամ նամակով 13 Place J. Macé, Lyon.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շապինգարահիսարի Մշակնոց գիւղէն Գէւորգ Թիւրքմէնեանի որդին: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Իմացնել՝ Նահապետ Չիթակեանի, 94 Rue Montmartre St. Ouen- Seine.

— Կը փնտռուի Խնուսցի Օրչմրուխտեան Յարութիւն որ ընդհ. պատերազմէն առաջ կը պաշտօնավարէր Տրապիզոնի Ամերիկեան վարժարանին մէջ: 1922ին տնօրէնուհի էր Սկիւտարի (Պոլիս) որբանոցին, այժմ կը գտնուի Ամերիկա: Իմացնել՝ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Mr. Marmarian, 53 Ave. de Breteuil, Paris.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Հաճի Վեհրոն Կարկինեան (ծնեալ Երէպագանեան), ամուսինը՝ Սամուէլ Կարկինեան: Պէյրութի կողմերը գտնուիլը իմացուած է: Իմացնել՝ իր հօրեղբօր Սարգիս Երէպագանեանի 13 Passage Andanson St. Ouen. Seine, France.

— Սամ. Հանրային Պարտէզ նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մագնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջալ փողոց: Իզմիրի աղէտին անհետացած է: Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շի.	40 շի.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

11 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 852 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՐԱՊԸ ԼԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Համաձայն կանխորոշ եւ հետեւողական ծրագրի մը, Էնկիւրի հետզհետէ կը կազմակերպէ ներգաղթի գործը, լեցնելու համար Անատոլուի 750.000 քառակուսի քիլոմեդր տարածութիւն, մեծ մասով ամայի եւ աւերակ։

Տակաւին ծրագիր է Կովկասէն եւ առհասարակ Ռուսաստանէն 75—80.000 (թերեւս քանի մը հարիւր հազար) Թուրքիա փոխադրելու խնդիրը։ Այս խօսքը մէջտեղ դրուեցաւ 1927ի վերջերը, բայց «այնպէս ալ մնաց», ինչպէս կը խոստովանէր գաղթականներու տեղաւորման տեսուչը, 1928 յունուար 30ին.

— «կառավարութիւնը որոշում չունի տակաւին այս տարի դուրսէն գաղթականներ բերելու համար։ Անցեալ տարի, որոշուած էր Ռուսիայէն 3-400.000 թուրք բերել եւ մեր ընդարձակ հողերուն մէջ տեղաւորել, բայց վերջէն անկարելի եղած է եւ ցարդ այս խնդիրը այնպէս մնացած է։»

Միւս կողմէ, Ներքին գործավար Ճէմիլ պէյ, 1927 ապրիլ 10ին, Ազգ. Մեծ ժողովին մէջ կը յայտնէր թէ Տեղաւորման տեսչութիւնը իր կազմութենէն ի վեր 124.000 ընտանիք կամ 438.000 անձ տեղաւորած եւ ինքնապահ դարձուցած է։

Աւելորդ է բացատրել թէ այս բազմութիւնը՝ Յունաստանէն անցաւ Թուրքիա, իբրեւ հետեւանք փոխանակութեան պայմանագրին։ Այնուհետեւ ուրիշ Թուրքեր ալ անցած են Պոլիս եւ Անատոլու, զանազան կողմերէ, մասնաւորապէս Կիպրոսէն եւ Սուրիայէն։

Կը թուի թէ այս օրերս նոր թափ ստացած է թրքական ներգաղթը։ Երէկ Պոլսոյ Թուրք թերթերէն արտատպեր էինք լուր մը, որուն համաձայն արտագաղթը սկսած է Եուկոսլաւիայէն։ «Թուրքեր գունդագունդ կ'երթան Իզմիր եւ անկէ Անատոլու»։ «Ազգային տեղեկութեամբ 200.000 Թուրքեր պիտի հասնին Եուկոսլաւիայէն, մեծամասնութիւնը՝ գարնան։

Առանց պատճառի չէ որ մասնաւորապէս ուժ կը տրուի Պալքանեան Թուրքերու ներգաղթին։ Ընդհանրապէս բարեկեցիկ են անոնք, եւ մեծ հոգ չպիտի պատճառեն կառավարութեան, որուն նիւթական կացութիւնը երբեք փայլուն չէ եւ չի կրնար ըլլալ։ Ոչինչ կ'ապացուցանեն տարուէ տարի թուղթի վրայ շարուած թուանշանները, իբրեւ նիւթացոյց։ Առանձնապէս Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ Թուրքերը այնքան ալ փափաք չունին Թուրքիա դառնալու, իսկ Եուկոսլաւիոյ մէջ, տեղական պայմաններն են որ կը հարկադրեն սեփական «վաթան»ի մասին մտածել։ Մէկ ալ՝ Էնկիւրիի շռայլած խայծերը։ Չէ՞ որ ահագին աւար խլած են եւ տակաւին կը խլեն, ոչ-Թուրք բազմութիւնները ջարդելէ կամ աքսորելէ յետոյ, մնացածներն ալ կեղեքելով։ «Լքեալ» գոյքերու անհամար օրէնքներն ու հրահանգները անսպառ աղբիւրներ են, աւարի ախորժակները սրելու համար։

Այսպէս կամ այնպէս, Էնկիւրի կը ճգնի շէնցնել երկիրը, լեցնել անսահման պարապը, որ վերջ ի վերջոյ տուն պիտի քանդէ։ Աղայեւները չեն կրնար հանգիստ քնանալ 8—10 միլիոն բնակչութեամբ, եւ ամէն գնով «Մէհմէտճիք»ներ կը մուրան, գոնէ 25—30 միլիոնի բարձրանալու, եւ աշխարհին ասպարէզ կարդալու համար։

Մինչեւ հիմա փոխադրուած գաղթականները տուն-տեղ կ'ըլլան Թրակիոյ և Անատոլուի մէջ, ծովեզերքներէն մինչեւ Սեբաստիա եւ Կիլիկիա, որոնք նախընտրելի են բարգաւաճ երկիրներէ հասած Թուրքերուն համար։ Ցետոյ, այդ շրջաններուն մէջ աւելի ակներեւ է Մ. Քէմալի ազդեցութիւնը, կամ աւելի դիւրաւ կը հասնի իր թաթը, վտանգի պահուն։ Հայկական, այսպէս կոչուած «արեւելեան նահանգները» յատկապէս վերապահեր են Կովկասի «վաթանտաշ»ներուն համար, որոնք վարժ են խիստ կլիմայի։ Բայց Կովկասի Թուրքը շատ աւելի կասկածամիտ է, քան Պալքաններու գաղթականը։ Պուլկարիա, Ռումանիա, Եուկոսլավիա եւ Յունաստան վերջնական վիճակ ունին, իբրեւ կազմակերպուած պետութիւններ, եւ Թուրքը անտեղ չի կրնար երազներ հիւսել։

Իսկ «արեւելեան նահանգները», մինչեւ անգամ Կովկասը «ի լինելութեան» են տակաւին, եւ սահմակից Թուրքը հազար կը մտածէ, քայլ մը առնելէ առաջ։ Մ. Քէմալ ինքն ալ — ինչպէս եւ իր հակառակորդները — ստիպուած են հաշուի առնել շատ մը հաւանականութիւններ, աւելի ճիշդ՝ անխուսափելի, ճակատագրական դէպքեր, որոնք չեն կրնար խափանուիլ տաժանելոյ յաղթանակներով։ Ո՛չ «Կիրիտ պիզիմ ճանըմըզ»ը, ո՛չ ալ «Մուսուլ պիզիմ շաք տամարըմըզ»ը (շնչերակ) չկրցան փրկել մէկը կամ միւսը։ Այդ մոլեգին կանչերը կրնան հնչել տակաւին, հայկական եւ քրտական հողերուն համար ալ, բայց դատապարտուած են փշրուելու ազատագրական պայքարի ժայռերուն վրայ։ Միայն թէ մենք մեզմէ չյուսահատինք, եւ ստուերը իրականութեան հետ չշփոթենք։

Կրնա՛յ ըլլալ որ քանի մը հազար Թուրքեր թառին Թրքական Հայաստանի աւերակ երդիքներուն վրայ, բայց ի՜նչ փոյթ։ Ազգերու պատմութիւնը դիպուածներով չի շինուիր, այլ յամառ եւ հասուն պայքարով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

«Հայրենիք»ի խմբագրականէն (23 դեկտ.)։

— «Վասպուրականի Վերաշինաց Միութեան ցիթրոյիթի մասնաճիւղը մօտ երկու ամիս առաջ 1.000 տոլար ղրկած է Եղեռնաճիւղ էլ Ոմարի գաղթական հայրենակիցներուն, որոնք վերջերս մանաւանդ սաստիկ կը տառապին անգործութենէ եւ դրսի օգնութեան սաստիկ կարօտ ունին։

Ասկէ մօտ երկու տարի առաջ ալ, որքան կը յիշենք, նոյն մասնաճիւղը 500 տոլար էր փոխադրած նոյն հասցէին։

Մեծապէս գովելի է ցիթրոյիթի մեր Վասպուրականցի հայրենակիցներու այս սրտցաւ եւ նուիրաբերող վերաբերումը դէպի ինչաւոր Միջագետքի անապատներուն մէջ տուայտող իրենց եղբայրակիցները, որոնք այդ խուլ անկիւնին մէջ կարծես իսպառ մոռցուած ու անտեսուած են ամէնուն կողմէ։

Սակայն, նիւթական օժանդակութենէ զատ, Վասպուրականի Վերաշինացները պարտաւոր են բարոյական օգնութիւն ալ ընել Նահր էլ Ոմարի հայ գաղթականներուն, որպէսզի անոնք օր առաջ կարենան ազատիլ իրենց ներկայ վրանաբնակ, անկայուն եւ այլեւս անտանելի դարձած վիճակէն՝ փոխադրուելով ու հաստատուելով այնպիսի վայր մը, ուր կարող են տեւական կերպով մարդավայել ապրուստ մը ունենալ։

Դժբախտաբար, ոչ մեր գաղթականներու վիճակով զբաղող ազգային հեղինակաւոր կեդրոն մը ունինք եւ ոչ ալ գոյութիւն ունեցող մեր կազմակերպութիւնները պատշաճ կերպով հոգ կը տանին անոնց վիճակի մասին։

Կը թուի թէ եթէ Վասպուրականի Վերաշինացները կարենար նիւթական զոհողութիւններ ընել յանձն առնեն եւ համաքական ու եռանդուն կերպով աշխատին, պիտի յաջողին ազատել իրենց դժբախտ հայրենակիցները Միջագետքի անապատներու գերութենէն՝ փոխադրել տալով զանոնք եթէ ոչ Հայաստան, ուր ամէնէն աւելի բաղձալի էր որ փոխադրուէին, կամ Մուսուլ, ուր ծրագիր կար փոխադրելու, գէթ Պարսկաստան կամ Սուրիա, ուր անոնք թէ՛ անհատական եւ թէ՛ ազգային տեսակէտով աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ պիտի կարենային ապրիլ։

ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱԹ. - ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Հայ հռոմէականներու կաթողիկոս - պատրիարք Պօղոս-Պետրոս ԺԴ. Թէրզեան անցեալ շաբաթ Հռոմէն Փարիզ հասաւ, ընկերակցութեամբ պատրիարքական ընդհանուր փոխանորդ Յովհաննէս արքեպիսկոպոս Նազլեանի եւ Մարտինի նորընտիր արքեպիսկոպոս Յակոբ Նէսիմեանի։

Փարիզի մէջ պիտի տեսակցին պետական եւ կրօնական բարձրաստիճան անձնաւորութեանց հետ։ Վաղը՝ Շբ. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին պիտի այցելեն Սէն-Տընի՝ Լեւոն Թագաւորի գերեզմանը։ Կիրակի ժամը 11ին Կ. Պատրիարքը պիտի պատարագէ 33 Rue de Sèvres ի եկեղեցիին մէջ եւ նոյն օրն իսկ իր հետեւորդներով պիտի մեկնի Պէյրութ, իր նոր աթոռը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խորհրդարանի վիճաբանութիւնները

Երեսփոխանական ժողովը վերաբացուելով, նախագահ վերընտրուեցաւ ընկերվարական երեսփոխան Ֆէրնան Պուիսոն՝ 414 ձայնով։

Երէկ կէսօրէ վերջ սկսան վիճաբանութիւնները կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ Օրակարգին վրայ կան 15 հարցապնդումներ, անոնց կարեւորները միայն խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլան, անոնք որ խմբակցութեանց տեսակէտը կը ներկայացնեն որոշ հարցի մը մասին։ Երէկուան հարցապնդողներն էին՝ Ֆրոսար, (ընկերվարական) Լէօն Մէյեր (արմատական-ընկերվարական), Մարսէլ Քաշէն, (համայնավար)։ Արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ հարցապնդող նշանակուեցան Էմէ Պէրթօ եւ Տալատիէ, առաջինը արտաքին, երկրորդը ներքին քաղաքականութեան մասին։

Վարչապետը ասոնց պիտի պիտի պատասխանէ այսօրուան նիստին մէջ։

Արմատական խմբակցութիւնը որոշած է դահլիճին անվստահութեան քուէ տալ։ Սակայն կը կարծուի թէ Փուանքարէ պիտի յաջողի ապահովել մեծամասնութեան քուէն։ Արմատականները կը փափաքին որ դահլիճէն դուրս ձգուի Լուի Մարէնի խմբակը եւ նոր դահլիճին մէջ մտնեն աւելի ձախ տարրեր։ Արմատականները կուսակից են որ եթէ դահլիճը փոքրամասնութեան մէջ մնալով ստիպուի հրաժարիլ, նոր դահլիճը կազմէ դարձեալ Փուանքարէ։

Այս իրիկուն երեք բանաձեւեր պիտի առաջարկուին.— Ընկերվարականներու բանաձեւը պիտի պաշտպանէ Վէնսան Օրիոլ, արմատական-ընկերվարականներունը՝ Արշանպօ, իսկ վստահութեան բանաձեւը պիտի պաշտպանէ Մանօ։

Նոր կռիւներ Աֆղանիստանի մէջ

Քապուլէն հասած նոր լուրերը կը հաստատեն թէ մայրաքաղաքին շուրջ կռիւները վերսկսած են։ Ապստամբները կը յարձակին հիւսիս-արեւմտեան կողմէն ու հող կը շահին՝ ետ մղելով Ամանուլլահ Թագաւորին բանակները։

Միւս կողմէ՝ Փէշավէրէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ յաղթանակը Թագաւորին բանակներուն կողմն է։ Սակայն մանրամասնութիւնները կը պակսին։

Յունուար 7ին Քապուլի մէջ գետին իյնալով ջախջախուած է աֆղանական օդանաւ մը։ Զայն վարող ռուս օդանաւորդը մեռաւ, իսկ դիտողը վիրաւորուեցաւ։

Կալկաթայէն հասած լուրերու նայելով, ապստամբները կը պատրաստուին գիշերային յարձակում մը գործել մայրաքաղաքին վրայ։ Ապստամբներուն միացած է աֆղան բանակի նախկին գնդապետ Ղոլամ Նօնապի։

Փէշավարէն կը հաղորդեն որ ապստամբութեան շրջանին մէջ սանձարձակ կողոպուտ եւ աւազակութիւն կը տիրէ։

Քապուլի բոլոր ռուս կիները իրենց երկիրը փոխադրուեցան խորհրդային օդանաւերու կողմէ։ Իւրաքանչիւր կին 27 անգլ. ոսկի (3335 ֆրանք) կը վճարէր իբրեւ փոխադրութեան վարձք։

Մոհմանտ եւ Եուժանի ցեղախումբերուն առատ ոսկի բաշխուած ըլլալով, Ամանուլլահ Թագաւորին կողմը անցեր են։ Այս դէպքը մեծ տպաւորութիւն գործեց Շինվարիներուն վրայ։ Մոհմանտներն ու Եուժանիները Ճէլալապատէն քաշուեցան՝ քաղաքը ձգելով Շինվարիներու ձեռքը։

Աֆղանիստանի բուրք պատուիրակութիւնը

Նոր Տէլհիէն կը հեռագրեն թէ Քեազիմ փաշայի Թուրք զինուորական պատուիրակութիւնը, որ դէպի Աֆղանիստան ճամբայ ելած եւ վերջին կռիւներու պատճառաւ Հնդկաստան մնացած էր, ճամբայ ելած է դէպի Քանտահար, Քուէթթայի մէջ ձգելով կիներն ու երախաները։

Կեանքը Սերպիոյ մէջ

Պելկրատի «Վրէմէ» թերթին համաձայն, Նախարարներու թիւը 9ի պիտի զեղչուի, մէջն ըլլալով վարչապետը։ Այս ձեւով խմտացոյցին մէջ կարեւոր խնայողութիւն պիտի ըլլայ։

Նախարարները ամենակարճ ժամանակի մէջ պիտի պատրաստեն օրինագիծեր, որոնք գործադրութեան պիտի դրուին ամէնէն արագ միջոցներով։

Ասկէ զատ, կը հաստատուի թէ կառավարութիւնը հիմնական փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ պետութեան վարչական մեքենային մէջ։ Պաշտօնեաներու քանակը մեծապէս պիտի զեղչուի։ Անկարող կամ աւելորդ պաշտօնեաները ճամբու պիտի դրուին, առանց հանգստեան մնտուկը նոր ծախքերով ծանրաբեռնելու։

Նոր դահլիճը պիտի աշխատի ամէնէն առաջ ամրապնդել երկրին տնտեսական կացութիւնը, յետոյ պիտի կազմէ Նոր Սահմանադրութիւն մը, որ նախկին կեդրոնացնող ձեւը չպիտի ունենայ։

Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ՝ երկրին մէջ կարգը պահպանելու եւ թոյլ տալու համար որ Սերպերն ու Խրուաթները գտնեն համաձայնութեան նոր գետին մը։ Կը կարծուի թէ դիկտատորական կառավարութիւնը իշխանու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կ'արդ ալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԶԱՄԵՍՏՈՒԹԻՒՆ...

Ի՞նչ է համեստութիւնը։ Դժուար է պատասխանել։

Ինչպէս որ ծիրանի գօտիին գոյներուն երանգները կարելի չէ նշմարել, այնպէս ալ կարելի չէ ճշորոշել անոր էութիւնը, գիտնալ թէ ո՛ւր կը սկսի ան եւ ուր կը վերջանայ։

Գրականութեան մէջ ալ համեստներ կան։ «Չէի ուզեր իմ քերթուածներս հրատարակութեան տալ, անոնց ընթերցումը չէի գտներ հմայիչ ու արժանի մամուլին պատիւներուն։ Բայց շատ մը բարեկամներու պնդումին վրայ, երբ ինծ հաւաստեցին թէ իմ կոյր համեստութեամբս չէի տեսներ անոնց գեղեցկութիւնը, աւելի տարուեցայ ինծ հանդէպ ցոյց տրուած քաջալերութենէն ու համարձակեցայ արտօնել անոնց հատորի ձեւով հրատարակութիւնը»։ Այս ոճին վրայ «ցառաջաբան»ներ գրուած են ամէն լեզուէ գրականութեանց մէջ։

Այդ «Համեստ»ներուն մէջ քիչ մը տաղանդ ունեցողն ալ կայ, ինչպէս եւ ունայնաբանը։ Բայց երկուքն ալ միեւնոյն կեղծ համեստութիւնը ցոյց կուտան եւ ինքնագովութեան ամէնէն սրամտօրէն ձեւին կը դիմեն։

∴

Ամենայն դէպս, կը կարծուէր թէ՝ վերոյիշեալ նմոյշին հետեւող եւ կամ զայն մասնակի ընդօրինակող գրիչներ չկան այսօր, եւ կամ անոնց թիւը հետզհետէ կը պակսի։

Որքա՜ն սխալ։

Իր աչքերը դէպի ապագան սեւեռած թերթ մը, թարմ լուրեր կը հրամցնէ իր ընթերցողներուն, խնդրոյ առարկայ գրչին ստորագրութեամբ, տողեր՝ մինչեւ իրենց վիզը թաթխուած այդ «համեստութեան» մէջ, որուն խնկարկուն ու կենդանի պատկերը կը ճգնի հանդիսանալ ան։

Քիմապետի պատմուածքն ու հոգաթափները գրաւի տակ առած, տեսէք է թէ ինչ կը դայլայլէ „համեստափայլ պատարագիչը.

—«Շատոնց ի վեր, զանազան տեղերէ՝ բարեկամներ ինծի կը թելադրէին վերսկսիլ «Անահիտ» հրատարակութիւնը։ Կը վարանէի, մտածելով որ այդպիսի ծանր ձեռնարկ մը արդէլք պիտի կարենար ըլլալ գրական եւ ազգային այլ աշխատութեանց որոնց նուիրուած եմ։ Բայց վերջերս բարեկամներս աւելի ջերմ պնդումով կրկնեցին *այդ թելադրութիւնը*, ես ինքս ալ զգացի որ *մեր ազգի ներկայ բաղէին կարեւոր մէկ պահանջքին* իմ համեստ ուժերուս *չափով նպաստ մը բերելու* պարտականութիւնն *ունէի, և որոշեցի հարկ եղած ճիգը յանձն առնել»։*

Միայն նկարագիրը նկատի առնելով, եւ անտեսելով «Ծառայութեան» բնոյթը (վերջը պիտի տեսնէք) իրաւունք ունիք յիշելու Մէթէրլինկի սա խօսքը.

— Supposez Schylock capable de connaître et de confesser son avarice, il ne serait plus avare...

Մէթէրլինկ հակառակը պիտի գրէր, կեղծ համեստներուն հասցէին։

ՀԱՒԱՏԱԿԱՆ

ՊԷՐԼԻՆԻ մէջ եւս սպանիական հարբուխի համաճարակ կը տիրէ։ Բոլոր հիւանդանոցները լեցուած ըլլալով, թաղապետական հիւանդանոցները միայն ծանր հիւանդները կ'ընդունին։

ՆԱՌԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Շատ երիտասարդ է տակաւին պարսիկ խորհրդարանը, որ երկրին պաշտօնական լեզուով կը կոչուի «Մաջլէս» կամ «Դարը Շօվրայը Միլլի»։

Երկու ամիս առաջ վեցերորդ Նստաշրջանը իր աշխատանքներն աւարտելով, Շահ Փէհլեւիի ձեռնարկութեան Նախօրեակին, եօթներորդ Նստաշրջանի բացումը կատարեց։ Երկրի բոլոր կողմերէն ընտրուած 120ի չափ պատգամաւորներ կը մասնակցին Նիստերուն։ Մինչեւ այժմ գումարուած 12 Նիստերը դեռ կարեւոր աշխատանք մը չարձանագրեցին։ Կարեւոր աշխատանք կարելի է կոչել ներկայ կառավարութեան ձայներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վստահութեան քուէ տալու պարագան։ Ինչպէս գրեցին կարգ մը թերթեր, վստահութեան քուէ ստանալու համար կառավարութիւնը իր գործունէութիւնը չէ որ ներկայացուց խորհրդարանին, այլ միայնոտ արտակարգ ջանքերու արդիւնքն էր, որ իր անունով դրաւ պատգամաւորներու առջեւ։

Աւելի ընդգծել «ընտրուած» բառը։ Այս երկիրը գործօնքի, երիտասարդական տանող եղանի ուժն էր, որ ընտրել տուաւ ներկայ Նստաշրջանի պատգամաւորները, հանգամանք մը որ ըստ լաւատեսներու, մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ երկրի շինարարական, բարենորոգչական աշխատանքները — առանց երկար վէճերու — յաջողութեամբ առաջ տանելու տեսակէտէն, քանի որ բոլոր ընդդիմադիր ուժերը դուրս են եւ խորհրդարանը իր ներկայ կազմով ընդդիմութիւն չպիտի կընայ հանել իր մէջէն։ Անխուսափելի էր սակայն, որ արհեստով պոլիտիկոսներ շահագործէին յանուն երկրի առաջդիմութեան ձեռք առնուած այս ընտրական միջոցը յօգուտ իրենց կամ մօտիկներու անձնական ձգտումներուն, որու հետեւանքով շարք մը իրենց անկաշառ հայրենասիրութեամբ յայտնի գործիչներ զրկուեցան աշխատակցելու ներկայ Նստաշրջանի լաւագոյն տարրերուն։

Այսուհանդերձ, բոլոր առաջդիմականները շատ սպասելիքներ ունին եօթներորդ Նստաշրջանէն, որ կրնայ աւելին ընել, իբր յենարան ունենալով Շահին անխորտակելի կամքը, որ ընկերկիր, քաղաքակիրթ ազգերու մեծ պողոտային վրայ դնելու իր հայրենիքը։

Սպասելիքները իրաւացի են մանաւանդ, եթէ վերյիշենք, թէ ի՞նչ դժուարին պայմաններու մէջ Նախորդ Նստաշրջանները կրցան աշխատիլ միանգամայն բարձր պահելով խորհրդարանի պատուոյ դրօշակը ցնդանօթներու, գնդակներու կամ հզօր հարուածներու վերջնագրերուն տարափին տակ անգամ։

Առաջին Նստաշրջանը, իբրեւ անմիջական ծնունդ սահմանադրական կարգերու հռչակման, 131 պատգամաւորներով բացուեցաւ 1285 թ. Միզանի 13ին, փակուեցաւ 1287 թ. Սարաթանի 2ին։ (Հոկտեմբեր 1906 — Յունիս 1908)։ Ցեղ-տեղ քաղաքացիական ներքին կռիւներու եւ արտաքին ուժերու սադրանքներու ժխորին մէջ կրցաւ հիմնաւորել Սահմանադրութիւնը։

Երկրորդը 124 պատգամաւորներով բացուեցաւ 1288 թ. Ագրապի 22ին, փակուեցաւ 1290 թ. Ագրապի 21ին Նոյեմբեր 1909 — Նոյեմբեր 1911)։ Եւ երրորդը 101 պատգամաւորներով բացուեցաւ 1294 թ. Ջավզի 13ին, փակուեցաւ 1295 թ. Ագրապի 22ին (Դեկտեմբեր 1915 —Նոյեմբեր 1916)։ Այս 3 Նստաշրջանները խմբագրեցին երկրի օրէնքներուն սկզբունքները։

Չորրորդ Նստաշրջանը միայն (114 պատգամաւորներով) բացուեցաւ 1300 թ. Սարաթանի 1ին, փակուեցաւ 1302 թ. Ջովզայի վերջը (Յունիս 1921 — Յունիս 1923) գրեթէ ոչ մէկ նման աշխատանք կրցաւ կատարել եւ պատմութեան թողուլ, շնորհիւ ներքին բազմաթիւ եւ բազմատեսակ տագնապներու, ինչպէս եւ արտաքին յաջորդական խաղերու։

Հինգերորդ Նստաշրջանը 122 պատգամաւորներով 1302 թ. Դալվի 22ին, փակուած 1304 Բահմանի 22ին, (փետրուար 1924 — փետրուար 1926)։ Իբրեւ որ իրանի երջանկութեան ծառը անկեց եւ երկիրը ազատեց ամէն տեսակ ներքին ազմուկներէ, թոյլ կառավարութիւններէ եւ նոր ճանապարհ բացուեցաւ այս երկրի ազատ ու անկախ բարգաւաճման։

Վեցերորդ Նստաշրջանը 130 պատգամաւորներով բացուեցաւ 1305 թ. Թիրի 19ին, փակուեցաւ 1307 թ. Ամրդադի 22ին, (Յուլիս 1926 — Օգոստոս 1928), երկիրը ազատեց արտաքին բոլոր տեսակի կաշկանդումներէ։

Կրկնեմ, որ անհամեմատ աւելի բարձրագոյն պայմաններու մէջ ծնունդ առնող ներկայ Նստաշրջանը պէտք է կատարէ իր վրայ դրուած բոլոր յոյսերը։ Ահա թէ ինչու Շահ Փէհլեւի այնքան մեծ կարեւորութիւն կուտայ անոր եւ քայլ առ քայլ կը հետեւի անոր գործերուն։

Դէպի հարաւ կատարած իր 49 օրուան ճամբորդութենէն վերադառնալուն պէս, Շահը իրեն այցելութեան եկած պատգամաւորներուն ուշադրութիւնը հրաւիրած է իրենց պարտականութիւններուն վրայ։

Խօսելով պետական հանրային գործերու վերաբերեալ անտարբերութեան եւ «ինծի ի՞նչ» մտայնութեան մասին Շահը դիտել տուած է

— Ձեր յատկապէս կը յանձնարարեմ ձեզ այս հին փտած միտքերը հեռու նետել, անզբաղ մէկդի դնել, իրարու հետ կատարեալ անկեղծութեամբ եւ միութեամբ գործել։ Հայրենասիրութիւնն ու նուիրումը ձեր ծրագիրն ու ընթացքը դարձուցէք, քանի որ մեր երկիրը բարենորոգումներու շատ պէտք ունի եւ հարկ է շատ աշխատիլ»։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

«ՄԱՀԱՑՈՒ ՃԱՌԱԳԱՅԹ» ՄԸ

Գերման գիտնական մը հնարած է ճառագայթարձակ գործիք մը, որուն մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին։ Գործիքը այնքա՜ն փոքր է որ կրնայ գլանիկի տուփի մը մէջ տեղաւորիլ։ Այդ գործիքով գիտնականը կ'արձակէ ճառագայթներ, որոնք շատ կարճ են, հազիւ երեք մեթր երկարութիւն ունին, բայց այնքա՜ն զօրաւոր որ կրնան, գրեթէ վայրկենաբար սպաննել ոջիլը, ճճիները, նոյնիսկ փոքր անասունները։

ԹՈՒՐՔ ԿՆՈՋ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

Ռէյմոն լա Քոսթ «Էքօ տը Փարի»ի մէջ շարունակելով իր պրպտումները Թուրքիոյ մասին, ութերորդ յօդուածը կը նուիրէ Թուրք կնոջ ազատագրութեան։

Ձիգ մը պէտք է հին Թուրքիան գտնելու համար, Ներկայիս գոյն ընկճող արդիականութեան մէջ։

Կը յիշեմ թէ ո՞րքա՜ն պատրանաթափ եղայ կէսօրէ մը վերջ, երբ Վոսփորի եզերքներուն վրայ, փոքր գիւղի մը մէջ, իսլամական հին բոյրը շնչելու գացի։ Հսկայ սօսիներու եւ գաֆիններու միջեւ, շորցած մարգագետիններուն վրայ ուր այծեր կը թափառին, ի զուր կը փնտռէի երբեմն քողարկուած կիները, որոնց գողունի ակնարկները կը դիւթէին Փիէր լը Լոթիվալը եւ Փարի Թէօն։ Չեւ քերնին կակաչ մը բռնած, սուլթանուհիներու յամրաքայլ պտոյտին տեղ, սկաուտի տարազով աղջիկներ կը տեսնէի, որոնք ԲԸԿայի կը խաղային, խոպոտ աղաղակներ արձակելով։ Կը մտածէի թէ ապահովաբար, յառաջդիմութիւնը երբեմն, այնքա՜ն ալ հաճելի չէ։

Երկու ժամ յետոյ, բոլորովին տարբեր կը մտածէի։ Աղան Թաշփաշաշէն, սիրուն տուն մը գաղջ սրահին մէջ, գեղանի չորս կիներով շրջապատուած, պարսկական վարդագոյն թէյ մը կ'ըմպէի։ Բերացի կիներ չէին անոնք, այլ իսկական Թրքուհիներ, Թրքուհի մինչեւ իրենց վարդագոյն եղունգներուն ծայրը։ Ամուսինները սրահին միւս ծայրը հաւաքուած էին, որպէսզի կարենամ առանց քաշուելու խօսակցիլ անոնց կիներուն։ Կը խոստովանիմ թէ այս սեւ կամ գորշ աչքերը քիչ մը կ'երկչոտէին զիս դեռ չորս տարի առաջ, այնքան դիւրութեամբ, այս հաճոյքը չպիտի ունենայի։ Լէյլի հիբուսհիդի հետ փրոտար որուռականները կ'ոգեկոչէի, Ֆէնոսի, Աթիէ, Ջէլիլէ Զէրէ, մինչեւ իմ գեղանի բարեկամուհիներս, Թուշէն, Կիւլ Սէլէն, Եւայլն կը ձեռնարկէին ինձ բացատրելու այն յեղափոխութիւնը, որուն շնորհիւ էր որ իրենց ամուսիններուն աչքերուն առջեւ կրնային ազատօրէն հետս խօսիլ։

Թուշէն ամէնէն լանկլոր, կ'ըսէր

— Ղազին, իրօք ուրիշ բան չըրաւ եթէ ոչ նուիրագործել երականացած բարեփոխում մը։ Պատերազմէ առաջ բաւական Նախապաշարումներ խախտած էր։ 1916-էն սկսեալ, վարչութեանց մէջ, ստիպուած էին կին պաշտօնեաներ գործածել։ Գալով բազմակնութեան, գիտէք թէ մեր միջավայրին մէջ, շատ ցանցառ դարձած էր։ Ինչպէս ըսած է Շօքէթ Հանըմ, կը կարծեմ թէ աստիճան մը տանելի է ունենալ բազմաթիւ կիներ, բայց նոյնքան զոքանչնե՞ր... Գրեթէ այսպէս ալ կը մտածէին մեր ամուսինները։ Ըրգէն գրեթէ միշտ, հայոնցու թրքուհին իր նշանածին կը պարտադրէր որ երկրորդ ամուսնութիւն մը չընէ։

Եւ յետոյ, մեր օրերուն, բազմակնութիւնը այնքան բազմածախ սովորութիւն մըն էր դարձեր, որ միայն քանի մը յետամնաց փաշաներ դեռ կը շարունակէին։ Խոհեմ անձերը ետ կեցեր էին անկէ։ Ժողովրդական առած մը գտնենք կը զգուշացնէր, «Այն տունը ուր շատ կիներ կան, կը նմանի փոթորկի բռնուած նաւակի»։ Գիւղացիներուն մէջ էր որ աւելի իր գոյութիւնը կը պահէր բազմակնութիւնը, որովհետեւ անոնց համար, կինը պերճանքի առարկայ մը ըլլալէ աւելի, աշխատանքի թանկագին գործիք մըն է, քանի որ անոնց ամէն մէկը կովու կամ եզու գործ կը տեսնէ։ Հարաւի բոլոր երկիրներուն մէջ ալ նոյնը չէ՞։ Կինը կ'աշխատի մարդուն տեղ։ Մեր մէջ ալ, պէտք է իր ծխամորճը կը քաշէ, իսկ կինները կ'աշխատին Ընդունուած սովորութիւնն այսպէս է։

Չգենք որ սրդէն գիւղերուն մէջ կինը բաւական լայն ազատութիւն կը վայելէր գրեթէ չէր քողարկուեր։

Վերջապէս, բարենորոգումներէն գո՞հ էք։

— Ընչու՞ղ կը խեղդուէինք քողարկներու մէջ. մեր վիճակը ցաւալի էր։ Մեր տաներէ տարեկանէն սկսեալ փակուած ճալու դատապարտուած էինք եւ այրերէն բաժնուած կ'ապրէինք։ Նոյն իսկ Սպահիլ Համբոր մէկ հրավառակը մեր ամուսիններուն ընկերակցութեամբ դուրս ելլելը կ'արգիլէր։ Այսօր կրնանք անոնց ընկերակցիլ եւ մինչեւ անգամ շարժանկարի հիշտանքը վայելել։

— Ձեր նուաճումներէն ամէնէն հրանալին չէ՞ այդ։

— Դարաւոր գերութենէ մը յետոյ, շատ հաւնելի հակազդեցութիւն մըն է։ Բարեկարգումը անհրաժեշտ էր։ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ իսկական պատնէշը հարէմ էր։ Դիտեցէք թէ այն դժուարութիւնը որով ընդունուեցաւ նոր փարշաձեւը, մասամբ կը բացատրէ մեր գործած ազդեցութեամբ։ Թուրք կիները շատ հայրենասէր են եւ բոլորն ալ քիչ մը սիրահարուած են Ղազիին։ Սկիզբէն իսկ, ուժ տուինք յեղափոխութեան որ մեզ կ'ազատագրէր։ Կրնաք հաւատալ թէ շատ ալ կրօնական խղճահարութիւններ չունեցանք։ Պատճառն այն է որ, եթէ քրիստոնեայ երկիրներու մէջ, կինը ընդհանրապէս աւելի կրօնասէր է քան թէ այրը, մահմետական կինը նուազ ջերմեռանդ է քան իր ամուսինը։ Զարմանալու բան չկայ։

Քրիստոնէութիւնը ազնուացուց եւ բարձրացուց կնոջ պայմանները։ Կրնա՞ր երախտագիտութիւն չունենալ հանդէպ Քրիստոսի, որ Մագդաղենացին, Սամարացին, անհաւատարիմ կնոջ ցոյց տուաւ անյիշաչար գորով մը։ Մահմետականութիւնը ընդհակառակն, այրերու յատուկ կրօնք է։ Մարգարէն, իրաւ է թէ կիներուն ալ տեղ կուտայ դրախտին մէջ, բայց այդ արգելք մը չէ որ մզկիթին մէջ մութ անկիւն մը քաշուած կենանք։ Միայն, ամենօրեայ աղօթքին եւ չորրորդ աղօթքներուն կրնանք ներկայ գտնուիլ։ Չենք կրնար նաեւ մասնակցիլ Ուրբաթի աղօթքին։ Այնպէս որ ջերմեռանդութիւնը աւելի այրերուն վերապահուած է։ Ընոնք բազմաթիւ կրօնական միաբանութիւններ ունէին, իսկ կիները վանք մը անգամ չունէին..

Ուրիշ Թրքուհի մը, միջամտելով խօսակցութեան, կ'ըսէ.

— Չեմ կարծեր որ մեր կրօնքը պէտք է պատասխանատու նկատել մեր վիճակին։ Մարգարէն չորհամարեց մեր սեռը։ Ամբողջ իսլամական աշխարհին մէջ, կը յարգեն Այիշէի, Խատիճէի, Ֆաթմայի յիշատակը։ Ի՞նչ ըսած է Մուհամմէտ. «Դրախտը մայրերու ոտքին տակ է»։ Ըն ամէնէն աւելի կը յարգէր մայրութիւնը եւ ամուսնութիւնը։

ՄԵՌԱԾ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ

Այս անունը կարելի է տալ ա՛յն բոլոր մարմիններուն, որոնք պարբերաբար կը կազմակերպուին, կամ աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել՝ կը շինուին, Հայաստանէն Եւրոպա եկած պատուիրակներու, լիազօրներու, կամ ներկայացուցիչներու կողմէ։ Անոնք կուգան ու սրպէս յիշատակ կը ստեղծեն ու կը թողուն այդ մեռած մարմինները, որպէսզի քանի մը տարի ետքը նորէն գալու առիթ ըլլայ իրենց կամ իրենց ընկերներուն համար։

Պարզ է, որ երբ այդ «ստեղծողները» գաղութները գալու ներգործութիւնը յանձն կ'առնեն, այդ ոչ անոր համար է, որ գան ու Եւրոպայի պուրժուական կեանքը վայելեն, այլ պարզապէս գոհացում մըն է իրենց կողմէ, որ կ'ընեն յանուն գաղափարի... Եւ ատոր համար, երբ արտասահման կը հասնին՝ գիշեր-ցորեկ կը գործեն, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ վերջացնեն իրենց «միսիան» ու դառնան հայրենիք աշխատելու։ Ու ինչպէս բոլոր փաստերը կը վկայեն, մինչեւ այժմ եկող-գացող բոլոր գործիչներն ալ Ար. Երզնկեան, Դր. Վարդանեան, Փիրումեան եւ այսօր ալ «կօմիսար» քաղաքացի Արօէն Եսայեան — ոչ մէկ միջոց չեն խնայեր իրենց նպատակին հասնելու։ Անոնք չեն քաշուիր մէկ կողմ դնել Հայաստանի մէջ ունեցած իրենց աշխատաւորական, համայնավարական տեսակէտը եւ քաղքենի սովորութիւններ, քանի որ հոս, գաղութներու մէջ, ո՛չ թէ աշխատաւորներու, այլ շահագործողներու հետ է իրենց գործը, իսկ ատոր համար «այլ բարք եւ այլ սովորութիւնք գոյութիւն ունին, զորս չեն կրնար անտես առնել։

Ահա՛, ն յեցէ՛ք. հոս է, այդ մարդոց «հնարամտութիւնը»։ Անոնք յանուն հայրենիքի շահերուն իրենց անձնական համոզումներէն անգամ կը հրաժարին։ Ի՜նչ ընեն խեղճերը։ Գործի առեն կ'արժէ՛ բառերու խաւէն իյնալ, մանաւանդ որ իրենք այդ կարգի զոհողութիւններ իրենց երկիրներու մէջ ալ կ'ընեն, ազատ համարձակ։

Օրինակ. արար աշխարհ գիտէ, որ Ռուսիոյ եւ իր համադաշնակ բայց դաշնակից հանրապետութիւններուն մէջ, բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւնն է, որ կը կառավարէ։ Ատկէ դուրս ծիծաղելի չէ՞ն ուրեմն Հայաստանի բանուորներն ու գիւղացիները, երբ կ'ըսեն թէ. «Վարկեր տալիս են կուլակներին, վարկային ընկերութեան գլխին կուլակն է նստած»։ կամ «Մենք ապրում ենք, խորհրդային իշխանութեան հետքն իսկ գոյութիւն չունի»։ կամ «Աղքատների եւ մշակների տղաներին դպրոց չեն ընդունում» եւյլն.։

Հայաստանի կուսակցութիւնը, ճիշդ է, կ'ընդունի այս բոլորը, բայց չէ՞ որ առանք «տաճկահայկային խնդիրներ են», ի՞նչ ընեն մարդիկ, երբ չեն կրնար կուլակներուն հետ չափուիլ, քանի որ առանց անոնց գործ չի կատարուիր այդ երկրին մէջ։ Հայաստանի բանուորն ու գիւղացին իսկ կը խոստովանին թէ «իշխանութիւնը «կոռեցրեց մեզ կուլակների հետ եւ յետոյ լքեց ու թողեց մեր ճակատագրին եւ այժմ ել չկայ»։ ուրեմն ի՞նչ, կ'ուզէք որ նորէն փորձեն երեկուան ըրածը։ Բայց չէ՞ որ «փորձածը փորձելը յիմարութիւն է»։

Անոնք լաւ գիտեն այդ բոլորը. ուստի երբ որ Եւրոպայի հողին վրայ կը կենան, իսկոյն թափ կուտան հնութեան փոշին ու կ'երթան պուրժուականներուն, զոհարավաճառներուն թէյը կը խմեն, հացը կը վայելեն, գինին կը խմեն եւ անուշ-անուշ զրոյց կ'ընեն, խոստումներ կուտան, խոստումներ կ'առնեն, քանի դեռ տաք են գլուխները եւ
կուշտ փորերը...։ Մարդիկ ա
քանով ալ չեն գոհանար,
ինչպէս կը հաղորդէ Բարեկ
ծական Դիւանը. քաղաքաց
Արօէն Եսայեանը նոյն իսկ
պար փաշայի բնակարանն
այցելեր...։

Ահա ճիշդ այս աւանդ
ունեցեր են անոնց բոլոր
տասահման եկող տեսակ տես
ներկայացուցիչները, ու «յ
դեր են զործ կատարելն»։ Բ
հոս, ճշմարտութիւնը ուրա
չըլլալու համար. բանք ան
ջապէս, թէ ճի՛շդ այն առ
երբ ներկայացուցիչները
լիրտ (սիրախաղ) կը խա
պուրժուաներուն հետ, ան
միւս ընկերները իրենց
տօնը կը կատարեն թերթ
մէջ։ Անոնք ալ բառերով
վարկաբեկեն «պուրժուազ
ու այսպիսով «ո՛չ շիշը կ
ո՛չ խորովածը»։ Բերնով
րուն սիրտը կը շահին, իսկ
թերով՝ Հայաստանի իրենց
կերներն ու բանուորները
խու բեն.., որով կը մնան ե'
մտնիսա ե'ւ արտասահման
պատուաւոր։ Միեւնոյն ժա
նակ ու «կը յաջողին տես
տեսակ մարմիններ ստեղծ
հոգ չէ թէ սակաւակեաց
աւելի ճիշդ մեռած ըլլան ան

Այսօր ալ Հայաստանի Տն
սական Խորհուրդի Նախա
Արօէն Եսայեանն է եկեր զո
րը կարգի տակ դնելու, եւ
կ'իմանայ թէ, ասկէ 4 տարի
ռաջ. 1924 դեկտեմբեր 7
Թէքնիքական Միութիւն մը
կազմուած եղեր Փարիզի
Այն ատեններ հոն կային
90 հայ մասնագէտներ։
գիտցուածներէն կ'իմացուի
այդ չորս տարիներու ըն
քին Միութիւնը ըրած է
դասախօսութիւն եւ կարգ
գիտական նոր գիրքեր է
Հայաստան։ Ասկէ զատ
թիւնը դիմում ըրած է
հանգանակելու եւ հաւա
գիրք ու գիտական գործիք
կելու համար Խորհրդային
յաստան։ Սակայն ո՛չ ոք
դակած է։ Ասոր վրայ Միութ
նը անգամմը լուծուած է։ Ահա
գի ծնունդ մը, որ կը շնչէ,
չապրիր։ Միութեան անդամ
րէն մէկը այդ անգործութ
պատճառ կը համարէ Հօ
յաւակներ է ստանձնել մի
թեան կատարելիք գործը։
այս բոլորը իմանալէն ետք
որ Արօէն Եսայեանը կը յ
նարարէ վերակազմել Միութ
նը, խոստանալով որ ամէն
րութիւն պիտի տայ՝ մաս
գէտներ եւ հայ դրամագլուխ
յաստան մղելու համար...

Ահա թէ ինչպէս կը գործ
Հայաստանի Խորհրդային պա
ուիրակները Եւրոպայի գաղ
ներուն մէջ։ Ահա թէ ինչ
«աստառը երեսէն սուղ կ'ըլ
այս վերակազմուած մարմին
րուն։ Հայաստանէն Եւրոպ
կուգան խաբելու, իսկ կը վեր
դառնան խաբուած։

Բայց, ի հարկէ, այս բոլ
պատճառ չէն, որ իբրեւ Հայ
տանի արտասահմանեան ներ
կայացուցիչ, քաղաքացի Դր
տամատ Տէր Սիմոնեանը Փա
գի իրենց թուրքին «Երեւան
մէջ յայտարարէ թէ «Եւ
պայի աշխատաւորութիւնն
բաղձալին խորհրդային իշ
նութեան կողմն է», Դաշնակց
թիւնը միանգամայն հակառ
«այլ տարրերը» (քաղքենի
սը) բարեկամ խորհրդային ի
խանութեան։

Երնէ՜կ կամաւոր կոյրեր

ԱԶԳԱՍԷՐ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Ասկէ 125 տարի առաջ
միայն որ Պերլինի տուներ
թուագրել սկսան:

.˙. Ռուսական շատ քաղաք
ներու ոչ միայն տուները, այլ
բնակարանները թուագրուած

.˙. Մարդկային աչքը 15
րեկանին կը հասունանայ, եւ
կէ վերջ կը սկսի ծերանալ.

.˙. Ցասը նորածիններէն
միայն ամբողջովին առողջ
ծնին։

ՄԵՐ ԱՐԺԷՔԸ ՕՏԱՐԻՆ...

ԱՆԻԷԹ. - Դժբախտաբար [illegible] պատմութիւնը մեզ ցոյց կուտայ [illegible], մեր մեծէն պզտիկին արժէքը, խելքն ու բազուկը օտարին աւելի նպաստաւոր եղած են [illegible] մեզի։ Հին ու մեծը մէկ [illegible], մենք մեր օրին, նոր ու [illegible].

Երկու տարի առաջ, Փարիզի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը բաւական քաջալերական գործունէութիւն ցոյց կուտար, մանաւանդ ֆութպոլի Ա. խումբը իր լաւ կազմով մեզի համար մեծ արժէք կը ներկայացնէր։ Վկայ այն զանազան մրցումները, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը իր դիմացը կ'ունենար ֆրանսայի լաւագոյն խումբերը օրինակ O. de Marseille. [illegible] նշանաւոր խումբը եւ [illegible] մը ուրիշներ)։ Նոյն Միութեան անունով կազմուեցան Իսփահ [illegible], [illegible], Նափիլի, [illegible] եւայլն խումբերը, այնպէս [illegible] մարզական կեանքի սիրահար պատանիները սկսան նոր [illegible] առնել։

Հազիւ թէ վարագը բացուած [illegible], ահա' հրէշը մտաւ մեր տղոց սիրտը եւ սկսան իրարու [illegible] չհասկնալ։ Եւ օրին մէկն [illegible] բաժնուեցան երկուքի՝ Հ. Մ. Մ. եւ Տորք։ Այս ալ բաւական չէր, խումբի լաւագոյն խաղցողներէն Ս. Կարապետեանը [illegible], իսկ Գրիգորեանը Գլիշիի [illegible] մէջ մտնելով, կիրքերը [illegible]... Եւ հիմա տեսէք [illegible] Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Ա. խումբը [illegible] հայրական հարկին [illegible] ըլլ։ լով, ձայնը մարեցաւ։ Իսկ Տորքը կարծր ժայռին [illegible] գարնուելով, անունը չկրցաւ [illegible]։ Իրարմէ փարակուելով, մանաւանդներն ալ մաստ [illegible]։

Եւ այժմ կը լսենք միայն երկու մարզիկներու ձայնը որոնք [illegible] տոկուն կազմով ու խաղով, ֆրանսական թերթերու [illegible] կը գրաւեն։ Մեր [illegible] մարզիկները տեսնելով [illegible] ընկերոջ ստացած ծափերը [illegible] մըն ալ փողը) վախ կայ որ [illegible] մը անոնց հետեւին։

Ինչ արժեց Փարիզի Վարչութիւններու գործունէութիւնը [illegible] պէտք պիտի համարուի. եթէ [illegible] կարենան ծաղկեցնել [illegible] ծառը, որ ծաղկելու վրայ [illegible] երկու տարի առաջ... Եւ [illegible] թէ ինչպէս մեր արժէքը [illegible] աւելի նպաստաւոր է [illegible] մեզի։

Արամ Սէֆէր

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՏՈՄՍԿԻՒ ՑԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Վերջերս, Մոսկուայի մէջ գումարուած սէնդիկաներու Ցրգ համագումարին, Թոմսկի սէնդիկաներու կեդր. խորհուրդի նախագահը երկար տեղեկագիր մը կարդաց սէնդիկաներու կեդր. խորհրդին գործունէութեան մասին։ Հակառակ տարուած յաղթանակներով պարծենալու իր փափաքին, ան ստիպուած էր մանաւանդ կանգ առնելու գործած զանազան թերութիւններու վրայ։

ՏՈՆԷՅՑԻ ԴԱՏԸ

Այս դատը, կը յիշուի թէ տեղի ունեցաւ անցեալ գարնան։ Բազմաթիւ երկրաչափներ ամբաստանուեցան յետոյ «անտեսական հակայեղափոխութեամբ» հրապարակ եղած էին։

Այն ատեն, այս դատը պատճառ տուած էր որ մասնաւորական շատ մը բոլշեւիկներ հեռանան շարքերէն։ Ահա թէ Թոմսկի ի՛նչ կ'ըսէ այս մասին։

— Տոնէյցի աւազանին մէջ, Շախտինսկի դատը ամէնէն ցայտուն փաստը տուաւ թէ մեր սէնդիկանեւսն մէջգործերը լաւ չեն քալեր։ Շատ սխալներ գործուած են։ Տոնէյցի աւազանին գործը երեւան հանեց հին վէրքեր, որոնք, ամբողջ յեղափոխութեան ընթացքին, գիտած էինք սէնդիկաներու մէջ։ Բանուորներու պէտքերուն հանդէպ անփոյթ ենք, աշխատաւորին կեանքի մասին շատ հոգ չենք տանիր. վերջապէս, պէտք եղած ուշադրութիւնը չենք դարձըներ բանուորին պահանջներուն։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Թոմսկի շարունակելով կը խօստովանի.

— Անգործութեան հարցը չենք կրնար լուծել։ Անգործութիւնը շատցած է մեր երկրին յատուկ պայմաններուն բերումով եւ զանազան պատճառներով։

ԱՐԿԱԾՆԵՐ

Ըստ Թոմսկիի, բանուորական սէնդիկաները կորսնցուցած են գրագիր աշխատանքի պաշտպանութեամբ։ Արկածները իրենց աւելի կը շատնան ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերուն մէջ։

Թոմսկի կը ջանայ այս երեւոյթին ալ առարկայական պատճառներ գտնել բայց կ'աւելցնէ թէ յատկացուած վարկերը չեն օգտագործուիր, ինչ որ անների [illegible] կը գտնէ։

Այսպէս, 1926—27ին աշխատանքի պաշտպանութեան յատկացուած էր 37 միլիոն րուբլի, որուն 30ը միայն գործածուած է։ 1927-28ին յատկացուած էր [illegible] միլիոն որուն [illegible] միայն գործածուած է։ Մարդ չգիտեր թէ ո՞ւր գացած են մնացեալ գումարները։

ՑԳԻՑՈՒԹԵԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆ ՄԸ

Ցգիտութեան դէմ ալ պայքարը շատ գէշ կազմակերպուած կը գտնէ Թոմսկի։ Սէնդիկաները կարեւորութիւն չեն տար այս հարցին։ Կը բաւէ յիշել թիւ մը։ Սպիտակ Ռուսիոյ պարենաւորման սէնդիկային մէջ կան հարիւրին 32 գրել-կարդալ չգիտցողներ։ Ընդունելով մէկտեղ որ ագիտութեան դէմ սէնդիկաներու պայքարի միջոցները թոյլ են, Թոմսկի դարձեալ զանոնք պատասխանատու կը գտնէ իրենց անփութութեան համար։

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Լիոնցի մը՝ Ժուանի կոյեար կը յաւակնէր թէ շնորհիւ իր մարմնէն բխող մագնիսական հոսանքին, կրնայ մարմիններու փտութիւնը արգիլել մանրէները բնաջնջել եւ կենդանիներն ու բոյսերը մումիայի վերածել։

Իսկ կոյեարի յաւակնութիւնները գիտականօրէն հաստատուէին, մարդկային հոսանքի մը գոյութիւնն է որ պիտի ապացուցուէր։

Ֆրանսական «Լուանալ» թերթը նախաձեռնարկ եղաւ հակակշռելու մագնիսացնողին գործունէութիւնը եւ ծանօթ գիտականներէ կազմեց յանձնախումբ մը, որուն առջեւ կոյեար սկսաւ իր փորձերուն։

Ան իր ափերուն եւ արմուկներուն ծալքերուն մէջ գետեղեց զանազան նիւթեր՝ կողիկ, լեարդ, նարինջ, եւայլն։

Առաջին փորձին, 20 վայրկեանի մագնիսացման փորձէ յետոյ, կոյեար կանգ առաւ եւ յայտնեց թէ սպասուած արդիւնքը ստանալու համար, գեռ նոյնքան տեւողութեամբ ութ փորձեր պէտք են։

Աւզի օր, կոյեարի փորձերը վերջ գտան, տալով ժխտական արդիւնք. ըստ գիտական յանձնախումբին տեղեկագրին։ Յանձնախումբը կը յայտնէ թէ «Միս եւ կորնչելի ընդեղէններու փտութիւնը արգիլող մարդկային հոսանքի մը գոյութիւնը չէ ապացուցուած»։

Բայց մագնիսացնողին պահանջին վրայ, փորձերու երկրորդ շարք մը եւս կազմակերպուած է, նկատելով որ առաջին փորձերը չեն կատարուած նպաստաւոր պայմաններու տակ։ Որովհետեւ, մագնիսացնողը պէտք չէր որ դպէր առարկաներուն, այլ հեռուէն ազդեր անոնց վրայ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ (Սեփ. Թղթկց.). – Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի՝ Լիոնի մասնաճիւղին երեկոյթ - պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Կաղանդի իրիկունը, Salle Horlogerի շքեղ սրահին մէջ, որուն վարձակալը, պարի փրոֆ. պ. Օննիկ Փաստրմաճեանի մասնիկի գնով տրամադրած էր երեկոյթին համար։

Նախապէս կոկիկ բազմութիւն մը լեցած էր սրահը, ընտեղծուեցաւ ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտ մը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով զոր նուագեց ֆրանսական նուագախումբ մը, ընկերակցութեամբ պ. Ռ. Մելքոնեանի։ Յետոյ Տիկ. Մատլէն Գարակէօզեան երկու խօսքով պարզեց Եւրոպահայ Կ. Խաչի դերը եւ իր առաջադրած նպատակները, մասնաւորաբար նորահաս սերունդի դաստիարակչական տեսակէտով։ Հարկ է այդ անտէր, անօք հայ թշուառներուն օգնել նիւթապէս եւ բարոյապէս, եւ մանաւանդ հայ մանուկները ամէն կերպով հայ պահել, մինչեւ որ ունենանք մեր սեփական հայրենիքը։ Այս նպատակով արդէն ջանքեր կը թափուին ծաղկոց - մանկապարտէզ մը բանալու։ Ահա այս յոյժ կարեւոր ձեռնարկին համար է որ մենք լծուած ենք գործի. կրթնելով մեր արենակիցներուն լայն օժանդակութեան ու քաջալերանքին։ Յետոյ կոչ ըրաւ բոլոր հայ օրիորդներու ու տիկիններու որ բոլորուին Կարմիր Խաչի՝ Լիոնի մասնաճիւղին շուրջ։

Մէջ ընդ մէջ, նուագախումբը կը նուագէր եւրոպական կտորներ եւ հայկական երգեր։ Խումբ մը փոքրիկ օրիորդներու կողմէ եղան հայկական պարեր։ Օր. Շ. Տ. Գեւորգեան երգեց Կոմիտասի «Ալոր տատրակը»։ Օր. Վարդանեան երգեց «Հայաստան»։ Իսկ Օր. Սիմոնեան «Ալագեազ»։ Սոյն երեք օրիորդներու կողմէ եղան նաեւ հայկական համերգներ՝ ղեկավարութեամբ՝ Գ. Ռ. Մելքոնեանի։ Ալեքսոր Ասլանեան քահանան որ ներկայ էր հանդէսին, մեկնելէ առաջ սրտառուչ խօսքեր եւ քաջալերանքներ ուղղեց։ Յետոյ լոյսերը մարեցան, երեք օրիորդներ հայկական տարազով երգեցին ու պարեցին, աւետելով Նոր Տարին։ Եւ ահա, բոլորը թափեցան, աւանդական ծառին վրայէն խլեցին Կաղանդ Պապային նուէրները... Ու այս կերպով հանդէսը շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս։

Ս. Փողհարեան

ՇՆՈՐՀԻԳԻ ԾԱՌԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթկց.) — Ցիվրի-Հիսարի հայրենակցական միութիւնը յունուար 6ին Շնորհիգի ծառ մը սարքած էր սալոն Ս[illegible] մէջ։ Մարսէյլի գրեթէ բոլոր Սիվրի-Հիսարցիները իրենց ընտանիքներով ներկայ էին հոն, բացի քանի մը կասկածամիտ ունեւորներէ, որոնք միշտ կը խուսափին ազգային ընկերային կեանքէ։

Սրահը լիքն էր երկսեռ բազմութեամբ։ Բացումը կատարուեցաւ «Բամ փորոտան»ով եւ յետոյ քութակի վրայ նուագուեցաւ ֆրանսական քայլերգը։ Ամէնքն ալ ունկնդրուեցան յոտնկայս։

Օրուան նախագահը պատշաճ հակիրճ խօսքերով բացատրեց երեկոյթին նպատակը։ «Մենք Սիվրի-Հիսարցիներս աշխարհի չորս կողմը ցրուած, մեր բնագաւառի հանգստաւէտ առաւելութիւններէն զրկուած, այսպէս օտար երկիրներու մէջ քարշ կուտանք մեր գոյութիւնը, բանուորական անտանելի աշխատութեամբ։ Այս գաւառին քիչ մը հաճելի դարձընելու համար, անհրաժեշտ է մեր բոլորին միացումը։ Պէտք է շարունակել այսպէս, մինչեւ այն գեղեցիկ արշալոյսը, որ օր մը պիտի ծագի Մասիսի կատարէն»։

Նախագահը, յայտագրին համաձայն սկսաւ մի առ մի երգողներ եւ արտասանողներ հրաւիրել բեմ։ Գեղարուեստական բաժինը բաւական ճոխ էր, գրեթէ ամբողջ երիտասարդներն ու օրիորդները մէկ մէկ բաժին ստանձնած էին։ Եղան հայրենասիրական արտասանութիւններ, երգեր եւ խմբերգներ։

Հանդէսի ամէնէն հետաքրքրական մասն էր «Կաղանդ պապա»յի երեւումը։ Ան կատարելապէս ճերմակ էր երգիքներու ձեռք չդպած ձիւներուն նման։ Շատ հեռուներէն կուգար՝ յոգնած էր, ձայնն ալ գրեթէ քաշուած։ Սակայն երիտասարդի վայել գիրքով մը բեմին մէջտեղ կեցած, առանց դողդղալու կարդաց յիսունի մօտ անուններ եւ տուաւ իր նուէրները լիառատ։

«Կաղանդ պապա»յի պզտիկ արձան մը աճուրդի գրուելով, բարձրացաւ մինչեւ 480 ֆրանքի, որուն տիրացողը պատիւն ունեցաւ նաեւ վառելու Շնունդի ծառին մոմերը։

Հանդէսին երրորդ մասը վերջացաւ գաւեշտով մը՝ «Քարեկենդանի անկուտիները», որուն մէջ պ. Ա. Անտոնեան հօրեղբօր դերով անվերջ խնդուք պատճառեց բոլորին։

Ս. Միլտոնեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներու հինգերորդ շրջանը։ Անցեալ շրջանին յաղթական մնացած 64 խումբերէն 30ը պարտուած ըլլալով, այժմ յաղթական կը մնան 34 խումբեր։

Ինչպէս գրած էինք, այս առթիւ, Փարիզի ախոյեան Club-Françaisի խումբը Stade Elisabethի մէջ մրցելով A. C. Arlesի դէմ, յաղթեց անոր 0ի դէմ 3 նշանակէտով, հակառակ ցուրտ օդին 1500ի մօտ հանդիսատեսներ ներկայ էին, որոնց մէջ նաեւ բաւական հայեր։ Մրցման ամբողջ տեւողութեան Սարգիս Կարապետեան նշանակելի խաղարկութիւն մը ունեցաւ։ Ինքն էր որ գլխի նուրբ դարձուածքով մը նշանակեց առաջին նշանակէտը, իսկ կիսախաղը վերջանալու քանի մը վայրկեան մնացած հակառակորդ վերջապահին սխալէն օգտուելով երրորդ նշանակէտը յաջողցուց։ Ֆրանսական թերթերը լաւագոյն խաղացողներու կարգին՝ կը գնահատէին նաեւ հայ մարզիկը։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՀԱՐԱՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԸ — Ցեր եւ ցիկին Ցոնտէյն բժիշկի մը ծառայութիւնը կ'ընէին, ամուսինը որպէս սպասաւոր իսկ կինը որպէս խոհարարուհի։ Բժիշկին պարտիզպանը, Նիքոլա (ռուս) յարաբերութեան մէջ էր տիկին Ցոնտէյնի հետ։ Նախանձի տեսարանները յաճախադէպ էին, այնպէս որ բժիշկը ստիպուեցաւ բոլորն ալ ճամբել։

Խոհարարուհին նախընտրեց մեկնիլ պարտիզպանին հետ իսկ ամուսինը փաստը գալէ։

Ամիսներ յետոյ նախկին ամուսինները պատահեցան ավընիւ Մորժ V։ Ամուսինը իր կինը վիրաւորեց հինգ ատրճանակի հարուածներով։

Պիտի բանտարկուի միայն 18 ամիս, որովհետեւ մաքով աղքատ յայտարարած են բժիշկները։

ԼՈՒԱՑԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ — Պ. Րոպէր Գալէ, Սէթայ Ֆրանսէէն, իր խումբին հետ Թուլուզ գացած էր, տեղւոյն վրայ կազմակերպուած մրցումին մասնակցելու համար։ Վերադարձին, Փարիզի մէջ, երբ պ. Գալէ լուացարան մտած էր, ելլելու պահուն չկրցաւ դուռը բանալ։ Իր կանչերուն վրայ ընկերները ի զուր աշխատեցան բանալ։ Վերջապէս բանտարկեալը ազատուեցաւ կոտրելով դուռը ուսի հարուածներով։ Այս դէպքը գինքը տարաւ մինչեւ դատարան, որ պ. Գալէն դատապարտեց մէկ ֆրանք տուգանքի եւ 175 ֆրանք վնասուց հատուցման։

ՄԻՋԵՒ Ս ՄԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՈՎ [illegible] ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ԲԱՐԵԿԱՄԴ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԷ „ՅԱՌԱՋ"Ի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒՆՔՆԵՐԸ

–ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՜ ...

(ՍԵՆԱՐԻՕ

(Կը ներկայացնէ 60-70 թուականները, ք. ե.)

Ա.

— Կը տեսնե՞ս, Ռամելա՛, [illegible] վրայ Դաւիթի [illegible], պարիսպէ պարսպով, [illegible] թագ մը՝ Սիոնի բարձունքին։ Մարիամնէի եւ Հիպ[illegible] աշտարակները. ճեր[illegible] հաղած քահանաներու [illegible]. կը բարձրանան պարիսպ[illegible] վրայ, եւ, դէմէ դէմ [illegible] [illegible]. փառքը կ'երգեն եր[illegible]։ Մեր առջեւն է Սեփի[illegible] աղուոր աշտարակը, որուն [illegible] կը փաթթուին եօթը [illegible], գիշերը, երբ եօթը [illegible] հոսին լոյսերը։ Անա[illegible], Ռամելա՛, ցանկալի սա[illegible]։ Դիւրին է գտնել անոր [illegible] գոհարեղէն, որ կը նմանի [illegible] ամպի մը։ Բավիկը, Ան[illegible] ղեկակը, որ Մօրիա[illegible] բլուրին վրայէն կը նայի Սիոնի, իշխանուհիի մը նման։

Ցանկարծ կը կենայ Եօնաթան, եւ, գերագոյն յափշտակութեան մը մէջ, կ'արտասանէ.

— Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ, աշտարակներու քաղաք, փա՛ռք անհամար պարին չորս բլուրներուդ. քեզի կը բերեմ իմ սիրականս, Պասեքի տօնին, Գալիլիայի եւ Բերէայի ուխտաւորներէն առաջ, որպէսզի օրհնես անոր մէջքը, զոր պիտի գրկեմ, եօթը շաբաթ յետոյ, հարսնիքիս գիշերը, միրոորսլանոսով օծուած մահիճիս մէջ։ Ես թեկուացի հովիւ, քու տաճարիդ կը բերեմ եօթը քսո Հեբրոնի մեղր, տիկ մը գինի, Հրէաստանի հօտերուն ամէնէն պարարտ ոչխարը, եւ... զանուկի պէս քաղցր Ռամելա՛ս...։

Ինչո՞ւ արցունք կայ աչքերուդ մէջ, Ռամելա՛, Սարոնի շուշանս Դէ՛, երգենք Դաւիթի սաղմոսը։ Ահա Երուսաղէմի պարիսպներուն տակն ենք արդէն։

Ու սաղմոս երգելէն, անցան կեդրոնի հեղեղատը եւ հովտաց դուռնէն մտան Երուսաղէմ։

Բ.

Այժմ Ռամելա կը բնակի Օփէլ թաղը, սարին քաղաքին մէջ, որ շինուած է Ակրայի ցած բլուրին վրայ։ Պասեքի տօները դեռ չէին սկսած, եւ Եօնաթան իր նշանածը պահաւ աղջկան մը՝ Ջերուզղայի տունը ձգելով, շաբաթուան մը համար դարձաւ իր գիւղը, Թեկուա։

Երուսաղէմ կը պատրաստուէր մեծ տօնին։ Սակայն երկու մեծ հոգեր կը զբաղեցնէին քաղաքին իշխանութիւնը։ Հռոմայեցիներուն ծանր պահանջները, Յապպէի նաւահանգիստին առջեւ կատարուած ապառնալիքները հետզհետէ սարսափ կ'ազդէին։ Միւս կողմէ քրջոտութեան հաճարակը լուրջ վախեր կը պատճառէր։ Որովհետեւ այս պժգալի ախտը կ'ամայացնէր գիւղերն ու քաղաքները, եւ երկրին իմաստունները չյաջողեցան երբեք դարման գտնել։ Եւ, Ովսիայի իշխանութեան տարին, սրբազան տօնը յետաձգուեցաւ յաջորդ թիար ամսուն, արգիլելու համար հազարաւոր ուխտաւորներու խռնումը Երուսաղէմի մէջ։ Եբրայական պատմութեան մէջ չափազանց բացառիկ որոշում մըն էր այդ յետաձգումը։ Իսկապէս, անքա՛ն մեծ էր պաշտամունքի զգացումը, զոր այս ժողովուրդը կը պահէր Երուսաղէմի տաճարին հանդէպ։ Ցեղային առելութիւններն իսկ չմաշեցուցին այդ զգացումը։

Այս որոշման հետ, Սանհետրինի ժողովականները յայտարարեցին թէ բորոտները այսահարներ են, զորս պատժած է Եհովա։ Եւ կը հրամայէին վտարել զանոնք մարդոց մէջէն։ Այն ատեն ճշմարիտ հալածանք մը սկսաւ բոլոր ախտավարակներուն, մորթային հիւանդութեանց տառապողներուն եւ կասկածելիներուն դէմ։ Պահ մը վախցուեցաւ, որ այրելու կը դատապարտեն զանոնք։ Սակայն բարբունիները, որոնք բժիշկի համբաւ ունէին, արգելափակեցին զանոնք Անտոնիայի բերդին գետնայարկին մէջ։

Այս բերդը, պալատի նման գեղեցիկ, կառուցուած էր Հերովդէսի ջանքերով, տաճարին հիւսիսային կողմը։ Կամարակապ գետնուղիով մը հաղորդակցութեան մէջ էր տաճարին սրահներուն գրան հետ։ Վերջերս զինուորներու բնակութեան յատկացուած էր, պաշտպանելու համար տաճարը եւ քաղաքին արեւելեան տկար ու ցած պարիսպը, որուն մօտիկն էր։

Իրիկուն մը, Ջերուզղա կը բացակայէր տունէն, եւ, Ռամելա, մինակ մնացած ըլլալով, իր վախը մոռնալու համար, կը կարդար Սողոմոնի քերթուածները։ Փողոցէն ճիչ մը լսեց։ Բորոտ կնիկ մը բռնած կը տանէին։ Հազիւ թէ լուսամուտին վարագոյրը քաշեց, ու փեղկերը կը բանար, դրան աղխը շարժեցաւ ազմուկով։ Սարսափահար ետին դարձաւ. երիտասարդ մը ներս մտեր՝ դուռը կը գոցէր։

— Ինչո՞ւ ներս կուգաս, երիտասա՛րդ, ես չեմ ճանչնար քեզ, մինակ եմ ու կը վախնամ։

— Ռամելա՛...

— Ո՞վ իմացուց անունս։

— Ես Ցիէլի մեծ քահանայապետին դպիրն եմ։ Աղուոր, ճերմակ տուն մը ունինք, հոն, եւ տեւի փողոցը։ Քեզ տեսայ առաջին անգամ հովիւի մը հետ, շաբաթ մը առաջ, երբ Ցովսափատի ձորէն կ'անցնէիք, իջնելով Ձիթենեաց լեռնէն։ Այն օրէն ի վեր կը սիրեմ քեզ, որովհետեւ դուն գեղեցիկ ես Սաբայի թագուհիին նման, և աչքերդ կը ծխան, ինչպէս բուրվառը խորանին առջեւ։

— Երուսաղիմացի՛, գնա՛ յլ, ես քաջ Եօնաթանի նշանածն եմ։ Ան շուտով պիտի դառնայ գիւղէն եւ մենք Պասեքի տօնէն վերջ պիտի երթանք հարսնիք կատարելու գիւղը։

— Օ՛, Ռամելա՛, կը սիրեմ քեզ. ձգէ՛ հովիւը, որ իր հօտը արածէ լեռներուն վրայ։

(2) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

թեան գլուխ պիտի մնայ քանի մը տարի՝ Ներքին խաղաղութիւնը վերջնապէս ապահովելու եւ քաղաքական կիրքերը հանդարտեցնելու համար։

∴ Մարիա Թագուհիի տարեդարձին առթիւ գոհաբանական աղօթքներ կատարուեցան Սերպիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ։ Թագաւորն ու Թագուհին, շրջապատուած նոր Նախարարներով եւ քաղաքային ու զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարներով, Ներկայ եղան Պելկրատի մայր եկեղեցիի արարողութեան։ Հակառակ ցուրտին, մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր փողոցները՝ Թագաւորն ու Թագուհին ծափահարելու համար։ Իրիկունը ջահագնացութենէ մը վերջ, մեծ պարահանդէս մը տրուեցաւ արքայական պալատին մէջ։

∴ Զագրէպի մէջ բազմաթիւ խռուած յայտնի դէմքեր զինուորական կառավարիչ զօրավար Մաքսիմովիչի Ներկայանալով՝ յայտնած են թէ Թագաւորին տրամադրութեան տակ են։

Խորհրդային դեսպանը Պրիանի մօտ

Արտաքին Նախարար Պրիան առջի օր ընդունեց Փարիզի խորհրդային դեսպան Տովկալեւսկին։ Կը կարծուի թէ խօսակցութեան առարկայ եղած է խորհրդային կառավարութեան առաջարկը Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ՝ Քէլլոկի դաշնագիրը անմիջապէս գործադրութեան դնելու մասին՝ առանց սպասելու որ անիկա վաւերացուի առաջին 14 դաշնագիր երկիրներու կողմէ։

Ինչպէս կը յիշուի, այս առաջարկը որոշ վերապահութեամբ ընդունուած է լեհ կառավարութեան կողմէ։

Օտիւզէրի հարցաքննութիւնը

Հարցաքննիչ դատաւոր Կլար առջի օր Ֆրէնի հիւանդանոցը անտը երթալով, երեք ժամէ աւելի հարցաքննեց «Կազէթ տիւ Ֆրան է տէ Նասիոն»ի խմբագրապետ Փիէր Օտիւզէրը, որուն առողջական վիճակը քիչ մը բարւոքած է.

Օտիւզէր բացատրեց թէ ինք երբեք կասկած չէր ունեցած ձեռնարկին մասին։ Փաստն այն է որ ո՛չ միայն իր բարեկամներուն, այլ իր ամբողջ ընտանիքին թելադրած էր գնել «Կազէթ տիւ Ֆրան»ի եւ յարակից ձեռնարկներու արժեթուղթերը։ Աւելի գատ իր փեսաներէն Պէռնար Քոհէնը մղած էր որ Քանարեան կղզիներու իր առեւտրական փայլուն գործը հաշուեյարդարի ենթարկէ եւ Փարիզ գալով պաշտօն ստանձնէ «Կազէթ»ի մէջ։ Քոհէն հասաւ Տիկ. Հանոյի ձերբակալութենէն օր մը վերջ։

Ցետոյ կայ բարոյական երաշխաւորութիւնը սեղանաւոր Մուրօի, որ միշտ հաւատացած է գործին պարկեշտութեան եւ տոկունութեան, նոյնպէս քաղաքական կարեւոր անձնաւորութիւններ։ Նոյնիսկ Նախարարներ ըսած էին իրեն թէ կասկածելի բան չկայ։ Հոկտ. 29ին կրթական Նախարար Էրիօի հարցուց թէ բան մը լսա՞ծ է «Կազէթ»ի մասին։ Նախարարը ժխտական պատասխան տուաւ եւ խոստացաւ իրեն հաղորդել եթէ ռեւէ գէշ բան լսէ։ Մինչեւ գործին փլուզումը հաստատ համոզուած էր թէ ձեռնարկը ամուր խարիսխներու վրայ դրուած է։ Հիմա ալ նոյն կարծիքն ունի։

Սակայն զրոյցներ կը շրջէին։ Ցարձակումները կը շատնային Հոկտեմբերի վերջերը եւ նոյեմբերի սկիզբը իրարու ետեւէ Տիկին Հանոյի կը ներկայանային շանթաժիստներ։ Ինք կը շարունակէր թերթին կազմակերպութեան զարկ տալ։ Ո՛չ դրամական խնդիրներու, ոչ իսկ ծանուցումներուն կը խառնուէր։

Պ. Կլար յետոյ յաջորդաբար Օտիւզէրի հետ երես երեսի բերաւ երկու բանտարկեալ ամբաստանեալներ՝ Ժիյեօն եւ Միմուն Ամառը։ Այս վերջինը մէկ միլիոն ֆրանքի մասին հետեւեալ նոր պատմութիւնը ըրաւ.

— Տիկին Հանօ պատուիրեց ինծի որ «Ժուռնալ»ի տնօրէն Մութօնի աչքը շլացնեմ՝ յայտնելով անոր որ մէկ միլիոն ֆրանք պիտի վճարուի՝ եթէ պայքարը դադրեցնէ «Կազէթ»ի դէմ։ Սակայն վերջին պահուն ըսեմ թէ 200 հազար ֆրանքի չէք մը միայն ունիմ, մնացածը պիտի տրուի հետզհետէ։ Աւելի առաջ ամբողջ ճշմարտութիւնը չէի ըսած։ Տիկ. Հանօ ինծի յանձնած էր միայն 200 հազար ֆրանքի չէք մը, զոր նոյն իրիկունն իսկ իրեն վերադարձուցի Օտիւզէրի Ներկայութեան։

Դատաւորի հարցումին վրայ, Օտիւզէր պատասխանեց. «Չեմ ըսեր թէ Ամառի ըսածը ճիշդ չէ. այլ այդ խնդիրը երբեք չեմ յիշեր»։

Ժամանակը ուշ ըլլալով, դատաւորը յետաձգեց հարցաքննութեան շարունակութիւնը։

Երկու միլիոնատէրներու որոշումը

Անգլիացի երկու միլիոնատէրներ՝ դեր-կոմս Էննիսմոր եւ սըր Օսվալտ Մոզլի, հանգուցեալ Լորտ Քըրզընի փեսան, երկուքն ալ համոզուած ընկերվարականներ, որոշած են իրենց ամբողջ հարստութիւնը բաշխել աղքատներուն։ Երիտասարդ միլիոնատէր Էննիսմոր շաբաթական երեք ոսկի եկամուտ մը միայն պիտի վերապահէ իրեն։

Թուրքիոյ կ'ընդունին մետրական դրութիւնը

Չափերու մասին պատրաստուած օրինագիծը Էնկիւրիի Գործավարներու Խորհուրդին կողմէ վաւերացուած եւ Ազգ. Մեծ Ժողովին յղուած է։ Օրինագիծին մէջ մետրական դրութեան էութիւնը ընդունուած է։ Մեթրոյի եւ քիլոյի գործածութիւնը պարտաւորիչ պիտի դառնայ 1930 յունիսէն սկսեալ։ Նոյն թուականէն վերջ հին չափերը գործածողները 10էն 500 ոսկի տուգանքի պիտի դատապարտուին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Հունգարիոյ արտաքին Նախարարներուն միջեւ բարեկամական հեռագիրներ փոխանակուեցան՝ թէշթայի նոր դաշնագրին ստորագրուելուն առթիւ։

ԼՈՅՏ ՃՈՐՃ, Անգլիոյ Նախկին վարչապետը, կիրակի առաւօտ Լոնտոնէն պիտի մեկնի դէպի Քան, ուր պիտի նստի «Սապրինա» զբօսանաւը, Միջերկրականի մէջ պտոյտ մը կատարելու համար։

ԿԼԱՍԿՕԻ մէջ ինֆլիւէնցայի համաճարակ մը ծագած է։ Վարակուածներուն մէջ են 115 ոստիկաններ եւ Թղթատարական պաշտօնեաներու 100ին 10ը։

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ Նեղուցին տակէն փապուղի մը պիտի բացուի։ Սպանիական կառավարութեան կողմէ քննիչ մարմին մը որոշած է փապուղին բանալ Թարիֆայէն 8 քիլոմեդր դէպի արեւմուտք ծովեզերեայ կէտէ մը։ Փետրուարին պատուիրակութիւնը ամերիկեան եզերքը պիտի երթայ՝ փապուղիին ելքը որոշելու համար։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Գոյամարտ խումբի վիճաբանական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը դաղթեն Սուրիայէն»։

Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէի ժողովը վաղը իրիկուն ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ Սիամ. Նթօ, Վաճապ, Բարկէն Սիւնի, Վարուժան եւ Ալտօ խումբերու բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ զեկոյց եւ վարչութեան ընտրութիւն։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէին դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովները –

Վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8ին Փոն տը Շէրիւիի մէջ։ Դասախօս՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Կիրակի կէսօրէ առաջ Փոն տը Շէրիւիի մէջ վիճաբանական ժողով։

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Պուրկուանի մէջ։ Դասախօս ընկ. Մ. Գույումճեան։

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Շբ. իրիկոյ ժամը 8.30ին Chope Parisienne սրահը, 60 Rue des Ecoles.

Ցեսինի ընկ. ընդհ. դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին café Jardinի մէջ։ Ջեկոյց Պատգամաւորներու եւ նոր արձանագրութեանց լրացում։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գույումճեան «Հայաստանի անկախութեան» շուրջ։

Իսկ այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին café Jardinի մէջ ընդհ. վիճաբանական ժողով։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Դժոխք խումբի ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետեանի մատենադարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակայողներու մասին կարգադրութիւններ պիտի ըլլան։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Պատ. միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 63 Rue de la République։ Կը դասախօսէ ընկ. Աբօյեան։ Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ երկսեռ հասարակութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապինգարահիսարի Արծիւ Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիր. առաւօտ ժամը 8.30ին Քաֆէ տը լ'Էսթիկից սրահը։ Կը հրաւիրուին արձանագրուած եւ ոչ արձանագրուած հայրենակիցները։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր խնդիրներ։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. Միութեան ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրս, Մէթրօ Ցոտէոնի դիմացը։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ռ. Մ. մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ ժամը 20ին, 61 Rue Mr. le Prince։ Ջեկուցում եւ ընտրութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին քարտուղարուհի Օր. Մարի Մէյմարեանի բնակարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շապինգարահիսարի Մշակնոց գիւղէն Գէւորգ Թիւրքմէնեանի որդին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Նահապետ Ցիթակեանի, 94 Rue Montmartre St. Ouen. Seine).

— Կը փնտռուի Խնուսցի Օրմրուխտեան Յարութեան որ ընդհ. պատերազմէն առաջ կը պաշտօնավարէր Տրապիզոնի Ամերիկեան վարժարանին մէջ։ 1922ին տնօրէնուհի էր Սկիւտարի (Պոլիս) որբանոցին։ Այժմ կը գտնուի Ամերիկա։ Իմացնել՝ Տրապիզոնի Հայր. Միութեան, Mr. Marmarian, 52 Ave. de Breteuil, Paris.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն Հաճի Վերոն Կորկիսեան (ծնեալ Երէպազանեան), ամուսինը՝ Սամուէլ Կորկիսեան։ Պէյրութի կողմերը գտնուիլը իմացուած է։ Իմացնել՝ իր հօրեղբօր Սուրէն Երէպազանեանի 13 Passage Andanson St. Ouen, Seine, France.

— Օսմ. Հանրային Պարտուց Նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Սղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջաւ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme. France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

12 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 853 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱՒԱՏԱԼ

Հինգշաբթի օր, ներկայացուցինք «Հայրենիք»ի առաջարկը համազգային խորհրդակցութեան մը մասին. ներգաղթի խնդիրը վերաքննութեան ենթարկելու համար։

Պարզեցինք նաեւ այդ կիսի ձեռնարկի մը դժուարութիւնները, ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ ժողովի մը բացման համար անգամ քով քովի չեն գար մարդիկ։ կամ կուգան շատ խոնարհ տեղերու մէջ։ (Վերջին շնորհաւորելի օրինակը տուաւ Կարտանը, աշխատաւորական բոյն մը՝ Մարսէյլի մօտ)։

Արդարեւ, այնքան թունաւորուած է մթնոլորտը, եւ զանազան հոսանքներ այնքան ծուռ կը նային իրարու, որ ջուր ծեծելու պիտի նմանէր խորհրդաժողովի մը փորձը, ի՛նչքան ալ ստիպողական համարուի։

Երեւան տասը հազար գաղթական պիտի առնէր երկու անգամով, 1927ին տրուած որոշման մը համաձայն։ Բուն իսկ Երեւանցի մը մեզի կը հաւաստէր թէ առաջին հինգ հազարին հրամանը առնուած է արդէն, իսկ երկրորդ հինգ հազարին համար դիմում կատարուած է Մոսկուա եւ գործը յաջող ճամբու մէջ է։ Միեւնոյն ատեն կ՚աւելցնէր թէ միջոցներ՝ ձեռք առնուած են, անցագրի գործողութիւնները աւելի կարճ եւ պարզ ձեւի մը վերածելու համար։

Բոլորը մնացին խօսք։ Եղած-չեղած, հարիւր ընտանիք պիտի գառուի Ֆրանսայէն, մեծ մասով Տարօնցի։

Ըսել կ՚ուզենք թէ՝ ներգաղթի յոյս չկայ երկար ատենի համար։ Եթէ Երեւանի հաւատքներուն հաւատացողներ կային, անոնք անշուշտ իրենց դասը առին «կոմիսար» Արսէն Եսայեանի կտրուկ ազդարարութենէն.

— «Մենք Հայերու հաւաքման քաղաքականութիւն չենք կրնար վարել… Մենք երբեք «Ամենայն Հայոց կառավարութեան յաւակնութիւններ չենք ստանձնած եւ չենք կրնար ստանձնել»։

Այս չի նշանակեր թէ պիտի մոռցուի «դուռները բացէք» նշանաբանը։ Այդ պիտի ըլլար ուրացումն իսկ հայրենիքի գաղափարին։ Բայց, իբրեւ անմիջական արդիւնք, ստիպուած ենք ուրի՛շ դուռներ զարնել. Այսինքն, եղած վիճակը բարելաւելու մասին մտածել։

Այս նպատակը պիտի ունենայ «Հայրենիք»ի առաջարկած խորհրդաժողովն ալ։ Ճարահատ միջոց մը, քանի որ չկայ ուրիշ մ՚ը եւ է վար, ցիրուցան բազմութիւնները համախմբելու համար։

Բայց նորէն չարաբաստիկ հարցումը. — կը յաջողի՞ այդպիսի ժողով մը, նոյն իսկ իբրեւ պարզ խորհրդակցութիւն։

Մոռնալով համազգային կազմակերպութեան ձեռնարկին ձախողումը, պիտի ուզէինք, նորէն, հաւատալ ժողովին գումարման, եթէ աչքի առջեւ չունենայինք աւելի նոր եւ կսկծալի փաստ մը։

Կ՚ակնարկենք Սուրիոյ եւ Լիբանանի արտագաղթին։

Ահա երկու ամիս է որ կը մտմտնշուի, կ՚արծարծուի այդ չարաշուք «ելք»ին ծանր հանգամանքը։ Օտարներն անգամ լեզու ելան, ողբալով որ «կը պարպուի քրիստոնեայ Լիբանանը»։ Սրտաճմլիկ նկարագրութիւններ հրատարակուեցան կամ արտատպուեցան զանազան թերթերու մէջ։ Տակաւին առջի օր օտար բարեկամ մը կը յայտնէր թէ հայ գաղթականներուն հարիւրին 40ը անգործ է, թէ հայ բարեգործական ընկերութիւններն ու գաղութները չեն կատարած իրենց խոստումները, թէ խորապէս դառնացած են տարագիրները եւն.։

Արդի՞ւնքը։ Տեսա՞ք ո՛ր եւ է շարժում, իրարանցում, նոյն իսկ պարզ հետաքրքրութիւն։ Գիտենք որ մասնակի ձեռնարկներ կատարած է Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, բայց տեղեկութիւն չունինք թէ Գաղթ. Յանձնաժողով, Բարեգործական, Կաթողիկոսութիւն, Հայր. Միութիւններ ո՛ր եւ է միջոց մտածե՞ր են։ Գոնէ քով քովի եկե՞ր են։

Երկու տարի առաջ, երբ նորէն տագնապի մատնուած էր Սուրիոյ հայութիւնը, Տիւրզիներու ապստամբութեան առթիւ, կարելի եղաւ խորհրդակցութիւն կատարել Հ. Հ. Պատուիրակութեան և Գաղթ. Յանձնաժողովին նախաձեռնութեամբ, Բարեգործականի գրասենեակին մէջ։ Ամէն ինչ վերջացաւ կողմնակի ձեռնարկներով։

Իսկ այս անգամ՝, երբ մեծ մասով սեր գործունէութենէն կախում ունի նոր աղէտին սահմանափակումը, — ոչ իսկ միտքերու փոխանակութիւն մը տեղի կ՚ունենայ։ Մարդիկ նոյն իսկ չեն զգար չարիքին ծանրութիւնը։ Անցեալ անգամ յիշեր էինք Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին զարշելի խմբագրականը, որ «կ՚ըսուի թէ»ով կը ծանուցանէ 3000 հոգիի արտագաղթը, եւ սի՛րտ կ՚ունենայ աւելցնելու. «եթէ այդ թիւը կրկնապատկուի կամ եռապատկուի, Սուրիոյ Հայերուն ներքին կազմակերպութեան և զարգացման գործը չի կասիր եւ չի վըտանգուիր»։

Այդ նոյն գարշանքին մէջ, «Պայքար» կ՚ընդվզի՜ որ թերթ մը առաջարկեր է Մարմին մը կազմել, Գաղթ. Յանձնաժողովին ու Հ. Հ. պատուիրակութեան գործակցութեամբ։

— «Այդ անկարելի է։ Հ. Հ. պատուիրակութիւնը աղականուած դիակ մըն է, զոր պէտք է թաղել։ Ոչ ոք կ՚ուզէ գործակցիլ հինց հետ, իսկ մենք «չենք ուզում պղտորուել»»։

Հոգ չէ թէ, այս միեւնոյն բոշաները յաճախ պար կը բռնեն նոյն ‹դիակ›ին շուրջը, ո՛ր եւ է պաշտօնական խուցի ճառելու, կամ իրենց հայութիւնը հաստատելու համար…

Եւ դեռ այսպիսի բազմաթիւ փաստեր, ապացուցանելու համար թէ ո՛րքան միամտութիւն է հաւատալ խորհրդաժողովի մը յաջողութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ ԽՐԱՏՆԵՐԸ՝ ԱՆԵՐՁԱԳՆԵՐՈՒՆ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, համայնավարութիւնը միայն վերապահելով Խ. Հայաստանի, իբրեւ նուազագոյն չարիք, գիտել կուտայ, (4 յնվր.)։

— «Բայց արտասահմանի Հայոց մէջ համայնավարութեան ծաւալումին մենք վճռապէս դէմ ենք։ Այս ալ երկու պատճառով։

Առաջին պատճառ. մեր սկզբունքները դէմ են անոր, ինչպէս բոլոր եւ ինչպէս մեր կուսակցութեան անունն իսկ կը յայտնէ։ Համայնավարութիւնը ըստ մեզ հակառակ է ճշմարիտ ռամկավարութեան եւ ըստ իր յայտարարութեան, ան բոլորովին հակառակ է արդէն՝ ազատականութեան։

Երկրորդ պատճառ. արտասահմանի հայութիւնը, որ հազիւ գէշ-աղէկ կ՚ապրի իր հիւրընկալուած երկիրներուն մէջ, կրնայ միմիայն սուժել՝ յարելով այդ վարդապետութեան եւ գործակցելով անոր յարած օտարներու հետ։ Ոչ մէկը, մեզ հիւրընկալող երկիրներէն, թոյլատու է այս մասին։ Հայ մը, եթէ նոյնիսկ ջերմապէս համոզուած է այդ դասին ճշմարտութեան, պէտք է իրեն պահէ իր այդ համոզումը՝ իր ազգակիցներուն չվնասելու համար։ Ֆրանսացի կամ յոյն համայնավար մը իր երկրին մէջ ինքզի՛նքը միայն վտանգի կ՚ընէ, մինչդեռ հայ համայնավարը, նոյն երկրին մէջ, կասկածի կ՚ենթարկէ հոն ապրող շատ մը Հայեր։ Սխալ կամ ճիշդ՝ այս այսպէս է ու պէտք է ասիկա ի մտի ունենան արտասահմանի անկեղծ հայ համայնավարները, եթէ թշնամի չեն իրենց ազգին։

Իրաւ է թէ բոլոր *գաղափարները* ազատ պէտք է ըլլան եւ անոնց *գործադրութիւնն* է միայն որ պէտք է զսպուի կամ պատժուի, երբ դէմ կ՚երթայ երկրին օրէնքներուն, բայց կան պարագաներ — ինչպէս օտար երկիր ապրող մեր՝ Հայերուս պարագան — ուր գաղափարներու ազատութիւնն ալ թէական է եւ լաւ է որ ամէն Հայ գիտնայ ասիկա։»

ԱՅՆՇԹԱՅՆԻ ՆՈՐ ԳԻՒՏԸ

ՊԵՐԼԻՆ 11 յունուար.— Գերման նշանաւոր գիտնական Ալպէրթ Այնշթայն երէկ Փրուսիոյ Գիտական Ակադեմիային ներկայացուց նոր գործ մը, որուն հրատարակութիւնը տեղի պիտի ունենայ 15 օրէն։ Այնշթայն իր այս նոր գործով կը լրացնէ յարաբերականութեան վարդապետութիւնը, զոր մէջտեղ դրած էր քանի մը տարի առաջ։

Գիտական աշխարհը յայտնութիւններ եւ գետական թանկագին թելադրութիւններ ու ցուցմունքներ կը սպասէ Այնշթայնի այս նոր երկէն, մանաւանդ ուսողութեան վերացական մարզին մէջ։

Գերման փրոֆէսէօրին գործը կը խօսի բնագիտութեան ամէնէն հետաքրքիր խնդիրներուն վրայ, մանաւանդ այն խնդիրներուն, որոնք կը ձգտին բոլորովին ծուլել զուտ մեքենականութիւնն ու ելեկտրա շարժականութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ԽՐՈՒԱԹԻՈՅ ՄԷՋ

Խանդավառութեան առաջին շրջանէն վերջ, Խրուաթիոյ բնակչութիւնը սկսած է դժգոհիլ նոր վարչաձեւէն։ Խրուաթները, որոնք տեսակ մը ինքնավարութիւն կը պահանջէին եուկոսլաւ դաշնակցային պետութեան մը մէջ, Ալեքսանդր Թագաւորի դիկտատորութիւնով կը տեսնեն իրենց երազներուն ցնդիլը։ Նոր վարչաձեւով վերջնապէս կ՚անհետանայ եուկոսլաւ դաշնակցութեան մը գաղափարը։

Խրուաթները մասնաւորապէս գէշ աչքով կը դիտեն անհատական թղթակցութեանց եւ թերթերու վրայ դրուած խիստ գրաքննութիւնը եւ ընկերակցութեանց իրաւունքին ջնջուիլը։ Քաղաքական յանցաւորները դատելու համար Պելկրատի մէջ ստեղծուած զինուորական ատեանը, կ՚ըսեն, պիտի ծառայէ միայն զինուորական բռնակալութեան եւ սերպ քաղաքականութեան։ Զաղրէպի ուրախութիւնները յանկարծ տխրութեան փոխուեցան եւ կը կարծուի թէ շատ չանցած կացութիւնը աւելի պիտի վատթարանայ։

Խրուաթ-գիւղացի կուսակցութեան վարիչ Տոքթ. Մաչէք նոր վարչաձեւին հակառակ արտայայտուեցաւ։ Ըսաւ թէ «ներկայիս չկայ ո եւ է Խրուաթ, որ ձայն բարձրացնէ ինպաստ դիկտատորութեան։ Բոլոր Խրուաթները գիտեն թէ դիկտատորութիւնը մասնաւորապէս ուղղուած է ազատութեան եւ անկախութեան իրենց շարժումին դէմ»։

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը կ՚ըսէ թէ բոլոր այն թերթերը որոնք փորձեցին հրատարակել Մաչէքի այս յայտարարութիւնները, գրաւուեցան։

Խրուաթներու դէմ խստութիւնները կ՚աւելցուին։ Զաղրէպի արքայական կոմիսար նշանակուեցաւ ջնդապետ Վոյն Մաքսիմովիչ, նախորդ կառավարիչը, որ դեկտեմբեր 5ին փակած էր Զաղրէպի Նահանգային ժողովը։

Աւելի կարեւոր քայլ մը եւս առնուեցաւ։ Գիւղացի-Դեմոկրատ խմբակցութեան նախկին երեսփոխանները, որոնք Զաղրէպի մէջ շարունակ ժողով կը գումարէին, ոստիկանութեան կողմէ հրաւիրուեցան ցրուիլ, քանի որ կառավարութիւնը որոշած է լուծել այդ խմբակցութիւնը, իբրեւ «շօվէն» կազմակերպութիւն մը։ Խրուաթ վարիչները պատասխանեցին թէ իրենք «շօվէն» կազմակերպութիւն մը չեն, այլ եուկոսլաւ կուսակցութիւն մը, որուն կ՚անդամակցին Սերպեր, Խրուաթներ եւ Սլովէններ։ Ասոր վրայ ոստիկանութիւնը նոր հրահանգ խնդրեց կառավարիչէն։

Արմատական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն որոշեց դադրեցնել կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Սամուփրավա»յի հրատարակութիւնը։ Նոյն որոշումը տուին նաեւ Ռամկավարները՝ դադրեցնելով իրենց թերթը՝ «Օտջոք»ը։

Սերպ իրաւագէտները կը յայտարարեն թէ նոր օրէնքները կը լուծեն քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները երկրին մէջ։ Կուսակցութեան պետերը կառավարութեան պէտք է դիմեն՝ կազմակերպութիւնը շարունակելու արտօնութիւն ստանալու համար, ու եթէ մինչեւ մէկ ամիս պատասխան չստանան, կուսակցութիւնները ինքնին լուծուած կը նկատուին։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Հռոմէն կը հեռագրեն «Թան»ի.— *Եուկոսլաւիոյ դէպքերուն առթիւ իտալական մամուլին մէջ երեւցան զանազան յօդուածներ, երբեմն հակասական, որոնք բոլորն ալ սակայն այս առիթէն օգտուեցան՝ քննադատելու համար Ֆրանսայի քաղաքական ըմբռնումները։*

Կարգ մը թերթեր գրեցին թէ Թագաւորին արարքը ժողովրդավարական եւ խորհրդարանային գաղափարներուն դէմ ուղղուած հարուած մըն էր. ուրիշներ ըսին թէ այս արդիւնքը տրամաբանական ելքն էր Եուկոսլաւիոյ ենթարկուած դժուարին կացութեան։

Միւս կողմէ թերթերը միաձայնութեամբ դիտել տուին թէ Սերպիոյ պետական հարուածը ո՛չ մէկ կերպով կը նմանէր ֆաշիզմի։ Վերջապէս ան կարծիքն յայտնեցին թէ եուկոսլաւ պետութիւնը իր ներկայ վիճակին մէջ դժուարաւ կրնայ ապրիլ եւ թէ Թագաւորին դիկտատորութիւնը ո՛չ մէկ նպաստաւոր արդիւնքի պիտի յանգի։

«Թրիպունա» եուկոսլաւ պետական հարուածը կը մօտեցնէ Ալեքսանդր Թագաւորին վերջերս Փարիզ կատարած ուղեւորութեան ու կ՚ըսէ.

— Թէեւ այս այցելութիւնը շատ մասնաւոր հանգամանք ունէր, ամէն մարդ գիտէ սակայն թէ այս առթիւ Թագաւորը յաճախակի տեսակցութիւններ ունեցաւ Ֆրանսական քաղաքականութեան ամէնէն հեղինակաւոր անձնաւորութեանց հետ։ Տրուած ըլլալով Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան եւ եուկոսլաւ քաղաքականութեան խիստ սերտ շփումները, տրուած ըլլալով նաեւ որ այս տեսակցութեանց ընթացքին Ալեքսանդր Թագաւորը բացարձակապէս չէ խօսած օդի և եղանակի մասին, թոյլատրելի է գտնել որոշ կապ մը, գոնէ տեսական, ներկայ պետական հարուածին եւ Քէ տ՚Օրսէի տեսակէտին միջեւ։

Ու եզրակացնելով կը գրէ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Քէմալ շատ բան փոխեց Թուրքին վրայէն, — ֆէս, փաթթոց, շալվար, քօղ, եւայլն, ո՞ր մէկը։

Բայց այս բոլորին տակ, դեռ ծանօթ միւաղն է որ կը խլրտի, իր հին ու նոր ճաշակներով ու կարօտներով։

Կը ճանչնանք զայն իբր հին դրացի, եւ վստահ որ մեր հեռացումէն ասդին՝ շատ բան չէ փոխուած մեր ներսի կողմը, կրնանք առաջուան պէս ըսել.— Թուրքը խօսելու հաճելի ձեւ մը ունի, որ անծանօթին համար տեսակ մը հանելուկ է։ Անոր լեզուն՝ սարդի պէս ժիր եւ ճկուն, կը բանի օտարին խելքին շուրջ, մինչեւ որ զայն առնէ իր ոստայնին մէջ։

Կարդացէք «Յառաջ»ի մէջ Ռէյմոն Լաքոսթի յօդուածները, մանաւանդ վերջինը,— *Թուրք կնոջ ազատագրումը* եւ անգամ մըն ալ հաստատուեցէք ձեր հին կարծիքին մէջ։

Դարերէ ի վեր միակին ու քրիստոնեայ ցեղի մը մտաւորական զաւակն է, որ Թուրքին հետ տեսակցութենէ մը յետոյ, երբ անկէ կը բաժնուի, կարծես իբրեւ կատարեալ Թուրք՝ կը ցաւի որ բազմակնութիւնը վերցեր է իր հարէմներով, եւ եթէ ձեռքէն գար, զայն պիտի հաստատէր Եւրոպայի մէջ իսկ, իբր ընկերային անհրաժեշտ բան մը։

Որովհետեւ, Թուրքին լեզուն բանած է անոր ուղեղին վրայ։

Իսկ միակին Թուրքը որ հաւատարմութիւն երդուեր է իր կնոջ, նկատեցէք թէ ի՛նչ վարպետութեամբ կը յարձակի միակնութեան վրայ։ Բազմակնութեան առաւելութիւնները ցոյց չի տար, բայց միակնութեան յոռի կողմերը ի՛նչ ցայտուն կերպով կը մատնանշէ, այս «միակնութեան համոզուած կուսակից»ը։

Ցրամաբանութեան այս աղուէսային եղանակը դրէք եւրոպացիին դիւրախաբ մեծամտութեան հանդէպ, մէկուն լեզուի օձային ճկունութիւնը բաղդատեցէք՝ մեր քաղաքակիրթ վարժապետի դանդաղամտութեան հետ, ու թերեւս կ՚ունենանք մեր պարտութեան պատճառներէն՝ գաղտնիք մը, մէկ հատ միայն։

Ու կը հասկնանք թէ ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ որ զոհը կը կրէ դահիճին տրուելիք պատիժը։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԵՐԵՔ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ԴԷՄ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը դատական հետապնդում կը կատարէ երեք Թուրք թերթերու դէմ, որոնք գրած էին թէ նոր ապրուստին դէմ շարժում մը ծագած է Սվազի մէջ։ Կառավարութիւնը կ՚ըսէ թէ այս լուրը ոեւէ հիմ չունի։

ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ ԵՈՐԿԱՅԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր շաբաթ ժամը 5ին փրոֆ Ն. Եորկա Սորպոնի Թիւրկո ամփիթատրոնին մէջ կուտայ իր Գ. եւ վերջին դասախօսութիւնը։ Նիւթ՝ «Հայեւֆրանսական քաղաքակրթութիւն»։

Մուտքը ազատ է (17, rue de la Sorbonne)։

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(փրոֆ. Եորկայի Ռ. դասախօսութիւնը)

Սորպոնի Լուի Լիժէ սրահը շատ նեղ կուգար երեքշաբթի օր այն միջազգային ընտրեալ բազմութեան համար, որ փութացած էր ներկայ ըլլալ ռումանացի մեծանուն փրոֆէսէօրի Ռ. քանախօսութեան՝ «Լուսինեաններու Հայաստանը»։

Փրոֆէսէօրը բացատրեց թէ Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութիւնը գերազանցապէս «Խաչակրութեանց Հայաստան» (Arménie des Croisades) մըն է։ Խաչակրութիւնը իրեն համար անհրաժեշտութիւն էր, իր գոյութեան իրաւունքը։ Հայաստան է որ կը ստեղծէ խաչակրութիւնը եւ զայն կը վարէ։ 14րդ դարու կիսուն մեծ հերոս մըն է Կիպրոսի Փիէր թագաւորը. սակայն Կիպրոսը չէ որ թելադրեց խաչակրութիւնները, այլ Հայաստան։ Սակայն ի՞նչպէս ձեռնարկուեցաւ այն խաչակրութեան, զոր սկիզբը ինք չէր շղթայազերծած։

13րդ եւ 14րդ դարերու ընթացքին Հայաստանի կատարած դերը բացատրելու համար պէտք է դէպի ետ երթալ։

1198ին Լեւոն Մեծագործ Կիլիկիոյ թագաւոր օծուեցաւ, թագ ստանալով գերմանական Ս. Կայսրութենէն՝ Հռոմի քահանայապետի նուիրակին ձեռքով։ Սակայն պապը չէր որ Լեւոնին թագաւորական թագի գաղափարը Լեւոնէն բխեցաւ, Լեւոնի փառասիրութենէն։

Երբ տակաւին Լեւոն Մեծագործ թագաւոր չէր եղած, յարաբերութիւններ ունէր Գերմանիոյ Ֆրէտերիք Շիկամօրուս կայսեր հետ, զայն նոր խաչակրութեան մղելու համար դէպի Ս. Երկիր։ Ֆրէտերիք Պարպարոս իրեն գործնական մտքի տէր գերման, նախ խուզարկուներ ղրկեց կացութիւնը քննելու համար։ Մասնաւորապէս կ'ուզէր գտնել մէկը՝ որ դեր մը խաղայ խաչակրութեան մէջ։ Լեւոնի եւ Ֆրէտերիք կայսեր յարաբերութիւնները կարելի չէ ճշդել։ Այս մասին փաստաթուղթեր, դէպքեր չկան. Ֆրէտերիք գ. խաչակրութեան ատեն Կիլիկիա եկաւ, բայց Կալիկադնոս գետին մէջ խեղդուեցաւ (1190), առանց կարենալ գործադրելու իր ծրագիրը։ Ֆրէտերիք մեռաւ, սակայն իր հետապնդած քաղաքականութիւնը մնաց, զարգացաւ եւ իվերջոյ Լեւոն թագը ստացաւ Մայնսի արքեպիսկոպոս Քոնրատ մը Վիթթելսպախի ձեռքէն։

Կիպրոս չէր կազմակերպուած։ Երուսաղէմի լատին թագաւորը Կիպրոսի տանուտէրն ալ՝ տիտղոսը միայն կը կրէր։ Մինչդեռ Կիլիկեան Հայաստանը կազմակերպուած էր եւ կը ձգտէր աւելի եւս զարգանալ։ Լեւոն Մեծագործ իրեն ժառանգորդ հռչակելով Ռէյմոն Ռուբէնը, կ'ուզէր անոր մականին տակ միացնել Կիլիկիան եւ Անտիոքի լատին իշխանապետութիւնը։ (Ռէյմոն-Ռուբէն Լեւոնի Ռուբէն եղբօր դստեր՝ Ալիսի զաւակն էր։ Ալիս ամուսնացած էր Անտիոքի լատին իշխան Պոհէմոնի տղուն Ռէյմոնի հետ)։

Գերման յայտնի ճամբորդ Վիլպրանտ տ'Օլտէնպուրկ, որ 1211ին Կիլիկիա այցելած էր, կը գրէ թէ Ռէյմոն Ռուբէն երկու անգամ թագ ստացաւ. գերմանական կայսրէն։ Ֆրանսական ազդեցութեան դէմ կը պայքարէր գերմանականը։ Ֆրանսական Երուսաղէմի եւ ֆրանսական Կիպրոսի դիմաց կար Կիլիկեան Հայաստանը, որ ֆրանսական չէր։ Աշխատանք կը կատարուէր գերմանական դարձնելու զայն։ Հայաստան մնաց լատինական։ Լեւոն երկրորդ անգամ ամուսնացաւ Լուսինեանի մը հետ, լատին, ֆրանսական ափերէն։ Այնուհետեւ երեք Լուսինեաններ իշխեցին Կիլիկիոյ վրայ։

Երբ, դէպքերու բերումով, գերմանական կայսրութիւնը կորսնցուց իր հեղինակութիւնը Հայաստանի վրայ, պապը ջանաց ինք բռնել անոր տեղը եւ Կիլիկիոյ հետ մշակեց այն յարաբերութիւնները, զորս հաստատած էին գերմանական կայսրերը։

Կիլիկիոյ եւ Անտիոքի միջեւ վէճերը կը շարունակուէին։ Լեւոն երեք անգամ գրաւած էր Անտիոքը։ Պապը միջամտեց ի նպաստ Լեւոնի եւ ըսաւ թէ Լեւոն վարիչն էր տեղական խաչակրութեան։

Ցարգելի փրոֆէսէօրը յետոյ կանգ առաւ Մոնկոլներու եւ Հայերու յարաբերութեանց վրայ։ Ըսաւ թէ Չինկիզ խանէն մինչեւ Կազան խան պատիր հաւատք մը կար։

Հայոց Հեթում Ա. թագաւորն էր որ ամէնէն առաջ մօտիկ շփում ունեցաւ Մոնկոլներուն հետ, որոնք հեթանոս էին եւ յոյս կար որ քրիստոնէութիւնը ընդունէին։ Արդէն քանի մը խաներ քրիստոնեայ մկրտուեցան... Անոնցմէ մէկը Նիկոլա անունը առաւ, յետոյ դարձաւ իր հին անունին վերադարձաւ։ Հայոց թագաւորին կողմէ պատուիրակութիւններ ղրկուեցան Մոնկոլներու մօտ, որոնք խոստացան Երուսաղէմը գրաւել իսլամներու ձեռքէն եւ զայն յանձնել քրիստոնեաներուն։ Հայերը նախաձեռնարկ եղած էին Մոնկոլեան խաչակրութեան մը եւ ամբողջ արեւմտեան աշխարհը Ս. Երկրի ազատութիւնը կը յուսար անկէ եւ կը հաւատար յաջողելուն։

Կիյեօմ տը Րիւպրուքիս, յայտնի ֆլաման միսիոնարը, որ ԺԳ. դարուն բազմաթիւ ճամբորդութիւններ ըրաւ Արեւելքի մէջ, կը յիշէ աւանդութիւն մը, որ շատ տարածուած էր Մոնկոլներու մէջ։ Այդ աւանդութեան համաձայն, Մոնկոլները («Աքիթիթարի») Արեւելքէն պիտի յառաջանան դէպի Արեւմուտք, պիտի գրաւեն Բիւզանդիոնը, յետոյ Հռոմն պիտի ըլլան։ Միւս կողմէ Երուսաղէմի թագաւորը իր կարգին պիտի երթայ Բիւզանդիոնը գրաւելու համար, ու Ֆրանսայի թագաւորը պիտի երթայ Նատոլ թաւրիզ։

Մոնկոլական աշխարհը շատ վստահ էր իր առաջնորդութեան մասին։ ԺԳ. դարուն սկիզբը Հայաստանի դերը նոյնպէս ճշդուած էր։ Անիկա կը հաւատար թէ Մոնկոլներու միջոցաւ Քրիստոնեաները պիտի առաջնորդէ դէպի Ս. Երկիր եւ պիտի կործանէ Եգիպտացւոց տիրապետութիւնը։

Այս բոլորը գնորգ էին։ Մոնկոլները իսլամացան, եւ այդ կողմէն ամէն յոյս վերջացաւ։

ԺԴ. դարու սկիզբը Հայաստան վերադարձաւ Լեւոն Մեծագործի հին քաղաքականութեան։ Օշինի յաջորդ Լեւոն թագաւորի օրով պատուիրակութիւններ ղրկուեցան Հռոմ՝ Արեւմուտքի օժանդակութեամբ փրկելու համար լատինական վերջին թագաւորութիւնը։

Հայկական Կիլիկիոյ լատինացումը աւելի եւս շեշտուեցաւ Հեթում Բ.ի օրով։ Ֆրանսերէնը մտցուած էր հայ արքունիքին մէջ եւ բազմաթիւ հրովարտակներ կան ֆրանսերէնով խմբագրուած։ Հեթում ինքն ալ գահէն հրաժարելով լատին կրօնաւոր եղած էր։ Հայոց մայրաքաղաքի արքեպիսկոպոսը լատին էր։

1332 յունիսին Ֆրանսայի թագաւոր Ֆիլիփ Զ. տը Վալուա 10,000 ֆլորին ղրկեց Հայոց թագաւորին — զոր կ'անուանէ notre très cher cousin d'Arménie — իբրեւ օժանդակութիւն կռուելու համար Սարակինոսներու դէմ։

Երբ Կիլիկիա հասաւ կոստանդին Լուսինեան (որդի Ցիւրօսի կոմս Ամօրիի եւ Լեւոն Գ.ի աղջիկ Զապէլի), իրեն հետ միասին Հայոց արքունիքը բերաւ Ֆրանսացի պարոններ եւ ֆրանսացի ասպետներ։

Փրոֆէսէօրը յետոյ պատմեց Կիլիկիոյ Հայոց կրօնական ներքին կռիւները, Կոստանդին սպանութիւնը, Պաղտինի որդի Կոստանդին Դ.ի իշխանութիւնը, Կիպրոսի Փիէր թագաւորին Կիլիկիա կանչուիլն ու սպանութիւնը եւ Լեւոն Ե. Լուսինեանի, Հայոց վերջին թագաւորին օրով պատահած դէպքերը։ Ցիշեց Կիլիկիոյ կործանումը, Լեւոնի գերութիւնը ու Եգիպտոսէն եւ Սպանիայէն յետոյ Փարիզ գալը։

— Լեւոն, ըսաւ փրոֆէսէօրը, մինչեւ մեռնիլը հաստատ մնաց Կիլիկեան թագաւորութիւնը վերականգնելու իր հաւատքին վրայ։ Քանիցս Անգլիոյ Րիչարտ թագաւորին մօտ գնաց՝ անոր օժանդակութիւնը եւս ապահովելու համար։ Սակայն չյաջողեցաւ։ Հակառակ այդ բոլորին, դարձեալ իր յոյսը չկորեց։ Ու երբ վերջին թագաւոր մը յոյսով կը մեռնի, այդ յոյսն ու հաւատքը կը փոխանցէ յաջորդ սերունդներուն (բուռն ծափեր)։

ԹՈՒՐՔ ԿՆՈՋ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այդ պահուն, ամուսիններէն մէկը որ մէկ աչանցով մօտիկ կ'ընէր ընդմիջեց խօսակցութիւնը

— Պէտք է սակայն արդար ըլլալ մահմետականութեան հանդէպ ըսի, իսկական յառաջդիմութիւն մը պարտադրած է այն բարքերուն, որոնց տեղը բռնեց։ Չափի եւ կարգ ու կանոնի բերաւ բազմակնութիւնը։ Մարգարէն ըսած է։ «Ամուսնացէ՛ք ձեր կիներուն հանդէպ անարդար ըլլալէ։ Միայն երկու, երեք կամ չորս կին առէք։ Եթէ չէք կրնար անոնց բոլորին հետ անաչառութեամբ վարուիլ, միայն մէկ կին առէք»։ Նկատեցէք նաեւ թէ հարեմը թրքական գիւտ մը չէ։ Սելճուկեանները բացարձակապէս կ'անգիտանային զայն։ Կանանոցը յետոյ, Բիւզանդիոնէն առնուած քաղքենի սովորութիւն մըն է։ Ցոյներուն կանանոցն էր։ Իսկ հիմա աւելորդ պիտի ըլլար բազմակնութիւնը պաշտպանել, քանի որ միակնութեան համոզուած կուսակից մըն եմ, բայց եթէ ուզէի, փաստերը չէ որ պիտի պակսէին։ Պատմականօրէն, այն բոլոր երկիրներուն համար ուր այրերէն աւելի կիներ կային, կատարելապէս բացատրելի էր՝ նուազման անհրաժեշտութիւններով, առանց նկատի առնելու կլիմայական եւ բնախօսական պատճառները։ Պէտք էր իսլամութիւնը տարածել, ծննդաբերութիւնը քաջալերել։ Յաճախադէպ պատերազմներու եւ համաճարակներու՝ ժողովուրդին մէջ բացած պարապութիւնները լեցնելու համար։

Եւ աւելցուց, միակնութիւնը արդեօ՞ք բարոյական աւելի բարձր աստիճանի մը բարձրացուցած է արեւմտեան երկիրները։ Մեր երկրին մէջ է որ Արեւմուտքը — շնորհիւ խաչակրութեան — սորվեցաւ կնոջ հանդէպ յարգանք եւ փափկավարութիւն եւ յիշեցէք դատաստանը որ ձեր մասին կ'ընէր լաւ գիտող մը՝ Նէրվալ։ «Եթէ մահմետականի մը եւ իր կիներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութեանց պարկեշտութիւնը եւ արժանաւորութիւնը կարենայինք գնահատել, պիտի հրաժարէինք 18րդ դարու հեղինակներուն ստեղծած ամբողջ հեշտասիրական տեսլերեւոյթէն»։

«Վերջապէս, կնոջ մը համար աւելի լաւ էր երեք ծանօթ մրցակից կիներ ունենալ, քան թէ հարուր մէկ աննանօթներ։ Որովհետեւ, վերջապէս, խոստովանինք թէ, արեւմտեան միակնութիւնը, երբ կրօնական խիստ բարոյականով մը չէ ճնշուած, յաճախ կեղծաւոր քօղ մըն է՝ ծածկելու համար ամէնէն անզուսպ պոռթկումները։ Բազմակնութիւնը այդքա՞ն անպաշտպանելի է։ Նափոլէոն շատ ծիծաղելի կը գտնէր որ մարդը օրինաւոր մէկ կին միայն կրնայ ունենալ։ Վերջապէս, կը շարունակէ իմ թուրքս, բազմակնութիւնը աւելի նախընտրելի չէ՞ քան այն բռնադատուած ամուրիութիւնը՝ իր բոլոր ձախորդ հետեւանքներով, որ օրինակ՝ Անգլիոյ մէջ, 4 միլիոն աղջիկներ առանց բոյնի կը ձգէ։

— Ես Անգլիա կը բնակիմ եւ կ'երդնում որ այդ աղջիկները կարգել՝ մարդու մտքէն չանցնիր։

— Վանք նախորդ սովորութեան։ Բազմակնութիւնը իր անպատեհութիւններն ունի, որոնք գործնականութեան մէջ շատ սահմանափակուած են, ինչպէս նաեւ հանրային կեանքի մէջ, երկու սեռերու բացարձակ բաժանման սովորութիւնը ու աւելի մեծ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ։ Կը մոռնաք սակայն թէ ձեր մէջ թուրք կինը իրաւունքներ ունէր, որոնցմէ զուրկ էին եւրոպացի կիները։ Եւ հիմա որ ենթարկուած է զուիցերիական օրէնքին, այլեւս չունի այդ իրաւունքները։ 13 տարեկանին ան չափահաս կը նկատուէր, կրնար առանց ծնողքին հաւանութեան ամուսնանալ, ըլլալ խնամակալուհի, ըլլալ սեփականատէր եւ իր կալուածները կառավարել, եւ իր ամուսինը իրաւունք չունէր միջամտելու։ Ամէնէն մեծ անիրաւութիւնը ամուսնալուծման օրէնքին մէջ էր։ Կինը չունէր այդ իրաւունքը, բայց կրնար միջոցը գտնել։ Սակայն, այրը ժենտըլմըն ունէր կինը արձակելու. ան կրնար անհաւատի մը հետ ամուսնանալ. Մուհամմէտ քրիստոնեայ կին մը առած էր — Ղպտի Մարիամը — բայց կինը չէր կրնար ոչ իսլամի մը հետ կարգուիլ։

«Անշուշտ, հայրական իշխանութիւնը այնքան ուժեղ էր, որ աղջիկ մը չէր համարձակեր ընդդիմանալ անոր եւ պարտաւոր էր ամուսնանալ անոր հետ որ իր ծնողքը կ'ընտրէին իրեն համար։ Բայց, ձեր մէջ ալ նոյնը չէ՞ր։ Չգիտէք որ Մարգարէն ընդունած էր թէ հաւանութիւնը պէտք է ազատօրէն տրուի իր աղջիկը՝ Ֆաթիման Ալիի տալէ առաջ, անոր խորհուրդ հարցուց։ Իսկ այն աղջիկը որ չէր կրնար իր հօրը հաւանութիւնը առնել, կրնար պատուաւոր դրացիներու տունը քաշուիլ եւ իմամին միջամտութեանը դիմել։

— Բարեփոխումները ի՞նչ ընդունելութիւն գտան։

— Ժամանակ պէտք է Անատոլուի մեր գիւղացիները վարժեցնելու համար զուիցերիական օրինագիրքին։ Թերեւս, քիչ մը արագ քալեր ենք։ Գիտցէք սակայն, թէ Կազին չստիպեց կիները որ քօղերը նետեն։ Պարզապէս անոնց խորհուրդ տուաւ։ Բայց վերցուց ֆէսը եւ կ'ուզէ գլխարկը պարտադրել. Շրջաբերականներ հրատարակուեցան, որոնցմով խորհուրդ կը տրուէր ուսուցչուհիներուն հրաժարիլ քօղէն։

Այն պահուն որ բարեկամներս կը բաժնուէի, կը խոստովանիմ թէ՝ աւելի մեծ հաւատք ունէի Թուրքիոյ ապագային մասին։ Այս գեղանի հայրենասէր կիները շատ նուրբ. հայրապետ կրթութիւն մը ստացած են։ Նախապատերազմեան Թրքուհիներուն մէջ, նշանաւոր բանաստեղծուհիներ ու գրագիտուհիներ կային, Ֆաթմա Ալիյէ, Նիկեար, Նազիլէ հանըմները։ Այսօր, անոնց եռանդուն խմբակը կը հաւաքուի Խալիտէ Էտիպի եւ Թուրք Կանանց Միութեան նախագահուհիին՝ Նէզիհա Մուհիտտին հանըմներու շուրջ։

Պէտք է նոր վարչաձեւին հաշւոյն անցնել իգական դաստիարակութեան զարգացումը Պոլսոյ մէջ արդէն, աղջկանց համար, երկրորդական 7 վարժարաններ կային, նաեւ Վարժուհիներու մը, Բարձրագոյն վարժարաններ ալ հաստատուեցան. իսկ համալսարանի դասընթացքները բազմաթիւ ունկնդիր կիներ կը հաշուեն։

Այս թուրք կիներու մեծ մասը, որոնց զարգացումը ուժգնօրէն կը հիացնէր զիս, եւ որոնք հաւասարապէս կը խօսին ֆրանսերէն, անգլիերէն, գերմաներէն, Նոթր Տամ տը Սիոնի Ֆրանսական քոյրերու աշակերտուհիներն եղած են։

Անոնցմէ մէկ քանին ինծի կ'ընկերակցէին կը խօսէին փրուսերէն, Թուրքէն, Վալէրիի վրայ։ Ինքզինքս մէնի ափերը կը կարծէի։

ԹԻԵՊՄԱՆ ԼԸՔՈՒԹ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Պաղտատի ժողովրդային Յանձնախումբին ստացանք հետեւեալ յայտարարութիւնը, որ կը ծանուցանէ ժողովրդական դատի մը յաջողութիւնը.—

«Ուրախ ենք ձեզ աւետելու որ, յանուն ժողովրդական անժխտելի իրաւունքներու ու մեր առանձնացուած նուիրականութիւններու, համբերութեամբ եւ տոկունութեամբ տարուած երկարատեւ ու դժուարին պայքարը վերջնապէս իր բարեյաջող արդիւնքը տուած է։

Մենք, որ միշտ վայելած ենք Իրաքի արդարադատ կառավարութեան համակրանքն ու բարեացակամութիւնը եւ որուն հանդէպ երախտագիտական զգացումներ միայն կը տածենք, կատարելապէս վստահ էինք որ, ան չպիտի անտեսէր իր հպատակ հայ հպատակներու առնաձայնուած արդար իրաւունքը։

Եւ ահա ներկայիս ի վիճակի ենք ձեզ հաղորդելու որ, Դատական նախարարութիւնը վերջերս իր մօտ կանչելով Առաջնորդի փոխանորդ քահանան, հրամայած է դաւառական ժողովի ընտրութիւն կատարել համայն ժողովուրդի մասնակցութեամբ, առանց տեղացիի եւ ոչ-տեղացիի խտրութեան»։

Արեւմտեան Եւրոպայի հայերէն միակ օրաթերթն է

"ՅԱՌԱՋ,, Ը

որ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ եւ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՑԱՐԺՈՒՄ ՄԸ ՑՈՒՐ...

(ցեաակցութիւն մը փրոֆ. Փրոպսթի հետ)

Կրօնամոլութիւնը եթէ ... մասամբ չի պահեր իր ... ուան կոյր բնոյթը, կը ... նակէ հոս ու հոն ցնցել ... վուրդներու յետամնաց ... բերը։

Անոր մէկ նոր նմոյշն է ... ցուազարութիւնը զոր հայ... կ'անուանենք բուհճիա... (հայերէն անուանում)։ Պէտք ... կէօղիւպէօյիւքեան ալ ... բահայ վարժարանէն Եգիպ... անցաւ ու դաւանցանքներ... հանդէս մը կը հրատարա... երկու հաւանքներն ալ ... մէջ ունին։

Բայց նոյնը չէ Պէհայ... նութիւնը։ Ան չունի ... ռանդական շեշտ ու եթէ ... ուածային սկզբունքներու ... կը հիմնուի քանի մը կէտ... այն ալ՝ որովհետեւ հաւ... միշտ մեծ դեր կը խաղայ... մութիւններու մէջ։

Պէհայականութիւնը ... սաւու Պարսկաստան. ... ուլլահ, Ապտիւլ Պահա եղան ... երկու առաջին ուժերը։ ... լամական շրջանակի մէջ ... եկած այս շարժումը աւելի ... յաջողութիւններ ունի նոյ... իսլամ շրջանակներուն ... հատուրդ մը քրիստոնէութ... պուտտայականութեան, ... տականութեան եւ ընկերվ... թեան։ Արդէն բոլոր կրօնք... ալ իրենց հիմնական պա... քաններով, ատաղձներով, ... կլաուսու շուրջ յօրինուած...

Անոնց կիրարկումն է ... աւելի կամ նուազ շեղումներ ... ննալ, եւ այդ շեղումները ... ծախ հակառակ ուղղութեա... կ'ունենան կրօնքին հիմն... սկզբունքներուն հանդէպ։

* *

Lycée Tournonէն՝ փ... փայլութեան դասախօս ... Փրոպսթ (Probst) հանդի... մը ընթացքին, ինծ ... պէհայականութեան գլխաւ... ծները։ Փրոֆէսէօրը լաւ ... է պէհայականութեան ... բելիք գիրը Մերձաւոր ... քի մէջ։

Իր բացատրութիւններ... աւելի անդրադարձան այդ ... քան պէհայականութեան ... թին շուրջ։ Ինծ յարդարեց ... դալ E. G. Browneի ... սիրութիւնը (A year among Persians), եւ իբր նոր ... սիրութիւններ A. L. ... Bâbe, ինչպէս նաեւ քաջ... լագէտ E. D. Rossի Babism...

— Մեր աչքին ... Պարսկաստանի վերաբ... յարեց փրոֆէսէօրը, այդ ... ծնունդը 1840ին սկսած ... ման կը պարտինք ... թեամբ։ Դուրսէն եկած ... նանք մը խիստ մեծ ... թիւններու պիտի հա... տարածուելու համար։ Պապի հեղինակութիւնը ... կան հաւանքներու չհա... ցաւ շիի կրօնապետներէ ... տական շրջանաներէ ... Կոպինօ շատ լաւ բացա... այդ կէտը։

— Եւ արդէն, եթէ չ... լիր, պէհայականութեան ... մեծ արդիականութիւն կը ... ինչ որ անկասկած ... նպաստէ իր կատարելիք ...

— Անշուշտ, Ազգերու ... նակ ուխտեան գաղափար ... իր լայն տեղը ունի պէհա... նութեան մէջ։

Ու ինծի երկարեց ... տպագրուած էջեր ... պատուիրաններ, որոնց ... քանին կ'ըսեն.

2. Մարդկային ... կանութեան միութիւն.

4.— Բոլոր կրօնքներու ... նական սկզբունքները մէ... բիւր ունին.

5.— Կրօնքը պէտք է ... ըլլայ գիտութեան եւ ... մ...

9.— Հաւասար ծա... հաւասար իրաւունքներ ... սեռերու համար։

10.— Արդարութիւն ...

համար, առանց անձնաւորութիւններու նկատողութեան.

11. - Գործաւորին աշխատութեան ամէնուն համար։ Ոչ ծոյլ հարուստներ, ոչ ալ անաշխատ աղքատներ։

11 bis.— Ջնջում շատ մեծ հարստութիւններու եւ օգնութիւն աղքատութեան ու անկարողներուն։

Պատուիրան մըն ալ կայ որ կը յորդորէ միջազգային լեզուին՝ Esperanto-ի մշակումը։

Ըստ Լորտ Քըրզընի, պէհայականութիւնը այսօր ունի երկու միլիոն հետեւորդ Պարսկաստանի մէջ, եւ կեդրոններ կան գրեթէ ամէն տեղ։

Պէհայականութիւնը դէմ է նեղ հայրենասիրութեան, կղերական ճնշումներու ու հասարակական դրսեւորումներու։ Կրնանք ըսել թէ նորութիւն մը չէ ուրեմն, բայց ամփոփում մը աւետարանական ճշմարտութիւններէ հեռանալու ու բթամտութենէ խուսափելու։

Աւետարանն ալ կը պարունակէ փոխ պատուիրաններ. եւ Պահանայեան կը գրէ.

«Ով դուք, մարդիկ, մի պարծենաք ձեր հայրենիքին հանդէպ ունեցած սէրով, բայց պարծեցէք ձեր նմաններուն հանդէպ ձեր տածած սէրով»

Նոր բան մը չըսեր։

Համայնավար մը գրած էր.

«Պիտի փշրենք հին արեւը եւ պիտի վառենք նոր մը»։ Որուն երգիծաբան մը կը պատասխանէր

«Ինչ որ չպիտի արգիլէ մեզ հին ունենալու»։

Պէհայականութիւնը փորձել կ'ուզէր, բայց հին արեւին կեանք ու լոյս տալ կարելի՞ է։ Դիւրի՞ն է առանց հին իրաւակարգերը ջնջելու հաւասար միջոցներու գործածութեամբ զանոնք անհետացնել, հարթել նոր շէնք մը։ Հոս կ'երեւի որ անլուծելի հարցերու կը բախի պէհայականութիւնը։

Ցամենայն դէպս, եւ ինչ ալ ըլլայ, ինչ կրնայ ունենալ իր մէջ իբր նորոգող թափ, դէթ Արեւելքի զանգուածները կրնայ շարժման մէջ դնել եւ զանոնք պատրաստել եղբայրութեան ու մարդկային բարձր իտէալներու իրագործման։ Այս կէտերուն վրայ Արեւմուտքը գրեթէ նոյնքան յետամնաց է որքան Արեւելքը։

Իրերահասկացողութեան ճամբան երկու կողմերէն ալ անըմբռնելի կը մնայ, եւ արգելքները տապալելու համար պէհայականութիւնը երկար ու բազմաթիւ պայքարներ մղելու պիտի ստիպուի։

Ս. ՁԱՀՐԷՃԵԱՆ

Կ'ՈՒԶԷ՞Ս ՍԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՈՎ ՄԸ ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ԲԱՐԵԿԱՄԴ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԷ
„ՅԱՌԱՋ"Ի

ՏՐՈՑԿԻԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Տրոցկի թէեւ խիստ հսկողութեան տակ է Վէրնիի մէջ ուր աքսորուած է, սակայն միջոցը կը գտնէ հաղորդակցելու արտաքին աշխարհին հետ։

Պերլինէն տրուած լուրի մը համաձայն, գերման համայնավարութեան ընդդիմադիր պետերը, այս օրերս Տրոցկիէն ստացած են երկար նամակ մը, որուն մէջ՝ Կարմիր բանակին նախկին պետը շահեկան կարծիքներ կը յայտնէ Ռուսիոյ ներկայ կացութեան մասին։

Ըստ Տրոցկիի՝ որուն կարծիքն է նաեւ ուրիշ պարտուած պետ մը՝ Կամենէֆ, Կարմիր վարչաձեւին օրերը համրուած են եւ ոչինչ պիտի կասեցնէ անոր անկումը։

Միայն թէ Տրոցկի չի կարծեր որ համայնավար դիկտատուրային յաջորդէ ժողովրդավարական վարչաձեւ մը։ Ընդհակառակն, կը ջանայ փաստել թէ տեսակ մը Ֆաշիզմ կամ պոնափարթականութիւն անխուսափելի պիտի դառնայ.

«Կերենսկի կառավարութիւնը կը գրէ ան, ժամանակին, երբ կամուրջ ծառայեց քաղքենի իշխանութիւնը անցընելու համար աշխատաւորութեան, իսկ Ստալինի տիրապետութեան ժամանակաշրջանին պատմական խնդիրն այն է, որ ան «հակառակ երեւոյթ» մը կը պատրաստէ.— իշխանութեան անցքը՝ աշխատաւորութենէն դէպի քաղքենիները։ Տրոցկի կը նկատէ որ չափազանց բնական է իր այդ նմանադրութիւնը, քանի որ ամէնէն մեծ յեղափոխութեան մը պատճառած ցնցումներէն յետոյ, նոր կարգը երբեք չի կրնար ժողովրդավար ձեւ մը առնել։

Տրոցկի կը նախատեսէ նաեւ զինուորական միապետութիւն մը, կը կարծէ որ կարմիր բանակը այնքան հասունցած է որ պիտի կրնայ հակայեղափոխութեան գործիք դառնալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

1928Ը ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 6 Յունուար.— 1929ի սեմին՝ անցնող տարուան վրայ յետադարձ ակնարկ մը առնելը չպիտի ըլլար աւելորդ։

Դժբախտաբար ոչ մէկ մխիթարական լոյս ունինք պարգեւելիք։ 1928ի առաջին քանի մը ամիսները՝ տնտեսական սուր տագնապին հետեւանքով.— անգործութիւն եւ անվերջ տեղափոխութիւններ։ Ամրան դարձեալ կը սկսին գործերը առատ ու անընդհատ թափով մը եւ կը շարունակուին մինչեւ տարուան վերջը։

Գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւններէն ոչ մէկ գործ, մանաւանդ տնտեսական տագնապէն վերջ։

Մասրան վարչութեան անդամները — որո՛ց վրայ խօսիլն իսկ աւելորդ պիտի ըլլար — իրենց պատեանին մէջ, ամէն մէկը անպատասխանատու ու անփոյթ։

Մալաթիոյ Կրթասիրացը իր մէջ եւ ինքզինքով զբաղած։

Հօկը կնքեց իր մահկանացուն այս տարուան մէջ,

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէն կը շարունակէ պարբերաբար հանդէսներ սարքել, պահելով ընթերցարան մը։

Ապազգայնացումը, դանդաղ բայց ապահով կը շարունակէ իր նուաճումները, վարակելով երեխայէն մինչեւ չափահասը։

Տրուած այս չոր տեղեկութիւններէն վերջ, անցնինք ծնունդներու։

Մահերու եւ ամուսնութեանց շարքին, գաղութիս հաստատուելէն ասդին.-

1923—150 բնակիչ, 1 ծնունդ. (բնակիչներու թիւը իբրեւ առաւելագոյնը ընդունիլ). 1924—300 բն., 4 ծն., 4 ամուսն.։ 1925—380 բն., 11 ծն., 6 ամուսն.։ 1926-268 բն., (ֆրանս. մարդահամարով 20 ծն., 12 ամուսն., 9 մահ։ 1927—200 բն., 20 ծն., 3 ամուսն., 5 մահ։ 1928—250 բն., (1 մեռած մանկան ծնունդ) 10 ծն., 7 ամուսն., 2 մահ. (ամուսնացողներէն մէկը՝ ֆրանսուհիի մը հետ)։ Համագումար՝ 66 ծնունդ, 32 ամուսնութիւն, 16 մահ, անցնող վեց տարուան ընթացքին։

Եւ եթէ փորձենք միջինը առնել այս վեց տարուան ծնունդներուն, կը տեսնենք որ անոնք կը հասնին մինչեւ հարիւրին 42.6ի։

⁂ Հայ մայրեր, դուք ալ տուէք ձեր պատ[illegible] մը անարատ կաթին հետ, հայրենական տաքուկ շունչ մը... ձեր երեխաներուն։

Աստ - Անդ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ ԴՊՐՈՑԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ (Սեփ. Թղթ.).— Ներկայիս [illegible] կը շարունակուի փոքրիկներուն դասաւանդութիւնը։ Արդէն 40 աշակերտներ կը յաճախեն, կան նաեւ ուրիշ պզտիկներ, բայց դպրոցէն շատ հեռու բնակելով, չեն կրնար առանձին երթալ մանաւանդ որ ցուրտը շատ խիստ է։

Դասերը յանձնուած են քահանային, որուն աջակից Օր Եղսաւուհին եւ Պոլիսէն նոր եկած Պ. [illegible] կ'օգնեն գործին։ Ամէն իրիկուն երկու ժամ կը դասեն ձրիաբար։ Ուրեմն գաղութս ասկէ յետոյ կրնայ պարծենալ իր դպրոցներով, որուն շնորհիւ պզտիկները այլասերումէ կ'ազատին ատոր [illegible] մը։

Այս ձեռնարկը կը պարտինք Ըսդ. վարչութեան։ Քահանան միեւնոյն ատեն կը գլխաւորէ ամուսնութեան, կնունքի, թաղումի եւն. գործերը, որոնք մինչեւ հիմա Լիոնի կապուած էին։ Ամուսնութեան վկայականի համար Լիոնի «քիւրը» 200 ֆրանք կը պահանջէր եւ այս բոլոր հասոյթը Լիոն կ'երթար, բայց հիմա մեր դպրոցին պիտի յատկացուի։

Դ. Երամեան

ՔԷՍԻՒԿՑԻՆԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 յունուար.— Քէսիւկի Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղը Կաղանդի առթիւ սարքած էր երեկոյթ մը, որ տեղի ունեցաւ յունուար 5ին, Սալոն Սփանեոլի ընդարձակ սրահին մէջ։ Ժամանակէն առաջ հասարակութիւնը իր տեղերը գրաւած էր եւ շատեր ստիպուեցան ոտքի վրայ կենալ մինչեւ վերջը։

Բացման խօսքը ըրաւ Ամերիկայէն նոր հասած Պ. Կիրակոս Մելիքեան, որ դժբախտաբար չկրցաւ լաւ պատկերացնել Միութեան եռանդուն գործունէութիւնը։ Մեր Միութիւնը փայլուն անցեալ մը ունեցած է. սատարած է կրթական գործին, պայքարած է այլասերման դէմ, օգնած է շատ մը կարօտեալներու, եւ այս շնորհիւ բաւ մը երիտասարդներու կորովին։ Այստեղ ցաւալի է դիտել տալ որ դարձեալ կարգ մը Քէսիւկցիներ կը փայլէին իրենց բացակայութեամբ։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, օրիորդներու կողմէ։ Բեմին վրայ, խումբ մը օրիորդներ պարեցին գեղջկական տարազով։ Արտասանութիւն, երգ, ջութակ լրացուցին առաջին մասը։ Երկրորդ մասին տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը, որմէ յետոյ աճուրդի դրուեցաւ շիշ մը շամփանեա եւ խորոված հաւ մը։ Աճուրդը բարձրացաւ 195 ֆր.ի։ 170 ֆր. միանուագ գումար մը վճարելով աճուրդը շահեցաւ Պ. Նիկողոս Մարգարեանը։ (Գումար 365 ֆր.)։

Ամենէն վերջը բեմադրուեցաւ «Երկու ծայրայեղները» եւ «Ջավալըները» քըրջալըր զաւեշտներ, զոր կը վարէր Պ. Միհրան Գաբրիէլեան։

Արդէն ժամանակը ուշ էր եւ ներկաները որոնք չորս ժամ ուրախ ժամանց մը ունեցած էին, դժուարութեամբ բաժնուեցան սրահէն։ Յաջողութիւն մաղթելով մեր գործօն ընկերներուն, կը յուսանք թէ իրենց ասպարէզը աւելի պիտի լայնցնեն ու մեծ եռանդով պիտի աշխատին, քանի որ իրենց կողքին ունին առողջ մտածող շատ մը երիտասարդներ։ Մեր պարտքն է միեւնոյն ատեն օգնել Անատոլուի Խարբերդէն Սուրիա հասած թշուառ հայրենակիցներուն։

Գ. Նանեան

ՍԹԱՆՈԶԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ, 8 յունուար — Սթանոզի Հայրենակց Միութիւնը կազմուեցաւ 1927 դեկտ.ի վերջերը, իր անդամներու զարգացման զարկ տալու նպատակով։ Իր առաջին գործը եղաւ բանալ [illegible]-գրադարան մը, որմէ կ'օգտուին ամման նախանձախնդիրները անխտիր։ Եղած պահանջին գոհացում տալը մեր կարողութենէն վեր նկատելով, կը դիմենք բարերարներու եւ ազգային կազմակերպութիւններու, որպէսզի իրենց նուէրներով ճոխացնեն մեր փոքրիկ գրադարանը։ Հասցէն՝ Bibliothèque de l'Union patriotique de Stanoz, Maison Richard, Rue Grammont, Pont de Cheruy (Isère)։

Միութիւնը իր առաջին տարեդարձը եւ Նոր Տարին բոլոր հայրենակիցներով միասին տօնելու համար, կազմակերպած էր հանդէս մը դեկտ. 30ին։ Այս առթիւ Միութեան կազմութիւնը խորհրդանշող դրօշակ մը աճուրդի դրուելով շահեցաւ 1500 ֆր։

⁂ Միութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ 6 յունուար կիրակի օրը եւ շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 52, 58, 113, 122, 141, 160, 238, 300, 402, 454։

Վարչութիւն

ԵՂԷԳԻՑԻՆԵՐՈՒ ԿԱՂԱՆԴԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 յնվր — Խարբերդի Եղէգի գիւղին Վերաշինաց Միութեան կաղանդի խնճոյքը տեղի ունեցաւ 31 դեկտ. երկուշաբթի իրիկուն եւ տեւեց մինչեւ լոյս։ Ժամանակէն առաջ հայրենակիցներու հոծ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ։ Նուագի ընկերակցութեամբ խումբ մը երիտասարդներու կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք», որմէ յետոյ ատենապետ Կարպիէլեան քանի մը վերյիշումներ ըրաւ հայրենիքի անցեալէն։ «Մենք մեր հայրենի երդիքին տակ կը տօնէինք կաղանդը, պապիկներով ու մամիկներով։ Բայց այսօր աւա՜ղ, փոթորիկը մեզ բաժնեց մեր սիրելի հայրենիքէն, եւ յանձնեց ծովուն ալիքներուն»։ Յորդորեց չվհատիլ։ «Կուգայ ժամանակը երբ կը վերադառնանք մեր հայրենիքը եւ աւելի մեծ շուքով կը տօնենք այս օրը»։

Նուագ, երգեր, պար, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ։ Եղաւ կեր ու խում մինչեւ ուշ ատեն։ Ներկաներու փափաքին համաձայն, պարսկական փոքրիկ գորգ մը աճուրդի դրուեցաւ, որուն լիառատ կերպով մասնակցեցան բոլոր հայրենակիցները։ Կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 580 ֆրանք։ Մէջ ընդ մէջ կ'երգուէին հայկական կտորներ։ Գովելի էր օրիորդներու պարը հայկական տարազով։ Վերջին անգամ ըլլալով բեմադրուեցաւ խիստ քրքջալից զաւեշտ մը։ Ժամանակը արդէն լուսնալու կը մօտենար, երբ հայրենակիցները գոհ տրամադրութեան տակ մեկնեցան սրահէն, իրենց հետ տանելով կարօտալի յիշատակներ։

Կ. Եղէգցի

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Լուս-Գարոնեան կը փութան իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն աւետել իրենց առաջնեկին ՄԻՍԱՔ ԼՈՒՍ-ԳԱՐՈՆԵԱՆԻ ծնունդը։
31 Rue Spillemans, Borg. Anvers.
4 Յունուար 1929

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՎՐԱՆ.— Յունուար 6ին U. S. Suisse ոչ-ախոյեան խումբը Սէվրան հրաւիրուած էր մրցելու «Արաքս»ի Ա. խումբին դէմ։

Առաջին կիսախաղին երկու կողմերն ալ կրցան մէկ-մէկ նշանակէտ շահիլ։ Երկրորդ կիսախաղը հազիւ սկսած Զուիցերիացիները կոլ մը եւս շահեցան։ Քիչ մը վերջ «Արաքս» ալ կոլ մը շահեցաւ եւ արդիւնքը հաւասարցուց, որմէ վերջ երկու նշանակէտ եւս շահելով, յաղթեց 4-2ով։

Նոյն օրը «Արաքս»ի Բ. խումբը յաղթեց A. S. C. C. Aubervillier Գ. խումբին 2ի դէմ 0ով։

Օ. Լ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԻ ՑԱՐԵԱ՜Ն...— Անգլիոյ մէկ քաղաքին մէջ, պառաւ մը որուն մէկ ոտքը երկար ատենէ ի վեր գերեզմանն էր, պառկած էր հոգեվարքի անկողնին մէջ։ Բժիշկը ամէն յոյս արգիլած էր եւ անոր ազգականները, վայրկեանէ վայրկեան կը սպասէին անոր մահուան։ Մինչեւ իսկ թաղման պատրաստութիւններ կը տեսնէին. ատաղձագործ մը դագաղի չափ կ'առնէր եւ թաղման պաշտօնեան՝ հրահանգի կը սպասէր։

Բայց ճիշդ այդ միջոցին, կ'երեւի մէկ աչքը բաց չթաղուելու համար, հոգեվար պառաւը կայտառօրէն նստեցաւ անկողնին մէջ եւ զարմանահար ներկաներուն յայտնեց յստակ եւ առոյգ ձայնով մը թէ անօթի էր, կ'ուզէր ճաշել։ Կերաւ ախորժակով, խմեց առատօրէն թէյ եւ քոնեակ եւ ի մեծ տխրութիւն իրեններուն, ոտքի ելաւ։

ՏԵՍԱՅԱՆՔ

ԾԱՂԻԿ ԿԸ ՓԵՏԵՄ (Քերթուածներ)։ Գրեց՝ Օ. Զարմունի։ Տպ. Սօֆիա։ 1928։ Գին՝ 20 լէվա։

ԱՆՁՐԵՒԷՏԻ ՄԸ ԳՐԱՒՈՒՄԸ (Քերթուածներ. 1925-1927)։ Գրեց՝ Նիկողոս Սարաֆեան։ Տպ. Փարիզ, 1928։ Գին՝ 10 ֆր.։ Հասցէ՝ 22 Ave. du Petit Parc, Vincennes s Seine.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

—ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ՛ ...

(ՍԵՆԱՐԻՕ)

(Կը ներկայացնէ 69-70 Թուականները. Ք. Ե.)

— Դուն շատ լաւ գիտես, որ Հռովմէացիները յարգելի են մեր մէջ, [illegible] մը, զոր չունիս դուն։ Յօնաթան իմաստուն մըն է։ Հեռացի՛ր, հիմա Զեբուղղա կը դառնայ Ոլիվարաց Վաճառանոցէն, ուր գնաց ոչխար մը գնելու տաճարին համար։

— Ռամելա՛, պիտի համբուրեմ քու բերանդ, եւ դուն այլեւս պիտի կրնաս ուրիշ բան ըսել, բայց միայն կանչել -անունս՝ Յովաթամ...

— Անծանօ՛թ, գիտցի՛ր որ Յօնաթան երբեք այդպէս չէ խօսած ինծի, երբ դեռ նոր կը ճանչնար զիս։ Պիղծ լեզու մը ունիս.

— Ռամելա՛, ի զո՛ւր կը ջանաս ուրանալ։ Ձեռ սիրեր նշանածդ։ Ես պատասխան մըն եմ տաճարին։ Երուսաղէմի աղջիկները շատ կը ցանկան ունենալ երիտասարդ մը, որ կապուած ըլլայ տաճարին։ Կը սիրեմ քեզ. ու երբ կը մօտենամ քեզի, դող մը կը սարսէ զիս, ինչպէս երբեք չի պատահիր՝ երբ կը մօտենամ քահանայապետին նուիրական սպիտակ պատմուճանին։ Նոյն սարսուռով է, որ կը դողամ ատինքդ, ինչպէս աշտանակին մէջ իւղին լոյսը։

— Ալ բա՛ւ է, բա՛ւ, հեռացի՛ր, հիմա կը վերադառնայ Զեբուղղա։

— Օ՛, շունչդ կը թրթռայ թիթեռնիկի մը նման, եւ ամբողջ սիրալի քաղցր բոյր մը կը ծորի մարմինէդ։ Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ վարհակեր ես վարսագեղ գլուխդ եւ ձեռքերովդ ծածկեր ես կուրծքդ. ծաղիկներու փունջ մը գրկելու ձեւով։

— Հեռացի՛ր, դիւահա՛ր, Հիննոնի ձորին աղբանոցէն եօթանասուն եւ եօթն անգամ աւելի պիղծ...

— Օ՛ բարկութիւն...

— Հեռացի՛ր, որպէսզի չաղաղակեմ.

— Օ՛ կատաղութիւն։ Ըսե՞մ քեզի թէ ինչո՞ւ եկած եմ Երուսաղէմ, ըսե՞մ քեզի թէ ինչո՛ւ, այդքան մօտեցայ. կը ծածկես կուրծքդ։ Բժշկուելու կուգամ գուն, որովհետեւ վարակուած եմ բորոտութեամբ։ Լուր պիտի տամ Անդոնիայի բերդին զօրապետին։

— Վախցած ու կատաղի) Մի՛ սպառնար ինծի, ո՛վ չար երիտասարդը Երուսաղէմի, իմ մարմինս մաքուր է, ինչպէս Ջուրը Յորդանանի, որ արծաթի պէս կը թափի Սաֆէտի լերան մայրերէն։ Եւ իմ ատինքիս պտուղը կը նմանի հռոմէական նաւատիպ ոսկի դինարին, որուն վրայ նըկարուած է Կեսարին ծիրանի գլուխը։

Յովաթամ, չարութեամբ եւ կատաղութեամբ լեցուած, կէրքէն կայր, դուրս ելած էր արցէն։ Ռամելա, յուսահատ, եւ սպառնալիքէն սարսափած, ինկաւ գետինը բարձին վրայ ու լացա՛ւ, լացա՛ւ, երկար ատեն լացաւ։

Վարը դուռը բացուեցաւ ու նորէն գոցուեցաւ։ Զեբուղղա վերադարձած էր։ Դուռը դարձեալ բացուեցաւ ու աղմուկով լեցաւ բակը։ Ռամելա դող ելաւ։ Զինուորներ էին. Լսեց.

— Աղաղակութի՛ւն քեզի, Զեբուղղա՛. դուստր Նմարէլի. Յայտնէ մեզի այն աղջիկը, որ բորոտութեամբ վարակուած, տանդ մէջ պահուած է։

Զեբուղղա վախով ու ապշութեամբ բռնուած, կրկնել տուաւ հրամանը։

— Թող հարուի հովը Սիոնի պարիսպէն Կեդրոնի հեղեղատը նետէ զիս, եթէ համբոյր մը իսկ աղարտած ըլլայ Ռամելայի մարմինը, աւելի սպիտակ, քան ծեփը տաճարին։

Քիչ վերջ, սակայն, փողոցին մէջ լսուեցաւ ճիչը Ռամելայի, զոր, պատգարակի մը վրայ կապած, Անդոնիայի բերդը կը տանէին։

Ու, ջահի տեղ վառած խէժին բոյրովը յագեցած մութին մէջէն, կը լսուէր Զեբուղղայի ձայնը, որ կ'ըսէր դրացիներուն.

— Լիբնա՛, Համուտա՛ղ, Յովհաննա՛, կ'երդուընցնեմ ձեզ Սելովամի մաքուր ջուրին վրայ, որ Րաբբունի Նաթաղիէլ հիմա պիտի արձակէ Ռամելան, ինչու որ անոր մարմինը աղաւնիին միսին նման արդար է եւ հաճելի։

Գ.

Անդոնիայի բերդին մութ գետնայարկը լեցուած էր արդէն բորոտներով։

Րաբբունի Նաթաղիէլ աչք մը կը պտտցնէր այդ գոհերուն վրայ եւ անմիջապէս կ'արգելափակէր զանոնք։ Ու զանազան, դարմանազան հիւանդութիւններու ողջ պատկերներով խճողուեցաւ ուրկանոցը։ Նախապէս դարմանելու նպատակաւ փորձեր եղան, բայց երբ ստուարացաւ հիւանդներու թիւը, ձգեցին որ մեռնին։ Եւ այնուհետեւ մահն էր, որ կը մաքրագործէր։

Յաճախ, պատահած մահերէն եւ հոգեվարքներու սրտակեղեք հոնդիւններէն սարսափելով, այս դժբախտ ամբոխը կ'ոռնար, եւ կատաղութեամբ կը յարձակէր դրան վրայ։ Սակայն վայրենի մարդ մըն էր դռնապանը, ի՛նչ անգթութեամբ գիտէր զսպել։ Միւս կողմէ, զինուորները կը սպառնային բազմաթիւ լուսամուտներէ, որոնք կտուի մը գլուխին մեծութիւնը ունէին։

(3) Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Նոյնպէս չափազանցուած եւ անտրամաբանական պիտի ըլլար ուրանալ որ Թագաւորին կամքը յայտնի էր ֆրանսական կառավարութեան եւ թէ այս վերջինը քաշուած է հակառակ ուղղութեամբ խորհուրդներ տալէ անոր»

ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻ ԿՌԻՒՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԵԻՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Անատոլուի Գործակալութեան հրատարակած մէկ տեղեկութեան համաձայն, դեկտ. 24ի գիշերը Խարաբ գիւղէն 80 հոգինոց հրոսախումբ մը Թրքական սահմանագլուխը անցած է Մարտինի շրջանին մէջ, Րաս-իւլ-Այնի հարաւը: Հրոսախումբին կը հրամայէր Խալիլի որդին Իպրահիմ:

Թրքական պահակախումբեր Քասըրքանչէի մօտերը հանդիպում մը ունենալով այդ հրոսախումբին հետ, նահանջի մատնած են զայն:

ՊՈՒԼԿԱՐԵԻՍԵՐՊ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.— Արեւմտեան Պուլկարիոյ բնակիչներէն երեք գիւղացիներ՝ Թոմոֆ, Սթայանոֆ եւ Բանկէլոֆ Ծնունդի առթիւ փափաքելով այցելել իրենց ազգականներուն, որոնք սերպ հողի վրայ կը բնակին, գացեր էին պուլկարեւսերպ սահմանագլուխի Սթրէցիմիրովցի գիւղը, որուն կէսը յետպատերազմեան սահմանագծումով կը պատկանի Եուկոսլաւիոյ, իսկ միւս կէսը կը մնայ Պուլկարիոյ: Գիւղացիները սերպ պահականոցէն արտօնագիր ստացան եւ զինուորներու ընկերակցութեամբ ճամբայ ելան դէպի իրենց ազգականներուն գիւղը: Սակայն իրենց ընկերացող զինուորները յանկարծ անհետացան եւ երեք գիւղացիները սպաննուեցան սերպ պահականոցէն արձակուած համազարկով:

Փորձագէտներու ժողովը

Հատուցումներու Ցանձնաժողովը Փարիզի մէջ գումարուելով ընտրեց փորձագէտներու միջազգային մասնախումբին անդամները: Թեկնածուները ներկայացուած էին իւրաքանչիւր երկրի կառավարութեան կողմէ:

Ընտրուեցան՝ Ֆրանսայի համար՝ Պանք տը Ֆրանսի տնօրէն Մօրօ եւ Տօւրսի յանձնախումբին նախկին անդամ Փարմանթիէ. Անգլիա՝ Սըր Ճոզայա Սթէմփ եւ Լորտ Րէվըլսթոք, երկուքն ալ Անգլիոյ դրամատան վարիչներ. Իտալիա՝ Փէրէլլի եւ փրոֆ. Սուվիչ. Պելճիքա՝ Ֆրանքի. Ճափոն՝ Մորի եւ Աօքի:

Չեն ընտրուած դեռ Միացեալ Նահանգներու եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները:

Աֆղանիստանի կռիւները

Քապուլէն հասած լուրերը կ'ըսեն թէ կառավարական զինուորներուն եւ ապստամբներուն միջեւ կռիւները կը շարունակուին: Հակառակ ապստամբներու բուռն դիմադրութեան, Ամանուլլահ Թագաւորի զինուորները կը յառաջանան Ջարիքարի ուղղութեամբ, թնդանօթներու պաշտպանութեան տակ:

Արեւելքի ճակատին վրայ հանդարտութիւն կը տիրէ:

Ճէլալապատի մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին ապստամբներու վարիչներուն հետ:

Գերմանական շաբաթը Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայի համալսարանը հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը գումարեց՝ բացումը կատարելու համար Մոսկուայի գերման տեքնիքական շաբաթին: Այս առթիւ Մոսկուա հասան 11 գիտնականներ:

Ռուսեւգերման տեքնիքական մշակոյթի ընկերութեան նախագահ Ստոմանիակոֆ, գերման դեսպան ֆոն Տիրքսէն, կրթական գործավար Լունաչարսկի, ակադեմական Լազարէֆ եւ բազմաթիւ ուրիշ հռետորներ շեշտեցին գերմանեւխորհրդային գործակցութեան մը անհրաժեշտութիւնը, զարկ տալու համար Խորհրդային Միութեան ճարտարարուեստին:

Ճապոնի գիւղացիներուն ապստամբութիւնը

Թոքիոյէն կը հաղորդեն.

Ժիֆուի մէջ — Թիոթոյի հիւսիս-արեւելքը—մերձակայ գիւղերէն եկած եւ նիզակներով զինուած քանի մը հազար գիւղացիներ յարձակեցան կառավարական պաշտօնատան վրայ: Գիւղացիները կը բողոքեն այդ շրջանին մէջ ձեռնարկուած ոռոգումի աշխատանքներուն դէմ, որոնք կը սպառնան թշուառութեան մատնել զիրենք, քանի որ չպիտի կրնան այլեւս բրինձի մշակութեամբ զբաղիլ:

Ոստիկանութիւնը յաջողած չըլլալով կարգը ապահովել, օգնական զինուորներ կանչուեցան:

Չինաստան բոլշեւիկներուն դէմ

Խարպինէն կը հեռագրեն թէ չինական իշխանութիւնները քանի մը օր առաջ բռնի գրաւեցին հեռաձայնական ցանցը Արեւելեան Չինաստանի, որուն վարչութեան կը մասնակցին Մոսկուայի ներկայացուցիչները:

Չինական իշխանութիւնները զինուորական ուժով գրաւեցին հեռաձայնի կեդրոնական կայանը եւ չինացի տնօրէն մը նշանակեցին: Չինացի զինուորներու ջոկատի մը երեւումը մեծ անակնկալ մը եղաւ բոլշեւիկներուն համար, որոնց ձեռքը կը գտնուէր մինչեւ հիմա հեռաձայնի սպասարկութիւնը:

Մուկտէնի չինական իշխանութիւնները տեղեկացած էին թէ խորհրդային գործակալները պետական հարուած մը կը պատրաստեն հիւսիսային Մանչուրիոյ մէջ: Ասոր վրայ զինուորական կառավարիչը հրամայեց անյապաղ լուծել բոլշեւիկեան բոլոր կազմակերպութիւնները:

Երկու պուլկար ոստիկաններ սպաննուած

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.—

Երկու ոստիկաններ սպաննուեցան կասկածելիներու կողմէ, այն պահուն որ այս վերջիններուն թուղթերը կը պահանջէին:

Լեհաստանի պատասխանը

Լեհ կառավարութիւնը Մոսկուայի իր դեսպանին միջոցաւ յանձնեց իր պատասխանը խորհրդային կառավարութեան այն առաջարկին, որով փափաք կը յայտնուէր անմիջապէս գործադրութեան դնել Քելլոկի դաշնագիրը:

Պատասխանին մէջ լեհ կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ համաձայն դաշինքի Յրդ յօդուածին, պէտք է նախապէս համաձայնի դաշնագիր բոլոր երկիրներու հետ:

ՕՆԱՍԱՐԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՂԱՆԴԻ ՍԵՂԱՆԸ
12 Յունուար Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին «Պոզարիս» ճաշարանը 8 Rue Botzaris, Paris 20e). Մէթրօ՝ Botzaris

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
ԵՐ. ՖՐԱՆԳԵԱՆԻ
ՄԵՐ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՅԵԱՑՔԸ
ԻՐԱՊԱՇՏ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՏՈՐԸ
որ հեղինակի վերջին երկն է —քսանամեայ աշխատանքի արդիւնք:

Հ. Յ. Դ.

Փարիզի Գայամարտ խումբի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ կը գաղթեն Սուրիայէն»:

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Շր. երեկոյ ժամը 8.30ին Chope Parisienneի սրահը, 60 Rue des Ecoles.

Տէսինի ընկ. ընդհ. դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին café Jardinի մէջ. Զեկոյց Պատգամաւորներու եւ նոր արձանագրութեանց լրացում: Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գալուստեան «Հայաստանի անկախութեան» շուրջ:

Իսկ այս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 7ին café Jardinի մէջ ընդհ. վիճաբանական ժողով: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Մ. Գալուստեան:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Դժոխք խումբի ընկերները վաղը՝ Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Գ. Թագապետեանի մատենադարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակայողներու մասին կարգադրութիւններ պիտի ըլլան: Ներկայանալ անդամատետրով:

Մարսէյլի Պատ. միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, 63 Rue de la République: Կը դասախօսէ ընկ. Արշաւ: Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ երկսեռ հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը զգամ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բժիշկ. Գ. Թոնամեանի (301 Rue Paul Bert. Lyon) որ երկու ամսուան իր ճարտար եւ ձեռնհաս խնամքներով ստոյգ մահէ ազատեց ընտանիքս, գնահատելով նաեւ տեղւոյս երկու յայտնի բժիշկներու կողմէ.

Շնորհակալութիւններ նաեւ բոլոր հայրենակիցներու իրենց ցոյց տուած բարոյական աջակցութեան համար:

Գ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
35 rue Louis Blanc, Լիոն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ռոզա Մինասեան (ծնեալ Իսքէնտէրեան) կը փնտռէ իր հայրը Իսքէնտէր, որ ատեն մը Պոսթըն բնակելէ յետոյ, անցած է Պէյրութ: Կը կարծուի թէ ներկայիս վերադարձած է եւ դարձեալ կը բնակի Պոսթըն: Տեղեկացնել՝ Mme Rose Minassianի, chez Mme Mabilly, 11 Rue Curiol. Marseille.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջայ փողոց: Իզմիրի աղէտին անհետացած է: Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. միութեան ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրս, մէթրօ Օտէոնի դիմացը:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ ժամը 20ին, 61 Rue Mr. le Prince: Զեկուցում. եւ ընտրութիւն:

ՏԼՍԻՆԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին քարտուղարուհի Օր. Մարի Մէյմարեանի բնակարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Տալոն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները, արձանագրուած կամ ոչ, վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՈՒԼԼԻՎԻԼ ՓԱԼԱՍ

Յայտագիր Յունուար 11էն 17
Փաթէ Ռեվիւ, «Իրենց տղեկը» մարզական կատակերգութիւն.— Զուարճալիք.— «Ոսկիի երկրին վարդը» արկածալից խաղին մէջ՝ Մարի Ասթոր.— Փաթէ Ժուրնալ: Ամէն իրիկուն 8.30ին Եշ. Շր. և Կիրակի օրերը ցերեկ եւ գիշեր:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Օնէ Սու Պուա, Գ. Ք.— 70:
Լը Փուզէն, Վ. Մ.— 35
Սէն Վալիէ, Ա. Փ.— 35:
Գրիւսէլ, Մ. Ս.— 100:
Վալանս, Յ. Խ.— 35:
Տէսին, Ն. Ե.— 70:
Սէն Թ'էթիէն, Ա. Գ.— 35:
Լա Սիօթա, Հ. Թ.— 95:
Միլան, Ս.— 61 լիրէթ 90:
Քանատա, Լ. Գ.— 30 տոլար:
Մարսէյլ, Գործ.— 632.20:
Մարսէյլ, Տքթ. Ր.— 70:
Փարիզ (13), Ա. Տ.— 140:
Պուա-Քոլոմպ, Կ. Տ. — 70:
Լիոն, Գործ.— Ստացանք:
Նիւ Եորք, Մ. Ա.— 10 տոլար:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: Anthologie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4. Raffi Sam... vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff La participation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. M... Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, Laro... Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian. de l'E... cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche Franco-Arménienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, ... մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Ոլագրի ուղեւորութեան յ'եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, Ինչ ... Հնդկաստանի եւ ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթաշլեան Սիդոնիա 12, Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 16 ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15:

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու ... ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի: Հայ պատմական պատկերներ եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ: Փօթի ... գնողին կը պատկանի. դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin. Paris(10)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

13 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 854

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԱՅՆ-ՁԱՅՆ ՏԱԼՈՎ, ԲԱՑ ԳՈՐԾԵԼՈՎ

Հարկ է, հիմա, եզրակացնել:

— Ի՞նչ կարելի է ընել, քանի որ չենք հաւատար խորհրդաժողովի մը գումարման, այնպէս ինչպէս առաջարկած էր «Հայրենիք», Ներգաղթի խնդիրը վերաքննելու համար։

Կարճ է մեր պատասխանը.

— Թող իւրաքանչիւր կազմակերպուած ուժ կատարէ իր պարտքն ու կարելին։ Առաւելապէս՝ քաղաքական կուսակցութիւնները։

Աւելի բաց խօսինք։

Եթէ ռամկավարները կը հաւատան որ, Երեւանցիներուն «ոշեւ գլխիկոր բարեւի կենալով եւ Հօկի սայլին քսուելով պիտի կրնան քանի մը հազար գաղթական դրկել Հայաստան, թո՛ղ տքնին այդ ուղղութեամբ։ Մեզի համար կարեւորը՝ ներգաղթն է. հոգ չէ թէ ի՛նչ միջոցաւ։ Եւ թող հազար մաղէ անցնելով, «բարեյոյս»ները միայն դրկեն։ Մենք նորէն շնորհակալ պիտի պիտի ըլլանք։ Միայն թէ լրջօրէն աշխատին, ոչ թէ հաւ խօսին եւ օրօր կարդան։

Եթէ իրենց աշխատանքը պիտի ըլլայ շողոմել, գետնամած խոնարհիլ, «փառք ի բարձունս» երգել ծաղէ ի ծագ, որպէսզի Երեւանցիներուն սիրտը կակուղնայ եւ գործը յաջողի.— նորէն ըսելիք չունինք։ Հոգ չէ. թող ա՛յդ ձեւով Հայաստան մտնեն քանի մը հազար հոգի, այսինքն փրկուին օտարութենէ, տաժանակիր աշխատանքէ եւ այլասերումէ։

Եւ կը թելադրենք որ երբեք չզբաղին մեզմով։

Այսքան ծառայութիւն կը սպասենք այդ «ազգասէր»ներէն, քանի որ, այսպէս կամ այնպէս, իրենց ետեւը ունին աղա-փաշաներ, միլիոնատէրներ եւ երեւելիներ, գոհարավաճառներ եւ գորգավաճառներ, բարեգործականը եւ զանազան օրգաններ։ Բոլորն ալ յափշտակուած՝ Հայաստանի արդի վարիչներու իմաստութենէն։ Բոլորն ալ իրարու հետ մրցումի ելած՝ անոնց գովքը երգելու համար։

Խելք ունին։ Դրա՛մ ալ։ Եւ մանաւանդ թանկագին առաւելութիւն մը,— հաւատարմութիւն՝ օրուան իշխանաւորներուն հանդէպ, եւ անշուշտ փոխադարձ վստահութիւն։

Այս առաւելութիւններուն քով, ի՞նչ կ'արժէ «քանի մը սատանեակ խառնակիչներու» պայքարը։ Ամէն բան իրենց միջոցաւ պիտի կարգադրուի, իսկ ժողովուրդը կը քալէ անո՛նց ետեւէն որոնք իրական գործ կ'արտադրեն, ելք մը կը գտնեն, չարիք մը կը պակսեցնեն։

Այսպէս եւ ազգային ուրիշ հոգերու համար։ Եւ այս խորհուրդը նաեւ բոլոր անոնց որ ռամկավարներու դիրքին մէջ կը գտնուին։ Այսինքն, հակառակ են Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքին ու գործին, տարբեր տեսակէտներ ունին՝ ժողովուրդի բարիքին համար։

Տարրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէ գործի վերածել այդ հակադաշնակցական, բայց ժողովուրդին համար օգտակա՛ր համարուած տեսակէտները։

Պոլսոյ ամիրաներն ու էֆէնտիներն ալ տարբեր կը մտածէին, բայց գործ կը ցուցնէին։ Գոնէ եկեղեցի, դպրոց կամ հիւանդանոց կը շինէին, կամ աղաչելով եւ պաղատելով շնո՛րհ մը կը ստանային Բաբը Ալիէն։

Այսօրուան Երեւանը տարբեր չէ հանգուցեալ Բաբը Ալիէն, իր վարք ու բարքով, իսկ ռամկավարները, իրենց ծանօթ շքախումբով եւ աշխարհահայեացքով, այնքա՛ն կը յիշեցնեն Դրան էֆէնտիները։

Երանի՛ թէ անոնց չափ յաջողէին, ո՛ր եւ է ճակատի վրայ։ Բայց մանաւանդ Հայաստանի դուռները կէս մը բանալու համար։

Ո՛չ. կէսէն ալ պակաս.—այնքան որ մարդ մը կարենար ներս մտնել, եւ անոր ետեւէն՝ ուրիշներ։

Ինչպէս ուրիշ գործերու, այս գետնին վրայ եւս բացորոշ է Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը։

Մենք չենք հաւատար քծնելու, մօրուք շոյելու իմաստութեան։

Մերժելով հանդերձ յախուռն շարժուձեւերը՝ Երեւանի վարիչներուն հանդէպ, որոնք ամէն բանէ առաջ պարզ ոստիկաններ են, մենք պայքար կը մղենք անոնց տգէտ, հակաժողովրդական եւ խակապէս արկածախնդրական քաղաքականութեան դէմ։ Կը ճակատինք օրինաւոր, գաղափարական պայքարի բոլոր միջոցներով, որպէսզի արթննան, խելքի գան եւ գոհացնեն կարգ մը անմիջական եւ շատ համեստ պահանջներ,—

1.— Տեղ ճարել թափառական բազմութիւններուն համար։ 2.—Ետ առնել վիճելի հողերուն գէթ մէկ մասը։ 3.—Ջէզոքացնել Թուրք-Թաթարական վտանգը, ի հարկին աջակցութեան հրաւիրելով բոլոր պիտանի տարրերը։ 4.— Արժեցնել իրենց հաւատարմութիւնը, եթէ ոչ բարձրացնելու, գոնէ իր արժանի տեղը տալու համար Հայաստանի, որ պարզ գաւառ մը, «լքեալ գոյք» մըն է դարձեր ոչ միայն անծայրածիր Ռուսաստանի, այլ Վրաստանի ու Ազրբէջանի աչքին։

Ո՛չ մէկ «շնորհ» կը պահանջենք մեզի համար։ Քար դրած մեր սրտին վրայ, կը հանդուրժե՛նք, նոյն իսկ, մեր ընկերներու եւ գաղափարակիցներու կրած անլուր տառապանքին, բանտին ու աքսորին։

Նոյնը եւ գաղութներու մէջ։ Ոչ մէկ առաւելութիւն՝ մեզի համար։ Այլ ամէն բարիք ժողովուրդին, մեր իսկ վարկաբեկումով։

Քա՞ջ էք։— Հրամեցէք ասպարէզ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՓՈՒԱՆՔԱՐԷԻ

Հինգշաբթի օր կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութեան մասին երեսփ. ժողովին մէջ սկսած վիճաբանութիւնները վերջացան ուրբաթ գիշեր, քուէարկութիւնովը բանաձեւի մը, ուրով վստահութիւն կը յայտնուի դահլիճին:

Նախորդ օրուան նիստին մէջ խօսեցան՝ ընկերվարական երեսփոխան Ֆրոսար, արմատական Լէոն Մէյէր եւ համայնավար Մարսէլ Քաշէն, որոնք խստիւ քննադատեցին կառավարութիւնը:

Ուրբաթի ժողովին մէջ արմատական-ընկերվարական Պէլթօ յայտարարեց թէ իր կուսակցութիւնը այլ եւս իր ալյատութիւնը վերստացած է, քանի որ Փուանքարէ իր պաշտօնը լրացուցած է:

Վարչապետը երկար ճառով մը պատասխանեց հարցադրող երեսփոխաններուն եւ տուաւ կառավարութեան քաղաքականութեան ընդհանուր գիծերը, թուելով 1926 յուլիսի օրերէն մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքները: Փուանքարէ ալբանց նաեւ օրուան միջազգային խնդիրները: Ըսաւ թէ խորհրդաժողով պիտի գումարուի երկու խընդիրներով, որոնք կը շօշափեն երկրին նիւթական շահերը.— Քէլլոկի դաշինքը եւ հատուցումներու ու պարտքերու խնդիրը: Եւ որպէսզի կառավարութիւնը անհրաժեշտ հեղինակութիւնն ունենայ կատարուելիք բանակցութեանց մէջ, պէտք է որ վայելէ խորհրդարանին կատարեալ եւ ամբողջական վստահութիւնը եւ ոչ թէ մնայ անորոշ վիճակի մէջ:

Ի վերջոյ 251ի դէմ 325 ձայնով վստահութեան քուէ տրուեցաւ կառավարութեան:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱՆՁԸ

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ Աֆղանիստանի թագաւորը տեղի տալով իսլամ կրօնաւորներու սպառնալիքներուն առջեւ, գրեթէ ամբողջութեամբ ջնջած է իր մտցուցած եւրոպական բարենորոգումները: Ասոնք էին՝ եւրոպական հագուստ-կապուստի պարտադրութեան, կիներու քօղի բարձումը, կիներու ակումբ կազմելու արտօնութիւն, զինուորական պարտադիր ծառայութիւն, մօրուքները ածիլել եւայլն: Թուրքիա ուսանելու ղրկուած աղջիկները ետ պիտի կանչուին:

Բոմպէյի «Ամանիւլ-աֆղան» թերթը յունուար 7 թուակիր արքայական հրամանագիր մը կը հրատարակէ այս մասին:

∴ Հնդկաստանի մէջ ձերբակալուած է աֆղան իշխան Մուհամմէտ Սէրվար խան, եղբայրը աֆղան գահէն թեկնածու Սէրտար Օմար խանի, որ վերջերս Կալկաթայէն խորհրդաւոր կերպով աներեւութացած էր:

Արքայական յայտարարութեան տակ ստորագրած են նաեւ բազմաթիւ ցեղապետներ, որոնցմէ մէկը վերջերս բանտարկուած էր:

Պիտի կազմուի 50 երեւելիներու խորհուրդ մը՝ մասնակցութեամբ կրօնաւորներու, ազնուականներու եւ պաշտօնեաներու, որ օրէնքները պիտի բաղդատէ ըստ իսլամական շէրիաթին:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Պէյրութ, 12 յունուար.— Հալէպի մօտ Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ գործող աւազակներ կողոպտեցին 40 գիւղաշրջիկներ, որոնք 8 ինքնաշարժերով կը ճամբորդէին: Անոնցմէ մէկը, որ կը մերժէր աւազակներուն յանձնել 400 անգլիական ոսկիի գումար մը, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ:

Սուրիացի հեծեալ ոստիկաններ հասան դէպքին վայրը, սակայն ստիպուեցան նահանջել՝ աւազակներու հետ ընդհարումէ մը յետոյ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

Զօր. Կամլէնի տեղ Սուրիոյ ֆրանսական բանակին վերին հրամանատար անուանուեցաւ զօր. Պիյօ ...... [illegible]

«ԿԱԶԼԹ ՏԻՒ ՖՐԱՆՍ»Ի ՇՈՒՐՋ

Հարցաքննիչ դատաւորը երեկ երեսի բերաւ տիկին Հանօն, Լա Ռիւմէօրի տնօրէն ժորժ Անքըթիլը եւ միջնորդ Միմուն Ամառը: Անքըթիլ ուրացաւ թէ 150,000 ֆրանք ստացած է Ամառէն, մինչ այս վերջինը հակառակը պնդեց: Տիկին Հանօ ըսաւ թէ Ամառ իր միջնորդը չէր, այլ իրեն եկած էր Անքըթիլի կողմէ. Արդէն ուրիշ առթիւ ալ Անքըթիլ «շանթաժ»ի ենթարկած էր զինքը:

Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին:

ՉԻՆԵՒՃԱՓՈՆ ՎԷՃԸ ԿԸ ՆՈՐՈՒԱՅ

Մարաջախտ Չանկ Ցօ-Լինի տղան Մուկտէնի մէջ գնդակահարել տուաւ երկու չինացի զօրավարներ, որոնց դէմ կասկած կար թէ լրտեսութիւն կ'ընէին Ճափոնի հաշւոյն:

Այս առթիւ Մանչուրիայ մէջ ծանր խռովութիւններ ծագած են:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը գոհ չէ Անգլիացւոց Լեհաստանի պատասխանէն Քէլլոգի դաշինքը ժամանակէն առաջ գործադրելու մասին: Լեհաստան կը թելադրէր որ Ռուսիա սոյն առաջարկը ներկայացնէ Բիկայի դաշնագիրը ստորագրող բոլոր պետութեանց, այսինքն պալթիկեան հանրապետութեանց եւ Ռումանիոյ:

Մոսկուա չպիտի ընդունի այս առաջարկը:

ՏԻԿԻՆ ԼԻՆՏՊԷՐԿ ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑԻ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻ

Էնկիւրի 12 յունուար - Թուրք կառավարութիւնը մտադիր է մէկ տարուան համար հրաւիրել տիկ. Լինտպէրկը, իբրեւ քիմիաբանութեան ուսուցչուհի թուրք վարժարաններու մէջ: Տիկ. Իվմնոնլին Լաճ Լինտպէրկ մայրն է յայտնի օդանաւորդ Չարլս Լինտպէրկի եւ ժամանակ մը ի վեր կը պաշտօնավարէ Պոլսոյ ամերիկեան աղջկանց վարժարանին մէջ:

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Օրտուի մէջ ձերբակալուած է Աւետիսի որդի Սեդրակ, որ ամբաստանուած է Շէյխլէր գիւղի մըխթար Կալիպը սպաննած ըլլալու յանցանքով: Սեդրակի հետ ձերբակալուած են նաեւ երեք ընկերներ որոնք ընդհանուր մըն ալ ունեցած են ոստիկան զինուորներուն հետ: Զարագործները ձերբակալուած են այն պահուն, երբ կը փորձէին փախուստ տալ ծովէն ճամբով:

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Տարեգլխէն ի վեր Փարիզի ոստիկանական տեսչութեան մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ օտարականներու ինքնութեան թուղթերը նորոգելու համար։

Այս տարի բաց մանիշակագոյն կողքով բոլորովին նոր ինքնութեան թուղթեր կը տրուին։ Բոլոր աշխատաւորներն ու պաշտօնեաները, որոնք օրական 60 կամ ամսական 1500 ֆր.էն պակաս կը շահին, կը վճարեն 20 ֆրանք։ Նոյնքան կը վճարեն նաեւ իրենց ընտանիքները։ Իսկ անոնք որ աւելի կը շահին, կամ աշխատաւոր չեն՝ պէտք է վճարեն 100 ֆրանք։

Պէտք է ներկայանալ երկու լուսանկարներով։ Աշխատաւորները պէտք է ներկայացնեն իրենց գործատիրոջ կողմէ տրուած վկայագիր մը։

Նոր ինքնութեան թուղթերը արժէք պիտի ունենան 1929 եւ 1930 տարիներուն համար։

Դարձեալ կը յիշեցնենք որ անոնք որ մինչեւ մարտ 31 չեն նորոգեր իրենց ինքնութեան թուղթերը, տուգանքի եւ հետապնդումի պիտի ենթարկուին։

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ
ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ նոր տառերու առթիւ յետադիմական շարժում մը երեւան հանուած է Սեբաստիոյ մէջ։ Կարգ մը մարդիկ ցոյց կազմակերպելով «կրօնքը ձեռքէ կ'երթայ» պոռացեր են։

«Իգտամ» կը գրէ թէ Պրուսայի մէջ ձերբակալուած անձերու հարցաքննութիւնն ալ յատկանշական արդիւնքներ տուած է եւ հաստատուած է թէ հոն ալ կ'ուզէին յետադիմական շարժում մը փորձել։

Այս մասին «Իքտամ»ի Պրուսայի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

Մինչեւ 10 օր, 30 ձերբակալեալներու դատավարութեան պիտի սկսի։ Իմ կատարած քննութեանս համաձայն, ձերբակալեալները կրօնքը գործիք դարձնելու նպատակով ընկերութիւն մը կազմած են։ Այս միութեան բազմաթիւ անուններէն մէկն ալ «կրօնական պաշտպանութեան միութիւն» է (Ցէնի Միւտաֆաա Ճէմիյէթի):

Միութեան նախագահն է 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած Ճէմալ անուն անձ մը։ Միութեան նպատակն էր կրօնքը գործիք դարձնելով խառնակութիւններ հանել եւ բանտը գտնուող Ճէմալի փախուստը դիւրացնելով կարգ մը նպատակներու հասնիլ։

Պաշտօնանկ եղած են բանտին տնօրէնը, բանտապահներու պետը եւ երկու բանտապահներ։

∴ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած կիներու եւ այրերու մասին քննութիւնները կը շարունակուին։ Կ'ըսուի թէ այդ քննութիւնը ցարդ կարեւոր եւ վերջնական արդիւնք մը չէ տուած։ Հարցաքննութիւնները երկարած են, որովհետեւ Քատրիէ հանըմի էնկիւրի ճամբորդութիւնը եւ իր եղբօր Նասըր պէյի հետ ունեցած յարաբերութիւնները շատ կասկածներ կ'արթնցնեն։

Քատրիէ հանըմի մասին նոր տեղեկութիւններէ կը հասկցուի թէ ան արկածախնդրութիւն սիրող բնաւորութիւն մը ունի։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՄԷՋ

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Քաղաքական գործունէութիւնը գրեթէ ամբողջովին դադրած է Եուկոսլաւիոյ մէջ այն հրամանագրէն վերջ, որ կը լուծէ կրօնական եւ ազգային բոլոր կուսակցութիւնները։ Այսպէս՝ բոլորովին կազմալուծուեցան խրուաթ կուսակցութիւնները, կաթոլիկ սլովէն կուսակցութիւնը եւ իսլամ կուսակցութիւնը։ Այս վերջին երկուքը պիտի վերակազմուին նոր վարչաձեւին համար ընդունելի կերպով մը։

Ամբողջ Եուկոսլաւիոյ մէջ ջնջուեցան նաեւ արհեստակցական եւ աշխատաւորական միութիւնները, ինչպէս նաեւ Զօր. Օքանովիչի Սերպ կուսակցութիւնը։

«Վրէմէ» թերթը կը գրէ թէ Օտար Սակարաններու մէջ արժեթուղթերու բարձրացումը ապացոյց մըն է որ ելմտական շրջանակները վստահութիւն ունին նոր կառավարութեան վրայ։

∴ «Տէյլի էքսփրէս»ի մասնաւոր թղթակիցը հետեւեալ երեք հարցումներն ուղղած է վարչապետ Զօր. Ժիվքովիչի.

1.— Այս վարչաձեւը տեւական բացարձակապետութեան վարչաձե՞ւ մըն է։ 2.— Զինուորական դիկտատուրա՞ է։ 3.— Ֆաշի՞զմ է։

Վարչապետը պատասխանած է.

— Երեք հարցումներուն ալ պատասխանը ժխտական է։ Անմիջապէս որ մեր մասնաւոր աշխատանքը վերջանայ, երկիրը խորհրդարանային վարչաձեւի պիտի վերադառնայ։ Գալով զինուորապաշտութեան, Պելկրատի մէջ սովորականէն աւելի զինուորական շարժում կամ համախմբում տեսա՞ք։ Կարելի էր կառավարութեան գլուխը դնել նաեւ ոչ-զինուորական մը. սակայն ներկայ պարագային կարեւոր էր գտնել մէկը, որ քաղաքական ո եւ է կուսակցութեան կապուած չըլլար։ Թագաւորը իմ անձիս մէջ գտաւ իրեն պէտք եղած մարդը...։

«Ֆաշիստ դրութիւնը կուսակցութեան մը յաղթանակն է

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ

Յաճախ առիթ ունեցած ենք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն խօսելու պետական պարտքերու մասին: Վերջին մեծ պատերազմը իր աՀագին ծախքերով Հըսկայական պարտքեր ձգեց բոլոր պատերազմիկ պետութիւններուն, որոնք կորաքամակ կը Հեծեն անոնց բեռան տակ:

Ինչպէ՞ս պիտի վճարուին այդ պարտքերը եւ անոնց տոկոսները:

Կը յիշեն անշուշտ ընթերցողները թէ երբ Փուանքարէ պաշտօնի գլուխ անցաւ 1926ի Յուլիսին, Վերսայլի մէջ արտակարգ ժողով մը գումարելով Հաստատեց պարտքերու Հատուցման Անկախ Գանձ մը, որուն յատկացուեցան ժամանակ եկամուտներ, ինչպէս ծխախոտի եւ լուցկիի մենաշնորՀները, պետական պարտքերը վճարելու Համար Հետզհետէ: Նախնական ծրագրին մէջ կար կարճ պայմանաժամով պարտքերու և ազգային պաշտպանութեան գանձատոմսերու վճարման Հարցը միայն, բայց վերջերս խորՀրդարանի ելմտական յանձնաժողովին առաջարկ մը քուէարկեց անխտիր բոլոր պարտքերու ալ առ Հաշիւ վճարումներ ընելու Համար:

Ելմտական յանձնաժողովի առաջարկն ո՛րեւէ պարտադիր Հանգամանք չունի բարեբախտաբար, բայց այդ առաջարկն իսկ բաւական էր Ֆրանսական պետական պարտաթուղթերու գինները բարձրացնելու Սակարանին մէջ: Որովհետեւ Հանրային Պարտքը վճարելու Համար Անկախ Գանձն ստիպուած է Սակարանին մէջ պարտաթուղթ գնելով ոչնչացնել:

Անլացի քա՞ն մըն է երկար պայմանաժամով պարտքերու վճարման ձեռնարկել, երբ տակաւին աՀագին քանակութեամբ կարճ պայմանաժամով պարտքեր կան Հրապարակին վրայ— Երկրուն պարտքը պետութեան մը Համար Դամոկլեան սուր մըն է: Իրաւ է թէ վտանգաւորութիւնը վերանորոգուած ըլլալով, անմիջական վտանգներն անՀետացած են, բայց վազը միշտ անծանօթ է եւ Հանրային վստահութիւն լաւածն ալ յաճախ մազէ կախուած է: Թիւրիմացութիւն մը, սխալ կամ զիտումնաւոր տարաձայնութիւն մը, դաՀլիճի փոփոխութիւն մը եւայլն կրնան խախտել այդ վստահութիւնը եւ պարտապաՀանջները մէկ օրէն միւսը կրրնան զանգուածօրէն ներկայանալ իրենց մուրՀակներով և նեղ կացութեան մէջ դնել պետական գանձը:

Ֆրանսան յաճախ տուժած է այդ երկրուն պարտքերու երեսէն, բայց դժբախտաբար խորՀրդարանի անդամներէն քիչերը ելմտական մասնագիտութիւն ունին եւ անցեալը շուտ կը մոռցուի:

Տարրական զգուշութիւնը կը պաՀանջէ երկրուն պարտքերը ջնջել նախ եւ առաջ եւ այնուՀետեւ միայն ձեռնարկել Հաստատուն պարտքերու վճարման: Հաստատուն (consolidé, պարտք մը անմիջապէս պաՀանջելի չէ, այլ որոշուած պայմանաժամ մը ունի, որուն Համար կարելի է պատրաստութիւն տեսնել, մինչդեռ երկրուն պարտքը Հաստատուն պայմանաժամ չունի եւ պաՀանջատիրոջ կամքէն կախուած է անոր երկարաձգումը: Միակ միջոցը այդ վտանգէն խուսափելու, բոնի երկարաձգումն է, որ «մօրաթօրիօմ» կը կոչուի եւ որ սնանկութեան Հաւասար է եւ մեծապէս կը վտանգէ պետութեան վարկը:

Պետական պարտքերը վճարելու երկու ձեւ կայ.— Կա՛մ պէտք է խիստ երկար տարիներու վրայ բաժնել այդ պարտքերը, ինչպէս օրինակ 75էն մինչեւ 100 տարի եւ ներկայ սերունդը չծանրաբեռնել տուրքերով, եւ կամ կարելի եղածին չափ շուտ վճարել զանոնք, Հոգ չէ թէ այդ նպատակին Հասնելու Համար պէտք ըլլայ նոր տուրքեր Հաստատել: Անձնական օրինակով մը բացատրելու Համար այս խնդիրը. ըսենք թէ պարտատէրեր կան որ իրենց պարտքերու վճարման Համար յանձնառու կ'ըլլան քանի մը տարի նեղ ապրիլ, զրկանքներու ենթարկել իրենք զիրենք եւ ազատել պարտքէ: Ուրիշներ ալ կան որ տալիքնին կը բաժնեն շատ մը տարիներու վրայ, Հոգ չէ թէ քիչ մը աւելի տոկոս պիտի վճարեն եւ երկար ժամանակ պարտապան պիտի մնան:

Ո՞րն է այս ձեւերէն լաւագոյնը: Պատասխանը շատ Հեշտ է. բնական է թէ պարտք չունենալը կամ ըստ կարելւոյն շուտ վճարելը լաւագոյն է, բայց խնդիրը միայն կամենալուն վրայ չէ, այլ եւ պէտք է կարենալ:

Ֆրանսայի ներկայ սերունդը շատ արիւն տուած եւ շատ զրկանքներու Հանդուրժած է, որպէս զի կարելի ըլլայ աւելի մեծ զոՀողութիւններ պաՀանջել. խնդիր է թէ կարելի՞ է անսաՀման պաՀանջել. Նկատի պէտք չէ՞ ունենալ նաեւ Հարկատուի վճարման կարողութիւնը:

Informationի մէջ վերջերս Տիկին Հանօի վստաՀուած զումարներուն մասին գրելով, Բայլեօ տուրքերու ծանրութեան կը վերագրէր ժողովուրդի ամէն դասակարգերու փափաքը ամէն տեսակ շաՀագիտութենէ ձեռնամուխ ըլլալու Թերեւս ճիշտ է Բայեօի դիտողութիւնը, երբ նկատի ունենանք թէ ամէն անոնք որ պատերազմէն առաջ իրենց ամսական 200 ֆրանքի կտրօններովը կ'ապրէին, այսօր միայն 200 ֆրանք կը ստանան թղթադրամով, եւ առով իրենց վարձքն իսկ չեն կրնար վճարել:

Միայն Ամերիկան է որ իր պարտքերը կարճ ժամանակի մէջ վճարել աշխատած եւ յաջողած է. առաջին անգամ 1812ին, յետոյ 1865 Հիւսիսի և Հարաւի պատերազմին եւ այժմ ալ Մեծ Պատերազմին: Պատմական տարեգրութեանց մէջ միակն է այս օրինակը: Միւս բոլոր պետութիւնները, մէջն ըլլալով եւ Անգլիան, միշտ խոՀեմութիւն համարած են տուրքերը թեթեւցնել, քան պարտքերը ջնջել:

Բայց պէտք չէ մոռնալ նաեւ թէ պարտքերը յետագայ սերունդներուն ձգելուն ալ պարկեշտ ձեր կայ: Լուդովիկոս ԺԵ.ի պէս ըսել պէտք չէ «Ինձմէ յետոյ ջրՀեղեղը թող գայ»: Պէտք է կարելին ընել տոկոսներ զիջելու եւ անՀաշիւ պարտքերու տակ չմնալու. մանաւանդ զգուշանալ շայլութիւններէ, որպէսզի յառաջիկայ սերունդներն ալ չգտնուին անպատրաստ մեզ, այլ արդար գտնեն իրենց ձգուած բացասական ժառանգութիւնը:

Անգլիա տարեկան առնուազն 50 միլիոն ոսկի յատկացուցած է իր պարտքերու վճարման եւ այդպիսով 50 տարիէն պիտի ջնջէ այսօրուան պետական պարտքը: 1927ի պետական պիւտճէի բացը գոցելու Համար, քանի մը երեսփոխաններ առաջարկեցին գեղչել պարտքի Հատուցման յատկացուած 50 միլիոն ոսկին: Չըրչիլ գայրացաւ եւ պատասխանեց.

—Ստորին ամբոխավարութիւն է քանի մը թեթեւ նոր տուրքերէ ազատելու Համար Հրաժարիլ պարտքերու վճարումէն. ամօթ է Մեծն Բրիտանիոյ՝ անձկութեան դրօշակ պարզել. այդ տեսակ քայլի մը Համար սեւէ զօրաւոր պատճառ չկայ եւ կը յուսամ թէ մօտաւոր ապագայի մէջ ալ չպիտի ըլլայ»:

Այս գաղափարներով տոգորուած ելմտական նախարարի մը յաջորդները որ եւէ պատրուակ չեն կրնար ունենալ զայն մեղադրելու եւ ժամանակակից սերունդի զաւակներն ալ չեն կրնար մերժել իրենց բաժին ինկած տալիքը: 1928ին Անգլիա 65 միլիոն ոսկի յատկացուցած է իր տալիքին: Որով Չըրչիլ պարծանքով կ'ըսէր վերջերս թէ այժմեան երիտասարդներէն շատեր պիտի տեսնեն անշուշտ մեծ պատերազմի տալիքներուն վերջնական ջնջումը:

Ամերիկայի վերաբերումը պարտքերու ջնջման մէջ զարմանալի չպիտի թուի, եթէ աչքի առջեւ ունենանք անոր անսաՀմանարդիւնաբերութիւնը, քերական եւ վաճառականական ասպարէզներուն մէջ: Մելըն, Միացեալ ՆաՀանգներու ելմտական նախարարը կը յայտարարէր վերջերս թէ ազգային եկամուտը Հազար միլիոն տոլարի կը մօտենայ:

Ամերիկացի ճամբորդներ 700 միլիոն տոլար ծախսած են օտար երկիրներու մէջ 1927 տարուան ընթացքին, որ Հաւասար է 18 միլիառ ֆրանքի....: Միացեալ ՆաՀանգներու ժողովուրդը աշխարՀի բնակչութեան մէկ եօթներորդն է թէեւ, բայց աշխարՀի ոսկիի արտադրութեան կէսը, քարածուխին 100էն 65ը, Հում մետաքսին երեք քառորդը, անագին 100էն 30ը, պղինձին 100էն 48ը եւ Հում նաւթին 100էն 70ը այնտեղ կը սպառին. ամբողջ աշխարՀի 30 միլիոն օթօմոպիլներուն 23 միլիոնը այնտեղ կը գտնուին..

Այս թիւերը բաւական պերճօրէն կը բացատրեն այն անօրինակ բարգաւաճումը որուն մէջ կ'ապրին Միացեալ ՆաՀանգներու բնակիչները: Ցիչենք այս առթիւ թէ տակաւին կէս դար առաջ Ամերիկա Ֆրանսայէն կը գիմէր, երբ դրամի պէտք կ'ունենար..

Մ. Տ.

ՀԱՅԻՆ ԿՏՈՐԸ

Առտըզամա՛ռ Յուլիսի գիշերն էր անթարթ. Եփրատի ափունքէն քիչ անդին, լուսնի դեղին ձորձին վրայ կը կոխէին երկու փոքրիկ ստուերներ:

Քո՛յր ու եղբայր փախչելու Համար ճամբայ էին ելած կրկին ա՛յն խորշէն, ուր ցորեկին պաՀուըտած էին քնանալու: Արշամ իր մերկ ու վտիտ մարմնոյն աղտը կիսովին ծածկող ցնխոտ շապիկ մը ունէր ուսերէն վար, որ կը դողդղար ճաղոտ սրունքներուն շուրջ, զգուած իր ծալքերէն: Բոպիկ ոտքերուն սեւցած մորթը մաշած էր քալելով: Արշալոյս, որուն ձեռքէն բռնած Հետը կը քաշքշէր այդ փոքրիկ ուղեւորը, ցնցոտիներու փոշոտ կծիկ մը ունէր մէջքին վրայ: Հագիւ ինը տարեկան այդ պզտիկ աղջիկը, մերթ ընդ մերթ Հին լաթի մը պատառուած կտորը ուսերուն վրայ կ'առնէր, ամօթութեան մէջ սանձարձակ վազող Հովէն սրսփալով: Անոր ոտքերն ալ բոպիկ էին Արշամին պէս եւ կարճ սրունքներուն վրայ յուսաՀատօրէն ցատկոտել կը փորձէր, եղբօրը քայլերուն Հասնելու Համար: Աւազներու Հրայրքէն այրուած ոտքերը տակաւին կը կսկծային պաղ գետնին վրայ, ուր եղեամը խոտերու երեսը օրբած էր:

Տասներեք տարեկան իր եղբայրը, յոյսի մը զառարկ տապրակը ունէր վզէն կախուած, ուր տակաւին սեւ Հացին չորցած կտորուանքները կը մնային: Թիւրա Հովիւին տան նկանակը որուն կարօտ էին ամէն օր ամբողջ տարի մը, երբ իրենց ծնողքը կորսնցուցին:

ԱնՀունօրէն երկարող դաշտագետնին ծայրերը Հորիզոնին կցուած էին միայն: Լռութիւնը խաղաղութեան շշուկներուն աՀանջ կը դնէր, իսկ վախը այդ երկու փոքրիկներուն սրտին իր մնտաղէ լաղութիւնը:

Արշամ կը քաշէր քրոջը ձեռքէն, շուտով բլուրներուն միւս կողմը անցնելու Համար, որովՀետեւ դաշտին մէջ միայն իրենք էին նշմարելի: Այս սոված փոքրիկներուն փախչելու տենչանքը Հազիւ կրնար կազդուրել տատանող սրունքները ու վախը փոթորիկի մը պէս կը Հրէր զիրենք, անՀասանելի Հեռուներուն Հասնելուն Համար:

Թերեւս անգիտակցօրէն եւ կը դառնային այդ դողաՀար ուղեւորները, որովՀետեւ երբեք չէին պատած ճամբուն երկայնքը ցորեկ ժամանակ. բայց Հետզհետէ Հեռանալու Համոզումը կը խրախուսէր զիրենք թէ մայրիկին պիտի Հասնէին:

Բլուրներու կողերէն վար կ'իջնէին լուսնկային փէշերու: Արշամ ամայութենէն փախչած ըլլալու ցանկութեամբ, պաՀ մը վեր առաւ աչքերը ու տեսաւ որ մօտեցեր էին սեւ ժայռերուն, որոնցմէ անդին անշուշտ կրկին քալելիք ճամբայ ունէին մինչեւ առաւօտ: Արշալոյս յոգնած սրունքներուն վրայ կ'ոստոստէր եւ մերկ ոտքերուն այրածի կըսկծանքը, սարսափը կը մոռակէր անդուլ: Մոռցած թեւերը կաակածոտ մայրիկին, որ մանկութեան գիւղի փողոցներուն մէջ փնտռել կ'ուզէր զինքը ու իր եղբայրը, մոռցած փոքրիկ անկողնին սիրուն երազները, թեթեւ իր պարտասուն մարմինը ումաթափ ինկնալով լերան մը խորշին մէջ ցորեկ ժամանակ, այնքան կարճ էր անոր վախկոտ քունը որ իր ծնողքը գտնելու չէր կրնար երբեք իրազներուն մէջ:

Եղբայրը դէպի ժայռերուն տարած էր Արշալոյսը, որուն դէմքին վրայ վիշտն իր տըրցունքները կը սկսէր այրել: Այսպասուածի մը մէկ կողին դարձած աչքեն, Արշամ ծածուկ խոռոչի մը մէջ ապիտակ բան մը նշմարեց, ուրկէ լուսնի լոյսը կ'անցնէր: Մօտեցան երկուքը միասին, ապաստանին ժանիքներէն խոյ ցատուելով: Յորեկին Հովիւներէն մէկը կախ էր լեցուցած մածուն կապելու Համար: Արշալոյս եղբօրը նայեցաւ, գոՀունակութեան մէջ աղաչանքի մը գրկանքը տածելով անոր: Արշամ վեր առաւ քոյրը, փոքրիկ խոռոչին քով Հասցնելու Համար ու իր վզէն Հանեց տոպրակը, ուր քանի մը կտոր Հաց կար աւակային:

Անօթի ու լքուած այս փոքրիկներուն ուրախութիւնը միայն ուտելիք բան մը գտնելուն մէջ էր այլեւս, որովՀետեւ մերկ ու անծանօթ անապատներուն մէջ յոյսը, միայն վաղը ապրելու տենչանքովը կրնար մխիթարուիլ: Եւ ապրելու ճիգովը Համոզուած յոյսը, զիրենք մխիթարելու Համար, շա՜տ... շա՜տ անդամներ գտնէն խո՛տ էր փրցնել տուած այն փոքրիկ ձեռքերուն, որոնք ապաստանին խոռոչին քովը ընկողմանած, անյագօրէն կը լափէին պաղ մածունը:

Լուսնկան կը ժպտէր, կարծես երբ Արշալոյսին դէմքին վրայ սրտում ժպիտ մը կը տեսնէր որովՀետեւ կշտացած էր նիՀար աղջիկը...

Խոռոչին մէջ փշրուած Հացին փշրանքները սրբելէ վերջ, միասին ճամբայ ելան վար իջնելու Համար անկէ ու մինչեւ լոյս պիտի քալէին տակաւին: Արշամի տոպրակին մէջ այլեւս Հաց մնացած չէր:

* *

Արշալոյսը Հեռաւոր ծագեցուն մէջ արթնցած էր աստեղազարդ երկինքին պատմելով իր երազը: Մութը իր փէշերը կը սկսէր ժողվել Եփրատի ափունքէն եւ քոյր ու եղբայր գետին մօտեցած, արագօրէն կը փախչէին տեղ մը գտնելու Համար, որպէսզի ցորեկը ապաստանէին Հոն ու քնանային միւս գիշերուան ճամբորդութիւնը սրտչելով:

Մառախուղը խառնուած էր Եփրատի ջուրերուն, որոնք անդուլ կը վազէին իրար Հալածելով:

Արշալոյս եզերքին մօտ տեսաւ Հացի մեծկակ կտոր մը որ ջուրերուն Հետ արագօրէն կը խաղար, դէպի վար երթալու Համար: Արշամ նայեցաւ իր տոպրակին որ պարպուած էր երէկ գիշեր ու մտածեց առնել Հացին թրջուած կտորը: Մտածեց նաեւ որ աւելի զիւրաւ կարելի էր բաժնել եւ ուտել, որով Հետեւ ջուրերը կակուղցուցած էին անոր չորցած խմորը:

— Կեցիր, ըսաւ քրոջը ու մօտեցաւ եզերքին, ծառի մը ոստովը քաշելու Համար զայն. բայց ալիքները չէին ձգեր որ աղդին առնէր: Արշամ փորձեց վազել եզերքէն. մինչ ալիքները անդին Հետեցին զայն ու Հեռու մնաց ծառին ոստէն: Արշամ աւելի ծռեցաւ Հասնելու Համար և ոտքերը ջուրին մէջ սաՀեցան: Արշալոյս անոր քով է օգնել կը ճգնէր աղդին քաշելու Համար Հացը. բայց աւելի արագ վազող ալիք մը խլեց եզերքի մանր աւազը ու Արշամ ջուրերուն մէջ ինկաւ, քշուելով Հոսանքէն: Արշալոյս սկսաւ խրախուսել եւ Համոզել որ աղդին զար առանց Հացը առնելու, ու կը վազէր գետափէն ալիքներուն Հետ մէկտեղ, որոնք կը տանէին իր եղբայրը: Արշամի ձայնը չէր լըսուեր քրթմնջող ջուրերուն զայրոյթին ու Հացին կտորը Հեռուէն կը մօտենար եզերքին: Արշալոյս կասկածներէն վախնալով կը սկսէր պոռալ զօրովայից աղաչանքով, բայց Արշամ չէր դառնար տակաւին:

Սոսկումին ու լքումին զարՀուրանքէն խելայար կը վազէր ջուրերուն Հետ եզերքն ի վեր ու լալագին կը Հեծկլտար բարձրաձայն, որպէսզի զիրենք փնտռողները Հասնէին ու տանէին կրկին, բայց կարծես թշնամին իր բացակայութեանը մէջ ալ կ'ուզէ Հալածել իր թշուա՛ռ զոՀերը, ու կ'ուշանա՛ր, կ'ուշանա՛ր եւ երբեք չէր գար...

Կը վազէր դողաՀար փոքրիկ աղջիկը իր եղբայրը կանչելով, իսկ ան մոռցած էր կարծես մնացոր քոյրիկը...

Ափունքին քով կորուած ծառեր խոնիր էին եւ աՀագին արգիլք մը կազմեր: Արշալոյս աչքերովը Հետեւելով Հեռացող եղբօրը անՆշմարելի գլխուն, ստիպուած դարձաւ ծառերուն ետեւէն եւ վազելով մօտեցաւ կրկին ջուրերուն, եղբայրը մօտեցած կարծելու յոյսով: Գետը կ'երթա՛ր ու կը վազէր, տանելով Արշամը եւ Արշալոյս այլեւս ի զո՛ւր վազեց խելագարի մը պէս, տեսնելու Համար եղբայրը որ կը մաքառէր ջուրերուն մէջ:

Լուցա՛ծ էր... կատաղի գետին գնացքը ամայի էր գիշերային լռող ծովու մը պէս ու Հացին մաՀազդոյժ կտորը եզերք նետուած: Արշալոյս, անյոյս ու անմխիթար աչքերով կուլար անՀամբեր: Որքա՛ն երկար է պզտիկներու լացը՝ որովՀետեւ այդ սիրտը տակաւին չի ճանչնար խաբկանքը կեանքին եւ կ'ուզէ իր կորուստը արցունքներով վերստանալ:

Բայց՝ թշուա՛ռ աղջիկ ու երբ որ Հասնիս, ետ դարձիր եւ Հպարտօրէն նայէ թշնամիիդ, որ ճամբուն վրայ սողալով կ'ուզէ ոտքերուդ Հետքը ջնջել:

ՀԻՄ — ՏԻՒԼ

ՄԻԼ ՄԸ ՆՈՐԻԲԻՆ

ԻՂՁ

Ե... ամ
Սիւք մը բուրեան,
Մեղմ ու քնքոյշ,
Քեզ Համբո՛յր տամ...

Ըլլամ՝
Արեւէն ցոլք մը տաք,
Կ... ՝
Լուսնէն շող մը արծաթ,
Ու քնքչօրէն վրադ իյնա՛մ...

Կոյս ու վայրի վարդ մը ըլլամ,
Եւ երբոր գաս, քաղել դուն զիս,
Ո՛վ սիրելիս,
Ցեռքերուդ մէջ,
Կամ՝
Կուրծքիդ վրան,
Երջանկութեա՛մբ ես մաՀանամ...:

Օ. Զարմունի

(Մաղիկ կը փնտռեմ)

ԿՈՒՉԸ Մ ՄԻՐՈՒՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՈՎ ՄԸ ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ԲԱՐԵԿԱՄԴ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐԷ
„ՅԱՌԱՋ"Ի

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵ...

Ո՛Վ ԿԻՆ

Այս վերնագրին տակ ... «...Հէգ» իր թիւ 39դեկտեմբեր...ին մէջ Հրատարակած է ... եալ ոտանաւորը:

Այսպիսի Համարձակ... մը Ղաջարներու տիրապետ... օով, առանց չափազանց... կախաղան կ'առաջ'որդէր ... Նաստեղծը եւ թէ «Դ...» բագիրը:

Բանաստեղծը՝ Մ... Շահրիար, պարսիկ կնոջ... «սեւ չղթայէ թակարդ»ի... գուստը, որ նոյնպէս սեւ ... գի զգեստ» նմանցնելով, ... կը սկսի

Մի պաՀ քաղաքացիակ...
Սոնքից խօսիր, ...
Եւ այս սեւ շղթայէ ...
Խորշակիր, ո...
Այս սուգի զգեստից ...
Սիրտը դարձաւ ...
Զայլիր պատառ արա՛ ...
Զգեստը, ո՛վ...

ՇաՀրիար կինը ամէն... տեղը կը դասէ. կը ... ինքն է Աստուածածինը ... բիամի շապիկը, որ ըստ ... թեան ամօթխածութեան ... բացուած էր, գարերու ... միտական Հոգեւորական... պարտադրած է կնոջ, իր... կարգ, զոր պատռելու ... կարգայ բանաստեղծը

Ցնուսաի յայտողն ես, ...
Եաչ ես դու վե...
Ուրեմն պատռիր ՝Մար...
...իկը, ո՛վ...
Բա՛ց երեսդ ինչպէս ...
պարզութեան ...
Օտարի ու մտերմի աչ...
ո՛վ ...

Պարսիկ կինը իր Նե... ճակով անբախտ է ու ... ուստի բանաստեղծը կը ...

Մինչեւ սիրոյ վերմակի ...
Թուք ...
Նուագարանի վրայ, մերթ ...
Մերթ թաւ խիփր, ո՛վ ...
Ջանիդ, գործով թեւ...
Բախտի ու պատուի թեթեւ...
Ալիսաքար ծայրէ ծայր ...
Խիփր, ո՛վ...

Պարսիկը տանական ... շատ քիչ ունի, եղածներն ... զրադաշտական օրերէն են... ինչպէս Նովրուզի տօնը, ... տարուան կէսը մաՀմետա... գեւորականութիւնը ... սուգի օրեր: Այդ օրերուն ... բաւոր, Հազարաւոր Հա... ներ, Հեծ մասամբ կիներ, ... մը շուրջ Հաւաքուած ... իրենց գլուխն ու կուրծքը ... ծեծ անխնայ՝ չէ յիշին ... ազդեցութեան տակ եւ ... պէտք կինը կարենայ «... գիական իրաւունքէ խօսի... ստեղծը մինչեւ այժմ ... այս աղդու կոչը կ'ուղէ... պաշտպանուած պարսիկ կնոջ...

Ամաչում եմ տեսել այս ...
Ականջ մի ...
Վերջապէս քո գլխին ու ...
Քիչ խիփր, ո՛վ ...
Դու լրիւ լուսին, ...
Բոունդ գլխին ...
Այդ բռունցքը փաթ...
Չելիր գլխին խիփր, ո՛վ ...

Հին բանաստեղծներ ... նորէն գեռատի, անչափաՀաս... ջիկները նմանցուցեր են 14... օրական լուսին, որ ամօթխ... թիննէն չուզեր իր դէմքն ... չայէս զո...՝ տայ ... լուսին» գարձուած քով կ'ուզէ... թէ պարսիկ կինը արդէն ... անչափաՀասութեան իր ... պէտք է իր դէմքը ցոյց ... ինչպէս իր լրման օրերուն...

Վ. ԻՐԱՆԵ...

ԱՆՎԵՐՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՊՐԻՒՍԵԼ.— Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը հիմնուած է փետրուար 1928ին. իր նպատակն է օգնել գաղութին կարօտեալ անդամներուն, անցորդ չքաւոր …յրենակիցներուն, Անվէրսի հա…ւթեան անունով օր մը պահել Քրաֆթ - Գոնարի Պընեէնի …րանոցին կամ ուրիշ որեւէ հաստատութեան մէջ, գաղութին մա…ող սերունդին ազգային դաստիարակութեան հոգ տանիլ եւ …րեկան նուիրատուութեամբ մը …ատակցիլ Հայ Պետական Կարմիր Խաչին.

Միութեան կրնան մասնակցիլ …մէն Հայ տիկին կամ օրիորդ … Անվէրս կը բնակի: Վարչութեան նախագահուհին է Տիկ Մ. …րէքճեան, քարտուղարուհին՝ Օր. …Գօվանճեան եւ գանձապետուհին՝ Տիկ Ն. Վ…

Միութիւնը մէկ տարուան ընթացքին ունեցած է հետեւեալ գործունէութիւնը —

1000 զուիցերիական ֆրանք տրամադրած է Գ. Քրաֆթ - Գոնարի, Միութեան անունով օր մը պահելու համար Պընեէնի Հայ …րանոցին մէջ. կանոնաւոր թոշակներ յատկացուցած է Անվէրսի … եւ հիւանդ հայրենակիցներու. … հաստատած է մանուկներու համար … Կիրակիի համար 2000 ֆրանք տրամադրած է, եւ նոյն… գումար մըն ալ հանգանակ… … համար: Նոյնպէս որոշած է … Հոգեւոր հովուի մասին, … կարգադրութիւն մը … ի վարձատրութիւն անոր …

Միութիւնը …

Ինչպէս կը տեսնուի, Անվէրսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը, առանց … չուրջը մեծ աղմուկ յարուցանելու … կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ …իստ գովելի գործունէութիւն մը ունենալ, եւ պատիւ կը բերէ Անվէրսի գաղութին.

Անվէրսը ունի նաեւ Երիտասարդաց Միութիւն, որուն ատենապետն է Պ. Գիրօ Զամքերթեն, Անվէրսի նախկին Հայ Հիւպատոս՝ Ցիգրան Զամքերթենի որդին.

Հ. Ցէլոսկի

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Քաղուած Թուրք Թերթերէն,

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Թուրք ծանօթ հրապարակագիր Ճելալ Նուրի կը գրէ Պոլսոյ «Իգտամ» Թերթին մէջ.

Տնտեսական բարձրագոյն խորհուրդը, իր հրատարակած տեղեկագրին մէջ կը յիշէ Ըսմէթ փաշայի հետեւեալ խօսքերը.

«Այսօր, մեր ապաւած հասոյթին նուազագոյնն անգամ չենք կրնար առանց … ճիւղի մէջ. — երկրագործութիւն, արհեստ, անտառի շահագործում, հանքագործութիւն եւ առեւտուր»

Տեղեկագիրը յետոյ կը հրատարակէ վիճակագրական ընդհանուր վիճակագրութիւնը. «Մեր մշակած հողերուն ընդհանուր տարածութիւնը երկրի տարածութեան միայն հարիւրին մէկն է».

Համեմատական երկար տախտակներով … ընթերցողները միայն մեր երկիրը Յունաստանի հետ բաղդատենք.

Հելլէնները շատ կը գանգատին թէ իրենց երկիրը պէտք եղածին չափ չէ մշակուած. Ասով մէկտեղ, 12,591,400 հեկթարնոց իրենց ընդհանուր հողին 3,500,000 հեկթարը ցանուած է. Մօտաւորապէս մեզմէ երեք անգամ աւելի…

Թուրքիոյ տարածութիւնը 762,736 քառակուսի քիլոմեթր է, բնակչութիւնը 14,000,275. Յունաստանի տարածութիւնն է 120,914 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւնը՝ 6,200,000.

Եթէ համեմատութեան դնենք, կը տեսնենք որ մեր հարեւանին արտադրութիւնը մերինէն շատ աւելի է. Մեր երկիրը ամէն տեսակէտով կը նմանի կոյս անտառի մը, ուր կացինը մուտք չէ գործած.

ԾԽԱԽՈՏԻ ԱՅՍ ՏԱՐՈՒԱՆ ԲԵՐՔԸ

«Միլլիէթ» կը գրէ.— Ծխախոտի մենաշնորհի վարչութեան պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, անցեալ տարի 889,985 արտավար ծխախոտ մշակուած է, եւ բերքը եղած է 50 միլիոն քիլօ. 1927ի հետ բաղդատելով այս բերքը 19 միլիոն քիլօ պակաս է.

Պատճառը այն է որ ծխախոտի մշակութիւնը կարեւոր չափով պակսեցաւ 1928ին. Այսպէս 30 հազար հոգի դադրեցան ծխախոտ մշակելէ, անպատ գտնելով այդ ճիւղը: Վիճակագրութիւնը ցոյց կու տայ որ գէշ ծխախոտ հասցնող շրջաններու մէջ աստիճանաբար կը պակսի մշակներուն թիւը.

Միւս կողմէ, հաշուի եղած է որ այժմ երկու անգամ աւելի ծխախոտ կը սպառի, քան Րէժիի շրջանին.

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Քանիցս գրեցինք արդէն Անգլիան եւրոպական ցամաքամասին միացնող Մանշի ընդծովեայ փապուղիին մասին:

Այս անգամ, հարցը արծարծուած է աւելի լայն շրջանակի մէջ եւ կը թուի թէ նպաստաւոր ելք մը պիտի ստանայ: Մանաւանդ որ, անգլօ-ֆրանսական յարաբերութիւնները աւելի քան երբեք բարեկամական են եւ յետոյ, պատերազմը եկաւ ցոյց տալու նոյնիսկ ամէնէն թերահաւատներուն թէ՝ աշխարհի մէջ ինչպէս ամէն բան, նոյնպէս եւ փապուղին եթէ անպատեհութիւններ ունի, ունի նաեւ շատ մեծ առաւելութիւններ.

Բայց դեռ շատ կանուխ է կարծելու համար թէ փապուղիի շինութեան կողմնակիցներուն առջեւ ամէն արգելք վերցած է: Նախ. պիտի կազմուի երեսփ. Յանձնախումբ մը, որ հարցը պիտի տանի խորհրդարան: Այն ատեն է միայն որ անգլ. կառավարութիւնը պիտի հրաւիրուի իր կարծիքը յայտնելու: Մինչ այդ, կարելի է արդէն հարցին շուրջ եղած կարծիքները մասնանշել.

Յայտնի է թէ պատերազմը մեծ փոփոխութեան ենթարկեց կարծիքները ի նպաստ փապուղիի շինութեան. 1914ին, խորհրդարանի 670 անդամներէն միայն 90ն էին, որ այդ մասին գիտուն կը կազմէին Անքուիթի խոկ. 1924ին Մաքտոնըլտի օրով, խորհրդարանի 2/3ը շինութեան կողմնակից էր.

Բայց 1924ի Անգլիոյ Ազգային Պաշտպանութեան կոմիտէն, զինուորական եւ քաղաքական կրկնակ տեսակէտներով միաձայնութեամբ … կը մերժէր փապուղիին շինութիւնը:

Այս առթիւ, կը յիշուի սակայն թէ, յունուար 3ին փապուղիին շինութեան հակառակորդ Լորտ մը, «Թայմզ»ի մէջ կը հրատարակէր թէ, 1924ին, Լորտ Հէկ հակառակ էր փապուղիին. եւ իրեն յայտնած էր թէ անոր շինութեան դէմ պայքարող բոլոր կազմակերպութիւններուն ում պիտի տար:

Յաջորդ օրը, նոյն թերթին մէջ, ուրիշ յօդուածագիր մը իր տեսակցութիւնը կը յայտնէր Զօր. Ֆրէնչի հետ, որ Ֆրանսայէ կը վերադառնար, բրիտանական հրամանատարութիւնը յանձնելէ յետոյ.

Յօդուածագրին հարցումին պատասխանելով, Լորտ Ֆրէնչ ըսած է.— Եթէ պատերազմին սկիզբը՝ Մանշի տակ փապուղի մը գոյութիւն ունեցած ըլլար, այդ փապուղին մեծ ազդեցութիւն պիտի բանեցնէր Մոնսի նահանջէն յառաջ եկած գործողութիւններու ռազմավարութեան վրայ: Ըստ Լորտ Ֆրէնչի, պէտք պիտի ըլլար փապուղին քանդել այն պահուն որ համաձայնական բանակները կը նահանջէին գերմաններուն առջեւ, եւ կամ, փապուղին իր բանակը կապած պիտի ըլլար ծակին արեւմտեան կողմը եւ այս կերպով թոյլ պիտի տար իրեն որ ճնշում մը բանեցնէր անգլիական եւ ֆրանսական բանակներուն մէջտեղէն.

Քաղաքային տեսակէտով բացայայտ է թէ օգտակարութիւնը օդային եւ մանաւանդ քիմիական պատերազմի մը կարելիութիւնը մեծապէս ազդեց հարաւային Անգլիոյ վրայ: Նոյնը չէ սակայն կեդրոնի եւ հիւսիսի բնակիչներուն համար: Այս վերջիններուն համար, օգտակարութիւնը տակաւին հաղորդակցութեան անապահով միջոց մըն է միայն, եւ մանաւանդ, անոնց համար, Անգլիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ, ընդծովեայ փապուղիով անմիջական յարաբերութիւն մը վերացումը կը նշանակէ բրիտանական կղզիականութեան հանգամանքին. Անգլիացիներու մտքին մէջ, խորապէս ամրացած զգացում մըն է, զոր նկատի չառնել յանցանք պիտի ըլլար.

ՍԹՐԱՏԻՎԱՐԻՒՍԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Սթրատիվարիւս այն նշանաւոր ջութակագործն է, որուն ձեռքէն ելած ջութակները այսօր, հսկայ հարստութիւն մը կ'արժեն. ապրած է 1644—1737: Ցարդ, Սթրատիվարիւսի եւ մանաւանդ անոր ջութակ շինելու եղանակին մասին, յստակ տեղեկութիւններ չկային: Սակայն վերջերս Իտալիոյ մէջ գտնուած են անոր ձեռագիրները եւ իր մասին փաստական գրութիւններ:

Այդ գրութիւններուն մէջ գտնուած է 1743ին, վանականի մը կողմէ գրուած՝ Սթրատիվարիւսի կենսագրականը: Վարդապետը կը պատմէ թէ օր մը, երբ խանութի մը առջեւէն կ'անցնէր լսեց շեշտեր, որոնք մարդկային ձայնի յստակութիւն ունէին, ներս մտաւ եւ ծանօթացաւ Անտոն Սթրատիվարիւսի, որուն բարեկամը մնաց մինչեւ մահ եւ եղաւ անոր կտակակատարը. կենսագրականը 48 էջերէ կը բաղկանայ եւ կու տայ Սթրատիվարիւսի կեանքին մանրամասնութիւնները.

Գտնուած թուղթերուն մէջ ամէնէն կարեւորներն են այն կտորները որոնց մէջ կը խօսուի ջութակ շինելու արուեստին մասին.

Ձեռագրին կողքին վրայ գրուած է.— Ջութակը եւ անոր շինութիւնը.— Գաղտնիքներ եւ իմ կողմէ կատարուած ուսումնասիրութիւններ,— 1715,— Ա. Սթրատիվարիւս:

Կողքին վարի մասին վրայ գծուած է ջութակի լարակալ մը.

Ձեռագիրը կը բաղկանայ 10 էջերէ եւ բաժնուած է երեք կարճ գլուխներու.

Առաջին գլխուն մէջ կը խօսուի ջութակի համար գործածելի փայտին վրայ. այդ փայտը կը գտնուէր միայն Բերգամայի մօտ, մասնաւոր շրջանի մը մէջ.

Երկրորդ գլուխը յատկացուած է ջնարակի, սոսինձի եւ զանազան նիւթերու.

Երրորդ գլխուն մէջ, Սթրատիվարիւս կը պատմէ թէ ի՞նչպէս պէտք է ըլլայ ջութակին ձեւը եւ անոր պահարանը.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.Ը ՌԷՆՍԻ ՄԷՋ

Այսօր, կիրակի Հ. Մ. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը՝ երրորդ անգամ ըլլալով մէկ տարուան մէջ՝ պիտի երթայ Reims քաղաքը, մրցելու համար տեղական «Փօմրի» խումբին դէմ: Ճամբորդութիւն Հ. Մ. Մ.ի … այս առաւօտ ժամը 6 30ին Gare de l'Est

Նոյն օր՝ կիրակի Հ. Մ. Մ.ի Սարսէլի մասնաճիւղը պիտի մրցի Entente Gisorsienne Ա. խումբին դէմ, Gisorsի մէջ: Բոլոր խաղացողները կը հրաւիրուին Gare St. Lazare ժամը 10ին: Մեկնում ժամը 10.40 անցած շոգեկառքով:

Իսկ իր նորակազմ երկրորդ խումբը իր անդրանիկ մրցումը պիտի կատարէ ժամը 1ին Colombesի մէջ. St George d'Argenteuilի 3րդ. խումբին դէմ:

Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՇԻՔԱԿՕՅԻ ԲԼՈՒՐՆԵՐ»ՈՒՆ ՎՐԱՅ — Շիքակօյի արուարձաններուն մէջ տեղ մը կայ «Շիքակօյի բլուրները» անունով, ուր մէկ տարուան մէջ 65 սպանութիւններ եւ անհամար գողութիւններ կատարուեցան: Կառավարութեան հրամանով Ուաշինկթընէն ամէնէն վարպետ գաղտնի ոստիկանները հոն գացին, ոճրագործները բռնելու, 150 ոստիկաններու օժանդակութեամբ:

Անոնք սակայն, ամէնէն առաջ ձերբակալեցին տեղին ոստիկանները, 18 հոգի, որպէսզի լուր չտան ոճրագործներուն: Ձերբակալեցին նաեւ տեղին քաղաքական խորհուրդին անդամները եւ յետոյ միայն սկսան գործողութեան: Գտան բազմաթիւ ատրճանակներ, 65 գնդացիրներ…, փամփուշտի հսկայ պահեստ մը ձեռնառումբեր, ազնիւ ըմպելիի շտեմարաններ եւ բախտախաղի ամէն տեսակ գործիքներ, մեծ քանակութեամբ.

Ոստիկանները երեւան հանեցին ոճրագործական զարհուրելի կազմակերպութիւն մը.— «Ցեւ-Ջեքի Ակումբը» որուն վարիչ մարմինը ուրիշ տեղ կը գտնուի: … մասնաճիւղեր ունէր զանազան քաղաքներու մէջ: Անոնց մէկ ղեկավարը բռնուեցաւ: Անոր կառատունէն գտնուեցան 6 ինքնաշարժեր, բոլորն ալ գնդացիրներով զինուած: Մօտ 100 հոգի ձերբակալուած են եւ 300է աւելի անձեր մեղսակցութեամբ ամբաստանուած:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԲԱՐԻՔ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 յունուար.— Իր բարեգործութիւններով մարսիլիահայ գաղութին յայտնի Տիկին Մ. Մուշաֆեան անցած դեկտեմբերի 29ին օրինակելի վերաբերմունք մը ունեցաւ Ազգային վարժարանիս սաներու հանդէպ:

Նոյն օրը երեկոյեան յարգելի տիկինը իր ամուսնու եւ եղբօրը հետ բարեհաճել էր այցելել վարժարանիս մանկապարտէզը եւ 50 բաղդաւորիկ երեխաներու նուէրներ բաժանելով նոր տարուայ առթիւ՝ ուրախացնել զանոնք: Նուէրներ ստացան 35 աղջիկ եւ 15 տղայ:

Աղջիկների նուէրներն էին իրանց շատ սիրած սիրուն պուպրիկները. իսկ տղաներինը՝ ավտօներ, զոյգ ձիանի կառքեր, սաւառնակներ, որոնք բոլորն էլ խնամքով եւ առանձին տուփերի մէջ, դրուած՝ իւրաքանչիւրը առնուազն 45 50 ֆրանք արժողութեամբ:

Ցնծերի բերումով դրդուած բոլոր երեխաները … էին՝ բացառութեամբ ցուցակի առնուած այդ 50էն, որոնք մեր հիւրերը ընդունեցին իրանց մանկական երգերով, արտասանութիւններով եւ խաղերով: Հիւրերի շարքին տեղ էր գրաւել նաեւ Մարսիլիոյ առաջնորդ Գր. եպ. Գալաճեան:

Ցանկապատարստից կազմակերպուած փոքրիկ հանդէսը աւելի յուզիչ դարձաւ, երբ յարգելի տիկինը սկսեց իւրաքանչիւր երեխայի, մայրական գուրգուրանքով. փայփայանքով եւ համբոյրով, բաժանել իր նուէրները:

Պուպրիկների տեսքն իսկ աննկարագրելի հրճուանք պատճառեց աղջիկներին: Ամէն ոք յուզումի մէջ էր ուրախութիւնից անպատմելի եւ իւրաքանչիւրը անհամբեր՝ իր անունը կարդացուելուն:

Մանկական անմեղ հոգիների հրճուանքի գեղեցիկ մի տեսարան էր այդ երեկոյ, որի վայելումն իսկ հոգեկան անփոխարինելի բաւարարութիւն կը տար սրտի տէր մարդկանց համար:

Ցարգելի տիկնոջ այս գեղեցիկ վերաբերմունքի համար, իմ փոքրիկների կողմէ, պարտք կը զգամ հրապարակով յայտնելու ջերմագին շնորհակալութիւններ:

Մարսէյլի Ազգ. Վարժարանների Տնօրէն՝ ԱԲՈՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

— ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ …

(ՍԷՆԱՐԻՕ)

(կը Ներկայացնէ 69-70 Թուականները, Ք. Ե.)

Ինկապէս ահաւոր էր տեսարանը: Որահը մայրիի տախտակէ պատով մը բաժնուած էր երկու մասերու: Անհա կիներու բաժինը.— անկիւն մը կուրացած …որոտը, …ուած քիթով ու …անջով, ճակատը ձեւազեղծուած էր բազմաթիւ կոշտերով, …փերը ճաթռտած էին, ինչպէս …ողը՝ երաշտ օրերուն. անդամալոյծ մը, չար ու տրտում, կուլալ …ուած կը տրտնջայ. կին մը, …չորչարանքներուն մէջ, …ոցը կը թողէ երեսներէն, …պագին կ'աղաղակէ. սապատող մը, որուն սրունքը տապկուած … մը պէս կարմրեր՝ ուռեր է, ու գեղին ծիրտի նման թարախը կը հոսի վէրքէն. գիրուկ …կնկան մը երեսին վրայ կարմիր … վէրք մը, բուշտ բուշտ դուրս տուած. սեւ ու մածուցիկ, ճըմլուած սեւ խաղողի ողկոյզին նման. կաթի երախաներ, քըրտինքխառնչէն ու մէզէն երանքները բորբոքած, մատղաշ հարս մը, որուն ծոցը ալիւրի նման բարակ ու ճերմակ փոշի մըն է տեսնուեր. գեղանի աղջնակ մը, որուն երեսին վրայ խածուած համբոյրի մը պէս կլոր բորբոքում մը կայ. մանկամարդ կին մը, որուն աչքերը գաւէշի աչքերու պէս դուրս ինկած են. պառաւ մը, որուն ոտքերը չեն բռներ ու կը միզէ առանց զգալու. լուսնոտ աղջիկ մը, որ տասն անգամ, ճչալով, գետին կ'իյնայ եւ սպանուած հաւի մը պէս կը թափահարէ գետինը: Ու քարաքոսը, ու որքինը, գալլենը, ուռուկը, հատող պաշտանը, կոչկոռոտած քոսոտը, ամէնքը իրարու խառնուած: Ողջ մեռելներ.

∴

Իրիկուան պաշտամունքին ետ, նեղորդ ժամուն, տաճարին …տուն երգիչներէն՝ Սոփոնիա կու գար անոնց սորվեցնելու Տէրոջ երգերը: Եւ անոնք, տխուր եւ արտասուագին, հառաչանքով ու պաղատելով, կ'երգէին տուն տուած սաղմոսները. վասն քաւութեան ու բժշկութեան:

Ալատեցան որպէս ծուխ աւուրք իմ, ու ոսկերք իմ որպէս խուխ չորացան:

Հարայ որպէս խոտ եւ ցամաքեցաւ սիրտ իմ. մոռացայ ուտել զհաց իմ:

Ի ձայնէ հեծութեան իմոյ, կցեցաւ ոսկր իմ ի մարմին իմ:

Նմանեցայ ես հաւալուսան յանապատի. եղէ ես, որպէս բու յաւերակի:

Տքնեցայ եւ եղէ ես որպէս ճնճղուկ՝ միայն ի տանիս:

Զմոխիր որպէս զհաց կերայ, եւ զըմպելին իմ արտասուօք խառնեցի:

Աւուրք իմ որպէս հովանի անցան. եւ ես որպէս խոտ ցամաքեցայ:

Ես որպէս դջուր հեղայ. եւ ցրուեցան ամենայն ոսկերք իմ, եւ եղեւ սիրտ իմ որպէս մոմ հալեալ ի մէջ որովայնի իմոյ:

* *

Եօթը օրէ ի վեր Թամեյա, այդ տարաբախտներուն մէջ, կուլար չարաչար ու ո՛չ կ'ուտէր եւ ոչ կը խմէր:

Իրիկուան մը, երբ սովորական աղօթքէն յետոյ, Սոփոնիա կը մեկնէր, Թամեյա, զանապանին անուշադիր մէկ վայրկեանէն օգտուելով, վազեց սրահէն դուրս, հասաւ Սոփոնիայի եւ փաթթուեցաւ անոր ղեւտական լայն լոդիկին.

Սոփոնիա՛, ազատէ երիտասարդ, փրկէ՛ զիս, ես բորոտ չե՛մ, նախանձորդ մը նետեց զիս աստեղ: Տե՛ս, գեղեցիկ եմ, ապրի՛լ կ'ուզեմ, տար քու սենեակդ, ազատէ զիս: Տարիքի պէս թարմ եմ, տե՛ս… Ու գրկեց երիտասարդը: Հակառակ անոր մերժումի եւ խուսափումի շարժումներուն, փաթթուեցաւ լայն զգեստին մէջ, հրեց զայն, առաջ մղեց եւ սանդուխէն վեր ելան: Մութին մէջ ամէն բան աննշմար անցած էր:

Սոփոնիա, աղջկան ձեռք ու խանդակաթ խօսքերէն յուզուած, թարմ գեղեցկութենէն թելադրուած, ուզեց ազատել զայն: Մանաւանդ որ աղջիկը զինք դրած էր ազատարարի այդ ճամբուն մէջ, այլապէս իրեն կը մնար լրացնել: Ու, պաղարիւն, բերդին դրան մօտէն, դարձաւ ետ, կամարակապ գետնուղիին մթութեան մէջէն գնաց տաճարին կողմը: Ու դուրս ելաւ արեւելեան դուռնէն: Այժմ փողոցն էին: Թամեյա կը դողար:

Սոփոնիա զայն տարաւ Բեզեթայի թաղին մութ փողոցներուն մէջ. Քաղդէացի Նահար Սունէմէթի խանութը:

∴

Տէրունի Քաղդէացին, յաջորդ առտու, ծունկերուն վրայ առած գեղեցիկ կատու մը, զոր Երուսաղէմ կ'անուանէր՝ ոսկեխայտ մուշտակ մը ունենալուն համար, այսպէս խօսեցաւ Թամեյայի.

— Երուսաղէմի հարաւային պարիսպին տակէն, Բրուտին լքուած դուռնէն դուրս ելիր. գնա՛ Մեռեալ ծովին եզերքը. ճիշդ մէջ Նիփքովի Հօն, ուր լեռներուն կողերուն վրայ քարանձաւներ կան, ուր գիշերները կը պառկիս փաթթուելով վուշէ կտաւի մը մէջ: Վարը, տաք հովիտին մէջ, այգիներ կան, ու լերան մէջ թզենին, արմաւը, ձիթապտուղը առատ է: Իմ մարդս հետ քեզի ուտելիք պիտի դրկեմ մինչեւ առողջանալդ, համաձայն Սոփոնիայի հրահանգներուն: Ծովին եզերքի ծծմբական ու ձիւթախառն հողը շատ յարմար է ախտիդ բժշկութեան համար: Այդ տեղերը բազմաթիւ հիւանդներ կան, որոնց հետ կրնաս բարեկամանալ: Ընդհանրապէս պաշտպանեալներ են անոնք, եւ կապ ունին մեծ ընտանիքներու հետ.

(4) Ն. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

է միւսներուն վրայ։ Մինչ հոս բոլոր կուսակցութեանց պետերը պատրաստ են կացութեան մասին խորհրդակցելու Թագաւորին հետ, եւ թէ նոր շարժման մէջ ֆաշիսմի խնդիր չկայ։ Ալեքսանդր Թագաւորը ըրաւ այն ինչ որ աւելի քան տարիէ մը ի վեր կը պահանջէին բոլոր կուսակցութիւնները, սերպ թէ խրուաթ։ Բոլորն ալ կ՚ըսէին թէ Թագաւորը միայն կրնայ փրկել կացութիւնը։ Թագաւորը պէտք է գործէ։ Թագաւորը գործեց ահա՛ ու սերպ, խրուաթ, սլովէն եւ այլ ցեղերու համերաշխութիւնը Թագաւորութեան շուրջ՝ պէտք չէ զարմացնէ ոեւէ մէկը։

Սերպիոյ նոր վարչաձեւը եւ Պուլկարիա

«Քայմզ»ի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Պուլկար հանրային կարծիքը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի Պելկրատի զինուորական դիկտատորութեան անցուդարձերուն։ Կ՚ընդունուի որ քաղաքական կուսակցութիւնները ձախողեցան եւրոպական պետութիւնը կազմակերպելու գործին մէջ եւ թէ Թագաւորին համար անհրաժեշտ էր անձնական պատասխանատուութիւնը ստանձնել։ Սակայն մամուլին մէջ որոշ յոռետեսութիւն մը կը տիրէ, անոր համար՝ որ իշխանութեան գլուխ եկած է Զինուորական Դաշնակցութիւնը, որուն նախագահը՝ զօր. Ժիվքովիչ, նոր կառավարութեան վարչապետը, իրականին մէջ դիկտատոր է։

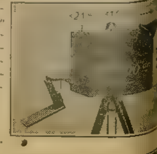
Նկատի առնելով սերպ զինուորական շրջանակներու բացորոշ թշնամական դիրքը՝ զանազան ոչ-սերպ ազգերու, մանաւորապէս Մակեդոնացիներու պահանջած ազատութեանց դէմ, պուլկար քաղաքական կարծիքը շատ քիչ յոյս ունի որ նոր վարչաձեւը որեւէ բարւոքում առաջ պիտի բերէ պուլկարեւսերպ յարաբերութեանց մէջ։ Կը վախցուի նոյնիսկ որ այդ յարաբերութիւնները վտանգաւոր կերպով ծանրանան, քանի որ սերպ զինուորականները միշտ հովանաւորած են պուլկար հակազգային - համայնավար գաղթականները, որոնցմէ շատեր յանցապարտ արարքներու մէջ գտնուած են Պուլկարիոյ դէմ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ
„ԱՆՁՐԵՒ"Ը
կը ծախուի «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը:

ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊ. Հ. ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ
Ա. ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
46bis Rue St. Didier, Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ
16 Մարտ Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս
Գեղարուեստական այլազան ծրագիր, բազմապիսի անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ, ճէյազպանտ, եւայլն։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տոլ.	10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

15 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 855 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Հակառակ Թուրք թերթերու պաշտօնական հերքումներուն, կը թուի թէ լուրջ հանգամանք ունի նոր դաւադրութիւնը։

Հակասական լուրեր հրատարակուեցան Պոլսոյ եւ մանաւանդ Պրուսայի վերջին ձերբակալութեանց մասին։ Նախ մահափորձի մը պատմութիւնը կրկնուեցաւ։ Յետոյ ըսին թէ խնդիրը «այնքան ալ ծանր հանգամանք չունի»։ Մանաւանդ Պրուսայի համար գրեցին թէ պարզապէս բանտէն փախչելու փորձ մը եղեր է։ Սեբաստիոյ լուրը կիսկատար տրուեցաւ, եւ անմիջապէս հերքուեցաւ, լրատու թերթերն ալ պատժելու սպառնալով։

Արդ, երեւան կուգայ որ այս հակասական հրատարակութիւններն իսկ դէպքերու ծանրութիւնը կ'ապացուցանեն։

Անցեալ օր, մասնաւոր եւ լաւատեղեակ աղբիւրէ մը քաղելով, ծանուցինք թէ միայն Էնկիւրիի մէջ ձերբակալուած են 65 սպաներ, որոնց վեցը հազարապետ։ Թէ գրաքննութիւն հաստատուած է Անատոլուի մէջ, նամակներու վրայ՝ եւ թէ փակուած են ուխտ մզկիթներ, ուր «խութպէ» կը կարդացուէր խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտի անունով։

Այսօր, միեւնոյն աղբիւրէն քաղելով, կուտանք «ֆէթվայի մը պատճէնը։

Ինչպէս կ'երեւայ, Էնկիւրին ի զուր կը փորձէ հերքել Սեբաստիոյ դէպքը։ Ճիշդ է, Մ. Քէմալ ուժ ունի խեղդելու այս կարգի խլրտումներ, շարժման մէջ դնելով կախաղանը, եւ իր հարկին «եաթաղան»ը։ Բայց Նման օրինակ դէպքերու կրկնութիւնն իսկ ջղագրգռութիւն կը պատճառէ։

Արդարեւ, փուշերը կը վխտան քէմալապետութեան դափնեպսակին վրայ, եւ եթէ խոշոր դէպքեր չեն պատահիր, կամ եղածը կը խափանուի, պատճառը այն է որ ընդդիմադիրները, սուլթան-խալիֆայական, իթթիհատական թէ հակաքէմալական, չունին ամուր եւ զսպանակի պէս լարուած կազմակերպութիւն։ Թուրքերը ընդունակ են այդպիսի կազմակերպութեան, երբ ծրագիրը ջարդ եւ աւար է։ Իսկ զուտ քաղաքական-յեղափոխական ձեռնարկներու համար, անոնք միշտ պէտք ունին յանդուգն հրամանատարի մը։ Այսպէս եղաւ 1909 մարտ 31ին, երբ Համիտ «շէրիաթ»ի մարտակոչը հնչեցուց։ Այդպէս Պոլիս մտաւ Մահմուտ Շէվքէթ փաշա, նոյն տարին, զօրաբանակի մը գլուխն անցած։ Այդպէս տեղի ունեցաւ Իթթիհատին անկումը՝ 1912ին, երբ Քեամիլ փաշան ձեռք անցուց Գապը Ալին, շնորհիւ խիզախ առաջնորդի մը, Նազըմ փաշայի։ Ու վերջապէս, նոյնքան յանդուգն առաջնորդի մը, Էնվէրի միջոցաւ էր որ սպաննուեցաւ Նազըմ փաշան, եւ Իթթիհատը նորէն մտաւ Գապը Ալի։

Այս կարգի յեղաշրջումներու ամէնէն վերջին եւ վճռական օրինակը հանդիսացաւ միլլի շարժումը, առաջնորդութեամբ Մ. Քէմալի, որուն ախոյեանն է որ կը պակսի այժմ։ Աւելի ճիշդ, չերեւար բեմի վրայ։

Անցեալ օր, Անատոլուէն նոր հեռացած թղթակից մը, մանրամասնօրէն կը նկարագրէր թէ ինչո՛ւ ձախողեցան Գոնիայի, Մենեմենի, Քոչկիրիի, Զիլէի յետադիմական շարժումները։ Նաեւ Իզմիրի մահափորձին ձեռնարկը։

«Այս, Թուրք ղեկավարները (ընդդիմադիր) շատ են, բայց այդ ատոնցմէ մէկն իսկ չէ բուն առաջնորդը։ Անոնց ամէն մէկը ունի իր սրտի նպատակը եւ զանոնք իրականացնելու համար չուզեր վտանգել իր կեանքը։ Դէյլը կամ փաշան չուզեր մեռնիլ իր փայփայած գաղափարներուն յաջողութիւնը ապահովելու համար, եւ կը փորձէ միջնորդի, փոխանորդի ձեռքով եւ անոր կեանքին գնով յաջողցնել դաւադրութիւնը։» Յառաջ, 10 յունուար)։

Այս իրողութիւնը ճիշդ է նաեւ նոր դաւադրութեան համար։

Մինչեւ հիմա շատ մը անուններ յիշուեցան, Քարրիէ հայրմէն մինչեւ հռչակաւոր Գարա Քէմալի մտերիմը, Քէմալ։ Յիշուեցան ծանօթ փաշաներուն անուններն ալ, — Գարապէքիր Քեազըմ, Րէֆէթ, Ալի Ֆուատ կամ Ճաֆէր Թայեար, բայց կը թուի թէ բոլորն ալ միջնորդներ կամ փոխանորդներն են, եւ ոչ թէ բուն հեղինակները։ Նոյնը եւ Սեբաստիոյ պատմութեան մէջ, ուր միւֆթի մը կ'երեւայ մէջտեղ, իսկ անոր ետին կեցողները կը մնան անծանօթ եւ ազատ։

Այս կէտերը չեն ժխտեր, սակայն, որ հին եւ նոր Թուրքիան կանգնած են դէմ դիմաց, իրար զգետնելու համար։ Անուշտ իշխանութեան տիրանալու տենչն է բոլորին ալ միջոցը։ Բոլոր ընդդիմադիրները, մէջն ըլլալով Մ. Քէմալի երէկուան ընկերներն ու պաշտօնեաները (Տօքթ. Րիզա Նուր, Ճէլալէտտին Արիֆ, Րէուֆ, Ատնան եւն.) չեն հանդուրժեր անոր միահեծան իշխանութեան։ Աւելի մեծ այլ խառնիճաղանճ թիւ կը կազմեն սուլթան-խալիֆայականները, որոնց վարիչները նախկին Իթթիլաֆի հետեւորդներն են։ Եւ որովհետեւ իրար ալ չեն քաշեր, կամ չեն կրնար համերաշխիլ մէկ ծրագրի շուրջ, կը ջանան բարոյական կապ մը գտնել սուլթան-խալիֆային կամ Ալ-Օսմանի գերդաստանին մէջ։

Այս խայտաբղէտ ճակատը կը համրէ մէկէ աւելի ճարպիկ դաւադիրներ, բայց չունի ղեկավարութիւն։ Այս պատճառով, զարմանալի չէ որ կը ձախողի նոր ձեռնարկը, եւ Մ. Քէմալ տիրաբար կը վայելէ իր յաղթանակին փառքերը, մինչեւ նոր անօրինութիւն։

Կոտրող-Թափող Թաթին դիմաց, Թուրքիոյ դժգոհ միլիոնները — հին հաւատացեալները — ի զուր կը փնտռեն ուրիշ Թաթ մը, որ վերահաստատէր իսլամական կարգ ու սարքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԵՂՃ ՍՏՐՈՒԿՆԵՐ

Պայքար, *Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, խմբագրականի մը մէջ, ողբումով ձայնով մը կը տրտնջայ թէ Հայաստանի թերթերը միշտ «հայ աշխատաւորութիւն», «հայ աշխատաւոր» բառերը կը գործածեն, փոխանակ «հայ ժողովուրդ», «հայ ազգութիւն» ըսելու։ Կարդանք միասին 22 դեկտ.*

«Այսպէս, օրինակի համար, հայ գաղութի մը կամ արտասահմանի հայութեան մէկ հատուածին կողմէ ձեռնարկ մը կ'ըլլայ, Հայաստանի մէջ գործ մը հիմնելու եւ կամ երկրին շինութեան աջակցելու նպատակաւ։ Եթէ այս ձեռնարկը ռեւէ ձեւով արձագանգ գտնէ Հայաստանի մամուլին մէջ, ատիկա կ'ըլլայ բացառապէս «հայ աշխատաւորութեան» գործը, եւ ատկէ ամենափոքրիկ բաժին մը անգամ չի հանուիր ուրիշներուն, որոնք Հայաստանի ներկայ վարիչներուն ըմբռնումով «աշխատաւոր» դասուն չեն պատկանիր, հոգ չէ թէ անոնք ըլլան գործին հիմնադիրը, վարիչներն ու գլխաւոր սատարները։ Շիրակի երկրաշարժին առթիւ Ամերիկայի Հայոց մէջ հանգանակութիւններ եղան։ Այս հանգանակութիւններու մասնակցեցան գործաւորներ, արհեստաւորներ, մանր ու մեծ առեւտրականներ ու դրամատէրներ, բայց հանգանակուած բոլոր գումարները Հայաստանի մէջ արձանագրուեցան *Ամերիկայի Հայ Աշխատաւորութեան* հաշւոյն։ Հայաստանի կարմիր խաչը եւ Հօկը երկու կազմակերպութիւններ են, որ պաշտօնապէս ճանչցուած են ու կը հովանաւորուին Հայաստանի կառավարութեան կողմէ։ Ասոնք միմիայն գործաւորներէ չեն բաղկանար, անդամներէն սկսեալ մինչեւ վարիչները, կան ուրիշ եւ դոմինիստ սեպհականատէր աշխատաւորներ կողմէ *պուրժուա եւ դրամատէր* կոչուած դասակարգերուն պատկանող մարդիկ, որոնք սրտանց ու եռանդով կ'աշխատին։ Բայց, Հայաստանի մէջ ասոնց երկուքն ալ կը ճանչցուին միմիայն *աշխատաւորական կազմակերպութիւններ*, եւ այնպէս կը թուի թէ պաշտօնապէս տարբեր չեն կրնար ըլլալ եւ ընդունուիլ. ջնջնք կարծեր թէ Հայաստանի մէջ այսքանը չգիտնան, բայց թէ ինչու անգիտութիւն կը ձեւացնեն, կամ գիտնալով ինքզինքնին կը պատրեն, խնդիր մըն է ասիկա, որ շատերուն հետաքրքրութիւն կը պատճառէ։

Ըստ մեզ, ամբողջ եղածը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ մտքի, հոգւոյ արտասովոր վիճակ մը, հետեւանք այն բացառիկ պայմաններուն, որու ենթակայ են Հայաստանի ժողովուրդն ու վարիչ տարրերը՝ ընկերական ու տնտեսական մեծ յեղաշրջման մը եւ ցնցումներու պատճառաւ։ Անոնք կը գտնուին այնպիսի կէտի մը մէջ, ուր բառեր ու բացատրութիւններ միայն կը բաւեն գոհացում գտնելու, մինչեւ անգամ խանդավառութեան համար, եւ իրողութիւնները կը կորսնցնեն իրենց ուժն ու նշանակութիւնը։»

ՊՈՒԼԿԱՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Սոֆիա, 12 յուն.— Սպայակոյտի պետ զօրավար Պաքարճիեֆ պատերազմական նախարար՝ անուանուեցաւ զօր. Վոլքոֆի տեղ, որ հրաժարեցաւ եւ Հռոմի դեսպան նշանակուեցաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

„ՇԵՐԻԱԹՃԻ"ՆԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՍՎԱԶԻ ՄԻՒՖԹԻՆ ՖԷԹՎԱՅՈՎ ՄԸ ՃԻՀԱՏ ԿԸ ՔԱՐՈԶԷ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք թէ բացարձակապէս ճիշդ են Սեբաստիոյ մէջ առաջ եկած շարժումները քէմալական բարենորոգումներուն դէմ։ Էնկիւրի վախնալով երկրին մէջ առաջ գալիք հակազդեցութիւններէն, փութաց պաշտօնապէս հերքել լուրը եւ հետապնդում կատարել լուրը հրատարակող թերթերուն դէմ։

Իրողութիւնն այն է որ, խալիֆային ղրկած մէկ ֆէթվային հիման վրայ, Սեբաստիոյ միւֆթին հրատարակած է հետեւեալ ֆէթվան.

«Կառավարութիւն մը՝

1.— որ օսմանեան խալիֆայութիւնն ու սուլթանութիւնը ջնջելով, տեղը անկրօն կառավարութիւն մը կը հաստատէ.

2.— Մէտրէսէները փակելով, իսլամները կը զրկէ կրօնական դաստիարակութիւններէ.

3.— որ կը ջնջէ Շէրիի դատարանները, որոնք կրօնքի վրայ հիմնուած են.

4.— որ իսլամական հագուստը վերցնելով տեղը «ֆրէնկ» գլխարկ կը հաստատէ, եւ կը բանտարկէ ու կ'աքսորէ այն իսլամ իւլէմաները, որոնք գլխարկ չեն դներ.

5.— որ կը յանդգնի նուիրական Քուրանը փոխել.

6.— որ իսլամական կրօնքի լեզուով, արաբերէն տառերով եւ Թուրքերէնով հրատարակուած թերթերը «ֆրէնկճէ»ի վերածելով՝ իսլամները կը զրկէ կրթութենէ եւ կ'արգիլէ Թուրքերէն կարդալ-գրելը.

7.— որ իսլամներու աղօթատեղիներուն մզկիթներու մէջ պարել կուտայ երիտասարդներն ու աղջիկները.

8.— որ մահուան սպառնալիքով գահազրկութեան եւ փախուստի ստիպեց հանգուցեալ Վահիտէտտին էֆէնտին, որ իբրեւ մարգարէին փոխանորդը՝ իսլամներուն խալիֆան և սուլթանն էր, որ սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան աթոռին կողմէ ամբաստանուած է իբրեւ սուլթանին դէմ ապստամբող։

9.— որ իր կողմէ պայմանաւոր կերպով իսլամներու խալիֆա հռչակուած սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ էֆէնտին բռնի սահմանէն դուրս հանած է եւ խալիֆայութեան աթոռը ջնջած է, որ իսլամներուն արգիլած է «խութպէ»ներու մէջ խալիֆային անունը կարդալ.

այսպիսի կառավարութիւն մը օրինաւոր կառավարութիւն չէ այլ ապստամբ ուժ մը։

Ամբողջ աշխարհի իսլամներուն համար կրօնական պարտականութիւն մըն է այս ապստամբ ուժերուն դէմ պատերազմիլ, ապստամբիլ ու «ճիհատը էքպէր» յայտարարել։

Ուստի անհրաժեշտ է որ բոլոր իսլամները համախմբուին կրօնքի դրօշին տակ եւ ապստամբ ուժերու ձեռքէն ազատեն իսլամութեան նուիրական աթոռը։»

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ԴԷՄ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ ԱՆՋՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Կիրակի օր ժամը 12.30ին, երբ եկեղեցիէն կ'ելլէին, Իվան Իվանովիչ անուն 30 տարեկան ռուսահայ քանուոր մը ներկայացաւ Գ. Գառնիկ Բարունակեանի, որ քարտուղարն է Փարիզի Հայոց եկեղեցիին, Տիկնանց Միութեան, կարմիր խաչի, կրթական խորհուրդի եւայլն.։

Իվան Իվանովիչ նախապէս կ'աշխատէր ինքնաշարժի մեծ գործարանի մը մէջ, սակայն մէկ ամիսէ ի վեր անգործ էր։ Քանի մը անգամ ներկայացած էր արդէն Գ. Բարունակեանի, որ օր մը 100, ուրիշ օր մը 50 ֆրանք տուած էր անոր։ Անցած շաբաթ դարձեալ ներկայացած էր եկեղեցիի խորհրդարանը եւ յայտնած թէ՝ վիճակը յուսահատական ըլլալով, մտադրած էր վերջ տալ իր կեանքին։ Իվան Իվանովիչ շաբաթ իրիկուն դարձեալ եկեղեցի գնաց եւ դրամ պահանջեց։ Իրեն ըսուեցաւ թէ իրեն համար դիմում եղած է Աղքատախնամին, սակայն պատասխան չէ առնուած դեռ։

Տեղական թերթերը կը պատմեն թէ հայ երիտասարդը կիրակի օր եկեղեցիի շրջափակին մէջ դարձեալ դրամ պահանջեց։ Քարտուղարը մերժեց գոհացում տալ իրեն։ Իվանովեչ պնդեց եւ Գ. Բարունակեանի օձիքը չձգեց։ Երկու մարդիկը խօսակցելով դուրս ելան եկեղեցիէն եւ ուղղուեցան դէպի Ֆրանսուա Ա. հրապարակը։

Քարտուղարը ականջ չէր կախեր երիտասարդի աղաչանքներուն։ Չի գիտցուիր թէ ի՛նչ անցաւ դարձ..., Իվանովիչ յանկարծ ձայնը բարձրացուց եւ սպառնալիքներ ըրաւ։ Ու խօսքէն գործի անցնելով գրպանէն հանեց փարապէլլում ատրճանակ մը, ու կրակեց Գ. Բարունակեանի վրայ։

Գալթիւն մը լուեցաւ եւ գնդակը սուլելով անցաւ Գ. Բարունակեանի ականջին քովէն։ Քարտուղարը սարսափահար սկսաւ փախչիլ՝ պահուըտելիք տեղ մը փնտռելով։ Փողոցին մէջ գիկ-զակներ կը գծէր՝ գնդակներէն խուսափելու համար։ Մօտերը տեսաւ բաց դուռ մը, ներս մտաւ եւ դուռը վրայէն գոցեց։ Երիտասարդը, որ քարտուղարին ետեւէն կը վազէր, ատրճանակը ձեռքը՝ նախատինքներ եւ հայհոյանքներ կը տեղացնէր Գ. Բարունակեանի հասցէին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ. ալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ. ալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄՈՒԿ ՈՒ ԳԻՆԻ

Անոնք որ «Յառաջ»ի 1 յունուարի թիւին մէջ կարդացին Օհան Կարօի արձակը՝ *Գովերգ գիշերուան համար*, ապահովաբար մխրճուեցան խոր ու շփոթ մտածման մէջ, առաջին երկու բառերու ընթերցումէն յետոյ՝

— Մո՛ւկ, ու գինի՛,—

Եւ որովհետեւ, այս երկու անկապ բառերու դրացնութեան չկրցան մարդկային իմաստ մը տալ, անշուշտ սկսան մեղադրել նորերը.

— Եղբա՛յր, ա՛լ համը կը փախցնեն. բանաստեղծութեան մէջ մուկը ի՞նչ գործ ունի եւ այն ալ գինիին հետ...,

Եւ սակայն, մուկն ու գինին քովէ քով՝ պատմութիւն մը ստեղծեցին ուրախ, զուարճալի։ Այնքա՛ն հաճելի եւ ինքնատիպ, որքան Օ. Կարօի «Գովերգ»ը։

«Յառաջ»ի խմբագրատունը։ Երկու խմբագիրներ փորձերով կը զբաղին։ Մէկը կը կարդայ՝

—«Մո՛ւկ, ու գինի՛»...—Ու զարմացած՝ կանգ կ'առնէ, հարցնելու համար միւսին,

— Ա՛յս ի՞նչ է։

= Մո՛ւկ,—(շեշտ, ստոր) ու գինի՛ (երկար, ստոր)։

— Վստա՞հ ես։

= Ու նայէ՛։ Սրբագրուա՛ծ կանոնաւոր մուկ է՝ քովինն ալ գինի

— Ե՛, կ'ըլլա՞յ։

= Ինչո՞ւ չէ, բանաստեղծութիւն է. Թէեւ եթէ ինծի մնար, «մուկ»ը կը փոխէի ծուկի. գինիին հետ լաւ կ'երթայ։

— Ես բան չեմ փոխեր. Բնօրինակի իրաւունքը՝ կը յարգեմ. բայց ձեռագիրը պահենք. ի՞նչ կ'ըլլայ, ի՞նչ չըլլար։

Ու «մուկ»ը մնաց մուկ։ Իսկ հաւանական դէպքերու կանխատեսութեամբ, ձեռագիրը պահուեցաւ խնամքով։

∴

Յաջորդ-շաբաթ,—շաբթուան այն օրը, որ մեր երիտասարդներուն թոյլ կուտայ ուխտի գալու «Յառաջ»ին։ Անոնց կարգին կը սպասենք մանաւանդ որ Օ. Կարօն գայ։ Եւ կուգայ յարձակումի լարուած տրամադրութիւններով.

— Ցօ՛ խայտառակեցիք ինծի, է՛...

Անցա՛ծ ըլլայ. ի՞նչ կայ, Կարօ...

— Ցօ՛, «մուշկ»ը ինչպէ՛ս «մուկ»ի կը փոխէք, է՛...

Գաղտնիքը պարզուած էր։ «Մուշկ ու գինի» պիտի ըլլար ուրեմն։

Ու սխալին հեղինակը պատժելու համար, երբ Օհան Կարօի հաւանութեամբ, որոշուեցաւ շիշ մը «պէնէտիքթին» պարտադրել անոր, ձեռագիրը ամբաստանութեան անհերքելի առարկայի մը պէս՝ դրուեցաւ Օ. Կարօի աչքին առջեւ...։

Ու հեղինակը քաշեց իր սխալը՝ առնելով բոլորին մաղթանքը,

— Ձեռքդ դալա՛ր, Օհան Կարօ՛, նման սխալներ միշտ գործես...

Մ. Ե.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀՐՁԻԳՆԵՐԸ ՊՈԼԻՍ ՆՍՏԱԾ, ԹԷՀՐԱՆԸ ՎԱՌԵԼ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ

«Իրան», ինչպէս եւ շարք մը կարեւոր պարբերականներ գեղեցիկ սովորութիւն են գործածեր իրենց ընթերցողներուն տալ օտարներու կարծիքը՝ Պարսկաստանի մասին։

Այսպէս յաճախ արաբական, ռուսական, անգլիական եւ թրքական թերթերէ գլխաւորաբար կարծիքներ, երբեմն նոյնիսկ ամբողջական յօդուածներ կը թարգմանուին պարսկերէնի։

Ուղղակի այս երկրին կամ ժողովուրդին դէմ գրուած յօդուածներու թարգմանութեան կից, Թէհրանի թերթերը իրենց կարծիքը կը յայտնեն, բայց շատ յօդուածներ կան, որոնք կարծէք թէ կը թարգմանուին միայն իրենց ի տեղեկութիւն։

Օտար կարծիքին այնքան կարեւորութիւն կը տրուի, որ, մինչեւ անգամ Ղաւ Փէհլեւին իր գահակալութեան տարեդարձը շնորհաւորելու գացած լրագրողներուն ըսեր է. «Օտար մամուլի մէջ երբեմն օգտակար յօդուածներ եւ նիւթեր կը տպագրուին, որոնց հրատարակութիւնն ու տպագրութիւնը մեր երկրին համար նպաստաւոր է։ Արդեօք արտաքին մամուլը Պարսկաստանի ներքին մամուլին կը հասնի՞ եւ եթէ չի հասնիր, պէտք է կազմակերպել եւ աջակցիլ, որ օտար թերթեր ստացուին ներքին մամուլի համար»։

Արդ պաշտօնական նախարարը յայտներ է, թէ «կառավարութիւնը տեղեկատու դիւան մը հիմնելու վրայ է, որ շուտով պիտի հաստատուի եւ այնուհետեւ մեր եւ եւրոպական թերթերու միջեւ ուղղակի յարաբերութիւն պիտի ստեղծուի»։

Իսկ «Դահիդ»ի խմբագիրը կ'աւելցնէ թէ Թէհրանի թերթերու մեծ մասը կը ստանայ արտասահմանի թերթերը եւ արտատպումներ կ'ընէ։

Այսքանը բաւական է, կարծեմ, ցոյց տալու համար, թէ այժմ հակառակ անցեալի, որքան մեծ կարեւորութիւն կը տրուի տպագրական խօսքին այս երկրին մէջ, ուր մօտիկ անցեալին լրագրողները «խառնակիչներ» կը համարուէին, իսկ թղթակիցներն ու լրատուները՝ պարզ «լրտեսներ»։

Քանի մը օր առաջ, «Իրան» օրաթերթը իր 2835 թիւին մէջ արտատպել էր «Բոլշեւիկները Իրանի մէջ» վերնագրի տակ «Ագէրի Թիւրք»ի մէկ բանսարկու յօդուածը, որմէ կ'երեւայ թէ ամբողջ պարսկահայութիւնը բոլշեւիկներու աջ թեւն է։ Այդ յօդուածի ամբողջութիւնը «Յառաջ»ը «Ագէրի Թիւրք»էն թարգմանած եւ խմբագրական մըն ալ հրատարակած էր, ուստի ամբողջական թարգմանութեան փոխարէն ամէնէն ուշագրաւ մէկ պարբերութիւնը միայն առաջ կը բերեմ.

Ընդհանուր առումով Հայերը Պարսկաստանի մէջ բոլշեւիկներու աջ ձեռքն են։ Սարվարեան անուն Հայու երեք զաւակները բոլշեւիկեան հպատակութիւն ընդունելով Ռուսաստան են գացեր։ Ուրիշ Հայ մը, Յովակիմ Սարգսեան, Թէհրան — Մէշէդ — Դուզդապ գծի թղթատարական փոխադրութեան ինքնաշարժի մենաշնորհն է առած կառավարութենէն։ Այս պարսկահպատակ Հայուն ետեւ կանգնած է հրեայ բոլշեւիկ մը՝ Աթրոսդումօֆ, որ կը վարէ այս սպասարկութեան բոլոր գործերը»։

Պոլիս բոյն դրած հրձիգներու նպատակը պարզ է։ Այս անմիտ, միանգամայն անտրամաբանական բանսարկութեամբ, երկու չար նպատակ կը հետապնդեն. նախ Հայերը պարսիկ ժողովուրդի ու պետութեան աչքին կասկածելի դարձնել, յետոյ աւելորդ սրտացաւութիւն ցոյց տալ այս երկրի հանդէպ։ Ոչ մէկ կասկած, որ այս երկրին մէջ Հայերը շատ լաւ ծանօթացուած են եւ մեզ գիտցող իւրաքանչիւր պարսիկ հայրենակից եթէ անգամ հաւատայ, թէ յիշեալ երկու Հայերը բոլշեւիկեան գործակալներ են, անկասկած պիտի խնդայ «Ագէրի Թիւրք»ի երկու Հայերը ամբողջ պարսկահայութիւն ներկայացնելու տղայական փորձին վրայ։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, սովորական ընթերցող հասարակութիւն կայ, որ կը կարդայ, կը տպաւորուի եւ կ'անցնի։ Ահա այդ հասարակութեան մտքին մէջ կրնայ տեղ բռնել այն կասկածը թէ բոլոր Հայերը Պարսկաստանի մէջ բոլշեւիկներու աջ թեւն են, ուրեմն եւ մեր երկրին թշնամիները՝

Նախ քան օտարներու վստահանալը, տեղը չէ՞ արդեօք անարգանքի սիւնին գամել Սարվարեան եւ Յովակիմ կոչուածները, եթէ իրօք այդպիսի Հայեր կան Պարսկաստանի մէջ, որոնք յօժարակամ ինչ նեղ շահերու համար առիթ կու տան ամբողջ պարսկահայութիւնը կասկածի ենթարկելու երկրի մը մէջ, ուր Հայ անունը միշտ հեռու է եղած Իրանի թշնամիներու հետ միասին հոլովուելու անպատուութենէն։ Եթէ իրապէս կան այդ մարդիկ, չե՞ն գիտեր առածը, թէ երկու քոսոտ այծեր կրնան վարկաբեկել ամբողջ բազմութիւն մը։

Անհրաժեշտ է որ Թէհրանի մեր պաշտօնական մարմինները նոյն «Իրան»ի մէջ իսկ հերքեն այս բացարձակ քսութիւնը։ Կը կարծեմ թէ այդ մարմինները, որոնք տեղի անտեղի կը խօսին ամբողջ պարսկահայութեան անունով, այս անգամ պիտի շտապեն յայտարարել եւ փաստել պարսիկ մամուլին մէջ թէ Պարսկաստանի Հայերը ոչ թէ բոլշեւիկներու աջ ձեռքն են, այլ իրենց ամբողջութեամբ միանգամայն դէմ են այս երկրի բոլոր կարգի թշնամիներուն, ամէնէն առաջ բոլշեւիկներուն։

Եթէ Թէհրանը մոռնայ կամ թերանայ իր այս պարտականութեան մէջ, Ջուղայի առաջնորդարանին կը մնայ, իբրեւ պաշտօնական հաստատութիւն, հերքել «Ագէրի Թիւրք»ի կեղտոտ ու չարամիտ քսութիւնը, բարեբախտաբար «Իրան» օրաթերթը կարծիք չէ յայտնած տակաւին։ Պէտք է շտապել, քանի մեր ցեղի դարաւոր թշնամին չէ փակած բաց դուռը, որ միշտ սիրով ներս է ընդունեց մեզ, իբրեւ Իրանի անկախ գոյութեան ու յառաջդիմութեան անկեղծ բարեկամներ։ Թող թոյլ տրուի ըսելու, թէ սա աւելի անհրաժեշտ եւ անյետաձգելի աշխատանք է, քան «գողղ»ը տերտեր շինելը եւ Նոր Ջուղայի հայութիւնը պառակտելը։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳՐՔԻ ԲԱՆՍԱՐԿՈՒՆԵՐ

Բանսարկութենէն զատ ոչ մէկ բանի կարող եմ — I am nothing but critical. Շէքսպիրի Եակոյին խօսքն էր այդ, որ կը յարմարի մեր շարք մը բանսարկու գրչակներուն։

Քննադատութիւնը չորոշուիր բանսարկութենէն։ Քննադատներու բառարանէն դուրս ձգուած են պատկառանք, լրջութիւն, փափկանկատութիւն բառերը։ Եակոյի դերը կը կատարեն մեր գրչակները. շատ դիւրին դեր մըն է այդ.— անարգել, բանսարկել։

«Սպաննեցէք այդ շունը: որ քննադատ մըն է»։ Այս էր կէօթէի պատուէրը։ Բայց անտարակոյս, այն քննադատներուն համար չէր իր այդ խօսքը, որոնք՝ լրջութեան սահմանէն դուրս չեն ելլեր, այլ այն ամէնուն համար որոնք չարախօսութիւն կ'ընեն, ոչ թէ մատենախօսութիւն։

Հրատարակուած կամ ցուցադրուած արուեստի յղացում մը եւ կամ հասարակութեան պատկանած ձեռնարկ մը չեն կրնար գոցել քննադատին բերանը։ Այդ պարագային քննադատն իրաւունք ունի թերութիւնները մատնանիշ ընելու, բայց միայն ցոյց կրնայ տալ, առանց ամարգի բացատրութեան։ Քննադատը գրած ատեն միշտ միտքը դնելու է որ հեղինակին առջեւ կեցած երես առ երես կը խօսի։ Բնական է որ այդ պարագային կրթութեան սահմանին մէջ մնացած, փափկանկատութեամբ գիտել կու տայ քննադատելի կէտերը։ Եւ հեղինակը կ'օգտուի այդ դիտողութիւններէն։

Բանսարկու գրչակները կը յիշեն անշուշտ որ [illegible] կոչուած սարը կ բայց բանիբուն Զօյիլ մը քննադատելով Հոմերոսը, Սոկրատը եւ Պղատոնը, ժողովուրդին զայրոյթին զոհ գնաց եւ ողջ ողջ խարոյկի դատապարտուեցաւ Իզմիրի հրապարակին մէջ. Հեռու այդպիսի պատիժներ, այդպիսի փորձանքներ մեր Զօյիլներէն։ Սակայն լրագրի վարիչները պէտք չէ խրախուսեն գրքի բանսարկուները։ Աշխատակից մը, ինչ որ ալ ըլլայ, աւելի մանիբուն քան Զօյիլ մը, երբ բանսարկութիւն կ'ընէ, ոչ թէ լրջամիտ գրախօսութիւն, առանց ակնածութեան այդ գրչակին թղթերը կրակը նետել պէտք է։

Ներկայիս մէկ գրքին հարիւր մէկ քննադատներ կան. խնամութեամբ միայն հեղինակը կ'ազատի բանսարկուներու ամարգի հարուածներէն։ Մեր մամուլը գրախօսութեան այնքան կարեւորութիւն չի տար ինչպէս եւրոպական մամուլը, որուն բովանդակութիւնը ընդհանրապէս նոր հրատարակութեանց քննադատականն է։ Բայց հարկ է գիտնալ որ այդ բովանդակութենէն կարելի է օգուտ քաղել։ Մեր քննադատները կրնան դաս առնել եւրոպացի քննադատներէն, դաս գրական դաս կրթական։

Հարկ է ըսել նաեւ որ մեր մամուլը, մանաւանդ ամերիկահայ մամուլը մատենախօսականին շատ քիչ կարեւորութիւն տալով, անգիտակցաբար մահացու հարուած մը կու տայ հրատարակչական գործին։

Մեր մամուլը կարծես մոռցած է իր ազնուական գրչի եւ լեզուի պարկեշտութիւնը։ Մամուլի վարիչները իրենց աշխատակիցներուն ներարկելու են գրական պատկառանքի սէրոմը։ Մեր քննադատները իրենց քննադատութիւններով կ'աշխատին քանդելու ուրիշներուն ծփած կամուրջները, եւ այդպիսի համայնաջինջ շահատակութիւններով կ'երազեն պատուանդան մը կանգնել իրենց մօտէ կուռքերուն։

Քննադատը անաչառ ըլլալու համար, կանխակալ մտածում ունենալու չէ, գրքի մը արժանիքը հասկնալու համար, զայն սիրելու է, թէեւ գրողը մեր թշնամին ըլլայ։ Ատողը չի կրնար սիրել, թէեւ իրօք սիրելի ալ ըլլայ ատելցածը: «Հասկնալու համար, սիրելը ամէնէն լաւ միջոցն է»: Amare, si, è il miglior modo di comprendere: Այսպէս կ'ըսէ ներկայ ամէնէն տաղանդաւոր քննադատ գրագէտ Իտալացի Պափինի։

Ն. Ագոնցի «Բանբեր»ին մէջ Ռուբէն Զարդարեան վիպակ մը կը գրէր։ Յիշեալ հանդէսին ամէն գրական նիւթերուն գրախօսականը կ'ընէի։ Եւ ահա Արփիար Արփիարեան նամակով մը ինծի գիտել կու տար, որ գրախօսականիս մէջ Զարդարեանի մասին լռութեամբ անցնելու չէի։ Այդ լռութիւնս ըսելէն արհամարհանք մը կը համարէր։

Հոս հարկ է խոստովանիմ որ այն ատեն ես չէի սիրեր նորեկ գրիչները։ Զարդարեան նոյն ատեն նորահաս գրիչներէն էր, ես եթէ սիրած ըլլայի զայն, իրաւցնէ հասկցած պիտի ըլլայի անոր գրական անվիճելի արժանիքը, ինչ որ ճանչցայ, երբ շատ տարիներ վերջը անոր հետ բարեկամացայ եւ սիրեցի անոր գրականութիւնը։ Ուրեմն քննադատը իր դատաստանին մէջ չվրիպելու համար պէտք է սիրէ։ Ամէն պարագայի մէջ, քննադատը հարկադրուած չէ իրեն անհաճոյ երեւցած գործ մը գնահատելու. լաւ է ազնուականօրէն լռել քան ամարգի չարախօսել։ Մեր նոր գրողները կ'ուզեն առաջ երթալ, ճանապարհը բաց է, յառա՛ջ առանց ուրիշներուն ոտքին վրայ կոխել անցնելու։

Հ. Ս. ՆՐՍԵՍԵԱՆ

Via Dimesse 1.
PADOVA

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ

Թուրքիոյ մէջ լատինական այբուբենի ներմուծումին վրայ, [illegible] ...նց նման բարենորոգումի մը դիմել Պարսկաստանի մէջ:

Պարսիկները եւրոպական սովորութիւններու վարժեցնելու [illegible] մայեցին իւրաքանչիւր գաւառի մէջ բանալ սինէմա մը՝ ներկայացնելու համար եւրոպայի կեանքը:

Այս հրամանը կրօնաւորներու կողմէ բուռն ընդդիմութեան բախեցաւ: Կրօնաւորները դեռ մինչեւ հիմա կը յամառին շարժանկարն ու ձայնագիրը (ֆոնոկրաֆ) նկատել իբրեւ սատանայի գործիք։

Սակայն իշխանութիւնները շատ խիստ միջոցներ ձեռք առին այդ ընդդիմութիւնը խորտակելու համար, ու վերջին ամիսները 300 մոլլաներ աքսորուեցան.

Խիստ միջոցներ կը գործադրուին նաեւ կրթական մարզին մէջ: Կառավարութիւնը մեծ թիւով դպրոցներ հիմնեց ամբողջ երկրին մէջ, ու այս առթիւ հրատարակեց ժամանաւոր օրէնք մը, զինուորական ծառայութենէ զերծ յայտարարելով բոլոր դպրոցականները: Կառավարութիւնը այնպէս կը կարծէ թէ՝ ուսանողներուն սիրած այս առանձնաշնորհը ծնողքները պիտի մղէ դպրոց ղրկել իրենց զաւակները:

Ուսուցիչներու պակասին պատճառով, կառավարութիւնը այս բացը գոցելու համար, որոշած է օտար ուսուցիչներ հրաւիրել:

Ֆրանսերէնի ուսուցումը պարտադիր դարձած է բոլոր դպրոցներու մէջ.

Պարսկաստանի մէջ իրենց ուսումը աւարտած մօտ 600 երիտասարդներ պետական ծախքով արտասահման պիտի ղրկուին՝ իրենց ուսումը կատարելագործելու համար:

Այս երիտասարդներէն շատեր յանձնառու կ'ըլլան ուսուցչութեան նուիրուիլ, երբ մայր հայրենիք վերադառնան:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ (ԽԱԼՔ) ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹ

«Էքօ տը Փառի» կը շարունակէ իր՝ պրպտումները ... մասին: Ստորեւ կը ներկայացնենք տասներորդ յօդուածը:

Թուրք «Ազգային Սահմանադրութեան Օրէնքի» Ա. յօդուածը կը յայտարարէ.— Առանց որեւէ պայմանի եւ սահմանափակման, կառավարութիւնը կը պատկանի ազգին։ Ժողովուրդն է որ ինքնապէս կը վարէ իր ճակատագիրը»։ «Օրէնսդրական եւ գործադրական իշխանութիւնը կը կեդրոնանայ եւ կը յայտնաբերուի Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ, որ ազգին միակ եւ ճշմարիտ ներկայացուցիչն է», կ'աւելցնէ 2րդ յօդուածը։

Մի սարսափիք այս ամբոխավարական յատակագծէն, օրէնսդրական եւ գործադրական իշխանութիւններու այս զարմանալի խառնուրդէն, որ հարիւրին 80 տգէտներ հաշուող երկրի մը համար կրնայ վրդովիչ է։ Բայց հանդարտեցէք։ Թուրքիոյ մէջ աւելի զինուորական իշխանապետութիւն մը կը տիրէ քան թէ խորհրդարանական հանրապետութիւն մը։ Այս վարչաձեւն է որ աւելի կը յարմարի Թուրքերու բնական տաղանդին։ «Մի զարմանաք որ առանց տրտնջալու ընդունեցին Քէմալի երկաթեայ բռնութիւնը», կ'ըսէր ինծի Թուրք բարեկամներէս մէկը, շատ զարգացած, որ օր մը, ինծի կը յիշեցնէր իրենց ամէնէն գիտնական պատմաբաններէն մէկուն, Լէոն [illegible] դատաստանը։

«Թուրք ժողովուրդները զօրագունդերու կը նմանին։ Անոնց մեծ ազգերը կը կրեն իրենց գլխաւորներուն անունը։ Անոնք կը կոչուին Օսմանլըներ, Էօզպէքներ եւ այլն»։ Եւ կ'աւելցնէր — Զինուորական այս ընկերութեան մէջ, անշուշտ նուիրապետութիւն կայ, բայց ոչ ազնուապետական դասակարգ. վերջապէս, մինչդեռ զանազան ժողովուրդներէ ոմանք ժողովրդավար, ուրիշներ ազնուապետական իշխան մը կը փնտռեն, Թուրքերը աւելի զինուորապետական կառավարութեան մը խելքը ունեցած են։ «Հազիւ ձիերէն վար իջած, անոնք բարբարոս զինուորներ եւ թղթածալներ կը դառնային։ [illegible] դարերու ընթացքին, Թուրքերը երբեք չեն փոխուած»։

Կազին կը ջանայ իր զինուորական իշխանապետութեան տալ խորհրդարանական գոյն մը։ Անուրանալի է թէ՝ Էնկիւրիի մարդիկը որոնց շատերը շատ նախնական գրագիտութեամբ մը սնած են, շատ բան փոխ առած են Ֆրանսական յեղափոխութեան ժողովներէն, անոնց աշխարհականացման հայեցակէտերը, քաղաքական [illegible], ամբոխավարական խանդավառութիւնը, կեղծ թէ անկեղծ [illegible]

Կազին կը կոթնի անձնուէր եւ ամուր բանակի մը վրայ, որուն պահպանման կը զոհէ ելմտացոյցին մեծագոյն մասը, ինչպէս նաեւ, շատ լաւ կազմակերպուած ոստիկանութեան մը վրայ։

Բայց, Մուսթաֆա Քէմալ, իր արամադրութեան տակ ունի նաեւ քաղաքական առաջնակարգ կազմակերպութիւն մը, որուն գործն է երկրին վրայ հսկել, զայն տոգորել նոր գաղափարներով։ Ժողովրդական կուսակցութիւն է այդ, որուն մեծ պետն է ինք եւ Ըսմէթ անոր փոխ-նախագահը։ Այս ամենահզօր կազմակերպութիւնը քանի մը նման գիծեր ունի իտալական ֆաշիստ կուսակցութեան հետ, բայց մինչդեռ, Մուսոլինիի կազմակերպութիւնը կը կոթնի էապէս արհեստակցական բնոյթ կրող կազմի մը վրայ, բնաւ նոյնը չէ ... կան Թուրքիոյ մէջ ... կան կուսակցութիւնը ... վեստներուն հետ կարելի ... դատել ինչպէս Ռուսիա ... եւս ենթարկուած է ... կան ակումբներու վրայ ... դիկտատորութեան մը ... նահզօր եւ ... կազմակերպութիւն ... ճիւղերն են։

Երդիկայի երեսփո... կազմակերպութեան ... քարտուղար՝ Սաֆվէթ ... ընդունեց Էնկիւրիի մէջ ...

— Մեր կուսակցութ... բազմաթիւ խորհուրդը ... նայ 33 անդամներէ ... 12 անդամները, կուս... խորհրդարանական խմ... կավար մարմին 12 ... եւ ուրիշ 9 բարձր ... թիւններ՝ ընտրուած ... բաժնուած է իւրաքան... վիլայէթ ունեցող 1... շրջանակներու համա... կազմուած կուսակցութ... երեսփոխաններէն, ... խորհուրդին 33 անդ... 14 քննիչներէ։ Իւրաք... լայէթի մէջ, ... կայացող գաւառական խորհր... տրուած 5 անդամներու ... ըր կայ։ Գաւառներ ու ... ալ (5 հոգինոց, ընտրու... գերու ներկայացուցիչն... կը բաղկանան 3 անձեր...

Այս յուրանաձեւ ... ինչպէս կ'երեւի ձեռնա... վետներու վրայ։

Ժողովուրդը իր ... թեան իրաւունքը կը ... ժողովին խորհրդակով, ... ւաստ թիւնները ... Բայց իրականութեան ... վրդական կուսակցութ... կ'ընտրէ եւ կը պարտա... փոխանները։ Ուղղակի ... կութեամբ ընտրութիւն ... ղովուրդը իր քուէն կա... սակցութեան գանձն ... ցող անդամներուն։ Ընտ... րուած են նահիյէներու ... րու եւ վիլայէթներու ... րուն կարծիքն առնու... Եւ որովհետեւ իրաք... րող նախ իր մտքերը ... մտածէ, դեռ չէ տեսն... ընտրութեան դէմ ... թիւնը մերժող մը գտ...

Այն ատեն, կառա... երեսփոխաններու ... թուականը կը յայտն... կը յայտարարէ կա... թեկնածուներու ցան... պէտք է որ ընտրուի... կարգի ընտրողները կը ... վաւերացնել այս ցա... անշուշտ չեն թերա... պարտականութեան ...

Այս է ժողովրդա... կութեան սիւները ... մական եղանակը ... գրութիւնն ուրեմ... տալու միջոցը չունի... ւելի ճիշդը, ան արգել... դական կազմակերպ... գոյութիւն չունի։ Եղա... կան գծգծութիւններ ... խաններ են։ Հայեցի... կայն, սուրիական հոգ... կազմակերպուած է ... հոսանք մը (150 երես... որ կը բաղկանայ հին ... կուսակից անձերէ։

Միւս ընդդիմադիր... բարիստականներ են, որ... չեն հաւնիր ... վարութեան հանդէպ ... արհամարհանքին, ... տիրութեան համար ...

պէս այն պատճառով որ կուզեն իրենք անձնիլ իշխանութեան գլուխը։ Անոնց մէկ քանին, ինչպէս Րէուֆ պէյ՝ անկախութեան նախկին նախարարը, կը գտնուին Ֆրանսա, կամ Անգլիա՝ ինչպէս Ատնան պէյ։

Ուրիշներ ալ կան որ Պոլսոյ մէջ ազատ են, թէեւ հսկողութեան տակ, ինչպէս նշանաւոր մարաջախտը Քեազիմ Քարապէքիր, Արեւելեան բանակներու նախկին հրամանատարը, բանակին կուռքը եւ այս պատճառով ալ վտանգաւոր նկատուած։ Ալի Ֆուատ եւ Րէֆէթ (Պոլսոյ նախկին կառավարիչ) կ'ապրին քաշուած՝ Իզմիրի յաղթականը Նուրէտտին փաշա՝ Կազիի պատերազմի հին ընկերը։ ան՝ վերջին ֆէս կրողը եղաւ։ Հին աւանդութիւններու իր սէրը զայն կասկածելի կը դարձնէ՛ եւ այսօր։ Սթանպոլ, փոքրիկ կրպակի մը մէջ, սափրուած է ելեկտրական պիտոյքներ ծախելու։ Հոն էր որ գիպուածաւ հանդիպեցայ անոր։ Հիւսէյին Ճահիտը տաղանդաւոր լրագրող որ մահուան դատապարտուած էր. եւ շնորհքի արժանացաւ։ Ուրիշներ սակայն, այդքան բախտաւոր չեղան, ինչպէս Քէմալ պէյը, որ 4 տարի առաջ, իրիկուն մը, մինչդեռ փոքր մը Անգորայի սրճարանին մէջ Պրիճ կը խաղար, լրտեսներ զինքն առեւանգեցին եւ Իզմիրի մէջ խողխողուած կախաղան հանեցին, կամ Ճավիտ պէյը, Ելմտական Նախկին նախարարը՝ Իթթիհատի առաջնորդն մէկը, որ Ըսմէթը ու բախտակցութեան զոհ գնաց ու երկու տարի առաջ կախուեցաւ Իզմիրի մէջ։

1926 յուլիս 19ին, Իզմիրի դատավարութեան շնորհիւ էր որ կառավարութիւնը կախեց 13 անձեր եւ ձգեց բնդդիմադիրութիւնը։ Անկից յետոյ, «Յառաջդիմական» որեւէ երեսփոխանի ներկայութիւնը չհանդուրժեցին Ազգային Ժողովին մէջ։ Կ'ըսեն նոյնիսկ թէ՝ Քեազիմ Քարապէքիր կախաղանէն փրկուեցաւ շնորհիւ զինուորներու միջամտութեան, որոնց պաշտպանութիւնը ստիպեցին Ընկերութիւնը որ քիչ մը մտածեն։

Ըրջապատուած մէկ քանի կորովի եւ հաւատարիմ բարեկամներէ, որոնց նախանձները հանդարտեցնելու համար, յաճախ լրջօրէն կը յոգնի։ Մուսթաֆա Քէմալ կը կառավարէ իր կամքով Ազգային Ժողովին ձեռքին մէջ՝ օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնները անուանական են։

Ըսմէթ եւ Ֆէվզի՝ մէկը վար-

չապետ, միւսը սպայակոյտի պետ, երկու գլխաւոր սիւներն են։ Ընդհանուր առմամբ պետերու հզօր խմբակ մը, որ կը բռնէ երկրին սանձերը։

Մուստաֆա Քէմալ եւս գիտէ երիտասարդութեան արժէքը։ Շրջապատուած է երիտասարդներով, որոնց շատերը անձնական արժանիքի փաստերը տուած են կառքի գաշտերուն վրայ։ Անոնք բոլորն ունին միայն մէկ Աստուած, մէկ Օրէնք, մէկ Հաւատք — Կազին, Թուրքիան եւ անոր փրկութիւնը։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

Լունաչարսկի, Խորհրդային Միութեան կրթական գործավարը ուշագրաւ ուսումնասիրութիւն մը կը հրատարակէ Մոսկուայի «Նովի Միր» ամսագրին մէջ, կրօնական վերածնունդի մասին։

Ցայտնի է որ բոլշեւիկները մահացու կռիւ մը բացած էին կրօնքի դէմ եւ դեռ կը շարունակեն։ 47 օրթոտոքս արքեպիսկոպոսներ եւ եպիսկոպոսներ չորրորդեցան, հազարաւոր քահանաներ գնդակահարուեցան կամ աքսորուեցան անհուն տանջանքներ կրելով, եկեղեցիներուն գոյքեր։ գրաւուեցան, կրօնական ընկերակցութիւններ լուծուեցան եւն։ եւ ինչ եղաւ այս կատաղի հալածանքին արդիւնքը։

Լունաչարսկի ինքն է որ, իր ուսումնասիրութեան մէջ կը խոստովանի թէ խորհրդային իշխանութիւնը կորսնցուցած է պայքարը։ Օրթոտոքս եկեղեցին մինչեւ զտած է յարմարելու նոր կարգուսարքին, գտած է մոգական բանաձեւը. եւ կամաց կամաց, «փոխադարձ» թափանցում մը սկսած է երկու գաղափարներուն, նիւթապաշտ համայնավարութեան եւ կրօնական գաղափարականութեան միջեւ։

Արդէն երեք տարիէ ի վեր Սինոդը օրինաւոր կը ճանչնայ խորհրդային իշխանութիւնը եւ մաղթանքներ կարդալ կու տայ անոր համար, ինչպէս, երբեմն, ցարին արեւշատութեան համար։ Այս գիծով մեծ փոփոխութիւն մը սպասուած Տիրակալութեան գիրքեր տպելու եւ կցեր պատրաստելու։ Աստուածաբանութեան բարձրագոյն վարժարաններ կան Լենինկրատի, Մոսկուայի, Խարքովի, Մինսքի եւ ուրիշ կարգ մը քաղաքներու մէջ՝ երիտասարդ աստուածաբանները, որոնք «զինուորեալ եկեղեցւոյ» տղոցպապակոյսը կը կազմեն», յառաջա-

ւորէն կը յաճախեն Մոսկուայի պետական գրադաննները, եւ անոնցմով կ'ուսումնասիրեն ամբողջ բոլշեւիկեան գրականութիւնը. կը տոգորուին Մարքսի եւ Լենինի սկզբունքներով, յետոյ կը ժամանակցին հրապարակային վիճաբանութեանց, ուր կը ջանան ապացուցանել թէ կրօնը հակառակ չէ ընկերվարութեան, այլ ընդհակառակն այս վերջինը պէտք ունի կրօնական գաղափարի մը, խորանալու եւ զարգանալու համար։

Այս քարոզութիւնը անակնկալ արդիւնքներ ունեցած է։ Օրինակ կայ հաւ այնավարական գործարանը, «Յառաջդիմութեան», շնորհիւ բանուորներու նուէրներուն, կրցած է եկեղեցի մը շինել իր սեփական գետնին վրայ։ Այս շարժումին երկու առաջնորդներն են Եէվլէվ քահանան եւ իր սարկաւագը, երկուքն ալ բանուոր նոյն գործարանին մէջ։ Սարկաւագը, Լաքէոս, համեստ, խանդոտ երեւոյթով, շատ գլուխ մարդ է։ Աստուածաբանութիւն սորված է Լենինկրատի համալսարանը եւ մեծ յաջողութեամբ անցուցած է համայնավարական բոլոր փորձերը։ Նիւթերու քննութիւնը։

Բայց, կրօնը ամէնէն մեծ յաջողութիւնները կը շահի գիւղերու մէջ։ Մոսկուայի մէջ, լայն քննութեամբ մը ենթարկուեցաւ երիտասարդութիւնը, եւ ահա թէ ինչ երեւան եկաւ.— Ա. աստիճանի աշխատանքի դպրոցներու մէջ, այսինքն տարրական դպրոցներու մէջ, աշակերտներուն հարիւրին 80ը ծոմ կը պահեն Աւագ շաբթուան. Բ. աստիճանի դպրոցներուն մէջ, աշակերտներուն հարիւրին 40ը յայտարարած են որ հաւատացեալ են։

Եւ այս իրողութիւնները կատարիր Մոսկուայի մէջ։ Ու՛ր կարելի է երեւակայել գաւառներու վիճակը։

Ու միայն օրթոտոքս եկեղեցին չէ որ կ'օգտուի կրօնական զգացումի այս վերածնունդէն։ Զանազան յարանուանութիւններ ալ կը զարգանան, ամէնէն բազմութիւններն եւ գործօններն ըլլալով Մկրտականները եւ Աւետարանականները։ Լենինկրատի Մկրտչական համայնքը 15 000 անդամ կը հաշուէ, որոնց առնուազն կէսը բանուորներ են։ Անոնք համերգներ, ասուլիսներ եւ թէյասեղաններ կը սարքեն, ուր ճարտարօրէն խօսակցութիւնները կը տանին կրօնական նիւթերու վրայ եւ յաճախ շարականներ կ'երգուին, համայնավարական երգերու եղանակով։

Ուրեմն, նոյնիսկ Լունաչարսկիի խոստովանութեամբ, տասը տարուան հալածանքներէ եւ ջանքերէ յետոյ, կրօնի ազդեցութիւնը կը զարգանայ խորհրդային աշխարհին մէջ, փոխանակ պակսելու։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՈՉԹԼ ԼՔԱԾ ԱՅԼ ՎՏԱՐՈՒԱԾ Է

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, 11 յունուար.— «Երեւանի» 1928 դեկտեմբեր 30 թիւին մէջ, ամբողջ երկու սիւնակի վրայ կ'ակնարկէր «Դաշնակցական մը Հայաստանի խորհրդայնացման տօնակատարութեան օրը կը լքէ իր կուսակցութիւնը եւ կը մտնէ Հօկի մէջ»։ Այդ երկու սիւնակին մէջ մտցեր էին տալ պարոնին ալ անունը։ Եթէ չեն գիտեր, ես ըսեմ. Տաճատ Տէր-Մարգարեան Երզնկացի։ Այդ պարոնը 1925ին գացած էր Փուզէն (Արտէշ) եւ հոն մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փուզէնի ենթակոմիտէին մէջ, բայց քանի մը ամիսէն դուրս տուաւ իր գոյնը եւ անմիջապէս վտարուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն։ Այսչափը բաւական է այդ «յաղթանակը» լուսաբանելու համար։ «Յառաջ»ի սիւնակները թանկ են մեզի համար, եւ անոնք մեզի թոյլ չենք տար երկու սիւնակ գրաւել չոչորթի մը համար։ Եթէ ծանօթ սուտի առաքինութեան թղթակիցը ճակատաբաց մարդ էր, թող յիշէր ո՛չ միայն նորընծային, այլ եւ իր անունը։

Ներսէս Խաչիկեան

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բարեգործականի գրասենեակէն ստացած ենք հետեւեալ գեկոյցը. յունուար 10 թուականով

Ազգերու ընկերութեան կողմէ Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան յանձնուած տեղեկութեան հիման վրայ, Սուրիոյ Հայոց տեղաւորման գործը, որուն կը մասնակցի Միութիւնը եւս, կանոնաւորապէս յառաջ կ'ընթանայ։ Ցեղեկագիրը, որ 1928 Նոյեմբեր 8 թուականը կը կրէ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ —

Նոր Զէյթուն.— Շինութիւնները յաջողապէս յառաջ կը տարուին։ Հոկտեմբերին ալ նոր տուներ աւարտած են, որով մինչեւ հիմա շինուած տուներուն թիւը կը հասնի 36ի. ցորենի, շողգամի, սմբուկի եւ բողկի աշնան ցանքը աւարտած է։ Գիւղացիները հիմա ունին երկու կով, երկու ձի եւ 550 այծ։ Հոկտեմբերին գիւղացիներուն աշխատանքը եղած է տուներուն եւ դպրոցին շինութիւնը, անասնաբուծութիւն, ցանք եւ գիւղին յարդարումը։

Սոուք-Սու.— Բոլոր բնակիչները, մեծով պզտիկով, գիշեր

ցերեկ աշխատած են տուներու շինութեան։ Առողջապահական պայմանները լաւ են եւ ոչ մէկ ծանր հիւանդութիւն պատահած է։ Գիւղին մէջ ամբարուած ցորենը բաշխուած է, մարդ գլուխ 25 օխայի հաշուով։

Քըրըք Խան.— Բոլոր բնակիչները իրենց հողերուն վրայ կ'աշխատին կանոնաւոր կերպով։ Երեք ընտանիք գիւղը թողած են, բայց անոնց տեղը անմիջապէս եկած են երեք ընտանիք, որոնք իրենց վրայ առած են իրենց նախորդներուն պարտքը։ Գիւղացիները 48 այծ եւ 40 ուլ ունին։ Ցեխին մալարիայի 18 դէպք արձանագրուած է։ Գիւղական խորհուրդը խնդրած է որ ծմերուան ցանքի համար սերմնցու եւ մէկ քանի զոյգ եզ տրուի իրենց։

Ալթունլու Հէօյիւք.— Զինուորական մարզին այս երկրորդ գիւղին մէջ 31 տուն շինուած է։

Հայաշէն.— Զինուորական մարզին այս առաջին գիւղին մէջ, մալարիային առաջքը բոլորովին առնուած է, շնորհիւ բժշկական աչալուրջ խնամքի։ Դրացի գիւղին առանց արտօնութեան շինած թումբը, որ մալարիային պատճառ եղած էր, քանդուած է եւ առաջ եկած ճահիճը չորցուած է։

Այէքշանտրէթ.— Աշխատութիւնները յաջողապէս յառաջ կը տարուին։

Հալէպ.— Հոկտեմբերին 10 տուն շինուած է։ Նոր գնուած հողին վրայ աշխատանքը սկսած է հողերու փորումով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅՐԸ ՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ — քանի մը օր առաջ, 65 տարու պառաւ մը կը փոխադրուէր հիւանդանոց։ Անոր մարմինը ծածկուած էր բազմաթիւ վէրքերով, եւ կողերը կոտրած էին։ Այդ վէրքերուն պատճառը գաղտնի պիտի մնար, եթէ անոր մէկ քանի դրացիները դիմած չըլլային ոստիկանութեան։

Պառաւը Պոլսեցի կին մըն է, որ Փարիզ բնակող իր հիւանդ զաւակը Ալպէր Ցոնոն խնամելու համար, ծախեր էր իր բոլոր կալուածները, հաւաքեր էր այս կերպով 100 000 ֆրանքի չափ գումար մը եւ մեկներ էր Փարիզ։ 8 ,ան հիւանդ չէր սակայն, սատ էր եւ զանազան պատրուակներով սկսաւ մօրմէն դրամ քաշել։ Ան ատեն սկսաւ խեղճ կնոջ մարտիրոսութիւնը։

Ցզան ամէն օր վայրագօրէն կը ծեծէր իր մայրը, մինչեւ որ յուսահատ, օր մըն ալ անոր յանձնեց իր ամբողջ դրամը։ Ցզան այն ատեն, իր սիրուհիին հետ մեկնեցաւ ծովեզերեայ ամարանոց մը, որ շատ քիչ ժամանակի մէջ, վատնեց ինչ որ ծեծով ու փետով խլած էր մօրմէն։ Աղջի օր, նորէն այս հրէշը կատաղութեամբ յարձակած էր իր մօր վրայ, ու զայն բռներ ու նետեր էր տաք վառարանին վրայ, որուն բախելով կնոջ կողերը կոտրած էին։ Ցզուն մեկնումէն յետոյ է որ դրացիներ կը մտնեն անոր սենեակը եւ նախնական խնամքներէ յետոյ, զայն կը փոխադրեն հիւանդանոց։

Ոստիկանները որ այս անօրինակ զաւակը ձերբակալելու պաշտօն ունէին, հազիւ կրցան զայն փրկել ժողովրդային ցասումէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ», պարբերաթերթ գրականութեան եւ Արուեստի։ Ա. Թիւ Այլազան բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ։ 48 էջ։ Յօդուածներ ունին Կ. Զարեան, Պէշիկթաշլեան, Սարաֆեան, Թէքէեան, Զօպանեան, Օշական, Նարդունի, Բալուեան, Օր. Գալփաքեան, Ա. Պարթեւեան, Թօրամանեան եւ ուրիշներ։ Հատավաճառ եօթը ֆրանք (արտասահման 10 ֆր.)։ Հասցէ՝ H. Palouian, Boite Postale No. 50, Paris (10e.)։

«ԱՆԱՀԻՏ».— Պ. Արշակ Չօպանեան կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ յառաջիկայ ապրիլին պիտի վերսկսի «Անահիտ»ը, 160 մեծադիր էջերով, եւ երկու ամիսը անգամ մը։ Հասցէ.— 9 Rue Sey, Paris (9e.)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

— ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՛ ...

(ՍԷՆԱՐԻՕ

(կը ներկայացնէ 69-70 թուականները, Ք. Ե.)

Ծակայն, չերթա՛ս դէպի արեւելք, այնտեղ լեռներու ամբոխ մը կայ, որ սաղուռնական տոներ կը սարքէ։ «Շաբաթ» կը կոչեն այդ խնջոյքները։ Զգո՛յշ, երբեք չփորձուիս երթալ տեսնելու։ Խորհէ միայն բժշկութեանդ մասին։

Այս տիկին մէջ կը լեցնես, որթատունկին կոտրած ճիւղէն առնելով, երեք անգամ երեսուն արցունք եւ եօթանասունեօթը կաթիլ քափուրի ջուր։ Ծովին եզերքէն վերցուր եօթը ափ սեւ, ահա երեք ափ կաւ, եւ նոյնքան ալ ծծումբ։ Տիկին մէջ կը շաղուես այս բոլորը, ինչպէս կը հարեն կաթը խնոցիին մէջ։ Կէս ժամէն խմոր կը դառնայ։ Սեւաբակ ձիւթի նմանող այդ խիւսը կը քսես մարմնիդ. ամէն ցերեկ արեւին տակ կակուղցնելէ յե-

տոյ միսդ։ Քսէ այնքան բարակ, որքան ծծիը տաճարին։ Յետոյ, դարձեալ, պառկէ մէկ ժամ երկինքի ջերմութեան տակ։ Աւելի յետոյ կը լուացուիս ծովին ջուրով։ Երբ աղէկնաս, ծածկաթէ քառամանեակիդ կեղրոնէն կախէ այս ազնիւ քարը, որ բորոտութեան դէմ զարմանալի զօրութիւն մը ունի։ Կը տեսնե՞ս, կատուի մը աչքին չափ խոշոր է, եւ եղեւնիի մը ծիլին նման գեղին։

* * *

Այսպէս, մեկնեցաւ Թոմելա Երուսաղէմի հարաւային դուռնէն դէպի Մեռեալ ծովին եզերքը։

Դ.

Եօնաթան Երուսաղէմ դար-

ձաւ, երբ Թամելա փախած էր Մեռեալ ծովին եզերքը, երկու օրէ ի վեր։ Զերուզզա պատմեց դժբախտութիւնը։ Թեկուզ մի նո վիր, կատաղութեամբ լեցուած, վազեց ուրկանոցը՝ Անտոնիայի բերդը։

Անտոնիայի բերդապահը Սանհեարիմէն խնդրեց էր, բոլոր գետները փոխադրել Նոր քաղաքը, կառուցուած՝ Բեզեթայի բլուրին վրայ, ուր Ագրիպպաս, իր օրովը, բանտ մը շինել տուած էր։ Վանդի վախ կար, որ զինուորները վարակուէին ախտէն եւ տկարանար քաղաքին պաշտպանութիւնը։ Մանաւանդ որ տաճարին հիւսիսային կողմէն պարիսպը կ'ամրացուէր։ Անտոնիայի բերդը եօթը արմկաչափ աւելի պիտի բարձրացուէր։ Հետեւաբար, այս աշխատանքներուն համար անհրաժեշտ կը դառնար հիւանդներուն փոխադրութիւնը։

Քաղաքին իշխանութիւնը իր դիւրութիւնը կամ զօրութիւնը զարձուցած էր այս բարձր թաղին ամրացման վրայ, ուզելով անառիկ դիրքի մը հանգամանքը տալ ա-

նոր։ Թշնամիին առաջին յարձակումը, օգտուելով դէպի Զիթենեաց լերան տիրական դիրքէն, հաւանական էր, որ տեղի ունենար այս կողմէն։ Զինուորական իշխանութիւնը անօգուտ կը նկատէր զբաղուիլ քաղաքին ստորին թաղերուն ամրացումով, եւ, ժամ առաջ, կը ջանար զօրածաղրել իր ծրագիրը, քանի հռոմէական լեգէոնները, «մարդկային մակընթացութեան մը նման», ինչպէս կ'անուանէր Միհրդատ Պոնտացին, կը հեղեղէին Մեծ ծովին եզերքները։

Ու այդ օրը, սխտավարակ բանտարկեալները, պատգարակներու վրայ բարձած, Ոչխարաց վաճառանոցէն կ'իջեցնէին դէպի Նոր Քաղաքին բանտը։

Եօնաթան չգտաւ անոնց մէջ իր սիրականը։ Քանի մը անգամ ուզեց խուժել բերդէն ներս։ Արգիլեցին, ծեծեցին ու նախատեցին։ Այն ատեն, եթովպիական գերիներու նման, հայհոյեց ամէնուն, ամէնուն։ Ու, Կայապաթայի մեծ հրապարակին վրայ կանգնած, դէմը տաճարին ու բերդին, կատաղութեամբ պոռաց

ամբոխին մէջէն, որ կը դիտէր կռիւը եւ բորոտներուն տեղափոխութիւնը։ Հովիւը կարծես կը ճառէր հոմերական մէջ, վարդապետներուն դէմ.

— Երուսաղէմ՛,

Քեզի՛ դէմ կ'արձակեմ ատելութեանս խօսքերը, ինչպէս այս ափ մը աւազը, զոր կը թափեմ մեծ հրապարակին վրայ։

Յախո՛րտ քաղաք, որ կը նմանիս ժողովուրդին ուսին, կը քաղես ու կը յափշտակես հեռաւոր գիւղերէն՝ ինչ որ գեղեցիկ է ու թանկագին, եւ կը պարծենաս թէ գո՛ւն ես քաղաքը քաղաքներուն, գեղեցիկը գեղեցիկներուն,

Դո՛ւն, որ երբեք չհանեցար աղքատ նատիլ աղքատ գիւղացիներուն ու տղեղ զաւակներուդ հետ։

Վա՛յ քեզ, գեղեցի՛կ քաղաք, որովհետեւ Մեծ Ծովէն ցանկութեան ալիքը կ'արշաւէ դէպի քեզ։

Վա՛յ քեզ, ճերմա՛կ քաղաք, որովհետեւ արիւնը պիտի ներկէ աշտարակներդ։

Վա՛յ քեզ, հոյակա՛պ քաղաք, որովհետեւ հրդեհը քարուքանդ պիտի ընէ հիմերդ։

Ոչ ոք պիտի վազէ փրկութեանդ, որովհետեւ դուն զոդցար հարսը երիտասարդին ծոցէն, զաւակը մօր գիրկէն, բերքը գիւղացիին շտեմարանէն։

Ինչ որ ըրիր ուրիշին, պիտի պատահի քեզի։

Պիտի կործանի՛ս Երուսաղէմ, եւ տաճարիդ տեղը պիտի հերկուի արտի պէս։

∴

Այդ պահուն հասաւ բերդին զօրապետը, Բարզափրան, երկարահասակ ու խստադէմ մարդ մը։

Ձեռքը ճերմակ աղաւնի մը բռնած, բերդ կը մտնէր, երբ տեսաւ Կայապաթայի հրապարակին վրայ խռնուած ամբոխը, ու խիստ հետաքրքիր՝ մօտեցաւ։

— Ի՞նչ կը բարբանջէ այդ խրտուիլակը, լռեցուցէք զայն եւ ցրուեցէք ամբոխը, հրամայեց զինուորներուն։

(4) Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

— Դո՛ւրս ելիր. կը պոռար, որ հասկցնեմ քեզի։

Այդ պահուն անցորդները կը խռնուէին փողոցին մէջ եւ երիտասարդը հասկնալով թէ դրութիւնը վտանգաւոր կը դառնայ, սկսաւ փախչիլ Ալմայի հրապարակին ուղղութեամբ։ Ո՛չ ոք համարձակած էր ձեռք տանիլ յուսահատ երիտասարդին, որ ինքնիրմէն ելած էր։

Իվանովիչ ուղղակի գնաց իր տունը, փասաժ Պրինուա, թիւ 10։ Մարդու բան չըսաւ։ Դ. յարկի իր սենեակը ելաւ եւ դուռը կղպեց։

Շանզ'Էլիզէի թաղին ոստիկանապետը Պ. Մանըրէ անմիջապէս հարցաքննեց եկեղեցիին քարտուղարը, առաւ երիտասարդին հասցէն եւ երկու գաղտնի ոստիկաններ ղրկեց անոր տունը՝ զայն ձերբակալելու համար։ Ժամը 4ին ոստիկանները հասան եւ Իվանովիչի դուռը զարնելով պահանջեցին անձնատուր ըլլալ յանուն օրէնքի։

Իբրեւ պատասխան՝ հրազէնի պայթիւն մը միայն ստացան ոստիկանները։ Վախնալով որ հայ երիտասարդը ծուղակը ձգել կ'ուզէ զիրենք, ոստիկանները սպասեցին քանի մը վայրկեան, յետոյ երբ դրացի մը հաստատեց թէ պատին միւս կողմէն հանգիւններ լսած էր, ոստիկանները բռնի բացին դուռը։

Սենեակին մէջ Իվանովիչ կռնակի վրայ ինկած էր, աջ ձեռքին մէջ սեղմած ատրճանակ մը, բթամատը դեռ ըլթակին վրայ։ Մահը վայրկենական եղած էր։ Գնդակը հանդիպած էր սրտին եւ կուրծքէն արիւնի թել մը կ'երկարէր դէպի տախտակամածը։

Անմիջապէս կանչուեցաւ բժիշկ մը, որ հաստատեց մահը։

Պանդոկին տէրը, որ շատ յուզուած չէր երեւար այս տրամէն, լրագրողներուն ըսաւ.

—Այս երիտասարդը թաղին բոլոր պանդոկներուն մէջ բնակելէ յետոյ հոս եկած էր։ Անշուշտ այդ պանդոկները կը ձգէր, երբ այլեւս չէր կրնար վճարել իր պարտքը։ Այսօր պիտի վճարէր ինծի ունեցած պարտքը ու գիտեմ թէ սու մը չունէր։ Ուրեմն կ'երեւի թէ խելքը կորսնցուցած էր...

Հայ երիտասարդը պանդոկին մէջ արձանագրուած էր հետեւեալ կերպով.— Իվան Իվանովիչ, 30 տարեկան, բանուոր, ծնած Կարս։ Իրականին մէջ կը կոչուէր Իվան Իվանակեան եւ 32 տարեկան էր կ'ըսէ «Մաթէն»։

Մարմինը ղրկուեցաւ բժշկա-իրաւագիտական հիմնարկութիւնը։

Ֆրանսա եւ Թուրքիա

Թուրքիոյ ֆրանսական դեսպան կոմս Շամպրէօն Փարիզէն ստացած է իր սպասած հրահանգները, թուրքեւսուրիական վիճելի հարցերու մասին։ Դեսպանը այսօր Պոլիսէն Էնկիւրի կը մեկնի, վերսկսելու համար բանակցութեանց։

Կը կարծուի թէ Փարիզի տուած հրահանգները հաշտարար են եւ այս անգամ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել։

Թուրքեւյոյն բանակցութիւնները

Էնկիւրէէն կը հաղորդեն թէ շատ լաւ ճամբու մէջ են թուրքեւհելլէն բանակցութիւնները։ Արդէն իսկ համաձայնութիւն գոյացած է կալուածական գնահատումի խնդրին շուրջ։ Երկու կողմի կալուածներուն համար ընդհանուր գիներ պիտի նշանակուին, եւ այս հիման վրայ հաշուակցութիւն տեղի պիտի ունենայ։

Գալով «էթապլի»ի խնդրին եւ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերու վիճակին, ատոնց մասին բանաձեւ մը պիտի գտնեն Թ. Րիւշտի պէյ եւ դեսպան Փափա։ Փոխանակութեան Յանձնաժողովն ալ այդ սահմանին մէջ պիտի գործէ։

Յոյս կայ որ երկու շաբաթէն կ'աւարտին բանակցութիւնները եւ ամսագլխուն կը ստորագրուի դաշնագիրը։

Սուրիոյ գահին շուրջ

«Մորնինկ Փոսթ»ի Փարիզի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սուրիոյ գահին շուրջ տարածուած լուրերը պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ, որովհետեւ Սուրիոյ մէջ ներկայիս գծուած շարժումը տեսակ մը անկախութեան շարժում է, Վաֆտի ձեռնարկածին նման, եւ հաւանաբար կապ ունի Վաֆտի շարժման հետ։ Ֆրանսա հակառակ է Սուրիան միապետութեան վերածելու գաղափարին։ Ան մերժած էր Ֆէյսալ թագաւորի ընտրութիւնը, 1922ին։

Ներկայ թեկնածուներու ամէնէն կարեւորը Իպնը Սուուտ թագաւորի զաւակն է, բայց Ֆրանսա կը խորշի անոր գահ բարձրանալէն, ինչպէս կը խրտչէր Ֆէյսալ թագաւորին գահակալութենէն։

Մարզպանը Սուրիոյ մէջ պիտի քննէ այս խնդիրը, որ նկատի առնուած է Փարիզի մէջ։

Ամանուլլահի նախանձելի յետոյ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա» խօսելով Աֆղանիստանի դէպքերուն վրայ, կը գրէ.—

«Աֆղան յետաշրջականները երկրորդ անգամ իրենց վրէժը կը լուծեն Ամանուլլահի բարենորոգչական ձեռնարկներէն։ Նոյնը պատահեցաւ 1924-1925ի շրջանին, երբ յառաջդիմական բարենորոգումները անգամալուծուեցան Հուսթայի ապստամբութիւնով եւ Ամանուլլահ ստիպուեցաւ բազմաթիւ զիջումներ ընել, ջարդերու շարունակութիւնը արգիլելու եւ ժամանակ շահելու համար, որպէսզի յետոյ աւելի լայն բարենորոգումներ մտցնէ։

Կասկած չկայ որ թագաւորին ներկայ զիջումները նոյնպէս ռազմագիտական են։ Նպատակն է ժամանակ շահիլ. եւ կը ջաչուի՝ զինուելու և նոր յարձակում մը գործելու համար։ Շինվարի և Խուժանի ցեղախումբերու այսանգամուան ապստամբութիւնը աւելի լուրջ դաս մը տուաւ. Ամանուլլահի, թէ միայն ներքին թշնամին չէ, այլ սահմանին միւս կողմի իր զօրաւոր զինակիցն է որ կ'արգիլէ անկախ Աֆղանիստանի մը ստեղծումը։ Իբրեւ խոլամ եւ յառաջադէմ երկիր, Աֆղանիստանի ապագան իբրեւ անկախ պետութիւն՝ կարելի է միայն 1919ին Ամանուլլահի յայտարարած սկզբունքներով, վերջ դնելու համար Արեւելքի կեդրոնին մէջ անգլիական շահերուն եւ անոր շահերուն համապատասխանող հին դրութեան։

Կրանտի Աթէնքի մէջ

Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի Էնկիւրիէն Աթէնք հասաւ եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ Վէնիզէլոսի եւ արտաքին նախարար Քարափանոսի հետ։ Խօսակցութիւնները դարձան հելլէն եւ թուրքեւիտալեւհելլէն յարաբերութեանց շուրջ։

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ Շամոնի Կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Վարուժան ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։ Կը դասախօսէ ընկ. Մ. Գուլումճեան։ Իսկ Ուրբաթ իրիկուն նոյն ժամուն վիճաբանական ժողով միեւնոյն նիւթին շուրջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ռոզա Մինասեան (ծնեալ Իսքէնտէրեան) կը փնտռէ իր հայրը Իսքէնտէր, որ տարի մը Պոսթըն բնակելէ յետոյ, անցած է Պէյրութ։ Կը կարծուի թէ ներկայիս վերադարձած է եւ դարձեալ կը բնակի Պոսթըն։ Տեղեկացնել՝ Mme Rose Minassianի, chez Mme Mabilly, 11 Rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Կիրկոր Գույումճեան եւ կինը Ազատնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջալ փողոց։ Իզմիրի աղէտէն անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

—Կը փնտռեմ Կեսարացի Նազար Ճոլոլեան, հօր անուն Յակոբ, մօր անուն Ովսաննա։ 1922ին Պոլսէն մեկնած է։ Իմացնել իր քրոջ՝ Mairam Jololian c/o Mr. Vahan Der Vartanian, Usine Vigier, Pont St. Esprit, Gard, France.

Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռեմ հօրեղբայրս Ղազարոս Մկրտիչեան, որ 7 տարի առաջ կը գտնուէր Տիթրոյթ (Ամերիկա)։ Իմացնել՝ Կարապետ Մկրտիչեանի 3 Av. des Vergers, Bourg-la-Reine (Seine)։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Շապինգարահիսարի Միշակնոց գիւղէն Գէւորգ Թիւրքմէնեանի որդին։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Նաճապետ Չիթակեանի, 94 Rue Montmartre St. Ouen-Seine.

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant E. SOUVIGNY

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian Anthologie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi Samuel 2 vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff La Participation des Armén. à la Guerre de 1914 1918, 15 fr., F. Macler, Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, Larousse, Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: de l'Efficacité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche France-Arménienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, Ֆիզուրի մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Օրագրութիւն ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, Ինչ տեսայ Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթաշլեան: Սիդոնիա 12, Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր.հատը 15 եւ 20, Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու փլաքներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ 1 Ֆր. եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ։ Փօսթի ծախքը գնողին կը պատկանի։ Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin. Paris(10e).

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ԱՌԹԻՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

15 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ 50 ՖՐ.Է ԱՒԵԼԻ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

40 ՖՐ.Ի ԳԻՐՔ ՆՈՒԷՐ 100 ՖՐ.Է ԱՒԵԼԻ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Թիապարտը 25 Ֆր., Թորոս Լեւոնի (կազմուած) 35, Արշակ ... Յաւժան եւ Աստղը 25, Հին Աստուածներ 15, Խորտակուած կինքներ 30, Թէլէգ Րաքէն (է. Զոլա) 20, Յարութիւն Լ. Թոլս... 50, Ճէք (Ալ. Տոտէ, 2 հատոր) 30, Մարժապետին աղջիկը ... Խասգիւղի քնաշրջիկը 10, Ալքատին պատիւը 20, Կրացիէլլա ... Տք. Քիւքին խրատուելակները 10, Ալիսի սիրահարը 15, Օտարը ... Լէյլի ու Արտակը 10, Ակոփ եղբայր 6, Բէն-Հուր 25, Կանոն ... Շանթի) 10, Սիֆիլիզ 2, Ջլիմամիզութիւն 2, Հայ. քերական 1, ... գարաններ՝ 3, 5, 6, 10, 12.50, 25 եւ 30 Ֆր., Երազահաններ՝ 5, 10 եւ 12, Ֆրանս. խօսակցութիւններ 6, 8 եւ 10 Ֆր. Նոյնպէս Կոմիտաս վրդ.ի, Սիւնիի, Չուհաճեանի, Սրուանձտեանցի, Կիրեանի, Համբարձումեանի, եւայլն։

Ուզուած գիրքերը կրնանք կազմուած յանձնել 4 5 ֆր. աւելիով ... թեամբ, ըստ գրքի մեծութեան։ Միութիւններու եւ գրադարաններու մասնաւոր եւ բացառիկ զեղչ։ Գրացուցակը ձրի կը ... կուի պահանջողին։ Պահանջեցէք նաեւ նուէր տրուելիք ... քերուն ցանկը։

Դիմեցէք 'L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20e).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

16 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 856 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻՆ ՎԷՐՔԵՐԸ ՆՈՐ ՄԱՐՄՆԻ ՄԷՋ

Ուշագրաւ է որ Թուրք մամուլը վերջերս յաճախ կը գրաղի տնտեսական տագնապի հոգերով։

Ներքին դաւերու մղձաւանջէն յետոյ այս մտահոգութիւնը՝ անշուշտ մեզ մխիթարելու համար չէ որ կ՚արձարծուի եւ կը ծաւալի։

Թուրք թերթերը ամէն օր ցաւ մը մէջտեղ կը հանեն, ի զուր դարման պահանջելով։ «Մեզի արհեստաւորներ պէտք են», կ՚աղաղակէր, վերջերս, Թուրք ծանօթ նկմտագէտ Ճէլալ Մուխթար պէյ, առանց տարուելու շողշողուն ցուցագրութիւններէ։

— «Առեւտրական Սենեակը տեղական արտադրութիւնները ցուցադրած է, բայց ամէն բանէ առաջ ինքզինքը պէտք է ցուցադրէ։ Մեր երկիրը տնտեսագիտութեան տոքթորներ չէ որ կ՚ուզէ, այլ արհեստաւորներ.— Թիթեղագործ, տապղագործ, դերձակ, երկաթագործ եւայլն։»

Կիրակի օր, արտատպեր էինք ամփոփումը «Իգտամ»ի մէջ լուսամտաւորութեան, զոր ստորագրած է նոյնքան ծանօթ հեղինակութիւն մը, Ճէլալ Նուրի։ Թուրք հրապարակագիրը իր տուեալները քաղած է Տնտեսական Բարձրագոյն Խորհուրդին տեղեկագրէն, որ կը յիշէ Ըսմէթ փաշայի հետեւեալ խօսքերը.

— *«Այսօր մեր սպասած հասոյթին նուազագոյնն անգամ չենք կրնար ստանալ ո՛ր եւ է ճիւղի մէջ, —երկրագործութիւն, արհեստ, անտառի շահագործում, հանքագործութիւն եւ առեւտուր»*

Ուրիշ վկայութիւն մը՝ Վիճակագրական Ընդհ. Տեսչութենէն.

— *«Մեր մշակած հողերուն տարածութիւնը երկրի տարածութեան միայն հարիւրին մէկն է»։*

Եւ Ճէլալ Նուրի Թուրքիան կը բաղդատէ Յունաստանի հետ, աւադելու համար.

— *«Յոյները իրենց 12,591,400 հէքթարնոց հողին 3,500,000ը ցանած են, մօտաւորապէս մեզմէ երեք անգամ աւելի...։ Թուրքիոյ տարածութիւնը՝ 762,736 քառ. քիլոմեթր է, իսկ բնակչութիւնը՝ 13,660,275։ Յունաստանի տարածութիւնը՝ 120,914 քառ. քիլոմեթր, բնակչութիւնը՝ 6,200,000...։ Մեր երկիրը ամէն տեսակէտով կրնմանի կոյս անտառի մը, ուր կացինը մուտք չէ գործած»։*

Ուրիշ պղտիկ օրինակ մը՝ Թունդ քէմալական «Ճիւմհուրիյէթ»էն.

— *1927ի եւ 1928ի ընթացքին, Պանտրմա 3,210,950 ոսկիի արտածում ունեցած է, իսկ ներածումը եղած է 23,910,720 ոսկիի։*

Թերեւս Թուրքերու տնտեսական ջիղը գրգռելու համար որձակուած կանչեր են ասոնք։

Բայց ինչո՞վ կը բարեփոխուի պատկերը, երբ իրականութիւն է որ «կապիտիւլասիօն»ներու օրով 15 դրշ.ի գտած շաքարը, այսօր 60 դրշ.ի կը գնէ Թուրքը։ Աղը՝ 10 դրշ.ի։ Քիլօ մը շաքարին 40 դրշ. մաքս և սպառման տուրք կը գանձուի։ Նոյն ծանր տուրքերը նաև ուրիշ ապրանքներու համար, տեղական թէ օտար։ Միւս կողմէ, տասնապատիկ աւելցած նկմտացոյցին ծախքերը գոցելու համար, ուրիշ միջոց չեն գտած, եթէ ոչ ուղղակի և անուղղակի տուրքերու բեռի մը տակ ճռել ժողովուրդին մէջքը։ Հասոյթի գլխաւոր աղբիւր մը, արտածումը, որ նախապէս ներածման 100ին 50ը կը կազմէր, այսօր իջած է 100ին 25ի։ Ներամարուծութիւնը եւ գինեգործութիւնը նախորդին ծաղրանկարը կը կազմեն։ Գալով ծխախոտի մշակութեան, կը բաւէ Թուրք թերթերը պրպտել նորէն, տարուէ տարի, բայց մանաւանդ այս տարի։ Այգիներն եւ Պթթաստանները ծխախոտի մշակութեան յատկացուեցան, բայց մշակողները իրենք իրենց սեւ հողը կուլան այսօր։

Ցատկանշական պարագայ մը եւս, — եւ փակենք փաստերու շարքը։

1928ի գարնան վերջերը, Գասթէմունիէն եւ Երզնկայէն ծառագիրներ կը տեղային Պոլիս, չոր խոտ պահանջելով։ Մինչև որ խոտը հասաւ, ոչխարներն ու այծերը սատկեցան։

Գաղտնի՞ք է որ, Էնկիւրի խափանեց Գոնեայի եւ շրջականերու սովի լուրերուն հրատարակութիւնը։ Այս բախտաւոր շրջանին կացութեան վրայ կարելի է չափել դէպի արեւելք փռուած անսահման եւ աւերակ տարածութեանց իրական պատկերը։

Այս բոլորը օգուտ ունի՞ն մեր ներկայ կացութեան համար։ Հարկէ ոչ։

Այս բոլորէն չենք ալ ուզեր հետեւցնել թէ Թուրքիան գահավէժ կը քայքայուի։

Ո՛չ վտրղագոյն ակնոց, ոչ ալ զօրշ կամ պղտոր, այլ միայն պարզ եւ վճիտ աչք՝ թշնամին հետապնդած ատեն։ Ո՛չ վայրենական կանչեր, ոչ ալ երջանիկ ինքնագոհութիւն կամ անամէջ յոխորտանք, որ ունակութիւն է դարձեր տարիներէ ի վեր։

Թշնամին կը վերանորոգուի և կը ճգնի զօրանալ։ Ան ամուր երեւոյ արտաքին ճակատի վրայ, բայց բազմազան ճեղքեր ունի ներսէն։

Ի՞նչ կրնանք ընել, այդ կացութենէն օգտուելու համար։

Ահա՝ ինչ որ պիտի հետաքրքրէ մեզ, լրջօրէն եւ յարատեւօրէն, սրելով մերգիտակցութիւնը, և գործի վերածելով խօսքերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՒԱՏՔԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

«Ճակատամարտ» կը շեշտէ խմբագրականի մը մէջ (5 յունուար).

— «Թերեւս երբեք այնքան լքուած ու այնքան մինակ չէինք, որքան այսօր։ Այս չարիքը բարիք մը պիտի ունենայ անշուշտ, եթէ երբեք ճիշդ է ժողովրդական հին ու ճանրածանօթ իմաստութիւնը՝ թէ ամէն բանէն առաջ ինն ու մեծագոյնը այն պիտի ըլլայ, որ մենք բազմապատկուած կորովով ու ճաւատքով մեր փրկութիւնը *մե՛ր մէջ* որոնենք, փոխանակ զայն ուրիշներէն ակնկալելու։ Որ մենք *մե՛ր* ուժերով, *մեր* յանելեալ լ ... ութիւններով, *մեր* մոլի ու անձնուրաց ճայրենասիրութեամբ եւ *մեր* անխորտակելի ճաւատքով գոցենք այն *բացը*, զոր ուրիշները ստեղծեցին մեզ ճամար՝ մեր պայքարի ծանրագոյն շրջանին վատաբար լքելով մեզ։ Եթէ այս փրկարար յեղաշրջումը յառաջ գայ մեր ճոգիներուն մէջ եւ ազգային գոյամարտի այսքան տոռոյշ շրջանին *տապար* լքելով մենք *մե՛զ* գտնենք, լաւապէս փոխարինած կ՚ըլլանք այն կորուստը, զոր ունեցանք մեր պայքարի արտաքին ճակատներուն վրայ։

Ի ճարկէ, մեծ ուժ չենք մեր պաճանջները ըստ մեր բաղձանքներուն յագեցնելու ճամար, նայն նաեւ այնքան անզօր չենք, որպէսզի ուրիշներու ճնշումով ճրաժարինք ամէն պաճանջէ եւ ամէն բաղձանքէ։

Մեր անցեալի իմաստունպատմիչը, որ շատ աւելի ծեր է փորձառութեամբ՝ քան Արարատի շուրջէն Արարատը յտեսնող այսօրուան ճամբորդները, եւ շատ աւելի խոճեմ ու սրատես՝ քան բոլոր կոյցօղները, ասկէ տասներին դարեր ու դարեր առաջ մէկիկ մէկիկ քրքրած ու քակած է դոյգ Մասիսներուն, Արագածին ու Սիփանին, Նեմրութին ու ցաւրոսին, Արաքսին ու Եփրատին կապուած ճէքիաթներու ճրաշագեղ փունջը եւ տեսած ու գտած այն *հմայքը*, որ ծնունդ կուտայ, կը շինէ, կը կործանէ ու նորէն կը վերածնի։

«Զի թէպէտ եւ եմք ածու փոքր, եւ թուով յոյժ ընդ փոքու սաճմանեալ, եւ զօրութեամբ տըկար, եւ ընդ այլով յոլով անգամ նուաճեալ թագաւորութեամբ, սակայն, բազում գործ արութեան գտանին գործեալ եւ ի մերում աշխարհիս։»

Ճիշդ է բանաստեղծը, «Արարատի ծեր գմբէթից դար է եկել վայրկեանի պէս ու անցել»։ Պիտի անցնի, անշուշտ, նաեւ այն արճաւիրքը, որ այսօր Թուխնուպատաճէմեր ճողերուն վրայ։ Միայն թէ անմար մնայ ազգային ճաւատքի այն կանթեղը, որ միշտ կախուած մնաց Հայոց երկինքէն։ Այսօրուան ծնունդը թող վերածնունդը ըլլայ մեր կուռ ճաւատքին, ճայութեան այն դիւցազնական ուժին, որ ծնունդ կուտայ, կը շինէ, կը կործանէ ու նորէն կը վերածնի։»

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՎԱՎԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը ճեռագրեն թէ Նոր Բայազիտի գաւառային գործադիր կոմիտէի նախագաճ Խաչինեան սպաննուած է։

ՆՈՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ

Վալանսի երեսփոխան ընտրուեցաւ ընկերվարական յայտնի փաստաբան Մարիուս Մութէ, Լիոնի նախկին երեսփոխանը։

Ալզասի մէջ եւս երեսփոխանական ընտրութիւն կատարուեցաւ կիրակի օր։ Ինքնավարական Շթիւրմէլ ընտրուեցաւ Ալթքիրշի մէջ։ Քոլմարի մէջ ճամեմատական մնաց ինքնավարական Հաուս։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ ԳԱՀԸՆԿԵՑ

ՍԷՐՏԱՐ ԻՆԱՅԷԹՈՒԼԼԱՀ ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԸ ՀՌՉԱԿՈՒԻ

Փէշավարէն ը ճեռագրեն.— *Սահմանագլուխին վրայ լուրջ աղբիւրէ մը բխած զրոյցի մը համաձայն, Ամանուլլահ Թագաւորը գահընկէց եղած է՝ ի նպաստ իր երէց եղբօր Ինայէթուլլահի եւ օգնականով Քապուլէն Քանտահար մեկնած է։*

.˙. *Լոնտոնի աֆղանական դեսպանատունը պաշտօնապէս կը հաստատէ թէ Ամանուլլահ Թագաւորը գահընկէց եղած է։ Այս առթիւ հրատարակուած գեկոյցի մը մէջ կ՚ըսուի. «Նկատի առնելով ներքին վէճերը, Ամանուլլահ Թագաւորը՝ մղուած հայրենասիրական զգացումէ, իր ազատ կամքով Աֆղանիստանի թագաւորութիւնը յանձնեց իր երէց եղբօր՝ Սէրտար Ինայէթուլլահի։ Օտար երկիրներու հետ յարաբերութեանց մէջ ոեւէ փոփոխութիւն չպիտի մտնէ»։*

Թերթ մը կը գրէ թէ ապստամբները պահանջած ըլլալով երկրէն արտաքսել Սիւրէյեա Թագուհին, Ամանուլլահ նախամեծար համարեց հրաժարիլ գահէն քան թէ բաժնուիլ Թագուհիէն։ Մեծասաներորդ ժամու իր զիջումները գոհացում չտուին ապստամբներուն, որոնք վերջին օրերու իրենց նոր յաղթանակներէն շփացած՝ աւելի պահանջկոտ դարձած էին։

Նոր Թագաւորը՝ Ինայէթուլլահ Խան 41 տարեկան է, այսինքն չորս տարի աւելի մեծ Ամանուլլահէն։ Կ՚ըսուի թէ ուղղափառ իսլամ մըն է եւ մեծապէս ենթարկուած է մոլլաներու ազդեցութեան։ Ուստի եւ պիտի վերահաստատէ նախկին դրութիւնը՝ բոլորովին ջնջելով եւրոպական բարենորոգումները, զորս մարսելու ի վիճակի չեն դեռ Աֆղանները։

Իշխան Ինայէթուլլահ երկրորդ զաւակն է Էմիր Հապիպուլլահի։ 1919ին որսի ելած էր իր հօրը հետ, երբ այս վերջինը սպաննուեցաւ։ Ինչպէս իր երէց եղբայրը Հայաթուլլահ, ինք ալ գահաժառանգութենէ հրաժարեցաւ՝ ի նպաստ իրենց հօրեղբօր Նասրուլլահի, որ կը մասնակցէր որսին եւ որ առանց ժամանակ կորսնցնելու, նոյն իսկ առանց մարդասպանը փնտռել տալու, ինքզինքը Էմիր հռչակել տուաւ։

Քապուլի բնակչութիւնը զայրացած, ըմբոստացաւ եւ Էմիր հռչակեց Հապիպուլլահի երրորդ որդին՝ Ամանուլլահը, որ այն ատեն թագաւորութեան խնամակալ էր եւ որ 1925ին Թագաւոր տիտղոսն առաւ։

Էմիր Ինայէթուլլահ չորս տարի առաջ Եւրոպա եկաւ, ուր մնաց վեց ամիս։ Ունի մէկ կին։ Զաւակները բոլորն ալ մեռած են։ Ամանուլլահ Թագաւոր իրեն յանձնած էր դատական նախարարութիւնը։

.˙. *Հեռագրի մը համաձայն, հանդարտութիւն կը տիրէ Ճէլալապատի շրջանին մէջ։ Թագաւորին ներկայացուցիչը՝ Ալի Ահմէտ Խան հրաւիրած է ցեղապետները՝ տեւական համաձայնութեան մը մասին բանակցելու համար։ Ուտելիք փոխադրող կարաւաններ կ՚անցնին շարունակ Խիպէրի կիրճէն։*

Փէշավարէն կը հեռագրեն թէ Աֆղանիստանի կացութիւնը մութ է։ Քանտահարէն եւ Հէրաթէն հասած նորագիր զինուորներ կը զօրացնեն արքայական բանակը։ Քոհիստանի մէջ ընդհարումներ տեղի կ՚ունենան կառավարական զօրքին եւ ապստամբներուն միջեւ։

Քապուլի կացութիւնը ընդհանրապէս հանդարտ է, թէեւ ապստամբները որոշ գործունէութիւն ցոյց կուտան մայրաքաղաքին մօտերը։

Թուրք զինուոր. մարմինը Քապուլ հասած

Նոր-Տէլհիէն կը հեռագրեն թէ Թուրք զինուորական պատուիրակութիւնը՝ գլխաւորութեամբ սպայակոյտի փոխ-նախագահ Քեազիմ փաշայի, որ Հնդկաստանի մէջ կանգ առած էր, Քապուլ հասած է։

Սէրպ դիկտատորին ճառաստիճները

Եուկոսլաւիոյ դիկտատորական կառավարութեան վարչապետ զօրավար Ժիվքովիչ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ օտար թղթակիցներու.

— *Իմ կառավարութեանս պարտականութիւնները պայծառօրէն գծուած են այն ճառին մէջ, զոր Թագաւորը ուղղեց նախարարներուն։ Արքայական կառավարութեան գլխաւոր գործն է կատարեալ խաղաղութիւն եւ բացարձակ կարգապահութիւն մտցնել պետական վարչութեան մէջ, ամենակարճ միջոցի մէջ եւ այս ձեւով պայմաններ ստեղծել կատարեալ կարգ եւ ապահովութիւն հաստատելու համար։*

Կառավարութեան գլխաւոր ջանքերէն մէկն է հսկել որ պետութեան ելեւմուտքը շուտով կարգի դրուի եւ կարելի եղածին չափ կարեւոր խնայողութիւններ կատարուին։ Տնտեսական եւ ընկերային մարզերուն մէջ ժողովուրդին կրած տառապանքներուն պէտք է վերջ տալ՝ յատուկ միջոցներով։

Մեր ջանքը սահմանափակուած է ժամանակով։ Անմիջապէս որ մեր հիմնական ծրագիրը գործադրուի, արքայական կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ ուսումնասիրութեան եւ գործադրութեանը այն միջոցներուն, որոնք թոյլ պիտի տան մեզ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ՝ոլ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԿՐԻՓ

Ցմրան այս եղանակին, երբ ամէն մարդ նոր տարի եւ ծնունդ տօնելու կը պատրաստուէր, սաստիկ ցուրտը եւ ճիւանդութիւնները յաջորդեցին իրարու։

Դժբախտաբար դեռ ճայ բըժիշկներուն ճրաման չեն տար ամէն տեղ գործելու, ապա թէ ոչ, այնքան ալ վնաս չունէր։ Վերջապէս Հայ ենք, գաղթական ենք... մեզ աժան կը նայէին եւ ճար մը ցոյց կուտային։

Բայց չյուսաճատինք, նորէն լոյս մը սկսած է պլպլալ Ամերիկայէն։

Ամէն ծմեռնային ճիւանդութեանց սկիզբը ցրտառութիւնն է եղեր, եւ ամէնէն թեթեւը ճարբուխն ու կրիփը։ Առաջին ճականեխիչը՝ ճամբոյրի արգելքը, եւ առաջին եւ վերջին դեղը՝ «ուիսքի»ն են եղեր։ Ինքզինքը կտո՛ր մը ճիւանդ զգացողը պէտք է խմէ միայն եւ միայն ոգելից ըմպելի... Գարեջուրը եւ ուրիշ ըմպելիներ օգուտ չունին, բացի ջուր ժողվելէ...

Ամերիկայի մէջ արգիլուած է ալքօլի գործածութիւնը, եւ Ամերիկացիները միջոց չունին շուտով բժշկուելու... Մենք սակայն, երջանիկ ճին աշխարճեցիներս, կրնանք իսկոյն փորձել այդ դեղը։ Վերջապէս պէտք է յաղթենք կրիփ ըսուած չար սատանային, որ պատճառ եղած է Լոնտոնի, Պերլինի եւ Փարիզի ճիւանդանոցները, ոչ թէ պառկելու, այլ առեղ ծգելու տեղ չմնալուն։

Միայն թէ գէշ չվարժուինք. որովճետեւ՝

Քիչ ճնկելը լա՛ւ բան է,
Բայց վարժուողն ի՛նչ անէ...։

ՑԱՂՐՈՒՆԻ

ՌՈՒՍ ԶՕՐԱՎԱՐ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը ճեռագրեն թէ շաբաթ իրիկուն Մոսկուայի իր բնակարանին մէջ խորճրդաւոր կերպով սպաննուած է զօրավար Սլաշեւ, նախկին ցարական զօրավար, եւ մէկը զօր. Վրանկելի «սպիտակ» բանակի վարիչներէն։ Զօրավարը 1923ին բոլշեւիկութեան յարած էր եւ վերջերս ուսուցիչ էր զինուորական վարժարանին մէջ։ Ոճիրի պաճուն զօրավարը իր սենեակին մէջ պատուճանին մօտ կը կարդար, երբ դուրսէն արձակուած ատրճանակի գնդակ մը ճիշդ ճակատին ճանդիպելով, վայրկենապէս սպաննեց զայն։ Զօրավարը 53 տարեկան էր։

Աճաբեկիչն է 24 տարեկան երիտասարդ մը՝ Քոլէնպէրկ, որ ձերբակալուած ատեն յայտարարեց թէ զօրավարը սպաննած էր՝ լուծելու ճամար վրէժը իր եղբօր, որ գնդակաճարուած էր Սլաշեւի ճրամանով, ճարաւային Ռուսիոյ քաղաքացիական կռիւներուն ատեն։

ՄԱՐԱՉԱԼ ՖՈՇ սրտի եւ երիկամունքի ճիւանդութենէ կը տառապի։ Վիճակը ծանր է եւ երկար ճանգիստի պէտք ունի։

ՓՐՈՖ. ՖԵՐՆԱՆ ՎԻՏԱԼ՝ Ներքին ճիւանդութեանց նշանաւոր մասնագէտը մեռաւ առջի օր 67 տարեկան ճասակին մէջ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պորիս Թագաւորը ճրաժեշտի ունկնդրութեան ընդունեց նախկին պատերազմական նախարար Վոլքոֆը, որ Հռոմի դեսպան անուանուեցաւ։ Թագաւորը անձամբ զօրավարին տուաւ Աղեքսանդրի Ա. կարգի պատուանշանը եւ իր պատկերը։

ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ՝ ՕՏԱՐԻՆ, ԲԵՌԸ՝ ԲՆԻԿԻՆ

Խորհրդային «Անեւտուրի եւ ճարտարարուեստի Լրագրին» մէջ հրատարակուեցան նոր կանոններ՝ օտար դրամագլխին ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ արտօնութիւններ տալու մասին, որոնց ամփոփումը տուաւ «Յառաջ»։

Բոլշեւիկեան իշխանութեան այս քայլին յատկանշական գիծը այն է, որ «ընկերվարական հայրենիքի» ճարտարարուեստի կարեւոր մասին մէջ կը վերահաստատուի դրամատիրական կազմը, եւ օտար դրամատէրները մինչեւ իսկ կ'օժտուին մենաշնորհի իրաւունքներով։ Այսպէս, նոր կարգադրութիւնը կը հանդիսանայ ուժգին հարուած մը խորհրդային «ընկերվարական տնտեսութեան» ամբողջ սիստէմին, որ շատոնց արդէն քայքայման ճամբուն մէջ կը գտնուի։

Անտարակոյս ստիպողական հարկն է որ դրդեր է Ստալինի կառավարութիւնը այդպիսի վճռական միջոցի մը դիմելու Հակառակ իշխանութեանց բոլոր ջանքերուն եւ — ա՛լ աւելի — «ռէքլամ»ներուն, Ռուսիոյ ճարտարարուեստը այս պահուս տագնապալի կացութեան մը մէջ՝ է։ Բոլշեւիկները անկարող եղան վերահաստատելու իրենց իսկ ձեռքով քայքայուած գործառնութիւնները եւ հասցնելու զէթ այնպիսի վիճակի մը, որ կարելի ըլլար գոհացնել երկրի նուազագոյն պէտքերը։ Հազար ու մէկ փորձերու արդիւնքը եղաւ այն, որ սաստկօրէն ինկաւ աշխատանքի արտադրողականութիւնը, թուլցաւ աշխատաւորական կարգապահութիւնը, աճեցաւ գործազուրկութիւնը, եւ ծանրապէս լայնցաւ վիհը քաղաքի եւ գիւղի միջեւ։ Առ ի չգոյէ արդիւնաբերական արտադրութիւններու, գիւղը բան չի առնէր քաղաքէն ու այդ պատճառով ինքն ալ բան չի տար անոր։

Այս կացութեան հանդէպ խորհրդային իշխանութեան ուրիշ ելք չէր մնար, բայց եթէ ջանալ օտարներու միջոցով զարկ տալ ճարտարարուեստի զարգացման։ Սակայն արտասահմանեան դրամագլուխը Ռուսիա մտնելու պէս, դրուեցաւ այնպիսի պայմաններու մէջ, որ շատմըարտօնատէրներ,կարճ ատենէ մը ետք,փութացին հրաժարիլ իրենց պայմանագիրներէն եւ հեռանալ խորհուրդներու երկրէն։

Ատոր համար է ահա, որ բոլշեւիկեան կառավարութիւնը վերջին խոշոր զիջումները կ'ընէ օտար ձեռնարկուներուն։

Երկու պարագայ առանձնապէս աչքի կը զարնեն նոր կանոններու տրամադրութեանց մէջ։ Նախ այն, որ օտարներուն կը տրուին այնպիսի իրաւունքներ որոնցմէ զուրկ են տեղացիները։ Ասկէ կը հետեւի թէ՝ յանուն ընկերվարական շինարարութեան հաստատուած սահմանափակումները գոյութիւն ունին միայն ռուս քաղաքացիներու համար։ Ասել է, երկիրը ընկերվարական է միայն անոնց համար, իսկ օտարները հոն կրնան գործել ու տուն-տեղ ըլլալ, ի՛նչպէս սովորական դրամատիրական երկրի մը մէջ։

Ու յետոյ, օտար արտօնատէրներուն կը տրուի իրենց արտադրոյթներու վաճառման իրաւունքը։ Ուրեմն, անոնք կրնան նաեւ արտածել այդ արտադրութիւնները եւ այսպէսով խախտել խորհրդային արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը,որ իրենց իսկ՝ բոլշեւիկներու դաղափարով, խորհրդային տնտեսութեան անսասան հիմը պիտի կազմէր։ Տարակոյս չկայ, որ այս իրաւունքէն վերջ ի վերջոյ միայն օտար արտօնատէրը չէ որ պիտի օգտուի։ Երկրին ներսը ան, անշուշտ, գործ պիտի ունենայ նաեւ ռուս մասնաւոր վաճառորդներու հետ։ Ու քանի որ կ'ապահովուի օտարներու գործառնութեանց ազատութիւնը, ապա ուրեմն հետզհետէ յառաջ պիտի գայ ռուս քաղաքացիներու զանգուած մը, որ նոյնպէս պիտի վայելէ այդ ապահովութիւնը։

Օտար դրամագլխին խոստացուած անսահման զիջումները իրապէս բոլորովին կը փոխեն արտօնութիւն (concession) բառին իմաստը։ Ան այլեւս կը դառնայ մասնաւոր - դրամատիրական ձեռնարկ՝ մենաշնորհի յատկութիւններով։ Ինչպէս կ'ակէ ռուս թերթ մը, ան պիտի նշանակէ թէ՝ խորհրդային Ռուսիոյ մէջ կը տիրէ իսկական, խոշոր արդիւնաբերական դրամատիրութիւն, բայց այդ դրամատիրութիւնը հանդէս կուգայ՝ իբրեւ մենաշնորհ օտար խմբակցութիւններու, որոնք կը պաշտպանուին խորհրդային իշխանութեանց կողմէ ինչպէս ուրիշ օտարներու, նոյնպէս եւ մանաւանդ ռուս քաղաքացիներու մրցակցութենէն։ Խորհրդային իշխանութիւնը կը բռնէ օտար ձեռնարկուներուն արտակարգ իրաւունքներ տալու այն ճամբան, որ յատկանշական է բռնապետական երկիրներու համար, որոնք անկարող են կազմակերպել անտեսական կեանքը ընդհանուր ազատութեան եւ իրաւունքի հիմերուն վրայ,—այն ճամբան, որու ծայրը կը գտնուի երկրի իսկական «իմպերիալիստական» ստրկացումը։ Նոր կանոններով ստեղծուող դրամատիրութիւնը մասնաւոր տեսակի դրամատիրութիւն մըն է, գինուած հարկադրիչ զօրութեամբը պետական իշխանութեան, որ անոր հնարաւորութիւն կուտայ՝ անարգել շահագործել ազգաբնակութիւնը։ Ու միեւնոյն ատեն ատիկա բացառապէս օտար դրամատիրութիւն է՝ հաստատուած բռնապետական երկրի մէջ, ուր մենատիրական իրաւունքներու շնորհիւ սովորականէն աւելի բարձր շահը ուրիշ բան մը չէ, բայց եթէ տուրք մը, որ կը վճարէ այդ երկիրը՝ դեսպոտական կառավարութիւն ունենալու հաճոյքին համար։

Թերթին եզրակացութիւնները, սակայն, յոռետես չեն։ Իրաւ է, օտարներուն տրուած մենաշնորհի իրաւունքները դէմ են ոչ միայն խորհրդային իշխանութեան, այլեւ ռուս ազգաբնակութեան շահերուն, վասնզի կարող են արգելք դառնալ ռուս տնտեսական կեանքի զարգացման համար։ Բայց, ասոր հետ մէկտեղ, բոլշեւիկեան այդ քաղաքականութիւնը խոստովանութիւն մըն է խորհրդային ճարտարարուեստական «ընկերվարութեան» ձախողման եւ հաւանօրէն, քայլ մը դէպի իր իսկ դիկտատորութեան կործանումը։

Ռ. ԼԵՈՆԵԱՆ

ՔՐԴԱԽՕՍ ՀԱՅԵՐ ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԻԱ

Ինչպէս գրած էինք անցեալ օր, վերջերս քրտական շրջաններէ Սուրիա հասած են շատ մը Հայեր։ Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան Հալէպի թերթերը.—

— Թուրքիայէն Հասիչէ հասած են երեսուն տնուոր քրդախօս Հայեր, մօտ երկու հարիւր հոգի։ Անշուշտ Թուրքիոյ ասիկ է որ կը ստիպէ կառավարութիւնը ճամբայ տալ անոնց։ Մր. Հէնրի Բիկգ ալ Նոյեմբերի սկիզբները Խարբերդ գացած էր միսիոնարներու գոյքերը ծախելու եւ շէնքերու վաճառման համար կարգադրութիւններ ընելու. Նոյեմբերի վերջերը դարձած է Պէյրութ, եւ յայտնած է թէ պրուստ շափազանց սղութենէն կը նեղուին Խարբերդի կողմը, եւ կը փախնան որ սաստիկ ձմեռն ու ձիւնը անկարելի պիտի դարձնեն փոխադրութեան միջոցներով պարենաւորել այդ շրջանը։

Նորեկները Ֆարգինի եւ Ռըտվանի կողմերէն են (Տիգրանակերտի եւ Պիթլիսի միջեւ)։

Հասիչէ կը գտնուի Մարտինի եւ Տէր Զօրի միջեւ, Եփրատի Խապուր ճիւղին վրայ։

Կեանքը Մարսէյլի Մէջ

1928 — 1929
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս կ'ուզեմ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ներկայացնել այն պատկերը, որ ունի Մարսիլահայութիւնը այժմ։

Հին գաղութին անդամները որ հազիւ 20—25 ընտանիքներէ կը բաղկանան, գրաղած են իրենց առեւտրական հոգերով, եւ ազգային գետնի վրայ գրեթէ արժէքաւոր գործեր չեն տեսած, ոչ հաւաքականօրէն եւ ոչ ալ անհատապէս։ Անոնք այնքան կլանուած են խանութի գործերով որ, այսօր իրենց չափահաս զաւակները իրենց մայրենի լեզուն չեն գիտեր եւ հազ կը խօսին կակազելով։ Այն ատեն կար միայն կարմիր խաչ մը, կազմուած քանի մը սրտցաւ տիկիններու ջանքերով՝ որոնք բաւական մեծ օգտակարութիւն ունեցած են այն ատեն իրարու ետեւէ Մարսէյլ հասնող հայ գաղթականներու, հիւանդ ու տկար մանուկներուն համար։ Վերջապէս 4—5 տարի առաջ գրեթէ հայկական կեանք գոյութիւն չունէր բացի քան Օտտոյէն, ուր՝ գեղջուկ եւ աշխատաւոր դասակարգ մը իր ծուղակը կը տարածէր։

Իբր հայկական կեդրոն քան Օտտոն լաւ էր եւ օգտակար՝ ազգային հաւաքականութեան տեսակէտէն, սակայն բնակարանները բոլորովին վտառողջ էին, որքան ալ բժշկական խնամք տարուէր եւ մաքրութիւնը անպակաս ըլլար։

20—30 մեծ տաղաւարներու մէջ հարիւրաւոր ընտանիքներ կը բնակէին եւ ամէն տաղաւար 15—16 ընտանիքներ կը պատսպարէր։ Ամէն ընտանիք, մէկ մէկ սենեակ յարմարցուցած էր սաւաններով եւ կապերտներով։ Կեղտոտութիւնը, հոտն ու շոգին, վառուած կրակներու ծուխն ու մուխը անտանելի մթնոլորտ մը կը գոյացնէին։ Հարիւրաւոր կինային իրենց մէջմ խոսակցութիւնն ու հազն անգամ լսելի եւ այս իսկ պատճառով շատ անգամ անախորժ երեւոյթներ կը պարզուէին։ Բայց եւ այնպէս, քան Օտտոն ունէր իր մանուկ-մանկապարտէզն ու նախակրթարանը, որուն վարիչները գնահատելի աշխատանք մը կատարած էին կրթական տեսակէտէն։ Մինչդեռ հոս քաղաքին մէջ ցիրուցան ու մէկ շարժում կար։

Սակայն գաղթականներու կարաւանը կանգ չէր առած։ Միշտ նորեր կը հասնէին Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Պոլսէն, 1922ին եւ 1923ին։

Թափառելէն յոգնած, լեզուին եւ միջավայրէն անծանօթ մեր հայրենակիցները անմիջապէս կը շրջապատուէին ճարպիկ միջնորդներու ցանցերով։ Ինքնութեան թուղթ մը կամ աշխատանքի պայմանագրութիւն մը պատրաստելու համար հարիւրներ կը փրցնէին արդէն նիւթապէս տկար ընտանիքներէն։

Ընտանիք մը կը ճանչնամ որ հարիւր յիսուն ֆրանք տուած է միջնորդի մը, երկու հարիւր ֆրանք ամսականով սենեակ մը գտած ըլլալուն համար։ Այդ օրերուն շատ գաղթականներ կը զգուշանային իրենց աշխատած գործարանին անունը ըսել կամ հասցէն տալ ուրիշ նորեկի մը։ Ամէն մարդ ինքզինքը կը մտածէր նոյնիսկ ամէնէն մօտիկ ազգականներ կը խուսափէին անգործներէն, իրենց աշխատած տեղը չկորսնցնելու համար։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այդ շրջանին իր շատ համեստ ուժերով կը ջանար ազգային կազմակերպութեան հիմը դնել։ Ոչ մանուկ-մանկապարտէզ կար, ոչ ալ նախակրթարան։ Փոխանցման լուր շրջան մըն էր։ Ամէն գաղթականի առաջին պարտականութիւնն էր ինքնութեան թուղթը ստանալով գործի ձեռնարկել։ Հնչակեան, Ռամկավարի հոտն անգամ չկար։ Ժողովուրդը անհովիւ կը տատանէր։ Ամէն գաղթական անպայման կ'ուզէր սենեակ վարձել այն պանդոկներուն մէջ ուր Հայեր կը բնակէին։ Այսպէսով քանի մը փողոցներ հայկական կեդրոններ դարձան շուտով։

Իսկ ի՞նչ է այսօրուան հայ պատկերը։

Աշխատաւորութեան թիւը օրէ օր կը նուազի, որովհետեւ 4 5000 ֆրանք աւելցնող հայ բանուորը անմիջապէս կը ձեռնարկէ առեւտուրի։ Եւ պէտք գարմանք եթէ ըսեմ որ այդքան քիչ դրամագլուխով շատերուն ջանքը նպաստաւոր արդիւնք կ'ունենայ։ Ամէն ամիս նոր խանութներ կը բացուին, դերձակի, կօշկակարի, սափրիչի,նպարավաճառի եւայլն։

Ձեռներէց հայ բանուորը պանդոկներու սենեակին մէջ կը սկսի նախ իր արհեստին, յետոյ տեսնելով իր կօշիկին կամ հագուստին օտարներու կողմէ եղած գնահատութիւնները, կը քաջալերուի ու կը նետուի պզտիկ շուկաներ։ Նոյնպէս հայ կինը հագիւ փարած է աշխատանքի, իր ամուսնին բեռը թեթեւցնելու համար։ Անոնք 4-5 տարի առաջուան արտնչացող եւ թոլամորթ կիները չեն այժմ։ Առ հասարակ բոլորն ալ ունին իրենց յատուկ գործերը։ Մէկէ աւելի է թիւը այն կիներու որոնք անխոնջ աշխատելով իրենց ընտանիքը լաւագոյն կերպով ապրեցնելէ վերջ, հոգի ու տունի տէր դարձած են կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ։

Իրողութիւն է որ կիները այրերուն չափ եւ յաճախ աւելի կը յոգնին, բայց ընդհանրապէս անհոգ են մաքի կեանքին համար։

Այս վերջին տարուան ընթացքին 40 45 անգամէ աւելի վիճաբանական ժողովներ եւ գրականգասախօսութիւններ սարքուեցան, բոլորն ալ օգտաշատ եւ հետաքրքրական։ Նոր սերունդի լաւագոյն պատանեկութիւնը առանձնականներով ներկայ կ'ըլլար այս ժողովներուն, մինչդեռ ծխական սեռէն ոչ մէկ ներկայացուցիչ եւ ոչ ալ հետաքրքրութիւն։ Մարսիլահայ գաղութին մէջ չեն պակսիր զարգացած ու գիտակից տիկիններ, սակայն չենք գիտեր ինչո՞ւ միշտ կ'ապրին չէզոքացած, մերթ իրենց ցաւերով, մերթ ալ վաղանցուկ հաճոյքներու մէջ խոբասուզուած։

Միւս կողմէ, հայ կնոջ թանկագին առաւելութիւնն է իր պատուոյ նախանձախնդրութիւնն ու աանտիկնութիւնը։ Հայ բանուորը զանազան ստիպողականութեան տակ երբեմն գժբախտութիւնը կ'ունենայ ֆր նոյցի աղջկան մը հետ ամուսնանալու, իսկ ֆրանսացի աղջիկները, մանաւանդ արգի ֆրանսուհիները չափազանց պահանջկոտ են, եւ կը տրտնջան մինչեւ որ երիտասարդը հասցնեն թէ՝ ֆիզիքապէս եւ թէ նիւթապէս։ Մինչդեռ , հայ աղջիկները, որքան ալ միջավայրի ենթարկուած ըլլան, ունին գեղային բնածին յատկութիւններ։

Մարսէյլի մէջ քանի մը տարիէ ի վեր գրեթէ կը շրջի թէ 3—4 հարիւր պաշտօնապէս արձանագրուած հայ պոռնիկներ կան։ Վերջերս մինչեւ 600ի հասաւ անոնց անուանական թիւը հայկական շրջանակներու մէջ։ Լրագրողները կը հետաքրքրուին այս խնդրով եւ մարդ կը զրկէ պատկան իշխանութեան այդ ծիւղի գրասենեակի տնօրէնութեան։ Տնօրէնը շնորհաւորելով առաջնորդարանին հետաքրքրութիւնը եւ իրենց ժողովուրդին ազգային բարոյականին բարձրացման համար թափած ջանքը, կը նայի արձանագրութեան տետրակին եւ կրկին շնորհաւորելով կը յայտարարէ թէ միայն ութ արձանագրուած պոռնիկներ կան, իսկ հինգ հոգի առաջին անգամ մեղքի վրայ բռնուած ըլլալով, իրենց ազաչանքին վրայ ազատ արձակուած են՝ կրկին անգամ չգործելու խոստումով։

Տասր տամնըհինգ հազար հայ ուսող հայ գաղութի մէջ 8—10 պոռնիկներ միայն, եւ անոնք ալ ո՞վ գիտէ ինչ սրտամորմոք պատճառներով։ Ի հարկէ աւելի շատ են ոչ-պաշտօնական անդրակլոյաններ։

Աւշագրաւ թիւ մը կը կազմեն այն ընտանիքները որոնք իրենց զաւակները փոխանակ սեւէ ուսումնարան մը ղրկելու, կը նետեն միջազգային բանուորներու լաբիրինթոսին մէջ, ուր մտաղաշ պատանեկութիւնը շուտով կը լքուի եւ կ'այլափոխուի։ Աշխատաւորները՝ ուր ամէն սեռէ ու զասակարգէ մարդիկ կը վխտան, յաճախ կը խաթարեն մանաւանդ գեղահաւանելոյն բարոյականը։

Ս. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱԿՈՒՆՔ
ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ԴԱՌՆԱՆՔ «ԽԵՆԴ»

Նախընթաց յօդուածով մը ուզեցի ցոյց տալ թէ մտային հիւանդութիւնները նոյնքան յաճախադէպ են որքան ֆիզիքական հիւանդութիւնները, թէև ոչ միշտ ակներեւ եւ բացայայտ։

Սխալած չպիտի ըլլամ, եթէ աւելցնեմ թէ ինչպէս առողջ կարծուած մարդոցմէն շատ շատեր հիւանդ են յաճախ, երբեմն գիտակից, երբեմն անգիտակից իրենց վիճակին։ Նոյնպէս եւ բնականոն ենթադրուած անհատներէն քանի քանիներ ունին հիւանդութեան մը նախանշանները կամ հակումները, որոնց մասին ոչ իրենք, ոչ իրենց շրջապատը կասկած իսկ չեն ունենար, մինչեւ որ պատահական հարուած մը գայ մերկացնելու հիւանդ հոգին։ Այո, առողջութեան եւ հիւանդութեան սահմանները չփոթ են եւ իրերահաղորդ, եւ ասիկա ճիշտ է թէ ֆիզիքական եւ թէ հոգեբանական տեսակէտէն։

Ծէզուած մը եւս։ Ամբողջական պարզամտութիւնը «խենդ» անունին տակ ամփոփած է մտային բազմաթիւ հիւանդներ, որոնք իրականին մէջ սակայն իրարու աննման, իրարու հետ անյարակից մտազարներ են սակայն. որովհետեւ ինչպէս ֆիզիքական, նոյնքան եւ մտային հիւանդութիւնները կը ներկայացնեն անհուն այլազանութիւն մը, կամ խենդութեան որոշ տիպարներ, իրենց սեփական ախտանշաններով, իրենց ինքնայատուկ ընթացքով։ Նոյնիսկ համաձայն կարգ մը հեղինակներու, որքան մարդ՝ նոյնքան խենդ, որքան խենդ՝ նոյնքան խենդութիւն։

Բժշկական ծանօթութիւններու ներկայ սահմանին մէջ, կարելի է մտային հիւանդները դասաւորել հետեւեալ կարգով.—

1. Օրկանական մտագարներ. — Խումբը այն պակասամտութեանց, որոնց իմացական - հոգեկան տկարութիւնը կամ անկարողութիւնը արդիւնք է ուղեղի կամ ջղային դրութեան բացորոշ մէկ խանգարումին։ Ուղեղը չի գործեր, որովհետեւ օրկանը աւրուած, խաթարուած է, ինչ որ շատ բնական է, եւ հասկնալի խումբին տակ կը մտնեն բնածին ապուշները, տկարամիտները, յուսումնիները, անդամալոյծ մարդիկ եւ ծերունի ցնորամիտ...

2. Օրկանական թունաւորութեամբ կազմուած գարութիւն.— Այս լայն կազմին մէջ կը մտնեն այն մտային հիւանդները որ գոհն են ալքոլի, ափիոնի, ֆինի, քոքաինի երկար ժամանակ... մտաւորութեան մը կամ... կան յամր ինքնաթունաւորութեան մը՝ հետեւանք մտային մարմնային ծանր գործողութիւններու։ Ուրեմն այս նակին տակ պէտք է դնել բոլոր ոնթուժելի... որոնց ջղային դրութիւնը, բջիջները յայտ... զանազան արբեցուցիչ... րով, ինչպէս նաեւ ջլախտ... ներու յարաճուն բանակը, անհիմն անձկութիւ... մտամոլախութիւններու, կ... ներու, մելամաղձոտութեան... ցանցի մը մէջ կը թափառ... իրենց չփոթ գիտակցութ... թեւանուրդան վերապրելի... յին հիւանդութիւնները, ժամանակաւոր են եւ են... նոյանները։ Կը բաւէ... պատճառը, մեղմելու կամ... ացնելու համար հիւանդ... ախտանշանները։ Իսկ ջղ... ներու (névrose, neuras...) դարմանումը մեծ մասամբ... հով է ներկայիս, շնորհիւ... կական հոգեբուժական... գոյն մեթոտներու։

3. Խառնուածքով խ... որոնք ի ծնէ, կարծէք... կազմուածքին իսկ... դատապարտուած են ու... կանուխ կորսնցնելու... մտային հաւասարակշռու...

Անոնք կը կազմեն ահա... այն դասական խենդերը,... ները, որոնք օրկանական... է խաթարում, ուղեղային... ցալայտ միաս մը չեն մա... գրեթէ միշտ կը վայելեն... քական բնականոն առողջ... մը եւ սակայն իրենց... կան հակադրեցութիւններ... առողջութիւնը, յիշողութի... բեւակայութիւնը, զգայ... թիւնները ինկած են անյ... անիրական համեմատութիւ... րու հետ։ Արտաքին աշխ... հետ իրենց անմիջական... կորսնցուցած այդ... կ'ապրին մտացածին աշխ... մը մէջ, ուր իրենց... չփոթ և անյարակից մտ... կերները դուրս կ'ելլեն,... շուրջը մասսին կ'առն... կը կազմեն իրենց երե... կան աշխարհը։

Այս խառնուածքով... րուն կը վերաբերին բոլ... նամոլները, մելամաղձ... բանդագուշանքներու... տուր մտայոյզները, կասա... րը եւ մտաեւեռեալները... Ծարուած սեռամոլները... րենք գիրենք հալածակա... տող վրէժխնդիրները,... սպանութեան կամ ոճիրի... մէտ բոլոր մտազարները։

Պատկերը չափազանց... եւ գոյներով, սաստկութիւ... հարուստ։ Ասիկա կը կազմ... շուշտ մտային-հոգեկան... ղութեանց ամէնէն խորհ... էջը, ուր ծանօթն ու անծ... ընդելուզուած կը մնան... կալին։

Ահա այս կարգի մտա... ունդներու քով մտաւ... նութիւնը կը խողայ... վճռական դերը։ Զուակն... թոռներն են որ կը ք... հաւական յանցանքները... պը թթու կ'ուտէ, թոռ... ռանները կը կատտանա... կ'ըսէ հայկական առածը։

Փ. ՍԱՄ...

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵ...

Ցաճախ մեզի դիմ... կ'ուղղուին որոնց պատաս... անմիջապէս կը տրուի... ԿԱՏՈՒԻՓով (Դ. էջ):

Իսկ որը օրին դրկուած... ները միշտ կը ծանուցուին... ՄԱԿԱՏՈՒԻՓով (Ստացանք...)

Կը խնդրուի նկատի...

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ (Յատուկ թղթակցութիւն).— Դեկ- տեմբերը իրարանցումի ամիս է (Պերլինի) մէջ ալ: Մինչեւ 24 քանի մը կի- րակիներ բացառաբար բաց կ'ըլ- լան վաճառատուները, որպէսզի ժողովուրդը որ դատակարգն ալ ժամ ունենայ իր գնումները կատա- րելու եւ կը գնեն, կը գնեն: Ա՜յս պարտուած ժողովուրդը:

Մէկ կողմ՝ հարուստ դասա- կարգը: Աւնենք բանուորը: Անոր տարեկան գիրքը այնքան պար- զ է որ, պէտք չունի փաղուան տաղնապութեան: Աշխատաւորը կը շահի եւ կ'ուտէ: Մէկ ալ տնտեսական անսուելը, որ տարուէ տարի խնայուած գումարներու տնօրինող յաւելումներ կ'արժանա- նայ:

Ըսի թէ գնումի ամիս է դեկ- տեմբերը: Միջակորեար դասը որ ամէնէն անտեսուածն է այս երկ- րին մէջ, կը պատրաստուի տօ- ները ընելու, քիչ մը դրամ երես անելու, որովհետեւ ժողովուրդը նուէր մը գնէ իր Weihnachtsge- schenk-ը (ծննդեան նուէրները) գնելու: Ամէն տարի կը սխալի ժո- ղովուրդը կը վազէ մեծ խանութ- ները ու կը գնէ ամէն:

Ինչո՞ւ է, շատ գնում կ'ըլլայ այդ օրերուն, որովհետեւ նուէրի եւ նուէրը յաւիտենական մըր- ցանքն է այս ժողովուրդին: Հա- զիւ քանի մը անգամ տեսած մէկդ անակնկալ իրաւամբ կը հարցնէ «Was Schenken Sie mir zu Weihnachten?» (Ի՞նչ նուէր պի- տի տաք ինծի ծնունդին): Ու- րեմն պիտի կարմրէր Հայ մը, այս խօսքը ընելու համար:

Ու ամէն մարդ իր չափով եւ կարելի պիտի նուիրէ, նուիրէ: Բայց յատուկ հաշիւ մը կայ — «Ի՞նչ իրենց ան ինծի անցեալ տարի» Ասոնք կուիւներ չեն ըլլար այս տօնածառով էրիկ-կնկայ եւ քոյր- եղբօր միջեւ ...Պարապ տեղը չէ, որ քանի մը նորեր կ'առաջարկեն վերցնել այս չափազանցեալ սովո- րութիւնը:

* * Գերմանիոյ ծննդեան ծա- ռերը շա՜տ ու շատ պէտք է ըլլան այն ուրիշ երկիրներու մէջ: Ցե- րեկ էք ամբողջ փողոցներ եւ հրապարակներ լեցուած՝ մեծ ու փոքր եղեւիններով, որոնք սա- կայն կրնան իրիկունը այլեւս ծախուիլ: Ամէն ոք կը գնէ մէկ հատ, կը շալկէ ու կը տանի տուն: Ամէն տանիք ծառ մը կ'ունենայ ու ... մոմերով կ'երգէ իր «Stille Nacht»:

... Պետ իրիկուան, դուռ-դրացի ի- րար կը հրաւիրեն, «գոյց տալու» համար իրենց տօնածառը: Ի՜նչ թէ ... սիրտ կը կոտրեն ...

նին վրայ շատ բան կ'ըլլայ թուղ- կային տեսակ-տեսակ կոլահատ եւն.: Եւ ի՜նչ աղուոր շուկուած է... Ամէնքը կրնան տեսնել լոյսին մէջ որովհետեւ այդ վայրկեա- նին չեն խնայեր. բարի կ'ըլլան վառելու ծառին վրայ ելեկտրա- կան ճրագներ ու Այո՛, կրնան տես- նել տօնածառը իր բոլորներով, բայց «տեսնելու» միայն, այնքան «հովարտ» են գերմանացի- ները:

* * Նոր Տարին ուրիշ է: Ըն- տանեկան եւ խիստ գերմանացին ամէն տարի, սկիզբին կը փոխուի քիչ մը: Մեծ եւ բազմանդամ ըն- տանիքներն են միայն, որ սովո- րաբար տունը կը զուարճանան, կ'ուտեն, կը խմեն ու ժամը ճիշդ 12ին անխտիր կը համբուրուին: Մինչ երիտասարդները, փոքր ըն- տանիքները, նորափեսաները կը դուրս կ'անցընեն իրենց Նոր Տա- րին ... սիրահարական- թեամբ: Հակառակ գիները քա- ղաքին ... պատրաստ- ները լեփ լեցուն կ'ըլլան: Ներսը բա- ցառաբար փարիզեան կեանք մ'է: Կը հրահրի: Կրեթէ բոլորը կը գինովնան, չափ չկայ ոչ մէկ բանի: Եւ երբ ժամը 12 հնչէ, ներսը թէ դուրսը ... ու... աղաղակ. ... Զլլ պատութիւն... մինչեւ մէկ ...

* * Պերլինի Հայերն ալ ամէն տարուան պէս փոքրերու ծննդեան հանդէս մը սարքած էին 5 յունուար, շաբաթ իրիկուն: Ընկերակցութեան կողմ ... որ միանգամայն ու- սուցիչն է մեր գաղութին տղոց, խօսեցաւ օրուան առթիւ: Իսկ փոքրերը յաջող արտասանութիւն- ներ ըրին հայերէն լեզուով: Յաջորդ օրը, մեր ծննդեան կիրա- կին, տօնական արարողութիւն եւ պատարագ մատուցուեցաւ գա- ղութին ... եկե- ղեցիին մէջ, որ կը գտնուի Oranienburger Str. 76 A.

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԱՐԺԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Փարիզի վարժականներու կեդր- ոնական միութիւնը իր վերջին ժողովին մէջ քուէարկուած բանաձեւով մը, որուն հետեւեալ պահանջները ներկայացնել կառավարութեան, — որ վարձքերուն վրայ նոր յաւ- ելում ըլլայ,— վարձակալու- թեան վերանորոգման (reprise) իրաւունքը ջնջուի,— կարգ մը շէնքերու քանդումը արգիլուի, — երկարաձգման իրաւունքէն օգտուին նոր վարձակալները եւ նաեւ ստաբականները,— որ կալ- ուածատէրերը պարտաւոր ըլլան նորոգելու եւ լաւ պահելու վար- ձու տրուած շէնքերը:

ՓՐՈՖ. Վ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Խումբ մը օտար մտաւորա- կաններ եւ տնտեսագէտներ նա- խաձեռնարկ եղած են այս տարի տօնելու փրոֆէսոր ցոքթ. Վ. Տոտոմեանցի յոբելեանը: Այս առ- թիւ հրատարակուած է գերմա- ներէն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն լեզուներով կոչ մը, զոր կու- տանք ամբողջութեամբ.

— 1928ի վերջը լրացաւ 30 տարին այն օրէն ի վեր, երբ փրոֆ. Տոտոմեանց սկսաւ իր Գործակցական գործունէութեան, իսկ յառաջիկայ փետր. 15ին 25 տարի կ'ըլլայ անոր ակադե- մական ասպարէզի մէջ մտնելուն: Այս նպատակով կազմուած է Միջազգային Յոբելինական Յանձնախումբ մը՝ հետեւեալնե- րէ.— Գերմանիայէն՝ Տոքթ. Ր. Տոյմէր, փրոֆ. տր. Է. Կրինֆէլտ, փրոֆ. տր. Հ. Հէրքնէր, փրոֆ. տր. Ե. Հիր., Հէլէն Լէնոքայա— Սթէնչէլ, տր. Է. Հ. Մայեր, Ր. Նէլսոնր, փրոֆ. տր Վէրնէր Զոմ- պարթ, փրոֆ. տր. Ր. Վիլ- պրանտ. Անգլիայէն՝ Սըր Թ. Ալ- լըն, Փ. Հօլ, Մէյըըր, Ր. Մըր- րէյ, Թոմլինսըն, Ա. Հուայթհէտ, Ֆրանսայէն՝ փրոֆ. տր. Ա. Անգի- ֆէրաֆ, Է. Պրիա, Ա. Տոտէ Պանսէլ, փրոֆ. տր. Շառլ Ժիտ, տր. Ա. Խատիսեան, փրոֆ. տր. Պ. Լավէրներ, Չեխոսլովաքիայէն՝ փրոֆ. Պորտսեակի, Ա. Տիթէլ, փրոֆ. Մարաքույէֆ, Ֆ. Եի- բագէք, փրոֆ. տր. Ս. Փրոքո- փովիչ. Զուիցերիայէն՝ Պ. Եէգեր, Աւստրիայէն՝ էմմի Ֆրոյնտլիխ, տր. Ք. Րէննէր, Հունգարիայէն՝ փրոֆ. տր. Ք. Իհրիկ, Ռումանիա- յէն՝ փրոֆ. տր. Ե. Րատուքա- նու, Վ. Կէնգուլ, Պուլկարիայէն՝ տր. Ե. Փալասոֆ, Իտալիայէն՝ տր. Միքէլս, Հոլանտայէն՝ Ե. Հ. Քոլքման, Լեթոնիայէն՝ Վ. Սի- լին, Լիթուանիայէն՝ փրոֆ. տր. Սալչիուս, Շուէտէն՝ Ա. Եոհան- սոն, Սպանիայէն՝ Ֆ. Րիվաս Մո- րէնօ, Ե. Վ. Րոյկ. Ֆինլանտիա- յէն՝ Ե. Րաքալա, Եուկոսլավիայէն՝ Թ. Քրոաթանովիչ, Միացեալ Նա- հանգներէն՝ տր. Ճ. Ուորպաս, Ճափոնէն՝ փրոֆ. տր. Ք. Օկաթա:

Յոբելեանի քարտուղարը ու- րիշ անուններ ալ պիտի աւել- ցնէ այս ցանկին վրայ, քանի նոր դիմումներ ընդունուին:

Փրոֆ. Տոտոմեանց 10 տարիէ Ռուսիայէն Եւրոպա անցած է եւ աչքի հիւանդութենէ կը տառա- պի: Ահա՛ թէ ինչո՛ւ այժմ ստիպուած է բնակիլ արտասահ- մանի, մանաւորապէս Գերմա- նիոյ, եւ Զուիցերիոյ մէջ: Իր գիրքերը չեն հրատարակուիր իր հայրենիքին մէջ, որովհետեւ համայնավար չէ: Հիմա իր բազ- մաթիւ յօդուածները կը հրա- տարակէ ո՛չ միայն արեւմտեան Եւրոպայի, այլ նաեւ Ամերի- կայի, Աւստրալիոյ, Ճափոնի եւ Հնդկաստանի գործակցական օր- գաններուն եւ այլ թերթերու մէջ:

Երբ զուիցերական եւ գերման համալսարաններու մէջ ուսանող էր, սկսաւ Գործակցութեան (Coopération) մասին բազմաթիւ յօդուածներ գրել գերմաներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, անգլիերէն եւ այլ թերթերու մէջ:

Գործակցութեան եւ տնտե- սական ուրիշ հարցերու մասին իր գիրքերն ու գրքոյկները լոյս տեսան Գերմանիոյ մէջ: Պատե- րազմէն շատ առաջ Պատերազմի ընթացքին գերմաներէնէ ճափո- ներէնի թարգմանուեցաւ իր գիր- քը «Սպառողներու կազմակեր- պութեան վարդապետութիւնը, պատմութիւնը եւ կիրարկումը»: Այդ թուականէն ի վեր իր գիր- քերը թարգմանուած են բազմա- թիւ լեզուներու՝ իր գիտութեամբ կամ առանց իր գիտութեան:

1918ին Մոսկուայէն մեկնե- լէն ի վեր անկարելի եղած է իրեն գրել ռուսերէն լեզուով, ահա թէ ինչո ուրիշ լեզուներով կը գրէ: Հիմա իր հայրենիքը հոն է, ուր կրնայ յառաջոյն կերպով տանիլ գիտական եւ գործակցական գոր- ծունէութիւնը: Թերեւս առաջին գործակցական գրողն է, որ չունե- նալով ոչ միջոցներ ու պաշտօն ակադեմական, աւելի հաւատա- րիմ մնացած է գործակցական շարժման:

Ահա՛ թէ ինչու Յոբելինական Յանձնախումբին քանի մը ան- դամները կազմած են բազմաթիւ ծրագիրներ, զորս կարելի է իրա- գործել միայն աջակցութեամբ Յանձնաժողովի բոլոր անդամնե- րուն, գիտականներ ամբողջ աշ- խարհի:

Գերման անդամ մը կը մտածէ հանգանակութիւն մը կատարել եւ հրատարակել գործակցական գըր- քոյկ մը. ուրիշ մը՝ ֆրանսայէն՝ կ'ուզէ որոշ գումար մը հաւա- քել իբրեւ հիմնադրամ՝ վարձա- տրելու համար Գործակցութեան վրայ գրուած լաւագոյն գրքերը: Ուրիշ մը կը ծրագրէ հրատարա- կել Գործակցականի առաջին ալ- պոմը, ուր երեւան գործակցակա- նի պետերուն եւ հիմնարկութեանց լուսանկարները: Կը մտածուի նաեւ թօշակ մը ապահովել փրոֆ. Տր. Վ. Տոտոմեանցի:

Այս ծրագիրները իրագործե- լու համար դրամի պէտք կայ: Յոբելինական Յանձնախումբը կը մտածէ որ անհրաժեշտ գու- մարը պիտի հանգանակուի շու- տով, առիթը պիտի ըլլայ յար- գանքի եւ համակրանքի նշան մը հանդէպ մարդու մը, որ իր ամբողջ կեանքն ու առողջութիւնը զոհաբերած է Գործակցական գա- ղափարի գրական եւ գիտական պրոպագանդին եւ որ առաջինը ըլլալով հրատարակած է Գործակ- ցութեան Միջազգային Բառարանը:

Քարտուղար Յոբելինական Յանձնախումբի՝

ՎԷՐՆԷՐ ՇՈՒԼՑԷ

Berlin W30, BambergerStrasse 48.

Փրոֆ. Վ. Տոտոմեանցի նոր հասցէն է՝ Professor Dr. V. Totomianz, Berlin, Lichterfelde-Ost, Hermannstrasse 1.

* * Աւելցնենք որ փրոֆ. Տո- տոմեանց Զինադադարէն յետոյ հրատարակեց «Տնտեսական Հա- յաստանը» անուն գիրք մը՝ ի- տալերէն լեզուով եւ հանգուց- եալ ծերակուտական Լուցցաթ- թիի յառաջաբանով: 1922ին ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ «L'Arménie Economique» անու- նով: Գրած է ֆրանսերէն գիրք մը՝ «Տնտեսագիտական վարդա- պետութիւնները» (Les Doctrines Economiques) եւ ուրիշ բազմա- թիւ գիրքեր: Մեծ համբաւ կը վայելէ միջազգային տնտեսա- գիտական աշխարհին մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

«ՊԱՇԱ»ՅԻՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Ահմէտ Նուրի կը գրէ «Իգ- դամ»ի մէջ

— Աղա՛ն բուն Թուրքերէն է: Այս տիտղոսը կը տրուի գիւղ կալուած չգիտցողներուն, ինչ- պէս նաեւ գաւառի մէջ աչքի ինկող մարդոց:

Էֆէնտին ամբողջովին յունա- կան բառ մըն է: Անոր իմաստն է՝ ազնուական, մաքուր: Գրել կարդալ գիտցողներուն յատուկ տիտղոս մըն է:

Պէյը հարազատ Թուրքերէն: Ժամանակին կը նշանակէր վեհա- պետ, էմիր, իշխան: Այնչափ ա- ժանցաւ, որ այժմ խոհարարի աշ- կերտը, ինքնաշարժի վարիչին օգնականը, նոյնիսկ քիւլհանպէյին ալ պէյ եւ թերեւս պէյէֆէնտի են:

Նախապէս, պէյութեան տիտ- ղոսը պաշտօնապէս կը տրուէր: Հիմա, փաշայէն զատ պաշտօնա- կան ուրիշ տիտղոս չկայ: Ան ալ զօրավար կը նշանակէ եւ զին- ուորականներու յատուկ է:

Հինէն, չէլէպիի նման կարգ մը տիտղոսներ կային, բայց ատ- սոնք մէկ կողմ դրուեցան:

Հակառակ տիտղոսներու այս- քան առատութեան, տարօրինակ է որ մէօսիէօ, հէռ, միսթըր եւ սինեօր համապատասխան ածական մը չունինք, զոր կարե- նանք ամէն մարդու տալ ան- խտիր: Պէյի մէջ տէրէպէյութե- նէ մնացած բան մը կայ: Էֆէն- տին թէ հիլլէնականութիւնը եւ թէ սոֆթայութիւնը կը յիշեցնէ, Աղայէն՝ քիչ մը տգիտութիւն դուրս կուգայ: Միւսիւն ալ՝ Ֆրէնկը Թուրքէն կը զատէ:

Օրէնքով մը պէտք է լուծել այս խնդիրը:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

Պանտրմայէն կը գրեն «Ճիւմ- հուրիէթ»ի:

— 1927ի եւ 1928ի ընթացքին Պանտրմա 3.210.950 ոսկի արտա- ծում ըրած է, իսկ նոյն շրջանին ներածած է 23.910.720 ոսկիի ապրանք:

Մարմարայի այս փոքր նա- ւահանգիստին տնտեսական կա- ցութիւնը քննուած ատեն, կը տեսնենք որ մանիֆաթուրայի գործը մեծ վնասի մատնեց վա- ճառականները: Եւ ինչպէս չվնասէ, երբ 1927ի ընթացքին 8.250.000 քիլօ մանիֆաթուրա ե- կած է, եւ ասոր միայն 1.250.000ը ծախուած է: Մնացեալ 7 միլիոն քիլօն մթերանոց պահուած է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ Ուրբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի, շրջանի պատգամաւորական վեր- ջին ժողովը: Ներկայ էին Փարիզի, Ժուանվիլի, Իթալիի, Պիյեանքու- րի, եւ Պուա Քոլոմպի ներկայա- ցուցիչները:

Անցեալ ժողովով Պ. Սերքոեան խոստացած ըլլալով վարչական կարող անձերէ բաղկացած ցանկ մը ներկայացնել ժողովին, իրեն պաշտօն յանձնուած էր այդ ուղ- ղութեամբ աշխատանք տանիլ: Ու յաջողած է կատարել յանձ- նառութիւնը առնել հոթը անձերու, որոնք խոստացած են կարելին ընել թէ նիւթապէս եւ թէ բա- րոյապէս բարելաւելու միութիւ- նը: Այս եօթը անձերն են.— Պ. Պ. Ա. Կէվրէկ, Տոքթ. Իզմիրլեան, Տոքթ. Լ. Գրիգորեան, Բօլ Համ- բարձումեան, Ն. Սերքոեան, Ա. Հանչէր, եւ Ա. Արեւեան:

Պատգամաւորական ժողովը նկատի առնելով սոյն կազմին արժէքը, միաձայնութեամբ վա- ւերացուց զայն:

Ժողովը նկատի առնելով նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի մար- զական գործերուն անկազմա- կերպ վիճակը, խորհուրդ տուաւ նորակազմ վարչութեան, կարե- լի եղածին չափ շուտ ընթացք տալ մարզական յանձնախում- բերու կազմութեան, կանոնաւո- րելու համար գործերը:

Ինչպէս կ'երեւի, Փարիզի շըր- ջանի պատգամաւորները իրենց կրկնակ ժողովներով վերջապէս յաջողեցան ընտրել կարող վար- չութիւն մը որ մեզ յոյս կուտայ թէ պիտի կրնան միութիւնը իր նախկին բարձրութեան վրայ պահել:

Կ. Գասպարեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

— ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՜ ...

Եօնաթան, տեսնելով զօրա- ... յարձակեցաւ վրան ու ...

— Դո՜ւն, ... մարդ, աւելի ... քան քարտին երկար ... Յորդանանի հովի- ... մէջ:

Ու թքաւ: Այն ատեն Բար- ... վրան նշան ըրաւ, եւ եօթը ... մէկ վազեցին:

— Հաստ ձողէ մը գլխիվայր ... եւ քաղաքէն դուրս ...

Եւ բերդին վրայ աշխատող ... հրամայեց թեթ- ... առաջ թափել ամբոխին ... զբօսնելու համար:

Զինուորները շատ դժուարու- ... կրեցին կապելու համար ... հովիւին թեւերը: Յետոյ ... կապեցին ձողի մը, ... վար կախեցին, օրօրելով ... հանեցին Բրուտին դուռ ... եւ արձակեցին կեդրոնի հե- ... մէջ: Եօնաթանի դէմքն ու աչքերը արիւնով խանուած էին: Յաւէն, ամօթէն ու կատա- ղութենէն կուլար: Այնքա՛ն սպառած էր ուժը: Ծիգ ճամբայէ մը, որ կը քերէ Ակեղդամայի անվար հողը, վեր ելաւ, բլուրին վրայ: Արեւը մարը կը մտնէր: Թուփի մը մօտէն անցած պա- հուն, յանկարծ նստաւ, կարծես յիշատակ մը կը կանչէր իրեն: Գլուխը հանգչեցուց ծունկերուն վրայ, եւ երկա՜ր ու յուսահատ լացաւ: Անշարժ կը քնանար, երբ Անազէի բլուրէն իջաւ գիշերին սոսկարաթիւ հօտը: Շունե- րը սկսան հաչել, եւ ոչխարները խրտչելով փախան: Հովիւը հապ- ճեպով վազեց եկաւ: Ցուպովը մեղմօրէն զարկաւ Եօնաթանի ոտքերուն: Հեգնանքով ըսաւ.

— Անծանօ՛թ, չեմ ուզեր ի- մանալ ցաւդ. սակայն կ'արթն- ցնեմ քեզ, որպէսզի հեռանաս այստեղէն, չխրտչեցնելու հա- մար խաղաղ հօտս, որ կ'արածի առանց ցաւի եւ մտածումի:

Եօնաթան բարձրացուց գլու- խը: Աչքերը կարմիր ուռեր էին: Եւ առանց ձայն հանելու, ոտքի ելաւ, շարունակեց ճամ- բան:

Յանկարծ ետ նայեցաւ, հո- վիւը եւ իր հօտը իջեր էին ձո- րին մէջ: Հեռուն, Երուսաղէմի աշտարակները, իրիկուան լոյ- սով թրջուած, պրիսմակի մէջէն տեսնուած աղօտ պատկերի մը պէս, կը շողային երկինքին վրայ:

Սպառնագին, խենթի պէս, պոռաց.

— Իժերու քաղաք...

Եւ արագ քայլերով սկսաւ հեռանալ, երբ քաղաք դարձող խումբ մը տղաք, անոր զարմա- նալի շարժումներըդիտելէ յետոյ, ետեւէն քար կը նետէին:

Ե.

Մեռեալ ծովուն արեւելեան եզերքները ամայի են: Այդ կող- մը հետզհետէ կը բարձրանայ երկիրը, եւ լեռնաշղթայով մը կը բաժնէ արաբական անապա- տը Քանանու երկրէն: Երուսա- ղէմի վախստականները կ'ա- պաստանէին այդ բարձրութիւն- ներուն վրայ, զորս կը կազմեն Նեփթաղէմի, Եփրեմի եւ Յուդա- յի լեռները:

Բորոտներու հալածանքի տա- րին, հազարաւոր հիւանդներ ա- պաստանեցան այդ անառիկ գիրքերուն վրայ: Մեռեալ ծո- վուն անմիջապէս արեւելքը կը գրաւէին այն բորոտները, որոնք պաշտպանուած էին Երուսաղէ- մացի ընտանիքներու կողմէ: Գաղտնի եւ կանոնաւոր հաղոր- դակցութիւն մը կար այդ դըժ- բախտներուն եւ քաղաքին մի- ջեւ: Աւելի արեւելք, լեռներէն սկսեալ մինչեւ Քաքար գետը, Բասանի, Բեբէայի, Դագաաղի բարձր հովիտներուն մէջ, և հա- րաւ իջնելով՝ մինչեւ Ամոնացւոց, Մովաբացւոց եւ Եդովմայեցւոց սահմանները, վրան զարկած էր ժողովուրդը, որ վտարուած էր քաղաքներէն:

Այդ շրջանը հետզհետէ վը- տանգաւոր կը դառնար Երուսա- ղէմի ապահովութեան համար: Դեկապոլիս կը մերժէր հնազան- դիլ Երուսաղէմի, եւ Բասան այլ- եւս ցորեն չէր ղրկեր: Միւս կողմէ, Երուսաղիմացիները կը պնդէին թէ Հռոմայեցիները մարդ կը ղրկէին բորոտ ժողո- վուրդին մէջ, սադրանական խռ- ովութիւններ կը սարքէին եւ կազ- մակերպող վարդապետութիւններ կը քարոզէին: Ուստի զինուորա- կան հսկողութեան տակ առին Յորդանանու հովիտը, չէզոքա- ցնելու համար զանոնք:

Սակայն, ինչպէս ամէն իշ- խանութիւն, Երուսաղէմի կա- ռավարութիւնն ալ ունէր մեղ- սակիցներ իր իսկ ծոցին մէջ: Այդ մեղսակիցները ամէն ճիգ թափեցին, որ ազատ մնայ Ե- րուսաղէմէն Երիքով տանող ճամբան: Ամէն օր մտանաւոր մարդիկ կը կտրէին այդ 20 մղո- նի հեռաւորութիւնը, երբ բովէն կ'անցնէին գիւղեր, գտնելու հա- մար պաշտպանեալ բորոտները: Անոնց մէջ էր Ռամելա:

Ան ծանօթացած էր երկու կի- ներու, որոնք կը կոչուէին Տա- թարիա եւ Սարա: Սարա Փոխ- գիւղի էր, ճամբորդած էր զանա- զան քաղաքներ, ի վերջոյ Բեթ- սայիդայի մէջ ամուսնացած էր մաքսաւորի մը հետ, եւ անցեր Երուսաղէմ: Թիւր ամսուն, ջեր- մի մը պատճառաւ, անկողին ին- կաւ: Ամուսինը, վախնալով որ կը ձերբակալեն, փախցուց Մեռ- եալ ծովին եզերքը: Սարա չա- փազանց խելացի էր, գիտեր Ե- րուսաղէմի պատմութիւնը, եւ աշխարհագրական լայն ծանօ- թութիւններ ունէր: Զանազան աղանդներու մասին, կրօնական ծիսակատարութիւններու մասին ապշեցուցիչ նկարագրութիւններ կ'ընէր իր ընկերուհիներուն: Պերճախօս էր եւ իր թուխ ու տաք շրթներուն մէջ բառերը հաճելի հնչիւն մը կը ստանային:

Տաթարիա գեղանի աղջիկ մըն էր: Բուն անունով կը կոչ- ուէր Րուձա, սակայն տարօրի- նակ ու խենթեցնող գեղեցկու- թեանը պատճառաւ, անոր տուեր էին Սողոմոնի աղջկան անունը: Երուսաղէմի մէջ եօթը սիրա- հարներ կոփ կ'ընէին կին առնե- լու համար զայն:

(6)

Է. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ժողովրդավարական առողջ կեանքի մը մէջ, բարոյապէս հաւասարակշռուած եւ լիովին սահմանադրական։

Կ'ուզեմ շեշտել որ կառավարութեան աշխատանքը նախապատրաստական հանգամանք ունի, ու հարկ կը տեսնեմ բացարձակապէս հերքել այն բոլոր զրոյցները, որոնք կը տարածուին կառավարութեան կարծեցեալ գաղտնի նպատակներուն մասին։

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ, կառավարութիւնը իր բոլոր ուժերով պիտի շարունակէ այն ջանքերը, որոնք ցարդ կատարուեցան՝ բոլոր, մանաւանդ դրացի պետութեանց հետ պահելու եւ աւելի զարկ տալու համար լաւագոյն յարաբերութեանց եւ պիտի շարունակէ նկատել որ միջազգային յանձնառութիւններն ու գոյութիւն ունեցող դաշնագիրները իր քաղաքականութեան խարիսխը կը կազմեն։

Կառավարութիւնը պիտի ապահովէ արտաքին քաղաքականութեան կատարեալ շարունակութիւնը։ Այս քաղաքականութիւնը էապէս խաղաղասիրական է, հետեւաբար եւ միջազգային ամրապնդման տարր մը կը կազմէ։

∴ Սէրայեվոյի իշխանութիւնները Պելկրատէն հրաման ստացան լուծել Եուկոսլաւ Իսլամ կուսակցութիւնը, որուն վարիչն է Տոքթ. Մէհմէտ Սփահօ, նախկին առեւտրական նախարար։ Պիտի լուծուին նաեւ բոլոր մասնաճիւղերը այս կուսակցութեան, որ նեղ ազգայնամոլ կը նկատուի։

∴ Շթիպէն կը հաղորդեն թէ կախաղան հանուած է Մակեդոնացի յեղափոխական Քրոլէֆ, որ անցած տարի այդ քաղաքին մէջ սպաննած էր սերպ զօրավար Քովաչէվիչը։

«Իգտամ»ի թղթակիցը ձերբակալուած

Պոլսոյ «Իգտամ» թերթի Էնկիւրիի թղթակիցը ձերբակալուած է։ Այս թղթակիցն էր որ առաջին անգամ իր թերթին հաղորդած էր Սվազի մէջ նոր տառերուն դէմ առաջ եկած յետաշրջական շարժման մասին։ Բացի Էնկիւրիի թղթակիցէն, «Իգտամ»ի պատասխանատու տնօրէնն ալ պիտի դատուի Պոլսոյ պատժական Գ. ատեանին առջեւ։

Պիտի հետապնդուին նաեւ «Ագշամ» եւ «Սօն Սաաթ» թերթերը, որոնք արտատպած էին «Իգտամ»ի լուրը։

Վէհիպ փաշա հպատակութենէ զրկուած

Էնկիւրի գործավարներու խորհուրդին որոշումով, Թրքական հպատակութենէ հանուած է օսմանեան բանակի նախկին հրամանատար Վէհիպ փաշա, որ Մեծ Պատերազմին կը վարէր կովկասեան ճակատի Թուրք բանակը։

«Վագըթ» կ'ըսէ թէ Թուրքիայէն փախչելէ յետոյ, Վէհիպ փաշա Հայերու հետ միանալով կարգ մը յանձնառութիւններու տակ մտած եւ դաւաճանած է իր հայրենիքին։

Իտալիա, Ցունաստան, Թուրքիա

Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի ընդունելով օտար թղթակիցները, յայտարարեց թէ Իտալիա կը փափաքի կատարեալ համաձայնութիւն մը՝ Իտալիոյ, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, համաձայնութիւն, որ նոր երաշխիք մը պիտի ըլլայ Միջերկրականի արեւելեան աւազանին մէջ խաղաղութեան պահպանման համար։

Սինեօր Կրանտի վարչապետ Վէնիզէլոսի հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ եւ անոր պարզեց Էնկիւրիի մէջ Թուրք նախարարներու հետ իր ունեցած տեսակցութեանց արդիւնքը։

Մեծ յոյս կայ որ շուտով իրականանայ նոր եռեակ համաձայնութիւնը։

Կացութիւնը Ալպանիոյ մէջ

Ելմտացոյցին շուրջ նախարարներու միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած ըլլալով ալպանական դահլիճը հրաժարեցաւ։

Անմէտ Զօկու թագաւորը հիւանդ է։ Վիէննայէն կանչուած երկու մասնագէտներ հաստատեցին թէ թագաւորը ստամոքսի հիւանդութիւն ունի, պատճառն այն է որ շատ կը ծխէ, շատ եւ անկանոն կ'ուտէ, մարմնամարզ չըներ։

Վաֆտի համաժողովը արգիլուած

Եգիպտական դահլիճը միաձայնութեամբ որոշեց արգիլել գումարումը Վաֆտի համաժողովին։ Ազգայնական կուսակցութիւնը վերջերս որոշած էր համաժողով հրաւիրել՝ մանաւանդ պէս գրաւելու համար «դիկտատորութեան գործերով»։

Կառավարութիւնը իր արգելքին իբրեւ պատճառաբանութիւն կ'ըսէ թէ այդ համաժողովը սպառնալիք մը կը կազմէ հանրային ապահովութեան համար։

Հայեր քանտարկուած Պէյրութի մէջ

Դեկտեմբեր 26ին, Սարգիս Գույումճեան անուն 16 տարեկան հայ պատանի մը կը մնայ Պէյրութի վրանաքաղաքի հանրակառքի անիւներուն տակ եւ կը կոխկրտուի։

Ասոր վրայ, վրանաքաղաքի Հայերը, անկարող իրենց զայրոյթը զսպելու, կը յարձակին մեքենավարին եւ տոմսակավաճառին վրայ եւ կը սկսին զանոնք քարկոծել։ Ամբոխը հանդարտեցնելու համար, ոստիկանութիւնը հարկադրուած կ'ըլլայ հրացէն պարպել եւ ձերբակալութիւններ կատարել։

Ընդհանուր դատախազութեան որոշումով, հանրակառքի պաշտօնեաներն ու վարիչը անպարտ հռչակուելով՝ ազատ արձակուած են, իսկ ձերբակալուած 28 Հայերէն 14ը բանտ դրուած են։

Այս առիթով, տեղական արաբ թերթերը՝ «Լիսան իւլ Հալ», «Լա Սիրի» և ուրիշներ յարձակումներ կը գործեն Հայերու վրայ։

Սրբատիկարիուսի ձեռագիրները

Իտալական կառավարութեան հրամանով ոստիկանութիւնը գրաւեց Օթրատիվարիուսի ձեռագիրները, որոնք վերջերս գտնուած էին Պերկամոյի մէջ եւ գնուած Միլանոցի ջութակ շինողի մը՝ Պիզիաքի կողմէ։ Կառավարութիւնը երկու նպատակ ունի, նախ՝ որոշապէս հաստատել վաւերաթուղթերու ծագումը, երկրորդ՝ արգիլել անոնց արտասահման ղրկուիլը։

Իշխանութիւնները կը կարծեն թէ այդ ձեռագիրները մէկ միլիոն լիրէթէ աւելի կ'արժեն։

Հ. Ց. Դ.

ՍԷՆ Շամոնի Կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Վարուժան ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։ Կը դասախօսէ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Իսկ Ուրբաթ իրիկուն նոյն ժամուն վիճաբանական ժողով միեւնոյն նիւթին շուրջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 9ին ընկ. Ճանկէօզեանի ճաշարանը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ռօզա Մինասեան (ծնեալ Իսքէնտէրեան) կը փնտռէ իր հայրը Իսքէնտէր, որ ատեն մը Պոսթըն բնակելէ յետոյ, անցած է Պէյրութ։ Կը կարծուի թէ ներկայիս վերադարձած է եւ դարձեալ կը բնակի Պոսթըն։ Տեղեկացնել՝ Mme Rose Minassianի, chez Mme Mabilly, 11 Rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Ազնիւ (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջայ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Կեսարացի նազար Ճոլոլեան, հօր անուն Յակոբ, մօր անուն Ովսաննա։ 1922ին Պոլսէն մեկնած է։ Իմացնել իր քրոջ՝ Mairam Jololian, c/o Mr. Vahan Der Vartanian, Usine Vigier, Pont St. Esprit. Gard, France.

Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռեմ հօրեղբայրս Ղազարոս Մկրտիչեան, որ 7 տարի առաջ կը գտնուէր Տիթրոյթ (Ամերիկա)։ Իմացնել՝ Կարապետ Մկրտիչեանի 3 Av. des Vergers, Bourg-la-Reine (Seine)։ Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՅՏԱՑԱՆՔ

Պոլէն, Խ. Ա.— 125.
Ցէսին, Ա. Ն.— 140.
Փարիզ, Բ. Ռ.— 200.
Շոմրաք, Է. Ն.— 35.
Քան, Մ. Մ.— 30.
Իսի-լէ-Մուլինօ, Գալֆ.— 35.
Շառ, Տ. Կ.— 40.
Թալրար, Օ. Թ.— 35.
Փարիզ, Տ. Գ.— 140.
Ռուան, Վ. Մ.— 35.
Փոթէլնտ, Գ. Տ. Ա.— 506:
Մկրտիչ գրկել
Փարիզ, Թ. Գ.— 40.
Սէն Թ'Ուէն, Զ. Լ.— 35.
Լիոն, Թ. Ա.— 45.
Քլամառ, Զ. Վ.— 140.
Լիոն, Ա. Վ.— 37.
Մարսէյլ, Գործ.— 629.
Երուսաղէմ, Գ. Ք.— 1 ոսկի.
Փոն ար Շէրիւ, Մ. Թ. 80.
Քլէրմոն Ֆէռան, Գ. Թ.— 35.
Պուրկ, Օ. Ճ.— 70.
Պոլէն, Զքէմ.— 35.
Վիէննա, Վ. Մ.— 100.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՅՍ ՑՈՒՑԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ %30 ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7.50, Վարժապետին աղջիկը 18, Մանոն Լէսքօ 16, … պանդուխտ (2 հատ. 1 Լիւլին ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածը 5, … գային բարերար 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, Ան… սերունդ մը 8, Աւազակապետը 25, Կրացիէլլա 8, Փոթորիկը 2, … ւորաց ժողով 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմեց զօր. … 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրելու եւ սիրուելու արուեստը … նաւայաստանի հերոսամարտը 10, Լոնդոնի հովուավէպը 8, Մեծ… հանըմ 5, Սատանայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուլի (Օքէրէթ) 3, … Թուանններ (Դուրեան) 5, Աբու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ 3, … Յաբէթ 10, Արարատ Այբենարան ընթերցարան 3, Հայ. քերական… գարաններ 3, 25, 30, Երազահան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութիւն … 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5։

Պահանջեցէք մեր դրացուցակը անմրցելի գիներով, ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջաբանական գիրքեր … նանիչներ Կոմիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Զուհաճեանի … եանի, եւայլն։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

17 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 857 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐԳՈՎ ԿԸ ԴԱՒԵՆ

Հայկական տեսակէտէն, Աֆղանիստանը հեռաւոր կապ անգամ չունի մեզի հետ։ Բայց ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս երկրին մէջ, արժանի է ուշադրութեան, որոշ գաղափար կազմելու համար Մօտաւոր Արեւելքի անցուդարձի մասին։

Ամանուլլահ փադիշահն ալ ինկաւ գլխիվայր, իր բարենորոգչական թափին մէջ։

Ցափշտակուած՝ Մ. Քէմալի փառքէն, եւ անշուշտ յառակապէս գրգռուած, արեւելեան այս միապետը փորձեց հապճեպով եւ բռնութեամբ արդիացնել իր երկիրը. բայց մնաց կէս ճամբան, առ այժմ վրայ տալով միայն գահը։ Դժուար է բսել թէ այդքանով ալ պիտի ազատի. մանաւանդ որ, հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ Նոր յարձակողականի կը պատրաստուի, իր իշխանութիւնը վերահաստատելու համար։ Ներքին դաւերու եւ իրերասպանութեան բոյն մըն է Աֆղանիստանի արքունիքը։ Ամանուլլահի, եւ Նոր փադիշահ Ինայէթուլլահի մեծ հայրը՝ Ապտիւրրահման, տասրմէկ տարի աքսորով քաւեց իր մեղքերը։ Ցաջորդը, Հապիպուլլահ, սպաննուեցաւ որսի գացած ատեն, եւն.։

Մէկդի դնելով մանրամասնութիւնները, կը տեսնենք որ, Աֆղանիստանի ապստամբական շարժումներուն եւ Ամանուլլահի գահընկէցութեան մէջ ալ, Անգլիոյ և Ռուսիոյ հին մրցակցութիւնն է որ երեւան կուգայ։

Գահընկէց փադիշահը սիրելին էր կարմիր Մոսկուայի։ Խորհրդային պաշտօնատարներէն մինչեւ մամուլը, մարդիկ բառ չէին գտներ, գովաբանելու համար «ազատարարը»։ Լէնինը ինք, դեռ 1919ին, երբ պարզ էմիր էր Ամանուլլահ, սիրալիր նամակով մը «պատմական առաքելութիւն մը» կը վերագրէր Աֆղանիստանի— «իր շուրջը հաւաքել բոլոր իսլամ գերի ժողովուրդները եւ զանոնք առաջնորդել դէպի ազատութիւն»։ Անցեալ տարի, երբ փադիշահը Մոսկուա այցելեց, համայնավար իշխանութիւնները այնպիսի պատիւներ ընծայեցին, որ իսկապէս զայթակղելի էին, բանուորա-գիւղացիական կոչուած իշխանութեան մը համար։ Այստեղ «Իւմանիթէ», Ֆրանսայի համայնավարներուն պաշտօնաթերթը, օրն ի բուն համակրանքի խօսքեր կը թոթովէ արեւելեան վեհապետի հասցէին, եւ տակաւին երէկ, դանոնք կ'ողբար.

— «Անոր գահընկէցութիւնը, փախուստը, անոր քաղաքականութեան ձախողումը ցաւագին տպաւորութիւն պիտի ձգեն Արեւելքի բոլոր հարստահարեալներուն վրայ, որոնք իբրեւ ազատութեան մեծ յոյս մը կ'ողջունէին աֆղանեան ազատագրումը»։

Կ'արժէ՞ յիշել հայախօս Թութակներն ալ, Երեւանէն մինչև Թիֆլիս եւ աւելի հեռուները։

Նոյն համակրանքը նա՛եւ քէմալականութեան կողմէ, որ կը յաւակնի փարոս մը դառնալ ամբողջ իսլամական Արեւելքի համար, հոգեպէս եւ քաղաքականօրէն։ Այս ճամբուն վրայ իրար կը դիմաւորեն Մոսկուան եւ Էնկիւրին, բայց վերջինը աւելի ճարպիկ փրթելով, յաջողեցաւ իր ձեռքը առնել աֆղան բանակին եւ կրթութեան վերակազմութիւնը։ Արդարեւ, երկու մ'ամնաւոր պատուիրակութիւններ կազմուեցան, որոնց մէկը, զինուորականը, Քապուլ հասած է արդէն, Նախագահութեամբ Թուրքիոյ ընդհ. սպայակոյտի փոխ-Նախագահ Քեազիմ փաշայի։

Թրքական այս յաջողութիւնը եթէ նոր հարուած մըն էր Անգլիոյ ազդեցութեան համար, առաւելութիւն մը չէր ապահովեր, սակայն, խորհրդային իշխանութեան։

Հիմա, ինչպէս գլխիվայր դարձաւ Ամանուլլահի գահը, վեր ի վայր կը շրջին նաեւ Մոսկուայի — ու թերեւս Էնկիւրիի — հաշիւները։

Դիւանագէտ ըլլալու պէտք չկայ, հասկնալու համար թէ ինակայ Մեծն Բրիտանիան է որ կ'հրեւայ վարագոյրին ետեւ, իբրեւ գրգիչն ու կազմակերպիչը Աֆղանիստանի նոր դէպքերուն։

Թերթերը շատ կը յիշեն գնդապետ Լորէնսի անունը։ Կը պատմեն թէ Անգլիոյ արեւելեան գործերու այս շրջուն առաքեալ, վերջերս յանկարծ երեւցեր է աֆղանեւհնդիկ սահմանին վրայ, իրաշահեր, գրգռեր է ըմբոստ ցեղերը, եւ աներեւացեր է, վարպետօրէն լարելով ապստամբութեան մեքենան։

Լորէնսն ըլլայ թէ ուրիշ մէկը,— կասկած չկայ որ բրիտանական խաղի մը հետեւանքն է Աֆղանիստանի նոր կացութիւնը։ Լոնտոն երբեք չէր հանդուրժած պարտութեան— ռուսական գերակշռութեան— եւ ահա վրէժ կը լուծէ, յանուն Հնդկաստանի ապահովութեան։ Իր աշխարհակալութեան փառքին համար։

Բարեկամացած՝ Ռուսիոյ, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի հետ, մեծապէս ապահոված՝ իր անկախութիւնը — մինչդեռ Հապիպուլլահ հարկատու էր Անգլիոյ եւ պարարտ գումար մը կը ստանար անկէ — Աֆղանիստան իր այս վիճակով կրնար վտանգաւոր դառնալ, իբրեւ բաց պատուհան մը Հնդկաստանի վրայ։

Այսպէս կամ այնպէս, անգամ մըն ալ խանգարուեցան ռուսական հաշիւները։ Եւ հիմա կարմիր աշխարհակալութիւնն է որ իր կարգին դաւեր պիտի որոճայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԷՊԻ ԱՐԺԱՆԹԻՆ

Աթէնքի «Նոր Օրը», անդրադառնալով գաղթի հոսանքին, որ Յունաստանէն եւս ծայր առած է դէպի Արժանթին, կուտայ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (8 Յունուար).

— «Հազար խրատ, շիւղի չափ անգամ ազդեցութիւն չունենար։

Սուրիայէն յետոյ, Յունաստան ալ կը պարպուի. Բիրէէն մեկնող շոգենաւերը լեցուած են Հայերով. վերջին երկու ամսուան ընթացքին երեք հարիւրէ աւելի ընկերակցով (?) եղած են։

Ազգային ու քաղաքական նկատումները մէկդի ձգելով՝ կ'ուզենք երկու խօսք ըսել տնտեսականի մասին, որ գլխաւոր դրդիչն է գաղթի հոսանքին։

Արժանթինէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Արժանթին գաղթած Հայերու մեծագոյն մասը շրջուն վաճառորդ է։

Ներքնաշորներ, կօշիկներ եւ այլ իրեղէններ կը պտտցնեն փողոցէ փողոց, թաղէ թաղ։

Կարաշխար յոգնութիւն, փոխարէն միջակ վաստակ։ Ճիշդ է, կ'ապրին, բայց կեանք մաշեցնելով։

Քանի մը տող՝ վերջերս ստացուած նամակէ մը. — «Թերեւս զարմանաք որ այսքան շուտ ձեզի դրամ կը ղրկեմ։ Վաստակս շատ ըլլալուն համար չէ։ Ուսկայի խնայողութեամբ կրցած եմ այս քսան տոլարը աւելցնել։ Օրն ի բուն կը թափառիմ փողոցներու մէջ, կօշիկներս ուսերուս վրայ բեռցած։ Իսկ իրիկունը յոգնած պարտասած, սենեակ կ'երթամ, ուր չորս ընկերներ քով քովի կը քնանանք։ Կերակուրը մենք կ'եփենք, լաթերնիս մենք կը լուանք. մաքրութիւնը մենք կ'ընենք։ Այս կերպով է որ դրամ կ'աւելցնենք։ Սրճարանի երես տեսած չունինք»։

Իրականութիւն է այս։

Դեռ հազիւ հասակ նետած պատանիները լծուեր են աշխատանքի մը՝ որ վեր է իրենց կարողութենէն։

Չետեւա՞նք։ Յայտնի է։ Մարմինը՝ որ այդ տարիքին մէջ զօրանալու պէտք ունի, կանխահասօրէն կը տկարանայ։

Որո՞ւ համար շահուած դրամ եւ ո՞ր օրուան համար։ Մարդ կ'աշխատի որպէսզի հանգիստ ընէ ծերութեան օրերուն։ Իսկ Արժանթինի հայ երիտասարդը կ'աշխատի եւ դրամ կը շահի, կործանելու համար իր կեանքը եւ տկարացնելու իր մարմինը։

Այսպէս խօսքը չենք ըներ բարոյական վրդովմունքներուն, որ աղիտաւոր հետեւանքներ կրնան ունենալ, թէ անհատներու եւ թէ անոնց պատկանած ազգին համար։

Ընկերային կեանք չկայ։ Ազգակից տեսնելու կարօտը տեւական տագնապն է Արժանթին գաղթողներուն. Ազգային հաւաքոյթ, հանդէս, ներկայացում եթէ կարելի անգամ ըլլայ կազմակերպել, դժուար է հանդիսատես գտնել. որովհետեւ տաժանելի աշխատանքին հետեւանքով, ամէն մէկը անկողինը կը նախընտրէ, զայն կ'կատելով գերագոյն վայելք»։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ երկու բժիշկ եղբայրներ՝ Արթըր եւ Սիմոն Գրաուն, որոնք քաղցկեղի մասնագէտ էին եւ մեծ անուն ունէին Անգլիոյ մէջ, մեռած գտնուեցան իրենց սենեակին մէջ։ Մէկուն վիզը կտրուած էր, միւսը թունաւորուած կ'երեւար։ Կը կարծուի թէ անձնասպան եղած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԻՏԻ ԳՈՐԾԷԻՆ ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐԸ

ՆԱԽ ԻԶՄԻՐԸ, ՅԵՏՈՅ ԷՆԿԻՒՐԻՆ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ?

ԼՈՆՏՈՆ, 16 յունուար.— Պոլսէն հասած հեռագիրներու համաձայն, դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Մ. Քէմալի դէմ։ Պրուսայի դաւադիրները զինեալ պիտի քալէին Իզմիրի վրայ, յետոյ յաջողութեան պարագային պիտի ուղղուէին դէպի Էնկիւրի՝ փորձելով տապալել Մ. Քէմալը։

Միւս կողմէ, «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակցին համաձայն, Պրուսայի դատարանը որոշած է դատել 33 անձեր, որոնք ձերբակալուած էին անցած ամսուան վերջերը, բանտէն որոշ թիւով մարդիկ փախցնելու ամբաստանութեամբ։ Ուրիշ 47 անձեր ազատ պիտի արձակուին։

Ճշմարիտ պէ՞յ, որ Անկախութեան դատարանին կողմէ երկար բանտարկութեան դատապարտուած էր, հիմնած է կազմակերպութիւն մը՝ «իսլամական կրօնքը պաշտպանող յեղափոխական կոմիտէ» անունով։

Կ'ըսուի թէ դաւադիրները փորձած էին կտրել հեռագրաթելերը Պրուսայի մէջ, սպաննել Պրուսայի կուսակալն ու պահակազօրքի հրամանատարը։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԻՒՖԹԻԻՆ ՖԷԹՎԱՆ

Առջի օր գրած էինք թէ Սեբաստիոյ միւֆթին հրատարակած է ֆէթվա մը, որ «Ճիհատը Էքպէր» կը քարոզէ Մուսթաֆա Քէմալի եւ Էնկիւրիի վարիչներուն դէմ։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, Սեբաստիոյ մէջ ժողով մը գումարած են Անատոլուի 18 նահանգներու միւֆթիները, որոնք երկարօրէն քննելէ յետոյ իսլամական կրօնքին դէմ հետզհետէ տրուած ուժգին հարուածները, մասնաւորապէս ծանրացած են վերջին բարենորոգումին՝ արաբական տառերու ջնջումին վրայ։

Միւֆթիներու ժողովը ի վերջոյ խմբագրած է յիշեալ ֆէթվան, որուն տակ ստորագրած է Սեբաստիոյ միւֆթին՝ իբրեւ ժողովի նախագահ։ Թէեւ Խալիֆային անունն ալ կը յիշուի, բայց կը թուի թէ Էնկիւրին հնարած է այդ լուրը։

Միւս կողմէ Էնկիւրիի ընդհանուր դատախազը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ Սեբաստիոյ յետաշրջական շարժման մասին տեղեկութիւն հաղորդողներուն դէմ։

Գրած էինք թէ ձերբակալուած է «Իգտամ»ի Էնկիւրիի թղթակից Սիւրէյեա պէյ, որ առաջին անգամ հեռագրած էր լուրը։ Թղթակիցը անմիջապէս դատարանին առջեւ հանուեցաւ։ Ընդհանուր դատախազի ամբաստանագիրը լսելէ յետոյ, դատարանը հարցաքննեց Սիւրէյեա պէյը, որ յայտարարեց.

— Լուրը հաղորդած պահուս չէի գիտեր թէ անհիմն է, գէտք չէի տեսած զայն ստուգելու, որովհետեւ վստահելի աղբիւրէ առած էի։

Ընդհ. դատախազը կրկին պահանջեց պատժել Սիւրէյեա պէյը եւ միեւնոյն ատեն Էնկիւրի կանչել նաեւ «Իգտամ»ի պատասխանատու-տնօրէն Պիւրհանէտտին Ալի պէյը։ Դատարանը որոշեց կոչնագիր ղրկել այս վերջինին։

Դատը յետաձգուեցաւ ուրիշ օրուան։

Պոլսոյ ձերբակալութիւնները

Վերջին թղթարերով ստացուած թուրք թերթերը այնպէս ցոյց կուտան թէ Էնկիւրի կ'աճապարէ փակել Պոլսոյ մէջ իբրև դաւադիր ձերբակալուած անձերու խնդիրը։

«Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ թէ ամբաստանեալները ոչ քաղաքական կազմակերպութեան չեն պատկանիր եւ ոչ ձեռնարկ կատարելու ծրագիր չունէին։ Մէկ խօսքով, չեն գտնուած փաստեր, որոնք հաստատեն թէ դաւադրութիւն մը պատրաստուած էր։

Ամբողջ խնդիրը կը ծանրանայ Քատրիէ հանըմի վրայ, որուն համար կ'ըսուէր թէ Էնկիւրի գացած է Մ. Քէմալը սպաննելու համար։ Կրկին հարցաքննուած են իշխանուհի Վիճտան հանըմ եւ Քատրիէի քոյրը Համիտէ։ Ընդհ. դատախազը պիտի պահանջէ դատ չբանալ եւ բանտարկուածները ազատ արձակել։

ԿՐԱՆՏԻԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալիոյ փոխ-Նախարարին ճամբորդութիւնը՝ Հռոմէն Էնկիւրի, Էնկիւրիէն Աթէնք կը շարունակէ ուշադրութիւն գրաւել միջազգային շրջանակներու մէջ։ Պէրլինէր Թակէպլաթի Աթէնքի թղթակիցը այս առթիւ հետեւեալը կը գրէ.

— Յունաստանի մայրաքաղաքը հասնելուն պէս, Կրանտի նոյնինքն արտաքին Նախարար Քարափանոսի ձեռքէն ընդունեց Ս. Մօրիսի եւ Լազարի մեծ պատուանշանը։

Իտալիոյ փոխ-Նախարարը Վէնիզէլոսի ներկայացուցած է թանձրացեալ առաջարկներ, որոնց մասին ներկայիս կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենան։ Այս առաջարկները կը վերաբերին կարգ մը Պալքանեան խնդիրներու և Միջերկրականի կացութեան։ Իտալիա որոշապէս կը ձգտի իր ազդեցութիւնը տարածել Պալքաններու մէջ եւ Թիրանայէն մինչեւ Էնկիւրի ստեղծել իտալասէր մթնոլորտ մը։

Իտալական դիւանագիտութիւնը հրաժարած չի թուիր հակաեւրոպական խմբակցութիւն մը կազմելու իր ծրագրէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կ'սրդ-ալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՐԵԽՆԱՄ ԵՒ ԱՍՊԵՏԱԿԱՆ

Շատոնց գիտենք թէ բարեխնամ կառավարութիւն որո՞ւ պէտք է ըսել։

Դարերով Թուրքիան հոմանիշ է եղեր բարեխնամութեան։ Օրմանեանէն մինչեւ մեր գիւղաքաղաքին տէրտէրը պարտաւոր էին գէթ իրենց ծանուցումներուն մէջ յայտարարել այս պարագան։ Եւ ինչո՞ւ չէ, ամէնքս ալ վայելած ենք այդ «բարեխնամութիւնը», նոյնիսկ խնամութիւնը։ Չէ՞ որ շատերուն քոյրը կամ մայրը փախցուցած են մինչեւ անապատ, ջարդ եւ փճացում։

Բայց այսքանը քիչ է. Նոր Թուրքիան քիչ մը աւելի է։ Անիկա ասպետական ալ է։ Վկայ՝ Ֆլոտ Ֆարէր, յաւիտենական «Թուրք-գլուխ»ը իր յոդուածով, եւ իտալեւթուրք դաշինքէն հաւանաբար մաքարոնիի հոտ առած «Ճիոռնալէ տ'Իտալիա»յի բարի թղթակիցը։

Այո՛, «Համաթրքական կեդրոն մը կը ներկայացնեն Հայերը Սուրիոյ մէջ» եւ «Թուրքերը բաւական ասպետական ոգի ունին, եւ պիտի օգնեն Սուրիացիներուն, որոնք կը պայքարին անհանդուրժելի լուծ մը թօթափելու»։

Խե՜ղճ ասպետականութիւն...

Եւ եթէ Սուրիան նորէն Թուրքերուն յանձնել չուզուի, խղճմ վեհապետ մը պաշտօնի կոչենք, կ'ըսէ Ֆլոտ Ֆարէր։ Աղէկ բայց ո՞վ. Աֆրիկեցի՞ թէ Արեւելքցի։

Գերմանացիները լուր մը տարածեցին որ եթէ Ամանուլլահը Քապուլէն վռնտեն, Սուրիոյ թեկնածու պիտի ըլլայ... Ինչ աղէկ կ'ըլլայ, «բարեխնամ» մնալ կ'աւելնար Սուրիոյ. մեր եղբայրներուն գլխուն։

Գալով Թուրքիոյ ասպետականութեան, մենք ալ կը հաւատանք որ է եւ կը մնայ, նոյնիսկ այն միակ իրողութեամբ որ, ինչպէս խորհրդային հրապարակագիր մը ցնծութեամբ կ'ողջունէր, Հայերուն կ'արտօնէ Երեւանի դաշտէն դիտե՛լ իրենց սիրելի եւ պաշտելի Արարատը։

ՏԱՂՐՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սօն Սաաթ կը գրէ թէ Պոլսոյ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Յովհաննէս անուն մէկը որ կեղծ ընկալագիրներով հանգանակութիւն կ'ընէր անգոյ հայ որբանոցներու ի նպաստ, անվերջ դիմումներ կատարելով զանազան անձերու մօտ։ Յովհաննէս ձերբակալուած է երբ ծխախոտի վաճառականէ մը դրամ կ'առնէր։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ

Զաղրէպի մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 20 համայնավարներ, որոնց մէկը կին։ Համայնավարները թռուցիկներ ցրուած էին Զաղրէպի մէջ՝ բողոքելով նոր վարչաձեւին դէմ։ Բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուեցան նաեւ Պելկրատի մէջ։

Ընդհ. դատախազին հրամանով Զաղրէպի մէջ գրաւուեցան նախկին ընդդիմադիրներու երկու թերթերը՝ «Ռեչ» եւ «Նարոտնի»։ Երբեք անգամ գրաւուած թերթերը վերջնապէս կը խափանուին, ըստ նոր օրէնքի։

.·. Սոսնովիչի (Լեհաստան) մէջ ձերբակալուեցան 100 համայնավարներ, որոնք լրտեսութիւն կ'ընէին ի հաշիւ Մոսկուայի։

ԱՆԵԼԻ ՄԷՋ

Դրաստամատ Տէր-Սիմոնեանի պատասխանի ոճն ու ծաւալը ցոյց են տալիս, որ իրօք շատ խիստ է գաղւած։

Ճիշտն ասած, Դրաստամատին աւելի լուրջ մարդ էի կարծում։ Սակայն, նրա պատասխանը («Երեւան» յունուար 9) կարդալով, ոչ միայն յուսախաբ եղայ, այլ եւ կասկածներ ծագեցինիր նկարագրի մասին։ Որպէս Դաշնակցական, ինձ երբեք թոյլ չեմ տայ իջնելիր բարոյական աստիճանին եւ նոյն ձեւով պատասխանել իրեն։ Միայն յայտնեմ, որ իմ կարծիքով, յեղափոխական մարդուն վայել չէ քաղաքական-գաղափարական պայքարի ժամանակ ի յայտ բերել այդքան փոքրոգութիւն։

Դրա համար էլ մի կողմ եմ թողնում անձնականը։ Միայն թէ, զուր է փորձում Դրաստամատը չէկիստական ձեւերով գրգռել ինձ։ Այդ մեթոդները շատ են հնացած եւ չարժէ կարեւորութիւն իսկ տալ։ Այն էլ ասեմ, որ, որպէսզի նորից բառերը («քաղքենի դաս», «հատւած») չփոխմութեան չմատնեն բոլշեւիկ «տեսաբան»ին որոշեցի պատասխանս գրել ինձ հարազատ՝ արեւելահայ բարբառով։

Միշտ էլ պատրաստ եմ սիրով եւ շնորհակալութեամբ ընդունել թէ բարեկամի եւ թէ հակառակորդի խորհուրդներն ու դասերը։ Բայց վեր կենալ եւ այդքան մեծ համարձակութեամբ բացատրել տառերի կարգ անցած ճշմարտութիւնները, աւելի քան ծիծաղելի է։ Եւ ո՞վ ասաց, թէ միայն մարքսիստներն են, որ դասակարգ ասելով, հասկանում են «հասարակութեան արտադրական կեանքի մէջ միեւնոյն դիրքն ունեցող եւ միեւնոյն շահերով իրար կապւած մարդկանց հաւաքականութիւնը»։

Ըստ իս, բնաւ չեմ մեղանչած դասակարգային բացատրութեան ճիշտ ըմբռնման դէմ, յայտնելով, թէ Դրաստամատը դաղութահայութիւնը բաժանում է երեք մասի՝ աշխատաւորութիւն, Դաշնակցութիւն եւ «այլ տարրեր», որի տակ թագնւած է արտասահմանեան հայ բուրժուազիան։ Իսկ երբ Դրաստամատը, բուրժուական դասակարգից զատում է որոշ «տարրեր» ու «շերտեր» եւ դրանց դասում աշխատաւորութեան բարեկամների շարքում, դա արդէն ոչ մարքսիզմ է եւ ոչ էլ մի այլ «իզմ»։ Դրաստամատի գրչի տակ հասարակութեան որոշ խաւեր սպաղասակարգային ձեւաւորում են ստանում, որը նոյնպէս մարքսիզմ չէ։

Դրաստամատը, ջայլամի պէս, գլուխը պահելով թփերի մէջ, կարծում է թէ այդ ձեւով թագնւում է։ Որպէսզի «ժուրնալիզմի» չգառնանք, Դրաստամատին թողնենք «ժուրնալիստ»ի համեստ դերում։ Իսկ ինչ վերաբերում է այն բանին, թէ խորհրդային իշխանութիւնը եւ կոմկուսակցութիւնը յար եւ նման մեծութիւններ չեն, այստեղ արդէն կամ ինքը Դրաստամատն է միամիտ ձեւանում եւ կամ ընթերցողին միամիտի տեղ դնում։ Դպրոցական աշակերտն անգամ գիտէ որ խորհրդային երկրներում կառավարութիւն ասած բանը ձեւական է եւ երկրի տէր ու տնօրէնը կուսակցութիւնն է։ Այնպէս որ, այստեղ «առարկելու» ոչինչ չունիմ եւ զուր է Դրաստամատն աշխատում այլ կերպ պատկերացնել իշխանութեան եւ կուսակցութեան դերերը։

Նոյնը եւ հօկերի կազմի մասին։ Եթէ Դրաստամատը 1923 թ աշնանը Երեւանում էր, պէտք է որ յիշի հօկի առաջին համագումարը, ուր Նախագահական սեղանի շուրջ բազմելէր կենտկոմի եւ կառավարութեան անդամ Աբամալիք Երզնկեանը՝ աջ կողմն ունենալով ռուսահայ բուրժուազիայի ղեկավար Սամսոն Յարութիւնեանին եւ ձախ կողմն էլ՝ գաղութահայ բուրժուազիայի ներկայացուցիչ Կարիկեանին։ Կարծեմ, դրանք ոչ «արհեստաւորներ» են եւ ոչ էլ մանր-բուրժուական մտաւորականներ։

Դրաստամատը նոյն ծիծաղելի համարձակութեամբ բացականչում է «Ռուսներն ասում են՝ լսել է ձայնը, բայց չգիտէ, թէ ո՞րտեղից է նա գալիս։ Արծրունին լսել է, որ Հայաստանի մէջ վէճ կայ այն մասին, թէ Դաշնակցութիւնը ո՞ր դասակարգի քաղաքական կազմակերպութիւնն է։ Արծրունին այնքան թեթեւամիտ է եւ անփոյթ, որ չի հետեւում խորհրդային Հայաստանի մամուլին եւ գրականութեան, այլապէս նա, եթէ խիստ արտայայտւած չլինենք, յիմարութիւններ չէր դուրս տայ։ Հայաստանի մէջ այժմ վէճ չկայ այն մասին՝ թէ Դաշնակցութիւնը դասակարգային ինչ կուսակցութիւն է»։

Եթէ Դրաստամատը շատ է սիրում ռուսական առածներ, պէտք է ծանօթ լինի եւ մէկ՝ ուրիշ առածի, որն ասում է՝ «ստի՛ր, բայց չափն իմացի՛ր»։ 1928 թ. եղաւ բոլշեւիկների ներկուսակցական պայքարի տարի։ Վէճը գլխաւորապէս գառնում էր հէնց այն հարցի շուրջ, թէ Դաշնակցութիւնը մանր-բուրժուական, թէ բուրժուական կուսակցութիւն է։ Այդ վէճը մինչ օրս էլ շարունակւում է։ Միայն այն տարբերութեամբ, որ հիմա թոյլ չեն տալիս Աշոտ Յովհաննիսեանի տեսակէտը պաշտպանողներին մամուլում արտայայտւել։ Խորհրդային գրականութիւնն այնքան առատ նիւթ է մատակարարում, որ հակառակ պնդելը, կը նշանակի բացարձակօրէն ստել։ Վերցնենք հէնց «Խ. Հ.» թերթի դեկտեմբեր 13 եւ 14-ի թիւերը, ուր նոյնիմբերին գումարւած կենտկոմի 5րդ պլենումի յանձնաժողովի մշակած բանաձեւն է տպւած՝ «Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան խնդիրներն իդէոլոգիական փրոնտում»։ Եթէ այդ վէճը վերջացած է էլ ինչո՞ւ է բանաձեւն աշխատում ապացուցել, թէ Դաշնակցութիւնը ոչ թէ մանր-բուրժուական, այլ բուրժուական կուսակցութիւն է։

Հայաստանի եւ խորհրդային Միութեան ներքին կեանքին նւիրւած յօդւածներիս առթիւ, Դրաստամատը ինքնավստահ յայտարարում է, թէ գրածներս սուտ են եւ գիտումնաւոր խեղաթիւրումներ։ Աւելի լաւ չէ՞ր լինի, որ նման դատավճիռ արձակելուց առաջ, փորձէր բերածս փաստերից գոնէ մէկը հերքել։ Գրելուց ես առաջնորդւել եմ ոչ թէ խորհրդային երկրներում տեսածներովս, այլ միայն եւ միմիայն հիմնւելով խորհրդային մամուլի տւեալների վրայ։

* * *

«Յառաջ»ում տպւած դեկտեմբեր 18ի յօդւածով ես ցոյց եմ տւել, թէ ինչպէս, Դրաստամատը թագնւելով անորոշ բառերի տակ, բարեկամական գաշինք է կնքում գաղութահայ բուրժուազիայի հետ։ Այդ յօդւածը Դրաստամատի կողմից ուակեց որպէս «ժուռնալիստական ցատկռտուք» եւ «երեխայական յանդգնութիւն» մի «ռմբ» «պրակտիկ» եւ «վախկոտ» Դաշնակցականի կողմից։

Հետաքրքիր է իմանալ, թէ ինչ որակում է տալիս մեծ եւ հերոս Դրաստամատը հայկոմկուսի պաշտօնաթերթի «Խորհրդ. Հայ.»ին, որ, վերլուծելով «Երեւան»ի նոյն խմբագրականը, մերկացնում է Դրաստամատի արտասահմանեան տեսութիւնները։

Դեկտեմբեր 31ի թիւի մէջ, «Ամբողջ փրոնտով դասակարգային թշնամու դէմ» վերնագիրը կրող կէս էջնոց յօդւածում «Խ. Հ.» գրում է.

«Դաշնակցութիւնը բոլորովին ժխտում է եւ չի ընդունում մեր գոյութիւնը ու միշտ էլ ամենաակտիւ կերպով պայքարում է մեր գէմ։ Այլ կերպ են դնում հարցը ռամկավարները, որոնք նոյնպէս հիմնականում ծեւակերպում են հայ բուրժուազիայի ձգտումներն ու իղձերը: Սակայն, սրանք այսպէս թէ այնպէս ընդունում են մեր գոյութիւնը, ազգայնական բուրժուական դիրքերից ճանաչում խորհրդ. Հայաստանը, բայց դարձեալ մնում են մեր դասակարգային հակառակորդը, մեզ ընդունելով ու ճանաչելով. մեր դէմ պայքարելու աշխատանք՝ կատարելով»։

Ապա, անդրադառնալով Դրաստամատի «այլ տարրեր ու շերտեր» ձեւակերպումին, «Խ. Հ.»ը շարունակում է.

— «Մենք կարծում ենք, որ «Երեւան»ը այս հարցում ճիշտ տեսակէտի վրայ չի կանգնած, այստեղ նա ակամայից տուրք է տալիս սոցիալական այլ շերտերի «գրական» վերաբերմունքին։ Միթէ «Երեւան»ը չի՞ հասկանում որ սոցիալական այլ շերտերը, ներկայ դէպքում ռամկավարները, հնչակեանները ոչ այլ ինչ են, քան բուրժուական նացիոնալիզմի տարբեր վարիանտները որոնք, սակայն, տարբեր ձեւերով են կռւում մեր դէմ։ Հէնց այդ է, որ անպայման պիտի պարզաբանել գաղութահայ բանւորական - աշխատաւորական մասսաներին, այն էլ ժամանակ Հայաստանի խորհրդայնացման տասներորդին նւիրւած համարում փոխանակ թշնամուն օգնող բացատրութիւններ տալու, դասակարգային պարզորոշութեամբ պիտի դնել նաեւ ռամկավարների հարցը, պարզել նրանց իրական դիրքն ու միտումները: Միանգամայն անթոյլատրելի է եւ ոչ մի բանով չի կարելի արդարացնել այն տակտիկան, երբ մարդիկ ակամայից պայմաններ են ստեղծում, որպէսզի թերեւս նացիոնալիզմի թոյնից չազատւած լայն մասսաները մնան գերւած ռամկավարներին»։

Ապա, անցնելով արտասահմանեան բոլշեւիկ-ռամկավարների գործակցութեանը, «Խորհրդային Հայաստան»ը շարունակում է.

— «Եղել են մարդիկ, որ իբր թէ գործնական խնդիրների լուծման անհրաժեշտութիւնից ելնելով, հաշւի նստելով ռամկավարների ներկայացուցիչների հետ, մոռացել են հիմնականը: մենք հիմնովին սխալ ենք համարում, երբ մարդիկ չափից դուրս շատ են տարւում դրանով, նոյն իսկ կարծես մոռանում են իրենց կոչումը եւայլն»:

«Խ. Հ.»ի եզրակացութիւնն այն է, որ Դրաստամատի նման մտածողները «տուրք են տալիս դասակարգային թշնամուն եւ ջուր լցնում ռամկավարների ջրաղացին» (բոլոր ընդգծումները «Խ. Հ.»ին են։

Բերւած մէջբերումները, բաւականեն, հասկանալու համար թէ ինչ անյարմար ու անել կացութեան մէջ է ընկել մեր սիրելի Դրաստամատը։ Մեր ժողովուրդն ասում է՝ «Դուշմանս այդ օրում չլինի»։ Եւ իրօք, սրտանց ցաւում եմ, որ հակառակորդ Դրաստամատը նման յիմար դրութեան մէջ է ընկել։ Խեղճը քրտինքի մէջ կորած աշխատում է հերքել իմ մեղադրանքը, իսկ հայկոմկուսի օրգանը անգթօրէն հաստատում դայն։

Խե՜ղճ Դրաստամատ։

Այժմ տեսնենք, թէ տեսաբանական ի՛նչ գոհարներ է հրամցնում Դրաստամատը, Դաշնակցութեան ընկերային էութիւնը բնորոշելիս։

ԱՃՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Nature morte. Նկար Գ. Շիլթեանի: Սեփականութիւն կոմս Կոնտինիի (Հռոմ):
(Նոյն արուեստագէտին ուրիշ մէկ նկարը՝ կիրակի օրուան Թիւով)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ ԳՐԻԳՈՐ ՇԻԼԹԵԱՆ

Դեռ վերջերս բոլորովին անծանօթ, այսօր արդէն միջազգային մամուլի մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած է հայ երիտասարդ նկարիչ Գրիգոր Շիլթեան,

Իր հիւթեղ ու արտայայտիչ վրձինը հասուն ու լուրջ դպրոցէ մը անցած արուեստագէտ մը կը մատնէ։ Մինչ Շիլթեան 28 տարեկան է եւ իր այսօրուան գործին հասած է առանց որ եւէ դպրոցի կամ վարպետի օժանդակութեան. Իրայն ինքնաշխատութեամբ՝ պայազայ մը, որ ամենապերճախօս վկայութիւնն է իր բնածին խոշոր տաղանդին։

Շիլթեան ծնած է 1899ին Նոր-Նախիջեւան։ Իր կրթութիւնը ստացած է Մոսկուայի Գիմնազիոններէն մէկուն մէջ։ Դեռ դպրոցական՝ մեծ սէր կը տածէր դէպի նկարչութիւնը, հետեւելով Նոր հոսանքներու, ի մասնաւորի խորանարդապաշտութեան (cubisme): Այդ ատեններր արդէն մասնակցած է կարգ մը ցուցահանդէսներու։

Ռուս յեղափոխութենէն յետոյ Շիլթեան հեռանալով Ռուսիայէն, հաստատուեցաւ Վիէննա (1919ին), ուր երկու տարի շարունակ իր ժամանակին մեծ մասը կ'անցընէր թանգարաններու մէջ, ուսումնասիրելով մեծ վարպետներու գործերը, յաճախելով միեւնոյն ատեն Վիէննայի «Ազատ Ակադեմիան»։

1922ին Շիլթեան կը տեղափոխուի Բերլին եւ հոն կը մասնակցի Գլեխտհայմի սրահներուն մէջ սարքուած ցուցահանդէսին։ 1923ին կ'անցնի Իտալիա եւ հոն իտալական արուեստի եւ բնութեան ազդեցութեան տակ վերջնապէս կը ճշդէ իր արուեստի ոճն ու ձեւը, որոնց այլեւս կը հետեւի անշեղ կերպով։

1925ին, Իտալիոյ մէջ առաջին անգամը լինելով, կը մասնակցի Հռոմի միջազգային պատկերահանդէսին (Tierza Bienale Romana)։ Իր ցուցադրած երկու պատկերները կը գրաւեն ուշադրութիւնը Իտալիոյ լաւագոյն գեղարուեստագէտ քննադատ Roberto Longhiի, որու հովանաւորութեամբ կը կազմակերպէ իր անհատական նկարահանդէսը Հռոմի «Casa d'Arte Bragaglia»ի մէջ, նկարահանդէսը մեծ յաջողութիւն կ'ունենայ. Լրագիրները յօդուածներ կը նուիրեն անոր Իտալիոյ ամենախոշոր նկարահաւաք կոմս Կոնտինին կը գնէ մէկ nature-morte եւ քանի մը հատ ալ կ'ապսպրէ։ Այնուհետեւ Շիլթեան կը մասնակցի բոլոր նկարահանդէսներուն եւ շուտով կը դառնայ ամենադրուատուած նկարիչներէն մէկը։

1926ին Շիլթեան կուգայ Փարիզ, ուր կ'ապրի մինչեւ օրս։ Հոս անկը ցուցադրէ իր «Trattoria romana» եւ «Ձկնավաճառուհի» նկարները, որոնք ընդհանուր գովեստի կ'արժանանան եւ մէկէն կ'ապահովեն իրենց հեղինակին պատուաւոր տեղ մը Փրանսական նկարիչներու կարգին։ Փրանսական «Figaro», «Action Française», գերմանական «Die Woche», «Kunstwanderer» եւ այլ թերթեր յօդուածներ կը նուիրեն Շիլթեանի նկարներուն, վերարտադրելով նաեւ անոնց լուսանկարները։

1927ին Շիլթեան հանդէս կուգայ Փարիզի երկրորդ Աշնանային Սալոնին մէջ «Nu avec cigarette» նկարով, որ շատ մեծ յաջողութիւն կ'ունենայ։ Անկէ ետքը Շիլթեան կը հրաւիրուի մասնակցելու Պելճիքայի եւ Գերմանիոյ նկարահանդէսներուն։ Բրիւքսելի թանգարանը կը գնէ «Nu avec cigarette»ը։ Փարիզի մէջ եւս Շիլթեան կը ծախէ իր քանի մը նկարները. ի մէջ այլոց, Հայերէն Պ. Քելէկեան կը գնէ «Nature morte» մը, իսկ Պ. Խմէրեան «Ձկնավաճառուհին»։

Իր արուեստին մէջ Պ. Շիլթեան, կռթնած նոր հոսանքներու հիմերուն, որոնք վերացականտարրական ձեւ մը կը ներկայացնեն, կը ձգտի գլուխ հանել համադրութիւն մը հին դպրոցներու աւանդութեանց հետ, ջանալով գտնել նկարչական արտայայտութեան ամէնէն արդիական լեզուն։ Վերը յիշուած R. Longhi եւ կարգ մը ուրիշ քննադատներ կը մատնանշեն Կարավաջիոի, Վելասկեզի, Զուրբարանի եւ առհասարակ սպանիական դպրոցի, ինչպէս նաեւ ԺԷ դարու Փրանսական նկարիչներու ազդեցութիւնը Շիլթեանի վրձինին վրայ։ Թերեւս սխալ չլինէր ասել, որ իր նորագոյն գործերուն վրայ կը նկատուի Manetի ազդեցութիւնը։

Եթէ ուզէինք յատկանշել Շիլթեանի արուեստին ուղղութիւնը, պիտի անուանէինք զայն «Նոր իրապաշտական»։ Կեանքը—ա՛ն է որ կը գրաւէ Շիլթեանը եւ ոգի կուտայ իր վրձինին։

Լ. Ն.

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

ՇՈՒՆԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ

Գերմանացիները ըն... պատերազմի ատեն վ... կրթուած շուներէն մեծ ... ներ քաղեցին, ըլլա՛յ ... խալի սպասարկութեան ... ըլլա՛յ իբր փոխադրութեան ... հաղորդակցութեան միջոց ... Նացած գործածութիւնը ... Ասկէ զատ, շուներուն ... տաւոռութեան շնորհիւ, ... նդաւ խիստ յաջող ... ձեռք բերել գինուորակ... գօտութեանց եւ մարդկային ... քերու խուզարկութեանց ...

Նկատի առնելով ... այս կրկնակ առաւելութի... գերմանացիները պատեր... յետոյ հիմնեցին գինուոր... մասնաւոր հաստատութիւն... մրում տալու համար շուն... կրթութեան։

Փոլիսաճ Մոսե անուն ... Նացի բարձրաստիճան սպ... մանրակրկիտ ուսումնասիր... թիւններ կատարած է, ... համար շուներուն հոտ... թեան կարողութիւնը, եւ ... գործելու՝ մարդկային հե... գտնելու մասին անոնց ... տու ճ գերազանց ընդունակ... թիւնը։

Զինուորներու կօշիկներ... ինչպէս նաեւ անոնց ոտ... հոտերը լաւ ուղեցոյցներ ... ներուն համար, պարագա... է նաեւ կոխոտուած հողեր... տերէ եւ բոյսերէ արձակ... հոտերուն համար։

Մոսե զանազան փոր... զգլխացուցած կամ չէզոք... դած է այդ հոտերը, սակայն... կառակ ասոր շուները միշ... ջողած են իրենց խուզար... թեանց մէջ։ Պարագայ մը ... խնդիրը կը դժուարացնէ։ ... շունին տէրը կամ առաջն... ուրիշը մը կօշիկները հագն... հեծելանիւով ճամբորդէ, ... տեն շունը չի յաջողիր ... իր տիրոջ հետքը։ Այս եւ ... նման ուրիշ անպատեհու... ներու առաջքն առնելու հա... մասնագէտներ փորձած ... ստեղծել արուեստական հա... ծակ հետքեր։ Այդ նպատակ... շունին տէրը պէտք է միշ... վրայ կրէ ցնդական հոտ... իւղ մը, որ բաղկացած է ... ուեստական մուշկի եւ ... ծաղիկի իւղի խառնուրդ... րոնք ջուրին մէջ լուծուած ... 16 առ հարիւր համեմա... թեամբ։ Երբ այդ հոտաւէտ... թէն կաթիլ-կաթիլ թափէ ... գին վրայ, շունը մեծ ... թեամբ կը յաջողի գտնել ... հետքը, հետեւելով հոտին ... ղութեան, այդ հոտը կրնա... ժամ մնալ, նոյն իսկ անձրեւ... կամ ձիւնոտ օրերուն։

Երբ որ եւէ պատճառաւ ... նին տէրը ստիպուի թողու... գտնուած հետքին ճամբը ... կրնայ վերոյիշեալ հոտով ... ծել արուեստական հետք մը ... կամ ուրիշի մը միջոցաւ. ... միշտ իր փնտռտուքը կը ... րէ հոտին ուղղութեամբ ... կրնայ մինչեւ 6 քիլոմեթր...

...ծութեան մը վրայ երկա-

...հունները պատերազմի ատեն, ...ցի ֆիտափուդական սպասար... ...թենէ, մեծ օգտակարութիւն ...ին սահւ մէջ զօրագունդէն ...գօրագունդը փոխադրելու ...ուորական ճրամանագրեր, ո... ...ք կը դրուին մասնաւոր գլանե... ...ու մէջ եւ կ'անցուին շունե... ...վզին. ասկէ զատ, յատուկ ...մածնելու շուրջի՝ կարելի է ...եւ շուներու միջոցաւ փոխա... ...լրատար աղաւնիներ, հա... ...ուտելիքներ, բանալի պա... ...ւըն։

Հ. ՏԻՐՈՍԻԻ

ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Վարձքերու նոր օրէնքը որ ...հրդարանի վաւերացման պիտի ...կայացուի, հետեւեալ գլխաւոր ...տրամադրութիւնները կը պարու...

1. Երկարաձգում. — Անոր ...ւոր նպատակն է վարձակա...թեան իրաւունքի երկարաձգու... ...փոխարէն կալուածատիրոջ տա... ...վարձքի սակին բարձրացման ...ւունքը։

Նոր օրէնքին համաձայն բո... ...անոնք որոնք 1929 Մայիս ...ին տեղի մը վարձակալն են, ...ըլլալով նաեւ առարկան... ...կ'ընդունին երկարաձգման ...ւունքէն։ Այդ իրաւունքէն ...րկ են այն վարձակալները, ո... ...1920 Ապրիլ 1ի օրէնքով ...թակայ չեն վարձքերու կանո...ութեան. նաեւ անոնք որ դա...րանի վերջնական վճռով, դա...պարտուած են իրենց վարձած ...ղէն ելլելու։

Երկարաձգման իրաւունքը ...ը պիտի գտնէ 1935 ապրիլ 1ին, ...հետեւ այդ թուականին, ա...ն բնակարաններու շինութեան ...գիրը, կը յուսացուի որ թե...ցուցած ըլլայ բնակարաններու ...ւսկինապը։

2.— Վարձքերու վրայ յաւե... ...ներկայ օրէնքի կի...կութեան շրջանին, 1914ի ...ձքերու հիման վրայ պիտի ըլ... ...հարիւրին 150ի յաւելում մը՝ ...29 ապրիլ 1էն մինչեւ 1931 ...իլ 1, իսկ այս թուականէն ...տոյ, երկու տարին անգամ մը ...րիւրին 25 յաւելում՝ վերջին ...ձքին վրայ։ Գալով գործատե...երուն, այս ընդհանուր յաւե...էն զատ, 1914ի վարձքին ...՝ ըլլալիք յաւելումէն զատ, ...ուած է նաեւ հարիւրին 25ի ...ելում մը՝ իսկ կահաւոր վար...եղիներուն վրայ միայն հա...րին 20 յաւելում։

3.— Ցուրցեր.— Տուրքերու ...ձման մասին որեւէ էական ...փոխութիւն չէ նախատեսուած։

— Ցաւելման դէմ դատ.— Նոր օրինագիծը կարգ մը փոփոխութիւններ կը մտցնէ յաւելումներու դէմ եւ վարձքերը իջեցնելու համար բացուած դատերուն մասին. նման դատ կարելի է բանալ ինչ որ ալ ըլլայ կալուածատիրոջ կողմէ օրինաւոր վարձքին վրայ կատարուած յաւելումը։ Անկից զատ այն պարագային որ կալուածատէրը դատապարտուի, վարձակալը պիտի կրնայ օգտուիլ նաեւ երկարաձգման իրաւունքէն։

5.— Դատական իրաւասութիւն — Ոչ-կահաւոր վայրերուն համար, հաշտարար դատարանը պիտի կրնայ տարեկան երեք հազար ֆր. վարձքի դատերը տեսնել, իսկ կահաւոր վայրերուն համար մինչեւ 500 ֆրանքի (ամսական) դատ ըր։

Ներկայ օրինագիծը 1931 ապրիլ 1էն սկսեալ, կ'արգիլէ բնակութեան վայրերու գործատեղիի կամ կահաւոր բնակարանի վերածումը։

6.— Վարձակալութեան վերանորոգման (reprise) իրաւունքը.— Այս իրաւունքին կիրարկումը կանոնադրուած է մասնաւոր պայմաններով այն կալուածատիրոջ համար, որ մտադիր է իր կալուածը քանդել՝ տեղը նորը շինելու համար։

Այս իրաւունքը՝ ասկից յետոյ վերապահուած է միայն Ֆրանսացի կալուածատիրոջ, բայց միայն այն պարագային, երբ նոր կալուած մը կը շինէ կամ մէկ կալուածին մէջ փոփոխութիւններ կը կատարէ։ Այդ պարագային, վարձակալին տրուելիք ազդարարութեան պայմանաժամը 6 ամիսէն բարձրացած է 1 տարիի, իսկ անոր ըլլալիք հատուցումը հաւասար պիտի ըլլայ երկու տարուան վարձքի։ Վերաշինութեան աշխատանքները պէտք է սկսին վերջին վարձակալին մեկնումէն յետոյ՝ մինչեւ 6 ամիս։

7 — Նոր օրինագծով՝ բնակելի բոլոր վայրերը պարապ կը սեպուին այն օրէն սկսեալ, երբ վարձակալին մեկնումը նոյն տեղէն որոշուած է։ Այդ պարագային բոլոր այն կալուածատէրերը որոնք իրենց վարձելի բնակարանները չեն յայտարարեր կամ ծանուցաներ՝ պատժի կ'ենթարկուին։

ՎԱՐՁԱԿԱԼՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Մեր երէկուան թիւով տուած էինք Վարձակալներու Ազգ. Միութեան պահանջները։

Միւս կողմէ, արհեստաւոր վարձակալները եւս, իրենց ընդհանուր ժողովին մէջ քուէարկած են հետեւեալ պահանջները — Վայրերու թուումը.— գիներուն վրայ օրինական հակակշիռ. Աշխատանքի ցնցող խորհուրդին մէջ ունենալ վարձակալներու պատգամաւորութիւն մը՝ ինչպէս ունին կալուածատէրերը — բոլոր վարձակալներուն օրէնքի արամադրութիւնէն հաւասարապէս օգտուելու իրաւունք. — Վարձակալութեան վերանորոգման (reprise) վերացում.— վարձքի ո՛չ մէկ նոր յաւելում, եւ վերջապէս, 1931ին, հինգ տարուան նոր երկարաձգում մը։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՐԹԻԿԻ ՏՈՒՖԻ

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երբեւ շինանիւթ, Արթիկի քարին տոկունութեան աստիճանը եւ ուրիշ յատկութիւնները ցուցադրելու համար, ինչպէս խորհրդային կեդրոնական քաղաքներու, նոյնպէս եւ Երեւանի մէջ ձեռնարկուած է մեծկակ շէնքի մը կառուցման։

Շէնքը պիտի ունենայ ցուցադրական բնոյթ, ինչպէս ներսէն, նոյնպէս եւ արտաքին շուկաներու համար։ Պիտի բաղկանայ 18 սենեակներէ եւ օտար ճամբորդներուն իբր պանդոկ պիտի ծառայէ։

Ըստ՝ կարծուի թէ Արթիկի տուֆը իր յատկութիւններով կուգայ գործածուիլ տալու ճարտարապետութեան նոր պահանջներուն։ Ընդհանուր հանգամանքին որ այդ քարը կը սղոցուի, կը տաշուի եւ սովորական սուսինձով կը կպչի, ան պիտի գործածուի նաեւ շէնքին ներքին մասերուն մէջ։ Բոլոր միջնորմները, նստարաններու եւ սեղաններու մեծ մասը պիտի շինուին Արթիկի քարով։

— Գերմանիայէն Խ. Մ. առեւտրական ներկայացուցչին միջոցով՝ Արթիկի տուֆի վաճառութիւնը ստացած է 200 հազար խոր. մեդր քարի յանձնարարութիւն։ Վաճառութեան հարցուած է նաեւ թէ գարնան, որքան քար կարելի է փոխադրել Գերմանիա։

ՋՐՄՈՒՂ ԵՒ ԿՈՅՈՒՂԻ

Երեւանի մէջ ջրմուղի լայնացման եւ կոյուղիի շինութեան համար, հաւաքուած մասնագէտները համաձայնութիւն յայտնած են ճարտարապետ Լիսիցեանի նախագծին։ Այդ նախագծին համաձայն քաղաքը պիտի ունենայ օրական 1 միլիոն դոյլ ջուր։ Ջուրի այդ քանակութիւնն ստանալու համար, պէտք է որ ջրմուղի երկրորդ գիծ մը եւս շինուի, աւելի լայն խողովակներով։ Պիտի լայնցուին նոյնպէս ջրամբարները, որոնք ընդունակ կ'ըլլան օրական 200 հազար դոյլ ջուրի պահեստ ամբարելու, մինչ ներկայիս, հազիւ կարելի է 85 հազար դոյլ ամբարել։ Այս պահանջին համեմատութեամբ ալ պիտի լայնցուի քաղաքին ջրբաշխումի ցանցը։ Այս աշխատանքին համար, ծախք կը նախատեսուի 850 հազար ր. 350 հազարը կը ստացուի այս տարի, իսկ 500 հազարը յաջորդին։

Ընդունուած է նաեւ կոյուղիի կառուցման ալ անհրաժեշտութիւնը եւ յանձն·բարուած է որ ներկայ տարուան ընթացքին, պատրաստուին անոր նախագիծն ու նախահաշիւը։

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Մոսկուայի մէջ կատարուած խորհրդակցութեան մը ընթացքին, Լենինականի մէջ շաքարի ճակնդեղի մշակման եւ շաքարի գործարանի կառուցման մասին գեկոյց մը տրուած է։ Խորհրդակցական ժողովը լսելէ յետոյ գեկոյցը, հաստատած է աշխատանքի ծրագիր մը եւ նշանակած է Շաքարի Թրեսթին ապաւած մասնագէտ ներկայացուցիչ մը Հայաստանի համար։

ԽՆԿՂՆՑԻՆԵՐ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

Դիլիջանի Խ. գաւառ գիւղի հասարակութեան որոշումով, գիւղի եկեղեցին վերածուած է գիւղական ակումբի։

Իջեւանի եւ Խալթառակ գիւղի հասարակութիւններ նոյնպէս որոշած են իրենց եկեղեցիները վերածել ակումբի։

Վերջին տարուան մէջ, Դիլիջանի մէջ, եկեղեցիներու փակման դէպքերը յաճախադէպ են։ Քիչ գիւղեր մնացած են, ուր եկեղեցիները դեռ բաց են։

ՀԱԿԱԿՐՕՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Մասնաւոր որոշումով մը, յունուար 1էն 6, Երեւանի մէջ յայտարարուած է հակակրօնական պայքար, ծննդեան տօներուն առթիւ. Դպրոցներու ուսուցիչները կազմակերպած են հակակրօնական զեկուցումներ։ Դպրոցներու մէջ պիտի հաստատուին անաստուածներու միութեան բջիջներ։

Ցունուար 5ին տեղի ունեցած է Անաստուածներու Միութեան եւ Գաւառական Խորհուրդներու հանգիստը նիստը, որուն մասնակցած են Անաստուածներու Միութեան բջիջները։

Գիւղերու մէջ, հասարակութեան համար, նոյն օրը տրուած են գեկոյցներ, իսկ Գաւառ. խորհուրդը այդ առթիւ կազմած է անաստուածներու նոր բջիջներ։ Անոնց պիտի զրկուին հակակրօնական հրատարակութիւններ, քաջալերելու համար զանոնք՝ իրենց պայքարին մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ԼԻՈՆ 13 յունուար. — Քաղաքին կեդրոնէն հանրակառքով կէս ժամ հեռու կը գտնուի Մոնլա արուարձանը։

Այս արուարձանի Ժան տ'Արք փողոցին 19 թիւ ափարթըմանին մէջ կը բնակի, մեծ ու պզտիկ 112 Հայեր։ Մեծամասամբ Նալլըխանցիներ են։ Խուցի քանի մը ծերերէն զատ, 12 տարեկանէ վեր բոլորն ալ կ'աշխատին։ Կիները կը գործեն տունէն երկու քայլ հեռու մետաքսի գործարանի մը մէջ, կը շահին ժամը 2,15 երկու շաբաթը անգամ մը 30-40 ֆրանք ալ շահաբաժին կ'առնեն։

Այրերը կը գործեն Մօտակայ թուղթի երկու գործարաններու մէջ կը շահին ժամը 3 ֆր 3.75։ Գործերը թեթեւ են. գրեթէ բոլորն ալ գոհ են իրենց օրավարձերէն։ Ապրուստի հոգ ունեցող չկայ։

Սենեակներու վարձքերը սուղ են։ Մէկ մահճակալով փոքրիկ սենեակի մը համար ամսական կը վճարեն 140-160 ֆրանք։ Խեղճերը նոյն այդ սենեակին մէջ կը քնանան, կեփակուր կ'եփեն, կը ճաշեն, լուացք կ'ընեն եւ երբեմն լոգանք ալ ... կ'առնեն (՚)։

Թրքախօսութիւնը հոս ալ բոյն դրած է։ Մանաւանդ մեր Նալլըխանցի հայրենակիցները մեծէն պզտիկ, իրարու հետ թրքերէն կը խօսին գիտողութեան պարագային կ'ըսեն.

«Ղէօյլէ կէլմիշ, պէօյլէ տէ կիտէրիզ»։

Ահա թէ ինչու առաւօտ կանուխ հայ փոքրիկին բերնէն փոխանակ հայ խօսքի կամ երգի, կը լսենք «Չպէն պիր գասապ սէվիյօրըմ» եւ կամ «Չէլ ա փեղտիւ սօն փանթալօն» երգերը։

Քանի աւելի փոքրիկներ կան. ոմանք տեղական դպրոց կը յաճախեն ոմանք ալ փողոցին մէջ թրքերէն կամ ֆրանսերէն երգելով կը խաղան։

Ցղամարդոց մէջ հայկական ոգին մեռած է։ Հայութիւնով ու Հայաստանով հետաքրքրուողներ, հայ թերթեր ու գիրքեր կարդացող շատ քիչեր կան։

Ֆ. ՇԷՅԽԻՃԵՑԻ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ

ԼԻՈՆ — Ցարի մըն ալ անցաւ եւ տակաւին Լիոնի գաղութը կը մնայ հոն ուր էր սկիզբի օրերուն։

Ոչ մէկ մխիթարական պարագայ։ Ամէնէն կենսական գործերն անգամ երեսի վրայ ձգեր են։ Փոքրիկ մանկապարտէզի մը պահանջը օրէ օր աւելի զգալի կը դառնայ։ Փողոցներէն անցած ատեն կը հանդիպինք տասնեակներով փոքրիկներու 3-4 տարեկան, որոնք մինչեւ երեկոյ ման կուգան սինեմաներուն առջեւ։ Խնկապէս ո՞ւր է այն Հայը որ չպիտի յուզուէր։ Այս դառն պատկերները տեսնելով, ազգային օրկանները ի՞նչ կը խորհին գոնէ յառաջկայ տարեշրջանին համար։ Պիտի բանա՞ն մանկապարտէզ մը թէ ոչ գոնէ տասնեակներով փոքրիկներուն սորվեցնելու համար, Մեսրոպեան Ա., Բ., Գ.։

Ցիշեմ նորէն, կարգ մը երիտասարդներու ալլասերումը, որ կը ծաւալի ամէն օր։ Այս տեսակէտէն հաշտուար են մանաւանդ սփ մը կարմրուկներ որոնք, կը ծաղրեն ազգութիւն եւ հայրենիք։

Հիւսէյնիկցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԻՑԵԱՆՔՈՒՐ.— Հ. Մ. Ը. Մ. ի Փիյեանքուրի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ երեկոյ։ Քուէներու մեծամասնութեամբ վարչութեան անդամներ ընտրուեցան.— Ատենապետ Ն. Ճմաւոնեան, Ատենադպիր Ա. Խազուպեան Գանձապետ Հ. Պէզիրկեանեան, Խմբապետ Յ. Արեւեան։ Անդամագրուիլ ուզողները կրնան դիմել Գ. Ա. Խազուպեանին։ Վարչութեան կեդրոնատեղին է մասնաճիւղին պատուոյ անդամ Գ. Յ. Մինասեանի ճաշարանը 18, Rue de Meudon.

ՊԼԻՎԻԼ.— «Արարատ» խումբի պաշտօնական պիտի մրցի յառաջիկայ կիրակի 20 Ցունուար, «S. A. Colombes»ի Ա. խումբին դէմ։ ժամը 2.30ին Colombes ի մէջ։ Ժամադրութիւն.— Porte de Clichy ժամը 1.30ին. առնել 40 թիւ Թրամուէյը եւ իջնել Champaronnes.

Մ. Ե.

ԿՐԸՆՈԲԼԸ, 14 յուն. — Շաբաթ իրիկուն քաղաքիս մէջ կատարուեցաւ Իզէր նահանգին ամաթէօր կոփամարտիկներու ախոյեանական խաղերը։

Հ. Մ. Ը. Մ. ի մասնաճիւղին անդամներէն Գ. Արսլանեան, հակառակ սկսնակ մը ըլլալուն, ունեցաւ փայլուն յաջողութիւն մը այս խաղերուն մէջ։ Երեքական վայրկեաննոց երեք շրջան տեւող մրցման մը միջոցին, ոչ միայն կրցաւ իրմէ աւելի ծանր հակառակորդի մը լուրջ հարուածներուն դիմադրել, այլեւ, յաճախ անցնելով յարձակողական, նեղ վայրկեաններ ապրեցնել տուաւ Ֆրանսացիին։ Խաղէն վերջ, բուռն ծափերու մէջ, դատաւորները յաղթական հռչակեցին հայ երիտասարդ մարզիկը, որ այս կերպով կը շահի Իզէր նահանգի 1929 տարուան ճանճի եւ աքլորի ծանրութեանց ախոյեանութիւնները։

Վ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

— ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՛ ...

...ւորը, վախնալով որ սիրա... ...տոխներէն մէկը բարոտու... ...մը կ'ամբաստանէ, դայն,— ...մը որ սովորական էր դար... ...Երուսաղէմի մէջ, այդ օ...ուն,— խոհեմութիւն՝ համա... ...էր փախցնել Մեռեալ ծո... ...եզերքը։

...ասու մը երեք գեղուհիները ...ձրացան բլուրներն ի վեր, ...ելու համար Երուսաղէմի ան...աշտարակները։ Նատան վայ...ւղիի մը մէջ, մոլաթզենիի ...ւքին տակ։ Ցատակ էր օդը ...բուրումնաւէտ. բեւեկնինե..., նոճիներուն եւ հնդկանու... ...հոտը սատակութիւն մը կը ...նար արեւին ջերմութենէն։ ...տան՝ մը դնտեցին տեսարանը, ...դարնան այդ եղանակին, ...ցկութեան լռութիւն մը կը ...պրէր։

...Սուրա խօսեցաւ.

— Ահա Մեռեալ ծովը, կապուտակի մը նման։ Ցորդանան մնդիկի պէս փայլ մը ունի մութ կանանչ հովիտին մէջ։ Եզերքը կը բարձրանայ նազելի պալատը Ասաթայի, ջուրէն ելած թագուհիի մը պէս։ Ու արեւին փոշիին մէջ, հեռո՛ւն, աշտարակները, որ կը բարձրանան սպիտակ ծուխերու պէս. չորս բլուրները, որ պսակ կը կազմեն միացնելով իրենց ուսերը. քաղա՛քն է ան, որուն անունը երանութեան մը պէս է։ Արտասանեցէ՛ք, արտասանեցէք։

— Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ, կանչեցին երեքը միաբերան, երգի մը թրթռումով եւ յուզումի մը յորդումով։ Եւ երեք գեղուհիները հակեցին իրենց գլուխները ու լացին։

— Տեսէ՛ք տաճարը, շարունակեց Սուրա քիչ մը յետոյ։ Ռամելա՛, տեսնե՞ր ես զայն մօտէն. չորս դուռներ կը բացուին հիւսիսային կողմէն եւ չորս դուռներ հարաւային կողմէն։ Տեսնե՞ր ես քաղաքական դրգերը, որ կը զարդարեն պատերը։ Երեք դուռներ կը խաղան այդ գործերուն հէնքին մէջ,— կապոյտը կը խորհրդանշէ երկինքը, ծիրանին ծովը, բոսորը՝ կրակը, եւ վուշը, որ՝ Եւեւկը նմանէ այդ գոյներուն մէջ, կը խորհրդանշէ երկիրը։ Երուսաղէմ աշխիկ մըն է, որ ծնած է Եգիպտոսի եւ Բաբելոնի մերձաւորութենէն։ Ահա թէ ինչո՛ւ իր տաճարը կը նմանի բաբելական մեհեաններուն, որոնք նուիրուած էին Աստղիկին։ Երուսաղէմի այդ բլուրներուն վրայ բարձրացան Սուկկաթ Բէնոթները, բաբելական աստուածուհիներուն մեհեանները, զորս կը կոչէին «աղջիկներու վրաններ»։

Այդ վրանաձեւ մեհեաններուն տեղ այժմ կ'երեւի եբրայական տաճարը։ Եգիպտական ծէսերը, միւս կողմէ, տուին իրենց պերճ զգեստները։ Այսպէ՛ս գեղեցկացաւ Երուսաղէմ։ Յափշտակելով գեղեցկութիւնը, զոր տեսաւ ուրիշին տանը մէջ։ Ինչո՞ւ այս երկու զաւակարգները, գեղեցիկն ու տգեղը, որոնք կը սահեցնեն յաւիտենական կռիւը։ Իւրաքանչիւր աղջիկ կ'ուզէ գեղեցկանալ, եւ ամուսնանալ գեղեցիկին հետ։ Ու ան, որ տգեղ ծնած է, կը հաքանայ։ Դժբախտութիւնը կը հասնի յուսով։ Երուսաղէմ գեղեցկացաւ եւ նախանձ շարժեց։ Ահա Տիտոսի բանակները կ'արշաւեն, տիրանալու համար գեղեցիկ քաղաքին։ Ու պիտի կործանեն՝ գեղեցիկ քաղաքը, այդ կռիւին հետեւանքով։

Կ'ըսեն թէ մեր կանոնը, բարոտ ժողովուրդին մէջ կը ծաւալի նոր կրօնք մը։ Տգեղութեան պաշտամունքն է, զոր կը քարոզէ այդ նոր կրօնքը։ Ոմանք, չարամտութեամբ, կը պնդեն թէ բաբելոնական գև մը կը կառավարէ այդ հաւատացեալները, որոնք շաբաթ գիշերները կը հաւաքուին խնջոյքի։ Կ'ուզէ՞ք, որ դադրի ներկայ գոնուրինք այդ «Շաբաթ»ին։

— Կ'ուզենք, ըսին Տաթարիա եւ Ռամելա, կնոջական հետաքրքրութենէ մղուած։

— Այս շաբաթ, ուրեմն։

Այս որոշումը տալէ յետոյ, գեռ երկար ատեն անոնց նայուածքը չբաժնուեցաւ Երուսաղէմէն։

Իրիկուան դէմ, երբ կապտորակ կեռնեխները, սարեակներն ու տատրակները կը սկսէին իրենց մեղեդին մոշայի եւ ծաւաղենիի թուփերուն մէջ, կարօտով համբո՛յր զրկեցին Երուսաղէմի եւ բլուրէն իջան վար, դէպի իրենց թագաւորը, իրարու փաթթուած, տխրութեամբ լեցուած։

Ջ.

Այն «Շաբաթ»ուան երեկոյին, կանուխ, խնջոյքի եկեր էին բարոտները։ Բազմութիւնը կրկնապէս աւելցած էր, բաղդատմամբ նախորդ «Շաբաթ»ին։

Իբրեւ ժողովատեղի նշանակուած էր այս անգամ Բասանի տափարակ արօտներուն եւ Նեփթաղէմի ուղղաձիգ լերան կազմած անկիւնը։ Հսկայ ժայռ մը ամփիթատրոնի նման կը բարձրանար դէպի լեռը։ Իսկապէս ծանր տպաւորութիւն մը կը գործէր ապառաժը, որուն ճակատին տակ բացուած խոռոչները հրէշային մութ աչքերու նման, սպառնազին կը նայէին միամիտ ժողովուրդին։ Գիշերը, խնջոյքի պահուն, գունաւոր բոցեր կը ժայթքէին այդ պայթած երակներէն եւ տխուր լոյսով մը կ'ողողէին արօտները։

Լուսնկան ելեր էր արդէն։

Մարգագետնին վրայ խումբ խումբ սեղան նստեր էր ժողովուրդը։

Ճաշերը կը սկսէին Եբրայեցիներու աւանդական ճաշով, աղ, սխտոր ու հաց, որուն կը յաջորդէր գինին, զոր կը խմէին առատ ու անվերջ։ Ցետոյ կը սկսէր բուն ճաշը, որ կը բաղկանար ձկներէն, մսեղէն եւ խմորեղէն բազմատեսակ կերակուրներէ։ Երուսաղէմի մէջ չարամտութեամբ տարածուած էր այն զրոյցը, թէ այդ «Շաբաթ»ներուն ընթացքին բարոտները կ'ուտէին չթլփատուած երախաներու միս ու լեարդ միայն։

(7)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կրանտի Յունաստանի առաջարկած է Իտալիոյ միջամտութիւնը հելլէնեւթուրք վէճին։ Սակայն դժուարութիւնները շատ մեծ են դեռ, որովհետեւ հելլէն կառավարութիւնը կը յամառի պահանջել որ ամբողջովին վճարուի Թուրք հողի վրայ գտնուած յոյն անշարժ կալուածներու փոխարժէքը, մինչ Էնկիւրիի կառավարութիւնը բացէ ի բաց կը մերժէ նուազագոյն հատուցում իսկ ընել։

Կրանտիի Աթէնք համնելէն իվեր, հելլէն թերթերը շատ անհաճոյ յօդուածներ կը գրեն Ռուկոսլաւիոյ մասին։ Մասնաւորապէս կ'ըսեն թէ «Յունաստանի մէջ մտահոգ են Զօր. Ժիվքովիչի իշխանութեան գլուխ գալէն»։

Իտալիոյ փոխ-նախարարին առաքելութիւնը չի սահմանափակուիր միայն հելլէնեւթուրք վէճով, այլ կապ ունի հելլէնեւպուլկար բանակցութեանց հետ, որոնք առկախ կը մնան ժամանակէ մը իվեր։

«Մուսոլինի, կ'եզրակացնէ Պէրլինէր Թակէպլաթ, կ'ուզէ իր նախաձեռնութեամբ կազմել Արեւելեան Միջերկրականի խմբակ մը եւ արդէն այդ մասին ստացած է Էնկիւրիի կառավարութեան հաւանութիւնը»։

ԻՏԱԼԵՒՀԵԼԼԷՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Յունաստանի արտաքին նախարար Քարափանոս ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Կրանտիի: Ճաշէն վերջ, Քարափանոս արտասանեց բաժակաճառ մը, որուն մէջ ըսաւ.

— Ինծի համար մասնաւոր հաճոյք մըն է հելլէն կառավարութեան եւ ժողովուրդին կողմէ բարի գալուստ մաղթել ձեզ։

«Մեր երկու երկիրները կապող պատմական աւանդութիւնը պէտք է մղէ մեզ աւելի լաւ հասկնալու արդի ժամանակները, որպէսզի անհրաժեշտ իրականութիւններ բխին անկէ՝ մեր յարաբերութեանց մէջ։ Կրնամ ըսել թէ մենք միշտ գիտակցած ենք ասոր։ Հռոմի մէջ մեր կնքած վերջին դաշնագիրը ասոր հաւատարիմ պատկերն է։ Վստահ եմ թէ մտերիմ գործակցութեամբ մը կրնանք լուծել այն բոլոր խնդիրները զորս խաղաղութեան քաղաքականութիւնը պիտի դնէ մեր առջեւ։

«Ընդհանուր գործակցութեան ուժ տալու փափաքով է որ պիտի փորձենք թէ՝ արեւելեան Միջերկրականին եւ թէ Պալքաններու մէջ տանիլ մեր խաղաղասէր ճիգը։ Հռոմի այցելութիւնը, որուն հետեւեցաւ Աթէնքինը, կը բանայ դարագլուխ մը ուր փոխադարձ հասկացողութիւնը վստահ եմ թէ ամուր խարիսխ մը պիտի տայ երկու ազգերու եղբայրական զգացումներուն։»

Կրանտի ճեմուեալը պատասխանեց Քարափանոսի.

— Երկու երկիրներու բարեկամութիւնը հանդիսաւոր նուիրագործում մը ստացաւ այն դաշնագրով, որ վերջերս Հռոմի մէջ ստորագրուեցաւ Վէնիզէլոսի եւ Մուսոլինիի միջեւ։ Վստահ եմ թէ այս դաշնագիրը աւելի մտերմական պիտի դարձնէ այն յաճախակի յարաբերութիւնները որ ամէն մարզերու մէջ կը միացնեն մեր երկիրները, որոնք իրենց աշխարհագրական դիրքով եւ աւանդական կապերով տարուած են հետապնդելու նոյն նպատակները եւ պաշտպանելու նոյն շահերը։

«Իտալացիները՝ զաւակները քաղաքակրթութեան մը, որ այնքան յարաբերութիւններով կապուած է հելլէն քաղաքակրթութեան հետ, ուրախանալ միայն կրնան՝ տեսնելով երկու ազգերու միջեւ սրտագին յարաբերութեանց հաստատուիլը»։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Հեռագրի մը համաձայն, Ամանուլլահ Թագաւորը գահընկէց եղած է՝ պարզապէս իր կեանքը փրկելու համար։ Նախկին Թագաւորը այժմ Քանտահար կը գտնուի եւ հոն իր շուրջ կը համախմբէ հաւատարիմ մնացած ցեղախումբերը, անոնց աջակցութեամբ Քապուլի վրայ քալելու եւ Թագը ետ առնելու համար իր երէց եղբօր՝ Ինայէթուլլահի ձեռքէն։

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս վճռեց Ամանուլլահ գահէն հրաժարիլ.

Կիրակի օր արքայական զինուորները ստիպուեցան պարպել Քոհատանի հովիտը եւ գիշերը ապստամբները՝ գլխաւորութեամբ Պաշա-ի-Սաքօի, մտան Քապուլի հովիտին մէջ եւ պաշարեցին Տէհ-Քոփէք գիւղը, որ մայրաքաղաքէն 4 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի եւ կառավարական զինուորներու ընդհանուր բանակատեղին է։ Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը գիւղը, իր պահակազօրքը եւ քանի մը թնդանօթներ ինկան Սաքաօի ձեռքը։ Ապստամբները շարունակելով իրենց յառաջխաղացումը դէպի Քապուլ եւ օգտագործելով իրենց գրաւած թնդանօթները, ձեռք անցուցին Պաղ-ի-Պալայի պահականոցը, որ կը տիրէ անգլ. դեսպանատան վրայ, Քապուլի դուռներուն մօտ։ Տեսնելով իր վերջնական պարտութիւնը, Ամանուլլահ վճռեց հրաժարիլ ի նպաստ իր եղբօր, որ անմիջապէս՝ երկուշաբթի կէսօրին՝ Թագաւոր հռչակուեցաւ, իսկ Թագուհի՝ Ինայէթուլլահի կինը, որ Սիւրէյյա Թագուհիին մեծ քոյրն է։ Բոլոր իշխանները, կրօնապետներն ու կառավարական բարձրաստիճան անձնաւորութիւնները հաւատարմութիւն յայտնեցին նոր Թագաւորին։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ինայէթուլլահի հապճեպ թագադրութենէն յետոյ, խումբ մը մուլլաներ մեկնեցան մայրաքաղաքէն՝ ապստամբներուն հաղորդելու համար նոր Թագաւորին գահակալութիւնը եւ համոզելու համար զանոնք որ ընդունին նոր վարչաձեւը։ Ապստամբները մերժ չըրին եւ վերսկսան իրենց յառաջխաղացումը։ Իրիկունը եւ ամբողջ գիշերը կռիւները շարունակուեցան։ Կը կարծուի թէ Պաշա-ի-Սաքաօ ինք կ'ուզէ Թագաւոր ըլլալ։

Նոր Թագաւորը մեծ դժուարութեանց պիտի բախի՝ մանաւանդ որ գանձին մէջ դրամ չէ մնացած։

Ինայէթուլլահ թունդ կրօնամոլ է։ Մինչեւ վերջերս իմամի վերարկու եւ փաթթոց կը կրէր։ Վախկոտ է եւ չի կարծուիր թէ կարենայ պէտք եղածին պէս կառավարել երկիրը։

Խորհրդային եւ գերման թերթերը երկար յօդուածներ կը հրատարակեն՝ պախարակելով Անգլիան, որ մղիչ ուժը եղած է ապստամբութեան։

Քէլլոկի դաշնագիրը վաւերացուած

Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտը 1ի դէմ 85 ձայնով վաւերացուց Քէլլոկի դաշնագիրը, որուն շուրջ վիճաբանութիւններ կը կատարուէին 11 օրէ ի վեր։ Ծերակուտական Ուիլեըմ Պորահ, արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին նախագահը՝ կարդաց յիշեալ յանձնաժողովին մէկ տեղեկագիրը, որ կը մեկնաբանէր Քէլլոկի դաշնագիրը, ըսելով թէ անիկա ո՛ և է կերպով չի խախտեր Մընրոյի վարդապետութիւնը եւ չի սահմանափակեր Մ. Նահանգներու ինքնապաշտպանութեան իրաւունքը, թէեւ կ'ընդունի որ այդ իրաւունքը կրնայ տարածուիլ երկրի սահմաններէն անդին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ յառաջիկայ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Փլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն Շրջ. կոմիտէի եւ նորի ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

Վիէնի շրջ. կոմիտէի ընկերա-հասարակականդասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Կը խօսի ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»:

Իսկ Երկուշաբթի նոյն ժամուն միեւնոյն վայրը վիճաբանական ժողով դասախօսուած նիւթին շուրջ։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 122 Cours Lafayette քաֆէ Քոմէթի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Քեռի խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին ընկեր Ճանկէօզեանի հաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր կազմի բոլոր ընկերները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. քաղաքապետարանի գրադարանը, մուտքը Rue de François Carcin փողոցէն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ՝ Պատգամաւորի զեկուցում եւ «Դաշնակցութեան Տունի» հարց։

Մարսէյլի Գատ. միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Եշ. իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ ընկ. Ա. Աբօեան։ Նիւթ՝ «Հրայր»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Ֆօն տ'Օմնայի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն ու ընկերուհիները, այս Կիրակի ժամը 2ին իր նոր Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ն. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, Գ. Թաղապետարանի Մատենադարանը: կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի Գ. դասախօսական ժողովը՝ կիրակի ժամը 2.30ին Rue de la Républiqueի սրահը:

կը խօսի՝ Վ. Գույումճեան:

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ռ. Մ. մասնաճիւղի տարեկան ընդհանուր ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը:

Զեկուցում, ընտրութիւն եւ զաւառի մասնաճիւղերու մասին տեղեկութիւններ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ռօզա Մինասեան (ծնեալ Իսքէնտէրեան) կը փնտռէ իր հայրը Իսքէնտէր, որ տարեն մը Պոլթրն բնակելէ յետոյ, անցած է Պէյրութ։ Կը կարծուի թէ ներկայիս վերադարձած է եւ դարձեալ կը բնակի Պոլթրն։ Տեղեկացնել՝ Mme Rose Minassianի, chez Mme Mabilly, 11 Rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր։ Ջալ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռեմ ծօրեղբայրս Ղազարոս Մկրտիչեան, որ 7 տարի առաջ կը գտնուէր Տիթրոյթ (Ամերիկա)։ Իմացնել՝ Կարապետ Մկրտիչեանի 3 Av. des Vergers, Bourg-la-Reine (Seine): կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

CONCERTS PASDELOUP

Թատր. Շան զ'Էլիզէ։ Այս Շաբ. ժ. 17 ՎԱԿՆԷՐԻ ՇԹԱՀԱՆԴԷՍ, մասն. Տիկ. Օվէրկասրտի (Պայրոյթի Թատրոնէն) եւ Պ. Վ. Պաուէրի (պարիթօն՝ Մինիխէն), «Ոսկեղէն նաւը», բացում. Երեք երգեր. ՓԱՐՍԻՖԱԼ. ա) Նախերգանք, բ) Ամֆորթասի ողբերը։ ՎԱԼՔԻՐԻ, վերջին տեսարանը (ամբողջական նուագը)։

Այս Կիր. ժ. 16ին, դարձեալ ՎԱԿՆԷՐԻ ՇԹԱՀԱՆԴԷՍ, մասն. Տիկ. Օվէրկասրտի եւ Պ. Պաուէրի։ ԹԱՆՀՈՅԶԷՐ. ա. բացում, բ) Վոլֆրամի Ա. երգը, գ) Romance de l'Etoile: ՎԱԼՔԻՐԻ՝ վերջին տեսարանը (նուագը ամբողջ.)։ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍԸ ա) Մահերգ Զիկֆրիտի, բ) Վերջին տեսարանը։

Նուագախումբի վարիչ՝ ՌԸՆԷ ՊԱԹՈՆ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

18 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 858 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

“ԱՍԱՅԻՇ ՊԷՐՔԷՄԱԼ„

Շատոնց վրայ առած տարրական պարկեշտութիւնը, իրենց պատեհելու կարողութիւնն ալ կորսնցուցեր են մեր կամկար հատուածակորդները։

Անցեալ շաբթու մատնանշեր էինք Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին գարշելի վերապահումը՝ Սուրիոյ յարաճուն ցլատիչ արտագաղթի ծանրութեան մասին.

— «Կ'ըսուի թէ 3000 Հայեր դէպի Հարաւ. Ամերիկա կը գաղթեն։ Եթէ այդ թիւը կրկնապատկուի կամ եռապատկուի ալ, դարձեալ Սուրիոյ Հայերուն ներքին կազմակերպութեան գործը չի կասիր ու չի վտանգուիր»։

Նոր խմբագրականի մը մէջ, «Պայքար», փոխանակ պարկեշտօրէն խոստովանելու աղէտը եւ դարման մը առաջարկելու, կը փորձէ յանցաւոր հանել... Դաշնակցութիւնը.

— «Քանի մը շաբաթէ ի վեր դրամագլուխին Սուրիոյ Հայոց մտքին է։ Այս միջոցին Սուրիոյ Հայերէն Հարաւ. Ամերիկա գաղթողներ կը գտնուին, սովորականէն քիչ մը աւելի մեծ թիւով։ Ազգային նախաձեռնութեան յատուկ յանձնաժողովին կողմէ, ալ այս գաղթականներուն մաս մը օգնութիւն կ'ըլլայ։ Եւ այս վայնասունը ոչ տեղ ունի ոչ սահման։ Երբեք թէ Սուրիոյ Հայերը աշխարհի չորս կողմերուն ցրուած, լինցուցած են, եւ ալ ազգային եռանդի, կազմակերպութեան ճնարաւորութիւն չէ մնացած («Պայքար» 28 դեկտ.)։

Եւ այս գռեհիկ ծաղրանքը ճիշդ այն պահուն, երբ գաղթը կը շարունակուի խելակորոյս, եւ «Պէյրութի նաւահանգիստէն օր չի մեկնիր առանց հարիւրաւոր Հայեր հետը տանելու»։

— «Կ'երթան գունդագունդ, անտէր եւ անգլուխ հօտերու պէս... Շարժումը չթուլցաւ նոյնիսկ ձմրան այս անյարմար օդերուն ... հազարաւորներ անցագիր հանելու ետեւէ են... ցաւալի է երեւոյթը այս տարի եւ յուսահատեցուցիչ... Ամէնքը, ամէ՛նքը կը պատրաստուին մեկնելու, վաճառականէն սկսած մինչեւ յետին խուժանն ու արհեստաւորը» («Ազդակ», Պէյրութ)։

Բայց, չմնդադրենք միայն ռամկավար օրկանին պաշտպանած կողմը։ Տարբեր բան չապացուցաներ անոր հովանաւորներուն ընթացքն ալ։

Յունուար 15ին նոյնութեամբ հրատարակեցինք Բարեգործականի կեդր. վարչութեան մէկ գեկոյցը, որ կազդուրիչ տեղեկութիւններ կուտար Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման մասին։

Հարեւանցի ակնարկով, «ասայիշ պէրքէմալ»ի տպաւորութիւն պիտի կրէ ընթերցողը։ Շինութիւնները կը շարունակուին, գաղթականները տուն-տեղ կ'ըլլան, եւայլն։ Ուրեմն, արտակարգ բան մը չկայ Սուրիոյ կամ Լիբանանի մէջ, եւ հետեւաբար— պարզ տրամաբանութեամբ— սուտ են կամ չափազանցուած արտագաղթի լուրերը.

Ո՛չ, բարեկամներ։ Բարեգործականի Վարչութիւնը ջաղացէն կուգայ։

Զեկոյցը, թէեւ թուագրուած յունուար 10, պարզապէս ամփոփումն է Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ տեղեկագրին, «որ 1928 նոյեմբեր 8 թուականը կը կրէ»։

Ուրիշ խօսքով, առնուազն երկու ամսուան թարմութիւն ունի։ Չէ՞ որ Ազգերու Դաշնակցութեան տեղեկագիրն ալ, իր կարգին, հիմնուած է Սուրիոյ ներկայացուցիչներուն տեղեկութեանց վրայ, եւ հետեւաբար մէջտեղը քանի մը ամիս անցած է։

Արդ, ճիշդ այդ ամիսներուն է որ կը զուգադիպի չարաշուք արտագաղթը, իսկ այդ մասին մէկ հատիկ բառ չունի Բարեգործականը ո՛չ յունուար 10 թուակիր գեկոյցին, ո՛չ ալ պաշտօնաթերթին՝ «Միութիւն»ի 1929ի յունուարի թիւին մէջ, ոչ ալ ուրիշ ո՛ր եւ է տեղ։

Արդարեւ, «ասայիշ պէրքէմալ տըր», նայելով էյֆէլի կատարէն, թաւշապատ թիկնաթոռներու վրայ, առջեւէն՝ Սէնը։

Երբ այս վրայ-ձգող վերաբերումը կը տիրէ վերէն վար, ղեկավար սենեակներէն մինչեւ թերթերը, անշուշտ քար ըլլայ չի դիմանար։

Եւ նորէն հատ ու կտոր օտարներ են որ քիչ-շատ կը հետաքրքրուին, ուշադրութիւն կը հրաւիրեն և թելադրութիւններ կ'ընեն։

Բարեգործականը տեղաւորման ձեռնարկին կապուած է այնմանաւոր աջակցութեամբ մը, — այսքան առ հարիւր ուրիշ աստատութիւններ, կաթողիկոսարան, առաջնորդութիւն կամ Հայրենակց. Միութիւն, կծկուած են իրենց պատեանին մէջ։ Համաձայնապէս արտագաղթի մասին, ո՛չ մէկ ձեռնարկ. — թէև երրորդ ամիսն է որ կ'արծարծուի տագնապը եւ նաւերը բեռնաւորուած կ'երթան ու կ'երթան։

Չի բաւեր այս տմարդի ձեռնպահութիւնը, տակաւին աղէտը շրացողնե՛րը, զայն սովորական արկած մը ներկայացնողներ ալ կան։ Եւ ինչ որ ընդվզեցուցիչ է, այս անամնական տեսարանը տեղի կ'ունենայ Ամերիկայի մէջ.— հոն ուր մարդիկ միշտ պատրաստ են եղբայրական ձեռք երկարելու, ո՛ր եւ է տագնապի առթիւ։ Ու մէկ ալ Փարիզի մէջ, ուր Բարեգործականը եթէ ուզէ, կրնայ առնուազն մէկ միլիոն ֆրանք հաւաքել, Սուրիոյ եւ Լիբանանի համրանքը պահելու համար։

Ո՞վ պիտի թօթուէ այս մարդոց ուսը։ Մարդիկ որոնց բերնէն պակաս չէ «Ցանկամ տեսանել զիմ Կիլիկիան», երբ օրամարգը հառաչել է։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Երէկ արտատպեր էինք հատուած մը՝ Արժանթին գաղթած Հայերու վիճակի մասին։

Պէյրութի «Ազդակ»ը յունուար 5ի թիւին մէջ կը հրատարակէ գաղթականի մը նամակը, դարձեալ Հարաւ. Ամերիկայէն.

— «Բոլորովին անճիշդ է եւ իրականութեան հակառակ այն կարծիքը թէ հոս եկողները նիւթական յաւ դիրքեր կը ստեղծեն։ Այս փաստելու համար բաւական է միայն յիշել որ եկողներուն բոլորն ալ դժգոհ են իրենց վիճակէն, այսանկի մասին գեղեցիկ գ..նեարով գրուած նամակները անոնց կողմէ են, որոնք Սուրիա ծգած են իրենց ընտանիքները եւ կը կարծեն որ անոնց բացակայութիւնն է զիրենք դժգոհ ընողը։ Իւրաքանչիւր եկող Հայ արդէն հոս առաջուընէ եկող ծանօթներ կ'ունենայ, որոնք կ'ուզեն իրենց բարեկամներ եւ ծրթանակներ ստեղծել եւ կը հրաւիրեն իրենց Սուրիա մնացած ծանօթները։ Ի հարկին դրամ ալ կը ղրկեն, իրենց հազար չարչարանքով եւ նեղութեամբ աւելցուցած քանի մը հարիւր բէզօներէն։

Մոնթէվիտէօ գտնուող Հայերուն հարիւրին 80ը կը զբաղին կօշիկի նորոգութեամբ, ճնակարկատի մնացեալ ուսերուն շալկած փողոցներու մէջ կը թափառին եւ հազար զրկանքներով դժուարաւ կը ճարեն իրենց ապրուստը։ Մնացած քսան տոկոսին 80 առ. հարիւրը յուսանկարչութեամբ եւ քանիր միայն առեւտուրով։ Լուսանկարչութեամբ զբաղողները առհասարակ «այամինիւթ» գործով աշխատողներ են եւ դժուարաւ կը ճարեն իրենց ապրուստը։

Ախալ է նաեւ գործի առատութենէն խօսիլ Հար. Ամերիկայի համար. Զգալի անգործութիւն մը կը տիրէ այս տարի հոս ալ եւ այդ կը մեկնուի անով որ եւրոպայ տարիէ մը ի վեր պոյքոթ սկսած է Հարաւային Ամերիկայի մթերին դէմ։

Ինչպէս Հար. Ամերիկայի միւս երկիրներուն մէջ, նոյնպէս ալ Մոնթէվիտէօի գլխաւոր արտադրութիւնն է միսը. Ներկայ պոյքոթը եթէ այս տարի ալ շարունակուի եւ միսի գործարանները չգործեն, տնտեսական սուր տագնապ մը պիտի ծագի Հար. Ամերիկայի մէջ։ Այս վիճակը առաւելապէս ազդած է Հայերուս վրայ, որովհետեւ նոր եկողներ առաջին անգամ գործարաններ դիմելու եւ գործ հայթայթելու ստիպուած կ'ըլլան։»

«ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿ»ի Գերագոյն խորհուրդը 8ի դէմ 55 ձայնով պաշտօնանկ հռչակեց կազմակերպութեան նախագահ զօրավար Պութը։

ԳՈՒՔՐԷՆ-ԹՄԵՎԼԱՐ ձեպընթացը գիծէն ել և Թամունա եւ Փոնիզօ կայարաններուն միջեւ։ Այդ պահուն հակառակ կողմէն եկած կառախումբ մը զարնուեցաւ ձեպընթացին։ Օգնութեան հասած երկու ուրիշ կառախումբեր ալ ընդհարեցան։ 14 հոգի մեռած եւ 40 ծանր վիրաւոր։

«ՄԷՃԻՍԹԻՔ» անդրատլանտեանը 15 ժամյապաղումով հասաւ Նիւ-Եորք, փոթորիկին պատճառաւ։ Ալիքները կը խուժէին հըսկայ շոգենաւին վրայ։ Խոհարար մը մեռաւ ալիքէ մը։ Գ. կարգի խցիկները ողողուեցան եւ շատեր վիրաւորուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ապստամբները կը շարունակեն կռուիլ

Աֆղանիստանէն հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ կռիւները կը շարունակուին Քապուլի շրջակաները։ Օտար դեսպանատուններուն ռեւէ վտանգ չի սպառնար։

Չի հաստատուիր այն լուրը թէ Ամանուլլահ Քանտահար գացած է եւ հոն նոր բանակ կը կազմակերպէ իր հաւատարիմներէն՝ թագը ետ առնելու համար իր եղբօրմէն։ Յայտնի է միայն թէ Սիւրէյեա թագուհին Քանտահար կը գտնուի, իսկ Ամանուլլահի մասին լուրերը հակասական են. ոմանք կ'ըսեն թէ Քապուլի մէջ պահուըտած է։

Տէլհիէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ապստամբները գրաւած են Ծովտալաքը, որ Ճէլալապատի եւ Քապուլի մէջտեղ կը գտնուի։ Հնդկական սահմանագլուխին վրայ շրջող գրոյցներու համաձայն, ապստամբապետ Պաշա-ի-Սաքաօ, նախկին ջրկիրը, մտադրած է թագը խլել Ինայէթուլլահէն։

Նախազգուշութեան համար հնդիկ կառավարութիւնը Փուրմա աքսորած է աֆղան վեց իշխաններ։ Ասոնք եղբայրներն են իշխան Օմար խանի, որ վերջերս խորհրդաւոր կերպով փախաւ Ալլահապատէն եւ չի գիտցուիր թէ հիմա ո՛ւր է։ Կ'ըսուի թէ Մուհամմէտ Օմար խան միացած է ապստամբներուն։

Վերջին հեռագիրներուն նայելով, ապստամբները գրաւած են օդանաւ մը, եւ հիմա կառավարական զինուորներուն հետ արիւնալի կռիւներ կը մղեն բուն իսկ Քապուլի մէջ՝ աշխատելով տէր դառնալ մայրաքաղաքին։ Ապստամբները երկու օրէ ի վեր կը գրաւեն Քապուլի օդանաւային կայանը։ Եթէ այս լուրը ճիշտ է, ուրեմն Ամանուլլահ չէ կրցած փախչիլ օդանաւով։ Պաշա-ի-Սաքաօ ճեղքած է զօրքերու դիմադրութեան ճակատը եւ այժմ կ'աշխատի նուաճել թագաւորին հաւատարիմ մնացած վերջին զինուորներն ալ։

Քապուլի հետ ուղղակի հաղորդակցութիւնները խզուած են։ Սակայն անգլ. դեսպան սըր Ֆրանսիս Հըմֆրի դեսպանատան անթելին միջոցաւ շարունակ կը հաղորդակցի Լոնտոնի հետ։

Կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ օգնութիւն խնդրած է բոլշեւիկներէն։

Ինչո՞ւ զօրաւոր նաւատորմ կ'ուզէ Գերմանիա

Պերլինէն կը հեռագրեն.— Անգլիերէն «Ռըվիու ավ Ռըվիուզ» պարբերաթերթը կը հրատարակէ գաղտնի յիշատակագիր մը, զոր Գերմանիոյ պատերազմական նախարար զօր. Կրէօնէր ուղղած էր դահլիճի միւս նախարարներուն, համոզելու համար զանոնք թէ ազգային շահերու տեսակէտով ինչո՛ւ անհրաժեշտ է վարկ քուէարկել ծանօթ զրահաւորի շինութեան համար։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ յուզում առաջ բերած է այս յայտնութիւնը։ Բոլոր թերթերը, նոյնիսկ ձախերը բուռն լեզուով կ'արտայայտուին այս գաղթակղութեան դէմ եւ դաւաճանութիւն կը պոռան։

Կրէօնէր իր յիշատակագրին մէջ մանաւորապէս կը գրադի թէ ի՛նչ պարագաներու մէջ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ դիմել գերման նաւատորմի աջակցութեան։

— Ենթադրենք որ, կ'ըսէ, նաւատորմը կոչուի մաս կազմել ճակատի մը՝ Լեհաստանէն տարբեր պետութեանց դէմ։ Մտածենք՝ օրինակ՝ որ կռիւ ծագի Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ, կամ Ռուսիոյ եւ իր սահմանակից պետութեանց միջեւ։ Գերման նաւատորմը պէտք է տիրապետէ Պալթիկ ծովուն՝ ընդդէմ Լեհաստանի։ Այս վերջինը կը զօրացնէ իր նաւատորմը երկու կերպով. օտար նաւարաններուն կ'ապսպրէ թորփիլահալածներ եւ սուզանաւեր, միւս կողմէ դաշնագիր մը կայ Լեհաստանի և Ֆրանսայի միջեւ, որով Ֆրանսա յանձնառու կ'ըլլայ պատերազմի պարագային Լեհաստանի աջակցիլ Պալթիկի մէջ՝ յածանաւերու զօրաւոր տորմիղով մը։

«Այս տորմիղը պատերազմի պարագային, դեռ Լեհաստան գործողութեան չսկսած, կրնայ լեհական դրօշի տակ դրուիլ եւ ասիկա՝ առանց որ Ֆրանսա մասնակցի պատերազմին։ Գերմանիա այս ձեւով զօրացած լեհական նաւատորմէն վար պիտի մնայ՝ որքան ատեն որ ծրագրուած նոր զրահապատ յածանաւը չշինուի։

Զօրավարը կ'ըսէ նաեւ հետեւեալը.

«Լեհերը պիտի չուզէի՞ն ազատօրէն իջնել դէպի Արեւելեան Փրուսիա, եթէ չվախնային որ ճամբան գոցուած է զօրաւոր բանակի մը կողմէ։ Չեխոսլովաքիոյ եւ Իտալիոյ, Իտալիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ, Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ գտնուած իրական անհամաձայնութիւնները չեն կրնար ապահովել Եւրոպայի խաղաղութիւնը։ Բոլորին ծանօթ են այն վէճերը, որոնք Անգլիան կը զատեն Ռուսիայէն։ Այս վէճերու կարգադրութիւնը ժամանակի խնդիր է միայն»։

Նախարարը դիտել կուտայ նաեւ թէ Վէրսայլի դաշնագիրը սահմանափակած ըլլալով գերման բանակի զինուորներուն քանակը, Գերմանիա իր ուժը կրնայ աւելցնել՝ միայն նաւատորմ մը ստեղծելով։ «A» տիպի յածանաւերը յարմար են պաշտպանելու գերմանական եզերքը։ Անոնք պիտի կրնան նոյնիսկ չէզոքացնել ռուս մեծ յածանաւերու գերակայութիւնը։ «A» յածա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՈՒԽՉԱՅԵՑԻԷՆ ՐՈՊԻՆՍՈՆ

Փրոֆ. Րօպինսըն պատասխան չստացաւ Հրատէն։

Կ'երեւի Հրատաբնակները «Agence de Renseignements»ի մը դիմած են, մեր մասին տեղեկութիւններ քաղելու եւ մեր բարոյականին վրայ որոշ տուեալներ ունենալու համար։

Քանի որ Հրատէն ականջ մը չկայ մեզ ունկնդրող, ըսենք ուրեմն, մեր մէջ, թէ այդ բարոյականը խղճալի է եւ Agenceը զայն նոյնութեամբ նկարագրած ըլլալու է Հրատաբնակներուն։

Ինչպէս կը սպասուէր, Հրատը չպատասխանեց։ Քանի մը տարիներ զայն հանգիստ պիտի թողուն մեր փրոֆէսէօրները ու պիտի զբաղին, — միշտ նոյն ապուշէն չի ճաշակուիր — արեւուն բիծերը ու պոչաւոր աստղերը հետապնդելով։

Հոս ալ փրոֆէսէօրները — հանրածանօթ փրոֆ. կապլէէի պէս — ձեզ պիտի բացատրեն արեւին բիծերուն ազդեցութիւնը մարդոց առողջութեան, անոնց նկարագրին, կիրքերուն եւայլնի վրայ։ Պոչաւոր աստղերուն վրայ հիմնուելով ալ, անոնք գուշակութիւններ պիտի ընեն ապագային մասին։

Բայց միայն փրոֆէսէօրները չեն զբաղած այս կէտերով։ Մինչեւ իսկ մեր Մատթէոս Ուռհայեցին ձգած է տողեր ... պոչաւոր աստղին մասին։

1106, փետր. 13ին,

—«Պոչաւոր աստղ յերեկոյին երեւեցաւ յարեւմուտս, որպէս զգնացս գետոց երեւեալ լինէր զ-էսլմնորա, եւ ոչ ոք լուաւ այսպիսի հրաշալի տեսիլ եւ ասացին իմաստունքն հանճարեղքն եթէ այս աստղս թագաւոր է, թագաւոր ծնանի ի յայսմ ամի, որ նա տիրէ ամենայն արարածոց, եւ հաստել թագաւորութիւն նորա ի ծովէ մինչեւ ի ծով որպէս Աղեքսանդր Մակեդոնացին»

Չեմ գիտեր թէ այս գուշակութիւնը ո՛ր աստիճան իրականացաւ.

Միայն գիտեմ, գիտենք որ աստղը մեզի սուղի նստաւ։

ԵՒ. ԲԼՈՒՏԱՑԻ

ԽԵԼԱՑԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՈՐՄԷ ՊԻՏԻ ՕԳՏՈՒԻՆ ՆԱԵՒ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Սոֆիայէն կը գրեն.—

Պաշտօնաթերթը յունուարենին հրատարակեց նոր օրինագիծ մը՝ Պուլկարիոյ մէջ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մասին։

Օրինագիծը բացառապէս կը ճշդէ անոնց նիւթական պարագան, եւ կը հաստատէ հանրային տուրքի նոր դրութիւն մը։

Այսպէս, հայ, թուրք, հրեայ վարժարաններուն պիւտճէները եթէ բաց ունենան — որ բոլորը ունին արդէն — վարժարաններու հոգաբարձութիւնները պիտի պատրաստեն համայնքին մաս կազմող անձերուն մէկ ցանկը համեմատական տուրքի ճշդորոշումով մը։ Այդ անձերը քննելու համար պիտի կազմուին առանձին յանձնախումբեր, որոնց պիտի մասնակցին նաեւ պետութեան ներկայացուցիչները։ Տուրքերը պիտի հաւաքուին պետական հարկահաւաքներուն կողմէ եւ պիտի յանձնուին հոգաբարձութեանց։ Տուրքէ զերծ են անոնք որոնց զաւակները կը յաճախեն պուլկարական վարժարաններ.

Ասիկա անշուշտ լաւագոյն առիթ մըն է, որպէսզի պուլկարահայ վարժարանները վերջնապէս փրկուին պիւտճէի հոգէն։

ՌՈՍՏՈՄԸ ՄԵՐ ՊԱՊՆ ԷՐ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ.— 1919 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18)

Որդին՝ ծէրը վրէն,
Ապրանքը՝ տէրը վրէն.
Ժող. առած

Նահապետական ընտանիքների մէջ ամէնից սիրուած ու յարգուած դէմքը մեծ հայրիկն է— պապը, որ գիշեր-ցերեկ խորհում եւ անդուլ աշխատում է իր ընտանիքի բոլոր անդամների բարօրութեան համար։

Դրա համար իր ընտանիքի բոլոր անդամները հաւասար սիրելի են եւ արժանի հայրական հոգածութեան եւ գուրգուրանքի։ Ընտանիքի որեւէ անդամի պատահած դժբախտութիւնը շատ խոր ցաւ է պատճառում նրան եւ պատահած ուրախութեան պատճառով աւելի մեծ ուրախութիւն է պատճառում իրեն պապին։ Ընտանիքի բոլոր անդամները անխտիր սիրում ու յարգում են իրենց պապին, որովհետեւ նա իրենց տան մեծ սիւնն է։ Դրա շնորհիւ է որ ընտանիքի մէջ սուր վէճեր տեղի չեն ունենում։ Պապը աւելի սիրելի է ընտանիքի երիտասարդների ու պատանիների համար, որովհետեւ իրենց համար լաւ լաւ հեքեաթներ է պատմում, ուրախացնում եւ ոգեւորում։ Վա՜յ էն ընտանիքին, որ զրկւել է մեծ հօրից եւ եթէ մեծ մայրն էլ անզօր է իր ամուսնու տեղը բռնել։ Այդպիսի ընտանիքի որբացած անդամները իրենց զգում են դժբախտ, որովհետեւ իրենց ընտանիքի անդամների միջեւ պատահած փոքրիկ թիւրիմացութիւններն անգամ ահագին վէճի առարկայ են դառնում եւ երկպառակութիւնների տեղի տալիս։

Քաղաքական կուսակցութիւններն էլ ունենում են իրենց մեծ հայրիկը — պապերը։ Քաղաքական կուսակցութիւնը նահապետական ընտանիքի ճոխացրած պատկերն է, միայն այն տարբերութեամբ, որ նահապետական ընտանիքի անդամները սերած են մէկ արիւնից, իսկ հարսներն էլ անդամ են ամուսնութեան շնորհիւ. իսկ քաղաքական կուսակցութեան անդամները սերած են մէկ գաղափարից։ Երկրորդ հիմնական տարբերութիւնը այն է, որ քաղաքական կուսակցութեան հիմնադիրը կամ հիմնադիրները անպայման պապ կոչուելու բախտին չեն արժանանում, այլ կուսակցական հայրիկներից — ղեկավարներից մէկը կամ մի քանիսը իրենց բարձր արժանիքների շնորհիւ ճանաչւում են որպէս իրենց պապը առաջնորդ (լիդըր), որոնք իրենց բարձր հեղինակութեամբ իշխում են բոլորի վրայ։

Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներից Քրիստափոր Միքայէլեանը, Սիմոն Զաւարեանը եւ Ռոստոմ Զօրեանը իրենց մտաւոր, հոգեկան եւ բարոյական բարձր ընդունակութիւններով արժանացան առաջնորդութեան պատւին։ Նրանք երեքն էլ մարմնացած գաղափար էին, որոնց մտքի ու հոգու անսահման մեծութեան առաջ խոնարհւում էին նոյնիսկ մեր հակառակորդները։ Մեր երեք «Մեծ Հայրիկ»ներից Ռոստոմը աւելի երկար ապրեց։ Նրա մահուան տասնամեակը բոլորեց այսօր յունւար 18ին։

Ռոստոմի մահով տասը տարի է ինչ մեր կուսակցութիւնը որբացել է։ Մեր ներկայ ձախողութեան հետ կապուած բարոյական անկման շրջանին աւելի եւս Ռոստոմների պահանջն ենք զգում։ Ութ տարի է ինչ քաղաքական ճակատում պարտուած նահանջի ճամբան բռնած քայլում ենք դէպի անորոշ հեռուները։ Նահանջող բանակին տաղանդաւոր եւ բոլորի մօտ հեղինակութիւն վայելող հրամանատարին միայն կը յաջողւի նահանջի պէս չափազանց դժւարին գործը վարել այնպէս, որ կորուստ քիչ ունենայ եւ ամէն կերպ բարձր պահի նահանջող բանակի կամ ժողովրդի ոգին, որ անհատարակ այսպիսի պարագաներում ենթակայ է ընկճւելու, վհատւելու, իսկ բարոյապէս ընկճւած եւ վհատած անհատից, զօրքից, ժողովրդից ոչ մի լաւ բան սպասել չի կարելի։

Ռոստոմը այն մեծ հոգու ու մտքի տէր ղեկավարն էր որ իր սքանչելի բնաւորութեամբ եւ անկեղծ հայրական զգացմունքներով կարողանում էր մեր ըմբոստ եւ խռոված ընկերների մէջ ոգեկոչել Դաշնակցութեան գաղափարը եւ հնազանդեցնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակի առաջ։ Նա բոլորի համար մատչելի էր, ինչպէս հայրը իր զաւակների համար։ Բոլորը նրան էին դիմում իրենց բողոքներով եւ գանգատներով եւ նա մեծ համբերութեամբ բոլորին էլ լսում եւ ամէն կերպ աշխատում էր հեղինակութեամբ իր դիմացինի հոգու միջից վտարել քէնը, ոխը, դժգոհութիւնը։

Յիշում եմ 1905 թ. հայ թրքական ընդհարումներից յետոյ Թիֆլիսում հաւաքուած հարիւրաւոր մեր կամաւորները, որոնցից շատերը զանազան անձնական եւ կուսակցական խնդիրներով դիմում էին Ռոստոմին։ Խեղճ Ռոստոմին առաւօտեանից մինչեւ կէս գիշեր իր բնակարանում, փողոցում, ճաշարանում, սրճարանում, խմբագրատանը եւ ամէն տեղ, մօտ երկու տարի շարունակ վիճակուած էր լսել հարիւրաւոր մարդկանց դժգոհութիւնները ու գանգատները եւ բոլորին էլ բաւարարել խօսքով, բարոյական եւ ի հարկին նիւթական օժանդակութեամբ։

Ռոստոմը անձնական գործ, հաճոյք չունէր, նրան վիճակուած էր ապրել, տանջւել եւ ուրախանալ միայն Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակի տակ։ Ռոստոմը «ես» չունէր։ Նա այնտեղ էր, որտեղ կուսակցական առաջնորդի ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, Կովկաս, Պարսկաստան, Եւրոպա, Ռուսաստան... եւ ուր որ գնար կը հետաքրքրուէր ոչ միայն տեղական կուսակցական եւ հասարակական հարցերով, այլեւ ընկերների նիւթ ու կացով։ Ռոստոմի համար առանձին հոգածութեան առարկայ էին մեր նահատակուած, բանտարկուած եւ աքսորուած ընկերների ընտանիքները։

Ինչպէս հարազատ հայր, կ'երթար բոլորի տուն, անձամբ կը հետաքրքրուէր նիւթական եւ բարոյական օգնութիւն ցոյց տալ։ Կամաւորական շարժման ժամանակ մեր հրամանատար Դրօի ռոճիկը սկիզբից մինչեւ վերջը Ռոստոմը ստացաւ Ազգային Բիւրոյից եւ բաժանեց մեր նահատակուած մտաւորական մի շարք ընկերների ընտանիքներին։

Ռոստոմը գիտէր եւ կարողանում էր ընկերներին նիւթական եւ բարոյական զոհողութեան ենթարկել։

Մենք բոլորս բախտաւոր էինք, որ Ռոստոմի պէս բարձր արժանիքներով օժտուած ղեկավար ընկեր ունէինք։ Շնորհիւ Ռոստոմների, մեր կուսակցական գործը դրւեց շատ ամուր հիմքերի վրայ, եւ անոնց շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձաւ ամենապատկառելի եւ ամենագործօն կուսակցութիւնը հայ իրականութեան մէջ։

Ռոստոմեան տոհմի զաւակներիս սեպուհ պարտականութիւնն է ամէն տեսակ զոհողութիւններով իրագործել մեր կուսակցութեան առաջադրած նպատակը։

ԲԻՆՕ

Կեանքը Մարսէյլի Մէջ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. թղթ.).— Մեր շրջանին մէջ կատարուած կրթական աշխատանքները անուրանալի են։ Բնակչութեան շատ հնչին մէկ մասն է որ անտարբերութիւն կը ցուցնէ։ Անոնց ղեկավարները քանի մը աթոռակ-բոյս ռամկավարներ եւ «Հօկ»ի թափթփուքներ են, որոնք տարին անգամ մը բանախօսութիւն կամ դիմակաւոր պարահանդէս կազմակերպելով կը կարծեն գաղութներու եւ Հայաստանի միջեւ ամուր կապ մը հաստատած ըլլալ։

Աշխատաւոր նոր սերունդի բազմութիւն մը աչալուրջ կը հսկէ իր ճակտին արդար քրտինքով կառուցուած պզտիկ ուսումնարաններուն, ժողովուրդին ուխտատեղի դառնալով անպաշտպան սակայն զոհաբերութեամբ նուիրագործուած մատուռներուն, ակումբներուն եւ գրադարաններուն վրայ։ Ո՛վ անցորդ, այցելէ անգամ մը միայն կեդրոնի դպրոցը եւ մտիր մանկապարտէզի բաժինը, ու տես թէ ինչպէս 180 պզտիկներ կը թոթովեն քու այդքան հարուստ լեզուն, որ անճանաչելի դարձուցած են մեր երկրի ներկայ վարիչները։ Դիտէ անոնց անմեղ խաղերն ու մարզանքները, տե՛ս ինչքա՛ն կայտառ են ու զուարթ։ Ապա քիչ մը անդին նախակրթարանի չափահասները՝ 130 հոգի՝ չորս դասարաններու բաժնուած գլուխները կախ, լուռ ու մունջ կը գրեն ու կը կարդան։ Ու դուն ընթերցո՛ղ, ականջներուդ մէջ բամբակ թխէ չլսելու համար չարամիտ մարդոց խնդմնդուքները, որոնք ազգային շահերը վտանգուած կը նկատեն ու կը հրապարակեն այնատեն միայն, երբ իրենք պաշտօնազուրկ կ'ըլլան։ Մեզի համար փակուած է ամէն ինչ եւ «Յառաջ» աւելորդ սիւնակներ չունի, անհիմն զրոյցներ հերքելու կամ լուսաբանելու, որովհետեւ թուանշանները շատ աւելի խօսուն են եւ պարզ։

320 աշակերտներու համար 4 ուսուցիչներ, մէկ վարիչ մանկապարտիզպանուհի եւ երկու օգնականներ պաշտօնի կոչուած են։ Աշակերտներու ամսաթոշակները լիուլի կը բաւեն պաշտօնեաներու ամսականներուն։

Թէ մանկապարտէզի եւ թէ նախակրթարանի աշակերտները ինչպէս նախորդ տարիներ այս տարի եւս կը վճարեն 15 Ֆր. ամսական։ Կան նաեւ 10-12 աշակերտներ, աղքատ ընտանիքներու զաւակներ, ձրիաբար ընդունուած։ Մէկէ աւելի զաւակ ունեցողներու համար ամսաթոշակի որոշ զիջումներ կ'ըլլան։

Առաջնորդ Պալաքեան եպս. կը պահէ 20 աշակերտներ, հոգալով անոնց ամսաթոշակն ու գրենական պիտոյքները։ Անոնք կը կոչուին «Պալաքեան սաներ»։ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը դեկտեմբեր մէկէն սկսեալ կը պահէ հինգ աշակերտներ, չքաւոր ընտանիքներու զաւակներ։

Նախակրթարանի չորս ուսուցիչները կ'աւանդեն 91 պահ դաս շաբաթական։ Մանկապարտէզի 180 աշակերտները կը կառավարուին երեք պաշտօնեաներով, վարիչ - մանկապարտիզպանուհի եւ երկու օգնականներ, որ անձնուիրաբար կ'աշխատին իրենց վստահուած պաշտօնը անթերի գլուխ հանելու համար։ Անոնք, պզտիկները բաժնած են երեք մասերու՝ Բողբոջ, Կոկոն եւ Ծաղիկ. այս երեք մասերն ալ առանձին առանձին ունին իրենց յատուկ զբաղումները, միշտ մանկավարժական հիմունքներով առաջնորդուած։

Թէ՛ նախակրթարանի եւ թէ մանկապարտէզի երկսեռ ուսուցիչները անկեղծօրէն կապուած են իրարու հետ, եւ տնօրէն Պ. Արթոյեանի հսկողութեամբ կանոնաւորութեամբ կը դարձնեն կրթական մեքենան, սրբագրելով կարգ մը աններելի սխալներ, որոնցմէ մեծապէս տուժած է աշակերտութիւնը։

Կեդրոնի դպրոցին կրթական մակարդակը գոհացուցիչ է նախկին տարիներու հետ բաղդատելով եւ պաշտօնէութեան տարած աշխատանքը շնորհաւորելի։ Ու եթէ ազգային վարչութեան եւ ուսուցիչներու բարոյական աշխատանքին կցուի ունեւոր հայրենակիցներու նիւթական օժանդակութիւնը, կարելի է շատ աւելի նախանձելի դիրքի մը հասցնել կրթական գործը։ Դեռ վերջերս Մարսէյլ այցելեց Պալաքեան եպսկ.ի եղբայրը (Աւստրալիայէն) որ, այցելելով կեդրոնի վարժարանը, յուզուեցաւ պզտիկներու երգերէն եւ արտասանութիւններէն ու անմիջապէս նուիրեց 1500 ֆրանքի գումար մը, գնելու համար մանկապարտէզի անհրաժեշտ առարկաներ։

Պէտք է հետեւիլ այս գեղեցիկ օրինակին մնացած պակասները լրացնելու համար։ Օրինակ, գրատախտակներ, քարտէզներ եւ ուրիշ մէկէ աւելի կարեւոր առարկաներ։ Այս բոլորէն զատ դպրոցի մը համար առաջին անհրաժեշտութիւնն է պարտէզը։ 320 աշակերտներ կան եւ չունին խաղալու, զբօսնելու տեղ մը։ Մուտքի դուռնէն երկու մեթր հեռու տախտակէ սեպ աստիճաններով պէտք է բարձրանալ առաջին յարկի մեծ սրահը, որ տախտակներով բաժնուած է մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի, նոյնպէս պզտիկ տեսչարան մը։ Ելեկտրական լոյս չկայ դպրոցին մէջ, հակառակ քաղաքին կեդրոնը ըլլալուն։ Այս կարճ օրերուն իրիկուան արձակուրդի պահուն մութը կոխած կ'ըլլայ արդէն, եւ աշակերտութիւնը բաւական դժուարութիւն կը քաշէ այդ նեղ ու սեպ սանդուխներէն վար իջնելու համար, մանաւանդ մանկապարտէզի պզտիկները...։ Սակայն ո եւ է դէպք չէ պատահած ցարդ, որովհետեւ ուսուցիչներու հոգածութիւնը միշտ անպակաս է, եւ արդէն սանդուխին առջեւ տասնեակներով մայրեր կը սպասեն իրենց մանուկներուն։ Յետոյ առողջապահական տեսակէտով ալ այդքան լաւ չէ դպրոցի դիրքը։ Մէկ խօսքով պէտք է փոխել շէնքը, անշուշտ միշտ նախապատուութիւն տալով կեդրոնին մէջ գտնելու այնպիսի շէնք մը, որ օժտուած ըլլայ դպրոցի մը անհրաժեշտ բոլոր առաւելութիւններով։

Վերջերս կրթական տնօրէնութեան գրասենեակէն կին պաշտօնեայ մը դպրոց այցելելով, կարգ մը տեղեկութիւններ կը պահանջէ եւ կը հարցնէ թէ արտօնութիւն ունի՞ն դպրոցներ, նախակրթարաններ բանալու։ Ուսուցիչներ չեն կրնար որոշ պատասխան մը տալ, միայն Վարչական Խորհուրդի հասցէն տալով կը խնդրեն որ հոն դիմէ աւելի ստոյգ տեղեկութիւններ առնելու համար։ Հետեւեալ օր Վարչական Խորհուրդը եւ ուսուցչական կազմը ժողով մը կը գումարեն, ուր ներկայ կ'ըլլայ նաեւ յիշեալ կին պաշտօնեան։ Տիկինը կը պահանջէ Մարսէյլի եւ արուարձաններու մէջ բացուած ուսումնարաններու ցանկը, աշակերտութեան թիւերով, անուններով, տարիքներով եւ ծնողներու անուններով։ Երկու օր վերջը, կրթական տնօրէնութեան գրասենեակէն կը կանչուի նախկին Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեան, որուն կը հաղորդուի թէ արտօնուած են դպրոցներ բանալ, միայն թէ տնօրէնը պէտք է Ֆրանսահպատակ եւ Ֆրանսացի ըլլայ։

Յետոյ բանակցութիւններով խնդիրը աւելի կը մեղմանայ ու կ'առաջարկեն որ Ֆրանսերէն դասեր աւանդող ուսուցիչները Ֆրանսացի ըլլան, եւ առ այդ կուտան ֆրանսացի ուսուցիչներու ցանկ մը։ Վարչական Խորհուրդը առանձին առանձին պաշտօնապէս կը դիմէ ցանկին մէջ գրուած ուսուցիչներուն, սակայն դժբախտաբար բոլորն ալ կը մերժեն, առարկելով թէ՝ աւելորդ ժամեր չունին առայժմ։

Այսպէս ուրեմն աւելորդ են այն զրոյցները թէ՝ Ֆրանսացիները չեն ուզեր որ Հայերը դպրոցներ բանան եւ մայրենի լեզուն ուսուցանեն իրենց զաւակներուն։ Գոնէ Մարսէյլի համար այդ տեսակ բան չկայ։

Ինչպէս ըսինք, նորընտիր Վարչական Խորհուրդը կազմալուծելով անցեալ տարուան Ուսումնական խորհուրդը, անոր գործն ալ ինք ստանձնած է, երկու իշխանութեամբ անհամաձայնութեանց եւ անախորժ երեւոյթներու տեղի չտալու համար։

Որովհետեւ Ուսումն... խորհուրդի երեք անդամ... երկուքը համաձայնելով... կը չէզոքացնեն իրր սուր... դատող, եւ առանց ժողովի... ու ժամերը տեղեկացնել... կու հոգի որոշումներ կ... այսինչ պաշտօնեան արձ... կամ այն ինչը, պաշտօնի... լով. կը ստեղծուի ան... վիճակ մը դպրոցէն ներս... ճառելով նաեւ դրամական... լորդ ծախքերու։ Ներկայի... Վարչական խորհուրդը կը... վարէ կրթական գործը, ... այնպէս կարելի չէ տեւ... րէն տանիլ այնքան ծանր... տասխանատու գործ մը... հուրդը ունի նաեւ յատ... չային ընթացիկ գործ... ստեղծել հասոյթի աղբ... ազգային գործը բնական... ճակի մը հասցնելու համ... րեմն անպայման պէտք... մել ստորագասել մաս... Ուսումնական Խորհուրդ... բարձութիւն, Ազգա... եւլն. եւլն.։ Այսպէսով... ցած ույժեր շարժման մէ... լով, կարելի է մեծ ազգ... ձեռք բերել։

ՍՏ. ՄԻՆՏ...

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱՎԷՃԸ

Էքօ տը Փարիի աշխատակիցը կը վերջացնէ իր յօ... շարքը Թուրքիոյ մասին, ուղղակի Էնկիւրիէն ղրկուած թ... թղթակցութիւնով, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ ծանօթ սահմ... մասին.— (14 Յունուար).

«Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ,— գառնութեամբ ըսաւ ինծի,— կացութիւնը հեռի է լաւ ըլլալէ։ Ցարդ, երկու երկիրները յաջողեցան ծածկել իրենց ծանր դժուարութիւնները։ Բայց այլեւս կարելի չէ։ Կարգադրութիւն մը անհրաժեշտ կը դառնայ։ Ըսմէթ փաշա, Մալաթիոյ մէջ արտասանած իր նոր ճառով, յստակօրէն արտայայտուած է։ Անօգուտ է ծածկել թէ՝ սուրիական սահմանագլխուն վրայ տեղի ունեցած միջադէպերը լրջօրէն վնասած են մեզ։ Բայց շիտակ ալ է թէ երկու երկիրներու գերագոյն շահերուն միջեւ, մենք հակամարտութիւն չենք գտներ եւ անկեղծօրէն կը փափաքինք տեսնել որ թուրքեւֆրանսական յարաբերութիւնները բարեկամօրէն զարգանան։

«Իրօք, թուրքեւսուրիական սահմանագլուխը շտկումի կը կարօտի Նիսիպինէն մինչեւ Ճէզիրէ երկարող հողամասին վրայ։ 1926 Մայիս 30ին կնքուած բարի դրացնութեան համաձայնագրին յաւելուածով կ'ըսուի թէ սահմանագիծը պիտի հետեւի Նիսիպինի եւ Ճէզիրէյի միջեւ գտնուող հին ճամբուն, եւ պիտի միանայ Տիգրիսի եւ Նիսիպինի եւ Ճէզիրէի հողերուն, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մնացած ճամբուն բայց երկու երկիրները իրաւունք պիտի ունենան հաւասարապէս օգտուելու այս ճամբէն։

«Իրաւ է թէ ժամանակաւոր համաձայնութեան յանձնախումբին դանիացի նախագահը՝ զօր. Էրնստ, կողմնակից էր Ֆրանսական տեսակէտին, որուն համաձայն, սահմանագիծը ներկայիս, մեր գրաւած գծին դէպի հիւսիս պէտք է քշուի։ Այդ համաձայնագիրը, միայն հին ճամբու մը խօսքը կ'ընէ, պարզապէս բայց շատ մը հին ճամբաներ կան։ Զգենք որ արդէն, դանիացի նախագահին որոշումը մեզի համար արժէք չի ներկայացներ։ Յանձնախումբը ժամանակաւոր համաձայնութեան յանձնախումբ մըն է եւ ոչ թէ իրաւախոհութեան։ Եւ յետոյ, խնդրեմ, ի՞նչ կը նշանակէ իրաւախոհութիւն կառավարութիւններու միջեւ, ուղղակի համաձայնութիւ... որ պէտք է հաշուի առն...

«Ամէն պարագայի... մաններու ճշտումը պէ... արգելք դառնայ բարի դ... թեան գաշինքին պահպ... Եւ սակայն, Մէրտինի... Փայի շրջականները անընդհ... կարգութիւններ, գինեալ... կումներ, թալաններ եւ... նենգութեան արարքներ կ'ունենան։ Շիտակ է որ... մէջ տը Ժուվնէլի մ... թեան օրով, այդ միջ... շատ նուազած էին։ Բայց... ծայր տուին։

«Բայց հարցը, միայն... եւ սուրիական պարտ... մէջ չէ։ Թուրքեւֆրանսական յարաբերութիւններու ամբ... է որ խաղի դրուած է, ... երկու երկիրները միայ... կէտին վրայ է որ ուղղակի... հետ շփում կ'ունենան եւ... անոր հետեւանքով, անոն... բերութիւններն ալ կ'ազդ... րով, որքան ատեն որ մեկ... գում չէ տրուած, որոշած... բանսայի հանդէպ... գիրք մը բռնել։

«Մեր կողմէ, կրաւոր դիմադրութիւն մըն է... փորձենք ձեր դէմ։ ... յա ակնութիւնն ունինք... գործական մարդեր ենք... վերջնական կերպով... մեր սահմաններու վիճ... ներուն, Ռուսերուն, Պարս... եւ նոյնիսկ Անգլիացիներ... յաջողեցանք։ Ալ միայ... այսինքն Ֆրանսան։ ... յոգնեցանք իզուր յուսալ... ֆրանսական բարեկամութ... վեց տարի առաջ մեզ խոստ... ցաւ եւ որ դեռ չտեսանք։

* *
*

Ի՞նչ է որ կ'ուզէ ... կառավարութիւնը։ Ի՞նչ ... ծածկուի այս անհամբեր... տակ։

Ռուսալի ձախողութեան... տոյ որ կարելի չեղաւ ծած... գէշ հետեւանքներ ունեցա... րին մէջ.— եւ Իզմիր... կազիին դէմ գործուած... փորձէն յետոյ, որ թուրք... գրգիռ ազգայնամոլներու... պատրաստուած էր եւ ձախող... ու վերջացաւ 11 յանցապ...

...մահաջատաժով, Թոյլատրելի չէ յուսալ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը դիւանագիտական յաջողութիւն մը կը փնտռէ։ Մանաւանդ որ ան չի կարծեր թէ Ֆրանսա պիտի ուզէ նոյնիսկ զօրախումբ վտանգել Սուրիոյ մէջ, քանի համար հոն աւնելու համար վիլայէթ «բարին կուսակալ» Սրովյէտ... Թուրքերը օգտուելով Ցիւրիններու հետ մեր խռովութիւններէն, 7 գանձեր գրաւեցին Նիսիպինի եւ Ճէզիրէյի մէջտեղ։

Եթէ անոնք կը մերժեն մեզ յանձնել այս շրջանը, պատճառն այն է որ կ'ուզեն Տիգրիսի վրայ աւելի լայն մուտք մը ունենալ հոն, պաշտպանելու նաեւ Մուսուլի ճամբան եւ Սուրիոյ Միջագետքի հարաւային սահմաններուն վրայ Թափառող, քիւրտ ցեղերուն վրայ հսկողութիւնը։

Քրդական հարցը միշտ կը մտահոգէ կառավարութիւնը, որ պաշտօնական խօսքով, շարժման մէջ դրաւ իր զօրհուրելի ... «Ձախ գլուխ» ինչպէս կ'ըսէր Թէվֆիք ան միշտ վախնալ այս պատերազմիկ ցեղերէն, որոնց Անգլիա կը գրգռէ իր դէմ։ Ազնւոր կրնար նկատել կառավարութեան մը, որ ուղղակի կամ անուղղակի պիտի խառնուէր քրդական գործերուն։ Մեզի համար ներքին հարց մըն է այդ» կ'ըսէր ինծի Էնկիւրիի գործավարներէն մէկը։ Այս վիճելի շրջաններուն հանդէպ, Թուրքերուն շահագրգռութիւնը կը բացատրուի նաեւ հանքերու եւ քարիւղի կառուցման բրածներու գոյութեամբ։ Բայց Նիսիպին-Ճէզիրէ եւ ... միջեւ, սահմանագլուխ ... ինչպէս նաեւ անապատային հակայ, տեղեր եւ հրոսակութեան անընդունակ տարածութեան մը վրայ, աւազակութեան եւ մաքսանենգութեան վերացումով հարցը չի վերջանար։

Թուրքերը կը գանգատին նաեւ թէ մենք կը հանդուրժենք որ իրենց աչքերուն առջեւ, ընդդիմադիր ... Հալէպի հաշակաւոր 150ները վտանգաւոր խռովարութիւն մը կը կատարեն։

Թուրք-սուրիական սահմանագլուխը անխախտելի՞ է։ Ըստ մեզ կրնանք հաւատալ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը լրջօրէն չի փափաքիր անոր ձեռք զարնել. Նոյնիսկ գոհ է որ ազատած է Սուրիային, ուր երբեմն Օսմանեան կայսրութիւնը աւելի դառնութիւններ ունեցաւ քան թէ առաւելութիւններ։

Սահմանագիծը կը հետեւի Պաղտատի երկաթուղագծին եւ Քէլլէրի հարաւէն մինչեւ Զօպան պէյ՝ Պաղտատի գիծը ձգելով սուրիական հողամասին վրայ, իսկ կէտերուն վրայէն կը կորանայ ու ներս կը մտնէ։

Այս հակակշիռէն աւելի առաջնահերթ բան չկայ Թուրքերուն համար։ Եւ իրենց 7րդ. զօրաբանակին պարենաւորման համար, որքա՜ն նեղութեան այս անպատեհութիւններէն, որ ներկայիս Քէլլէրէն Ցիգրանակերտ գիծ մը կը շինեն, անկէց միանալու համար Պաղտատեան գծին։

Թուրք սպայակոյտը կը մտահոգուի նոյնիսկ սահմանագծին ձգուելով դիմաց մարզիկներու ազդեցութեան տակ, վերջերս խօսուած է, որ մը, Իսքէնտէրունը, Հալէպը եւ Այնթապեան հոն առնելու, եւ սահմանագլուխը մինչեւ Եդուբէէ-Մալ եւ Եփրատ հասնելու հարցերուն վրայ։ Ս... իր թերթին «Թուրք Սէօզի»ն մէջ, բացէիբաց կը պահանջէ որ Թուրքիոյ վերադարձուին Իսքէնտէրունն եւ Այնթապն, Նախ Հալէպի, շատեր նոյնիսկ կը սպասեն որ այս քաղաքը ըլլայ մեր ձեռքէն, մանաւանդ հիմա որ իր բնական ներքնամասէն եւ իրեն ջուր հայթայթող Այնթապէն զրկուած է։

Պարտաւոր եմ ըսել թէ, բարձր շրջանակներու մէջ, ինծ շատ յայտնեցին ամէնէն խաղաղասիրական հաւատարմութիւնը Իսքէնտէրունի մասին ... յաւակնութիւններ չունինք։ Կը մաղթենք միայն որ այս քաղաքին խոստացուած մասնաւոր վարչաձեւը խոստովանեն կիրարկուի», կը վստահեցնէր Թեւֆիք Ռիւշտի պէյ։

ՅԱՆՔԵՐԸ ԱՒԵԼՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մոսկուայէն առնուած հեռագրի մը համաձայն, գործավարներու խորհուրդը որոշած է հարիւրին 7 համեմատութեամբ աւելցնել գարնան սերմնացանը։ Այս նպատակով, տեղական իշխանութիւնները պիտի պարտադրուին, որ 43միլիոն հեկտարի վրայ արմտիքի ցանքերը ապահովեն։ Ուկրայինայի կառավարութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ 12 միլիոն հեկտարի ցանքը ապահովել։

246.000 Թոնօ քանակութեամբ հատիկ պիտի բաշխուի գիւղացիներուն եւ այս առթիւ 60 միլիոն ռուբլիի ծախք մը կը նախատեսուի երկրորդ եռամսեայի նախահաշւոյն վրայ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԸՆԻԷՒ — Այս տարի փարիզի գործարաններէն եւ ոչ մէկը, գործաւոր արձակեց ընդհակառակն, ամէն տեղ գործ կայ. եւ գործադուլներն ալ չնչին թիւ մը կը կազմեն։

Սակայն չուկայի արհեստաւորները այս բախտը չունին, կօշկակարները — որոնց մէջ կան շատ մը երիտասարդներ — գրեթէ գործ չունին։ Գործ միշտ կայ, սակայն Ազգին կառողջները այնքան յառաջ գացած են որ, 3-4 գործաւորի գործը մէկ արհեստաւոր պէտք է ընէ, եթէ կ'ուզէ հացի դրամ շահիլ։ Դժբախտաբար շատ մը երիտասարդներ, որոնք նոր սորված էին այս արհեստ, այս ձախողանքին զոհ կ'երթան։ Ուրիշներ, որոնք գլուխնին գործարանը թողած ու սէրով արհեստի փարած էին, ստիպուած են կամ նորէն մտնել գործարան, եւ կամ նոր արհեստ բռնել, ինչ որ դժուար է։

** Հին աշխատաւորները փարիզի մէջ կ'աշխատին երկու տեղ՝ գործարանի կամ տան գործ՝ մեքենայ, ատաղձագործ, փոքր ի շատ ... Այստեղ ալ հայ միջնորդները գլուխ գործունէութիւն ունեցան կը մրցին իրարու հետ, եւ կը տուժէ հայ օրիորդը, կամ մայրիկը։ Առջի երկու տարի առաջ 5 Ֆր. օրական գործը այսօր մէկ ֆր խոհ չարժեր... Եւ եթէ հայ օրիորդը չուզէ առաւօտեան ժամը հինգէն մինչեւ ուշ գիշեր հոն կարելով շահիլ իր օրապահիկը, պիտի դիմէ գործարան որ անշուշտ հաճելի չէ։

— «Ցան վարձքին, եւ ուրիշ ենթակայ ըլլալէ ազատիմ». այս խօսքը կը լսես բոլոր հայ ընտանիքներու մէջ։ Եւ իրաւ շատ շատեր արդէն տուն շինած են, ոմանք հող առած են մասնավճարով, ուրիշներ որ դրամ ունին, անմիջապէս գործի կը սկսին։ Կան ալ որ, ինը տարուան համար հողը վարձու կ'առնեն եւ առժամեայ բաց տուներ շինելով կը պատսպարուին։

Այս վերջինները մեծամասնութեամբ կ'ապրին Ալֆորվիլի մէջ են։ Այս գիւղաքաղաքին մէջ կարելի է հայու տուներով ամբողջ փողոցներ տեսնել. իրաւ է որ շէնքերը փոքր եւ համեստ են, բայց եւ այնպէս իւրաքանչիւրը իր տան տէրն է։ Անշուշտ «Յառաջ»ի թղթակիցներուն ուշադրութենէն վրիպած են այս տեսակ շինութիւններ որոնք փութով յառաջ կը տարուին։

** Բարեբախտաբար ծանր կռիւներ չեն պատահիր փարիզի եւ շրջաններու հայութեան մէջ։ Բայց կան ուշագրաւ դէպքեր։ Օրինակ, բոլոր անոնք որ Ֆրանսայի մէջ չեն ամուսնացած, եւ իրենց ընտանեկան բոյնին մէջ սէրը սառած է, կը կարծեն թէ ազատ երկրի մէջ ըլլալով, ազատ են ամէն բան ընելու։

— Դուն ինծի շատ չարչարեցիր. ալ կոկորդս հասաւ.

— Դուն իմ մօր տեղն ես, ես պիտի կարգուիմ նորէն։

— Զաւակներդ առ, եւ ո՛ւր կ'ուզես հոն գնա։

— Կինս ողջ է եղեր, դուն գլխուդ ճարը նայէ։

Այսպիսի վէճեր յաճախ դէպ են։ Որոնք կը դիմեն տեղական իշխանութիւններու, որ կը հաշտեցնեն, հասնելով վստահանալիք ընել թէ, հոս իրենց «Կիսամայրենի» երկիրը չէ։ Զենք ուզեր մասնաւոր դէպքեր պատմել, որպէսզի սիրտեր չվիրաւորուին, բայց կը յիշեցնենք թէ, Ֆրանսայի ամուսնական օրէնքները աւելի խիստ են քան թէ մեր գիտցածը Ս. ... ամուսնացողները։

** Մեր երիտասարդները բարեբախտաբար ... թէ Ֆրանսուհին իր ընտանեկան բոյնը եւ պապական չի կրնար կազմել, որչափ հայուհին։ Եւ իսկապէս, քիչեր միայն տեղացի ազջիկներու հետ կը կենակցին։

Հայկական կեանքը փարիզի շրջանին մէջ կ'ընթանայ սառ դանդաղ, միութիւնները չեն զանար լիուլի իրագործել իրենց ծրագիրները, եւ ընդհանրապէս գլուխ կը վերցնէ ձեռնակ սառնան, պառակտումներ սերմանելով։

— «Զախորդ օրերը ձմրան նման, կուգան ու կ'երթան», Բայց ափսո՜ս որ մենք ալ յամրաբար կը հալինք...

Արամ Սէֆէր

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՑԱՒԵՐԸ

ԼԻՈՆ 12 յունուար (սեփ թղթ).— 1926ի գործադրութեան հաշիւները անցեալ են, ու մեր աշխատասէր հայրենակիցները կրկին լծուած են առօրեայ աշխատանքի։ Սակայն երկու կարեւոր պարագայ կայ, որ գաղութիս դժգոհութիւն կը պատճառէ։ Ա. տիրող անիշխանականութիւնը ազգային կեանքի մէջ, Բ. մանկապարտէզի մը զգալի պակասը։

Ազգային կեանքի մէջ տիրող անիշխանութիւնը անհանդուրժելի դարձած է շնորհիւ ծանօթ Ազգ. Ազատ. Խնդիրին կողմէ, ինչպէս գիտեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, 1927ի ընթացքին պղպջեան եպիսկ. քահանայ ձեռնադրած էր մի ոմն վարդան քհ. Ճամկոչեան, որ կոչուած է Լիոնի հոգեւոր հովւութեան պաշտօնը վարելու։ Իր Լիոն ժամանման նախօրեակին բաւական աշխոյժ շարժումներ ցոյց տուաւ, մասնաւորապէս նպատակ ունենալով կազմել «Ցիկնանց միութիւն» մը։ Բայց միութիւնը չծնած մեռաւ, շնորհիւ իր անպարութեան։ Կարելի է ուրիշ օրինակներ թուել, սակայն «Յառաջ»ի բարեացակամութիւնը չարաչար չգործածելու համար, զանց կ'առնեմ.

Թիւ 2 Ազգ. Միութիւնը եկեղեցւոյ բարեզարդութեան եւ նորոգութեան համար (անձրեւի պարագային պէտք է հովանոցով կենալ մատուռին մէջ) «Ալխ սա կնիկս» փիէսով պիտանէ գոցելու եկած է, իր շուրջ հաւաքելով կարգ մը գերասաններ։ Կոնդեան տոնի առթիւ մէկ մէկ յուցատախտակ տուած են քահանաներուն, որպէսզի պատին մէկ փողոցէն միւսը, բայց շատ մը տուներ որ թիւ 2 վարչութիւնը սրբնալոր չեն ճանչնար, անոր կողմէ զրկուած քահանաներն ալ չեն ընդունած։ Վերջերս թան ա՛Օպնայէն ալ նոր փորձանք մը բերած են Լիոն։

Ունինք գոյնզգոյն միութիւններ, որոնց բոլորին կանոնագրին մէջ գրուած է «Հաստարելու նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան», Բայց ոչ մէկը կը ջանայ այդ յօդուածին տրամադրութիւնը իրականացնել. քար անտարբերութիւն բոլորին կողմէ։

Կը կարծենք թէ լաւագոյն պիտի ըլլար, եթէ Մեծապատիւ Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր կեդրոնի հաւանութեամբ ձեռնարկէր այս հարցը, խորհրդակցական ժողովի մը հրաւիրելով բոլոր կենսունակ միութիւնները, կազմակերպութիւններն ու տարրերը։ Կամ ուղղակի Ազգ. կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկէր իր հովանաւորութեամբ Կ. Խաչի նախաձեռնութեամբ եւ համակիր մարմիններու օժանդակութեամբ բանալով մանկապարտէզ մը, առանց կասկածելու հասոյթի աղբիւրներու մասին։ Ե՞րբ պահանջուած է այս ժողովուրդէն իր սրտին մօտիկ ոեւէ գործի համար դրամ, եւ մերժուած։ Կրուած ամէն օր ետ բերել անհնար է։ Պէտք է շարժիլ եւ գործի մղել բոլոր գործի ընդունակ տարրերը, առանց նկատի առնելու անոնց գոյնն ու դաւանանքը։

Ց. Նիկողոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. GISORSԻ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ, 15 յունուար.—Անցեալ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ. Սարսէլ մասնաճիւղը ժամը 12.50 հասաւ Gisors, ուր կայարանը հոծ բազմութիւն մը կը սպասէր հայ խումբին։ Հակառակորդ խումբին պատուիրակը մեզ ընդունելէ վերջ, առաջնորդեց դէպի քաղաքին պատմական եւ հինադարեան բերդերը ուր մօտաւորապէս մէկ ժամ պտըտելէ վերջ դաշտ գացինք։ Տեղական Թերթը, L'Avenir du Vexin մեծապէս կը գովէր հայ մարզիկներուն կարողութիւնը եւ խումբին կազմը։ Ժամը 2.25ին մօտաւորապէս հազարէ աւելի հանդիսականներու ծափերուն տակ հայ խումբը դաշտ ելաւ։ Թէեւ յառաջապահ գծին մէջ երկու կարեւոր խաղացողներ կը բացակայէին, վիրաւորուած ըլլալով, բայց այդ պակասը արդէն լրացուած էր։

Մրցումը սկսաւ ժամը 2.30ին, երկու կողմէն կատաղի յարձակողականով մը։ Ամբողջ առաջին կիսախաղը անցաւ առանց ոեւէ արդիւնքի։ Երկրորդ կիսախաղին քանի մը անգամներ մեր բերդը վտանգներու ենթարկուեցաւ, բայց մեր պաշտպանողական գիծը անընկճելի ըլլալուն, միշտ ետ կը մղէր։ 30րդ վայրկեանին ֆրանսացիները իրենց ամենալաւ մէկ յառաջապահին շնորհիւ կրցան մէկ կէտ շահիլ։ Գնդակը մէջտեղ գալէն հազիւ երկու վայրկեան վերջ, վաչէնի գեղեցիկ փասին վրայ վահան նշանակեց առաջին կէտը։ Ֆրանսացիները «կեցցեն Հայերը» կը պոռային։ Gisors 1 Սարսէլ 1։ Խաղը աւելի տաքցաւ երկու կողմէն եւ վերջացաւ առանց նոր արդիւնքի մը։ Ֆրանսացիները երգերով եւ գովեստներով առաջնորդեցին մեզ դէպի կայարանը, եւ հայ մարզիկները մեծ պատիւներու արժանացան։ Նոյն խումբը յաղթած է U. S. Helleniqueի Ա. խումբին 2.5ով։

Յառաջիկայ կիրակի մեր խումբը պիտի մրցի Bezons athlétique clubի Ա. խումբին դէմ Bezonsի մէջ։ Ս.

ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

«Անկախ»ներու նկարահանդէսին բացումը տեղի կ'ունենայ այսօր, 18 Յունուար, Կրան Փալէի մէջ (գլխաւոր դուռնէն)։

Այս նկարահանդէսին մէջ երկու կտորներ ունի Օր. Վ. Թամիրեանց (Թերեւս ուրիշ հայ արուեստագէտներ ալ)։

**

Ցոյանի նկարիչ եւ մեր աշխատակից Գ. Հրանտ Ալեմնաք՝ իր նկարները կը ցուցադրէ յունուար 31, Galerie Allardի մէջ, 20 Rue bes Capucines, Paris, ցուցադրուած են 39 պատկերներ։ Բացումը կատարուեցաւ առջի օր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

— ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՛ ...

Կարելի չէր ստուգել թէ որքա՛ն ճիշդ էին այդ զրոյցները, ինչպէս կարելի չէր հասկնալ թէ ո՛վ կը կատարէր գիշերային այդ տուներուն հակայական ... Պատասխանը ... Հռոմայեցիներն են,— ըսէին Երուսաղէմացիները, որ կ'ուզեն շահիլ ժողովուրդը եւ հեռու պահել Երուսաղէմէն։ Եւ սակայն եբրայական իշխանութիւնը ոչինչ ըրաւ արգիլելու համար, որովհետեւ այլեւս կորսուած կը նկատէր թուլութեամբ վարակուած այդ բազմութիւնը։ Միւս կողմէ, անդորրներ կային թէ բաբելական կրօնքի մը քարոզիչներն են, որ սարքեն ազդուանական խընջոյքներ, որպէսզի համար անկէ ժողովուրդը։

Իրաւ ալ կէս կրօնական, կէս քաղաքական իմաստ մը կար այդ հաւաքոյթներուն մէջ, ուր կը կատարուէին ամէն շաբաթ իրիկուն եւ կը վերջանային յաջորդ առաւօտ։

Երբ ճաշերը վերջացան, լուսնկան հարիւր եղէգ հեռացեր էր հորիզոնէն։

Ժողովուրդը ոտքի ելաւ եւ սկսաւ ման գալ։ Պարերը կազմուեցան անմիջապէս, նուագածուներ նշանակուեցան, եւ ուրախութեան ու հրճուանքի աղաղակները արձագանգեցին լեռան կողերուն վրայ։

Բարձր, սպառնացայտ ապառաժին կեդրոնը, հարիւրամեայ թզենիի մը տակ շտկուած էր գեղեցիկ վրան մը։ Երկու սիւներու վրայ, լայնալիճ անօթներու մէջ կը վառէր խիժային բոց մը, որ ցորեկի պէս կը լուսաւորէր չորս դին։ Վրանին վարագոյրին մէջէն կը տեսնուէր սեւ պաճուճապատանք մը, որ կը ներկայացնէր բաբելական սաղայէլը։ Ու հոն, ուր ժողովրդեան մասնիկ մը կար, կուպրի եւ բուսային խէժերու բոցեր լոյս կը սփռէին եւ մթնոլորտը կը յագեցնէին տարօրինակ հոտերով։ Հաւաքատեղիին սահմանին վրայ մասնաւոր մարդիկ կը հսկէին, որպէսզի օտար մը չմտնէ ներս եւ խառնուի ժողովուրդին։ Մասնաւոր նշաններ կային, որոնցմով կը ճանչնային Շաբաթներու հաւատացեալները։

Ու երբ գիշերը կէս կ՚ըլլար, պարերը եւ հաճոյքի խաղերը այլեւս կ'անցնէին սովորական սահմանները։ Սրինգի, տաւիղի եւ հեթանոս երգերու ձայնին մէջ մերկ աղջիկներ կը պարէին, գծելով կիրքի եւ կրքոտ ու գիշերներ։ Ծաղիկներէ ... կը փռուէին մանչ ու աղջիկ, ձուկի պէս մերկ եւ որդերու պէս իրար փաթթուած։ Ոչինչ մերժելի էր, ամէն բան հրամայուած էր, եւ հաւատացեալները կը հպատակէին յօժարութեամբ։ Իշխանուհիներու նման ծպտուած կիներ հրապարակ կուգային եւ կը զուգաւորուէին կաղերու, կոյրերու եւ հաշմանդամներու հետ, ժողովուրդին աչքին առջեւ ու բոցանալին քրքիջին տակ։ Այսպիսի Թատերական վրիժառութիւն մը կը գոհացնէր իրենց թշնամութիւնը, զոր ունէին գեղեցիկ ու բարեկեցիկ դասակարգին դէմ։

Երբ հաւերը կանչեցին առաջին անգամ հեռաւոր գիւղերէն, Սաղայէլին բերանը բացուեցաւ օձի պէս, բոց մը թռաւ շրթներէն երեք անգամ։ Եւ ժողովուրդը փռուեցաւ գետին։ Այժմ որոշապէս կը տեսնուէր Սաղայէլը, կանգնած բարձրը, վրանին սեմին վրայ։ Խոյի գլուխ մը ունէր, եւ երկու սեւ կատոշ, որոնք դէպի ետեւ կը ծռէին աղեղի նման։ Մանր աչքեր եւ գեղեցիկ ճակատ մը։ Բարակ ու երկար, աստղաձեւ նման սլացիկ էր ան։ Երբ ալ ձեռքը տարածեց, օդին մէջ, դէպի ժողովուրդը, տեսնուեցաւ որ ճկոյթը կեռի նման է և բաժնուած՝ միւս մատներէն։

Այս էր այն աստուածը, զոր կը պաշտէին դժբախտները վրէժխնդրական յափշտակութեամբ մը։ Ան «միւս աստուածն» էր, ինչպէս կ'ըսէր Արեւելքի ժողովուրդը։

Արեւելքի մէջ բոլոր կրօնքները տիեզերքը կը բաժնէին ու կուտային երկու ոգիներու։ Մէկ կողմը կը տիրէր Բարիին աստուածը, միւս կողմը՝ Չարին աստուածը։ Եղաւ ատեն մը, երբ տարբեր անուանակոչութիւն մը ստացան. անոնք։ Գեղեցիկին աստուածը եւ տգեղին աստուածը։ Հելլէն քաղաքակրթութիւնը, երկար ատեն, իր գեղեցկապաշտ կրօնքով ամբարտաւանացած, անարգեց Արեւելքը, որ կը պաշտէր միայն իմաստութիւնը իր տգեղ պատեանին մէջ։ Այդ քաղաքակրթութիւնները, այսպէս, պատրաստեցին երկու դասակարգ, գեղեցիկն ու տգեղը, (կենդանիները չունին գեղեցիկի եւ տգեղի դասակարգումը)։ Եւ սկսաւ եղերական պատմութիւն մը, պարզարդիւնքն զգացումի և մտածումի պայքարին։ Եւ այդ պատմութիւնը, որուն մէկ էջն է այս, այնքան կատարեալ ըրաւ եղերականութիւնը, որքան երկու դասակարգները պահանջեցին ջնջել մէկն ու միւսը։ Ոչ ոք մտածեց ձուլել այդ դասակարգերը, առանց ապահովելու մէկուն կամ միւսին տիրապետութիւնը։ Բնութիւնը, որ պատկերն իսկ է նկարագիրներու, ցեղերու ումերու զուգաւորման, զանազան հոսանքներու բազկակցութեան, ի խնդիր նոր նկարագրի մը կամ ցեղի մը, երբեք չյաջողեցաւ միացնել այդ բեւեռները.

Եւ Չարիքին աստուածը, Սաղայէլ առաւ կնոջական գէմք, կենդանական կերպարանք, հաղաւ ամէն կեղծիք, որսալու համար ժողովուրդը։ Ուղեց գինեւորագրել նոյնիսկ դժբախտ բանտոնները, որոնք վռնտուած էին Երուսաղէմէն ու քաղաքներէն։

Անուշ էր ձայնը Սաղայէլին, որ կը խօսէր կարծես փողի մը մէջէն։ Թերեւս այդ կրօնքին մէկ քուրմն էր, որ, Սաղայէլին կերպարանքին ետեւէն, փողով կը խօսէր, ձայնը հասցնելու համար մինչեւ հեռաւոր հաւատացեալը։

(8)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

նաւին շինութիւնը արտօնուած է Վէրսայլի դաշնագրով։ Նման չորս յածանաւեր եւս պիտի շինուին։

Այս կարեւոր վաւերաթուղթը, որ երբեք դուրս չէ ելած գերման պատերազմական նախարարութեան գաղտնի դիւաններէն, հաղորդուած էր միայն մարաջախտ Հինտէնպուրկի, կառավարութեան անդամներուն եւ կարգ մը երեսփոխաններու, որոնց անունները ծանօթ են։ Գաղտնիքը պիտի պարզուի շուտով, մանաւանդ որ այս յիշատակագիրէն պատրաստուած էր 24 օրինակ միայն, բոլորն ալ թուագրուած։

Թուրքիա եւ Յունաստան համաձայնած

Փոխանակութեան Յանձնախումբի թուրք պատուիրակ Ճէմալ Հիւսնի պէյի եւ հելլէն պատուիրակ Տիամանտոփուլոսի միջեւ, փոխանակութեան վերաբերեալ բանակցութեանց առաջին փուլը աւարտած եւ համաձայնութիւն մը գոյացած է։ Համաձայնութիւնը յանձնուած է Գործավարներու Խորհուրդին, որ իր կարգին Նախաքննութեան յանձնած է Արտաքին եւ Ելմտական գործավարներուն։ Թէվֆիք Րիւշտի, Սարաճ օղլու Շիւքրի եւ Ճէմալ Հիւսնի պէյերը քննեցին համաձայնագիրը։

Համաձայնութիւնը գոյացած է հետեւեալ հիմերուն վրայ.— Յունաստան իրենց տէրերուն պիտի վերադարձնէ այն կալուածները, որոնք Թուրքերուն կը պատկանին եւ Հելլէններուն կողմէ գրաւուած են։ Հելլէն պատուիրակութիւնը ընդունած է որ Թրքական կալուածները աւելի կ'արժեն յունականներէն։ Ասոր համար, ընդունած է 1.200.000 ոսկիի (?) վճարել իբր փոխարինութիւն կալուածներուն։ Թուրք կառավարութիւնը սակայն 1.400.000 ոսկիի կը պահանջէ։

Ահա այն կէտերը, որոնց շուրջ համաձայնած են երկու կողմի պատուիրակները։ Յայտնի չէ թէ կառավարութիւնները պիտի ընդունի՞ն։

Կառմիրները Պելճիքա նաւատորմին մէջ

Գրած էինք թէ վերջերս Համայնավար խլ տում մը ծայր տուած է Պելճէն նաւատորմին մէջ։ Յունական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս մասին.

Համայնավար առաջին գործունէութիւնը սկսաւ Թորփիլանաւային վարժարանին մէջ, ուր համանախար թռուցիկներու միջոցով, նաւազները ըմբոստութեան հրաւիրուեցան։ Այս դէպքին վրայ ձերբակալուեցան կարգ մը նաւազներ, որոնք յանձնուեցան նաւային ատեանին եւ դատուելով, անցեալները դատապարտուեցան երկ-երկու տարուան բանտարկութեան։

Քանի մը օր յետոյ, համայնավար նոր փորձ մը երեւան հանուեցաւ «Քացոնիս» եւ «Փափանիքոլիս» ընդծովեաններուն մէջ։ Անմիջապէս ձերբակալութիւններ կատարուեցան եւ ի միջի այլոց ձերբակալուեցան Օրլօֆ, Միտուլիս եւ Քօճապաշօղլու անուն երեք նաւազներ։

Վերջերս տեղի ունեցան նաեւ նոր ձերբակալութիւններ, որովհետեւ, հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, կարմիր խլրտումները կը շարունակուէին։ Ձերբակալուեցան ու նաւատորմէն հեռացուեցան մէկ փոխ-նաւապետ և երկու նաւազներ։

Բացարձակապէս ճիշդ է, որ համայնավարները փորձած են ընկղմել երկու ընդծովեանները։ Ծովային իշխանութիւնները կարեւոր փաստեր ձեռք ձգած են եւ սակայն կատարուած հարցաքննութիւններն ու ձեռք ձգուած արդիւնքները բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին։

Կացութիւնը Եուկոսլաւիոյ մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ որ եթէ դիկտատորական վարչաձեւը վերջ չգտնէ, Սերպերը առաջինը պիտի ըլլան ըմբոստացող։

Ներկայ վարչաձեւը խիստ գրաքննութիւն հաստատած է մամուլին վրայ։ Թերթերը նոյնիսկ չեն արտօնուած հրատարակելու Զագրէպի մէջ համայնավարներու ձերբակալութեան լուրը կամ նոր նախարարներու անունները տալու՝ պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուելէ առաջ։

Կառավարութիւնը հրաւիրած է խրուաթ վարիչ Մաչէքը, որ հոս առնէ հունգարական «Փէշթէր Հիրլափ»ի ըրած իր յայտարարութեանց մէկ մասը։ Ժամէ ժամ կը սպասուի որ ձերբակալուի։

Խրուաթ վարիչները կը յայտարարեն թէ երբեք չպիտի ընդունին զինուորական դիկտատորութիւն մը, որուն նպատակն է Խրուաթիան գերի դարձնել։ Եթէ Մաչէքի մասին տառացի գործադրուի հրամանագիրը, Խրուաթներու պետը պէտք է 20 տարի բանտարկութեան դատապարտուի։

«Տէյլի Մէյլ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սկուպչինայի եօթը նախկին երեսփոխաններ ներկայացած են գործադրութեան գրասենեակը՝ գործ պահանջելու համար։ Նախկին երեսփոխան Քափօն հիմա սայլակ կը քշէ Զագրէպի փողոցներուն մէջ։

30 միլիոն խուսափելով փախաւ

Սակարանի միջնորդ «Պարոն» Ֆէրնան Փաքման հարցաքննիչ դատաւոր Կլարի կողմէ հրաւիրուած էր բացատրութիւններ տալու Տիկ. Հանօի եւ «Կազէթ տիւ Ֆրան»ի վերաբերեալ կարգ մը խնդիրներու մասին։

Փաքման չպատասխանեց հաւէրին։ Ընդհակառակն երեքշաբթի առաւօտ կանուխ գնաց իր գրասենեակը, 400.000 ֆր. առաւ անկէ, վրան ունէր արդէն 300.000 ֆրանք և 700,000ով փախաւ Պելճիքա։ Օր մը վերջ իրեն հետեւեցան կինն ու զաւակները, միասին տանելով գոհարեղէն եւ արծաթեղէն։

Փաքման իր մօտ պահ դրուած առժեթուղթերը ծախած էր ուրիշներու. վերջերս մեծ շահագիտութիւններու եռեւէ էր եւ չափէն աւելի կը ծախսէր, այնպէս որ բացը կը հաշուուի 30 միլիոն ֆրանք։

Բնակարանի վարձք կը վճարէր տարեկան 30.000 ֆրանք, գրասենեակի՝ 60.000 ֆրանք։ Ունէր ինքնաշարժի վարիչ մը, խոհարարուհի մը, սպասաւոր մը եւ սպասուհի մը։ Էօր նահանգին մէջ ունէր դղեակ մը, ուր մեծ հացկերոյթներ կուտար։ Վերջերս ալ ապարանք մը գնած էր 2,750.000 ֆրանքի։ Սակայն ինքնաշարժի վարիչին կը պարտէր 20.000 ֆրանք և պարտքը վճարելու համար քանի մը օր առաջ հրամայած էր ծախել կառքը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ յառաջիկայ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն Շրջ. կոմիտէի եւ Նորի ընտրութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական կարող ուժերու։ Կը ներկայացուի՝ Ա. Ահարոնեանի

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ եւ ԱԿԱՄԱՅ ԹԱՂԱԿԱՆԸ (զաւեշտ)

26 Յունվ. Եք. իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահը

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։ Տոմսերը՝ 3 եւ 5 ֆր.

Հ. Յ. Դ.

Վիէնի շրջ. կոմիտէի ընկերա-համակրականդասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին հայ Ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Կը խօսի ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։

Իսկ Երկուշաբթի նոյն ժամուն միեւնոյն վայրը վիճաբանական ժողով դասախօսուած նիւթին շուրջ։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 122 Cours Lafayette քաֆէ Քոմէթի սրճարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր կազմի բոլոր ընկերները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. քաղաքապետարանի գրագարանը, մուտքը Rue de François Carcin փողոցէն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ՝ Պատգամաւորի զեկուցում եւ «Դաշնակցութեան Տուն»ի հարց։

Մարսէյլի Պատ. միութեան դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Եշ. իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ ընկ. Ա. Արսեան։ Նիւթ՝ «Հրայր»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Փօն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն ու ընկերուհիները, այս Կիրակի ժամը 2ին իր նոր Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւր մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ԼԻՈՆԻ Ա. Ն. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, Գ. Թաղապետարանի մատենադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի Գ. դասախօսական ժողովը՝ կիրակի ժամը 2.30ին Rue de la Républiqueի սրահը։

Կը խօսի՝ Վ. Գույումճեան։

ՓԱՐԻԶԻ Զ. Ռ. Մ. մասնաճիւղի տարեկան ընդհանուր ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանը։

Զեկուցում, ընտրութիւն եւ գաւառի մասնաճիւղերու մասին տեղեկութիւններ։

ՍԵԲԱՍՏԻԱՀ ՅԵՐՈՒ Նահգ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 61 Rue Monsieur le Prince։ Ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին անդամներն ու բոլոր Սեբաստահայերը, լսելու համար Ամերիկայի Վերաշինաց միութեան կոչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber Հ. Հանրապետութեան պատուիրակութեան շէնքին մէջ։ Հրաւէր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իլլ այս նկատել.

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourgugnons. Asnières։ Կարեւոր օրակարգ։

ԵՈԶՂԱՏԻ եւ շրջակայից Հայր. միութիւնը կազմուած ըլլալով, Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ գտնուող բոլոր Եոզ-

դատցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 131 du Templeի սրճարանը։ Մէթրօ՝ Belleville։ Օրակարգ՝ վաւերացում ծրագիր-կանոնագրի եւ ընտրութիւն վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԻԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը Կաղանդի եւ Ծնունդի առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները։ Տէր եւ Տիկ. Արսէն Տէր Յակոբեան 50 ֆրանք, Պ. Հ. Գույումճեան 50 ֆրանք։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նիս, Թ. Կ.— 140,
Լամէմավան, Մ. Գ.— 140,
Վիրիէօ, Կ. Մ.— 50,
Քոլոնպ, Լ. Գ.— 35, Սկսանք դրկել,
Իսի-լէ-Մուլինօ, Պ. Թ.— 76,
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 70,
Փօն տը Շէրիւի, Հ. Ն. Եղբ.— 35,
Փարիզ, Մ. Չ.— 50,
Իսի-լէ-Մուլինօ, Գ. Մ.— 50,
Լիոն, Յ. Ն.— 70,
Քասապլանքա, Ա. Զ.— 100,
Մարսէյլ, Գործ.— 674.50,
Կարտան, Ե. Ա.— 70,
Ամսթէրտամ, Գ. Ի.— 100,

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

19 JANVIER 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 859 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ

Այն քար լռութիւնը զոր մատնանշեցինք տասն անգամ աւելի ձեւերով, հոծ գաղութի մը Թշուառութեան եւ Նօսրացման առթիւ, ունի նաեւ ուրիշ երես մը:

Արդէն իսկ՝ Սուրիա եւ Լիբանան հաստատուած անտուն բազմութիւններուն վրայ, սկսեր են աւելնալ Թափառական բեկորներ՝ Անատոլուի խորերէն:

Մէկ տարիէ ի վեր, համբու ծախք մը ճարողը Պոլիս, կամ Սուրիա կ'ապաստանի, ետեւէն քաշելով խումբ մը խլեակներ: Արդէն գրկուած ամէն իրաւունքէ եւ սեփականութենէ, այս խլեակները մինչեւ որ Անատոլուէն դուրս նետեն իրենք զիրենք, իրենց վերջին գոյքն ալ աւարի տրուած կ'ըլլայ: Ու Պոլիս կամ Սուրիա կը համնին ցնցոտիներով, անօթի-ծարաւ:

Մէկ խօսքով՝ կը դառնան կայանի բնակիչ: Պոլսոյ թերթերը յաճախ երկտող լուրեր կուտան, որոնք ամբողջ պատմութիւններ են: Ու Պոլիսը մինչեւ այսօր ալ կայաններ կը հոգայ, այլ ինչ կարելին կը կատարէ, ողջ պահելու համար այս բեկորները:

Ինչպէս բսինք, հոսանքին մէկ ծայրը ուղղուած է դէպի Սուրիա, ուր հասած խլեակները այլապէս եղերական վիճակ մը կը ներկայացնեն, ինալով արդէն Թշուառ բազմութիւններու ոտքին: Վերջին օրինակ մը տուած ըլլալու համար, յիշենք Պէրբերդի Հայրենակց. Միութեան կոչը, Հալէպէն.

— «Օրը օրին Խարբերդէն եւ շրջակայ գիւղերէն հարիւրաւոր գաղթականներ կը համնին Հալէպ, խիճտ չքաւոր եւ արգահատելի կացութեան մէջ... Դժբախտաբար Հալէպը իր տնտեսական ննպաստ պայմաններուն հետեւանքով, միջոցներ չունենայր այս դժբախտներուն ո'չ եւ է կերպով օժանդակելու: Ունեւոր դասակարգ գրեթէ չունինք. Ձեռքերնիս ալ իրենց ամենօրեայ ապրուստի մտմտուքով ընկճուած են:»

Կոչին նպատակն է՝ դրամ հաւաքել, գէթ պատսպարան մը ճարելու համար:

— «Մեր պիտի պատսպարենք մեր շատ մը չքաւոր եւ թշուառ որբերն ու անչափահասները: Այս ձմրան եղանակին մեր պիտի տեղաւորուին անոնք: Եթէ չենք կրնար կերակրել անոնք, դժուար չէ սակայն անոնց համար գէթ բնակարան մը ապահովել:»

Իսկ այսանմիջական պահանջին համար պէտք ունին...70-80 հազարի գումարի մը, որմէ աւելի մեծերը մէկ սեղանի շուրջ, գիշերային խրախճանքի մը պահուն կը հալին, միայն գինարբուքով:

Հալէպի Խարբերդցիներուն ձայնը ուղղուած է մինչեւ Ամերիկա, մինչդեռ ո՛րքան միջոցներ կան կէս ճամբէն իսկ օգնելու, նոյնիսկ Սուրիոյ մէջ, Եգիպտոս, կամ այստեղ:

Բայց ապաստան եւ ուտելիք փնտռողները միայն Խարբերդցիներ չեն: Եւ աններելի բան պիտի ըլլար, եթէ Խարբերդցիները միայն իրենց մասին մտածէին, ուրիշներ ալ՝ իրենց համար: 1918էն ի վեր հազարաւոր գաղթականներ Պոլիս ապաստանած եւ խնամուած են, առանց հայրենակցական խտրութեան: Այդպէս ալ պէտք է ըլլայ այժմ: Հալէպի կոչը՝ ուշադրութեան կը յանձնէ մասնաւոր պարագայ մը, եւ պէտք է մեր այդ առնել զայն:

Ուրեմն, բացի արտագաղթէն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի գաղութը ունի նաեւ նոր հոգ մը, որուն ծանրութիւնը միայն իր վրայ չպիտի ձգենք: Ոճիր պիտի ըլլար այդպիսի ընթացք մը: Եւ միեւնոյն ատեն նոր պատճառ մը՝ արտագաղթը սաստկացնելու:

Այստեղ նորէն ստիպուած ենք բռնել Բարեգործականի եւ Հայրենակց. Միութեանց օձիքէն:

Առաջինը, Բարեգործականը, այլեւս անհանդուրժելի կը դառնայ իր դանդաղութեամբ եւ պաշտօնականութեամբ: Տեսակ մը ասիական դիւանապետութիւն, որ ինքնիրեն չի շարժիր, ոչ ալ իր գիտցածէն կը շեղի: Իսկ Հայր. Միութիւնները, որոնք այնքան փութկոտ են ուրիշ պարագաներու, մանաւանդ հանդիսաւոր առիթներու մէջ, կարծես քուն կը քաշեն:

Կը յիշենք որ, Զինադադարի առաջին օրերուն, Հայրենակցական Միութիւնները նոյնիսկ դիւանագիտական-քաղաքական գործերու կը խառնուէին, հանրագրութիւններ ուղղելով, Անկախ ու Միացեալ Հայաստանի համար քարտէս պատրաստելով եւ սահմաններ գծելով:

Արդ, հայրենիք չի կազմուիր առանց ժողովուրդի: Իսկ տեսնէ է որ հոծ բազմութիւն մը կը նօսրանայ Սուրիոյ մէջ, արտագաղթելով մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա: Այսինքն բռնելով անդարձ կորուստի ճամբան: Միւս կողմէ, Անատոլուի խորերէն հարիւրեակներ կը համնին եւ գլուխ դնելիք տեղ մը կը փնտռեն:

Ո՞ր օրուան համար են այնքան շողշողուն ծրագիր-կանոնագիրներն ու հաւաստիքները, երբ ամերիկեան դիտողի պէս կեցած են այս նոր տագնապներուն վրայ: Երբ ոչ իսկ խորհրդակցութիւն մը կը կատարեն, չարիքը սահմանափակելու համար:

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ տեղէն չի շարժիր ազնուապետական Բարեգործականը, երբ նոյնքան անհոգ են ու անտարբեր՝ խաստաւորական Հայրենակցականները, անմիջականօրէն շահագրգռուած ըլլալով հանդերձ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ «ՐՈՒՀՃԻ» ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Երէկ Եգիպտոսէն ստացանք հայերէն թերթ մը, «Հերեզին Սիւն» (Բ. տարի, 1929 յունուար): Անունը լսեր էինք, բայց նոր կը տեսնենք երեսը: Որպէսզի մեր ընթերցողներն ալ չզրկուին անոր պատճառած հաճոյքէն, ստորեւ կը ներկայացնենք հրաշալի հատուած մը: Թերթին խմբագիրն է որ կը խօսի, Պոլսոյ Բիւզանդ Կէօզիւպէօյիւքեանը, նոր եւ երիտասարդ զոհ մը՝ «Հոգեւոր առաքելութեան»: Ողբացեալ Տիրան Չրաքեանի ճամբուն վրայ:

. «Այս մարդը, Պարոն Բիւզանդ կոչուածը, լաւ բաներ կ'ըսէ, բայց եղբա՛յր կը չափազանցէ կոր. ծայր յեղումեան կը տանի կոր:

Փոխանակ ըսելու թէ մենք բոլորովին մուցեր ենք զլխստուած եւ հեշտ կեանքի հետամուտ հասարակապրանքի վերածուելու հետամուտ ենք կամաց կամաց, կամ արդէն վերածուեր ենք, կ'ըսեն, կը չափազանցէ կոր, վասնզի իրենց գործին չի գար:

Ցնննենք թէ ո՞վ կը չափազանցէ կոր, Պարոն Բիւզա՞նդը թէ Տէր Յիսուս:

Պր. Բիւզանդ կ'ըսէ.— Զարը ցանկալարոյց է եւ այր մարդն ու կին մարդը պէտք չէ սրիկայական գիրկընդխառնումով դառնան:

Տէր Յիսուս կ'ըսէ.— Կին մարդուն ցանկութեամբ ՆԱՅԻՂՆ անդամ մեղք ունի:

Պր. Բ. — Դայթակղալից եւ անքարոյական բաներ չտեսնելու համար Թատրոն եւ սինէմա պէտք չէ երթալ:

Տ. Յ. — Եթէ պէտք ըլլայ, աչքդ ալ փորէ հանէ:

Պր. Բ. — Պէտք է եկեղեցիին հոգեւոր տուրք տալ:

Տ. Յ.: — Ամբողջ ունեցածդ ծախէ, աղքատաց տուր, եւ ետեւէս եկուր:

Պր. Բ. — Մեղք գործողը կը պատժուի:

Տ. Յ. — Եթէ ընկերոջդ պարապ տեղը յիմար ըսես, ԳԵՀԵՆԻ ԿՐԱԿԻՆ պարտաւոր պիտի ըլլաս:

Պր. Բ. — Ցաւալի մեր ընտանիքի անդամները արգելք կ'ըլլան հոգեւոր կեանքի նուիրուելու:

Տ. Յ. — Ես եկայ մարդը իր հօրմէն զատելու, աղջիկը իր մօրմէն, հարսը իր կեսուրէն: Եւ մարդուն Թշնամիները իր ընտանիքը պիտի ըլլան:

Պր. Բ. — Կիները իրենց պըժգալի մերկութեամբ ու տարազով կը գայթակղեցնեն նորահաս պատանի սերունդը ժամանակ:

Տ. Յ. — Ով որ կը գայթակղեցնէ այս պզտիկներէն մէկը, աղէկ է անոր որ իր պարանոցէն իշու աղացքի քար մը կախուի եւ ծովուն անդունդին մէջ ընկղմի:»

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Մօրնինկ փոսթի Րիկայի թըղթակիցը կը գրէ թէ Ստալին կոուած է պատերազմ. գործավար Վորոշիլովի հետ եւ զայն Կովկաս ղրկած:

Կը հաստատուի թէ երկու շաբաթ առաջ ժամանակաւորապէս գործուած է պատերազմական փոխ գործավար Ունշլիխի դէմ եւ բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆԱՅԵԹՈՒԼԼԱՀ ԳԱՀԸՆԿԷՑ ՊԱՉԱ-Ի-ՍԱՔԱՕ ԹԱԳԱՒՈՐ

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀԻ ԴՐՕՇԸ ԿԸ ԾԱԾԱՆԻ ՔԱՆՏԱՀԱՐԻ ՎՐԱՅ

Ապստամբները՝ գլխաւորութեամբ Պաչա-ի-Սաքաօի՝ ամբողջ կռիւներէ յետոյ գրաւեցին Աֆղանիստանի մայրաքաղաք Քապուլը: Ապստամբապետը յաղթական մուտք գործեց արքայական պալատին մէջ, որ պահպանուած էր պզտիկ ջոկատի մը կողմէ, գահընկէց ըրաւ Նորընծայ թագաւոր Ինայէթուլլահը եւ յայտարարեց թէ ինք կը ստանձնէ երկրին գերագոյն իշխանութիւնը՝ Հապիպուլլահ Ղազի տիտղոսով:

Ինայէթուլլահի Թագաւորութիւնը տեւեց չորս օր, կտրելով բոլոր մրցանիշները: Ինայէթուլլահ ապահովութիւն ստացաւ իր եւ իրեններուն կեանքին համար: Ապստամբապետը անոր շնորհեց անցագիր մը, որով կ'արտօնուի մեկնիլ Աֆղանիստանէն: Հաւանաբար Պարսկաստան կամ Թուրքիա պիտի երթայ:

Փէշաւարէն ստացուած վերջին հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նախկին Թագաւոր Ամանուլլահ Քանտահար երթալով միացած է Սիւրէյեա Թագուհիին եւ մայր Թագուհիին: Չի գիտցուիր թէ ինչպէ՛ս կրցած է հասնիլ Քապուլէն մինչեւ Քանտահար: «Սթար» կը գրէ թէ Ամանուլլահ կատարելապէս ծպտուած վիճակի մէջ գիշերանց ինքնաշարժով փախած է Քապուլի միջնաբերդէն:

Ամանուլլահ օգտուելով ձմրան սաստկութենէն, իրեն հաւատարիմ ցեղախումբերը պիտի կազմակերպէ եւ ձիւնհալէն վերջ այսինքն յառաջիկայ գարնան սկիզբը կռիւը պիտի սկսի ապստամբներուն դէմ:

Կարգ մը շրջանակներու մէջ Ամանուլլահը կը նկատուի միակ մարդը, որ կրնայ կարգ ու կայունութիւն հաստատել երկրին մէջ:

Սիւրէյեա Թագուհին յղի է եւ մօտ օրէն զաւակ մը պիտի ունենայ:

Ամանուլլահ Քանտահարի իր ապարանքին վրայ տնկեց արքայական դրօշակը, ինչ որ կը նշանակէ թէ երկրին մէկ մասը կը ճանչնայ իր հեղինակութիւնը:

Իր մեծ հայրը՝ էմիր Ապտիւրրահման եւս այս ձեւով շարժած էր: Գահը կորսնցնելէ վերջ, քաշուած էր Թուրքեստան, ուր 15 տարի աքսորական մնալէ վերջ, բաւականաչափ ուժեր կազմակերպելով վերագրաւեց գահը:

Կ'ըսուի թէ Թիմուրլէնկ, որ Քապուլի վրայ կ'իշխէր, երբեք չկրցաւ տիրանալ Քանտահարի: Մոնկոլեան հարստութեան հիմնադիր Սուլթան Պապէր 17 տարուան կռիւէ վերջ միայն կրցաւ գրաւել Քանտահարը: Երկու մեծ քաղաքները իրարմէ կը բաժնեն 550 քիլոմեթրի անանցանելի լեռներ:

Կը թուի թէ պատմութիւնը պիտի կրկնուի: Հնդկաստանի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ այնպէս կը կարծեն թէ աֆղանական երկու կառավարութիւն պիտի կազմուի, մէկը Քապուլի, միւսը Քանտահարի մէջ, առաջինը հաւանաբար իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ մինչեւ Ամանուլլահի զինուորներուն համնիլը: Մնաց որ աֆղան ցեղախումբերը, որոնք ազնուապետական աւանդութիւններով մնած են, չպիտի ընդունին ստորին դասակարգէ պետի մը տիրապետութիւնը, ու թերեւս մոլլաներու ընթացքին մէջ փոփոխութիւն մը առաջ պիտի գայ ի նպաստ Ամանուլլահի:

Ապստամբները ոչ մէկ յարձակում գործեցին օտարականներուն վրայ: Բոլոր դեսպանատուններն ալ ապահով են, ո'չ մէկ օտար սպաննուած կամ վիրաւորուած է: Կը վախցուի սակայն որ ապստամբները պիտի սկսին կողոպտել մայրաքաղաքը:

Օտարականները չվտարելու համար

Երեսփոխաններ Ֆրոսար, Փիէր Քոթ, Ալպէր Սոբէլ, Թրէտէրն, Տիւրաֆուր եւ ուրիշներ Երեսփ. Ժողովի դիւանին ներկայացուցին օրինագիծ մը՝ օտարականներու վտարման մասին:

Ասոնք կը պահանջեն որ այսուհետեւ յանցաւոր օտարականները Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս չհանուին, այլ իրենց պատիժը կրեն՝ համաձայն ֆրանսական օրէնքներու:

Օրինագիծին հեղինակները մասնաւորապէս կը ծանրանան այն կէտին վրայ թէ Ֆրանսայի մէջ կ'ապրին հազարաւոր օտարականներ, որոնք փախչելով իրենց երկրին մէջ տիրող բռնակալ վարչաձեւէն, ապաստանած են հիւրընկալութեան դասական երկիրը, ուստի եւ իրաւունք ունին մասնաւոր վերաբերմունքի:

Գալով այն օտարականներուն, որոնք բանտարկութեան դատապարտուած են, ըստ առաջնոյն պիտի կրնան արտաքսուիլ, բացի անոնցմէ, որոնք երբեք ամիսէն աւելի դատապարտութիւն չեն կրած եւ անոնցմէ, որոնք պատիժի յետաձգումէ օգտուած են:

Պարսկաստանի բարենորոգումները

Տէյլի Մէյլի Պասրայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Պարսկական Խորհրդարանը որոշեց որ յառաջիկայ մարտէն սկսեալ, քաղաք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԱՋՔԵՐՍ ԲԱՑՈՒԵՑԱՆ»

Սիրելի Բէովտացի,

Ըռածգական աճականներու «քլիշէ» նախադասութիւններու ու մակերեսային դատողութիւններու մասին գրածդ զիս շատ հմայեց:

Որոշեցի գալ Բէովտիա եւ անձնապէս ձեռքդ սեղմելով, քեզ եղբայրապետական կոնդակ մը յանձնել...

Բայց երբ քաղաքապետարան գացի ու Բէովտիոյ դեսպանատան հասցէն ուզեցի, զիս մեծ զգուշութիւններով դուռը դրին, խնդրելով պաղ ջուրի լոգանք մը ընել:

Վերադարձայ տուն՝ պաղ ջուրի լոգանքը ըրի, բայց անոր օգուտը չզգացի եւ դեռ չեմ գտած Բէովտիոյ դեսպանատունը:

*
* *

Դրացիս՝ Նուֆէ, զայրացած էր քեզի դէմ: Կ'ըսէր որ պատահական տողեր են քու յիշած օրինակներդ:

Բայց... երբ «Անցեալի վերջին Թիւը ստացայ, շուտով կրցի ջրել իմ դրացիիս չորցած առողջանութիւնը:

Իրեն կարդալ տուի նոր տողեր, ուր՝ այս անգամ ինք համբեց շատ մը աճականներ եւ ստորագծեց հետեւեալները.—

«*Սքանչելի* քերթուածներ».— «*խորախոհ* եւ *ազնուաշունչ*», - «*հոյակապ* շարք մը».— «*ինքնատիպ* տեսողութեան մը...».— «*հոյաթեւ* քմայքի մը *բուռն հոգմովը ալացիկ* էջերու».— «*անթառամ* ցոլքութիւններէն...».— «*անսեթեւեթ* քնարերգութեամբ».— «*ինքնեկ*... ու *հրապուրիչ*».— «*ինքնատիպ* ու *նրբարուեստ*... էջերով».— «*գմայլելի* մասեր կան»

կանգ կ'առնեմ... որովհետեւ երկար է շարքը՝ «շատ ջուրի մէջ տարածուած ու Թուլցած...» ինչպէս կ'ըսէ:

Դրացիս՝

— «Աչքերս բացուեցան» ըսելէ վերջ, սկսաւ խնդալ...:

— Ինչո՞ւ կը խնդ...:

— Դեռ «շարունակելի» է եղեր..., պատասխանեց:

ՑԻՒՆՓԻՒՐԹԷ

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Պրուսայի ձերբակալուածներէն մաս մը ազատ արձակուած ըլլալով, անոնց թիւը իջած է 30ի: Անոնց վերաբերեալ քննութիւնները վերջացած են: Դատավարութիւնը պիտի սկսի շուտով: Կուսակալը կ'ըսէ թէ դէպքը քաղաքական եւ յետադիմական հանգամանք չունի եւ ուրիշ բան չէ բայց եթէ դատապարտեալի մը փախչելու համար դարձուցած էնթրիկները:

Եէշիլ Նօւրս, որ կը հրատարակուի Պրուսայի մէջ, կը գրէ.— Ներկայիս 25-30 ձերբակալեալ կայ: Ասոնք Պրուսացի, Պիլէճիկցի եւ Օրխանկազիցիներ են: Անոնց մէջ պաշտօնեայ չկայ: Միայն 2 Թաղապետական հաւաքիչ կայ: Քննութեանց արդիւնքին համաձայն բանտին տնօրէն Խալիլ Իպրահիմ պէյ եւ գլխաւոր պահակները պաշտօնանկեղած են:

Անոնց տեղ ուրիշներ պիտի անուանուին:

ԲՈՒԽԱՐԻՆ, Գ. Միջազգայինի նախագահը, համայնավար կուսակցութեան գործադիր կոմիտէէն խնդրած է ընդունիլ իր հրաժարականը կուսակցութեան մէջ ունեցած բոլոր պաշտօններէն: Բուխարին հակառակ է գերման համայնավար կուսակցութեան վարիչներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ 1928ԻՆ

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՃԻԳԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— Կեդրոնի կրթական կեանքը պարզելէ յետոյ, անցնինք արուարձաններու։

ՍԷՆ.ԼՈՒ.— Այս արուարձանը Փօմոնէն վերջ կազմակերպուած է, սակայն այսօր կը գտնուի նախանձելի դիրքի մը մէջ։ Ամայի ու թմրած Սէն-Լուն այսօր կը խայտայ, իր քարաշէն մատուռ-մանկապարտէզով, Դաշնակցութեան ակումբով, գրադարանով եւ մարզական միութիւնով։

Հոս մէկէ աւելի ժողովրդային հանգանակութիւններ կատարուած են եւ մեր հայրենակիցները սրտաբուխ մասնակցած են 2 3 հարիւրական ֆրանքով։ Մատուռի համար հողի գնման օրը, Պալաքեան եպս. երկու ժամուան մէջ 8000 ֆրանք հանգանակեց ժողովուրդէն։ Թաղ. Խորհուրդը, որ կազմուած էր Մարսէյլի պատգամաւորական ընտրութենէն վերջ, առանց սանձիմի հրապարակ նետուեցաւ եւ կեդրոնին օժանդակութեամբ Սէն Լույի ռամկավար մը նիւթապէս գոհացնելով, անոր պարապարանը մատուռ մանկապարտէզի վերածեց, ուր յետոյ փոխադրուեցաւ Դաշնակցութեան տունը։ Իսկ հիմա արդէն իր սեփական շէնքին մէջ ասպարէզ կը կարդայ ունեւոր կեղծ հայրենասէրներուն։ Հոս գնուած հողն է 300 քառակուսի մեդր, 20 ֆրանքէն։ Շէնքի կառուցման համար ծախքեղած է մօտաւորապէս 45 հազար ֆրանք։

Մանկապարտէզի աշակերտութեան թիւն է 80։ Ունի մէկ վարժուհի եւ մէկ օգնական։

ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Սէն Լուի հարաւ-արեւելեան կողմը կը գտնուի հայկական այս գիւղը, տարածուած լայն պողոտայի մը կողքին։ Հոս տուները շատ անկանոն շինուած են եւ ընդհանուր տուներու շրջանակին մէջտեղ բաւական լայն գետին մը միշտ ցեխոտ կ'ըլլայ, մանաւանդ ձմրան անձրեւներէն լճեր կը գոյանան եւ դրացիները չեն կրնար երթեւեկել։ Գիւղին մէջ գրեթէ օտարազգի սեփականատէրեր չկան, բոլորն ալ Թրքախօս հայ ընտանիքներ են, սակայն իսկական Հայեր, կարգ մը այլասերած հայախօսներէ աւելի։ Անոնք տեսնելով իրենց դրացի Սէն Լուի յառաջդիմութիւնը, բարի նախանձով մը ոտքի կանգնեցան իրենց զաւակներուն ապագան պատրաստելու վեհեցիկ ցանկութեամբ։ Այս գիւղին հայ կաթոլիկներն ալ գնահատելի ընթացք մը ցոյց տուին, մասնակցելով հանգանակութիւններու եւ ժողովներու։ Խորհրդակցութիւններ ու վիճաբանութիւններ եւ անհա ժողովուրդին գոհարհրութեամբ եւ կեդրոնին օգնութեամբ գնեցին 240 քառակուսի մեդր հող, 35 ֆրանքէն եւ նոյնպէս տեղացիներու ջանքերով կառուցուեցաւ մատուռ-մանկապարտէզը։

Ներկայիս ունին 47 երկսեռ աշակերտներ։ Թաղականութիւնը հանգանակած է 12 հազար ֆրանք։

ՍԷՆ'Թ ԱՆԹՈՒԱՆ-ԲԱՆՓԱՆԷԸ ՖՐԷՋ.— Մարսէյլէն երեք քառորդ ժամ հեռաւորութեան վրայ ծովահայեաց մեծ բլուրի մը ստորոտը 45 50 տուներ տարածուած են, իւրաքանչիւրը 4-5 սենեակով։ Ասոնց մեծամասնութիւնը Քան Օտտօի բնակիչներն են եւ ցրուումէն վերջ չեն ուզած քաղաք իջնելով պանդոկներու մէջ վարձուորներ ըլլալ, այլ ազատ եւ անկախ ապրիլ։ Դեկտեմբերի վերջին պայծառ կիրակի մը այցելեցի այս պզտիկ արուարձանը։ Բլուրին գագաթը, մեծ ու շքեղ շէնքի մը առջեւ երկսեռ բազմութիւն մը կը խլրտէր։ Բլուրին ստորոտէն կը հոսէր Մարսէյլի Ջրանցքը, նեղ ու երկայն։ Քանի մը հայրենակիցներով Ջրանցքը ձգեցինք իր ընթացքին եւ սկսանք մագլցիլ բլուրն ի վեր։ Եկեղեցական անուշ երգեցողութիւն մը հաճելի կը դարձնէր մեր վերելքը եւ այժ տալով մեր յոգնած սրունքներուն, աւելի արագ կը դիմէինք դէպի խլրտող բազմութիւնը։

Այդ օրը նոյն շէնքին օծումը կը կատարէր Պալաքեան եպս.։ Շէնքը պիտի ծառայէր թէ իբրեւ մատուռ եւ թէ իբրեւ մանկապարտէզ, ինչպէս միւս արուարձաններուն մէջ։ Մատուռին մեծ դրան առջեւ հին սեղաններու շուրջ բոլորուած էին Թաղ. Խորհուրդի անդամները, մէկ-մէկ պնակով.— «Մանուկներու համար է, անտես մի առնէք»։

Արարողութեանց աւարտումէն վերջ, Թաղ. Խորհուրդի ատենապետէն քաղեցի հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Իբր ազգային կալուած ունին 603 քառակուսի մեդր հող, որուն 300 մեդրը Ֆրանսացի սեփականատէրը նուիրեց, իսկ մնացած 303ը' քառակուսի մեդրը 8 ֆրանքէն գնուած է։

Շէնքը շինուած է մեր աշխատաւոր հայրենակիցներու ձեռքով, որոնք իրենց առօրեայ աշխատանքէն վերադառնալով ապառաժներ կը պայթեցնէին շալակներով կիր ու աղիւս կը կրէին այդ բարձրութեան վրայ։ Պալաքեան եպս. ի ներկայութեամբ երկու անգամ հանգանակութիւն կատարուելով գոյացաւ 6000 ֆրանք։ Ունին 35-40 մանկապարտէզի մանուկներ եւ մէկ վարժուհի։

ՍԷՆ Թ ԱՆԹՈՒԱՆ ԴԱՆՓԱՆԷԸ ՓԻԷՐ.— Քանփանեը Ֆրէզի ճիշտ դիմացը, անկէ մօտ յիսուն վայրկեան հեռաւորութեամբ աւելի մեծ բլուրի մը վրայ նորէն մեծ մասով Քան Օտտօի բնակիչները. 90.100 տուներ։ Այս տուներուն ճիշդ վրայէն կ'անցնի Մարսէյլ Լիոն երկաթուղին։ Երկայն ու հսկայ կամուրջ մը Քանփանի Փիէրը միացուցած է Մարսէյլի հանրակառքի գծին։ Այս երկուքին մէջտեղի անջրպետը խորունկ եւ մեծ ձոր մը կը ձեւացնէ, ուրկէ որ մեր հայրենակիցները փոխանակ կամուրջէն կտրուկ ճամբով իրենց բնակարանները երթալու, անակնկալ արկածներու չենթարկուելու համար ստիպուած են ամէն օր բլուրն ի վար ու վեր երթեւեկել։

Զարքաշ հայ աշխատաւորը հոս ալ ունի իրեն յատուկ մատուռ մանկապարտէզը։ Գնած են 305 քառակուսի մեդր հող, մեդրը 33 ֆրանքէն։ Հանգանակուած է 11.624 ֆրանք։ Ունին 75 80 մանուկներ, մէկ վարժուհի եւ մէկ օգնական։

ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆ.— Փօմոնի մէջ վարձուած մատուռ-մանկապարտէզէն կ'օգտուէր նաեւ Սէն Ժիւլիէն-Լէ'գ Օլիվիէի բնակչութիւնը, 20-25 ընտանիք։ Ասոնք իրենց զաւակներուն կրթութեան համար ո՛ր եւ է ջանք չէին խնայեր եւ ամէն առտու պզտիկներուն ձեռքերէն բռնած կ'առաջնորդէին մինչեւ Փօմոնի մանկապարտէզը։ Կիրակի օրերուն բարեպաշտ հայ տիկիններ խումբ խումբ կը դիմէին դէպի Փօմոնի մատուռը, գոնէ շաբաթը անգամ մը պատարագ մը տեսած ըլլալու համար։ Դժբախտաբար այս իրարու շատ մօտ երկու արուարձանները երկար ատենէ անջատուած են։ Փօմոնի Թաղականութեան անտեղի ըմբոստացումը յոյժ տպաւորութիւն ձգեց Սէն Ժիւլիէնցիներուն վրայ, որոնք անմիջապէս սկսան կազմակերպուիլ։ Իրենց նորաշէն տուներուն մօտ գնեցին 720 քառակուսի մեդր հող, վեց ֆրանքէն եւ կիրակի մը առաջնորդը օրհնելով հողը հանգանակութիւն մը կատարեց, որմէ գոյացաւ մօտ 3500 ֆրանք։ Հոս ալ ժողովուրդին ջանքերով պատերը բարձրացած են։ Յոյս կայ որ մինչեւ Զատիկ ամբողջանայ շէնքը։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕ.— Սէն Լուի այս երկու իրարու շատ մօտ արուարձաններն ալ Քան Օտտօի բնակիչներէն հաւաքուած հայրենակիցներ են։ Բաւական մեծ մաս մը խաշոր գաղութի մը մէջ պզտիկ խրճիթներ շինած, գրեթէ նախկին կալանին կեանքը ունին։

Մնացեալ մասը մօտ 150 ընտանիք մօտակայ Ֆրանսացիներու եւ Իտալացիներու տուներու մէջ վարձուորներ են։ Այս արուարձանը սեփական հող չունի։ Երկու կեդրոններու մօտիկ մեծ շէնք մը վարձած են, որ կը ծառայէ իբրեւ մատուռ—մանկապարտէզ։ Հոն կ'աւանդին 130 երկսեռ աշակերտներ (նախակրթարանի Ա., Բ. դասարանները և մանկապարտէզի բաժինը)։ Ունին մէկ վարժուհի, մէկ ուսուցիչ եւ մէկ օգնական։

ՓՕՄՈՆ.— Բնական տեսարաններով ծառուտ եւ օդասուն արուարձան մըն է Փօմոնը։ Հոն հաստատուած են մօտ 150 հայ ընտանիքներ, մեծ մասով սեփականատէր։ Ունին բարեկեցիկ կեանք մը։

Հակառակ իրենց լաւ կենցաղին, մատուռ-մանկապարտէզի համար չունին սեփական հող եւ տարիներէ ի վեր կը մնան վարձուոր։ Վերջին տարին իբրեւ «Կրօնական ընկերակցութիւն» ներկայանալով եւ կառավարութենէն վաւերացուելով, առանձին ազանդ մը դարձած են։ Ունին 30 35 մանկապարտէզի աշակերտներ, որոնց համար պաշտօնի կոչուած է վարժուհի մը։

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Ամէնէն խղճալին եւ անտարբերն է Սէն Ժէրոմի գաղութը։ Մէկէ աւելի անգամներ գրած եմ այս արուարձանի մասին։ Ոչ մէկ շարժում եւ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն։ Առաջնորդը շրջան մը ըրած է հայկական տուներու մէջ եւ խոստացած է ուրիշ առթիւ նորէն այցելել։ Սակայն իրական եւ դրական գործ մը առաջ բերելու համար, առաջնորդին ներկայութիւնը անհրաժեշտութիւն մը չէ։ Պէտք է շարժել ժողովուրդը, պէտք է ծրագիր մը առաջադրել, որպէսզի կեդրոնը պարտաւորուի նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ աւելի կանոնաւորել Սէն Ժէրոմի ազգային կեանքը։

Վալպարէյլի, Լա Պարասի, Սէն Մարսէլի եւ Լա Փոմի արուարձաններուն մէջ եւս ունինք բաւական թիւով ցրուած հայ ընտանիքներ, որոնք գրեթէ չէզոքացած կեանք մը կ'ապրին։ Բոլորն ալ վարձուորներ են Ֆրանսացիներու տուներուն մէջ։

Ունին դպրոցական տարիք ունեցող զաւակներ, որոնք կը թափառին փողոցներուն մէջ։ Քիչեր միայն կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցներ։

Ինչպէս յայտարարեց Ազգ. Վարչութիւնը, այս արուարձաններու եւ կեդրոնի մէջ պաշտօնավարող 16 երկսեռ ուսուցիչներու միայն երկուքը Դաշնակցականներ են, որով «անգործ ընկերներու գործ մը հայթայթելու» խնդիր չկայ։ Ընդհակառակն, ազատ ձգուած ուսուցիչներէն երկուքը Դաշնակցականներ էին (Մ. Գույումճեան եւ Տոքթ. Գասպարեան), մէկը հնչակեան՝ Տօնապետեան, իսկ երկուքը չէզոք (Յովհաննէս Ապետ եւ Եղիշէ Թորոսեան)։

ՍՏ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ.— Կարգ մը տեղերէ եւ մասնաւորապէս Մարսէյլէն հարցումներ կ'ուղղեն մեզի, շարունակելի գրութեան ց հրատարակութեան մասին։

Կը փութանք պատասխանել թէ Յառաջի մէջ ունենալով միայն մէկ Թերթօնի բաժին, այդ շարունակելի գրութիւնները (պատմութիւններ) կարգի կը սպասեն, յարմարութեան պարագային Թերթօնի բաժնին մէջ հրատարակուելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Անատոլուէն վերջերս հասած ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

— Արաբկիրի մէջ բաւական Հայութիւն կայ եղեր, ժամանակ մը նոյն իսկ երկու հազարի բարձրացեր է թիւը սակայն պարագաներու բերումով մաս առ մաս գացեր են անոնք որ ճանապարհածախսի մը դրամը ունեցեր են եւ կամ անոնք որ արտասահման ազգականներ ունին։ Մնացեալները օրը օրին ապրող, խեղճ ու կրակ թշուառներ են։

Դրամ ունեցողը կ'երթայ, ուր որ կրնայ երթալ. տէր ունեցողը նոյն իսկ Հայաստանի գոց դռները բանալ տալու կը յաջողի. իսկ անոնք որ չունին, ի՞նչ պիտի ըլլայ այդպիսիներուն վիճակը։

Ներկայիս Արաբկիրի մէջ մօտաւորապէս 650-700 Հայութիւն կայ, որոնց մէկ մասը խնամիական կապերով կապուած են Թուրքերուն հետ. Մնացեալները ի վիճակի չեն երկրէն մեկնելու, որովհետեւ դրամ չունին, որովհետեւ Հայաստանի կառավարութիւնը առանց դրամի մարդ ներս չառներ, եւ այդպիսիները պէտք է որ մնան իրենց եղած տեղերը ու թրքանան վերջնապէս։

Այդպէս կ'ուզեն Թուրքերը եւ իրաւցի ալ այդպէս կը փափաքի Եւրոպան եւս, եւ նոյնն է մտադրութիւնը նաեւ արտասահմանի լուռ Հայութեան։

Արաբկիրէն Մալաթիա երկարող ճամբուն շրջակայ քրտաբնակ գիւղերուն մէջ գտնուած որբ-որբուհիներու մասին կատարած քննութիւնները ողբերգական է. ամէն գիւղի մէջ տասնեակ մը քրտացած որբեր, եւ նոյնքան ալ տարներու հետ ամուսնացած հայ աղջիկներ կը գտնուին. ոմանք կը պահեն դեռ իրենց հայ անունը ուրիշներ Մստօ, Հէսօ, Ուսօ, Ջէրօ եւայլն, չեմ գիտեր ինչ անուններու տակ ծածկուած քարշ կուտան իրենց գոյութիւնը։

Ղօչ ուշաղի, Աթմա աշիրէթներու մէջ ապրող Հայերու թիւը 500էն աւելի է, բայց իրականութեան մէջ իրենց բուն անուններով հազիւ թէ 100 հոգի կարելի է գտնել։

Խզօլիի քանի մը գիւղերուն մէջ ներկայիս 180է աւելի որբ-որբուհիներու գտնուիլը ստուգեցի. նոյն շրջանին պատկանող եւ աչքառու դիրք ունեցող Մօսօ պէկէն եւ ուրիշ երկու Հայերէ.

— Ինչո՞ւ Պոլիս չէք երթար, հարցուցի հայ ծերուկի մը, որ Մ. պէկին ոչխարները կ'արածէր. մարդը ծուռ ծուռ նայեցաւ երեսիս ու գլուխը շարժելով պատասխանեց

— Ինչո՞վ երթամ Պոլիս, էֆէնտի, աղջիկ մը ունիմ երկու որբով, անօթի ծարաւ տունը նստած է, աղբօրս կնիկը երկու չօճուխով իմ քովս մնացեր է, կը բանիմ, կ'աշխատիմ, չոր հացի մը փարային համար, ան ալ ձեռքս չի անցնիր. ոչ վրայ կայ, ոչ գլուխ, տղուս մէկը Թ. պէկին քով ծառայ է, ես ալ պզտիկ տղուս հետ Մ. պէկին ոչխարները կ'արծինք. Նէ յինք ի՞նչ պիտի ըլլայ սոնրնիս»։

— Ուրիշ Հայեր կա՞ն այս կողմերը։

— Շատ, հէտան ու հիսապը չիկայ. ամէն տուն Հայ մը կայ. Հայ ըսել վայ ըսել է, որո՞ւն ինչուն պէտքը, ոչ տէր ունինք, ոչ տիրական

Մալաթիան իրապէս Թուրքիոյ պտուղներուն շտեմարանն է. թէեւ կարգ մը մեծ շէնքեր կառուցուած են եւ քանի մը փողոցներ սալայատակուած, բայց ընդհանուր առումով քաղաքին մեծ մասը աւերակ է։

Քաղաք մը որ առատ ջուր ունի, անմաքրութիւնը պէտք է վերագրել ժողովուրդին ծուլութեան։ Քիչ աշխատիլ, շատ շահիլ կ'ուզեն Թուրքերը. հոս ալ նախնական տարազը փոփոխութիւն կրած չէ, բացի գլխարկէն։

Կիները փէրէճէով կը պտըտին փողոցները։ Կառավարութիւնը մեծ զարկ տուած է վարժարաններուն. ուսումը պարտաւորիչ եւ ձրի է. կարճ ժամանակի մէջ նոր երիտասարդութիւնը պիտի տիրէ հրապարակին։

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ Հայերու ձգած պակասը զգալի է ամէն մարզի մէջ, մանաւանդ արհեստաւորներու եւ պտղամշակութեան համար ամէն ժամանակ Հայերու պէտք պիտի ունենան այդ կը խոստովանին իրենք Թուրքերը, եւ այդ տեսայ ես Մալաթիոյ մէջ բնակած քանի մը օրերու ընթացքին։

Հրապարակի վրայ գտնուած արհեստաւորները Հայեր են թըլբացած կամ անունին պահած։ Թուրքը ծնած է պետական պաշտօնեայ ըլլալու համար. ան մինչեւ այսօր երբեք չէ խորհած արհեստի մասին, եւ նոր է որ կառավարութիւնը ուշադրութիւն կը դարձնէ արհեստի կարեւորութեան եւ կ'աշխատի արհեստաւորներ հասցնել վաղուան համար մինչայդ Հայը պիտի փնտռուի. եւ Հայ չգտնուած քաղաքի մը արհեստը մեռած կը նկատուի։

Հայեր շատ կան այս քաղաքին մէջ, բայց ընդհանրապէս Թուրք անուն կը կրեն. ժամանակին Թրքացած (մուհթէտի) են եղած ու այդպէս ալ պիտի մնան, եթէ կարճ ժամանակի մէջ երկրէն դուրս չգան։

Իր մօտակայ շրջաններով 1800է աւելի Հայութիւն ունեցող Մալաթիան ոչ քահանայ ունի եւ ոչ ալ վարժարան։

Կարգ մը հայ պզտիկներ Թուրք վարժարան կը յաճախեն, ինչպէս իմացայ Ն. պէյէն։ Ծէրխալը Եւրոպա ապրած եւ բարձրագոյն ուսում առած քաղաքավարի երիտասարդ մըն էր. երկար խօսեցաւ հանրապետական կարգերու եւ ժողովուրդի տիրութեան վրայ։ Ըստ Ն. ի տուած տեղեկութեան, մինչեւ տասը տարի Թուրք ժողովուրդը լիովին ըմբռնած պիտի ըլլայ հանրապետութեան իմաստը եւ որպէս եւրոպականացած ժողովուրդ մը իր տեղը պիտի ունենայ քաղաքակրթուած ազգերու շարքին մէջ։

Խօսելով Հայերու մասին, Ն. պէյ եզրակացուց — Հայ անունը եւ հայութիւնը այլեւս տեղ չունի Թուրքիոյ, մանաւանդ Անատոլուի մէջ. այդ է մեր տեսակէտը եւ այդ կը պահանջէ Հայերու շահը. հոս ապրող Հայերուն կը մնայ կա՛մ թրքանալ ձուլուելով մեծամասնութեան հետ, եւ կամ հեռանալ այս տեղէն։

Ինչպէս Ն. պէյի, նոյնպէս եւ բոլոր երիտասարդ Թուրքերու մտայնութիւնը նոյնն է։ 50էն վեր քրիստոնեայ դրացիները, (բայց ոչ թէ երէկ երբ կը մորթէին) այլ այսօր երբ անդրադարձած են իրենց սխալին, երէկ կեավուրներ էին անոնք, իսկ այսօր բարի դրացի, որովհետեւ այսօր իրենք ալ գլխարկ կը կրեն եւ այդ մահու չափ ծանր է հին գլուխներու համար։

Հետաքրքրուեցայ մէկ քանիներու կարծիքը առնել գլխարկի գործածութեան մասին խօսակիցներէս մէկը. Նախկին հա… պատասխանեց

— Մեր նուիրական … րէին հետեւող իսլամներուն … մեռնիլը աւելի լաւ էր … կեավուրներուն գործածած … կը դնել գլխարկով նամա… մահացու մեղք է։

Ուրիշ մը՝

— Ֆէսը իսլամին … էր. առանց ֆէսի «ձէն… վերցուիր. ես ֆէս մը պ… որ միտած ժամանակ… գնեն, իսկ այժմ նամազի ժամանակի գլուխս «նամա… լիկ» մը կը դնեմ։

Երրորդ մը՝

— Իսլամն ու քրի… խարմէ գատող ֆէսը վ… վերջ, այլեւս մեր եւ … ի՞նչ տարբերութիւն կայ… րին շափգա, իսլամին … յարմարի։

Այս է մտայնութիւ… անոնց, որ 35-40 տարեկ… ցած են. իսկ այդ տարիք… եղողներու համար գլխա… ձելի գլխանոց մըն է, եւ … գործածեն զայն, բացի … րէն, որ մեծով թէ պզտի… հաշտ հակառակորդներ … խարկի գործածութեան, … եւ այնպէս կը գործածեն…

Ցնծական սուր տա… տիրէ ամէն տեղ, արմա… ները երթալով կը բարձրա… ղովուրդը ի վիճակի չ… տուրքեր վճարելու, բ… կան պիւտճէն հաւասա… համար տուրքերու … որպէս փրկարար միջոց… ուած է»։ «…

ՀԱՅԵՐԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ …

ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՁԳՈՒԱԾ … ԳԱՂՈՒ…

ՓԵՇԹԷ, 12 յունուա… թղթ — Իբր խոնարհ մ… գամը Պուտափէշթի հայ … թին, կ'ուզէի ուշադրութիւն… ւիրել մեր վիճակին վրայ…

Ունինք թիւ մը կը … այստեղի Հայութիւնը, … րեկեցիկ է, բայց չունի … որ եւ է կազմակերպութիւն… այս պակասը օրէ օր … գառնայ։ Աչքի կը զարնէ… բացումը, տեղացիներու … մուսնութիւնները եւն.։

Վիեննայի Մխիթարեա… բանութիւնն էր որ ա… գամ մտածեց զբաղիլ … տափէշթի հաստատուած … Հայերու եւ թէ հին … րահայերու խնդրով։ … հունգարագէտ, գրկութ… Աթանաս Ցիրոյեան եւ … սէս Տիրացուեան։ Բաւակ… հրգակցութիւններէ վերջ … ցաւ Պուտափէշթի մէջ … տել Մխիթարեան հա… թիւն մը, որ պիտի ունենա… ռանձին դպրոց եւ եկեղե…

Պուտափէշթի թէ Արեւ… յերը եւ թէ Հունգարահ… մեծապէս զգացուած այ… բար գաղափարէն, իրենց … ցութեամբ կարելին … ծրագրին յաջողութեան … Եւ ամէն կերպով նպաստ… մար շէնք մը գտնուեցա… գոհողութիւններով բնակա… պարպուելով, շինուեցան … մատուռ մը, ժողովարան … վանքի յատուկ սենեակներ … ռանց որեւէ խտրութեան … կուսակցական պայքար չկա… մէն Հայ ջերմօրէն … վանքին եւ կ'ըներ ինչ որ … էր, անոր բարոյական … թեան համար։ Փոխադարձ… Մխիթարեան վարդապետներ… մասնաւորապէս Հ. Ներսէ…

…կան եւ քաղաքական գործօնու-
…թիւնները աւելի սիրելի դարձու-
…ցած էին վանքը հայ գաղութին:
…գծագրութեան, երկար շունչ
…ր ուրախութիւնը եւ ամէն երա-
…ր անյաջողութեան մասնակցե-
…ն Հ. Աճեմեանի եւ Հ. Ներսէսի
…համաձայնութեան պատճառաւ
…աշխինը այժմ հանգուցեալ,
…տարիքին բերումով անկարող եւ
կրօնական նեղ սկզբունքներով
…նքան չէր կրնար յարմարիլ
…ուան պահանջներուն. իսկ Հ. Ներ-
…ս, աղաստմիտ եւ աշխոյժ, ա-
…լաւ ըմբռնեց ժողովուրդին
…ոգը եւ բոլոր այնմ գործելով
…րաշահեցաւ գաղութը: Այս վի-
…կէն գծագրելով Հ. Աճեմեա
…իրաւունքեան օրէնքին տառա-
…ն գործադրութիւնը պահանջեց
…ենետիկէն, յետոյ Վատիկանէն:
…ը տեսնելով գաւաթ մը ջուրի
…ջ յարուցուած փոթորիկը, Հռով-
…ի կաթոլիկ կրօնապետին մի-
…ով Հրամայեց վանքը փակել
… վարդապետները Վենետիկ ղր-
…իր խոկոյն գործադրուեցաւ Հրա-
…անը:

Վանքը, որուն գնման առեն հայ գաղութը մեծ զոհեր թափած էր, այսօր Վենետիկի համար …ապահովուած ... եւ Մատուռը ... … ով շինուած է բնակարան: Նկարները ... ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ … Մասերը. իսկ ընդարձակ բա-…, որ ծրագրուած էր ապագայ Ե-…նեցիին համար, վերածուեցաւ … … իրրեւ փարձառութեան … եր զոհերուն եւ Մխիթարեա-…ն հայ գաղութին:

…Երրորդ կը նկատեմ յիշել …ն մեծ ծառայութիւնները, որ …Մխիթարեան վանքը կոչուած էր կա-…տարելու. Մեր գաղութին եւ Մա-…եանց Հնդկաբաշխայերու հա-…մար, որոնց գումարը քանի մը …հազարներու կը հասնի: Այլեւս …անխուսափելի է ձուլման վտանգը, …թէ նոր միջոցներ ձեռք չառնենք:

Կ. Բ. ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ ԵՒՍ

Սոֆիայէն ղրկուած կոչէ մը կ'իմանանք թէ յառաջիկայ մարտ 26ին պիտի տօնուի Մեսրոպեան վարժարանի հիմնադիր Պ. Յովհ. Մեսրոպի գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան 25ամեայ յոբելեանը: Այս առթիւ կազմուած է կեդր. Յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Սօֆիայի … եւ անդամակցութեամբ 28 հայրենակիցներու: Յանձնաժողովի հասցէն.— A. Ajdérian, Collège Mesrobian, Pavlovo, Sofia (Bulgaria):

Կ'երեւի թէ Յոբելեաններու տարի մը պիտի ըլլայ 1929 թուականը: Մինչեւ այժմ պաշտօնապէս հաստատուած են հինգ յոբելեաններ.— 1.— … Տէրունեան, 2.— Ա. Չօպանեան, 3.— Մեսրոպ Նուպարեան, 4.— փրոֆ. Վահան Ցոռոմեանց (Միջազգային) եւ 5.— Պ. Մեսրոպ:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնիկը, նկատի ունենալով որ Քարթիէ Լաթէնի (Սէն-Միշէլ — Օտէոն) Սէնայի եւ Օրթոլանի հիւրանոցներուն մէջ գտնուող մօտ երեսնեակ մը հայ պատանիները փողոցները կը թափառին ամէն շաբթու հինգշաբթի օրերը, տեղական դպրոցներու սովորական փակումով, Միութեան Փարիզի իր գրադարան-ընթերցարանին մէջ հաստատեց հայերէնի դասընթացք մը եւ ուսուցիչ անուանեց Գ. Մ. Նաթանեանը:

Առաջին դասընթացքը սկսաւ 1928ի յունուար 12ին, ուր հազիւ 5-6 հոգի ներկայացած էին: Հակառակ այդ փոքրիկ թիւին՝ ուսուցիչը սկսաւ իր դասաւանդութեան: Երկրորդ եւ երրորդ հինգշաբթի օրերուն թիւը բարձրացաւ 10ի: Այդ շրջանին ծնողները երբ համոզուեցան թէ այդ ձեռնարկը յարատեւ գործ մըն է, պարտաւորեցին իրենց տղոց որ յաճախեն այդ դասընթացքներուն: Եւ ահա այսպէսով աշակերտներու թիւը չորրորդ-հինգերորդ դասընթացքներուն յանգեցաւ 27ի:

Աշակերտները երկսեռ էին եւ 7-8 տարեկանէն մինչեւ 14 տարեկան: Առանցմէ ոմանք բնաւ հայերէն գիր չէին հասկնար. ոմանք ալ խօսիլ չէին գիտեր իրենց մայրենի լեզուն, կը խօսէին թուրքերէն կամ ֆրանսերէն: Փոքրիկ թիւ մըն էր որ միայն գիր կը ճանչնար, բայց կը դժուարանար հեգել առանց հասկնալու: Իսկ պարզ ընթերցում ընող եւ գրող մասը հազիւ 5-6 հոգի էին:

Հակառակ տեղին անյարմարութեան, գրասեղանի չգոյութեան եւ այլ յարակից պէտքերու պակասութեան, երկսեռ աշակերտները բաւական ազատուեցան եւ մեծ հաճոյքով կը յաճախէին դասերուն եւ կը փափաքէին որ անոնք չընդհատուէին:

Անցեալ տարուան ձեռնարկուած դասընթացքը տեւեց մինչեւ յուլիս 12, վեց ամիս:

Որովհետեւ նոյն հաւաքականութիւն ունենալ նիւթապէս, ամբողջ արձակուրդի առթիւ այդ դասընթացքները ամենօրեայ պիտի վերածէր:

Գալով նոր շրջանին, որ սկսաւ 1928 նոյ. 25ին, աշակերտները 13 հոգի էին: Երրորդ եւ դ. դասընթացքներուն միայն այդ թիւը բարձրացաւ 23ի: Սակայն տարակոյս չկայ թէ դեռ շատ պիտի աւելնան, երբ պէտք եղած կերպով յայտարարութիւններ ըլլան: Խոստովանինք սակայն որ միայն օճառաջ՝ն է այդ ուղղութեամբ քայլերուն:

Ինչպէս անցեալ, նոյնպէս ներկայ շրջանին դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան Միութեան Փարիզի Գրադարան ընթերցարանին մէջ, Ֆլօրիայի վերնայարկի սրահը 61, Rue Monsieur le Prince Métro: St. Michel կամ Odeon:

Հիմա, աշակերտները կը կարդան, կը գրեն, իրենց դասերը իմաստը կը բացատրեն, ուղղագրութիւն կ'ընեն, իսկ փոքրիկ մաս մըն ալ շարադրութիւն կը գրէ: Դասերը կը տեւեն երկու ժամ՝ 3-5: Սրահը տաք է, լոյսը բաւական է, բայց դպրոցական պակասները կը մնան:

Միութիւնը իր բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը տուած է նաեւ անցեալ տարի հաստատուած Ցանասարեան ժողովրդական համալսարանին, ուր Գ. Մ. Նաթանեան շաբաթը անգամ մը երեքշաբթի երեկոները կը դասաւանդէր Պատմութիւն: Անցեալ տարի այս դասընթացքը յաջողութիւն գտաւ, իսկ այս տարի ոչ:

Այս պատճառով ալ, անհրաժեշտ գտած ենք, Պէլվիլի թաղամասի հայ պատանիներու համար բանալ հայերէնի ուրիշ դասընթացք մը: Դասերը տեղի կ'ունենան հասցէով 40, Rue de Belleville.

Պէլվիլ՝ ուր աւելի քան հօծ հայ բազմութիւն մը կայ, եւ հայ տղաքը նոյնպէս զուրկ են հայ լեզուի ուսուցումէն, վստահ ենք որ մեծ յաջողութիւն պիտի գտնենք: (Կնիք)

ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Հայ-կաթոլիկներու Կաթողիկոս-Պատրիարք Պօղոս-Պետրոս ԺԴ. Թէրզեան Ուրբաթ օր ներկայացաւ արտաքին նախարար Պրիանի, ընկերակցութեամբ Նաղլեան, Պահապանեան եւ Նէսիմեան վերապայծառներու:

Նախարարը սիրալիր ընդունելութիւն րրած է հայ կրօնաւորներուն եւ հաւաստած թէ հոգատար պետութիւնը ամէն կերպով պիտի օժանդակէ պատրիարքին՝ իր պաշտօնին կիրարկումին մէջ: Կը տեղեկանանք թէ Պ. Պրիան հեռագրած է Սուրիոյ ֆրանսական իշխանութեանց՝ պատշաճ ընդունելութիւն ընել պատրիարքին:

Շաբաթ օր Թէրզեան պատրիարք եւ գերապայծառները Սէն-Տընի երթալով գեղեցիկ պսակ մը դրին Լեւոն Ե. Լուսինեանի դամբանին վրայ: Պատկը կը ներկայացնէ խաչ մը եւ սուր մը: Պատրիարքը հոգեհանգիստէն վերջ կարճ բանախօսութիւն մը րրաւ՝ շեշտելով հայեւ-ֆրանսական յարաբերութիւնները անցեալին մէջ: Ու ակնարկելով Պատրիարքական Աթոռին Սուրիա փոխադրութեան, մաղթեց որ ատիկա ըլլայ հայ ազգին համար «փառաւորագոյն ապագայի մը արշալոյսը»:

Շաբաթ կէսօրէ վերջ «Լիւթէսիա»յի մէջ թէյասեղան մը սարքուած էր ի պատիւ պատրիարքին եւ գերապայծառներուն: Նախագահութեան կողմէ ներկայացուցիչ մը, ժամուէննար Շարթալ, Քիպարեան եպիսկոպոս Պ. Պ. Խատիսեան, Սինապեան, փրոֆ. Մայլէր, Մխիթարեան հայրերը, Հայոց Եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը եւլն.: Փարիզի ժողովրդապետ Հ. Պետրոս վրդ. Քէտիճեան ֆրանսերէն ճառով մը շեշտեց թէ բոլոր Հայերը՝ առանց դաւանանքի խտրութեան հրաւէրին պատասխանելով միութեան եւ եղբայրութեան լաւագոյն օրինակը կուտան, ու մաղթեց որ այդ միութիւնը շարունակուի նաեւ ազգային բոլոր խնդիրներու մէջ:

Ֆրանսերէն գրութիւնով մը պատասխանեց Թէրզեան պատրիարք, որ ըսաւ թէ միութեան մէջ է մեր զօրութիւնը. շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսահիւրընկալ ազգին եւ աւելցուց թէ հիմա որ իր աթոռը Ֆրանսայի պաշտպանութեան ներքեւ կը փոխադրուի, հայ ազգը պիտի կրնայ աւելի խաղաղ օրեր տեսնել եւ բարգաւաճիլ:

Խօսեցան նաեւ Պ. Դր. Սինապեան՝ Բարեգործականի կողմէ եւ Պ. Սարուխան (Պելճիքայէն) Կովկասի հայ-կաթոլիկներուն կողմէ: Վերջին խօսողն էր կաթողիկոս-պատր. ընդհ. փոխանորդ Ցովհ. Նաղլեան գերապայծառ, որ ակնարկելով Լեւոն Թագաւորին գերեզմանին վրայ դրուած պսակին, ըսաւ թէ հայ ազգը միշտ ապրած է իր սուրով եւ խաչով, հայրենիքով եւ հաւատքով:

Կիրակի առաւօտ Թէրզեան պատրիարք հանդիսաւոր պատարագ րրաւ Սէվր փողոցի եկեղեցիին մէջ: Սրանս կառավարութեան կողմէ ներկայ էր Պ. Բանէ, Ռումինական անձնակազմի կողմէ՝ Պ. Փիքար. փրոֆ. Ն. Սորկա եւ մեծ թիւով հրաւիրեալներ: Երգեցողութիւնները կատարուեցան անթերի՝ ղեկավարութեամբ Պ. Սերգոսեանի: Նաղլեան եպիսկ. յայտարարեց թէ պատրիարքը գնահատելով Փարիզի հայ-կաթ. համայնքի ժողովրդապետ Հ. Պետրոս վարդապետ Քէտիճեանի ջանքերը, իրեն կուտայ Ծայրագոյն վարդապետի աստիճան եւ «գերյարգելի» տիտղոսը:

Թէրզեան պատրիարք կիրակի իրիկուն մեկնեցաւ Մարսիլիա, — ընկերակցութեամբ Նաղլեան եւ Նէսիմեան գերապայծառներու — ուրկէ շոգենաւով պիտի երթայ Եգիպտոս եւ Պէյրութ:

Շրջուն Թղթակից

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ցաճախ մեզի հարցումներ կ'ուղղուին որոնց պատասխանը անմիջապէս կը տրուի ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓով (դ. էջ):

Իսկ օրը օրին ղրկուած դրամները միշտ կը ծանուցուին ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓով (Ստացանք):

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԷՆ ԹՐԹԻԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ (Սեփ. Թղթ.).— Անցեալ օր պարզեր էի Լիոնի արուարձաններէն Մոնշայի փոքրաթիւ գաղութին կեանքը: Կը փութամ քանի մը լրացուցիչ տեղեկութիւններ եւս հաղորդել: Այստեղ ալ երեսի վրայ ձգուած է մանուկներու կրթութեան խնդիրը: Մինչդեռ կարելի է այդ փոքրիկները, որ տեղական դպրոց կ'երթան կամ փողոցները կը չափեն, երեկոները գոնէ մէկ ժամ հաւաքել սենեակի մը մէջ ու ա. բ. գ-ը վարժեցնել. բացատրել թէ իրենք հայ են եւ պէտք չէ որ օտար լեզուով խօսին իրարու հետ կամ երգեն: Ինչո՞ւ կարելի չէ չափահաս տղամարդիկը գոնէ շաբաթը մէկ անգամ իրարու մօտ հաւաքել, հայերէն թերթեր ու գիրքեր կարդալ, չհասկցողներուն բացատրել, հանրօգուտ նիւթերու մասին վիճաբանիլ եւ այսպէսով իրենց թմրած վիճակէն արթնցնել: Հաւատացէք որ բոլորն ալ պիտի մասնակցին, եթէ նախաձեռնող մը ըլլայ: Եւ ի՞նչ պատճառ կայ չմասնակցելու երբ դրամի խնդիր չկայ, կուսակցական հաշիւ չկայ եւ բոլորն ալ չէզոք են:

Մեր հայրենակիցներէն շատերը տարեկան 75 ֆրանքի յաւելեալ գումար մը վճարելով տան տիրոջ, տունի պարտէզին մէջ հող վարձած են եւ իրենց պէտք եղած կանաչեղէնները կը պատրաստեն, հաւեր ու ճագարներ կը պահեն: Անցեալ օր Զարօնճաղցի հայրենակից մը իր հաւերուն շինած բոյնին նայելով, խորունկէն «ա՜խ» կը քաշէր ու կ'ըսէր՝

— Ինծի ձգին Հայաստան երթամ շատ չէ՝ ըս հաւերուս բոյնին չափ տեղ մը տան օր ինծի մալ ըլլի. ըն ատենը «պէկ լիկն պաճանախ» կ'ըլլիմ:

Լսեցէք, է՛յ Հայաստանի վարիչներ, այս օրավարձքով ապրող հայուն հառաչանքը, ու թէ ձեզ նման ալլասերած — աղաղակը: Ձեզի ուղղուած են այս խօսքերը, դուք որ անգլիացի բանուոր, չինաստանցի յեղափոխականով կը զբաղիք, մեր արիւնը խմող 80.000 թուրքերը մեր երկրին մէջ տեղաւորելով տուն տեղ կ'ընէք, հողին կը կապէք. բայց այսպիսի հայու մը շատ կը տեսնէք դուռ բանալ հաւու բոյնի չափ տեղ մը տալ:

Ինչ՛ը կը գործէք, պարոններ եւ ապագայ սերունդը եթէ ձեզ խաչը հանէ, դարձեալ քիչ է:

Դ. Շէյխհաճեցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Վիէն, 9 յուն. — Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը յառաջիկայ կիրակի 20 յունուարին, պիտի մեկնի Rive de Gier քաղաքը, մրցելու համար տեղական ախոյեան խումբին դէմ, Stade Sportingի մէջ:

Սոյն մրցումը երկար բանակցութիւններէ յետոյ կարելի եղաւ կարգադրել: Ֆրանսական խումբը 1926էն մինչեւ 1928 Լուառ նահանգի ախոյեանն է: Լիոնի ախոյեանութեան համար մրցած է շատ մը խումբերու դէմ, որով Հ. Մ. Ը. Մ-ը կը գտնուի լուրջ հակառակորդի մը դէմ:

Կը խնդրուի մասնակցողներէն ներկայ ըլլալ սրճարանը կիրակի առտու: Մ. Փ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵԼՈՒ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ ՄԸ.— Պէրլինի ամենէն համբաւաւոր դրամատէրներէն մէկը իր յիսնամեակը կը տօնէր, բարեկամներով եւ մասնաւոր հրաւիրեալներով, երբ խնճոյքի ամենէն տաք վայրկեանին, մէկն սկսաւ կարդալ անոր ուղղուած հեռագիրները, որոնց մէջ սա մէկը.— Ամբողջովին նեխած էք, ո՛չ պոչ ունիք, ո՛չ գլուխ: Հեռագիրը կը կրէր ստորագրութիւնը առեւտրական տան մը, որուն հետ դրամատէրը՝ գործի յարաբերութիւններ ունէր, երկար տարիներէ ի վեր:

Երեւակայեցէք հրաւիրեալներու ապշութիւնը եւ յոբելեարին կատաղութիւնը:

Դրամատէրը որ չէր մոռցած իր գոհէնիկ ծագումը, աւելի պատկերալից պատասխան մը հեռագրեց. ասկից զատ, ամէն վարկ դադրեցուց այդ տան:

Բայց խնդիրը ատով չվերջացաւ:

Դրամատիրոջ պատասխանը ռումբի պէս պայթեցաւ առեւտրական տան՝ Գալլուվայտ եւ Ընկերութեան տնօրէնին գլխուն. կանչեց իր քարտուղարը եւ բացատրութիւն պահանջեց, ու հասկցուեցաւ որ աղետալի սխալ մը գործուած էր: Նոյն օրն իսկ Գալլուվայտ ընկերութիւնը մեծ քանակութեամբ ստացած էր նեխած աղի ձուկ: Ու փոխարէն՝ ապրանքաւորութեան հեռագիրը որ ձուկի հայթայթիչին պիտի ղրկուէր, սխալմամբ ղրկուած էր յոբելեար դրամատիրոջ: Իսկ ձուկի վաճառականին, անշուշտ զարմանքով ընդունած էր դրամատիրոջ ուղղուած շնորհաւորականը:

Ասկից զատ Գերմաներէնլեզուի մէկ նրբութիւնը աւելի սաստկացուցած էր դրամատիրոջ չփոթութիւնը: Գերմանները քաղաքավարութեան համար, «անոնք» կը գործածեն «դուք»ի իմաստով: Այնպէս որ, հեռագրին «ամբողջովին նեխած էք»ը, պէտք էր ընդունէր «նեխած են» իմաստով:

Այս սխալին յանցանքը ալ անշուշտ կ'իյնար գերմաներէնին վրայ:

Քարտուղարը իր սխալը քաւեց, հեռացուելով գործէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

—ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ՛ …

Ան խնճոյք խոստացաւ ամէն շաբաթ: Եւ նկարագրեց բոլոր այն հաճոյքները, խէնէշ ու պագշոտ, որոնք կը սարքուէին միայն Ծարուատ եւ Թաւշային անկիւններու մէջ, ուր բոցի պէս գեղեցիկ մարմիններ կը բաբախեն ու կը գալարուին: Բոլոր այդ վայելքները կը նուիրէր իր ժողովուրդին: Եւ կը պատմէր հարուստ ու ազուար քաղաքներուն, որոնք զրկած են ժժախտները ամէն հաճոյքէ: Կը քաջալերէր զանոնք, նախանձ կը կաթեցնէր անոնց սրտին մէջ, անգթութիւն կը սերմանէր եւ յարձակման կը հրահրէր:

— Գացէք, ամէն Շաբաթ վերջ տարածել չարիքը քաղաքներուն մէջ: Վարակեցէք հիւանդութեամբ. տանջեցէք ախտերով, պատժեցէք անգթութեամբ…

Սուր ճիչեր, որոնք Բյիկ ըլլային, ընդհատեցին Սաղայէլին ճառը: Խումբ մը մարդիկ առաջ եկան: Երեք աղջիկներ կային անոնց թեւքին կռնակին վրայ:

Մէկը պոռաց.

— Հիւսիսային ժայռերուն մօտ ապաստանած էին և գաղտնօրէն կը դիտէին մեր խնճոյքը:

Ժայռին գագաթէն արձակուեցաւ նշան մը, որ կը հրամայէր գերուհիները տանիլ վրանին տակ: Սակայն հազիւ թէ աղջիկները հասած էին ժայռին ստորոտը, երբ վայրագ երիտասարդներ յարձակեցան աղջիկներուն վրայ եւ բռնաբարեցին: Այն ատեն ժայռէն վար վազեցին խումբ մը մարդիկ, որոնք մինչեւ այդ անտեսանելի էին, տարբեր զգեստներ կը կրէին, թերեւս կրօնքին պաշտօնեաներն ու իշխանաւորներն էին: Աղատեցին աղջիկները, որոնք բռնաբարումին հետեւանքով ուշաթափ ինկեր էին գետին: Եւ տարին ժայռին գագաթը:

Սաղայէլ շարունակեց իր ճառը: Խօսեցաւ չարութեան իմաստին մասին: Բացատրեց բնազդը, որ ապագային պիտի կազմէ նկարագիրը, եւ որ ուրիշ բան չէ, ըսաւ, եթէ ոչ իմաստութիւնը, չաղչուած, տգեղ: Ան կը մղէ անհատը չարութիւն ընելու ուրիշին, տիրելու եւ տիրապետելու համար:

Այսպէս կ'ուսուցանէր Սաղայէլ «իր» ժողովուրդին: Եւ յետոյ իր կեռ ճկոյթ մատին պողպատէ եղունգով, կրակին մէջ տաքցնելէ յետոյ, նշան կը դնէր նոր հաւատացեալներուն մարմիններուն վրայ: Եւ խնճոյքը կ'աւարտէր երրորդ հաւախօսին, երբ կը մարէին լոյսերը յանկարծական եւ ժողովուրդը կը մեկնէր լուռ եւ արագ:

Երբ գիտակցութիւնը վերադարձաւ, Ռաժելա Հղագար լաց մը սկսաւ Բռնաբարուած, անտավարակ մարդոց վէրքերէն պղծուած, կատարեալ եւ խոր յուսահատութեամբ մը կը զգար թէ զրկուած է այլեւս սիրելու հաճոյքէն: Ո՞ւր էին իր երկու ընկերուհիները: Ի՞նչ եղան առեւանգումէն յետոյ, ինչպէ՞ս միտակ մնացեր էր լերան կողին վրայ—: Չէր յիշեր: Կուլար, բայց սիրանոյն առեն իր ուղեղը կ'աշխատէր լուծում մը գտնել կացութեան:

Երկու օր յետոյ Ռաժելա տեսնուեցաւ Բերէայի դիւղերուն մէջ, ուր կը մուրար: Ցետոյ ծառայութեան մասին Հիւանդութիւնը գեռ նշաններ ցոյց չէր տար: Եւ հակառակ տրտմութեան ու վիշտին, գեղեցիկ էր ան: Մազերը նշենիի ծաղիկներու գոյնն ունէին արեւին տակ, եւ մարմինը փղոսկրի պէս էր: Ահա թէ ինչո՛ւ բախտ ունեցաւ ծառայութեան մտնելու Դէպի հիւսիս, ճամբան բաց էր, և Ռաժելա բարոռ ժողովուրդէն հեռանալով՝ անցաւ նախ Բերէա, յետոյ Յուդայի երկրէն Յորդանանի վերին հովիտը:

Ձմեռը անցաւ այսպէս:

Գարունը կանխահասութեան պատրանքներ ունի այս երկրին մէջ: Վաղաբողբոջ ծառեր կան որոնք գոյնզգոյն կոճակներ կը ցուցադրեն, յետոյ լայն կը բանան իրենց պատմուճանը, արեւ գոյն:

Ռաժելա Գեննեսարէթի լիճին նայող բարձունքներուն վրայ, այգիի մը մէջ, որթատունկերը կը մաքրէր: Մանուկ մը խնամելու պէս, կը գգուէր բարունակները, կը փրցնէր նախորդ տարուան չորացած ընձիւղները, կը դիտէր աչքերը, որոնք գնդասեղի մը գլուխին մեծութիւնն ունէին արդէն: Այդ մանտրտիկ ուռերը իրեն յիշեցուցին, որ իր պտուղին վրայ եւս բուսած են, քանի մը օրէ ի վեր, բշտիկներ: Վախով խառն հոգով մը, քակեց կուրծքը եւ դիտեց որ երկու ծիծերուն մէջտեղը մարմինը արցունքոտեր էր: Որթատունկին աչքերուն նման, քիչ մը աւելի մեծ, կոճակ կոճակ դուրս տուեր էր միսը: Մատները ճակտին ու այտերուն տարաւ, շօշափեց մորթը: Զգաց որ իր մորթն ալ կը բուսնի, կոճակներ կուտայ: Ինչ կը նշանակէր այս: Միտքը ինկաւ բորոտութիւնը: Սարսափեցա՛ւ Հիւանդութիւնը այժմ կ'աշխատէր իր մարմինին վրայ, իր գեղեցիկ ու ծաղկուն մորթին վրայ:

Գաղտնօրէն բաժնուեցաւ մշակներուն աչքէն: Բարձրացաւ բարձունքն ի վեր, աւելի՛ վեր, աւելի՛ վեր: Նոյնիսկ պահ մը վազեց, սակայն յոգնեցաւ եւ ստիպուեցաւ մազլցիլ յամրօրէն: Աճապարա՛նք կար նաեւ այդ յամր շարժումին մէջ: Ի՞նչ արոպաւ ծնաւ միտքին մէջ: Ո՞ւր կ'ուզէր բարձրանալ: Անձնասպա՞ն կ'ուզէր ըլլալ: Երբ, յոգնած ու հեւասպառ, կանգ առաւ լերան կողին վրայ, դարձաւ ետին, դիտեց դաշտերն ու հեռուները: Մշուշին մէջ, հեռո՛ւն, շա՛տ հեռուն, սպիտակ պատկեր մը կար: Կարծեց, որ Երուսաղէմն է, ցիշեց այն օրերը, երբ, սիրով լեցուած, Երուսաղէմ կ'երթար:

— Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ, գնդեցի կ բաղաք:

Ծունկի ինկաւ ու լացա՛ւ, լացա՛ւ:

(9) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ներուն մէջ պիտի գործադրուի այն նոր օրէնքը, որով այրերը կը պարտաւորուին հագնիլ եւրոպական հագուստ (բաճկոնակ, տաբատ) եւ «քէփի»ի ձեւով գլխարկ մը («փէհլեւի»)։ Այս օրէնքը մէկ տարի վերջ պիտի գործադրուի գիւղերուն մէջ։

Անոնք որ այս օրէնքին հակառակ կը գործեն, առաջին անգամ տուգանքի պիտի ենթարկուին. կրկնութեան պարագային. բանտարկութեան պիտի դատապարտուին։

Կրօնաւորները եւ կրօնական վարժարաններու ուսանողները ըստ առաջնոյն պիտի շարունակեն վերարկու եւ փաթթոց կրել։

Ֆրանքեւգերման զինակցութիւն մը

Պէօրսէր Ցայթունկի մէջ փոթասի Թագաւոր Առնոլտ Ռայխապէրկ յօդուած մը հրատարակելով, անգամ մը եւս կը պաշտպանէ Ֆրանքեւգերման քաղաքական զինակցութեան մը ծրագիրը, զոր կը ջատագովէ քանի մը տարիներէ ի վեր։ Ռայխսպէրկ կը գրէ.

«Անմիջապէս որ ֆրանսական կառավարութիւնը կարենայ ընել հանրային կարծիքին թէ՝ Հռենոսիոյ մէջ իր ունեցած գրաւները լքած է՝ փոխարէն Ֆրանքեւգերման զինակցութեան, որ նիւթապէս անկարելի պիտի դարձնէ ոեւէ զինեալ կռիւ երկու երկիրներուն միջեւ, կասկած չկայ թէ իր եռեւ պիտի ունենայ ազգին մեծամասնութիւնը։

«Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ, աւելին, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ զինակցութեան մը իրականացումը զօրացնելով մէկտեղ այս երեք պետութիւնները Միացեալ Նահանգներու ելմտական ճնշման դէմ, նոր զինակիցներէն իւրաքանչիւրին համար պիտի կազմէ ուժի աճելի աճում մը։ Ֆրանքեւգերման ճարտարարուեստական համաձայնութեան քաղաքական զինակցութեան մը վերածուիլը կենսական խնդիր մըն է երկու ճարտարարուեստներուն համար ալ։

«Մետաղագործական միջազգային խմբակին դէմ, որուն միացած են Ֆրանսա, Գերմանիա, Զուիցերիա եւ Լիւքսէնպուրկ, պողպատի ամերիկեան թրըստները կազմեցին Ամերիկայի Արտածման Ընկերակցութիւնը՝ լաւագոյն պայմաններով կռուելու համաշխարհային շուկան ձեռք անցընելու համար»։

«Տէօյչէ Պէրկցայթունկ» թերթն ալ, որ նոյն տեսակէտը կը պաշտպանէ, խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ Լոքառնոյի քաղաքականութիւնը գործօն եւ անկեղծ զինակցութեամբ մը պէտք է ընդլայնել եւ քաղաքական ու տնտեսական զինակցութիւն մը կազմել Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ։

Պուլկար դահլիճը

Սոֆիայի «Ութրօ» թերթը կը գրէ թէ վարչապետ Լիափչէֆ յառաջիկայ գարնան պիտի երթայ արտասահման, մասնաւորապէս Փարիզ, Լոնտոն եւ Հռոմ։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծուի թէ իր մեկնումէն առաջ դահլիճը պիտի վերակազմուի։

Ի՞նչ կ'ուզեն Հնդկաստանի իսլամները

Ամիսներէ ի վեր Հնդկաստանի մէջ քննութիւն կը կատարէ անգլիական պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Սայմընի։ Նպատակն է՝ Հնդկաստանի բնակչութեան զանգուածներն ու բաղձանքները լսել՝ ըստ այնմ նոր Սահմանադրութիւն մը պատրաստելու համար անգլիական այդ մեծ գաղթավայրին։

Քանի մը օր առաջ Սայմընի Յանձնախումբին ներկայացաւ Իսլամ Ազգային կեդրոնական Ընկերակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ իշխան Աքհամ Հիւսէյնի, եւ պարզեց իսլամներու պահանջները։ Անոնք կը պահանջեն որ բոլոր խորհուրդներու մէջ իսլամները ներկայացուցիչ ունենան՝ բնակչութեան թիւին համեմատութեամբ, այն պայմանաւ որ փոքրամասնութիւնը օրէնսդիր բոլոր մարմիններու մէջ աթոռներու հարիւրին 40ը ունենայ եւ թէ ոեւէ յարանուանութեան կրօնական, ընկերային եւ կրթական շահերուն հետ կապ ունեցող խնդիրներու վերաբերեալ օրինագիծ պէտք չէ ընդունուի՝ եթէ այդ յարանուանութեան մէկ չորրորդը հակառակ ատոր։ Թէ՝ ամբողջ Հնդկաստանի եւ թէ նահանգներու կառավարութեանց անդամներուն կէսը Հնդիկ, կէսը Իսլամ պէտք է ըլլայ։ Թաղապետութեանց, շրջանային կամ տեղական մարմիններու մէջ եւս։ Հնդիկներու եւ Իսլամներու համեմատութիւնը պիտի ըլլայ օրէնսդիր մարմիններու մէջ եղածին պէս, այն պայմանաւ որ իւրաքանչիւր համալսարանի փոխ-վերատեսուչը փոխն ի փոխ Հնդիկ եւ Իսլամ պիտի ըլլայ։ Բանակին մէջ եւս Հնդիկ եւ Իսլամ նոյն քանակութեամբ սպաներ պէտք է ունենան։

Պատուիրակութիւնը պահանջեց նաեւ որ նահանգները ինքնավարութիւն ունենան։ Օրէնքն ու կարգը պահպանելու իրաւունքը տրուի կառավարիչին։ Փափաք յայտնեց նաեւ որ մեծ համեմատութեամբ անգլիացի պաշտօնեաներ պահուին հանրային պաշտօններու մէջ։

Գործադուլ եւ արիւնալի կռիւներ

Հարաւային Ֆրանսայի ածխահանքներուն մէջ ծայր տուաւ գործադուլ մը, որ հետզհետէ լայն համեմատութիւններ կ'առնէ։

Քրօզաքի մէջ բանթողներուն թիւը հասաւ 1500ի։ Ավէյրոնի շրջանին մէջ բանթողները շարունակ ժողովներ կը գումարեն։ Քանփի եւ Ֆիրմիի մէջ կռիւներ ծագեցան։ Հանրապետական պահակները ստիպուեցան կրակ բանալ ցուցարարներուն վրայ։ Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան։ Վիլֆրանշի գաւառապետը շարունակ Տէքազվիլ կը մնայ՝ ստիպողական գործերու կարգադրութեան համար։

Ամբողջ հարաւ արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ, ածխահանքերու մօտիկ շրջաններն իսկ ածուխի տագնապի ենթարկուած են։

350 հոգի խեղդուած Չինաստանի մէջ

«Հսին-վահ» շոգենաւը, որ Շանկայէն Հոնկ-Քոնկ կ'երթար, առտուան ժամը 4.45ին Ուանկ-Լանի բացերը խութի մը զարնուելով ընկղմեցաւ։ Մէկ ազատարար նաւակ միայն կարելի եղաւ ծով իջեցնել։ Նաւապետը, նաւազները եւ ճամբորդներուն մեծ մասը խեղդուեցան։ Աղէտէն ժամ մը վերջ չորս շոգենաւեր անցան անկէ, սակայն մութին պատճառով բան չկրցան տեսնել։ Սաստիկ ուրականը կը դժուարացնէ փնտռտուքները։

«Հսին Վահ»ի մէջ կային 30 կին եւ բազմաթիւ մանուկներ։ Մինչեւ հիմա ազատած են 26 հոգի միայն։ Կը կարծուի որ 350 հոգի խեղդուած են։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ յառաջիկայ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն Շրջ. կոմիտէի եւ նորի ընտրութիւն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական կարող ուժերու։ Կը ներկայացուի՝ Ա. Ահարոնեանի

ԱՐՅՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ եւ ԱԿԱՄԱՅ ԹԱՂԱԿԱՆԸ (զաւեշտ)

26 Յունվ. Եր. իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահը

Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է։ Տոմսերը՝ 3 եւ 5 Ֆր.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ „ԱՆԶՐԵՒ''Ը

Ֆրանսա եւ Սուրիա 20 Ֆր.: Ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէ) 25 ֆրանք: փոստի ծախք չկայ: դիմել՝ L. Kévonianի 235 Fbg. St. Martin. PARIS (10e).

ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ

Հ. Յ. Դ.

Վիէնի շրջ. կոմիտէի ընկերա-հասարակական դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին Հայ Ժողովրդային Լսարանի մէջ։ Կը խօսի ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»:

Իսկ Երկուշաբթի նոյն ժամուն միեւնոյն վայրը վիճաբանական ժողով դասախօսուած նիւթին շուրջ։

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 122 Cours Lafayette քաֆէ Քօմէթի սրճարանը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր կազմի բոլոր ընկերները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գ. քաղաքապետարանի գրադարանը, մուտքը Rue de François Carcin փողոցէն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ՝ Պատգամաւորի զեկուցում եւ «Դաշնակցութեան Տուն»ի հարց։

Փօն տ'Օլնայի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերներն ու ընկերուհիները, այս Կիրակի ժամը 2ին իր նոր Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 3ին, 71 Ave. Kléber Հ. Հանրապետութեան պատուիրակութեան շէնքին մէջ։ Հրաւէր չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այդ նկատել։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Կարմիր Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին, Գ. Թաղապետարանի մատենադարանը։ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի Գ. դասախօսական ժողովը՝ կիրակի ժամը 2.30ին Rue de la Républiqueի սրահը։

Կը խօսի՝ Վ. Գույումճեան։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ Նահնգ. միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 61 Rue Monsieur le Prince։ Ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին անդամներն ու բոլոր Սեբաստահայերը, լսելու համար Ամերիկայի Վերաշինաց միութեան կոչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԵՈԶՂԱՏԻ եւ շրջակայից Հայր. միութիւնը կազմուած ըլլալով, Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ գտնուող բոլոր Եոզղատցիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 131 du Templeի սրճարանը։ Մէթրօ՝ Belleville։ Օրակարգ՝ Վաւերացում ծրագիր-կանոնագրի եւ ընտրութիւն վարչութեան։

ՆՈՒԷՐԱՑՈՒՑԱԿ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հալէպ, Մ. Զ.—150 Ֆր.։ Զ.ի գիրքը ստացանք։

Մոնթաւրիս, Յ. Ա.— 220։ Սկըսանք զրկել։

Հալէպ, Գ. Հ.— 300։

ՎԱԼԹԷՐ ՇԹԱՐԱՄԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Չորրորդ եղանակը տեղի պիտի ունենայ Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին մէջ եւ պիտի բաղկանայ 16 բաժնեգրական նուագահանդէսներու շարքէ մը: Ամէն եղ. իրիկուն ժամը 9ին, Յունուար 24էն մայիս 16: Բաժնեգրութեան եւ տոմսերու համար դիմել Շան զ'Էլիզէի Թատրոնը 13 Ave. Montaigne.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկ. Թագուհիցայլաքեան եւ զաւակը (Լոնտոն) իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Գ. ԲԱՐՍԵՂ Կ. ՁԱՅԼԱՔԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Գաբրիէլ Սարաֆեան, տէր եւ տիկին Լեւոն Գանթարճեան, Այրի տիկին Վերժին Մազմանեան եւ զաւակունք, Գ. Մաքսուտ Ճէրրահեան (Կ. Պոլիս), Այրի տիկին Հայկուհի Փիշթիֆճեան եւ զաւակունք, Գ. Ներսէս Քէսիմեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Փարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ եպս.ի, քահանաներուն, հոգաբարձութեան, դպրաց դասուն եւ բոլոր անոնց, որոնք ներկայ գտնուեցան յուղարկաւորութեանը

ՏԻԱՐ ՄԻՀՐԱՆ ՃԷՐՐԱՀԵԱՆԻ (ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ)

որ մահկանացուն կնքեց 14 յունուար Բշ. առաւօտ, 62 տարեկան հասակին մէջ:

Մարմինը ամփոփուեցաւ Հէրպլէյի գերեզմանատան մէջ:

ՆԱՄԱԿ ունին Գ. Գ. Ճաճան Յարեան և Հմայեակ Սափրիչեան: դիմել՝ «Յառաջ»ի:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Գ. Նուպար Ճաբալխանեանէ իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներ. հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամբեղ.) եւ վարքի։ Մասն. լաբօրաթուար։ Խորհրդ. եւ արագ. խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8, Կիրակի 9—12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT.
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: E. SOUVIGN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

20 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 860 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Յունուար 18ին լրացաւ մեր թանկագին Ների՝ Ռոստոմի մահուան տասնամեակը։

Յաջորդ ամառ կը լրանայ ուրիշ մը, անզուգական Արամի մահուան տասնամեակը։

«Դրօշակ», Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթը, այս տասնամեակին նուիրած է առանձին թիւ մը, որ լոյս կը տեսնէ այս շաբթու։ Անտեղ, մեր ընկերներն ու հայրենակիցները պիտի կարդան բազմազան երեսները այս երկու տիրական Դէմքերու կեանքին եւ գործունէութեան։ Քանի մը նիշեր միայն կ'ուզէինք տալ մենք, միեւնոյն առիթով։

Ռոստոմ վերջին եւ կրտսեր անդամն էր այն եռրորդութեան, որ ճանչցուած է իբրեւ հիմնադիրը Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Առաջին երկուքը, Քրիստափոր Միքայէլեան եւ Սիմոն Զաւարեան, շատոնց բաժնուած են մեզմէ. Քրիստափորը՝ 1905 Մարտին, Սոֆիա, Վիտոշի ստորոտը, յեղափոխական ձեռնարկի մը ռումբը իր իսկ ձեռքով փորձած ատեն։ Սիմոնը՝ 1913 Հոկտեմբերին, կաթուածահար, Բերայի մէկ պողոտային վրայ։

Այս երկու անփոխարինելի կորուստներէն յետոյ, Ռոստոմ Ստեփան Զօրեան), կը մնար վերջին շաղկապը, եթէ կ'ուզէք՝ թթխմորը մեր անդրանիկ սերունդին։ Առաքեալ մը՝ բառին սկզբնական, ոչ թէ «քաղաքակրթեալ» իմաստով։

Այդ երեքը, Քրիստափոր, Սիմոն եւ Ռոստոմ, մեր կուսակցութեան մէջ կազմած են անքակտելի ամբողջութիւն մը։ Բայց իւրաքանչիւրն ալ, ինքն իր մէջ եղած է ներդաշնակ ամբողջութիւն մը։ Իւրաքանչիւրը ունեցած է իր ուրոյն գիծն ու խառնուածքը, եւ խառնելով զանոնք Դաշնակցութեան կեանքին հետ, շունչ եւ գոյն տուած է անոր, ստեղծած է ոգի մը, զոր եթէ չի կրնար բացատրել, բայց բնազդօրէն եւ խորապէս կը զգայ ամէն մէկ Դաշնակցական։

Մեր սերունդը չտեսաւ Քրիստափորը, բայց ճանչցաւ Զաւարեանն ու Ռոստոմը։ Տեսաւ զանոնք «աչօք բացօք», եւ գործունէութեան ընթացքին։

Այսօր խօսքը Ռոստոմի մասին է,— կրտսեր եղբայրը Թանաարի կարօին («Ձկա՛յ Կարօն, տխուր պատեց ամէն կողմ» ։

Աշխարհ մը՝ այս լերան պէս ամուր, մանուկի պէս ամչկոտ եւ սակաւախօս հսկան։

Չափազանց զգայուն, բայց միանգամայն միս եւ ոսկոր դարձած ողջմտութիւն, հետեւաբար եւ անկարեկիր ո՛ր եւ է սայթաքումի հանդէպ։ Օրն ի բուն թաղուած՝ աշխատանքի մէջ, ամէնէն յանդուգն յեղափոխական ծրագիրէն մինչեւ դպրոցի դասարանները, մինչեւ հանրային ո՛ր եւ է հոգ, ուր կրնար օգտակար ըլլալ անձնապէս կամ կուսակցութեան միջոցաւ։ Անողորմաբար շղթայի զարկած իր եսը, ամէն տեղ էր, բայց ոչ մէկ տեղ։ Կ'որոճար, կը տքնէր, կը ցանէր, հետք մը կը ձգէր ու կ'աննետանար։ Ամէն տեղ, բայց ոչ հրապարակներու եւ պողոտաներու վրայ։

Խորապէս յեղափոխական եւ գիտնական միտք, չէր հանդուրժեր խուժանավարութեան, եւ իր բարի ժպիտը կամ թեթեւ սաստ մը ապտակի ծանրութեամբ կ'իջնէին մեծ ու պզտիկ Տօն - Քիշոթներու գլխուն։ Մահու չափ կ'ատէր կեղծիքը, եւ անըմբռնելի կը գտնէր, եթէ ո՛ եւ է Դաշնակցական իր մեղքը չխոստովանէր իր ընկերոջ առջեւ, մէկ հարցումի վրայ.

— «Այստեղ Թրքական դատարան չէ, պարո՛ն» — Այս հատու խօսքը դաշոյնի պէս կը մխուէր ուրացողին կամ կեղծաւորին սիրտը։

Ահա թէ ինչո՛ւ շատ-շատե՛ր, վախնալով հանդերձ Ռոստոմէն, կը պաշտէին զայն։ Անունը միայն — Ռոստոմ — խորհրդանշան մըն էր ե՛ւ քարացածին ե՛ւ նորընծային համար, ե՛ւ մտաւորականին ե՛ւ մուգէրին կապուած հայդուկին համար։ Ո՛չ մտրակ ունէր ձեռքը, ոչ ալ ատրճանակ՝ կողքին։ Նայուածքը, իր նայուածքը միայն, երկու կարճ խօսքով եւ կէսպատուն, կէս-խոժոռ, ամբողջ էութեամբ կը սարսէր դիմացինը։

... Միշտ արկածալի ճամբաներու վրայ, եւ յեղափոխական փորձանքի մէջ, Թուրքիոյ խորերը, լերան մը կողքին, աշխարհէ կտրուած գիւղերու մէկ անկիւնը.— մեր աննման Ռոստոմը ազատ մնաց բոլոր փորձանքներէն, եւ շիջեցաւ... անկողնի մէջ։ Զոհ՝ համաճարակի մը, որ հազարաւորներ կը հնձէր, հայկական անկախութեան արշալոյսին, որ, աւելի վերջը, անդարձ տարաւ նաեւ Արամը։

Զինքը կորսնցուցինք — ինչպէս եւ Արամը, Մուրատը ուրիշներ — ճիշդ ա՛յն պահուն, երբ ճրագով կը փնտռուէին անոնց տիպարները, հայկական պատմութեան նոր անիւը առաջ մղելու համար։

Ի՞նչպէս պիտի լեցնենք ահաւոր պարապը, ընկերնե՛ր։ Բաց մը որ կը թուագրուի 1915 ապրիլ 11էն, եւ կ'երկարի ու կ'երկարի՛...

Ռոստոմները — ինչպէս բոլոր անոնք որ ցանեցին ու զարկին, զարկին ու զարնուեցան — չեն հանգստանար ո՛չ ողբումով, ոչ ալ խժալուր փոխասացութեամբ։

Յեղափոխական Թափ, այլ մանաւանդ հասուն ու յարատեւ աշխատանք, ի հարկին փոթորիկներ յարուցանելով։

Ահա ինչ որ պիտի թելադրէր Ռոստոմը։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ, ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

«Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար Ֆիլիփ Պէրթլօ մօտ օրէն ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ Միջերկրականի մէջ եւ այս առթիւ պիտի այցելէ Աթէնք եւ Էնկիւրի։ Պ. Պէրթլօ Փարիզի Աթէնքի դեսպան Փոլիթիսէն խնդրած է որ այս մասին տեղեկութիւն տայ հելլէն կառավարութեան։ Աթէնքէն յետոյ Պէրթլօ պիտի երթայ Էնկիւրի։ Ֆրանսա կ'ուզէ իր դիրքը զօրացնել Արեւել. Միջերկրականի մէջ։

Ամանուլլահ եւ կ'առնէ հրաժարական

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը Փէշավարէն ստացաւ հեռագիր մը, որով կը հաւաստուի թէ երէկուան թագաւոր Ինայէթուլլահ գահընկէց եղած եւ Փէշավար մեկնած է։

Երբ ապստամբները գրաւեցին մայրաքաղաքը, Պաչա - ի - Սաքաօի բարեկամները դիմեցին անգլիական դեսպան սըր Ֆրանսիս Հըմֆրիի, խնդրելով որ համոզէ Ինայէթուլլահը՝ Քապուլէն մեկնիլ։ Պաչա - ի - Սաքաօ (Սաքա = Ջրկիր) ինքզինքը Ղազի Հապիպուլլահ անունով թագաւոր հռչակած ըլլալով, ուրիշ թագաւոր չէր ուզեր Քապուլի մէջ։

Ինայէթուլլահ, որ ի բնէ վախկոտ է եւ ձեռքին տակ ո եւ է ուժ չունէր, համակերպեցաւ գահէն հրաժարիլ եւ խնդրեց որ հնարաւորութիւն տրուի իրեն Հնդկաստան երթալ։ Անգլիական դեսպանին հրամանով, Փէշավարէն Քապուլ եկան քանի մը օդանաւեր, որոնք Հնդկաստանի այդ քաղաքը փոխադրեցին Ինայէթուլլահը, եօթը կիներ, Սիւրէյեա թագուհիին երկու եղբայրները եւ ուրիշ աֆղան երեւելիներ։

Ինայէթուլլահ Փէշավար հասաւ ուրբաթ կէսօրէն վերջ։ Իր հետեւորդներէն մէկը լրագրողներուն յայտարարեց թէ Պաչա - ի - Սաքաօ թագաւոր հռչակուելէ յետոյ, Ինայէթուլլահի ճանչցնել տուաւ ինքզինքը։

Կ'ըսուի թէ մօտ 20.000 աֆղան զինուորներ կամ ապստամբներ հպատակութիւն յայտնած են Ղազի Հապիպուլլահի։ Այս վերջինը Քապուլ հրաւիրած է Շինվարի եւ Մոհմանտ ցեղախումբերու բոլոր պետերը։

Ամանուլլահ թագաւորը անթելով պատգամագիր մը ղրկեց բոլոր ցեղապետներուն։ Պատգամագրին մէջ կ'ըսէ.

— Նկատի առնելով ներկայ պայմանները եւ ապստամբներու կողմէ խռովութիւններու նոր սպառնալիքը, ետ կ'առնեմ գահընկէցութիւնս հիմա եւ կոչ կ'ուղղեմ բոլոր հաւատարիմ աֆղան ցեղախումբերուն՝ համախմբուիլ իմ դրօշիս շուրջ։

Բոլոր ցեղապետները լսած են Ամանուլլահի այս կոչը, որովհետեւ թագաւորը անցած տարի Եւրոպայէն վերադարձին բոլոր ցեղապետներուն մէկ մէկ անթելի կազմած նուիրած էր։

Աֆղանական սահմանագլուխէն հասած լուրերու նայելով, Ամանուլլահ ներկայիս ունի 17 ռմբակոծող օդանաւեր, որոնք Քապուլի օդային կայանին մէջ էին եւ ապստամբներու հասնելէն առաջ կրցած էին Քանտահար մեկնիլ։

∴ «Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թուրքիոյ մէջ որոշ մտավախութիւն կը տիրէ Քեազիմ փաշայի Թուրք զինուորական մարմին մասին։ Կը կարծուի թէ զինուորական մարմինը մեկնի Աֆղանիստանէն, եթէ Ամանուլլահ թագաւորը չյաջողի իշխանութիւնը կրկին ձեռք ձգել։ Թուրքիոյ մէջ ուսանող աֆղան աղջիկները ո եւ է հրաման չեն ստացած։

ՌՈՒՍԻԱ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷ՞

«Տէյլի Մէյլ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ ռուս հեծելազօրքի վերին հրամանատար Պուտիէննի Թաշքենտ հասնելով կարեւոր խորհրդաժողով մը ունեցած է Թուրքեստանի կարմիր բանակին հրամանատարներուն հետ։ Ռուսական Թուրքեստանի մէջ մեծ յուզում կը տիրէ։

Հայերու «լքեալ» կալուածները

Էնկիւրիէն Պոլիս հասած նոր հրահանգի մը համաձայն, գաղթականներուն տրուելիք յունական լքեալ կալուածները չպիտի գնահատուին նախապէս. այդ գործը պիտի կատարուի յետոյ, փոխանակութեան գնահատիչ մասնախումբին կողմէ։

Գալով հայկ. «լքեալ» տուներուն, անոնք նախ պիտի գնահատուին մասնաւոր յանձնաժողովի մը կողմէն եւ յետոյ պիտի ծախուին գաղթականներուն։ Այս կարգի կալուածներուն փոխարժէքը պիտի վճարուի 20 տարիէն, 20 մասնավճարով։

Թուրքիա եւ Յունաստան չեն համաձայնած

Թանի Աթէնքի Թղթակիցը կը հեռագրէ.

Հակառակ Թուրք մամուլի մէջ երեւցած լուրերուն թէ Էնկիւրիի բանակցութիւնները յանգած են համաձայնութեան մը, որով Յունաստան պիտի ստիպուի 12 միլիոն անգլ. ոսկի վճարել Թուրքիոյ, իբրեւ հատուցում, թերթերը կը տեղեկանան թէ մինչեւ հիմա գնահատուած յունական կալուածներու արժէքը 100ին 16 աւելի է քան իսլամական կալուածները։ Հելլէն թերթերը կ'աւելցնեն որ, եթէ նոյնիսկ այդ կէտին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյանայ, կան դեռ միւս առկախ խնդիրները, որոնք պիտի քննուին հելլէնեւթուրք յարաբերութեանց ամբողջութեան հետ, քանի որ իւրաքանչիւրին մասին առանձին համաձայնութիւն մը պէտք է գոյանայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

«ՁԿՆԱՎԱՃԱՌՈՒՀԻՆ»։ Նկար Գ. Շիլթեանի, որու արուեստի մասին յօդուած մը հրատարակեցինք Յառաջի մէջ (17 Յունուար), ուրիշ նկարի մը հետ։

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆԸ ԱԶԱՏ Կ'ԱՐՁԱԿԵՆ

Ծանօթ է մեր ընթերցողներուն, որ վիեննական միաբանութենէն բանասէր Հ. Ն. Ակինեան, Երեւանի մէջ ձերբակալուած եւ ղրկուած էր անծանօթ վայր մը։

Վերջերս կը տեղեկացնէինք թէ Հ. Ակինեան կը գտնուի Մոսկուա, չափազանց թշուառ վիճակի մէջ։

Այժմ, հաւաստի աղբիւրէ մեզ կը տեղեկացնեն որ Հ. Ն. Ակինեան հեռագրած է Վիէննայի Միաբանութեան թէ մօտերս Վիէննա դառնալու արտօնութիւն ձեռք ձգած է եւ ստագիր՝ ճամբայ ելլել։

Հաճոյքով, բայց միանգամայն վերապահութեամբ կուտանք այս լուրը, ծանօթ ըլլալով բոլշեւիկեան խոստումներուն յարափոփոխ հանգամանքին։ Երանի թէ նոյն բանը չփորձուէր գիտնական բանասէրին համար եւս։ (Ազդարար)

ԹՈՒՐՔ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Էրզրումի երեսփոխան եւ Կրթական Միութեան Նախագահ Նաֆի Աթուֆ պէյ հետեւեալը յայտարարած է Թուրք Կրթական Միութեան ապագայ ծրագիրներուն մասին.

— Կրթ. միութիւնը տարուան մը կեանք ունի թէեւ, բայց այդ կարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին յաջողած ենք հետեւեալ գոհացուցիչ արդիւնքները ձեռք բերել. 1.— Գատըքէայի մէջ բացած ենք Ուսանողական տուն մը որ տրամադրուած է համալսարան եւ բարձրագոյն վարժարաններ յաճախող 100 երիտասարդներու։ Ասոնց մէկ մասը բնաւ դրամ չի վճարեր, իսկ մէկ մասն ալ 5 ոսկի միայն կը վճարէ։ 2.— Պրուսայի մէջ ալ նման Ուսանողական տուն մը հիմնած ենք, ուր պատսպարուած են 50 ուսանողներ։ 3.— Որոշած ենք աղջկանց մեծ քոլէժ մը հիմնել Էնկիւրիի մէջ եւ այդ նպատակով յարմար գետին մը կը փնտռենք։ 4.— Նիւթական օժանդակութիւն պիտի ընենք Եւրոպա գացող այն Թուրք ուսանողներուն որոնց նիւթական միջոցները անբաւական են։

Մեր ապագայ գլխաւոր ծրագիրն է թոյլ չտալ որ մեր աղջիկները օտար վարժարան յաճախեն։ Ասոր առաջքն առնելու համար, ամէն ջանք պիտի թափենք աղջկանց տիպար քոլէժ մը հիմնելու համար, Էնկիւրիի մէջ։ Ասկէ զատ, ծրագրած ենք նման աղջկանց քոլէժներ բանալ Թուրքիոյ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ։»

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՊԱՐՏՔԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

Յունաստան դիմած է դաշնակից պետութեանց, յիշեցնելու համար թէ աւելի երկար չի կրնար սպասել, որ Պուլկարիա արտօնուի յետաձգել հատուցումներու իր պարտքին մասնավճարները։ Ինչպէս կը յիշուի, Ֆիլիպէի անցած տարուան երկրաշարժին առթիւ, պետութիւնները համաձայնած էին, որ Պուլկարիա որոշ ատեն վճարում չընէ իր պատերազմական պարտքին ի հաշիւ։ Հելլէն կառավարութիւնը այժմ կ'առարկէ որ անցած տարի Յունաստան եւս երկրաշարժի աղէտին ենթարկուելով մեծ կորուստներ կրեց։ Ու եթէ Պուլկարիա իր պարտքը չվճարէ, Յունաստան ալ այդ գումարին համեմատութեամբ չպիտի վճարէ դաշնակիցներուն ունեցած իր պարտքը։

Կէս պաշտօնական «Էսթիա» թերթը այս առթիւ կը գրէ.

«Յունաստան, որ հաւատարմօրէն կը կատարէ իր ստանձնած ծանր յանձնառութիւնները, հակառակ իր ելմտական դժուարին կացութեան եւ հելլէն ժողովուրդին վրայ ծնչող ծայրայեղ բեռերուն, մեծ զոհողութեան պիտի ենթարկուի, եթէ նոր յետաձգում մը շնորհուի Պուլկարիոյ, որ քանիցս ազատուեցաւ միջազգային պարտաւորութիւններէ։ Յունաստան իբրեւ փոքր պետութիւն, անշուշտ հաճոյքով պիտի դիտէր ուրիշ փոքր պետութեան մը շնորհուած դիւրութիւնը, պայմանաւ որ այդ դիւրութիւնը չտրուի ի վնաս իրեն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ՄԵՐ ՏՂՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ

«Մարդու կեանքին առաջին պայմանն է ըլլալ լաւ կենդանի մը:»

Պատգամին անտղօք, գրեթէ կոպիտ ձեւը կասկած չի թողուր հեղինակին ցեղային ծագմանը մասին, չէ՞։ Արդարեւ անգլեւսաքսոն յղացում է անոր էմբրսընն է որ զայն որոշած է աշխարհին՝ իբրեւ երջանկութեան գաղտնիքը։ Աւելի հզօր հանճար մը՞։ Սփինսըր, զայն դարձուցած է. բովանդակ դաստիարակչական դրութեան մը խարիսխը։ Միջնադարեան հոգեգած (Mystique) իմաստասիրութիւնը, որ յայտնուած էր իբրեւ հակազդեցումը հեյլենական ու հռոմէական մարմնապաշտութեան, իր կարգին, յառաջ բերաւ անխուսափելի հակահարուածը որ երբեք այնքան զօրեղ թափ ունեցած չէր որքան մեր օրերուն։ Մարմնակրթանքին ընծայուած կարեւորութիւնը այնպիսի համեմատութիւններ ստացաւ որ, քաղաքախօսները, միտքը փրկելու համար, օգնութեան աղաղակներ արձակեցին։ Ի զուր։ Թող միտքը՝ առողջ մարմինի մէջ սկզբունքը կը մնայ նշանաբանը ամէն, ճշմարիտ դպրոցի։

Ժընեւի Հայ դպրոցը, այս տեսակէտով, երբեք նախանձոտ նայուածքով չպիտի դիտէ ո՛րեւէ օտար, նոյնիսկ անգլեւսաքսոն վարժարան (անոնցմէ հատ մը կայ մեզի դրացի գիւղի մը մէջ)։ Մեր տղաքը առողջ են։ Խօսքը ազգային առողջութեան մը մասին չէ, արդէնք անհուն խնամքներու եւ անվերջ պահեցողութեան, այլ առողջութեան մը որ ուղղակիօրէն կը ելլէ Ֆիզիքական կազմէն։ Հոս բացօթեայ խաղը ի պատուի է, եւ մեր տղաքը, նոյնիսկ ամէնէն փոքրերը, ժամերով կը չմշկեն կամ սահնակով կը խաղան բլուրներու առատ ձիւներուն վրայ, առանց երբեք նեղուելու օդին խստութիւնէն։ Եւ սակայն, մեծ մասամբ գլխաբաց են, կարճ տաբատով եւ սոթտուած բազուկներով։ Աղջիկները, օժտուած միեւնոյն տոկունութեամբ, կը բաժնեն մանչերուն գրեթէ բոլոր խաղերը։

Վարժարանը երկսեռ է։ Կասկածամիտները խաղաղեցնելու համար ըսեմ որ բնաւ չենք նշմարած ո՛ր եւ է արարք կամ շարժում որ արդարացնէր խառն դաստիարակութեան հակառակորդներուն մտավախութիւնը։ Այս իրողութիւնը թող հրաշք չնկատուի։ Մ'իջավայրը, ուր կը մեծնան այս տղաքը, բոլորովին զերծ է քաղաքներու վատառողջ թելադրանքներէն։

Բայց, ափսոս, իբրեւ անտէր մանուկներ, անոնք մաքուր չեն իրենց վիճակին յարակից մոլութիւններէն։ Ընտանեկան դաստիարակութեան պակասը, որմէ կը տառապի «Հայ Դպրոց»ի աշակերտութիւնը, ուսուցիչներուն կը պարտադրէ այնպիսի ճիգ մը զոր ներելի է գերմարդկային որակել։ Հազուադէպ չէ անոնցմէ իմանալ աղտեղի խօսքեր կամ հայհոյանքներ։ Եւ, ինչ որ աւելի վնասիչ է, այս փոքրիկ թշուառները, որոնք անշուշտ այլասերած չեն, անխուսափելի արտայայտութիւն մը կը հակադրեն դաստիարակի սաստումին, երբ ան կը փորձէ քիչ մը վայելչութեան կամ պատկառանքի զգացում ներշնչել իրենց։ Կը թուին զարմանալ թէ ինչո՞ւ կը կշտամբուին կամ կը պատժուին անոպայ խօսքի մը համար որ, իրենց մտածումին մէջ զգուանք մը կ'արտայայտէ։

Եւ սակայն, այս մատաղ հոգիները, հակառակ իրենց վիրաւորիչ անհաւրթութիւններուն, ունին խիստ ազնիւ զգացումներ։ Ցոյց կուտան վառ հետաքրքրութիւն եւ անվերապահ սէր դէպի ազգային կեանքն ու պատմութիւնը։ Անցեալները, զբօսանքի մը պահուն, երբ դասարանէն ներս կը մտնէի, խումբ մը տղաք սաք վիճաբանութեան մը անձնատուր՝ հազիւ նկատեցին ներկայութիւնս։ Զուգակշիռը կ'րնէին Նափոլէոնի եւ Անդրանիկի քաջագործութիւններուն...

Իրիկուն մը, քանի մը տղաք Հացին երգը թոթովելով զբաղած էին։ Իրենց խնդրանքին վրայ, մէկ երկու էջ կը կարդամ Ռենկենիրներուն բազմութիւնը շուտով կը ստուարանայ։ Անոնց մէջ է նաեւ Վարուժանի կրտսեր որդին։ Անդիմադրելի փորձութեամբ մը կը մղուիմ գննել իր տպաւորութիւնը։ Այդ միջոցին, տղայ մը, նոյն զգացումէն մղուած, փոխն ի փոխ կը նայի Վարուժանի զաւկին եւ գիրքին, յետոյ խումբէն կը հեռանայ, դայլայլող, սրբելու իր արցունքները զոր չէր կրցած զսպել։ Այս այն տղան է որ իր ընկերներուն կարծիքով, արդէն նուիրուած է Ոսկի Հորթի պաշտամունքին, այսպէս վաշխառու մը՝ որ տետրակները կը թղթատէ, յագեցնելու համար մղձաւանջներ համրելու պասութը։

Հապա սա խեղճուկ Մ.ը...։ Երկչոտ ու թափթփած, իր ամբողջ էութեամբ կ'արտայայտէ այնպիսի վշտացին համակերպութիւն մը որ, առաջին բոպէին իսկ իր որբութիւնը կը մատնէ։ Պզտիկ տէվրիշ մը որ պատիժներուն կէսը ուրիշներուն հաշուոյն կր կրէ։ Ան որ իր կեանքին մէջ դոյզն բնաւ նամակ ստացած չէ, (բոլորովին անոք է), ահամբերութեան սատանմներ կ'ընէ իր ընկերներուն ստեղծելու նամակի մը ժամանումը անոնց հասցէին։ Երէկ, ճաշէն վերջ, պատառ մը հաց վերցուց ծածկարար։ Հացը այնքան առատութեամբ կը տրուի ամէնուն որ «տէրվիշ»ին արարքը զիս զարմացուց։ Իրեն հետեւելով, տեսայ որ հացը տուաւ այն տղուն որ պատժուած էր պահ մը առաջ զինքը ապտակած ըլլալուն համար։

Եղբայրութեան աւելի յուզիչ դէպք մը գիտէ՞ք։

Փոքրերուն մէջէն եմ։ Ռ. դըպրոցին կրտսերագոյն աշակերտն է։ Հազիւ ութը տարեկան։ Իրեն համար պատուոյ խնդիր ըրած է միշտ քանի մը տող աւելի սորվիլ քան ուսուցչին որոշածը։ Վաղուան անտանին դարտ, համարձակ։ Դասարանին փաստաբանն է։ Ընկերնե՞րը պահանջ մը կամ խնդրա՞նք մը ունին, թարգմանը այդ մնիկն է։

— Պարո՛ն, այն հէքեաթը անգամ մըն ալ պատմեցէք, եթէ կը հաճիք, այն օրը ամէն մարդ հոս չէր։

— Դուն հո՞ս էիր։

— Այո՛, պարոն։

— Ուրեմն յոէ՛։

— Ի՞նչ կ'ըլլայ, պարոն, միւսները հոս չէին։

Ռ.ի պնդումներուն վրայ, միւսներն ալ համարձակութիւն բատանալով իրեն կը միանան թախանձելու որ անգամ մըն ալ պատմեմ։ Տեղի կուտամ։ Երբ հէքեաթը կ'աւարտի, Ռ.՝ փոքրիկ լեզուանին, գրեթէ կակազելով կ'ըսէ.

— Պարոն, ձեզի նոր թաշկինակ մը պիտի տամ, մեզի աղուոր պատմութիւն պատմեցէք։

— Նոր թաշկինա՞կ մը։ Դուն ո՞ւրկէ նոր թաշկինակ ունիս։

— Ինծի տուին։

— Լաւ, քանի որ քեզի տուին, քեզի՛ պահէ։ Ցետոյ, միայն քեզի համար չէր որ պատմութիւնը պատմեցի։

— Հոգ չէ, պարոն, առէք։

Կը ստիպուիմ առնել Ռ.ը որ պահէ իր թաշկինակը զոր իբր և կաղանդչէք ընդունած է։ Ծանր քայլերով իր տեղը կը վերադառնայ։ Վշտացա՞ւ, բըղէ գի։

* *

Ինչո՞ւ պէտք էր որ այսքան վեհ ու զորավոր զգացումներու մօտ այնքան պժգալի թերութիւններ գտնուէին։ Ո՞ւր փնտռել այս առեղծուածին բանալին։ Լորտ Պայրըն շատոնց դարմնած է զայն.

— «Հայերուն առաքինութիւնները խաղաղասիրական են, իսկ թերութիւնները արդիւնք են բռնակալութեան։»

Արդ, բռնակալութեան ամէնէն տմարդի հարուածը կրեցին այս տղաքը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ ՊԱՐՍԻԿ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ

"ԽԵՆԴ" ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԱՊՐՈՒՄՆԵՐԷՆ

*
* *

Մտքիս արտից ցաւ միայն կը բուսնի,
Այգուցըս սուգի վարդ միայն կը բուսնի,
Իմ անպտուղ սրտից դաշտից
Մնյուսութեան խոտ իսկ չի բուսնի:

∴

Առանց քեզ արցունքս Թարթիչից Թաց կը գայ,
Առանց քեզ յոյսիս արմաւենին անպտուղ կը գայ,
Առանց քեզ մենութեան անկիւնում օր - գիշեր
Նստիմ մինչեւ կեանքըս իր վախճանին գայ:

∴

Անդադար քո յօնքի կամարն եմ տեսնում,
Գեղեցկութեանդ վարդը երեսիս յոգնած եմ տեսնում.
Ճուրթիդ սէրը ահպէս է աշխարհի բորբոքել՝
Աշխարհի սիրտը սիրուդ կապուած եմ տեսնում:

∴

Աչքիս ու սրտիս ձեռքից — երկուսից էլ փրկեցէ՛ք,
Այն ինչ որ աչքըս տեսնէ, սիրտըս կը սերտէ.
Մի թուր շինեմ, ծայրը պողպատից,
Խփեմ աչքիս, որ սիրտըս ազատուէ:

∴

Առանց քեզ սիրտըս վայրկեան ուրախ չի մնայ,
Եւ եթէ քո դէմքը տեսնեմ, ցաւ չի մնայ,
Իսկ թէ սըրտիս ցաւերը բաժանեմ
Աշխարհում անդարդ ս'րտ չի մնայ:

ԲԱԲԱ ԹԱՀԷՐ

Բնագր. Թարգմ. Վ. Իրանեան

ԾԱՆՕԹ.— Բաբա Թահէր Համատանցի է։ Մեռած է Հիճրէթի 410 թիւին, նախ քան Օմարի. Գեղտուսի եւ ուրիշ ժամանակակիցներու կենսագիրներէն ոմանք զինքը «Խենդ» Բաբա Թահէր անուանած են։ Իր կեանքի մանրամասնութիւնները կորսուած են։ Սրտակարգ կարողութիւններ ունէր։ Կ.երեզմանը կը գտնուի Համատան՝ բլուրի մը վրայ։ Ուսանողութեան սկիզբին թեմաւոր եւ շատ միամիտ ըլլալով, երբ թէ ընկերները կատակով ըսեր են,— եթէ կ'ուզես մեզ պէս գիտուն ըլլալ, կէս գիշերին դպրոցի աւազանին մէջ լողայ։ Բաբա Թահէր ձմրան ցուրտ գիշերին աւազանի սառոյցը կոտրելով, սառ ջուրի մէջ կը լողայ եւ յաջորդ առտու բոլոր ուսանողները փիլիսոփայական նիւթի մը շուրջ վիճաբանած տեսն, պարտութեան կը մատնէ։ Ժամանակի հետ իր բանաստեղծութիւնները հրատարակիչներու կողմէ փոփոխուած են։ Այդ պատճառով. Բաբա Թահէրի գործերուն եւ սահման ոճը մենայաէս տուժած է։

Այդ բաւական չէ, հայ թարգմանիչներէն ոմանք յաճախ քմահաճօրէն թարգմանելով պարսիկ բանաստեղծութիւնները, ընդհանրապէս մեզ ներկայացուցած են բնագրէն տարբեր գոյներով։ Առաջին երեք քառեակները, որքան կրցած եմ սուգել, հայերէնի կը թարգմանուին առաջին անգամ, իսկ վերջին երկուքը անուանի պարսկագէտ մը հայացուցած է այսպէս.—

Նկէ՛ք ինձ աչքիս ու սրտիս ձեռքից նկէ՛ք, փրկեցէ՛ք:
Ինչ աչքըս տեսնէ, սիրտըս մոռանալ չէ ուզում երբեք։
Կը շինեմ սի սուր, երկաթէ խանչալ եւ ծայրը՝ պողպատ,
Կը զարկեմ աչքիս, որ սիրտս դառնայ նորանից ազատ:

Քեզնից անջատ մէկ բոպէ չեղաւ իմ սիրտն անկայծ,
Իսկ քո պատկերն երբ տեսայ փախան ցաւերս իմ սրտից:
Սրտիս վշտերն աշխարհում թէ բաժանին հաւասար,
Էլ ոչ մի սիրտ չի մընայ, որ չը լինի վշտահար։

Ստորագծուած բառերը բնագրին մէջ չկան, յղացուած են — իսկ «աշխարհ» բառը տողէ տող փոխադրուած — երեւի յանգերը յարմարցնելու համար, թերեւս նոյն նպատակով ներկան անցեալի է փոխուած, կամ անցեալը ներկայի, պարագայ մը, որ միանգամայն կը խորթացնէ թարգմանութիւնը բնագրէն։

Այս համեստ դիտողութեան առիթը հայ թերթերը տուին, որ թարգմանութիւնները երբեմն կ'արտատպեն առանց ստուգելու, ինչպէս վերջերս Օմար Խայեամի քառեակները տեսայ Աթէնքի «Նոր Օր»ի գրական մէկ համարին մէջ։

Վ. Ի

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՀԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ՓԱՍՏԵՐԸ

ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄԵՆԱՄԱՐՏ ՄԸ

Ցունուար 9ին, Պոլսոյ քաղաքական Բ. դատարանին առջեւ շարունակուեցաւ Սանասարեան խանին գրաւման դատը: Պատրիարքին փաստաբաններէն Նէճաթի պէյ խօսք առնելով., յայտարարեց.

— Դատարանը նախորդ նիստին որոշեց թէ «Թէվճիհը ճիհաթ»ի օրէնքը ի զօրու է, կրնայ ըլլալ։ Սակայն, պէտք է նկատի առնել որ, այդ օրէնքը ներկայ խնդրին մէջ չի կրնար գործադրուիլ, եւ ասիկա, քանի մը պատճառներով

Այսօր, անարգար տնօրէնութիւն ընող, ...սոյց կողմը, առանց օրինական իրաւունք մը ունենալը ապացուցանելու, "Թէվճիհը ճիհաթ»ի օրէնքին յենլով հանգամանքի խնդիր կը հանէ։

Ենթադրենք պահ մը թէ այս տարկութիւնը ընդունելի ըլլայ, հետեւանքը ո՞ւր պիտի յանգի։

Այսօր իրաւական ընթացքը ամէնուս ալ ծանօթ է։ Պիտի ըսուի թէ 1926ի պիւտճէի օրէնքին 9րդ յօդուածին համաձայն, նոր «Միւթէվէլլի» կարգելը արգիլուած ըլլալով «Ձեր գատըմերժուած է»։

Եւ այսպէս յանիրաւի, տնօրէնութիւն ընողին ձեռքը պիտի թողուի խանը։

Ասիկա նախ անտրամաբան է։ Ցետոյ, պէտք է քննել այս առարկութիւնը բնոյին հանգամանքը։

Վագըֆի մը միւթէվէլլիութիւնը երբ թափուր մնայ, առով պէտք է դըրուի էվգաֆի տնօրէնութիւնը Արով. այսօր տնօրէնութիւն ընող «խտարէի խուսուսիէ»ին կողմէ այս տեսակ առարկութիւնն ալ անտրամաբանական է։

«Թէվճիհը ճիհաթ»ի օրէնքը հրատարակուած է 1913ին։ Մեր ընդդիմախօսներէն Սէնիէստին պէյ, տարիներով վարած է էվգաֆի տնօրէնութեան իրաւաբանխորհրդականի, ինչպէս նաեւ էվգաֆի խորհուրդի անդամակցութեան պէս բարձր պաշտօններ։ Հետեւաբար այս խնդիրն ալ իր մասնագիտութիւնն է։ Խնդրեմ, թող հաճի միակ փաստ մը, կամ օրինակ մը ներկայացնել, հաստատելու համար թէ այդ կանոնագիրը ոչ-իսլամ հասարակութեան մասին գործադրո՞ւած է թէ ոչ։ Այդ կանոնագիրը բացարձակապէս չէ գործադրուած ոչ իսլամ հասարակութեան համար։ Հայերը, հինէն ի վեր իրենց վագֆները յանձնած են իրենց սովորութեան համեմատ։ Եւ ահա, այս սովորութիւններըն՝ նորէն իբրաւ գործուած են Լօզանի դաշնագրին 42րդ յօդուածին 2րդ հատուածով։

Ահա այսպէս, Թուրք հանրապետութեան կառավարութեան կողմէ իբրեւ օրէնք գործադրութեան դրուած այդ յօդուածներուն հակառակ պատճառաբանութիւնները, իրաւական սկզբունքներէ զուրկ ըլլալով. պէտք է մերժուին։ Խնդրին էութիւնը քննելու համար կը պահանջեմ խնդիրը յղել նախաքննիչ դատաւորին»։

Մ. Նարլեան.— Եթէ կանոնագրին առաջին եւ երկրորդ յօդուածները քննուին, պիտի տեսնուի որ օրէնքին գործադրութեան սկզբունքները որոշուած են մի միայն իսլամական բարքերուն համաձայն։ Օրինակ, «իմամլըք», «միւէզզինլիք», «խաթիպլիք» ըսուած է։ Մինչդեռ, օրէնքին սկիզբէն մինչեւ վերջը. բացարձակապէս չենք կրնար հանդիպիլ քահանայի, վանահայրի կամ եպիսկոպոսի վերաբերեալ տրամադրութիւններու։ Կանոնագրին քննութեանց վերաբերեալ մասը, կը խօսի իսլամական կրօնքէն հաստատութիւններու վրայ։

Ուրեմն, կրնա՞ն ըսել թէ պէտք է քննուին նաեւ ոչ-իսլամ կրօնաւորները։

Նայ.— Խնդրոյ առարկայ հարցը «միւթէվէլլի»ութեան կը վերաբերի։ Դուք տարբեր հարցեր կը շօշափէք։

Նարլեան.— Հարցին էութիւնն ալ ասիկա է։ Կ'ուզեմ բացատրել որ, գոյց տրուած օրէնքը բացարձակապէս չի կրնար պատշաճիլ ոչ իսլամ հասարակութեանց։

Ասկէ զատ, անցեալ նիստերուն մէջ ալ ինչպէս ըսի, մենք կը ներկայանանք երկու հանգամանքով. խանին տիրացողն («զիլլիհէտ») ենք, ինչպէս նաեւ դատախազը։

Մեր կողմէ ցոյց տրուած օրինական փաստերուն յենլով, քանի որ այսօրուան տիրացողը մենք ենք, ասոր դէմ պէտք է իրենք հաստատեն իրենց օրինական իրաւունքը։ Մինչդեռ մեր հակառակորդները, գգալով խնդրին էութեան մէջ իրենց տկարութիւնը, հանգամանքի պատրուակին տակ, թագնուած են «Թէվճիհը ճիհաթ»ի օրէնքին ետին .

Մենք այսօր ունինք զանազան վագֆներ, որոնք տրամադրուած են եկեղեցիներու, հիւանդանոցներու, որբանոցներու պէս բարեգործական հաստատութեանց։ Եւ, ասոնք թէ՛ հին ատեն եւ թէ սահմանադրական ու այժմ Հանրապետական կառավարութեան օրով յանձնուած են ընկալեալ սովորութեանց համաձայն։

Ցայտնի է թէ, սովորութիւնը օրէնքի ուժ ունի։ Ասիկա կրնայ փոխուիլ կամ ջնջուիլ օրէնքով, բայց քանի այդ օրէնքը գոյութիւն կ'ունենայ, սովորութեան համաձայն անոնք պէտք է մատակարարուին։ Ապա թէ ոչ, երբ սովորութեամբ ընդունուած «միւթէվէլլի»ի հանգամանքը ջնջուած նկատուի, ընդհանուր վագֆներու տրամադրութիւնները խանգարուած պիտի ըլլան։

Հակառակ մտածումը կը նշանակէ սեփականութեանց իրաւունքը ոտնակոխ ընել, ինչ որ Պատկ. դատարանէդ կողմէ չի կրնար ընդունուիլ։

Սէնիէստին պէյ (կառավարութ... փաստաբանը).

Ըսին թէ «Թէվճիհը ճ... հաթ»ի օրէնքը իսլամներուն ... տուկ է, քրիստոնեաներու ... չի կրնար գործադրուիլ։ Նախ, մե... պէտք չենք տեսնար «Թէվճի... ճիհաթ»ի օրէնքին յենլու... եւ այնպէս, պէտք է յիշել... Վագըֆը գանազանութիւն չի ... գներ։ Վագըֆներու սկզբնա... օրէնքները հաւասար են ընդհ... նուրին։ Ինչպէս որ ասիկա ալ... ճէլլէ»ով Շէրիի դատարանի... ջեւ պատրաստուած եւ «Ֆ... վահանէ»էն վաւերացուած է։

Երբ քրիստոնեայ մը մզ... շինելու տրամադրութիւն ... կուտայ, չընդունուիր, պարզ... յետին միտք մը վերագ... այդ նո իրաւունքեան, նո... խլամի մը եկեղեցի կառուց... լու նպատակը չի վաւերացուի։

Ասոնք բացառութիւն ... համարուիլ։ Ուրեմն, եկեղեցին... ազօթատեղիներու վերաբե... վագֆները բացառաբար ... յանձնուիլ։ Սակայն, երբ ... ժարանի մը, աղբիւրի մը ... յատկացուած վագֆ ըլլ... մտնէ ընդհանուր օրէնք... տրամադրութեանց սահմ... մէջ։ Իրաւատէրի հանգամ... ներկայացող մէկը, պէտք ... ինքնութիւնը հաստատէ։ Այ... ոչ դատը անլսելի է։

Նէճաթի պէյ.—

Սէնիէստին պէյ որքան ... բասները չփիշէ, դատարան... ձանագրութիւնները կենդանի... կայ են թէ «Թէվճիհը ճիհա... օրէնքը արծարծողը, եւ նոյ... դատարանէդ ալ «ի զօրու... լու»ն մասին որոշում առնո... իրենք եղած են։

Արդ, հիմա ընկրկելով, եւ... րենց տեսակէտէն շեղելով... յայտնեն թէ այդ օրէնքով... շահագրգռուիր։ Ասիկա բ... ձակ հակասութիւն մըն է, ... յանձնեմ դատարանիդ գնահ... մանը։ Ահա, Սէնիէստին պէյ... կ'ըսէ թէ բացառութիւններ ... ոչ-իսլամ վագըֆներուն հա...

Սակայն, պէտք է ... նաեւ այդ բացառութեան ... եական ծագումը։ «Եկեղեցի... վագըֆները բացառութիւն... կազմեն» ինչո՞ւ եւ ի՞նչ հի... վրայ։ Մենք արդէն ասոր պա... խանը տուինք, եւ ըսինք... սկիզբէն ի վեր այդ վագֆ... այդ ձեւով եւ ընկալեալ սով... թեամբ մատակարարուած են... ահա ասիկա նուիրագործ... Լօզանի դաշնագրին 42րդ ... ուածին Բ. հատուածով ալ... վագըֆներուն գիրութիւն ... տնութիւն տալու համար... հանրապետական կառավար... նը յանձառու եղած է։

Ներկայ դատավարու... նիւթ կազմող խանն ալ իրենց... ծածին պէս որոշ վարժարանի... անուան մասնաւորուած չէ... Հայոց բարոյական հաստա... թեան եւ հուսկ յետոյ ... ազգային տղոց դաստիարա... թեան յատկացուած է։ Գալով... հանգամանքին, անիկա ալ ... պէս հաստատած ենք։

Ըսուեցաւ որ, «Թէվճիհը ճ... հաթ»ի օրէնքին համաձայն... է Մեսրոպ Նորոյեան էֆ. ալ ... նութիւն անցնէր։ Ասոր ... նակ հետեւանքներն ալ ... արժանի է։ Այսօր «Միւթ... մը ներկայութեան օրուան ... րիարքը քննութիւն պիտի... եւ ի՞նչ հիման վրայ։

Սէնիէստին պէյէն ... էի որ իր փորձառութեան ... նագիտութեան ներշնչումով ... նակ մը յիշէ. բայց դժբախ... ցաւ, որովհետեւ միակ ...

թաց մը չի կրնար երեւակայուիլ այդ հիման վրայ։

Եզրակացնելով կ՚ըսեմ թէ, «Թէվֆիքը Ճիհաթի օրէնքի գոյութիւն կրնայ ըլլալ, բայց ներկայ գատին հետ առնչութիւն չունի։

Լօզանի դաշնագրին հիման վրայ, փոքրամասնութիւնները իրաւունք ունին ընկալեալ սովորութեանց համաձայն իրենց հաստատութիւնները ժառանգարբելու։ Օրուան պատրիարքի գանազան վագֆներու մէջ ալ գործնականապէս կառավարութեան ներկայացած եւ այդ հանգամանքով ընդունուած է. ուստի, պէտք է ներկայ գատն ալ բաշ-«եաւթեան քննութեան եւ նախաքննիչ գատաւորին յանձնուի։

ՍԷՆիլէստրին պէյ.— Ներկայ պահուն, միշտ չըսած բաներս իրենց կը վերագրէ։ Ես, «Թէվֆիքը Ճիհաթի օրէնքը» հիմ չըրնեցի. …յլ ի մէջ այլոց. անկէ ալ օրինակներ բերած էի։ Գիտեմ որ, Հայերն ալ «Թէվֆիքը Ճիհաթի» համար իրենց մասնաւոր օրէնքը ունին, եւ անոր համեմատ իրենց պատրիարքը, դպիրը, ժամկոչը կ՚ընտրեն։

Սակայն, պէտք է միանգամ ընդ միշտ իրենց «Միւթէվէլլիութեան» հանգամանքը ճշդեն եւ բառ այնձ՝ գատը չարունակեն։ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները, ընդհանուրին հաւասար են։ Հոն պէտք չէ փնտռել վագըֆներու մասին բացառիկ տրամադրութիւններ։

Եթէ իրենց համեմատ …է, թող գիմեն պատկանեալ կառավարութեան. թող փոխել տան օրէնքն ու յօդուածները։ Բայց մինչեւ այդ չեն կրնար բացառիկ հանգամանքով ներկայանալ։

Նէցամէթի պէյ.— Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածներուն փոփոխման համար՝ մեր ընդդիմախօսներուն դրոյց տուած առարկութիւնները անհիմն են, քանի որ, …ոյն այդ օրէնքը կ՚ըսէ թէ, այդ յօդուածներուն հակառակ ո՛եւ է …օրինութիւն կամ հրահանգ եւ …մ օրէնք անընդունելի է…

կարծ խորհրդակցութենէ վերջ, դատարանը որոշեց դատը …տածգել յունուար 30ին, ու …ւծնարարեց պատրիարքի փոխանորդներուն իրենց պաշտօնի ծաւալին գրաւոր տալ իրենց յայտարարութիւնները եւ …մէկ օրինակ ալ ներկայացնել …ակառակ կողմին։

«ՍԹԱՓՅԱԾՄԻ ԵՐԳԵՐ»ԻՑ

I

Վերջալոյսին երբ երկինքն է
Ճերմակ ամպերի քոսորագոյն Թերթերով,
Երբ արեւը կարօտագին ճամբոյ-բով
Սէգ լեռների գագաթներին է փարւում,
Ես զգում եմ խորախորհուրդ այդ պահին
Մեռնող օրւայ վերջին խոհերը տրտում,
Երբ աշխարհը յոգնած իր աչքն է Թարթում,
Երբ ծաղկունքը ինձ ժպտում են արեւին։
Եւ երբ քնքոյշ զգւանքներով իրիկւայ
Արծաթ վարսերն է լուռ փռւում դաշտերին,
Ես յիշում եմ քո խոստումը մոռցած,
Անհունի մէջ որ սառել է, որ չը կայ…

II

Ես սիրում եմ ալեծածան արտերի ոսկին,
Ու երգերը ճնճղուկների քաղցր ու անոյշ
Ժպիտները ինձ աղօթքով մեռնող խաղի
Եւ յուլիսի մեղմ զեփիւռը զով ու քնքոյշ։
Եւ սիրում եմ արեւակէզ Թափառողի
Վառ յոյսերից արտացոլող ծփանքը սուրբ,
Եշուկները դաշտի գունեղ ծաղիկների,
Երեկոյեան վարդ ամպերի ճիւսւածքը նուրբ։
Եւ զգւանքս եմ սիրում կապոյտ մթնշաղի
Ցօղնած դաշտի քնքոյշ կուրծքը նուրբ, պայծառ,
Գեղեցկութի՛ւն, ճոխ ծեղմով կը նուաղի,
Եւ էութիւնս կը զգայ տաքուկ ու անոյշ դող…

Լիոն ԱՐԱՄ ԳԱՐՈՆԵ

ՆՈՐ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Եւրոպայի համայնավար կուսակցութեանց պատմութեան մէջ, յաճախադէպ են տագնապներ, արտաքսումներ, զանգուածային մաքրագործումներ եւ պառակտումներ։

Իսկ անոնց մէջ, գերման համայնավար կուսակցութիւնն է որ ամէնէն աւելի ենթակայ է ներքին վէճերու, եւ հաւանաբար, նոր պառակտում մըն ալ հետեւի յունուար 30ի բացառիկ համագումարին, որ հրաւիրուած է գատելու «աջ թեքման վտանգը…»

Գերման համայնավարութեան ներկայ տագնապը շատ աւելի սուր է քան նախորդները, որովհետեւ, ընդդիմադիրները չեն գոհանար միայն քննադատելով Գ. Միջազգայինի պարտադրած տեսական կամ գործնական ուղղութիւնները։ Անոնք համաձայն չեն Գ. Մ.ին հետ, գրամատիրութեան «ժամանակաւոր կայունացման» մասին ու չեն ընդունիր Գ. Մ.ին կարգախօսքը որ կը պարտադրէ սաստկացնել պայքարը ընկ.-դեմոկրատներու դէմ եւ կը քննադատեն բոլշեւիկներու ընթացքը։ Ըմպերատամի Միջազգայինին հանդէպ։

Բայց գերման համայնավար ընդդիմադիրները մանաւանդ Մոսկուայի տիրակալութեան դէմ է որ կը կանգնին, եւ իրենց կուսակցութեան համար կը պահանջեն, որ ըլլայ Մոսկուայէն անկախ եւ ներքնապէս՝ ժողովրդավար։

Այս պահանջներէն յոյց կու տան թէ գերման համայնավարութեան մէջ՝ փոփոխութիւններ կը կատարուին։ Ընդդիմադիրները դեռ չեն ուզեր սաստկացնել համայնավար եւ ընկերվարական աշխատաւորներու միջեւ պառակտումը։ Անոնք գիտեն թէ չպիտի կրնան իրենց տեսակէտները արժեցնել, քանի գերման համայնավարութիւնը կը մնայ Մոսկուայի հպատակ եւ անոր տիրապետութենէն փրկուելու համար է որ ամէնէն աւելի կը պայքարի, ջանալով մեծամասնութիւն հաւաքել իր շուրջ։

ՑԵՓԼԻՆԻ ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

Պերլինէն տրուած լուրերու համաձայն, Նանսէն ճամբայ ելած է դէպի Ամերիկա, ուր կարգ մը գիտուններու եւ ամերիկեան ծովային բարձր պաշտօնատարներու հետ պիտի խօսի, 1930ին, դէպի հիւսիսային բեւեռ՝ ցեփլինով արշաւի մը կազմակերպութեան մասին։ Նանսէնի կ՚ընկերակցի բեւեռի հետախուզման Միջազգային ընկերութեան ընդհ. քարտուղարը։

Եթէ ծրագիրը հաւանութիւն գտնէ, ցեփլինը բեւեռ պիտի տանի յիսունի չափ անձեր, որոնց 12ը զանազան երկիրներէ։

Եւրոպա վերադառնալէ առաջ, …ք Նանսէն բազմաթիւ բանախօսութիւններ պիտի տայ, բեւեռային շրջաններու մէջ՝ ցեփլիններու օգտակար գործածութեան մասին։

Միւս կողմէ, մինչեւ Նանսէն իր ակնարկը կ՚ուղղէ դէպի բեւեռ, Գերմանիոյ մէջ, յատակագիծը կը պատրաստեն հսկայ ցեփլինի մը, որ պիտի հաստատէ անդրատլանտեան օդային գիծը։

Նոր երկարութիւնը, նախագծին պէս պիտի ըլլայ 260 մեդր. բայց լայնքը անկէ եօթը մեդր աւելի, որով 1,590.000 խորանարդ մեդր աւելի տարողութիւն պիտի ունենայ։ Դա իսի տարողութեան այս յաւելումը պիտի նպաստէ բարձրացնելու ցեփլինի տոկունութիւնը։ Նոր ցեփլինը պիտի ունենայ տասը շարժիչ մեքենայ հինգ հազար ձիու ուժով։

Չի կարծուիր որ կարելի ըլլայ ցեփլինը պատրաստել Ցարեգլխէն առաջ։ Ներկայիս կը գրադին հին ցեփլիններու …ը քակելով։

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակցին քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, ֆրանսական կառավարութիւնը ամէն կերպով կողմնակից է Մանշի ընդծովեայ փապուղիին շինութեան, առանց քաղաքական կամ զինուորական ոեւէ առարկութիւն ընելու, նկատելով գոյն իբր ամէնէն նպաստաւոր միջոցը, երկու երկիրներու միջեւ առեւտուրի զարգացման։ Ըստ թղթակցին, հանրային շինութեանց նախարարը մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւած է, Անգլիոյ մէջ ի նպաստ փապուղիի մղուած պայքարին։

Թղթակիցը կը յայտնէ նաեւ թէ՝ կառավարական բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը իրեն յայտնած է — Ֆրանսա պատրաստ է իր կողմէ անհրաժեշտ աշխատանքին ձեռնարկելու, անմիջապէս որ Անգլիա որոշում տայ Ցուվրի մէջ աշխատանքի սկսելու։ Մեր երկրաչափները միշտ տեղեակ մնացած են փապուղիի շինութեան եղանակներուն եւ որովհետեւ ֆրանսական հողամասին շինութեան արտօնութիւնը տարիներ առաջ տրուած է, պէտք չի մնար նոր օրինագիծ ներկայացնելու ֆրանս. խորհրդարանին, քանի որ ներկայ յատակագիծը ի զօրու է։

«Հարցը վերջին օրերս պաշտօնապէս վիճարանութեան ենթարկուած է ֆրանսական կառավարութեան անդամներուն կողմէ։ Եթէ այդ մասին յայտարարութիւն չըրուեցաւ, պատճառն այն է որ չուզեցին գործին մղում տալու երեւոյթն առնել, քանի որ ներկայ պայմաններով, վերջին որոշումը կը մնայ անգլիական կառավարութեան եւ ժողովուրդին։

«Ֆրանսայի մէջ մենք բացարձակապէս պատրաստ ենք, անմիջապէս որ Անգլիա ուզէ։ Փապուղիի կառուցման դէմ եղած անգեալ առարկութեան մասին կարծիք այտնել կը զգուշանանք, որովհետեւ կը յուսանք թէ՝ նոյն առարկութիւնները ներկայիս ընող չպիտի գտնուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԽԻՂՃ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 16 յունուար.— Հայկական կոյանին մէջ (Ֆուայէ Լիոն) բազմանդամ ընտանիք մը կ՚ապրէր գլուխը պարտկելու չափ նեղ տաղաւարի մը մէջ։ Խեղճերը տեսնելով որ իրենց տեղը շատ նեղ է, կը ստիպուին իբր պարտէզ տրուած հողին վրայ պզտիկ սենեակ մը եւս շինել։

Քովի դրացին իրենց պատուհանին գոցուիլը առարկելով կը ջանայ արգելք հանդիսանալ, եւ տան տէրն ալ տեղեկացնելով կը պահանջեն որ հրաժարի։

Խեղճ ընտանիքը՝ գալիք նորածինը եւ իրենց անձկութիւնը բացատրելէ յետոյ, կը հաւանին կէս մեդր տեղ ձգել պատուհանին համար։

Երբ նորէն կը սպառնան, ընտանիքը դատարան դիմելով դատը կը շահի, եւ սենեակը կը շինէ երկու ամիս առաջ։

Այս անգամ, անխիղճ տեսուչը (ժէռան) որ հայ բողոքական է, իր ուժը անբաւարար գտնելով, օտար անծանօթի մը միջամտութեամբ օր ցերեկով եւ զէնքի սպառնալիքով կը պահանջէ որ շինուած մասը քանդուի…

Շատ մը դրացիներ անխիղճ մարդուն դէմ դատի գացած են, այս տխուր արարքին առթիւ։

Կայծ

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ԱՄԱՆՈՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շաբաթ երեկոյ rue des Dominicainesի հայկական ճաշարանի մը մէջ տեղի ունեցաւ Եկեղեաց գաւառի Հայրենակցական Միութեան Վարչութեան նախաձեռնութեամբ հանդիպում մը, Նոր Տարւոյ սեղանի շուրջ։

Երզնկացիները, թէեւ թիւով քիչ Մարսէյլի մէջ, սակայն բոլորը (գիւղացի թէ քաղաքացի) համախմբուած են Եկեղեաց գաւառի Միութեան շուրջ, եւ եռանդուն գործունէութիւն մը ցոյց տուած են, օգնութեան հասնելով իրենց կարօտ հայրենակիցներուն։

Այս սեղանին շուրջն ալ խիստ տաքուկ ու ընտանեկան մթնոլորտ մը ստեղծեցին։ Վարչութեան կողմէ Պ. Խորսիկեան երեկոյթը բանալով հրաւիրեց հայրենակից Պ. Բենեամին Միլաոնեանը վարելու համար օրուան սեղանը։ Սեղանապետը ոգեւորիչ ճառով մը վեր հանեց Երզնկացիներու Հայրենակցական Միութեան Վարչութեան եռանդուն գործունէութիւնը եւ գովելով իրենց եռանդը, ողեկոչեց Խորէնի, Սեպուհի, Քեռիի (Եր-կնկացի) հին հերոսներ յիշատակները, եւ յորդորեց վառ պահել այդ ոգին։

Երեկոյթին ներկայ էին Շրջ. քաղաքամասի ոստիկանապետ Պ. Թիւմիեօ եւ Մարսէյլի Ազգային վարժարաններու տնօրէն Պ. Աբոյեան։ Մեր օտար հիւրը գոհ եւ յուզուած խանդավառութեամբ ֆրանսերէն ճառ մը արտասանեց։ Այս ճառին խկոյն հայերէն պատասխանեց Պ. Աբոյեան (ֆրանսերէն թարգմանեց Պ. Վ. Կէմալճեան) պարզելով հայ յոգնիկ սարսափները, որոնց հետեւանքով Հայերը ինկան Մարսէյլ եւ այլ օտար ափեր։ «Մենք չենք թափառիր բնիկներու հացը խլելու, մենք հացի ու հարստութեան մուրացկաններ չենք։ Մեր ազատութեան ու իրաւունքի գատն է որ մեզ հոս մղած է։»

Երգերը, պարերը, նուագն ու արտասանութիւնները բոլորովին հայկական էին, բացի «Մարսէյյեզ»էն։ Թուրքերէն երգը բացարձակապէս արտաքսուած էր, այնպէս որ երբ կը պահանջուէր «Թամզարա» պարել, կը հարցնէին սրուան զեկավարին… Խանդավառութիւնը այն աստիճանի էր հասած որ, քանի մը պառաւ նանիներ իսկ մասնակցեցան երիտասարդներու յորձանքին։

Ցեղի ունեցան մեներգներ։ Ցեղոյ աճուրդի դրուեցաւ խորոված հաւ մը եւ նարինջներ, բարձրանալով մինչեւ 900 ֆրանքի։ Երեկոյթը տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 6։ Հանդիսականները բաժնուելէ առաջ կը պահանջէին որ մօտ ատենէն նման հանդէս մը եւս կազմակերպուի։

Իսկապէս գովելի էին հանդէսի կազմակերպիչ հայրենակիցներուն ջանքերը։

Ներկայ մը

153 ՏԱՐՈՒ.— Ցայոնմի մէջ Եգիպտոսի կառավարական պաշտօնականութիւն մը չնորհաւորած է 153 տարու մարդ մը, որ իր բոլոր մտաւոր կարողութիւնները պահած է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

—ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՛…

Լերան հովը, սակայն, կ՚արգիլէր իր կամքը, դիմադրելու տոկալու բնազդը։ Խարհեցաւ նիւլ Թեկուա։ Ուզեց գտնել սիրականը, որ թերեւս պիտի սիրէր զինք. հակառակ որ …տ էր եւ բռնաբարուած։ Սա…ն, յանկարծ, իր յիշողութեան մէջ յայտնուեցան Սամուէլի խօսքերը, զորս ականջը ուշադրութեան պահուն, …ւ փոխադրեր ու պահեր էր իր …իտակցութեան մէջ։

Դացէք տարածեցէք չարիքին վրայ, ամէն կողմ։ …ալսցաւ որ Սամուէլը մահը …հոգին եւ կը թելադրէ չարիքն …տանիլ մինչեւ սիրականին … Խորհեցաւ այն անհաւատ …րին վրայ, որ պիտի հասնէր Յոնաթանի, անոր ծնողներուն ու գիւղին։ …չքն, որը աղջիկ, ինչպէ՜ս …ք էր տեսեր Յոնաթանի …քէն։ Որոշեց մեռնիլ. ծառայ…յել սոտարութեան մէջ։ Ծառայի անկողինը միշտ հեռու կը պահէր իր ախտը մարդոցմէ։ Եթէ մեռնէր, որո՞ւն ցաւը։

Բայց կը սիրէր։ Թամեկա ծընած էր սիրոյ համար։ Անկարելի էր մեռնիլ Յոնաթանէն հեռու։ Ձմեռած, կ՚ուզէր տեսնել զայն։ Ինչո՞ւ ուշացեր էր մինչեւ այժմ։ Սակայն միթէ Սամուէլը չէ՞ր, որ կը յանձնէր հիմա իր ուղեղը։

Արագօրէն վար իջաւ լեռնէն։ Բռնեց Թեկուայի ճամբան։ Իր սիրոյ ճամբան։ Սիրահարը իր սիրած անձին մէջ ինքզինքն է որ կը սիրէ։ Թամեկա չուզեց գրկուիլ այն հաճոյքներէն, որ Յոնաթանի սէրը պիտի տար իրեն։

∴

Թեկուա գեղեցիկ գիւղ մըն է, Ալեծուփ կանանչութեան մէջ լողցող սպիտակ տնակներու կղզի մը, ուր ծնած են մարգարէներ, յայտնուած քերթողները Երուսաղեմի։

Յոնաթան եւս մարգարէ մըն էր, երիտասարդ ու տաղանդաւոր։ Սէրը քանդեց անոր խմացականութեան այգին։ Թամեկայի կորուստէն յետոյ, երբ մարգարէացաւ Երուսաղէմի կորուստը, դարձաւ իր գիւղը, հետզհետէ համրացաւ, մշտակեաց ու մտահոգ երեւոյթ մը առաւ։

Երբ Թամեկա գիւղ հասաւ, Յոնաթան չիմար զառածումի մը մէջ ինկաւ։ Ապուշի պէս նայեցաւ անոր. առանց յուզումի արտաքին նշաններու՝ արցունք թափեցան աչքերէն։ Հալը, վախով լեցուած, կը խրախուսէր ու կը ջանար խանդավառել։ Թամեկա ոչինչ կրցաւ պատմել։ Լացաւ. որովհետեւ Յոնաթան «չէր սիրեր»։

Բայց երբ Թամեկա անկողին ինկաւ, Յոնաթան չհեռացաւ քովէն, ինչպէս Թոչունը՝ նոզերուն բոյնէն։

Բարութիւնը սար սովորելի ուժգնութեամբ մը զար կեր էր Թամեկան։ Գլուխն էր, որ փափկուած էր։ Վէրքերը հետզհետէ անճանաչելի դարձուցին այդ գեղեցիկ դէմքը։ Առտու մը սրտակեղեք ճիչ մը արձակեց ան.

— Կուրցա՛յ, կուրցա՛յ։

Թամեկա չէր տեսներ այլեւս։ Ու լեզուն չէր դառնար բերանին մէջ։ Մեղքը գուշակած էր ախտը, եւ կ՚ուզէր դուրս նետել հիւանդը։ Յոնաթան փարած էր անոր անկողինին եւ կ՚արգիլէր։ Ու կը գիտէր թէ ինչպէ՜ս օրէ օր կը հալէր հիւանդին միսը։ Աչքերը խոռոչներու պէս մութ եւ անհաւասար, ատամները չորցած հողի պէս ցցուած, բերանին մէջ հոտուիւն մը միայն։

Յոնաթան ինքզինքին կը հարցնէր թէ կը սիրէ՞ր տակաւին։ Ի՞նչն էր, որ կը սիրէր։ Այդ անհաւասար տգեղութի՞ւնը, որ զարշանք կ՚ազդէր։ Չկան հիմա այդ ոսկոր աչքերն ու շրթները, կլոր կուրծքն ու բազուկները։ Միթէ իր սէրը կի՞րքն էր, որ մեղուի պէս կը պտըտի անուշ ծաղիկներու վրայ։ Ու կը լքէ, երբ գօսացած են անոնք։

Թամեկա իրիկուն մը սկսաւ շնչել ընդհատ ընդհատ։ Երբ շունչ կ՚առնէր, քիթին երկու կողմերը կը կազմուէին աղեղնաձեւ ակօսներ, շրթունքները կը պրկուէին եւ ակռաները դուրս կը ցցուէին։ Ջափազանց արագ կը կատարուէր այդ, քիչիկ մը շունչ կը մտնէր ներս, որ գրեթէ չէր պարպուեր։ Յոնաթան կը գիտէր անհաւասար հոգեվարքը։ Թամեկա շունչ մըն ալ առաւ, այս անգամ քիչիկ մը երկար. շրթունքները անդուն ժապաւէնի պէս պրկուեցան ակռաներուն վրայ, երկու խոռոչները կարծես զանակով կտրեցին մորթը քիթին երկու անկիւնէն, յօնքերը սեղմուեցան ցաւագին երեւոյթով մը, ակռաները կափկափեցին ու կայծքի նման դուրս ինկան։ Թամեկա չկրցաւ աւելին, եւ մեռաւ այդ պրկումին մէջ։

Անհաւա՜ր, անհաւա՜ր ծիծ… մը գծուեր էր դէմքին վրայ։

Յոնաթան, վախցած, կենդանիի պէս գոռալով ու փախաւ դուրս։ Փախաւ դէպի Երուսաղէմ։

Է

Դիւահարի պէս անհանգիստ էր, չէր կրնար վայրկեան մը կանգ առնել ու հանգչիլ։ Անդիմադրելի ուժ մը կը հալածէր զինք, եւ առաջ կը մղէր ոտքերը։ Դէմքին վրայ կը ծփար տառապանքի անհուն արտայայտութիւն մը։ Ու կ՚աճապարէր, ուշացած մարդու մը պէս սրտնեղ ու քրտնած՝ կը վազէր անընդհատ։ Ոչ ետեւը կը նայէր, եւ ոչ ալ շուրջը, աչքը՝ ոտքին մատներուն վրայ, երբ այլեւս յոգնած՝ պահ մը կը դանդաղեցնէր քայլերը, ցնցում մը կ՚զգար ու նորէն կը վազէր։ Թեկուայէն մինչեւ Երուսաղէմ, երկուքուկէս մղոն տարածութեամբ այդ ճամբան, վազեց առանց երբեք հանգչելու զով ստուերի մը մէջ։

Երբ կը մօտենար Երուսաղէմի, ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ ժողովուրդի երկար կարաւանի մը։ Ուխտաւորներ չէին անոնք, որովհետեւ Պասեքի տօները դեռ հեռու էին։ Անոնց անձկութիւնը կը պատմէր ամէն բան։ Գաղթականներ էին անոնք, որ կը փախչէին Տիտոսի բանակին առջեւէն։ Յոնաթան խառնուեցաւ փախստականներուն, որոնք հետզհետէ կը խռնուէին Երուսաղէմի պարիսպներուն տակ։

(10) Ե. ՆԱՐԳՈՒՆԻ

«Ֆորտ»ը Ռուսիոյ մէջ

Ամերիկացի հանրածանօթ գործարանատէր Հէնրի Ֆորտ Թուրքիայէն յետոյ խորհրդային Ռուսիոյ մէջ ևս ինքնաշարժի գործարան մը բանալու ձեռնարկներ կ'ընէ։ Ռուսիոյ մէջ հիմ. նելիք գործարանը պիտի արտադրէ տարեկան 100,000 կառք. որուն 100էն 60ը կառավարութեան եւ մնացածը Ֆորտի սեփականութիւնը պիտի ըլլայ։

Նկատելով որ Ֆորտ պատերազմէն առաջ ոեւէ կալուած, հետեւաբար եւ պահանջ չունէր Ռուսիոյ մէջ.բանակցութիւնները տարուեցան մեծ դիւրութեամբ։ Նոր գործարանը երկու տարիէն պիտի սկսի շինել հաճոյքի կառքեր եւ թրաքթորներ։

Սեբաստիոյ դէպքին շուրջ

Պոլսոյ Պատժական Ա. ատեանը յունուար 14ին սկսաւ դատել «Իգտամ», «Աքշամ» եւ «Սօն Սաաթ» օրաթերթերուն պատասխանատու տնօրէններն ու արտօնատէրները, որոնք կը մեղադրուին թէ Սվազի մասին լուր մը հրատարակած եւ այսպէսով հանրային կարծիքը յուզած են։

Եղած հարցումներուն պատասխանելով, ամբաստանեալները յայտնեցին.— «Իգտամ»ի ընկերութիւնը Սիւրէյեա պէյ ծանօթ եւ վստահելի դէմք մըն է։ Հետեւաբար պատճառ չունէինք չհաւատալու իր հաղորդած լուրին, մանաւանդ որ հնարաւորութիւն չկար ստուգելու։ Ցետոյ, իրենք իրիկուան մօտերը կը մեկնին խմբագրատունէն, իսկ հեռագիրը եկած է ուշ ատեն»։

Հարցաքննութենէն վերջ ամբաստանեալներու փաստաբան Իրֆան Էմին պէյ յայտնեց թէ ընկերութեան մէջ ալ դատ բացուած է յիշեալ երեք թերթերուն դէմ, եւ պահանջեց միացնել երկու դատերը։ Խորհրդակցութենէ յետոյ, դատարանը ընդունեց այս առաջարկը, եւ դատավարութիւնը յետաձգեց յունուար 28ին։ Ցայտնի չէ թէ միացեալ դատը ընկերութեան՞ տեղի պիտի ունենայ թէ Պոլիս։

Փախչան ձերբակալուեցաւ

Գրեցինք թէ սեղանաւոր Ֆէրնան Փաքման, որ հարցաքննիչ դատաւոր Կլարի կողմէ կանչուած էր «Գազէթ տիւ Ֆրան»ի խնդրին առթիւ, արտասահման փախաւ. իւրացնելէ վերջ մօտ 30 միլիոն ֆրանք։ Փաքման յաջողած էր փախչիլ Զուիցերիա եւ ոչ թէ Պելճիքա։ Ուրբաթ կէսօրէ վերջ Զուիցերիոյ Կլարուս քաղաքի մէկ դրամատունը ներկայացաւ՝ խնդրելու համար որ ընթացիկ հաշիւ մը բացուի իր անունով։ Պաշտօնեաները որոնք կարդացած էին Փաքմանի փախուստը, ըսին որ յաջորդ օրը ներկայանայ։ Ու անմիջապէս իմաց տուին ոստիկանութեան և դրամատան Ցուրիխի կեդրոնին։ Պեռնի ֆրանսական դեսպանատունը տեղեկանալով խնդրին՝ անմիջապէս ձերբակալման հրամանագիր բերել տուաւ Ֆրանսայէն։ Այդ պահուն Փաքման մեկնած էր Կլարուսէն եւ ճամբայ ելած՝ դէպի Սէն-Կալ։ Ոստիկանները ձերբակալեցին զայն Սէն-Կալի կայարանին մէջ։

Փաքմանի իսկական անունն է Պախմանն (գերման-հրեայ)։

Երկրաշարժ եւ հրաբուխ

Քուամանայի (Վէնէզուէլլա) շրջանին մէջ պատահեցաւ սաստիկ երկրաշարժ մը։ Քուամանա քաղաքն ու Նաւահանգիստը քանդուեցան։ Երկու հարիւր հոգի մեռան եւ հազար վիրաւորուեցան։ Նիւթական կորուստ կը հաշուուի 10 միլիոն տոլար։

Երկրաշարժէն մասամբ կործանեցան նաեւ Քարիաքօ, Փորլամար եւ Պարչելոնա քաղաքները։ Հազիւ քանի մը տուներ կը մնան կանգուն Քուամանայի մէջ, որ 18000 բնակիչ ունի եւ Հարաւային Ամերիկայի եւրոպական ամէնէն հին գաղութն է։

Քարաքասէն քանի մը շոգենաւեր ղրկուեցան աղէտին վայրը՝ օգնութիւն հասցնելու համար աղէտեալներուն։

Քուամանա 1766ին եւ 1797ին եւս կործանած էր երկրաշարժէ։

∴ Պաթավիայէն կը հեռագրեն թէ վերջին 24 ժամուան ընթացքին Քրաքաթոա կղզիին մէջ հաշուած են 3135 հրաբխային պոռթկումներ։ Բոցերը 2000 ոտք բարձրութեան կը հասնին։ Մօտակայ շրջանին մէջ ծովը սաստիկ յուզուած է։

Հ. Ց. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ յառաջիկայ երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն Շրջ. կոմիտէի եւ նորի ընտրութիւն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն

235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

22 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 861

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ԵՂԱՆԱԿ

Տաղտկալի դառնալու աստիճան արծարծեցինք Սուրիոյ արտագաղթի խնդիրը։ Հասկցող-չհասկցող իրար անցած են եւ մ'եղադրանքներ ալ կ'ընեն։ Ոչ մէկ պատասխան։

Բայց առանց պատասխանի չպիտի ձգենք Փարիզի ռամկավար շաբաթաթերթին վերջին խմբագրականը (19 յունուար)։

«Հարկադրաբար եւ տարբերօրէն» խորագրով այդ գրութիւնը սարէն-ձորէն ճառելէ յետոյ, կ'եզրակացնէ տեսակ մը համակերպութեամբ, եթէ ոչ գոհունակութեամբ.

— «Այսօր արդէն Պուէնոս Այրէսի եւ ուրիշ քանի մը քաղաքներու մէջ ունինք հայկական մեծ ու փոքր գաղութներ: Իսկ վաղը հաւանաբար Արժանթին դառնայ հայ բարգաւաճ գաղութներէն մին, թերեւս եւ առաջինը, իսկ Պուէնոս Այրէսը՝ հայկական աւելի մեծ կեդրոն մը, քան Հիւսիսային Ամերիկայի ո եւ է քաղաք:

«Այսպէս կազմուեր են հայ գաղութները, հին օրերու մէջ եւ այսպէս կը շարունակուին կազմուիլ նաեւ նոր օրերու մէջ:

«Հարկադրաբար եւ տարբերօրէն»:

Այս ալ ուրիշ եղանակ. Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին գարշելի հեգնութիւններէն յետոյ։

«Պայքար» շնականօրէն կը խրախուսէր արտագաղթի առթիւ յառաջ եկած իրարանցումը։ Արտատպենք անգամ՛ մըն ալ.

.... Կ'ըսուի թէ 3000 Հայեր դէպի Հարաւ. Ամերիկա կը գաղթեն։ Եթէ այդ թիւը կրկնապատկուի կամ եռապատկուի ալ, դարձեալ Սուրիոյ Հայերուն ներքին կազմակերպութեան գործը չի կասիր ու չի վտանգուիր ։

Աւելի վերջը, դեկտ. 28ին, դարձեալ խմբագրական սիւնակներուն մէջ.

— *«... Իբրեւ թէ Սուրիոյ հայութիւնը աշխարհի չորս հովերուն ցրուած, լմնցուցած են. եւ ալ ազգային կեանքի, կազմակերպութեան հնարաւորութիւն չէ մնացած։*

Ուրեմն, ռամկավարներու Ամերիկայի օրկանը վտանգին լրջութեան ալ չի հաւատար, իսկ Փարիզի բերանը կը փսփսայ,— Ուզենք-չուզենք պիտի երթան։ Թո՛ղ երթան ու բարգաւաճին։ «Այսպէս են կազմուեր հայ գաղութները, հին օրերու մէջ եւ այսպէս կը շարունակեն կազմուիլ նաեւ նոր օրերու մէջ»։

Ուրիշ խօսքով, աւելորդ է յուզուիլ, մտատանջուիլ, չարիքի սահմանափակման միջոցներ խորհիլ։ Իրենց բախտին թողունք, ո՛ւր կ'ուզեն թող երթան։ Եւ այս՝ ոչ միայն Սուրիայէն, այլեւ Յունաստանէն.

... «Ինչպէս կ'երեւի, աւելի մեծ թափով այդ գաղթը պիտի շարունակուի այս տարի ոչ միայն Յունաստանէն ու Սուրիայէն, այլ նաեւ ուրիշ երկիրներէ, մինչեւ իսկ Կովկասէն»։

Ահա՛ ինքզինքը ազգասէր եւ ողջամիտ հռչակած քաղաքական խմբակցութեան մը գիրքը՝ ակներեւ աղէտի մը հանդէպ։ — Կատարեալ անտարբերութիւն եւ ձեռնպահութիւն. աւելի քան ո՛րեւէ օտար մարդասէր որ կապ ունի Հայերու հետ, եւ կը գործէ Սուրիոյ կամ Լիբանանի մէջ։

Եւ այս — յիշեցնենք անգամ մը եւս — ճիշտ այն երկու կեդրոններուն մէջ, ուր կարելի է շօշափելի միջոցներ գտնել, շարժումը եթէ ոչ կասեցնելու, գոնէ սահմանափակելու համար։

Արդարեւ, եթէ ռամկավար թերթերն ալ — եւ միւս բոլորը — լրջօրէն ըմբռնեն նոր չարիքը եւ ահազանգ հնչեցնեն, անշուշտ գործնական ձեռնարկներ կը կատարուին ոչ միայն Փարիզի եւ Ամերիկայի, այլ եւ ուրիշ բախտաւոր գաղութներու մէջ։

Շիրակը այնքան հեռու էր եւ Ֆիլիպէն գրեթէ անծանօթ. — բայց ժողովուրդը եղբայրական ձեռք երկարեց մէկ ազգաշանի վրայ։ Այդ նոյն ժողովուրդը ի՞նչպէս կրնայ քար դառնալ երկրաշարժի մը չափ եւ թերեւս աւելի վտանգաւոր աղէտի մը առջեւ։ Բարեգործականն ու Ջոյնթը ի՞նչպէս կրնան շարունակել իրենց ընդվզեցուցիչ անհոգութիւնը, եթէ իրենց հովանաւորներն ալ ձայն բարձրացնեն, փոխանակ լրբօրէն ծաղրելու աշնակցական թերթերու արդար վրդովումը, կամ «նոր» եւ «բարգաւաճ» գաղութներու աւետիսներ տալու, ձեռնածալ համակերպութեամբ, ճակատագրին ձգելով ամէն բան, — «Հարկադրաբար եւ տարբերօրէն»։

Ամէն անգամ որ առիթ ունեցած ենք մատնանշելու նոր չարիքը, միշտ ալ ներկայացուցինք դրական առաջարկներ,— ուժ տալ գաղթականներու տեղաւորման գործին, միջոցներ ընծայել անոնք հողին կապելու, տնակի մը ծախքը հոգալով, լծկան և սերմացու ճարելով եւայլն։

Մեր ուժերէն վեր ծրագիրներ չեն ասոնք։ Ամերիկ ունինք որ կրնան մէկ միլիոն տրամադրել մէկ ձեռքով։ Տեղաւորման մեծ ծրագիր ու եթէ ձգեր ենք օտարներու վրայ, եւ անոնք են որ ամէնէն աւելի կը մտատանջուին նոր արտագաղթէն, ու կը զարմանան մեր քար անտարբերութեան վրայ։

Այստե՞ղ ալ կուսակցական մրցակցութեան եւ մենատիրութեան խնդիր կայ։ Լիբանան եւ Սուրիա ինկած բազմութիւնները իրենց տեղը պահե՞լն ալ Հայաստանի դէմ դաւաճանութիւն է։

Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս, էֆէնտիներ։ Տարտղնուելով, տարտղնուելո՞վ պիտի բարգաւաճի ժողովուրդը, նոյնիսկ ֆիզիքապէս եւ տնտեսապէս...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԻՒՐՏԵՐՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Հայրենիք» գիտել կուտայ. (29 Դեկտ.).

— «Քրդական աղբիւրէ եկած տեղեկութիւնները չափազանց մռայլ գոյներով կը նկարագրեն Թուրքիոյ լուծին տակ ապրող քիւրդերուն վիճակը: Ճիշդ է, այդ տեղեկութիւնները պզպաջուն նորութիւններ չեն պարունակեր, բայց կուտան այնպիսի մանրամասնութիւններ, որոնք աւելորդ անգամ մը կը շեշտեն թէ քէմալականները որոշած են ամէն գնով բնաջնջել քիւրդերը եւ այդ ծրքավարի միջոցով «լուծել» քրդական հարցը եւս:

Այժմ վերջնականապէս կը պարզուի, որ չարաչար խաբուած եւ թուլած են բոլոր այն քիւրդերը, որոնք հաւատալով Թուրք կառավարութեան «ներման» հրովարտակին՝ միամտութիւնն են ունեցեր վերադառնալու իրենց տեղերը: Վերադարձողներէն ոչ ոք ետ ստացած է իր կալուածները եւ ոչ ոք արտօնութիւն ստացած է ապրելու իր նախկին բնակավայրին մէջ. բոլորն ալ ցրուած, աքսորուած են զանազան կողմեր, նոյնիսկ զրկուելով հնարաւորութենէ միանալու իրենց ընտանիքի անդամներուն հետ. եւ շատեր մահացած են սովէ եւ հիւանդութիւններէ, իսկ ոմանք ալ նոյնիսկ սպաննուած են զանազան նենգ եղանակներով: Այնպէս որ չկայ քիւրդ մը, որ վերադարձած ըլլալուն համար զղջացած չըլլայ:

Քիւրդերու վիճակը այժմ Թուրքիոյ մէջ շատ նման է Հայերու վիճակին մեծ տարագրութեան նախօրեակին կամ սկզբնական շրջանին:

Քէմալականները կ'աշխատին փճացնել քիւրդերը ոչ միայն ֆիզիքապէս, այլեւ բարոյապէս: Քիւրդ կիներու եւ աղջիկներու բռնաբարութիւնները սովորական երեւոյթ են դարձած: Բազմաթիւ քիւրդ աղջիկներ եւ կիներ, իրենց պատիւը փրկելու համար, գետը կը նետուին, ինքզինքնին չուանով կը խեղդեն կամ ուրիշ միջոցներով անձնասպան կ'ըլլան:

Ուրիշ ուշագրաւ պարագայ մը.— քէմալականները վախնալով, որ Սուրիա եւ Պարսկաստան ապաստանած քիւրդեր կարող են փոխ-վրէժի դիմել, սկսած են հրոսախումբեր կազմակերպել եւ սահմանագլուխները ղրկել՝ զանոնք բնաջնջելու համար: Ցաւալի այս հրոսախումբերուն Քիւրդի եւ Արաբի հագուստ կը հագցնեն՝ աւելի դիւրութեամբ իրենց արիւնոտ գործը կարենալ կատարելու համար.»

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Մոսկուայի իշխանութիւնները փակել տուած են Նէվէլի թալմուտական վարժարանը: Ձերբակալուած են 5 ուսուցիչներ եւ ռաբբունի մը, զորս աքսորած են Կեդր. Ռուսիա:

Ռուսիոյ Հրեաներուն մէջ մեծ զայրոյթ առաջ բերած է այս դէպքը, որովհետեւ ռաբբունիին ընտանիքը ութ սերունդէ ի վեր կը պաշտօնավարէ Նէվէլի դպրոցին մէջ:

ՍԱՐՈՒՍԱ գետը (Յունաստան) յորդելով ողողեց մշակուած դաշտեր: Վտանգուած երեք գիւղերու բնակիչները հեռացան:

ՄԻԼԱՆ կղզիին մէջ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ եւ ստորերկրեայ աղմուկներ զգացուեցան:

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅ Մարիա թագուհին հասաւ Պոլիս, ուր պիտի մնայ քանի մը օր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պրուսայի դատավարութիւնը սկսած

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ յունուար 20 թուով.— Պրուսայի մէջ բացուեցաւ դատավարութիւնը այն 33 ամբաստանեալներուն, որոնք վերջերս ձերբակալուած էին՝ իբրեւ պետութեան դէմ դաւադրող։

Ամբաստանեալներուն մէջ կան Չէրքէզներ, զինուորներ եւ մոլեռանդ կրօնաւորներ։

Այս առթիւ «Միլլիյէթ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.

—Հարցաքննութեանց նայելով, ամբաստանեալներէն Ճէմալ «Միւսթաֆաի տին իխթիլալ ճէմիյէթի» (կրօնքի պաշտպան յեղափոխական կուսակցութիւն, անուն «զրգռութեան օճախ») մը կազմած է, որուն նպատակն էր զինեալ վիճակի մէջ բանտին վրայ յարձակիլ եւ բանտարկեալները ազատելէ վերջ, հեռաձայնի եւ հեռագրական թելերը խզել, կուսակալը, հրամանատարը եւ ուրիշ շատ մը պաշտօնատարներ սպաննել։ Ճէմալ իր մօտ կանչած է Գալըքէսիրի աւագ բանտապահ Քեամիլը, կօշկակար Իսմայիլը եւ ուսթա Գատէմը եւ զանոնք քաջալերած է որ ժողովուրդին մէջ գործունէութեան սկսին։

Այս ամէնը ընելէ վերջ, Ճէմալ իր արբանեակներով և Անգլիացիներուն օժանդակութեամբ, կառավարական վարչաձեւը փոխելով Էնկիւրիի վրայ պիտի յարձակի եղեր։

Ամբաստանեալներէն մէկ մասը իրեն առաջարկուած այս ազգամոլ արարքը ընդունելով, դրամ, զէնք եւ փամփուշտ տուած եւ կամ այս յեղափոխական շարժումին դրապէս գործակցելու խոստում տուած է։ Իսկ ոմանք ալ այս դրդումներէն խաբուած ու խնդիրը գիտութեամբ կառավարութեան լուր տուած չըլլալուն համար դատարանին յանձնուած են։

Ճէմալի քովէն գտնուած է «Երազահան» անունով տետրակ մը եւ յուշատետր մը, որոնց մէջ Ճէմալ կարգ մը նօթեր գրած է, որոնցմով հասկցուած են անոր վնասակար գաղափարները։»

.·. Հարցաքննիչ դատաւոր Խայրէտտին պէյ, որուն յանձնուած էր Պոլսոյ ձերբակալութիւններուն մասին պատրաստուած 700 էջնոց տեղեկագիրը, աւարտեց իր քննութիւնը եւ 50 էջէ բաղկացեալ իր որոշմնագիրը յանձնեց ընդհ. դատախազին։ Դատաւորը իր որոշմնագրին մէջ ո եւ է յանցապարտ արարք չի գտներ ամբաստանեալներուն համար, ու կը պահանջէ բոլորն ալ ազատ արձակել։ Իւրաքանչիւր ձերբակալուածի պարագան առանձին-առանձին քննուած է։

Վէհիպ փաշայի պտոյտները

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ Թրքական հպատակութենէ վտարուած Վէհիպ փաշա ատենէ մը ի վեր կասկածելի պտոյտներ կը կատարէ Ռումանիոյ եւ մասնաւորաբար Կոստանցայի մէջ։

Կ'ըսուի թէ Վէհիպ փաշայի այս շրջագայութիւնները կապ ունին Ալպանիոյ մէջ իրեն առուելիք պաշտօնակատարութեան մը հետ։ Յիշեալը այս առթիւ բանակցութիւններ կը կատարէ կարգ մը օտար շրջանակներու մէջ, բայց ասոնց հանգամանքը դեռ չէ հասկցուած։

Մարզպանին տեղեկագիրը Մ. Քեմալի

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ,

Արեւելեան նահանգներու Ա. մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Տիգրանակերտէն Էնկիւրի վերադառնալով երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մուսթաֆա Քէմալի հետ։ Թալի պէյ կառավարութեան ներկայացուց 200 էջնոց տեղեկագիր մը, որուն մէջ կը պարզէ Արեւելեան նահանգներու բնակչութեան վիճակը եւ քէմալական բարենորոգումներուն հանդէպ անոր բռնած դիրքը։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Սընտէյ Թայմզ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Քապուլ խաղաղ է եւ շուկաները բացուած են։ Օտար դեսպանատուները հսկողութեան տակ են եւ օտարականներուն դէմ ոեւէ շարժում չէ կատարուած։

Նոր Տէլհիէն հեռագրի մը նայելով, Ամանուլլահ թագաւորի նախկին նախարարներէն շատեր մեկնած են Քապուլէն։ Մէկ մասը Քանտահար, միւս մասն ալ Փէշավար գացին՝ Ինայէթուլլահի հետ։

Թուրք զինուորական պատուիրակութեան անդամները, որոնք մինչեւ հիմա Քապուլի միջնաբերդը կը գտնուէին, Թուրքիոյ դեսպանատունը ապաստանեցան։

Քանտահարէն «Սընտէյ էքսփրէս»ի կը հեռագրեն թէ նախկին—թագաւոր Ամանուլլահ կոչ ուղղած է Քանտարիներու, կարեւոր գումարներ խոստանալով բոլոր անոնց՝ որոնք իր հրամանին տակ պիտի մտնեն՝ օգնելու համար իրեն, որ ետ առնէ գահը։

Ամանուլլահի պատուիրակները արդէն ճամբայ ելած են՝ գնելու համար օդանաւեր, թնդանօթներ, ռազմանիւթ եւայլն։

Ամանուլլահի մայրը իր ահագին հարստութիւնը դրած է իր զաւկին տրամադրութեան տակ։

Պարսկաստանէն հասած լուրի մը համաձայն, Աֆղանիստանի արեւմտակողմը Տուրանիներու ցեղախումբ մը ապստամբած է։ Բոլոր աֆղան պաշտօնեաները, բացի կառավարիչէն, սպաննուած են։ Ապստամբները գրաւած են Ֆարահ քաղաքը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ-ալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԽԵՆԴԵՐԸ ԵՒ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

«Անկարելի է այլեւս ուրանալ մարզական խաղերու բարերար ազդեցութիւնը ջղագարներու վրայ:»

Ես չեմ ըսողը:

Յարգելի ծերունի մը, Պաւռոն փիեր տը Քուպէրթէնն է որ այսպէս կը խօսի «Օթօ»ի մէջ:

Աւետի՛ս, ուրե՛մն, բոլո՛ր ջղախտաւորներուն, ջղագարներուն, խենդերուն եւ մանաւանդ անոնց՝ որ կը տառապին անանուն ախտէ մը, որոնք այլեւս ձանրձրացած են կեանքէն:

«Սփորթ»ը կը բուժէ զիրենք, կը բուժէ անհաւատալի արագութեամբ մը: Գոնէ այսպէս կը վկայէ Ֆրանսացի մեծ մարդասէրը:

Պէտք չէ զարմանալ ուրեմն, եթէ օր մը լսենք թէ Պոլսոյ Սփրկչեան հիւանդանոցին ֆութպոլի խումբը յաղթանակներ կը տանի:

Ամէն ինչ կարելի է այս աշխարհի մէջ: Խենդերն ալ կը շարժին:

Եւ կ'ըսեն թէ խենդերը ուժով կ'ըլլան:

Այն ատեն թերեւս մեր մարզաշխարհն ալ կ'ունենայ իր Նիւրմիները, Շայիրկէզները: Վ. Մ.

ՔԱՐԻԻՂ՝ ՄԻՋԵՐԿ Ի ԵԶԵՐՔՆԵՐԸ

Եգիպտոսի թերթերը կը գրեն. — Իրազեկներ կը հաստատեն միշտ թէ եգիպտական ենթահողը քարիւղ կը պարունակէ: Արդէն մեծ ընկերութիւններ քարիւղի հորեր կը շահագործեն Կարմիր ծովու եզերքները: Բայց, անծանօթ էր այն պարագան թէ Միջերկրական եզերքներն ալ օժտուած են քարիւղով:

Հարթաչափութեան վարչութեան մէկ քանի մասնագէտները վերջերս հաստատած են այս կէտը:

Նոյն վարչութենէն պաշտօնեաներ կը խուզարկէին արեւմտեան անապատը: Յանկարծ դիպուածաբար, անոնց ուշադրութիւնը կը գրաւեն ծովուն մէջ, Մարսա Մաթրուհի մօտերը, անուշ ջուրի պղպջակներ: Ասկէ եզրակացուցած են թէ այս կողմերը քարիւղ կայ:

Հարթաչափութեան վարչութիւնը տեղեկանալով այս պարագան, սկսած է լրջօրէն քննել այս խնդիրը: Հաստատուելու պարագային, Եգիպտոսի համար նոր հարստութեան աղբիւր մը պիտի բացուի:

ԹՈՒՐՔ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Պետական դրամատան մը կազմութեան մասին կարծիք յայտնելու համար, Էնկիւրի հրաւիրուած էր Գերմանիոյ ամէնէն մեծ ելմտագէտը՝ Ցոքթ. Շախթ: Անցեալ տարի, Շախթ դիմած էր Թուրքիոյ, իր ծառայութիւնը առաջարկելով: Սակայն կարելի չէր եղած օգտուիլ անկէ, որովհետեւ գերման կառավարութիւնը զայն պատուիրակ նշանակած էր Հատուցումներու յանձնաժողովին:

Ելմտական գործավարը յանձնարարած է Պերլինի Թուրք դեսպանին որ խորհրդակցի Շախթի հետ եւ անոր յարմար դատած մասնագէտները Թուրքիա ղրկէ: Քննելէ յետոյ կացութիւնը, գերման մասնագէտը տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէ պետական դրամատան կազմութեան, ինչպէս նաեւ թղթադրամի կայունացման մասին:

Պետական դրամատան համար բաւականաչափ դրամագլուխ կայ, բայց մասնագէտին կարծիքը առնելէ յետոյ միայն վերջնական որոշում պիտի տրուի: Օտար կարգ մը մեծ սեղանաւորներ առաջարկած են մասնակցիլ պետական դրամատան, դրամ յատկացնելով:

ԻՆՉ ԹԱՂ, ԻՆՉ ՄԱՏՈՒՌ. ՏԱՍԸ ԴՊՐՈՑ

Անոնք որ վերջին երկու տարուան ընթացքին ա. խատեցան յամառօրէն Մարսիլահայ գաղութի կազմակերպութեան գործով՝ առաջնորդ, վարչութեան անդամ, կուսակցական, չէզոք, բարերար կամ մեր զարծաւորական շրջաններուն թաղական խորհուրդի անդամ, ապահովաբար իրենց բոլոր զոհողութեանց վարձատրութիւնը լիուլի ստացան յունուար 13ի կիրակի օրուան հաւաքոյթին մէջ։

Ազգ. Վարչութիւնը Գալաջեան եպ.ի նախագահութեամբ թէյասեղանի մը շուրջ հրաւիրած էր գաղութին կազմակերպութեանց բոլոր ներկայացուցիչները։ Հեռու եկեղեցիին պաշտօնական շրջափակէն եւ մթնոլորտէն, Գասպէլեանի սրահներէն մէկուն մէջ վարչութիւնը առիթը տուաւ կեդրոնի եւ թաղերու ներկայացուցիչներուն մտերմական սառլիսի մը մէջ ճանչնալ գաղութին ընդհանուր ճիգը եւ պէտքերը։ Տեսնել արդիւնքը որ ձեռք բերուած էր իրենց երկու տարուան աշխատանքով։ Բայց մանաւանդ լսել մեր թաղերուն, — գրեթէ ամէնքն ալ նորակազմ կամ կազմուելու վրայ — անմիջական հոգերը։

Ներկայ էին՝ Վարչութեան անդամները, Երեսփ. Ժողովի ատենապետը, եւ եօթը թաղերու Թաղական Խորհուրդները։ Երեսուն հոգի։ Առաջնորդին բարի-գալուստի եւ շնորհաւորական խօսքերէն ետքը, Վիճակային Երեսփ. Ժողովին կողմէ խօսեցաւ Լեւոն Մեսրոպ գաղութի կազմակերպութեան պէտքին եւ անոր տուած արդիւնքին վրայ։ Վարչութեան կողմէ Հ. Սէրէնկիւլեան եւ Գ. Շահլամեան պարզեցին կրթական գործին համար կատարուած բանակցութեանց եւ դիմումներու արդիւնքը։ Յետոյ իւրաքանչիւր թաղի ներկայացուցիչ խօսեցաւ համեստօրէն ու անսեթեւեթ գրեթէ անգիտակից այն հսկայ աշխատանքին մասին, որ ինք՝ Մարսէյլի շրջակայ հայ թաղերուն գործաւոր եւ գաղթական ժողովուրդը կատարեր է։ Թուանշանները լաւագոյն գաղափարը կուտան մինչեւ այսօրուան պատկերին, որովհետեւ այդ թիւերը անընդհատ փոխուելու եւ աճելու վրայ են եւ վստահօրէն վաղուան վիճակացոյցը պիտի ըլլայ աւելի մխիթարական։

	Տուն	Մատ.	Մնկպրտէզ.	Պաշտ.	Աշակ.	Ամսկ.
Սէնթ-Անթուան	80	սեփական	ունին	2	70	1000
Քանփ. Ֆրէզ	45	»	»	1	35	400
Ս. Մարկրիթ	50	շին. վրայ	վարձւծ.	1	40	500
Ս. Լու	300	սեփական	ունին	2	80	900
Պ. Դտտօ	200	»	»	4	120	2200
Ս. Ժիւլիէն	40	շին. վրայ	վարձւծ.	1	15	300
Գոմոն	200	վարձուած	վարձւծ.	3	38	1200
Ք. Միրապօ	25	չունին	վարձւծ.	1	25	500

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել կեդրոնի՝ Մարսէյլի շըրջանը որ ունի դպրոց եւ մանկապարտէզ, առաջինը 130 աշակերտուհի, երկրորդը 200, դպրոցի պաշտօնեաներու թիւը 4, պիւտճէն 2700 ֆրանք։ Մանկապարտէզ՝ երեք պաշտօնեայ, պիւտճէ 2000 ֆրանք։

Ընդհանուր գումարը՝ 9 թաղ, 9 մատուռ, 10 դպրոց, 22 կրթական պաշտօնեայ, 763 աշակերտուհի, ամսական 11.700 ֆր. կրթական ծախք։ Իսկ աւելի հեռաւոր շրջաններն ալ եթէ նկատի առնուի՝ ինչպէս Նիս, Լա Սիոթա, Կարտան եւայլն, աշակերտութիւնը արդէն հազար կ'անցնի։

— Մասնաւոր խնդիր մը կամ պահանջք մը ունի՞ք, հարցուցի թաղական խորհուրդի անդամի մը, իր կարգին, բոլոր թաղերու ներկայացուցիչներու տուած տեղեկութիւնները հաւաքած ատեն։

— Ոչ, բայց, մասնաւոր բան չունինք, արդէն մատուռը շինեցինք, մեր ժողովուրդն ալ քիչ մը աշխատեցաւ, իրիկունները, կիրակի օրերը, վերջապէս լըմնցուցինք։ Մանկապարտէզն ալ հոն փոխադրեցինք, մինակ ըսելիքս, ծեփերը մնաց։ Ինչ ընենք, մեր թաղը աղքատ է, բայց ան ալ կ'ըլլայ հարկաւ։ Գալ կիրակի ժողով պիտի ընենք, քիչ մը դրամ հաւաքենք։ Վարչութենէն առաջնորդէն շատ շնորհակալ ենք, բայց կը խնդրենք գալ կիրակի ալ մէկը ղըրկէին, քիչ մը մեզի խօսէր, քաջալերէր, այդ ալ վերջանար։

Իր ընկերները, միւս թաղերու ներկայացուցիչները, ոչ իսկ ծափահարեցին այս պարզ խօսքերը, որոնց մէջ կը կայանար երկու տարուան զոհաբերութեան եւ անհկուն ճիգերու պատմութիւնը։ Չմտածեցին ծափահարել, որովհետեւ հայ աշխատաւոր ժողովուրդի ներկայացուցիչներ՝ իրենց համար շատ բնական կը թուէր իրենց ըրածը։

«Եկէք մեզի խօսեցէք, մեզ քաջալերեցէք», մնացածը կ'ընէ ժողովուրդը, ինքը։

Ահա՛ գաղութի կազմակերպութեանց յաջողութեան բանալին։ Ճշմարտութիւն մը ոսկի տառերով գրուելիք, զոր մեզի սորվեցուց Մարսիլահայ գաղթական հայութիւնը երկու տարիէ ի վեր։ Յաճախ, ինչպէս տեսանք փորձով, քաջալերական քանի մը խօսք, սկզբնաւորութեան համար մէկ-երկու հազար ֆրանքի աղորմելի գումար մը, — տեղ-տեղ մինչեւ 500 ֆրանք — եւ ահա ամբողջովին բանուորական թաղ մը մղուած անսահման եռանդէ, որ չես գիտեր ուրկէ բխած է, կը լծուի գործի, կը շինէ, կը ստեղծէ, կ'ամփոփուի, կը կազմակերպուի։

Այդպէս հաստատուեցան մեր բոլոր թաղերը։

Բայց այս գեղեցիկ ու արեւոտ պատկերը չունի՞ իր մութ կողմը։

Ինչո՞ւ չէ։ Ունինք ութ թաղեր Մարսէյլի շուրջը։ Ներկայ են եօթը թաղերու թաղականները։ Ութերորդը՝ Գոմոնի թաղը վարչութեան հրաւէրին պատասխանած է նախատական նամակով մը որ, յատկանշական պարագայ, տառապիալ չի պարունակեր։ Յատկանշական, որովհետեւ այդ թաղին երկու երեք թաղականները, իրենք չէ որ տէր կուտան իրենց ըրածին կամ գրածին։

Գոմոնի պարագան ամբողջ պատմութիւնն է այն բոլոր սադրանքներուն, մութի մէջ, վետոնի տակէ կատարուած սեւ աշխատանքին, որով Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ յայտնի խըմբակ մը ջանաց քանդել Մարսիլահայ գաղութի կազմակերպութեան գործը։ Այդ անարգ աշխատանքին լծուած դէմքերուն մէջ չկայ մէկ հատիկ բանւոր կամ աշխատաւոր մարդ։ Անոնք մտաւորականներ, խմբագիրներ, գործիչներ, եկեղեցականներ են կամ... պաշտօնաթողներ։ Կ'արժէ որ օրինակը գրուի, իր ամբողջ աղտոտ մանրամասնութիւններովը, թէ ինչ միջոցներով ջանացին Փարիզէն մինչեւ հոս երկնցնել իրենց չորնալիք ձեռքերը եւ քանդել մեր գործը, բայց չյաջողեցան։ Ապացոյց՝ վերի թուանշանները։

Եւ սակայն, մարդիկը յուսահատած չեն։ Պիտի կարդանք օրին մէկը թէ ինչպէս մինչեւ այս տողերը գրուած վայրկեանին իսկ, այն մարդիկը իրենց Մարսէյլի արբանեակներուն միջոցաւ կը տքնին եւ կը գտեն նոյնիսկ մեր դպրոցներուն դէմ։ Պայքարը որ ամբողջ երկու տարի շարունակուեցաւ մեր կոնակէն եւ որուն մէջ պարտուեցան, պիտի որակէինք ազգադաւ եւ դաւաճան անուններով, եթէ երբեք հայ լեզուին մէջ բառերը կորսնցուցած չըլլային իրենց իսկական արժէքները։ Կը մնայ ընթերցողին գտնել բառը, որակելու համար այն զարշելի հայ մարդը որ չդարձուած քար չի թողուր հայ դպրոցի մը տաքը փողոց թափելու, մէկ խօսքով հարիւրաւոր հայ պզտիկներու արիւնը ծծելու համար...։

Ի՞նչ կ'ըսէ աշխատաւոր հայ ժողովուրդը։ Ի՞նչ է իր վճիռը։ Ա՛յդ է կարեւորը, որովհետեւ անոր խօսքը պարզ է եւ անխարդախ։

Գոմոնի թաղականութեան նամակը հազիւ կարդացուած, բողոքի եւ զայրոյթի խօսքը ամէնուն բերնին մէջ է։

— Բոլոր եղածը գիտենք, կ'ըսէ թաղական մը, ինչո՞ւ վերջ չէք տար այս խայտառակութեան։

Ուրիշ մը՝

— Եղէք մեր իշխանութիւնը մենք չյարգենք, ինչի՞ կռթնինք այս օտարութեան մէջ։ Մենք առանձին՝ անճար թաղ մըն ենք, իրարու միանալով քանի հազար հայութեան մէկ մասը կ'ըլլանք։

— Ես շաքարի գործարանը կ'աշխատիմ, կ'ըսէ երիտասարդ բանուոր մը, մեր գործատան պատերուն վրայ այդ Գոմոնի մարդիկը թռուցիկներ փակցնել կուտան։ Կը խայտառակուինք կոր օտարին առջեւ։ Մեզմէ ի՞նչ կ'ուզեն։

— Մենք խորհած էինք շատոնց, կ'ըսէ ուրիշ թաղի մը ներկայացուցիչը, բոլոր թաղերու թաղականները ժողովի մը կանչել այդ մարդոց ըրածներուն դէմ բողոքելու համար։ Հիմա ամէնքս ալ հոս ենք։ Իբրեւ բանաձեւ կ'առաջարկեմ որ բոլոր թաղերու անունով, այստեղ բողոքենք եւ մեր զայրոյթը յայտնենք Գոմոնի թաղականներուն ազգաքանդ ընթացքին դէմ։ Համաձա՞յն էք եղբայրներ։

Բոլոր ձեռքերը կը բարձրանան։ Բայց չեն գիտեր որ եօթը թաղերու անունով Մարսիլահայ ամբողջ գաղթականութիւնը իր պարսաւանքի քուէն կը նետէ Գոմոնի ետին կծկուած վաշխառուներու, սողուններու եւ Մարսէյլի իրենց արբանեակի երեսին։

Բանաձեւը որ միաձայնութեամբ քուէ արկեցին, իրենք իրենց մէջ, մեր եօթը թաղերու թաղականները, կը փակէ հարցը։ Իրենց ձեռքերը, բանուորի կոշտացած բայց պարկեշտ ձեռքեր, պիտի կրնա՞ն արգիլել իրենց արձակած վճիռով յարգանք ներշնչել կամ գոնէ իրենց որջերուն մէջ քշել Մարսիլահայ գաղութին տասը դպրոցներուն տասն անգամ սեւ թշնամիները։ Իմ մասիս յուսահատ եմ։ Անոնք դեռ չեն խաղացած իրենց վերջին Թուղթը։

Մարսէյլ — Լ. Մ.

ԹՈՒՐՔԻԱՅ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆԵՐՆ ՈՒ ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Թուրքիայ վիճակագրութեանց ընդհ. տնօրէնութիւնը ընդհանուր մարդահամարէն յետոյ վիճակագրութիւն մը պատրաստած է նաեւ երկրին երկրագործական եւ ճարտարուեստական ընդհ. կացութեան մասին

Այս վիճակագրութեան համաձայն, Թուրքիոյ մէջ կան 1,751.239 երկրագործ ընտանիքներ՝ 9.216.918 անդամներով: Այս հաշուով երկրագործները Թուրքիոյ ընդհ. բնակչութեան հարիւրին 67.7ը կը կազմեն եւ միջին հաշուով իւրաքանչիւր երկրագործ ընտանիքը 5 անդամ ունի: Միջին հաշուով մէկ գոյգ կենդանի կ'իյնայ իւրաքանչիւր երկրագործ ընտանիքի:

Կենդանիներու թիւը հետեւեալն է.— Ոչխար 10.166.444, այծ՝ 6.853.366, Թիֆթիկի այծ՝ 2.571,584, եզ՝ 2,616.089, կով՝ 2,301.545, հորթ՝ 1.005.106, գոմէշ՝ 340.438, ձի՝ 184.116, էշ՝ 1,066.422:

ՀԻՆ ԵՐԳԸ
ԿԱՄ ՏՐՈՐԻԱԾ ՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Դրաստամատ Տէր-Սիմոնեանը, հետեւելով Հայկոմկուսի նոր ղեկավարութեան հրահանգին, այն կարծիքն է յայտնում, թէ Դաշնակցութիւնը «ռուսահայ բուրժուազիայի մարտական կազմակերպութիւնն էր»։ Այս տեսակէտը «Երեւան»ի խմբագիրը հետեւեալ ձեւով է հիմնաւորում.

— «Դաշնակցութեան քաղաքական նպատակն էր ազգային խոշոր պետութիւն ստեղծելը: Ազգային պետութիւն ստեղծելու շարժումը բոլոր երկրների մէջ պատմականօրէն ղեկավարել է խոշոր բուրժուազիան, որը իր տնտեսական ազատ եւ անարգել գործունէութեան համար կարիք ունի սեփական պետութեան՝ իր քաղաքական իշխանութեամբ:

«Բուրժուական պետութիւն ստեղծելու շարժումը բուրժուազիան միշտ վարել է յանուն ազգի, եւ որոշ շրջանում նա կարող է իր ետեւից տանել եւ մանր բուրժուազիան եւ բանւորութիւնը: Ռուսահայ բուրժուազիան ծնուած էր ռուսական բուրժուազիայի մրցութիւնից: Անդրկովկասում եւ ռուսական այլ կենտրոններում նա այնքան էր տնտեսապէս ուռճացել, որ աշխատում էր թոթափել ռուսական կապիտալի լուծը եւ դուրս գալ մրցաւոր Արեւելքում նրա գործակալ լինելու վիճակից: Անդրկովկասում ախրացած տնտեսական կեանքին՝ նա չէր կարողանում քաղաքական ֆակտոր դառնալ, որովհետեւ նրան դիմադրում էին թիւրքական ազնուականութիւնը եւ վրացական մանկացած, որոշ պետական պաշտօններ ունեցող վրացական ազնուականութիւնը եւ վրացական աճող, բայց դեռ թոյլ բուրժուազիան:

«Եւ որովհետեւ ռուսահայ բուրժուազիան օտար [illegible] տակ քաղաքականապէս ճնշուած տարր էր, նա սկսեց ձգտել դէպի իր «մայրենի» հողը, դէպի այն աշխարհը, ուր նա մրցակից չունէր տնտեսական բնագաւառում եւ ուր չանսիր ունէր քաղաքական իշխանութեան ախոյեան, դէպի Տաճկահայաստանը: Այդ Տաճկահայաստանի ազատագրման ձգտումն էր նրա շարժառիթը»:

Այսքան երկար մէջբերում արինք, նկատի ունենալով, որ Հայկոմկուսի այսօրուան պաշտօնական տեսակէտը խտացած է այդ տողերի մէջ։ Դրաստամատը, համարեա թէ բառացի, կրկնում է կենտկոմի նոյեմբերեան «Այլեւնում»ի բանաձեւի մէջ արտայայտածը։

Արդէն, ըստ բոլշեւիկների, բուրժուազիան, անձնական շահերի մղումով, ձգտում է ստեղծել ազգային պետութիւն։ Ռուսաստանում, չդիմանալով մրցակցութեան եւ չկարողանալով քաղաքական ազդակ դառնալ, հայ բուրժուազիան աչքերը յառում է Տաճկահայաստանի կողմը։ Եւ քանի որ տաճկահայ գիւղացիութիւնը ճնշուած վիճակում էր, ռուսահայ բուրժուազիան օգտագործում է այդ վիճակը եւ իր ձեռքին գործիք դարձնելով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, առաջացնում է հայ ազատագրական շարժումը։

Նման տեսակէտով մօտենալ հայ յեղափոխական շարժումներին, կը նշանակէ ոչ միայն մեղանչել պատմութեան դէմ, այլեւ գռեհկացնել մարքսիզմը ու ոտնահարել ընկերվարութեան տարրական սկզբունքները։ Ի հարկէ, կարելի է խեղաթիւրել որոշ փաստեր, բայց այլանդակել պատմութիւնն այնքան էլ մարսելի բան չէ։

Օրինակ, բոլոր Դրաստամատները կարող են բղաւել, թէ Դաշնակցութիւնը խեղդել է բանւորական գործադուլներն ու երկարակեցութիւն մաղթել ցարին։ Սա պայքարի մի ձեւ է, որը կարելի է արհամարհել եւ կամ թէ հերքել։ Մեզ յայտնի է, որ բոլշեւիկների սիրած ձեւն է՝ մասնաւոր երեւոյթներից ընդհանրացումներ անել։ Բաւական է, որ մի դաշնակցական խմբապետ Բագւում ապտակած լինի որ եւ է բանւորի— որպէսզի թէ մենշեւիկները եւ թէ բոլշեւիկները միաբերան աղաղակեն Դաշնակցութեան հակաբանւորական եւ բուրժուական «լակէյ» լինելու մասին։ Եթէ «Ցառաջ»ի ամսերի բաժնում գրել է ռուս թագուհու անունը, արդէն բոլշեւիկների աչքում Դաշնակցութիւնը միապետական է։ Իսկ եթէ «Հայրենիք»ի խմբագիրը ֆաշիզմի քննադատական անելիս մի սխալ արտայայտութիւն է ունեցել, ուրեմն Դաշնակցութիւնը Մուսոլինիի երկրպագու է։

Կրկնում ենք, սա պրոպագանդի անճարակ ձեւ է եւ ոչ թէ պատմութիւն, քանի որ Դրաստամատներին քաջ յայտնի է, որ Բագուի ամենախոշոր գործադուլներին գործօն մասնակցութիւն է ունեցել եւ երբեմն էլ ղեկավարել Դաշնակցութիւնը, որ ցարիզմի դէմ պայքարելու հետեւանքով հազարաւոր դաշնակցականներ են փտել բանտերում եւ Սիբիրում, որ Դաշնակցութեան պաշտօնական օրգան «Դրօշակ»ը ամենախիստ յարձակումներն է ունեցել ֆաշիզմի դէմ եւայլն։

Բայց վերցնել եւ առանց տատանումների, շատ վճռական յայտարարել, որ հայ բուրժուազիան է յղացել մեր ազատագրական պայքարը, դա կը նշանակէ, թէ գերազանց ոգիութիւն յայտնաբերել եւ թէ, ինչպէս Դ. Անանունն է գրել՝ «ծիրանի հագցնել խոզին»։

Յայտնի է, որ պատմութեան ընթացքում բուրժուազիան պայքարել է ազնուականութեան եւ կղերականութեան դէմ, որոնք խոչընդոտներ էին հանդիսանում իր զարգացման ճանապարհին։ Նոյնպէս իրողութիւն է, որ օտար մրցակցութիւնից զերծ մնալու եւ նոր բանուոր շուկաներ գրաւելու համար, բուրժուազիան ձգտել է ազգային ուժեղ պետութիւն ստեղծել։ Այդ առաջադրութիւններով եւ ընթացել է 19րդ դարու պատմութիւնը։ Բայց փաստ է եւ այն, որ բոլոր այն երկրներում, ուր փոքր եւ ճնշուած ժողովուրդների բուրժուազիան փայփայել է տիրող ժողովրդի բուրժուազիայի արտօնութիւններն ու զարգանալու հնարաւորութիւնները, նա (ճնշուած ժողովրդի բուրժուազիան) ոչ միայն քաղաքական պայքար չի տարել տիրող ազգային պետութեան դէմ, այլ եւ ամէն կերպ յարմարուելով պայմաններին, նպաստել է տիրողների ձուլող եւ աշխարհակալ քաղաքականութեանը։ Եւ բնաւ պատահականութիւն չէ, որ Լեհաստանի ու Ֆինլանդիայի ազատագրական պայքարի ջատագովներ հանդիսացել են գլխաւորապէս ոչ թէ այդ ժողովուրդների բուրժուական դասակարգը, այլ ձախ հոսանքները եւ, մասնաւորապէս, ընկերվարականները։

Իսկ ներկայիս, երբ որեւէ ազգային սահման նեղ է գալիս բուրժուազիայի տնտեսական առաջխաղացումներին եւ առեւտրական կապիտալիզմին ու ազգային արդիւնաբերութեանը փոխարինում են միջազգային տրեստներն ու կարտէլները, այլեւս բուրժուազիային չի վերապահուած ազգային ազատագրման առաքելութիւնը։ Այսօր, ոչ թէ բուրժուազիան, այլ ընկերվարութիւնն է, որ հետապնդում է այդ գաղա-
փարը։ Գաղտնիք չէ, որ
չլուսոյը ձգտում էն իրական
աւստրիական եւ գերման
սոցիալ-դեմոկրատ-կուսակ
թիւնները։ Այժմեայ տիրող
ծիքն է, որ միայն ազգային
մանների մէջ աշխատաւորու
լու կազմակերպելուց յետոյ
որ հնարաւոր է իրականացնել
կերվարութեան առաջադրու

19րդ դարը, մանաւանդ
կրորդ կէսը, յայտնի եղաւ
ճնշուած ու մանր ազգերի
տագրական պայքարի դար
ձիգ է, համաձայն Մարքս
ութեան, պատմութեան
քը արտադրութեան ուժերի
գացումն է։ Բայց ազգայ
զատագրական պայքարը
ւանք էր նաեւ փիլիսոփ
յութեան, ազգային պահպ
ու քաղաքակրթութեան
կերվարութեան յաղթան
սակէտից օգտակար նկատ
ազատագրումը, որ Մարք
հիմնած առաջին միջազ
(Ինտէրնացիոնալ) 1864
տեւեալ բանաձեւն ընդուն
«Բանւորական միջազգայ
կերվարութիւնը, նպատակ
նալով բանւոր դասակարգի
տագրումը, հետապնդում է
նոյն ժամանակ, բոլոր ձեւ
նապետութեան քայքայ
հաւասարութեան իրական
բոլոր մարդկանց ու ժողո
ների»։

Ինչպէս տեսնում ենք
Դաշնակցութեան հիմնադր
քառորդ դար առաջ, Միջազ
յինը սկզբունքով ընդուն
բոլոր ժողովուրդների ան
թիւնն ու ազատութիւնը
գային անկախութեամբ
աշխատաւորութիւնը կարող
ւելի լաւ կազմակերպել

Ազգերի ազատագրում
տեւաբար նաեւ աշխատա
թեան շահերով էր առաջնոր
Էնգելսը, գտնելով Թուրքիա
րոպայում մնալը որպէս խոչ
այդ շարժումներին։ Համա
Էնգելսի 1853 թ. յայտնած
ծիքի, Թուրքիան ընդունակ
քաղաքակրթութեան թա
անելու եւ այնտեղ շատ
է իսլամի մոլեռանդութի
տեւաբար, Թուրքիան
հեռանայ Եւրոպայից։
որ Էնգելսի կարծիքի
նական հետեւանքը պէտք
լինէր, որ նոյն Թուրքիան
գաւոր էր քաղաքակրթ
նաեւ փոքր Ասիայում, ուր
Հազու ծիրաններում ճզմ
Պալքանեան ժողովուրդներ
պակաս քաղաքակիրթ հայ
ժողովուրդը:

Դրաստամատը յիշ
է նոյն Էնգելսի 1894 թ.
հայ սոցիալիստ հետ
զրոյցի ժամանակ, յայտ
նաւոր կարծիքը, որ իբր
կան հարցը կարող է լուծ
ռուսական ցարիզմի ան
Բայց հետաքրքիր է, այս
մանակ Էնգելսը գիտէ՞ր
եւ ի՞նչ պայմաններում
ունենալու ռուս միապետ
անկումը։ Եւ արդեօք
տա՞հ է նոյն հայ սոցիալ
թէ մինչեւ այդ անկումը
ունենալը եւ ընկերվարու
րականացումը ի՞նչ է լինել
ժողովուրդի վիճակը եւ ինչ
նա դիմագրաւելու «ցարա
կրթութեան» թշնամի թուրք
յի հայաջինջ քաղաքակ
թեանը...

ԱՇՈՑ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ
(Մնացածը յաջորդով)

ՊԱՅՔԱՐԸ ԹՈՔԱԽՏԻ ԴԷՄ
(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԻ ՄԷՋ)

Վերջերս շարք մը խորհրդակցութիւններ կատարուեցան Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ ծանօթ անձնաւորութիւններու, բժիշկներու եւ Դ. Քրաֆթ-Պոնարի՝ միջոցներ խորհելու համար թոքախտի դէմ, որ կը ճարակի նաեւ հայ երիտասարդներու մէջ: Այս առթիւ պաշտօն յանձնուած էր բժիշկներ [illegible] Քօլօլեանի եւ Լ. Գրիգորեանի, տեղեկագիր մը պատրաստելու: Գրեթէ ամբողջութեամբ կը նոր [illegible] ընթերցողներուն. [illegible] ԽՄԲ.

ԱՂԷՏԻՆ ԾԱՒԱԼԸ

Հետեւեալ թիւերը գաղափար մը կու տան թոքախտի տարածման չափի մասին՝ մեր հայրենակիցներուն մէջ։

Պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, Ֆրանսայի մէջ, սա վերջին տարիներու ընթացքին, ընդհանուր (թոքային, ոսկրային) ուռուցիկութենէ մեռածներուն համեմատական թիւն է 2.13 առ հազար, եւ միայն թոքախտէն մեռածներուն համեմատական թիւն է 1.77 առ հազար։ Այն քաղաքներուն մէջ, ուրոնց բնակչութիւնը 5.000է շատ է, մահերուն թիւն է 1.26 առ հազար. 5000էն աւելի բնակչութիւն ունեցող քաղաքներու մէջ՝ 2.58 առ հազար։ Սէն նահանգին մէջ, 3.02 առ հազար։ Ուռուցիկութեան (թոքախտի ամէն տեսակները) պատճառած մահերու ընդհանուր թիւը, վերջին տարիներուն ընթացքին, շուրջ 100.000է, ըստ պաշտօնական վիճակագրութիւններու։ Սակայն հեղինակաւոր մասնագէտներու կարծիքով այդ թիւը իրականէն շատ քիչ է։

Գալով վարակուածներուն, անոնց՝ որ կը տառապին ուռուցիկութենէ, ընդհանրապէս ընդունուած է, որ վեց թոքախտաւորէն մէկը կը մեռնի. ուրեմն նուազագոյն 600 հազար թոքախտաւոր կայ Ֆրանսայի մէջ։

Ինչ կը վերաբերի Հայերուն, թոքախտին ծլումին եւ տարածման նպաստող պատճառները՝ աղքատութիւն, խոնաւ, մութ, նեղ բնակարաններ, խմանութիւն, ապառողջ աշխատանքներ, ծայրաստիճան յոգնութիւն, եւայլն, առաւելագոյն կերպով կը ներգործեն այս ժողովուրդին վրայ։

Հետեւաբար, առանց կարենալ տալու ստոյգ թիւեր, կարելի է հաստատել թէ թոքախտէ վարակուողներու եւ մեռնողներու թիւը աւելի շատ է անոնց մէջ։ 1926ի ընթացքին Փարիզի Հայոց [illegible] ղեցին արձանագրած է 31 մեռնողներ թոքախտէ. մեծ է թիւը անոնց որոնք թոքախտէ մեռած են սակայն եկեղեցիին մէջ արձանագրուած չեն։ Զափազանցութիւն չըլլար ըսել թէ Փարիզի շրջանին մէջ տարին 50 Հայեր կը մեռնին թոքախտէ, իսկ այդ թիւէն կը վարակուին 50 × 6 = 300 հոգի։ Իսկ գլխաւոր երեք կեդրոններուն (Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ) եւ անոնց շրջականներուն մէջ ընդհ. թիւը կը հասնի հազարի, այսինքն Ֆրանսայի հայ գաղութին 100էն 20 տոկոսին, թիւ՝ որ իրականէն աւելի վար է։

Ա՛հա չարիքը որուն դէմ պէտք է պայքարինք եւ սահմանափակենք զայն ամէն միջոցներով։

ՊԱՅՔԱՐԻ ԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ — Որո՞նք են այդ միջոցները եւ ի՞նչ կըրնան տալ։

Առաջին միջոցն է Առողջարանը (Սանաթորիոմ) որ տեսականապէս թոյլ կու տայ մեկուսացնել թոքախտաւորը, հետեւաբար եւ վարակումի աղբիւրը, եւ յետոյ զայն բուժել բոլոր քաղաքակիրթ երկիրները՝ թոքախտի դէմ իրենց պայքարը [illegible] ական [illegible] մէջ սակայն անիրագործելի է, նախ անոր համար որ նիւթական աճագին միջոցներ պէտք են. ամէնէն հարուստ կառավարութիւններն իսկ չեն կրնար երբեւան հանել եւ մեկուսացնել բոլոր թոքախտաւորները, առանց հաշուելու բազմաթիւ ուրիշ նիւթական ու բարոյական դժուարութիւններ։ Ետոյ Սանաթորիոմը կը բուժէ միայն անոնք՝ որոնք շատ կանուխէն ընդունուած են եւ որոնց հիւանդութեան երեւոյթները թոյլ կու տան զանոնք բուժելու։ Երրորդ՝ բուժուած թոքախտաւորներուն ընդհանրապէս անկար կը մնան, են թակայ վարակուելու։ Սանաթորիոմը ուրեմն կը պահանջէ նիւթական եւ բարոյական խիստ մեծ ծախքեր, առանց շատ գոհացուցիչ արդիւնքներ տալու թոքախտը արգիլելու եւ թոքախտաւորը բուժելու. [illegible]

Ահա՛ թէ ինչու սկանտինաւեան եւ անգլօ սաքսոն երկիրները քսան տարիէ. եւ Ֆրանսա տասը տարիէ ի վեր թոքախտի դէմ պայքարի հիմ ընդունած են կանխապաշտպանութիւնն ու արդիւնքը միջոցները. կանոնը լուսաւոր կերպով Թոյլ կու տան ազգաբնակչութիւնը, Սանաթորիոմը, աւելի կանուխէն հոն դրկելով հիւանդները եւ միւս կողմէն [illegible] վարակումի աղբիւրներ։

Այս տեսակէտէն Սանաթորիոմը կրնայ ծառայութիւններ մատուցանել եւ պէտք է որ ունենայ մեր սեփական Առողջարանը.

Ա. [illegible] նոյն մէկ տեղին ունենանք մեր տրամադրութեան տակ։

Հոս հարց մը կը ծագի. պէ՞տք է ստեղծել հայկական Սանաթորիոմ մը։

Տօքթ. Լոժէն Փրանթ-Գլոթիս, Վալո Լեյսենի հակաթոքախտային բուժարաններու բժշկապետը, որ լաւ ուսումնասիրած է այս խնդիրը իր նոր հրատարակած մէկ գրքոյկին մէջ La tuberculose dans les milieux arméniens, etc. ջերմօրէն կը յանձնարարէ հիմնել յիսուն անկողիննոց հայկական Սանաթորիոմ մը, որուն յատակագիծն ալ պատրաստած է։

Շինութեան եւ կահաւորման ծախք կը հաշուէ 2,500,000 ֆրանք, իսկ տարեկան ծախք՝ իւրաքանչիւր անկողինի համար՝ 6000 ֆրանք։ Այս ձեւով, կ'ըսէ բժիշկը, հայկական Սանաթորիոմը պիտի ունենայ 10 անկողին՝ օրական 35 ֆրանքով. 20 անկողին՝ 20 ֆրանքով եւ 10 անկողին՝ ձրի աղքատներուն համար։ Ձրի 10 անկողիններուն համար տարեկան ծախք պիտի ըլլայ 60 000 ֆր. Ամէն տարի այս գումարը ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է կանխաւ ունենալ մէկ միլիոն ֆրի [illegible]

Այսպէս՝ հիմնելու համար 50 անկողիննոց Սանաթորիոմ մը, ինչ որ ըստ հեղինակին բաւարար պիտի ըլլայ [illegible] մաւանութ [illegible] Միջերկրականեան [illegible] նին մէջ բնակող երկու հարիւր հազար Հայերուն համար, առաջին օրէն իսկ անհրաժեշտ է երեք ու կէս միլիոն ֆր. ի գումար մը, ու արիկա՝ միայն տասը անկողին ունենալու՝ աղքատներուն համար։

Առանց մտնելու մանրամասնութեանց մէջ այն ծանր բեռերուն եւ բարոյական ու նիւթական դժուարութեանց, որոնք առաջ պիտի գան հայկական Սանաթորիոմի մը ստեղծումէն եւ մատակարարումէն, մենք չենք հաւատար թէ կարելի ըլլայ հայթայթել երեքու կէս միլիոն ֆր.ի հիմնագրամ մը՝ բուժելի աղքատներու տասը անկողին միայն ունենալու համար ինչ որ հազիւ պիտի բաւէր Փարիզեան շրջանի աղքատ թոքախտաւորներուն. միւս կողմէ՝ պէտք է նախատեսել նաեւ, այն մեծ ծախքերը որոնց պիտի ըլլան ո՛չ միայն անբուժելի թոքախտաւոր Ներուն համար, գանոնք հեռացնելու համար իրենց ընտանիքէն, [illegible] վարակումը, այլեւ կանխարգելիչ ձեռնարկներուն համար, որոնք ներկայիս հիմն իսկ կը կազմեն թոքախտի դէմ պաշտպանութեան։ (1)

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Գերմանները խիստ կարեւոր ջանքեր կ'ընեն տիրելու սուրիական առեւտրական հրապարակին, որով կը պարծենար առաջ «Ինտուսթրի ունտ Հանտէլսցայթունկ»,մասնաւորելով այդ յաջողութեան ելմտական եւ տնտեսական նշանակութիւնը։

Այդ թերթը կը գրէր թէ Գերմանիա, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելէն ի վեր, որ գործնական տեսակէտով զինք հաւասարութեան մէջ կը դնէ միւս պետութեանց հետ, գիտցաւ Պէյրութի մէջ իրեն համար կարեւոր դիրք մը ստեղծել։

Արտածող պետութեանց մէջ Գերմանիան 1926ի 13րդ կարգէն, 1927ին բարձրացած էր արդէն 6րդին, իր 54.500,000 ֆրանք արժողութեամբ գործառնութիւններով. ընդդէմ 213 միլիոն ֆրանքին Անգլիոյ որ առաջին տեղը կը գրաւէ, ու 196 միլիոն ֆրանքին Ֆրանսայի, որ Անգլիայէն ետք կու գայ, իրբեւ երկրորդ։ Տրուած ըլլալով որ Գերմանիա ի վիճակի է Սուրիա ներածել այն միեւնոյն բաները, զորս կը ներածեն Անգլիա Իտալիա, Չեխոսլովաքիա եւ ուրիշ պետութիւններ, Գերմանները յոյս ունին թէ շատ չանցած՝ Արեւելքի առեւտրական հրապարակին վրայ երրորդ կամ երկրորդ տեղը պիտի գրաւեն։

Հիմակուհիմա գերմանական առեւտուրը քիչ մը կաշկանդուած է՝ այն պատճառով որ գերման նաւերը կը շարունակեն իրենց երթեւեկը միայն դէպի Եգիպտոս։ Անոր համար ալ Գերմանացի առեւտրականներ կը պահանջեն որ զարկ տրուի Արեւելքի երթեւեկներուն ու թէ առնուազն երկու շոգենաւեր, ինչպէս ընդհանուր պատերազմէն առաջ, Պէյրութ հաս այցելեն, որպէսզի Համպուրկի եւ Թրիեսթէյինաւերուն վարձքերն գոնէ կէսը ֆրանսական եւ անգլիական նաւերուն ձեռքը չանցնի։

1927ին, առաջին անգամ ըլլալով վէսթֆալեան հանքածուխը տարուեցաւ Սուրիա անգլիական հանքածուխին հետ որ ցարդ սուրիական հրապարակին վրայ իր մենատիրութիւնը կը պահէր։ Սուրիա գրկուեցան նաեւ [illegible] մաս մը ապրանքներ։

Գերմանիա քիչ բան կը գնէ Սուրիայէն։ 1927ին իր գնումներուն արժէքը կը հասնէր 10 միլիոն ֆրանքի։ Սուրիայէն արտածողներուն մէջ ան տասներորդ կարգը կը գրաւէ։ Առով հան. դերձ Գերմանները ծրագրած են գործօն մասնակցութիւն մը ընտանեկան տեղական ճարտարարուեստի զարգացման ձեռնարկներուն մէջ։ Այսպէս է որ իրենց մենաշնորհն ըրած են հայթայթումը մաս մը բաներու, մանաւանդ [illegible] խոշոր մեքենաներ, գրպանի ելեկտրական լամբարներ եւայլն։ Բայց վստահ ըլլալու է թէ շատ չանցած անոնք իրենց հայթայթումներուն արդի սեզմ շրջանակը աւելի պիտի ընդարձակեն։

ՀԱՅԵՐԸ ԵՐԿՐԷՆ ԴՈՒՐՍ

ՂԱՐԱՍՈՒ — ԲԱԶԱՐ (Խրիմի շրջան). — 1926ի մարդահամարին համաձայն, Ղարասու-Բազարի շրջանի հայ գիւղացիներու թիւը կը հասնի 811ի։ Շրջանին հայաբնակ գիւղերն են Նոր-Բուրլուչկա՝ 203 հոգի, Պրոլոմ 139, Ղարասու-Բազի՝ 68 հոգի։ Հայերը այս շրջանին բնակչութեան 3.13ը կը կազմեն բայց շնորհիւ իրենց հողագործական ընդունակութեան, աչքի զարնող դեր կը կատարեն։ Մեծ մասը կը զբաղի բանջարաբուծութեամբ եւ ծխախոտագործութեամբ։ Հացաբոյսերը կը նկատուին ոչ ձեռնտու,

Սակայն գիւղացիներու ցրուածութեան հետեւանքով, մտամշակման աշխատանք գրեթէ չկայ։ Պրոլոմի մէջ միայն դըպրոց մը կայ։ Նոր-Բուրլուչկայի մէջ կը բացուի յաջորդ տարի։

— Թէոդոսիայէն 25 վերստ հեռու կը գտնուի Կրինիչկա գիւղը, որ կը բաղկանայ 36 տունէ, 10 տանեհայ՝ 26 տուն Հայ [illegible]

Կրինիչկայի բնակիչները 2-3 տարի առաջ իրենց սեփական միջոցներով բացին կոկիկ դըպրոց մը, ուր սակայն մինչեւ այսօր դասախօսութիւն տեղի չէ ունեցած, ուսուցիչ չգտնուելուն պատճառով։ Գիւղին 25 Հայ եւ 35 Յոյն երկսեռ մանուկները կը մնան ուսումէ զուրկ։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ (Ռուսիա, Վոլկայի բերնին վրայ).— Պատերազմէն առաջ, Աստրախանի Հայերը մեծ մասամբ բաղկացած էին մանր առեւտրականներէ եւ խոշոր գործարանատէրներէ։ Անոնց մէկ քանին, մեծ ձկնարաններ ունէին, միլիոնատէրներու հասնող հարստութեամբ, քաղաքին մեծաշէն տուներէն շատերը կը պատկանէին անոնց։ Կերպասեղէնը ամբողջ՝ անոնց ձեռքն էր։ Անոնց թիւը կը հասնէր մօտ 8000ի։ Թէ իրենց լեզուով, թէ կենցաղով, նոյն իսկ իրենց գործածած կերակուրներով, բաւական կը տարբերէին Կովկասի, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի Հայերէն։

Զափազանց ջերմեռանդ, ունէին հինգ եկեղեցիներ, ի նմանակալ առաջնորդով։ Ամէն մէկ եկեղեցի ունէր իր յատուկ հասութաբեր կալուածները, քարաշէն, բազմայարկ։ Տեղին Հայերը առ հասարակ բարեկեցիկ՝ ճոխ եւ հարուստ կ'ապրէին։

Այդպէս էր մինչեւ յեղափոխութիւն։ Պատերազմի բնաւէն հեռու, քաղաքը պատերազմի արհաւիրքներուն չենթարկուեցաւ, բայց մէկն եղաւ Ռուսաստանի այն քաղաքներէն, որոնք չափազանց տուժեցին քաղաքացիական կռիւներու ժամանակ, 1918ին։ Հարկ չկայ ըսելու, որ Աստրախանի հայ գաղութը, որ գրեթէ ամբողջութեամբ բաղկացած էր ունեւորներէ, ամէն ինչ կորսնցուց յեղափոխութեան հետեւանքով եւ ցրուեցաւ։ Մնացածները անվարժ եւ անընդունակ որեւէ աշխատանքի, ցնցոտի պէս կը թափառէին, կամ շուկաները, մէկ քանի կտոր ապրանք դրած իրենց առաջքը, գետնի վրայ, կը ծախէին։

Ներկայիս, Աստրախանի գաղութին թիւը կը հասնի 3000ի, որոնք նոր գաղթած են հոն Ախալքալաքէ, Կարսի շրջաննէն եւ ուրիշ տեղերէ։ Անոնց մէջ, կան բաւական թիւով արհեստաւորներ, կօշկակարներ, հացթուխներ, եւայլն։ Հին գաղութէն մնացած Հայերը առ հասարակ ծառայի դեր կը կատարեն։ Թէեւ անոնցմէ կան դեռ բաւական առեւտրականներ, բայց ո՛չ առաջուան չափ։ Մանր խանութպաններ են անոնք, որոնք տարուէ տարի կը պակսին եւ հետզհետէ աւելի վատ վիճակի մէջ կ'իյնան։

Գաղութն ունի դպրոց մը՝ եօթնամեայ շրջանով, ընկերանոց մը՝ 30 պառաւներով, մանկապարտէզ եւ մանկատուն, գրադարան - ընթերցարան։

Մտաւոր կեանքի աշխատանքի մասին սակայն, Հայերը անփոյթ կը գտնուին։ Անցեալ տարի ընտրուած 11 հոգինոց մարմին մը, որ եւ է գործունէութիւն ցոյց չտուաւ այս ուղղութեամբ։

Գրադարանն ունի 700ի չափ հայերէն եւ 3000ի չափ ռուսերէն գրքեր, որոնցմէ մեծ մասամբ, Ռուսերն են որ կ'օգտուին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Պ. Վահան Մալէզեանին

Ցնօրէն Հայ Բ. Ը. Միութեան

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Յունուար.— Տարիներ առաջ Ֆրանսական կառավարութեան նուիրած 80 հազար ֆրանքի հարցը Մարսիլահայ գաղութին մէջ դեռ քար գայթակղութեան է։

Երկու տարի առաջ երբ Ազգ. Վարչութեան անդամ ընտրուեցայ, մեզի ըսուեցաւ թէ որոշ պայմաններով այդ գումարը աւանդ ձգուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան մօտ։

Յայտարարելով այդ իրողութիւնը Մարսէյլի Վիճակային Երեսփ. Ժողովին բեմէն, կը կարծէի որ միանգամ ընդ միշտ պիտի ազատինք — դուք եւ մենք — հետապնդումներէն Մարսիլահայ գաղութին որ, կը ցաւիմ յայտնելու, միտքը դրած կ'երեւի ձեռք չքաշել իրեն անունով կատարուած նուիրատուութեան յետին սանդիմէն։

Վերջ տալու համար կրկին շրջան ընող զրոյցներուն եւ դիմումներուն, ստիպուած եմ հրապարակաւ հարցնել ձեզի թէ ո՞ւր է Մարսէյլի հայ գաղութին պատկանող այդ դրամը:

Յուսալով որ կը փութաք պատասխանել «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց»,

Յարգանքով

Լեւոն Մեսրոպ

ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

—ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ՛ …

Երբ գարնան առաջին տերեւը բացուեցան, Տիտոս, երիտասարդ եւ տաղանդաւոր զինուորականը, որ յետոյ բարձրացաւ Հռոմի գահը, հրամայեց իր բանակին քալել Երուսաղէմի [illegible]

Եւ «Մարգկային մակընթացութիւնը» բազմաթիւ թեւերով բաշխուեցաւ ծովեզերքէն դէպի [illegible]

Առաջին անգամ Եբրայեցիք ուրախացան, որ Տիտոսի մեծամասնութիւնը տեղի կ'ունենայ համաձայն իրենց գուշակութեան։ Այդ ընթացքով դիւրին պիտի ըլլար իրենց պաշտպանողականը, և Երուսաղէմ պիտի կրնար դիմադրել, որովհետեւ [illegible] էր համաձայն այդ մարդարութեան։ Յարձակումը կ'ըլլար անոնք, ապահովաբար տեղի պիտի ունենայ Ձիթենեաց լերան կողմէն։ Բաղաքը, որ կը բարձրանար չորս բլուրներու վրայ, երեք կողմէ պաշտպանուած էր ցից զառիվերներով, որոնց տարրոտը կը բացուէր խորունկ ձոր մը, եւ աւելի անդին կը բարձրանար հակայ բլուր մը։ Այնպէս որ ճամբորդը մինչեւ որ չմօտենայ, չի տեսներ քաղաքը։ Հիւսիսային կողմը բաց էր։ Թշնամին անարգել կրնար գալ, թափանցելով Գիոնի հեղեղատէն մինչեւ Գեդ. բուայ լեռները, և յանկարծ զառնոլով դէպի աջ, ուղղակի Երուսաղէմի պարիսպները։

Հռոմէական լեգէոնը այլեւս Փղշտացւոց երկրին մէջ բոլոր պահակազօրքերը, եւ յաջորդաբար ինկան Ողոդոս, Գեթ, Մարտա եւ Մօրիսէթ քաղաքները։ Եւ յանկարծ Տիտոսի զինուորները տեսնուեցան Երուսաղէմի բարձունքներուն վրայ։ Եբրայական զօրքը արիւն իսկ չունեցաւ պատերազմ մղելու բացերը։

Տիտոս յառաջ քշեց լեգէոնները եւ մայրաքաղաքը դարձաւ կէդի մը, որ կը ծփար հռոմէական մակընթացութեան մէջ։ Ան պաշարեալը հաստատեց Ձիթենեաց լերան վրայ, եւ բանակը բաժնեց երեք օղակներու, զորս անցուց Երուսաղէմի վիզին։ Եբրայեցւոց մայրաքաղաքը պաշարուած էր այլեւս երեք շղթայով։ Տիտոս կտրեց ամէն հաղորդակցութեան միջոց, կտրեց նաեւ քաղաքին ջուրի ճամբաները։ Եւ սպասեց, աշխարհակալի անզգուշութեամբ, որպէսզի իր որսը տառապի երկար հողեվարքի մը վայրկեաններուն մէջ։

Երուսաղէմի պաշարումը զինուորական պատմութեան ամէնէն սարսափելի դրուագներէն մէկն է։ Եբրայական հին կարոտով եւ հռոմէական յամառութիւնը կը պայքարէին նոյն ուժգնութեամբ։

Եւ Երուսաղէմ դիմադրեց երկար ատեն։

Ինչպէ՞ս պիտի վերջանար այս կռիւը. ոչ ոք գիտեր։ Եւ Երուսաղէմ մնացին չէր իսկ հարցնէր իր հոգիին։ Գիշերները կը նայէր լուսնկային, որ ճերմակ ու կլոր ծունկի մը նման զուրս կ'ելնար ամպերուն տակէն։ Աչքերով կը բռնէր զայն, ու սաղմոս մը կը գրկէր, օգնութիւն եւ ազատութիւն կը հայցէր այդ ճերմակ ոսկորէն

Յանկարծ, վերէն, Ձիթենեաց լեռնէն, որ կը լողնար լոյսի փոշիի մը մէջ, կը բարձրանար անուշ ձայն մը, կը տարածուէր օդին մէջ, կը թօթուուէր Երուսաղէմի վրայ։ Հելլէններ շատ կային Տիտոսի բանակին մէջ, (ամանքկրպնդէինխէ հելլենական արիւն ունէր Տիտոս), և այդ վարձկան զինուորներն էին, երիտասարդ եւ մատղաշ, որ կ'երգէին Փինտարի եւ Սաֆոյի սիրային քերթուածները.

Լուսնկան մխրճուեցաւ ծովին
մէջ,
Լուսնկային հետ՝ աստղերն ալ:
Գիշերը կէս եղաւ արդէն,
Ժամը կը սահի՛,
Ու ես մինա՜կ պառկեր եմ:

Վարէն, Սիոնի միջնաբերդէն երկինք կը թռչէր թաւ ձայն մը, կարծես մենամարտելու համար թշնամի ձայնին հետ։

Ոտքի՛ ելիր, ոտքի՛ ելիր, Դեբորա՛,
Ոտքի՛ ելիր, եւ ինչեցո՛ւր երգդ,
Ոտքի՛, Բարաք,
Բե՛ր գերինելրդ, որդի՛, Աբինոամի:

Երկու ձայները կ'ոստոստեն միջոցին մէջ, կը մօտենան ու կը գրկուին [illegible] կը տանջուին։ Երիտասարդ ձայնը սիրով տենդ ունի,

Սիրոյ Աստուածը այրեց զիս,
Ու ես կ'երգեմ,
Աստուածայի՛ն քնարս, լեզու առ
եւ խօսէ՛:

Թաւ ձայնը կ'ուռի, կը թանձրանայ, կը գոռայ եւ կը ծածկէ քնքուշ ձայնը։ Օդը, փշաքաղ, կը սարսռայ,

Բուռ մը մարդիկ եղան բերդեբուն դիմաց,
Եահվէին ժողովուրդը եղաւ քաջերուն դիմաց:
Երկինքի բարձունքէն աստղերը
եւս կռուեցան,
Իրենց շաւիղէն, պատերազմեցան Սիսէրային դէմ:

Յետոյ կը զարնուի թշնամի ձայնին, կը ճեղքէ զայն.

Ցաւա՛ց, հոգի՛ս, քաջաբար:
Այն ատեն, ձիերուն սմբակները
դափեցին հողը,
Սլացի՛ն, քառարշա՛ւ, դէպի
քաջերը:

Մատաղատի ձայնը կը ցատկէ վեր, ծանրութեան մը բեռէն արձակուած ճիւղի մը պէս՝ կը բարձրանայ վեր, կը տարածէ թեւերը, կը սաւառնի.

Ո՜վ դուն, անմա՜հ Աստղիկ,
Ոսկեղէն գահ,
Ճարտար վարպետ,
Մի՛ ընկճեր իմ հոգիս:
Եղիր իմ դաշնակիցս,
Եւ եկո՛ւր ինծի, օ՛ գերերջանիկ,
Ինչպէս, ատենօք, կու գայիր,
Պսպղուն կառքդ լծած
Թեթեւաթիռ գեղեցիկ ճնճղուկներուն,
Որոնց յարաշարժ թեւերը կը
պտուտկէին,
Գորշ հողին վրայ,
Եւ կը ճամբէին մէկ վայրկեանէն:

(11) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Նոր Թագաւոր Պաշա-ի-Սաքաօի (Ղազի Հապիպուլլահ) զինուորներուն մէջ անհամաձայնութիւն ծագելով, յունուար 16ին արիւնալի ընդհարում մը տեղի ունեցած է երկու հակառակորդ հատուածներուն միջեւ։

Այս վիճակը, ինչպէս նաեւ այն զրոյցները թէ հիւսիսային և հիւս.-արեւմտեան Աֆղանիստանի ցեղախումբերը դեռ չեն ճղած իրենց դիրքը Նոր Թագաւորին հանդէպ, յոյս կը ներշնչեն Ամանուլլահի կուսակիցներուն։

Անկէ զատ զրոյց կը շրջի նաեւ որ դժգոհ Շինվարիներէ եւ Մոհմանտներէ բաղկացած զօրաբանակ մը Ճելալապատէն կը յառաջանայ դէպի Քապուլ եւ թէ Պաշա-ի-Սաքաօ զօրամաս մը ղրկած է անոր դէմ կռուելու համար։

Իշխան Խալիլուլլահ, էմիր Ինայէթուլլահի զաւակը և բազմաթիւ հետեւորդները անգլիական օդանաւով մը Քապուլէն Փէշավար հասան։

Յունաստան եւ դրացիները

Թանի Աթէնքի Թղթակիցը կը ցեռագրէ.— Հակառակ հեղինակաւոր շրջանակներու վերապահումին, թերթերը կը տեղեկանան թէ հելլէնեւթուրք բանակցութիւնները դարձեալ ընդհատուելու վտանգին ենթակայ են՝ Թուրքիոյ արտառոց պահանջներուն պատճառով։ Եթէ հաստատուի Էնկիւրիի այդ դիրքը, խորունկ վիշտ պիտի պատճառէ, որովհետեւ պիտի ապացուցանէ թէ Թուրքիա շատ քիչ տրամադրութիւն ունի ընդ առաջ երթալու փափաքին Յունաստանի, որ ցարդ բազմաթիւ փորձեր ըրաւ հելլէնեւթուրք յարաբերութիւնները դնելու համար ամուր եւ տեւական հիմերու վրայ։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Յունաստան մեծ չափաւորութեամբ ներշնչուած, անփոփոխ կը պահէ իր դիրքը հանդէպ Թուրքիոյ, ինչպէս հանդէպ բոլոր պետութեանց։

Գալով Եուկոսլաւիոյ, հելլէն շրջանակները վստահութիւն ունին Ալեքսանդր Թագաւորին իմաստութեան վրայ։ Կը յուսան թէ անոր կորովին ու ժողովրդականութեան շնորհիւ անպատասխանատու տարրեր չպիտի կրնան շղեցնել՝ զայն իր գծած ուղիէն։ Յունաստան հաստատ կը մնայ իր այն առաջարկներուն եւ պահանջներուն վրայ, զորս ներկայացուցած էր Եուկոսլաւ վերջին տագնապէն առաջ եւ որոնք կը ձգտէին յանգիլ վերջնական կարգադրութեան մը՝ անցեալ հոկտեմբերին Վէնիզէլոսի եւ Մարինքովիչի միջեւ գծուած ծրագրին հիման վրայ։

Ինչպէս որ Յունաստանի արտաքին նախարարը կ՚ըսէր վերջերս, Կրանտիի ի պատիւ տրուած պաշտօնական հացկերոյթի ընթացքին, «ընդհանուր գործակցութեան աջակցելու փափաքով է որ Յունաստան պիտի փորձէ իր խաղաղասէր ճիգը տանիլ թէ՛ Արեւելեան Միջերկրականի եւ թէ Պալքաններու մէջ»։

Վիլհելմի հօրանամեակը

Գերմանիոյ նախկին կայսր Վիլհելմ Բ.ի ծննդեան 70րդ տարեդարձին առթիւ հանդէսները սկսան կիրակի օր Տօօրնի (Հոլանտա) դղեակին մէջ։ Առաւօտուն տեղի ունեցաւ կրօնական արարողութիւն մը, որուն ներկայ եղան նաեւ գերման ազգայնական ընկերակցութեանց եւ կայսերական բանակի նախկին զօրագունդերու ներկայացուցիչները։

Գերման նախկին բանակին կողմէ ճառ մը խօսեցաւ զօր. Մաքէնզըն, որ բոլոր ներկաներուն երախտագիտական եւ համակրական զգացումները արտայայտեց։ Մաքէնզընի կողքին կը գտնուէին պարոն ֆօն Կոլսաթթէլ, ներկայացուցիչ նախկին պավարիական բանակին, ծովակալ Շրէօտէր, ծովակալ Բէօզինկ, կոմս Կէօց՝ ազգայնական ընկերութեանց ներկայացուցիչը, եւ ուրիշներ։

Իրիկունը դղեակը լոյսերու մէջ կը լողար։ Հանդէսները պիտի տեւեն մէկ շաբաթ։ Երեսուն ինքնաշարժ կառքեր ղըրկուած են այս առթիւ դղեակ այցելող հիւրերու տրամադրութեան տակ։

Գերման կայսրութեան տարեդարձը

Գերման կայսրութեան հիմնադրութեան (1871) 58րդ. տարեդարձին առթիւ շաբաթ իրիկուն «Պողպատեայ Սաղաւարտակիրներ»ու գործադիր մարմնին նախաձեռնութեամբ Մակտէպուրկի մէջ համախմբում մը ունեցան զանազան ազգայնական խմբակցութեանց 6000 վարիչներ։ Արարողութիւնը տեղի տուաւ ազգայնական խիստ աղմկալի ցոյցերու։

«Պողպատեայ Սաղաւարտակիրներ»ու պատուիրակները մասնակցեցան մեծ ջահազնացութեան մը. յետոյ գացին Թատերաբեմի հանդիսասրահը, ուր տոքթ. Ռուտոլֆ Բէօփփէր հայրենաշունչ ճառ մը խօսեցաւ։

Հռետորը յիշեց թէ կայսրութիւնը՝ գիտակից իր պատասխանատուութեան, յաջողութեամբ միացուց գերման զանազան ժողովուրդները։ Ըսաւ թէ ներկայ վարչաձեւը ճակատագրականօրէն պիտի քայքայուի, ուստի եւ հարկ չկայ յարձակելու անոր դէմ։ «Պողպատեայ Սաղաւարտակիր»ը ոեւէ խոստում չըներ, սակայն գիտէ թէ գերման կայսրութիւնը պիտի փրկուի՝ երբ փոխուի խորհրդարանային վարչաձեւը։

Եզրակացնելով ըսաւ.— «Պողպատեայ Սաղաւարտակիր»ը պէտք է պայքարի՝ հաւատարիմ մնալով իր նշանաբանին. «Մեր Թագաւորութիւնը պիտի հասնի»։

Վերսայլի դաշնագրին դէմ

Պերլինէն կը ցեռագրեն.—

«Քիֆհաուզէր» ազգայնական միութեան վարիչ մարմինը կոչ մը ուղղեց իր երեք միլիոն անդամներուն, հրաւիրելով զանոնք կատաղի պայքար մղել այն սուտին դէմ թէ Գերմանիան էր պատասխանատուն Մեծ Պատերազմին։

Գերման նախկին պատերազմիկներու 30,000 ընկերակցութիւններ յառաջիկայ փետր. 2ին եւ 3ին պիտի հաւաքեն իրենց անդամները եւ հոյակապ ցոյցեր պիտի կատարեն՝ բողոքելու համար յանցապարտութեան այն խոստովանութեան դէմ, զոր դաշնակիցները Վէրսայլի մէջ առին գերման պատուիրակներէն։

Կոչը կը պահանջէ որ ջնջուի Վէրսայլի դաշնագրին 231րդ հատուածը, որպէսզի աշխարհ գիտնայ թէ պատերազմ հրահրողը Գերմանները չեն եւ որպէսզի այս ձեւով ջնջուի նաեւ Վէրսայլի կարծեցեալ խաղաղութեան դաշնագիրը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այսօր երեքշաբթի իրիկուն՝ ժամը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի» Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն Շրջ. կոմիտէի եւ Նորի ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի սըրճարանը։

ՑՈՒՑԱՀԵՏ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՆԱԽԸՆԹԱՑԸ

այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաճինեան)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պոլսեցի Ժիրայր Խոշիկեան, 22 տարեկան կը փնտռէ իր մայրը Նորթուհի Խոշիկեան (ծնեալ Մանկիկեան) 33—40 տարեկան։ Կը կարծուի թէ այժմ Փարիզ կը գտնուի եւ ամուսնացած է։ Իմացնել՝ Մարսէյլի Ազգ. Առաջնորդարանին, 90 Rue Stanislas Torrents. Eglise Arméniens, Marseille.

— «Հառըըրտ Գարակէօզեան Հօմի սաներէն Միհրան Էմէքսիզեան կը փնտռէ Գազպագեան քնտանիքը, որ 1923 Թուականին կը գտնուէր Սկիւտար (Պոլիս)։ Իմացնել՝ La Candinière, La Ville-anx Clercs (Loir et Cher). France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Տիկին Ռոզա Մինասեան (ծնեալ Իսքէնտէրեան) կը փընտռէ իր հայրը Իսքէնտէր, որ ատեն մը Պոմթըն բնակէլ յետոյ, անցած է Պէյրութ։ Կը կարծուի թէ ներկայիս վերադարձած է եւ դարձեալ կը բնակի Պոսթըն։ Տեղեկացնել՝ Mme Rose Minassianի, chez Mme Mabilly, 11 Rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Կրիգոր Կուլումեան եւ կինը Աղաւնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջայ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

23 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 862 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՕԹԱՓԵՑԷՔ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐԸ

— Փարիզ նստած խրատներ կուտան...

Փարիզէն կը կառավարեն ազգը. .:

— Մտաւորականները կը զուարճանան Փարիզի մէջ...։

Երեւութապէս արդար բողոք մը, որ, սակայն, չի յուսաբաներ կացութիւնը։

Ակնարկը ուղղուած է ամէն կարգի վարիչներու եւ մտաւորականներու դէմ, Դաշնակցականէն մինչեւ ռամկավար ազատականներ։ Եւ ակնարկողները Դաշնակցականներ են։ Ռամկավարը ե՞րբ է համարձակեր քար նետել իր մեծին։

Մենք սովորութիւն չունինք մամնակի, կիսատ խօսքեր ընելու։ Բայց որովհետեւ ծուռ գետնի վրայ դրուած է խնդիրը, եւ աւելի շատ սուտ-խնդիր կ'երեւան հրապարակի վրայ, մինչեւ հեռաւոր Ամերիկայէն, կ'ուզենք որ դաշնակցական ժողովները զատեն վարիչ եւ մտաւորական ընկերներուն ծուռն ու շիտակը, արդարն ու մեղաւորը։

Մեր բանլիքը բոլորովին ուրիշ բան է։

Թէ վարիչները պէտք է ժողովուրդին հետ ըլլան եւ ժողովուրդին մէջ գործեն,— այնքան պարզ խնդիր մըն է, որ ճառ խօսելու պէտք չկայ, ոչ ալ իմաստութեան ծիրանի հագնելու։

Տարիներով պայքար է մղուած Պոլսոյ դէմ։ Այդ սերունդէն մնացորդներ կան այսօր։ Աւելի բուռն է եղած պայքարը Փարիզի դէմ։ Եւ առանց հիները յիշելու, կրնանք ցոյց տալ նոյն իսկ այս թերթը, որ իր հրատարակութենէն ի վեր պահած է նոյն գիծը։

Բայց «Յառաջ»ը բսած է ուրիշ բան մը, զոր անշուշտ մոռցած են այսօրուան իմաստուններ։

Քանի որ առիթ կուտան, փորձենք յիշեցնել այդ մոռցուած կէտը։

Նոյն իսկ Ֆրանսային յետին գաղութի տագնապը պարզած ատեն, «Յառաջ»ը թելադրած է— ձեռք քաշել հեռաւոր սուրբերէն, ամփոփուիլ, եւ տեղական ուժերով կատարել այն, ինչ որ կարելի է։ Եւ այդ է որ արժէք ունի։

Այս խորհուրդը տուած ենք, շատ մօտէն ճանչնալով այն ինչ որ կեդրոն կը կոչէն։ Այս պարագային՝ Փարիզը։

Մեր սերունդը շատոնց փարատած է պատրանքները, և իր իւրաքանչիւր քայլին կը ճգնի զանազանել սուտերն ու իրականութիւնը, իսկական արժէքն ու լուսերեւոյթը (mirage)։ Մենք այսօր քննական աչքով կը նայինք նոյնիսկ տարիներու բազմութեամբ կամ տքնութեամբ շաղախուած համբաւներու վրայ։

Արդ. ի՞նչ կը ներկայացնէ «Հայկական Փարիզը»,— գործածելով Աթէնքէն արձակուած եղանակ մը։

— Շա՜տ քիչ բան. բուն իսկ այն գործերուն համար որոնք մէջտեղ կը դրուին, որպէսզի Փարիզ նստողները երթան եւ տեղին վրայ վարեն։

Ըսինք որ չպիտի խօսինք մեր՝ Դաշնակցական վարիչներու մասին։ Անոնց համրանքն ալ ծանօթ է, յատկութիւնն ու հանգամանքն ալ։ Իսկ մեզքերու մասին կարելի է խօսիլ առանձին։

Գոց եղած անուններէն դուրս, կա՛յ Դաշնակցական մտաւորականութիւն մը Փարիզի մէջ, ինչպէս կայ քիչ մը ամէն տեղ, եւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ։

Աւելի բաց խօսելով, ունինք հասունցած երիտասարդութիւն մը, որ կը խրտչի հանրային կեանքէն, որ ոչ Հայաստան կ'երթայ, ոչ ալ ուրիշ գաղութ։ Այս տեսակէտէն շատ աւելի սեւերես է, մանաւանդ Ամերիկան։ Կ'երթան, կ'ուսանին, շրջաններ կը բոլորեն իբրեւ ուսանող կամ գործիչ,— յետոյ տունտեղ կ'ըլլան, Հարաւ. Ամերիկան անգամ աւելի խոտելի գտնելով, քան երբեմնի Մուշն ու Տիգրանակերտը։

Ամբողջ սերունդ մը այսպէս հեռացած եւ կապուած է Ամերիկայի... Այն աստիճան որ, շարունակ նոր մարդ կը պահանջեն... դուրսէն, նոյն ճամբով հալեցնելու համար։ Եւ Փարիզի համար ալ. Ամերիկան դարձած է կախարդական շրջանակ մը։ Մարդիկ առաջ ժընեւէն Սասուն կ'երթային։ Այսօր սաւառնակով անգամ նայիլ չեն ուզեր Ցունաստանի կամ Սուրիոյ վրայ։

Տրտնջացողները կա՛մ չեմ գիտեր, կամ չեն ուզեր հասկնալ թէ չափազանց նօսրացած, ցիրուցան է աւագ սերունդը եւ միջինն է որ պիտի արժեցնէ ինքզինքը։ Իսկ այդ միջինը երբ կը նախընտրէ Փարիզի կամ Ամերիկայի պողոտաները, կամ ճարահատ իր ապրուստի պայմաններուն կը յարմարցնէ իր կեանքը,— կը ստեղծուի կացութիւն մը, որ պատգամներով չի լուծուիր։

Փոխուե՛ր է աշխարհը, եւ փոխուած են մարդիկը։

Այս տեսակէտէն ալ, արժէք ունին անոնք որ տեղին վրայ կը տքնին։ Ու կը տեսնեն այն գործերը որ կը կատարուին տեղին վրայ, մրջիւնի աշխատանքով, յաճախ առանց հեռաւոր սուրբերու կամ անցորդներու միջամտութեան։

Անհրաժեշտ է թօթափել պատրանքները.եւ տեսնել այն ինչ որ կայ, եւ ոչ թէ այն ինչ որ կ'երազենք։

Տարիներու ընթացքին, չափազանց տարուեցանք հեռաւոր եւ լուսաւոր աստղերու հմայքէն, եւ այսօր, Սասունէն Սէն հասած, ներելի չէ որ շարունակենք նոյն մոլորութիւնը։

Վաղը կը պարզենք մատնանշուած երեւոյթին ուրիշ մէկ երեսը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԹԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՆՄՈՅՇ ՄԸ ԵՒՍ

«Նոր Աշխարհ», օրկան Ամերիկայի կոմունիստ կուսակցութեան (հայաստան), կը գրէ. «Հայ գաղթականները եւ Սիւրիան» խորագրով խմբագրականի մը մէջ. (12 յունուար.

—«Այսօր բացայայտ ճշմարտութիւն է, որ շնորհիւ դաշնակցական ստոյնացուցիչ քա[illegible], հայ գաղութը Սիւրիայի մէջ [illegible] մըն է։

Այդ աստղութիւնը վերցնելու միակ միջոցը հայ աշխատաւորութիւնը մասնցնելն է տեղական աշխատաւորութեան։ Բայց այս միջոցը ո՛չ մի ատեն հակայեղափոխական դաշնակցական խմբակին գործին կուգայ. Անոր համար այս գաղափարը իր մըտքէն անցնելն իսկ մեղադրելի է, որովհետեւ այդ կը նշանակէ իմպերիալիզմի դէմ երթալ։ Բայց ի՞նչ վտանգութիւն ունի դաշնակցութիւնը, որ ֆրանսական իմպերիալիզմը Սիւրիան իր ձեռքին մէջ պիտի կարողանայ պահել երկար ատեն, երբ ներկայ իտալական ֆաշիստ կառավարութեան ոտնձգութիւնները այնքան ակնբախ սկսած են դառնալ։ Ֆրանսական իմպերիալիզմը, ինչպէս որեւէ ուրիշ իմպերիալիզմ, ժողովուրդները իրար ձգելու մէջ կը գտնէ իր տիրապետութեան կարելիութիւնը։

Ասոր վրայ աւելցնենք նաեւ համաշխարհային նոր պատերազմի մը մօտալուտ վտանգը։

Ահա այս դրութեան մէջ դաշնակցական «ազգասիրութիւնը» ոչ միայն Սիւրիոյ մէջ եղած գաղութին դուրս ելլելուն կը հակառակի, այլեւ կ'առաջարկէ, որ զանազան տեղեր ցիր ու ցան եղող գաղութները հոն հաւաքուին։

Ինչո՞ւ համար կ'ընէ այս առաջարկը դաշնակցութիւնը. Անո՞ր համար արդեօք, որ հայ [illegible] տեղ մ'ունենայ։ Ո՛չ երբեք։ Այդ իրէշային միտքը այդ տեսակ նպատակ չի կրնար յղանալ։ Այլ որպէսզի հայ գաղթականներ հոն հաւաքուին, դարձնել զոհ դառնալու համար իմպերիալիստական յառաջխաղացումներուն »

"ՄԻԱՅՆ ԹՈՒՐՔ ԱՂՋԻԿ"

Պոլսոյ «Միլլիէթ»ը կը գրէ.—

— 1926ի մարտէն ի վեր, օրէնքով պետական պաշտօնեաներուն արգիլուած է օտար կիներու հետ ամուսնանալ։ Անսաստողները կ'արձակուին։

Վերջերս ցաւով կը տեսնուի որ Եւրոպայի մէջ Համալսարանի հետեւող Թուրք ուսանողներէն ոմանք օտար աղջիկներու հետ կ'ամուսնանան։

Ասկէ զատ, մասնաւոր անհատներ ալ օտար աղջիկներ կնութեան կ'առնեն։ Այս երեւոյթը վնասակար է շատ մը տեսակէտներով։ Նախ, Փարիզի եւ Լոնտոնի ճոխութեան վարժուած կիները չեն հանդուրժեր մեր պայմաններուն, եւ վերջ ի վերջոյ կը բաժնուին։

Յետոյ, մեր երկիրը ընդարձակ է, իսկ բնակչութիւնը քիչ։ Օտար կինը զաւակ չի նուիրեր ազգի մը, որ վաղը թերեւս իր եղբօր դէմ պիտի պատերազմի։ Այդ պարագային, ի՞նչ կ'ըլլայ մեր բնակչութիւնը, ո՞վ պիտի հասցնէ տնտեսութեան համար անհրաժեշտ բազուկները, ի՞նչ պիտի ըլլան մեր աղջիկները, որոնք պատուոյ մարմնացումն են եւ գեղեցկութեան տեսակէտով բնաւ վար չեն եւրոպայի աղջիկներէն»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ամերիկացի միսիոնար մը սպաննուած

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն 21 յունուար թիւով.— Պարսկաստանի ամերիկեան միսիոնար վեր. Հէնրի Գիլքըրթ սպաննուեցաւ եւ բէկ՝ զարանակալ 100 Վէհապիներու կողմէ։ Միսիոնարը՝ ընկերակցութեամբ Չարլս Քրէյնի Շիքակոցի հարուստ գործարանատէր, նախկին ամերիկեան դեսպան Չինաստանի, իր տղուն Ճոնի եւ Չարլս Ճոնսընի Պասրայէն երկու ինքնաշարժերով ճամբայ ելած էր դէպի Քովէյթ, որ 85 մղոն հեռու է։ Հազիւ ճամբուն կէսը առած էին, երբ անապատին մէջ՝ հրացանի ձայներ լսուեցան։ Մօտ հարիւր Պէտէվիներ կրակ կ'ընէին ինքնաշարժին վրայ։ Գնդակ մը մտաւ վեր. Գիլքըրթի ուսէն եւ ծակեց ողնասիւնը։ Վարիչները շարունակեցին կառքերը քշել արագօրէն եւ ապահով հասան Քովէյթ։ Սպաննուեցաւ միայն միսիոնարը, միւսները անվնաս են։

Արտաքին նախարարութիւնը հեռագրեց Պաղտատի ամերիկեան հիւպատոսին՝ անմիջապէս քննութիւն բանալ։ Յարձակումը տեղի ունեցաւ Իրաքէն դուրս՝ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սաուտի հողին վրայ։

Գիլքըրթ Մերձաւոր Արեւելք գացած է 1907ին եւ աւելի քան 20 տարիէ ի վեր կ'աշխատէր հոն։ Իսկ Չարլս Քրէյն 1919ին գտնուած է Պոլիս՝ ամերիկեան կառավարութեան կողմէ կարեւոր պաշտօնով մը եւ նախագահն է Պոլսոյ ամերիկեան աղջկանց վարժարանի թրըստիին։

Պրուսայի դատավարութեան շուրջ

Պրուսայի 33 ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը կը շարունակուի։ Գլխաւոր ամբաստանեալ Ճէմալ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր եւ կը մնար Պրուսայի բանտին մէջ։ Կ'ուզէր բռնի ազատուիլ բանտէն եւ օգտուելով Անկախութեան կռիւներուն ատեն իր շինած մեծ համբաւէն, հիմնած էր «Կրօնքի պաշտպանութեան եւ Իսլամական յեղափոխութեան» գաղտնի կազմակերպութիւն մը՝ պետական հարուած մը փորձելու համար։

Դատաւորի հարցումներուն պատասխանելով, Ճէմալ ըսաւ թէ ինք ոեւէ տեղեկութիւն չունի խնդրէն եւ թէ բանտին մէջ իրեն եղած այցելութիւնները անհատական հանգամանք ունէին։

Միւս բանտարկեալները խոստովանեցան թէ կ'անդամակցէին խնդրոյ առարկայ կազմակերպութեան, որուն հիմնադիրները տեսնելով որ գործը չի յաջողիր, շարժումը մատնած էին կառավարութեան։

Ընդհանուր դատախազը յայտարարեց թէ դաւադիրները՝ թիւով 200 հոգի՝ ծրագրած էին զինուորի պէս ծպտուիլ եւ գրաւել Պրուսայի զինուորական շէնքերը։ Յետոյ ազատ պիտի արձակէին բանտարկեալները եւ կուսակալն ու զինուորական հրամանատարը պիտի կախէին գլխաւոր մզկիթին առջեւ։ Պրուսայէն նպատակ ունէին յեղափոխութիւնը տարածել Անատոլուի ուրիշ մասերուն մէջ։

Եզրակացնելով, ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց գլխաւոր վարիչ Ճէմալ պէյի եւ ուրիշ հինգ հոգիի համար, մնացեալ ամբաստանեալներուն համար ալ՝ բանտարկութեան պատիժներ։

Քասրիէ հանրը ազատ արձակուած

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ազատ արձակուած են Քասրիէ հանըմ, —որ ամբաստանուած էր թէմահափորձ պիտի կատարէր Մուսթաֆա Քէմալի դէմ—, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած միւս Թուրքերն ու Թրքուհիները։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աֆղանիստանի մասին զանազան աղբիւրներէ կը հասնին հակասական լուրեր, որոնցմէ կարելի չէ որոշ գաղափար կազմել երկրի իրական կացութեան մասին։

Աֆղանիստանի սահմանագլուխին վրայ շրջած զրոյցի մը համաձայն, Հապիպուլլահ Ղազի Պաչա-ի-Սաքաօ) սպաննուած կամ Քապուլի արքայական պալատէն փախած է։

Ուրիշ լուրերու համաձայն, ապստամբապետը կը զբաղի իր իշխանութիւնը ամրապնդելու գործով։ Սակայն կը գտնուի շատ աննպաստ պայմաններու մէջ։ Քապուլի մէջ ուտելիքի պակասը մեծապէս զգալի է, գիները կը բարձրանան, աւազակութեան դէպքերը կը շատնան, ֆրանսական վարժարանը կողոպտուած է, առեւտուրը դադրած է, երկրի միւս մասերուն հետ կապը կտրուած է, վաճառականներուն մէջ դժգոհութիւնը ծայր տուած է, ժողովուրդին մէջ համակրութիւնը կ'աւելնայ Ամանուլլահի հանդէպ։

Հակառակ այս բոլորին՝ Պաչա-ի-Սաքաօ կը ջանայ կառավարութիւն մը կազմել եւ նախարարներ անուանել։ Կը մտածէ ջնջել կրթական եւ դատական նախարարութիւնները։ Շէրիի դատարաններ կը կազմուին, աշխարհական դպրոցները կը փակուին։ Դեռ չէ վճռուած արտաքին նախարարութեան բախտը։ Կառավարութիւնը մտադիր է յարաբերութիւնները դադրեցնել օտար պետութեանց հետ, բացի Անգլիայէ, եւ Աֆղանիստանի մէջ վերահաստատել այն վիճակը որ կար անկախութեան հռչակումէն առաջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ-ալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՆՈՒԼԼԱՀ - ԹՈՒԼԼԱՀ

Ամանուլլահ Թագաւորը դարձեալ Եւրոպա պիտի վերադառնայ։

Արդէն անգամ մը այցելած էր Արեւմուտք։ Փարիզէն անցած ատեն, առանց հաշուելու գնումներ ըրած էր։

Արդարեւ, մարդ կը հաշուէ, երբ մտադիր է գանձելու կամ վճարելու։

Արքայ մը միայն իր հպատակներէն կը գանձէ ու միայն Ալլահին կը վճարէ իր պարտքը։

Ֆրանսացիները չէին ըմբռնած այս նրբութիւնը։

×

Զարմանալին այն է որ Նուլլահի երէցը, Թուլլահ բարձրացած է գահը, եւ այս, ոչ թէ եւրիցանց կամ երեսանց։ Նորէնտիր արքան ալ իր կնոջը հետ պիտի գայ Փարիզ, գնումներու համար։ Յետոյ պիտի երթայ Լոնտոն, անգլեւաֆղանական բարեկամութեան հաւցէին ճառեր արտասանելու համար։ Յետոյ Մոսկուա՝ ռուսեւաֆղանական... (տես աւելի վեր)։

Եւ վերջապէս շրթներուն մնացած քանի մը կաթիլ շամփանեան սրբելով, մաքրակրօն դէմքով մը պիտի ուզէ վերադառնալ իր երկիրը, ուր պինդգլուխներ իրեն պատրաստած պիտի ըլլան անվնաս խաղ մը։

Հիմա տեղն է հարցնել.

— Ինչո՞ւ Մուսթաֆա Քէմալ չամուսնանար։ Եւ յետոյ ինչո՞ւ չիգար Փարիզ։

Բու տը լա Փէ անգերազանցելի մանեակներ կան, որոնք շատ լաւ պիտի վայլէին Տիկ. Քէմալին վիզին։

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ։

Նոյնիսկ կրնար մուրհակները անվճար թողուլ։ Հայ գոհարավաճառները կը բանան իրենց քսակները եւ ցուցափեղկերը։

Եւ որովհետեւ Քէմալ «քաղաքակրթեալ» երկրի մը քաղաքակիրթ վարիչն է, անքաղաքավարութիւնը չպիտի ունենայ այս հրաւէրը մերժելու...

ԵԴ. ԲԷՕՎԵԱՑԻ

Ի ՊԱՏԻՒ ՓՐՈՖ. ԵՐԿԱՅԻ

Բարեգործականի Մատենադարանի վարչութիւնը որոշած է թէյասեղան մը սարքել Յունուար 25ին, կէսօրէն յետոյ ժամը 4ին, իր սրահին մէջ, նախագահութեամբ Պ. Գ. Նորատունկեանի։ Այս առթիւ Փրոֆ. Երկաթ պատմական հակիրճ տեսութիւն մը պիտի ընէ Ռումանիոյ հայ գաղութին վրայ։ Հասցէ.— Սքուէր Ալպոնի թիւ 11։

ՊՈԼՍՈՅ ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏԸ

Դեկտեմբերի մէջ, 694,790 թոնօ տարողութեամբ 530 նաւեր հանդիպած են Պոլսոյ նաւահանգիստը։ Այս նաւերէն 279ը Սեւ ծովէն եկած են, 130ը թրանզիթով անցած, իսկ 129ը իրենց բեռները պարպած են Պոլսոյ մէջ։

Միջերկրականէն եկած են 252 նաւեր, 130ը թրանզիթ, իսկ 117ը իրենց բեռները պարպած են։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ Քրէտի Ֆոնսիէի յունուար 15ի վիճակահանութեան մէջ 50000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.—

1886ի պարտաթուղթերէն 126,399 թիւը, 1903ի պարտաթուղթերէն 796,262ը եւ 1911ի պարտաթուղթերէն՝ 133,406ը։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ խորհրդարանը քուէարկեց օրինագիծ մը, որով կը վաւերացուի Թուրքիոյ մասնակցութիւնը Քէլլոկի դաշնագրին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

(ԱՆԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ)

Պոլսոյ Թերթերուն մէջ երեւցած հատ ու կտոր թղթակցութիւններ եւ ուրիշ պարագաներ կը հարկադրեն զիս հրապարակ գալ եւ ակամայ յուզել կարգ մը խնդիրներ որոնք լրագրական բանավէճի նիւթ պէտք չէ ըլլային։

Անատոլուի խորերը մնացած հայկական բեկորները ձուլման վտանգի տակ են, պարզապէս վարիչներու անտարբերութեան երեսէն։

Փողոցներուն մէջ անօթի մնացող, պատառ մը չոր հացի հացի համար օտարներու ձեռք ամուսնացող, եւ նիւթական անձկութեան պատճառով այլասերուելու դատապարտուած ազգակիցներ ունինք Անատոլուի խորերը։

Նոր Թուրքիան յամառօրէն կը հետապնդէ սպիտակ ջարդի քաղաքականութիւնը ոչ Թուրքերու հանդէպ։ Թուրքը առայժմ սուր չի գործածեր Հայուն դէմ, այլ տնտեսական միջոցներով կ'աշխատի փճացնել։ Փոխանակ նոր ջարդեր կազմակերպելու, կը նախընտրէ խմբովին Թրքացնել, ձուլել ամէն պաշտպանութենէ զրկուած գաւառահայութիւնը։

Պայքարի ճամբուն վրայ նահատակուած եւ խաչուած ժողովուրդի մը Թափառական ու անպաշտպան զաւակները մինչեւ այսօր կուրծք տուած են բոլոր հարուածներուն, այն յոյսով թէ օր մը պիտի ազատագրուին ներկայ տանջարանէն։ Սակայն՝ տարիներու ընթացքին չարաչար խաբուած եւ հեռաւոր հայրենակիցներու կողմէ բոլորովին մոռցուած հայութեան այժմ կը մնայ կամ Թրքանալ ու իբրեւ Թուրք ապրիլ Թուրքիոյ մէջ, եւ կամ հեռանալ երկրէն։

Ունեցողը հեռացաւ, կը պատրաստուի հեռանալ, իսկ չունեցողը, աղքատն ու Թշուառը, որբն ու այրին հարկադրուած էին մնալ իրենց տեղը, և ձուլուիլ Թուրք մեծամասնութեան մէջ, անիծելով օրուան վարիչները և իր արեան մեղքը բեռցնելով պատասխանատուներու ճիտին։

Անցնող ամէն օր նոր զոհեր կը խլէ մեր կոտորակուած շարքերէն։

Երբ գաղութներու ազատ երկնքին տակ կ'այլասերին բազմութիւններ, ի՞նչ կ'ուզէք ընեն պատառ մը չոր հացի կարօտ մնացած խլեակները, «ամէն ինչ Թրքութեան համար», նշանաբան ունեցող Թուրք մեծամասնութեան մէջ։

Հրապարակաւ կը հարցնեմ պատասխանատուներուն.

Ա. Ի՞նչու զլացան 8 ազատագրուած որբուհիներու կեանքը փրկելու համար խնդրուած ամենաչնչին ճանապարհածախքը եւ պատճառ եղան որ որբուհիներէն երկուքը անյայտ ուղղութեամբ տարուին անդարձ կերպով՝։

Բ. Ամերիկայեան Բալուցիներու Հայրենակցական Միութիւնը ի՞նչով կ'արդարացնէ իր անտարբերութիւնը, Բալուի Խօշմաթ եւ Պաղն գիւղերի չորս աղջիկներու եւ այրի կնոջ մը փրկութեան համար եղած դիմումին։ Ի՞նչ սրտով լսեցին 1928 Մարտ 27ին գրուած նամակներուն։ Կ'ուզե՞ն որ անուններ յիշենք եւ հասցէներ ցոյց տանք։

Գ. Իսկ Սեբաստիոյ Հայրենակցական Միութիւնը կը հաճի՞ պատասխանել թէ ի՞նչ ընթացք տուաւ 1926-28 երկու տարուան շրջանին կատարուած դիմումներուն ...

Կարգ մը պատճառներով չենք ուզեր տեղի ու անձի անուններ յիշել, եւ ոչ ալ կատարուած օգնութեան դիմումներու Թղթակցութեանց Թուականները ճշդել։ Իրենք Միութեան վարիչ անդամները, Թող աչքէ անցընեն Միութեան Թղթածրարը եւ անգամ մը եւս կարդան գրուած նամակները որոնց պարունակութիւնը ծանօթ է մեզի։

Անհրաժեշտ է որ արտասահմանի բոլոր միութիւնները — հայրենակցական Թէ Բարեգործական — առանց տեղի ու անձի խտրութեան, հրապարակ գան, եւ ձեռք ձեռքի տալով օգնութեան հասնին գաւառաբնակ իրենց եղբայրներուն եւ աշխատին օր առաջ ապահով վայրեր փոխադրել հազարաւորներու հասնող մեր տարաբախտ բեկորները։

Ձուլուող ու մեռնող ամէն մէկ հայրենակիցի մահուան պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ բոլորին վրայ, առանց բացառութեան։

Ժամանակին, ծանօթ Մեղրիկեանի 18 տարեկան աղջիկը ազատագրելու համար ինչ՞ու լուռ մնացին — Երզնկացիներու եւ Դերջանցիներու Հայրենակցական Միութիւնները։

Մենք Թուրքերէն գանգատելու իրաւունք չունինք։ Անոնք կ'ընեն ա՛յն ինչ որ կը պահանջէ իրենց շահը։ Մեր ցաւն ու բողոքը ուղղուած է մեր արիւնը կրող բայց մեր ցաւերը չհասկցող բախտաւորներու եւ կը սպասենք որ անոնք կատարեն իրենց պարտականութիւնը եւ ցոյց տան մեզի Թէ իրենք ալ հայ Թուրքեր չեն։

Ամփոփենք.—

Ա.— Ներքին գաւառներու մէջ ապրող հայութիւնը դատապարտուած է ձուլուելու եւ մեռնելու, եթէ այլուր չփոխադրուի։

Բ.— Պոլսոյ Խնամատարութիւնը ի վիճակի չէ նոր գաղթականներ տեղաւորելու եւ ոչ ալ Պատրիարքարանը կրնայ նիւթական Թէ բարոյական օգնութիւն հասցնել կարօտեալներուն։

Գ.— Թուրք կառավարութիւնը առանց դժուարութեան կ'արտօնէ որ գաւառահայութիւնը մեկնի, ուր որ կ'ուզէ։ Պէտք է օգտուիլ այդ պատեհութենէն։

Դ.— Ներքին գաւառներու մէջ ապրող հայութեան, երկու ճամբայ ցոյց տրուած է — կամ մնալ և Թրքանալ, կամ հեռանալ երկրէն։ Այս միջոցներէն մէկուն կամ միւսին ընտրութիւնը կը մնայ մեզի։

Այլեւս եկած է ժամանակը լուրջ գործունէութեան լծուելու եւ գաւառի մեր եղբայրները ստոյգ կորուստէ մը ազատելու։ Այլապէս վաղը դամբանականներ պիտի գրենք մնացած գաւառահայութեան անյայտ գերեզմաններուն վրայ։

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աֆղանիստանի մէջ հնագիտական պեղումներ կատարող ֆրանսական խմբակին պետը՝ Գ. Պարթու, Ակադեմիին տուաւ զեկոյց մը պեղումներու արդիւնքին մասին։ Պարթու յանգած է Աղեքսանդրի ուղեգիծը երեւան հանել եւ գտած է պուստայական կայք մը Բ. դարէն, Թուրքիստանի հարթավայրին մէջ երեք կարեւոր վայրեր, ուր սակայն պեղումները պիտի կատարուին յետագային։ Պեղումներու ընթացքին խումբը երեւան հանած է 500ի չափ դամբաններ ուր նշխարհներ կը պահուէին, լաւ վիճակի մէջ բազմաթիւ խորաքանդակներ, եւ վեց հարիւր արձաններ կամ արձանիկներ։ Բազմաթիւ պատկերներ եւ կերպասեղէններ հելլենական դրոշմ կը կրեն. ուրիշներ միջին դարէն մնացած ըլլալ կը թուին, բայց բոլորն ալ մեծ [illegible]ութեան մը փաստը տուող գործեր են։

Դահազուրկ Թագաւորին՝ Ամանուլլահի շնորհիւ է որ ֆրանսական խումբը կրցած է գլուխ հանել իր պեղումները, հակառակ բնիկներու ընդդիմութեան եւ ամէն տեսակ արգելքներուն։

ՀԻՆ ԵՐԳԸ
ԿԱՄ ՏՐՈՐԻԱՄ ՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դեռ երէկ էր, որ Թիւրքական եւ չինական բուրժուազիան, անցնելով ազգային յեղափոխական շարժման գլուխ, հանեց այդ երկիրները Ճգնաժամային վիճակից։ Յայտնի է, որ պատմական որոշ շրջանում, երբ բուրժուազիան պայքարում է աւատականութեան ու կղերականութեան դէմ եւ ստեղծում տնտեսութեան առաջդիմութեան նոր պայմաններ, նա (բուրժուազիան) յեղափոխական գործօն է դառնում։

Սակայն, երբ համեմատութեան դնենք հայկական եւ, օրինակի համար՝ Թիւրքական բուրժուազիային, կը տեսնենք, որ միանգամայն տարբեր շահերով են առաջնորդւում այդ երկու ժողովուրդների նոյն դասակարգերը։ Թիւրքիայում դեռ եւս նոր է սկսել արդիւնաբերական դրամագլուխը եւ առեւտրական բուրժուազիային, լայնօրէն զարգանալու համար, անհրաժեշտ էր վերացնել ներքին միջնադարեան կաշկանդումները եւ ազատել երկիրը օտար դրամագլուխի քամող ու խեղդող մագիլներից։

Երբեք չպէտք է մոռանալ, որ Թիւրք բուրժուազիան պետութիւն ունեցող դասակարգ է եւ, հետեւաբար, իր իսկ շահերի տեսակէտից, շահագրգռուած այդ պետութեան ազգային հիմքերն ամրացնելու։ Գուցէ աւելորդ չէ յիշատակել, որ համաձայն կոմինտերնի ծրագրի, Թիւրքիայի նման երկիրներում, բանւորութիւնը կազմակերպւելով պարտաւոր է կողք կողքի կռւել այդ երկիրների յեղափոխական տարր կազմող առեւտրական ու միջակ բուրժուազիայի հետ։

Գալով Հայ բուրժուազիային, պէտք է նկատի ունենալ, որ զուրկ լինելով պետութիւնից կամ, նոյն իսկ, որ եւ է ինքնավարութիւնից, մասն է կազմում այն երկրի բուրժուազիայի, ուր որ ապրում ու գործում է։ Թէ ռուսահայ եւ Թէ տաճկահայ բուրժուազիան մինչեւ վերջ էլ քաղաքականօրէն մնացին ռուս եւ Թիւրք։ Իսկ ռուսահայ բուրժուազիան, գնալով, ազգովին էլ ռուսանում էր։

Ռուսաստանի լայնածաւալ շուկան ու բնական հարստութիւնները առատօրէն կը բաւէին ոչ միայն ռուս եւ Ռուսաստանում ապրող բոլոր ժողովուրդների բուրժուազիային, այլեւ ահագին քանակով օտարներ էին օգտագործում այդ երկրի հարստութիւնները։ Ռուս կառավարութիւնը որ եւէ արգելք չի յարուցել Հայ բուրժուազիայի առաջ եւ վերջինս ազատօրէն կարող էր իր ուզած վայրում հարստութիւն դիզել։ Հայ բուրժուազիան իշխել կամ հալածւել է այն դէպքում, եթէ նոյն բախտին արժանացել է նաեւ ռուս բուրժուազիան։ Իսկ ռուսական կապիտալիզմի յաղթական արշաւանքի ընթացքին, որեւէ վրացական սնանկացած ազնուականութիւն չէր կարող վտանգաւոր դառնալ։ Եթէ կովկասում, ազգային քաղաքականութեան տեսակէտից, ռուս իշխանութիւնը պարտաւոր էր անբարեացակամ լինել դէպի Հայ բուրժուազիան, միւս կողմից էլ նա պարտաւոր էր իր պաշտպանութեան տակ առնել նոյն դասակարգին, որը հանդիսանում էր որպէս օտար դրամագլուխին դիմադրող ոյժ։ Ռուսին գերադասելի էր, որ Նաֆթի արդիւնաբերութիւնը մնայ Հայի, քան Թէ մի Ֆրանսիացու կամ անգլիացու ձեռքին։

Այնպէս որ, նման պայմաններում, Հայ բուրժուազիան կարիք չունէր նոր շուկաներ փնտռելու եւ քաղաքական ազդակ (ֆակտոր) դառնալու։ Հայ բուրժուազիան շահագրգռուած էր միմիայն իր շահով եւ «ազգային խաղաղ գոյութիւն» ստեղծելու կարիքը ունէր եւ ոչ գիտակցութիւնը, քանի որ Ռուսաստանում նա լիակատարօրէն գտնում էր իր փնտռածը՝ շահ եւ շահ։ Եւ երբեք չի կարելի նոյն չափանիշով մօտենալ Հայ եւ միւս երկրների իրականութեանը եւ այսօր, մի շարք յեղափոխութիւններից ու համաշխարհային պատերազմից յետոյ, վեր կենալ ու կենալ Հայ առաջին մարքսիստների մի քառորդ դար առաջ ասած անհեթեթութիւնները։

Եւ եթէ եղել են դէպքեր, ուր ռուսահայ բուրժուազիայի անհատ ներկայացուցիչները համակրանք են ունեցել դէպի հայկական շարժումները, ապա դա եղել է հետեւանք ոչ Թէ քաղաքական նկատառումների, այլ Հայ զգացմունքի։ Ոչ Թէ Հայ բուրժուազիան է ծառայեցրել իր շահին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այլ Դաշնակցութեան մտրակն է, որ երբեմն ծառայեցրել է այդ դասակարգին յանուն Հայ ժողովրդի շահերի։

Գալով ներկային, առանց տատանւելու կարող ենք ասել, որ Հայ բուրժուազիան դէմ է խորհրդային տիրապետութեանը ելնելով միայն եւ միայն իր դասակարգային ու անհատական շահերից։ Եթէ բոլշեւիկները հնարաւորութիւն տան իր շահը հետապնդելու, Հայ բուրժուազիան ամուր կը կառչի կարմիր Ռուսաստանին։ Գալով Հայ բուրժուազիայի վերաբերմունքին դէպի Հայաստանի անկախութիւնը, միթէ՞ գաղտնիք է, որ Հայ ժողովրդի այդ դասակարգը ձգտում է վերականգնել նախկին Ռուսաստանի գերակայութիւնը (հեգեմոնիան) լինի դա միապետական վարչաձեւի տակ, Թէ Միլիւկովեան։ Այդ մէկ փաստն իսկ բաւական է, որպէսզի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ու Հայ բուրժուազիան երբեւէ չկարողանան համաձայնութեան եզր գտնել։ Այնպէս որ, շատ զուր ճիգեր են բոլշեւիկների կողմից Դաշնակցութեանը ներկայացնել որպէս Հայ բուրժուազիայի մարտական կազմակերպութիւն։

Դաշնակցութեան գործունէութեան պատճառները բոլորովին ուրիշ են։

Հայկոմկուսի պաշտօնական ամսագիր «Լենինեան ուղիով» անցեալ տարւայ վեցերորդ համարում հետեւեալ բացականչութիւնը կայ

— «Մարքսիստական միտքը չի հանդուրժիլ, եթէ ասենք, Թէ Հայոց վերջին 40-50 տարւայ պատմութիւնը սխալ է»։

Դժբախտաբար, յօդւածագիրը չի պարզաբանում իր միտքը։ Բայց երբ, մեր դատախազները վեր են կենում եւ մեղադրում Դաշնակցութեանը, Թէ իբր «դրսից» մուտք գործելով՝ տաճկահայ աշխատաւորութեան վզին փաթաթեց յեղափոխական պայքարը, մեր աչքի առաջ վերակենդանանում է 18րդ դարու ֆրանսիական իտէալիզմը, որի համաձայն մարդկային մտածողութիւնն է, որ կառավարում է կեանքը։ Այն ինչ, Մարքսը ճիշտ հակառակն ապացուցեց եւ, գուցէ 18րդ դարու սխալ ըմբռնողութիւնն է, որ «չի հանդուրժում Մարքսիստական միտքը»։

Եւ իրօք, բաւական է ծանօթանալ Հայ ժողովրդի 19րդ դարու պատմութեանը, համոզւելու համար, որ այդ ժողովրդի ծոցից անխուսափելիօրէն առաջանալու էին յեղափոխական կազմակերպութիւններ։ Բնաւ նպատակ չունիմ արդէն շատ հնացած վէճը նորից վերսկսելու։ Թէ Պոլսոյ Պատրիարքարանի դիւանները (արխիւ) եւ Թէ անցեալ դարու երկրորդ կէսի մամուլը, նոյն իսկ ամենապահպանողական, այնքան մռայլ գոյներով են նկարագրում հայութեան կացութիւնը, որ պարզ է՝ Թէ ժողովուրդը պէտք է այդ դրութիւնից ազատւելու միջոցներ փնտռէր։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնից դեռ տասնեակ տարիներ առաջ էր, որ տեղի ունեցաւ Զէյթունի ապստամբութիւնը, կազմւեց Վասպուրականի «Միութիւն եւ փրկութիւն» կազմակերպութիւնը», կարինում՝ ինքնապաշտպանութեան միութիւններ եւ այլն։ Այդ ինքնաբուխ շարժումներին զուգադիպեց, — գլխաւորապէս Ռուսահայաստանում, Հայ ժողովրդի մշակութային - հոգեւոր վերածնութիւնը, որ և ղեկավարեց արդէն սկսուած ազատագրական պայքարը։

Էականն այն է, որ յեղափոխական պայքարի գաղափարը բխում է ժողովրդի — գլխաւորապէս աշխատաւոր — շահերից եւ այդ ժողովուրդն ինքն էր, որ ծնեց այդ գաղափարները։ Կուսակցութիւնները միայն իրագործին գան, որի եւ ամէնաբիւրեղացած արտայայտիչը եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Եւ ի՞նչ էր Դաշնակցութեան սկզբնական ձգտումը։ 1892 Թ. ծրագրում գրւած է.

— «Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակն է ապստամբութեան միջոցով Թիւրքաց Հայաստանի մէջ ձեռք բերել քաղաքական և տնտեսական ազատութիւն»։

Հետաքրքիր է իմանալ, ի՞նչ գործ ունէր այստեղ ռուսահայ բուրժուազիան եւ ազատութեան այդ համեստ պահանջները ինչ նոր շուկաներ էին ստեղծելու, որ գերադասելի լինէր ռուսական անսահման լայն ու շահաւէտ շուկայից։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՊԱՅՔԱՐԸ ԹՈՔԱԽՏԻ ԴԷՄ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ահա՛ Թէ ինչու մենք նախամեծար կը համարենք անկողիններ վարձել Ֆրանսական Սանաթորիոմներուն մէջ։ Դիմումներ կատարելով Office National d'Hygiène Sociale*ի Թոքախտի դէմ կռուող Ֆրանսական* Comité National*ի եւ զանազան հիմնարկութեանց, ապահովութիւն ստացանք Թէ կարելի է եւ դիւրին անկողիններ ունենալ մեր տրամադրութեան տակ նահանգային եւ մասնաւոր Սանաթորիոմներու մէջ ու ասիկա մէկ անկողինի համար տարեկան 5-10.000 Ֆրով։ Անկողիններու Թիւը կախում պիտի ունենայ տրամադրելի գումարէն։ Սկզբունքով, ընկերութեան հաւաքած դրամին մէկ երրորդը միայն պիտի յատկացուի Ֆրանս. Սանաթորիոմներու մէջ անկողիններ վարձելու։*

ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ — *Ինչպէս վերը ըսինք, նախազգուշութիւնն ու կանխարգելիչ միջոցները Թոքախտի դէմ պայքարին հիմը կը կազմ՝են։ Այդ ճամբուն է որ պէտք է հետեւինք, եթէ կ'ուզենք արդիւնք մը ձեռք ձգել, մանաւանդ մեր ունենալիք նիւթական սահմանափակ միջոցներով։ Մնաց որ այդ միջոցներն ալ բոլորովին անբաւարար պիտի ըլլան, եթէ Թոքախտի դէմ պայքարող Ֆրանսական կազմակերպութիւնը բազմաթիւ միջոցներ եւ դիւրութիւններ չտար մեզ՝ Թոքախտի դէմ կռուելու համ*

Թոքախտի դէմ ձեռք
նուելիք արգելիչ միջոցները
րելի է համառօտել հե
ձեւով

1.— Ժողովուրդին ա
պահական եւ նախազգու
դաս խրատութիւնը՝ յօ
ներով (որոնցմէ օրինակներ
է գրկուին միաժամանակ
հայ Թերթերուն), գէ
Թոքախտի եւ առ հասար
կերային հիւանդութեանց
դասախօսութիւններով,
տիկիններու եւ հիւանդ
հիներու միջոցաւ, հա
գլխաւոր կեդրոնները բժիշ
լով, մարզական ընկերութ
քաջալերելով եւ այլն։

Այս նպատակով պէ
կազմուի պրոպագանդի
խումբ մը՝ բժիշկի մը
րութեան տակ, տարե
25,000 ֆրանքի դրամ
համաձայն իր ելմտակ
չոցներուն։

2.— Երախաներ պա
տելով Թոքախտին դէմ
ծնած տանն իսկ, նկատ
մարդոց մեծ մասը Թոքախ
վարակուած կ'ըլլայ իր
առաջին ամիսներուն։ Ա
մար պրոպագանդ պէտք
յղի կիներուն մօտ,
անոնց քննդաբերութիւն
սական բազմաթիւ բարե
հաստատութեանց ընծայ
րութիւններէն օգտուելու
տալ անոնց, բարեկեցիկ
մէջէն սանամայրեր գտնել
մայրերու եւ անոնց
րուն համար, որպէս զի
առողջապահական խորհու
եւ ուտելիքի նուէրներով
անոնց (նման Ֆրանսական
Filleuls» *կազմակերպութ*
ամէն կերպով դիւրացնել
մեծցնելու, կարելի եղած
պաշտպանելու համար
քախտի վարակման դէմ։

3.— Պարբերաբար
15 տարեկան մանուկներ
առողջապահական խորհուրդն
ի հարկին ուտելիքի օգնութ
ընելով մայրերուն,
տրամադիր մանուկները
խութեան զրկելով կամ
նարաններու մէջ տեղ
Ֆրանսական զարմանա
տեղաւորած են եւ գե
ղաւորեն այս կարգի հա
խաներ՝ իրենց ծնողքին
եւ մէկ երախայի ամսա
կու հարիւր ֆրանք հա
Դիւրին պիտի ըլլայ այս
Ֆրանսական հիմնարկութեա
ժանդակութիւնը ապահով
նուկները քննել տալու
կին օդափոխութեան զրկել
ապաքինարան տեղաւորել
մար զանոնք։

4.— Պարբերաբար քննել
փաթամները (Թոքերու
կան եւ շողաղիտական
logique) *քննութիւն),*
պահական խորհուրդներ,
կան նպաստ եւ օգ
թեան դիւրութիւններ տալ
Թոքախտի տրամադիրները
օդափոխութեան կամ տեղ
Հայերու կողմէ բացուելիք
խարգելիչ ապաքինարա
preventorium *մէջ,*
Թոքախտաւորները զրկել
Թորիոմներ, կամ հիւանդ
պաքինարաններ։

Բոլոր այս կանխարգելիչ
նութեանց համար՝ որոնց
կարելի պիտի ըլլայ երբեմն
նել Թոքախտի տրամադր
ունեցողները, նոր վարակ
ու յառաջացեալ Թոքախ
ցողները եւ ըստ այնմ
ներ ձեռք առնել, պէտք է
նել դարմանատուն մը հայ
գլխաւոր կեդրոններուն մէջ

...րեզ, Լիոն եւ Մարսէյլ)։ Այս դարմանատուները քննութեան համար պիտի ընդունին մանուկներն ու չափահասները, կերպով մը պիտի զատեն առողջները եւ վարակածելի մանուկներն ու չափահասները պիտի ղրկեն Փրանս. դարմանատուները, որոնցմէ կան բոլոր քաղաքներու մէջ եւ որոնք ...րի կը քննեն (բժշկական, մանկաբարձական եւ շողադիտական) բոլոր իրենց դիմողները։ Ցարեկան 50000 ֆրանքի ծախք կը նախատեսենք իւրաքանչիւր դարմանատան համար։

Նոյնպէս ուրեմն, կանխարգելիչ աշխատանքը, որ գլխաւորն է թոքախտի դէմ պաշտպանուելու եւ պայքարելու համար, լաւագոյն արդիւնքները կրնայ տալ՝ եթէ կարենանք աշխատիլ գործակցութեամբ ֆրանսական նման կազմակերպութեանց եւ օգտագործելու անոնց մեզի ընծայած բոլոր դիւրութիւնները։

ՊԻՒՏՃԷ — Կը կարծենք թէ օգտակար գործ կատարելու համար սկիզբը պէտք է ունենալ երեք հարիւր հազար ֆրանք։ Այս գումարը պէտք է բաժնել հետեւեալ ձեւով — Հարիւր հազար ֆրանք՝ Սանաթորիումներու մէջ ...կողին վարձելու համար (այս գումարով կարելի է 15-20 երկ. ...ամ 30-40 զեղչեալ գինով անկողիններ ունենալ)։ Հարիւր հազար ֆրանք՝ մանուկներ եւ չափահասներ ընդունելու տալու համար կանխարգելիչ ապաքինարաններու եւ կամ օդափոխութեան ղրկելու համար զանոնք (Colonies de Vacances)։ Հարիւր հազար ֆրանք՝ պրոպականդի դարմանատուններու եւ պզտիկ ...ութիւններու համար։

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ...ՔԻՒՐՆԵՐ — Առ այժմ կրնանք ...լ միայն խոշոր գիծերը այն կազմակերպութեան, որ պիտի ...նայ իրագործել թոքախտի դէմ պաշտպանութեան համար մեր ...րգած ծրագիրը։

Նախ պէտք է կազմել «Հայկական Հիմնարկութիւն ընկերական Առողջապահութեան եւ Թոքախտի դէմ պայքարի»։ Համագործութեամբ հայ եւ ոչ-հայ ...ծնաւորութեանց, եւ բարոյական ու դրամական մասնակցութեամբ զանազան հայ ընկերութեանց (Կարմիր Խաչ, Բարեգործական Ընդհանուր կամ տեղական ...ութիւններ, Հայրենակցական ...ութիւններ եւլն)։ Ցետոյ, Հիմնարկութիւնը՝ ուժգին պրոպականդով մը, պիտի փորձէ կարելի ...ծին չափ շատ անգամ արձանագրել բարեկեցիկ դասակարգին ...ժողովուրդին մէջ, գտնել բարերար կամ պատուակալ անդամներ, որոնք դրամական լայն աջակցութիւն պիտի բերեն կամ ուղղակի գանձին, կամ Հիմնարկութեան միջոցաւ եւ իրեն անունով մէկ կամ աւելի անկողիններ պիտի վարձեն սանաթորիումներու եւ փրեվանթորիումներու մէջ, եւ կամ մէկ կամ մէկ քանի մանուկներու օդափոխութեան ծախքերը պիտի վճարեն եւլն, գործօն անդամները ամսական կամ տարեկան փոքրիկ վճար մը պիտի ընեն։

Այս գործօն անդամներու ամբողջութիւնը պիտի կազմէ տեսակ մը փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն, որուն կը պատկանին ամէնէն առաջ կազմակերպութեան ունենալիք բարոյական եւ նիւթական բոլոր առաւելութիւնները. այն պարագային երբ իր անդամը պէտք ունենան օգնութեան, օդափոխութեան կամ ապաքինարանի։ Այս դրութիւնը կ'ապահովէ բազմաթիւ հայերու բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը թոքախտի դէմ պայքարին, կը դիւրացնէ պրոպականդը ու առողջապահական հակակշիռը. ու զանոնք կը վարժեցնէ իրերօգնութեան գաղափարին՝ ... իրենց համար տեսակ մը ապահովագրութիւն թոքախտի դէմ։

Ասիկա թերեւս երկար աշխատանք մըն է, եւ որ սակայն թոյլ կու տայ հետզհետէ դարմանել պատասխանատուութեան համերաշխութեան եւ իրերօգնութեան գաղափարը հայերու մէջ, որոնք վարժուած են առհասարակ օգնութիւն պահանջելու անհրաժեշտ պարագային եւ անտարբեր մնալու՝ երբ առիթը չի զգացուիր։ Ցետագային, երբ գործը կազմակերպուի, կարելի է կազմել մանրամասն ծրագիր մը։

Բժ. Գ. Քոլոլեան
Բժ. Լ. Գրիգորեան

Ի՞ՆՉ Է ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նախեւ քանի հետ չփաթեր են բորոտութիւնը, որ մեծ դեր մը կը կատարէ «Յառաջ»ի հրատարակած պատկերախաղին մէջ (—Երուսաղէմ...)։ Բորը հասարակ հիւանդութիւն մըն է, որ կ'աղէկնայ մէկ օրէն՝ երբ դարմանուի մասնագիտութեամբ։ Իսկ բորոտութիւնը աշխարհի ամէնէն սոսկալի հիւանդութիւնն է, զոր կարելի չէ դարմանել։ Եահվէ բորոտութեամբ կը պատուհասէր իր ժողովուրդին մեղաւորները։ Եւ այդ բորոտութեամբ վարակուած էր Հայոց(՞) Աբգար թագաւորը, զոր բժշկեց Յիսուս, ըստ հեքեաթին։ Այս ահաւոր ախտը, որ աւելի աղետալի է քան սիֆիլիսը, քաղցկեղը, խոցախտը եւ հնդկախտը, անկարելի եղած է կասեցնել, ինչպէս երէկ, նոյնպէս այսօր, բժշկութեան բոլոր ջանքերով։

Խաչակիրներու արշաւանքէն յետոյ, Ասիայէն անցաւ Եւրոպա եւ կոտորեց ժողովուրդը։ Հետզհետէ կորսնցուց իր թափը. ապաստանեցաւ մասնաւոր անկիւններ։ Զանազան երկիրներ, Նորվեկիա, կեդրոնական Ֆրանսա, հիմնեցին ուրկանոցներ (բորոտներու բանտ)։ Հայաստանի մէջ եւս այժմ ունինք բաւական թիւով բորոտներ, ինչպէս կը տեղեկացնեն խորհրդային թերթերը։ Ովկիանոսին մէջ եւս մասնաւոր կղզի մը կայ բորոտներու բանտարկութեան համար։ Բժշկութիւնը բորոտութիւնը կը դարմանէ միայն բանտարկելով վարակուած դժբախտները։ Փարիզ, փրոֆ. Ժանսէլմ չորս բորոտ ունի Սէն-Լուի հիւանդանոցին մէջ եւ խնամքով կը պահէ զանոնք, մօտէն հետեւելու համար այս սոսկումնալի ախտին կեանքին։ Ցաճախ ֆրանսական թերթերը աղմուկ կը հանեն թէ գաղութները բորոտութիւն կը ներածեն, թէ բազմացած են բորոտները Փարիզի մէջ։

Ոչ ոք գիտէ թէ ի՞նչ մեծ աղէտ մը պիտի պատճառէ բորոտութիւնը, որ զանազան անկիւններու մէջ հետզհետէ կը զօրացնէ իր ցեղը։ Ինչպէս կ'ըսեն կարգ մը բժիշկներ։ Իսկապէս մանրէներն ալ մարդկային մարմինին մէջ երբեմն կը կորսնցնեն իրենց ցեղային յատկանիշերը ու կը տկարանան։

Յետոյ, այն գործարաններուն մէջ, ուր գիտեն քաշուիլ ու պաշտպանուիլ բժշկական զէնքերու դէմ, կը զօրանան և յանկարծ կը պոռթկան, սպաննելով հանդիպածը։

Բորոտութեան ամէնէն սոսկալի տեսակն է այն, որ կը յարձակի ջղային դրութեան վրայ։ Վարակուածները կը կուրանան, անոնց եղունգները կը թափին, սարսափելի ցաւեր կը զգան, միսը հողի պէս կը փշրուի և ոսկորները իրենք իրենց կը կոտրին։

Եւ խորհիլ, որ Հանսէն գտած է այս ախտին մանրէն. խոշորացոյցի տակ կարելի է դիտել այդ գերագոյն ոճրագործը առանց սակայն ինքնապաշտպանութեան հնար մը գտնելու։

Հայերէն մեր բառգիրները եթէ գիտնային այս ախտին սարսափներու պատմութիւնը, իրենց բառարաններուն մէջ չպիտի շփոթէին քոսն ու բորոտութիւնը, երկուքին դէմ ալ գրելով ուլուլ։ Քոսը ուլուլն է (gale), հասարակ ու անվնաս, բորոտութիւնը lèpreն է, ահաւոր եւ անդարմանելի։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ 20 յունուար (Սեփ. Թղթ.) — «Յառաջ»ի յունուար 14ի թիւին մէջ կարդացինք «Օրինակելի բարիք մը» վերնագրով գրութիւն մը որ կը պատմէր վարժարանի սաներուն կաղանդի ուրախութիւնը, շնորհիւ Տէր եւ Տիկին Մութաֆեաններու։

Այս առթիւ, միտքս եկան ...ատ մը պատկերներ

1922ին, մանաւանդ 1923ին էր որ մեր հայրենակիցները գունդագունդ կը խուժէին Մարսէյլ. Պոլսէն եւ այլ տեղերէ, լքելով իրենց բոլոր ինչքերը, կալուածները։ Մեծ մասով անսուաղ, քաղցած գաղթականները կը խռնուէին Մարսէյլի փողոցներուն եւ պանդոկներուն առջեւ, նաւահանգիստէն մինչեւ գաղթակայան, սարսռազդեցիկ տեսարաններ պարզելով։ Այն ատեն չափով մը պատասխան կը հանդիսանար գաղթակայանը՝ իր տարողութեան համապատասխան։ Բայց շատ շատ էր թիւը անոնց որոնք անօթութեան գնով սենեակ մը կամ խցիկ մը կը գտնէին, որեւէ պանդոկի մէջ. իսկ ուրիշներ օրերով կը փչէին փողոցները, պանդոկներու բակերուն մէջ կամ դռներուն առջեւ, ցնցոտիներով։

Այս վիճակը աւելի բարդացաւ եւ քիչ մը անլուծելի հանգամանք ստացաւ նորեկ բազմութիւններու աշխատանքի սակաւութեան վրայ ըրած ազդեցութեան պատճառով։ Ըստոր չէին կրնար օրապահիկ մը ճարելու գործ մը գտնել կա՛մ հետաքրքրող վարանքի բազմութիւններու վիճակով։

Կարծեմ աւելորդ խօսած չեմ ըլլար, երբ ըսեմ թէ. Մարսէյլի հին գաղութը, որ մեծ մասով բարգաւաճ վիճակ ունէր, շատ ալ չհետաքրքրուեցաւ։ Նոյնիսկ եղան մարդիկ որ շահագործեցին տիրող թշուառութիւնը։ Այսպէս կամ այնպէս, անոք հայրենակիցները տառապելով, չարչրկուելով քիչ մը կազդուրուեցան աստիճանաբար։

Երկու երեք տարի վերջ կը հասնէր նոր պատուհաս մը, — գործազրկութիւնը, որ քանի մը օրուան ընթացքին, դուրս նետեց գործարաններէն ու իրենց գործերէն հարիւրաւոր հայրենակիցներ։ Բացուեցաւ թշուառութեան նոր շրջան մը։ Շատ մը ընտանիքներ, օրերով մնացին անսուաղ։ Անօթութեան վրայ բարդուեցան հիւանդութիւնները, հալեցնելով ֆիզիքապէս, նիւթապէս թէ բարոյապէս։ Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ, ո՞վ ուզեց օգնութեան փութալ այդ խեղճերուն, նամանաւանդ ջերմի ու տենդի մէջ տառապող մանուկներուն։

Հին գաղութի անդամները, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ, իրենց գրասենեակներուն, գինետուներուն մէջ նստած, ինքնաշարժերուն կամ շքեղ ...բերու մէջ ընկողմանած, կը խօսային փառքի ու շահի վրայ։

Շատ մը դժբախտ հայրենակիցներ կը ճանչնամ որոնք իրենց տագնապալի օրերու, կը դիմէին մեր ծանօթ հայ հարուստներուն, գոնէ գործ մը, միջոց մը գտնելու աղերսանքով, սակայն անօգուտ. գործարաններ ունեցող, աշխատանոցներ բանեցնող, բազմածիր գործերու տէր այդ հարուստները, նոյնիսկ մէկ հոգիի գործ չուզեցին տալ այդ սեւ օրերուն։

Նորեկներու խումբէն ու հաստատուելէն 5-6 տարի վերջ, ահա ուրիշ պատկեր մը։ Նորեկներէն բազմաթիւ հայրենակիցներ, այսօր ունին իրենց սեփական կամ ուրիշի մը պատկան, բայց իրենց հովանաւորութեան տակ գրուած աշխատանոցներ, որոնք աստիճանական կերպով կը բարգաւաճին։ Անոնք մեծ մասով հայ գործաւորներ կ'աշխատցնեն, նորեկներու կը սորվեցնեն արհեստ, մէկ խօսքով կը ձգտին գործ հայթայթել հայրենակիցներու։ Ձեռնարկը կոչուած է շատեր փրկելու տաժանակիր աշխատանքներէ։ Իսկ ունեւորները նորէն փաթթուած են իրենց մուշտակներուն մէջ։ Մասնաւանները բացառութիւններ են։

Ցուսանք թէ այդ ջոջերը պիտի հետեւին գոնէ Ցոյներու եւ Հրեաներու օրինակին։

Կ. ՍԵՒԵԱՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 19 յունուար.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Շամոնի Կոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի ունեցաւ 17 յունուարին, իր Ակումբ-Գրադարանի սրահին մէջ։ Ներկայ էին բացի ընկերներէ, նաեւ չէզոք հայրենակիցներ։ Դասախօսեց ընկ. Մ. Գույումճեան «Հայաստանի անկախութեան» նիւթին շուրջ։ Ընկերը լայն բացատրութիւններ տուաւ, թիւերով եւ փաստերով, ազատագրուած ազգերու մասին։

«Մենք ունինք անկախութեան ձգտումը։ Անկախութեան գաղափարը շատ բարձր է մեր ժողովուրդին մէջ եւ Հայաստանի անկախութիւնը միայն կրնայ փրկել այս թշուառ եւ անտէր հայ ժողովուրդը։ Հայ ժողովուրդը լիակատար անկախութիւն կը պահանջէ եւ այդ պահանջը, ուշ կամ կանուխ պիտի իրականացուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ջանքերով»։

Ուրախ ենք, որ Հ. Յ. Դ. կոմիտէն յանձն առած է ամիսը անգամ մը նման դասախօսական ժողովներ սարքել, նոր սերունդը զարգացնելու համար։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ակումբ-Գրադարանի Վարչութիւնը ստացած ըլլալով նոր գիրքեր (վէպեր), կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ՝ պատրաստ է անթերի սպասարկութեամբ ծառայելու ընթերցասէրներուն։

Գրադարանը բաց է Դշ. Ուր. երեկոները ժամը 7-8, իսկ Կիր. 11-12։ Հասցէ՝ Club «Varoujan» 15 rue Jeanne d'Arc.

Մ. Թաշճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՆԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Համպուրկի (Գերմանիա) հարուստ գոհարավաճառներէն մէկուն խանութը կողոպտուեցաւ վերջերս։ Գողերը տարեր էին 25.000 մարք արժէքով գոհարեղէն եւ զանազան առարկաներ։ Վաճառականը հետեւեալ հրաւէրը ուղղեց գողերուն թերթերու միջոցաւ.

«Կը շնորհաւորեմ գողերը՝ իմ խանութիս մէջ իրենց ունեցած յաջողութեան համար։ Բայց կ'ուզեմ գնել ինծմէ գողցուած ապրանքները։ Ձեզի տալիք գիններս ուրիշ որեւէ տեղ չպիտի կրնաք գտնել։ Գողութեան ապրանք է, ամէն մարդ չառներ։ Հաճեցէք ժամադրութիւն մը նշանակել։ Պատւոյս վրայ կ'երդնում որ ոստիկանութեան լուր չպիտի տամ»։

Չենք գիտեր թէ գողերը ի՞նչ արժէք տուին վաճառականին պատուին եւ անոր երդումին։

ԿՈՉ
ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

Հայրենակիցներ, Միութիւնը որ չորս ամիսէ ի վեր կազմուած է, շնորհիւ մեր հայրենակիցներուն անխոնջ աշխատանքին, կազմակերպուած, կը զօրանայ։

Հայրենակիցներ կապուեցէք նորակազմ Միութեան հետ, կատարելով ձեր նուիրական պարտականութիւնը եւ վառ պահելով բիւրաւոր անմեղ զոհերու յիշատակը։ Անէ՛ծք մեզ, եթէ մոռնանք զանոնք։

Միտք չունինք մեր հայրենակիցներուն վէրքերը քրքրելու։ Այս օտար ափերուն վրայ պիտի ջանանք Տիգրանակերտի մատաղ սերունդը խնամել եւ դաստիարակել, վառ պահելով ազգային ոգին եւ հայրենիքի սէրը։ Ցուտով գործի սկսինք՝ կռուելով այլասերման վտանգին դէմ։ Փարիզի եւ շրջականներու հայրենակիցները անդամակցելու համար դիմեն հետեւեալ հասցէին.— Arsen Déravédissian, 12 rue Charles Calmus, Gentilly (Seine)։ Անոնք որոնք հեռու կը գտուին, թող իմացնեն իրենց հասցէն եւ լրացուցիչ տեղեկութիւններ։

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

— ԵՐՈՒՍԱՂԷ՛Մ ...

...թաւ ձայնը կ'ուշանայ հե...
...կ'աշտանակէք սպիտակ ու մատակ էշերը.
...ած գորգերու վրայ.
...կը սուրաք ճամբաներէն,
...կը սուլէք ձեր հոտին ե...ուեւէն, որ ջուր կը խմէ առուակներէն,
...եցէ՛ք։
...տաքանեցէ՛ք եահվէին յաղթութիւնները,
...այէլի մեծերուն յաղթութիւնները,
...ուները իջեցուցին եահվէին ժողովուրդը։
...ին հեղեղատը զանոնք քշեց տարաւ,
...եայ Գիսոնը, Գիսոնի հեղեղատը...

...Եւ ... ու նուրբ այս երկու ...երը նարօտի երկու գոյն ...երու նման կը փաթթուին ...րու. կը գրկուին. կը զուգուին։ Երկու օտար ու թշնամի ձայները կը համերաշխին երկինքին մէջ. կը պառկին Երուսաղէմի վրայ, առանց զգալութեամբ մը քնացնելով Զիթենեաց ու Սիոն լեռներուն զինուորները։

Սակայն, յանկարծ, սիրոյ եւ գինովութեան այդ պահուն, թաւ ու քնքուշ երկու ձայներուն վերջին հեւքին հետ, անծանօթ եւ սպառնագին ձայն մը կը բարձրանայ գիշերուան մէջ եւ կը սարսափեցնէ Երուսաղէմ քաղաքը.

— Վա՛յ, քեզ, Երուսաղէ՛մ, վա՛յ քեզ։

Երուսաղիմացիները կը պնդէին թէ մարդ մը կը վազէր փողոցներուն մէջ, կէս գիշերին, եւ կը պոռար կենդանիի նման։ Թերեւս դիւահար մըն էր, հալածական, կը վազվզէ եւ կը կորսուի առաւօտները։

Տիտոս սպասեց օրեր ու օրեր։ Գիշեր մը փոխեց իր ռազմավարութեան ծրագիրը։ Եւ շարժեցաւ ինչպէս պատմութեան բոլոր մեծ զօրապետները, որոնք ապահովեցին իրենց փառքը։ Մեծն Աղեքսանդրին նման՝ գործադրելով անկարելի ծրագիրները։ Ռազմավարական եղանակները կը թելադրէին Երուսաղէմի գրաւման համար յարձակիլ ուղղակի Սիոնի վրայ։ Ձեռք ձգել նախ Երուսաղէմի ամէնէն բարձր դիրքը, որ բանալին էր բոլոր միւս բերդերուն։ Սակայն Եբրայեցիները այնքան ամրացուցած էին զայն, որ անկարելի էր յարձակմամբ գրաւել։ Թշնամին չէր կրնար նախ ներս մտնել ստորին քաղաքէն, որովհետեւ կ'ենթարկուէր բարձր դիրքերու ճնշումին։ Եւ սակայն Տիտոս փորձեց այդ հակառազմավարական ճամբան։ Գիշերային անակնկալ եւ ուժգին յարձակումով մը գրաւեց Ակրայի պարիսպը, որ ամէնէն ցածն էր։ Ստորին այդ քաղաքը, Ակրա, կապուած էր Մորիա քաղաքին, ուր կը գտնուէր տաճարը։ Նախապէս ձոր մը կը բաժնէր այս երկու բլուրները. սակայն տաճարին հետ հաղորդակցութիւնը ապահովելու համար, խոզէն ձորը լեցուցին։ Այդ ճամբան ճակատագրական դեր խաղաց Երուսաղէմի պաշտպանութեան ընթացքին։ Հռոմայեցիները ուժգին թափով մը ուղղուեցան դէպի տաճարը։ Ուրիշ թեւ մը քալեց Մորիայի եւ Սիոնի բլուրները միացնող կամուրջին վրայէն դէպի Դաւիթի պալատը։ Ահաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ այդ պահուն։ Տաճարին պահակազօրքը գերազանցեց Մովսէսական հոյակապ քաջութիւնը։ Դիրկընդխառն կռիւին մասնակցեցան կիներն ալ, որոնք տանիքներէն վար ծանրութիւններ թափեցին։ Կարծես բոլոր Եբրայեցիները երդում ըրած էին թափել իրենց արիւնը, պաշտպանելու համար գեղեցիկ քաղաքը։ Սիոնի առջեւ պարտուեցան Հռոմայեցիները։ Այնքա՜ն կատաղի էր դիմադրութիւնը։ Սակայն Մորիա կը տատանէր։ Այն ատեն բախտը վճռեց հրդեհը, որ յաղթութեան միակ միջոցն է եղած պատերազմական պատմութեան մէջ, երբեմն յաղթուողին, երբեմն պարտուողին համար։ Հռոմայեցի զինուորները կուպր թաթխեցին քուրջերը, վառեցին եւ նետեցին տաճարէն ներս։

Քիչ յետոյ բոցերը կարմիր կոհակներով կը ժայթքէին տաճարին բազմաթիւ դռներէն։ Այդ պահուն, բոցերուն մէջէն դուրս վազեց խենդ մը, որ պոռաց.

— Վա՛յ քեզ, Երուսաղէ՛մ, վա՛յ քեզ։

Եօնաթանն էր։ Հռոմայեցի զինուոր մը բռնեց զայն, իր հուժկու ուսերուն վրայ բարձրացուց եւ նետեց բոցերուն մէջ։

Սիոն կը դիմադրէր դեռ։

Յարձակողները, բոցերուն օգնութենէն խանդավառուած, կրակ կը նետէին ամէն կողմ։ Ու Սիոն ալ սկսաւ ծխալ։ Արեան նման բոց մը հասաւ այդ բարձունքէն եւս։ Քաղաքը կ'այրէր իր չորս բլուրներուն վրայ, գեհենական անօթներու նման։ Այդ պահուն աննկարագրելի էր խուճապը։ Այլեւս ոչ թշնամի կար, ոչ ալ պաշտպան։ Բոցերուն ու ծուխին մէջ կարելի չէր ճշդել։ Պատերազմը դադրած էր։ Հրդեհն էր, որ հիմա կը կռուէր Եբրայեցիներուն ու Հռոմայեցիներուն դէմ։ Պատմութիւնը չի գիտեր թէ ո՞վ յաղթեց այդ դժոխային գիշերուան մէջ։

* * *

Օրեր յետոյ, հերկուեցաւ գեղեցիկ Երուսաղէմի մոխրակոյտը, եւ հոն, ուր տաճարը սպիտակ ծաղիկներու փունջի մը նման եահվէին կը մատուցանէր իր ճերմակ դղեկը, հասարակ արտ մը միայն կ'երեւէր։

(12) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎԵՐՋ

ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը Պաչա-ի-Սաքաօ էմիր տիտղոսը կ'առնէ եւ ոչ թէ փատիշահ։

Կ'ըսուի թէ անգլիական դեսպանատունը ծրագիր կը պատրաստէ վերահաստատելու նախկին թագաւորը Աֆղանիստանի էմիրին։ Կրօնաւորներն ու վաճառականները կը հակառակին ասոր։

Կը հաստատուի թէ Ամանուլլահ, որ Քանտահար կը գտնուի, պաշտօնապէս յայտարարած է թէ կը ջնջէ իր գահընկէցութիւնը, քանի որ գահընկէց եղած է իր եղբայրը Ինայէթուլլահ։

Քանտահարէն եւ Կազնիի շրջանէն հասած բազմաթիւ զինուորներու համախմբում մը տեղի կ'ունենայ Կազնիի մէջ։ Կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ պիտի ստանձնէ այս զինուորներուն հրամանատարութիւնը։

Հեռագրի մը համաձայն, Ամանուլլահ եւ Ինայէթուլլահ համաձայնութիւն մը կնքած են միացեալ ուժերով կռուելու համար թագը յափշտակող Սաքաօին դէմ։ Երկու եղբայրները կոխւ պիտի սկսին յառաջիկայ գարնան։

Բազմաթիւ ցեղախումբեր, որոնք կը կռուէին Սաքաօի շարքերուն մէջ, այժմ ըմբոստացած են այս վերջինին դէմ եւ հաւատարմութիւն երդուընցած են Ինայէթուլլահի։ Սաքաօ զինուոր ղրկած է Շինվարիներու դէմ, որոնք կը սպառնան Քապուլի։ Ինայէթուլլահի մօր ծննդավայր Թակաօի հովիտին ցեղախումբերը կը պատրաստուին կռուիլ Սաքաօի դէմ։

Անգլիական օդանաւերու երկու նոր տորմիղներ ցամաք հանուեցան Քարաչի։ Ասոնք աֆղանական սահմանագլուխը պիտի ղրկուին։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԷՀՐԱՆ, 22 յունուար.— Աֆղանիստանի դէպքերուն վերաբերեալ լուրերուն վրայ դրուած պաշտօնական գրաքննութիւնը վերցաւ եւ թերթերը այժմ ընդարձակ մանրամասնութիւններ կուտան վերջին իրադարձութեանց մասին։

Թերթերը կ'ըսեն թէ Աֆղանիստանի անկարգութիւնները կը մտնեն կէտի մը, ուր Մոսկուայի միջամտութիւնը անխուսափելի կը թուի. կ'ըսուի նոյնիսկ թէ կարգ մը աֆղան ցեղախումբեր այս ուղղութեամբ միայն կ'աշխատին։ «Զինուորական կացութիւնը պիտի կրկնուի Աֆղանիստանի մէջ», կ'ըսէ թերթ մը։

Մաչէք պիտի ձերբակալուի՞

Տէյլի Թէլէկրաֆի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Ցամառ զրոյցներ կը շրջին հոս թէ խրուաթ-գիւղացի կուսակցութեան վարիչ Տոքթ. Մաչէք շուտով պիտի ձերբակալուի։ Իր տունը խուզարկուած է ոստիկանութեան կողմէ։ Լուրջ ջանքեր եղած են՝ զինքը դիկտատորական կառավարութեան մէջ առնելու համար, սակայն Տոքթ. Մաչէք մերժած է բոլոր առաջարկները։ Հիմա որ անօգուտ կը նկատեն այս փորձերը, կառավարութիւնը շատ վտանգաւոր կը նկատէ անոր ազատ արձակուիլը։

Շատեր կը զարմանան արդէն թէ ինչո՛ւ մինչեւ հիմա ազատ ձգուած է Խրուաթներու պետը, որ երբեք չի քաշուիր քննադատելէ դիկտատորութիւնը։ Խրուաթ ժողովրդավարներու պետը Փրիպիչէվիչ եւս ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ կը գտնուի։

Համաձայն պետութեան պաշտպանութեան նոր օրէնքին, Զագրէպի իշխանութիւնները լուծեցին «խրուաթ» անունը կրող բոլոր կազմակերպութիւնները, ասոնց շարքին խրուաթ-գիւղացի մեծ կուսակցութիւնը, որուն գրասենեակները խուզարկուելէ վերջ կնքուեցան. նոյնպէս կնքուեցան ծայրայեղ-անջատողական Փրավա Խրուաթ կուսակցութեան գրասենեակները։ Փակուեցաւ նաեւ այս կուսակցութեան թերթը՝ «Հասցքօ Փրավօ (Խրուաթներու իրաւունքը)։

Ոստիկանական պաշտօնեաներ ներկայացան խրուաթ-գիւղացի կուսակցութեան կեդրոնը եւ վարիչ-քարտուղար Բոզնիչի յանձնեցին գրութիւն մը՝ Զագրէպի ոստիկանական տեսուչին կողմէ ուղղուած Տոքթ. Մաչէքի, որով կը պահանջուէր յանձնել կուսակցութեան բոլոր դիւանաթուղթերն ու գոյքերը։

Իրաքի նախարարական տագնապը

Պաղտատէն կը հեռագրեն յունուար 22 թուով.

Կը սպասուի որ դահլիճը հրաժարի։ Երկրի պաշտպանութեան խնդրին մասին տարակարծութիւններ ծագած են դահլիճին եւ անգլիական մարզպանին միջեւ։

Անգլիոյ տեսակէտն այն է թէ Իրաք դեռ ի վիճակի չէ ապահովել իր սեփական պաշտպանութիւնը։

Վարչապետ Ապտիւլ Մուհսին պէյ էս Սաատուն «Թայմզ»ի թղթակցին բացատրած է թէ ինք եւ անգլ. մարզպան Սըր Հէնրի Տոպս չեն կրցած համաձայնիլ երկու պետութեանց միջեւ կնքուելիք ելմտական եւ զինուորական համաձայնութեանց մասին։ Մինչեւ վերջնական համաձայնութիւնը մարզպանը տրամադիր է Իրաքի հետ իր յարաբերութիւնները շարունակել նախկին դաշնագրի հիման վրայ։ Վարչապետը այս խնդրին մասին նախապէս կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած ըլլալով խորհրդարանին մէջ, այլեւս անկարող է շարունակել իր պաշտօնը։

Վիճելի առարկայ կէտերը 12 են, գլխաւորը կը վերաբերի պաշտպանութեան խնդրին։ Անգլիա կը պնդէ որ վերին հրամանատարութիւնը պիտի տրուի այն սպաներուն որոնք հաճելի են Անգլիոյ։ Իրաքի զինուորական օրինագիրքը ֆէյսալ թագաւորին կողմէ վաւերացուելէ առաջ պէտք է ենթարկուի Անգլիոյ հաւանութեան։ Անգլիա կը պահանջէ նաեւ որ Իրաք ստանձնէ վճարել անգլիական զինուորները Միջագետքի մէջ պահելու համար եղած ծախքերու տարբերութիւնը։

Իրաքի կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ այս պահանջները, ինչպէս նաեւ այն թէ անգլիական զինուորները անորոշ պայմանաժամով պիտի մնան Իրաքի մէջ։ Դեռ համաձայնութիւն չէ գոյացած երկաթուղիներու, Պասրայի նաւահանգիստին եւայլնի մասին։

∴ Կ'ըսուի թէ Լոնտոնի դեսպան Ճաֆէր փաշա էլ Ասքէրի Պաղտատ պիտի կանչուի՝ նոր դահլիճը կազմելու համար։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ.

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշբ. իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Ճանկէօզեանի սըրճարանը։

Մարսէյլի Գաւ. Միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրագարան Ընթերցասրահին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Ա. Արօեան։ Նիւթ՝ «Վրէժխնդրութիւնը որպէս առաքինութիւն»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Café Comèteի սրահը, 122 Cours Lafayette.

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ

վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փոխ տը Հէյրէի, Կործ 225.
Սէն Տօնա, Մ. Մ.— 50.
Ալժէր, Յ. Գ.— 70.
Քլիշի, Յ. Մ.— 70.
Հերիքուռ, Թ. Մ.— 35.
Շամոն, Բ. Զ.— 50.
Նիս, Ֆէր.— 70.
Ժուայնեօզ, Մ. Տ.— 75.
Պազարճըգ, Կործ.— 1480 լէյ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պոլսեցի Միրայր Խաչիկեան, 22 տարեկան կը փնտռէ իր մայրը Նարթուհի Խաչիկեան (ծնեալ Մանկիկեան) 33—40 տարեկան։ Կը կարծուի թէ այժմ Փարիզ կը գտնուի եւ ամուսնացած է։ Իմացնել՝ Մարսէյլի Ազգ. Առաջնորդարանին, 90 Rue Stanislas Torrents. Eglise Arméniens, Marseille.

— «Հաւերժ Գարակէօզեան Հօմի սաներէն Միհրան Էմէքսիզեան կը փնտռէ Գազպազեան ընտանիքը, որ 1923 թուականին կը գտնուէր Սկիւտար (Պոլիս)։ Իմացնել՝ La Candinière, La Ville-aux Clercs (Loir et Cher). France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գուլյուճեան եւ կինը Ազատուհի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գուլյուճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջամի փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի. Usine 5, St. Vallier. s/Rhône, Drôme. France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: Anthologie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi, 5 vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: La Participation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F. ... Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, ... Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: ... cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche Franco-Arménienne 30, 40, 60. Թէոդիկ Ամէնուն Տարեցոյցը 1929ի 50. Մեկնաբանուած Ս. Հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Յրագ... ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. Կաթողիկոսի 20, ինչ ... Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթ... Սիդոնեա 12, Կոմիտ. Վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը ... Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգ... ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50. սանդիմ։ Փոսթի ... գնողին կը պատկանի։ Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, P...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35Ֆ.	70Ֆ.	140Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն | 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

24 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 863 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՒՍ ՓԱՌՔԵՐՆ ՈՒ ՇՈՒՔԵՐԸ

Երէկ, հարեւանցի շօշափեցինք «Հայկական Փարիզ»ի դէմ նետուած պարսաւիկը, բոլորովին տարբեր կէտէ մը քննելով։

Ուզեցինք ըսել թէ՝ ի զուր պատրանքներ կը սնուցանենք։

Հիները, աւագները նօսրացած, ցիրուցան եղած են։ Կան որ յոգնած, սպառած են։ Ուրիշներ՝ զանազան գործերու կապուած։

Իբրեւ կեդրոն, Փարիզը ունի դեռ խայտաճամուկ փառքեր ու շուքեր։ Թրքրենք այդ մասն ալ։

Ահա՛, վերջին բոլոր աղէտներէն շատ առաջ Փարիզի մէջ տուն-տեղ եղած շքախումբ մը, որ իր հին փառքերը կը պատցնէ պողոտաներու վրայ եւ սալոններու մէջ։ Բոլորովին անպէտ՝ հանրային կեանքի համար։ Յաճախ այս ժողովուրդին հետ կապուած՝ միայն անունով, և «բարեհաճ» շարժումներով։

Այս շքախումբին ետեւէն հասած է ուրիշ դաս մը, բաղդատաբար նորեկ, բայց նոյնքան ոստոստուն եւ խարխուլ։ Հատ ու կտոր մնացորդներ 1895ի «Հայրենիք»ի սերունդէն, տարիքը լեցած եւ միտքը ճարպ կապած։ Այս ալ իր կարգին խառնուեր, լուծուեր է աջէն-ձախէն, Պոլսէն, Եգիպտոսէն, Ամերիկայէն, Կովկասէն, Ռուսաստանէն եկած երեւելիներու հետ, որոնք մեծ մասով 45-50ը անց, եւ բոլորովին տարբեր միջավայրի մարդիկ, ամփոփուած են իրենց պատեանին մէջ։ Լաւ Հայեր չեն պակսիր այս դասակարգին մէջ, բայց ամէն լաւ Հայ կրնա՞յ համապատասխանել օրուան պահանջին։

Կան, վերջապէս, Բարեգործականի, Պօղոս Նուպար փաշայի, Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեանի շուքերուն կապուած, անոնց բոլորտիքը պար բռնած մարդիկ, մտաւորական թէ առեւտրական, ծեր կամ երիտասարդ, անուշ ջուրի քաղաքացիներ, ռամկավարներ եւ հնչակեաններ, եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ, հին եւ նոր հարուստներ, յաջողածներ եւ ձախողածներ։ Բոլորն ալ «փառք եւ պարծանք ազգիս Հայոց»։ Եւ ամէն մէկը իր ճամբով։

Այնքան երերուն եւ խառնիճաղանճ է այս ճակատը,— աւելի ճիշդ՝ գլուխը— որ Ապրիլ 11 24ի մասին անգամ չի կրնար համերաշխիլ։ Կա՛մ կը մոռնայ, կամ կը խաչաձեւէ։ Ընդհանրապէս տունը կը նստի։ Եթէ հարկ ըլլայ ծաղկեպսակ մը դնել Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, քանի մը տեսակ «Հայոց ազգ» մէջտեղ կ'ելլէ։

Ահա. Թռուցիկ ակնարկով, ինչ որ առաջնորդ, վարիչ, գլուխ կը կոչենք։ Մարդիկ որ կամ տեղեկագիր մը թղթատելով, կամ իրենց գրագիրներուն պատմել տալով, կամ հայերէն— յաճախ ֆրանսերէն եւ ռուսերէն— լրագիր մը կարդալով, բաներ մը կ'իմանան այս ժողովուրդի կացութեան մասին։ Քարսիրտ չեն, բայց ո՛րքան քարացածներ կը համբեն իրենք իրենց մէջ, անընդունակ՝ ո՛ր եւ է նոր ճիգի։

Ա՞յս ճակատէն է որ օգնութիւն կը յուսան Յունաստանը, Սուրիան եւ առ հասարակ բոլոր գաղութները։ Եթէ այս ճակատը կարենար գէթ իր գործերը վարել, ալ ինչո՞ւ տարիներով գիր գրէինք, սա տարրական գործին — գաղութներու կազմակերպութեան համար։

Մինչդեռ, եթէ, փոխանակ աչքերը Փարիզ կամ ուրիշ ակնախտիղ կեդրոն մը ուղղելու, իւրաքանչիւր գաղութ ինք ձեռք առնէր իր ճակատագիրը, տարբեր պատկեր կ'ունենայինք։

Այդ ո՞ր իմաստունը հաւատացուց թէ այս տարրական գործին համար համապատասխան մարդիկ չկան Պուլկարիոյ, Յունաստանի, նոյն իսկ Սուրիոյ մէջ, եւ անպատճառ երեւելի մը պէտք է երեւայ Փարիզէն։

Այս ոստանը իր արժէքը ունի իբրեւ միջազգային-քաղաքական կեդրոն։ Այս կամ այն գաղութին տեղաւորման, իրաւունքներու ապահովութեան խնդիրը՝ տեղին վրայ է որ կրնայ կարգադրուիլ, եւ ոչ թէ արտաքին միջամտութեամբ։ Եթէ պուլկարահայ գաղութը տիրաբար վարէ իր ճակատագիրը, ինչպէս, ժամանակին, Խարբերդը կամ Սեբաստիան, շատ քիչ բան կը մնայ հեռաւոր սուրբերուն։ Շատ-շատ՝ պաշտօնական ձեռնարկ մը։ Իսկ եթէ երեւելիներ, փառքեր ու շուքեր կ'ուզեն, թող հանգիստ ըլլան. այդ օրօրէն մենք ալ զրկուած ենք, բարեբախտաբար։ Ինչ որ կը կատարուի այստեղ, եւ ինչ որ արժէք ունի, նոյն դասակարգի եւ տարիքի, նոյն համեստ, այլ իր կոչումին գիտակից սերունդին կատարած աշխատանքն է։

Հիմնական ցաւը այն չէ թէ աւելի շատ մտաւորականներ կեդրոնացած են Փարիզ կամ ուրիշ տեղ, այլ այն թէ այդ մտաւորականութեան ո՛րքանը գիտակցութիւն, ընդունակութիւն եւ գործելու կամք ունի։ Եւ յետոյ այն թէ՝ միջին սերունդը ո՛րքան կը համապատասխանէ իր կոչումին, պարապը լեցնելու, յոգնածները փոխարինելու, ծերակուտականները, շուքերն ու փառքերը իրենց յարմար գործերու մէջ սահմանափակելու համար։

Աւագներէն անոնք որ — կը խօսինք առանց կուսակցական խտրութեան — արժէք ունին այսօր, նոյն տարիքէն տուին իրենց տուրքը։

Հարկ է ապացուցանել թէ նորը հինէն պակաս չէ, ոչ մտքով, ոչ ալ սրտով։

Այն ատեն իւրաքանչիւրը իր դերին մէջ կը մնայ եւ շատ մը պատրանքներ կը փարատին։

Հարկ է զարգացնել ինքնագործունէութիւնը, բոլորովին անփոխարինելի տարբեր միայն սպասելով կեդրոններէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԷԿ ՌԱԶՄԱՃԱԿԱՏ

Աթէնքի Նոր Օրը կը [illegible] այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ 17 Յունուար).

— «Մեզի համար ապրելու եւ մեր գոյութիւնը պահելու ուրիշ միջոց չկայ։ Հայութիւնը կամ պիտի ապրի Հայաստանի մէջ իբրեւ ազատ ազգ, կամ պիտի տրորուի Թուրք թաթարներու գարշապարներուն տակ։

Արդարանալի չէ այն մտավախութիւնը թէ Թուրանական վտանգը անկարելի կը դարձնէ մեր անկախ գոյութիւնը։ Խորհողներ ալ կան, թէ քանի որ Թիւրքիզմը կը սպառնայ բնաջնջել Հայաստանի հայութիւնն ալ, այլեւս ի՞նչու խորհիլ ներգաղթի մասին։

Այսպէս խորհողները չեն անդրադառնար այն ճշմարտութեան թէ Հայաստանէն դուրս հայութիւն մը ոչ արժէք է, ոչ ուժ, ոչ ալ գործ տեսնելու ընդունակ բազմութիւն։ Վերցուցէք Հայաստանը, հարիւր տարի ետք աշխարհի երեսին հայ գաղութ չի մնար։

Թուրքիզմի վտանգը մեզ պէտք չէ սարսափեցնէ, ընդհակառակն, առիթ պէտք է ծառայէ մեր ուժերը կեդրոնացնելու մէկ ճակատի վրայ, հայրենիքին մէջ։

Եթէ հաւատացած ենք այդ վտանգի անխուսափելիութեան եւ լրջութեան, աւելի պատճառ մը եւս ներգաղթին ուժ տալու, մեր բովանդակ ուժերը լարելու ռազմաճակատին վրայ, օր մը ընդունելու համար թշնամիներուն մարտահրաւէրը։

Թուրքիոյ դէմ կռուելու ուրիշ ռազմաճակատ չունինք։ Ինչ որ կը յուսանք ընել, Հայաստանէն դուրս, Թուրքիան տկարացնելու համար, կիսամիջոցներ են եւ ակնկալուած արդիւնքը չեն տար։

Կռուի կեդրոնը՝ Արարատեան դաշտն է, հոն՝ ուր մէկ միլիոն բնակչութիւն ունինք։ Տասը կամ քսան տարի յետոյ, (թերեւս աւելի կանուխ, ով ոք չի գիտեր) մեր կամքէն անկախ, դարձեալ կոկորդ կոկորդի պիտի բռնուինք մեր թշնամիներուն հետ հայկական հողերու վրայ։

Հոն է որ պիտի վճռուի մեր բախտը ու այս անգամ սեւ չպիտի ըլլայ ան, եթէ երբեք գիտնանք օգտուիլ առիթներէ եւ կարելիութեանց սահմանին մէջ Հայաստանը զօրացնենք նոր ուժերով եւ նոր զէնքերով։

Չի խորհինք թէ ի՞նչ կ'ընեն երեւանցիները, այլ խորհինք թէ ի՞նչ պէտք է ընենք մենք, վաղուան վտանգը դիմագրաւելու համար։

Ռազմաճակատը մէկ է, բոլոր ուժերը դէպի հոն։ Արշալոյսը անկէ պիտի նշուլէ։»

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Երկուշաբթի բացուեցաւ 7րդ համաժողովը Պուլկարիոյ Մակեդոնական եղբայրակցութեանց միութեան, որուն մէջ համախմբուած են օրինական 170 եղբայրակցութեանց մակեդոնացի տարագիրները։ Բացման նիստը միութեան նշանակելի ցոյց մը եղաւ։ Այս համաժողովը կը սպասուէր հետաքրքրութեամբ, այն յոյսով որ վերջ պիտի տար Մակեդոնացի յեղափոխականներու վերջին ամիսներու ցաւալի վէճերուն։

Հռետորներուն մեծ մասը շեշտեց թէ անհրաժեշտ է նկատի ունենալ միայն Մակեդոնացի բնակչութեան իրաւունքներուն օրինական պաշտպանութիւնը եւ տեղի չտալ ո եւ է ներքին վէճի։

Համագումարը պիտի տեւէ քանի մը օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն.— *Հետզհետէ աւելի կը դժուարանայ նախատեսել Աֆղանիստանի մէջ ծագելիք դէպքերը եւ արդիւնքը այն մահացու կռիւին, որ պիտի սկսի Պաշա-ի-Սաքաօի Ղազի Հապիպուլլահ եւ Ամանուլլահ թագաւորին միջեւ։ Այս վերջինը մեծ գործունէութեան ձեռնարկած է աֆղան ցեղախումբերուն մօտ՝ հայրենասիրական զգացումը արծարծելու համար անոնց մէջ։ Անոնց ուղղուած կոչի մը մէջ, Ամանուլլահ կ'ըսէ.*

— Օգնեցէք ինծի՝ վռնտելու յափշտակիչը, ջրկիրին տղան։ Մի՛ մոռնաք որ ետ առած եմ այն բոլոր բարենորոգումները, որոնք քաղաքացիական կռիւ յարուցած էին մեր երկրին մէջ։

Աֆղան հայրենասիրութեան ուղղուած այս կոչը կը կարծուի թէ լսելի պիտի ըլլայ։ Եւ սակայն կացութեան բանալին կը գտնուի ձեռքը Ղիլզայիներու, որոնք Աֆղանիստանի ամէնէն զօրաւոր ցեղախումբն են։ Եթէ անոնք որոշեն իրենց բարոյական եւ զինեալ աջակցութիւնը բերել Ամանուլլահի, ասիկա կրնայ գրեթէ վստահ ըլլալ ետ առնելու իր գահը։ Արդէն նախկին թագաւորը կը պատրաստուի մեծ յարձակողականի մը՝ Պաշա-ի-Սաքաօի դէմ։

Այս վերջինին դիրքը շատ ապահով չէ։ Շինվարիները թշնամական վերաբերմունք ցոյց կու տան իրեն հանդէպ։ Ուրիշ ցեղախումբեր ալ հակառակ են։

Զրոյցի մը համաձայն, Նատիր խան, որ ներկայիս Փարիզ կը գտնուի, Աֆղանիստան հրաւիրուած է՝ իբրեւ թագաւոր։

Պաշա-ի-Սաքաօի համար կ'ըսուի թէ վերջերս մեծ գումարներ ստացած է օտար պետութենէ մը։ Այս պարագան դաւաճանութիւն նկատուելով՝ օրէ օր իր կուսակիցները կը լքեն զինքը եւ թշնամի բանակը կ'անցնին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀԻ ՀԵՏ ԵՆ

Հնդկաստանի Փէշավար եւ Լահոր քաղաքներուն մէջ հնդիկ իսլամ խմբակցութիւններ Խալիֆայութեան կոմիտէին նախաձեռնութեամբ ժողով գումարելով որոշեցին աջակցիլ Ամանուլլահ թագաւորի դատին եւ Աֆղանիստանի մէջ անոր մտցուցած բարենորոգումներուն, միաժամանակ դատապարտելով Պաշա-ի-Սաքաօի արարքը։ Իսլամ հռետորներ խանդավառ ճառեր խօսեցան եւ միաձայնութեամբ բանաձեւեր քուէարկուեցան՝ ի նպաստ Ամանուլլահի։

Փէշավարի հաւաքոյթին մէջ որոշուեցաւ նուիրական պատերազմ յայտարարել իսլամ կրօնաւորներուն դէմ, յետոյ քուէարկեցաւ բանաձեւ մը, որով անգլ. կառավարութենէն կը պահանջուի բացարձակ չէզոքութիւն պահել այս խնդիրներուն մէջ։ Նուազ խանդավառ չէր Լահորի հաւաքոյթը, որուն մասնակցեցան քանի մը հազար իսլամներ։ Քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով կը խնդրուի Ամանուլլահ թագաւորէն՝ երկիրը ազատել օտար ազդեցութենէ եւ Աֆղանները անկախ դարձնել՝ յանուն իսլամութեան եւ Ասիոյ ազատութեան։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ ?

Ամերիկեան թերթի մը ստացած մէկ հեռագրին նայելով, Աֆղանիստանի ռուսական դեսպան Սթարք հաւաստած է Ամանուլլահի թէ այն պարագային, երբ օտար պետութիւն մը արշաւէ Աֆղանիստան, «Ռուսիոյ ամբողջ ուժը պիտի դրուի Ամանուլլահի տրամադրութեան տակ»։

Այս յայտարարութիւնը եղած էր Ամանուլլահի գահընկէցութենէն եւ Պաշա-ի-Սաքաօի յաղթանակէն առաջ։ Սակայն Սաքաօ բարեկամ չէ Ռուսիոյ։ Անիկա բանտարկեց ռուս օդանաւորդները, որոնք նախապէս Ամանուլլահի ծառայութեան մէջ էին, անոր համար որ յարձակած էին ապստամբներուն վրայ։

Իտալիա, Յունաստան եւ Թուրքիա

Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտի Աթէնքէն Հռոմ վերադառնալէ առաջ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ լրագրողներուն եւ ըսաւ թէ որեւէ արգելք մնացած չէ Թուրքեւհելլէն կատարեալ համաձայնութեան մը համար։ Իտալիա, աւելցուց, իր կարելին պիտի ընէ բարեկամութիւնը ամրապնդելու համար Միջերկրականեան պետութեանց միջեւ։

Իտալիոյ փոխ-նախարարին այցելութեան առթիւ, հելլէն թերթերը խօսեցան պալքանեան խաղաղութեան մասին։ Միայն քանի մը թերթեր Երկոտասան կղզիներու խնդիրը յարուցին, իսկ այդ կղզիներու բնակիչներէն պատուիրակութիւն մը ուզեց Կրանտիի ներկայանալ, բայց իր դիմումները անհետեւանք մնացին։ Պատուիրակութիւնը յիշատակագիր մը ներկայացուց։

Վէնիզէլոսի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին Կրանտի շեշտեց թէ պէտք է լուծել սակալ խնդիրները, Թուրքեւհելլէն ուխտը կնքելու համար։ Վէնիզէլոս զգացուցած է թէ այս մասին չպիտի կրնայ զոհել Յունաստանի շահերը։ Հելլէն թերթերուն համաձայն, Կրանտի պատասխանած է թէ իր բարեկամական ազդեցութիւնը պիտի բանեցնէ Էնկիւրիի մօտ եւ պիտի ապահովէ համաձայնութեան մը կնքումը։ Միւս կողմէ Կրանտի Վէնիզէլոսի հետ խնդրոյ առարկայ ըրած է նաեւ հելլէնեւպուլկար յարաբերութիւնները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐ

Անշուշտ լսեցիք պատմութիւնը։

Անգլիացի երկու նշանաւոր բժիշկներ, Արթըր եւ Ցիտնէյ Սմիթ,— երկու եղբայրներ — անձնասպան են եղած, մէկը ինքզինքը թունաւորելով, միւսը խուզափողը կտրելով։

Պատճա՞ռը։

Կը յայտնեն զայն երկտողով մը.

— «Մեր կեանքը նուիրեցինք քաղցկեղի ուսումնասիրութեան։ Ծայր աստիճան թշուառութեան մատնուած ենք։ Չարժեր ապրիլ»։

Ուրեմն, միայն հայ մտաւորականները չեն որ դատապարտուած են միշտ մութ եւ պաղ խցիկներու մէջ, կէս կուշտ, կէս անօթի, օրն ի բուն տքնելու։ Խրոխտ Ալպիոնն իսկ իր գիտուն զաւակներուն չէ կրցած ապահովել հանգիստ կեանք մը։

Խե՜ղճ մտաւորականութիւն։

ՄԵՐ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

Ո՞վ ըսաւ թէ մեր տղաքը սիրահարներ չեն *սփորի* եւ չեն հետաքրքրուիր։

Գացէ՛ք, նայեցէ՛ք ամէն գիշեր Լիոն, Տեսին, Վիէն, Մարսէյլ, Փարիզ, կամ հոն ուր հինգ տնւոր հայութիւն մը կայ։ Մտէ՛ք սրճարանէ մը ներս եւ տեսէ՛ք։

Մեր տղաքը, հոն, նստած սեղանի մը շուրջ, մինչեւ կէս գիշերները, մէկդի նետած ամէն հոգ, կը կատարեն արդարեւ յոյժ օգտակար մարզանքներ...

Կը զարմանա՞ք։ Տգէտ էք ուրեմն։

Սփոր մը, կատարեալ *սփոր* մը չէ թղթախաղը, ուր կարելի է յաղթել եւ յաղթուիլ։

Ու մանաւանդ նիհարնալ եւ քսակը պարպել։

Վ. Մ.

ԱՄԲՈՂՋ ԹԱՂ ՄԸ ԱՅՐԱԾ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ յունուար 22 թուով.—

Սաստիկ հրդեհ մը ծագեցաւ Բերայի հիւսիսը՝ Թաթավլայի մէջ, ուր կը բնակին գրեթէ միայն աղքատ յոյն արհեստաւորներ՝ փայտաշէն տուներու մէջ։ Տասներկու փողոցներու մէջ կառուցուած 400 փայտաշէն տուներ այրեցան եւ աւելի քան 2500 հոգի առանց ապաստանի մնացին։ Մարդկային կորուստները համեմատաբար քիչ են, սակայն վիրաւորները մեծ թիւ մը կը կազմեն։

Պոլիսէն յունուար 22 թուակիր ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.—

Մօտ 1000 տուներ, այսինքն յունական Թաթավլա թաղամասին գրեթէ ամբողջութիւնը հրդեհէն այրեցաւ այսօր։ Հրդեհը իր աւերները գործեց երէկ իրիկուան ժամը 9էն մինչեւ այս առտուան ժամը 4ը։

Մեռնողներ կան եւ հիմա 5000 հոգի առանց ապաստանի կը մնան։

Աղէտը ծագած ըլլալով ձիւնամրրիկի եւ սաստիկ հովի մը պահուն, պէտք եղաւ գոհանալ միայն արգիլելով որ բոցերը հասնին Շիշլիի դրացի թաղին։

•°• Անցած շաբաթ ալ Մարիգիւղի մէջ հրդեհ ծագելով այրած էին քանի մը Հայերու եւ Յոյներու տուները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՎԻՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՁԵՒԻ ԵՒ ԳՈՅՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ մամուլը վերջերս սովորականէն աւելի կը զբաղի պարսկական իրանով։

Բնական է այդ հետաքրքրութիւնը եւ անհրաժեշտ թէեւ ուշացած, բայց պէտք է ճանչնանք Պարսկաստանն ու պարսիկը այն պարզ պատճառով, որ հայ ժողովուրդը իր ոչ արհամարհելի զանգուածով ներկայիս կապուած է այս բարեացակամ երկրին հետ եւ իբրեւ պատմական անհրաժեշտութիւն, Հայաստանը ապագային յառաջդիմող, բարգաւաճող, կատարեալ անկախութեան ձգտող Պարսկաստանի հաւատարիմ դրացին ու ... պիտի ըլլայ։

Լաւ ճանչնալու համար, սակայն, պէտք չէ միակողմանի ըլլալ։ Այս կարեւոր պարագան պէտք չէ վրիպի մեր մամուլի բոլոր մեծ ու պզտիկ աշխատաւորներու ուշադրութենէն, սկսած իր իւրաքանչիւր բառին պատասխանատուութիւնը զիտակցող խմբագրէն, մինչեւ երեւոյթները միայն դիտող ու արձանագրող պատահական թղթակիցը։

Այսօր մեր թերթերու ընթերցողները այն տպաւորութեան տակ են, թէ Պարսկաստանի մէջ բոլորը կ'զմակից են վերջին բարեկարգումներուն, հետեւաբար ամէն ինչ կ'ընթանայ բնական ճանապարհով եւ կամ ընդհակառակը կառավարութիւնը չի փորձեր անհրաժեշտ միջոցներու դիմել, գոնէ նորաձեւութիւնը պարտադրելու այս ժողովուրդին։

Մինչդեռ իրականութեան մէջ շատեր կան, որ չեն ուզեր իրենց հայրենիքին բարեփոխումը։ Կան եւ շատեր, որոնք կ'ուզեն որ կառավարութիւնը ամէնէն խիստ միջոցները գործածէ, մէկ շաբաթուան մէջ ամէն ինչ բարեփոխելու համար։ Իսկ կառավարութիւնը, աւելի ճիշդ Շահ փեհլեւին ոչ սխեմատիկ խնդութիւններ կը գործածէ իր կամքը պարտադրելու համար, ոչ ալ պարզ դիտողի դերին մէջ է։ Թագաւորին փառքերէն երկուքին արժանագրութիւնը բաւական կը համարեմ։

Թագաւորին գահակալութեան տարեդարձին ներկայացած թագաւորին անձնաւորութիւններու մէջ քանի մը հոգի կ'արժանանան արքայական ... ... մէջ ... ... եւ ... ... իսկ ... ... ներկայութեան կ'անարգուի։ Թագաւորը պատմական այդ օրուան համար անտանելի գտնելով Շէյխին տարազը եւ իր որդին շնորհի արժանի համարելով, կ'ըսէ.

— «Հօր չէնք ու շնորհքը տես... (ախտա ու թարքիզ խուզիստանի այս ճամբորդութեան ժամանակ առանց բացառութեան ցեղերու եւ աշիրէթներու բոլոր պետերն ու անհատները փեհլեւի հագուստ ու գլխարկ էին հագեր։ Երկու հակառակորդներն ալ որ կային (ուրախ տրամադրութեամբ եւ ձեռքի շարժումով) բարեբախտաբար թնդանօթի բերան զացին, մէկը կուրծքին վերեւ եւ միւսը վիզէն »։

Այս տողերը կը թարգմանեմ «Շաֆաք»էն, իսկ «Իրան» օրաթերթը կը գրէ.

«Նոյն օրը ուրիշ կալուար անձնաւորութեան մը՝ Շուշթարի հրապարակաւ անարգումը, քանի որ իրաւունք չունի երկար հագուստով ու փաթթոցով պտտելու։ (այդ ձեւի հագուստը վերապահուած է միայն հոգեւորական դասի ներկայացուցիչներուն։)

«Դուն ո՞վ ես, մօջթահէ՞տ ես.» կը հարցնէ Շահը։ Եւ մարդը նոյն օրն իսկ կը փոխէ տարազը եւ նամակներ կ'ուղղէ թերթերուն։

Այժմ երբ արդէն երկրի բոլոր կողմերուն մէջ ազգարնակութեան խոշոր մէկ մասը բոլորովին կերպարանափոխուած է, կը խորհին ... ... փոփոխութիւնը ընդհանրացնելու համար բոլորին պարտադրել յատուկ օրէնքով։

... ... խորհրդարանի 15րդ նիստը զբաղեցաւ այդ ... ... օրինագծի շուրջ սկսաւ ուշագրաւ վիճաբանութիւն։ Երեսփոխանութեան փոխաբէն՝ կը նախընտրեմ թարգմանել քանի մը ճառեր։

Աղա Սէյէտ Եադուալ.— Ես դժբախտաբար հակառակ եմ թէ օրինագծին ըստ էութեան եւ թէ անոր ստիպողականութեան, իսկ այն պարոնները որ կը յենուն մեծամասնութեան, լաւ է համաձայնին փոքրամասնութեան հետ, քանի որ երդում ըրած ենք յարգել օրէնքը, լաւ է, որ պարոնները փոքրամասնութեան համաձայնին (Արկնութիւնը ճառախօսինն է)։ Այս ի՞նչ ծառայութիւն է, որ խորհրդարանը կ'ուզէ կատարել ժողովուրդին համար։ Թող ժողովուրդը իրեն եւ իր պատուութեան թողուն, մինչեւ որ ինքը աւելի լաւ ... ... Այժմ կ'ըսէք, ոչ, մենք պէտք է վաւերացնենք, ուրեմն թողէք այս օրինագիծը նախ յանձնախումբին երթայ, յետոյ կրօնական մասը որոշելու համար դատական յանձնախումբին երթայ ... ... տեսակէտէն յանձնախմբին յանձնախումբին եւ ուշադրութեամբ հաստատուի։

Ափշար (Ուրմիոյ ներկայացուցիչն է չշփոթել մեր բարեկամ Յոքթ. Աֆշարի հետ) — Օտար երկիրներու մէջ որոշ օրինագծեր ... ... կը գտնեն, արդ, մենք մօտաւորապէս վեց հարիւր անգամ այն երկիրներէն ետ ենք. քանի որ ետ ենք մնացեր, պէտք է գործի մէջ արագ ընթանանք, ուրեմն եթէ այսպիսի օրինագծեր ստիպողաբար հաստատուին, աւելի լաւ է։

Դաշտի («Շաֆաղը Սորխ» օրաթերթի խմբագիրը).— Ես հակառակ չեմ այս օրինագծին եւ մինչեւ անգամ անոր ստիպողականութեան։ Նոյնպէս ոչ միայն համոզուած եմ, այլեւ կարծեմ մասամբ ուշացած է։ Հինգերորդ նստաշրջանի սկիզբները որոշ պատգամաւորներ նոյն նպատակը ունէին եւ նոյնիսկ օրինագիծ մըն ալ պատրաստուեցաւ, բայց չյաջողեցաւ խորհրդարանին ներկայացնել։ Այսօր սուրբ օր մըն է, որ այս օրինագիծը կուգայ խորհրդարան, իմ կարծիքով հագուստի բարեփոխման հարցը եւ բոլորը միատարազ դարձնելը մեծ բարենորոգումներէն մէկն է ու ես, ոչ որեւէ մէկը կողմնակիցներէն չի կրնար կէս ժամուան կամ մէկ ժամուան ընթացքին անոր առաւելութիւնները բացատրել, քանի որ անոր առաւելութիւնները հիմնուած են ընկերային ու հոգեկան պատճառներու վրայ... գալով փաթթոցին, մենք անոր դէմ թշնամութիւն չունինք, այլ կ'ուզենք որ զայն գործածեն այն անձերը որ արժանի են եւ այդ հագուստը հոգեւոր դասակարգին յատուկ ըլլայ եւ այս պատճառով անոնց յարգանքը աւելնայ։ Անցեալին մէջ, ո՛վ իր մօրը հետ սրդողէր, քանի մը մեդր լաթ գլուխը կը փաթթէր, հոգեւորական կը համարուէր եւ ինչ որ ուզէր կ'ընէր։ Մենք կ'ուզենք որ այդպէս չըլլայ...

Աղա Սէյէտ Եադուալ.— Պարոն Դաշտիի կարծիքով մարդիկ կամովին ու հաճոյքով երկրի առաջին մարդու(*) հսկողութեան տակ պատրաստ են գործադրելու այս օրէնքը։ Ես հասկնար այս օրինագիծը երկրի բարենորոգման ո՞ր մասին կը վերաբերի։ Կրնաք պատմութեան գիրքերը նայիլ ... ... ժամանակ երկիրը որքան ընդարձակ էր եւ քանի ցեղեր կային տարբեր հագուստներով, մինչդեռ կառավարութիւնը, երկիրն ալ կատարելապէս անկախ էին։

Ֆիրուզապատի.— Աւելի լաւ է մարդոց համար գործ պատրաստենք եւ ոչ թէ անոնց հագուստի ձեւը խորհրդարանի մէջ հաստատենք. ոչ մէկ խորհրդարան նախընթաց ... որ պատգամաւորները մարդոց հագուստի ձեւը որոշեն։ Լոնտոնի մէջ մէջ մարդիկ ... ... հագուստ կը հագնին, իրենց հագուստի ... համար լիազոր են։ Ի՞նչ բան կը ստիպէ որ բոլորը միատեսակ ըլլան։

Աֆշար.— Գոյնի մասին ոչ ոք առանձին կարծիք ունի, բայց հագուստի ձեւը պէտք է միօրինակ ըլլայ։ Վերջապէս երկիրը պէտք է ազգային միասնականութիւն առաջ բերէ։ Այն մարդը որ ձեզ ըսեր է թէ Լոնտոնի մէջ 37 տեսակ հագուստ կը հագնին, անպայման Լոնտոն չէ գտնուած։

Սէյէդ Հապիպօլա Լարիջանի տարօրինակ առաջարկ մը կ'ընէ. այն պարսկահպատակները որ կը գտնուին արտասահման կ'ենթարկուին այս օրէնքին։ Ըղձուկ կը բարձրանայ, որմէ յետոյ առաջարկը ետ կ'առնէ։ Ուրիշ մը կ'առաջարկէ արտասահման գտնուող պետական պաշտօնեաները եւ նպաստընկալները ենթարկել նոր օրէնքին։ ... ... ներկայացուցիչ Արգամ Բէյխոսրով այդ առաջարկը կը գտնէ անգործնական։

Օրինագծին երկրորդ յօդուածին վերջը կ'ըսուի «Ոչ մուսուլման ազգերու հոգեւորականները այս օրէնքի տրամադրութենէն ազատ են»։ Պատգամաւոր ... Շարիաթզատէ կ'առաջարկէ ոչ մահմետական ազգերու տեղ ոչ մահմետական հպատակներ գրել։ Այս առաջարկը կը քուէարկուի առանց վիճաբանութեան եւ կ'ընդունուի։ Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

(*) Խօսքը Շահին կը վերաբերի։ Պ. Դաշտիի այս խօսքերը իր ճառին մէջ չուզեցի կրկնել։ Վ. Ի.

ՑԱՐ ՆԻՔՈԼԱ ՈՂՋ!

«Մորնինկ փոսթ»ի Ռիկայի թղթակցին տուած տեղեկութեանց համաձայն, Ուկրայինայի մէջ, անծանօթ մը ինքզինքը կը յայտարարէ իբր Ցար Նիքոլա։ Գիւղացիները զայն կը պաշտպանեն եւ որպէս զի չձերբակալուի, մէկ տեղէ ուրիշ տեղ կը փոխադրեն անընդհատ կերպով։ Նոր շարժում մըն է որ ծայր կուտայ, կարգախօս ունենալով «Ցարը եւ Սովետները», որուն նպատակն է միացնել միապետութիւնը հաշտեցնել բոլշեւիզմի հետ։ Գիւղացիները կ'ուզեն որ քէէվը դառնայ մայրաքաղաքը Ցարին, որ իրենց կը խոստանայ ամէն տեսակ ազատութիւն։

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (սեփ. թղթ.) — Պ. Վահան Խորասանճեանի ծրագրած մայր եկեղեցին արդէն բարձրացած է Փրատոյի լայն պողոտային վրայ։ Փառաւոր ու հսկայ այս շէնքը մասնաւոր հետաքրքրութիւնը գրաւած է բոլոր օտարականներուն։ Եկեղեցին պիտի կոչուի Ս. Թարգմանչաց։ Պալ.-քեան եպիսկ. ներքին կահաւորման համար պատրաստած է 120 հազար ֆրանք դրամ եւ նիւթ։

Առաջնորդին գնահատելի գործերէն մէկն է նաեւ պսակի արգիլումը պարասրահներու կամ սրճարաններու մէջ։ Ո՛ր եւ է զոյգ նախ պէտք է կատարել տալ քաղաքական պսակը, ապա կրօնականը՝ եկեղեցիին մէջ, ու յետոյ եթէ կարող են (ամէնէն չքաւորներն անգամ ունեւոր կը դառնան այդ պահուն,) հարսնեւորները կ'առաջնորդեն ընդունելութեան մասնաւոր սրահը, երգելու, պարելու եւ խմելով մինչեւ լոյս զուարճանալու համար։ Դեռ տարի մը առաջ նախկին Վարչութեան օրով քահանաները կոչէք պայուսակով մը կը շրջէին սրճարանէ սրճարան եւ այդ անտանելի ժխորին մէջ պսակի արարողութիւնը կատարելէ վերջ, իրենց նուէրները առնելով կը մեկնէին, որպէսզի կրօնական երգեցողութիւններուն յաջորդեն թուրքերէն «ման»ներ ու «շարքի»ներ...

Սակայն միշտ ալ կը գտնուին մարդիկ, որոնք քաջագործութիւն մը ըրած ըլլալու համար ասպարէզ իջնելով, կ'ուզեն խանգարել այս աւանդական սովորութիւնը։ Խօսքս մասնաւորելով Պոմոնի թաղականութեան վրայ, պիտի ուզէի յիշեցնել թէ՝ անպատուաբեր է իրենց ... ... թաղականներ, ո՛չ առաջնորդ կը ճանչնան, ոչ ազգային մարմին, եւ ամէն օժանդակութենէ զրկուած են։ Պոմոնէ շատ ուշ կազմակերպուած շրջաններ այսօր անհամեմատ յառաջդիմութիւն բրած են, տեր դառնալով սեփական հողերու եւ մատուռներու։ Վերջերս յիշեալ արուարձանի թաղականութիւնը քաջագործութիւն մըն ալ ըրած է իրենց մատուռին քահանայ նշանակելով Տ. Գէորգ Նիկամեանը՝ որ կրօն. ժողովին կողմէ նախ պաշտօնազուրկ, ապա իր անուղղայ ընթացքին պատճառով փիլոնազուրկ հռչակուած էր։

Այս մարդը չի գոհանար Պոմոնի մէջ քահանայագործելով, այլ՝ Մարսէյլի զանազան սրճարաններուն եւ պարասրահներուն մէջ ալ պսակներ կը կատարէ, հակառակ Առաջնորդարանին արգելքին, անշուշտ միշտ աժան գինով։ Այսպէսով կրօնքը տեսակ մը առեւտրական գործ է դարձուցեր։

Մէկէ աւելի արուարձաններէ ճամբուն քահանաներ կ'ուզեն, մինչ երեք քահանաներ հազիւ կը բաւեն կեդրոնի հոգեւոր գործերուն։ Այս պատճառով երկու երիտասարդ քահանաներ ձեռնադրուեցան։

Առաջնորդարանը 1928 տարուան մէջ արձանագրած է 305 ամուսնութիւն, 320 ծնունդ եւ 201 մահ։

Ասկէ զատ ունինք յայտնութիւններ, հայ կաթոլիկ եւ հայ բողոքական կարգ մը տեղեկութիւններու համար նախ դիմեցի հայ կաթոլիկներու գերապայծառին, որ գոհունակութեամբ գիս ղրկեց իրեն օգնական կղերականին՝ Յովհաննէս վարդապետ ... ... Այս երիտասարդ կղերը, զանազան հարցումներու պատասխանելու, յայտարարեց.

— Քու հարցումներուդ պատասխան չեմ կրնար տալ, պէտք է թուղթ մը բերել տաս հռոմէական պապին Փարիզի փոխանորդէն...

Երբ դուրս ելայ, մուտքի դրան քով տեսայ «Ազդ» մը, հայերէն, թուրքերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով. «Յունուար 6 առ սապահ գիւնէթլու պատարագ Ցիսուս մանուկա սէճտէ գըլընմաղ»։ Այսպիսի կարգ մը ազդարարութիւններէ վերջ, ամէնէն վարը իբր ստորագրութիւն կը փայլին հետեւեալ բառերը — «Էրմէնի կաթոլիկ րուհանի րէյսլիթի»։

Խորհրդածութիւնները աւելորդ են։

Հայ բողոքականներու պատուելի Ղազարոսեանը քաղաքավարութեամբ ընդունելով՝ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց.

— Ես աւելի ազգասէր եմ քան կրօնամոլ։ Երբեք ջանք չեմ թափեր զանազան տուներ մտնելով կամ մասնաւոր քարոզիչներ հրապարակ հանելով ժողովուրդը բողոքական դարձնել։ Ընդհակառակն ձեր Ազգային Միութեան, Առաջնորդարանին կամ քահանաներուն հետ վէճեր ունեցող եւ պսակուելու համար ինծի դիմողներուն համբերատարութիւն քարոզելով, ջանացած եմ համոզել որ իրենց քահանաներուն ձեռքով պսակուին։ Մարսէյլի եւ շրջակայ արուարձաններու մէջ իբր հայ բողոքականներ արձանագրած եմ հարիւր յիսուն ընտանիք։ Ունինք հոգաբարձութիւն մը իր պաշտօնին գիտակից, որ կը մատակարարէ մեր ժողովուրդին մաւոր եւ հոգեկան բոլոր պէտքերը։ Այս մէկ տարուան ընթացքին ունեցած ենք 8 հարսնիք, 8 ծնունդ եւ 2 մահ։

ՍՏ ՄԻՍՏՈՆԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԻԿՈՆՈՄ ԱՐՄԷՆԻ

Միլոյի հռչակաւոր Աստղիկին (Vénus de Milo) շուրջ, վերջերս, Temps օրաթերթի աշխատակիցներէն René Puaux, նուիրած էր կարգ մը յօդուածներ, ջանալով լուսաբանել անդամահատ գեղեցկութեան մասին պատմուած, հիւսուած, անբացատրելի առասպել կարգ մը մութ կէտեր։ Նոյն աշխատակիցը, 1929, յունուար 4ի թիւին մէջ Դարձեալ Միլոյի Աստղիկի մասին յօդուածովը կ'անդրադառնար նոր լուսաբանութիւններու շուրջ, ուր կը ծանուցուէր մանրամասնութեան մը, որ կը հետաքրքրէ հայ ընթերցողը մասնաւորապէս։

Միլօ կղզին թրքական կառավարիչը ծանր եւ բացառիկ տուրքերու ենթարկած էր կղզեցիները, սեղուոյն վրայ գտնուող հնութիւն մը (Աստղիկի արձանը) օրէնքի հակառակ օտար պետութեան մը (Ֆրանսայի) ծախելնուն համար։ Կղզեցիները, ամէն անգամ որ այդ պետութեան դրօշը պարզող նաւ մը կը հանդիպէր իրենց նաւահանգիստը, յամառօրէն կը պահանջէին հատուցումը 7,518 ղրուշին, զոր «քափիթան» փաշան հարկադրեր էր իրենց՝ տուգանք տալ թինի, հրամանատարը Արեւելեան բաժինին, 1825 յուլիս 4 թուակիր նամակով մը, կը խնդրէր ծովային նախարարութենէն, որ հնար անպատճառ կարգադրել այս անտանելի խնդիրը։ Պոլսոյ դեսպան մարքիզ տը Ռիվիէր իր վրայ կ'առնէ այս յաւելուածական ծախքը, ինչպէս կը վկայէ ստացագիրը 1826 յունուար 25 թուականով, ստորագրուած կղզիին երեք գլխաւորներէն՝ Iconome Armeni— Իկոնոմ Արմէնի, վանահայր Միխայէլի եւ Գեորգ Թարթարաքի, որոնք ստացան «կանխիկ մեծամասնութենէն նոյն քին, Գ. Լուի Բրեստէն, ... մանաւ եւ ի հաշիւ ... տը Ռիվիէրի, բնակեալ ի ... 7,218 թրքական ղրուշի գումարը ...»

Iconome Armeni—Իկոնոմ Արմէնին իսկոյն մեզ խորհիլ ... տալ Իկոնոմի հայկական ... գում ունենալուն. Իկոնոմ: Անհրաժեշտ կը ... հոս յիշել թէ այդ Iconom... նունը նախորդ յօդուածին մէջ յիշուած էր (Eco... Էկոնոմոս ձեւով։ Զարմ... այն է որ այդ անունով ... հիմա ֆրանսական ... հաստատուած են ֆրանս... ւական տարիներ առաջ, ... դոնց տղաքներէն մէկը ... սէօր է այժմ Ամիէնի ... մանչերու լիսէյին մէջ։

Գիտենք որ պատերազմէն առաջ, զմիւռնահայ ... ընտանիքներ՝ կալուած ու ... մուլթիւններ ունէին ... կղզիներու հետ։ Նոյնպէս ... նահայ հրապարակագիր ... Թէոս Մամուրեան, «Արև... Մամուլ»ի բազում Թ. ... գրած մանկական յիշատակ... րէն կ'իմանանք որ Մ. Մ... եան ինքն ալ իր մանկու... ու արծաթուրդնիրն ... է այդ կղզիներուն մէջ ... փոքրու կղզին Արմէն ... մասին Թէոդիկի տարե... րուն մէջ բաւական մը գրու...

Որպէս փափաքելի ... հայ պրպտողներ եւ մա... բաղ բանասէրներ, յու... նութիւնէ մը անցընէին ... գին երեք գլխաւորներէն ... Իկոնոմ Արմէնիի պարագա... կերպ մը յունահայ գաղթ... րու պատմութեան մէջ կ... էջը կը ներկայացնէ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ...

ՍՈՂՈՄՈՆԻ ՍԻՐԱԿԱՆ...

Գահիրէի «Էլ Մոքաթթ...» թերթը կը պատմէ թէ ... երուսաղէմի մօտերը գտնուա... Սողոմոնի սիրական կնոջ Մ... երեւան հանուած դամբանը... նութիւնով կը գերազանցէ ... ... ուած է ամենադեղ եւ թանկ... ժէք առարկաներով։ Մոմիան... ուած է ոսկիէ դագաղի մը ... որ ծածկուած է արժէքաւ... ... ... Մոմիային մատները զարդա... են մատանիներով գլխուն ... ... թագ մը։ Մարմին քով գտնա... մագաղաթ մը որ, կը կարծո... Սողոմոն ինքն իսկ գրած է ... մէջ արձանագրուած է սի... նին մահուան պարագաներ... ռաքինութիւնները։ Ըստ ... ղաթին արձանագրութեան ... ղոմոնի սիրուհին որ կը ... Մէմփիսցի Մօտի Մարիս ... ւեցաւ պալատին մէջ, իր ... նին Սողոմոնի կեանքը ... համար, ինքզինքը զոհելէ ...

Սողոմոն՝ իր սիրականին ... գէպ իր երախտագիտութիւ... մահ սէրը յայտնելու համար ... իր ձեռքերով իսկ, իր սիրակ... գիակին գլխուն վրայ ... թագը՝ զոր ժողովուրդին ... իրեն նուիրուած էր իր ... տարեդարձին առթիւ։

Ահա թէ ինչպէս Սողոմոն ... պատմէ իր սիրականին մահ... պարագաները։

«Դուն կը կոչուիս ... ցի Մօտի Մարիս, քու ... թեանդ եւ սրտիդ համար ... իմ սիրականս ըլլալ էիր, քու ... կիրէդ՝ Եգիպտոսէն, քեզ իմ ... գաւորութեանս մէջ բերել ... էի։ Եւ դուն, ինծի ... թիւն պարգեւելէ յետոյ ... ալ փրկեցիր։

Քու հայրդ, վասն Աստ... Եգիպտոսէն եկեր էր, ... տերը պարգեւներով ...

ին, բայց անոր սիրտը լեցուն սով: Միտքը դրեր էր գիս մնել եւ փարաւոնի ճաշույն, Թագաւորութիւնս խլել:

Օր մը, խնդրեց ինծմէ որ ին ջեռ ծաչեմ եւ ջեղ ճրամա- Թունաւորել գինին որ ինծի իտի ճրամցուէր:

Յուրգանքը որ ճոլդ կը պարէիր, կ'արգիլէր որ գայն մատս: Երբ բաժակները բերելով ուած մտար, նշմարեցի քու մա՛- տիպ տժգունութիւնդ, բայց անց մտատանջուելու. բաժացուցինք մեր բաժակները: Անտս չխմեց: գինին մատեցուցի Թնթրուս: Այն ատեն էր որ ւսաճատական ճիչով մը, խլել բաժակս եւ գայն խմեցիր էջ ումպով: Քանի մը վայրկեան ուժ մնացիր: կարծեցի թէ ս: Ամէնտ փախուստի ւթեան աղաղակ մը արԱյն ատեն, անշունչ, կար գետին:

Մոտի, իմ սիրասուն կինս, կեանքդ զոհեցիր, իմս փրկելու համար:

Երկիւղածօրէն քեզ այս դամնին մէջ թաղեցի եւ ծակտիդ այ դրի ոսկին, այս թագը, զոր մողովուրդս ինծի նուիրեր Թագաւորութեանս 25րդ տադարձին առթիւ:»

Եթէ պատմութիւնը ստոյգ է, ըզ Սողոմոն թագաւորը, որ 700 կիներ եւ 300 սիրուհիներ ունէր, յսպէս կորսնցուց իր միակ սիրանը՝ փեարին կարեւորութիւնը ն յայտնի է, բայց հնագիտան աշխարհը դեռ կասկածով կը րաբերի անոր հանդէպ: Պաղեստինի հնագիտութեան հմուտ ֆրնսացի գիտնական մը, Ճիւտ, Լուվրի փիւնիկեան հնութիւններու վերատեսուչն է, հետեւեալ ը կը յայտնէ.

«ւսքին անհարկով, տպաւորութիւնս կ'ըլլայ այն որ գորը շատ վիպական կերպով ներկացուած է Անգլիացիներու կողմէ: յս թագաւորը, որ իր գաղտնիքները իրենց քով կը գրէ մագաղաթի վրայ, երբ այդ թուականին (մեր քանէն 960 930 տարի առաջ) իայն պապիրոս կարելի էր գործել եւ որ իր ցաւը կը պատմէ երթօն-վէպի ոճով մը, շատ ըմանալի Սողոմոն մը կը թուի լալ.

«Սակայն առանց ստուգելու կարելի չէ գրել այս գիւտը որ անշանակելի է կը տեսնեմ թէ՞ որ նայ գտնուած ըլլալ դամբանը. Օֆիրի բլրան վրայ.

«Իսկ այս եգիպտուհին, պատութեան համար անծանօթ չէ: ագաւորաց գրքին մէջ, երեք անգամ յիշատակուած է:

«Անկարելի բան չկայ եւ թէ Անգլիացիները շատ [illegible]

սակայն, անկարելի դամբաններ երեւան հանած էին: Թող ուրեմն, մեզի յայտնեն պեղումները կատարող հնագէտին անունը, ներկայացնեն լուսանկարներ եւ մանաւանդ համբաւաւոր մագաղաթը: Եթէ կեղծիք կայ գործին մէջ, առաջին քննութեամբ կը պարզուի»:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԼԵՆԻՆԱԿԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ — Անդր. կառավարութիւնը քննելով Հայաստանի 500.000 ր. երկարատեւ վարկ բանալու խնդիրը, Լենինականի եւ գաւառի բնակարանային շինութեանց գործին համար, որոշեց ամսուան մը ընթացքին, քննել Լենինականի մէջ, երկրաշարժի տուած վնասները, քանդուած բնակարանները, ըստ այնմ որոշում տալու համար:

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ. — 1926ի վիճակագրութեան համաձայն, Հայաստանի մէջ գրագէտներու թիւը կը հասնի 222 107ի որ կը կազմէ, երկրի ամբողջ բնակչութեան 25,2 տոկոսը: Այս թիւը ցոյց կու տայ որ Հայաստան իր դրացի երկիրներէն ալ ետ մնացած է:

Այսպէս, մէկ մէկ հազար բնակչի հաշուով՝

Հայաստան	252	գրագ.-կարդ.	
Ազրբէյճան	185	»	»
Վրաստան	367	»	»
Ռուսաց Համբ.	278	»	»
Հիւս. Կովկաս	227	»	»

Հայաստանի մէջ աչքի կը զարնէ այրերու եւ կիներու միջեւ կրթական տարբերութիւնը. հազար այրերու վրայ 358 կը նկատուին գրագ.-կարդացող, իսկ կիներու միայն 142ը. ըսել է թէ այրերու կրթական մակարդակը բարձր է կիներէն 250 չափով:

Մեծ տարբերութիւն կայ նաեւ գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ: Քաղաքի բնակչութեան 1000էն կ'իյնայ 510 գրագ-կարդացող, գիւղին մէջ 192:

Դպրոցական կրթութիւնը հաւասար չափով չէ տարածուած նաեւ Հայաստան ապրող զանազան ազգութիւններու մէջ: Հայերու կրթական տոկոսը աւելի բարձր է քան Թուրքերունն ու Քիւրտերունը. բայց ցած է քան Ռուսներունն ու միւս ազգերունը: Այսպէս, տարբեր ազգերու հետ բաղդատմամբ, ամէն մէկ հազար հոգիի վրայ, Քիւրտեր՝ 16, Թուրքեր՝ 69, Հայեր՝ 271, Ռուսներ՝ 480, այլ ազգեր՝ 311:

ԱՅՂՐ ԼԻՃԸ. Այղր լիճը կը գտնուի Էջմիածնէն 22 քիլոմեթր հեռու: Զայն օգտագործելու փորձ մը եղած է Էջմիածնի վանականներուն կողմէ 18րդ դարուն սկիզբները. բայց վեց տարուան անընդհատ աշխատանքէ յետոյ, չեն յաջողած անոր ջուրը դաշտերը հասցնել եւ գործը ձգած են կիսատ:

Ներկայիս, անոր եզերքներուն վրայ զետեղուած 5 հզօր ջրհան մեքենաներ հսկայ խողովակի մը միջոցով, անոր ջուրը կը փոխադրեն առաջին աւազանի մը մէջ որ կը գտնուի 10 քիլոմեթր հեռու: Անկէց ալ, ջուրը աստիճանաբար կը բարձրանայ Բ. եւ Գ. աւազանները եւ 450 քիլոմեթր երկարութիւն ունեցող ցանցի մը միջոցով՝ կը բաշխուի դաշտերուն: Այղր Լիճը, մէկ վայրկեանի մէջ կու տայ 4 խ. մ. ջուր: Լիճին շահագործման համար աշխատանքները ցարդ արժած են մէկ միլիոն 425 հազար ր.: Այս տարի ալ պիտի ծախսուի 655,000 ր., ջրաբաշխ ցանցին լայնացման համար: Լիճը արդէն իր ներկայ վիճակով կ'ոռոգէ 6180 հեկտ. տարածութիւն, որ ծածկուած է խաղողի այգիներով, բամպակի եւ ուրիշ բոյսերու արտերով:

ՊԱՅՔԱՐԸ ՄՈՒԿԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Փարիզի մէջ մուկերը կը վխտան եւ լուրջ վտանգ մը կը կազմեն բնակչութեան համար: Քանի մը տարի առաջ, Սէնի նահանգապետ Օպլան, արշաւներ կազմակերպած էր անոնց դէմ, զանոնք բնաջնջելու համար: Մրցանակներ յատկացուած էին [illegible], բայց այն ատեն պայքարը չտուաւ սպասուած արդիւնքները: Մուկերը այնքան արագօրէն կ'աճէին որ շատ չանցած, բնաջնջման որեւէ միջոց անպէտ կը դառնար:

Վերջերս սակայն, դարձեալ ձեռնարկուած է արշաւ կազմակերպելու մուկերուն դէմ, որոնք բանած են Փարիզի կոյուղիները եւ կը դառնան զանազան հիւանդութեանց տարածման միջոց: Անոնց դէմ պայքարի միջոցներէն մէկն է զանոնք սովի ենթարկել. այս նպատակով ալ, բոլոր տանտէրերուն պարտադրուած է որ կափարիչով փակեն այն ամանները ուր վարձակալները կը թափեն իրենց ուտելիքներու աւելցուքները եւ զանազան աղտեղութիւններ: Բայց որպէսզի այս միջոցը աւելի արդիւնաւոր դառնայ, պէտք է որ ընդհանրանայ եւ ամէն տանտէր ջանք թափէ այս կերպով անօթի ձգելու մուկերը, որոնք երբ անօթի մնան, կը գաղթեն աւելի նպաստաւոր վայրեր:

Մուկերը վնասակար են հանրային առողջութեան, ասկէց զատ, մեծապէս կը վնասեն երկրագործութեան. Ֆրանսայի համար միայն, անոնց տուած վնասը կը հաշուուի տարեկան 1 միլիառ ոսկի ֆրանք: Պէտք չէ զարմանալ որովհետեւ զոյգ մը մուկ կը բաւէ մէկ տարուան մէջ արտադրելու 880 ձագ: Այս բազմածին ընտանիքին թիւը երկու տարուան մէջ կը հասնի 387000ի. իսկ երեք տարուան մէջ 170 միլիոնի: Ասոնց վնասները բաղդատելու համար, ամէն տեղ զգուշաւորութիւններ պիտի սորվեցուին գիտական անձնաւորութեանց կողմէ, եւ ցոյց պիտի տրուին անոնց դէմ գործածուելիք միջոցները:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Սէնի նահանգային խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ քուէարկած է աժան բնակարաններու շինութեան յատակագիծ-ծրագիր մը, համաձայն Լուշէօրի օրէնքին:

Նախատեսուած 200 հազար աժան եւ 60 հազար միջին վարձքով բնակարաններէն՝ 80 հազարը պիտի յատկացուին Փարիզի նահանգին (50 հազար աժան եւ 30 հազար միջին):

Այս 80,000 բնակարաններէն 61 հազարը պիտի կառուցուին Սէնի նահանգին շինութեանց հանրային սպասարկութեան կողմէ, մնացեալ 19.000ը պիտի կառուցուին համայնքներու եւ անհատներու նախաձեռնութեամբ:

Այս 61,000 բնակարաններէն աժանները կէս առ կէս պիտի բաժնուին Փարիզի արուարձաններու միջեւ: Այս կերպով Փարիզի մէջ պիտի կառուցուին 18,000 աժան եւ 20,000 միջին վարձքով բնակարաններ:

Իսկ արուարձաններուն մէջ 18,000 եւ 5000 միջին:

Օրէնքը ամբողջ շինութիւններու լրացման համար կը նախատեսէ հինգ տարի: Այս հաշուով տարուէ տարի Փարիզի մէջ պիտի շինուին 7000 եւ արուարձաններու մէջ 4600 շէնքեր:

Իսկ 1929 1930 տարուան համար ընդունուած վերջնական ծրագրին համաձայն, արդէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին 9077 բնակարաններու կառուցման:

ՌՈՒՍ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ՓՈԽ-ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ

Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, գիւղերու մէջ, սովետներու դէմ գրգռուած շարժումը անսովոր եւ սպառնալի տարածութիւն մը առած է:

Պոլշեւիկեան թերթի մը համաձայն, սովետներու դէմ գիւղացիներու կռիւը երեւան կու գայ ամէնէն վրդովիչ ձեւով եւ ցոյց կու տայ թէ գիւղական բնակչութիւնը կը հրաժարի իր կրաւորական դիմադրութենէն եւ բացայայտ կերպով կ'անցնի «փոխ-յարձակողական»ի:

Գիւղացիները կռուի զանազան միջոցներ կը գործածեն, երբեմն խաղաղ, երբեմն բուռն, պարագային համեմատ:

Իրենց ցորենը ծախելու եւ տուրքերը վճարելու մերժումը մեծ յաջողութեամբ կը ծաւալի եւ արդէն, տուած է զգալի արդիւնքներ, որոնք կ'աւելցնեն կառավարութեան դժուարութիւնները: Միւս կողմէ կառավարական ներկայացուցիչներու սպանումը, հանրային շէնքերու եւ սովետական ագարակներու հրկիզումը, յաճախադէպ կը դառնան: Պոլշեւիկեան թերթը չի ծածկեր թէ գիւղացիներու թշնամական շարժումը արագօրէն կը ծաւալի:

Միւս կողմէ, Վ. Թաքերայի կառավարութեան տուած լուրերուն համաձայն, այդ նահանգին մէջ ալ խռովութիւններ ծագած եւ բազմաթիւ համայնավարներ սպանուած են:

Տեղին վրայ ղրկուած զինուորական ջոկատ մը զինաթափուած է ըմբոստ գիւղացիներուն կողմէ:

Գիւղացիները կազմած պատգամաւորութիւն մը Վ. Թաքերայի Սովետներուն երթալով յայտնած է որ եթէ ըմբոստութեան ղեկավարներուն հանդէպ պատժական միջոցներ ձեռք առնուին, շարժումը աւելի ծանր հանգամանք պիտի առնէ:

ԴՐՔԼԱՐ ԷԼԻԻ ՏԵՍԱԾ ՎԻՃԱԿԸ

Դըրքլար Էլի (Դըրք-Քիլիսէ) երեսփոխան Ճէվտէթ պէյ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է «Իգտամ»ի, իր ընտրական շրջանի տնտեսական կացութեան մասին.

Պատերազմէն առաջ, մեր նահանգը նշանաւոր էր իր գինիի արտադրութիւններով: Պալքանեան պատերազմին, այգիները քանդուեցան, [illegible] յետոյ, որթատունկի հիւանդութիւնը փճացուց որթատունկերը: Միայն անցեալ տարի ժամանակ գտանք այգեգործութիւնը զարգացնելու համար: Հիմա մեր այգիներուն մէկ մասը նոր կը հասնի, բայց դատելով այն երեւոյթէն, որ Միւրէֆթէ եւ Թէքիրտաղ՝ հակառակ իրենց հարուստ այգիներուն, չեն կրնար պէտք եղածին պէս օգտուիլ, պէտք է հետեւցնել թէ Գըրքլար Էլին չպիտի կարենայ իր նախկին վիճակը վերստանալ:

Ծխախոտի մշակութիւնը, որ յաջորդած էր այգեգործութեան, քանի մը տարի լաւ բերք տուաւ: Բայց վերջերս, ինչպէս ամէն տեղ, մեր նահանգին մէջ ալ սկսած է քիչ մը ծխախոտ մշակուիլ:

Ժողովուրդը ամբողջովին երկրագործութեան նուիրուած է:

Միայն, Ալփուլլուի շաքարի գործարանին պատճառաւ, ամառ մը ճակնդեղի լաւ բերք մը ունեցանք: Գործարանին տնօրէնութիւնը ճակնդեղ գնել կու տայ երկաթուղիի երկայնքը գտնուող գիւղացիներուն: Այս ամառ ճակնդեղի բերքը քիչ եղաւ, տիրող երաշտին պատճառով:

Մեր միւս նահանգներուն նման, Գըրքլար Էլին ալ կը տառապի վարկի պակասէն: Ժողովուրդը ինկած է անխիղճ շահագէտներու ձեռքը:

Տոկոսը երբեմն զարհուրելի չափերու կը հասնի, այնպէս որ գիւղացին լաւ տարիներու բերքովն ալ չի կրնար վճարել իր ահագին պարտքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

[illegible] — Կառատան մը տէրը Մէթթալ, դիտեր էր որ իր պաշտօնեաներէն մէկը կը հետապնդէ իր աղջիկը, 18 տարու, գեղանի եւ զարգացած եւ նոյնիսկ զանազան տեղեր կը պարծենայ իր յաջողութիւններով: Պատուախնդիր հայրը ուզելով վերջ դնել շշուկներուն, կանչեց պաշտօնեան եւ ուզեց զայն հարցաքննել. բայց այնքան լկտիօրէն պատասխանեց ան, որ հայրը զայրացած՝ ատրճանակով սպաննեց զայն, յետոյ յանձնուեցաւ ոստիկանութեան:

ԿՈՉ ԵՈԶԿԱՏԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Խումբ մը սրտցաւ հայրենակիցներ, երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ, կազմեցին Փարիզի Եոզկատի եւ շրջակայքի Հայրենակցական Միութիւն մը: Երկրորդ ընդհանուր ժողովին մէջ քննուելով ծրագիր-կանոնագիրը վաւերացուեցաւ եւ օրինաւոր նկատուեցաւ մինչեւ պատգամաւորական ժողովի մը հաւանական գումարումը:

Ընտրուեցաւ վարչութիւն մը,

Գ. Գ. ատենապետ Գր. Զէփիրեան, ատենադպիր Ա. Սէֆէրեան, գանձապահ Խաչիկ Քէսայաճեան, խորհրդական Հայկ Մանճաւեան եւ Մ. Խալէշեան

Արդ. վարչութիւնս իբր բարոյական պարտականութիւն կոչ կ'ուղղէ բոլոր հայրենակիցներուն միանալ եւ զօրավիգ հանդիսանալ այս շարժման եւ ստեղծել մասնաճիւղեր իրենց տեղերուն վրայ:

Բոլոր հայրենակիցները եւ մասնաճիւղերը որեւէ տեղեկութեան եւ լուսաբանութեան համար կրնան դիմել· Aram Séférian 10 Passage de l'Union, Asnières (Seine)·

Վարչութիւն

Յ. Գ. — Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ

Ա.

Այն երկիրներէն որոնք անծանօթ են աշխարհին, ուր հէքեաթները կը ծնին, ուր մարդիկ նախնական բարքերով կ'ապրին, Արեւելքի խորը՝ գիւղի մը մէջ, այր մը, կին մը կ'ըլլան, որոնք տղայ զաւակ մը կ'ունենան պատանի հասակով:

Այդ երկիրները աղջիկ, տղայ կանուխ կ'ամուսնացնեն: Ծնողները չեն սպասեր որ կատարելութեան հասնին, փոքր-փոքր կը պսակեն, աղջիկ տղայ իրարու ծոց կու տան, ու մէկ անկողնի մէջ, միասին պառկեցնելով կը մեծցնեն:

Ուստի այս այրն ու կինը կ'որոշեն ամուսնացնել իրենց մէկ հատիկ զաւակը:

Հարսնցու կերակուր կը պատրաստեն, այրը իր կապոյտ [illegible] զգեստները կը հագնի. կինն ալ իր փայլուն հանդերձներովն ու ոսկիներովը կը զարդարուի. երդիքին երեսը հարսնիք կը բանեն որ ամէն մարդ տեսնէ: Գեղով կը հրաւիրեն, անոնք ալ իրենց թանկագին զգեստները հագած կու գան, հարսնառ կ'երթան, ու մօտակայ գիւղէ մը հարսը ձի հեծցնելով կը բերեն, երդիքին երեսը կլոր պար մը կը բռնեն, հարս ու փեսայ մէջերնին կ'առնեն, կը չալեն, կը պարեն: Եօթը օր, եօթը գիշեր հարսնիք, յետոյ հարսնեւորները կը ճամբեն ու հարս ու փեսան կը մեկտեղին:

Այր ու կնոջ ուրախութիւնը ա՛լ չափ չունենար:

Տղայ մը ունէին կարգեցին, տունն ի վեր հարս մը բերին: Հայր մը, մայր մը ա՛լ ի՞նչ փափաք կրնայ ունենալ:

Թէեւ բերած հարսնուկնին շատ պզտիկ է. բայց ի՞նչ փոյթ կու գայ ատկէ: Իրենց տղան ալ մեծ մը չէ: Երկուքն ալ յարմար են իրարու:

Եւ արդարեւ հարսը այնքան մատղաշուկ է որ աղջնակները ներքնատունին անկիւնները հաւաքուելով ինչպէս հարս կը խաղան, մէջերնուն աղջնակ մը հարս կը ձեւացնեն, պզտի՛կ հարսնուկ մը, որ տեսնողին խնդալը կու գայ, այնպէս կը նմանի: Կեսուրը երեսը քօղեր, հագուեցուցեր, զարդարեր է. տանն երեսը մա՛ն կու գայ, բազուկներուն վրայ պառկեցնես, հօփըլ-հօփըլ վեր նետես ու նորէն բռնես, կը բռնուի ու կը խաղցուի, այնպէս բան մը:

Տղան ալ միր է, վառվռուն, բայց դեռ շատ բարակուկ է: Երեսները մա՛զ չկայ: Երեսներդ՝ աղջիկներուն երեսներուն քսես, ինչպէս կակուղ են ու հեշտին, նորէն քսելը ու չզատելը կու գայ, անանկ այտեր մը ունի: Պատանի՛կ կը հոտի:

Երկուքն ալ պզտի պզտի կեցնես ու չափես իրարմէ բարձր մը չպիտի գայ: Գիշերները կը պառկին, չեն գիտեր թէ ինչո՞ւ համար է, Աստուած ինչո՞ւ այդ օրէնքը տուեր է որ աղջիկ, տղայ իրարու ծոց պառկին: Կը կլորիկնան, կը քնանան անոնք երես երեսի դարձուցած, առտուն կ'արթննան որ իրարու շունչէն քրտներ են, պատանեկին քթին վրայ քրտինքի մը կաթիլ կայ, հարսնուկին այտերը բարակ մը կարմրեր, [illegible], պագնելիք, ծոցը կոխելիք կարմիր խնձորներ են դարձեր:

Այրը՝ տղան շատ չաշխատցնէր, կեսուրն ալ չթողուր որ հարսը ծանր բաներ վերցնէ:

— Թող մեծնան, ետքը շատ կը բանին: Հիմա պզտիկ են կ'ըսեն:

— Երկուքն ալ մեր զաւակներն են: Մէկ մըն էր, Աստուած երկուք ըրաւ, երեսնիս նայեցաւ ու ջինեց: Անոնք վաղը միւս օր խելքերնին հեղ մը հասնի, անանկ իրարու համ կ'առնեն որ, իրարմէ զատուել ալ չեն զատուիր:

Այս խորհրդածութիւններով անոնք կը գուրգուրան իրենց զաւակներուն վրայ, ու կ'անցնին տարիները:

Բայց դժբախտութիւն մը կ'ըլլայ բոլորին համար որ ընտանիքին մեծը կը մեռնի, կը մնան երեքը: Բարեբախտաբար վարուցանը բաւարար է, ապրուստի նեղութիւն չեն կրեր, կ'ապրին, կարօտ չեն մնար:

Ժամանակ մը անցնելէն ետքը սակայն, պատանին կը փոխէ իր միտքը: Կ'ուզէ ճամբորդել: Ան դիւթուած է հէքեաթներէն, հեռու երկիրներու սքանչելիքներու, գանձերու պատմութիւններէն, կը պահանջէ անպատճառ թողուլ որ ճամբորդէ: Ի՞նչ ընէ մայրը: Շատ կը համոզէ, բայց ի զուր: Ճար մնալով կը համակերպի, աղերսելով որ չմոռնայ հարսնուկն ու գինքը, ու շուտով ետ դառնայ:

Պատանին ընկեր մը ունի, իրմէ մէկ-երկու տարով հասակաւ մեծ, թխադէմ, մէկ երեսին խալով մը: Անոր հետ մտերիմ են, կը խնդրէ որ իր բացակայութեանը օգնէ իր մօրը, կնոջը, պաշտպանէ զանոնք: Ան ալ կ'ապահովցնէ գինքը:

Առտու մը պաշարնիրկապը ան կոնակը, գուլպաները կը քաշէ մինչեւ ծունկերը, բիրը ձեռքը, ուլարած հօտաղներու երեւոյթով ճամբորդ մը կը դառնայ: Մօրը ձեռքը կը պագնէ, աղջերթի եկող կանանց ձեռքերը կը պագնէ, անոնց օրհնութիւնները կը առնէ: Մէկ անկիւն ալ տանը հարսնուկը կայնած է: Երես չունի, ձեռք չունի, երեսն ու ձեռքը քօղքին տակն են, փայտէ ձողիկներու վրայ կերպասներ փաթթելով երախաները ինչպէս սուտ տիկնիկներ կը շինեն, անկիւնը կը կայնեցնեն ու վրան կը նային, այն ձեւով բան մըն է: Պատանին անոր բան մը չըսեր, ան ալ մունջ է, ձայնիկ չի հաներ: Երբ տեսնուեր է որ հարսնուկին կամքին դիմուի, ու ճամբորդը կը մեկնի:

Գեղէն դուրս կ'ելլէ, ու դէպի արեւելք կը դառնայ: Լայնանիստ, բարձր լեռան մը գլուխը կը հասնի, ուրկէ կ'ընթանայ ճամբան: Մեծ պողոտայ մըն է, ապխտակ ու փոշոտ: Ուղտերու կարաւան մըն է անցեր իրմէ առաջ, անոնց ոտքերուն անհամար հետքերը դրոշմուեր են բովանդակ ճամբուն երկայնքին: Վարը՝ անծանօթ գաւառ մը կ'երեւի, յաջորդական լեռներով, ձորերով, թեթեւօրէն կապոյտ մշուշով մը պարուրուած:

1) Յ. ՄՆՁՈՒՐԻ

Ռուս. դիւանաթուղթերը կը հրատարակուին

Թայմզի Ռիկայի թղթակիցը կը գրէ.

Խորհրդային իշխանութիւնները հրահանգած են փութացնել հրատարակութիւնը բազմաթիւ նիւթերու, որոնք հաւաքուած են պետական եւ այլ դիւանաթուղթերէ։

Առաջին հատորը պատրաստ է արդէն եւ շուտով պիտի հրատարակուի Մոսկուայի մէջ, պարունակելով նիւթեր Յեղափոխութեան, Մեծ Պատերազմի, Ռուսիոյ մէջ «Կարմիր»ներու եւ «Ճերմակ»ներու միջեւ քաղաքացիական պատերազմին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Գրեթէ պատրաստ են նաեւ 1917ի Ռուս Սահմանադիր Ժողովին, ծովակալ Քոլչաքի դատավարութեան վերաբերեալ նիւթերը։ Հատոր մըն ալ պիտի հրատարակուի Դաշնակիցներու «միջամտութեան» մասին։

Երթական փոխ-գործավար փրոֆ. Պոկրովսկի կը հրատարակէ շարք մը դիւանագիտական վաւերաթուղթեր՝ Մեծ Պատերազմի շրջանին վերաբերեալ։ Բոլոր վաւերաթուղթերն ալ կը լուսանկարուին՝ նմանատիպով հրատարակուելու համար։

Մարքսեան Պատմաբաններու Համամիութենական Համաժողովը, որ Մոսկուայի մէջ գումարուեցաւ 1928ի վերջին օրերուն, որոշեց մեծ մղում տալ այս գործին։ Մաքսակոֆ գանգատեցաւ Համաժողովին որ թէեւ խորհրդային վարչաձեւը իր 12րդ տարին թեւակոխած է, դեռ բազմաթիւ դիւանաթուղթեր գաղտնի կը մնան եւ շատ քիչ բան միայն հրատարակուած է։ Պատճառն այն է որ դիւանաթուղթերը երկար տարիներ պահուեցան, յետոյ բազմաթիւ վաւերաթուղթերու պահպանութիւնը յանձնուած էր ազէտներու, որոնք առեն-առեն կ'այրէին մաս մը։

Ըստ սակայն մօտ 500 մասնաւոր դիւանաթուղթեր հաւաքուած եւ Մոսկուա բերուած են։ Անոնց մէջ են ցարական ընտանիքին եւ Տումայի նախագահ Ռոդզիանքոյի վերաբերեալ փաստաթուղթեր։ Անխախտ պահուած են նաեւ նախա-յեղափոխական մեծ դիւանաթուղթերը, որոնք ծանօթ են գիտական աշխարհին։

Մաքսակոֆ աւելի շատ քննադատեց Լէնինգրադի Գիտական Ակադեմիային դիրքը։ Ակադեմականները կը յամառին յարգել մեռած անձերու կտակին մէջ գրուած փափաքները՝ վաւերաթուղթերը որոշ շրջանէ մը վերջ բանալու մասին։ Փրոֆէսորը պահանջեց որ խորհրդային իշխանութիւնները նկատի չառնեն այդ փափաքները եւ թոյլ չտան որ «Մեծ Դուքսերու կտակները խոչընդոտ ըլլան գիտական ճամբուն վրայ»։ Օրինակի համար Մեծ Դուքս Կոստանդին Կոստանդինովիչի յուշատետրը դեռ կնքուած կը մնայ Ակադեմիային մէջ, որովհետեւ Մեծ Դուքսը կտակած է որ մինչեւ 90 տարի չբացուին անոնք։

Համաժողովը փակուեցաւ յունուար 4ին, ընտրելէ վերջ յանձնաժողով մը, որ առանձին պիտի ուսումնասիրէ Չինեալ ապստամբութեանց պատմութիւնը։

Իրաքի դահլիճը հրաժարած

Պաղտատէն կը հեռագրեն Թայմզի.—

Թագաւորը ընդունեց դահլիճին հրաժարականը, սակայն հրահանգեց նախարարներուն շարունակել իրենց պաշտօնը՝ մինչեւ նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Իրաքի մարզպան Սըր Հէնրի Տոպսի պաշտօնավարութիւնը վերջանալու վրայ ըլլալով, յառաջիկայ ամսուան կէսին իրեն պիտի յաջորդէ զօր. Սըր Կիլպըրթ Քլէյթըն։ Մինչեւ այս վերջինին հասնիլը հաւանական չէ որ նոր դահլիճը կազմուի։

Խորհրդարանի գումարման թուականը դեռ չէ որոշուած։ Նախազգուշութիւններ ձեռք կ'առնուին հրապարակային ցոյցերու դէմ, թէեւ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ Պաղտատի մէջ, ուր արտաքին երեւոյթներէն դատելով, ժողովուրդը շատ չի հետաքրքրուիր քաղաքական խնդիրներով։ Մարզպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ թագաւորին հետ։

Յառաջդիմասէր կամ կառավարական կուսակցութեան ժողովին մէջ վարչապետ Ապտիւլ Մուհսին պէյ էս Սա'տուն յայտնեց թէ անգլիական պահանջներուն առջեւ ինք այլեւս անկարող է շարունակել պաշտօնը։ Իսկ Պաշտպանութեան Նախարար Զօր. Նուրի փաշա Սայիտ քննադատեց անգլիական այն տեսակէտը թէ Իրաք դեռ ի վիճակի չէ երկրի պաշտպանութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնելու, ու պնդեց թէ ներկայ պաշտպանողական կազմակերպութեամբ երկիրը կարող է ինքզինքը պաշտպանել հաւանական ո եւ է վտանգի դէմ։

Շէյխերը եւ ցեղախումբերու ներկայացուցիչները սակայն հակառակ տեսակէտը պաշտպանեցին, ըսելով թէ իրենց կարծիքով Իրաքի բանակը բան մը չարժեր՝ առանց անգլիական աջակցութեան։

Դէպքերու ստանալիք ընթացքը անորոշ է, նկատելով որ Խորհրդարանի բոլոր կուսակցութեանց վարիչները հրատարակած են յայտարարութիւն մը թէ՝ վճռած են չընդունիլ Անգլիոյ պահանջները։

** Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ.

Իրաքի վարչապետը հեռագրեց Լոնտոնի կառավարութեան թէ Իրաքի եւ Անգլիոյ միջեւ բանակցութիւնները խզուած են։ Քաղաքական տագնապին պատճառ դարձան այդ պայմանները, որոնք կը պահանջեն անգլիական ելմտական եւ զինուորական հակակշռին բարձումը Իրաքի վրայէն։ Իրաք կը յուսար որ Անգլիա ուժ պիտի տայ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու իր խնդրագրին. այդ էր գլխաւոր պատճառը 1926ին Ֆէյսալ թագաւորի Լոնտոն այցելութեան։

80 միլիոնի զեղծում մը

Տիկ. Հանօի եւ «պարոն» Փաքմանի ծանօթ դրամաշորթութիւններէն վերջ, երեւան հանուեցաւ 80 միլիոնի նոր զեղծում մը՝ այս անգամ ի վնաս ֆրանս. կառավարութեան։ Իբրեւ յանցաւոր ձերբակալուեցաւ Լիլի իրաւաբանական համալսարանի փրոֆէսէօր Լէոն Փոլիէ։ Իր միւս մեղսակիցները՝ Բոպիանօ՝ Պելճիքացի եւ Նեւսկի՝ Ռուս՝ յաջողեցան փախչիլ։

Ասոնք Վոլկիլտուք անուն գերման վաճառականէ մը գնած էին 39.000 թոնօ շաքար, Ֆրանսայի մէջ ծախուելու եւ փոխարժէքը՝ 80 միլիոն ֆրանք՝ ֆրանս. կառավարութեան վճարուելու պայմանաւ, Գերմանիոյ պատերազմ. հատուցումներու հաշուոյն։ Շաքարին մէկ մասը Անգլիա, միւս մասն ալ շոգենաւով անծանօթ տեղ մը ղրկած էին ծախուելու համար։ Պայմանաժամը հասնելուն, յիշեալները ֆրանս. կառավարութեան չկրցան վճարել այդ գումարը։ Միւս կողմէ ասոնք Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ կազմած էին զանազան առեւտրական եւ նաւային ընկերութիւններ, որոնք վերջերս սնանկ հռչակուեցան։

Քննութիւնները կը շարունակուին։

Հ. Յ. Դ.

Գուա Քոլոնպի Եռաղոյն ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն։

Մարսէյլի Պատ. Միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Ա. Առաքելեան։ Նիւթ՝ «Վրէժխնդրութիւնը՝ որպէս առաքինութիւն»։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի Մատենադարանի սրահը։ Մուտքը՝ Ֆրանսուա Կարսէն» փողոցէն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի շարունակութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Մարսէյլի Պրուսայի Մեծ-Նոր-Գիւղի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Brasserie du Chapitreի սրահը, 1, Cours Joseph Thierry։ Օրակարգ.— Դիւանի եւ Վարչութեան ընտրութիւն։

Փոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ կիրակի ժամը 2ին Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։ Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

Սէն Թ'էթիէնի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7,30ին սովորական սրահը, 3 Place du Peuple։ Կը խօսի Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Իսկ Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին նոյն նիւթին շուրջ վիճաբանական ժողով միեւնոյն սրահին մէջ։

ԼԻՈՆԻ Շրջ. Կոմիտէի հասցէն՝ H. Nigoghossian, 60 Rue Dunoir, Lyon (Rhone).

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել երիտասարդ դաշնակցական ԱՐԹԻՒՐ ՆԱՎՕԵԱՆի մահը, որ տեղի ունեցած է գործողութենէ մը վերջ։

Թաղարկաւորութիւնը այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Cochinի հիւանդանոցը (մէթրօ՝ St. Jacques.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Գ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա։ Շարունակութիւն վիճաբանութեանց եւ ընտրութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Յակոբ Գարանեանի սրճարան-ճաշարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդրոնի ներկայացուցիչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Rosny sous-Boisի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 22 Ave. de la République։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ՓԱՐԻԶԻ Շապին-Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները անխտիր գիւղացի թէ քաղաքացի, այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ժիւլիէօ, Խ. Դ.— Հասցէ՝ A. Khatissian, 71 Ave. Kléber, Paris (16e)։ Միւս հասցէն չունինք։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ կը փնտռէ Կովկաս հրատարակուած իր երկերը փոխարժէքով կամ իր նոր հատորներու փոխանակութեամբ։ Դիմել «Յառաջ»ի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— «Հաւըրթ» Գարակէօզեան հօր սաներէն Միհրան Էմէքսիզեան կը փնտռէ Պաղպաղեան ընտանիքը, որ 1923 թուականին կը գտնուէր Սկիւտար (Պոլիս)։ Իմացնել՝ La Gaudinière, La Ville-aux Clercs (Loir et Cher). France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մաղնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջալ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Միքայէլ Էքշեան (երկրաչափ) կինը Թէրէզա։ 1922ի Իզմիրի աղէտին եկած է Ֆրանսա եւ այժմ կ'աշխատի Թանուզի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ։ Իմացնել՝ Ohanés Boyadjianի, 5 Rue Danton, Maison Granérie, Décines, Isère, France.

Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Արուսեակ Ճէպճեան, հօր անունը՝ Պօղոս, (Նալլըխանցի), մօր անունը՝ Աննիկ (Մեծ Նոր Գիւղցի), եղբայրը՝ Պաղտասար։ Երկու տարի առաջ Պիրէէն (Յունաստան) տեսնողներ եղած են։ Իմացնել իր եղբօր սափրիչ Դաւիթ Ճէպճեանի 41, Rue Robert, Lyon France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

Լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր։

ՎԱԼԹԷՐ ՇԹՐԱՐԱՄԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Վալթէր Շթրարամի Ա. նուագահանդէսը՝ այս իրիկուն ժ. 9ին Շան զ'Էլիզէի Թատրոնը, 13 15 Ave. Montaigne։ Յայտագիր՝ Ա. Շար. Թիւ 1 ut majeur՝ Պախի. Բ. Շուպէրթի ut mineur Թիւ 4 Ողբերգ. Սէնֆոնին. Գ. Լազարուսի Concertoն՝ դաշ.նի եւ նուագախումբի համար (Ա. անգամ). Դ. Սթրավինսքի՝ կրակէ Թռչունի շարունակութիւնը։

CONCERTS PASD…

Թատր. Շան'զէլիզէ, [illegible] խումբի վարիչ Ռընէ Պա…

Այս Շաբ. ժ. 17 Տի…

Տիւշէն, դաշնակ. եւ Օ… Թանս տը Սանփինեի՝ … ԱՆԹԱՐ՝ Ռիմսկի Կորցա… Variations Symph. (դա… նուագը.) Ս. Ֆրանքի.— une inf. déf., Ռավէլի.— … տի Ջութ. եւ նուագխ.)՝ … Կոլէսթանի. - Աշկերտ … Տիւքասի։

Կիր. ժ. 16 Շքեղ նուագ… դէս, Տիկ. Լոթթէ Շէօնէ (… չուհի Պերլինի Օփերա… Հովուական Սէնֆոնի, Պ… նի,— Սիւզանի երգը (Ֆի… հարսնիքը), Պլոնտինի երգ… բայի առեւանգումը)՝ Մոց… — Evocat. de l'Averne … տըվիէլի (Ա. անգամ).— … Հովիւը՝ Շուպէրթի.— … Ռըսորդը՝ Ս. Ֆրանքի։

IMPRIMERIE - MASSIS - …
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant F. SOUVIG…

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

25 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 864 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՖՂԱՆԵԱՆ ՔԱՈՍԸ

Կարգ մը յախուռն շարժումներէ յետոյ անփառունակ Նաանիր՝ չկրցաւ փրկել Ամանուլլահի գահը։ Եւ գլուխն անգամ ապահով չէ։

Ընթերցողները ծանօթ են օրուան անցուդարձին։ Ամանուլլահ ետ առաւ իր հրամանագրած բարենորոգումները։ Յետոյ հրաժարեցաւ եւ իշխանութիւնը յանձնեց իր երէց եղբօր՝ Ինայէթուլլահի։ Այս վերջինը, մոլեռանդ պահպանողական, հազիւ երեք օր կրցաւ թագաւորել։ Նոր մրցակից մը ելած էր, «Ջրկիրի որդին», Պէչէ Սաքա, որ ինքզինքը թագաւոր հռչակեց, իբրեւ Հապիպուլլահ Կազի։

Եւ հիմա, Ինայէթուլլահ կրկէսէն քաշուած է իր հարէմին հետ, Ջրկիրի տղան կը շարունակէ կռուիլ իր իշխանութիւնը պահելու համար, իսկ Ամանուլլահ ետ առնելով իր հրաժարականը, ճակատ կը յարդարէ։ Հեռագիրները հաղորդեցին իր ինքնապաշտպանութեան կոչը՝ ուղղուած աֆղան ցեղերուն.

— «Օգնեցէ՛ք ինծի, վռնտելու յափշտակիչը, ջրկիրի տղան։ Ի՛ մոռնաք թէ ետ առած եմ այն բարենորոգումները, որոնք նորին կուի յարուցած էին մեր երկրին մէջ»։

Կը խօսուի, դեռ, ուրիշ թեկնածուներու մասին։ Կատարեալ քաոս։

Իր ատենին բացատրած ենք թէ անգլեւռուս մրցակցութեան հետեւանք են այս նոր խռովութիւններն ալ։ Մրցակցութիւն մը, որուն հետ սերտ կապ ունի նաեւ քէմալական Թուրքիան, իբրեւ զինակիցը խորհրդային իշխանութեան, եւ յետոյ իբրեւ Աֆղանի ներկայացուցիչը համաթրքական քաղաքականութեան։ Նահազրգռուած է, նաեւ, մեր բարեկամ Իրանը, որուն մէկ նահանգն էր Աֆղանիստանը (գրական լեզուն ալ պարսկերէնն է,)

Երեւութապէս անկախ, Աֆղանիստանը, որուն տարածութիւնը կը հաշուէն 250,000 քառ. մղոն, իսկ բնակչութիւնը՝ 12,000,000, գնդակ մըն է որ պարբերաբար կը գլորի մէկ ձեռքէն միւսը, դէպի Անգլիա կամ դէպի Ռուսիա։ Մոսկուայի ազդեցութեան տակ ինկած Քապուլ մը երբեք հանգիստ քուն չէ ըրած եւ չի տար Անգլիոյ։ 1921 Նոյեմբեր 22ի դաշնագրէն ի վեր, երբ Լոնտոն ճանչցաւ Աֆղանիստանի «կատարեալ անկախութիւնը», Մեծն Բրիտանիա շարժման մէջ դրած է իր բոլոր որսի շուները։ Եւ անհ ստեղծուեր է կացութիւն մը, որուն հանդէպ առաջին քրքիջը կ'արձակէ Նենգամիտ Ալպիոնը։

Արդարեւ, ներկայ խառնակութիւնը չափազանց նպաստաւոր է բրիտանական աշխարհակալութեան համար, եւ անոր յամառ ջանքերուն արդիւնքը։ Այլեւս գաղտնիք չեն գիտ. Լօրէնսի օդանաւային արշաւները, ոչ ալ բրիտանական ոսկիներու տեղատարափը։ Թո՛ղ ինչքան կ'ուզեն իրար բզքտեն զաւազան տոլլահներ, Ջրկիրի որդիներ, մոլլաներ կամ ցեղապետներ։ Թող քար քարի վրայ չմնայ եւ երկիրը բաժնուի քանի մը իշխանութեանց։ Այս բոլորը կը նպաստեն Հնդկաստանի ապահովութեան, եւ ամուր կը փակեն փեղկերը՝ հիւսիսի արշաւներուն առջեւ։

Բայց, բրիտանական աշխարհակալութեան յաղթութիւնը կամ Ռուսիոյ պարտութիւնը չէ որ արժէք ունի մեզի համար։

Աֆղանիստանի դէպքերը անուղղակի հարուածներ են նաեւ քէմալապետութեան համար, որ աճապարեց սատանձնել Ամանուլլահի բանակին եւ դպրոցներուն հոգատարութիւնը, յատուկ պատուիրակութիւններով։ Ամանուլլահ ուզեց կապկել Քէմալը, այդ նոյն աճապարանքով ալ ետ առաւ իր բարենորոգչական հրամանագիրները։ Եւ այդ անպատիւ նահանջին գնով է որ կը յուսայ վերստանալ թագը։ Քէմալի այս բարոյական պարտութիւնը, ինչքան ալ անմիջական հետեւանքներ չունենայ, նշանակութենէ զուրկ չէ։ Մանաւանդ որ, թրքական ներշնչումէ զգաստ Աֆղանիստան մը՝ բնազդօրէն պիտի հակի դէպի Պարսկաստան, թէ իբրեւ ցեղակից ու լեզուակից եւ թէ իբրեւ անմիջական հարեւան։

Թէհրանի մէջ պակաս չեն Տոքթ. Մ. Աֆշարի նման սրատես միտքեր, հասկնալու համար թէ՝

— «Դեղին վտանգը (Թրքական) այն չափով որ կը սպառնայ Պարսկաստանին, կը սպառնայ նաեւ Աֆղանիստանին։ Որովհետեւ, սև Աֆղանիստանի մէկ մասին մէջ եւս, Պարսկաստանի պէս, թուրքերէն լեզուն կը գործածուի. եւ երկրորդ, Թուրանական վտանգը քաղաքական վտանգ չէ, որ միայն Պարսկաստանին սպառնայ։ Ցեղային ցեղական վտանգ մըն է, որ կը սպառնայ բոլոր իրանեան ժողովուրդներուն»։ («Յառաջ» 28 սեպտ. 1928)։

Անշուշտ Աֆղանիստանի համար նոյնքան վտանգաւոր է բրիտանական գերակշռութիւն մը, որ կրնայ իր կարգին խրախուսել այսօրուան Թուրքերը, քէմալապետութիւնը Մոսկուայի ազդեցութենէն պոկելու եւ իր թաթին տակ առնելու համար։ Դեղին եւ կապոյտ (անգլիական) վտանգները Պարսկաստանին եւ Աֆղանիստանին, երկուքին ալ կը սպառնան։

Աֆղանեան քաոսն ալ մէկ երեւոյթն է այն հիւանդագին կացութեան, որ կը տեւէ Արեւելքի մէջ, հակառակ չափազանց գուեցիկ «աջքլամներու։ Ամանուլլահ չկրցաւ Մ. Քէմալ մը դառնալ. բայց ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ Մ. Քէմալը առաւ մը պիտի հասնի իր օրին։

Թուրքիոյ մէջ ալ պակաս չեն Ջրկիրներ (Սաքա), մանաւանդ անոնք որ ազդանշանի մը կը սպասեն, ջուր տեղացնելու համար հակաքէմալական ջրաղացին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԵՍՏ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Ցուսաբերի մէջ հրատարակուած թղթակցութենէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ Սուրիոյ հայութեան պահանջներու մասին (16 յունուար)

— «Ու. ահա այսօր գաղութը կը հալի, գաղթը իր սուր ծեւին մէջ է։ Մարդիկ դարձած են չափազանց յուսահատ եւ յոռետես։ Բոլորի մէջ այն միտքը չոքած է դժբախտաբար, որ հայութիւնը կորսնցուցած է իր գլուխը ու կեդրոնական մէկ ղեկավարող մարմին չկայ, ծրագրող ու գործադրող։

Երբ աղքատութիւնը տունէն ներս կը մտնէ եւ անգամ կենաքը կը խլէ, երբ հայ մայրը իր երախան կերակրելու համար փողոցի մէջ սատկած կենդանիի միսը կ'առնէ ու կ'եփէ, երբ ամբողջ հին գաղութի մը կարիքները տեսնող չկայ, ցար անող չկայ, կը կարծէ՛ք թէ գաղափարն ու ազգասիրութիւնը որպէս զգացում կրնան երկար դիմանալ։

Ո՛չ. եղածը բնական արդիւնք է մեր գործելակերպին, մեր անկազմակերպ վիճակին, մեր գաղթութեան անտարբերութեան։

Ամբողջ 7—8 տարի գաղութահայութիւնը կարող չեղաւ կեդրոնական մարմին մը ստեղծել, ղեկավարող եւ իրաւասու։ Այս ազգը այսպէս անգիտակցաբար, հաւաքականօրէն դարձած է մէկ գործակալը մեր բնական ու արիւնաքամ թշնամիին։

Բայց դեռ ուշ չէ։ Շատ բան կայ փրկելու ու փրկելիքները հարիւր հազարաւորներ են, ուծապարէնք եթէ մեր մէջ քաղաքական խաչալ մնացած է եւ կամ հայութեան հաւատք։

Ի՞նչ կարելի է ընել։

Ամենէն առաջ տնտեսական լուրջ ձեռնարկներ, որոնք Սուրիոյ հայութեան ապրելու միջոցներ պիտի հայթայթեն, անշուշտ փոխան աշխատանքի.— հողագործի հողին կապելու համար տեղ, բնակարան, լծկան եւ այլ միջոցներ, արհեստաւորներուն՝ արհեստ տրամադրելու միջոցներ, կամ հաւաքական ձեռնարկներ։

Երկրորդ՝ լուրջ հիմերու վրայ դնել կրթական գործը, որ ողբերգական վիճակ մը կ'ապրի։ Ստեղծել կանոնաւոր եւ լուրջ նախակրթարաններ եւ հիմնել անհրաժեշտ միջնակարգ երկու վարժարաններ Հալէպի եւ Պէյրութի մէջ։

Երրորդ, գաղութի կազմակերպութիւնը իրագործել, ապահովելու համար հայութեան ապագան։»

ԻԶՄԻՐԻ ՖՐԱՆՍ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Իզմիր, Դարչը Խաղայի մէջ գտնուած «Նոթր Տամ տը Սիոն» ֆրանս. աղջկանց դպրոցը ասկէ առաջ փակուած էր, կրթական վարչութեան որոշումով։ Անցեալները յիշեալ դպրոցը բացուած ըլլալով առանց կրթական իշխանութեան արտօնութեան, կրկին փակուած է։

ՓՈԹՈՐԻԿ ԱՑԼԱՆՏԵԱՆԻ ՄԷՋ

Ատլանտեանի արեւելեան եզերքին վրայ սաստիկ փոթորիկ մը կը տիրէ։ Անգլ. *Թիապրին* փոխադրանաւը ընկղմեցաւ իր 30 նաւաստիներով։ Իտալ. *«Միլորիտա»* նաւը ընկղմելու վրայ էր, երբ քանի մը շոգենաւեր օգնութեան հասնելով ազատեցին նաւազները։ Ամերիկեան *«Տանտէյք»*, իտալական *Կրացիուէրքե*, Տալըր Լայնի *«Նախագահ Հարիսըն»* նաւերը եւս օգնութիւն կը խնդրեն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փէշավէրէն կը հեռագրեն 23 յունուար թուականով

Ճոմշէտի ցեղախումբէն սէրտարներ Զիւլֆիքեար խան եւ Տին Մուհամմէտ, Ֆիրէզգոհի ցեղախումբէն սէրտարներ Ապտիւրրահման խան եւ Միրզա Ահմէտ խան իրենց զինեալ ուժերը հաւաքած՝ Ամանուլլահի հրամաններուն կը սպասեն՝ արեւմտեան կողմէն Քապուլի վրայ քալելու համար։ Այս երկու կարեւոր ցեղախումբերը կը բնակին Հէրաթի եւ Քապուլի միջեւ։

Միեւնոյն ժամանակ Տուրանիի ցեղախումբին պետերը՝ Ամանուլլահի խնդրանքով յաջողած են ապահովել հարաւի ցեղախումբերէն Գարէխիներու աջակցութիւնը։

Կ'ըսուի թէ Թէհրան-Քանտահար ճամբան բաց է եւ կը գտնուի Ամանուլլահի իշխանութեան տակ։ Ամանուլլահի կողմէ ներկայացուցիչ մը մեծ քանակութեամբ զէնք եւ ռազմանիւթ կը գնէ Պարսկաստանէն։ Զէնքերը կը ղրկուին նոյն ճամբով, ուսկից անցան Ամանուլլահ թագաւորն ու Սիւրէյեա թագուհին՝ իրենց եւրոպական պտոյտէն յաղթական վերադարձած ատեն։

Շինվարիներու ապստամբութիւնը զսպելու համար Քապուլէն Ճէլալապատ ղրկուած աֆղանական բանակի մեծ մասը տակաւին հաւատարիմ է Ամանուլլահի, շնորհիւ Ճէլալապատի զինուորական կառավարիչ սէրտար Ալի Մուհամմէտի, որ նախկին թագաւորին հօրեղբօրորդին է։

Գալով Պէչէի Սաքայի («պէչէ»՝ պարսկերէն կը նշանակէ «որդի», «սաքա»՝ արաբերէն կը նշանակէ «ջրկիր»,) կը թուի թէ շատ կեանք չունի։ Սահմանագլուխի Ռուսերը բացարձակապէս կը մերժեն ու եւ է կերպով աջակցիլ այս աւազակապետին, որ գահընկէց ըրաւ երկու թագաւոր։ Սաքան դեռ Քապուլ կը գտնուի եւ մտադրած է հոն մնալ, մինչեւ որ իրմէ զօրաւորը չգայ դուրս վտարելու զինքը Աֆղանիստանի մայրաքաղաքէն։ Դահլիճ կազմելու համար իր ջանքերը արդիւնք մը չունեցան, որովհետեւ իր կուսակիցները հետզհետէ կը լքեն զինքը։

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ

Աֆղանիստանի անիշխանութեան հետեւանքով մեծապէս կը տուժեն անգլիական եւ գերմանական կարգ մը մեծ տուներ։ Ամանուլլահ թագաւորը Եւրոպա այցելելու ատեն եւ Քապուլ վերադարձէն յետոյ մեծ ապսպրանքներ ըրած էր։ Մանաւանդ Գերմանիա ապսպրած էր մեծ քանակութեամբ երկաթուղիի ձողեր եւ այլ կազմածներ։ Ապսպրանքները հասած են արդէն Քարաչի, սակայն չի գիտցուիր թէ ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ յանձնել զանոնք աֆղանական պատասխանատու կառավարութեան մը, որ պիտի վճարէ փոխարժէքը։

ԱՂԵՏԱԼԻ ՍԽԱԼ ՄԸ

Փէշավարի օդային կայանին մօտ Ճամրուտի մէջ անգլիական երկու օդանաւեր ռմբակոծումի փորձեր կը կատարէին, երբ երեք ռումբ ձգեցին կէտի մը վրայ, ուր կը կարծէին թէ արհեստական թիրախներ տնկուած են։ Մինչդեռ ռումբերը նետուած էին ռազմափորձ կատարող սպաներու եւ զինուորներու վրայ, որոնք ճերմակ շրջանակ մը կազմած էին, սպիտակ գլխանոցներ դրած ըլլալով։

Վայրկենական սպաննուեցան 3 հնդիկ սպաներ, 8 հեծեալ զինուորներ եւ 16 ձիեր, իսկ ծանրապէս վիրաւորուեցան 6 ուրիշ զինուորներ։

Ճափոն կը խաղէ Ռուսիոյ հետ?

Պերլինէն «Պրիթիշ Եունայթըտ Փրէս»ի ուղղուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ շրջած զրոյցի մը համաձայն Ճափոն իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզած է Մոսկուայի հետ։ Այս լուրը չի հաստատուիր։

Թուրքիոյ Ֆրանս. դեսպանը Փարիզ կուգայ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ ֆրանսական դեսպան տը Շանպրէօն քանի մը օրէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Փարիզ։ Պաշտօնական բացատրութեան համաձայն, կ'ըսուի թէ դեսպանը հիւանդ է եւ բուժուելու կ'երթայ։

Միւս կողմէ, սակայն, խօսք կայ թէ դեսպանը կ'երթայ բերանացի հրահանգ առնելու Սուրիոյ սահմանային վիճելի խնդիրներուն շուրջ։ Փարիզի մէջ պիտի բացատրէ այն պատճառները որոնք ընդհատեցին բանակցութիւնները, եւ նոր հրահանգ պիտի ուզէ։ Դեսպանին բացակայութիւնը մէկ ամիս պիտի տեւէ։

150 Տրոցկիականներ ձերբակալուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ իբրեւ հակահամայնավար ձերբակալուած են 150 անձեր, որոնք կ'անդամակցէին տրոցկիական գաղտնի կազմակերպութեան։ Ձերբակալուածներուն մէջ են Մտիվանի՝ նախկին առեւտրական ներկայացուցիչ Փարիզի, Պանկրադով, Դրոբնիս, Վորոնսկի, Գլոբիւս, Կավտարաձէ, Գրինշտայն եւ ուրիշներ։

Իբրեւ պրոլետարական դիկտատուրայի հակառակորդներ, այս 150 հոգին բոլորովին մեկուսացուած են ուրիշ մարդերէ։

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն այս առթիւ կը հրատարակէ երկար զեկոյց մը, որ կ'ըսէ թէ ասիկա նախերգանքն է տրոցկիականներուն դէմ ձեռք առնուելիք խիստ միջոցներուն։ Այս գաղտնի կազմակերպութեան նպատակն էր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

Ռ. Ա. Կ.

... Եւ ինչպէս մեր կուսակցութեան անունն իսկ կը յայտնէ ... «ԱՐԵՒ»

Ահա երեք տառեր։

Ռամկավարները «ողջամիտ» ներն էին, Ազատականները «Թարմ ուժը»։ Ու միացան։ Մէջտեղ եկաւ ձրէշ մը, որ ոչ հօրը ոչ ալ մօրը կը նմանի։

Ողջմտութիւնը չտեսնուեցաւ, քանի որ առեղծուած մըն էր։ «Թարմ ուժն» ալ սկսաւ հո՞տիլ։ Երբ օդերը տաքնա՜ն...։

×

Երբ 11 տարեկան էի, գիւղին փաստաբաններէն մէկը եկաւ եւ զիս ռամկավար կուսակցութեան անդամ արձանագրեց, մէկ գումար ու անդամավճար գանձելով։

Երբ 12 տարեկան էի, ուսանողական միութեան մը ռամկավար մէկ գլուխը ինծի հրաւիրագիր ղրկեց։

Այս թուղթերն ու ստացագիրը *դեռ քովս են։*

Կը տեսնէք թէ որքան ուժեղ ու առողջ է եւ կը շարունակէ ըլլալ ռամկավարութիւնը։ Ա՛ն, օրօրոցէն իրեն կը լծէ բոլոր ողջամիտները։

Եթէ դաշնակցական եղած ըլլայի, պիտի պանծայի այսքան առողջ ու հեռատես հակառակորդ մը ունենալուս։

×

Ցար լեզու մը միայն սա երեք սկզբնատառերուն մէջ պիտի կրնար սխալմամբ կարդալ՝

«Ռոցիկավար - Ազանդերական կոկորդակցութիւն»

Ցար լեզուն մեռաւ։ Կեցցէ՜ չար լեզուն։

ՀԱԼԱՄԱԿԱՆ

«ԽԱԾԱՊԱՇՏ»

Նոր բառ մըն ալ ստեղծեց... մոլը։ «Խածապաշտ»...։

Մեղադրա՞նք է։ Ընդհակառակն։

×

Ո՛ր մասը խածնել չոր կազմի մը, նկարագրի մը, տձեւ գանկի մը...։

Ընդհակառակն, ի՜նչ հաճոյք ու հեշտութիւն, խածնել կարմիր խնձորը, օրիորդին խատուտիկ դաստակը, դեղձին աղուամազը։

Հաճոյք կա՛յ, եւ յետոյ ակռայ ունենալու է, ու կզակին մէջ ալ՝ ոյժ։

^

Ան՝ որուն ատամները թափած են, ան որուն կզակը դժուարաւ կը բացուի, չի կրնար խածնել։

Անոր կը մնայ ընել մէկ բան։ Լզել...։ Պնակ, եւայլն...։

«Խածապա՞շտ, ինչո՞ւ չէ։ Բայց ոչ քեզ համար, ա՛յ մարդ. նոյն իսկ խածնելու համար զիս։

«ԽԱԾԱՊԱՇՏ» ՄԸ

ՄԱՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Քաղաքապետութեան պատրաստած վիճակագրութեան համաձայն, 1928 տարուան ընթացքին 13,048 հոգի մեռած են Պոլսոյ մէջ։ Ամէնէն շատ մահը տեղի ունեցած է Մարտի մէջ, 1580ի հասնելով։

Նոյն տարուան ընթացքին ծնած են 12,701 հոգի։ Ամուսնացած են 4027 զոյգ։

Մահերու թիւին մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն թոքախտաւորներն ու պզտիկները։ Թոքախտէն մեռնողներու թիւն է 1762, իսկ մեռնող տղաքը՝ 3359։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գեղարուեստից կեդրոնական տունը այրեցաւ հրդեհէ։ Գեղարուեստական թատրոնի բանդակագործութիւններն ու զարդանկարները փճացան։ Կարելի եղաւ ազատել ռուս նշանաւոր նկարիչներու գործերը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՑԵՂԻՆ ՍԻՐՏԸ

Այն օրերուն, երբ Վարուժան ցեղին Սիրտը կ'երգէր, Հայուն Աստուածը դեռ ողջ էր։ (Բոլորն այդպէս կ'ըսէին. յետոյ միայն գիտցանք թէ ո՛չ ոք, Կաթողիկոսն իսկ զայն չէր տեսեր)։

Ու քաղքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ՝ հայ սրտերը կը զարնէին, իրարու ձայն կուտային՝ Ցարութեան կոչնակներու պէս հնչանոլ։

Ողջէն սրտի շեշտ կը տեղար։

Այն օրերուն, Ցոյսն օրէնք էր ու սրտերուն վրայ, փազուան հաւատքը կը բռնանար զօրովի պէս մայրական, մտերմական ու իգական։

Ու գիւթահար բիբերուն առջեւ, աստղի փառք կը թափէր։

Այն օրերո՛ւն... (եթէ անցեալը ծերութիւն է, ծերութեան պէս անախորժ, թող մէկը զանէ ծերերու ուրախ երգերը դաշնաւորէ անոնց համար, որ այսօր խնդալ չեն գիտեր։)

Այն օրերուն, դահիճէն զոհ ձիթենիի ճիւղ կը ծաղկէր։

Դահիճը կը զղջար ու զոհը կը ներէր. դահիճը՝ կուշտ օձի պէս, ու զոհը՝ ինչպէս միշտ, ճի՛շտ ինքն իր պէս։

(Եթէ միամտութիւնը յանցանք է, թող մէկը գտնէ, անոր իմաստը սորվեցնէ մեզի, որ քանի՛ իսկ չգիտցանք ու չենք գիտեր)։

Եւ ահա՛, ճի՛շտ այսպէս.— Դարերու կուսական խորութենէն՝ ուժը կը պոռթկար, կը յորդէր ու սրտերը կ'ողողէր։

Ցեղը խնդալ կը սորվէր ու կը ժպտէր աստղերուն, կը խօսէր ծաղիկներուն ու հանգստեան քարերուն վրայ, օղի կ'ըմպէր իր մեռելներուն փառքին,— անոնց որ ապրիլ եւ ապրելու համար մեռնիլ գիտցան, կ'ըմպէր օղի իր ողջերուն կենացը,— անոնց որ էին եւ անոնց որ պիտի ըլլային։

Այն օրերո՛ւն (դեռ երէկ էր, օրը որ Այս եւ կարծեմ, Նաեւ Վաղը կոչուեցաւ) Վարուժան կ'երգէր ու Կոմիտաս կը դաշնաւորէր։

Ցեղը երկիւղած ականջ կուտար անոնց երգին, որ իրն իսկ էր...

«Ուժի՛ն համար, կրօնքի՛ն համար բագուկիդ
Որով դու օր մը պատռեցիր բռռանները
Վիշապներու . . . .
Ուժի՛ն համար՝ որ Թըլիչն է եւ հոգին
Արարչութեան անվախճան.
. . . .
Ուժի՛ն համար . . . . .
Որ կը կանգնէ Ազգ մ'ինչպէս խումբ մ'առիւծի,
Բազուկդ, անոր բազուկին մէջ կը հեղու՛,
Եւ զերդ հրեղէն վարագահաւ՝ իր յուսեղ
Թռիչներուն անփոփման տակ կը թխսէ
Մեր մայրերուն ծոցին մէջ
Դիւցազուննե՜ր, հանճարնե՜ր,
Այդ սուրբ ուժին համար կ'ըսեմ՝ որուն դուն
Իմացական աղբերակն ես յորդահոս,
Ո՛վ դու Վահագն, — ահա քեզի կարկառած
Բազուկներս իմ արիւնոտ,
Կ'աղօթե՜մ ես... կ'աղօթե՛մ...»։

Այն օրերուն, մահը դեռ չէր քալած կարաւաններուն առջեւէն ու հայ մասունքը փոսէ դուրս չէր մնացած։

Ու ճամբաներուն վրայ որ իր ոտքերով բացաւ, (անոնք անուն չունեցան եւ իրմէ վերջ, միայն գայլեր անցան անկէ) Ցեղը դեռ չէր պարպած իր արիւնին հետ, բոլոր հաւատքները իր սրտերու յաղթութեան։

Հաւատքը իր կեանքին ու կամքին, ապրելու ուրախութեան եւ մեռնելու ազատութեան։

Ու հաւատքը շարժելու կարողին եւ ծուլանալու հեշտութեան։

Հաւատքը ինքզինքին եւ ուրիշին ու բոլորին, ո՛չ ոքի՛...

Ու հաւատքը ուրանալո՛ւ, իր կուռքերը իր ձեռքերով կանգնելու, իր ձեռքերովս զանոնք փշրելու...

Ապագա՛ն, այն որ յետոյ դիւանագէտի պէս խաբեց ու հետուէն կ'առաջանար պարգեւաբեր ուղտի նման ծանրաբեռ ու յամրաքայլ, տակաւին, ետ չէր դարձեր. .

Եւ մարդկութեան բոլոր մաշած ճամբաներուն վրայ, Ցեղը դեռ նոր հաւատքի մը կուռքերը փնտռելու չէր ելեր...

Վա՛յ, մեր ցեղին Սիրտը...

Այն ատեն դեռ, օտարը հո՛ն իր ապագան չէր կրթեր։

* * *

Եթէ նկարիչ ըլլայի, վրձինս պիտի թաթխէի սրտիդ մէջ ու քու սրտիդ մէջ, զո՛ւն ծեր, երիտասարդ թէ պատանի, ու զո՛ւն պառաւ, հարս թէ կոյս։

Ու Ցեղին Սիրտը պիտի յանձնէի կտաւին։

Այնպէ՛ս, որ ո՛չ ոք պիտի զգար թէ Կտրած Սրտին բեկորներն են, որ աշխարհի կեդրոնէն եւ ութն անկիւններէն զիրար կը փնտռեն։

Բայց, մե՛ղք որ արձանագործ չեմ,...։

Եթէ ո՛չ ...,

Պիտի առնէի կոշտ մը մարմար ու Թուրք խուժանի մոլեգնութեամբ պիտի մրճէի անընդհատ, ցեղին ամբողջ ուժը բազուկիս մէջ ամփոփած, մինչեւ կոյս կէտ չի մնա՛ր ..., ճի՛շդ ինչպէս զարկին իմ սրտիս ու քու սրտիդ, մեր սրտերուն ...։

Ու ո՛չ ոք պիտի գիտնար թէ սիրտ մըն է ան։

Բայց, բոլո՛րը, բոլո՛րը պիտի զգային թէ քարին տակ՝ սիրտ մըն է որ կը բանի։

Կը բանի եւ իր վէրքերը կը գոցէ։

* * *

Եթէ երաժիշտ ըլլայի, Ցեղին Սիրտը պիտի երգի առնէի...։

Հո՛ն, ձայներ կան որ տակաւին չեն լսուած։

Դարերէն կուգան ու կ'երթան դարերուն։

— Մեռելներուն խօսքին շեշտը։

Ու շեշտերը, որ դեռ խազ չունին։

— Հեստ իմաստը ողջերու յուսախաբութեան, խորհուրդին եւ սպասման։

Եթէ երաժիշտ ըլլայի, ես պիտի յօրինէի եւ դուն երգէիր՝

Դարերու աղմուկը հայ սրտին մէջ,

Աղմուկը կեանքին որ կը յամառի ու քրքիջը մահուան։

Ու զարհուրելի իմաստը ողջերու լռութեան, խորհուրդին եւ սպասման.

Ես պիտի յօրինէի ու դուն երգէիր։

Ու բոլորը պիտի գիտնային թէ՝ Ցեղին Սիրտն է որ կը զարնէ հին օրերու թարմութեամբ։

* * *

Բայց եթէ բանաստեղծ ըլլայի, երգելու համար Ցեղին Սիրտը, բառէ բառ պիտի խլէի իմաստի ամէն կապ (չէ՞ որ Ցեղին Սիրտը առեղծուած է հիմա)։

Խօսքը խօսքին պիտի յաջորդէր թշնամիի պէս անհաշտ, (ան զգացումներու կրկէս է այլեւս,

Եւ հատուածէ հատուած առանց բութի, վերջակէտի, (ան վերջ չունի. անոր զարկը կանգ չառներ), ո՛չ ոք պիտի գիտնար թէ Ցեղին Սիրտը կ'երգեմ։ Բայց բոլորը պիտի զգային թէ ամէն լեզուով կը հայհոյեմ զգացումի յոգնութեան։

Ու ճիգերու ամլութեան,

Կասկածին որ իժի պէս անցեր ու սրտէ սիրտ ծակ է բացեր,

Կը հայհոյեմ ամէն լեզուով ու Թէքիրտաղցիի բերնով՝ Յոյսին որ խաբեց. Խօսքին որ դրժեց, Գործին որ չտուաւ. այս բոլորէն ձանձրոյթին։

Ու կ'երգեմ կարօտները մարդուն, հայ մարդուն, կարօտը բոլոր ազատութիւններուն ու ու վերջին ազատութեան,— մեռնելու այնպէս՝ ինչպէս ապրեցաւ։

— Օրէնքէ դուրս։

Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Կեանքը Մարսէյլի Մէջ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սեփ. Թղթ. — Աշխարհի չորս կողմը ցրուած հայ գաղթականութեան ղեկավար ուժերը մեր քաղաքական կուսակցութիւններն են, անուանապէս երեք հատ։

Մարսէյլի ռամկավարները այս տարի չափազանց բարի եղան, եւ չարութիւն ըրած չըլլալու համար, ոչ Անդրանիկի սգահանդէսին մասնակցեցան եւ ոչ ալ «Մշակոյթի Օր»ուան։

Ս. Դ. Հնչակեանները Դաշնակցութեան հետ միասին տօնեցին Ապրիլ 11-24ը, «Մշակոյթի Օր»ը։ Առանձնապէս կատարեցին 21 կախաղաններու յիշատակին սգահանդէս մը, քանի մը վիճաբանական եւ դասախօսական հաւաքոյթներ։

Գաւառական ժողովի անդամներէն քանի մը անմիտ ու եսասէր հնչակեաններ ուզեցին խանգարել ազգային կեանքը եւ երկուքի բաժնուելով սկսան իրար վարկաբեկել։ Ցարի մը առաջ իրենց պաշտած մէկ ընկերը սկսան անպատուել հրապարակաւ, սրճարաններու մէջ եւ կեղծ ստորագրութիւն կրող անձոնի թռուցիկներով։

Հնչակեաններու Մարսէյլի մասնաճիւղի երկու հակամարտ կողմերը կը սպասեն իրենց ընդհանուր ժողովին (ապրիլ) վճիռին։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նախկին տարիներու իրգործունէութեան վրայ գրեթէ բան մը չաւելցուց այս տարի։ Ցօնեց փետր. 18ը, Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը՝ Մայիս 28ը։ Մասնակցեցաւ Ապրիլ 11)24ին սգատօնին, ինչպէս եւ Մշակոյթի Օրուան եւ Անդրանիկի սգահանդէսին։

Դաշնակցութիւնը իր կարելին ըրած է այլասերող մատղաշ սերունդը փրկելու համար։ Դաշնակցութեան խօսքը պատգամ մըն է հայ ժողովուրդի համար։ Երիտասարդութիւնը ծարաւի է անոր խօսքին ու թերթին ու այս իսկ պատճառաւ հարիւրներով ներկայ կ'ըլլան անոր կողմէ սարքուած դասախօսութիւններուն։

Դաշնակցութեան կողքին կայ նաեւ Պատանեկան Միութիւնը, որուն թիւը տարուէ տարի կը կրկնապատկուի եւ հետզհետէ չափահասները կը մտնեն Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Անոնք ունին գրադարան մը հինգ հարիւրի մօտ գիրքերով։ կը ստանան «Ցառաջ», «Հայրենիք ամսագիր», «Արաքս» եւն.։ Այս մէկ տարուան ընթացքին 1500 հոգիի ընթերցանութեան գիրք տուած են։ Սարքած են նաեւ վիճաբանական ժողովներ եւ գրական դասախօսութիւններ։ Ուրիշներու կարգին, բանաստեղծ Ահարոն Ցատուրեանը տուաւ երկու դասախօսութիւններ, ներկայացնելով Դանիէլ Վարուժանը եւ Սիամանթօն։

Ունինք նաեւ Չափահաս Որբերու Միութիւն մը, որ կը ջանայ իրերօգնութեամբ եւ ինքնազարգացումով իր համեստ բաժինը բերել զանազան ձեռնարկներու։ Այս տարի անոնք է որ նախաձեռնութիւնը առանձներ էին Մշակոյթի եւ Ապրիլ 11)24ի հանդէսներուն։ Իրենց վերջին ժողովին մէջ շօշափած են կարգ մը կենսական խնդիրներ, որոնց իրագործումով օգտակար գործեր կատարած պիտի ըլլան։

Դպրոցասէրի վարժարանին Փարիզ մեկնելէն ի վեր փարիզահայ թերթերու մէջ ոչինչ կ'երեւայ անոր արդի կեանքին եւ կրթական ուղղութեան մասին. նոյնպէս ոչ մէկ հետաքրքրութիւն Փարիզի Զ. Ռ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ։ Մինչ հոս դեռ կը մնան ցաւալի հետքեր Դպրոցասէրի կամայական գործունէութենէն։

Մեկնումի ատեն իր բեռը թեթեւցնելու համար Դպրոցասէրը բաւական որբուհիներ ձգած է հոս, երբ սպասուհի կամ իբրեւ որդեգիր։ Անոնք այժմ անվերապահ կը պարզեն իրենց կրած զրկանքները. «Հակառակ մեր շատերուն զանկութեան, «Ցառաջ»ն եւ «Հայրենիք» թերթերը միշտ կարգիլուէին, իսկ «Երեւան»ը ամէն օր գրասեղաններու վրայ էր։ Մեզ առտուընէ մինչեւ իրիկուն կ'աշխատցնէին եւ յետոյ գիշերներն ալ կ'ուզէին ժամ մը միայն զբաղեցնել, բայց արդէն յոգնած որբուհիներս չէինք կրնար օգտուիլ այդ անկանոն դասերէն՝ Ամէն անգամ որ «Ցառաջ»ի մէջ թղթակցութիւն մը հրատարակուէր, մեզ կը նեղէին եւ նոյնիսկ կը սպառնային բանտարկել կամ ճաշէ զրկել»։

Այս յայտնութիւնները ընելէ վերջ անոնք տեղեկութիւններ կուտան նաեւ Փարիզի մասին։ Իրենց ստացած նամակներուն համաձայն, Դպրոցասէրի Փարիզ հաստատուելէն ի վեր մօտ 100 անչափահաս որբուհիներ ամուսնացուցած են տարիքով անհամեմատ մեծ երիտասարդներու հետ։

Այս տարի Միութիւններուն վրայ աւելցաւ նաեւ Եւրոպահայ Կարմիր Խաչը, որ կոչուած է մեծ դեր կատարել գաղութին մէջ։ Ան աճեցաւ արագօրէն եւ Մարսէյլէն վերջ կազմակերպուեցան նաեւ շրջանները։ Հայ տառապանքը իրենց մորթին վրայ զգացած խումբ մը տիկիններ եւ օրիորդներ անձկուն կամքով մը գործի լծուած, կը ջանան ամոքել դժբախտ հայ մայրերու ցաւը։ Իրենց կազմակերպչական այս առաջին տարին հանգանակեցին 10000 ֆրանքի մօտ գումար մը, Փիլիպէի երկրաշարժի աղէտեալներուն համար։

Պզտիկ օգնութիւն մը ըրած են նաեւ թոքախտաւոր հայ երիտասարդի մը, որ քանի մը զաւակներով անօգնական մնացած էր։ Սարքած են երկու գեղարուեստական հանդէսներ։

Կան մէկէ աւելի Մարզական Միութիւններ։

Առաջին՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէկ ճիւղը, որ կը ղեկավարուէր Մալումեանի միջոցաւ եւ որ ֆրանսական թերթերուն մէջ բաւական գովեստներու արժանացած էր, իսկ այսօր շատ բան կորսնցուցած է իր արժէքէն։ «Պատուոյ Վարչութիւն» մնացած է իր յանձնառութիւնները եւ այժմ քանի մը խելահաս երիտասարդներ կը ջանան զայն պահել իրենց կարողութեան չափով։

Ցարիէ մը ի վեր կազմուած է նաեւ ուրիշ Մարզական Միութիւն մը, «Արարատ» (Հ. Մ. Ը. Մ.)։ Այս վերջինը եւս պաշտօնապէս վաւերացուելով սկսած է մասնակցիլ միջազգային մրցումներու։ Վերջիններն շուրջ հաւաքուած են աւելի մեծ թիւով պատանիներ եւ երիտասարդներ։ Եւ եթէ ասոնք եւս ունենային ջոջերէ բաղկացած «Պատուոյ Վարչութիւն» մը, հաւանաբար կարճ ժամանակամիջոցի մէջ կրնային մեծ յառաջդիմութիւններ ունենալ։

Հայրենակցական Միութիւններու մէջ կ'արժէ յիշել Վասպուրականի, Բարձր Հայքի, Հաճընի, Սեբաստիոյ, Խարբերդի, Ամասիոյ, Սիվրի-Հիսարի, Մարաշի, Եոզղատի եւ Երզնկայի Հայրենակցականները, որոնք թէ քանակով եւ թէ որակով արժէք ունին։

Վերջերս Վասպուրականի Հ. Միութեան հրաւէրին վրայ («Ցառաջ»ի միջոցաւ) 7—8 Միութիւններ մէկմէկ ներկայացուցիչ ղրկելով սկսան խորհրդակցիլ Հայրենակցական Միութիւններու կեդրոնական վարչութիւն մը կազմելու համար։ Այս ձեռնարկը նախապէս ըրած էր Ամասիոյ Հայրենակցականը, որ դժբախտաբար չկրցաւ խօսքէն գործի անցնիլ։

Վասպուրականի միութեան շուրջ հաւաքուած 8 Միութիւնները կեդրոնական վարչութիւն մը ընտրելէ վերջ, պիտի կազմեն գիշերային դասախօսութիւններու շարք մը ու պիտի ձեռնարկեն կարգ մը ազգօգուտ գործերու։

Մարաշի Հայրենակցականը իր նպատակին բաւական մօտեցած կարելի է նկատել, որովհետեւ գրեթէ երկու տարի առաջ, բաւական երիտասարդներ կային որոնք հայերէն գիտնալով հանդերձ թուրքերէն կը խօսէին, մինչդեռ ներկայիս բոլորովին փոխուած են եւ տարիքաւորներն անգամ կը ջանան հայերէն թոթովել։

ՍՑ ՄԻՒՏՕՆԵԱՆ

ՌԱԼԷՆ ՋԱՐԼԸՆ

ԱՍՏՂԱԳԷՏՆԵՐԸ

Մարդիկ ամէն դարու մէջ շրջապատուած՝ խորհրդաւոր գաղտնիքներով, ենթակայ ապաշնորհութեան մը եւ իրենց նմաններուն թշնամութեան, հետամուտ եղած են ճշդելու իրենց դիրքը, կանխատեսելով ապագայի դէպքերը։ Այդ կարիքէն ծնունդ առած են գուշակները, պատգամախօսները, մարգարէները, աստղագէտները եւայլն։

Աստղագէտներու արուեստը կը կայանայ երկնային մարմիններուն երեւոյթները, դիրքերն ու ազդեցութիւնները քննելուն եւ անոնցմէ ապագայի դէպք՝ ընդնախատեսելուն մէջ։

Աստղագէտներու համաձայն, երկինքին վրայ կան 7 մոլորակներ, եւ կենդանակամարին վրայ 12 նշաններ, որոնք մասնաւորապէս մարդոց համար գծուած են Զոդիակոսին (*) վրայ։ Այդ երկնային գունդերը, ըստ իրենց քմահաճոյքին կը կառավարեն մեր մարմնոյն անդամները եւ կը ներգործեն մեր խառնուածքին վրայ։ Ըստ այնմ, Արեւը օգտակար ու բարեյաջող է, Երեւակը՝ տխուր ու անտարբեր, Արամազդը՝ իմաստուն ու բարի, Հրատը՝ եռանդուն ու ժիր, Արուսեակը՝ բարեացակամ ու արգասաբեր, Փայլածուն՝ փոփոխամիտ, Լուսինը՝ մելամաղձոտ, եւայլն։

Կ'ըսուի թէ նշանաւոր աստղագէտ Քէփլէր աստղերու մասին իր կատարած ուսումնասիրութեանց ատեն կ'օգտուէր աստղագէտներու գիտութենէն։ Ս. Թովմաս, հակառակ ջերմեռանդ քրիստոնեայ մը ըլլալուն, կ'ընդունէր աստղերու ազդեցութեան վարկածը, որ վարդապետութիւններուն ամէնէն աւելի ճակատագրական հանգամանքը կը ներկայացնէ։

Ամենահին ժամանակներէ ի վեր կառավարութեանց պետերը կարեւոր պարագաներու մէջ սովորութիւն ունէին դիմել պատգամախօսներու եւ աստղագէ... րու խորհուրդին, եւ ըստ... վճռել իրենց ժողովուրդին կատագիրը։ Սակայն այդ... նակալ իշխանները ամէն... յարգալի ու տաք վերաբեր... ւունէին գուշակներու հա... այնպէս որ յաճախ անոնց... վտանգի ենթակայ էր երբ... նուած գուշակութիւնները անհաճոյ կը թուէին կամ... ռակ էին իրենց կամքին։

Պատմութենէն գիտենք... հին Հռոմի Բ. կայսր Ց... որ չափազանց անվստահ ու... կածոտ բնութիւն մը ուն... զատագիր գերիներու... ժայռերու գագաթէն վար... կուտար պատգամախօսն... գուշակները։

Երբեմն խելացի գու... ճարտարօրէն կը խուսափէի... կալ թագաւորներու բարկ... եւ ցասումէն։

Աստղագէտ մը գուշա... մահը Լուդովիկոս ԺԱ.ի... մէկուն, զոր թագաւորը... ուելի կը սիրէր։ Պարագանե... բումով այդ գեղադէմ կի... ռաւ, եւ Լուդովիկոս անոր... ուան պատճառը գուշակին... գրելով, զայն իր քով բերել... պատուհանէն դուրս նետել... տաս մտադրութեամբ։

— Դուն որ ա՛յնքան... ու ճարտար մարդ մը ծն... կը կարծես, ըսէ՛ ինծի... պիտի ըլլայ քու ճակատ... հարցուց թագաւորը։

Գուշակը, որ գիտէր... տկար կողմը, կռահելով... գիտաւորութիւնը, առանց... այլի պատասխանեց

— Ցե՛ր Արքայ, կը... կեմ որ ձեր վեհափառութ... րեք օր առաջ պիտի մեռն...

Աւելորդապաշտ ու կա... թագաւորը հաւատալով... դէտին գուշակութեան,... անոր կեանքին։

Ընդունելի է թէ հին աս... գէտներու գուշակութիւննե... նէին գիտական որոշ հիմք... նոնց արարքներուն մեծ... մասը պարզ շարլաթանութ... սակայն միւս կողմէ պէտ... ընդունիլ շրջապատին ազդ... թիւնը մարդուն վրայ։

Նորանոր տեսութիւններ... համաձայն, ամէն անհատ... կամ նուազ չափով ենթա... մթնոլորտին մէջ եղած ալի... հեղեղանման անձրեւի... թեան, ալիքներ՝ որոնք հ... բոլոր կէտերէն գալով կ'ազդ... վրայ, կը խոցոտեն մեր մ... մեր միսերն ու ոսկորները... անմի՝ մարդ ա՛յս կամ ա՛ն... մէջ. ձմրան կամ ամրան եղա... տառուցեալ կամ այրեցեալ... ներու տակ ծնելով, կրնայ կ... տպաւորութիւններ, որոնք... մասնաւոր ազդեցութիւնն... գործել մեր խառնուածքին... գիքական կազմուածքին վ...

Հ. ՑԷ...

(*).— Զոդիակոսը այն բոլորաձեւ գօտին է, որուն ծիր խաւարմանը կը գրաւէ մէջտեղը եւ որուն մէջ կը գտնուին 12 համաստեղութիւնները։ Ասոնց մէջէն կը թուի անցնիլ Արեւը մէկ տարուան ժամանակամիջոցի մէջ։

ԹՐՔԵՐԷՆԻ ՆՈՐ ՑԱՌ...

Թուրքիոյ կրթական վարութիւնը շրջաբերակա... հաղորդած է բոլոր կրթ... վերահսկիչներուն թէ ուրի... մըն զբաղումներէ առաջ... է նախապատուութիւն... միլլէթ մեքթէպիներուն... ծերուն։

Պոլսոյ կուսակալութեան ջանակին մէջ բացուած Թուրքերէնի ուսուցման... վրդական դասարաններուն... ւը հասած է 2500ի. Այս դա... թացքներուն կը հետեւին 95... զար հոգի, որոնց 100ին 55ը... ներ են։

Որոշուած է ժողովրդ... մէկ մէկ նոր դասընթացք... հաստատել Թաքսիմի, Աք... սայի յունական վարժար... եւ Շիշլիի Թէրագգը վարժ... նին մէջ։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Հրանտ Ալեանաքի նկարահանդէսին բացումը կատարուեցաւ յունուար 17ին, Փարիզի Գեղարուեստից եւ Թանգարաններու տնօրէն Պ. Ֆարրասի ներկայութեամբ։

Պ. Տնօրէնը երկարօրէն դիտելէ յետոյ ցուցադրուած նկարները, մասնաւոր գնահատանքով անցնեցաւ Թիւ 30ի առջեւ, Les falaises de Mesnil-Val. գոհունակ զայն ցուցահանդէսին ամենաուշագրաւ գործը։

Պ. Հ. Ալեանաքի ցուցահանդէսին առթիւ «Figaro Artistique»ի մէջ արտատպուած է նկարչին գործերէն «Հին Ջաղացք»ը, հետեւեալ գնահատանքի տողերով.

— «Gallerie Allard»ի մէջ հայազգի նկարիչ Պ. Հրանտ Ալեանաքի ցուցադրած գործերը պիտի հրապուրեն ամէն անոնք որոնք ամէնէն առաջ անկեղծութիւնը կը փնտռեն։

«Իր արուեստը խորհրդապաշտ է, եւ որ սակայն ուշադրութիւն կը պարտադրէ. իր կազմութեամբ մեծ յատկութիւններով, ...մէջերու ճշգրտութեամբ։ Իր ...ներուն միաժամանակ ուժեղ ... քնքոյշ նկարագրով, եւ նաեւ ... [illegible] ... մը որ կը բաղկանայ ...թենէ եւ յուզումէ. ... արուեստ, որ նախորդ վարպետներուն արուեստին բնատիպն է։»

«Belges de Paris» թերթին ... W de L. կը գրէ

— «Պ. Հրանտ Ալեանաք, ... [illegible] ... շրջանակներուն մէջ շատ ...ծանօթ (երկար տարիներէ ի վեր ցուցադրէ Անկախներու Սա...) այս միջոցին հաւաքած է ... գործերը մինչեւ ամսոյս ...երջը Gallerie Allard. 20 rue des Capucines։ Ծնունդով Հայ, Ալեանաք 9 տարի ճամբորդած է Պուլկարիա, Ռուսիա, Կով...

«Ան բառին ամբողջական ... արուեստագէտ մըն է. ... գործերը մասնաւորապէս հա... են դիտողի աչքերուն։

«Արուեստագէտը կը ցուցա... Նորմանտիայէն, Պր...անէն, Փարիզէն, նաեւ Պոլ...ին տեսարաններ։

«Իր նկարները երբեմն լայնով ... օզով կը թրթռան, իսկ երբեմն աւելի մեղմացած, մեղա...

«Նկարիչին իրական ճաշակ կ'արտայայտէ։ Եւ որովհետեւ ան բնութիւնը չայլանդակեր, այլ կը թարգմանէ իր ամենայն վեհեցկութեան մէջ, նոյն Անկախներու մօտ կը մնայ ...ւոր մը. հաւանաբար այդ ...ճառը՝ որ մեզի կը յայտնէր ... — «Գա...երը (fauves— ծայրայեղ ...իական նկարիչ) կը յայտարարեն, որ ես հրշէջ (pompier ...) եմ» (— աւանդապաշտ նկա...

«Ճաշ սիրուն ցուցահանդէս մը, որ կ'արժեւորէ գեղեցիկ տաղանդ մը։ Պ. Ալեանաք կը պատկանի նկարիչներու այն դասակարգին, որոնց գործերը կը գնեն, աչքի առջեւ ունենալու համար հաճելի եւ արուեստագիտական գործ մը։

«Snob ները նորոյթի սիրահարները իրենց փնտռածը չպիտի գտնեն հոն, ընդհակառակն ճշմարիտ գեղասէրները պիտի գմայլին։»

Գ.

ՄԱՆՇԻ ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Բրիտանական խորհրդարանը իր վերջին նստաշրջանի բացումն է որ կը կատարէ եւ հաւանական է որ լրջօրէն զբաղի Մանշի ընդծովեայ փապուղիին հարցով։

Շարժումը չափազանց ծաւալած է եւ Անգլիոյ հանրային կարծիքը առանց կուսակցական խտրութեան, կը յայտնուի ի նպաստ փապուղիի շինութեան։ Մինչեւ իսկ մեծ վաճառատուն մը վարձած է «Թայմզ» թերթին 7 սիւնակներ որոնց մէջ, յայտարարութեան սովորական վճարումի փոխարէն, հրատարակութեան պիտի տայ Անգլիոյ ճարտարարուեստական եւ առեւտրական գլխաւոր հաստատութեանց ընդհ. տնօրէններուն, լիազօր վարիչներուն կարծիքները՝ ի նպաստ փապուղիի կառուցման։

Անկից զատ, սըր Ռոբերտ Թոմսի ջանքերը տուած են հետեւեալ արդիւնքը. խորհրդարանին մէջ 201 անդամներ ի նպաստ, 17 հակառակ, 108 չէզոք, 4 բացակայ։ Լորտերու ժողովին մէջ 115 ի նպաստ, 56 հակառակ, 90 չէզոք, 12 բացակայ։

Լոնտոնի Մամուլը՝ միաձայնութեամբ ի նպաստ, գաւառական մամուլ՝ 61 մեծ թերթեր՝ ի նպաստ, 9 չէզոք, հակառակ՝ չկայ։

Անկից զատ, 51 լորտեր եւ խորհրդարանէն 152 անդամներ յայտնած են թէ՝ տրամադիր են փապուղիի խորհրդարանական յանձնախումբին բերելու իրենց մասնակցութիւնը։

Կենսական ... հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ. խորհրդարանին ամէնէն մեծ սրահներէն մէկուն մէջ։ Փապուղիի շինութեան բոլոր կուսակիցները այս հաւաքոյթին պիտի դրկեն իրենց ներկայացուցիչները։ Հակառակորդներէն ոմանք խնդրած են որ իրենց թոյլ տրուի ներկայ գտնուիլ։

Ռոբերտ Թոմս հաւաքոյթին պիտի բացատրէ հարցին ստացած ներկայ վիճակը եւ պիտի խնդրէ Անգլիոյ վարչապետէն որ իրենց պատգամաւորները ընդունելու համար, օր մը նշանակէ։ Ան դեռ չգիտեր թէ ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ Ազգային Պաշտպանութեան կոմիտէն, որուն նախագահն է Անգլիոյ վարչապետը. որովհետեւ անոր կարծիքը գաղտնի կը պահուի բայց եթէ շինութեան կուսակիցները կարենան կառավարութեան հաւանութիւնն առնել, անմիջապէս գործի պիտի լծուին։ Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի երկաթուղիի յատակագիծ մը, որ կը յուսացուի թէ պիտի ընդունուի անմիջապէս գալով դրամական խնդրին, որ եւ է դժուարութիւն չկայ այդ կողմէն, արդէն կարգադրուած ըլլալով։ Այդ պարագային արդէն կարելի պիտի ըլլայ քանի մը ամիսէն ձեռնարկել շինութեան, որուն համար, 4 տարի անընդհատ պիտի աշխատցուին 12000 գործաւորներ։

Իսկ Ֆրանսական կողմէն որ եւ է առարկութիւն չկայ ընդծովեայ փապուղիի շինութեան. Հանրային կարծիք թէ պաշտօնական շրջանակներ տարիներ առաջ, անոր օգտակարութեան համոզուած էին։ 55 տարի առաջ արդէն, նոյն ձեռնարկը գլուխ հանելու պատրաստուած էին Ֆրանսացիները եւ այն ատենները կը յուսային թէ Անգլիացիներն ալ ի վերջոյ պիտի միանային իրե՛նց. 1875էն 1882 անգլեւ-ֆրանսական ընկերութիւն մը կազմուած էր որ յատակագիծը ամբողջովին ուսումնասիրելէ զատ, խորաչափումներ ալ կատարեց շինուելիք փապուղիին ճամբուն վրայ, եւ անոր երկու ծայրերուն՝ մեկնակէտին ու վերջին հանգրուանին Սանկաթի եւ Սէն Մարկարէթի խարակներուն վրայ հորեր ալ փորեր էր։ Ցակաւին մինչեւ այսօր, այս երկու վայրերուն վրայ կը տեսնուին այն ատեն շինուած շէնքերը, որոնք կառուցուեր էին առաջ վերջաւորութեան մը յոյսով։ Բայց այն ատեն, անգլիացի նախարար մը յաջողեր էր արգիլել ու կասեցնել սկսուած աշխատանքները, յուզելով անգլիական հանրային կարծիքը։

Անկից առաջ, դեռ 1803ին Ֆրանսացի ճարտարագէտ մը Մաթիէ, Նափոլէոնի ներկայացուցեր էր ներկայ փապուղիին մօտ ծրագիր մը։ Մաթիէ կ'առաջարկէր Վարնի կղզեակին վրայ — որ այսօր ջրասոյզ աւազակոյտ մըն է — կառուցանել միջազգային քաղաք մը, ուր պիտի գային յանգէին՝ Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն մեկնող երկու փապուղիներ։

Անկից աւելին է որ ընդծովեայ փապուղիի մը շինութեան գաղափարը քանիցս արծարծուելէ յետոյ հասաւ այսօրուան վիճակին եւ մեծ յոյս կայ որ վերջնականապէս ընդունուի եւ ձեռնարկուի անոր իրականացման։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՔԱՓԼԷԹԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 21 Յունուար.— Քաղաքին կեդրոնէն հանրակառքով 20 վայրկեան հեռու կը գտնուի Քափլէթ վակոնի մեծ գործարանը։

Ինչպէս նախապէս գրած էի, այս գործարանին մէջ կ'աշխատին 3000 գործաւորներ՝ բաժնուած երկու դասակարգի՝ հասարակ գործաւոր եւ արհեստաւոր։

Պարզ բանւորներու գործերը աւելի ծանր են եւ 8 ժամուան համար կը ստանան 22—25 ֆրանք, իսկ Բ. կարգի աշխատողները՝ արհեստաւորներ՝ 25—30 ֆրանք։

Այս գործարանին մէջ իբրեւ համեստ եւ լաւ աշխատաւորներ նկատուած 200է աւելի Հայեր կ'աշխատին, ... արհեստաւոր կարգէն եւ սիրուած գործարանի վարիչներէն։

Հայերուն իրարու հանդէպ տածած օրինակելի համակրանքը լաւ տպաւորութիւն գործած է Ֆրանսացի աշխատաւորներու վրայ։

Պատմութեան համառօտ ծանօթութիւն ունեցողները տեղեակ են մեր տառապանքներուն եւ կը համակրին մեզ։

Մարսէյլի մէջ ներկայացումներ, բանախօսութիւններ եւ հարանիքները յաճախադէպ դարձած են եւ ազգային ոգին վառ կը պահեն այս երկու հարիւր Հայերուն մէջ։ Միայն թէ ունինք հայերէն լաւ գիտցող առաճկախօսներ, որոնք միշտ թուրքերէն կը խօսին. ինարկէ մենք չենք վարանիր այդպիսիներու դէմ պայքար մղելու, մինչեւ որ յաջողինք այդ լեզուին ամլութեան դատապարտել։

Ապրուստի սղութիւնը զգալի դարձած է։ Ամէն բան կը սղի։

Արհեստաւորներու գործերը աւելի դիւրին ըլլալով հանդերձ անոնք դարձեալ կ'աշխատին յաւելեալ պահանջելու, իսկ պարզ բանւորները լուռ կը մնան։

Յաւելեալ ցանկացողները գործադուլ հռչակած են, պահանջելով օրավարձքի վրայ երկու ֆրանք յաւելում, իսկ պարզ աշխատաւորները գործադուլին չեն մասնակցած։ Առաւօտները 5—8 գործաւորներուն կէս մասը գործարանին դուռը համախմբուած յաւելում կը պահանջէ։ Բանթողներուն կողմէ 10 հոգինոց պատուիրակութիւն մը կը ներկայանայ վարչութեան, խնդրելով վերջնական վճիռ մը։

Կը պատասխանուի թէ 2—3 սուէ յաւելում կ'ընեն ժամավարձքին վրայ, անոնց՝ որոնք մեր շէֆերուն կողմէ կը ներկայացուին իբր լաւ աշխատողներ, իսկ ամիս մը յետոյ բոլորին նոյն եղանակով յաւելում պիտի տան։ Բոլորը դժգոհ ըլլալով, այս որոշումէն բանթողները կ'որոշեն չաշխատիլ, մինչեւ որ իրենց պահանջին բաւարարութիւն տրուի։

Թափթփած մէկ երկու հայ կարմիրներ ալ միջամտեցին՝ սէնտիքայի գործակցութեամբ ընդունիլ տալու այս պահանջները, սակայն ապարդիւն։

1926ին շաքարի գործարանի բանւորները գործադուլ հռչակած էին Ալճերիացիներու դրդումով։ Հետեւանքն այն եղաւ որ, Հայերը նկատուեցան գործադուլի դրդիչ եւ այն ժամանակէն մինչեւ այսօր այդ գործարանը հայ բանւոր չընդունիր։ Եղածներուն ալ հարիւրին 90ը դուրս նետեց. տուժողները Հայերը եղան։ Միւնսայի բանւորները ալ մէկ միջամտութիւն ըրին սէնտիքային միանալու, սակայն մեր Հայերը առաջին տեղը դրաւեցին, «Սէնտիքային պէտք է ուժ տալ որպէսզի մեր իրաւունքին տիրանանք» ըսելով։

Հեռո՛ւ խաբեբաներէ եւ շահախնդիրներէ։

Աւետիս Կ. Հայրապետեան

120Ը 40—50Ի ԻՋԱԾ

ԿՐԱՍ. (Սեփ. Թղթ.) — Ժամանակէ մը ի վեր գործերու անկայունութիւնը պատճառ եղաւ որ 120ի մօտ այս գաղութը երկու երեք ամսուան ընթացքին 40—50ի իջնէ։ — «Ես կ'երթամ, եթէ լաւ ըլլայ կը գրեմ, դուն ալ եկուր»։ Եւ մեկնողները հազիւ իրենց նոր տեղը հասած՝ կը գրեն. «Ըլլայ որ գալ չյապաղես, այստեղ շատ լաւ է, գործ շատ կայ, Հայ ալ շատ։ Անմիջապէս եկուր»։ Եւ այսպէս շատեր վարակուեցան։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քրիստափոր ենթակոմիտէն որ կազմուած էր ամուրի երիտասարդներէ, բաւական տկարացաւ այս մեկնումներուն հետեւանքով։

Արա

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՎՌԱՆ.— Անցեալ կիրակի օրուան դաշտէն յետոյ, «Արաքս» հրաւիրած էր J. Charonne (Ա.) խումբը մրցելու «Արաքս»ի (Ա.) խումբին դէմ։ Թէեւ բացականեր կային, բայց կրցան յաղթել 6ի դէմ 4ով։

Երկրորդ խումբը պարտուեցաւ A. S. Boursep (3) խումբէն. 2—1ով։

Օ. Լ.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Փարիզէն X մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պուքրէշի «Րաֆֆի» Յառաջդիմասէր միութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՊԱՆՆԵՑ.— Որովհետեւ պեխերը կտրեր էր, կը պատասխանէ ընդհ. դատախազը՝ հոր ու կարուկ, որ իր առջեւ կանգնած կնոջ մէջ կը տեսնէ գռեհիկ ոճրագործ մը։ Մինչ կինը որ ինքն ալ չի գիտեր թէ ինչո՞ւ սպաննեց իր ամուսինը, շփոթած կը լռէ, խօսքը տալով իր պաշտպան փաստաբանին,

Անցեալ Յունիսին, Կլէրմոն-Ֆէրրանի նօտարը Փոլ Կոտէն, երեք շաբթուան բացակայութենէ մը յետոյ, կը վերադառնար տուն։ Կոտէն հաճոյամոլ և ծոյլ մարդու համբաւ ունէր։ Ամուսնացած էր իր նախկին սիրուհիին հետ, որ առաջին ամուսնութենէ մը ծնած երկու չափահաս աղջիկներէ զատ, իրեն կը բերէր մեծկակ դրամօժիտ մը։ Կոտէն երբ վերադարձաւ, կինը նշմարեց որ ան պեխերը կտրած էր ու դիտողութիւն ըրաւ։ Նօտարը առանց պատասխանելու, ուզեց ձգել, հեռանալ, բայց կինը փակեց անոր ճամբան եւ ատրճանակը հանելով, սպառնաց, մինչ իր ամուսինը կը պօռար.

— Կրակէ՛ տեսնեմ, կրակէ՛։

Պատասխանը չուշացաւ։ Կինը ինքն ալ չգիտցաւ թէ ինչպէս պայթեցաւ ատրճանակը։ Բայց պայթիւնէն յետոյ, երբ աչքերը բացաւ, տեսաւ որ ամուսինը ճակտէն խոցուած՝ անշունչ ինկած էր գետին։

Եւ հիմայ, դատարանին առջեւ, ոճրագործ կնոջ փաստաբանը, արդարացնելու համար իր յաճախորդը, զոհին ամբողջ կենսագրականն է որ կը ներկայացնէ դատաւորին, ամէնէն մութ ու պղտոր գոյներով։

ՎՐԻՊԱԿ.— «Յառաջ»ի չորեքշաբթի 23 յունուարի թիւին մէջ «Հին երգը կամ տրորուած ուղիներով» յօդուածին երկրորդ սիւնակ առաջին պարբերութեան մէջ տպուած է՝

«Հայ բուրժուազիան շահագրգռուած էր միմիայն իր շահով եւ «ազգային խոշոր պետութիւն» ստեղծելու կարիքը ունէր եւ ոչ գիտակցութիւնը»։

Պէտք է ըլլալ՝ «ոչ կարիքը ունէր եւ ոչ գիտակցութիւնը»։

Տպուած՝ «վեր կենալ ու կենալ թայ առաջին մարքսիստներու մի քառորդ դար առաջ ասած անհեթեթութիւնները»։

Պէտք է ըլլայ՝ «վեր կենալ ու կրկնել»։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՁՐԵՒ. Երիտասարդ գրագէտ Համաստեղի Նոր գիրքը։ Տպ. Փարիզ. 1929. գին 20 ֆրանք։ Հասցէ՝ «Յառաջ»։

ՀԱԼԷՊ. Մառսէլ Թինէրի։ Թարգմ. Ատրինէ Ն. Լօքմակէօզեան։ Տպ. Պոլիս. 1928։ Գին 80 դրշ.։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
235, FBG. ST. MARTIN
PARIS (10e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ա Խ Ա Ն Դ Ա Վ Է Պ

Ա

Մինչեւ կէս օր կը քալէ ու ... մը կ'իջնէ։ Գետ մը կը ..., առատ ըլլալուն ջուրերը ... են, ու կը մտնէ ու կ'անցնի։ ... եզերքը, խոտի դէզի մը ... կլոր գլուխով լեռ մը կը ...ձրանայ, տարօրօտ աւելի ...ագ մը կը տեսնէ, մօտն ալ ...տիներու բազմութիւն մը, ...բուլը թարմ կանանչով մը։ ... ջուր մը ջաղացքին ներ... դուրս կ'ելլէ, ու քարոտ...ին քովէն անցնելով կ'եր...

... նայի որ բարտիներու ան...կին խորը խումբ մը ձիեր ..., որոնք պախուրցուեր, թէրերը վրանին՝ ծանր տոպրակ... ... դարի կ'ուտեն։ Զօրս անոթներ են, նստեր են կա...ին վրայ, զէնքաւոր, թա... ... շարէ շէնք ու լայն ...րձներ է հագեր մէկը, միւս...ը սպիտակ շորերու մէջ են փաթթուած։ Անոնք ապարօշներ ունին գլուխնին եւ հինցուած մորուքներ, որոնք ուղղեր են բարտիներուն գագաթները ու կը նային։ Լայն փէշերնին ժողվեր են, ճաշհանգիստ կ'ընեն։

Կը հրաւիրեն պատանին, կը նստեցնեն ու կը հարցուփորձեն։

Կը հասկնայ որ շքեղ ու գեղնաւուն զգեստներով մարդը որ ամէնէնտարէցն է, Թիւճճար-պաշի մըն է, միւսներն ալ իր մարդիկը։ Արեւմուտքէն կուգան ու Արեւելք կ'երթան։

Ճաշահանգիստէն յետոյ կ'ելլեն ձիերը կը հեծնեն, Թիւճճար-պաշին առջեւէն, միւսներն ալ ետեւէն։ Ձիաւոր շքախումբ մը կազմելով ծօրին ճամբով կը մեկնին։ Ձիերը արագ չեն քշեր, որովհետեւ այդպէս է օրէնքը երկայն ճամբորդութիւններու համար. պատանին իրենց աղեկից կ'առնեն, ու ան ալ քալելով կը հետեւի անոնց։

Կ'երթան ու կ'երթան, օրեր ու շաբաթներ։

Ամէն ցորեկներուն վար կ'իջնեն, ձիերը կը պախուրցեն, տոպրակով գարի կուտան անոնց, իրենք ալ կը ճաշեն։ Յետոյ նորէն կը հեծնեն ու կը մեկնին, ու երիկուններ զօնախ կը հասնին։

Այդ երկիրներուն մէջ զօնախները մէկ աւուր հաշիւի վրայ շինուած են, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ձիու մը կտրած ճամբու մը հեռաւորութիւնով։

Լեռ, ձոր չկայ այլեւս։ Ընդարձակ, տափարակ երկիրներէ կ'անցնին, ու արեւամուտին հետ անվրէպ մէկ ժամ հեռաւորութենէ կը յայտնուին զօնախները, մենաւոր շէնքեր՝ լքուած զօրանոցի մը երեւոյթով ու մայրամուտի գոյներու մէջ կարմրագոյն։

Կուգան որ դուռները բաց, անմարդաբնակ են։ Կարգով սենեակներ կան, գմբէթաւոր օճախներ իւրաքանչիւրին մէջը, որոնք մարած են։ Կը գիշերեն, ու արեւածագին կը ձգեն ու կը հեռանան։

Աղբիւրներուն, գետերուն մօտ կանգ կ'առնեն։ Այն ատեն Թիւճճար-պաշին թէրքիէն ջուրին թասը կը հանէ որ արծաթէ ըլլալուն կը փայլի։ պատանին ջուր բերելով բոլորին կը մատուցանէ կարգով ու անոնք ձիերուն վրայ կը խմեն։ Կը պատահի որ մէկը իջնալ ուզէ. պատանին ձիուն սանձը կը բռնէ ու կը կեցնէ անասունը, կամ երբ վերստին հեծնէ կը փութայ, կ'օգնէ որ ոտքը ասպանդակին վրայ դնէ։ Ու ինչպէս լաւ կը ծառայէ որ բոլորին սիրելի կը դառնայ, անոնք ալ միշտ սեղանակից կ'ընեն իրենց, ու Թիւճճար-պաշին կը խոստանայ իր մօտ պահել միշտ, իր ծառաներուն պետ կարգել զինքը։

Օր մըն ալ դաշտ մը կը հասնին որ անծայր է ու հողը կարմրաւուն ըլլալուն մարդուն աչքերը կը խտղտէ կարմիրովը։ Գետ մը կ'անցնի այդ դաշտին մէջէն. կը հասնին եզերքը, տասներկու հիմերու վրայ հաստատուած, տասներկու անցքերով ճերմակ կամուրջ մը կայ վրան։ Ջուրը կը հոսի նոյնքան մաքուր բաժնուած ու կապարի գոյնով մը, ու երկու գլուխները գոց դուռներ ունի, որոնք օդին մէջ կը բարձրանան, առանց ծածկոյթի։ Մինչեւ փորը հասնող մօրուքով, կլոր ու կապոյտ վարտիքով պահապան մը կը բանայ լայն դուռները, կ'անցնին ու նորէն կը փակէ ետեւնուն։

Կամուրջէն անդին, հորիզոնին երեսը հսկայ սեւ ամպ մը կը նշմարեն ու քանի կը մօտենան՝ աստիճանաբար ամպին սեւութիւնը կ'անցնի, կը կարմրի, ու վերջն ու վերջը կարմիր ամպը քաղաքի մը կը փոխուի։ Թիւճճար-պաշիին քաղաքն է։

Քարակերտ, բարձր պարիսպներ ունի շուրջանակի, երկաթապատ, վիթխարի դուռներ, թիւով չորս հատ, քաղաքին չորս ծագերուն։ Արեւմուտքի դուռնէն ներս կը մտնեն, պահապաններ կան, ձախէն ալ կապած սուրեր ունին, որոնք մինչեւ գետինը կը քսուին, սուրերը մերկ են, մահիկի մը պէս կիսաբոլոր, ու շեղբերը կը փայլին, ճերմակ բոց մը արձակելով։ Անոնք կը շարուին անեղ դուռներուն մէկ կողմին, ու անցք կ'ուտան ձիաւորներուն։

Քաղաքն ալ քանի հազար փողոց ունի, ու ութսուն հազար տուն։

Շողշողուն բազմութիւն մը կը քալէ շարունակ անոր փողոցներէն, մէկ գծի վրայ, մրջիւններու շարան մը ինչպէս անդուլ կ'երթեւեկէ, մարդկանց անցուդարձը այնպէս կերեւի բարձրէն դիտողին։ Դեղին, կարմիր, սպիտակ շարէ լայն զգեստներով են բոլորն ալ, հինցուած մօրուքներ կը կրեն ու անոնց մորթերուն գոյնը մայրամուտի արեւին կարմիրը ունի։

Ժամերով երթալէ վերջ կլոր հրապարակ մը կը հասնին։ Շուրջանակի ցած ու տափարակ տանիքներով խանութներ կան, մոյգ գոյնով ու քարակերտ, ու անոնց ներսը ծալլապատիկ նստած են երկայն քղանցքներով վաճառողները։ Անոնք տեղերնուն չեն շարժիր, երկայն կոթերով չիբուխներ ունին ձեռքերնին, կ'երկնցնեն ու ուզուած վաճառքը անով կը մատուցանեն գնորդներուն։

2) Յ. ՄՆՁՈՒՐԻ

Տրոցկիի դրօշին տակ համախմբել բոլոր դժգոհներն ու խորհուրդներու թշնամիները, առանց քաղաքական հաւաքումի խտրութեան։ Այդպէս, այս կազմակերպութիւնը բանակին մէջ սկսած էր ցրուել թռուցիկներ, որոնց մէջ կ'ըսուէր թէ կարմիր բանակը սահմանուած է ըլլալ պօնափարթեան շարժումի մը որրանը։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ.— «Նկատի ունենալով այս դէպքերու ծանրութիւնը, հէփէուին տրուեցան արտակարգ իրաւասութիւններ՝ ամէն միջոցներով կարենալ կռուելու համար տրոցկիական ընդդիմադիրներու դէմ։ Կեդր. Կոմիտէն համբերութիւնը սպառած է այլեւս տրոցկիական ընդդիմադիրներու հանդէպ»։

Բուխարինի դիրքավարներու պառակտումը

Թայմզի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ (20 յուն.).— Վերջերս աւելի շեշտուած հանգամանք ստացաւ Մոսկուայի համայնավար վարիչներու երկարատեւ վէճը՝ ներքին քաղաքականութեան եւ Գ. Միջազգայինի արտասահմանեան զանազան հատուածներուն հանդէպ բռնուելիք ուղղութեան մասին, մանաւանդ անոր համար որ խնդրոյ առարկայ է Միջազգայինի անուանական պետին՝ Բուխարինի անձը։

Մոսկուայի մէջ, նոյնիսկ խորհրդային սահմաններէն դուրս զրոյց կը շրջի թէ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը Ստալին հեռացուցած է Բուխարինը կուսակցութեան եւ Գ. Միջազգայինի մէջ անոր գրաւած խիստ պատասխանատու պաշտօններէն եւ քանի մը ամսուան արձակուրդով հարաւային Ռուսիա ղրկած է զայն՝ բուժուելու համար։ Ուրիշ տեղ ղրկուելու լուրը կանխահաս է անշուշտ, քանի որ Բուխարին դեռ այսօր Մոսկուա կը գտնուէր։ Ցետոյ Ստալին չի կրնար հրաժարեցնել Բուխարինը իր պաշտօններէն, մանաւանդ որ Ստալին ինքն ալ շատ կասկածելի մեծամասնութիւն մը կը վայելէ՝ համայնավար ամէնէն կարեւոր մարմիններու մէջ։

Բուխարին անդամ է Քաղաքական Բիւրոյին, համայնավար գերագոյն մարմին, որ այժմ բաղկացած է ինը վարիչներէ, կալինին - Ռիկով խմբակն ունենալով իբրեւ հակոտնեայ Ստալինի խմբակին, եւ որուն մէջ Բուխարին ցարդ միջին դիրք մը բռնած էր, սովորաբար սակայն հակելով Ստալինի կողմը։ Բուխարին անուանի է իբրեւ կուսակցութեան ամէնէն ճարպիկ տեսաբանը, ու Լէնինի մահէն ի վեր ինքն է որ ասպարէզ կուգայ իբրեւ ամէնէն հեղինակաւոր մեկնիչը Մարքսիզմի եւ Լէնինիզմի վարդապետութեանց՝ զանոնք կիրարկելու համար ժամանակակից կացութեան եւ քաղաքականութեան մէջ։

Թուրք հրոսակները գործի վրայ

Սուրիոյ Թերթերը կը գրեն (12 յունուար).— Անցած ուրբաթ օր Անտիոքէն Հալէպ գացող վեց ինքնաշարժեր յարձակում կը կրեն խումբ մը անծանօթ մարդոց կողմէ, Հալէպէն կէս ժամ հեռու Խան - Ասլը մօտ։

Զինուած հրոսակները կողոպտելէ վերջ բոլոր ճամբորդները, պզտիկ դիմադրութիւն ցուցնողներէն երկու հոգի կը վիրաւորեն, եւ իրենք ալ լեցուելով երկու ինքնաշարժերու մէջ կը հրամայեն վարիչներուն որ զիրենք տանին դէպի Թրքական սահմանները։ Վարիչները ցոյց տրուած բռնութեան չեն կրնար դիմադրել եւ ակամայ կ'ենթարկուին տրուած հրամանին եւ ճամբորդները Թրքական սահմանին վրայ իջեցնելէ վերջ կը վերադառնան Հալէպ։

Կողոպտուող ճամբորդներու մէջ կը գտնուի նաեւ Սահմանադիր ժողովի Հալէպի երեսփոխան Տոքթ. Խէյալիի եղբայրը։

«Սօն Սաաթ» կը գրէ.— Հարաւային սահմաններուն վրայ Նիսիպինի մօտ, մաքսանենգներու 25 հոգինոց խումբ մը ընդհարում ունեցած է ոստիկան զօրքերու հետ։

Ընդհարման միջոցին, մաքսանենգ մը սպաննուած է, մէկ մասը ձերբակալուած իսկ մաս մըն ալ խոյս տուած է սահմանը անցնելով։

Մաքսանենգները 120 էշու բեռ ապրանք կ'ուզէին ներս անցընել սահմանագլուխէն։

Թաբավլայի հրդեհին շուրջ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը ինետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Պոլսոյ մեծ հրդեհին մասին (22 յունուար).— Մեծ դժբախտութիւն է որ հրդեհը ծագեցաւ ձմրան ամէնէն ցուրտ մէկ գիշերը։ Երկու օրէ ի վեր ձիւնած ըլլալով Պոլսոյ մէջ, հիմա քանի մը մատնաչափ թանձրութեամբ խաւ կապած է։ Կծու ցուրտ օդը մեծապէս աւելցուց հրդեհի արկածեալներուն թշուառութիւնը։ Այս առաւօտ սրտաճմլիկ էր տեսնել ցնցոտիներ հագած մանուկներ, որոնք տուներէն ձիւնին վրայ նետուած պահարաններու մէջ կ'սպասէին։ Ամէն ուղղութեամբ կը խուժեն փախստականներու ալիքները՝ իրենց հետ տանելով տնական առարկաներ եւ կարասիներ, որովհետեւ իշխանութիւնները հրամայած էին պարպել հրդեհի գօտին եզերող բոլոր տուները։

Անգամ մը, մինչ հիւսիսային քամին կը փչէր, վախ կար որ հրդեհը ծաւալի դէպի Բերա, ուր կը գտնուին պանդոկներ, վաճառատուններ, օտար դեսպանատուններն ու հիւպատոսարանները։ Անգլիական դեսպանատունը մօտ կէս մղոն հեռու է կրակի գօտիէն, սակայն մէջտեղը ձոր մը կայ։

Հրդեհին պատճառը դեռ յայտնի չէ, սակայն ոստիկանութիւնը կը կասկածի որ հրդեհը ծագում առած է տունէ մը, ուր գաղտնի օղի կը պատրաստէին։

Հրշէջ գունդերը կը գանգատին որ ջուրի մթերքը բաւարար չէ. պատճառներէն մէկն է ջուրերուն սառիլը։ Սակայն եթէ ձիւնը ծածկած չըլլար տանիքները, հրդեհը աւելի լայն համեմատութիւններ պիտի ստանար։

Միջոցներ ձեռք կ'առնուին աղէտեալներուն օգնելու համար։ Շատեր տեղաւորուած են զօրանոցներու եւ ուրիշ շէնքերու մէջ։ Հրդեհի պահուն գինուորական ջոկատ մը մարդ չէր ձգեր կրակի գօտիէն ներս։

Իտալական միջադէպ մը

Զաղրէպէն կը հաղորդեն թէ Շիպէնիքի՝ բացերը՝ Եուկոսլաւ ջուրերու մէջ, իտալական «Փալաթինօ» եւ սերպիական «Քոսովօ» շոգենաւերն միջեւ պատահած է միջադէպ մը։

Մօտ 100 իտալացի նաւաստի զինուորներ, որոնք Զատարէն Թրիէսթէ կ'երթային, անարգանքներ եւ սպառնալիքներ ուղղեցին «Քոսովօ» շոգենաւի ճամբորդներուն՝ մօտէն անցածատեն։ Նոյնիսկ զանազան առարկաներ նետեցին «Քոսովօի» դէմ, որուն նաւապետը Շիպէնիքի նաւահանգիստի վարչութեան բողոք մը ներկայացուց։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Յարօն - Յուրուբեր - Ն Հայր. միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղին

Այս կիր. ժամը 2ին Մալաթիոյ կրթ. ընկ. սրահին մէջ, 3 Rue du Béal կը ներկայացուի՝ «ՍԱՍՆՈՅ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ»

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ Մ. Մարութեանի եւ տեղական կարող ուժերու կը ներկայացուի՝ Ա. Ահարոնեանի

ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ եւ ԱԿԱՄԱՅ ԹԱՂԱԿԱՆԸ (զաւեշտ)

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահը

Սրահին ջեռմութիւնը ապահովուած է։ Տոմսերը՝ 3 եւ 5 Ֆր.

Հ. Յ. Դ.

Գուա Քոլոմպի Նաւարդին ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն։

Շավի «Ռոստոմ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Մինաս Տէրվիշեանի բնակարանը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Ուզունեան։ Նիւթ՝ «Ազգ եւ պետական անկախութիւն»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի Մատենադարանի սրահը։ Մուտքը՝ «Յրանսուա Կարուէն» փողոցէն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի շարունակութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Մարսէյլի Պրուսայի Մեծ-Նոր-Գիւղի Հայրենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Brasserie du Chapitreի սրահը, 1 Cours Joseph Thierry: Օրակարգ.— Դիւանի եւ Վարչութեան ընտրութիւն։

Փօն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէի ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ կիրակի ժամը 2ին Hôtel de Franceի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։ Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

Սէն Թ'էթիէնի ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին սովորական սրահը, 3 Place du Peuple։ Կը խօսի Ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Իսկ Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին նոյն նիւթին շուրջ վիճաբանական ժողով միեւնոյն սրահին մէջ։

Մարսէյլի Վէրիս խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Նիսի Շրջ. Կոմիտէն եւ Քանի Կայծակ խումբը ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին Քանի սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Մարսէյլի Գատ. Միութեան ընդհ. ժողովը. այս Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Դաշնակահար ԱՐԹԻՒՐ ՆԱՎՕՍԵԱՆի …ութիւնը յետաձգուած ըլլալով, տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ ժամը 3ին Bagneauxի գերեզմանատունը՝

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՐԻ Պուաքոլոմպի Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ արձանագրուիլ փափաքողները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Place Comète, պիւրօ Թապակի վերնայարկը: Ներկայ կ'ըլլայ Տիկնանց:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30–12 Ֆրանսերէն (Պ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլորիա։ Շարունակութիւն վիճաբանութեանց եւ ընտրութիւն։

ՏԼՍԻՆԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղը շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Յակոբ Գարաեանի սրճարան - ճաշարանը։ Ներկայ կ'ըլլայ Կեդրոնի ներկայացուցիչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Rosny sous-Boisի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 22 Ave. de la République։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ՓԱՐԻԶԻ Շապին-Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները անխտիր գիւղացի թէ քաղաքացի, այս Կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գատ. միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը։ 142, 119, 220, 264, 191, 274, 128, 236, 229, 137, 154, 22, 258, 300, 278, 202, 161, 27, 49, 194, 60, 178, 174, 271, 63, 1։ Ստանալու համար դիմել՝ Միութեան Գրադարան Ընթերցարանը, 63 Rue de la République.

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Գրադարանի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր ընթերցողները որ իրենց քով գտնուած գիրքերը վերադարձնեն մինչեւ փետր. 15, իրիկունները ժամը 7—9, գրապահներ՝ Պ. Սահաթճեանի կամ Պ. Աղասիի: Այս թուականէն յետոյ իւրաքանչիւր գիրքի համար շաբաթական մէկ ֆրանք տուգանք պիտի գանձուի:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գատ. միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ: Կը դասախօսէ՝ ընկ. Ա. Ամօեան: Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— «Հաուրըթ Գարակէօզեան Հոմի սաներէն Միհրան Էմէքսիզեան կը փնտռէ Պազպազեան ընտանիքը, որ 1923 թուականին կը գտնուէր Սկիւտար (Պոլիս)։ Իմացնել՝ La Gaudinière, La Ville-aux Clercs (Loir et Cher). France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ Թերթերէն արտատպել։

— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մազնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր, Ջալ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Արուսեակ Ճէպէճեան, հօր անունը՝ Պօղոս, (Նալլըխանցի), մօր անունը՝ Անակիլ (Մեծ Նոր Գիւղցի), եղբայրը՝ Պաղտասար։ Երկու տարի առաջ Պիրէոս (Յունաստան) տեսնողներ եղած են։ Իմացնել՝ իր եղբօր սափրիչ Դաւիթ Ճէպէճեանի 41. Rue Robert, Lyon France.

Կը խնդրուի Յունահայ Թերթերէն արտատպել։

Լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

26 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 865 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՏՐՕՑԿԻԻ ԴԷՄ»

Կը թուի թէ շատ լուրջ շարժում մը ձեռնարկած է աքսորական Տրոցկին, տապալելու համար Ստալինի միահեծան իշխանութիւնը։

Այդ կ'ապացուցանեն ոչ միայն վերջին ձերբակալութիւնները, այլ եւ այն խիստ հրամանագիրը, որ ուղղուած է բոլոր խորհրդային կոմիտէներուն եւ թերթերուն, եւ որ պատերազմ կը հռչակէ Տրոցկիի դէմ։ Նոր Նշանաբանքին հիման վրայ, բուռն պայքար կը մղուի նախկին գործավարին դէմ, որ կ'ամբաստանուի իբրեւ դրդիչ եւ կազմակերպիչ քաղաքացիական նոր պատերազմի մը։

Կ'արժէ թարգմանել կարգ մը բացատրութիւններ, որոնք եթէ ոչ ուրիշ բան, գոնէ նոր պայքարին սաստկութիւնը կ'ապացուցանեն։

Ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնաթերթ «Փրավտա»ի խմբագրականն ալ, 1928ի ընթացքին, Տրոցկիականները «իրենց պարզէն և կուսակցութեան թշնամի խմբակը վերածեր են խորհրդային իշխանութեան թշնամի կազմակերպութեան մը»։ Օրուան վարիչները երեւութապէս կարեւորութիւն չեն տար այս խմբակցութեան ուժին, բայց կը խոստովանին թէան ունի իրեն յատուկ տպարաններ եւ կոմիտէներ, կը փորձէ հակախորհրդային գործադուլներ սարքել, եւ այնքան ստորնացած է որ, իր կուսակիցները քաղաքացիական պատերազմի կը պատրաստէ ընդդէմ պրոլետարիատի դիկտատուրային»։

Աւելի վարկաբեկելու համար շարժումը, նոր մարտակոչը կը յիշեցնէ թէ երկրին մէջ ինչ տարր որ թշնամի է խորհրդային իշխանութեան եւ տողորուած՝ մենշեւիկներու միտքերով, կը համակրի Տրոցկիի կուսակիցներուն եւ անոնց շուրջը կը համախմբուի։

Այս առթիւ կը յիշեն Տրոցկիի կարգ մը գրգռիչ նամակները, որոնք հրատարակուած են արտասահմանի ընդդիմադիր համայնավար օրկաններուն եւ հակախորհրդային թերթերու մէջ։ «Կուսակիցներ կան որոնք ուղղակի կը յայտարարեն թէ պէտք չէ ընկրկիլ ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ, քաղաքացիական պատերազմը պատրաստած ատեն»։ Կը շեշտեն, վերջապէս, թէ Տրոցկիականները վարկաբեկիչ հրատարակութիւններ ըրած են կարմիր բանակին դէմ, թէ՝ «կը փորձեն մէկ կողմէ պառակտում եւ կազմալուծում յառաջ բերել համայնավար Միջազգայինի մէջ, խմբակցութիւններ կազմելով, իսկ միւս կողմէ յայտնապէս հակախորհրդային տարրերը կը գրգռեն Խորհրդային Միութեան դէմ»։

Եզրակացութիւնը,—անողորմ պայքար Տրոցկիի կազմակերպութեան դէմ։ Եւ հետեւաբար կորուստ ազդարարութիւն մը բոլոր անոնց որ աքսորականին հետ են կամ կէս ճամբան կը դողդոջին.

— Կա՛մ տրոցկիական կազմակերպութեան հետ, համայնավար կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ, կամ կատարեալ խզում այդ ապօրէն կազմակերպութեան հետ եւ մերժում ո՛ր եւ է աջակցութեան։

Խոսքէն գործի անցնելով, օրուան իշխանութիւնը արդէն իսկ ձեռնարկած է կարգ մը տրակոնեան միջոցներու։ 150 ընդդիմադիրներու ձերբակալութիւնը, որ հաղորդուեցաւ երէկ, առաջին կարաւանը չէ, այլ սկիզբն եր՛անց։ Քանի մը օրէ ի վեր շրջագայող եւ յաճախ այլանդակ լուրեր շրջան կ'ընեն Տրոցկիի կացութեան մասին։ Տրոցկին փախեր է, պիտի փախչի. Թուրքիա պիտի դրկեն եւ սպաննել պիտի տան. Կովկաս դացեր է եւլն.։ Այս բոլորը առասպելներ են անշուշտ, բայց կը մատնեն կացութեան փափկութիւնը։

Միամտութիւն պիտի ըլլար ենթադրել թէ ընդդիմադիրներու խլրտումները կրնան մէկ օրէն միւսը կործանել օրուան իշխանութիւնը։ Ստալինի խմբակը տակաւին ուժ ունի իր ետեւէն քաշելու նոյն իսկ իրաւ դժգոհները, եւ ճզմելու հակառակորդը։ Ամբողջ պետական եւ կուսակցական մեքենան լարուած է այդ ուղղութեամբ։ Հրաշք մը միայն կրնայ իշխանութեան գլուխ բերել կամ ողջ ձգել Տրոցկին։ Մանաւանդ որ, արտաքին միջամտութեան յոյս ալ չկայ։

Բայց այս շարժումը ծանր ախտանշան մըն է բուն իսկ խորհրդային կարգուսարքին համար։

Որքան ալ ամուր ըլլայ իշխանութիւնը, հարկադրուած է հիմնագրաւել միտքերու մէջ կատարուած յեղափոխութեան։ Միայն աթոռի կռիւը եւ ազդեցութեան պայքարը չեն որ կը խորացնեն խրամատը, այլ եւ հոգեկան ու քաղաքական յեղաշրջումներ։ Ու միայն խորհրդային Ռուսաստանը չէ որ կը ջղագրգռուի ընդդիմադիրներու գործունէութենէն։ Շարժումը ծաւալած է ամէն կողմ, մինչեւ Կովկաս, եւ մանաւանդ արտասահման։ Պերլինը կենդանի վառարան մըն է ընդդիմադիրներու գործունէութեան, իբրեւ ամէնէն մօտը Ռուսաստանի։ Անի եղր. կամիտէ եւ մամուլ։ Նոյնը եւ Փարիզի մէջ եւ այլուր։ Կարելի է կոտրել - թափել երկրին մէջ, բայց պառակտում մը կանգ պիտի առնէ, քանի որ նոյնքան ուղղափառ կ'երեւան ընդդիմադիրները, եւ առողջ միտքեր կ'արծարծեն։

Մանաւորապէս արտասահմանի մէջ, արեւմտեան մշակոյթով սնած ընդդիմադիրները չեն հանդուրժեր Մոսկուայի բիրտ եւ միահեծան բռնակալութեան։ Եւ այսօր փաստ է որ Ֆրանսայի համայնավար կեդրոնէն բաժնուած են շատ մը մտաւորականներ, ճիշդ այս պատճառաւ, ապարէզը ձգելով միջամտութիւններու։

Ամէն պարագայի մէջ, Տրոցկիի դէմ բացուած «պատերազմը» չպիտի վերջանայ մտրակով եւ գնդակով։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ

Թուրքիոյ յեղաշրջման մասին կատարուած թեր ու դէմ վիճաբանութեանց առթիւ, Պէյրութի Ազդակ'ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (12 Յունուար).

— «Անոնք, որ կը հաւատան Մուսթաֆա Քէմալի բռնի արդիացման, կը մոռնան քանի մը չափազանց կարեւոր գործօններ, որոնք կենսական պայմաններ են ազգի մը իրական քաղաքակրթութեան։

1.— Իւրաքանչիւր քաղաքակրթութիւն պէտք է որ համապատասխանէ տուեալ տարրի ազգային կազմուածքին, այսինքն անոր պատմութեան, աւանդութիւններուն, հոգեբանութեան եւ [illegible]։

Ինչ որ Թուրքին համար արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը այնքան անհարազատ է, որքան Հայը անոր համար.

Ցնոր ըսեր թէ Թուրքը չի կրնար քաղաքակրթուիլ։ Թուրքին քաղաքակրթութեան [illegible] որ կրնայ ըլլալ միայն արեւելքը — մահմետական հին քաղաքակրթութիւնը։ Մուսթաֆա Քէմալի կը ձգնի Թուրքը ժողովուրդը արեւմտական պատուաստի ենթարկել՝ ձեւական դեղերով։

2.— Թուրքը անկարող է մշտուիլ արեւմտեան քաղաքակրթութեան աւազանին մէջ նաեւ անոր համար, որ արեւմտութիւնը ըլլալով գրեթէ, բացառապէս [illegible], այդ քաղաքակրթութիւնը մեծ չափով անոր կնիքը կը կրէ եւ խոտոր համեմատական է Թուրք մոնգոլական հոգեկան կառուցուածքին։

3.— Թուրք ժողովուրդը պէտք է զանազանել 100էն 20 [illegible] իր բանիմաց մասին, մանաւանդ այնքան [illegible]ված, նահապետական-անսային իր տնտեսութիւնն իսկ քայքայուած, ոչ տրամադրութիւն, ոչ ձգտում եւ ոչ ալ հակումի ունի շարժում ցոյց կուտայ այս արդիացման։ Տնտեսական բարելաւ վիճակը ամէնէն զօրաւոր լծակներէն մէկն է իրական քաղաքակրթութեան։ Նախ հաց, ապա կրթութիւն եւ ոչ թէ հակառակը.

4.— Մուսթաֆա Քէմալի արդիացումը կանխահաս, արմատական եւ վտանգաւոր օպերացիա մըն է, առանց թմրեցուցիչ դեղերու։

Թուրք ժողովուրդը չի սոկար [illegible] եւ մանաւանդ հակառակորդները...

Գործողութեան ցաւերուն չը տոկացող այդ հիմը զանգուածը գործողութեան ցաւի կծկումներու խենդութեան մէջ պիտի խլէ դանակները եւ պիտի մխէ քաղաքակրթութեան փորձ կատարող Քէմալի կոկորդը — ըստ մեզ, այս տրամաբանական հետեւանքն է անընական փորձերու։

Անկասկած որ, եթէ Թուրք ժողովուրդը ի վիճակի ըլլայ տոկալու Քէմալի հարուածներուն եւ կատարուի հրաշքը — Եւրոպէս արդիանայ Թուրքիան, ապագային հայ ժողովուրդը կ'ունենայ իր դէմ զօրաւոր հակառակորդ մը եւ մրցակից մը եւ ոչ բորենիներու վոհմակներ, որոնք ջարդի եւ աւերումի համար կ'ապրին։

Անաչառ հակառակորդի մը, տնտեսական եւ քաղաքական մրցակցի մը հետ աւելի դիւրին է դրացի ըլլալ, քան արիւնարբու աւազակներու։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ 25–30 ծանօթ անձեր ձերբակալուած եւ հաղորդակցութենէ զրկուած են, Սարգիս Տխրունի անուն հայու մը սպանութեան առթիւ։

Կատարուած քննութիւններէն կը հաստատուի թէ ոչ մէկ յանցանք ունին կալանաւորները, որոնց մէջ կը յիշուին փափազեան, Թուրիկեան եւայլն։

Սպանութեան հեղինակը չէ գտնուած։

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՊԱՀԱՆՋ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐԸ

15,000 ԴԱՇՆԱԿԻՑ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐ ԴԻՄՈՒՄ ԿԱՏԱՐԱԾ ԷԻՆ

Ինչպէս յայտնի է, տարիներէ ի վեր Փարիզի մէջ կը գործէ Միջդաշնակցային Յանձնաժողով մը, որ կը քննէ պատերազմի ընթացքին Թուրքիոյ մէջ վնասուած դաշնակից հպատակներու պահանջները եւ համապատասխան հատուցումներ կ'ընէ ծանօթ հինգ միլիոն ոսկիի գումարէն։

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը, պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցումներուն, կ'ըսէ թէ յիշեալ Յանձնաժողովը չորս տարի գործելէ յետոյ, վերջացուցած է իր աշխատանքները անգլիական, իտալական, ֆրանսական եւ ճափոնական հպատակներու պահանջներուն մասին։

Յանձնաժողովին ներկայացուած մօտ 15.000 խնդրանքներէն 14.000ը վերջնական կարգադրութեան յանգած են։ Քննութիւնները կատարուած են մեծ դժուարութեամբ, նկատի առնելով այն պարագաները որոնց մէջ առաջ եկած են խնդրոյ առարկայ վնասները։

Իւրաքանչիւր խնդրի մասին որոշում տալու համար, անհրաժեշտ էր ունենալ յանձնաժողովի անդամներուն մեծամասնութեան քուէն, եւ թէ խնդրարկուներու օգտին համար պատուիրակները միշտ ընդունած են ոեւէ վիճաբանութիւն, որ կրնար լուսաբանել փաստաթուղթերու մութ մնացած կէտերը։ Եթէ այս պարագաները նկատի առնենք, կ'ըսէ Նախարարութիւնը, պէտք է ընդունիլ որ անկարելի էր միջին հաշուով տարեկան 3500 խնդիրէն աւելի կարգադրել։

Տակաւին կարգադրուած չեն մօտ հազար խնդրագրեր, որոնց քննութիւնները աւարտած են,— բացի անոնցմէ որոնց մասին քննութիւնը անկարելի է։ Ասոնց կարգադրութիւնն ալ քանի մը շաբթուան խնդիր է։

Տրոցկի առեւանգուած ?

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Տրոցկի քանի մը օր առաջ առեւանգուած է Կազակստանի մայրաքաղաք Ալմա Աթայէն, ուր կը գտնուէր։ Իր պահապանները փորձած են արգիլել այս առեւանգումը, սակայն առեւանգիչները կապած են անոնց ձեռքերն ու բերանները։

Պերլինի ծայրայեղ ձախ համայնավարներու թերթը խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ թէ Ստալին կը խորհի առեւանգել տալ Տրոցկին — զայն Թուրքիա ղրկելու եւ հոն սպաննել տալու համար, իբրեւ ամէնէն ապահով վայր։

«Փրակէր Փրէսսէ» կը տեղեկանայ թէ Տրոցկի մեկնած է Սուխում (Վրաստան) ուր ապաքինարանի մը մէջ պիտի դարմանուի։

«Տէյլի Էքսփրէս» ալ կը գրէ թէ Տրոցկի ռուսական բանակի մը գլուխը անցած՝ կը գտնուի Աֆղանիստանի սահմանագլուխը՝ սպասելով դէպքերու ընթացքին։

Ալզաս - Լորէնի վէճը

Երեսփ. ժողովին մէջ սկսաւ վիճաբանութիւն մը՝ Ալզասի մասին։ Առջի օրուան նիստին մէջ խօսեցան երեք Ալզասցի երեսփոխաններ՝ Կրումպաք՝ ընկերվարական, Գրոմ՝ ժողովրդավար, Միշէլ Վալթէր՝ ինքնավարութեան կուսակից։ Ժողովին ներկայ էին Ալթքիրշի եւ Քոլմարի երկու նորընտիր երեսփոխանները՝ Շթուրմէլ եւ Հաուս։

Կրումպաք հակառակ արտայայտուեցաւ ինքնավարական շարժումին։

— Այսօր, ըսաւ, կ'ուզեն հաւատացնել թէ Ալզաս կեդրոնամէտ վարչաձեւի մը տակ կ'ապրի։ Անշուշտ սխալներ գործուած են, սակայն նոյնիսկ գործուած սխալներուն մէջ Ֆրանսայի կամքը բարի եղած է Ալզասի մէջ։

Կրումպաք մեղադրեց Միլրանն ու Ալզաս-Լորէնի նախկին մարզպանը, որոնք հրովարտակով մասնաւոր եւ աղետալի վարչաձեւ մը սահմանեցին հոն։ Դատապարտեց ինքնավարականները, որոնք «աշխարհական դպրոց»ի եւ ֆրանսերէն լեզուի դէմ քարոզութիւններ կ'ընեն։ Խնդիրը կնճռոտ է։ Ըստ ընկերվարական երեսփոխանին, նախ պէտք է լուծել ստացական քաղաքացիութեան, պատերազմական վնասներու, քաղաքային բանտարկեալներու, նախկին զերիներու, աշխատանքի անկարներու, պաշտօնեաներու, առկախ տուրքերու, եւլն. խնդիրները։ Նոյնպէս դատարաններու առջեւ պէտք է յարգել տալ երկու լեզուներու դրութիւնը։ Անկարելի է որ քաղաքացի մը դատուի լեզուով մը զոր չի հասկնար։ Յետոյ, պէտք է բանակցիլ Հռոմի հետ՝ եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանումը եւ աշխարհական օրէնքները մտցնելու համար Ալզասի մէջ։ Եզրակացնելով գոչեց.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓԱՐՔԸԸ ԿԻԼՊԸՐԹԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Անցած օր Թայխսբանկը տոկոսի սակը 7էն 6½ի իջեցուց, ինչ որ դրամի առատութիւն կը նշանակէ անշուշտ։

Բայց գերման բարեկամս ամենեւին չի ձգեր եւ ամէն օր «գորս դու պատուիրեցեր» կը բարբառի Ամերիկացիներուն դէմ, որոնք շատ նիւթապաշտ դարձեր են վերջերս, երեւի նկատելով համեւրոպական միութեան (Paneurope) վտանգը։

Եւ որովհետեւ ես ալ քիչ մը նեղուած իմ անոնց Հայաստանի հոգատարութիւնը մերժելէն, սիրով մտիկ կ'ընեմ, նիւթ հաւաքելու եւ ապագայ պատերազմի մը ախտանշանները գտնելու համար։

— Գերմանական մարքը ամէնէն կայուն դրամն է եղեր։ Ամէն տարի 2½ միլիառ վճարած ենք եւ կրնանք վճարել եղեր։ Ծոցեկառքի երթեւեկը զգալապէս շատցած է եղեր 1924էն ի վեր։ Խնայողական սնտուկները տարուէ տարի աներեւակայելի մեծ թիւեր կ'արձանագրեն եղեր եւն. եւն.։ Խե՞նդ է այս մարդը, ինչ է։ Դպրոցական տղու մըն ալ հարցնես, իսկոյն պատասխան կը ստանաս թէ մեր վիճակը պատերազմի առաջուան օրերէն գէշ է։ Թղթադրամներու տեղատարափին ատեն մեր դրամները կորսնցուցինք...

— Որոնց փոխարժէքը, խօսքդ մեղքով կտրեմ, Թայխսբանկը տոլարի եւ ինչուն ոսկիի վերածած պահեր է։ Իսկ դուք ձեր «կորսնցուցած» դրամին տոկոսը իբր վերարժեւորում կը ստանաք՝ ցետո՞յ...

— Ցետոյ շոգեկառքի հաշիւին համար փարքըր կիլպըրթին կը պատասխանեմ որ մարդիկը ճարահատ աստին-անդին կը ճամբորդեն, որպէսզի քանի մը մարքի ապսպրանք առնեն, գործ չկայ, բան չկայ...

— Եղբայր, ի՞նչ կ'ըսես, մարդը վիճակագրութիւնով կը խօսի։

— Է՜, քու խելքդ չի հասնիր, որովհետեւ գերմանացի չես։ Վիճակագրութիւնը դեռ շատ երիտասարդ գիտութիւն մըն է, հետեւաբար դիւրաւ կրնայ սխալիլ, ինչպէս ամէն երիտասարդ... Երանի՛ թէ այդ գիտութիւնն ալ չըլլար...

ՄԱՂՐՈՒՆԻ

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մոսկուայի ճամբով հասած հեռագրի մը համաձայն, Քապուլէն 80 քիլոմեդր հեռու Ամանուլլահի եւ Հապիպուլլահի ուժերուն միջեւ կատարուած ընդհարման ընթացքին, սպաննուած են երկու Թուրք բարձրաստիճան սպաներ, որոնք կը հրամայէին Ամանուլլահի զինուորներուն։

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՄԸ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Առջի գիշեր ժամը 1ին Սոֆիայի Մարի-Լուիզ փողոցին մէջ Մակեդոնական համաժողովի երկու պատգամաւորներ՝ փոփ Եանեֆ եւ Մարիօ վասիլեֆ ատրճանակով մահափորձ կատարեցին Մակեդոնացի Նիքոլա Ցանոֆ կուզլեֆի վրայ, որ ծանր ոտքէն վիրաւորուեցաւ։ Աձաբեկիչները ազատ են։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Սիւրէյեա Թագուհին Քանտահարի մէջ աշխարհ բերաւ իր ութերորդ զաւակը՝ մանչ։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՌՈՒՍԻԱՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլիացի յայտնի Թղթակից Էլլիս Աշմէտ (Աճմէտ) Բարթլէթ, որ վերջերս Մոսկուա գացած էր *Տէյլի Թէլէկրաֆի* կողմէ՝ խորհրդային դրախտին քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կեանքը ուսումնասիրելու համար, Լոնտոն վերադարձած է եւ սկսած յիշեալ Թերթին մէջ հրատարակել իր տպաւորութիւնները: Ստորեւ կուտանք իր առաջին յօդուածը.

Երբ առաջին անգամ Ռուսիա հասայ, հանրածանօթ դիւանագէտ մը հետեւեալ խորհուրդը տուաւ ինծի. «Աշխատէ՛, ըսաւ, կացութեան նայիլ առանց կիրքի, այնպէս ինչպէս ան կայ այսօր, եւ միտքէդ վանէ ամէն նախապաշարում բոլշեւիկներուն դէմ՝ անցեալին մէջ պատահածներուն համար, ինչ ալ ըլլայ քու անձնական կարծիքդ, երբեք չպիտի կրնաս մօտաւոր գաղափար մը կազմել ճշմարտութեան մասին, եթէ թոյլ տաս գատողութեանդ՝ տարուիլ անձնական թշնամութեամբ անոնց դէմ, զորս հաւանաբար պատասխանատու կը նկատես պատմութեան մէջ ծանօթ ամէնէն բիրտ եւ բռնապետական վարչաձեւին համար: Միշտ յիշէ որ գործդ Ռուսերուն հետ է, կէս-Ասիացի ժողովուրդ մը, որ երեք դար ետ մնացած է Եւրոպայի մնացեալ մասէն՝ մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան տեսակէտով:»

Այս խորհուրդը առողջ էր: Ո՛չ մէկ գրիչ կրնայ ջնջել ինչ որ կատարուած է անցեալին մէջ, ոչ կրնայ մեռելները ետ բերել, ոչ ալ ուղղել սխալները: Այս ահռելի դէպքերը պատմութեան կը պատկանին: Գլխաւոր դերակատարներէն շատեր տակաւին Թատերաբեմին վրայ կը մնան: Ո՞վ կրնայ ըսել թէ ի՛նչ բախտ կը սպասէ անոնց: Միայն առարկայական քննադատութիւնը արժէք ունի, ու կարգ մը վարիչներ պիտի ըսեն քեզ, «Մենք կը քաջալերենք առարկայական քննադատութիւնը»:

Կան բազմաթիւ պաշտօնեաներ, որոնք սիրով կ'ուզեն վիճաբանիլ համայնավարութեան արժանիքներուն եւ Թերութիւններուն մասին, պայմանաւ որ ուրիշ ո՛չ մէկ ընկեր ներկայ ըլլայ:

Մամուլին եւ խորհրդային զանազան ժողովներու մէջ երբեմն բուռն կերպով կը քննադատուին այն չարիքները, որոնք կը խեղդեն ռուսական առեւտուրը եւ կը սպաննեն իր վերականգնումի յոյսերը. բայց այս ձայները շուտով կը խեղդուին: Ոեւէ էական հարցի մասին ազատ քուէարկութիւն չկայ: Կուլակները (հարուստ գիւղացի. Նէպմանները 'մասնաւոր առեւտրական') եւ արհեստաւոր դասակարգեր չեն ազատագրուած, եւ այս բողոքները ո՛չ մէկ տեսանելի արդիւնք կուտան: Սակայն մակերեսին տակ կայ դժգոհութեան յարաճուն ալիք մը որ կը ծաւալի ո՛չ միայն ռուս ժողովուրդին, այլեւ խորհրդային դիւանապետութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ:

ԱՆՀԻՄՆ ՊԱՏՐԱՆՔՆԵՐ

Բազմաթիւ պատրանքներ ծնած են միտքերուն մէջ անոնց, որոնք Յեղափոխութենէն ի վեր Ռուսիա չեն այցելած: Պէտք է վանել զանոնք:

Թո՛ղ չկարծուի թէ երկիրը հակայեղափոխութեան մը ծայրը հասած է, կամ թէ հաւանաբար անմիջական փոփոխութիւն մը պիտի տեսնենք Ռուսիան վարող երկաթեայ վարչաձեւին մէջ: Շատ շատ, ինչպէս Ռուսերը իրենք ալ կը յուսան, աստիճանական թուլացում յառաջ պիտի գայ տնտեսական բիրտ քաղաքականութեան մէջ, որ Ռուսիան եղմական քաոսի ենթարկեց:

Հետեւաբար մաքէ հանել պէտք է յաճախ լսուած այն կարծիքը թէ բոլշեւիկեան վարչաձեւը կոչուած է իյնալու: Աչինչ կրնայ աւելի հեռու ըլլալ ճշմարտութենէն: Իշխանութեան ամբողջ մեքենականութիւնը համայնավար կուսակցութեան ձեռքն է, այսինքն՝ բանակը, կէփէուի գինուորները եւ հաղորդակցութեան գիծերը: Կառավարութեան ղեկը կը գտնուի նուիրապետութեան մը ձեռքը, մօտ ութսուն հոգի, որոնք ամուր կերպով գիրք բռնած են Կրէմլինի մէջ, շրջապատուած զինեալ պահակներով: Համայնավար կուսակցութեան նել կայ գործադիր վարչութիւնը կը գտնուի Քաղաքական Բիւրոյին ձեռքը բաղկացած ինը մարդերէ, որոնք ամենազօր են:

Ուրիշ պատրանք մը եւս կայ միտքերու մէջ՝ հին վարչաձեւին մասին: Ռուսիոյ մէջ չհանդիպեցայ դեռ ոեւէ մէկուն, որ փափաքի վերստին իշխանութեան կոչել Րոմանոֆները, որքան ալ բուռն կերպով ատէ բոլշեւիկները: Իրականին մէջ Րոմանոֆներու անունէն զատ բան չէ մնացած: Ու մէկ հարստութիւն այսքան արագ մոռցուած է եւ այսքան քիչ ողբացուած: Բոլշեւիկները, որոնք այդ գերդաստանի վարիչներուն վրայ անտարբերութեամբ կը նային, նոյնիսկ անհանգիստ չեն ըրած ցարերու այն արձանները, որոնք գեղարուեստական արժէք մը կը ներկայացնեն: Նոյնիսկ ձայն կոյթ յանձն առած չեն կայսերական Արծիւները հանելու եկեղեցիներէն եւ պալատներէն:

Լէնինգրադի մէջ Աղեքսանդր Գ-ի արձանը, որ զայն կը ներկայացնէ հաւծկու ձիու մը վրայ — խորհրդանշան ռուս ժողովուրդին — թողուած է, միայն վրան աւելցուած է հետեւեալ արձանագրութիւնը՝ հանդարտեցնելու համար արուեստի սիրահարներուն խիղճը:

«Հայրդ սպաննուեցաւ. Զաւակդ սպաննուեցաւ. քեզ հոս ծգեցինք՝ իբրեւ անարգանքի եւ ծեգնանքի առարկայ Պրոլետարիատին»:

ՑԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԴԱՏԸ

Կառավարութեան հանդէպ ժողովուրդին դիրքը կը փոխուի համաձայն իւրաքանչիւրին յարաբերական բարօրութեան: Գիւղացիները, թէեւ թշուառ ու դժգոհ, չեն մոռցած թէ Յեղափոխութիւնն էր որ հող տուաւ իրենց, ու թէեւ խորհրդային իշխանութիւնը չի կրնար վճարել իրենց բերքերուն համար իրենց ուզած գինը, որ անխնայ տուրքեր կը դնէ իրենց վրայ եւ չի կրնար հայթայթել իրենց պէտք ունեցած ապրանքները՝ մեծամասնութիւնը կը զգայ սակայն թէ իրենք հիմա շատ աւելի լաւ են՝ քան հին կալուածատէրերու օրերուն: Գիւղացիները չեն ուզեր Ցարերուն վերադարձը, վախնալով որ հողը պիտի առնուի իրենց ձեռքէն, եւ սակայն երբեք գոհ չեն բոլշեւիկներէն: Իրենց փափաքած կառավարութիւնը դեռ չէ երեւցած:

Մտաւորական եւ արհեստաւոր դասակարգերը, որոնք բոլոր միւսներէն աւելի տառապեցան, նոյն թերահաւատութեամբ կը նային ցարութեան վերադարձին վրայ: Փրոֆէսէօր մը այդ հարցը պարզեց ինծի հետեւեալ ձեւով. «Ինչ որ ալ պատահի, թող մի տաք որ ետ դառնանք գէտին կէսէն: Հեգերը գրեթէ կիսովին կլանեց մեզ, ու մենք դեռ կը մաքառինք հոգեկան դժուարութիւններու մէջտեղ՝ գիմացի եզերքը հասնելու համար: Ընդայժման բարելաւում մը առաջ պիտի գայ մեր վիճակին մէջ, որովհետեւ դժուար թէ աւելի գէշ դառնայ: Ամէն պարագայի, լաւ է ոեւէ բան՝ քան ետ դառնալը դէպի այն եզերքը ուսկից եկանք»:

Այս տեսակէտը կրնայ անտրամաբանական թուիլ, որովհետեւ արհեստաւոր դասակարգերու վիճակը անհունօրէն աւելի լաւ էր ցարերուն օրով, սակայն խօսակցիս միտքը, ինչպէս նաեւ իր դասակարգի մեծամասնութեան գաղափարը այն էր, թէ Ցարերու վերադարձը պիտի նշանակէ նոր յեղափոխութիւն մը՝ կարճ շրջանէ մը վերջ. ու կրկնութիւնը վերջին տասնամեակի բոլոր սարսափներուն եւ թշուառութեանց: Անոնք կը զգան թէ իրենց բախտի գիրքին վերջին բառը դեռ չէ գրուած, եւ թէ օր մը վերապրողները պիտի հասնին եզերք մը, որ աւելի բարգաւաճ է եւ ուր աւելի մեծ ընկերային անկախութիւն պիտի ունենան: Ոմանք նոյնիսկ հիմա կը հաւատան տեսնել ծագող արեւի մը ճառագայթները՝ բոլշեւիսմի մութ կարմիր ամպերուն մէջէն: (1)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՎԱՆԻ, ՊԻԹԼԻՍԻ ԵՒ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՔԱՐԻՒՂԸ

«Էնֆորմասիոն տ'Օրիան» (Պոլիս) կը գրէ.—

Երկար ատենէ ի վեր Ամերիկացիները իրենց ակնարկը դարձուցած են Միջին Արեւելքի վրայ, եւ ամերիկացի ձեռնարկուները կ'երեւան ամէն տեղ, ուրկէ քարիւղի հոտը կուգայ:

Մուսուլի քարիւղի մասին, անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան խմբակներուն միջեւ վերջերս գոյացած համաձայնութիւնը կրնայ նկատուիլ ամերիկեան յաջողութիւն մը Փոքր Ասիոյ մէջ: Յայտնի է որ սկիզբները Մուսուլի քարիւղի մենաշնորհը կը պատկանէր Թըրքիշ Փէթրոլիոմ ընկերութեան, որուն մէջ բաժին ունէին Անգլիացիներն ու Գերմանացիները:

Պատերազմէն վերջ, Գերմանիա իր բաժինը յանձնեց Ֆրանսայի: 1923ին Լօզանի մէջ, ամերիկացի «դիտողը» Պ. Զայլտ, յաջողեցաւ Ամերիկայի համար բաժին մը ապահովել Մուսուլի քարիւղին մէջ: Անգլօ-Ֆրանսօ-Ամերիկեան վերջին համաձայնութեամբ, ամերիկեան դրամագլուխը 23. 23 առ հարիւրով կը մասնակցի Մուսուլի քարիւղին շահագործման:

Անգլօ Փըրժըն, Շէլ եւ ֆրանսական խմբակները նոյնպէս 23. 23 առ հարիւրով բաժին մը ունին, իսկ 5 առ հարիւրով մասնակցութիւնը կը բերէ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան:

Արդէն իսկ առաջին աշխատանքները սկսած են, իսկ երկրորդ մասը պիտի կազմէ Մուսուլ-Հայֆա քարիւղի խողովակին շինութիւնը: Այսպէս, Ամերիկացիները ոտք դրին Մուսուլի մէջ:

Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի շրջանին մէջ եւս կը գտնուին քարիւղի հարուստ հանքեր, որոնք մինչեւ հիմա անաղարտ մնացած են: Երկրաբանական տեսակէտով առանք Մուսուլի հանքերուն չափ հարուստ են: Իսկ առանց կարեւորութիւնը կը շեշտուի անով որ, համեմատաբար մօտ են Միջերկրականին եւ Սեւ Ծովուն, հետեւաբար անոնց շահագործումը կը դիւրանայ:

Յայտնի է որ ամերիկացի ծովակալ Չեսթըր, պատերազմէն առաջ մենաշնորհ ձեռք բերած էր երկաթուղիներ շինելու եւ շահագործելու այս շրջանին քարիւղաբեր հանքերը, սակայն քանի մը տարի առաջ, Թուրք կառավարութիւնը ջնջեց այս մենաշնորհը: Հակառակ ասոր, Ամերիկացիները միշտ կը ջանան մենաշնորհներ ձեռք բերել այս հողամասերուն վրայ:

Թուրք կառավարութիւնը արդէն իսկ տրամադիր է զոհացում տալու Ամերիկացիներուն: Իրողութիւն է որ Թուրքեւամերիկեան կառավարութիւնները կը շարունակեն ուրիշ միջոցներով բանակցիլ իրենց տնտեսական եւ քաղաքական յարաբերութիւններու մասին, ինչ որ կ'ապացուցանէ, Արեւելեան Անատոլուի քարիւղի հանքերուն մասին տեղի ունեցող բանակցութիւնները:

Ասկէ զատ, Միացեալ Նահանգները մեծ շահագրգռութիւն ցոյց կուտան Թուրքիոյ հանրօգուտ շինութեանց հանդէպ:

Պոլսոյ Թերթերը վերջերս արձագանգ եղան լուրի մը, որուն համաձայն ամերիկեան ընկերութիւն մը կարգադրութեան մը եկած է Էնկիւրիի հետ, եւ այս առթիւ 60 միլիոն տոլարի գումար մը յատկացուցած է: Այս ընկերութիւնը պիտի շինէ Մէրսինի եւ Սամսոնի նաւահանգիստներուն մեքենական գետնադումները, ինչպէս նաեւ Պէլփ-փարի-Սվազ երկաթուղագիծը:

Ամերիկեան դրամագլուխը կը գործէ նաեւ Կովկասի մէջ, Բագուն կեդրոն ունենալով: Կովկասի քարիւղի մասին, Ռոյըլ Տըչ Շէլ ընկերութեան հետ իր մրցակցութեան մէջ, Սթանտարտ Օյլ ընկերութիւնը յաղթանակը տարաւ 1927ին: Ռուս քարիւղի սէնտիքան առոր յանձնեց Միջին Արեւելքի մէջ իր շահերուն ներկայացուցչութիւնը: Ասկէ զատ, Նախատեսուած է ամերիկեան դրամագլուխով քարիւղի խողովակ մը շինել Բագուէն Պաթում, իսկ Պաթումի մէջ Ամերիկացիները շինած են զտարան մը: Այս բոլորին վրայ աւելցնելու է նաեւ որ Կովկասի մանկանէզի հանքերը մինչեւ վերջերս, Ամերիկացիներուն ձեռքը կը գտնուէին: Ռուս - ամերիկեան առեւտուրը ներկայիս շատ աւելի լայն սահմանի վրայ կը գործէ:

Ամերիկացիները կը ջանան տեղաւորուիլ նաեւ Պարսկաստանի մէջ: Ամերիկեան Սինքլէր ընկերութիւնը քանի մը տարի առաջ, այս շրջանին մէջ քարիւղի մենաշնորհ մը ձեռք բերաւ, սակայն վերջին պահուն ստիպուեցաւ ետ քաշուիլ դրամագլուխի պակասին կամ ուրիշ պատճառներով: Սակայն այստեղ Անգլիացիները խիստ շահագրգռուած են, եւ արդէն երկար ատենէ ի վեր Անգլօ-Փըրժըն Օյլ ընկերութիւնը կարեւոր մենաշնորհներ ունի հարաւային Պարսկաստանի մէջ: Դեռ Անգլօ-ամերիկեան մրցակցութիւնը վերջ չէ գտած: Ուրիշ մարզերու մէջ ալ, Ամերիկացիներ բուռն գործակցութեան մը մէջ մտած են Պարսկաստանի մէջ: Տարիներէ ի վեր պարսիկ ելմտական բարենորոգումը ձեռք առած են եւ վերջերս է որ ամերիկացի ելմտական դիկտատորը՝ Միլսփէկ հրաժարեցաւ:

Կասպից ծովէն Պարսից ծոց երկարող երկաթուղագծերուն շինութեան մէջ ևս իրենցբաժինը ունեցան:

Վերջապէս Ամերիկացիները կը գործեն Կարմիր ծովու երկու եզերքներուն վրայ: Սուրիական ամենամեծ օրաթերթ մը «Ահրամ», ասկէ առաջ գրեց թէ ամերիկեան ընկերութիւն մը 30 միլիոն տոլար դրամագլուխով առաջարկած է մասնաճիւղեր բանալ Աթէնի եւ Հաւէյտայի մէջ, նախանիւթեր գնելու եւ ամերիկեան ապրանքներ տեղաւորելու համար: Թեեւ այս բանին անուղղակի նըպատակն է ռուսեւամերիկեան համաձայնութիւնը, որ Ամերիկացիներուն ուժ կուտայ Արաբիոյ մէջ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ձմեռը Ֆրանսայի մէջ.—

Հազուագիւտ ձմեռ մըն է որ կը տեսնենք Ֆրանսայի մէջ, ծանօթ՝ իր մեղմ եւ քաղցրաբարոյ կլիմայով:

Ճիշդ է որ ամէն տարի, դեկտեմբերի, յունուարի կամ փետրուարի ընթացքին, Ֆրանսայի լեռնային մասերուն մէջ ջերմաչափը յաճախ զերոյէն վար զգալի զուրտեր կ'արձանագրէ, բայց անցողակի հանգամանք ունին եւ շատով տեղի կուտան աւելի տանելի բարեխառնութեան մը առաջեւ ցեւական, Միայն, նոտուէ ձմեռները՝ հազուագիւտ են ընդհանրապէս: Պատերազմի շրջանին, 1917ի ձմեռը իր երկարատեւ սաստկութեամբ յիշատակելի մնաց: Այս տարուան ձմեռն եւս կ'երեւի պիտի մնայ պատմական:

1879ի ձմեռը նմանապէս եղած է բացառիկ սաստկութեամբ փարիզ, Մոնսուրիի դիտարանին մէջ 75 օր տեւականապէս սառին ու սառնամանիքին գոյութիւնը հաստատուած է. դեկտեմբեր 11ին ջերմաչափը իջած է զերոյէն վար 25ուկէս աստիճանի, ինչ որ իրական է փարիզի համար: Նոյն ամսուն ամբողջ տեւողութեանը փարիզի միջին բարեխառնութիւնը զերոյէն վար 8 աստիճան էր:

Ամբողջ Ֆրանսայի ամենացուրտ օրերը, ջերմութեան ամենացած աստիճանները կը զուգադիպին Ժիւրայի լեռներուն մէջ: 1895ին զերոյէն գած 40 աստիճանի ցուրտեր հաստատուած են արեւելեան այդ լեռնազանգուածին մէջ:

100 տարիէ ի վեր Ֆրանսայի ամենացած միջին բարեխառնութիւնը կը զուգադիպի մեծամասամբ յունուարի մէջտեղը: 35 անգամ փետրուար ամիսը եղած է ամենացուրտ ամիսը վեց անգամ միայն, տարուան ամենացուրտ օրը իջած է մարտ ամսուան մէջ:

Մետաղները մարդկային կազմին մէջ.—

Յայտնի է որ կենդանական ինչպէս նաեւ մարդկային կազմը կը պարունակէ բազմաթիւ մետաղներ՝ որոնք կը մտնեն հիւսուածներու, ոսկորներու, արեան բաղադրութեան մէջ. երկաթը զօրօրինակ կը կազմէ մեր արեան գնդիկներու ամենակենսական մէկ մասը. քալսիոմը կը մտնէ ոսկորներու կազմին մէջ:

Նորագոյն քննութիւնները կը ցուցնեն թէ կենդանական կազմը շատ աւելի բարդ է քան ինչ որ կը կարծուի. մանաւանդ լուսավերլուծական մեթոտներով կարելի եղած է հաստատել գոյութիւնը կարգ մը նոր մետաղներու, որոնք թէեւ չնչին քանակութիւններով, բայց չեն դադրիր խաղալէ անփոխարինելի դեր մը:

Ֆրանսացի երկու գիտուններ մեր ոսկորներուն մէջ գտած են հետքը մանկանէզի, լիթիոմի եւ սթիոնցիոմի: Այս ընթացքով թերեւս օր մը պիտի հաստատուի թէ մեր մարմինը ինչպէս ծովուն ջուրը կը պարունակէ տարրերը բոլոր ծանօթ նիւթերու, մետաղներու եւ մետաղակերպներուն, ինչ որ շատ հաւանական է, քանի որ կեանքը առաջին անգամ ծովու ջուրին մէջ է որ երեւան եկած է:

Ժանգ յառաջող մետաղային խառնուրդներ.—

Յայտնի է որ ժանգը մետաղներու, մանաւանդ պողպատներու, երկաթներու մեծագոյն թշնամին է: Կարելի է ըսել անոնց ցեցն է: Մարդիկ գործերու ընթացքին միջոցներ խորհած են երկաթեայ հաւմին կառուցուածքներն ու կերտուա... պաշտպանելու համար... այսինքն oxydationի դէմ...

Վերջին տարիներս գտնուած էին երկաթի կարգ մը խառնուրդներ, որոնք խոնաւութեան ու թթուներու կը տոկային ժանգոտելու: Այդ խառնուրդներու մէջ կը մտնէին նիքէլ, կոպալթ մետաղները:

Բայց ամենատարօրինակ յատկութիւնը, այն երկաթանուրդը որ անժանգելի հանդերձ, միակն է իր տեսակին թեամբը, սթելլիթ ըսուած խառնուրդ մըն է, գտնուած Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Իրականին մէջ այս խառնուրդը երկաթ չի պարունակեր, այլ քրոմ, թունկսթէն, մանկանէզ եւ գոյն... թեամբ նաեւ ածուխ:

Ու մէկ թթու կրնայ ազդել անոր վրայ: Անքան կարծր, որ կարելի է կուլ... միակ յեսանաքարին... նայ մաշել, յղկել...

Այդ սթելլիթէն կը շինեն ներկայիս մետաղակտրելու խառատանքներու համար... զուրբեր դանակներ, որ... բաւի նման կրնան կտրել... կարծր նիւթերը:

1929ի խաւարումները.—

Յայտնի է որ ամէն... նուազագոյն երկու... եւ ամէն արեգակնային... կրնայ տեղի ունենալ...

1929ի տարին երկու... ումներու տարի մըն է... տեղի պիտի ունենայ... արեւու ամբողջութեան... րում մը, բայց... Ֆրանսայի մէջ (տեսանելի...) Ասիոյ, Հնդկական ովկիանոս..., երկրորդը 1 Նոյեմբերին... օղակաձեւ խաւարում... սամբ տեսանելի Ֆրանսա... բ լուսինէ տեսանելի... եալ մասերուն մէջ:

ՀՍԿԱՅ ՕԴԱՆԱՒ...

Օդանաւային շինութ... շրջանակներուն մէջ ծա... մանացի մը Տօքթ... յղացած է անդրատլ... աննախընթաց հսկայ... ւանակ մը, որ պիտի... 65 թոնօ ծանրութեամբ... փոխադրել: Օդանաւային... ջանակները լրջօրէն... քրքրուին Ռումփլէրի... երկար ատեն է որ ա... նակին փորձերը կը... առաջին փորձը կատար... 1919ին եւ միայն երկու... որ գիտական շրջանակն... սումնասիրեն անոր գի... մէկ փորձի, Ռումփլէրի... փոփոխութիւն մտցուց... գործիքին վրայ: Իսկ... ցարդ արժած են 600... ֆրանք: Սաւառնակին... թեան համար ծախք կը... 5 միլիոն ոսկի մարք:

Սաւառնակը օժտուած... ըլլայ իւրաքանչիւրը 6... խցիկներով, անթելով... գի յատուկ խցիկով... նայ առանձին ճաշարան... հանոց, որոնք թեւերին... մէջ հաստատուած պիտի... Շարժիչ գործիքներու... Նրբանցքով մը անջատ... տի ըլլայ ճամբորդներէն... կէն: Պիտի ունենայ 10... ներ՝ իւրաքանչիւրը 100... ուժով. այնպէս որ կարելի... ըլլայ ի հարկին զանոնք... ալ գործածել:

ԿՈՍՏԱՆԴԻԱՆՈՍ կայս... մանակէն մնացած 200... պլինծ դրամներ գտ... Օքսֆորտ բնակող ... հնագէտի մը տունէն... գողցուած են իրենց... րով եւ ուրիշ ո եւ է... առարկայի ձեռք ... ցած:

Պ ՊՐԻԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ ԵՒ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԸ

Դպրոցասէրի վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ նամակը, հրատարակութեան խնդրանքով.

Ռէնսիի քաղաքապետ Պ. Ակար վերջերս Դպրոցասէր Տիկնանց ընկերութեանս հաղորդեց ֆրանսական կառավարութեան մէկ որոշումը, որուն համաձայն առայժմ 20 աշակերտներ իրաւունք պիտի վայելեն յաճախելու Ռէնսիի ֆրանսական Թաղային վարժարանը։

Դպրոցասէրը ջանադիր պիտի ըլլայ որ իր այս սանուհիները ֆրանսական մշակոյթէն հետեւելով հանդերձ, ստանան հայեցի ամբողջ դաստիարակութիւն մը իր վարժարանին մէջ։ Այս նպատակաւ անոնց համար երեկոյեան դասընթացքներով պիտի աւանդուին հայ լեզուի եւ Հայոց պատմութեան դասեր։

Այս խնդրոյն յաջողութիւնը կը պարտինք գլխաւորաբար Պ. Ակարի եւ ընկերութեանս բարեկամ ֆրանսացի բարձր պաշտօնատարներու օժանդակութեան, զոր վայելելու պատիւն ունեցած ենք ամէն առիթներով։

Դպրոցասէրի սանուհիներուն ֆրանսական վարժարան յաճախելու խնդիրը ասկէ առաջ ալ(?) մեկնութիւններու առիթ տուած է ֆրանսական մամուլին մէկ մասին մէջ, որուն արձագանգ եղան նաեւ մէկ երկու հայ թերթեր։

Այդ մասին հանրային կարծիքը միանգամ ընդ միշտ պայծառ լուսաբանելու արտաքին գործոց նախարար՝ Պ. Պրիանի հետեւեալ մէկ նամակով, որ ուղղուած է Դպրոցասէրի բարեկամ եւ հայասէր ծերակուտական Պ. Ամիարի եւ հրատարակուած «L'Echo du Raincy» թերթին 3 Յունուար 1929 No. 1 թիւին մէջ։

«Պարոն ծերակուտական.

«Հաճած էիք իմ ուշադրութիւնս հրաւիրել Ռէնսիի մէջ հաստատուած «Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան» հայ որբուհիներուն վրայ, եւ շեշտած էիք այն դժուարութիւնները, զորս քաղաքին Թաղապետութիւնը կը զգայ այս դեռատի աղջիկներու կրթութեան համար։ Պատիւ ունիմ ձեզ յայտնելու թէ իմ պաշտօնատունէս առաջած տեղեկութիւններուս համաձայն, յիշեալ ընկերութիւնը խնդրած էր, որ ֆրանսական Թաղային վարժարաններու մէջ ընդունուին իր ամէնէն դեռատի յիսուն սանուհիները միայն, ո՛չ թէ ամբողջ աշակերտութիւնը՝ որ կը բաղկանայ 250 որբուհիներէ։

Այս կերպով նախատեսուած ծախքերը կարծուածէն պակաս պիտի ըլլան։

Միւս կողմէ կը թուի որ այս ընկերութեան անցեալի ծանօթութիւնը պիտի բաւէ փարատելու բոլոր վախերը իր պատանեկան հաստատութեանց(?) մասին, որոնք կրնային կասկածի ենթարկել իր տեւականութիւնը։

«Դպրոցասէր» ընկերութիւնը գոյութիւն ունի 1879էն ի վեր, երբ հիմնադրուեցաւ էր Կ. Պոլիս, ուր մինչեւ 1924 պահած է ձրի վարժարան մը՝ աղքատ եւ որբ հայ աղջիկներու համար։ Անիկա միշտ գտած է անհրաժեշտ դրամները(?), հոգալու իր պէտքերը, նոյնիսկ ամէնէն դժնդակ շրջաններու մէջ, ուրկէ անցած է հայ ժողովուրդը։

Եթէ հետեւած է Թուրքիոյ ոչ մահմետական ժողովուրդներու գաղթականական հոսանքին եւ մատնուած է ժամանակաւոր նեղութիւններու, ատիկա պատճառ չէ վախնալու թէ իր հասոյթները պիտի պակսին։

Հայ ազգը թէեւ ցիրուցան, սակայն իրեն չեն պակսիր բարերար հարուստներ եւ գործունեայ ընկերութիւններ, որոնք կը պահպանեն իրենց անդամներու միջեւ համերաշխութեան ոգին։

Երջանիկ պիտի ըլլայի, եթէ Ռէնսիի քաղաքապետութիւնը, ինչպէս նաեւ կրթական նախարարութիւնը օգնէին այս դեռատի տարաբախտներուն կրթական ծախքերուն, սակայն կը կարծեմ որ նիւթական գլխաւոր ճիգը պէտք է որ ընէ հայ ժողովուրդը։

Դալով ինծի, թէեւ խնդիրը կը վերաբերի Ֆրանսայի մէջ օտար գործի մը, եւ ինծի տրամադրուած վարկերը սահմանուած են ֆրանսական մշակոյթը արտասահմանի մէջ պահպանելու, պատուահանդերձ(?) հաճոյքով կը յատկացնեմ նոյն գումարէն 4000 ֆրանքի նպաստ մը՝ յօգուտ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան որբուհիներուն 1929 տարուան համար։

Հաճեցէք ընդունիլ, Պարոն ծերակուտական, եւլն. եւլն.

Ա. ՊՐԻԱՆ

Այս առթիւ ընկերութիւնս կը փութայ ջերմ շնորհակալութիւնները յայտնել Արտաքին Նախարար Պ. Ա. Պրիանի, ծերակուտական Պ. Ամիարի, Ռէնսիի քաղաքապետ Պ. Ակարի, Գաղթական տղոց պաշտպանութեան կոմիտէի քարտուղար Պ. Լըպէլի եւ Պ. Ժիւէրի։

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւն

Ռէնսի, 15 Յունուար

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԸ

Մայրերու պաշտպանութեան եւ Ընտանեաց(?) Բարոյագիտական(?) գերմանական ընկերակցութիւնները, վերջերս հրաւիրած էին ռուս գիտնական մը՝ փրոֆ. Օզէրսքի(?), որպէս զի Պերլինի մէջ դասախօսութեամբ մը, պարզէ ռուսական օրէնքին պաշտօնական տրամադրութիւնները բարոյականի դէմ արարքներու մասին։ Գիտնականը իր դասախօսութեան մէջ պարզեց սովետական բարոյականի սկզբունքները, տալով վիճակագրական թիւեր եւն.

Բոլշեւիկեան Ռուսիոյ մէջ, անհատին բարեկեցութեամբ եւ կրթութեան միջոցով չէ որ բարոյականը կ'ամրապնդեն։ Ընդհակառակը կը ջանան աշխատաւորէն հեռացնել ամէն ինչ որ կրնայ անոր արտադրական կարողութիւնները նուազեցնել. տեսակ մը օգտապաշտութիւն՝ է ձուլ(?) տնտեսական նպատակներով.

ՊՈՌՆԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Այսպէս Ռուսիոյ մէջ, պոռնկութիւնը պատժելի բան մը չէ, որովհետեւ, կը նկատուի գործազրկութեան յարակից չարիք մը։ Անոր դէմ կը պայքարին ուրեմն ոչ թէ օրէնքներով, այլ կանխարգելիչ(?) միջոցներով. կը խնամեն չարիքը որուն առջեւը չեն կրնար առնել։

Սեռային յարաբերութեանց վերաբերեալ կարգ մը յանցանքներ վերցուած են նոր օրէնքէն. այսպէս՝ համասեռականութիւնը, որուն դէմ միայն Անգլիոյ մէջ է որ օրինական միջոցներ ձեռք առին, որովհետեւ հոն, այս տեսակ տարածուած էր ընկերային աղէտ մը ըլլալու աստիճան։

Օրէնսդիրները մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցին բռնաբարութեան վրայ. անոնք նկատեր էին թէ այս կարգի արարքները չափազանց յաճախադէպ են։ Բարձրագոյն դատարանը այսպէս էր որ մղուեցաւ բնորոշելու զայն եւ օրինակ՝ բռնաբարում կը նկատէ ամուսնանալ կնոջ մը հետ եւ 24 ժամ յետոյ զայն ձգել։ Միւս կողմէ, երբ կին մը զգացումով կամ օրինակ՝ իր օժիտով այր մը կը հրապուրէ, կը նկատուի թէ՝ նոյնպէս, այդ կինն ալ բռնաբարում կատարած կ'ըլլայ։ Ազատ ամուսնութեամբ կենակցութիւնը ենթակայ է նոյն հետեւանքներուն ինչ որ օրինական ամուսնութիւնը, նիւթական փոխադարձ օգնութիւն, զաւկին հանդէպ հաւասար հոգածութիւն։ Պարէնի հատուցման մերժումը կը պատժուի վեց ամիս բանտարկութեամբ։

ՎԻԺՈՒՄ

Վիժումը եւ մալթիւսականութիւնը պատժելի չեն, անոնք կը նկատուին աշխատաւոր կնոջ իրաւունքը։ Զգուշութեան վկայական մը, մինչեւ իսկ իրաւունք կուտայ կիներուն, որ հիւանդանոցներու մէջ, առանց ծախքի վիժման իրաւունք ստանան։

Բարոյական այս գծմարգակային ըմբռնումի սկզբունքները պարզելէ յետոյ, գիտնականը վիճակագրական թուերով կը ջանայ ցոյց տալ թէ, Ռուսիոյ մէջ անբարոյութիւնը կամ հանրային բարոյականի դէմ արարքները գրեթէ վերցած են։

Ցնցակէտ(?) տարբերութիւն, պարզապէս

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«ՊՈԼԻՍԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Եօնուսնատի պէյ կը գրէ «Ճիւմհուրիէթի» մէջ.—

— «Կասկած չկայ թէ Նաւահանգստի մենաշնորհի ընկերութիւնը անապատի վերածեց Պոլսոյ նաւահանգիստը։ Եթէ Պոլսոյ նաւահանգիստը դիտմամբ փճացնելու համար միջոցներ կը փնտռուէին, ոչ մէկ կասկած որ ասկէ աւելի սպանիչը կարելի չէր գտնել։

Կասկած չկայ նոյնպէս. թէ մենաշնորհի վարչութեան տնօրէնը եւ պաշտօնեաները չեն ուզեր գէշութիւն ընել իրենց հայրենիքին։ Բայց՝ հակառակ ատոր, մեքենայի գէշութիւնը անսահման բռնելու աստիճան շատ է։ Ամէնէն պարզ ձեւին տակ, գէշութիւնը այսպէս կը տեսնուի.—

Բեռնաւորման եւ պարպումի ծախքերը շատ շատ են։ Օրինակի համար, Անվերսէն Պոլիս փոխադրութեան համար եթէ տասը ոսկի կը վճարէք, ապրանքը նաւահանգիստէն ցամաք հանելու համար նոյնքան դրամ պիտի վճարէք։

Ետքը, հակառակ այսքան դրամ վճարելուն, մէկ երկու ժամէն կատարուելիք գործը 5 10 օրէն կը կատարուի։

Ձեր ապրանքը եկած է, բայց օրերով ետեւէն պիտի վազէք։ Գտնելէն յետոյ ալ, հազար աղաչանք մէկ պիտի ընէք, ապրանքը ցամաք հանել տալու համար։

Զարդ խօսքով. Նաւահանգստի վարչութիւնը կը մոռցնէ աժանագին Պոլիսը։ Ասիկա մեռնիլէ յետոյ, կարելի՞ է միթէ անհամբերութեամբ չսպասել։

— Դրա՛կ կայ.

Քանի մեր նիւթը կ'այրի եւ ապրանքները կը մարին, միշտ այդ կը մտածենք. — ո՞ւրկէ եկաւ սա մենաշնորհի ընկերութիւնը, ո՞ր անհրաժեշտութիւնը ծնունդ տուաւ անոր։ Արդեօք ուրիշ կերպ կարելի չէ՞ր փարել, թէ պետութիւնը նոր հասոյթ մը ուզեց ապահովել։ Յայտնի է որ մենաշնորհները ընդհանրապէս կը հաստատուին իբրեւ հասոյթի աղբիւրներ։

Մեր կարծիքով, ոչ մէկը, ոչ ալ միւսն է. խօսքին ճիշդը, այս գործին մէջ կայ յուսախաբութեան (ու չապրուզլուղը) նմանող բան մը, ցեղով(?) պետութիւնը չի կրնար հասոյթ սպասել, քանի որ այդ գործէն վնաս կրած է, իր կողմէն դրամ տրամադրելով։

Անհրաժեշտ է փութով քննել այս գործը։ Ապա թէ ոչ, Պոլիսը կը մեռնի»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի բաժակի ախոյեանութեան մրցումներուն վեցերորդ շրջանը։ Մասնակցող 392 խումբերէն յաղթական ելած են 16 խումբեր, որոնք Ֆրանսայի ամէնէն լաւագոյն ֆութպոլի խումբերն են, Այս բաժակի մրցումներուն առիթով, Փարիզի ախոյեան Club Français խումբը մեկնած էր Նիմ քաղաքը, որուն տեղական խումբին յաղթեց 0ի դէմ 1 նշանակէտով։ Այս յաղթական նշանակէտը շահած է Ս. Կարապետեան, խաղին վերջաւորութեան հինգ վայրկեան մնացած։

Յաղթական մնացած 16 խումբերը՝ փետր. 3ին պիտի մրցին իրարու միջեւ։

∴ Յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ Փարիզի ախոյեանական մրցումներուն 13րդ եւ վերջին մրցումը այս առթիւ Club Français պիտի մրցի U. S. Suisseի Ա. խումբին դէմ St. Mandéի դաշտը։ Մրցումը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 2.30ին։

Գ. Գասապեան

ՓԻԵՅԵԱՆՔՈՒՐ.— Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասնաճիւղին ֆութպոլի առաջին խումբին այս կիրակի մրցումը տեղի ունեցաւ Փարիզէն 30 քիլոմետր հեռու U. S. Meryի Ա. խումբին հետ։ Այս երկրորդ պարտութիւնն է որ կ'արձանագրենք մեր կատարած 11 մրցումներուն մէջ։

Սակայն ոչ մէկ դիտողութիւն մեր ֆութպոլիստներուն, դատաւորին կողմնակցութիւնն էր որ մեզ պարտել հաշակեց 2ի դէմ 4 ով. վերջին պահուն մերինները զայրացած դիմեցին յարձակողականի եւ իրարու վրայ շահեցան 2 կէտեր, դատաւորը տեսնելով որ իրենց տղաքը նեղ կացութեան մէջ են եւ արդիւնքը պիտի հաւասարի կամ պիտի պարտուին, ժամանակը լրանալէն 15 վայրկեան առաջ խաղը դադրեցուց, մինչդեռ մենք էինք որ ճամբորդութիւն պիտի ընէինք եւ ոչ թէ իրենք։

∴ Այս կիրակի 27ին, մեր մրցումը տեղի պիտի ունենայ Stade municipale de Bobignyի 2me hors championnat R. S. O-ի դէմ։ Ժամադրավայր, Métro Jaurès. ժամը 12 30ին։

Ա. Խագուպեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԼԱՆՍԷՅ (Իզէռ), 19 յունուար. — Թուականէս 10 ամիս առաջ, Մարսէյլի Տիկնանց վարժարանի որբանոցին կը ղրկուին երկու որբուհիներ (կիլիկեցի), յանձնուելով խնամատար եւ պաշտպան Տիկին Ստամպոլըլեանի, որ որբուհիներու մօրաքոյրն է։ Ամիս մը առաջ կը սկսին վէճեր, խնամատարին եւ որբուհիներու միջեւ, եւ որբուհիները կ'ուզեն բաժնուիլ իրենց պաշտպան մօրաքոյրէն։ Արդ. Հօկի մասնաճիւղի վարչութիւնը չորս հոգիով կը ներկայանան Տիկին Ստամպոլըլեանի տունը, իբր Ազգ. Միութիւն, իբր խնամատար եւ պաշտպան որբերու եւ համոզելով որբերը կը տանին Հօկի ատենապետ Ս. Եկաւեանի սենեակը։ Միեւնոյն ատեն կը խաբեն տեղական իշխանութիւնը, թէ իրենք են ամբողջ գաղութի պատասխանատու մարմինը, փողոցներու մէջ պոռալով թէ՝ այլ եւս անկարե՛լի է որբուհիները Հօկի ձեռքէն առնել։ Իբրեւ թէ Թուրքին նման մեծ աւար բռած ըլլային Հայերու ձեռքէն կամ գիւղ մը թալանի տուած ըլլային։

Դէպքը կը հաղորդուի Կրընոպլը Հայ Ազգ. Միութեան ատենադպիր Ե. Տէր Կումսեանի, որ կը յղէ անմիջապէս ատենապետ Պ. Գ. Քիրազեանի։ Ատենապետին ազդու դիմումներուն վրայ, կառավարութիւնը անմիջապէս կանչելով Ս. Եկաւեանը, կ'ազդարարէ յանձնել որբուհիները Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան առանց ժամանակ կորսնցնելու։ Ս. Եկաւեան գլխիկոր որբուհիներու հետ միասին, կուգայ ներողութիւն կը խնդրէ եւ որբուհիները կը յանձնէ, միանգամայն խոստանալով ուրիշ առթիւ չխառնուիլ ազգային գործերու։

Յունուար 13ի կիրակին, երկու կողմէ հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր կեդրոն, որ փոխուած էր դատարանի։ Վճիռը եղաւ առնել որբուհիները Հօկի ձեռքէն եւ յանձնել ուրիշ պաշտպանի մը, Ազգ. Միութեան հսկողութեան տակ։ Այս առթիւ անգամ մըն ալ խայտառակուեցաւ Հօկը։ Երանի թէ ուրիշ Ազգ. Միութիւններ ալ հետեւէին Կրընոպլի Ազգ. Միութեան օրինակին, հասկցնելով խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցիչներուն իրենց կեղծիքը, որով երկպառակութիւն կը յարուցանեն ամէն տեղ։

Մ. Ս.

ՅԱՌԱՋ-ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ա Ւ Ա Ն Դ Ա Վ Է Պ

Ա.

Թիւճճար-պաշիին հրապարակն է ասիկա։

Իրենց ժամանումը մեծ իրարանցում կը պատճառէ գնորդներու ու ժամ եկողներու խայտաբղէտ բազմութեան։ Ամէնքը ետ ետ կը քաշուին կարելի եղածին չափ լայն միջոց մը ձեւացնելու համար։ Խանութներու ալպատական(?) նստող վաճառորդները ոտքի կը կանգնին երկիւղածօրէն ձեռքերնին կուրծքերնին դրած։ Անոնք ամէնքն ալ ճարտի՞կն էին Թիւճճար պաշիին։

Նարնջագոյն մետաքսէ զգեստին ծղանցքները հաւաքելով ծաղկազարդ երիտասարդ մը՝ Թիւճճար պաշիին զաւակը՝ կը դիմաւորէ իր հայրը ու ծառաներու բազմութիւն մը կը փութայ, կը շրջապատէ իր տէրը։

Բակոյն(?) վար կ'իջեցնեն ու ձեռնը, պատերը, յատակը հաւակ գորգապատ սենեակ մը կ'առաջնորդեն ճամբորդները։ Պատիւներ կ'ընեն, նոր հանդերձներ կը բերեն, ճամբու զգեստները կը փոխեն։ Յետոյ իւրաքանչիւրին առջեւը մէկ մէկ ծառայ ծունկի գալով ոտքերնին կը մերկացնեն ու կը սկսին մարձել։

Թիւճճար պաշիին հրամանով նարնջագոյն հանդերձ մը կը հագցնեն պատանիին, ու այդ օրն իսկ ան կը կատարէ իր խոստումը, ծառաներու բազմութիւնը կը հաւաքէ ու անոնց վերակացու կը կարգէ։

Պատանին կը մնայ հոն այլեւս ու կը պաշտօնավարէ։

Ամէն լուսնի ծնունդին Հարաւէն, Ղընա-Տաղիէն, ուղտերու կարաւանը կուգայ Թանկագին հինայի բեռներով, ամէն լուսնի քառորդին տրեւելքի երկիրներէն մետաքսեղէններու հակերը կը ժամանեն, ու ամէն լուսնի լրումին կարաւանները հիւսիսի ու արեւմուտքի քաղաքները կը փոխադրեն հինայի, բոյրերու, մետաքսներու Թանկարժէք հարստութիւնները։ Այս բոլոր ժամանումներն ու առաքումները Թիւճճար-պաշիինն են, ու պատանին կը հսկէ ծառաներուն աշխատութեանց։

Բ.

Քսան տարիներ կը բոլորին։

Պատանիին հասակը կը բարձրանայ, անոր մորթը ընիկներուն նման մայրամուտի արեւին գոյնը կը ստանայ, երկրին սովորութեան հետեւելով ան մօրուք կը ձգէ, կը հինայէ ու գեղատեսիլ անձ մը կը դառնայ։

Ան կը մոռնայ իր կինն ու մայրը։

Օրին մէկը ան շուկային մէջ ման կուգայ, իր ծննդավայրի տարազով մէկը կը նշմարէ։ Կը հետաքրքրուի, կը մօտենայ, կ'ուզէ ծանօթանալ, ու ա՛մ տեսնէ։ Իր ընկե՛րը։ Իր դրացի երիտասարդը, որուն յանձնած էր իր հայրենի տան հոգածութիւնը։ Դժուար ճանչցուելու աստիճան փոխուեր է, բայց խալը կը մնայ միշտ երեսը։ Կոնաձեւ Թագիք մըն է դրեր գլուխը ու շուրջը՝ սեւ թաշկինակ մը փաթթեր, իր հայրենիքին սովորութեան համեմատ։ Անոր խօսքերէն կը յայտնուի որ տեղեկացեր է իր ընկերոջ տեղը, ճամբայ ինկեր ու այցելութեան է եկեր։

Իսկոյն իր բնակարանը կ'առաջնորդէ, գորգապատ սենեակ մը կը հրամցնէ, կը պատուիրէ իր սպասաւոր ծառաներուն, կոնքով ջուր կը բերեն, կը ծնրադրեն երկու մարդիկ, կը լուան ոտքերը, յետոյ սեղանակից կ'ընէ իրեն։

Խօսք(?) կ'ուրախանայ եւ կը սկսին խօսիլ հայրենիքի մասին։ Կ'իմանայ մօրը մահը, կնոջ մենակութիւնը, կը յուզուի սիրտը ու կուլայ։

Առաջին օրերը կ'անցնին, կը հասկնայ որ ընկերը գաղտնիք մը ունի զոր կը պահէ իրմէն։ Իր պնդումներուն վրայ վերջապէս տեղի կուտայ, ու անորոշ խօսքերով սկսելով կը պատմէ եղելութիւնը։— Իր կինը անհաւատարիմ է, օտարականի մը հետ կը շնայ։

Անսպասելի լուրէն տակն ու վրայ կ'ըլլայ։ Ի՞նչ պէտք է ընէ, բան մը չըսեր ընկերոջը ու կը խորհի։

Կ'որոշէ ճամբայ ելլել, երթալ իր շնացող կինն ու սիրականը սպաննել։ Միակ գոհացումը այս կրնայ ըլլալ։

Թիւճճար-պաշիէն արտօնութիւն կը խնդրէ, շուտափոյթ դառնալու խոստումով մը, ու ոչ ոքի տեղեկացնելով կ'ընտրէ ամէնէն արագավազ ձին, կը հեծնէ վրան։

Ձին կը սուրա՛յ։ Բաշերը հովին, պոչը ոլորուն, երեք աւուր ճամբան մէկ օրէն կ'առնէ։ Ան չիմանար թէ ի՛նչպէս կ'անցնի. մէկ բան որոշ է իրեն համար,— սպաննել։

Կը հասնի վերջապէս իր գիւղին դաշտը, կը կեցնէ ձին, կը սպասէ որ գիշեր ըլլայ։

Կը մթնէ ու ան ձին հեծած ման կուգայ։ Իր գիւղին դաշտն ալ փոքր ու կլոր է, լեռները դարձեր են շուրջանակի, թոնիրի մը կը նմանի։ Լուսնակը կը ծագի, թոնիր դաշտը կը լուսաւորէ այնպէս պայծառօրէն որ եթէ մարդ մը ըլլայ պիտի տեսնուի, շարժիլը պիտի նշմարուի, բայց մարդ չկայ, ոչ ալ շարժում կամ ձայն։ Ձիուն վրայ հեծած՝ իր շուքն ու ձիուն շուքն է որ կը գծուի գետնին վրայ։ Դաշտին վերի գլուխը ուռենի մը կայ որ կը սեւնայ լուսնկով երկինքին վրայ։ Լերան ստորոտէն առու մը կ'իջնէ. սեւ ուռիները չեն շարժիր ու առուն որ կ'երկննայ ձայն չունի. ուռիներուն ներքեւ սեւ են ջուրերը, հոն ուր ծառ չկայ, բացսատան(?) է, արծաթէ փայլով կը շողայ։ Առուն արծաթէ ջուր ունի, բայց չի հոսիր, արծաթը հալեցնես, ինչպէս կ'երկննայ ու կ'անշարժանայ, այնպէս փառելով կը փայլի։

Աւելի վարօք, դաշտին կեդրոնը, նորէն խումբ մը ուռիներ կան։ Կրակ մը կը վառեր դաշտի մը մէջտեղը, բոցին կարմիրը չերեւիր, սեւ ծուխ մը ինչպէս օդին մէջ կը թանձրանայ, լուսնկայ գիշերին մէջ այնպէս սեւութիւն մը անշարժացեր է։ Կը մօտենայ։ Թումբի մը տակէն ջուր մը կը բխի, բայց շատ քիչ։ Հրիկ մը։

(3) Յ. ՄՆՁՈՒՐԻ

— Որովհետեւ աշխարհի մէջ պէտք է գիտնան որ Ալզաս Ֆրանսական է: Պէտք է պատռել սուգի այն նոր քօղը, զոր ինքնավարականները կը փորձեն նետել Ֆրանսայի եւ Ալզասի երեսին:

Երեսփոխան Պրոմ գիտել տուաւ թէ Կրումպաքի թերթին մէջ շարունակ յարձակում կ'ըլլայ Փուանքարէի դէմ, իբրեւ պատերազմին պատասխանատու։ Ցեղոյ համերաշխութիւն քարոզեց, յորդորելով որ այլ եւս գերդաստանից դատեր տեղի չունենան եւ ատելութեամբ լի յօդուածներ չհրատարակուին։

Ինքնավարական Միշէլ Վալթէր խօսեցաւ մէկ ժամէ աւելի եւ բաւ.

— Ալզասի ժողովուրդը երբեք չպիտի հրաժարի իր մայրենի լեզուէն: Ալզաս հակառակ է աշխարհական օրէնքներուն: Անիկա կ'ուզէ կառավարուիլ տեղւոյն վրայ, արդարութեան եւ ազատութեան ոգիով մը եւ ոչ թէ քմահաճոյքով:

Վարչապետ Փուանքարէ ըսելէ յետոյ թէ Վալթէրի պիտի պատասխանէ երբ բոլոր հարցադրողները վերջացնեն իրենց խօսքը, յայտարարեց.

— Կ'ընդունիմ թէ սխալներ գործուեցան։ Կ'ընդունիմ որ ալզասցի երեսփոխաններու պահանջած կարգ մը բարենորոգումները պէտք է գործադրուին։ Սակայն, յանուն արդարութեան, կը մերժեմ տեսնել պատկերին միայն մէկ կողմը ու կը մերժեմ ստուերի մէջ ձգել այն բոլոր լաւ բաները զորս Ֆրանսա կրցած է ընել Ալզասի համար։ Մենք կ'աշխատինք Ալզասի բարիքին համար, վստահ ըլլալով որ առով կ'աշխատինք Ֆրանսայի բարիքին համար։ Բայց երբ Ալզասի թերթերուն մէջ կը կարդանք թէ Ֆրանսա պատասխանատու է ո՛չ միայն Մեծ Պատերազմին, այլ նոր սպանդի մը՝ Ալզասը նուաճելու համար հակառակ իր կամքին, ու երբ կը մտածենք որ 10 տարիէ ի վեր Ֆրանսայի ըրած զոհողութիւնները վերադարձուած երկու նահանգներուն համար կը վարձատրուին այս կերպով, իւրաքանչիւր ճշմարիտ Ֆրանսացի խորունկ ցաւ մը կը զգայ իր սրտին մէջ։

Ստալին եւ Բուխարին դէմ դէմի

Թայմզի Ռիկայի Թղթակիցը պալըզելէ յետոյ Մոսկուայի վարիչներուն պառակտումը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Ստալինի եւ Բուխարինի հակամարտութեան մասին.

Անցի տարի Բուխարինն էր որ ղեկավարեց Ստալինի պայքարը ընդդէմ Տրոցկիի, Զինովիեւի, Րակովսկիի, Ռադէկի, Կամենեւի եւայլն.: 1926-1927 օգնելէ յետոյ Զինովիեւի դուրս նետուելուն, Գ. Միջազգայինին մէջ անոր տեղը ինք գրաւեց, եւ սակայն չստացաւ Նախագահի պաշտօնական տիտղոսը, որուն կը ցանկար։ Միջազգայինի անցեալ օգոստոսի համաժողովին մէջ տարակարծութիւններ ծագեցան իր ընտրութեան մասին, եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ ընտրել 11 հոգինոց քարտուղարութիւն մը, մէջն ըլլալով Բուխարինը, որուն յանձնուեցաւ գործերու ղեկավարութիւնը՝ առանց Նախագահի տիտղոսին։

Ասկէ զայրացած, Բուխարին յայտնապէս ալպանեց Ստալինը եւ այդ թուականէն ի վեր առանձ կամ նուազ անկախ դիրք մը բռնած է, աշխատելով կուսակիցներ շահիլ տեսակ մը միջին քաղաքականութեան համար — իր ղեկավարութեան տակ։ Շատ քիչ աջակցութիւն գտաւ թէ Ստալինի եւ թէ Րիկովի խմբակէն։ Ցաճախակի ընդհարումներ ունեցան։ Ու երբ Բուխարին հակառակեցաւ ծայրայեղ միջոցներ ձեռք առնելու գերման ընդդիմադիր համայնավարներուն դէմ, Ստալին Գ. Միջազգայինի քարտուղարութեան վրայ ունեցած իր ազդեցութիւնը գործածելով, գերման համայնավար կուսակցութենէն քշեց զանոնք — պարզապէս ցոյց տալու համար անկարողութիւնը Բուխարինի։ Բուխարին յետոյ հակառակեցաւ նաեւ Ստալինի ծայրայեղ հակակուլակեան քաղաքականութեան, սակայն չյաջողեցաւ Րիկովի խմբակին աջակցութիւնը ձեռք բերել։

Ստալին-Բուխարին կռիւը դեռ իր վերջին կէտին չէ հասած։ Ստալին շատ քիչ կը խօսի հրապարակաւ, իսկ Բուխարինի ճառերը նոյնպէս չեն տարբերիր ճառերէն Րիկովի, Կալինինի, Մոլոտովի եւ Վորոշիլովի, որոնք բոլորն ալ կը պահանջեն պահել միութիւնը, բացարձակապէս յարիլ լենինիզմի, անխնայ քանդել ոչ-լենինեան ամէն կարգի ընդդիմադիրները եւ մաքրագործել կուսակցական շարքերը։ Բուխարինի վարիչ դերը Լենինի մահուան տարելիցին առթիւ կատարուած յիշատակի հանդէսին մէջ, ցոյց կուտայ թէ վարիչներու մեծամասնութիւնը կը քաշուի ճեղք բանալէ։

Թաթավլայի հրդեհին պատասխանատուները

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ներքին գործավարութիւնը հրամայեց ձերբակալել Տէրքոսի ջուրի ընկերութեան տնօրէն Քասթէլնօն, ֆրանսական քաղաքացի, այն պատրուակով թէ ընկերութիւնը բաւարար ջուր չէ հայթայթած, որպէսզի հրշէջները կարենային անմիջապէս մարել Թաթավլայի հրդեհը։

Միւս կողմէ Պոլսոյ կուսակալութիւնն ալ դատ բացած է Տէրքոսի ընկերութեան դէմ։ Քասթէլնոյի հետ միաժամանակ ձերբակալուեցան նաեւ Թաթավլայի մուխթարները, որոնք հրդեհի մասին ուշ լուր տուած էին թաղապետական իշխանութեանց՝ պատճառ դառնալով 400 տուներու այրելուն եւ որոշ թիւով հրշէջներու վիրաւորուելուն։

Ափղանիստանի կացութիւնը

Հեռագրի մը նայելով, Տահապար-Հաքարի շրջանին մէջ բուռն կռիւներ կը մղուին Ամանուլլահի եւ Հապիպուլլահի (Պէչէի Սաքա) ուժերուն միջեւ։ Ամանուլլահի զինուորները պարտուած եւ հոս մղուած են։ Հապիպուլլահի կուսակիցները բռնած են 62 գերիներ, զորս անմիջապէս գնդակահարած են։

Թաշքէնտ հասած են ռուսական առաջին օդանաւերը, որոնք դիւանագիտական սուրհանդակը կը փոխադրեն։

Հապիպուլլահ Քապուլի մէջ կազմած է նոր կառավարութիւնը։ Բանակը երկու զօրաբաժիններու բաժնած է։ Օտար սպաներն ու ճարտարագէտները հրաւիրուած են մեկնիլ Աֆղանիստանէն։ Աֆղան բանակը պիտի վերակազմուի առանց օտարի (Թուրք եւն.) աջակցութեան։ Քապուլի մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուած է։

Քանտահար հասած են երկար կարաւաններ, որոնք Թուրքեստանի ճամբով Ռուսիայէն զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրեն Ամանուլլահի հաշւոյն։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՍՆԱՃԻւՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐ. 16ԻՆ, ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ, SALLE HOCHE-Ի ՄԷՋ

Հասոյթը՝ դեղեր եւ բժշկական գործիքներ ղրկելու Հայաստանի հիւանդանոցին եւ Փարիզի ու Սէնի նահանգի հայ հիւանդ աղքատներու խնամելու:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէի եւ ղեկավարութեամբ ընկ. Մ. Շահպազեանի: կը ներկայացուի՝

«ԱՐԱԲՕ» եւ գաւեշտ մը

վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Օպնայի Քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Տոմսերը կը ծախուին՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Գրադարանը եւ ներկայացման օրը կիշէն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Տարօն-Տուրուբերան Հայր. միութեան Սէն Շամոնի մասնաճիւղին

վաղը կիր. ժ. 2ին Մալաթիոյ կրթ. ընկ. սրահին մէջ, 3 Rue du Béal կը ներկայացուի՝ «ՍԱՍՆՈՅ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ»

Հ. Յ. Դ.

Շասի «Ռոստոմ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ընկ. Մինաս Տէրվիշեանի բնակարանը։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Ուզունեան։ Նիւթ՝ «Ազգ եւ պետական անկախութիւն»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի Մասնաղարանի սրահը։ Մուտքը՝ Ֆրանսուա Կարաէն» փողոցէն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի շարունակութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Մարսէյլի Պրուսայի Մեծ. Նոր-Գիւղի Հայրենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Brasserie du Chapitre-ի սրահը, 1, Cours Joseph Thierry: Օրակարգ.— Դիւանի եւ Վարչութեան ընտրութիւն։

Փոն տը Շէրիւիի Անթակոմիտէի ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիր. ժամը 2ին Hôtel de France-ի սրահին մէջ։ Կը խօսի՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Հայաստանի անկախութիւնը»։ Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

Նիսի շրջ. կոմիտէն եւ Վանի Կայծակ խումբը ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2ին Քանի սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Գամ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլ-Սէն Թ'անթուանի «Ընկեր Կարօ» խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը հրաւիրուին ոչ արձանագրուած ընկերներն ու համակիր փախստականները։ Օրակարգ՝ վարչութեան հաշուետուութիւն եւ նոր ընտրութիւն։ Ժողովէն վերջ գեկոյց՝ Հ. Յ. Դ.ի ծագման մասին եւլն.։

«ՓԵՏՐ. 18» Ի ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ 18 փետր. երկուշաբթի օր հրապարակային հանդէս «փետր. 18»ի 8րդ տարեդարձի առթիւ: կը բանախօսէ ընկ. Մ. Գույումճեան:

19 փետր. երեքշաբթի հրապարակային վիճաբանական ժողով Դաշնակցութեան Ակումբին մէջ: նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»:

20 փետր. չորեքշաբթի դասախօսութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 674.50։
Պարժոլ, Կ. Պ.— 27։
Մարսէյլ, Գ. Պ.— 81։
Մարսէյլ, Մ. Մ.— 35։
Լիոն, Յ. Զ.— 140։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Անիէռ-Պուաքոլոմպի Ա. Ե. Հ. կ. խաչի մասնաճիւղին վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ արձանագրուած եւ արձանագրուիլ փափաքողները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Place Comète, պիւրօ Թապաի վերնայարկը: Ներկայ կ'ըլլայ Տիկ. Շահեան։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30—12 Ֆրանսերէն (Գ. Ս. Մ. Դաւիթ Բէգ)։

ՓԱՐԻԶԻ Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները անխտիր գիւղացի թէ քաղաքացի, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին 40 Rue de Belleville։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Գրադարանի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր ընթերցողները որ իրենց քով գտնուած գիրքերը վերադարձնեն մինչեւ փետր. 15, իրիկուները ժամը 7—9, գրապահներ՝ Գ. Սահաթճեանի կամ Գ. Աղասիի: Այս թուականէն յետոյ իւրաքանչիւր գիրքի համար շաբաթական մէկ ֆրանք տուգանք պիտի գանձուի:

ՏԷՍԻՆԻ Թոգատի Պոլիս գիւղի Հայր. Միութեան վիճակահանութիւնէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 207, 339, 243, 172, 62, 448, 298, 213, 122, 70: Ստանալու համար դիմել՝ A. Pehlivanian, Rue Wilson, Maison Farnier, Décines (Isère).

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատ. միութեան հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ: կը դասախօսէ՝ ընկ. Ա. Ասմեան: Մուտքը ազատ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Յարութիւն Էսկիեան, հօր անունը՝ Յակոբ, մօր անունը՝ Ովսաննա: 1924ին եկած է Ֆրանսա: Իմացնել՝ Anna Eskian, Bazar Oriental, Le Pouzin (Ardèche).

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Միքայէլ Էքշեան (երկրաչափ) կինը Թէրէզա։ 1922ի Իզմիրի աղէտին եկած է Ֆրանսա եւ այժմ կ'աշխատի Թունուզի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ։ Իմացնել՝ Ohanés Boyadjian-ի, 5 Rue Danton, Maison Granérie, Décines, Isère, France.

— «Հաւըրրա Գարակէօզեան Հօմի սանճաքէն Միհրան Էմէքճիզեան կը փնտռէ Պապպազեան ընտանիքը, որ 1923 թուականին կը գտնուէր Սկիւտար (Պոլիս)։ Իմացնել՝ La Gaudinière, La Ville-aux Clercs (Loir et Cher). France.

Կը խնդրուի Պոլսահայ թերթերէն արտատպել։

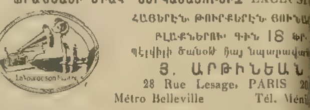
— Օսմ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Գրիգոր Գույումճեան եւ կինը Ազատի (Մազնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր։ Զայ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjian-ի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի Պրուսայի Մեծ Նոր Գիւղէն Արշաւակ Ճէպէճեան, հօր անունը՝ Պօղոս, (Նալլըխանցի), մօր անունը՝ Անահիտ (Մեծ Նոր Գիւղցի), եղբայրը՝ Պաղտասար։ Երկու տարի առաջ Պիրէոն (Յունաստան) տեսնողներ եղած են։ Իմացնել՝ իր եղբօր սարրէֆ Դաւիթ Ճէպէճեանի 41, Rue Robert, Lyon France.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

Լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: E. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

27 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 866 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ՄԻԱՅՆ ԱՆՈՆՔ, ԱՅԼ ԵՒ ԴՈՒՔ

Այսօր հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը Հայաստանի ...րքին անցուդարձի մասին, առանց փոխելու ո՛չ լեզուն, ոչ ալ ...րտայայտութեան ձեւերը։

Առանձին գրութեամբ մը, Նամակագիրը կը յիշեցնէ.

— «Երատուն միանգամայն վստահելի է: Դրանք քառորդը ... այն տառապանքին որ տիրում է: Հարիւրաւոր փախստական-...ր, ամէն ազգից, ռուս, հրեայ, հայ, պարսիկ, լողալով անցնում ...ն դժոխքից պարսից երկիրը: Ո՛վ անցնում է Արաքսը, չոքում է, ...ղօթում եւ ասում. «փա՛ռք քեզ Աստուած, ազատուեցի»:

Յետոյ կը հաղորդէ այսպիսի եղերական լուր մը.

— «Յունաստանէն Հայաստան եկած գաղթականները փախ-...ղ փախչողի են: Երուսաղէմէն եկած որբերէն մինչեւ այժմ ...0 հոգի Արաքսը լողալով փախել են...»:

Գիտենք, հիմա քմծիծաղ մը պիտի ունենան ծանօթ «ող-...ամիտները»: «Սո՛ւտ է. խմբագրատան մէջ շինած են այս ...երը, իբրեւ ոխերիմ թշնամիներ խորհրդային Հայաստանի»:

Ատոր պատասխանն ալ տրուած է թղթակցութեան մէջ։ ...կ մենք տասն անգամ տասը ձեւերով յիշեցուցած ենք. — ...րեկա՞մ էք այս ժողովուրդին, գացէք, ձեր աչքերով տեսէք ... ձեր ականջներով լսեցէք, եւ յետոյ փորձ կատարեցէք մեզի ...ստ վիճելու։ Ո՛չ դրամը կը պակսի, ոչ անցագիրը։

Մնաց որ, մինչեւ Երեւան երթալու պէտք ալ չկայ։ Ամիս-...րէ ի վեր փախստականներ կամ ճամբորդներ կը հասնին կով-...սէն, Պերլինի, Պոլսոյ եւ Թաւրիզի ճամբաներով։ Ամբողջ ...տանիքներ եկած են, Հարաւ. Ամերիկա երթալու համար։ Թող ... բարեկամները անոնց միջոցաւ տեղեկութիւններ քաղեն ...րլինի եւ մանաւանդ Թաւրիզի մէջ։ Երկու քաղաքներուն մէջ ... ամէն պատեհութիւն ունին սուտն ու իրաւը ստուգելու, ...նի որ ոչ դաշնակցական մենատիրութիւն կամ գրաքննու-...թիւն կայ, ոչ ալ Չեկայի վախ։

Առանց այս տարրական պարտականութիւնը կատարելու, ...նչ որ պիտի փորձէք թխել տաքուկ աթոռներու վրայ, չորս ...ատի մէջ, Հայաստանի սահմաններէն հազարաւոր փարսախ ...ռու,— պժգալի հէքեաթ է։ Սուտ օրօր եւ «շանթաժ»։ Կեղ-...իք եւ անբարոյականութիւն։

Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, մենք պիտի պոռանք մեր բոլոր ...ժով.

— Հայաստանի ներկայ վիճակին համար, հալածական ժո-...ովուրդի մը քաշած անլուր եւ անվերջ տառապանքներուն ...մար, պատասխանատու չեն միայն օրուան վարիչներն ու ...նոնց մանկլաւիկները, այլեւ անոնք, որ բուն իրականութեան ...նօթ ըլլալով հանդերձ, մեր իմացածէն շատ աւելի ծանր ...ղութիւններ գիտնալով հանդերձ, կը կեղծեն, կը խաբեն, ...օրօրեն։ Ուրիշ խօսքով, կը քծնին դահիճներուն առջեւ, կը ...մբուրեն անոնց թաթը։ Վերջապէս, խօսքով կամ գործով կը ...քաջալերեն զանոնք, մտաքսի կտորներ փռելով բաց վէրքերու, ...կներեւ չարիքներու վրայ։

Լսեցէ՛ք, պարոննե՛ր, կարմիր, կանանչ թէ դեղին — հա-...մայնավար, ռամկավար թէ չէզոք — երբ հինգ ժամը դատելու ...որհրդային իշխանութեան օրով կատարուած «քաջագործու-...թիւնները», երբ այս անճար եւ ողբալի ժողովուրդը պա-...տեհութիւն ունենայ ազատ խօսելու, ամէնէն առաջ ձե՛զ է որ ...պիտի ուղղէ իր անէծքը։

Ձեզի՛ որ գիտէիք եւ ծածկեցիք. ձեզի՛, որ տեսաք, բայց ...ուրացաք, լսեցիք, բայց չհամարձակեցաք պատմել։ Եւ ընդհա-...առակն, երբ ուրիշները գրեցին ու բողոքեցին, երբ զոհերը ...րենք աղաղակեցին, լեռ ու ձոր սարսելով, դուք — կարմիր, ...կանանչ թէ դեղին — կա՛մ ծաղրեցիք ու սեւը ճերմակ ներկե-...ցիք, եւ կամ ձեր ուսերը թօթուելով հեռացաք։

Անոնք, զոհերը, պիտի պոռան ձեր երեսին,— Ոչ արիւն ...ահանջեցինք ձեզմէ, ոչ ալ անհնարին զոհողութիւններ, այլ ...փազանց տարրակա՛ն բան մը, պարզապէս մարդկային պար-...ականութիւն մը, կը սպասէինք, իբրեւ հալածական եւ կաշ-...կանդուած զոհեր, որ գոնէ վէճի չենթարկէիք մեր անասելի ...տառապանքը, որ հետաքրքրուէիք թէ իսկապէս բանտ ու աք-...որ կայ մեր հայրենիքին մէջ, թէ Չեկան ունինք որ կը գերա-...զանցէ Թրքական «զապթիէ»ն, եւ թէ հազարաւորներ — այո՛, ...ազար հազարներ —կը գալարուին ու կը հալին, արիւն-արցունք ...թափելով դրախտավա՛յր Հայաստանի մէջ։ Եւ այս բոլորը՝ հա-...ազատ եղբայրներու խարազանին տակ, խոցոտուած՝ անոնց և ...թշնամիներու դիւային քրքիջներով։

Շա՞տ էր այսքան մարդկութիւն սպասել ձեզմէ, ազատ եր-...նքի տակ թառ կապած անզգամներ։ Շա՞տ էր յուսալ գոնէ ...համազգային բողոք մը, առանց ո՛ր եւ է խտրութեան։ Կամ եթէ ... վախնաք, աղերսախա՛ռն բարեխօսութիւն մը, այնքան որ-...քան տեղի կ'ունենար Թուրքիոյ մէջ, խեղճուկ պատրիարք-...ներու կամ առաջնորդներու կողմէ, «յոտս հայս. Գահոյից»...

Պատրա՞ստ է ձեր պատասխանը, կարմիր, կանանչ կամ ...դեղին պարոններ։

Տարուէ տարի, խեղդիչ կատաղութեամբ կրկնուած հալա-...ծանքներուն մէջ մեղք ունին ո՛չ միայն անոնք, Երեւանի վար-...չու իշխանաւորները, այլ եւ դո՛ւք, անոնց արեւշատութեան ...համար ծունկի եկած ստրուկներ։ Կամ անոնց գազանութեանց ...առջեւ անտարբեր յօրանջողներ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն առնուած բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ լուրջ գրգռութիւն կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ, ուր Կէփէուն երկաթեայ բռունցքով կը գործէ Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ։

Այս վերջինները հակառակ իրենց դէմ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, զինաթափ չեն ըլլար, ընդհակառակն կը սաստկացնեն իրենց գործունէութիւնը։ 150 հոգիի ձերբակալութիւններէն վերջ, Տրոցկիականները Մոսկուայի պահականոցներուն եւ գործարաններուն մէջ բաժնել տուած են բուռն լեզուով թռուցիկներ՝ բոլշեւիկեան վարիչներուն դէմ։

Նախընթաց գաւառները ժահուան գաւառայ սրտեց երեք գիւղացիներ, որոնք յանկարծակիի բերուած էին, երբ կրակի կուտային տեղական բոլշեւիկ պաշտօնեայի մը ագարակը։

Մոսկուա, 26 յունուար.— Ստալինի հրամանով Տրոցկիականներու զանգուածային ձերբակալութիւնները նախապէս կարծուածէն շատ աւելի ծանր դէպքի մը կարեւորութիւնը կը ստանայ։

Տրոցկիի կուսակիցները պաշտօնապէս հակայեղափոխական եւ ներկայ վարչաձեւին դէմ ապստամբ հռչակուեցան։ Ասիկա կը նշանակէ թէ անոնք այլ եւս կը կորսնցնեն կուսակցութեան անդամի հանգամանքին շնորհած ապահովութիւնը եւ ենթակայ են բոլշեւիսմի միւս հակառակորդներուն դէմ ձեռք առնուելիք բոլոր պատիժներուն, նոյնիսկ մահապատիժի։

Տրոցկիականներուն մահացու հարուած մը տալու համար, Ստալին բացառապէս դիմած է Կէփէուին, որովհետեւ համայնավար կուսակցութեան զսպողական միւս մարմինները շատ վստահութիւն չեն ներշնչեր իրեն։

Շարժուս ձերբակալուածներուն մէջ կան նաեւ ... համայնավարներ։ Մինչեւ հիմա խորհրդային մամուլը դեռ չհրատարակեց Կէփէուի կողմէ ձերբակալուածներուն ամբողջական ցանկը։

Իզվէստիա կը գրէ թէ Տրոցկիականներու ձերբակալութիւնը կը շարունակուի Ռուսիոյ ճարտարարուեստական բոլոր կեդրոններուն մէջ։

Ստալին կը մտածէ Ուրալէն անդին աքսորել Տրոցկին։ Կը կարծուի թէ Տրոցկիի օրերը համրուած են։

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Տրոցկիի 150 կուսակիցներուն ձերբակալութիւնը մեծ անակնկալ մը եղաւ ոչ միայն հանրային կարծիքին, այլեւ համայնավար կուսակցութեան համար, որովհետեւ վերջին ամիսներուն աջ թեւի վտանգին դէմ էր որ կը հռչէր ահազանգը։ Տրոցկիի հատուածը կը նկատուի ձախ թեւ եւ «կարգադրուած էր» տարի մը առաջ։

Քաղաքական Պիւրոյի այս ձեռնարկին գլխաւոր պատճառը կը կարծուի անտեսական լուրջ կացութիւնը — մանաւանդ ուտելիքի պակասը ճարտարարուեստական կեդրոններու մէջ — եւ բանուորներուն դրամի անկման համապատասխան աւելի բարձր ռոճիկ տալու մասին աշխատաւորներու եւ պետական թրեստներու միջեւ ծագած վէճը։

Մոսկուայի կառավարութիւնը եկած է այն համոզման թէ միայն 1921ին Լէնինի ըրածին պէս (Նէպ) դէպի աջ թեքում մը կրնայ փրկել կացութիւնը։ Այդ պատճառով ալ ձերբակալեցին Տրոցկիականները որոնք իբրեւ ձախ պիտի հակառակէին այդպիսի քաղաքականութեան մը։

Պուլկարիա եւ Յունաստան

Սոֆիայի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին հելլէն դեսպան ... արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղար ... միջեւ՝ վիճելի խնդիրներու կարգադրութեան համար։

Արտաքին Նախարար Պուրօֆ մամուլին ուղղուած յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէ թէ պատուիրակներու առաջին հանդիպումը շատ լաւ տպաւորութիւն ձգեց, ինչ որ մեծ յոյս կը ներշնչէ թէ բանակցութիւնները գոհացուցիչ արդիւնքի մը պիտի յանգին։ Աւելցուց թէ բանակցութիւնները պիտի շարունակուին երկու մայրաքաղաքներուն մէջ ալ, հելլէն պահանջները Սոֆիայի, պուլկար պահանջները՝ Աթէնքի մէջ։ Այս նպատակով պուլկար կառավարութեան կողմէ պատուիրակ նշանակուած է Քիոսիվանով, արտաքին նախարարութեան քաղաքական տնօրէնը, որ անմիջապէս Աթէնք պիտի մեկնի։

Մակեդոնացիներու Համաժողովը

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Պուլկարիոյ Մակեդոնացի գաղթականներու ընկերակցութեանց տարեկան համաժողովը որ կը գումարուէր Սոֆիայի մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները։

Ընդունուեցան քանի մը բանաձեւեր, որոնք կը բողոքեն 1919ի հաշտութեան դաշնագրին կարգ մը կէտերուն դէմ ի մասին Հարաւ-Արեւելեան Եւրոպայի գոյավիճակին, որ ըստ իրենց կը հակասէ ժողովուրդներու ազատ ինքնորոշման սկզբունքներուն։

Եզրակացնելով, կոչ կ'ուղղեն մեծ պետութեանց կառավարութիւններուն, Մակեդոնացի բնակչութեանց իրաւունքը երաշխաւորելու համար համաձայն կէտաթղթի նշանախօսքին՝ «Մակեդոնիան Մակեդոնացիներուն»։

Ռուսիա եւ Գերմանիա

Մոսկուայի մէջ արտաքին փոխ-գործավար Լիտվինոֆ եւ գերման դեսպան ֆոն Տիրքսէն ստորագրեցին հաշտութեան եւ իրաւարարութեան դաշնագիր մը։ Ասիկա իր տեսակին մէջ ամէնէն կատարելագործեալն է եւ բոլոր սովորական իրաւարարական դաշնագիրներէ աւելի հեռու կ'երթայ, որովհետեւ կը նախատեսէ իրաւարարութեան մնայուն մարմին մը։

Դաշնագիր կողմերը յանձնառու կ'ըլլան բոլոր վիճելի հարցերը ենթարկել այդ մարմինին, որ պիտի բաղկանայ չորս հոգիէ, երկու Ռուս եւ երկու Գերման։ Ասոնք պիտի նշանակուին անմիջապէս որ դաշնագիրը վաւերացուի։ Այս մարմինը պիտի գումարուի տարին մէկ անգամ. անկէ զատ պիտի գումարուի նաեւ երբ կողմերէն մէկը փափաքի։

Ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ արտաքին գործավարութեան մէջ, ի ներկայութեան երկու կողմի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու։ Դաշնագրին բնագիրը պիտի հրատարակուի շուտով։

Խառնակ կացութիւն Աֆղանիստանի մէջ

Քապուլէն հասած վերջին լուրերու նայելով, Պէչէի Սաքայի (Ղազի Հապիպուլլահ) կողմէ զինուած ցեղախումբերը արագօրէն դասալիք կ'ըլլան։ Բոլորն ալ իրենց զէնքերով եւ Քապուլի նոր տիրոջմէն ստացած դ-աններով իրենց տուները կը վերադառնան։

Հիւսիսի ցեղախումբերէն աւելի քան 1000 հոգի արդէն լքած են պատամբապետը, ու կ'ըսուի թէ Հապիպուլլահին հաւատարիմ կը մնայ միայն Տաճիկներու ցեղախումբը, որուն կը պատկանի ինք։ Տաճիկ ցեղախումբը Պարսկաստանէն եկած է, թիւով քիչ է եւ միւս ցեղախումբերուն կողմէ կը նկատուի իբրեւ օտարական։ Հաստատուած ըլլալով որ Պէչէի Սաքա (Ջրկիրին տղան) Պաթան չէ (Աֆղանիստանի լեռնական), այլ Տաճիկ է, Աֆղանիստանի բոլոր մասերուն մէջ շատ գէշ տպաւորութիւն առաջ եկաւ։ Ասոր վրայ ցոյցեր կատարուեցան ի նպաստ Ամանուլլահի։

Ցեղախումբերը այրեցին Տաքքան, ուր հինգշաբթի օր որոշուած էր գումարել ցեղապետներու խորհուրդը (Ճըրկա)։ Հակառակ անոր որ քաղաքը մոխիրի վերածուած էր, Ճըրկան գումարելու ծրագիրը չէ լքուած, միայն քանի մը օր յետաձգուած է։ Այս ժողովին մէջ պիտի վճռուի Աֆղանիստանի ապագան։ Սաստիկ ցուրտին ու ձիւնին հետեւանքով բոլոր ցեղապետները չկրցան ժամանակին հասնիլ։ Քապուլի օդանաւային կայանը կարելի չէ օգտագործել՝ ձիւնի թանձր խաւին պատճառաւ։

Քապուլ եւ շրջականները տակաւին Հապիպուլլահի իշխանութեան տակ են։ Սաքա գրաւած է Ամանուլլահի գանձը, որուն մէջ կար պատրաստ 45 միլիոն անգլիական ոսկի (?)։ Գրաւած է նաեւ մեծ քանակութեամբ հրասայլեր, զրահապատ կառքեր եւ այլ ռազմանիւթեր՝ զորս Ամանուլլահ ձգած էր Քապուլի մէջ՝ երբ գահընկէցութենէն վերջ հապճեպով փախաւ։

Ճէլալապատի մէջ կացութիւնը մութ է։ Քաղաքին հրամանատարը՝ Սէրտար Ալի Ահմէտ մօտիկ ազգականն է Ամանուլլահի, որուն ի նպաստ կը գործէ. միայն չի գիտցուիր թէ գանձին մէջ դրամ ունի՞ զինուորներուն վճարելու համար։

Աֆղանիստանի ամէնէն լաւ կռուող ցեղախումբերէն Շինվարիները որոնք սկսած էին Ամանուլլահի դէմ ապստամբութիւնը, կ'ըսուի թէ հակառակ են Հապիպուլլահի եւ կ'ուզեն գահ բարձրացնել Սէրտար Օմար խանը, ա՛ն որ Հնդկաստանէն Անգլիացիներու հսկողութենէն փախաւ եւ Աֆղանիստան ապաստանեցաւ՝ Ամանուլլահի գահընկէցութենէն քանի մը օր առաջ։

Հապիպուլլահ խնդրած է սէրտարներ Քէպիր, Շիր Մուհամմէտ եւ Օսման խաներէ՝ կազմել նախարարութեան մը կորիզը։

Աֆղան կանոնաւոր բանակէն մաս մը սպաներ, որոնք Ամանուլլահի հաւատարիմ մնացած էին, Տաքքայէն ճամբայ ելած են դէպի Քանտահար՝ նախկին թագաւորի կուսակիցներուն հետ միասին զարնան հակայարձակում մը գործելու համար Քապուլի դէմ։

Քապուլի ջրա-ելեկտրական գործարանը վերսկսած է բանիլ։ Բայց քաղաքին մէջ անկարգութիւն կը տիրէ։

ԻՇԽԱՆ ՆԱՏԻՐ ԽԱՆ

«Թայմզ»ի Քանի թղթակիցը երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է աֆղան իշխան Նատիր խանի հետ, որ երկու տարի առաջ Փարիզի աֆղանական դեսպանութենէն հրաժարելով Քոթ տ'Ազիւր կը բնակի։ Իշխանը կը յայտնէ թէ Աֆղանիստանի գահը երբեք իրեն չէ առաջարկուած, ինք ալ այդ ուղղութեամբ ո եւ է փառատենչութիւն չունի. սակայն հայրենասիրաբար պիտի ընդունի գահը, եթէ իր հայրենակիցները այդպէս փափաքին։ Եթէ ինք թագաւոր ըլլայ, պիտի հետեւի Անգլիոյ հետ գործակցութեան քաղաքականութեան մը, եւ միջազգային խաղաղութեան սիրոյն, Աֆղանիստանը պիտի դարձնէ թումբ մը՝ Հնդկաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ։

Նատիր խան մտահոգ է իր պարագաներուն մասին, թիւով 15, մեծ մասամբ կիներ եւ երախաներ, որոնք Քապուլի մէջ կը գտնուին։ Իշխանը կ'ուզէ Ռուսիոյ ճամբով, ի հարկին օդանաւով մեկնիլ Քապուլ՝ իրեններուն մօտ։

Անգլօ-իրաքեան վէճը

Պաղտատէն կը հեռագրեն.—

Հրաժարեալ վարչապետը յանձնարարեց իր կուսակցութեան անդամներուն՝ հանդարտեցնել հանրային կարծիքը՝ թշնամական ցոյցերով չվնասելու համար Անգլիոյ եւ Իրաքի բարեկամութեան։ Եւ սակայն տեղական թերթերը խիստ լեզու կը գործածեն Անգլիոյ դէմ։ Այս երկրորդ կառավարութիւնն է որ կը տապալի անգլօ-իրաքեան վէճին պատճառաւ։ Երկու տարիէ ի վեր վէճի առարկայ կէտերն են հետեւեալները.

1.— Իրաքի մէջ պահել անգլ. զինուորական ուժ մը (գլխաւորապէս օդանաւեր) անորոշ պայմանաժամով։ 2.— Իրաք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդ-ալ Դ. Էջ)

ՋՐՈՅՑ՝ ԿՈՎԻ ՄԸ ՀԵՏ

Ձիւն էր նստեր գիշերը:

Բացի դուռս, որ պարտէզ կ'իջնէ: Ի՜նչ գեղեցիկ է բնանկարը, պա՜րզ ու շնորհալի: Սպիտակ է, պարտէզը, ինչպէս կ'ըլլայ ծաղկած խնձորենիներու եղանակին: Հը. ՚չէ, ծաղկած են բոլոր թուփերը, նոյն իսկ ձմրան այս առաւօտուն: Տանիքս ալ ծաղիկ բացեր է, ճերմակ խաւարներ կը կախէ:

Ամպի մը աչքին մէջ արեւը կը հալի կարագի պէս: Նիհար ճառագայթները, գունաւոր ու մանտրտիկ օձերու նման, կը խաղան քնքուշ ձիւնին վրայ:

Կը սիրե՜մ, կը սիրե՜մ ձիւնը: Կը սիրեմ պտըտիլ ձիւնին վրայ, երբ տաք են ոտքերս:

Զգայարանքներու պէս են ոտքերս. իշխանի երկյանկութիւն ե տարօրինակ քմայքներ կ'արթնցնեն ներսս, երբ կը քալեմ ցուրտ հովերուն դէմ: Երազներ կ'անցնին աչքերէս, երբ տաքցած են ոտքերս: Ու հիմա տաք ոտքով քալելու հաճոյքն է, որ իրեն կը կանչէ զիս: Աչքերս յառած կուրճէ տուներուն եւ ծառերու ճափոնական գծագրութեան, կը թափառիմ՝ զգայարանքներս բացած:

Կը թափառիմ միայն զգայախաղեր ունենալու համար: Այս պահուս կ'արհամարհեմ սկիզբը եւ վախճանը: Անձնատուր եմ վայրկեանին:

— Նարդունի՛, տխմա՛ր, ուսա՞ն է նախ վայրկեանը:

Կը պոռայ ձայն մը: Ու այդ ձայնը պահուըտած է միսիս, ուղեղիս, զգեստներուս մէջ: Կը ճանչնամ զայն, որովհետեւ ինծի կը յաճախէ յաղթութեան հետ, ամէն օր: Սկեպտիկն է ան, որ կը մտնէ հոգիիս մէջ, զգացումներուս մէջ, եւ կը հեգնէ ամէն բան: Չեմ կրնար վանել զայն, վասն զի հզօր է մանուան չափ: Այդ ձայնը յագեցումն է ճշմարտութեան, յափրացո՛ւմն է...

* * *

Հիւանդանոցին ագարակին առջեւն եմ:

Թրիքին հոտը դադրեցուց կռիւը, զոր կը կատարէին զգայարանքն ու իմացականութիւնը: Սակայն սկսաւ ուրիշ կռիւ մը: Այդ հոտը ինծի յիշեցուց մանկութեանս օրերը, գիւղի կեանքը: Գիւղէն հեռանալէս ի վեր, քաղաքի դարձած եմ: Բայց պզտիկ յիշատակ մը փոթորիկ կը հանէ հոգիիս մէջ: Գիւղը կը կռուի քաղաքին դէմ:

Մտայ ախոռէն ներս:

Ամէն բան հեգնելու եւ ծաղրելու քաղքենի ցանկութիւնը բռնեց շրթներս: Միւս կողմէ, բնաշխարհիկ զգայարանքներս պրկեցին մարմինս:

— Սարսափելի կռիւ մը պիտի պատահի, ըսի մտովին:

* * *

— Հիւանդանոցին հերթապահ բժիշկն եմ:

— Հիւանդանոցին կաթնատու կովն եմ:

— Ուրեմն միեւնոյն գործին կը ծառայենք: Ես դեղ կուտամ հիւանդներուն, ու դուն՝ կաթ: Երկու պաշտօնակիցներու միջեւ խօսակցութիւն մը հաճելի է միշտ:

Կովը չպատասխանեց ինծի: Թերեւս վիրաւորուեցաւ պաշտօնակցութենէս: Խօսակցութեան նոր թել մը կը փնտռէի արդէն, իսկ աչքերս թիթեռնիկի նման կը պտըտէին խօսակիցիս ճակատին վրայ:

Երկկողմնադաշտ եռանկիւն մը կը ձեւացնէր կովին դէմքը: Խոշոր աչքեր, որոնք, ժայռի մը խոռոչին մէջ նստած գորտերու նման, կը նայէին ինծի: Ափ մը ճանճ, սեւ աւազի պէս, կ'աղտոտէր ականջներին մէկ անկիւնը: Թանձր թրիքը ծեփեր էր մէջքը:

— Այս տարի ձիւնը կանուխ եկաւ, դեռ ճանճերը չմեռած, ըսի՝ գոցելու համար խօսակցութեան ծակուծուկերը, վիպասանի ճարտարութեամբ:

— Կովին փորը միշտ տաք է ճանճ մը պահելու առանձնա ճանճը կը մեռնի այն ատեն, երբ կը մեռնի կովը, պատասխանեց ան եւ պոչովը խաչակնքեց կռնակը, ուր կառչեր էր երկարակեաց ճանճ մը:

— Կ'ուզէք իմանալ թէ կովը ստեղծուած է ճանճի՞ն համար, թէ ճանճը կովին համար:

— Մարդու որդի, մեծամտութիւն կը կաթկթի վրայէդ: Նո՛յն ցանկութիւնը դատելու եւ կշռելու, նո՛յն մարմաջը դասակարգելու եւ նո՛յն հեգնանքը տկարին հանդէպ:

— Կո՛վ, ներս մտայ լսելու համար զրոյցդ: Նպատակ չունիմ իմաստութիւն ծախելու: Ես յոգնած տղայ մըն եմ, կուշտ է հոգիս, եւ իմացական ամէն կերակուր ինծի զզուանք կը պատճառէ հիմա: Երիտասարդ մըն եմ, որ կը ծիծաղիմ մարդկային բոլոր մտքացածոյ ստորոգելիներուն տարրականին վրայ: Եկեր եմ ճամբորդելու, որոնելով նորօրինակ զգայութիւններ: Ես ալ կ'ատեմ մարդը, որ խորհրդանշանը դարձաւ տեսակ մը նարցիսիզմի: Ի՜նչ է մարդը, ախտաւոր «ես» մը, որ կ'ուրանայ կենդանական ու բուսական ստորոգելիները, կ'ապրի ինքզինքին համար, կը պաշտէ ինքզինք: Մարդը մարդուն համար: Արդ, ինչ որ կը կոչուի մարդկութիւն, հիւանդութիւն մըն է:

— Ինչ կը դաւանիս:

— Կ'ուրանամ ընդհանրական եսը (moi) եւ կ'ընդունիմ միայն անհատական եսը (je): Անա թէ ինչո՛ւ չեն հետաքրքրեր զիս դասակարգերն ու իրենց չափերը: Մարդը առնուած է իբրեւ միութիւն (unité), չափելու համար տիեզերքը:

— Երիտասա՛րդ, անմիջապէս ըսեմ, որ կարելի է խօսիլ հետդ: Առաջին կենդանին եմ, որ կը խզեմ լռութիւնը եւ կը խօսիմ մարդու մը հետ, որովհետեւ դուն պատռեր ես մարդկային անափառութիւնը: Սակայն դեռ մեծ տարակարծութիւններ ունինք, որոնք կը բաժնեն մեզ իրարմէ: Որպէսզի կարելի ըլլայ շարունակել մեր խօսակցութիւնը, զգուշացնեմ քեզ, որ լրագրողի պէս չմօտենաս այս տեսակցութեան: Գնչուները արջ կը խաղցնեն եւ կը շահագործեն հետաքրքրութիւնը ազէտ ու անափառ մարդոց, որոնք կը սիրեն խնդալ կենդանիին վրայ: Ու կան մարդիկ ալ, որ կը փորձեն կով խօսեցնել, շահագործելու համար ընթերցողներուն հետաքրքրութիւնը...

— Կո՛վ, հեռո՛ւ ինձմէ մարդոց հաճելի երեւալու ցանկութիւնը: Մեր խօսակցութիւնը միայն մեզի համար: Արդէն մարդիկ չեն հասկնար նման «մութ» խօսակցութիւն մը: Ու ես յետոյ հելլենական ճաշակը չէ, որ կը մղէ զիս փիլիսոփայական իր զրոյցը կատարելու: Եկեր եմ լսելու քեզ, որովհետեւ երկար լռութեանց մէջ կայ հասունցած բան մը, զոր չեմ ճանչնար: Եւ որ պիտի դարմանէ զիս աւելի քան Սամարացի կինը Յիսուսի առջեւ:

— Յիսուսի եւ Սամարացի կնոջ խօսակցութիւնը թատերական է, կինը մարդկային աշխարհի մէջ դրուած է իբրեւ հետաքրքրութիւն, կամ իբրեւ զարդ մը ուշադրութիւն հրաւիրելու համար: Մարդիկ (եւ բոլոր ձեր վիպասանները) կին մը կը դնեն խօսակցութեան կամ պատմութեան մէջ, երբ տկարացած է ընդհանուրին ուշադրութիւնը: Մեր մէջ տարբեր է կինը:

Այդ պահուն ախոռին լուսանցքէն ներս կախուեցաւ աղջկան մը չինական գլուխը: Ծաղկի փունջ մը կարծեցի նախ:

— Եկո՛ւր, եկո՛ւր. ձինագնդակ կը խաղանք:

Յետոյ վազեց գնաց քրքջալով:

— Կինը, ըսի կովին, սատանային պէս է, երբ յիշես՝ կը վազէ կը հասնի:

— Խորքին մէջ բնազդական է այդ գաղափարը: Դուք չէք ճանչնար կինը: Չէք ճանչնար աշխարհը: Այժմ ատեն է, որ բացատրեմ «մեր» վարդապետութիւնը, որ կը նպաստէ ճանչնալու ամէն բան:

Կը տեսնե՞ս սա թրիքը, որ լուսնկայի մը ձեւով տեղ է գրաւեր տախտակամածին վրայ: Գիծերը քանդուած չեն, դեռ ոչ ոք զգած է անոր: Ա՛յս է հայելին աշխարհի: Այս թրիքի կառքին մէջ է մեր վարդապետութիւնը: Անոր մէջ բացատրուած կը տեսնես ամէն բան: Երկրաչափական կառուցուածք մը ունի, պարզ եւ անլուծելի: Շրջանակներ են, որ կը դառնան իրարու մէջ: Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ քանի՞ շրջանակէ բաղկացած է այս գմբէթը, եւ իւրաքանչիւր շրջանակ ի՛նչ մեծութեամբ շառաւիղ ունի: Ո՞ւր կը սկսի, եւ ո՞ւր կը վերջանայ լուծելու համար, սակայն, կը բաւէ որոշել կէտ մը, իբրեւ սկիզբ: Այդ կէտը, ինքն իր մէջ, շրջանակ մըն է: Սակայն նման կէտերու գումար մըն է երկրաչափական այս ձեւը:

Նոյնը կեանքի մէջ: Սակայն դուք ձեր զգայութիւններուն, ձեր գաղափարներուն կուտաք բարի եւ խորհրդաւոր հանգամանք մը: Դուք իւրաքանչիւր հարց կը կապէք մեծ հարցի մը լուծման: Մարդիկ կ'աշխատին հարցերը ոչ թէ լուծել, այլ անլուծելի դարձնել: Մարդուն մէջ վախ մը կայ անզօր հզօրէ մը: Այդ առեղծուածային հզօրը Աստուած, պատճառ եղաւ, որ մարդիկ զբաղին հանելուկներ շինելով: Ի՞նչ էր Աստուած, — հանգոյց մը, հանելուկ մը: Ու ամէն մարդ սկսաւ հանգոյցներ ու հանելուկներ շինել իր հոգիին մէջ: Ընդհակառակն, պէտք էր քակել ամէն հանգոյց: Ատոր համար կը բաւէ որ պարպէք հաւատքի աւելորդ շտեմարանը: Քանի՛ հանգոյցներ մարդոց մէջ: Եւ որքա՛ն տառապանք յանուն այդ հանգոյցներուն:

— Կո՛վ, ես շատոնց քաշած եմ մատս այդ հանգոյցներէն: Անա թէ ինչո՛ւ նուազ կը տառապիմ: Ի՞նչ է տառապանքը: Մեր մէջ կուռք է դարձած այս զգայութիւնը, որ տարօրինակ պատմութիւն մը ունի: Ասիոյ մէջ ճգնաւորներու վարդապետութիւնը, զօրացնելու համար մարդկային կամքը, միջոց ընտրած էր տառապանքը: Յիսուսի մէջ տառապանքը միջոց մը չէր, ոչ ալ պաշտամունք մը: Այլ մեծամոլիկ ցանկութիւններու վրայ վարագոյր մը: Յիսուս չտառապեցաւ իսկ: Իր հետեւորդներուն մէջ, քրիստոնէական վարդապետութեամբ, տառապանքը դարձաւ կուռք մը:

Մենք, եպիկուրեաններս, կը դաւանինք որ տառապանքը ունի բազմաթիւ երեսներ, 1) տառապանք-ձեւ, 2) տառապանք-նպատակ, եւայլն: Հայոց մէկ օրաթերթին մէջ ուժգնութեամբ ծաղրեցի այդ տառապանքները: Ի՜նչ աղմուկ էր, որ բարձրացուցին քրիստոնեաները: Այդ ծաղրով միայն մէկ հանգոյց չէր, որ կը լուծէի: Ես դէմ եմ բոլոր քրիստոնէական հանգոյցներուն:

Անա մօր հանգոյցը: Զգո՛յշ, այս հարցին մասին պէտք է խօսիլ աւելի եւս մեղմ: Փարիսեցիները մտիկ կ'ընեն:

Այս հարցը նախաքրիստոնէական ծագում ունի: Սակայն Յիսուսի վարդապետութիւնը իւրացուց զայն: Այսօր կուռք դարձած է այն զգացումը, որ մօր համար կը զոհաբերէ զաւակներու անկախութիւնը: Դժուար է նոյնիսկ հոգեբանական քննութեամբ վերլուծել ծնեալին հանդէպ ծնողին զգացումներուն գիտական իմաստը: Եւ սակայն որքա՛ն կը շահագործուի այս զգացումը կեանքի մէջ: Քանինե՛ր ենթակայ են այդ զգացումին գերիշխանութեան, անոնց՝ որ ապրած են իրենց օրերը, եւ յանուն երախտիքի՝ կեանք կը ծծեն, որովհետեւ կեանք պարգեւած են:

- Իբրեւ կով, պարզ է ինծի համար այդ հարցը: Բայց լսէ՛, դեռ կանուխ է խօսիլ այդ հարցին մասին: Քիչ առաջ կը խօսէիր զգայութեան մասին: Ի՞նչը մղեց քեզ դէպի զգայարանքի վարդապետութիւնը: Մարդկային քաղաքակրթութիւնը յոգնեցուց իմացական արտը յաճախակի հերկումներով: Այդ յոգնութի՛ւնն է, որ կը մղէ քեզ դէպի զգայարանքը, վայրկեանի զգայութիւնները:

— Կո՛վ, յոգնած մարդը կը փնտռէ մէկ բան,— հաճոյքը, խաղաղեցնելու համար իր հոգին:

— Վա՜յ նաեւ այն քաղաքակրթութեան, ա՜յ երիտասարդ, որ զգայական ճարտարապետութիւն մը ունի: Մարդուն իմացականութիւնը յոգնեցաւ և գօսացաւ: Իսկ եթէ զգայարանքն ալ յոգնին, անհանդուրժելի պիտի ըլլայ ձեր տառապանքը: Հիմա «դարու ցաւը» ճնշում մըն է միայն, չնչահեղձութիւն մը: Վաղուան զգայական դարու ցաւը ֆիզիքական անբուժելի տառապանք մը պիտի ըլլայ:

— Ուրեմն, զգայարանքնե՞րն ալ...

— Երիտասա՛րդ, խօսեցաւ կովը բանալով իր մեծ աչքերը: Կը տեսնե՞ս աչքերուս մէջ քու պատկերդ: Երկու պատկերներ են, բայց ես մէկ կը տեսնեմ քեզ: Կեանքն ալ երկուքի գումար մըն է: Երկու աղեղներ, զգայական ու իմացական, իրարու զօդուելով կը կազմեն մեծ շրջանակ մը: Իւրաքանչիւր աղեղ, առանձին մղում մը ունի. երբ կը միանան իրարու, մղումը կը դադրի: Շրջանակը պատկերն իսկ է լռութեան եւ յաւիտենականութեան: Աղեղը անկատար է, շրջանակը կատարեալ:

Թող քու հոգւոյդ մէջ զգայութիւններդ ու մտածումներդ շրջանակ մը գծեն: Թաթխէ այդ անկատար աղեղներդ լռութեան մէջ, ուր անոնք պիտի գտնեն իրար: Լռութիւն մը, որ կենդանիները միայն ունին: Լռութիւնը կը հասունցնէ ամէն բան եւ պաշտամունքի կը կանչէ:

Եգիպտացիները կը պաշտէին լռութիւնը, եւ լռել սորվեցնելու համար, կով կամ եզ, կենդանի մը դրին իրենց մեհեաններին մէջ:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՋԵԿԱՅԷՆ ՓԱԽԱԾ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ԶՕՐ ՓԱՍՏԵՐԸ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

Քիւրտերը կ'արշաւեն ու կը թալանեն.— Իշխանութեան պատասխանը՝ գանգատող գիւղացիներուն, «ի՞նչ անենք. զէնք տալ ձեզ՝ չենք կարող».— Ժողովուրդը յուսահատ.— Էջմիածնի վիճակը.—

Կը խօսին Սարդարապատի եւ Շիրակի շրջանքէն եւ այլ շինարարութիւններէ: Հիմա տեսէք այդ շրջանի հայ ժողովուրդը ի՛նչ օրեր կ'անցընէ:

** Անիի կայարանի շրջանէն ներս դէպի Արագած յարձակումով քիւրդեր գրոհ տուած չեկայի փաստ աղջէն կը սպաննեն 18 եզիտ եւ կը տանին 300 ոչխար, 20 անասուն:

** Կարակուրուն կայարանէն անցնելով 2 քիւրդ հրացանով զինուած կը սպաննեն Հայ մը, կը խլեն ձեռքէն 6 եզ, երբ թալանուածը կ'երթայ 2 քիլոմեթրի վրայ գտնուած չեկայի փոստէն օգնութիւն խնդրելու՝ անմիջապէս կը սպաննեն Հայը:

** Սարդարապատի մօտ կ'անցնին քիւրտեր Արաքսէն եւ կը տանին մէկ անգամ երկու գոմէշ, չորս եզ, երկրորդ անգամ հինգ եզ, երեսուն ոչխար, երրորդ անգամ հարիւր ոչխար, չորս գոմէշ: Կ'երթան գանգատելու Երեւան, կը պատասխանեն.

— Ի՞նչ անենք, քրդեր փախել են միւս ափ, ինչպէս գտնենք: Զէնք տալ ձեզ՝ գիւղացիներիդ չենք կարող, որովհետեւ կոմունիստ եւ կոմսոմոլ չէք. զէնք կրելու իրաւունք չունիք դուք գիւղացիներդ, կ'ըսէ չեկայի պետ Մելիք Օսիփով:

— Շատ մի՛ խօսէ՛ք, աղա՛, սրանց տարէք բանտ, կը պոռայ Մելիք Օսիփով եւ սարսափահար գիւղացիները անիծելով իրենց բախտը, կը դառնան գլխահակ իրենց գիւղը:

- Արաքսը անցնելով քրդական խումբը կ'երթայ շատ հեռու վէտի Թասար, ուր Վանի գաղթականութեան ճամբորդներն են: Կը մտնեն գիւղ, կը հանեն ոչխարները փարախէն, եզները գոմերէն, գիւղացիներու աչքի առաջ եւ կը քշեն կը տանին դէպի Արաքս, սպառնալով գնդակահարել ձայն հանողին: Գիւղին կոմսոմոլ չեկանները առանձնակը կողքէն կախած խնդալով գիւղացիներուն կը պատասխանեն — Քրդերը հրացաններով զինուած են, ի՞նչ կարող ենք անել: Կը դիմեն Երեւան, չեկայի պետ Մելիք Օսիփովին.

— Աղա՛, շատ տ՛..երք, էլի ե-կրք (Ղարաբաղի բարբառով): զէնք տալ չենք կարող. զէնքի իրաւունքը կոմսոմոլինն է եւ կոմունիստներինն:

** Մի խումբ քրդեր կը հասնին Ղամարլու, ուր ամէն մի տան դիմաց մի կոմսոմոլ կայ ատրճանակը կախ, որ լրտեսում, բանտարկում, ահ ու սարսափ է սփռում բոլորի վրայ: Կը տանին 300 գլուխ ոչխար, 10 գոմէշ, 15 եզ գիւղացոց ձայնին, ոչ մի զինուած չեկայական դուրս չի գալիս: Արաքսի ափի ռուս սահմանապահներ դուրս կուգան թաքստոցէն, կը նային, յետ կուգան եւ կը մտնեն իրենց թաքստոց, գիւղացոց աղաչանքին կը պատասխանեն, գնացէք Երեւան բողոքեցէք, մենք քրդերին ի՞նչ կարող ենք անել, մենք քիչ ենք. քրդերը շատ:

** Քրդական խմբերը կը մտնեն Դավալուի շրջանը եւ կը տանին ահագին քանակութեամբ անասուններ, եզներ, գոմէշներ, ոչխարներ եւ ձիեր:

Ահա թշուառ ժողովուրդի կացութիւնը, ո՞վ կարող է բողոքել, ձայն հանել. բողոքողը համարուում է «պրովոկատոր», քշւում է բանտ, շատ ձայն հանողը հակայեղափոխական էեւ ընկնում չեկայի գնդակը: Ո՞ւր գնայ, ո՞ւմ դիմէ: Այն թերթը, որ անթիւ անհամար սահմանադրիք քրդական կողոպուտները, ալան թալանը, սպանութիւնը, ամէն օր, ամէն շաբաթ, կը համարի սուտ, պոռացէք, ընթերցո՛ղ, դրանց երեսին, սուտ դուք էք, անպիտան լրագիրներ, որ կեղծում էք, սուտ էք. ժողովուրդը փճանում է, կորչում է, մեռնում է, իսկ դուք իբրեւ սուտ արարածներ, պաշտպանում էք գազան, մարդախոշոշ բոլշեւիկներին:

Ահա եւ Էջմիածնի վիճակը կեղծ ազատական ռամկավարական գործիչներ, որոնք իրենց նշանաւոր են ընտրել ազգ-[illegible] տեսէք ի՞նչ վիճակի մէջ է Մայր Աթոռը, ուր ականատեսը եղել է 10 օր.. եւ ինչ տեսել է, նկարագրում է, նկարագրողը — հայ չէ — հայախօս ատարական է, որ շատով իր յեզուով կը հրատարակէ տեսածները:

— Էջմիածին մտնողը կը մտնէ ոչ թէ վանք, այլ զօրանոց եւ չե-

կատուն: Հին Սինոդի
րը լիք են կոմսոմոլ գի
Միաբանութեան բոլոր
րը կոմսոմոլներ իրենց
ո՛չ մի հոգեւորական
ձակիլ դուրս գալ նեղ
ցերից, խոկոյն կը դառն
խոյ յաղաւութեան
ամենագգուելի ծաղր
եւ հայհոյանքներ
գեւորներից, կանանց
ներից: Վեհափառը
չի կարող: Ռուսաստան
ճար, ճաշին մ խարոնակ
ռան եւ կը քաշուի
խուց, փակուած, անձա
ցածարի երգեցիկ խում
գրուած է, երգչի
մօրը, իրեն հետ,
մէջ են, պաշտօններից
գնեն, ձայնից կը գրկ
կույակ ատրքերը կը
եւ ոչ մէկը չի համ
երգել տաճարի մէջ:

Քահանաներից, որոն
թարգմուում իրենց գյուղ
ներին, ենթարկուում են
տուրքերի կամ պէտ
կամ պէտք վերայ կոչել
քահանաները. փակուած
իրենց տներում ուրիշ
մանել նրանց մօտ,
չեկայի լրտես գրում
ները մտնողներին եւ
հալածանքի ենթարկել

Յակոբ քահանայ
Երեւանի առաջնորդ
կուած է, տաճարը
բեր: Մարդ ընդարմա
ծո՞ւ այս երկիրը գոր
սոցիալիզմի երկիր:

Էջմիածինը չի
հաշիւ պահել բանկեր
ստացուած դրամներ
բանկը ինչքան է ստացել
լու վանքին դրամ,
մարձակել հարցնել
տորց կ'ասեն, կը բան

Դրամները՝ ուղարկ
է ուղարկել մասնաւոր
ների միջոցով:

Էջմիածնի միաբան
շատ վատ սրում է ձերբ
ծալ ունեցող եպիսկոպոս
իրենց սեփական կը մաքր
պիտոյքներ կը հոգա
փառը մի ղամթի ունի
մէն բան կ'անէ: Օ
տաներ կ'երթան կուգա
փառի մօտ, բայց, ամեն
կայի ուղեկցութեամբ
հափառը մի խօսք
րոզ—

Ի՞նչ է համալսար
տարապետարան եւ այլ
րական հիմնարկութիւն
կոմսոմոլի, կուսակցական
ցութեան հովանու ներքոյ
կան է մի ուսուցչ սպետ
յող մի ժողովի չգնայ
թէօրիա, մի որ եւ է
դէպք, մարքսիստական
ով չբացատրեց, նրա
ջագաւ, անմիջապէս նրա
ուսանող կոմսոմոլը իրեն
նկատողութիւն կ անէ
կայեղափոխական բացա
տուողի եւ միւս օրը այլ
ուսուցչապետը, ձարտ
բժիշկը, փաստաբանը
Ու այժմ այսքան

ՄԻԱՅՆ 40 ՎԱՅՐԿ

Բոլշեւիկեան «Պրաւդա
գէյգա Թիֆլիզն.—

Այր ու կին մը,
պաշտօնատան մէջ
ցան, ըստ բոլշեւիկ
քառասուն վայրկեան
կայն վերադարձան,
լուծում խնդրելով:
Հանրակառքին մէջ՝
վիճեր էին: Առանց
անոնք գործացում
մեկնեցան:

ՋՈՐ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարսէլ Փրէվօ՝ ակադեմական, շաբաթաթերթի մը մէջ կ'առաջարկէ մեռեալ գրականութիւններու դիակները զննել... անոնց նախ քան մահը ունեցած փայլքին գաղտնիքը հասկնալու համար։

Նոյն բանը ըրին գիտունները, երբ փարաւոններու մումիաներուն վրայ ծռած՝ փորձեցին գտնել այդ մարմինները դարեր անաղարտ պահող միջոցները։

Յունական ու լատին գրականութիւններուն դիակներն ալ կարելի է պահեն իրենց խորհուրդը։

Հաստատուած իրողութիւն մըն է, սակայն, որ՝ նոյնիսկ եթէ իւրացնէինք անոնց ունեցած յարձրութեան (?) աղբիւրները, զանոնք կիրարկելով չէ որ պիտի յաջողէինք ստեղծել ինչ որ մինչեւ հիմա չենք ստեղծած։ Ինչպէս կ'ըսէ ակադեմականը...։ Գրականութիւնը, նախ իր ամէնէն ազնիւ ձեւով՝ բանաստեղծութեամբ սկսաւ ու այդպէսով կը տեւէ ու փայլի։ Եւ ուրեմն, հակոտնեայ ուղղութենէ մը մեկնելով, կարելի չէ յանգիլ այն արդիւնքին։ Չափուած գծուած ուղղութիւններէ զզուանք կը զգայ հանճարը, եւ իր մեծութիւնը ինքնաբուխ ըլլալուն մէջ կը կայանայ։ Հայ հանճարները՝ որոնք կրօնական կառոյցներու եւ աստուածաբանական յայտնութիւններու տակ են իրենց ուղեղին ուժը՝ չպիտի ... իրենց միտքը ազատ մարզերու մէջ սղել, եթէ իրենց ապացուցանէր որ ժամանակ կը կորսնցնեն այդ յայտնութիւններով։

Անոնք ամէնքն ալ բռնուած էին վարակիչ ու փոխանցիկ հիւանդութենէ մը։

Ահա՛, աւելի քան այլուր, հայ գրականութեան դիազննութեան մէջ է որ կարելի պիտի ըլլար գտնել ո՛չ թէ այն ինչ որ պէտք է իւրացնել, այլ այն որմէ հարկ է խուսափիլ։

Աւելի դիւրին է խուսափիլ քան թէ կիրարկել։

Քննադատ մը պէտք է աս ձեւով արտայայտուի

Աս ու ան գեղեցկութիւնները կան, բայց կը տեսնեմ աս թերութիւնը, ճաշակի աս պակասը։

Քննադատ մը որ այս նախադասութիւնը կը յեղաշրջէ, հեռու կը մնայ իր պաշտօնէն։

Քննադատը ինքզինքին աւելի հաւատարիմ կ'ըլլայ թերութիւնները նշմարելով ու յաջողութիւնները անտեսելով։ Բայց առաջին կէտին մէջ իր ընելիքը պէտք ունի լայն հասկացողութեան մը ու համայնագիտական պաշարի մը։ Անոնց պակասն է որ յաճախ թոռմած... քննադատները (?) կը մղէ արտագրելու տողեր ուր ոչինչ կայ նոր, եւ ուր կարելի է խորագիրէն ու ստորագրութենէն զատ ամէն ինչ ջնջել։ Նախընտրելի է ներմակութիւն ստորագրել այդ պարագային։

—

Որքան յիշուած թերութիւնները փոքր թիւ մը կազմեն, այնքան չյիշուած գեղեցկութիւնները կը մեծնան...։ Ճշմարիտ քննադատին գրչին տակ միայն, անշուշտ։

—

Աղեքսանդրեան շրջանին կը քննադատէին ու կը քննադատէին։ Եւ իրաւ թէ այդ է եղեր պատճառը անպտուղ շրջանի մը։ Կարելի է։ Բայց չմոռնանք նաեւ որ Սիմիաս եւ Տօսիասէս (?) կը յօրինէին տաղաչափներ հաւկիթաձեւ, կացինաձեւ, թռչունի թեւերուն ձեւով... եւայլն...։ Քննադատներուն յարուցած չարիքը շատ մեծ չերեւիր։

—

Եւ եթէ քննադատները ցամքեցուցեր են զգայնութիւնը, այն ալ որովհետեւ այս վերջինը հոսանք մը չէր, այլ կաթիլ կաթիլ վազող անարիւնութիւն մը։ Եւ եթէ հողն ալ ծծէ, ոչինչ կը մնայ։

ՀԻՆԵՐԸ, ՆՈՐԵՐԸ։

Երկրորդներուն արիւնը կ'եռայ, մին կը կոտրէ, միւսը կը թափէ։ Արհամարհանք առաջիններուն դէմ...։ Բայց ուշադրութի՛ւն։ Այդ արհամարհանքը յաճախ աւազի վրայ շինուած է։ Առաջին հեղեղը կ'առնէ կը տանի թէ, արհամարհանքը թէ նորերուն արտաքինը խաստացած (?) էր... առանց պաշարի։

ՀԻՆԵՐԸ...

Կայ աս ցինը որ նորերուն ձեռք կ'երկարէ ոչ թէ անոնց օգտակար ըլլալու այլ, նորերուն օգտակարութեան բարիքները վայելելու համար։

Կայ աս միւսը, որ կը շարունակէ գրել, արտագրել, ու միշտ արդիւնալ։ Շատ գեղեցիկ։ Առաջին ցինը եւ իր նմանները դադրած են իբր գրագէտ ապրելէ, միայն մարդն է որ կը շարունակէ ապրիլ։ Բայց մարդը կը կոչէ իր երէկուան alter egoին ու ամէն գնով կ'ուզէ դայլայլել։

— Մա՛րդ, ձայնդ մարած է։

—

Հինը որ այլ եւս չարտադրեր, պարտ է նոյնպէս չսուլել, կամ քթին տակէն չմռմռալ։ Հինը որ համր է, պէտք է կզակը գոց պահէ։

Պարթենոնը՝ իր բեկորներովն իսկ պատկառանք կ'ազդէ։ Այդ բեկորներէն վեհութիւն մը կ'ելլէ օդին մէջ։ Ու վերջապէս Պարթենոնէն մնացած են բեկորները միայն։

Հինէն մնացած է հատորը՝ որուն եռեւ (?) պէտք է մեկուսանայ ան, ու պարկեշտութիւն սերտէ։

— Եւ կամ ինքզինքը միշտ արդիւնացնելով, միշտ արտադրելով թէ հինը թէ նորը ըլլայ։

—

Քննադատի մը բերնին մէջ բառ մը կայ զոր բացձայի (?) է կարելի եղածին չափ նուազ լսել։

Եզակի առաջին դէմքը։

Քննադատութիւն կարելի չէ համարել տարտամ ընդհանրութիւններու լաբիւրինթոս մը։ Երբ հասարակ ընթերցողին զգայնութիւնն է որ կը զգայ քննադատը, դարձեալ ոչինչ։ Չափող, բացատրող, թեր ու դէմը կշռող կապակցութիւններ ցոյց տուող համայնապատկերի տպաւորութիւն ձգող միտքն է որ քննադատ մը կը համարուի, եւ ոչ թէ համառօտագրող մը կամ ունայնաբան մը։

Քննադատին լեզուն պէտք է ըլլայ հատու եւ ոչ թէ մեղրապատ, կայտառ եւ ոչ թէ պղպջակաւոր։ Հնդկահաւը կը սանդրէ (?), կը պանծայ՝ եռալով ու գառանցող։ Սագը, հաւը, աքլորը, վառեակները արհամարհանքով կը դիտեն այդ պարծենկոտը։

Քննադատը արդէն մեծ բան չունած կ'ըլլայ, եթէ հնդկահաւերու թաղամասէն հեռու պահէ ինքզինքը։

Ի. ԶԱՀՐԷՃԵԱՆ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՌՈՒՍԻԱՆ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԿԵՑՈՒՆ

Սխալ է հաւատալ թէ բոլշեւիզմը կը զարգանայ Ռուսիոյ մէջ, կամ թէ ժողովուրդը ընդունած է զայն իբրեւ վերջին բառը քաղաքական իմաստութեան։ Հետաքրքիր հակադրութիւն մը կայ ընդմէջ կառավարութեան ուժին, դատուած արտաքին երեւոյթներէ, եւ այն զգացումին զոր գրեթէ ամէնքը ունին թէ՝ ան զուրկ է տեւականութեան առաջին յատկանիշէն։ Բոլշեւիզմը որ իր սկզբնական շրջանին մէջ խանդավառութեամբ ընդունուած էր զանգուածներուն կողմէ, հիմա յայտնապէս հող կորսնցուցած է։ Անիկա աւելի քան երբեք ամուր կերպով տեղաւորուած է, սակայն ձախողած է կուսակիցներ հաւաքել իր գինեալ բանակէն դուրս, ու կզզիացած կը մնայ։ 150 միլիոն բնակչութեան մէջ բոլշեւիկ կուսակցութիւնը մօտ 800 հազար անդամներ միայն ունի, բայց — ինչպէս ֆաշիստները Իտալիոյ մէջ — ամբողջ երկիրը իր կատարեալ իշխանութեան տակ կը պահէ։

Ուրեմն, ի՞նչ կը մտածեն գիւղացիները եւ իրականին մէջ ի՞նչ տեսակ կառավարութեան կը փափաքին անոնք։

Ռուսերը ի բնէ «ժամը քաղքենիութեան» ազգ մըն են, ու ի վերջոյ հաւանաբար երեւան պիտի գայ որ անոնց ամէնէն աւելի միտի յարմարի բարեխառն կամ բանապետութիւն մը, տեղական մեծ ինքնավարութեամբ, չափաւոր Սոցիալ Դեմոկրատ վարչաձեւի մը քովին տակ։ Գիւղացիները ընդունեցին ներկայ վարչաձեւը, որովհետեւ անիկա հող տուաւ իրենց եւ բազմաթիւ խոստումներ ըրաւ։ Սակայն խոստումները չիրականացան, ու կը զգան թէ այժմ կը զոհուին ճարտարարուեստական դասակարգերուն շահերուն։

Կառավարութիւնը՝ հակառակ Ռուսիոյ արագ ճարտարարուեստացման, այժմ կը գտնուի անյաղթելի դժուարութեանց առջեւ, որովհետեւ հիմերը կառուցուած են վարկաբեկուած հարկային դրութեան մը վրայ եւ փլչելու վտանգին ենթակայ։ Դրամագլուխ չի գտնուիր, եւ օրավարձքերը շատ ցած են։

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԶԱՀՈՒԵՆ

Գիւղացիէն կ'ակնկալուի ահագին ուտելիք հայթայթել քաղաքի բանուորներուն, եւ անիկա իր բերքին համար կը ստանայ այնքան խեղճ գումար մը, որով չի կրնար գնել գործածած ապրանքները, նոյնիսկ եթէ անոնցմէ գտնէ։

Հոս է ամբողջ դժգոհութեան հիմը։ Որպէս զի բանուորները ուտելիք ունենան, գիւղացին պէտք է ծախէ նուազագոյն գինով. անիկա պէտք է վճարէ նաեւ ահագին տուրքեր՝ որպէս զի ճարտարարուեստը զարգանայ։

Սակայն գիւղացին չպիտի ընդունի այս դժգոհութիւնը՝ յանուն ճշմարիտ ոգիին համայնավարութեան, որուն մասին շատ քիչ բան միայն գիտէ եւ որուն բնաւ կարեւորութիւն չի տար։ Հակառակ բոլշեւիկներու բոլոր ջանքերուն, անկարելի եղած է «Կիւ»ը մեծցնել գիւղացիներուն մէջ, ու ընկերութեան հին կառուցուածքը — զոր կը կարծուէր թէ Յեղափոխութիւնը միանգամ ընդ միշտ քանդած է — կրկին կը ցցէ հեգնօրէն իր գլուխը Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ բոլոր գիւղերուն մէջ։

Գիւղացիները դասակարգելու պիտի բաժնուին. կուլակները (հարուստ գիւղացիներ), միջակ գիւղացիները եւ աղքատ գիւղացիներ անգամ մը եւս կ'ապացուցանեն ո՛ր թէեւ մարդիկ կրնան հաւասար ծնիլ Աստուծոյ աչքին, կամ կրնան հաւասար հաշուիլ յեղափոխութեան մը կողմէ, սակայն կը սկսին տակնուվրայ ընել ընկերային եւ տնտեսական դրութիւնը այն պահուն իսկ, երբ իւրաքանչիւրը իր անհատական կորովն ու միտքը ի գործ կը դնէ նոյն խնդրին։ Գիւղացիներու մէջ տիրող այս անհաշտ միտքն է որ կը յուսահատեցնէ բոլշեւիկ վարիչները։ Անիկա շարունակ համայնավարութեան սրտին ուղղուած ատրճանակ մըն է — ձախողութեան տեւական մէկ յուշարարը։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

— Քաղաքներու մէջ, հակառակ կառավարութեան ջանքերուն, անկարելի եղաւ ջնջել մասնաւոր առեւտուրը՝ նէփը (Նոր տնտեսական քաղաքականութիւն)։ Հաստատուած Լենինի կողմէ՝ իր մահէն երկու տարի առաջ, տեւական օրէնք կ'ամրապնդուի, հակառակ նէփմաններու ենթարկուած հալածանքին եւ սեղմումներուն։ Կառավարութիւնը թոյլ կուտայ նէփմանին գործել՝ մինչեւ որ համեստ դրամագլուխ մը հաւաքէ, յետոյ անոր գործը կը փախցնէ ճշմարիտ համայնավարներու եւ կամ անոր շահերը կը գրաւէ՝ տուրքերով։ Եւ դեռ հակառակ իրենց գլխուն վրայ կախուած Դամոկլեան սուրին, նէփմանները կը շարունակեն բուսնիլ ինչպէս անպիտան խոտերը՝ հասարակածային պարտէզի մը մէջ։

Պետական հակակշիռը սուղի նստաւ եւ Ռուսիան քաոսի վերածեց։ Համայնավարները փորձառական շրջանին վախճանին հասան եւ այժմ քառուղիի մը առջեւ կը գտնուին։ Երկընտրանք մը կը մնայ. կամ այն է որ Ռուսիան պիտի շարունակէ ընկղմիլ հետզհետէ եւ աղքատ երկրագործներու ազգ մը դառնայ, եւ կամ բոլշեւիկ կուսակցութիւնը պէտք է մէկդի նետէ իր կարգ մը խիստ սիրական քաղաքական եւ տնտեսական սկզբունքները, վերադառնայ մասնաւոր առեւտուրին եւ թոյլ տայ ժամանակաւոր դրամագլուխը ... ու յեղափոխականները որոնք այսօր իշխանութեան գլուխն են, գրեթէ ամէն ծայրայեղութեան պիտի դիմեն, քան թէ ընդունին իրենց պարտութիւնը։

Ահաւելի պայքար մը կը մղուի հիմա Ռուսիոյ մէջ՝ մակերեսին տակ։ Երկու կեդրոնախոյս ուժեր կը մաքառին իշխանութիւնը ձեռք անցնելու համար. մահուչափ կռիւ կը մղուի ծայրայեղ համայնավարներուն եւ անոնց միջեւ, որոնք կը պնդեն վերադառնալ տնտեսական բնական օրէնքներու։

(2) Է. ԱՇՄԷՏ ՊԱՐԹԼԷԹ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Շաբաթ օր, յունուար 19ին, տեղի ունեցաւ Հայ Գրական Ակումբի ընդհանուր ժողովը։ Օրակարգի հարցերն էին 1) վարչութեան ընտրութիւն. 2) Նոր անդամներու քուէարկութիւն։

Նախագահ փրոֆ. Ն. Ադոնց տուաւ ժամ. վարչութեան եռամսեայ գործունէութեան զեկուցումը։ Գանձապահ Պ. Մ. Ցէրպէտէրեանը ներկայացուց հաշուետուութիւնը։ Գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն.— փրոֆ. Ն. Ադոնց, Լ. Շանթ, Ա. Վաչեան, Յ. Ջաւրեան, Մ. Ցէրպէտէրեան, Ռ. Բէրբէրեան, Ա. Խնդկարեան։ Ապա տեղի ունեցաւ 15 նոր անդամներու ընտրութիւն։

Ընտրութիւններէն յետոյ տեղի ունեցաւ մտքերու փոխանակութիւն Ակումբի յետագայ աշխատանքներու մասին։ Ըստ առաջնոյն, գրական հաւաքոյթները տեղի պիտի ունենան շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 9ին, 71 Avenue Kléber։

Բացի անդամներէն, հաւաքոյթներուն կրնան ներկայ ըլլալ հիւրեր, վարչութեան հաւանութեամբ։

Ակումբը, հաւաքոյթներու ժամանակ, ունի պիւֆէ, թէյով, սուրճով եւ պտուղներով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՍԱՆՈՂԻՆ ԿԻՆԸ.— Ֆրանսացի իրաւագիտական ուսանող մը, հակառակ իր շատ երիտասարդ տարիքին, ամուսնացած եւ զաւակ մըն ալ ունեցած էր։ Իր ընտանիքին պէտքերուն հասնելու համար, ազատ ժամերը կը յատկացնէր դրամ շահելու։ Զաւակը դրկած էր գիւղ, ստնտուի քով։ Նեղ կ'ապրէին։ Կինը որոշեց աշխատիլ ինքն ալ եւ սկսաւ գործ փնտռել։ Օր մը սրճարան մը նստած, իր ամուսինին կը սպասէր, միասին այցելելու համար իրենց պզտիկին, երբ տարեց կին մը եկաւ իր քով ու հետը խօսակցութեան բռնուեցաւ։ Խօսակցութեան ընթացքին երբ հասկցուեցաւ թէ երիտասարդ կինը գործ կը փնտռէր, առաջարկեց իրեն լաւ աշխատանք մը հայթայթել իր Պորտոյի մէկ հաստատութեան մէջ. խոստացաւ իրեն տալ արկղակալի պաշտօնը՝ ամսական 1000 ֆրանքով, պայմանաւ որ քառորդէ մը մեկնի, որովհետեւ կ'ըսէր «Անմիջապէս պիտի մեկնիմ, հեռագիր ստացայ, բացատրելու ատեն չունիմ»։ Պառաւը վստահութիւն կը ներշնչէր։ Ուսանողին միամիտ կինը համոզուեցաւ ու մեկնեցաւ պառաւին հետ։

Պոռնկատուն մըն էր սակայն որ իրեն կը սպասէր, ուրկէ դուրս չպիտի կրնար ելլել, եթէ գաղտնօրէն իր ամուսինին իմաց տուած չըլլար իր հասցէն։

Ուսանողին դիմումին վրայ, կինը ազատուեցաւ, իսկ պոռնկապետը յանձնուեցաւ ոստիկանութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ա Ւ Ա Ն Դ Ա Վ Է Պ

Բ.

Երկու քայլ վար քարէ որմուած պատ մը կայ, գետինը կը ցածնայ ու երկու գուռ շարք են պատին ներքեւ։ Պատէն քարեր թափեր են, մէկ երկուքը գուռներուն յատակն են ինկեր։ Փողրակէ մը ջուրը գուռը կը թափի, մէկը լեցուեր է, միւսը կը վազէ, երրորդին յատակը ճեղքուեր է, ջուրը չի մնար, կը տարածուի հողերուն մէջ։ Կը նայի բոլորտիքը։ Աշուն է, ուռիներուն տերեւներն են թափեր, ջրիկը անոնց մէջէն կը հոսի. չոր ըլլալուն հառաչէն կը խշրտան, կ'երերան, կը կարծէ թէ սողուններն են այդ ընողները, բայց ո՛չ սողուն կայ, ո՛չ միջատ։ Ջրիկին վազքն է որ կ'ընէ։

Գիշերը կ'առաջանայ։

— Աստնե՞ է, կը խորհի ինքն իրեն։

Ձին դաշտն ի վար դէպի գիւղ կ'ուղղէ։ Պզտիկ բլրակ մը կայ որ գիւղին տեսքը կ'արգիլէ, ստորոտը փոքր ջաղացք մը։ Աշնան եղանակ է. գիշեր ըլլալուն դուռը փակ է, ներսէն մարդոց ձայներ կուգան, քարերը կը դառնան, ջաղացքը կ'երգէ։ Չնշմարուելու համար կը բարձրանայ բլրակին գլուխը, միւս երեսը մեղուներու պէս կլոր կոլեր են, իրարու մօտ, բլրակին ամբողջ երեսը ծածկած, ու մինչեւ ստորոտը իջնելով։ Պարապ են կոլերը, կամենտակի հողերն ու անպէտ կոթինքները թողուած երեսը, ու անմիջապէս անդին գիւղն է, պարտէզներով շրջապատուած իր գիւղը։

Բա՛ն տարիներէ ի վեր բացակայած իր գիւղը։ Ու սիրտը կը տրոփէ...

Կը մտնէ գիւղէն։ Պարտէզները եզերող ճամբան կ'ուղղուի գիւղին վարի կողմը, ուր պարտէզներուն անմիջապէս կից կը գտնուի իր տունը։ Տանը անմիջապէս դէմը արտ մը կայ, որուն վերեւը բլրակ մը կը բարձրանայ, շրջակայքէն անջատուած, մենաւոր, ու ճիշդ վրանի մը նման, արածայր գագաթին՝ մասրենի մը՝ միակ ծառն մը հսկումին տակ։ Տունն ու մառանով բլուրը դրացի են իրարու, ու իրարու կը նային։

Ձին կը կապէ պարտէզին դուռը, կ'անցնի ծառերուն գիշերային ստուերներուն մէջէն, ու պատէն մագլցելով երդիք կ'ելլէ։

Աշնան չոր ու մերկ երդիք։ Կը նայի որ իր պատանեկութեան չկար, ընկուզենի մը բուսեր, ելեր է պատին քով ի վեր, շուք մըն է ձգեր երդիքին վրայ, ու չուլ մը որքան տեղ կը բռնէ, այնքան տեղ գրաւեր է։ Ընկուզենիէն քիչ վարոք, դարձեալ պատին կարգին, բարտիներ կը բարձրանան, որոնք իրենց հասակներովը գլեր անցեր են ընկուզենին։ Կեռնները ինչպէս կը շարեն, այնպէս մէկ գծի վրայ բուսեր են։ Անոնք չեն երերար։ Յանկարծ հով մը կ'ելլէ, ժամուն քշոցակիրները ինչպէս քշոցները կը շարժեն որոնք միակերպ կը ձայնեն, բարտիներուն գագաթները այնպէս կը սկսին խշրտալ։ Խշրտուքը կը դադրի. քիչ յետոյ հովը կը վերսկսի փչել, զառներուն պարանոցը կապուած եղանգի մը չափ մանր բոժոժները ինչպէս միօրինակ կը ճնկճնկան, սաղարթները իրարու զարնուելով ճնկճնկոց մըն է կը յօրինեն։

Կը նայի բոլորտիքը, ու երդիքին միւս ծայրը, ցուիքին մօտ, ջուխտ մը անկողին կը նշմարէ։ Կը մօտենայ։ Քով քովի ձգուած են անոնք, մէկը պարապ է, միւսին մէջ երիտասարդ մըն է պառկեր կը քնանայ, երեսը երկինքին ուղղած։ Գեղադէմ, գեղակազմ երիտասարդ մը, շատ թարմ տարիքով։ Անոր կուրծքը կ'ելեւէջէ, լուսնակին շողիւղը զարկեր է դէմքին, մինչ բարտիները ներկերգ մը կը յօրինեն հիանալի երիտասարդին։

— Կնոջս սիրականն է, ա՛լ ապացոյցի պէտք չկայ, կ'ըսէ ինքնիրեն։

Աչքերը կը շողան, կը մոլեգնի, ա՛լ չի վարանիր։

Հանդերձներուն տակ պահած դաշոյնը կը մերկացնէ, լայնաշեղբ ու շողուն, ալ ծունկը գետինին՝ կ'իջնէ քնացող երիտասարդին վրայ, ու՝ շարժումի միջոց չթողելով՝ գլուխը մարմինէն կ'անջատէ։

Ջուրով յորդող գուռի մը ճեղքերէն ջուրերը ինչպէս կը ցայտեն դուրս ու պարոյկ մը դարձնելով գետին կը հոսին, արիւնը երակներէն այնպէս կը նետուի։

Գլխատուած կենդանիի մը մարմինը ինչպէս կը տապլտկի գետնին վրայ, երիտասարդին մարմինը այնպէս կը փոփռայ, ելլելու, կայնելու փորձեր կ'ընէ, մինչ լուսինը կը շողայ երդիքին երեսը, մինչ բարտիները կ'երգեն։

Կը հեռանայ, դաշոյնը զգեստին տակ, ձեռքը դաշոյնին կոթին՝ կինը կը փնտռէ, զայն եւս սպաննելու համար։

Կ'իջնէ բակ, չորս կողմէն հողապատերով գոց է ու ամայի։ Դրանը մօտ պատուհանէն լոյս մը կը նշմարէ ու կը նայի։

Ներքնատան կեդրոնը, սիւնէն ձէթէ ճրագ մըն է կախ, կին մը նստեր է սիւնին մօտ, ու բուրդ կը մանէ։

Իր կի՛նն է ան։

Մեծցեր ու գեղեցկացեր է։ Հասակը երկնցեր, գեղադէմ կին մըն է եղեր հին օրերու աղջնակը։ Ծամերը՝ նստած ըլլալուն՝ թիկունքին իջնալով մինչեւ գետինը կը հասնին։ Թարթիչներն ու ծամերը սեւցեր են կարծես, լոյսին մէջ, սրմայի պէս կը փայլին։ Երկինին պանդուխտ հարսները ինչպէս ձեռք չդպած, պահենի կարմիր խնձորներու նման միս մը կ'ունենան, կարծր, ողորկ, ամփոփ լեցնող, այլեւէն կարօտ հարսները զաւակաբերութիւն չունենալնուն, միսերնին ինչպէս կը լեցուին, կը գեղեցկանան, ցանկայարոյց կը դառնան, այնպէս աղուորցեր է։

Ան նստեր բուրդ կը մանէ.

բազուկն է վեր վերցուցեր, ասադանէ քարմանը կը դարձնէ, ու բուրդին թելը կ'երկննայ։

Դաշոյնը պատրաստ՝ կը խորհի ներս մտնել ու տեղն ու տեղը սպաննել։

Բայց յանկարծ միտք մը կը յղանայ։

(4) Թ. ՄՆՑՈՒՐԻ

պիտի վճարէ անգլիացի գինուորներուն Միջագետքի մէջ պահուելուն համար եղած աւելի ծախքերը (Անգլիա կը հրաժարի այս պահանջէն՝ եթէ Իրաք ընդունի միւս կէտերը)։ 3.— Անգլիա պէտք է հաւանութիւն տայ Իրաքի բանակի վերին հրամանատարութեան մէջ կատարուած անուանումներուն համար։ 4.— Պաղտատի կառավարութիւնը պիտի գնէ Իրաքի երկաթուղիները, նոքէն որոշուելիք գինով մը։ 5.— Պասրայի նաւահանգիստին վարչութիւնը պիտի պատկանի Անգլիոյ։ 6.— Իրաք պիտի վճարէ Պաղտատի անգլ. մարզպանին եւ պաշտօնէութեան ռոճիկները։

Իրաքի ազգայնականները կը պահանջեն պարզապէս մերժել այս վիճելի բոլոր կէտերը։ Ֆէյսալ Թագաւորի կառավարութիւնը սակայն կ'ուզէ կարելի եղածին չափ պահպանել Անգլիոյ բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւնը Իրաքի, ձերբազատուելով հանդերձ անոր գինուորական հոգատարութենէն։

Իրաքի սահմանին վրայ

Պասրայէն կը հեռագրեն.— երկուշաբթի օր Քովէյթի հողին վրայ վէհապիներու կողմէ յարձակման ենթարկուածները բոլորն ալ կը պատկանին իրաքցի ցեղախումբերու՝ Էլ Սալման, Էլ Ջավապաա, Էլ Գուսայէ, Էլ ճավարիս եւ զէնի Մալէք։ Ցարձա ումը տեղի ունեցաւ Զոպէյրէն 40 մղոն հեռու ճիրֆանի մէջ։ Իրաքցիները՝ թիւով 200, բուռն ընդդիմութիւն ցոյց տուին եւ վնասներու ենթարկեցին Աքման ցեղախումբը։ Արշաւողները կը բաղկանային 200 ուղտապաններէ, մէկ ուղտին երկու մարդ. եւ 40 հեծեալներէ։ 20 իրաքցիներ սպաննուեցան եւ 30 վիրաւորուեցան։ Արշաւողները գողցան աւելի քան 4000 ոչխարներ, արջառ եւ ձիեր։

Թուրքասուրիական սահմանին վրայ

Թայմզ կը գրէ.— Քիլիսիստանի Մարտին քաղաքէն կը հաղորդեն որ Սուրիայէն արաբական հրոսախումբ մը արշաւած ըլլալով Թրքական հողէն ներս, ընդհարում մը ունեցած է Թուրք սահմանապահ ուժերուն հետ։ Սպաննուած է հրոսախումբին պետը՝ նշանաւոր աւազակ Հապուր օղլու Էովէտ։

Իտալիա 13 նոր մարտանաւ կը շինէ

Իտալիոյ նախարարական խորհուրդը որոշեց շինել 10 հազար թոննոց 2 յածանաւ, 2 հետազօտիչ, 4 թորփիլահալած եւ 5 սուզանաւ։ Այս ծրագրին գործադրութեան պիտի ձեռնարկուի յառաջիկայ յունիսէն։

Այս առթիւ «Ճոռնալէ տ'Իտալիա» կը գրէ. «Նաւային շինութեանց ծրագիրը՝ որ վաւերացուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ՝ չի կրնար զարմացնել ո եւ է մէկը, տրուած ըլլալով որ բոլոր ազգերը արագօրէն կը սպառազինուին՝ հակառակ ծովային համաձայնագրերուն, Լոքառնոյի ոգիին եւ Քէլլոկի դաշինքին։ Օգտակար է սակայն դիտել տալ թէ Իտալիա իր նաւատորմը զօրացնելու եւ զարգացնելու մասին նախաձեռնարկ չէ, այլ հետեւող մը միւս պետութեանց՝ ինչպէս Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու»։

Բոլշեւիկները Արաբիոյ մէջ

Խորհրդային պատուիրակութեան եւ Եէմէնի Իմամ Եահեային միջեւ քանի մը ամիսէ ի վեր կատարուած բանակցութեանց հետեւանքով ստորագրուած է առեւտրական դաշնագիր մը։

«Թայմզ» կ'ըսէ թէ համաձայնութիւնը տնտեսական մեծ արժէք մը չի ներկայացներ, սակայն այն պայմանը թէ բոլշեւիկները Եէմէնի մէջ պիտի պահեն հայրենի առեւտրական պատուիրակութիւն մը՝ դիւանագիտական առանձնաշնորհներով, կրնայ օգտակար ըլլալ Գ. Միջազգայինի գործակալներուն, որոնք կրնան Եէմէնը գործածել իբրեւ խարիսխ՝ Հնդկաստանի մէջ պրոպագանդի համար։

Ատենէ մը ի վեր յարաբերութիւնները լաւ չեն Իմամ Եահեայի եւ Ատէնի կառավարութեան միջեւ։ Ատոր մէկ պատճառն է Իմամի մայրաքաղաք Սանա'այի մէջ ներկայութիւնը խորհրդային գործակալներուն։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant F. SOUVIGNY

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929 — 29 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 867 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ԱՂԷՏԸ

Այսօր արտատպած ենք չարաշուք լուր մը՝ Սելանիկէն։

Այնտեղ ալ կը պատրաստուին գաղթել դէպի Հարաւ. Ամերիկա, եւ դիմում կատարած են Բարեգործականի մասնաճիւղի ատենապետին, որպէս զի դիւրութիւններ ընծայէ։ Տրուած լուրին համաձայն, ատենապետը մանրամասնութիւններ պահանջեր է, կեդրոնին դիմելու եւ նիւթական միջոցներ ստանալու համար։ Միւս կողմէ, ցանկերը կը պատրաստուին։

Եթէ սխալ չենք հասկնար արտատպուած լուրը, Բարեգործականի ատենապետն ալ համաձայն կ'երեւայ արտագաղթին, և միայն նիւթական միջոցներն են որ կը պակսին։

Միւս կողմէ, երէկ Հալէպէն ստացանք թղթակցութիւն մը, որ կը յիշեցնէ թէ արտագաղթը գլուխն առած կ'երթայ։ (Պիտի հրատարակենք վաղուան թիւով)։

Ցափազանց յուսահատ կ'երեւայ մեր թղթակիցը.

— «Վրանաքաղաքը պարպուելու վրայ է, եւ մէկ տարիէն աւերակներու կոյտ մը պիտի դառնայ, անմարդաբնակ եւ ամայի»։

Թղթակցութենէն կը հետեւի որ.— 1. Հեռացողները, հագիւ Պրազիլիա կամ Արժանթին հասած, խրախուսիչ նամակներ կը տեղացնեն եւ կը թելադրեն որ ուրիշներն ալ մեկնին. 2. Տեղական վարիչներն ալ կը վարանին արգելք հանդիսանալ, «վախնալով անորոշ ապագային անակնկալներէն»։

Բացատրած ենք, արդէն, որ նոր արտագաղթին պատճառները տնտեսական են եւ հոգեբանական։

Բայց այլեւս ուշ է, պատճառներու մասին խօսելու համար։ Աղէտը գլուխն առած կ'երթայ։ Սուրիա, Լիբանան, Յունաստան, վաղն ալ՝ կրնայ համնիլ Պուլկարիա։ Սօֆիայէն եւրոպական թերթի մը ուղղուած թղթակցութիւն մը, նկարագրելով այդ պարտուած եւ պատժուած երկրին տնտեսական վիճակը, կը յիշէ թէ անգործներու թիւը 190,000ի կը հասնի, որոնց 30,000ը միայն ծխախոտի գործին մէջ։ Քանի մը տարի առաջ, հագիւ 60,000 անգործ կը հաշուէին։

Արդ, 1922ին Պուլկարիա ապաստանած հայ գաղթականներուն մեծ մասը կը բանէր ծխախոտի գործարաններուն մէջ։ Եւ որովհետեւ ամէն երկրի մէջ ալ, նախ տեղացին կը հոգան, նոյն իսկ մասնաւոր եւ բացառիկ օրէնքներով, դիւրին է ըմբռնել օտարին կացութիւնը։

Միայն Սուրիա-Լիբանանն ու Յունաստանը աչքի առջեւ ունենալով, ինչո՞ւ ծածկել թէ կը գտնուինք համատարած աղէտի մը դիմաց։

Իսկ ի՞նչ ըրած ենք, ի՞նչ կ'ընենք, չարիքը եթէ ոչ կասեցնելու, գոնէ սահմանափակելու համար։

Բացարձակապէս ոչինչ։ Մէկ-երկու ձեռնարկներ՝ Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ, որուն ստացած պատասխանն ալ ինքնին դաս մըն է.

—«Ձեր նման կազմակերպութեանց կ'իյնայ, երկու կիսագունդերու բախտաւոր Հայերուն հետ գործակցութեամբ, դիւրացնել ձեր հայրենակիցներուն վերջնական տեղաւորումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, անոնց հայթայթելով նիւթական միջոցներ որոնցմէ զուրկ են»։

Ինչպէս կը տեսնէք, նորութիւն մը չի պարունակեր բրտասու պաշտօնատարի մը նամակէն քաղուած այս խորհուրդը։ Ա՛յն է ինչ որ կը թելադրէին, անցեալ տարի, գաղթականներու տեղաւորման երկու վարիչները. Այն ինչ որ կը յիշեցնէր, քանի մը շաբաթ առաջ, նորէն օտար բարեկամ մը, բուն իսկ Պէյրութէն։ Ու վերջապէս այն ինչ որ անդադար կը բացատրենք, կ'արծարծենք եւ կը յիշեցնենք տեղաւորման ձեռնարկին հակիրնաւորութենէն, ի վեր։

Արդիւնքը՝ զերօ։

Թողո՛ւնք նիւթականը։ Ո՛չ իսկ բարոյական աջակցութեան շարժուձեւ մը փորձուեցաւ, մանաւանդ սա վերջին ամիսներուն, երբ Պէյրութէն հազարներ եւ Պիրէոսէն հարիւրեակներ նաւ կը նստին, դէպի Հարաւ. Ամերիկա։

Այս ամարդի եւ սառուցեալ տրամադրութեանց առջեւ, մարդիկ նորէն Փարիզի վրայ յառած են իրենց աչքերը, եւ օգնութիւն կը սպասեն։

Խե՛ղճ միամիտներ, որ կը կարծեն թէ հրաշք պիտի գործուի, եթէ Նորատունկեանը, Ահարոնեանը, Խատիսեանը կամ Բաշալեանը երեւան Պէյրութի կամ Սելանիկի քարափին վրայ։

Մենք այստեղ մեղքերու քննութիւնը չէ որ կը կատարենք։ Այդ առանձին խնդիր է։ Այլ կ'ուզենք նորէն եւ նորէն յիշեցնել որ սթափին։ Վարժուին մերկ աչքերով նայիլ իրականութեան վրայ, որպէսզի չմատնուին նոր յուսախաբութեանց։ Այս գործերուն հիմնական մասը կրնայ կարգադրուիլ տեղին վրայ, տեղացիներու ձեռքով, եւ տեղական իշխանութեան հետ։ Իսկ համապատասխան մարդիկը երբեք չեն պակսիր ո՛չ Պէյրութի, ոչ Հալէպի, ոչ Աթէնքի, ոչ ալ Սելանիկի կամ Սօֆիայի մէջ։ Ի զո՞ւր խեղճ կը ձեւանան։ Հեռաւոր սուրբերու, տիտղոսներու եւ շուքերու ներկայութիւնը կամ միջամտութիւնը՝ բարոյական, երկրորդական արժէք ունի, եւ եթէ կ'ուզէք՝ դիւանագիտական, որ կը նշանակէ պզտոնական։ Ուրիշ խնդիր, եթէ կ'ուզեն ապացուցանել թէ մենք ալ երեւելի մարդիկ ունինք։

Ցաճախ գիւղացի տէրտէր մը կը յաջողի հոն ուր պիտի ձախողէր Նորատունկեան մը։

Բայց այս բոլորը՝ միջանկեալ, ոչ թէ այս կամ այն փաստը արդարացնելու, այլ աւելորդ անգամ մըն ալ փարատելու համար շատ մը պատրանքներ։ Եւ ան ալ՝ առանց ամէն բան ըսած ըլլալու։

Բանավէճերը չեն լուծեր հարցը։ Ի՞նչ պէտք է ընենք, չարիքը կասեցնելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԼԱՏԻՆԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ

Հայրենիք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ 6 Յունուար.

—«Քէմալ բասւ երեւոյթին, լատինական տառեր կ'ուզէ սորվեցնել ոչ միայն անոնց, որոնք մինչեւ այժմ արաբական տառեր կը գործածէին, այլեւ լատինական այբուբենը սորվեցնելու պատրուակով կը ձգտի առհասարակ ընդհանուր պարտադիր գրագիտութիւն մտցնել ամբողջ Թուրք ժողովուրդին մէջ։

Սակայն, եթէ նկատի ունենանք որ Միացեալ Նահանգներու պէս հարուստ եւ քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ իսկ ամբողջ ժողովուրդը տակաւին չէ կրցած գրագէտ դառնալ, հակառակ ընդհանուր ուսման վրայ տասնեակ տարիներէ ի վեր ծախսուած հսկայական գումարներուն եւ կատարուած աշխատանքի ծիգերուն, չենք կրնար հաւատալ լրջօրէն հաւատալ, թէ Թուրք ժողովուրդը Քէմալի մէկ հրամանով քանի մը ամսուան մէջ վերէն վար գրագէտ պիտի դառնայ.

Այսուհանդերձ չենք կրնար նաեւ չխոստովանիլ, որ այս մարզին մէջ եւս Քէմալի ջանքերը բոլորովին ապարդիւն պիտի չանցնին եւ Թուրք ժողովուրդի գէթ մէկ փոքրիկ մասը պիտի շահի ու գրագէտ դառնայ։

Թուրքիոյ պէս յետամնաց երկրի մը համար, այդ ալ անկասկած պէտք է նկատել ոչ աննշան նուաճում մը։

Ուրիշ պարագայ մը— այս գործին մէջ ալ անգամ մը եւս շատ ցայտուն կերպով երեւան կուգայ Քէմալի ու իր գործակիցներու բռնապետական հոգեբանութիւնը, որով անոնք կը հաւատան, թէ ամէն բարենորոգում եւ առաջադիմական քայլ կարող են իրագործել վերէն տրուած հրամաններով եւ բռնի, ոստիկանական միջոցներով։

Սակայն, ինչպէս ազգերու պատմութիւնը ցոյց կուտայ, բռնութիւնը ամենազօր ոյժ մը չէ, ստեղծագործող եւ հրաշագործ ոյժ մը չէ։ Բռնի միջոցներով, այո՛, կարելի է խորտակել հին իշխանութիւն մը եւ անոր տեղը դնել ու պաշտպանել նոր իշխանութիւն մը։ Բռնի միջոցներով, այո՛, կարելի է քանդել հին իր մը, անոր տնտեսութիւնը, քաղաքակրթութիւնը ջնջել, նոյնիսկ կոտորել ժողովուրդ մը։ Բայց բռնի միջոցներով կարելի չէ տեւական եւ արդիւնաւոր կերպով շինել տնտեսական, ընկերային, բարոյական, քաղաքակրթական եւ մշակութային նոր արժէքներ եւ խաւարամիտ ու բարբարոս ժողովուրդ մը մէկ անգամէն լուսաւորել ու քաղաքակրթել։»

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ",Ի

Թիւ 1—2 յունուար—փետրուար թիւը, պատկերազարդ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Ռոստոմ եւ Արամ (Խմբագրական), դիւլսմատ հրէշներ (Ռոստոմ), Ռոստոմ (Ս. Վրացեան, Ռոստոմի ուսանողական կեանքից (Յ. Տ. Դ.), իմ հանդիպումները Ռոստոմի հետ (Ա. Ջամալեան), Յուշեր Ռոստոմի մասին (Վ. Մազմանեան), Մի էջ Թաւրիզի կեանքից (Ղազար, Ռոստոմէն տպաւորութիւններ (Կ. Սասունի), Ռոստոմի վերջին օրերից (Բժ. Յ. Տ. Դաւթեան), Արամ (Ս. Վ.), Արամի մասին (Թադէ), Ուրուանկարը (Օհան Կարօ,։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ ՎԵՐՋ ՍԵԼԱՆԻԿ

Սելանիկի «Հորիզոն»ին մէջ կը կարդանք (18 յունուար)։

Արտագաղթի լուրջ հոսանք մը ծայր տուած է քաղաքիս մէջ։ Հազարի մօտ հայ գաղթականներ արդէն սկսած են գործնական քայլերու մասին մտածել, որովհետեւ երթալով անկարելի կը դառնայ իրենց բնակութիւնը այստեղ։

Հարաւային Ամերիկա չուելու տրամադրութիւնը ամէնէն աւելի մեծ է Պիթ Փազարի եւ Լահանա Փազարի «փարանկա»ներուն մէջ ապրող շուրջ 600 հայրենակիցներու մօտ, որոնք ինչպէս նաեւ միացեալ յոյն գաղթականները, հրաման ստացած են մօտերս պարպել այդ հողը, քակելով փայտաշէն խրճիթները։ Չունենալով ճար՝ նոր ու յարմար տեղ մը գտնելու կամ վարձքով բնակելու, անոնք ճարահատ խորհած են դիմել ամէնավերջին միջոցին, այն է խումբով գաղթել դէպի Հարաւային Ամերիկա։

Այսպէս, առջի օր, կէսօրէ վերջ, այս բնակչութեան կողմէ չորս հոգինոց պատուիրակութիւն մը դիմած է Բարեգործականի տեղւոյս մասնաճիւղի ատենապետ Տօքթ. Գ. Ասլանեանին եւ պարզելէ վերջ թափառական այս գաղթականութեան թշուառ ու անել վիճակը, յանուն մօտաւորապէս հազար հոգիի, խնդրած է իրմէ դիմել հարկ եղած կեդրոնը, որպէսզի ճար մը խորհուի՝ զիրենք օր առաջ հարաւային Ամերիկա՝ Արժանթին կամ Պրազիլիա փոխադրելու համար։

Գ. բժիշկը լսած է պատուիրակութեան խնդրանքը եւ ըսած է որ իրեն բերեն մանրամասն ցուցակ, մեկնելու տրամադիր ընտանիքներու անուններով, անդամներու թիւով, անոնց արհեստներով, եւլն., որպէս զի ըստ այնմ ներկայացնէ իրենց ցանկութիւնը Բարեգործականի կեդրոնին։

Պատուիրակութիւնը հեռացած է Գ. Ասլանեանի մօտէն, եւ ինչպէս կը լսենք, արդէն իսկ սկսած է արձանագրութեանց։

Մեզի կը հաւաստուի թէ, եթէ երբեք ձրի փոխադրութեան խնդիրը կարգադրուի, «փարանկա»ներու մէջ ապրող ուրիշ բազմաթիւ հարիւրեակներ ալ մաս պիտի կազմեն արտագաղթի հազարնոց այս կարաւանին։

500 ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՒՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Մօրնինկ փոսթ»ի Րիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ (28 յնվր.)։

Մոսկուայի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ ձերբակալուած են նաեւ մօտ 500 ուրիշ անձեր, որոնց մասին կասկած կար թէ տրոցկիական մեքենայութիւններ կը փորձեն։ Ձերբակալուածներուն մէջ է Թրոնշթատի կոմիսարը, գաղտնի ոստիկանութեան պետը եւ կարգ մը ուրիշ համայնավարներ, որոնք դիւանագիտական կարեւոր պաշտօններ վարած են արտասահմանի մէջ։

Ամէն օր զանգակ ժողովներ տեղի կ'ունենան Կրէմլինի մէջ, որուն պահակազօրքը զօրացուեցաւ՝ համայնավար վարիչներու դէմ ամէն մահափորձ արգիլելու համար։

ՏՐՈՑԿԻ ՊՈԼԻՍ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ ?

Պոլիսէն հեռագրի մը համաձայն, Խորհրդային Միութեան նախկին պատերազմական գործավար Տրոցկի, որ աքսորուած է Ալմա-Ալթա, խորհրդային կառավարութենէն արտօնութիւն ստացած է Պոլիս երթալ իր կնոջ հետ։ Տրոցկի անմիջապէս ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքը, ուր կարճ ժամանակ մը մնալէ յետոյ, Պերլին պիտի անցնի։

Թաթավլայի հրդեհին վնասը

Պոլսոյ պատկան իշխանութիւնները քննութիւն կը կատարեն ճշդելու համար Թաթավլայի մեծ հրդեհին պատճառած վնասները։ Քննութիւնները վերջացած չեն, բայց կը կարծուի թէ վնասը մէկ միլիոն ոսկիէն աւելի է։

Ապահովագրական Ընկերութեանց վնասը մօտ 150,000 ոսկիի կը յանգի։ Փօզ Քուրտ ընկերութիւնը վնասած է 40,000, Փրէվուայեանս եւ Ժէնէրալ Ընկ.ները՝ 12,000, Նորշթէն Ընկ.ը՝ 10,000, Րէփնիոն Ադրիատիկ Ընկ.ը 3000 ոսկի եւլն.։

Կարմիր Մահիկը որոշած է օգնութեան համնիլ հրկիզեալ կարօտ ընտանիքներուն։

Միւս կողմէ, ոստիկանութիւնը կ'աշխատի երեւան հանել հրդեհին իսկական պատճառը։ Լուրջ կասկածներ կան Նպարավաճառ Եանիի մասին, որուն տունէն ելած է հրդեհը։ Եանի թէեւ չէ ձերբակալուած, բայց ոստիկանական հսկողութեան տակ կը գտնուի։ Յիշեալը հրդեհին գիշերը իր տան մէջ գաղտնօրէն օղի կը պատրաստէ եղեր։ Ասկէ առաջ ելած է հրդեհը։

Աղէտեալներուն օգնութիւն կը կատարուի Յունաց Պատրիարքարանին եւ Կարմիր Մահիկին կողմէ։ Պատրիարքարանէն պատուիրակութիւն մը հրկիզեալ վայրը գացած և հրկիզեալները մխիթարած է՝ յայտնելով թէ պատրիարքը կ'աղօթէ իրենց համար։ Յոյն համայնքը սկսած է հանգանակութիւն կատարել իր աղէտահար հայրենակիցներուն թշուառութիւնը մեղմելու համար։

Պայքար Անգլիոյ դեսպանատան դէմ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Երեսփոխան եւ «Աքշամ»ի խմբագրապետ Նէճմէտտին Սատրք պէյ իր թերթին մէջ յօդուած մը հրատարակելով կ'ամբաստանէ անգլիական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԸ 2928ԻՆ

Ցեսարանը՝ Երեւանի Գրական կաճառին մեծ ամփիթատրոնը։ Աբովեան պողոտան ինքնաշարժերու համախմբում։ Խարբերդի, Թիֆլիսի, Վանայ, Ցիգրանակերտի ու Կիլիկեան գաղթավայրերու համալսարաններէն գիտուններու, փրոֆէսէօրներու այլեկոծ բազմութիւն մը կը հասնի։

Գրական կաճառին 70 անդամները վերջացուցին աշխատութիւն մը՝ 1900ական Թուականներուն հայ գրականութեան դիազննութիւնը։ Հանրապետութեան նախագահին եւ օտար համալսարաններու ու կաճառներու ներկայացուցիչներու ներկայութեան, եռթանասուններու աշխատութիւնը պիտի պարզուի։

Նախագահը կը մտնէ։

Ցոտնկայս.— «Աստուած պահէ երկիրն ու նախագահը»։

19 ամեայ փրոֆէսէօր մը՝ Դիականունի, կը կարդայ զեկուցագիրը։ Կ'ամփոփենք մէկ քանի կէտեր։

×

... Դիազննութիւնը մեզ տուաւ իր գաղտնիքը։

Հայ գրականութիւնը 1900ին մայիսին կերած է սմբուկ ու խմած՝ օղի։ 1914էն 1918 անմարսողութենէ տառապած է՝ Թունաւոր ուլականք ունելէ։ Եւ յետոյ երեւան ելած են կարգ մը գրիչներ, որոնք փութացուցած են անկումը։

Մեր մանրէաբանական յանձնախումբը նկատած է հետեւեալ կէտերը.—

1.— Մի ոմն Օր. Նունիկ՝ զամբիւղերգութիւն մշակած է, ինչ որ մահացու է հայ գրականութեան համար։

2.— Քանի մը երիտասարդներ նախադասութիւններ չափելով, զանոնք կտրատած ու ոտանաւորի փոխած են։

3.— Միսաք Նուպարեան անուն մէկը՝ հրատարակած է «Ոգապսակ» մը։ Ժամանակակից գրող մը այդ քերթուածներուն վրայ գրած է թէ «անոնք այլանդակօրէն կը կաղան, երբ ոտքի դնենք» (Մ. Ե.)։

4.— Համաճարակ մը ծագած է զոր կարելի է անուանել «բառամոլութիւն, ածականամոլութիւն, փառամոլութիւն»։

5.— Համբաւաբաշխութեան մը ընթացքին մէկը պոռացած է՝ — Է՜, ա՜, ճանըս։

6.— Ի, Ն, Ք, Ա, Տ, Պ, Ո, Ր, Ւ, Մ, տառերը մաշած են տպարաններու մէջ։

Երկար պրպտումներէ վերջ դեռ չենք ըմբռնած թէ ինչու։

7.— Համաստեղ անուն հետաքրքիր գրողի մը նմանութիւնները փորձած են կոշտօրէն, մէկ քանիները։ Մէկը կոշտօրէն գիւղացիին գուլպաները նկարագրած է, միւսը կովուն ականջներուն վրայ վիպակ մը յօրինած է, երրորդ մը աքլորին կտուցը նկարագրած է, զայն բաղդատելով աղջկան մը ծիծերուն, այս վերջիններն ալ գտած է փղոսկրէ, մարմարիոնէ, դեղձի մաշկէ, կանթեղի իւղէ եւայլն։ (45 կէտեր կան դեռ, այս բոլորը, կաճառին հովանաւորութեան տակ պիտի հրատարակուին հատորի ձեւով։ 2928ի եւ ապագայ գրագէտներու զգուշութիւն քարոզելու համար։ Ինչպէս կ'ընէին ժանտախտին, վեներախտին եւայլն... դէմ 1900ական Թուականներուն։)

ԵԴ. ԲԷՈՎՏԱՑԻ

(Բէոմոմա Համալսարանէն)

"ԼՔԵԱԼ" ԳՈՅՔԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻՆ

Պոլսոյ «Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը կը շարունակէ պետական գանձի հաշուոյն ծախել այն կալուածները որոնց տէրերը փախստական են։

Վերջերս Եէնի Մահալլէի մէջ ծախուած են երեք «լքեալ» տուներ 21,000 ոսկիի։

«ԲԱՐԻ ՑԱՐԸ»

Հաստատուած ու գրուած է Ռուսիոյ վերջին միապետի մասին ընդհանրացած կարծիքը այն է, թէ Նիկոլա ցարը, եթէ ոչ, թոյլ ու անկամ էր, կը կառչէր իր իշխանութեան՝ հաւատալով անոր աստուածային ծագման, բայց — բարի էր ու մարդասէր։ Ու ասկէ կը հանուի այն եզրակացութիւնը, թէ իր տիրապետութեան առեն կատարուած բռնութեանց ու դաժանութեանց համար պատասխանատու է ոչ թէ ցարը, այլ իր շրջապատը։

Քիչերը միայն, որոնք մօտէն կը ճանչնային Նիկոլա Բ.ը, կը պնդէին թէ ան չափազանց յամառ էր եւ օժտուած դաժան հակումներով։ Վերջին առենները լոյս տեսած շատ մը վաւերագիրներ այս կարծիքը կը հաստատեն ջախջախիչ կերպով։

Խնդրին շուրջը վերին աստիճանի շահեկան տեղեկութիւններ կու տայ «1915ի յեղափոխութիւնը եւ ինքնակալութիւնը» խորագրով բոլշեւիկեան հրատարակութիւնը։

Գրքին բովանդակութիւնը կը կազմեն այն զեկոյցները, որոնք ներկայացուած էին ցարին նախարարներու եւ ընդհանուր նահանգապետներու կողմէն՝ յեղափոխական շրջման եւ զայն զսպելու միջոցներու մասին։ Հետաքրքրականը այն է, որ մինչեւ իսկ այդ մարդիկ յեղափոխութեան մեղքը չեն վերագրեր բացառապէս գրգռիչներու չար կամքին, այլ կը տեսնեն նաեւ այնպիսի պատճառներ, որոնք ժողովրդական զանգուածները անխուսափելիօրէն ըմբոստութեան պիտի մղէին։

Այսպէս, զօր. Մաքսիմովիչ, որ ուղարկուած էր Սարատովի նահանգը 1905 նոյեմբերին կը զեկուցանէր, թէ գիւղացիներու յուզման պատճառը, յեղափոխական պրոպագանդէ զատ, նաեւ հողի սակաւութիւնն է եւ գէշ բերքը, եւ թէ գիւղացիութիւնը կը շնչէ նպաստաւոր պայմաններով հող ձեռք բերելու անհրաժեշտութիւնը։ Իսկ ընդհանուր նահանգապետ Մաքսիմովիչ կը հետագրէ, «Իմ այցելած բոլոր գաւառներու մէջ գիւղացիները գրաւոր ու բանաւոր դիմումներով կը յայտնէին իրենց հողի ծայրայեղ սակաւութեան եւ կեանքի ծանր պայմաններու մասին»։

Զօր. Պանտելէեւ, որ ուղարկուած էր Օրէլի, Կուրսկի եւ Վորոնեժի նահանգները, նոյնպէս կը մատնանշէ գիւղացիներու սակաւահողութիւնը եւ անհրաժեշտ կը նկատէ՝ տալ անոնց պետական վարկ, բարեկարգել գիւղացիական դրամատունը եւ կանոնաւոր հիմերու վրայ դնել գաղթականական գործը։ Ասոր հետ մէկտեղ Պանտելէեւ կ'առաջարկէ զօրացնել գիւղացիներու դէմ դատական եւ վարչական ճնշումները եւ տեղաւորել իւրաքանչիւր «անհանգիստ» նահանգի մէջ մէկ զօրաբաժին հետեւակ եւ մէկ կիսաբաժին հեծեալ զօրք։

Հրատարակուած վաւերագիրներէն կը տեսնուի, որ այս վերջին կարգի միջոցները աւելի կը համապատասխանէին ցարին տրամադրութեան։ Երբ 1906 յունուարին Վ. Իտտէ կը զեկուցանէր անոր, թէ գիւղացիական յուզումները միայն սանձարձակութեան արտայայտութիւններ չեն, և թէ հողային խնդիրը առանձին տեղ կը գրաւէ լուծման կարօտ ընկերային խնդիրներու մէջ, ցարը վճռապէս յայտարարած էր «Մասնաւոր սեփականութիւնը պէտք է անձեռնմխելի մնայ»։

Իսկ երկրագործութեան նախարարին նախագիծը՝ պետական եւ կալուածատիրական հողերէն մէկ մասը գիւղացիութեան յատկացնելու մասին՝ առ[ի]թ տուաւ ինքնակալի հ'տեւեալ ցասկոտ պատասխանին. «Չեմ հաւանիր.»։

1905 նոյեմբերին Վ. Իտտէ ներկայացուց ցարին զեկոյց մը, ուր կ'ըսուէր թէ, համաձայն Զօր. Լինեւիչի տեղեկագրին, Չինական երկաթուղիի շրջանին մէջ երեւցած են 162 անիշխանականներ՝ պրոպագանդ վարելու նպատակով։ Այդ զեկոյցին վրայ ցարը հետեւեալը մակագրեց. «Մի՞թէ անիշխանականներէն հնարաւորութիւն պիտի տրուի անբարոյացնել բանակը։ Պէտք է ամէնքն ալ կախաղան հանել»։ Իսկ երբ քիչ վերջը Բալտեան շրջանի ընդհանուր նահանգապետ Սոլլոգուբ, զեկուցանելով յեղափոխական շարժման ճնշումի մասին, կը մատնանշէր թէ պատժիչ զօրամասերու հրամանատարներէն գլխաւորն Ռիխտեր ոչ միայն կը գնդակահարէր, այլ եւ կը կախէր շարժման ղեկավարները, ցարը ոգեւորուած կը մակագրէ «Մոլոդեց» (կը նշանակէ՝ «աֆֆերիմ», «ապրի՛ս») Սոլլոգուբին եւ ուրիշներու ուղղած իր հեռագիրներուն մէջ Նիկոլա կը պահանջէ, որ «կարգը խանգարողներու դէմ գործ դրուին զօրաւոր միջոցներ, ամենավճռական ճնշումներ»։

Ամէն բռնութիւն ոչ միայն ըմբոստներու, այլ եւ որ եւէ բողոքի արտայայտողներու դէմ՝ միշտ ալ յառաջ կը բերէր Ռուսիոյ միապետին հաճութիւնը։ Այսպէս, երբ անոնք հաղորդեցին թէ Բալաշով քաղաքի մէջ կողակնները գանակոծեր են կարգ մը բժիշկներ, որոնք՝ իբրեւ գոյց՝ ձգած էին իրենց պաշտօնները, ցարը պատասխանեց. «Ճա՛տ լաւ ըրեր են»։

Բնական է որ կառավարութեան գործունէութեան ձեւը համապատասխանէր միապետին տրամադրութեան։ Նոյն ինքը Վ. Իտտէն յաճախ պատրաստ էր բռնելու անվերապահ ճնշումներու ճամբան, հակառակ որ այդ յայտնապէս կը հակասէր հոկտեմբեր 17ի հրովարտակին. Այսպէս, Բուլտեան շրջանի ընդհանուր նահանգապետին Վ. Իտտէ կը յանձնարարէր «գործել անողոք կերպով», իսկ Թաշքենդի ընդհանուր նահանգապետին հեռագրով խորհուրդ կու տար «հաստատել շրջանի մէջ պատերազմական վիճակ եւ վճռապէս վերջ տալ գործադուլներուն եւ յեղափոխականներուն։ Ցարին առջեւ նոյնպէս Վ. Իտտէ երբեմն կը շեշտէր անհրաժեշտութիւնը «վճռական» միջոցներուն ոչ միայն ընդդէմ յեղափոխականներու, այլ եւ այն պաշտօնեաներու, որոնք թոյլ կը գտնուէին անոնց հանդէպ։

Ռ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ՝ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Ֆրանսա որ մեծ ջանք կը թափէ Արեւելքի մէջ իր ազդեցութիւնը տարածելու դպրոցներով, Սուրիոյ «Աշխարհիկան առաքելութեանց» դպրոցներուն յատկացուցած է տարեկան 2.300.000 ֆր.ի նպաստ մը 1450 աշակերտներու համար:

Իսկ կաթոլիկ հաստատութիւնները որոնց՝ պէտք է կցել նաեւ Հրէական Միութեան վարժարանները, ինչպէս նաեւ Դէյրութի բողոքական ֆրանսացիներու դպրոցը, ունին 37.000 աշակերտներ եւ կը ստանան 2,5 միլիոն նպաստ.

Աշխարհիկան դպրոցներու իւրաքանչիւր աշակերտ ուրեմն, Ֆրանսայի ելմտացոյցին կ'արժէ 1585 ֆրանք: Իսկ կաթոլիկ հաստատութեան մէջ՝ միայն 67 ֆր. 55 սանդիմ:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՀԱՒՈՐ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՈՒՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ Թիւպէրքիւլոզ փոխանցիկ հիւանդութիւն մըն է՝ մարդէ մարդ, կենդանիէ մարդ եւ մարդէ կենդանի։ Կրնայ տեղաւորուիլ մարմնոյն ամէն մասին վրայ, ուղեղէն մինչեւ ոտքերը եւ երբ թոքերու վրայ տեղաւորուած է, զայն կ'անուանենք Թոքախտ:

Ահաւոր է այս պատուհասը որ չի խնայեր ո՛չ մէկ տարիքի, կը մտնէ ամէն տեղ՝ ազքատին տնակէն մինչեւ մեծատան պալատը, կը հարուածէ ծառան եւ իշխանաւորը։ Հին է այս ախտը, անյիշատակ ժամանակներէ իվեր կը պատուհասէ մարդկութիւնը։ Մեր նախահայրերը կը ճանչնային զայն բարակ ցաւ անուանով, որովհետեւ այս սոսկալի հիւանդութիւնը կ'ուտէ կը սպառէ կազմուածքը եւ հետզհետէ այնքան կը բարակցնէ որ չոր կաշի եւ ոսկոր կը վերածէ գեղակազմ մարմինը՝ որ դեռ երէկ կենդանի, կը դիակնայ մեռնելէն առաջ։

Ողորմելի է երեւոյթը հիւանդին. այտերը խոռոչացած, դէմքին ոսկորները ցցուած, քիթը բարակցած, շրթունքները գունաթափ, զինք այրող ջերմութեան ազդեցութեան տակ՝ երբեմն երբեմն ոլկահար այտերը կը գունաւորուին, փոսացած աչքերը կը կայծկլտան, ցոլացնելով անոր անհուն տառապանքը։ Ցանկարծ ուժգին հազ մը կը ցցրէ կմախացած կուրծքը։ Խեղճը ճիգ մը կ'ընէ եւ իր մեղրամոմէ կիսաթափանց մատներով վրան ծանրացող վերմակը վեր նետել կը փորձէ, կը սրբէ աչքին արցունքները՝ խառնուած բերնէն դուրս ժայթքող փրփրաճ խուխին, նուաղկոտ նայուածքներ նետելով շուրջը։ Օրերով, ամիսներով կը տառապի այսպէս։

Շատեր ականատես եղած են եւ սարսափով կը վերյիշեն այս տխրատեսիլ պատկերը զոր փորձեցի ուրուագծել։

Ջանանք հիմա ճանչնալ այս չարիքը իր սկզբնաւորութեան, իր տեղաւորումներուն մէջ, իր այլեւայլ երեւոյթներուն եւ ձեւերուն տակ, ճանչնանք զայն ստեղծող պատճառները, որպէսզի կարենանք օգտակարապէս մաքառիլ նոյն՝ անհատաբար և լեռով հաւաքաբար կարելի ե- ղած նախազգուշական միջոցներով։

Մինչեւ վաթսունական թըւականները դեռ չէր ճանչցուած թոքախտին փոխանցիկ ըլլալը։ 1865ին Վիլմէն Ֆրանսացի զինուոր բժիշկը աշխատանոցի փորձերով հաստատեց անոր փոխանցիկ ըլլալը։ Սակայն այս աhաւոր ախտին ծնունդ տուող մանրէնզատնելու փառքը վիճակեցաւ Քոխի՝գերման գիտնականին, որ հետեւելով Փասթէօրիր ացած ճամբուն՝ 1882ին զայն առանձնացուց եւ մշակեց։ Այն առեն մարդկութիւնը լայն շունչ մը քաշեց եւ յուսաց որ հեռու չէր այն օրը ուր ճանչնալով թշնամին իր ամէն ձեւերուն մէջ, կարելի պիտի ըլլար ազդուապէս մաքառիլ անոր դէմ։ Դժբախտաբար սակայն այն օրէն իվեր քանի քանի շիճուկներ փորձուեցան, անթիւ անհամար դեղեր պատրաստուեցան, սակայն վերջնական յաղթանակը թոքախտի դէմ կ'ուշանայ գեռ։ Չարիքը կայ եւ կը մնայ եւ ամէն տարի հարիւր հազարներ զոհ կ'երթան անոր։ Միայն Ֆրանսայի մէջ տարին 600.000 անձեր կըզոհուին այս հիւանդութեան եւ եթէ հաւաքենք ամէն երկրի զոհերը, կ'ունենանք ահագին գումար մը։ Բժշկական գիտութիւնը թէպէտ ցարդ անզօր է դժբախտաբար ջնջելու մարդկային այս զոհաբերութիւնը, բայց ի վիճակի է մաքառելու օգտակարապէս անոր դէմ՝ նախազգուշական միջոցներով։

Զանազան երեւոյթներով եւ ձեւերով կը սկսի թոքախտը. հովուաղէկը է որ ան մէկ անգամէն յանկարծ տեղաւորուի թոքերու մէջ իր սաստիկ ժահրոտութեամբ (virulence) եւ հիւծողական թափով։ Սովորաբար նախանշաններ կուգան գուժել իր ներկայութիւնը, եւ այս նախանշանները վաղանցիկ չեն բնաւ եւ կը տեւեն ամիսներ, երբեմն տարիներ։ Եւ եթէ առանց յետաձգելու բժշկական լուրջ եւ խորազնին քննութեան դիմում ըլլայ, բարեբախտաբար փորձառու բժիշկը իր ձեռքին տակ ունի բազմակողմանի միջոցներ անոր հետքը գտնելու եւ անմիջապէս մաքառելու անոր դէմ։

Թոքախտը երբեմն ծայր կու տայ յաճախ կրկնուող ցնցղատապով bronchite) եւ երբեմն շարժ տապի (pleurésie) հետեւանք է։ Ենթակ ն տարիներ առաջ շատ հեռաւոր անցեալի մը մէջ շարժատապ ունեցած է եւ կը կարծէ անկէ կատարելապէս բժշկուած ըլլալ. երբեմն ալ առհրեւոյթ կատարեալ առողջութեան մէջ արիւնաթքումով եւ կամ խուխին մէջ արեան հետքերով կը սկսի։ Ուրիշներ, մանաւանդ երիտասարդներ, առանց բանաւոր պատճառի կը նիհարնան եւ կամ տկարութեան նշաններ ցոյց կու տան։ Կը պատահի որ քրտանաց աղջիկներու դաշտանը կը նուազի և օրին մէկն ալ բոլորովին կ'անհետանայ։ Կան որ ախորժակը կը կորսնցնեն եւ կերածնին չեն մարսեր եւ կամ կը փսխեն եւ այս անմարսողութիւնը յամառօրէն կը շարունակուի՝. հակառակ ամէն խնամքներու։ Ոմանք թեթեւ ջերմ կ'ունենան եւ կէսօրէ վերջ այտերնին կը գունաւորուի, եւ ինչ որ յատկանշական է այս հիւանդութեան, երբեմն մէկ կամ երկու աստիճան ջերմութիւն կ'ունենան. Ջերմաչափը զայն կը հաստատէ, բայց ենթական չի զգար զայն. շուրջիններ հազիւ կը նշմարեն այտերուն գունաւորումը եւ թեթեւ խոնաւութիւն մը կը զգան ափերուն մէջ, երբ ձեռքերը սեղմեն։ Այս շրջանին որ կրնայ երկար տեւել, հազիւ երբեք ենթական ինքզինք հիւանդի տեղ կը դնէ. չոր ու կարճ հազ մը ունի, զոր թեթեւ ցրտառութեան կը վերագրէ սակայն արդէն Քոխի մանրէները բոյն մը կազմած են թոքերուն վերի մասին վրայ, աջ կամ ձախ, թէպէտ շատ սահմանափակ տարածութեան վրայ։

Այս նախանշանները յատուկ են թոքախտի առաջին շրջանին, եւ այս շրջանին գրեթէ միշտ թոքախտը բուժելի է, երբ պահանջուած հոգն ու խնամքը ընծայուի. քանի որ բժիշկը այսօր օժտուած է հետազօտութեան բազմազան միջոցներով եւ կրնայ օգտակարապէս կիրարկել բժշկութեան իրեն ընծայած զէնքերը եւ միջոցները։

Կը յաջորդէ երկրորդ շրջանը ուր վերեւ յիշուած նշանները աւելի աչքառու են։ Կը հազայ, բայց հազը այլեւս չոր չէ, խուխ դուրս կու տայ, ու երբեմն, բայց ոչ միշտ, արեան հետքեր կը նշմարուին. Ջերմը կանոնաւորապէս ամէն կէսօրէ վերջ կ'այցելէ իրեն, գիշերները կը քրտնի, ախորժակը կը պակսի, կը նիհարնայ, բազկերակը արագ է, շնչառութիւնը լայն եւ ազատ չէ այլեւս, փոքրիկ ճիգ մը եւ կամ շարժում՝ զինք շնչասպառ կը թողու։ Խուխին քննութիւնը մանրադիտով կը հաստատէ Քոխի միքրոպներուն ներկայութիւնը անոր մէջ։

Այս երկրորդ շրջանին Քոխի մանրէները իրենց բոյնը աւելի ընդլայնած են, բայց դեռ ամէն յոյս կորսուած չէ, բուժելու հաւանականութիւնը կը մնայ, ընծայուելիք խնամքները աւելի ազդու եւ բազմակողմանի ըլլալու պայմանաւ։

Կը հասնի երրորդ շրջանը. այս շրջանին յիշուած ախտանիշները աւելի ուժգնութեամբ կ'արտայայտուին, հիւանդը օրէ օր կը նիհարնայ եւ կը հիւծի ու վերեւ նկարագրուած պատկերը կը պարզէ։ Այն առեն ահա ամէն յոյս կորսուած է. ոեւէ դեղ դարման անզօր են հիւանդը բժշկելու, որովհետեւ Քոխի մանրէները թոքերուն մէջ լայնատարած խոռոչներ բանալէն զատ, նետուած են արեան շրջանի մէջ եւ կ'երթան գաղթականութիւններ հաստատել զանազան գործարաններու մէջ՝ ուղղապատեաններն, երիկամունքներուն, լեարդին, աղիքներուն մէջ եւ վերջապէս ամենուրեք։

Այն առեն բժիշկին կը մնայ միայն հիւանդին տառապանքը ժամանակաւորապէս սփոփելու միջոցներուն վրայ խորհիլ ու կիրարկել զանոնք։

Տոքթ. Բ. ՌՍԿԻ

Շանհիլիի

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԳԻՏՆԱՑ ՀԱՐԿԱՏՈՒ ՄԸ

Ստորեւ կ'ամփոփենք գլխաւոր կանոնները, որոնց հիման վրայ, ամէն հարկ տուող պարտաւոր է, մինչեւ որոշ թուական մը իր յայտարարութիւնը ընել տուրքերու վարչութեան (Ուղղակի տուրքեր եւ Արձանագրութիւն)։ Տուրքի տեսակին համեմատ, յայտարարութեան թուականին ը կուտանք առանձին գլուխներով:

I — ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ ԱՌԱՋ

Բոլոր այն անձերը եւ ընկերութիւնները, որոնք պաշտօնեաներ, գործաւորներ, աշխերտներ կամ որեւէ տեսակի գործի օգնականներ կը գործածեն եւ անոնց որեւէ վարձք մը կը վճարեն, պարտաւոր են յունուար ամսուան ընթացքին իրենց տեղին Ուղղակի տուրքերու (Contributions directes) պաշտօնատան հասցնել յայտարարութիւն մը՝ հետեւեալ մանրամասնութիւններով. 1.— Նախորդ տարուան մէջ, իրենց մօտ աշխատող անձերու անունները ու հասցէները։ 2.— Նոյն տարուան ընթացքին անոնց վճարուած թոշակներն ու վարձատրութիւնները, մէջն ըլլալով միջնորդչէք (commission), բացառիկ նուէրներ. եւ եթէ թոշակին մէկ մասը հաշուուած է ոնունդով, բնակարանով եւայլն, անոնց համապատասխան գումարը։ 3) Եթէ պաշտօնեաները կամ գործաւորները ամբողջ տարին չեն աշխատած, նշանակել անոնց ստացած թոշակին կամ վարձքին ժամանակաշրջանը առանձին յայտարարութեամբ մը։ Սա պարտաւորութիւնը չկայ այն պաշտօնեաներուն կամ գործաւորներուն համար՝ որոնք 30 օր անընդհատ չեն աշխատած։ 4) 1250 ֆրէն վեր՝ իբր հասոյթ կամ տարեթոշակ վճարուած գումարներ։ 5) Միջնորդներու հաշւոյն իբր միջնորդչէք վճարուած գումարներ, ամբողջ տարուան ընթացքին 1000 ֆրէն վեր գումարներու համար։

Այս յայտարարութիւնները պէտք է ըլլան վիճակագրութեան ձեւով. բայց տուրքերու վարչութիւնը արդէն տպագիր թուղթեր կը բաժնէ։

2 — ՄԱՐՏ 1ԷՆ ԱՌԱՋ

1.— Եկամուտի վրայ ընդհանուր տուրք (Impôt général sur le revenu).— Այս տուրքին ենթակայ ամէն անհատ, երդումի պարտագրութեան տակ կ'իյնայ եւ ամէն տարի, թաղապետարաններուն, տուրքերու գանձման պաշտօնեաներու կամ նամականներուն կողմէ ձրի տրամադրուած տպագիր թուղթերու վրայ կը լեցնէ ուզուած տեղեկութիւնները։ Այս յայտարարութիւնը, տարուան առաջին ամիսներու ընթացքին, կը ղրկուի բնակավայրի Ուղղակի տուրքերու պաշտօնատան, որ ստացագիր մը կու տայ։

Այս յայտարարութեան պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ մարտ 31 այն վաճառականներուն համար, որոնք համաձայն իրենց հաշուակալութեան, ենթակայ են առեւտրական շահերու վրայ տուրքին։

Այդ պարագային, պէտք է որ իրենց հաշիւները [illegible] կեն գեկտեմբերի մէջ։

2.— Արտասահմանեան [illegible] լիքներ.— Բոլոր անոնք [illegible] տասահմանի մէջ ունին [illegible] թուղթեր պարտաթուղթեր, [illegible] անշարժ կալուածներ, [illegible] իրենց յայտարարութիւնը [illegible] է ընեն մանրամասնութեամբ [illegible] նակելով ինչքերուն [illegible] արժէքը եւ հասոյթը [illegible] ստանան։ Այսկարգի յայտար[illegible] թեանց համար, տպագիր [illegible] թեր տրամադրուած են թաղ[illegible] տարաններու մէջ։

3.— Ջեղչ ընտանիքի [illegible] րուն.— Ընտանիքի այր [illegible] հարկատուները որոնք զաւ[illegible] ւունք ունին, պարտաւոր են [illegible] քերու պաշտօնատան ուղղել [illegible] տարարութիւն մը, ուր նշ[illegible] ուած ըլլան անձերը, որոնց [illegible] բուստը կապահովէ իր աշխա[illegible] քով Նոյնիսկ այն վարձ[illegible] որոնք յայտարարութիւն [illegible] պէտք չունին (քանիորդքէն [illegible] քի յայտարարութիւնը կը [illegible] գործարանատիրոջ կողմէ [illegible] ւորեն յայտնելիրենց ընտանի[illegible] ոը, եթէ կ'ուզենտուրքի նու[illegible] ստանալ։

Այս կէտին համար [illegible] տուկ տպագիր թուղթեր [illegible] գրուած են։

4. — Ճարտար րուեստ[illegible] եւ առեւտրական շա[illegible] Որեւէ անհատ կամ ընկեր[illegible] որ առեւտրական կամ ճա[illegible] արուեստական գործ մը [illegible] պէտք է յայտնէ նախորդ [illegible] ուան մէջ իր բրած գումա[illegible]

Այս պայմանաժամը [illegible] ռաձգուած է մինչեւ մար[illegible] անոնց համար, որոնք իրենց [illegible] շիւները փակած են դեկտեմ[illegible] րին, երբ օրէնքով կամ [illegible] նառոլթեամբ պարտաւոր [illegible] րենց հաշուակալութիւնը [illegible] յացնելու։

Եթէ շահը չանցնիր 50 [illegible] ֆրանքը, առանց յայտարար[illegible] թեան կցելու փաստաթուղ[illegible] կարելի է ցոյց տալ թէ՝ հաս[illegible] ո՞ր գասակարգին կը պա[illegible] շահը։

50 հազարէն վեր շ[illegible] համար, յայտարարութեան [illegible] է կցել շահու եւ վնասի հա[illegible] հաշիւ մը եւ շահերու [illegible] գրութիւն մը։

5. Ը դիմուր գործ[illegible] թեանց վրայ մասնաւոր [illegible] (Taxe sur le chiffre d'affai[illegible] Երբ ընդհանուր գործա[illegible] թեանց գումարը կ'անցնի [illegible] միլիոնը, մասնաւոր յայտար[illegible] թիւն մը պէտք է ուղղել [illegible] քերու պաշտօնատան, անոր [illegible] անհրաժեշտ փաստաթուղթ[illegible]

6. — Ոչ-առեւտրական [illegible] հնստներ.— Որեւէ անձ որ [illegible] արհեստ մը կը կիրարկէ, [illegible] է յայտարարէ իր ընդհ[illegible] շահին քանակը եւ նախորդ[illegible] ուան զուտ շահը։ Այս [illegible] յայտարարութեան համար, [illegible] ղակի տուրքերու պաշտօն[illegible] ղրկուած պարզ նամակ մը [illegible] բաւէ։

7.— Աշկեր տութեան [illegible] (Taxe d'apprentissage).— [illegible] տրական կամ ճարտարարու[illegible] կան գործ մը ընող որեւէ [illegible] կամ ընկերութիւն, հանք [illegible] գործողներ կամ հանրօգու[illegible] ծերու յանձնառուները որ 10 [illegible] զար ֆրանքէն աւելի գումար [illegible] վճարած են իրենց գործա[illegible] րուն կամ պաշտօնեաներուն, [illegible] տաւոր են՝ տարուան առաջ[illegible] ամիսներու ընթացքին, [illegible] նահանգապետին(Préfet) [illegible] երկու օրինակ յայտարար[illegible] Ցայտարարութեան մէջ պէտ[illegible] յիշել գործատիրոջ միակ [illegible]

ձեռնարկին անունը, տեղը եւ գործին տեսակը ինչպէս նաեւ Նախորդ տարուան մէջ տրուած վարձատրութիւններու ընդհանուր գումարը։ Այն արհեստաւորները որոնք գերծ են առեւտրական եւ ճարտարարուեստական տուրքէն, ինչպէս նաեւ անոնք որ 10 հազարէն աւելի վարձք չեն վճարած, նոյն ժամանակաշրջանին, գործաւոր հաշուեպահներին պէտք է ուղղէն տուրքէ զերծ մնալու յայտարարութիւն մը։

3.— ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ ԱՌԱՋ

Վերը յիշեցինք այն պ. բացառները որոնց հիման վրայ, եկամուտի ընդհանուր տուրքին եւ առեւտրական շահաւորքին յայտարարութիւնները կարելի է ուշացնել մինչեւ Մարտ 31։

Արտասահմանէն առացուած եկամուտներ.— Ֆրանսացի թէ օտարական, բոլոր այն անձերը որոնք սովորաբար Ֆրանսա կը բնակին պարտաւոր են Ա. զգանի տուրքերու պաշտօնատան ուղղել մանրամասն յայտարարութիւն մը, որուն մէջ յիշուած ըլլան արտասահմանի իրենց շարժուն եւ անշարժ կալուածներուն տեսակը, արժէքը եւ անոնց բերած եկամուտը։

Այս տրամադրութեան հակառակ շարժող անձերը կ'ենթարկուին իրենց պատիժ համապատասխան գումարին կէսին հաւասար տուգանքի մը եւ անոնց անունները՝ տուգանքի դատապարտութեան պատճառներով կը կախուին թաղապետարաններու դրան առջեւ։

Ասկէ զատ, պարագային համեմատ, անոնց հանդէպ կը կիրարկուի պատժական օրէնքի 366րդ յօդուածը (100էն մինչեւ 3000 Ֆր. տուգանք եւ 1էն 5 տարի բանտարկութիւն)։

Ծանօթ.— Բարոյական անձնաւորութիւնները, այսինքն' ընկերութիւնները իրենց եկամուտները յայտնելու պարտաւորութեան տակ չեն իյնար։

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան «Պրաւդա» թերթը ծանր յայտնութիւններ կ'ընէ այլանդակ բարքերու վրայ, որ կը տիրեն սովետական սենդիկայի մի ղեկավար կարգ մը շրջաններու մէջ։

Ցրուած տեղեկութիւններէն կը հաստատուի թէ պաշտօնական կարգերու այս ինքնատիպ ճարտարապետները կարող կը քաշեն անցեալի շուայտ մոլութիւններուն, այնքան որ կը ջանան նոյն իսկ «Հռոմէական աւանդութիւնները» վերակենդանացնել..

Հաւաքաբար մեղանչում, գինովութիւն եւ շուայտութիւն

Բոլշեւիկեան թերթը կը գտնէ թէ չինուոց սենդիկային ղեկավարները եւ անոնց աշխատակիցները գաղտնի հաւաքոյթի մը մէջ, որոշեցին հիմը դնել ընկերութեան մը։

Անոր նպատակը պիտի ըլլար «Հաւաքաբար մեղանչել եւ գինովնալ». իսկ ընկերութեան անդամները ստիպուած են ենթարկուելու հետեւեալ պարտադրութիւններուն

«Անդամները պարտաւոր են փոխադարձաբար օգնել իրենց մարմնական պահանջներուն գոհացման համար, եւ առանց վերապահութեան բոլոր անակնկալ պարագաներուն եւ ծգնաժամային կացութեանց մէջ, գիրար պաշտպանել։ Անդամներէն մէկուն ձերբակալման պարագային ծածկել բոլոր անդամակիցները պէտք է ամէն ջանք թափեն, յաջողցնելու համար անոր ազատ արձակումը »

Ընկերութեան անմիջական նպատակն է իր շարքերուն մէջ մտցնել սենդիկայի բոլոր աշխատակիցներն ու անդամները եւ յաջողութեան մէջ մտնել ուրիշ սենդիկաներուն եւ կեդրոնական կոմիտէին հետ։

Առանց խտրութեան

Ընկերութիւնը կազմուած է սենդիկաներու անդամներէ, հաշուակալներէ, ճարտարագէտներէ, գծագրիչներէ, համայնավարներէ եւ չէզոքներէ, պատանիներէ եւ ալեզարդ ծերուններէ, ամէն տարիքէ մարդոցմէ զանազան կարծիքի եւ արհեստի տէր։

Ցերեկին, անոնք ըստ սովորութեան կ'երթան իրենց առօրեայ աշխատանքին. իսկ իրիկունները, կը հաւաքուին սենդիկայի գրասենեակներուն մէջ, սովետական կեանքին մէջ վերակենդանացնելու համար «Հռոմէական աւանդութիւնները »

Շուայտութիւններ

Այս բոլշեւիկ Հռոմէացիները ընդհանրապէս, առատ ըմպելի կը տանին իրենց հետ եւ կ'ընկերակցին բազմաթիւ պոռնիկներու։ Ցետոյ կը փակեն բոլոր դռները. կ'իջեցնեն վարագոյները եւ «Աղատ սիրոյ գիշերը» կը սկսի։

«Պրաւդա» այս շնական խնջոյքները կը նկարագրէ այնքա՜ն մանրամասն ագեղութեամբ, որ կարելի չէ արտագրել։

...Ու սէնդիկան կը վճարէր

Փափաքը սակայն, նոյնիսկ պրոլետարական Ռուսիոյ մէջ դրամով կը շարունակէ ստանալ իր գոհացումը։

«Հաւաքական մեղքի եւ գինարբուքի» ընկերները իրենց տրամադրութեան տակ չունէին անշուշտ անսպառ գանձ մը որ մէկ կողմէ պարպուէր, միւս կողմէ լեցուէր ու հաճէր Աստղիկի եւ Բագոսի խորհրդային խնկարկուներու պահանջներուն

Բայց կար սենդիկային սընտուկը ու բոլորը միաձայնութեամբ քուէարկեցին գիմել անոր բարեհաճութեան, մաղթելով որ բնաւ չպարպուի։

Եւ օր մըն ալ սակայն, հակառակ բոլորին մաղթանքին, ան պարպուեցաւ ու հաշիւ գուրս ատաւ։

Դեռ չգիտցուիր թէ, իրօք որքա՞ն դրամ շորթած են սենդիկային սնտուկէն, եւ կառավարութիւնը ի՞նչ գիրք բռնած է «մեղքի եւ գինարբուքի» ինքնայեղներուն հանդէպ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԵԱՉԻՄ ԴԱՐԱՂԷՔԻՐ ՓԱՐԱՅԻ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Պրուսայի ծանօթ դատավարութեան մասին։

Դատը սկսաւ յունուար 19ին առաւօտեան ժամը 10ին։ Դատարանին շուրջ հաւաքուած էին մեծ թիւով հետաքրքիրներ, որոնց մէջ նաեւ կիներ։ Դատարանին կը նախագահէր Սալիմ պէյ, ընդհ. դատախազն էր Սէյֆէտտին պէյ։ 32 ամբաստանեալներէն մէկը փախած էր, միւսը հիւանդ։

Հետզհետէ հարցաքննուեցան գլխաւոր ամբաստանեալները. Կեօք Պայրաքճը Հէմալ, Իսմ. Հէրքէզ Ւէճիհ, Ցէքիճի Իսմայիլ, Պաժաքճըլըն Աճմէտ, Փոճապաշ Իսմայիլ, Լազ Հասան՝ Էվլիա Հօճա. Փուսկիւլզիզ Եւն.։

Վեց փաստաբաններ կը պաշտպանէին ամբաստանեալները։ Կարդացուեցաւ ամբաստանագիրը, որուն մէջ կը պատմուէր թէ ամբաստանեալները ինչպէս փոթորկոտ ուրբաթ գիշեր մը 200 հոգիի սպայի եւ զինուորի հագուստ հագցնելով զօրանոցներն ու այլն. զօրքերը ձեռք ձգելէ վերջ ռազմանիւթի եւ զէնքի մթերանոցը աւարի պիտի տային, եւ բանտ երթալով բանտարկեալները պիտի փախցնէին. մինարէներուն վրայ, անկիւնի գլուխները. իսլամութիւնը փրկուեցաւ պիտի պոռային, ժողովուրդը պիտի գրգռէին եւ զայն իրենց միացնելու համար վալին եւ զօրաբաժնի հրամանատարը Ուլուտաղի առջեւ պիտի կախէին. յետոյ էր որ պիտի քալէին Մուտանիոյ վրայ եւ Սըլըվրիէ ճամբով Իզմիր պիտի երթային, հոնկէց Էնկիւրի եւ կառավարութիւնը տապալելով պիտի կազմէին կրօնական կառավարութիւն մը։

Ճէմալ բոլորովին ուրացաւ իր դէմ եղած ամբաստանութիւնները։ Գտնուած է Ճէմալի մէկ յուշատետրը, որուն մէջ յիշուած կ'արձանագրէր ամէն գիշեր իր տեսած երազները։ Դատարանին կարծիքով, այդ արձանագրութիւնները երազ ըլլալէ աւելի Ճէմալի քաղաքական բաղձանքներն էին։ Նախագահը հրապարակաւ թէ մարդ շարունակ երազին մէջ Մ. Քէմալ, յեղափոխութիւն, պատերազմ, ատրճանակ, արիւն, կրակ, կրօնք եւայլն չի կրնար տեսնել։

Միւս ամբաստանեալները բացատրեցին թէ ինչպէս խաբուած էին իրենք եւ անդամակցած կրօնքի պաշտպանութեան եւ իսլամական յեղափոխութեան ընկերութեան։ Ցէքիճի Իսմայիլ, առաջարկած էր Չէրքէզ Նէճիհին որ կազմակերպութեան մէջ մտնէ։ Ցէքիճին բսած է որ «կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուին Քեաժիմ Դարագէքիր փաշա, Նէշիլ Իմամը (Իզմիրի մէջ), գնդապետ Մէհմէտ պէյ (Պալըքեսէրի մէջ), Ըէվքէթ պէյ (Սիմավի մէջ)։

Ըստ Սապրիի Իսմայիլ առ գաղտ տարի կազի փաշային պրուսա եկած առեն պիտի պայմներ զայն, բայց միայն օր մը մնալուն համար չէր կրցած յաջողիլ։ 5 հոգով մինչեւ քէշիշ լեռը գացած էին, նոյնիսկ պոլիս երթալով անգլ. գեսպանատունը գիմած էր, բայց գեսպանը Էնկիւրի ըլլալուն քարտուղարին հետ տեսակցելով ատրճանակ եւայլն առած էր։ Նոյն իսկ այս գործին գլուխը կը գտնուէին քեազիմ Դարապէքիր փաշա, գնդապետ Մէհմէտ եւն. որոնք Համիտին տղան թագաւոր ընտրած էին․ իզմիրէն մինչեւ քէօթահեա ժողովուրդը իրենց հետ է եղեր։

.'. Աճա՛ քանի մը հատուածներ Ճէմալի երազատետրէն.

«Գիշեր մը ինքզինքս բանտին մէջ տեսայ. չուրջս նայեցայ եւ տեսայ որ Աֆղանիստանի թագաւորն ալ բանտարկուած է. Նոյն խցիկին մէջ կը գտնուէինք եւ բաներ մը կը խօսէինք։ Աֆղանիստանի թագաւորը ինծի կ'ըսէր. «Թուրքիոյ մէջ Քուրանին յ բզը չմնաց»։ Ես ալ, ինքնիրենս ըսի. «Կամացուկ մը Աֆղանիստանի թագաւորին հարցնեմ նայիմ ինչո՞ւ։ Թայլ տուաւ որ Էնկիւրիի մէջ իր կինը պարեց հանրապետութեան նախագահին հետ։ Ամօթ կը վայլէ իսլամ փառքին»։ չահի մը»։

Արմենյալ առանց կարենալով այս հարցումը ուղղել։

Ուրիշ երազ մը.— Ինքնիրենս կ'ըսեմ. «Կը վախնամ որ եթէ ատրճանակը տեսնեն՝ Պոլիս եկած է՝ Ճանրապետութեան Նախագահը սպաննելու համար կ'ըսեն ու գիս կը ձերբակալեն»։

Ուրիշ երազ մը.— «Այս գիշեր խիտ անտառի մը մէջ տեսայ Հանրապետութեան Նախագահը, չորս - հինգ անձեր կային հետը, չեմ յիշեր թէ Հանրապետութեան Նախագահին հետ տեսակցեցա՞յ, թէ ոչ։ Անկէ բաժնուելէ յետոյ ըսի. «Ընկերներ, ան հիմա մինակ է, զինուորները չեկած սպաննենք»։ Աւա՜ղ, զինուորներ եկան, հիմա ընկերները պիտի բռնուին»։

Ուրիշ եւ այլ մը.— «Հանրապետութեան նախագահին դէմ մահափորձ կատարել տալու համար փախայ»։ ուրիշ երազ մը. Այս երկու օրինները թուրք նաւար են. անոնք պիտի խմցնեմ հանրապետութեան նախագահին։ Հօրաքրոջս տղուն ըսի «ինչ՞ն հասկցար որ ես մեղսակից եմ դաւադրութեան»։ Պատասխանեց. «Ատրճանակի պահպանակը գետինը ինկած էր, անկէ հասկցայ»։ «Աստուած անիծէ այս հանրապետութեան նախագահը, բոլոր «կեավուրներ» կը սորվեցնէ մեզի»։

Ուրիշ երազ մը.— Տեսայ, որ դպրոցի մը գուռին առջեւ 7—8 տարեկան աղջիկ մը թէ՛ բաներ մը կ'ըսէ, թէ կը պարէ։ Պատճառը հարցուցի. «Հիմա դպրոցներուն մէջ պոռնկութիւն կը սորվեցնեն» ըսին։ Ներս մտայ. դասարանները պատեցայ, վարժուհիները քրիստոնեաներու պէս բաց վիճակի մէջ նստած էին։ Ասոնք պէտք է Ամերիկա ղրկել։ Ի՞նչ օգուտ ունի Ամերիկա ղրկելը. երբ մարդ չեն ըլլար։

Յուշատետրին մէջ, տեղ մըն ալ գրուած է՝ «Այս ազգը արժանի է ամէն տեսակ չարչարանքի։ Աստուած իմ, աշխարհը տակնուվրայ ըրէ, արիւնը գետի նման թող հոսի։ Ո՛վ Աստուած, լանուն փառքիդ տէր մը ղրկէ մեր կրօնքին ու փրկէ մեզ, ամէն մարդ իր անձը կը մտածէ, բայց ես ապագան կը խորհիմ։ Ապագան ի՞նչ պիտի ըլլայ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սկիզբէն ի վեր խմբագրականներով եւ զանազան թղթակցութիւններով, «Յառաջ» կը շեշտէ նոր սերունդի փրկութեան կենսական հարցը։ Եւ սակայն, ժողովուրդին լռմանբով իրենց գոյութիւնը պահող բազմազան եւ բազմագոյն միութիւններ անտարբերութեան սեւ շղարշը հագած, կ'նջեն ի-րենց պատեանին մէջ։

Անցեալ օր գործէս վերադարձին, թերթ մը ապահովելէ վերջ, հանդիպեցայ երկու ազուորիկ փոքրիկներու, որոնք կը գեգերէին տաքին անցին. կամացուկ մը մօտեցայ անոնց, եւ հարցուցի թէ հա՞յ էք։ Փոքրիկները առանց իրենց մանկական հաճոյքը խանգարել ուզելու, «Այո» պատասխանեցին։ Աւելի մօտենալով, երկրորդ հարցում մը.— Հայր մայր ունի՞ք, դպրոց կ'երթա՞ք։

— Այո, հայր մայր ունինք, բայց դպրոց չենք երթար։

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ մեր հայրերը քիչ դրամ կը վաստկին, ատոր համար չենք կրնար դպրոց երթալ եւ ծրի չենք ընդունուիր։

Խեղճ փոքրիկներ։ Կարծես լռվին հասկցած ըլլային գառնութիւնը իրենց թշուառութեան։ Գլխիկոր եւ ամօթխած կը պատասխանէին հարցումներուս։

Արդեօք քանի՛ քանիներ այսպէս կը թափառին փողոցները ու իրենց անմեղ մանկութիւնը ա-

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Քաղաքալանքայէն Ցս ըուԹիւնեան եղբարք մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Մուսոլի Ազգ. վարժարանին: (1 օգ. 1928 — 1 օգ. 1929)

նախորդ անցուդարձերու մէջ կը մենայ։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն Մարսիլիոյ Հայր. Միութիւնները, ժողովներու մէջ որոշուած կամ ծրագրուածները գործի վերածելու համար։

* * Վերջերս Մարսիլիոյ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իբր նախաձեռնարկ կոչ մը ուղղած էր տեղւոյս Հայր. Միութեանց «Ցառաջ»ի միջոցաւ։

Նպատակը շատ պարզ էր եւ բոլորիս սրտին մօտ։ Հաւատա՞նք թէ շուտով գործի պիտի անցնին։

Հայր. Միութիւններ, սերունդը փրկելու գործը ձեր վզին է եւ ձեր մեծագոյն պարտականութիւնը։

Ժողովուրդէն կ'առնէք, ժողովուրդին տուէ՛ք։

Մ. Թաշճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԵԽԱՆԴՐՈՒՄ.— Անցեալ առտու, հինգ Ամերիկացիներ, իրենց ինքնաշարժը կը կեցնեն ամերիկեան ազատ վարժարանի մը դրան առջեւ եւ պահ մը յետոյ, երբ տղաքը կը սկսէին հետզհետէ հասնիլ անոնցմէ երկու փոքրիկներ առեւանգելով, արագօրէնկը փախէին վէրսայլի ուղղութեամբ։

Առեւանգուած տղաքը զաւակներն են ամերիկացի միլիոնատէրի մը, որ բաժնուած կ'ապրէր իր կնոջմէն։ Սպասուհին որ տղոցը կ'ընկերակցէր մինչեւ դպրոց, առեւանգիչներուն մէջ կը կարծէ նշմարած ըլլալ անոնց հայրը։ Ոստիկանական քննութիւնը երեւան հանեց հետեւեալ մանրամասնութիւնները։ Առտուան ժամը 8.էն ի վեր, ինքնաշարժը կը սպասէր դպրոցին դրան մօտերը. անոր մէջ 5 անձեր, ծխելով մէկտեղ կը զուարճանային իրարու հետ։ Առեւանգումէն քանի մը վայրկեան առաջ, անոնցմէ մէկը վար իջաւ կառքէն եւ հասնող դպրոցական տղեկներէն տեղեկութիւն հարցուց առեւանգուելիք տղոց մասին։

Հազիւ թէ իր ուզած տեղեկութիւնները քաղեր էր, երբ մարդը նշմարեց որ աղախնին ձեռքերէն բռնած, տղաքը կը հասնին. Նշան տուաւ իր ընկերներուն, որոնք իջան կառքէն ու բռնեցին տղաքը, աղախինը սարսափած մտաւ դպրոց օգնութիւն կանչելու։ Անոր աղաղակներուն վրայ, դպրոցի տնօրէնը հասաւ, որուն առեւանգիչներէն մին պատասխանեց.— Իմ տղաքս են. կարծեմ ես ալ իրաւունք ունիմ զանոնք հետս պտոյտի մը տանելու— Հակառակ տնօրէնին եւ աղախնին ընդդիմութեան, առեւանգիչները յաջողեր էին տղաքը նետելու կառքէն ներս եւ արագօրէն մեկնելու։

Ոստիկանութիւնը ամէն միջոցներ առած էր թէեւ, արգիլելու համար անոնց փախուստը դէպի Ամերիկա, բայց արդէն անոնք յաջողած են անցնիլ Անգլիա եւ անկից ալ Ամերիկա մեկնող նաւ մը նստիլ։ Ցղոց հայրը անցեալ տարի ամուսնալուծման դատ բացած էր իր կնոջ դէմ, որուն կը շարունակէր վճարել ամսական 200.000 ֆրանք, իբր ապրուստի գին... Զայն կ'ամբաստանէր անհաւատարմութեամբ եւ տղաքը առեւանգելու իր մտադրութիւնը, քանիցս յայտնած էր արդէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱԽԱՆԴԱՎԷՊ

Բ.

Կը մտածէ Աստուծոյ ճամբորդ ձեւանալու կնոջը հետ խօսիլ, տեսնել թէ ի՛նչ ընդունելութիւն պիտի ընէ, յետոյ խոստովանեցնել իր անհաւատարմութիւնը, իր ինքնութիւնը յայտնել, ու ամէնէն ետքը մեռցնել։

Հարսին ուղղելով կը խօսի.

— Աստուծոյ սիրուն ըլլայ ո՛վ կին, անցորդ եմ, Աստուծոյ ճամբորդ. երեսուն աւուր ղօնախ կուգամ ու երեսուն աւուր ղօնախ պիտի երթամ, մէկ գիշերուան համար հանգստանալիք անկիւն մը։

Զբաղած կինն է կը սանտրէ պատուհանին դառնալով։ Լայն հանգերձներով, գլուխը ապարոշ. Յորուքը ներս երկարած անծանօթը ո՞վ կրնայ ըլլալ։ Ան կը երժէ այլայլած։

Կը զգայ իր ձեռքերուն ու ...աշ բերելիք տպաւորութիւնը, անոր գթասրտութեանը կը դիմէ։ Առաջինը մըն է ինքը։ Երկինքէն թռչող թռչուններն, գետինին վրայ քալող մրջիւնին չարիք չուզող, աղամարդուն համար միշտ քաղցր, իր հիւրընկալին հանդէպ երախտամոռաց պիտի ըլլայ։ ու վերատին անկիւն մը կը խնդրէ գիշերելու համար, շուաքը, դրանը ետեւը, որեւէ տեղ մը։

Գեղադէմ կինը կրկին կը մերժէ։ Ան թէեւ կը հանդարտի անծանօթին խօսքերուն ազդեցութենէն, կ'անցնի այլայլումը, բայց տեղի չի տար, չի բանար դուռը։

Չի հեռանար, կը փոխէ խօսակցութիւնը.

— Ծրագդ եմ վառեր, լուսին մէջն եմ նստեր, ու բուրդ կը մանեմ, ո՛վ հարս, երեւի ամուսինիդ համար կը մանես, անոր հանդերձ կը պատրաստես... ամուսինդ չեմ տեսներ մօտդ, երեւի դուրս է ելեր ու գեռ չէ դարձեր ։

Կինը կը պատասխանէ.

— Ամուսինս է գիւթուած հեռու աշխարհներէն։ Ամուսինս ծաղկատի պարմանի, անծանօթ երկիրներու գանձերուն վհուկը կախարդեց, ան լքեց իր հարսը, մեկնեցաւ, ու վհուկը մոռցուց իր տունը, աղբա՛ր։

— Որչափ ատեն կ'ընէ, ո՛վ հարս, ամուսինդ է քեզ լքած ու հեռացած, կ'աւելցնէ։

— Քսան տարի կ'ընէ ան մեկնած է իմ քովէս, քսան տարի կ'ընէ ես անոր ճամբան կը նայիմ, աղբա՛ր։

Հետաքրքիր կը դառնայ, սրտացաւ, կարեկից շեշտով կը խօսի, կ'ուզէ իմանալ կեանքի մանրամասնութիւնները կնոջ, — կը հարցափորձէ։

Ան կը պատասխանէ.

— Տասնըչորս տարու աղջնակ մըն էի, մօր պաշտպանութեան կարօտ, երբ հարս եկայ այս տունը։ Նշանածս ինէ աւելի մեծ մը չէր տարիքով. կեսուր ու կեսրայր ունէի, երկուքն ալ բարի էին։ Կեսրայրս մեռաւ, յետոյ նշանածս, անփորձ պարմանի, որոշեց ճամբորդել. մայրը շատ ընդդիմացաւ, բայց անօգուտ, ու ան մեկնեցաւ։ Ցետոյ կեսուրս մեռաւ, ու ես մինակ մնացի, ու քսան տարի կ'ընէ այսպէս ամուսինիս ճամբան կը սպասեմ.

Կը լռէ, յետոյ կը շարունակէ կինը.

— Տէր չունեցող ծառին ո՞վ քար չարձակեր։ Հարամին միշտ ինծի հետեւեցաւ։ Ան իր աղեղը լարեց, նետը արձակեց, աշխատեցաւ գիս նետահար ընել։ Դարանակալ սպասեց ինծի մութ անկիւններու մէջ, ան ցանցը տարածեց ու ջանաց գիս իր մէջը որսալ... գիշեր ցերեկ իմ պատիւս պաշտեց... ու իր պատիւս թշնամին անիկա եղաւ որուն պաշտպանութեանը վստահեր էր մեզ իմ ամուսինս, որ իր ամէնէն սրտակից բարեկամը կարծեր էր աշխարհքին վրայ... բայց ես ամուսին ունիմ, ու քսան տարի կ'ընէ որ ես անոր դարձին կը սպասեմ, աղբա՛ր։

(4) Յ. ՄՆՁՈՒՐԻ

դեսպան Սըր Ճորճ Քլարքը թէ Թաթավլայի հրդեհին տեղը այցելած է՝ աղէտեալներու կացութիւնը քննելու համար։ Ու կը հարցնէ թէ ո՞ւ է անգլիական դեսպան նման բարեացակամութիւն ցոյց տուա՞ծ է Թուրքերուն հանդէպ (Թաթավլայի՞ հրկիզեալներուն մեծամասնութիւնը Յոյներ են)։ Սատրք պէյ դեսպանին կը վերագրէ Թուրքիոյ զանազան ցեղերուն, մինչեւ անհամաձայնութիւն սերմանելու յանցանքը։

Իրականին մէջ անգլիական դեսպանը երբեք Թաթավլա չէ այցելած։ Տիկին Քլարքն էր որ ուրիշ բազմաթիւ օտար դիւանագէտներու կիներուն հետ միասին այցելեց հրդեհի վայրը՝ աղէտեալներուն օգնութիւն կազմակերպելու միջոցները քննելու համար։ Այս խնդրին մէջ անգլիական դեսպանատան բռնած դիրքը դրդուած է միայն մարդասիրական զգացումներէ։ Պոլսոյ կուսակալութիւնն ու Թուրք Կարմիր Մահիկը եւս կ'աջակցին նոյն գործին։

∴ Պոլսոյ անգլիական դեսպանին կինը՝ Լէյտի Քլարք «Թայմզ»ի մէջ հրատարակուած կոչով մը Անգլիացիներուն աջակցութիւնը կը խնդրէ ի նպաստ Թաթավլայի հրկիզեալներուն, շեշտելով որ «մօտ 2500 հոգի մնացած են առանց բնակարանի, ուտեստեղէնի կամ ապաստանի, ձմեռուան ամէնէն գէշ ատենը»։

Գալով Նէճմէտտին Սատրք պէյի այն հարցումին թէ, կ'ըսէ «Թայմզ», անգլիական դեսպանը նման բարեացակամութիւն ցոյց տուա՞ծ է Թուրքերուն հանդէպ, յիշեցնենք. միայն որ 1912ին Պալքանեան պատերազմին ընթացքին Պոլսոյ անգլիական դեսպանին կինը՝ Լէյտի Լօութըր 36.370 անգլիական ոսկի հանգանակեց «Պատերազմի Օգնութեան Ֆոնտ» անունին տակ։ Այդ գումարը բաշխուեցաւ Պոլսոյ եւ շրջակայ գիւղերու մէջ մօտ 25.000 հոգիի, որոնց մէկ երրորդը զինուորներու այրիներ եւ ընտանիքներ էին, իսկ մնացեալները՝ գաղթականներ։ Ասկէ զատ հիւանդանոցներու միջոցաւ ալ 5000 անգլիական ոսկի ծախսուեցաւ գաւառներու մէջ։ Ութ ամսուան ընթացքին, այդ դրամին շնորհիւ փրկուեցան տասնեակ հազարաւորներու կեանքերը (մեծ մասամբ կիներ եւ երախաներ)։ Այդ դրամը հանգանակուեցաւ Անգլիոյ, Հնդկաստանի եւ Եգիպտոսի մէջ։ Պոլսոյ անգլիական գաղութը ամբողջութեամբ եւ ամերիկեան գաղութը մասամբ աջակցեցան հանգանակութեան գործին։

Թուրք-Պուլկար դաշինք

Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ կնքուելիք դաշինքի բանակցութիւնները լրացած են և համաձայնագրին մէկ պատճէնը Էնկիւրի ղրկուած է։ Եթէ կառավարութիւնը ո եւ է փոփոխութեան պէտք չտեսնէ, դաշինքը մօտ օրէն պիտի ստորագրուի։ Հաւանական կը նկատուի որ Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Էնկիւրի երթայ դաշինքը ստորագրելու համար։

∴ Սոֆիայի Թրքական դեսպան Թեւֆիք պէյ աւարտած է իր բանակցութիւնները պուլկար արտաքին նախարարին հետ, որ ճշդուած առժամեայ համաձայնագիրը ղրկած է Էնկիւրի, քննուելու համար։ Եթէ կառավարութիւնը հաւանի, համաձայնագիրը պիտի վերադարձնէ Սոֆիա, ստորագրելու համար։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Թէհրանէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Աֆղանիստանի հարաւի ցեղախումբերը ապստամբած են Պէչէի Սաքայի դէմ, այն հիման վրայ թէ այս վերջինը պարզապէս աւազակապետ մըն է։ Միւս կողմէ արեւմտեան Աֆղանիստանի մէջ զանազան ցեղախումբեր արագօրէն կը համախմբուին Ամանուլլահի դրօշին տակ։ Մոսկուա կ'օգտագործէ ցեղախումբերու նախանձը՝ ի նպաստ Ամանուլլահի։

«Սընտէյ Թայմզ» կը հերքէ այն լուրը թէ անգլ. դեսպանատունը կը պատրաստուի ամբողջ կազմով մեկնիլ Աֆղանիստանի մայրաքաղաքէն։ Քայլեր ձեռք առնուած են ի հարկին բոլոր օտարական այրերն ալ Աֆղանիստանի սահմաններէն դուրս հանելու համար։

«Տէյլի Մէյլ»ի Լահորի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Քապուլի անգլ. դեսպան Սըր Ֆրանսիս Հըմֆրիի կեանքը մեծ վտանգի տակ է եւ հանրային կարծիքը կը պահանջէ որ դեսպանը մեկնի Աֆղանիստանէն։

Փարիզի Աֆղանական դեսպանատունը կը հերքէ այն լուրը թէ զօր. Նատիր խան Աֆղանիստանի գահը բազմելու հրաւէր ստացած է։ Նատիր խան իշխանական տիտղոս չունի, ոչ ալ ո եւ է իրաւունք՝ Աֆղանիստանի գահը բարձրանալու։ Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ կայ աֆղան մէկ իշխան միայն՝ Հիտայէթուլլահ խան՝ Ամանուլլահի տղան՝ որ կ'ուսանի։

Քապուլի մէջ ապստամբները կողոպուտ կատարած են։ Անթելը կը գործէ, հակառակ անկարգութեանց։

Սընտէյ Թայմզ կը գրէ թէ աֆղանական գահին նոր թեկնածու մը ներկայացած է՝ Շահ Մուհամմէտ խան։

Հապիպուլլահ Պաշի յաջողած է կազմել դահլիճ մը՝ բացառապէս Մոհմէտանի ցեղախումբի անդամներէն։ Ամանուլլահ եւս նոյն ցեղախումբին կը պատկանի։ Նոր վարչապետ Խուրէտտին խան Նախկին Թագաւորին կաթնեղբայրն է։

Պարսկաստան եւ Աֆղանիստան

Թէհրանէն կը հեռագրեն.— Հէրաթէն և սահմանագլուխի պարսիկ ուժերու հրամանատարներէն ծածկագիր հեռագիրներ ստացուեցան Աֆղանիստանի անկարգութեանց մասին։ Դահլիճը գաղտնի նիստեր կը գումարէ այս առթիւ։

Հէրաթի մէջ շատ Պարսիկներ կը բնակին, ուստի եւ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ։ Ընդհանուր համակրութիւն կայ հանդէպ Ամանուլլահ Թագաւորի, որ կը նկատուի իբրեւ միակ մարդը՝ երկիրը հանդարտեցնելու կարող։ Կ'ըսուի որ եթէ Նախկին Թագաւոր Ամանուլլահ Պարսկաստանի աջակցութիւնը խնդրէ՝ չպիտի մերժուի։

Անգործները Թուրքիա չպիտի ընդունուին

Էնկիւրիի կառավարութիւնը հաղորդեց բոլոր կուսակալութիւններուն, թէ այսուհետեւ Թուրքիա չպիտի ընդունուին այն բոլոր օտարականները, որոնք անգործ են եւ զուրկ ապրուստի միջոցներէ։ Այս որոշման հակառակ եկողները իրենց եկած տեղերը պիտի վերադարձուին։ Միւս կողմէ, հրահանգ տրուեցաւ արտասահմանի Թուրք հիւպատոսներուն, որ անգործ օտարականներուն «վիզէ» չտան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

անհրաժեշտաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժա՛մը 8.30ին, «Փլաս տ'Իթալի Քաֆէ Օ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ Ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի եւ զեկոյց պատգամաւորի։

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ։ Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր Միութեան ժողովարանին մէջ, Bar Monumantal, 50 Bld. Dugomier.

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները անհրաժեշտաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 3.30ին, 60 Rue des Ecoles, la Chope Parisienneի սրահը։

Հրատղան խումբի ժողովը՝ այս Հինգշաբթի երեկոյ ծանօթ հասցէին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան երեկոյթը 30 Մարտ Շաբաթ երեկոյ։ Կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՕՐ. ՄԱՐԴԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ԺԴ. աշակերտական ցերեկոյթը տեղի կ'ունենայ 16 Փետր. Շաբաթ ժամը 2.30ին, Potinièreի թատրոնին մէջ. մասնակցութեամբ երաժիշտ հեղինակներու։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ռոզա Մինասեան կը փնտռէ իր հայրը Իսկէնտէր։ Տիկինը իր հօրենական մականունը չյիշելուն, ամուսնութենէն առաջ հօրը անունին ծայրը «եան» մասնիկը աւելցնելով կը կոչուի Ռոզա Իսկէնտէրեան։ Ռոզան գիտէ թէ ծնած է Պաթըն եւ 4—5 տարեկան հասակին իր ծնողքին հետ միասին եկած է Պէյրութ օդափոխութեան համար։ Հայրը մէկ տարի վերջ կը վերադառնայ Պոսթըն, իսկ Ռոզան իր մօրը հետ կը տեղափոխուի Պաղտատ։ Պաղտատէն Թուրք կին մը Ռոզան առեւանգելով կը տանի Պոլիս և կը պահէ իր մօտ մինչեւ զինադադար։ Իր այժմու հասցէն՝ Mme Rose Minassian, chez Mme Mabelly, 16 rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Զոլսեցի Յարութիւն Էսկիեան, հօր անունը՝ Յակոբ, մօր անունը՝ Ովսաննա։ 1924ին եկած է Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Anna Eskian, Bazar Oriental, Le Pouzin (Ardèche).

— Սամ. Հանրային Պարտուց նախկին պաշտօնեայ Պրիգոր Գուլումճեան եւ կինը Աղաւնի (Մագնիսացի) կը փնտռեն իրենց զաւակը Եղիա Գույումճեան, 24 տարեկան որ կը բնակէր Իզմիր. Ջայ փողոց։ Իզմիրի աղէտին անհետացած է։ Իմացնել՝ Krikor Kouyoumdjianի, Usine 5, St. Vallier, s/Rhône, Drôme, France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռօան, Մ. Թ.— 35։

Սէն Շամոն, Ս. Է.— 38։

Ցիթրոյթ, Գ. Ա.— 75։ Սկսանք գրկել։

Կալտան, Յ. Զ.— 100։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant E. SOUVIGNY

CONCERTS PASDELOUP,

Թատրոն Շան զ'Էլիզէ.

Եր. 2 փետր. ժ. 17ին Ռուսական չքեղ նուագախմբէս՝ մասնակց. Տիկ. Լօժէնի Լուչէզարսկայի (Մոսկուայի Մեծ Թատրոնէն). Բ. Սէնֆոնի en ut Ակրիապինի (Ա. անգամ Փարիզի մէջ)։ Քանչաքովսքիի Երգը. (Իշխան Իկոր՝ Զորոտինի։ Լէլի Գ. Երգը. (Մնէ կուրոչքա, Րիմսկի-Կորսակովի։ Բիբիսորա՝ Լիսուսկի Իւսա մօդ 8 երգեր՝ նուագխ. համար, Լիատով։ Թաթարական քայլերգ, Սլավիանսկի տ'Ակրէնեւի։ Փոլովցիական Պարեր (Իշխան Իկոր), Զորոտինի։ Նուագախումբի վարիչ՝ Սիրիլ Սլավիանսկի տ'Ակրէնեւ։

Կիր. 3 փետր. ժ. 16ին մասնակց. Տիկ. Մալնորի Մարսէյեաք, Գ. Գ. Ժուաթ, Հ. Տիւֆրան, Փարիզի երկսեռ երգչախումբէն կարգ մը արուեստագէտներ եւ Գ. Ընստոն Պիլինէի երգչախումբը։ Սէնֆոնի en ré min., Ֆրանքի։ 4e. Béatitude, Ֆրանքի։ Concerto en ut min.՝ դաշն. եւ նուագխ.՝ Պէթովէնի։ Cantate No 140 (Wachet auf), սոփրանո, թէնոր, պաս եւ երգչախ. Պախ.ի։ Նուագախումբի վարիչ՝ Ռընէ Պաթոն։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ Վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

30 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 868

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ՏԵՂԻՆ ՎՐԱՅ

Մեր երէկուան խմբագիրն էր՝ «Համատարած աղէտը»։ Աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել՝ «Համաճարակ»։

Եւ իսկապէս, համաճարակ հիւանդութեան մը ախտանշաններ կը մատնէ նոր արտագաղթը։

Առաջին կարաւանը մեկնելէ յետոյ, շուտ կը քակուին միւսները, իրարու նայելով, իրարմէ խրախուսուելով։ Նախ նման տարրեր, յետոյ հայրենակիցներ, յետոյ նոյն թաղի, գիւղի կամ քաղաքի բնակիչներ իրարու կը հետեւին բնազդօրէն։ Վերջերս թղթակից մը կը հաղորդէր թէ վերջին երկու տարուան ընթացքին Հալէպի 6000 Մարաշցիներէն 3000ը մեկնած են դէպի Հարաւ. Ամերիկա, իսկ 400 հոգի ալ պատրաստուած են մեկնելու։ Այս ընթացքով, վախ կայ որ ներկայ 3000ը մինչեւ 2000ի։ Գունդագունդ կը գաղթեն նաեւ Այնթապցիները։

Բոլորն ալ անօթի-ծարաւ, անտուն-անտէր թշուառնե՞ր են անոնք։ Ոչ։ Ընդհակառակն, կարելի է քիչ-շատ բախտաւոր համարել, համեմատելով Մեծ Հայքէն մնացած բեկորներու հետ, մանաւանդ որ ունին հայրենակցական զօրաւոր կազմակերպութիւններ՝ Ամերիկայի մէջ։ Թշուառ կարելի է համարել գործազրկութեան տեսակէտէն, որ քրոնիկ հանգամանք ունի Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։

Եւ սակայն կը գաղթեն, ձանձրացած, յուսակտուր, եւ մանաւանդ հրապուրուած գացողներու աւետաբեր նամակներէն։

Նոյնը Յունաստանի մէջ։ Անցեալ տարի, երբ չորս ամսուան գինուորութիւն հաստատուեցաւ չափահաս երիտասարդներու համար, շատեր սկսան տուն-տեղ ձգել եւ գաղթել, առանց մտածելու որ տասն անգամ չորս տեսակ տաժանակիր աշխատանքի պիտի դատապարտուին Հարաւ. Ամերիկայի մէջ։

Ի՞նչ է Սելանիկի նոր տագնապը.— Հայ եւ թէ յոյն գաղթականներուն ագարակներ են պարպել «փարանկա»ները։

Առաջին դժբախտութիւնը չէ այս։ 1922էն ի վեր, քառասուն տեսակ անակնկալներու ենթարկուեցան գաղթականները. Յունաստանի մէջ։ 1923 24ին կատարեալ տեղահանութիւն էր Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ շրջաններէն, անհաւատալի խստութեամբ, եւ այդպէս էր որ 68,000նոց գաղութը իջաւ 35,000ի։ Քանի, քանի անգամներ այսինչ հողը, այնինչ կայանը կամ տուները պարպելու հրաման արձակուած է, ինչ որ անշուշտ ջղագրգռութիւն կը պատճառէ։ Բայց միշտ ալ միջոց մը գտնուեր է, եւ մնացողը կը մնայ։

Սելանիկի լուրը կ'ըսէր՝

— «Չունենալով ձար՝ նոր ու յարմար տեղ մը գտնելու կամ վարձքով բնակելու, անոնք (շուրջ 600 հայրենակիցներ) ծարահատ խորհեր են դիմել ամենավերջին միջոցին, այն է գաղթել դէպի Հարաւ. Ամերիկա»։

Եւ երբ այս թշուառները կը դիմեն Բարեգործականի ատենապետին, 30 տարի Սելանիկ ապրած, այնքան ամուր դիրքի տիրացած Տոքթ. Ասլանեանը, փոխանակ իրար անցնելու, յուսահատները խրախուսելու, եւ նոր բնակավայր ճարելու, ցու՞ցակներ կ'ուզէ, որպէսզի դիւրացնէ գաղթը դէպի... Հարաւ. Ամերիկա։

— «կը հաւաստէ որ եթէ ձրի փոխադրութեան խնդիրը կարգադրուի, «փարանկա»ներու մէջ ապրող ուրիշ բազմաթիւ հարիւրաւորներ ալ մաս պիտի կազմեն արտագաղթի հոսանքին այս կարաւանին»։

Ինչո՞ւ չէ։ Երբ մարդիկ այդպէս կը նային այնքան կենսական հարցի մը, երբ չեն կրնար զանազանել տեղին վրայ մնալու բարիքը եւ նորէն գաղթելու չարիքը, եւ ընդհակառակն դիւրութիւններ կը խոստանան նաեւ գնելու համար, ինչո՞ւ մեղադրել խեղճ, միամիտ գաղթականը։

Եւ Տոքթ. Ասլանեանը (Վանեցի) մինակը չէ Սելանիկի մէջ։ Իրեն պէս բազմաթիւ ազդեցիկ անձեր կան, բժիշկ, փաստաբան, առեւտրական, օտար հաստատութեանց պաշտօնեաներ, ազգային կեանքի ղեկավարներ, կուսակցականներ եւ չէզոքներ, որոնք ոչ խելքի պէտք ունին, ոչ ալ հոգանաւորի։ Ինչո՞ւ իրենց մասը մոխիրը չեն թաթխեր, միջոցներ չեն խորհիր եւ չեն հետապնդեր, քանի որ այս կարգի գործերը տեղին վրայ եւ տեղական իշխանութեանց հետ կրնան կարգադրուիլ։ Եւ աւելի լաւ կը կարգադրուին, քան եթէ զուրսէն մէկը միջամտէ, մինչեւ անգամ Փարիզի հեղինակաւոր դեսպանը։

Պարագան տարբեր չէ Աթէնքի, Պէյրութի կամ Հալէպի մէջ։ Այս վերջին երկու քաղաքներուն մէջ ալ կը գտնուին ոչ միայն տարիքը լեցած ջօջեր, այլ մանաւանդ 30-40նոց երիտասարդ մը, համալսարան տեսած, դիրքի տիրացած, շարունակ շփման մէջ ժողովուրդին հետ։ Ինչո՞ւ «սէյիր» ընելով կը զոհանան անոնք, եւ կը սպասեն որ զատամած կաթողիկոս մը, կամ խնդճուկրակ աղաներ եւ վարդապետներ ճար մը գտնեն։ Փաստ է որ մինչեւ այսօր ալ կանոնաւոր կապ չկայ Լիբանանի ազգային իշխանութեան եւ կառավարութեան միջեւ, եւ ամէն մէկը կծկուած է իր պատեանին մէջ, ա՛լ աւելի անոնք որ «ի պաշտօնէ» կը կառավարեն ազգը։

Այս շեշտակի հարցումները ուղղելով, երբեք նպատակ չունինք արդարացնել յուսացնցուղ Փարիզը, որուն ուղղուած են աչքերը։ Արդէն բացատրեցինք այդ Փարիզին ներքին արժէքը, եւ կը խօսինք մեղքերու մասին ալ։

Մինչեւ ե՞րբ այս թարթափումները կախարդական շրջանակի մէջ, ամէն բան վերէն, հեռաւորէն, յուսաւորէն սպասելու միամտութիւնը...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՒԱՌԻ ՀԱՅԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ «Ազդարար»ը գրեց կուտայ (24 Յունուար).

—«Գաւառէն յաճախ գանգատներ կը հասնին։ կը տրտնջան թէ «աչքէ հեռու, սրտէ հեռու» եղած են ամէն կերպով։ Հակառակ իրենց այնքան կարիքներուն հոգացող չունին, ոչ իսկ հետաքրքրուող՝ կարգ մը շրջաններ դպրոցէ զուրկ են, ունեցողներն ալ չեն կրնար պահել, նիւթական տագնապի հետեւանքով.

Անկասկած, ինչ որ կ'ըսուի կացութեան մասին, աւելի քան ճիշդ է։ Եւ ասոր համոզուելու համար, պէտք չկայ երկար պրպտումներ ընելու. կը բաւէ նկատի առնել ուրիշ շրջաններ, եւ ամէնէն առաջ Պոլիսը։ Երբեմնի այս կեդրոնը, ուր խելք ու միջոց կը հայթայթէր ուրիշներուն, այսօր կարօտ վիճակի մը հասած է։ կարգ մը թաղեր չկրցան ծայրը ծայրին բերել եւ ծարահատ գոցեցին իրենց տարրական վարժարանը։ Ուրիշներ, պարզապէս կը գալարուին եւ թեկնածու են նոյն վախճանին։

Երբ Պոլսոյ մէջ այս է կացութիւնը, կարելի է երեւակայել թէ ի՞նչ է հեռաւոր գաւառին վիճակը։ Այնպէս որ, կարելի չէ մեր սովորական լայնանութեամբ վերագրել պարբերաբար հասած հառաչները։

կայ, սակայն, պարագայ մը, որ սրբագրութեան կը կարօտի։ Իր ցաւերը պարզած ատեն, գաւառական մեղադրանքներ ալ կ'ուղղէ։ Եւ ամէնէն առաջ կը գանգատի թէ Պատրիարքարանը չի հետաքրքրուիր իրմով եւ մանաւանդ չօգներ նիւթապէս։

Հո՛ս է որ չափազանցութիւնը կը սկսի։ Արդարեւ, որքան գիտենք, Պատրիարքարանը ուշադիր գտնուած է գաւառի ձայնին հանդէպ եւ կարելին ըրած է, բարոյապէս թէ նիւթապէս։ Եկած գրութիւններուն օրը օրին պատասխանած է, հարկ եղած ցուցմունքը ըրած եւ քիչ շատ դրամ ղրկած է, ուղղակի իր սնտուկէն, կամ բարեսէրները գործի մղելով։ Կեսարիոյ վարժարանին, օրինակ, սկիզբէն ի վեր նպաստ մը սահմանուած է եւ կանոնաւորաբար վճարուած։ Աւելի կարեւոր գումարներ ղրկուած են որբանոցին։ Դեռ վերջերս, տօնական օրերու առթիւ 2–3000 ոսկի փոխադրուեցաւ։

Միւս կողմէ, գաւառէն եկած գաղթականները կը կերակրուին եւ կը տեղաւորուին խնամատարութեան կողմէ։ Ճիշդ թիւը չունինք աչքի առջեւ, բայց կ'ենթադրենք թէ քանի մը հարիւրէն աւելի են եկածները։

Կ'ընդունինք թէ այս բոլորը հեռու են բաւարար դարման կազմելէ. բայց պէտք է ընդունիլ նաեւ որ աւելին վեր է Պատրիարքարանի ուժերէ։ Այս հաստատութիւնը իր կարգին նեղութեան մէջ է եւ շրջապատուած բազմաթիւ հոգերով։ Եւ եթէ չըլլար բացառիկ նպաստ մը, ելմտացոյցն իսկ չպիտի կրնար գոցել։

ՀԱԼԷՊԻ առաջնորդ Արտաւազդ Ծ. Վ. Սիւրմէեանի հրաժարած է Կրօնական Ժողովին հետ անհամաձայնութեան մը հետեւանքով։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ֆրանս. դեսպան կոմս Շառլ տը Շանպրէօն, որ այսօր Փարիզ կը հասնի, Պատուոյ լեգէոնի հրամանատարի աստիճանը ստացաւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Գրած էինք թէ Պէյրութի մէջ անծանօթներու կողմէ սպաննուած է Սարգիս Տխրունի անուն Հայ մը։ Պէյրութի «Ազգակ»ը իր 19 յունուարի թիւին մէջ կը գրէ՝ «Ոճիր մը» խորագրին տակ.

«Առջի երեկոյ (յունուար 17) ժամը ժօտաւորապէս 6.30ին, Պէյրութի Խանտէք-էլ-Ղամի թաղին մէջ անծանօթներու կողմէ արձակուած երեք գնդակներու զոհ եղած է «Սուրիական Մամուլ»ի խմբագիր եւ վրանաքաղաքի ազգային վարժարանի ուսուցիչ Պ. Սարգիս Տխրունին։

Խմբագրութիւնս իր՝ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր պարագաներուն։

Կը յուսանք որ արդարութիւնը արժանի պատիժը պիտի տայ այս զզուելի ոճիրի հեղինակներուն։»

«Ազդարար»ի տեղեկութեանց համաձայն, Սարգիս Տխրունիի բուն մականունն է Քէտէրեան։ Եղած է Նախկին հնչակեան։ Հալէպի մէջ իր իր հրատարակած թերթը խափանուած էր տեղական իշխանութեանց կողմէ, իր համայնավարական ձըգտումներուն համար։

Սարգիս Տխրունին որդին էր Յարութիւն Քէտէրեանի, բնիկ Սսեցի, որ ծանօթ էր իբրեւ քաջ թրքագէտ եղած է նորուսուցիչ եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի դիւանապետ։ Վարած է դատական կարեւոր պաշտօններ։ Մեծ Պատերազմին ջարդուած է Խարբերդի մէջ, ուր վերաքննիչ ատեանի անդամ էր։

Ջիչէրին-Թէվֆիք Րիւշտի տեսակցութիւն մը

«Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավար Ջիչէրին փափաք յայտնած է նոր տեսակցութիւն մը ունենալ Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։

Չի գիտցուիր թէ այս տեսակցութիւնը Էնկիւրի՞ թէ Պոլսոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ։

Կարգ մը երեւոյթներ ցոյց կու տան թէ խորհրդային Ռուսիա մտադիր է նոր զարկ մը տալ Էնկիւրին Մոսկուայի միացնող բարեկամական յարաբերութիւններուն։ Ռուսիոյ նպատակն է հակազդել իտալական դիւանագիտութեան, որ կ'ուզէ իտալեւ-Թուրք նոր դաշինք մը կնքել։

Թուրքիոյ խարիւղները եւ Ամերիկա

«Սան Ֆիլ» կը գրէ.— *Լոնտոնի մէջ պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչներուն եւ ամերիկեան դրամատիրական խմբակի մը միջեւ, որուն գլուխը կը գտնուի Նիւ-Եօրքի Ր. Ս. Մէկարկէլ դրամատունը։*

Ըստ յիշեալ պայմանագրութեան, Ամերիկացիները Թուրքիոյ մէջ կը ստանան 2 միլիոն արտավար (acres) *քարիւղ պարունակող հող։ Վերոյիշեալ դրամատիրական խմբակը կը գործէ* Intercontinent Petrolium Corporation*ի հաշուոյն։*

Օսմ. Հանր. Պարտքը եւ Սուրիոյ բաժինը

Արտաքին նախարարութեան մէջ ստորագրուեցաւ պայմանագրութիւն մը՝ Օսմ. Հանրային Պարտքի բաժնետէրերու ներկայացուցիչներուն եւ Սուրիոյ ու Մեծն Լիբանանի պատուիրակներուն միջեւ՝ Օսմանեան Հանրային Պարտքէն այդ երկիրներուն ինկած բաժինին մասին։ Համաձայնութիւնը կը շարունակէ նոյն պայմանները, ինչ որ ընդունած են արդէն Թուրք պատուիրակները։ Այնպէս որ առաջին կտրօնին գանձումը պիտի կատարուի միաժամանակ եւ մօտ օրէն։

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ ԴԱՐՁԵԱԼ ԹԱԳԱՒՈՐ

Փարիզի աֆղանական դեսպանատունը կը հաղորդէ Քանտահարէն ստացած հետեւեալ հեռագիրը.

— Նկատի ունենալով ներկայ կացութիւնը, Քանտահարի, Ֆարահի, Հէրաթի, Մազարի, Մէյմէնէի եւ Քաթղանի բնակիչները թագաւոր հռչակեցին նորին վեհափառութիւն Ամանուլլահ Խանը։ Այս վերջինը ընդունեց աֆղանական ազգին արտայայտած բաղձանքը՝ երկիրը պաշտպանելու համար ամէն յարձակումէ եւ երաշխաւորելու համար հայրենիքի գերագոյն շահերը։

Վեհափառ թագաւորը անմիջապէս սկսաւ վերակազմել նոր կառավարութիւնը։ Հազարա, Մոհմանտ, Սաֆք, Վարտաք ցեղախումբերը, ինչպէս նաեւ Հարաւի բոլոր շրջաններու եւ Լուկարտի ցեղախումբերը հաւատարմութիւն երդուեցին Ն. Վ. Ամանուլլահ Խանի։

Աֆղանիստանի դեսպանատունը արդէն ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ է Քանտահար քաղաքին հետ, ուր կը գտնուի ներկայիս Ն. Վ. Ամանուլլահ Խան։

Փէշավարէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ալի Ահմէտ Խան, Ամանուլլահի նախկին կուսակիցներէն, Աֆղանիստանի էմիր հռչակուած է եւ անմիջապէս Քապուլի վրայ պիտի քալէ Ճակտալաքէն՝ որ Ճէլալապատէն 38 մղոն արեւմուտք կը գտնուի։ Քայլեր ձեռք առնուած են Քապուլի օտար դեսպանատուները անմիջապէս պարպելու համար։ Այս նպատակով Փէշավարէն երկու անգլ. օդանաւեր ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Քապուլ։

Հնդիկ իշխանութիւնները օտարականներուն անցագիր չեն տար՝ Աֆղանիստան մտնելու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

"ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՀԱՅ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐԵՆ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՄԷՋ„

Արտաշանի երեսփոխան եւ վագըթի խմբագրապետ Մէհմէտ Ասըմ պէյ կը գրէ այս խորագրին տակ. (24 Յունուար).

«Խաղաղասէր Թուրքիան գրեթէ բոլոր պետութեանց հետ համաձայնեցաւ, բայց միայն ո եւ է ձեւով չկրցաւ համաձայնիլ Ֆրանսայի հետ, որ Թուրքերուն իբր դարաւոր բարեկամը ճանչցուած է։ Նոյն իսկ Փարիզի սեղանաւոր Ֆրանսան կը համաձայնի կտրօններու շուրջ, իսկ Սուրիոյ եւ մանաւանդ Իսքէնտէրունի ծաւալապաշտ Ֆրանսան չի համաձայնիր։ Փարիզի Ֆրանսան ամբողջ աշխարհի հետ հակապատերազմեան ուխտ կը կնքէ, իսկ Իսքէնտէրունի Ֆրանսան զբաղած է հրավառփաթեթ (ֆուշտաք) դնելու Թուրքիոյ սրտին։

Էնկիւրիի համաձայնութեամբ Իսքէնտէրուն եւ շրջականները ինքնավար վարչութիւն մը պիտի ունենային։ Ասոր նպատակն էր ստեղծել ապահովութեան դուռ մը, որ գործիք չդառնայ օտար մեքենայութեանց։ Մինչդեռ Ֆրանսացիները կը ջանան այնտեղ ստեղծել վարչութիւն մը որ ոչ թէ հիմնուի Թուրք եւ արաբ մեծամասնութեան վրայ, այլ քրիստոնեայ եւ հայ մեծամասնութեան մը։ Այսպէս է որ, մարդահամար կատարուած ատեն, կարգ մը գլոյցներ հրապարակ հանեցին թէ արձանագրուողները պիտի զինուորագրուին եւ ուրիշ պարտաւորութեանց պիտի ենթարկուին։ Այս պատճառով շատ մը իսլամներ չարձանագրուեցան։ Միւս կողմէ, սակայն Ֆրանսացիները ներկայ գրեցին նոյնիսկ այն քրիստոնեաները, որոնք իրենց երկիրը գաղթած են։ Այս ձեւով, շատ քիչ տարբերութիւն մնաց աճագին մեծամասնութիւն կազմող Թուրքերուն եւ փոքրամասնութիւն եղող քրիստոնեաներուն միջեւ։ Այս հիման վրայ ալ, վերջին ընտրութեանց ատեն, Արաբներն ու Թուրքերը 197 երկրորդ կարգի ընտրող ունէին, իսկ օրթոտոքսները, կաթոլիկները եւ Հայերը հաւասարաբար 97։

Երբ Ֆրանսացիները այսպէս արուեստական կերպով կը բարձրացնեն հայ եւ ուրիշ քրիստոնեաներու համեմատութիւնը, դիւրաւ կը հասկցուի թէ դուրսէն Հայեր բերելով կրնան տասը տարիէն մեծամասնութեան վերածել փոքրամասնութիւնը։ Ասոր համար Ֆրանսացիներուն ներկայիս հետապնդած քաղաքականութիւնն է դուրսէն քրիստոնեաներ եւ մանաւանդ Թուրքերու դէմ թշնամութեամբ լեցուած Հայեր բերել ու տեղաւորել Իսքէնտէրունի եւ շրջականներուն մէջ։ Յետոյ, տեղական վարչութիւնը պիտի յանձնեն Թուրքերու թշնամի տարրի մը ձեռքը։

Ամէն մարդ գիտէ թէ ներկայիս հարաւային սահմանին վրայ ի՛նչ դժուարութիւններ կը քաշենք փախստական Հայերէն։ Երբ լսենք որ հարաւային սահմանի վարչութիւնը անցնի թշնամի տարրի մը ձեռքը, կարելի է ըմբռնել յառաջ գալիք գէշութիւնները։

Ցեռնելով որ դուրսէն բերուած Հայերու եւ քրիստոնեայ տարրերու միջոցաւ իրենք կը ճզմուին, Իսքէնտէրունի Թուրքերն ու Արաբները վերջերս պահանջեցին միանալ սուրիական հայրենիքին եւ այսպէսով պաշտպանուիլ։

Սակայն, Էնկիւրիի համաձայնագիրը թոյլատու չէ որ այսպէս հայ գաղթականներ բերուին եւ անոնց միջոցով ճզմուին Թուրքերը։ Թուրքեւ-Ֆրանսական բանակցութեան ատեն, մեր կառավարութիւնը նկատի առնելու է այս խնդիրը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ ԳԼՈՒԽՆ ԱՌԱԾ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՀԱԶԱՐ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ԶՐԿՈՒԱԾ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԱՈՒՄԱՐԱՆԷՆ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ՀԱԼԷՊ, (17 Յունուար).— Դժբախտաբար այս հոսանքին առաջքը առնել անկարելի կը թուի. Վ. բանաքաղաքը պարպուելու վրայ է, եւ մէկ տարիէն աւերակներու կոյտ մը պիտի դառնայ, անմարդաբնակ եւ ամայի: Հրաշք մը պիտի ըլլար կասեցնել արտագաղթի հոսանքը, որքան ատեն որ մեկնողները հասած-չհասած, առանց ուսումնասիրած ըլլալու նոր շրջապատը եւ միջավայրը, կը գրեն իրենց պարագաներուն, որ ժամանակ չկորսնցնեն եւ կապելով իրենց բեռները ճամբայ ելլեն դէպի Արժանթին, Պրազիլիա եւն., մեկնողները անհամար են: Ամէն ոք պատրաստութեան մէջ է. շաբաթ չանցնիր որ նոր կարաւան մը չմեկնի: Ակնարկ մը նետեցէք եւ դիտեցէք բազմութիւնը. որուն որ հարցնես, պատասխանը մէկ է — Հարաւ. Ամերիկա։ Դպրոցական տղաք ամէն օր արտօնութիւն կ'առնեն ուսուցիչէն' աչքի դարմանատուն մը երթալու համար։

Խօսակցութեան մէջ օր մը կաթ. փոխանորդ Խաչ. Ծ. վրդ.ին յիշեցուցի թէ կարելի չէ՞ր այս հոսանքին առաջքն առնել, վարդապետը սկզբունքով հակառակ ըլլալով արտագաղթին, պատասխանեց թէ, չեն կրնար արգիլք ծանուցանել, վախնալով միշտ անորոշ ապագային անակնկալներէն, որովհետեւ կիլիկեցի ժողովուրդը վերջին անգամ դառնօրէն ճաշակած է իր եւրոպական բարեկամութեան դառնութիւնը: Մարդ խսկապէս խօսք չի գտներ ըսելու անճար ժողովուրդին սրտին խորէն դուրս պոռթկացող հառաչանքներուն, որովհետեւ ամէն մէկը սիրտ բզքտող պատմութիւններ ունի իր չքծունքին ծայրը։

Այո՛, կ'ըմբռնէ սպլորներ, օր մը օրանց անկեղծօրէն, սրտցաւօրէն մօտեցա՞ք այս ժողովուրդին, լսեցի՞ք անոր ցաւը պատմել, տուի՞ք իրենց տառապանքները, եւ եթէ լուր այդ բոլորը, չհասկնցա՞ք, չօգնահարեցա՞ք...

** «Ակնարկ մըն ալ՝ աւելի հեռուն» խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 դեկտ. 1928) «Յառաջ» կը վերլուծէր 1928 տարուան ընթացքին հայութեան տարած աշխատանքը կրթական կեանքի մէջ, սկսելով Եւրոպայէն մինչեւ պալքանեան երկիրները, յետոյ քերելով կ'իջնէր եւ կանգ կ'առնէր Սուրիա-Լիբանանի վրայ, իբրեւ ամէնէնհոծ եւ կեդրոնացած գաղութը։ Ու իր թղթակիցն բուն կ'ուզղէր քանի մը հարցումներ, այն հաւատքովթէ պատասխանները յուսալից պիտի ըլլան ընդհանրապէս հայութեան համար։

Պատասխանելով Ա. հարցումին թէ, վրանային տարագիրները հողին կապելու համար տարուած աշխատանքը որքան արդիւնաւոր եղած է, դժբախտաբար ըսենք թէ սպասուած արգիւնքը չէ տուած, անոր համար որ շինուած գիւղերը չեն լրացներ առողջապահական պայմանները։ Այդ գիւղերուն մէջ բնակութիւն հաստատած են հայկ. բարձրաւանդակէն մինչեւ կիլիկիոյ լեռնային ժողովուրդները։ Քանի մը հոգիներ որոնք Հալէպ եկած էին, ալ չվերադառնալու պայմանաւ, պատմեցին թէ բնակարանները ունին ամէն տեսակ յարմարութիւններ, սակայն կլիման վատառողջ է։

Եւ իսկապէս անոնց դէմքերը գեղնած էին սեխի նման։ Կ'ըսեն թէ «էքալիփթիւս»ի ծառեր տնկելով 1—2 տարուան մէջ օդը կը փոխուի եւ գիւղը բնակելի կը դառնայ սակայն մինչեւ որ այդ ծառերը բուսնին, շինուած գիւղերը ամայի պիտի դառնան, եթէ ուրիշ միջոցներ ձեռք չառնուին։

Բ.— Կրթական ցիգեր.— Ինչպէս ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, միայն Հալէպ իր մէջ կը համրէ աւելի քան 5000 աշակերտութիւն, որուն պատկերը տուած եմ իմ նախորդ թղթակցութեամբս։ Այդ 5000 աշակերտութեան մէկ մասն է միայն որ կը շնչէ հայկական մթնոլորտի մէջ, շնորհիւ ազգ. վարժարաններու, որոնց մէջ աչքի կը զարնեն Հայկազեան երկրորդական, Վրանաքաղաքի Միսաքեան, Ներսէսեան եւ Սահակեան վարժարանները, զուտ ազգ. կրթութեամբ, ինչպէս նաեւ Անթիպի կրթարանը. իսկ Կիլիկեան վարժարանը ենթարկուած է խորհրդային հովերու եւ նոյ 29ը կը տօնէ։ Աշակերտներու մնացեալ բազմութիւնը կը կրթուի օտար հաստատութեանց մէջ Հայերէնը կ'աւանդուի իբրեւ օտար լեզու։ Եզրակացութիւնը կը ձգեմ ընթերցողներու։

Նկարագրած էի թէ զուտ ազգ. վարժարանները ինչ դժնդակ պայմաններու մէջ կը գտնուին նիւթական տեսակէտէն։ Ոչ մէկ օժանդակութիւն բախտաւոր գաղութներէն, որպէսզի մենք ալ ունենայինք տարրերու հաւասար կրթարաններ, փրկելու համար նորահաս սերունդը մարդորսներու նիւթական միջոցներէն ... մարմանց հայ հարուստը չի հետաքրքրուիր ոչ իր ազգով եւ ո՛չ ալ ազգային դպրոցով. իսկ օրուան հացը հազիւ ճարող գաղթական ժողովուրդէն աւելին սպասել անշուշտ ճիշդ չէ։ Մենք ականատես եղած ենք փողոցի մէջ հայ հաւատացեալ ... Անոնք ոչ մէկ հաճոյքէ կը զրկեն իրենց զիրենք, կը վատնեն ու կը վատնեն հազարներ, մէկ երկու ժամուան մէջ լեցնելով պարուհիներուն գրպանները' «Մուլէն Րուժ»ի եւ նման վայրերու մէջ, իսկ սեւաբախտ հայ ժողովուրդին անմեղ մանուկները, որոնք ամէն ընդունակութիւն ունին յառաջդիմելու, զարգանալու, զրկուած են դպրոցական ամէնէն տարրական առարկաներէն, նոյնիսկ պարտականութեան տետրակներ գնելու հնարաւորութենէն։ Արտաքուստ հայրենակի'ց, սիրտդ չի՞ խղճահար կարդալով այս տողերը։ Հայ պատանիին դաստիարակութիւնը ձգուած է պատասխանատուութեան եւ տեղական շատ համեստ պայմաններու։ «Յառաջ»ը որքա՛ն ալ հարցապնդէ, չի կրնար գոհացում տալ, որքան ատեն որ մեր դրամական միջոցները կը մնան շատ ողորմելի ու ճղճիմ։

ՍԱՆՏՐՈՒԿ

ՍԱՐԷՆ ՋՈՐԷՆ

Ցինասատանի մէջ մինչեւ հիմա ալ Թատրոնի մէջ կնոջ դերերը այրերը կը կատարեն:

** Ֆրանսական «կլասիքը» նաւը 72 միլիոն ծախսուելով ջրաւ գէպի Եւրոպա ետ բերաւ Շանկհայէն:

** Երբ 15րդ. դ. որուն ասեղը փնտռուեցաւ, այնքան սուղ էր որ, ծնողներ իրենց տղջիկներուն տարեկան գումար մը կը տրամադրէին ասեղ գնելու համար:

** Տիքըսնի հինգ էջ ձեռագիրը 1.800 000 Ֆրանքի ծախսուած է Լոնտոնի մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԼԷՍՍԻՆԿԻ 200ԱՄԵԱԿԸ

ՊԷՐԼԻՆ, 24 Յունուար.— Գերմանիոյ, մասնաւորաբար Պէրլինի մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ Լէսսինկի ծննդեան 200 ամեակը, այս ամսու 22ին։

Կոթհոլդ Էֆրայիմ Լէսսինկ, այն մեծ քննադատն է, որ իր գրածներուն միջոցաւ հիմը դրաւ գերման դասական գրականութեան։ Խաչակրութեանց շրջանէն մինչեւ 18րդ դարու կէսերը՝ ֆրանսական գրականութիւնն ու արուեստն էին որ օրինակ կը ծառայէին գերման աշխարհին։ Լէսսինկ առաջիններէն եղաւ որ քննադատեց այն ատենի գրագատ կոթշէտը, որ կուրօրէն կը ձգտէր ընդօրինակել ֆրանսական թատրոնը։ Լէսսինկէն առաջ ալ այսուպէս դէմ քննադատողներ եղած էին, ինչպէս Զուիցերացի Պոտմըրը եւ Բրայթինկըրը. բայց անոնք չէին ունեցած այն ուժգնութիւնը որ պէտք էր, եւ որ երեւան բերաւ Լէսսինկ իր նամակներուն մէջ (17րդ նամակ)։ Ինք էր որ մատնանշեց առաւելութիւնը Շէյքսփիրի եւ ընդհանրապէս անգլիական գրականութեան։ Օրինակ բերելով «Տոքթ. Ֆաուստ» գերման ժողովրդական խաղը, Լէսսինկ ցոյց տուաւ թէ անգլիական գրականութիւնը որքան մօտ է գերման հոգեբանութեան։

Ֆրանսական թատրոնին դէմ սկսած իր այս պայքարը, որ երիտասարդ գրողներու կողմէ ջերմ ընդունելութիւն գտած էր, ամբողջացուց «Համբուրկիշէ դրամատուրկի» գրքին մէջ։ Վոլթէրի եւ Քոռնէյլի անբնականութիւնները վեր հանելով, ցոյց տուաւ մասնաւորաբար ֆրանսական դասականութեան հիմնական սկզբունքին, երեք միութեանց՝ ժամանակի, տեղի եւ գործունէութեան անտեղիութիւնը։ Ընդհակառակն, ... Արիստոտէլը եւ ֆրանսական քննադատներու միջեւ հակադրութիւնը։ Լէսսինկ թատրոնի հիմնական օրէնք նկատեց միայն գործողութեան միութիւնը եւ իր անձնական գործով օրինակը տուաւ (Mina von Barnhelm) ակնարկը գնելով գերման թատրոնին եւ կատակերգութեան։ Մինչեւ այն ատեն եւ մասնաւորաբար իր օրերուն, ինչ որ ֆրանսական էր՝ լաւ է եւ անխոցելի։ Ֆրիտրիխ Բ.ի կամ Մեծի օրով, երբ գերման գրականութիւնը բանի տեղ չէր, բաւական վստահութիւն պէտք էր, գերմանական կեանքէ. այն ալ ծօծնամեայ պատերազմէն նիւթ մը բեմ հանելու համար։

Լէսսինկի անհամար քննադատական գործերէն Լաոքոնը (Laokoon) կ'արժէ յիշատակել։ Հռոդոսցի երեք յոյն արձանագործներու շինած այդ հրաշակերտը յունական արուեստի իբր նմոյշ կ'առնէ ան ու կ'ընդդիմանայ Վինքըլմանի տեսակէտներուն Արուեստագէտը, կ'ըսէ Լէսսինկ, պէտք է գիտնայ ընտրել իր «պտղաւոր պահը», այսինքն կարելի եղածին չափ շատ բաներ ենթադրել տայ այդ «պահէն» առաջ եղածին եւ գալիքին մասին։ Միւս կողմէ, արուեստը գեղեցիկը պէտք է ցոյց տայ, որովհետեւ տգեղ դէրք մը կամ տգեղ դէմք մը, ժամանակի ընթացքին, նողկանք միայն կ'ազդէ։ Օրինակ՝ եթէ Լաոքոնը այդ օձէն պրկուած վայրկեանին փոխանակ կսկծի արտայայտութեան համար բերանը քիչ մը բանալուն, պառացած վիճակի մէջ ցոյց տրուէր, դէմքի ծամածռութիւնները եւ բերնի տգեղ բացուածքը մեր ժամանակներուն, պիտի ատէր թէին։ Աւոր փոխարէն, գրականութիւնը ազատութիւնը ունի իր հերոսը ազնուօրէն ճչելով ներկայացնելու, ինչպէս ըրած է Վիրգիլիոս, որովհետեւ ան կրնայ յաջորդ էջերով նոյն հերոսին ազնուականութիւնը տալ։ (Շիլլերանի հինավաճառուհիի նկարը որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, ըստ Լէսսինկի սկզբունքին տգեղ է)։

Մեծ եղաւ ազդեցութիւնը այս գրքին երկար ատեն եւ մինչեւ այսօր, գերման նկարչութեան եւ արձանագործութեան վրայ։

Լէսսինկի գրած թատերգութիւններէն «Նաթան Իմաստուն»ը յատկանշական է իր մարդկային հիմքով գերմանիոյ մէջ. Հրեաները քրիստոնեաներու հաւասար մարդիկ չէին եւ կ'անարգուէին. Լէսսինկ (իբրեւ մարդասէր եւ լուսաւորող, այս կտորին մէջ երեք մատանիներու պատմութիւնով հրապարակ կուգայ թէ երեք կրօնքները մովսիսականութիւնը, քրիստոնէութիւնն ու մահմետականութիւնը հաւասար են իրենց բուն արժէքով, բայց մէկուն լաւ կամ վատ ըլլալը կախում ունի հաւատացեալէն։

Հրեաները շատ բան կը պարտին իրեն. ինքն էր որ, այսպէս, պաշտպանեց անոնց հաւասար նկատուիլը։

Ուրիշ քննադատական գործերէն ալ աւելի ազդեցութիւն տուած է։ Նորաւանդ ազգութեամբ մը ունի «Ինչպէս հինները մահը կը պատկերացնէին» ուսումնասիրութիւնը, «Միս Սառա Սամսոն» առաջին գերման քաղաքի կեանքէ առնուած թատերգութիւնը, եւլն եւլն. քննադատած է նաեւ քրիստոնէական վարդապետութիւնը։

Ահա այս մարդուն էր որ իրենց յարգանքը բերին գերմանիոյ արուեստի եւ գրականութեան ականաւորները Լէսսինկ էր որ իր գործունէութեամբ բացաւ այն բեղմնաւոր ճամբան, ուրկէ անցաւ գերման դասական սերունդը։ Առանց իրեն կարելի չպիտի ըլլար երեւակայել Հերթէր մը, Կէօթէ մը կամ Շիլլէր մը։

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՈՐՁԷՆ ՊՂՏՈՐԵԼ ՋՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՄԱՏԱՆ, 10 յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Յաճախ Թուրք թերթերու մէջ կը հանդիպինք Պարսկաստանի մասին գրուած թրքաշունչ յօդուածներու, որոնց հեղինակները մէկ նպատակ ունին. — ջուր պղտորել եւ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։ Այդ տասալօղ գրութիւններով կ'ուզեն Պարսկաստանի Հայերը իբր «վտանգաւոր» ցոյց տալ, եւ յառաջ բերել բռնութիւն, հալածանք եւ թերեւս աքսոր, ինչպիսին տեղի ունեցաւ Թուրքիոյ մէջ։

Այդպիսի թունաւոր գրուածք մըն էր Պոլսոյ «Աքշէրի Թիւրք» թերթի մէկ թղթակցութիւնը, իբրեւ թէ Թեհրանէն ղրկուած (տես «Յառաջ» թիւ 784)։

Այդ յօդուածով, թղթակիցը (որ անշուշտ Բագուի Մուսավաթականներէն մէկը պիտի ըլլայ) կը ճգնի օրինակներով ապացուցանել թէ՝ Պարսկաստանի մէջ բոլշեւիկներու տարածման գլխաւոր ազդակը հայ տարրն է՝ ինչպէս ինքը կ'ըսէ. «Ընդհանրապէս Պարսկաստանի մէջ Հայերը սովետներու ալ բաղուկն են»։

Ճիշդ է, Պարսկաստանի մէջ բոլշեւիկները կը փորձեն մեծ կազմակերպութիւն ստեղծել, սակայն չեն յաջողած եւ չպիտի յաջողին։

Սակայն ո՞վ է գլխաւոր պատճառը, որ այստեղ մարքսիստ առաջնորդները օրինաւոր թէ ապօրէն միջոցներով իրենց վար, դպրոցները կը քարոզեն։

Մի զարմանաք, եթէ ըսեմ, որ առաջին հերթին, Պարսկաստանի նիւթական-տնտեսական պայմաններէն ծնած քաղաքականութիւնն է։

Ճիշդ է, Պարսկաստան կապիտալիստները ջնջելով երեւութապէս ազատուեցաւ օտար ճնշումէ, սակայն օտարին տնտեսական գերիշխանութենէն դեռ եւս ազատ չէ։

Ժամանակին կառավարութիւնը դիմեց հնարաւոր միջոցներու, բոլշեւիկներու քարոզչութեան առաջքն առնելու համար, սակայն սովետներու քարոզչութեան բոլոր աղբիւրները ցամքեցնել անհնար էր, տնտեսական առանձնայատուկ պայմաններու պատճառով։ Պէտք է խոստովանիլ, որ թէեւ սովետներն ամէն գործի մէջ անյնորհ գտնուեցան, սակայն աշխատաւորութեան արդար աշխատանքի գնով, կրցան արտասահմանի ինչպէս եւ այս երկրին մէջ, դրգռութեան համար մեծագումար դրամներ վատնել։

Պարսկաստանը կը փորձէ թօթափել Ռուսաստանի տնտեսական լուծը եւ երկաթուղիներու աշխատանքները հիմ կը ծառայեն այդ գործին։

Այս միջանկեալ անհրաժեշտ բացատրութիւնը տալէ յետոյ, իմ կարգին կը փորձեմ հաստատել թէ «Աքշէրի»ի տեղեկութիւնները բոլորովին բանսարկութիւն են։ Իր մատնանշած փաստերն Հայերու «աջ բազուկ» ըլլալու մասին՝ շատ անհիմն են։ Եւ որ ամենակարեւորն, ինքն է ըսողը, թէ՝ Հայերը երկրորդական պաշտօններ ունին, իսկ վըլխաւորները' Հրեաներն են եւ Ռուսները։ Սակայն եւ այնպէս թոյլ կուտայ իրեն աջ բազուկ անուանել Հայերը։ Բաւական չէ քանի մը օրինակներ բերել այն ... տումակավաճառներու եւ խանութներու երկրորդական ծառայողներու եւ ... «Սուլթանզադէ»ներու մասին։

Եթէ «Աքշէրի»ի թղթակիցը արդարամիտ ըլլար, պիտի տեսնէր, որ՝ Պարսկահայութիւնը իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ միայն զգուանքով է լեցուած դէպի սովետները։ Պիտի տեսնէր, որ՝ հայ ժողովուրդը ազգային եւ խորհրդարանական ընտրութիւններու մէջ իր ձայնը կը վստահի հակախորհրդային տարրերու։ Պիտի տեսնէր, որ՝ Հայերը Պարսկաստանի յառաջդիմութեան, անկախութեան ջատագովներն են եւ բնաւ չեն խառնուիր երկրի քաղաքականութեան՝ նուիրուելով իրենց մշակութային աշխատանքներուն։ Իր իսկ բերած բոլոր օրինակներն կ'ապացուցանեն թէ Հայերը շատ չնչին մասնակցութիւն ունին սովետներու կողմէ կատարուած աշխատանքներու մէջ։ Հայերն անձամբ իրենց բուն հայրենիքին մէջ կրած են կարմիր բռնակալութեան լուծը եւ շատ գիտակ են թէ ինչ բարիքներ պիտի բերեն Մարքսիստի առաջնորդները։

Սակայն նկատելով, որ «Աքշէրի»ի այդ գրուածքը խառնակիչ բնոյթ ունի եւ նպատակն է Հայերը «վտանգաւոր» ցոյց տալ պարսիկ կառավարութեան մօտ, մեզ կը մնայ մէկ բան,— մամուլի միջոցով խարազանել նման թղթակիցները եւ լուսաբանել ճիշդն ու առոյգբութեամբ պէտք է խոստովանիլ, որ յաճախ պարսիկ կառավարութեան ստորադաս պաշտօնեաները հաւատ կ'ընծայեն Թուրք եւ բոլշեւիկ բանսարկութեանց, որմէ կրնայ մեծապէս տուժել պարսկահայութիւնը, առնուազն անվստահութիւն շահելով։

Մամուլի մէջ երեւան գալով միայն հնարաւոր է ցոյց տալ, թէ Թուրք ու խորհրդային քարոզչութիւնը իր բոյնն է դրած Պարսկաստանի մէջ եւ Հայերը երբեք ալ բազուկի դեր ... Եւ ընդհակառակն՝ Թ... թախթար անձերու ն... թիւնը բարձր պաշտօնն... եւ անոնց սիրալիր յա... թիւնները Թուրք եւ խ... յին գաղտնի գործակ... հետ, բոլորովին ուրիշ բ... պացուցանեն։

Մէկ խօսքով, պէտք ... խատել մամուլի միջոց... մարտութիւնը երեւան բ... շեշտել թէ Հայերը մնա... կած են եղեր Իրանին ... մեան, աւելի զարգացն... պերը։ Ճիշդ է, արտաս... եան հայ մամուլը կը ... այստեղ մեծ հետաքրքր... սակայն անհրաժեշտ է ... րէն լեզուով թերթ մը, ... ռայէ պարսիկ բարեկամ...

Այդ տեսակէտէն յաջ... օգտակար եւ ողջունել... Եղիկեանի ծրագրած ... Բեարիր» թերթի ... Թերթը լոյս պիտի տեսն... մէջ, որ Պարսկաստանի ... ւոր քաղաքներէն մէկն ... թերթը նոյն ծառայ... պիտի մատուցանէ մեզ, ... Կովկասի եւ Ռուսաստ... հրատարակուած ուզբ... թերթերը։ Որոնք կը ... րակուին հայ խմբագ... կողմէ։

ՍԱՄՐ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՃՇԴՈՒ...

ՄԱՐՍԷՅԼ, 26 յ... վերջերս «Յառաջ»ի ... երկու թղթակիցները ... Մարսէյլի ազգ. կեանքի ... նուր պատկերը տալ։

Այս եռանդը, հետեւանք ... ծես «Յառաջ»ի «Անէ... ծանօթ խմբագրականին, ... գնահատելի է, քանի որ ան... ձգտին երեւան հանել կա... իրողութիւններ եւ լուս... գայթակղիչ միտքերը։

Այդ թղթակցութիւն... մէջ, սակայն քանի մը վէ... կարօտին լուսաբանութեան... առթիւ տեսակցութիւն մը ... գայ Ազգ. կեդր. Վարչութ... տեսուչ Պ. Գարեգին Շ... եանի հետ, որուն ճշգու... փութամ հաղորդել «Յ...

Դեկտ. 14ի թիւին մէ... կը գրէր — «Արդարեւ հ... ուեցաւ որ Պ. Ցովհ. Ա... ստացած պարգեւատրութիւնը ... գտնէ եւ այդ իսկ պատ... գնահատելի ծառայութի... չուզեր մատուցանել գպր... կ'ուզէ վայրկեան մը առա... իսկ դասախօսութիւնը կէս ... գնով մեկնիլ դպրոցէն»։

Պ. տեսնապետը պատ... նելով հարցումներուս, յայ... րեց.

— Պ. Ցովհ. Ասլան... եւ ոչ ալ նախկին Ռուսու... հուրդի հետ նիւթական ... ունեցած է։ Ան եղած է բար... իր պաշտօնին կիրարկութեան... Այս տարուան ուսուցչական ... նախանձներու մէջ էր, թերե... գինք ընտրէինք, եթէ պէտք ... լար աւելի ուսուցիչ։

** «Յառաջ»ի 18 յու... թիւին մէջ Ս Միլտոնեան խոր... Մարսէյլի Ազգ. կեդր. ... պարտէզի եւ նախակրթա... մասին, կը յայտնէ որ «Հաշ... ներու ամսաթոշակները ... բաւեն պաշտօնեաներու ամսա... ներուն», այդպէ՞ս է։

Գ. Շահիլամեան.— Երան... բայց դժբախտաբար այդպէս... լաւ կ'ըլլայ որ մեր թղթակ... րը ինչ որ կը գրեն, մասնաւոր... պաշտօնական խնդիրներու ... հիմնապէս ստուգեն ու ապա ...

Մեր դպրոցի պետ ... ւորապէս հետեւեալն է — ... կերտներէ կը գոյանայ ... 3000-3200 Ֆրանք ամսա...

…կը գանձուի տասը ամիս միայն, …ուրս ծնելով արձակուրդի ամիսները։ Ուրեմն տարին 32,000 Փր. ամսաթոշակ ունինք։ Ասոր փոխարէն կը վճարենք ուսուցիչներուն 1250 Փրանք ամսական, այսինքն տարեկան՝ 12 ամսուան համար 1,000 Փրանք։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնենք նաեւ շէնքի վարձքը՝ 7000 Փրանք տարեկան ու նաեւ զանազան ծախքեր՝ նորոգութիւն եւայլն 2000 Փրանք, կ'ունենանք նուազագոյն 60.000 Փր. ելք՝ 32000 մուտքի մը դէմ, այսինքն տարեկան 28 30.000 …ւաց մը դպրոցէն, զոր գոցելու համար, այս՝ կապուած ենք բանկային։ Ուրեմն, մեր կեդրոնի գործերը ինքնաբաւ չեն։

** «Յառաջ»ի 23 յունուարի թիւին մէջ Ա. Ս. խօսելով 1922-1923ի գաղթականներու վիճակին, կը գրէ.

— «Սուտ խօսած չեմ ըլլար …րբ ըսեմ թէ, Մարսէյլի հին գաղութը որ մեծ մասով բարգաւաճ վիճակ ունէր, շատ ալ չհետաքրքրուեցաւ»։

«Հին գաղութի անդամները, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ իրենց գրասենեակներուն եւ գրեականերուն մէջ նստած, ինքնաշարժներու կամ շքեղ կառքերու մէջ ընկողմանած, կը խոկային …ւաքի ու շահի վրայ։»

Գ. Շահլամեան.— Այս վերաբերումը հին գաղութի հասցէին թանգամայն սխալ է եւ անարդար։

Պէտք է խոստովանիլ որ 1922—23ի Իզմիրի եւ Կ. Պոլսոյ գաղթի շրջանին, հին գաղութը, իր կարելին ըրաւ թեթեւցնելու եւ մեղմացնելու համար հայրենակիցներու թշուառութիւնը։

Այն ատենուան Ազգ. Միութեան ատենապետին Պ. Յովհ. …հաթճեանի եւ անդամներուն …ուցուած գործունէութեան ոգին, ինչպէս եւ Հայ կարմիր խաչի անդամուհիներուն ցոյց տուած եռանդն ու թափած ճիգերը …նալ պիտի նշանակէր անարդարութիւն. Օտոսի եւ Միրապոյի գաղթակայաններու կազմակերպութիւնը, արդիւնք էր ստեղծուած …մը բարձր տրամադրութեան եւ …ուցուած աշխատանքներուն, որոնց յառաջապահը կը հանդիսանար Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչ Պ. Տիգրան Միրզայեանցը։

Եւ ինչո՞ւ չաւելցնել նաեւ որ Մարսէյլը հին եւ նոր խնդիր ունեցած չէ բնաւ։ Հին գաղութը …ուղի 45—50 անուն, այսօր ալ կը մասնակցի ազգային գործերուն ա՛յն չափով—եթէ ոչ աւելի քան նոր գաղութը կը մասնակցի, նկատելով թէ բարոյապէս Ազգ. Միութիւնը Մարսէյլի մէջ հինի եւ նորի նման ճեղք չէ տեսած։ Այդպիսի բան չկայ ու չի կրնար ըլլալ։

Հրատարակութեան տալով այս ծրգումները, կ'ուզեմ բաժնել նաեւ իր— որպէս հին գաղութի պատկանող փորձառու եւ գործօն հայրենակցի մը— հաւատքը եւ լաւատեսութիւնը Մարսէյլի ազգային գործերու յաջողութեան մասին։ Ան կը հաւատայ, թէ Մարսէյլի գաղութը որ օրէ օր աւելի ինքնաբաւ եւ ապահով կը դառնայ, եւ քանի մը տարիէն պիտի ըլլայ տիպար եւ օրինակելի կեդրոնական գաղութ մը, ազգային, եկեղեցական, կրթական, հայրենակցական օրկաններով։

Գ. ԽՕՐԱՑԵԼԵԱՆ

ՄԱՀ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ ԱՐՔԵՊՍ.Ի

Պոլսոյ նախկին պատրիարք Յովհաննէս արքեպիսկ. Արշարունին Պանկալթիի Հիւանդանոցին մէջ մեռած է յունուար 22ին եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուած 25 յունուար ուրբաթ օր:

Արշարունի արքեպիսկ. (աշխարհական անունով Միհրան Մանուկեան) 79 տարեկան էր: Ծնած է 1860ին Թոփ Գափուի, ուր ստացած է իր նախնական կրթութիւնը, յետոյ յաճախած է Գալաթիոյ Ֆրէրներու վարժարաններն եւ ժամանակ մըն ալ Գալաթայի Սէրայի լիսէն:

Նախ ծառայած է ուսուցչական ասպարէզին, եւ 1880ին ալ ընդգրկած՝ եկեղեցական ասպարէզը: Վարդապետ ձեռնադրուելէ յետոյ Քարոզչի պաշտօնին կոչուած է Նէնի Գափուի մէջ, ուրկէ, նոյն պաշտօնով փոխադրուած է Գալաթ, միեւնոյն ատեն վարելով տեղւոյն Ազգ. վարժարանին տեսչութիւնը՝ քանի մը տարի: Կանուխէն անդամակցած է Ազգ. ընդհ. եւ կրօնական ժողովներուն եւ զանազան յանձնաժողովներու:

1896ին Իզմիրլեան պատրիարքի օրով կ'ուղեւորի Պրուսա, ուր յետոյ Առաջնորդ կ'ընտրուի եւ այդ առթիւ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի. Բաւական երկար պաշտօնավարութիւն մը կ'ունենայ Պրուսայի մէջ: 1908ին Պոլսոյ պատրիարքական տեղապահ կ'ընտրուի եւ 1911ին ալ Պատրիարք:

Արշարունի արքեպիսկ. պատրիարքական աթոռին վրայ կը մնայ մէկուկէս տարի: Անկէ վերջ քաղաքական պաշտօններ վարած է: Ընտրուած է քանիցս կրօն. ժողովի ատենապետ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՏՆՏԵՍ. ՏԱԳՆԱՊԸ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն.— Պուլկարիոյ տնտեսական ընդհանուր կացութիւնը օրէ օր կը վատթարանայ։

Ծխախոտի ձեռնարկատէրներու բողոքովին անգործութեան մատնուած է՝ 30.000 բանուորներ. տասնը աշխատանքի կը մնան։ Մետաղագործական բանուորներու մեծ մասը, ինչպէս նաեւ երկրագործական եւ շինութեանց բանուորները անգործ են։ Գործազուրկներու թիւը 190.000ի կը մօտենայ։ Որոշուած է արձակել պետական 10,000 պաշտօնեաներ, կրճատել …։ … արհեստաւորներ եւ գիւղացիներ կուգան ստուարացնել անգործներու բանակը։

Գործազուրկներու մարմիններ կը կազմուին հետեւեալ նշանախօսքերով. պետական օգնութիւն, բաւարար ռոճիկ. աշխատանքի ստեղծում, պետական պաշտօնեաները իրենց պաշտօնէն չհանուիլը եւայլն։ Ասոր կողքին առեւտրական հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ աւելի քան 800 միլիոն լէվայի պաց մը։ Հասոյթները չեն վճարուած, ծախքերը անհաւասարէն կը բարձրանան եւ պիւտճէն 7—800 միլիոնի բաց ունի։

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏ ՄԸ ՍՈՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.

Անծանօթներ մտան վարդիքի վաճառական Շիփքոֆի բնակարանը եւ ռումբ մը նետեցին։ Ռումբը պայթելով խորտակեց շէնքին ապակիներն ու ծանրապէս վիրաւորեց ջերմանոցի մը։ Մարդու կորուստ չկայ։ Ահաբեկիչը անծանօթ է եւ յաջողած է փախչիլ։ Շիփքոֆ քաղաքականութենէ հեռու ապրած ըլլալով, կը կարծուի թէ այս մահափորձը անձնական վրիժառութիւն մըն է կամ դրամ քաշելու փորձ մը։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՀԵՂԵՂ ԻԶՄԻՐԻ ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Իզմիրի եւ Պալըքեսիրի շրջանակին մէջ տեղացող առատ անձրեւներու հետեւանքով, բոլոր գետերը յորդած են եւ Մագնիսայի դաշտը ամբողջութեամբ լիճի մը վերածուած է։

Պալըքեսիրի շրջակայքը. գետերը 1000 խորանարդ մեթր մեծութեամբ անհագին ժայռ մը քշած ու երկաթուղին մասնատուած են, ապահովաբար գիւղի մը մէջ։ Այս պատճառով, շոգեկառքերու երթեւեկը ընդհատուած է։

Թէեւ գետը այնքան առատօրէն յորդած է որ Մագնիսայի դաշտին վրայ տարածուած ջուրը երեք մեթր բարձրութեան հասած է։ Երկաթուղագիծը աւերուած է Մէնէմէնի եւ Մուրատիէի միջեւ եւ Էմիրալէմ կամուրջն ալ քանդուած է։ Իզմիր-Գասապա, Իզմիր-Աֆիոն եւ Իզմիր-Պանտրմա գծին վրայ շոգեկառքերուն երթեւեկը ընդհատուած է եւ թղթատարը Պոլսոյ ճամբով ու ծովէն կը փոխադրուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ 26 յունուար — Եւրոպահայ Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան լիազօր ներկայացուցիչի հրաւէրով յունուար 24ին տեղի ունեցաւ խորհրդակցական ժողով մը Կ. քաղաքապետարանի մատենադարանի սրահին մէջ։ Ներկայ էին Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, Արեւմտ. Եւրոպայի Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի, Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէի, Ջ. Ռ. Մ.ի եւ Պատանեկան Միութեան ներկայացուցիչները։ Կ. Խաչի լիազօր ներկայացուցիչը համառօտ զեկուցում մը ըրաւ եւ պարզեց ժողովի գումարման նպատակը, — կազմել ուսումնական խորհուրդ մը՝ հիմնելու համար մանկապարտէզ մը։

Դիւանի ընտրութենէն յետոյ, նախագահ Պ. Աղէքս. Սիւլպէնկեան բացաւ ժողովը … կոչելով հիմնել Ուսումնական խորհուրդ մը, որու անդամներէն մէկն եւ 5ը այլ պէտք է ըլլան, ինչպէս նաեւ ատենապետը Կ. Խաչի անդամուհիներէն յարմարագոյնը։

Պատրաստուեցաւ երկսեռ թեկնածուներու ցանկ մը եւ պաշտօնատրուեցաւ Կ. Խաչի կեդրոնական Վարչութեան լիազօր Պ. Մեսրոպ Պուլումճեանի թեկնածուներու հաւանութեամբ կազմելու Ուսումնական խորհուրդ մը ու յառաջիկայ նիստին ներկայացնելու զայն։ Որոշուեցաւ նաեւ տպագրել տալ 50 Փրանք փոխարժէքով նուիրատոմսեր եւ շրջաբերութեան հանել ինչպէս կրթական գործին։ Ցօնսերը կնքուած պիտի ըլլան Ազգ. կեդրոնական Վարչութեան եւ կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կնիքով եւ ստորագրուած Ուսումնական խորհուրդին ատենապետին, ատենադպիրին եւ գանձապահին կողմէ։ Ուսումնական խորհուրդը իր բոլոր գործունէութեան համար պատասխանատու է ներկայացուցչական ժողովին։ Երբ տպագրուին նուիրատոմսերը, պիտի ձեռնարկուի հանգանակութեան՝ պատրաստ երեք հազարփրը՝ երեսուն հազար Փրանքի բարձրացնելու մտահոգութեամբ։ Ոչ մէկ կասկած որ Լիոնահայ աշխատաւորութիւնը առատաձեռնօրէն պիտի մասնակցի հանգանակութեան, ու հետզհետէ բարոյական նախաձեռնութեամբ չպիտի զլանայ իր աջակցութիւնը՝ շուտով բանալու համար մանկապարտէզ մը իր յարակից բոլոր կազմածներով։

Կը կարծենք թէ «Ուսումնական խորհուրդի ստեղծումով, առիթը ներկայացած կ'ըլլայ հայրենակցական միութիւններուն իրենց գոյութեան գործնական ապացոյցը տալու, ստանձնելով սոյն կենսական պահանջի իրականացման։ Աւելորդ չենք նկատեր անգամ մը եւս կրկնել թէ անխտիր պէտք է գործի լծել բոլոր ընդունակ տարրերն ու քոյր միութիւնները։

Ց. Նիկողոսեան

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ 27 Յունուար — Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի մասնաճիւղին երեկոյթը տեղի ունեցաւ 26 Յունվ. շաբաթ երեկոյ Սինէմա Սէն-Լուի սրահին մէջ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Ներկայացումէն առաջ, Տկն. Սարիկեան բեմ գալով, համառօտակի պարզեց կարմիր խաչի միամեայ գործունէութիւնը եւ շեշտեց մասնաւորապէս թէ՝ կարմիր խաչի նպատակն է անմիջական օգնութիւն հասցնել խեղճ եւ անօգնական ընկերներուն, եւ ասոր համար պէտք ունի հայկական կազմակերպութիւններու նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան։

Յետոյ, դերասան Պ. Մարութեանի ղեկավարութեամբ բեմադրուեցաւ հայ վէպի մեծանուն երգչին՝ Ա. Ահարոնեանի «Արցունքի հովիտ»ը որ խոր յուզում յառաջ բերաւ եւ արցունքներ խլեց ներկաներէն։

Ներկայացումէն յետոյ Պ. Սիմոնեան գնահատելով կարմիր խաչի բեղուն գործունէութիւնը, երկու գեղարուեստական արձանիկներ նուիրեց միութեան։

Արդարեւ խիստ գովելի է հայ տիկիններու եւ օրիորդներու գործելու եռանդը։ Անոնք մէկդի թողած իրենց առօրեայ անձնական հոգերը, կը վազեն այս կամ այն կողմ՝ միշտ գիտակից իրենց պարտականութեան։ Ապրի՛ք, տիկիններ եւ օրիորդներ։ Միշտ նոյն թափով ու եռանդով շարունակեցէք ձեր աշխատանքները եւ գիտցէք որ, ձեր կողքին ամէն տեսակէտով քաջալերող պիտի ունենաք նաեւ առողջ եւ գիտակից երիտասարդութիւնը։

** Անցեալ շաբթուան ընթացքին, տեղիս «Արաքս» Մարզական Միութիւնը երեկոյթ մը սարքած էր։ Այս առթիւ Լիոնէն հրաւիրուած էր տեղին «Քօմէտի Թատերախումբը» ներկայացնելու համար «Նասրէտտին Հոճա» զաւեշտը։ Թատերախումբին անդամները, շլացած իրենց յաջողութենէն, երեկոյթէն յետոյ, «Արաքս» Մարզականի անդամներուն հետ կը մնան սրահին մէջ եւ կը սկսին թրքավարի զուարճութիւններու, պարելով եւ կանչելով գրեթէ մինչեւ լուսաբաց. մինչդեռ սրահը իրենց տրամադրուած էր մինչեւ կէս գիշեր։ Սրահը կաթոլիկ կրօնաւորներու ձեռք ըլլալով, երբ կ'իմանան այս արարքը, կ'երդնուն այլեւս բնաւ չտրամադրել Հայերուն։ Եւ խորհիլ թէ ի՛նչ դժուարութիւններու բախեցաւ կարմիր խաչը սրահը ձեռք բերելու համար, թէեւ երկու շաբաթ առաջ վարձուած էր։ Եւ ահա հայկական հաւաքոյթի միակ վայրէն ալ կը զրկուինք, քանի մը յիմարներու պատճառով։ Ամօթ չէ՞

Ց. Խաչատուրեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՇԱՀԻՆ.— Խորամանկութեան հրապարակը ըսկսած է ձեռքն անցնիլ կարգ մը բժիշկներու, որոնք հիւանդի տեղ միջոցը գտած են առողջ մարդիկը շահագործելու։

Ֆօպուր-Մոնմարթրի ոստիկանութիւնը, քանի մը օր առաջ գանգատ մը կը ստանար ապահովագրական ընկերութենէ մը, որ կը յայտնէր թէ զանազան անձերու կողմէ, կեղծ վկայագրեր կը ներկայացուին իրեն։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս քննութեան ձեռնարկեց եւ շատ չանցած ձերբակալեց 17 տարու գործաւոր մը, որ իր ձեռքերուն վրայ՝ իր իսկ ձեռքերով վէրքեր կը բանար եւ զանոնք խնամել կուտար դարմանատան մը մէջ։ Ոստիկան մը գնաց ցոյց տրուած դարմանատունը ուր պուլկար մը՝ Ռիպարոֆ, 45 տարու, խոստովանեցաւ թէ ինքն էր կեղծ վկայագրերուն հեղինակը։

Ռիպարոֆ որ հակառակ իր 45 տարիներուն, տակաւին բժշկական ուսանող է, այս կերպով 6 ամսուան ընթացքին, շահած է 150,000 Փրանք։ Բանտ գնաց՝ իր վերջին քննութիւնները պատրաստելու...

ՀՐԴԵՀ.— Կիրակի օր, կէսօրէն յետոյ հրդեհ ծագեցաւ Պուա-տը-Ֆէամի (Վալանս) մէկ գործատան մէջ։ Շէնքը մեծ մասամբ այրեցաւ։ Գլխարկի գործատուն մըն էր ուր կ'աշխատէին 800 գործաւորներ։ Վնասը կը հաշուուի 20 միլիոն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ

Բ.

Կրտինք մըն է կը պատէ իր …արմինը։

Ինչ կը խորհէր ու ինչ կը …նէր, ինչ կը լար։

Մինչ երիտասարդ կինը սիւ… տակն է նստեր, լայնին մէջ …զուկը երկնցուցեր, քարման դարձնէ, ու թելը կը մանէ։ Ան չի գիտեր թէ գլուխը …րօշով, մօրու քուր խօսակիցը …է։

Ամուր-ամուր կը զարնէ սիր…։ Ա՛լ չի կրնար տպաւել։ Կը …գու մութ ակնարկութիւններ… կ'ուզէ որոշ խօսիլ։

— Իսկ ո՞վ է վերը երգիքը …ակողը։ Վերը ջուխտ անկո…ն է ձգուած, մէկը պարապ է։ …ւսին մէջ երիտասարդ մըն է, …ակեր, քու ինչդ է ան, ո՞վ …ն մ…։

— Ծա՛ռն է ծաղկեր, ծաղիկն …պտուղ կապեր։ Ու ծառն է կ'անգիտանայ, թէ պտուղ է տուեր։ Կը պատասխանէ կինը։

Ու յետոյ,

— Երեք ամսուան յղի էի երբ իմ ամուսինս հրապուրուած օտար աշխարհներէն ձգեց իր տունը ու հեռացաւ. մեկնումէն վեց ամիս յետոյ ես զայն լոյս աշխարհ բերի։ Ան իմ զաւակն է որ իրեն ծնունդ տուող հայրը չէ տեսեր, ան զաւակն է հօրը որ այս լոյս աշխարհքին վրայ զաւակ մը ունենալը կ'անգիտանայ։ Իմ կաթովս եմ դիեցուցեր ես զայն։ Քսան տարի կ'ընէ ես անոր հօրը դարձին կը նայիմ, քսան տարիներու մէջ ես ես ան քնացող պարմանին բերեր, հաներ։

. . . .

Կը զուարթի, կը դողայ։

Իր որդի՛ն է սպաններ։ Ծաղե՞ր ան զինքը։ Իր ընկերք իր պատիւին թշնամին է եղեր։ Հիմա կը հասկնայ։

Վերը երդիք կը վազէ։

Աշնան մերկ ու չոր երդիք է։ Կը նայի որ ընկուզենիին շուքն է առեր երդիքին երեսը, շուքը աւելի տարածուեր, կալ մըն է եղեր։

Կը նայի որ նուրբ ու երկայն սիւներու պէս բարտիներն են ալացեր։ Պատարագի ատեն՝ հաւատացքի պահուն՝ հաւատամքը բռնող մատներու պէս ճիւղերն են դարվեր ելեր ու ամփոփուեր գագաթներուն շուրջը։ Հովէն տարուբեր բոցերու պէս կը տատանին անոնք։ Ու նեղ ու խորունկ անդունդ մը ջրվէժող ջուրի մը սուր երաժշտութիւնը կը յօրինէ։

Կը նայի որ արիւնն է կտրուած մատաղի մը արիւնին պէս՝ լճացեր ու լերդ կապեր գետինը։ Գլուխը մարմինէն զատուած է։ Ու աչքերը բաց՝ իր վրայ կը սեւեռուին։ Երեսները աղուամազ անգամ չկայ, ու իրեն կը թուի թէ, գլխին մազերը ոսկեգոյն կը շողան, մօրը մազերուն գոյնով։

Կը նայի։ Ու գեղն է չ եղբայր կատարուած եղեռն լուսին լոյսին մէջ սպիտակ՝ գեղը կը քնանայ։ Ու կինն է չի գիտեր իր զաւակին սպանութիւնը։ Չէթէ ճրագին մօտ՝ քազուկը բարձրացուցեր, ան բուրդ կը մանէ։

Մէկ մըն ալ հովը կը փոխէ բարտիներուն երաժշտութիւնը։ Արեւելեան ժահերդի մը կը վերածուի, այն եղանակներէն մէկուն որոնք անծանօթ տեղերու մէջ, մեռած փայլուն երիտասարդներու տարածուած դիակներուն վրայ կ'երգուին, որոնցի ընկերակցութեամբ, որոնցին նրբափողը մեռելին ճակտին վրայ հանգչեցուցած, նուագարանները, գագերը կուրծքերուն վրայ, ծունկի եկած երկայնամօրուս նուագողներու շուրջպարով մը, ու որինը կ'եղանակէ, ողբո՛ւր, ձի՛գ, նուագո՛վ, հառա՛չով, մինչեւ մեռելին ոգին միայն լսելու աստիճան, մինչ նուագարանները միահամուռ կուլան, մինչ գափերը ողբագին ձայներով կ'ընդոստին եւ բարտիները նման լացերգեր կը սուլեն։

Ա՛լ չօպաներ։ Անգամ մըն ալ կը նայի դիակին վրայ իր զաւկին որուն ծնունդ տուեր է, զոր չէ տեսեր, ու կայծքարաւոր ատրճանակը կը հանէ իր մէջքէն, կ'ուղղէ իր գանկին։

Կը պայթի ատրճանակը։ Կը սպաննէ ինքզինք։

Ու երիտասարդ կինն է երդիք կը վազէ։ Ու քնացող գիւղն է տակնուվրայ կ'ըլլայ։

Բոլորը կը փութան։

* * *

Ամառները, լուսնկայ գիշերներուն, հէքեաթասաց իմ գիւղիս մէջ, երբ այս աւանդավէպը կը պատմէին, մենք մանուկներս կը նստէինք քով քովի ձգուած մեր անկողիններուն վրայ մտիկ ընելով։ Արծաթի պէս փայլելով առուն կ'երկրնար, կ'իջնէր դէպի մեր գիւղը, բլրակն ի վար, կլոր կալերը երկուքի բաժնելով։ Պարտէզներէն քիչ անդին, արտի մը մէջ, միակուկ շէնքը կ'երեւէր գիւղին աղբիւրին։ Ընկուզենիները իրենց շուքերը մեր երդատաններուն վրայ կը փռէին, ճիշդ ինչպէս հէքեաթին ընկուզենին, բարձրագագաթ բարտիները միահամուռ կը տարուբերէին լուսնկայ միջոցին մէջ, նման հէքեաթին բարտիներուն, ու մենք լարուած հետաքրքրութիւնով կը հետեւէինք պատմութեան, ու երբ կարգը կուգար վերադարձող ամուսինին ու իր կնոջը խօսակցութեան, երբ որդեսպան հօր եղեռնը, յետոյ անձնասպանութիւնը կը պատմուէր, մեզի կը թուէր թէ մեր գիւղին մէջ էր տեղի ունեցեր, սարսուռ մը կը ծնէր մեր մանուկ հոգիներուն խորերէն ու մեր փոքրիկ էութիւնները կը դողային։

(5) Ց. ՄՆՁՈՒՐԻ

ՎԵՐՋ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, ոստիկանութիւնը նոր խուզարկութիւններ կատարեց Փարիզի գիշերային կարգ մը զբօսավայրերուն մէջ, նպատակ ունենալով մաքրագործել քաղաքը կասկածելի տարրերէ: Հարցաքննուեցան 700 անձեր, որոնցմէ 76ը ձերբակալուեցան:

Պէշէի Սաքայի դիրքը շատ անստոյգ է։ Իր կուսակիցները հետզհետէ կը լքեն զինքը եւ հակառակորդ բանակին մէջ կ՚անցնին։ Կ՚ըսուի թէ Հապիպուլլահ Ղազի պիտի հրաժարի ի նպաստ զօր. Նատիր Խանի եղբայր Շահ Մահմուտ Խանի, որ Ներկայիս Քապուլի մօտերը կը գտնուի եւ յարձակողական մը կը կազմակերպէ Հապիպուլլահի դէմ։

Անգլիա մեղաւոր չէ…

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ աշխատաւորական երեսփոխան Թըրթըլի մէկ հարցումին պատասխանելով, արտաքին Նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն յայտարարեց թէ Նախկին Թագաւոր Ինայէթուլլահ Քապուլէն Փէշավար փոխադրուած է անգլիական օդանաւով՝ ո՛չ միայն իր, այլ եւ էմիր Հապիպուլլահի խնդրանքին վրայ, արիւնահեղութեան առաջքն առնելու համար։ Ինայէթուլլահի մեկնումէն վերջ քաղաքը խաղաղօրէն անձնատուր եղաւ։ Գալով Ամանուլլահ Թագաւորին, զայն օդանաւով ո եւ է տեղ փոխադրելու մասին ո՛չ մէկ խնդրանք եղած է անգլիական իշխանութեանց։

Համայնավար երեսփոխան Սաքլաթվալա հետեւեալ հարցումները ուղղեց արտաքին Նախարարին.

— Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ, բասւ. գնդապետ Լօրէնսը Շօ կեղծանունով եւ իբրեւ պարզ զինուոր ծառայած է հնդկական բանակին մէջ։ Ո՛րքան ատեն մնացած է Հնդկաստանի հիւսիսարեւմտեան սահմանագլուխին վրայ։ Ցետոյ, հոն մնացած ատենը միայն պարզ զինուորի՞ պաշտօն կատարած է։

Հնդկաստանի փոխ-Նախարար կոմս Ուինթըրթըն պատասխանեց որ պարզ օդանաւորդ զինուոր Շօ Փէշավարի մէջ թիւ 20 օդանաւային տորմիղին մէջ կը ծառայէր եւ1928 մայիս 26ին Քարաչիէն Փէշավար եկած էր։ Երկրորդ հարցումին պատասխանը դրական է։ Տորմիղին մէջ ծառայած ատեն երբեք արձակուրդ չէ ստացած։ Ցետոյ յաճախ կը պատահի որ մարդիկ կեղծ անունով զինուորագրուին։

Իտալիա ինչո՞ւ կը զօրացնէ նաւատորմը

Ամբողջ իտալական մամուլը խօսելով Նաւային Նոր շինութեանց մասին, կը յայտարարէ թէ Մուսոլինի այս մասին իր որոշումը տուաւ՝ պարզապէս թոյլ չտալու համար որ Իտալիա Նաւային սպառազինումներու մէջ ետ մնայ միւս պետութիւններէն։ Իտալական ծրագրին հիմը կը կազմէ Ֆրանսայի հետ սպառազինման հաւասարութիւն։ Նոր մարտանաւերը ոչ միայն սպառնալիք մը չեն Ֆրանսայի, այլ անոնց շինութենէն վերջ ալ Իտալիա աւելի վար կը մնայ Ֆրանսայէն։

Մուսոլինի վերջին անգամ Երեսփ. ժողովին առջեւ խօսած իր ճառին մէջ արդէն յայտնած էր այս որոշումը։ Մնաց որ Իտալիա տրամադիր է իր ուժերը զեղչելու՝ եթէ միջերկրականեան միւս պետութիւնները նոյնը ընեն։

Իտալիոյ ծաւալումը Ալպանիոյ մէջ

«Պալքանեան գործակալութիւնը» կը ծանուցանէ Ալպանիոյ մայրաքաղաք Թիրանայէն.

— Երկրին ամբողջ տնտեսութիւնը աստիճանաբար կ՚անցնի իտալացի դրամատէրներու ձեռքը։ Հողագործական արտերները, մետաղի հանքերը, քարիւղի հորերը, դրամատուներն ու հանրօգուտ շինութիւնները տրուեցան իտալացի դրամատէրներու։ Զինուորական եւ հանրային ուժերը իտալացի սպաներու հրամանին տակ կը գտնուին։ Դպրոցները նոյն վիճակին ենթարկուած են, թէ՛ հանրային կրթութեան եւ թէ մարզանքի տեսակէտով։ Իտալերէնը պարտաւորիչ է Ալպանիոյ բոլոր դպրոցներուն մէջ։ Իտալացի ուսուցիչներ կը բերուին Հռոմէն՝ մասնաւորաբար ընտրուած Իտալիոյ արտաքին Նախարարութեան կողմէ։

Բազմաթիւ ուսանողներ՝ սեւ շապիկ հագած՝ գացին Իտալիոյ գլխաւոր քաղաքները պտըտելու համար։ 1920էն ի վեր Ամերիկեան Կարմիր Խաչին կազմակերպած ալպանացի սկաուտները այժմ իտալացիներու դրդումով եւ ալպանական իշխանութեանց հաւանութեամբ Պալիլլա Ներու խումբերու կը վերածուին։ Իտալական կառավարութիւնը՝ Ալպանիոյ Սահմանադիր ժողովի հաւանութեամբ, Ալպանիոյ ամէն կողմը բացած է ակումբներ՝ որոնց միակ նպատակն է «իտալականացնել» Ալպանացիները։

Մահ փրոֆէսէօր Սիքարի

Վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին ֆրանսական բժշկութիւնը երկու մեծ կորուստներ ունեցաւ։ Փրոֆ. Վիտալէն յետոյ առջի օր յանկարծամահ եղաւ իր լաւագոյն աշակերտներէն փրոֆէսէօր Սիքարը։ Այս անակնկալ մահը մեծ յուզում առաջ բերաւ։

Փրոֆ. Սիքար ծնած էր Մարսէյլ 1872ին։ Փարիզի բժշկական համալսարանին մէջ Ներքին ախտաճանաչութեան ուսուցիչ էր եր Նէքէր հիւանդանոցի բժշկապետը։ Փրոֆէսէօրը դեռ շաբաթ մը առաջ վերադարձած էր Եգիպտոսէն, ուր Գահիրէի բժշկական համաժողովին մէջ Ներկայացուցած էր Ֆրանսան։ Անխոնջ աշխատող մըն էր եւ կարեւոր երկասիրութիւններ կը ձգէ՝ մանաւանդ ժանտատենդի եւ արեան մասին, որոնք զինքը կը դասեն ֆրանսական բժշկական փառքերու կարգը։ Համաշխարհային հռչակ ունէր։

Թաթավլայի հրդեհին շուրջ

Պոլսոյ հրշէջ գունդի հրամանատարութիւնը իր առժամեայ տեղեկագիրը պատրաստեց Թաթավլայի հրդեհի մասին եւ քաղաքապետութեան յանձնեց։ Տեղեկագրին համաձայն, հրշէջները մէկ ժամ մէկ քառորդ յետոյ միայն կրցած են գործի ձեռնարկել, որովհետեւ ուշ լուր տրուած էր իրենց եւ Տէրքոսի խողովակներուն մէջ ալ ջուր չկար։

Հրդեհէն վիրաւորուած են 36 զինուորներ որոնց, 6ը՝ ծանր։ Ձերբակալուած են Եանի, որուն տունէն ելած է հրդեհը, անեղձագը երկաթագործ Ալէքօ եւ ընտանիքին միւս անդամները։ Ցանցանքի վրայ բռնուելով ձերբակալուած են Նաեւ Եուսուֆ օղլու Ֆէրհատ, Իսմայիլ օղլու Քասըմ եւ Հասիպ օղլու Քասըմ։

Ոստիկանական տեղեկագրին համաձայն, այրած են 212 տուն, 17 խանութ, դեղարան մը եւ պահականոց մը։ Վնասը 300.000 ոսկի կ՚ենթադրուի։ Տուներուն մեծ մասը ապահովագրուած չէր։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերներն ու ընկերուհիները՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Փլաս տ՚Իթալի» Քաֆէ Օ Քլէր տը Լիւնի վերնայարկը։

Օրակարգ՝ Ընտրութիւն Շրջ. կոմիտէի եւ զեկոյց պատգամաւորի։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՍՏՈՄԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԺՕՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ կողմէ

Այս կիրակի ժամը 3ին 120 Bld. Belleville, մեթրօ Պէլվիլ

Կը Նախագահէ Ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Նուագ, արտասանութիւն եւայլն
Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԻՆ

Hôtel Majestic*ի* մէջ, 10 Ave. Kléber

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ։ Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր Միութեան մարզասրահին մէջ, Bar Monumantal, 50 Bld. Dugomier. Բանախօսութիւն, երգ, Նուագ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։
ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

թիւ 1—2 յունուար—փետրուար թիւը, պատկերազարդ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Ռոստոմ եւ Արամ (Խմբագրական), դիպլոմատ Ռոստոմ (Ռոստոմ), Ռոստոմ (Ս. Վրացեան), Ռոստոմի ուսանողական կեանքից (Յ. Տ. Դ.), իմ ծանօթութիւնները Ռոստոմի հետ (Ա. Ջամալեան), Յուշեր Ռոստոմի մասին (Վ. Մազմանեան), Մի էջ Թաւրիզի կեանքից (Ղազար), Ռոստոմէն տպաւորութիւններ (Կ. Սասունի), Ռոստոմի վերջին օրերից (Բժ. Յ. Տ. Դաւիթեան), Արամ (Ս. Վ.), Արամի մասին (Թագէ), Ուրուանկարը (Օհան Կարօ).

Հ. Ե. Դ.

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Բրիստոփոր» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 3.30ին, 60 Rue des Ecoles, la Chope Parisienne*ի* սրահը։

Հրանդեան խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ծանօթ հաւաքատեղին։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՆ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Գ. Մ. Նաթանեան)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ռոզա Մինասեան կը փնտռէ իր հայրը Իսկէնտէր։ Տիկինը իր հօրենական մականունը չյիշելուն, ամուսնութենէն առաջ հօրը անունին ծայրը «եան» մասնիկը աւելցնելով կը կոչուի Ռոզա Իսկէնտէրեան։ Ռոզան գիտէ թէ ծնած է Գաթըն եւ 4—5 տարեկան հասակին իր ծնողքին հետ միասին եկած է Պէյրութ օդափոխութեան համար։ Հայրը մէկ տարի վերջ կը վերադառնայ Գօթըն, իսկ Ռոզան իր մօրը հետ կը տեղափոխուի Պաղտատ։ Պաղտատէն Թուրք կին մը Ռոզան առեւանգելով կը տանի Պոլիս եւ կը պահէ իր մօտ մինչեւ զինադադար։ Իր այժմու հասցէն՝ Mme Rose Minassian, chez Mme Mabelly, 16 rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պօլսեցի Միքայէլ Էքշեան (երկրաչափ) կինը Թէրէզա։ 1922ի Իզմիրի աղէտին եկած է Ֆրանսա եւ այժմ կ՚աշխատի Թունուզի երկաթուղի ընկերութեան մէջ։ Իմացնել՝ Ohanès Boyadjian*ի*, 5 Rue Danton, Maison Granérie, Décines, Isère, France.

— Կը փնտռուին Տիկ. Հայկանուշ Գունտագճեան եւ զաւակը Արամ Գունտագճեան։ Իզմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէին Սելանիկ։ Իմացնել՝ Կարօ Գունտագճեանի, Str. M. Aurelin, No 1 Bazargic, Roumanie.

Կը խնդրուի Ցունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սեբաստացի Նազելի եւ Մարիամ Պլէճեանի. Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան, Siranouche Bledjian, American international College, Springfield, Mass. U. S. A.

— Կը փնտռուի Քերովբէ Գարալեան՝ Եօզկատցի Սահակ Նալպանտեանի հօրաքրոջ որդին որ վերջերս Խասքովօ (Պուլկարիա) կը գտնուէր։ Իր եւ մօրը Տիկին Իբէկի հասցէն տեղեկացնել Պրիւքսէլի Կաթոլիկ Հայոց հոգեւոր հովիւ Հ. Յովհաննէս վրդ.ի 8 Rue de la Collégiale - Bruxelles. Secrétariat du Comité Belgo-Arménien եւ կամ Sanatorium Mons sur Meuse à Lushin (Belgique).

ՎԱԼԹԷՐ ՇԹՐԱՐԱՄԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Թատրոն Շան զ՚Էլիզէ։ Յարտագիր՝ Յունուար 31ի Նուագահանդէսին.— ՇՈՒՄԱՆ, Սէնֆոնի թիւ 3։ ՔԼՕՏ-ԴԷՊԻՒՍԻ, Gigues (No. 1 les imagss pr orch.)՝ ԼԱզար՝ Suite Valaque (Ա. անգամ)։ ՇԹՐԱՈՒՍ՝ Այսպէս խօսեցաւ Զարա դուստրա։

Տեղերու գիները՝ 2—40 ֆր.։ Տոմսերու համար դիմել՝ Շան զ՚Էլիզէի Թատր. 13—15 Ave. Montaigne եւ Տիւրանի մօտ, Կը սկսի ճիշդ ժ. 21ին։

Հայ ընտանիքներու ուշադրութեան

Կ՚ուզուի ընտանիքով հայ գործաւոր գործաւորուհիներ, ... մը Թիսած եւ մուլինած աշխատելու համար։ Ձրիօրէն ... բնակարան, մահճակալ, ելեքտրականութիւն, վառելիք ... մաս մըն ալ մշակելու հող։ Հանգիստ գործ, դիւրամատչելի ... մաններ։ Բազմանդամ ընտանիքներու աւելի նպաստաւոր ... ներ։ 13 տարեկանին վեր մանչերու կամ աղջկանց ժամը 1... Դիմեցէք նամակով, եւ գոհացուցիչ պատասխան կը տրուի ...

Հասցէ՝ Կարապետ Մէհլէմճեան Usine Favot, Virieu S/... Isere) կամ Mr. le Directeur de l'Usine Favot, Virieu S/... (Isere).

IMPRIMERIE - MASSIS - ED...
208bis, Rue Lafayette Par...
Le Gérant: E. SOUVIG...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1929

31 JANVIER 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 869

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[Ե]ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

[Ք]ԻՉ ՄԸ ԱՒԵԼԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

Ուրեմն, հասկնալի է որ գաղթականներու նիստ ու կացի, [մ]ա հասարակ անոնց վերաբերեալ հոգերու համար, աւելի ար[դիւ]նաւոր գործ կրնան կատարել տեղացիները, տեղին վրայ եւ [տ]եղական իշխանութեանց հետ։

Աւելի բացորոշ խօսելով, նախընտրելի է ինքնավարութիւնը, [ի]նքնագործունէութիւնը, քան խնամակալութեան ենթակայ վի[ճ]ակ մը, որ ձեռքերն ու ոտքերը կապելով, կը ստիպէ հեռուն [ն]այիլ աչքերը։

Փաստ է որ, այստեղ, Փարիզի քթին տակ, ինքն իրեն կազ[մ]ակերպուեցաւ Մարսէյլը, առանց այս կամ այն ազգային փառ[ք]ին մասնակցութեան։ Իսկ Փարիզը ինք տակաւին կը մնայ ժա[ռ]ման բանկալը, հակառակ բազմազոյն երեւելիներու ներկայու[թ]եան եւ ալեփառ շուքերու հովանաւորութեան։

Պուլկարիոյ, Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ ալ, գնահատելի [ա]շխատանքներ կատարուեցան, որոնց մէջ դեր չունի փարիզեան [կ]արկինը։ Ինկան, ելան, տապլուեցան, բայց հասունցան։ Եւ [ե]թէ աւելին չեն կատարեր, ոչ թէ կարողութիւնն է որ կը [պ]ակսի, այլ կամքը, նախաձեռնութեան ոգին, եւ մանաւանդ [ա]երէն, հեռաւորէն, լուսաւորէն օգնութիւն սպասելու սովո[ր]ութիւնը։

Չենք ուզեր որ սխալ հասկնան մեր միտքը։ Այդ օգնու[թ]եան միշտ ալ պէտք ունին։ Եւ այդ ճամբուն վրայ ինչքան [կ]եդրոնն Փարիզը, արդար է։ Փարիզը բարոյական թէ նիւ[թ]ական պարտքեր ունի, որոնց վրայ հարեւանցի նայած է, եթէ [ո]չ բոլորովին մոռցած։

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ.

— «Աշխարհնամի մէկ պտոյտը Աթէնքի գաղթակայաններուն մէջ, կրնայ երկու տարի իր գործին եւ տունին կապուած պահել գաղթականութիւնը։ կամ խառնխանի մէկ քանախօսութիւնը յու[ն]ական ամփիոնէ մը (Աթէնք), տեղա ան կառավարութեան, մա[մ]ուլին եւ ժողովուրդին տրամադրութիւնները դէպի գաղթական [հ]այութիւնը կրնայ աւելի նպաստաւոր դարձնել» (24 յունուար)։

Մի՞թէ։ Կարելի էր դէմ դիմաց խօսիլ այս մասին, լայնքէն [ո]ւ երկայնքէն։ Բայց, ինչպէս գիտել կու տայինք նախորդ խմ[բ]ագրականով մը, «կ'ուզենք որ դաշնակցական ժողովները դա[դ]րին վարիչ եւ մտաւորական ընկերներուն ծուռն ու շիտակը, [թ]երդարն ու մեղաւորը» («Յառաջ», 23 Յունուար)։

Ուրեմն այսքանը թող բաւ համարին, իբրեւ կարճ պատաս[խ]ան Դաշնակցականէ Դաշնակցականի։

Ինչ կը վերաբերի միւսներուն, բոլոր պատրանքները թօ[թ]ափելէ յետոյ, պէտք է շեշտել թէ այս ասպարէզը հիմնական [գ]եղք մը ունի, իր իսկ մնացած կազմակերպութիւններով եւ [մ]արմիններով։

Այսպէս, Փարիզի մէջ է փարթամ Բարեգործականը, իր [ե]րեւելիներով եւ «թրըստ»ներով։ Բայց մենք մինչեւ այսօր ալ [տ]եսանք անոր մեքենան արդիացնելու, ժողովրդականացնելու, [ի]սկ ժողովուրդին անմիջական պէտքերուն համար բանե[ցն]ելու զաղափարը։

Անոնք իրենք իրենց համար շինուած օրէնքներ եւ կանոն[ն]եր ունին, իրենց յատուկ մեքենավարներն ու հնոցպանները։ [Ե]ւ մանաւանդ քարացած դիւանապետութիւն մը, որ իր քիթէն, [մ]ատնեակէն, օրէնքին տառէն անդին չուզեր տեսնել։ Հազար [կ]ա եւ համապատասխան դարմաններ՝ բան չեն խօսիր այդ [մ]արդոց ո՛չ սրտին, ոչ ալ մտքին։

Այդ քարացած հոգեբանութիւնը վարակեր է նոյն իսկ ա[յ]նոնք որ կը գտնուին բուն տառապանքի բոյներուն մօտ, [Պ]ուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Միջագետք։ Եթէ այդպէս [չ]ըլլար, Սելանիկի Տօքդ. Ասլանեանը, փոխանակ ցուցակներ [կ]ազմելու Հալէպ, Ամերիկայի թեկնածուներէն, ժողով պիտի [գ]ումարէր, պիտի ուսումնասիրէր հարիւրաւոր տարագիրներ [տ]եղին վրայ պահելու միջոցները, եւ ծրագիր մը պիտի ներ[կ]այացնէր։ Իբրեւ ներկայացուցիչ, պիտի հետապնդէր Բարեգոր[ծ]ականին ոչ թէ ճամբու ծախք պահանջելու, այլ այդ ծրագիրը [գ]ործադրելու, օրինակ՝ նոր թաղամասեր ճարելու մասին։

Նոյն պարտականութեան տակ է, եթէ չենք սխալիր, Պէյ[ր]ութի Տօքդ. Մելքոնեանը։ Տեղաւորման ձեռնարկներ կը կա[տ]արուին հազարաւոր տարագիրներու համար։ Միեւնոյն ատեն [ն]ազարեաններ կը չուեն դէպի Հալէպ. Ամերիկա։ Լսեցի՞ք ո՛ր [է] ծրագիր կամ թելադրութիւն՝ Բարեգործականի պատուի[ր]ակին կողմէ։ Կամ արդեօք հաղորդած է եւ Փարիզի գրասեն[յ]ակին մէ՞ջ մոռցուած են թուղթերը, ինչպէս եղած էին, մէկ-[ե]րկու տարի առաջ Յունաստան ղրկուած պատուիրակի մը տե[ղ]եկագիրները...։

Կա՞յ միջոց այս մարդիկը ցնցելու եւ խելքի բերելու։ Ի՞նչ[պ]էս ընել, որ Բարեգործականը համապատասխանէ իր նպատա[կ]ին, ոչ միայն օգնելով հայրենիքի վերաշինութեան, այլեւ [օ]ժանդակելով անոր թափառական համրանքին պահպանման։

Ինկապէս կ'անճրկինք, այս հարցումին պատասխանը տա[լ]ու համար։ Միջոցներ շատ կան, եթէ լսել ուզեն։ Բայց... [ա]յսքան գոր լացինք, ո՞վ է լսողը»։

Թերեւս օգտակար կ'ըլլար բողոքի միահամուռ ցոյց մը, ոչ [մ]իայն Փարիզէն, այլ մանաւանդ Յունաստանէն եւ Սուրիայէն, [ա]ռք-տաք, նոր արտագաղթի աղէտին առջեւ։ Բողոք մը՝ ա[ռ]աջնորդութեամբ Հայրենակց. Միութեանց, եւ մասնակցու[թ]եամբ ազգային թէ քաղաքական բոլոր կազմակերպութեանց։

Շ.

МАМУЛ

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄՈԻՐԱՑԿԱՆՆԵՐ»

Հայրենիք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (16 Յունուար).

— «Միջագետքի անապատներու մէջ տառապող բուռ մը հայ տարագիր մնացորդներուն վերջերս հրատարակած մէկ կոչը առիթ է տուած Թրքական «Վագըթ» թերթին՝ հետեւեալ բնորոշող տողերը գրելու.—

«Վերոյիշեալ հեռագիրը քաշող ախմարները չեն գիտեր, որ օտարներու հոգ չէ որուէր օտարներու երկրէն։ Մնաց որ՝ հայրենիք չեն մուրար, այլ պատերազմի կարմիր գրօշներու ծածանումով կը գրաւեն այն հողին կտորները, որոնց համար սիրով զոհած ենք մեր կեանքը»։

Հարկաւ, Թուրք թերթիս խօսքը Միջագետքի հայ գաղթականներէն աւելի ուղղուած է ամբողջ հայ ազգին։ Սակայն, Թուրք թերթը չարաչար կը սխալի, եթէ իրապէս կը խորհի, թէ Հայերը մուրացկանութեամբ կ'ուզեն կամ կը հաւատան ձեռք բերել իրենց հայրենիքը։

Եթէ այդպէս ըլլար, քառասուն տարիներէ ի վեր իրենց յեղափոխական կազմակերպութիւններու ղեկավարութեամբ անոնք կռուեցան եւ մահու պայքար պիտի չմղէին իրենց դարաւոր թշնամիին դէմ։

Թուրք թերթը չարաչար կը սխալի նաեւ, եթէ կը խորհի թէ ազգերու եւ իրենց սեփական դաժան պատմութենէն Հայերը դեռ չեն սորված որ միայն զէնքի զօրութեամբ կարող են վերանուաճել իրենցմէ յափշտակուած պատմական հայրենի հողերը եւ ազատ եւ անկախ ազգային գոյութիւն մը ապահովել իրենց համար։

Դարեր շարունակ Թուրքերը յոխորտանքով խօսած են ուրիշ, մանաւանդ իրենցմէ տկար ազգերու մասին։ Բայց աւելի քան երկու հարիւր տարի է որ բազմաթիւ ազգեր, մէկը միւսին ետեւէն, յաջողեցան Թուրքերու ձեռքէն խլել հսկայածաւալ հողեր, որոնց համար նոյնպէս Թուրքերը «սիրով զոհած են իրենց կեանքը»։ Թունուզէն սկսած մինչեւ Եգիպտոս, Եգիպտոսէն սկսած մինչեւ Միջագետք, Սուրիա եւ Պաղեստին, եւ Սերպիայէն, Հունգարիայէն ու Ռումանիայէն սկսած մինչեւ Թրակիա Թրքական կորուստներու պատմութիւնը կը պատմեն։

Թուրք թերթը ի՞նչ երաշխիք ունի, թէ չպիտի գայ օր մը, երբ Թրքական այդ կորուստներուն պիտի միանան նաեւ հայկական հողեր։»

ՊՈԼՍՈՅ անգլ. դեսպան Սըր Ջորջ Գլարք «Ազգամ»ի ուղղուած գրութեամբ մը կը հերքէ Թաթավլա այցելելն ու աղէտեալներուն հետ տեսակցիլը։ Նէճմէտտին Սատըք շնորհակալութիւն կը յայտնէ դեսպանին։ Այս վերջինը վարչապետ Ըսմէթ փաշայի ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այս միջադէպին վրայ եւ կ'աւելցնէ որ թէ Իզմիրի երկրաշարժին եւ թէ Սկիւտարի հրդեհին առթիւ Անգլիացիները մասնակցեցան հանգանակութեան։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումով կուսակցութենէն վտարուեցան գերման Պրանտլէր եւ Թալհայմէր, իբրեւ հատուածական։

ՄՈՐԷՆԻԻ (Ռումանիա) քարիւղի հորերուն մէջ հրդեհ ծագեցաւ։ Շրջակայ տուները վտանգի տակ են։ Կորուստը 50 միլիոն լէյը կ'անցնի ու հրդեհը դեռ կը շարունակուի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԴԷՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԿԱԽԵՆ, ԿԸ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐԵՆ, ԿԸ ԳԼԽԱՏԵՆ

Մամուլը աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները. (5 Յունուար).

—Թրքական պատժիչ զօրամասը խիստ բարբարոսութիւններ գործած է Գայազիտի գաւառին մէջ։ Տիատինի շրջանէն գնդակահարուած են Խալըցի Եուսուֆի Տէրվիշը, Չէլի Րիզան եւ Շըօն։ Արասղեօլէն Գարաքիլիսէ տարուած եւ հրապարակի վրայ գլխատուած են հին հրոսապետ Գիլօն եւ իր եօթը մարդիկը։ Գարաչօլէն (Իգտիրի շրջան) դարձեալ նոյն վայրը տարուած եւ կախաղան՝ հանուած են Իպրահիմ բէկն ու Տահար բէկ Փիլեքին։ Գումշի Պոճաղէն խեղդամահ եղած են երկու հոգի։ Ալաշկերտի դաշտէն կացինահար՝ եօթը հոգի։ Այս վերջին եօթը հոգիներու գլուխները կտրած եւ դաշտի գիւղերը պտտցուցած են, ցիցերու վրայ, իսկ դիակները՝ Տաղի Զայի դէմ, ճամբու վրայ թաղած՝ կանգուն դիրքով, մարմնի կէսը հողէն դուրս։ Անցորդ Ահմէն, ճոնճալուի հովիւը, այս բարբարոսական տեսարանին առջեւ դէմքի կծկում ունեցած ըլլալով, տեղն ու տեղը սուինահար է եղած պահակ զինուորներու կողմէ։ Խստութիւնները կը տարածուին։ Անցեալ ամսու վերջերը քրտական հրոսախումբ մը արշաւած է Կարս, բայց Թրքական գերազանց ուժերու հանդիպելով, նահանջած է։

Ս. ՏԽՐՈՒՆԻԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Պէյրութի Լա Սիրի թերթին յունուար 19ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

«Այն պահուն ուր ուսուցիչ Սարգիս Բէտէրեան կ'անցնէր Րիւ տը Սիրիէն, անծանօթ մը, Շամի գործարանին մօտ, երեք գնդակ արձակեց անոր վրայ, որոնց հետեւանքով անշունչ գետին ինկաւ ան։

Ոստիկանութեան լուր տրուելով, իսկոյն իր քննիչները փութացուց տեղւոյն վրայ։ Արդարադատութիւնը ձեռք առած է խնդիրը եւ Իզզէթ Րամատան պէյի յանձնուած է անոր քննութիւնը։ Տօքթ. Հէյլու դիագննութեան ձեռնարկեց։

Դաֆիրէէի Ահրամ թերթի Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ 19 յունուար թուականով.—

«Տեղւոյս Հայերը հանդիսաւոր կերպով թաղումը կատարեցին իրենց պարագլուխներէն սպաննուած Տխրունիի (Բէտէրեան)։ Դամբանականներ խօսուեցան։ Շատախօսներէն ոմանք քաղաքականօրեն ըրին հակառակորդ հայ կուսակցութեան հասցէին։

Լարուած մթնոլորտ ստեղծուած է հայ հասարակութեան մէջ։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց կարգ մը կասկածելիներ, սակայն մարդասպանը դեռ անծանօթ կը մնայ։

Մեծ ապստամբութիւն Սպանիոյ մէջ

Մատրիտէն առնուած լուրերու համաձայն, երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը մեծ ապստամբութիւն մը պիտի ծագէր ամբողջ Սպանիոյ մէջ՝ տապալելու համար Զօր. Փրիմօ տը Րիվէրայի դիկտատորական կառավարութիւնը։ Դաւադրութեան պիտի մասնակցէին թնդանօթաձիգ սպաները եւ բանակին մեծ մասը։ Կառավարութիւնը ժամանակին լուր առաւ եւ արգիլեց շարժումը, բացի Չիուտատ Րէալէ, ուր ապստամբները որոշ յաջողութիւններ ունեցան։ Մատրիտէն հասած լուրերը գրաքննութեան ենթարկուած ըլլալով, կացութեան մասին կարելի չէ որոշ գաղափար կազմել։

Խորհրդարանին մէջ վարչապետ զօր. Փրիմօ տը Րիվէրա յայտարարեց թէ՝ հակառակ կառավարութեան փափաքին երկիրը խաղաղութեան մէջ պահելու մասին, ապստամբական շարժում մը ծրագրուած էր, որ ձախողեցաւ։ Միայն թէ Չիուտատ Րէալի մէջ դաշտային հրետանիի առաջին զօրագունդը բացէ ի բաց ապստամբեցաւ երեքշաբթի արշալոյսին, դուրս հանեց թնդանօթները, գրաւեց ոստիկան-զօրաց փոքր պահականոցները, թնդանօթները զետեղեց փողոցներու եւ պողոտաներու տիրապետող դիրքերուն մէջ, ի վերջոյ կեցուց կառախումբերն ու պահակները, զորս զինաթափ ըրաւ։ Կառավարութիւնը ուրիշ լուր չունի Սպանիոյ մնացեալ մասերէն։ Միջոցներ ձեռք առնուած են ապստամբները զսպելու համար։

Դիկտատորը յայտարարեց թէ խիստ պատիժի պիտի ենթարկուին հայրենիքի դէմ դաւաճանողները, միայն թէ զանազանութիւն պիտի ըլլայ անգիտակցաբար շարժման մասնակցող զինուորներուն եւ զրգող սպաներուն միջեւ։ Ցինապետներն ու տասնապետները միշտ ապացոյցը տուած են իրենց հաւատարմութեան եւ հայրենասիրութեան։

Հեռագրի մը նայելով, կառավարութիւնը գիտէր թէ դժգոհութիւն կը տիրէ զանազան նաւահանգիստներու, մանաւանդ Ֆէրրոլի մէջ, ծովային սպաներու աստիճանի բարձրացում շնորհուելուն առթիւ։ Դժգոհութիւն առաջ եկած էր նաեւ Սէկովիայի թնդանօթաձիգներու վարժարանի պահեստի սպաներուն մէջ, անոնց սեպտեմբեր 4ի ապստամբութեան առթիւ ձեռք առնուած խիստ պատիժներուն հետեւանքով։ Կառավարութիւնը իր գաղտնի ոստիկանութեան շնորհիւ գիտէր թէ ապստամբութիւնը պիտի ծագէր երեքշաբթի առաւօտ զանազան պահակազօրքերու մէջ, աջակցութեամբ նաւատորմին։

Վարչապետը երբ Չիուտատ Րէալի շարժումին լուրը առացաւ, անմիջապէս նիստի հրաւիրեց նախարարական խոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՓԱՊՈՒՂԻՆ

Երկու կողմէն ալ կ'երեւի թէ համաձայնութիւն գոյացած է, Մանշի տակ փապուղի մը շինելու ծրագրին իրականացման համար։

Անշուշտ եթէ այդ փապուղին գոյութիւն ունեցած ըլլար Վաթէրլօէն առաջ, թերեւս...աշխարհը փոխուած կ'ըլլար։

Ուրեմն պիտի գայ օր մը, ուր Պաղտատէն Լոնտոն առանց կառք փոխելու պիտի կրնանք ճամբորդել։Օր մը՝ուրԱնգլիոյգահաժառանգը՝ երբ արքան հիւանդանայ, պիտի կրնայ քանի մը վայրկեան եւս շահիլ իր փութկոտութեան մէջ։

Բայց կայ բան մը։

Եթէ փապուղին Վաթէրլօէն առաջ ստեղծուած ըլլար... Ռոչիլտներէն անգլիական ընտանիքը փայլած չպիտի ըլլար։

⁂

Հարուստները երբ ձեզ խրատ տան, քանի մը անգամ կ'անդրադառնան «առիթ»ին վրայ որ մէկ անգամ կ'երեւայ ու յետոյ ալ կ'աներեւութանայ։

Ռոչիլտ այդ առիթը կրցաւ օգտագործել։ Ճակատագիրը այդպէս ուզեց։

⁂

Երբ Նափոլէոն պատերազմը կորսնցուց, իսկոյն Ռոչիլտ վազեց քալէ եւ հեւիհեւ հասաւ Լոնտոն։ Սակարանը՝ եռուզեռ մը անմնախնդմթաց։

Ռոչիլտ լուրը հաղորդեց.

— Այս անգամ ալ Նափոլէոն յաղթեց։

Եւ իսկոյն ժողվեց թուղթերը արժեթուղթերը։

Հեռագիր ու փապուղի չկային։ Ու երբ Ուէլինկթընի յաղթութեան լուրը հասաւ, շատ ուշ էր։ Ռոչիլտ իր գրպանին մէջ դրած էր 25 միլիոն ոսկեինի արժեթուղթ, զորս գնած էր «անկեալ» գնով։

Փապուղիին պակասը ահա թէ ի՛նչ դեր խաղաց հարստութեան մը պատմութեան մէջ։

Ի՛նչ կենդանի էջեր պիտի ունենայինք, եթէ մէկը հրատարակէր մեր հայկական հարստութիւններու ծագման պարագաները, Մարուքէ Իբրանոսեանէն մինչեւ եկեղեցի շինողները...

ԽԴ. ԲԵՌՎՅԱՑԻ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

«Զոտիէ ցայթունկ»ի Սոֆիայի թղթակիցը կը գրէ թէ Նախկին պատերազմ. նախարար զօր. Վոլքոֆի Հռոմի դեսպան անուանումը շատ նշանակալից է։ Քանի մը շաբաթէ ի վեր Սոֆիայի եւ Հռոմի մէջ տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ՝ հակա-եուկոսլաւ դաշինք մը կնքելու համար։ Պուլկար երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը ներկայիս Իտալիա կը գտնուի՝ ճարտարարուեստական ուսումնասիրութիւններ կատարելու պատրուակին տակ։ 18 ամիս առաջ ալ նոյն ձեւով հունգար երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը այցելած էր Իտալիա։ Կ'ըսուի թէ արտաքին նախարար Պուրոֆ մօտ օրէն հրաժարելով իրեն պիտի յաջորդէ ելմտական նախար Մոլոֆ, որ նախագահն է իտալեւպուլկար միութեան։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ ձիւնը կէս մետր խաւ կապած է։ Հունգարիոյ մէջ կառախումբ մը ճամբան կանգ առաւ՝ որովհետեւ չէր կրնար առաջանալ ձիւնին պատճառաւ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՆՐ. ԾԱԽՔԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐԿԵՐԸ

Պետական պիւտճէներու քուէարկութեանց առթիւ, յաճախ կը կրկնուի թէ հարկերը հասած են իրենց բարձրագոյն սակին եւ թէ անհնար է այլեւս սանդիմ մը աւելցնել անոնց վրայ։

Որովհետեւ հարկերը կը հաստատուին պետական ծախքերը գոցելու համար, այս կը նշանակէ թէ այդ ծախքերն հասած են իրենց գագաթնակէտին եւ թէ այլեւս պէտք չէ ո եւ է գումարով աւելցնել զանոնք։

Իրականութեան կը համապատասխանէ՞ սակայն այս փաստը. ծախքերու սահմանափակում կը նշանակէ անշարժութիւն, վիճակի կայունութիւն, մինչդեռ հանրային կեանքը յարատեւ փոփոխութեան մէջ է եւ ամէն ինչ որ կապուած է այդ կեանքին հետ, ստիպուած է փոխուիլ անոր հետ։ Ոչ առաւելագոյն կրնայ գոյութիւն ունենալ եւ ոչ նուազագոյն։

Հարկերը կապուած են ծախքերուն հետ. եթէ ծախք գոյութիւն չունենար հարկերն ալ պիտի դադրէին։ Պետական հարկ կը նշանակէ ծախքերու բաշխում քաղաքացիներու վրայ։ Օրինակ՝ պետութեան ծախքերը կը հասնին այսինչ գումարին եւ պէտք է այդ գումարը բաշխել պետութեան հպատակներու քանակին համեմատ. եթէ ծախքերը շատնան, բնականաբար ամէն մէկուն ինկած բաժինն ալ կը մեծնայ։

Եթէ նոր ծախքերը չբաժնուին հարկատուներուն մէջ, պետութիւնը կը ստիպուի փոխառութեան դիմել եւ տոկոսները բաշխել հարկատուներուն վրայ, որոշ տարիներու ընթացքին տոկոս եւ մայր գումար միասին վճարելու պայմանով։

Ամէն քաղաքացի կը փափաքի որ հանրային ծախքերը կրճատուին եւ տուրքերը թեթեւնան, որով խորհրդարանական թեկնածուները ամէնքն ալ իրենց ընտրական ճառերուն մէջ գրեթէ միշտ կը խոստանան զանազան խնայողութիւններ։ Նախարարներն ալ իրենց առաջին ճառերուն մէջ կը ծանուցանեն այդ մասին, բայց իրականութիւնը տարբեր է։ Այդ ճառերը ծիսակատարութեան նման բաներ են խորհրդարանական կեանքին մէջ եւ ինչպէս խոստացողները, նոյնպէս եւ լսողները գիտեն թէ այդ խոստումներն երբեք չպիտի գործադրուին։

Արդարեւ, կարելի է՞ պահանջել այսօրուան քաղաքացիէն որ ապրի այնպէս, ինչպէս կ'ապրէր ԺԸ կամ ԺԹ դարերու քաղաքացին։ Քաղաքակրթական յառաջդիմութիւնը միայն գիտական կամ արհեստական մարզերուն մէջ չէ որ կը կատարուի. հանգստաւէտ կենցաղը գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է ներկայ մարդկութեան եւ անհնար է կասեցնել զայն կամ մեղադրել ո եւ է անհատ, որ կը փափաքի կեանքի աւելի դուրեկան պայմաններ ստեղծել իրեն եւ իրեններուն համար։

Անհացին անդունդ մը բացուած է անցեալ եւ ներկայ դարերու կենցաղին մէջ։ Ո եւ է բաղդատութեան եզր չկայ անոնց միջեւ, ինչպէս կարելի չէ բաղդատել վայրի մարդակեր մը նրբացած Եւրոպացիի մը հետ։ Առանց շատ հեռուները երթալու բաղդատեցէք յիսուն տարի առաջուան կեանքն այսօրուանին հետ։ Հանրային կրթութեան մարզը բացորոշ օրինակ մը կրնայ նկատուիլ այդ տարբերութիւններուն։ Նախ եւ առաջ ոեւէ կրթութիւն պարտաւորիչ չէր եւ ո եւ է ծնողք իր զաւակները կը դաստիարակէր իր միջոցներուն ներած չափով, որով աղքատները կը մնային բոլորովին անուս։ Աւելի վերջերը պետութիւնը նախնական կրթութիւնը պարտաւորիչ հռչակեց եւ ձրի դպրոցներ հաստատեց, ժամանակ առ ժամանակ յաւելուածներ ընելով իր պիւտճէին մէջ։ Այսօր ոչ միայն կրթութիւնը պարտաւորիչ է, այլ եւ կը պահանջուի որ դպրոցները ընդարձակ ըլլան, օժտուած առողջապահական բոլոր պայմաններով եւ աշակերտներուն ալ հայթայթուին բոլոր անհրաժեշտ գրենական պիտոյքները, մինչեւ իսկ ձրի սնունդ՝ ժողովուրդի զաւակներուն։ Այս ամէն մէկ բարելաւումը իր համապատասխան ծախքերն ունի, որ պէտք է աւելցուի պետական պիւտճէի հանրային կրթութեան բաժնին վրայ։

Միեւնոյն բարելաւումները կը պահանջուին նաեւ կեանքի շատ մը ուրիշ ասպարէզներուն մէջ։ Միշտ նորանոր կատարելագործումներ տեղի կ'ունենան երկաթուղիներու, ճանապարհներու, թղթատարութեան, դատարաններու, բանտերու եւն.ի մէջ եւ որչափ կրթութիւնը տարածուի աւելի լայն խաւերու մէջ, հանրային ապասարկու մարմինները կ'աւելնան համեմատաբար եւ ծախքերն ալ կ'աճին։

Կարելի է յուսալ անշուշտ թէ միջազգային յարաբերութեանց բարելաւումով, պիտի կրճատուին պատերազմական ծախքերը, որոնք ահագին բեռ մըն են պետական պիւտճէներուն վրայ, բայց երեւի այդ երջանիկ օրը տեսնելու բախտը մեզ չպիտի վիճակի…

Աւելի կենսական խնդիրը ոչ թէ ծախքերու անխուսափելի աճումն է, այլ տուրքերու արդար բաշխումը։ Այդ ուղղութեամբ ալ մեծ փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են վերջին տասնամեակներուն մէջ, ընկերվարական ջանքերով։ Տուրքերը այժմ կը բաշխուին ոչ թէ ժողովուրդի քանակին, այլ անոր ունեցածին համեմատ։ Ո՛վ որ շատ ունի, շատ կը վճարէ եւ ով՝ քիչ ունի, քիչ։ Կայ որոշ զանգուած մը որ ոչ մէկ ուղղակի տուրք կը վճարէ։ Այդպէս են, օրինակ Ֆրանսայի մէջ, տարեկան 10 հազար ֆրանքէն պակաս շահողները։

Տուրքերը կ'աճին երկրաչափական յառաջատուութեամբ. այսինքն տարեկան 20 հազար ֆր. եկամուտ ունեցողը եթէ տարեկան 2 հազար ֆր. կը վճարէ, 100 հազար ֆր. եկամուտ ունեցողը ոչ թէ հինգ անգամ 2 հազար, այսինքն 10 հազար, այլ շատ աւելի կը վճարէ։

Օրինակով մը բացատրելու համար, յիշենք ժառանգական տուրքերուն սակը։ Եթէ մէկ միլիոն ֆր. ունեցող մարդ մը մեռնի անզաւակ եւ այդ հարստութիւնը մնայ իր միակ եղբօրը, պետութիւնը կը գանձէ 350 հազար ֆր.։ Եթէ այդ ժառանգորդը ոչ թէ եղբայրը, այլ չորրորդ պորտի ազգական մըն է, այդ տուրքը կը բարձրանայ 400 հազար ֆր.ի եւ այդ ազգականը կը ստանայ միայն 600 հազար ֆր.։ — Եթէ այդ բախտաւոր ազգականն ալ մեռնի անզաւակ եւ ուրիշ ազգական մը ժառանգէ, պետութիւնը անկէ ալ կ'առէ հարիւրին 40ը, այսինքն 240 հազար ֆր., որով նախնական մէկ միլիոնէն կը մնայ մէջտեղը 360 հազար ֆր.։ Այս հարիւրին 40 սակը 1926ին է որ հաստատուեցաւ։ 1920ին հարիւրին 80 էր, որովհետեւ այն ատեն այն տեսակէտը կը տիրէր թէ ժառանգութիւնը վիճակախաղէ շահուած գումարի մը կը նմանի, ինչ որ չափազանցութիւն է անշուշտ քաղքենի մտայնութեան համար։ Այժմեան խորհրդարանը կը խորհի թէ աշխատանքը, խնայողութիւնը եւ ժառանգական իրաւունքը սերտօրէն իրարու կապուած են եւ ժառանգութեան իրաւունքը ջնջելով, կը ջնջուին նաեւ խնայասիրական ոգին եւ աշխատանքի փափաքը եւ կը խանգարուի հանրային տնտեսութիւնը։ Վիճելի խնդիրներ են ասոնք եւ քաղքենի դասը այս առթիւ կ'օգտագործէ Խորհրդ. Ռուսիոյ դժբախտ օրինակը։

Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ ըսել թէ տուրքերու բաշխումը բոլորովին անարդար է այսօր եւրոպական երկիրներու մէջ։ Կարելի է միայն մաղթել որ հետզհետէ աւելի կատարելագործուի։

Մ. Տ.

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

«ԱՐԵԳ ՇԱՀԻՆԵԱՆ» ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ, 1 Յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Նոր ուխտս մը մեր Փրանսահայ հայրենակիցներուն։ Պարսկաստանի Սուլթանապատ քաղաքը շուտով պիտի ունենայ արդիական մանկական պարտէզ մը։ Արդեօք այս տողերը կարդալով փարիզի հայ ջոջերը ամօթէն պիտի կարմրի՞ն, թէ բարի նախանձով վառուած, Սուլթանապատի օրինակին պիտի հետեւին։

Սուլթանապատը որ պարսկահայ գաղութի նորագոյն քաղաքներէն մէկն է — ընդամէնը 20 տարուան կեանք — շնորհիւ գործի արդիւնագործութեան, մեծ քայլերով կը յառաջդիմէ։ Ոչ միայն անգործ չունինք, այլեւ գաղութին մէջ ապրող մօտ 200 տուն հայերը, կրնանք ըսել, բարեկեցիկ կեանք ունին։ Ըւելին։ Հոս բնակող հայերը, կ'ուզեն ամէնէն առաջ, լաւ հայեր մնալ եւ հոգալ իրենց մտաւոր, ազգային պահանջները։ Ոչ մէկ ազգային, կուսակցական տօն յքուած է (Մայիս 28, «Դաշնակցութեան Օր», Մշակոյթի տօն, փետրուար 18 եւայլն)։ Գիրք եւ թերթ կը գտնէք մեծ մասի սեղաններու վրայ։

Հանրային կեանքը կ'ընթանայ բնականոն։ Ոչ մէկ հակամարտութիւն։ Լծուած կրթական աշխատանքներու, Սուլթանապատի հայութիւնը կարճ ժամանակուան ընթացքին կրցաւ բարեկարգել դպրոցը եւ այսօր այս 200 տուն գաղութը ունի 4000 տոլարի խոշոր ելմտացոյց մը յատկացուած դպրոցական գործին համար եւ այս բոլորը շնորհիւ այն համերաշխութեան, որ կը տիրէ Սուլթանապատի գաղութին մէջ, եւ շնորհիւ այն անհատներուն, որոնք զոհաբերել գիտեն։

Աւելի լաւ կ'ըլլայ փաստը յիշել քաղաքիս գործի վաճառականներէն պ. Սեդրակ Շահինեանը եւ իր տիկինը՝ Ցիգրանուհի Շահինեանը նախաձեռնողը հայ մանուկի դաստիարակութեան, գեղեցիկ միտք կը յղանան տրամադրել մօտ 3000 տոլար, շինելու համար նոր մանկապարտէզ մը՝ իրենց փոքրիկը՝ Արեգը, որ երկու տարեկ ի վեր մանկապարտէզ կը յաճախէ, առիթ է տուած տէր եւ տիկին Շահինեանի մօտէն տեսնել այն բոլոր անյարմարութիւնները (սենեակի փոքրութիւն, պարտէզի չգոյութիւն, նիւթերու պակասութիւն), որ կը կաշկանդեն ընդամէնը երկու տարուան կեանք ունեցող մանկապարտէզը։ Եւ փոքրիկները նեղութենէ ազատելու համար, պ. Սեդրակ Շահինեանը, որ ժամանակին եղած է դպրոցի հոգաբարձութեան գործօն անդամ եւ իր Եւրոպա գտնուած ժամանակ նորէն վերընտրուեցաւ, առանց որ եւ է մէկու դրդումին, ինքնակամ, քաղաքի ամէնէն օդասուն մասին մէջ կը գնէ հողը եւ այս տարուան ընթացքին պիտի կառուցանէ նոր շէնք մը, իր բոլոր յարմարութիւններով։ Հողը գնուած է 1300 տոլարի, նոյնքան եւ թերեւս աւելի ծախք պիտի ունենայ նոր շէնքը, որ պիտի շինուի յատուկ ծրագրով եւ առողջապահութեան բոլոր պայմաններով։ Որքան լաւ պիտի ըլլար, եթէ մանկապարտէզին յատակագիծը պատրաստուէր հայ մասնագէտի մը կողմէ, եւրոպական արդիական կրթարանի մը ձեւով։ Թերեւս կը գտնուի հայ ճարտարապետ մը, որ թղթակցութեան մէջ մտնելով պ. Սեդրակ Շահինեանի հետ, իր յատակագիծը առաջարկէր։

Նրանի թէ մեր շատ մը հարուստները կարենային հետեւիլ պ. Շահինեանի այս գեղեցիկ օրինակին։

Իր զաւկին անունով, նոր մանկապարտէզը պիտի կոչուի «Արեգ Շահինեան», բոյն մը ուր ամէն տարի 30—35 մանուկներ պիտի պատսպարուին եւ ստանան առողջ դաստիարակութիւն։ Դեռ անցեալ տարի էր որ պ. Շահինեան 75—80 տոլար տրամադրեց մանկապարտէզի համար փարիզէն նիւթեր բերել տալու։

Պիտի զարմանաք, եթէ ըսեմ որ Սուլթանապատի մէջ դեռ շատերը չեն գիտեր այս գեղեցիկ ձեռնարկը, որովհետեւ բարերարը չի սիրեր աղմուկը։

Թերեւս աչքէն Պարսկահայ օրաթերթ մըն ալ հիմնելու։

* * Սուլթանապատը գերեզմանատուն ունէր, բայց առանց պատի։ Պ. կարապետ Շահինեանի ջանքերով, կարճ ժամանակուան ընթացքին, կարելի եղաւ հանգանակել մօտ 1000 տոլար եւ պատը շինել, որ յանձնարարութիւնն իսկ գործածուի։

Վ. ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

Յունուար 21ին շարունակուեցաւ Պրուսայի ծանօթ գործին դատավարութիւնը։ Այս առթիւ Պոլսոյ Թուրքերէն թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԵՐԿՈՒ ՄՆՏՈՒԿ ՌՈՒՄԲ

ՊՐՈՒՍԱ. 21 յունուար.— Ամէնէն առաջ հարցաքննուեցաւ Լազ Ալի, որ ամբաստանուած է դրամ, հագուստ եւ զէնք հաւաքելով Ճէմալի հետ խորհրդակցութիւններ կատարած եւ կազմակերպութեան անդամակցած ըլլալու յանցանքով։ Դատաւորին հարցումներուն պատասխանելով, Ալի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Խամայիլին հետ տեսակցեցայ Պրուսայի մէջ. որոշած էինք «Սիկարի Թուղթի Մաքսանենգութիւն» ընել։ Միասին Եալովա գացինք։ Հոն Խպօն ալ միացաւ մեզի եւ յանձնարարեց հրաժարիլ մաքսանենգութենէ։ Աւելի յետոյ սակայն կեավուր Ալի եւ Փիւսկիւլիւեցը զիս գտան եւ ազատողներ ըրին. առոր վրայ բոլորս միասին Օրխան Կազի գացինք։

Նախագահին գիտողութիւններուն վրայ, կարդացուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ Լազ Ալիի ըրած յայտարարութիւնները, ուր ամբաստանեալը ըսած էր.

— Ճէմալ բանտին մէջ, իսկ ես դուրսը կազմակերպութիւն պիտի ստեղծէինք։ Ես պաշտօն ունէի կազմակերպութեան համար զէնք եւ ռազմանիւթ հաւաքելու։ Կազմակերպութեան կ'անդամակցէր նաեւ Մաքսանենգ Փիւսկիւլիւեցն ու Աշտիր Բաշմանը։ Խամայիլ եւ Խպօ, Պոլսոյ Անգլիական գեսպանատունը երթալով զէնք պիտի առնէին, իսկ ես Պոլիս գտնուող երկու մնտուկ ռումբերը Պրուսա պիտի փոխադրէի Խամայիլի հայթայթելիք զէնքերուն հետ։

Ալի, որ 70 տարեկան ծերունի մըն է, ուրացաւ ամէն բան եւ ըսաւ թէ առանձնակի սպառնալիքի տրդիւնք են իր յայտարարութիւնները։

Լազ Ալիի դէպի Եալովա եւ Կէմլէկ կատարած ճամբորդութեան ծախքը հայթայթուած է Ցիքիճի Խամայիլի կողմէ։

Դատաւորին խիստ ազդարարութիւններուն վրայ, Լազ Ալի հետեւեալ կերպով շարունակեց իր յայտարարութիւնները.

— Պոլսէն երկու մնտուկ ռումբ պիտի բերէինք. ես կ'ուզէի այս կազմակերպութեան մասին կառավարութեան տեղեկութիւն տալ, բայց չյաջողեցայ։ Դիւալ է նախապէս ըրած այն յայտարարութիւնս թէ Օրխան Կազի մէջ ալ առանձին կերպով կազմակերպութիւն պիտի ստեղծէի։ Սապրի, որ մը Լազ Ալիի յայտնած է թէ կազմակերպութիւնը 150 հոգինոց ուժ մը ունի Լազ Ալի այս կէտն ալ ուրացաւ։

Յետոյ հարցաքննուեցաւ Ցիքիճի Խամայիլ, որ ամբողջովին խոստովանեցաւ այն դէպքերն ու խօսքերը զորս ուրացած կամ հերքած էր Լազ Ալի։ Խամայիլ ըսաւ թէ «Սիկարի Թուղթի Մաքսանենգութիւն» բացատրութիւնը նշանախօսք մըն էր եւ կը նշանակէր «պոմպա»…

Ամբաստանեալներէն Խպօ յայտնեց թէ ոեւէ է տեղեկութիւն չունի կազմակերպութենէն։ Ասոր վրայ, Ճէմալ ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

— Տէր նախագահ, խնդրեմ հարցուցէք թէ 400 հոգին ո՞ւր կը գտնուին հիմա. եթէ այդ տեսակ կազմակերպութիւն մը ունեցած ըլլայինք, գոնէ նամակ մը գրած չէի՞ք ըլլար…

Նախագահ.— Զէրքէզ Նէթիմ յայտարարեց թէ ստորագրութեան մը փոխարէն 50 դինեալ անձ պիտի զրկէ։ Ասոր ի՞նչ պիտի ըսես։

Ճէմալ.— Զէրքէզ Նէթիմը չեմ ճանչնար եւ չեմ ընդունիր այդ զրպարտութիւնը։ Նէթիմի ծանօթը Խամայիլն էր, որ ինքնագլուխ կերպով այդ տեսակ գործեր տեսած է։ Ես ո՛չ Նէշիլ իմամը եւ ոչ ալ Սիմավցի Շէվքեթը կը ճանչնամ։

Յետոյ հարցաքննուեցաւ հաւաքիչ Մուսթաֆան, որ ըսաւ թէ բանտ գացած էր, բանտի նպարավաճառին պարտքը գանձելու համար։ Ճէմալը քանի մը վայրկեան միայն տեսած էր եւ անոր երազները Էվլիա հօճային տարած էր մեկնաբանելու համար։

Էվլիա Հօճա յայտարարեց.

— Ճէմալին երազները ես չմեկնեցի։ Խամայիլ ինծի հարցուց թէ ծախու զէնքի տեղ գիտե՞մ։ Պատասխանեցի թէ միլլի ուժերուն ատենէն մնացած հարամ դրամ կայ քովս. ինծի ազատելիք ըրին։ Ասոյուրոյ վրայ կ'երդնում թէ կազմակերպութեան մէջ մտած չեմ, 15 ոսկի տուի առանց մտքերաց առնելու։

Ամբաստանեալ Սապրի որ կարեւոր գեր մը ունեցած է, հետեւեալ խոստովանութիւններն ըրաւ.

— Ապտիւրրէզաք Փիւսկիւլիւեց եւ Կեավուր Ալի օր մը քանի մը ոսկի տուին ինծի։ Ցիքիճի Խամայիլ քաղաքին ամէնէն վտանգաւոր շարագործն է։ Խամայիլը Էվլիա հօճային զրկեցինք դրամ ուզելու համար։ Հօճան կազմակերպութեան մաս կը կազմէ։

Այն պարագային երբ յաջողէինք կառավարութիւնը տապալել, Ցիքիճի Խամայիլ Հանրապետութեան նախագահ պիտի ըլլար, իսկ օրճաշանապետ Էշրէֆ պիտի յաջորդէր Ալի Հիքմէթ փաշային։ Կազմակերպութիւնը հիմնուած էր Օրխան Մզկիթին մէջ, շատերուանը եթէ լեզու ունենար ամէն բան կը խոստովանէր։

Ամբաստանեալներուն խոստովանութիւններէն հասկցուեցաւ, Էվլիա հօճայի պաշտօնն էր կազմակերպութեան համար ճարել։

Էվլիա հօճա խոստովա[նեցաւ] թէ իր քով մնացած «հարամ» ոսկին Ցիքիճի Խամայիլի [տուած էր], բայց չկրցաւ բացատրե[լ թէ] ի՛նչ նպատակի գործածուե[լու հա]մար տուած էր այդ գումա[րը]։

Այդ յայտարարութեն[էն վերջ] տոյ, Էվլիա Հօճա երեւա[ն] բերուեցաւ Սապրի հետ, [առերես]ուելով յայտարարեց.

— Հօճայէն դրամ [ուզելու] միայն թէ եթէ քովը [ըլլայ] մարդ տեսնէի դրամ չպ[ահան]ջէի։

Նախագահ.— Կը ն[ախընտրես] թէ գաղտնի հանգամանք [ունէր]։

Ամբաստանեալը «ա[...] տասխանեց եւ Ցիքիճը [Խա]մաւանիչ ընելով ըսաւ [...]

— Այս մարդը [...] մրոտեց, տէ՛ր նախագահ, [...] ալ տեղեկութիւն ունի ա[...] րենց երազները պատմեցի[ն] եւ պատուիրեցին որ «կազ[մակեր]պութեան մասին ոչ ոքի [բան] ըսեմ»։

Ամբաստանեալ Սապրի [...] ելլելով ըսաւ.

— Այս գործերը արդ[...] ու փուտ «տալավէրա»ներ [...] լոյս ալ իրար խաբեցինք [...] կերպութեան մէջ այսի[...] այնինչ մարդիկը կան ըսե[...] րեւի թէ Ցիքիճի Խամայի[լ] տով ծածկած է կազմակեր[պու]թեան կապերը եւ չէ կրցա[ծ] մագլուն կոշիկ մը շինել [...] ռուտի բան մը չպիտի կա[...] յինք ընել։

Նախագահ.— Ապտիւրրէզ[աք] եւ Փիւսկիւլիւեցի սպառն[ալիք]ներուն վրա՞յ էր որ կազմակեր[պու]թեան մէջ մտաք։

— Անոնք քաղաքին [...] գակներն են։ Ո՛վ որ անոնց [...] րանը երթայ եւ բախտ[...] մտնակցի, անպայման «Կ[...] Ալլահ» երգը երգելով կը [...] անէ։

ԳՈՒՈՒՆ ՄԷՋ ՀԱՅ ՄԸՆ ԱԼ

Ամբաստանեալներէն [...] Լութֆի յայտնած էր թէ [...] րութեան նախագահին ու ա[...] ներուն գիրերը տեսած է։ [...] օր մը ըսաւ թէ կառավարու[թիւնը] պիտի տապալէր։

Հօճա Հիւսէյին յայտ[նեց] թէ նախապէս չէր յիշած թէ [...] կէ եկած էին իր տունէն զ[...] քանի մը հրացաններ։ Ա[...] տանելը աւելցուց թէ յետ[...] այն յիշած է որ Ցակոբ [...] հայ մը առանց ձգած էր [...] հրացանները իրեն։

Ամբաստանեալներէն Ս[...] ուլլահ եւս հետեւալ յայտ[նի]կան խոստովանութիւնները [ըրաւ]։

— Ճիշդ է որ կազմակերպու[թեան] մասին մեր միջեւ խօսակցու[թիւն]ներ տեղի ունեցան. բայց կա[...] թէ կառավարութիւնը լու[...] անկէ։ Օր մը, Ճէմալ լու[...] էր որ իրեն այցելեմ. երբ [...] գացի, ականջիս ըսաւ. «[...] կազմակերպութենէն ի՞նչ լ[ուր]»։

Սիճարանապետ Էշրէֆ [...] տարարեց թէ Ալի Հիքմէթ [փա]շային պիտի յաջորդէր ինք։

Նախագահ.— Դուն ալ [...] բողութիւնը ունի՞ս։

Սապրի (ոտքի ելլելով).— [...] որ Ցիքիճին Հանրապետու[թեան] նախագահ պիտի ըլլար (ծի[ծաղ]ներ)։

Զինուոր քասէմ որ ձե[...] չէրքէզ է, յայտնած է թէ [...] տած է կազմակերպութեան [...] բերել չէրքէզ զինուորներուն [...] ջեւ։ Միւս երկու ամբաստ[անեալ] զինուորները՝ Հիւսէյին եւ Մ[...] ուրացան ամէն բան։

Ի՞ՆՉ ՏՈՒՐՔ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԵՆՔ

Նախորդ յօդուածով մը բա-ցատրեր էինք թէ օրավարձքով եւ ամսաթոշակով աշխատող-ները, —գործաւոր եւ պաշտօն-եայ— օրավարձքերու եւ ամսա-թոշակներու վրայ տուրքին հա-մար, Տուրքերու վարչութեան յայտարարութիւն տալու պէտք չունին։ Տուրքի ենթակայ օրա-վարձքերուն եւ ամսաթոշակնե-րուն համար, յայտարարութիւն ընելու պարտքը կ'իյնայ գոր-ծատէրերուն։ Գործաւորները եւ պաշտօնեաները սակայն, պէտք է որ նկատուին վրայ ընդհ. տուրքին մասին յայտարարու-թիւնը իրենք իսկ ընեն, եթէ անոնք որեւէ եկամուտ, իրենց օրավարձքէն ու թոշակէն զատ։

Նոյնպէս, պէտք է որ անանձին յայտարարութեամբ մը Տուրքերու վարչութեան յայտնեն թէ ընտանեկան ի՛նչ ծախքերով ծանրաբեռնուած են։ Այս զանազան հետեւանքը ըլլայ այն որ յաճախ գործա-տէրները՝ շատ աւելի տուրք կը պահպանեն վճարել։ Գործաւոր-ները և պաշտօնեաները որպէսզի իրենց յաւելուածական ծախքե-րը գիտցնելով, տուրքին վրայ զեղչ մը ստանան, կրնան հետե-ւեալ դիւրութենէն օգտուիլ։

Երբ գործատէրը իրենց տուր-քի յայտարարութիւնը լեցնելէ առաջ, պաշտօնատան դրկելէ առաջ, թուղթը իրենց կը ներ-կայացնէ, կրնան լուսանցքին վրայ ճշդել այն յաւելուածա-կան ծախքերը, որոնց կ'ենթար-կուին՝ բազմանդամ ընտանիքի տէր ըլլալով։

Տուրքերու պաշտօնատունը, այն խնդրանքի վրայ է որ այս ձեւը կ'ընէ։

Եւ կամ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ գործատէրը իրենց ցոյց չտայ իրենց վերաբերող տուրքի յայտարարութիւնը, լա-ւագոյն է որ իրենք ուղղակի դիմեն Տուրքերու վարչութեան, նամակով մը։

Ի՞նչ ծախքեր կրնան հիմ ծա-ռայել զեղչ խնդրելու համար։

1.— Նախորդ տարուան մէջ, ամսաթոշակներու եւ օրավարձ-քերու ընդհանուր գումարին վրայ վճարուած տուրքը։

2.— Հանգստեան անուիկնե-րու անունով տրուած գու-մարները։

3.— Այն ծախքերը որոնց որ կ'ենթարկուի ուղղակի եւ անհաւորաբար արհեստի կամ պաշտօնի բերումով, ինչպէս օ-րինակ՝ արհեստանոցի եւ գրա-սենեակի վարձքեր, պաշտօնեա-յի տրուած հատուցումներ, ... բերումով ճամբորդու-թեան ծախքեր։ Արհեստին վե-րաբերեալ գրքերու գնում և գա-ղափարական հրատարակութեանց բա-ժանորդագրութիւններ, գիշերա-... աշխատանքի բերումով յա-ւելուածական ծախքեր, եւայլն։

ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Այս դասակարգին պատկա-նող հարկատուները, եթէ կ'ու-զեն օգտուիլ տուրքի վրայ զեղ-չէն, իրենք իսկ պարտաւոր են իրենց տուրքի յայտարարու-թիւնն ընել վարչութեան։

Արհեստաւոր կը նկատուին

Ա.— Իրենց տան կամ արհեստա-նոցին մէջ աշխատող գործաւոր-ները, որոնք առեւտրականնե-րու կամ ուրիշ գործատէրերու հաշւոյն կը բանին։

Այս կարգի արհեստաւոր (façonnier) կը նկատուին անոնք, որ գործատէրերու կողմէ իրենց հայթայթուած նախանիւթին վրայ կ'աշխատին, իրենց տան մէջ, որ միեւնոյն ատեն իբրեւ արհեստանոց կը ծառայէ։ Ասոնք սակայն իրենց ընտանեկան պա-րագաներէն եւ մէկ վարպե-տէ ու 16 տարու աշկերտէ մը զատ, պէտք չէ ուրիշ գործաւոր բանեցնեն իրենց քով։

Տուրքերու վարչութիւնը սո-վորաբար արհեստաւոր կը նկա-տէ անոնք որ դուրսէն տրուած ապսպրանքներու վրայ կ'աշխա-տին, եւ իրենց շահը կ'ապահո-վեն ձեռքի աշխատանքով միայն, առանց շահագործելու նախանիւ-թը։ Այս պայմանէն դուրս գոր-ծող արհեստաւոր մը, կ'ենթար-կուի առեւտրական շահերու վրայ տուրքին։

Բ.— Այն անձերը որոնք շըր-ջուն վաճառորդ կը նկատուին եւ փոքրարժէք առարկաներ կը ծախեն փողոցներու կամ շու-կաներու մէջ՝ իրենց հաշւոյն, ենթակայ են վարձքերու վրայ տուրքին, բայց պէտք է որ ի-րենք իսկ ընեն իրենց տուրքի յայտարարութիւնը, անհրաժեշտ մանրամասնութիւններով։

Իսկ անոնք որ զանազան գիւ-ղերու կամ քաղաքներու շուկա-ներուն մէջ առեւտուր կ'ընեն, կ'ենթարկուին առեւտրական շահատուրքին։ Նոյնն է անոնց համար որ շուկայի մը մէջ, ի-րենց կրպակն ունին ու տեղէ տեղ չեն շրջիր։

Գ.— Այն կառապանները կամ ինքնաշարժի վարիչները որոնք իրենց կառքը ունին (չորս հո-գինոց) եւ զայն կը բանեցնեն իրենց հաշւոյն, ենթակայ են վարձքերու վրայ տուրքին։

Այս վերջին դասակարգին կը պատկանին նաեւ այն նաւա-տէրերը որոնք, մէկ նաւ ունին իրենք իսկ եւ իրենց հաշւոյն կը բանեցնեն զայն։

Դ.— Իսկ օրավարձքերու եւ թոշակներու տուրքին ենթակայ այն հարկատուները, որոնք պա-տերազմի կամ աշխատանքի արկածի հետեւանքով, անկարու-թեան կամ հաշմանդամութեան թոշակ կը ստանան, իրաւունք ունին 1000 ֆրանքի զեղչ մը պահանջելու, պայմանաւ որ Տուրքերու Վարչութեան գիտցը-նեն իրենց վիճակը։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

Ի՞ՆՉ ԽՕՍԵՑԱՒ ԿՐԱՆՏԻ՝ Մ. ՔԷՄԱԼԻ ՀԵՏ

Էքօ տը Փարի մէջ Փէրթի-նաքս խօսելով Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարարին Էնկիւրի եւ Աթէնք այցելութեան վրայ, կը գրէ.

— Ոմանք պատմեցին թէ Մ. Քէմալի եւ Թեվֆիք Րիւշտիի հետ իր տեսակցութեանց ընթացքին, Մուսոլինիի ներկայացու-ցիչը՝ պատրուակ բռնելով Պ. Փուանքարէի վերջին մէկ ճառը, շատ բարեացակամ լեզուով չէ արտա-յայտուած Սուրիոյ մէջ մեր կատարած գործին մասին եւ փոր-ձած է իր խօսակիցներուն հասկը-ցնել՝ իտալական բարեկամութեան եւ գրացնութեան մը արժէքը։ Եթէ Կրանտիի ծրագիրն էր Թուր-քիոյ քաղաքականութիւնը գր-գռել Ֆրանսայի դէմ, հաւանա-բար զուր ժամավաճառութիւն ը-րած է։ Ֆրանքօ-Թուրք յարաբե-րութիւնները բաղձացուածին չափ անախորժ են եւ նոր դեսպանը՝ մը Շանպրէօն իր նախորդներուն պէս չի յաջողիր հաշտուիլ սուլ-թանին ժառանգորդներուն հետ։ Իսկ եթէ, աւելին ըլլալով, Հռոմի նախարարութիւնը կը յուսայ թէ թշնամի Թուրքիոյ հետ սուրիա-կան դժուարութիւններու մէջ մխրճուելով՝ տեղի պիտի տանք իր երկրի պահանջներուն՝ Լիբիոյ հարաւ սահմանին եւ Թունուզի իտալացիներու իրաւական դրու-թեան մասին, խաբեպատիր հա-շիւ մը մէջ կ'իյնայ։ Աֆրիկէի մեր հողը մեր մտահոգութեանց գլուխը կը գտնուի եւ երկրորդա-կանը երբեք մոռցնել չպիտի տայ մեզ էականը։

Սակայն հաւանական է որ այս առթիւ Կրանտիի տիրական մտածումը եղած ըլլայ լրացնել սա՝ Արեւելեան Միջերկրականի խաղաղեցումը, որուն նախաձեռ-նութիւնն ստանձնեց Մուսոլինի անցած տարի, երբ Միլանի մէջ տեսակցեցաւ Միխալաքոփուլոսի եւ Թեվֆիք Րիւշտիի հետ։

Այն ատեն ծրագրուած էր միաժամանակ կնքել իրաւարա-րութեան եւ բարեկամութեան ե-րեք դաշնագիրներ՝ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ, Իտալիոյ եւ Ցունաս-տանի, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Ծրագրին երրորդ կէտը երբեք չգործադրուեցաւ։ Ցոյներն ու Թուրքերը չեն կրնար համա-ձայնիլ՝ բնակչութեանց փոխանա-կութեան վերաբերեալ գործերը կարգադրելու։

Եւ սակայն ամէնէն դիւրինը պէտք է ըլլար Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ համաձայնութիւնը, քանի որ Անատոլուի յոյն փոքրա-մասնութեանց անհետացումէն ի վեր, հողային ո՛չ մէկ խնդիր իրա-րու դէմ կը հանէ երկու կողմերը։ Մինչ միւս երկու պարագաներուն մէջ, ընդհակառակն կան եթէ ոչ անկերեւ մրցակցութիւն մը, գոնէ կասկածներ եւ յետին մտքեր։

Ինչ որ ալ ըլլայ, այս մեր-ձեցումը երեք պետութեանց — որոնց բախումները բաւական ագ-մկալի եղան ատեն մը — օգտա-կար միայն կրնայ ըլլալ բոլորին (եւ ամէնէն առաջ Ցունաստանի՝ որ կը լրացնէ իր «վերականգ-նումը»), պայմանաւ որ ո՛չ ուղ-ղակի, ո՛չ ալ անուղղակի, երրորդ պետութեանց դէմ չուղղուի եւ գործնական հետեւանքը չըլլայ Պալքաններու մէջ իտալական նա-խաձեռնութեան աւելնալուն։ Եթէ Արեւելեան Միջերկրականի խա-ղաղեցումը պիտի կատարուի ի վնաս Պալքանեան բախումներու ծանրանալուն, շատ սուղի պիտի նստի։

ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դամասկոսի արաբերէն մէկ թերթը կը գրէ թէ Ֆրանսական մարզպան Հանրի Փօնսօ պիտի ու-նենայ երկու գործակիցներ, որոնցմէ մէկը պիտի նստի Դամասկոս, միւսը Հալէպ՝ իբրեւ փոխանորդ մարզպանին։ Ցիշեալները պիտի զրկուին արտաքին նախարարու-թեան Արեւելքի գործերուն վա-րիչ Պ. Ֆիլիփ Պերթլօի կողմէ։

** Մարզպանը քննական պտոյտ մը պիտի կատարէ շուտով եւ հետզհետէ պիտի այցելէ Դա-մասկոս, Համա, Հոմս, Հալէպ եւ խաքենտէրուն։ Իրեն պիտի ընկե-րակցին մարզպանութեան ընդհ. քարտուղար Մոկրա, գնդապետ Պուտիէ, տեղեկատու գիւանի պետ գնդ. Մորթիէ եւ թարգմանը՝ տեղակալ Նոֆալ։ Պտոյտը պիտի տ'եւէ երկու շաբաթ։ Յետոյ պիտի դառնայ Դամասկոս, ուր պիտի մնայ ժամանակ մը։

** Սուրիոյ Հայաշէն գիւղի բնակիչներուն որոշան մէկ ան-գամ տալ ապուր պիտի տրուի այսուհետեւ։ Այս կերպով կը յուսացուի առաջքն առնել կարգ մը հիւանդութեանց՝ այդ վատա-ռողջ վայրին մէջ։

** Անտիոքի քեապուսիէ Հա-յաբնակ գիւղին բնակիչները յանձն առած են 5 քիլոմեդր երկարու-թեամբ ճամբայ մը շինել՝ իրենց գիւղն ալ կապելու համար մին-չեւ Սուէյտիա խճուղիին։

** Մարզպան Պ. Փօնսօ յայտ-նած է թէ Մուսուլի քարիւղատար խողովակները 100էն 90 պիտի յանգին Սուրիական Տրիպոլիս Միայն թէ այս խնդիրը երկու տարիէն պիտի լուծուի։ Տրիպոլիսի Առեւտրական Սենեակը այս առ-թիւ նամակ մը ուղղեց վարչա-պետ Փուանքարէին։

** Ռումանիոյ թագուհին յառաջիկայ Զատկին Երուսաղէմ ուխտի երթալէ վերջ, պիտի այ-ցելէ նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի պատմական վայրերը։

** Սուրիական Տրիպոլիսի մէջ օդանաւային կայան մը պիտի կառուցուի։ Այս մասին անհրա-ժեշտ հողերը գրաւուեցան՝ մարզ-պանին հրամանագրով։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՀԱԼԷՊ — Յունուար 13ին կատարուեցաւ Ազգ. Մեսրոպեան վարժարանի ամանորի հանդէսը։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Բեմի ճակատը գրուած էին հայկական եռագոյնը եւ ազգա-յին հերոս Անդրանիկի նկարը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայ-րենիք»ով զոր ներկաները յոտըն-կայս ունկնդրեցին։ Հոգաբարձու-թեան ատենապետ Պ. Ցաճատ Ցաքէսեան բացման խօսքէն վերջ բեմ հրաւիրեց Պ. Աւետիս Փայ-լակը, որ բացատրեց դպրոցի կա-րեւորութիւնը, անոր անթիւ բա-րիքները եւ թելադրեց որպէս զի իւրաքանչիւր հայրենակից սիրա-յօժար բերէ իր մասնակցութիւնը բարձրացնելու ազգային դպրոց-ներու մակարդակը։ «Եթէ կ'ու-զենք առ յաւէտ չկորսուիլ աշ-խարհի քարտէսին վրայէն եւ սեւ գիծ մը չքաշել մեր ազգի պատ-մութեան փայլուն էջերուն, պէտք է ամէն զոհողութիւններով ջա-նանք պահպանել մեր անգին ու գոհար լեզուն, որ ինքնապաշտ-պանութեան ամէնէն զօրաւոր զէնքն է։ Անով է որ միայն պիտի կրնանք իբրեւ Հայ ապրիլ ու բարձրանալ»։ Ցետոյ Հոգաբար-ձութեան եռանդուն անդամներէն Պ. Սեփան Քիւրքճեանի ցեկա-վարութեամբ տեղի ունեցան ար-տասանութիւններ, տրամախօ-սութիւններ եւ հայկական պա-րեր՝ հայկական տարազներով եւ ունկնդիրները պահ մը ապրեցան հայկական տաքուկ մթնոլորտի մէջ։ Նաեւ գեղեցիկ էր մանկա-պարտէզի մանուկներուն մար-զանքը։ Պ. Սամուէլ Գավլաքեան իր ջութակով աւելցուց հանդէ-սին փայլը։ Վարժարանին ուսուցչուհիներէն Օր. Ալիս Ցետէեանի պարերուն համար թափած ջան-քերը գովելի են։ Ազգ. Մեսրոպ-եան վարժարանը այս տարի ունե-նալով ուսուցչական լաւ կազմ մը, անշուշտ պիտի բոլորէ փայ-լուն տարեշրջան մը։ Հոգաբարձու-թիւնը եւս իր ջանքերը չի խնայեր վարժարանին յառաջդիմութեան եւ նիւթական ապահովութեան համար։

Նուարդ Միրասեճեան

„ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Տիկին Ա. Բեգլարեան մէկ տարեկան «ՅԱՌԱՋ» կը նուի-րէ Դամասկոսի Ցառաջդիմասէր Ակումբին։

ՈՐՔԱՆ ՀԱՅ ԿԱՅ ՊՈԼԻՍ ԵՒ ԲԵՐԱ

Մարդահամարի տնօրէնութիւ-նը Պոլսոյ բնակչութեան 1928 տարուան վիճակագրութիւնը պատրաստելով Էնկիւրի ղրկած է։ Այդ վիճակագրութեան համաձայն, Պոլսոյ կողմը (մինչեւ Եէշիլքէօյ) 496,027 բնակիչ կայ, որուն 31,831ը հայ եւ 1970ը՝ հայ կաթոլիկ։

Բերայի կողմի բնակչութիւնն է 331,844, որուն 26,538ը հայ եւ 9727՝ հայ կաթոլիկ։

Ամբողջ Պոլսոյ մէջ 2377 գնչու կայ։ 1928ի ընթացքին ծնած են 7380 աղջիկ եւ 7788 մանչ։ Մեռ-նողներու թիւն է 4190կին եւ 5400 այր։ Ամուսնացած են 6608 զոյգ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՈՉ ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ

Շատ վարդագոյն վիճակ մը չունի սա պահուս Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ։

Փարիզ՝ ամիսներ տեւող ա-նուրոշ եւ ա՛նկարգ շրջանէ մը յետոյ, ընտրեց վերջապէս վար-չութիւն մը՝ որ ունի ամէն ինչ, կարենալու համար գլուխ հա-նել իր ստանձնած գործը։ Կը մնայ միայն աշխատիլ, աշխա-տիլ յամառօրէն։

Մարսէյլ՝ երբեմն այնքան բար-գաւաճ, ամիսներէ ի վեր ինքն իր մէջ կը տապլտկի։ Երկու միու-թիւններ, երկուքն ալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով, ոսոխներու նման ի-րենց աչքերը — յաճախ չար աչքեր — իրարու վրայ յառած, կը ջանան գործել, արդիւնքի մը յանգիլ, բայց քիչ անգամ կը յաջողին։

Աւելի յուսատու գոյներով կա-րելի չէ ներկայացնել նաեւ Լիո-նը իր շրջաններով, ուր միայն Վիէն կը փայլի քիչ մը իր ֆութ-պոլի խումբով։ Լիոն կը քնանայ, ցեսին կը լռէ, մինչ կրընօպլը կ'երազէ։

Շատ զարմանալու չէ, ուրեմն, եթէ հայ մարզիկներ, մանա-ւանդ ֆութպոլ խաղացողներ, կը վխտան ֆրանսական խումբերու մէջ։

Վ. Մ.

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՏԻԿ. ԱՐՄԻՆԻԱ ԲԱՐԱՑԵԱՆԻ

Galerie Carmine, 51 Rue de Seine. *Բացումը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ ժամը 3ին։ Բաց է՝ ամէն օր, մինչեւ Փետր. 15՝ ժամը 10—12 եւ 14—18, կիրա-կի՝ ժամադրութեամբ։*

Ցուցադրուած են 21 զանա-զան նկարներ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՄԻՐԱՔ ԿՈՒԼՕ, ՄԻՐՕ ԵՒ ԿՈՒՐՕ

Գիւղին ազդեցիկ ընտանիք-ներէն էր Միրաքենց տունը։ ...երքերը չէին համարձակեր ...նց վրայ ակռայ կոխել, ո-...հետեւ անոնք ինքնիշխան և ...ատ էին։ 32 գիւղերու ան-...կանատէր պէկէն իսկ չէին ...ուեր։ Երբ իրենց հակառակ ...ք ըլլար, կ'ըմբոստանային ...իրենց իրաւունքները կը ...շտպանէին.

Սեւ փոթորիկէն առաջ խա-... կեանք մը կ'ապրէր գիւղը. ...կայն, Միրաքենց ընտա-...ը տեսակ մը ձգձգանք կը ...էր Թուրքերուն որոնք կ'ու-...ն ճնշել զանոնք։

...ինահաւաքումի ձայն կար։ ...րբ պաշտօնեաները օգնու-...մբ գիւղին զէնքերը կը հա-...ուէին. Թիւերէն միայն չէին ...ար առնել։ Ինչպէս ապօրինի ...ի պահանջելու պարագային, ...քենք առարկութիւն կ'ը-... եւ բացորձակապէս կ'ըմ-բոստանային։ Անոնք չէին յանձ-ներ ինքնապաշտպանութեան համար գործածելի ո՛ր եւ է ա-ռարկայ, զէնք, դանակ եւայլն։ Դրացի Թուրքեր ապշութեամբ կը դիտէին անոնց արդար զայ-րոյթը։

Զինահաւաքումէն վերջ այ-եւս խաղաղ չէր նաեւ դաշտա-յին կեանքը։ Երկրագործը ա-պահով չէր իր արօրին եւ եզ-ներուն մինչեւ անկէ առաջ ամէն իրի-կուն, արօրն ու լուծը դաշտ կը թողուր եւ միայն եզները իր հետ կ'առնէր, երբ տուն դառնայ։ Սեւ փոթորիկի առաջին օրերուն հա-մեստ երկրագործը ամէն ինչ իր հետ կ'առնէր տուն վերադար-ձին, որպէս զի իր սիրելի գոր-ծիքները վայրենիներու ձեռքը չիյնան։ Այդ օրերուն շրջակայ գիւղերուն մէջ Թրքացած Քիւր-տեր յարձակումներ կը կատա-րէին դաշտին մէջ աշխատող գիւղացիներուն վրայ, եզները լուծին տակէն կը փախցնէին, առանց անձի կորուստ պատճա-ռելու։ Հետզհետէ յարձակումնե-րը սովորական դարձան երկրա-գործին եւ նախրապանին հա-մար։

Եւ հետզհետէ կը ծանրանար կացութիւնը։ Թուրքերը սան-ձարձակ կը նեղէին գիւղացի ժո-ղովուրդը։ Սակայն Միրաքենց վնաս չէին կրնար պատճառել, որովհետեւ անոնք հին զաման եւ ապահով միջոցներ ունէին ինքնապաշտպանութեան հա-մար։

Անոնք մեծէն մինչեւ պզտի-կը քրտախօս էին, եւ ամբողջ Տէրսիմի մէջ մեծ համբաւ եւ յարգանք ունէին։ Իրենց կար-գին կը յարգէին բոլոր Քիւր-տերը։

Գիւղին հայութիւնը բնաջն-ջելու գաղտ կը հանէր Բ. Դունէն, եւ Թուրքեր իրենց բարբարոս ախորժակները կը արէին արիւն խմելու համար։ Գունական լուրը հասնելէն առաջ Միրաքենք Տէրսիմ կ'անցնէին։ Սակայն Կի-րօն, որ տանը մեծն էր — յի-սունհոց — եւ հեզահամբոյր, կը ձերբակալուի Թուրքերու կողմէ։ Բարեբախտաբար կը յաջողի բարբարոսական չարչարանքնե-րէ վերջ փախչիլ դէպի Տէրսիմ։ Կարճ ժամանակի համար կ'ա-պաստանէին Քաչղանի մէջ, ուր ունէին իրենց սեփական տունն ու տեղը։

Լէնկթիմուրեան հոգիով սնած ու մեծցած Թուրք բռնակալ գիւ-ղացիները, Հայերը գնդակահար և կացինահար ընելէ վերջ, գիւ-ղին անմիջապէս մօտիկ հոսա-նուտ Մուզուր գետը կը թա-փէին։ Օրերով, շաբաթներով գետին ջինջ կապուտակ ջուրը կը կարմրէր անմեղ արիւնէն։ Շատ մը դիակներ ալ վերի գիւ-ղերէն ջուր ձգուած, կը քշուէին փրփրուն ալիքներէն։

Հայաշատ գիւղը կ'ամայա-նար։ Չկար ամէն օրուան աղմու-կը։ Դադրած էր երկրագործին առաւօտ կանուխ երգած գեղջ-կական անուշ երգերու ձայնը. չորցած էր ամէն ինչ Թրքական վայրագութեան առջեւ Շէն գիւ-ղին ամայութիւնը կը լեցուէր գորտերու եւ բուերու ձայներով։

Ջուլումէն մազապուրծ ողջ մնացած քանի մը փոքրիկ տղաք-ներ Թուրքերու կողմէ կը գոր-ծածուէին իբրեւ ծառայ։ Կային նաեւ հարսներ, որոնք կը խամ-րէին արիւնռուշտ ճիրաններու տակ։

Այս աննախընթաց սարսա-փի օրերուն, ողջ մնացողներու մասին լուրեր կ'առնէին Միրաք Կուլօն, Միրօն եւ հակայ Կիրօն։ Տէրսիմի ազատ ծոցին մէջ ա-պաստանած Միրաքները յար-մար առիթի կը սպասէին, գէթ մասամբ մը լուծելու իրենց ան-մեղ հայրենակիցներու վրէժը։

Չուշացաւ առիթը։

Քիւրտ ազգային շարժում մը յառաջ կուգար, պայքարելու համար Թրքական անիրաւու-թեան դէմ, պահանջելով ազա-տութիւն եւ անկախութիւն։ Գոր-ծի վրայ էր ամբողջ Տէրսիմը իր շրջաններով։ Գուրէշանցի, Տա-մանանցի եւ Հայտարանցիներ խումբեր կազմելով առաջին ար-շաւանքը կը կատարէին Մազ-կերտ քաղաքի վրայ։ Այս խում-բերուն մէջ էին Միրաք Կուլօն եւ Միրօն, ինչպէս նաեւ քանի մը Հայեր, որոնք իբրեւ յեղա-փոխականներ կը փութային ռազմավայր, օրերով կը կռուէին, եւ վերջապէս այդ հսկայ լեռ-նաշղթաներուն մէջէն յաղթա-կան դուրս գալով, քաղաք կ'իջ-նէին եւ կրակի կուտային տու-ները։ Մազկերտը կը վառէր, մուխի ու ծուխի ամպերու տակ, այնպէս որ հեռուներէն չէր տեսնուեր քաղաքը։ Այդ միջո-ցին Միրաքները քաջաբար մար-տնչելով, կը լուծէին վրէժը կո-տորուած գիւղացիներուն։

Քիւրտ խմբակները այրելով եւ թալանելով շրջակայ գիւղե-րը, կը յառաջանան առանց որեւէ խոչընդոտի հանդիպելու։ Մեր գիւղի Թրքութիւնն ալ տեղեակ էր գալիք հարուածի մասին, դեռ անորոշ վիճակի մէջ իսկ, ան ու սարսափի կը մատնուէր։ Հետզհետէ կ'իմանային թէ ի-րենց ալ պիտի հասնի հարուածը։

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

(Մնացածը վաղը)

հուրդը՝ զապողական միջոցներու մասին խորհելու համար։ Օդանաւորդութեան պետ զնդապետ Քինտէլանի հրամայուեցաւ անմիջապէս օդանաւային տորմիղ մը ղրկել յիշեալ քաղաքին վրայ եւ Թռուցիկներ նետել զինուորներուն՝ հրաւիրելով զանոնք ուժ չտալ իրենց պետերու ապստամբութեան։

Միեւնոյն ժամանակ, պատերազմական նախարարը շարժման մէջ դրաւ Մատրիտի պահակազօրքէն երեք վաշտեր, որոնք բեռնատար ինքնաշարժերով ղրկուեցան Ցիուտատ Րէալ։

Զօրավար Օրկազ, հետեւակազօրքի հրամանատարը հրաման առացաւ շարժումը զսպել անուշութեամբ։

Ապստամբութիւնը ձախողեցաւ Մատրիտի, Սէվիլլայի, Վալէնցիայի, Պարչելոնայի եւ Սարակուսայի մէջ։ Պիլպաօի մէջ հետեւակազօրաց գունդը դուրս ելաւ՝ շարժման ուժ տալու համար, սակայն շուտով զօրանոց վերադարձաւ։

Վերջին հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ցիուտատ Րէալի ապստամբութիւնը եւս զսպուած է։

Պայքար Տրոցկիի կուսակիցներուն դէմ

Մոսկուայէն կը ծանուցեն.— Տրոցկիի կուսակիցներու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին Ռուսիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։

Լէնինգրադի և Քրոնշթատի մէջ ձերբակալուեցան Պալթիկի նաւատորմէն սպաներ եւ նաւազներ։ Խորհրդ. կառավարութիւնը կը վախնայ որ պիտի կրկնուի 1921ի Քրոնշթատի ապստամբութիւնը, որուն հետեւանքով բոլշեւիկ վարիչները հրաժարեցան ուղղափառ համայնավարութիւնը գործադրելէ։

Պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» մատնանշելով տրոցկիական շարժումը՝ կը յիշէ այս ապստամբութեան ընթացքին մենշեւիկներու բռնած դիրքը։ Իրապէս ալ կացութիւնը շատ տարբեր չէ 1921էն, երբ Լէնին ստիպուեցաւ տնտեսական զանազան նահանջ մը կատարել՝ իշխանութիւնը պահելու համար։ Այն ատենուան պէս դժգոհութիւնը ընդհանրացած է թէ՝ բանուորներու եւ թէ գիւղացիներու մէջ։

Կրէմլինի մօտիկ շրջանակներուն մէջ զրոյց կը շրջի թէ տրոցկիական շարժման ծանր վտանգին առջեւ, Ստալին որոշած է հաշտուիլ աջ բոլշեւիկներուն հետ, որոնց դէմ անողոք պայքար յայտարարած էր վերջերս։

Այս զրոյցը կը հաստատուի անով, որ Քաղաքական Բիւրօն որոշած է կուսակցութեան յառաջիկայ համագումարի օրակարգին գլուխը դնել «Համայնավար քաղաքականութեան վերաքննութիւնը հանդէպ գիւղացիներուն»։ Այսպէս բազմաթիւ բոլշեւիկներ կը պահանջեն լքել երկրագործներուն հանդէպ գործադրուած համայնավարական կնճռոտ մեթոտները եւ ընդունիլ գիւղացիներուն հասկնալի պայծառ եւ տրամաբանական դիրք մը։

∴ «Տէյլի Մէյլ»ի Րիկայի թղթակցին համաձայն, զրոյց կը շրջի թէ Տրոցկի, կինը եւ զաւակը Թուրքիստանէն Մոսկուա բերուած են՝ կէփէուի գործակալներուն հսկողութեան տակ։ Ստալին մտադիր է Խորհրդային Գեր. Ատեանին առջեւ դատի կանչել Տրոցկին՝ Ռուսիոյ մէջ քաղաքացիական նոր պատերազմ մը նիւթած ըլլալու ամբաստանութեամբ։

Ուրբաթ օր Մոսկուայէն մասնաւոր կառախումբ մը մեկնեցաւ, Սիպերիա տանելով Տրոցկիի կուսակիցներէն 200 հոգի։ Ձերբակալուածներէն շատեր Սիպերիոյ ամէնէն հեռաւոր շրջանները կը ղրկուին։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

«Մօրնինկ Փոսթ» կը գրէ թէ Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ անվստահութեամբ կը դիտեն խառնակ կացութիւնը Աֆղանիստանի, ուր հետզհետէ կը զօրանայ, Ամանուլլահ թագաւորի ազդեցութիւնը։

Ամէնէն հարուստ գաւառները կ'աջակցին Ամանուլլահի, ինչպէս նաեւ ամէնէն զօրաւոր ցեղախումբերը։ Մինչ Պէչէի Սաքայի դիրքը հետզհետէ կը տկարանայ։ Ալի Ահմէտ խանի ցեղախումբը Ճէլալապատի տէրը դարձած եւ ձիւնը ճամբաները ծածկած ըլլալով, արեւելեան կողմէն ապստամբապետին հաղորդակցութեան ճամբաները գոցուած են։

Հարաւէն Ամանուլլահի հետ դէմ դէմի կը գտնուի։ Հետեւաբար Քապուլի 200,000 բնակչութիւնն ու իր զինուորները կերակրելու համար, Պէչէի Սաքա իր յոյսը դրած է միայն հիւսիսային գաւառներէն ստանալիք տկար օգնութեան վրայ։ Ուտելիքի պաշարները շուտով պիտի սպառին եւ այն ատեն խռովութիւններ պիտի ծագին։ Արդէն ապստամբապետը փորձած է բռնի դրամ կորզել Քապուլի վաճառականներէն։ Դրամական նեղութիւն ունի եւ ժողովուրդին համակրութիւնը կորսնցուցած է։ Լուրի մը համաձայն, Պէչէի Սաքա սկսած է դրամ կտրել իր անունով։

Թայմզի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մոսկուա հրահանգներ ղրկած է Աֆղանիստանի խորհրդային գործակալներուն, որպէսզի կարելի բոլոր միջոցներով աջակցին Ամանուլլահ թագաւորին եւ յաջողութեան պարագային թելադրեն անոր որ իր դիրքը զօրացնելու լաւագոյն միջոցն է հողային բարենորոգումներ կատարել եւ երկրագործներու աջակցութիւնը ապահովել՝ հողերը բաժնելով գիւղացիներուն։

Վերջին լուրերու համաձայն, Ամանուլլահ խան կը պատրաստուի քալել Քապուլի վրայ։ Սով կը սպառնայ Քապուլի, ուր կէս լիպրա հացը 9 ֆրանք կ'արժէ։ Պէչէի Սաքա իր գահակալութեան առթիւ բանտերու դուռները բանալով, ազատ արձակած է 800 բանտարկեալներ, որոնցմէ երկուքը նախարար անուանած է։

∴ Աֆղան սպաները, որոնք Պոլսոյ մէջ կը մարզուին, հեռագիր մը ղրկելով Քանտահար, իրենց հաւատարմութիւնը յայտնած են Ամանուլլահ խանի, ինչպէս նաեւ պատրաստակամութիւն՝ մեկնելու եւ կռուելու ըմբոստներուն դէմ։

Սերպեւպուլկար վէճը

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ՝ սերբ սահմանագլուխին վրայ երեք Պուլկարներու սպանութեան առթիւ պուլկար կառավարութիւնը խիստ գանգատ ներկայացուցած էր Պելկրատի մէջ։ Ասոր վրայ որոշուեցաւ կազմել խառն յանձնաժողով մը, որուն մէջ երկու երկիրներն ալ պիտի ներկայացուին սպայակոյտի երեք սպաներով։

Պուլկար մամուլը այս միջադէպէն օգտուելով, բուռն կերպով կը պահանջէ վերաքննել սահմանագլուխը՝ Գոսիլէկրատի եւ Ցարիպրոտի կողմէն։ Այս երկու շրջաններն ալ դուտ պուլկարաբնակ են եւ 1919ին Նէօյիի դաշնագրով տրուեցան պարզապէս ռազմագիտական նկատումներով։

Կարգ մը թերթեր կը պահանջեն որ Սոֆիայի կառավարութիւնը սահմանագլուխի սրբագրութիւն ձեռք բերելու համար դիմէ Ազգերու Դաշնակցութեան։

ՌՈՍՏՈՄԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 1ՕՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ կողմէ

Այս կիրակի ժամը 3ին 120 Bld. Belleville, մէթրօ Պէլվիլ։

Կը նախագահէ Ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Նուագ, արտասանութիւն եւայլն

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ (71 AVE. KLÉBER)

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին

Կը խօսի Պ. ՌՈՒԲԷՆ ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՑԻ մասին

(կենսագրական նոր տուեալներ, ձերբակալման իսկական պատճառները։ Միք. Նալբանդեանցի ընկերային աշխարհահայեացքը)։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 10ԻՆ

Hôtel Majesticի մէջ, 10 Ave. Kléber

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ — ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Արարատ» մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ։ Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր Միութեան ժողովարանին մէջ, Bar Monumantal, 50 Bld. Dugomier.

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Հ. Յ. Դ.

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple.

Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40bis Rue Etienne Dolet։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 3.30ին, 60 Rue des Ecoles, la Chope Parisienneի սրահը։

Հրազդան խումբի ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ծանօթ հաւաքատեղին։

Վալանսի Շրջ. կոմիտէի հրապարակային դասախօսական ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2ին Կրընոպլի մէջ ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը դասախօսէ՝ ընկ. Մ. Գույումճեան։ Նիւթ՝ «Ազգութիւն եւ անկախութիւն»։ Երկուշաբթի իրիկուն նոյն տեղը վիճաբանական ժողով դասախօսուած նիւթի շուրջ։

Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան հրապարակային դասախօսական եւ վիճաբանական ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարան - Ընթերցարանին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ վաղը Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30էն 5 Հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն (Պ. Մ. Նաթանեան)։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին Պ. Քաղաքապետարանի մատենադարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Նշան Փիլուշեան (Յարութիւն Կոճիկեան) ցաւօք սրտի կը ծանուցանէ իր կնոջ՝ ԶԱՊԷԼ ՓԻԼՈՒՇԵԱՆի (ծնդալ Աբրահամեան) դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ յունուար 22ին Փոնթուազի հիւանդանոցը։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յուն. 25ին

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Գրադարանի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր ընթերցողները որ իրենց քով գտնուած գիրքերը վերադարձնեն մինչեւ փետր. 15, իրիկունները ժամը 7—9, գրապահներ՝ Պ. Սահաթճեանի կամ Պ. Ադասիի։ Այս թուականէն յետոյ իւրաքանչիւր գիրքի համար շաբաթական մէկ ֆրանք տուգանք պիտի գանձուի։

ՏԷՍԻՆԻ Թոգատի Պոլիս գիւղի Հայր. Միութեան վիճակահանութիւնէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 207, 339, 243, 172, 62, 448, 298, 213, 122, 70։ Ստանալու համար դիմել՝ A. Pehlivanian, Rue Wilson, Maison Farnier, Décines (Isère).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Ռօզա Մինասեան կը փնտռէ իր հայրը Իսկէնտէր։ Տիկինը իր հօրենական մականունը չիյիշեր, ամուսնութենէն առաջ հօրը անունին ծայրը «եան» մասնիկը աւելցնելով կը կոչուի Ռօզա Իսկէնտէրեան։ Ռօզան գիտէ թէ ծնած է Պոսթըն եւ 4—5 տարեկան հասակին իր ծնողքին հետ միասին եկած է Պէյրութ օդափոխութեան համար։ Հայրը մէկ տարի վերջ կը վերադառնայ Պոսթըն, իսկ Ռօզան իր մօրը հետ կը տեղափոխուի Պաղտատ։ Պաղտատէն Թուրք կին մը Ռօզան առեւանգելով կը տանի Պոլիս և կը պահէ իր մօտ մինչեւ զինադադար։ Իր այժմու հասցէն՝ Mme Rose Minassian, chez Mme Mabelly, 16 rue Curiol, Marseille.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Պոլսեցի Միքայէլ Էֆէեան (երկրաչափ) կինը Թէրէզա։ 1922ի Իզմիրի աղէտին եկած է Յունաստան եւ այժմ կ'աշխատի Թունուզի երկաթուղիի ընկերութեան մէջ։ Իմացնել՝ Ohanès Boyadjlanի, 5 Rue Danton, Maison Granérie, Décines, Isère, France.

— Կը փնտռուին Տիկ. Հայկանուշ Գունտագճեան եւ զաւակը Արամ Գունտագճեան։ Իզմիրի դէպքէն վերջ կը գտնուէին Սելանիկ։ Իմացնել՝ Կարօ Գունտագճեանի, Str.-M. Aurelin, No.1 Bazargic, Roumanie.

Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սեբաստացի Նազելի եւ Մարիամ Պլէճեան։ Իմացնել՝ իրենց հօրեղբօր աղջկան, Siranouche Bledjian, American international College, Springfield, Mass. U. S. A.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Nansen: L'Arménie et le Proche Orient 30 fr. Navarian: [...]logie des poètes Arméniens 20, Soleil d'Automne 4, Raffi: S[...] vol. 25, J. Minassian: Une Sultane Française 5, Korganoff: [...]ticipation des Armén. à la Guerre de 1914—1918, 15 fr., F[...] Contes, Légendes et Épopée Populaire d'Arménie 30, [...] Nouveau diction. illustré, édition 1929, 35 fr., Kévorkian: de[...] cité de l'Etemple 12.50, Noubarian: Diction. de poche Franc[...]nienne 30, 40, 60, Թէոդիկ՝ Ամէնուն տարեցոյցը 1929ի 50, [...] մեկնաբանուած Ա. հատ. Գ. Գերպ. Թէրզիպաշեան 40, Ո[...] ուղեւորութեան յ'Եւրոպա, Սահակ Բ. կաթողիկոսի 20, [...] Հնդկաստանի եւ Ճավայի մէջ, Հ. Երուանդ 7.50, Ն. Պէշիկթաշ[...] Սիդոնիա 12, Կոմիտ. վրդ.ի գեղջուկ երգեր 6 տետր, հատը 1[...] Սրուանձտեանց գեղջ. երգեր 7 տետր, հատը 15։

Ամերիկայէն նոր եկած Հայերէն եւ արեւելեան երգերու [...]ներ, ցանկը ձրի կը ղրկուի։ Հայ պատմական պատկերներ [...] եւ երեւելի անձանց լուսանկարներ 50 սանդիմ։ Փոստի [...] գնողին կը պատկանի։ Դիմել՝ Balentz 233 Fbg. St. Martin, Pa[...]

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԶԵՂՉ

ԱՅՍ ՑՈՒՆԿԻՆ ՄԷՋԷՆ 100 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 30 ԻՍԿ 50 ՖՐ.ԷՆ ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ % 15 ԶԵՂՉ

Իմ ընկերս 7.50, Վարժապետին աղջիկը 18, Մանօն Լէսքօ 15, [...] պանդուկը (2 հատ.) 15, Լեւոն ու Արտակ 10, Միքէի սիրարկածը 5, [...]գային բարերար 4, Յեղափոխութեան մակաբոյծները 5, Անշ[...] սիրունը մը 8, Աւազակապետը 25, Կրացիէլլա 8, Փոթորիկը 2, [...]ւորաց ժողով 2, Առաքելոց վանքին կռիւը (պատմեց զօր. [...]) 12.50, Հայերու բնաջնջումը 6, Սիրելու եւ սիրուելու արուեստը 5, [...] նահատակութեան հերոսամարտը 10, Լօնտոնի հովուավէպը 8, Սէլ[...] հանըմ 5, Սատանայ 2, Վերադարձը 3, Պըլ-Պուլի (Օբէրէթ) 9, [...] Թուածներ (Դուրեան) 5, Արու Լալա Մահարի 5, Լոյս Զուարթ 3, [...] Յաբէթ 10, Արարատ Այբենարան ընթերցարան 3, Հայ. քերական[...] դարաններ 3, 25, 30, Երաժշտան 5, 6, 10, Ֆրանս. խօսակցութիւն[...] 5, 6, Լուսաբեր այբենարան 5։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը անբաղդատելի գիներով, ինչպէս [...] ամէն տեսակ բառարաններ, գիտական եւ առողջապահական գիրքեր [...] նանիշներ Կոմիտաս վրդ.ի, Սրուանձտեանցի, Զուհաճեանի[...]եանի, եւայլն։

Դիմել՝ Madame SÉVOUNI, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: E. SOUVIGNY